997/88

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1935. ÉVBEN

88. KÖTET 2. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

Stat. O. 997/88.

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1935. ÉVBEN

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1938. év 926 sz.

Budapest székesfőváros házinyomdája 1938 — 100 — Felelős nyomdavezető: Kurfürst István vezérigazgató.

TARTALOM

✦✦✦

Általános igazgatás.

1. Törvényhatósági élet.

	Oldal
Törvényhatósági élet	3
Személyi változások a törvényhatóságban	4
Kitüntetések	6
Halálozások	6

2. Szervezeti ügyek.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlésének ügyrendje	6
Szabályrendelet az állandó szakbizottságok és külön bizottságok ügyrendjéről	32
A XIV. kerületi elöljáróság felállítása	48
Személyzeti kérdés	50
A XIV. közigazgatási kerületi beosztáshoz szükséges belügyminiszteri jóváhagyás	50
A költségvetési hitelek feletti rendelkezés újabb szabályozása	55
A Fővárosi Közlöny kiadóhivatala ügykezelésének megállapítása	55
Az állandó szakbizottságok véleményének kikérése az 50.000 pengő értéket meghaladó jogügyletek kötésével kapcsolatban	57
Intézkedés a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság ápolása érdekében	59
A hatóságok előtt az ügyfelek képviseletében megjelent egyének igazoltatása	59
Ügyosztályok számának újabb megállapítása. Ügykörmódosítás	60

3. Személyzeti ügyek.

A felszámítható napi-, óra- és élelmezési díjak újabb megállapítása	65
A tejellenőri különdíjazás megállapítása	72
A hivatalos órák újabb szabályozása és azok pontos betartása	73
A székesfővárosi személyszállító gépkocsik használatának szabályozása	75
A fővárosi tisztviselőknek és hirlapíróknak a közgyűlési tárgyalóterembe való belépése	77
Hadviseltek, hadirokkantak és hadigondozottak, valamint azok hozzátartozói érdekében tett intézkedések	77
Az ifjúság elhelyezkedése érdekében a szolgálati idejüket betöltött vagy a törvényes korhatárt elért önkormányzati alkalmazottak szabályszerű elbánás alá vonása.	80
A székesfőváros által bérelt távbeszélőállomásokról folytatott magánbeszélgetések megtiltása	81
Városházi telefonközpont	82
A Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja	82

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

Kegyúri ügyek	83
Felekezeti segélyek	86

5. A kerületi elöljáróságok működése.

	Oldal
A kerületi elöljáróságok működése általában	87
A kerületi elöljáróságok ügyvitelének ellenőrzése	88
A kerületi választmányok	88
A kerületi elöljárók értekezlete	88
Iparügyek	89
Közjótékonyság	89
Egyesületi ügyek	89
Gyermekvédelem	89
A kerületi elöljáróságok rendőri büntetőbiráskodása	89

6. A polgármesteri központi segédhivatal.

A polgármesteri központi segédhivatal évi működése	89

7. Illetőségi és katonai ügyek.

A közjogi és illetőségi ügyek	92
Országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék	92
Szavazókörök megállapítása	94
Az országgyűlési képviselőválasztásoknak és a névjegyzék új összeállításának a székesfővárost terhelő költsége	95
Katonai beszállásolás	95

Községi háztartás és városgazdaság.

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet	99
A székesfőváros gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése	100
Az új vásárpénztári intézmény létesítése	101
A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése	123
A közadótartozások igazolása	125

2. Adók.

Közterhek	126
Az ínségjárulék	127
Az adózást érintő rendelkezések és események	127
Adóigazgatás	128
Javaslatok az adózás könnyítése érdekében	128
Adóbevételek	128
Fizetési könnyítések az illetékjellegű tartozások befizetésére	130
Az ebadóról szóló szabályrendelet végrehajtása	134
A vadak fogyasztási adóátalányozásának módosítása	135

3. Egyéb községi jövedelmek.

A járdafoglalási díjak megállapítása az 1935. évre	136

4. A főváros kölcsönei.

A székesfőváros beruházóprogrammja és a beruházások végrehajtásához szükséges kölcsön felvétele	139
Beruházókölcsönök	151
Forgótőkekölcsön	154

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

Oldal

A községi háztartás 1935. évi költségvetése és zárószámadása 154
Pénzmérleg ... 168
A községi háztartás keretében kezelt intézmények ... 169
A főváros vagyona ... 169
Üzemek ... 172
A részvénytársaság alakjában működő üzemek zárószámadásai ... 178
A számvevőség ... 181

6. Tiszti ügyészség.

A tiszti ügyészség intézményének fejlődése ... 182
A tiszti ügyészség feladatköre ... 183
Budapest székesfőváros közönségének az 1935. évben folyamatban volt perei ... 185
A székesfőváros kisajátítási kártalanítási eljárásai ... 188

7. Városgazdaság.

A székesfőváros tulajdonában levő épületek és ingóságok, továbbá egyéb értékek biztosítása ... 189
Központi városháza hivatali helyiségeinek átalakítása ... 193
A leltári ellenőrzés hathatósabbá tétele ... 193
Hivatalos helyiségek bezárása ... 194
Fűtés és tüzelés ... 194
Székesfővárosi Házinyomda ... 195
Budapest Székesfőváros Központi Anyagszertára ... 195
Gazdasági Hivatal ... 196
Központi gépkocsikezelőség ... 197
Központi városháza gondnoki hivatala ... 197
Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalata ... 198
Erdő- és mezőgazdaság ... 199

Városépítés és közmunkák.

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés ... 205
Magánépítés ... 207
Telekpolitika ... 207
Telekszabályozási ügyek ... 209
Teleknyilvántartás ... 210
A városfejlesztési programm megállapítására kiküldött különbizottság működése ... 212
Székesfővárosi területeknek vitézi házhelyek céljára való kijelölése és az Országos Vitézi Szék részére való adományozása ... 220
Utak építése és karbantartása ... 222
Útügyi Intézet ... 222
Főcsatornák építése ... 222
A főváros geológiai felvétele és monográfiája ... 223
Árvízvédelem ... 223
Hegyivizek és belsővizek elleni védőmunkák ... 223
Dunai rakpartok ... 223
Hidak, támfalak és lépcsők ... 223
Mellékcsatornák építése ... 224
Csatornázási és burkolási járulékok ... 224
Parkok és ültetvények ... 225
Tűzrendészet ... 225

2. A főváros közművei.

Székesfővárosi Vízművek ... 228
Elosztás ... 230
Fogyasztás ... 232
Megújítás, beruházás ... 235
Pénzügyi eredmény ... 242
Szervezési ügyek ... 242
Személyzeti ügyek ... 242
Sport, kulturális és jóléti ügyek ... 243
Budapest Székesfőváros Gázműveinek kialakulása ... 244
Termelés ... 253

Oldal

Csőhálózat ... 255
Gázfogyasztás ... 255
Melléktermékek ... 257
A Gázművek akvizíciós tevékenysége ... 260
Városi Irodák ... 262
A Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe ... 263
Új beszerzések és beruházások ... 263
Közvilágítás ... 263
A fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása ... 264
Pénzügyi eredmény ... 266
Személyzeti és sportügyek ... 267
Elektromos Művek ... 270
Termelés ... 271
Elosztás ... 273
Fogyasztás ... 273
Beruházások ... 277
Közvilágítás ... 278
Üzemzavarok, áramszolgáltatást zavaró hibák ... 278
Személyzeti és sportügyek ... 280

Közegészségügy.

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Közkórházak ... 291
Szent Rókus központi közkórház és fiókjai ... 295
Rádiumosztály létesítése ... 296
Ápolási költségek behajtása ... 298
Kórlapiroda ... 298
Magyar Egészség Hete ... 298
Gyógyszerrendelési utasítás a székesfőváros közkórházai részére ... 299
Villanyórák felszerelése a kórházakban ... 299
Tiszti főorvosi hivatal ... 300

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek ... 303
Közegészségügyi és bakteriológiai intézet ... 304
Fertőtlenítő Intézet ... 305
Kórházi Központi Gyógyáruraktár és Közkórházi Gyógyszertár ... 309
A Kórházi Központi Gyógyáruraktárnak a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár épületébe való átköltözésével kapcsolatos átalakítási munkálatok engedélyezése ... 310
Községi Temetkezési Intézet ... 311
Köztemetők ... 314

3. Köztisztaság.

Köztisztasági hivatal ... 315

4. A székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai.

Áttekintés ... 318
A gyógyfürdők orvosi berendezéseinek és felszereléseinek kiegészítése és szanatóriumi osztályok létesítése ... 323
A Rudas-gyógyfürdő átalakítása és kibővítése ... 325

Közgazdaság.

A székesfőváros közgazdasági ténykedése általában ... 333
Ipari közigazgatás ... 337
A budapesti ipartestületek ... 338
Zsibárupiac ... 339
Közraktárak ... 340
Dunapartok ... 340
Ferencvárosi kikötő ... 340
Mezőgazdasági közigazgatás ... 341
A Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya Részvénytársaság felszámolása ... 342

Oldal

Hordójelző hivatal ... 344
Nemzetközi Vásár ... 344
Budapesti Kisipari Hitelintézet Részvénytársaság ... 354
A kisipari és kiskereskedelmi hitelakció céljait szolgáló székesfővárosi hozzájárulás összegének felemelése ... 356
Kiskereskedői hitelakció ... 357
Községi Takarékpénztár ... 358
Parkváros Rt. ... 362
Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala ... 362
Jelentősebb idegenforgalmi események ... 366
Az idegenforgalom számszerű eredményei ... 373

Közlekedés.

Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság ... 387
Fontosabb változások a forgalmi üzemtervben ... 389
A BHÉV központi igazgatásának a BSzKRt-éval való egyesítése ... 389
Kisszakaszhatárok változása ... 389
Kerékpárszámlálás ... 390
Forgalom. Tarifa ... 390
Energiagazdálkodás ... 391
Vasútépítés és pályafenntartás ... 392
Magasépítmények létesítése és fenntartása ... 392
Felsővezeték. Kábelhálózat ... 395
Járműbeszerzés és fenntartás ... 396
Vontatási szolgálat ... 399
Áramvezetés ... 401
Tűzvédelmi szolgálat ... 402
Az anyaggazdálkodás racionalizálása ... 402
Hirdetésügy ... 403
Tarifaváltozások az 1935. évben ... 403
Autobuszforgalom ... 405
A belső égésű motorokkal felszerelt járművek garázsírozása és fenntartása ... 406
Trolleybusz ... 410
A Beszkárt üzemkezelésében levő közlekedési vállalatok ... 411
Svábhegyi Fogaskerekű Vasút ... 411
Budai Hegypálya ... 413
Balesetek. Kisiklások. Összeütközések ... 413
Az alkalmazottak létszáma ... 416
A forgalmi személyzet pszichotechnikai vizsgáztatása, felvétele, kiképzése és oktatása ... 417
Budapesti Helyiérdekű Vasutak ... 418
BHÉV autobuszüzeme ... 419
Szociális tevékenység ... 422
Öregségi és rokkantsági biztosítás ... 423
Nyugdíjalapok ... 424
Gyermeknyaraltatás ... 425
Karácsonyi gyermekfelruházás ... 425
Tűzelőszerellátás ... 426
Egyenruhaellátás ... 426
Bevételek ... 426
Kiadások ... 427
A Margit-híd átépítési és kiszélesítési munkái ... 429
Nemzetközi közforgalmú repülőtér céljára terület szerzése ... 431

Közművelődés.

1. A főváros iskolaügye általában.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám ... 440
Iskolaépületek száma ... 441
Iskolaépítések. Iskolaépítési programm ... 441
Az új tandíjszabályzat életbeléptetése ... 443
Az 1935/36. iskolaévi beírási és mellékdíjak ... 456
Az elemi iskolai napközlotthonok foglalkozási ideje ... 457
Az inségenyhítő akció útján ebédsegélyben részesülő iskolásgyermekek felügyelete ... 458
Az iskolakötelesek nyilvántartó hivatal ... 460
Az iparos- és kereskedőtanoncokat nyilvántartó hivatal ... 462
Testnevelés ... 462
Cserkészet ... 464
Diákszállók ... 464
Ifjúsági színielőadások ... 465
Ifjúsági tanulmányi kirándulások ... 465
Filmoktatás ... 466

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Oldal

Kisdedóvók ... 467
Az óvónők továbbképzése ... 467
Elemi iskolák ... 467
Reformirás ... 469
Erdei és szabadlevegős iskola ... 469
Kislétszámú osztályok ... 469
Polgári iskolák ... 470
A továbbképző ismétlő népiskolák ... 470
Iparostanonciskolák ... 471
Kereskedőtanonciskolák ... 472
Középiskolák ... 472
Felsőkereskedelmi iskolák ... 472
Kereskedelmi szaktanfolyamok ... 472
Iparrajziskola ... 472
Kertészképző iskola ... 473
Női gazdasági és háztartási iskola ... 473
Felsőmezőgazdasági iskola ... 474
Gyógypedagógiai intézmények ... 474
Nőipariskolák ... 474
Zeneoktatás ... 474
Énekoktatás ... 474
Pedagógiai Szeminárium ... 475
Pedagógiai könyvtár ... 475

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napközlotthonok ... 476
Tanoncotthonok ... 477
Szegénysorsú tanulók tankönyvellátása ... 477
Iskolaorvosi intézmény ... 478
A székesfővárosi községi iskolák tanulóinak orvosi felügyelete ... 480
Iskolanővéri intézmény ... 482
Fogkefeakció ... 483
Gyermeküdültetés ... 483
A Pázmány Péter tudományegyetem klinikai tüdőbeteg-osztályának építési költségei ... 485

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmény.

Tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet 485

5. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság szervezete és ügyrendje ... 487
A Bizottság folyó tanévi tevékenységének ismertetése ... 491
Nemzeti Gyermekhét ... 497
Népművelési telepek ... 502
Népművelési előadók ... 503

6. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal ... 503
Fővárosi Könyvtár ... 506
Budapest székesfőváros múzeumai ... 510
Székesfővárosi Levéltár ... 514

7. Művészeti ügyek.

Művészeti szakértői tanácsadó testület alakítása ... 520
Székesfővárosi Képtár ... 521

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert.

... 522

Közélelmezés.

A közélelmezés általában ... 527
Őstermelői árusítás a budapesti vásárcsarnokokban és piacokon ... 530
A sertésvágóhídi hűtő, a vágócsarnokok és sertésszállások kibővítése ... 531

Oldal

A tej értékesítéséről szóló rendeletek végrehajtása 533
Vásárcsarnokok 537
Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok 537
Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár 537
Sertésközvágóhíd és vásár 541
Lóvásár 546
Községi Élelmiszerárusító Üzem 546
Községi Kenyérgyár 550
Községi lóhúsüzem 551
Vásárpénztár 553
Magyar Sertéshízlaló és Húsipari Részvénytársaság 553
Javadalmi intézőség 554
Állategészségügyi telep 555
A bakteriológiai húsvizsgáló laboratórium 556
Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet 558

Szociális ügyek.

A főváros lakásügyi intézményei 563
A hajléktalan családok elhelyezésének kérdése 564
Városszéli telep 565
Lakásbérleti szabályrendelet 565
Családi kertbérletek 565
Éjjeli menhelyek 566
V. kerületi Népház 568
Népszálló 568
Városházi Étkező. Városházi Diétás Étterem 569
A jótékony egyesületek ellenőrzése 569
A székesfőváros szegénysorsú beteg lakosai gyógykezelésére ingyen gyógyfürdőjegyek osztása 571
Székesfővárosi jogvédő iroda szegények részére 571
A polgármesteri IX. ügyosztály által nyilvántartott jótékonycélú alapítványok statisztikája 571
A fővárosi Dunafürdők és népfürdők 572
Dunai életmentés 572

Közjótékonyság.

Oldal

Bevezető 577
A közjótékonysági és szociálpolitikai szakbizottság munkája 577
A hatósági támogatásra szoruló ínségesek nyilvántartása 578
Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem 580
Az emésztőszervek megbetegedése elleni küzdelem 583
Anyák, csecsemők és kisdedek közjótékonysági segélyezése 584
Vándor csecsemőkelengye 584
Budapest székesfőváros tejosztó tevékenysége 584
Székesfővárosi bölcsődék és napköziotthonok 585
Gyermekvédelem 586
Napközi gondozás a főváros óvodáiban 589
A főváros által fenntartott elemi iskolák tanulóinak napközi gondozása 591
Fővárosi iskolák tejreggeliztető és tízóraiosztó tevékenysége 592
A főváros gyermekfelruházó tevékenysége 592
Árvaházak, gyermekotthonok 593
A székesfőváros iskolai gyermeknyaraltatása 597
Felnőtt ínségesek hatósági támogatása 599
Jugoszláviából kiutasítottak ellátása 612
Szeretetotthonok 613
Kisszeretetotthonok 617
Szeretetotthoni elhelyezésre minősített szegények családi gondozásba adása 618
Összefoglalás 618

Gyámügyi közigazgatás.

Ügyforgalom, ügykezelés 623
Gyámi nyilvántartás 624
A racionalizálás ügye és az ügyintézésre vonatkozó általános intézkedések 625
Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok 634
A gyámi pénzek kezelése 651
A gyermekvédelmi osztály működése 653
A gyámsági ügy reformja 661
A gyámhatóság tagjainak vagyoni felelőssége 661

ÁLTALÁNOS IGAZGATÁS

1. Törvényhatósági élet.

Törvényhatósági élet. A szanálási esztendő elé Budapest székesfőváros autonómiája új arculattal indult. Nemcsak a főváros legfőbb tisztviselői kerültek új választás alá az elmult esztendőben, hanem egyben új törvényhatósági bizottságot is kapott a magyar székváros. *Borvendég* Ferenc főpolgármester halálával egészen új helyzet teremtődött a fővárosi politikában és a székesfőváros autonómiájának életében. Ekkor történt meg ugyanis dr. *Sipőcz* Jenő főpolgármesteri kinevezése. Már kinevezésének pillanatában tisztában volt mindenki azzal, hogy az új főpolgármester a főváros egész közönségét képviselő törvényhatósági bizottság kívánságainak figyelembevételével akarja előkészíteni nagy feladatának megoldásait. *Sipőcz* Jenő főpolgármesteri kineveztetése után az autonómiában is megtörténtek a személyi változások, amennyiben a törvényhatósági bizottság egyhangú bizalma *Szendy* Károlyt emelte polgármesteri székbe, alpolgármesterek pedig *Liber* Endre és *Lamotte* Károly lettek.

Az 1935. esztendő legújabb eseménye az új törvényhatósági választás volt. Az országgyűlési képviselőválasztásokat követően ugyanis sorkerült a székesfővárosi törvényhatósági bizottság felosztására is, amelyet *Kozma* Miklós belügyminiszter április 17-én eszközölt április 25-i hatállyal. A választások június 2-án és 3-án mentek végbe. Az eredmény, hogy a 108 mandátumból huszonkilencet a Nemzeti Egység Pártja, harminchármat a Keresztény Községi Párt, húszonegyet a Szociáldemokrata Párt, tizennyolcat az Egyesült Polgári Ellenzék, négyet a Keresztény Ellenzék, kettőt a Ripka Párt és egyet a Szabadságfront kapott. Ez az eredmény kétségkívül a jobboldali pártok uralmát biztosította a városházán, de kétségtelen az, hogy a legtökéletesebb parlamentáris formák között folyik ma is a székesfőváros igazgatása. Az új törvényhatósági bizottság június 26-án alakult meg és már a következő napon egyhangú lelkesedéssel újból polgármesterré választotta *Szendy* Károlyt, akit a kormányzói megerősítés után szeptember 26-án iktattak be újból magas tisztségébe. Ha személyi kérdésekben, a pártarányok tekintetében vannak is eltolódások, kétségtelen az, hogy a törvényhatósági bizottság minden pártja és minden tagja a főváros érdekei iránt érzett mély szeretettel tölti be nemes és nagy munkát igénylő feladatát.

A törvényhatósági bizottság általában igen nagy szeretettel és igen nagy felelősségérzettel foglalkozott az elmult esztendőben is a főváros lakosságát érintő gazdasági kérdésekkel. Itt elsősorban úgy az autonómia vezetőinek, mint magának az autonómiának az volt a legfőbb törekvése, hogy munkaalkalmakat teremtsen és lehetővé tegye a minél nagyobb terjedelmű építkezést. Ezt a cél szolgálta elsősorban — a beruházó szükségletek kielégítésén kívül — az 1935. évi 21 millió aranypengős beruházókölcsön

felvétele. Ez a kölcsön, amelyet az OTI nyujtott a székesfővárosnak, gazdag beruházóprogramm céljait szolgálja. Ezekkel a beruházásokkal a főváros komoly, nagyszabású tettekkel járult hozzá a gazdasági válság enyhítéséhez. A beruházások munkaalkalmak és kereseti lehetőségek egész tömegét teremtették meg, aminek hatása a termelőmunka fokozásában és a munkanélküliség csökkenésében az esztendő végén már jelentékeny mértékben mutatkozott.

A főváros szociális tevékenysége és ezen a téren való áldozatkészsége a legmagasabb mértéket is megüti. Kezdve a szellemi szükségmunka folytatásán, az élelmiszerek árának szabályozásán, a nagyszabású karácsonyi segélyeken és a szegényekről való állandó gondoskodáson át a székesfőváros olyan szociális munkát végez, amely arányaiban tökéletesen eléri a nyugati nagyvárosok ilyenirányú tevékenységét.

Nem feladatunk, hogy a főváros tevékenységét részletességgel méltassuk, de ki kell mégis emelni azt a rendkívüli munkát, amelyet a főváros a közcsatornák fejlesztése, a parkok európai nívóra való emelése, a városrendezési kérdések gondos kiépítése, a telekpolitika körül kifejtett. Nem feledkezhetünk meg a közlekedés fejlesztése körül szerzett érdemekről, a főváros két nagy pénzintézetének, a Községi Takaréknak és a Kisipari Hitelintézetnek nagyszerű tevékenységéről, a tanügyek minden kultúrmértéket megütő fejlesztéséről, az iskolásgyermekek egészségápolásáról és a legnagyobb általánosságban Budapest székesfőváros mindent felülmúló közegészségügyi intézményeiről. Ha mindezekhez hozzávesszük azt a nagyarányú fejlődést, amelyet szisztematikus munkával az idegenforgalom fejlesztése terén a fővárosnak sikerült elérnie, valamint azt a kultúrát, amelyet a székesfőváros fürdői és egyéb egészségügyi és luxus-intézményei képviselnek, akkor nyugodtan elmondhatjuk, hogy Budapest székesfővárosnak gazdag esztendeje volt. Őszinte elismerést érdemelnek a főváros hatalmas üzemei, amelyek létükkel, tevékenységükkel és szociális érzésükkel kiérdemelték azt, hogy ma már ennek a városnak minden polgára meg van győződve arról, hogy az a mérsékelt és bölcs községesítés, amelyet a székesfőváros a közszolgáltatások terén a multban keresztülvitt és a jelenben fenntart, mindnyájunk teljes elismerését érdemli meg.

Személyi változások a törvényhatóságban. A Kormányzó Úr Ő főméltósága 1934. évi november hó 24-én dr. *Sipőcz* Jenő polgármestert nevezte ki a székesfőváros főpolgármesterévé. Sipőcz Jenő 15 évi polgármesterség után lett főpolgármester, aki maradandó emlékű polgármesteri működésével és kivételes egyéni tulajdonságaival osztatlan tiszteletet és rokonszenvet vívott ki magának a törvényhatóságban. Az ő személyében olyan főpolgármester került a kormány bizalmából a székesfőváros törvényhatóságának élére, akit az autonómia is magáénak vallott. Különös jelentősége volt ennek az adott körülmények között az önkormányzat szempontjából, amikor az 1934. évi XII. törvény, a szanálás idejére átmenetien rendkívüli hatáskörrel ruházta fel a főpolgármestert. A törvényhatósági bizottság közgyűlése így 1934. évi november hó 28-án egyhangú lelkesedéssel iktatta be főpolgármesteri méltóságba.

A megüresedett polgármesteri állásra a törvényhatósági bizottság közgyűlése 1934. évi december hó 14-én tartott ülésében egyhangúan *Szendy* Károly alpolgármestert választotta meg. Az 1935. év törvényhatósági élete az új polgármester eskütételével kezdette meg működését. A m. kir. belügyminiszter 1935. évi

január hó 3-án kelt 114.056/1935. számú leiratában arról értesítette a székesfőváros közönségét, hogy a Kormányzó Úr Ő főméltósága 1935. évi január hó 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával az újonnan megválasztott polgármestert állásában megerősítette. Az ünnepélyes eskütétel az 1935. évi január hó 4-én megtartott első közgyűlésen történt ünnepélyes keretek közt.

Szendy Károly alpolgármesternek polgármesterré történt megválasztásával megürült alpolgármesteri állásra a közgyűlés január hó 9-én megtartott rendkívüli ülésében dr. *Lamotte* Károly pénzügyi tanácsnokot választotta meg. A Kormányzó Úr Ő főméltósága megerősítése után az új alpolgármester február hó 13-án tartott rendkívüli közgyűlés előtt tette le ugyancsak díszes ünnepség keretében a hivatali esküt.

A törvényhatóság életében jelentős változást hozott a törvényhatósági bizottság feloszlatása.

A m. kir. belügyminiszter az 1935. évi április hó 16-án kelt 370/1935. I. sz. rendeletével a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. egyes rendelkezéseinek módosításáról alkotott 1934. évi XII. t.-c. 2. §-át életbeléptette.

A rendelet szerint: »Az 1934: XII. t.-c. 2. §-a 1935. évi április hó 25. napján lép életbe. A jelenleg működő törvényhatósági bizottság megbízatása — az 1934. XII. t.-c. 28. §-ának (2) bekezdése értelmében — ettől a naptól kezdve megszűnik.

Az 1930. XVIII. t.-c. 17. §-a és 55. §-ának (6) bekezdése alapján tartandó új törvényhatósági választások időpontjául a m. kir. belügyminiszter 1935. évi június hó 2. napját tűzte ki«.

A m. kir. belügyminiszter az új törvényhatósági választások időpontját 1935. évi június hó 2-ában jelölte meg.

Az életbeléptetett törvényhely rendelkezése következtében az összes választók közül választott törvényhatósági bizottsági tagok száma 150-ről 108-ra szállt le.

Az újonnan megválasztott törvényhatósági bizottság alakuló közgyűlése 1935. évi június hó 25-én folyt le.

Ez az alakuló közgyűlés választotta meg az érdekképviseletek által a törvényhatósági bizottságba küldendő rendes és póttagokat.

A m. kir. belügyminiszter 118.210/1935. V. sz. leirata, amely a székesfővárosi törvényhatósági bizottságnak közgyűlésein helyetfoglaló szakszerűségi képviselők névsorát tartalmazta, a törvényhatósági bizottság alakuló közgyűlésén ugyancsak bejelentetett.

A mandátumok lejártával kapcsolatban megejtett tisztújítás során a polgármesteri állásra a közgyűlés ismételten *Szendy* Károly polgármestert; az alpolgármesteri állásokra ugyancsak *Liber* Endre és dr. *Lamotte* Károly alpolgármestereket választotta meg. Az újonnan megválasztott főtisztviselők a Kormányzó Úr Ő főméltósága megerősítése után tették le hivatalos esküjüket.

Az 1935. évi június hó 28-án megtartott rendkívüli közgyűlés a tiszti főügyészi és árvaszéki elnöki állásra ismételten dr. *Szemethy* Károly addigi tiszti főügyészt és dr. *Csorna* Kálmán addigi árvaszéki elnököt választotta meg.

A tanácsnoki karban is több változás történt az év folyamán. Szolgálati idejük lejártával hosszú közszolgálatuk elismerése mellett a közgyűlés *Muzsikó* István, *Gömöry* Albert, dr. *Hamvassy* István és dr. *Bucsánszky* Bertalan tanácsnok, kerületi elöljárókat és dr. *Gárdonyi* Albert főlevéltárost nyugdíjazta. A megüresedett

tanácsnoki állásokra a közgyűlés dr. *Felkay* Ferenc, dr. *Morvay* Endre, dr. *báró Babarczy* István, dr. *Farkas* Ákos, dr. *Thorday* Lajos, dr. *Battlay* Imre, dr. *Schmaderer* Oszkár, dr. *Zielinszki* Tibor és dr. *Rosta* János tanácsi főjegyzőket, a főlevéltárosi állásra pedig dr. *Budó* Jusztin levéltárnokot választotta meg.

Az időközben megüresedett egyébb tisztviselői állások betöltésével az elmult év folyamán 280 alkalmazott jutott előléptetéshez.

A székesfővárosi számszék vezetésében is változás állott be. 1935. év augusztusában ugyanis a m. kir. belügyminiszter úr *Papanek* Ernő székesfővárosi számszéki igazgatót kiváló buzgalommal, odaadással és szakértelemmel teljesített szolgálatának elismerése mellett állásától — saját kérelmére — felmentette, egyidejűleg dr. *Veres* Imre legfőbb állami számvevőszéki tanácsost a székesfővárosi számszékhez igazgatóvá kinevezte.

Kitüntetések. Kiváló érdemeinek elismeréseként magas kitüntetésben részesült *Liber* Endre alpolgármester, kinek a Kormányzó Úr Ő főméltósága a II. osztályú magyar érdemkeresztet adományozta. Dr. *doroghi Farkas* Ákos tanácsnok 1935. évi július havában legfelsőbb elismerésként a m. kir. kormányfőtanácsosi címet kapta. Kormányzói legfelsőbb elismerést nyertek dr. *Illyefalvi* I. Lajos statisztikai hivatali igazgató és *Papanek* Ernő nyugalmazott számszéki igazgató. *Morbitzer* Dezső kertészeti igazgató, *Szilágyi* József kertészeti főfelügyelő és *Csákváry* János kertészeti felügyelő a virágkiállítás, valamint a virágos Budapest érdekében kifejtett buzgó munkásságukért miniszteri elismerő oklevelet kaptak.

Halálozások. Mély részvéttel emlékezett meg a közgyűlés *Martin* János mérnök, bizottsági tag, dr. *Kiss* Menyhért, a neves költő és tanár, dr. *Tauffer* Vilmos orvosprofesszor és *Kricsfalussy* Mihály ny. h. államtitkár, volt bizottsági tag elhunytáról.

A főváros tisztviselői közül elhunyt *Almády* Géza m. kir. udvari tanácsos, ny. tanácsnok. A főváros érdemei elismeréséül saját halottjának tekintette és emlékét kegyelettel örökítette meg a közgyűlés jegyzőkönyvében.

2. Szervezeti ügyek.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlésének ügyrendje. Az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseinek megfelelően a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1932-ben 291/1932. kgy. szám alatt a közgyűlés ügyrendjét szabályrendeletbe foglalta. Ezt a szabályrendeletet a közgyűlés a m. kir. belügyminiszter rendelkezéseinek megfelelő módosítások keresztülvitele céljából 379/1933. kgy. sz. alatt ismét tárgyalás alá vette. Időközben a m. kir. belügyminiszter a 126.027/1934. V. BM. sz. leiratban közölte a székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlésével, hogy a folyamatban lévő ügyrendmódosítással kapcsolatban az 1934. évi XII. t.-c. rendelkezéseit is figyelembe kell venni.

Az újabb szövegezést tartalmazó 388/1934. kgy. sz. határozatra adott 114.368. 1935. V. BM. sz. belügyminiszteri leiratban foglalt észrevételek és pótlások alapján a közgyűlés 1935. évi július hó 5-én tartott rendkívüli közgyűlésben hozott 283/1935. kgy. sz. szabályrendeletében véglegesen megalkotta a közgyűlési ügyrend szövegét, melyet a kormányhatóság részéről a m. kir. belügyminiszter 1935. évi július hó 19-én kelt 118.555/1935. V. BM. sz. leiratával jóváhagyott.

A polgármester az 1935. évi július hó 27-én kelt 15.019/1935. I. sz. rendeletében intézkedett a jóváhagyott szabályrendelet szabályszerű kihirdetése iránt, melynek során a szabályrendelet életbeléptetésének időpontját 1935. évi augusztus hó 14-ben állapította meg.

Az ekként megalkotott, kormányhatóságilag jóváhagyott és életbeléptetett szabályrendelet teljes szövege a következő:

ELSŐ FEJEZET.

A közgyűlésről.

1. §.

A törvényhatósági bizottság közgyűlései.

(1) A törvényhatósági bizottság a jogszabályokban — különösen az 1930. XVIII. t.-c. (T.)-ben, illetőleg az 1934: XII. t.-c. (N.)-ben — reá ruházott jogokat és kötelességeket a közgyűlésen gyakorolja.

(2) A közgyűlés alakuló, rendes és rendkívüli.

2. §.

Az alakuló közgyűlés.

(1) Az alakuló közgyűlés összehívásának a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló tagok (T. 11. §. (1) bekezdés *a)* pont, N. 2. §. (1) bekezdés) megválasztásától számított 30 napon belül meg kell történni.

(2) Ha a törvényhatósági bizottságnak bármely okból huszonkettőnél kevesebb örökös tagja (N. 2. §. (1) bekezdés) van, az alakuló közgyűlést egymásután közvetlenül következő két hétköznapra kell egybehívni.

(3) Az alakuló közgyűlésre meg kell hívni:

a) a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló 108 tagot (N. 2. §. (1) bekezdés),

b) a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának kiküldöttét (T. 18. §. (8) bekezdés),

c) a törvényhatósági bizottság örökös tagjait (T. 23. §., N. 2. §. (1) bekezdés),

d) azokat, akik a törvényhatósági bizottságnak hivatali állásuknál fogva tagjai (T. 24. §. (1) bekezdés *a)* pont — T. 100. §. (2) bekezdés) és szakszerűség képviselőit (T. 24. §. (1) bekezdés *b)* pont és N. 2. §. (2) bekezdés).

(4) Az alakuló közgyűlés megnyitása után az elnök bejelenti a polgármester által kijelölt jegyző (13. §.), a törvényhatósági bizottságban és a kerületi választmányokban választás alapján helyet foglaló rendes és póttagok (T. 17. §.), a törvényhatósági bizottságban hivatali állásuknál fogva helyet foglaló tagok, a szakszerűség képviselőinek, illetőleg helyetteseiknek, valamint a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának a vitézi rend tagjai közül kijelölt kiküldöttje nevét.

(5) Ennek megtörténte után a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttségét (64. §.) kell kiküldeni.

(6) Ezután az érdekképviseleti tagok (T. 18. §.) választása következik.

(7) A (6) bekezdésben említett választás eredményének kihirdetése után az elnök a (2) bekezdésben említett esetben az alakuló közgyűlést másnapra halasztja, ellenkező esetben pedig azt megalakultnak jelenti ki.

(8) Ha az elnök az alakuló közgyűlést a (7) bekezdésben említett okból másnapra halasztotta, ezen a napon — a kijelölő választmány (T. 60. §. (1) bekezdés — N. 15. §. (1) bekezdés) előterjesztése (T. 23. §. (1) bekezdés) után az üresedésben levő örökös tagsági helyeket kell választás (T. 23. §. (3) bekezdés) útján betölteni.

(9) A (8) bekezdés esetében a közgyűlés megalakulásának kijelentése a választás eredményének kihirdetése után történik.

3. §.

A rendes közgyűlés.

(1) A törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig terjedő idő kivételével rendszerint minden hónap első hetének az elnök (8. §.) által megállapítandó hétköznapján tart.

4. §.

A rendkívüli közgyűlés.

(1) Az elnök (8. §.) rendkívüli közgyűlést bármikor összehívhat (T. 30. §. (4) bekezdés).

(2) Az elnök köteles a rendkívüli közgyűlést összehívni, ha az összehívást

a) a törvény rendelkezése teszi szükségessé,

b) a törvényhatósági bizottság közgyűlése határozza el,

c) a polgármester, akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében pedig a helyettese kívánja,

d) a törvényhatósági bizottságnak legalább 40 tagja a tárgy megjelölése mellett írásban kéri (T. 30. §. (5) bekezdés).

(3) A (2) bekezdés *d)* pontja esetében a rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az összehívást kérő törvényhatósági bizottsági tagoknak a hely, év, hó és nap feltüntetése mellett sajátkezűleg alá kell írniok.

(4) A rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az 1907 : LX. t.-c. 8. §-ában említett eset kivételével az elnöknél kell előterjeszteni.

(5) Ha azonos tárgyban több kérelmet terjesztettek elő, az elnök a rendkívüli közgyűlést a korábban előterjesztett kérelem alapján hívja össze.

(6) A közgyűlést a (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjaiban említett esetekben a törvény vagy a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megállapított határidőn belül, ilyen rendelkezés hiányában, valamint a (2) bekezdés *c)* és *d)* pontjaiban említett esetekben legkésőbb a vonatkozó kívánság, illetve kérelem előterjesztésétől számított nyolcadik napra kell összehívni (T. 30. §. (6) bekezdés).

(7) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján rendkívüli közgyűlés összehívásának június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig helye nincsen (T. 30. §. (10) bekezdés).

(8) Ha a (6) bekezdésben megjelölt határidőn belül a törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést tart, az elnök a (2) bekezés *d)* pontjában megjelölt eset kivételével a rendkívüli közgyűlés tárgyát a rendes közgyűlés napirendjére is kitűzheti.

(9) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján összehívott rendkívüli közgyűlés csak azzal a tárggyal foglalkozhatik, amelynek tárgyalása céljából összehívását kérték (T. 30. §. (9) bekezdés).

(10) A kérelem alapján összehívott rendkívüli közgyűlésen az összehívást kérők egyike az összehívási kérelmet megokolhatja (T. 30. §. (9) bekezdés).

(11) A megokolás 30 percnél rendszerint tovább nem tarthat (T. 34. §. (4) bekezdés).

(12) A megokolás időtartamát az összehívási kérelmet megokoló kérelmére a közgyűlés vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(13) Az összehívási kérelem megokolása után egy törvényhatósági bizottsági tag ellenkező felfogását kifejtheti (T. 30. §. (9) bekezdés).

(14) A (13) bekezdés alapján történt felszólalás rendszerint 30 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (4) bekezdés).

(15) A (14) bekezdés alapján történő felszólalás időtartamát a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(16) A (10) és (13) bekezdésekben említett felszólalások után a közgyűlés egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy az összehívási kérelem tárgyát kívánja-e tárgyalni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(17) Ha a közgyűlés az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni kívánja, annak tárgyalását azonnal meg kell kezdeni, ellenkező esetben pedig a rendkívüli közgyűlést azonnal be kell rekeszteni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(18) Ha valamely tárgyban több összehívási kérelmet terjesztettek elő és ha az elnök a rendkívüli közgyűlést tárgyazonosság ((5) bekezdés) miatt a korábban előterjesztett kérelem alapján hívta össze, az elnök a rendkívüli közgyűléshez annak megnyitása után kérdést intéz aziránt, hogy a tárgyazonosságot ((5) bekezdés) fennforgónak találja-e?

(19) A rendkívüli közgyűlés a tárgyazonosság kérdésében hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással határoz.

(20) Ha a rendkívüli közgyűlés a tárgyazonosságot megállapította, csak a korábban előterjesztett kérelmet (5) bekezdés) kell a (10)—(17) bekezdések rendelkezése értelmében tárgyalni.

(21) Ha a közgyűlés akként döntött, hogy az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni nem kívánja, ebben a tárgyban az illető rendkívüli közgyűlés napjától számított hat hónapon belül újabb rendkívüli közgyűlés összehívását kérni nem lehet (T. 30. §. (9) bekezdés).

5. §.

A közgyűlés összehívásának módja.

(1) A közgyűlést a törvényhatósági bizottság tagjainak, valamint a szakszerűség képviselőinek nevére címzett és a tárgysorozatot (12. §.) is magában foglaló meghívóval kell összehívni (T. 30. §. (7) bekezdés — N. 2. §. (2) bekezdés).

(2) A meghívónak a tárgysorozaton felül az egyes tárgyak előadóinak nevét is tartalmaznia kell.

(3) A rendes közgyűlésről szóló meghívót a közgyűlés napját megelőzően legalább 8 nappal, a rendkívüli közgyűlésre szóló meghívót pedig a közgyűlés napját megelőzően legalább 24 órával kell kézbesíteni (T. 30. §. (8) bekezdés).

6. §.

A közgyűlés időtartama.

A közgyűlés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (12. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

7. §.

A közgyűlés nyilvánossága.

(1) A közgyűlés nyilvános (T. 39. §. (1) bekezdés).

(2) A közgyűlés helyiségeinek tanácskozás céljára rendelt részében a közgyűlés tartama alatt csak a törvényhatósági bizottság tagjai, a szakszerűség képviselői, illetőleg helyetteseik és azok tartózkodhatnak, akiknek ott hivatalos tennivalójuk van (T. 39. §. (1) bekezdés — N. 2. §. (2) bekezdés).

(3) A közgyűlés helyiségének nem tanácskozás céljára rendelt részében is a közgyűlés tartama alatt a (2) bekezdésben említetteken felül csak elnöki engedéllyel lehet tartózkodni.

(4) Azt, aki a közgyűlés helyiségében a közgyűlés tartama alatt jogosulatlanul tartózkodik, az elnök távozásra felhívja, szükség esetében pedig rendőri karhatalommal eltávolítja (T. 39. §. (1) bekezdés).

(5) Az elnök a közgyűlés helyiségében a hallgatók és a sajtó részére elkülönített helyet jelöl ki (T. 39. §. (2) bekezdés).

(6) A sajtó részére elkülönített helyen csak sajtóigazolvánnyal ellátott személy tartózkodhatik.

(7) A hallgatók tetszést vagy nem tetszést nem nyilváníthatnak.

(8) Ha a hallgatók vagy azok közül egyesek a tanácskozás csendjét vagy rendjét zavarják és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot — szükség esetén karhatalommal — eltávolítja (T. 39. §. (3) bekezdés).

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

8. §.

Az elnök.

(1) A közgyűlés elnöke a főpolgármester. Ha ő akadályozva van vagy ha állása nincs betöltve, a polgármester. Ha a főpolgármester és a polgármester akadályozva van vagy ha állásuk nincs betöltve, szolgálati sorrendben az alpolgármesterek elnökölnek (T. 29. §.).

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a már összehívott közgyűlésen az akadályoztatás tartama alatt a közgyűlés legidősebb tagjának elnöklete mellett a törvényhatósági bizottság jelenlevő nem tisztviselő tagjai közül ellentmondás hiányában közfelkiáltással, egyébként pedig hozzászólás nélkül titkos szavazással egyszerű szótöbbséggel választott elnök elnököl.

(3) Ha a közgyűlésen nem a főpolgármester elnököl és ha az elnök a tárgy érdeme mellett vagy ellene akar felszólalni, a felszólalás tartama alatt nem elnökölhet.

9. §.

Az elnök jogköre.

(1) Az elnök

a) ha egyes törvények másként nem rendelkeznek (T. 30. §. (3) bekezdés) összehívja, továbbá megnyitja, felfüggeszti, legfeljebb 5 napra elhalasztja és berekeszti a közgyűlést,

b) nyilvántartja a közgyűlés tagjainak részvételét,

c) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt törvényhatósági bizottsági tag vagy szakszerűség képviselője (helyettese) részt ne vegyen,

d) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (19. §.), a személyes kérdésben (20. §.) vagy az ügyrendhez (21. §.) való felszólalást,

e) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja a közgyűlés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

f) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot (T. 35. §.).

(2) Az elnök — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor szólhat és a jogszabályokban megállapított megtorlásokat bármikor alkalmazhatja (T. 35. §.).

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedése ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

10. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök — bármely címen legyen is tagja a közgyűlésnek — szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja (T. 36. §. (19) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (61. §.) nem érinti.

11. §.

A közgyűlésen való kötelező részvétel. — Távolmaradási engedély.

(1) A törvényhatósági bizottság tagjai a közgyűléseken résztvenni kötelesek (T. 34. §. (1) bekezdés).

(2) A távollevőket az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) tartja nyilván.

(3) Az elnök a távolmaradási engedély (4) és (6) bekezdés) nélkül távollevő törvényhatósági bizottsági tagok neveit az igazoló-választmány (T. 12. §.) elnökével 48 órán belül közli.

(4) Az elnök a törvényhatósági bizottság tagjának elfogadható okból három egymás után következő közgyűlésre vonatkozó távolmaradási engedélyt adhat. Az elnök a távolmaradási engedély megadását a legközelebbi közgyűlésen bejelenteni köteles.

(5) Ha az elnök az engedélyt megtagadta és ha az illető törvényhatósági bizottsági tag a távolmaradási engedély iránti kérelmét ennek dacára fenntartotta, az elnök a kérelmet a közgyűlés elé terjeszti, amely a kérelem tárgyában vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(6) Három egymás után következő közgyűlésen túlmenő engedélyt csak a közgyűlés, az illető törvényhatósági bizottsági tag kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal adhat.

(7) A távolmaradási engedélyt kapott törvényhatósági bizottsági tagokat az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) külön nyilvántartja.

(8) Ha a törvényhatósági bizottság bármely tagja a közgyűlésről távolmaradási engedély nélkül elmarad, elmaradását igazolni köteles (T. 34. §. (1) bekezdés).

(9) A távolmaradási engedély nélkül való elmaradást a mulasztás napjától számított 15 nap alatt lehet az igazolóválasztmány előtt igazolni (T. 34. §. (2) bekezdés).

(10) Az igazolóválasztmány által az igazolás kérdésében hozott határozat ellen annak kézbesítésétől számított 15 nap alatt a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye (T. 34. §. (2) bekezdés.)

(11) Az igazolóválasztmány az igazolásnak a (9) bekezdésben említett határidőn belül való megvagy meg nem történtét és az igazolás megtörténte esetében az e tárgyban hozott jogerős határozatot az elnökkel közli.

(12) Az a választott törvényhatósági bizottsági tag, aki hat egymás után következő közgyűlésről igazolatlanul elmarad, törvényhatósági bizottsági tagságát elveszti és a törvényhatósági bizottság legközelebbi megújítása alkalmával annak tagjává nem választható (T. 34. §. (1) bekezdés).

(13) Ha a törvényhatósági bizottság választott tagja bizottsági tagságát a (12) bekezdésben említett okból jogerősen elvesztette, a soron levő törvényhatósági bizottsági póttagot az igazolóválasztmány elnöke hívja be (T. 27. §. (11) bekezdés).

12. §.

A tárgysorozat.

(1) A törvényhatósági bizottság közgyűlésének tárgysorozatát az elnök állapítja meg (T. 31. §. (1) bekezdés).

(2) A főpolgármester egyes ügyeknek a tárgysorozatba való felvételét akkor is elrendelheti, ha nem ő elnököl (T. 31. §. (1) bekezdés).

(3) Azokat a közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyeket,

a) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a közgyűlés határozta el,

b) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében az őt helyettesítő alpolgármester kívánja, a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

(4) A rendes közgyűlés tárgysorozatát legalább 8 nappal, a rendkívüli közgyűlés tárgysorozatát pedig legalább 24 órával a közgyűlés napját megelőzően a Központi Városháza, valamint a kerületi elöljárók hirdetőtábláin ki kell függeszteni (T. 31. §. (3) bekezdés).

(5) A kifüggesztés megtörténte után az elnök a tárgysorozatot csak rendkívüli sürgősség esetében egészítheti ki.

(6) Ha az elnök az (5) bekezdésben említett jogával él, köteles a tárgysorozat kiegészítéséről szóló értesítést az illető közgyűlés kezdete előtt legalább 24 órával a törvényhatósági bizottság tagjai és a szakszerűség képviselői részére kézbesíteni (T. 31. §. (3) bekezdés — N. 2. §. (2) bekezdés).

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

13. §.

A jegyző.

(1) A közgyűlés jegyzőjét a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki (T. 40. §. (2) bekezdés).

(2) A jegyző feladata különösen :

a) gondoskodás a tanácskozás menetének gyorsírók (14. §. (3) bekezdés) által való jegyzéséről,

b) a jegyzőkönyv (14. §.) írásba foglalása,

c) a beérkezett iratok felolvasása,

d) a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,

e) az egyszerű (59. §.) és a névszerinti (60. §.) szavazásnál a szavazatok összeszámlálása.

(3) Ha a felszólalni kívánó a jelentkezés alkalmával a jegyzővel nem közli azt, hogy a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene kíván felszólalni, jelentkezése a felszólalni kívánók jegyzékébe fel nem vehető.

14. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell vezetni (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell :

a) annak a megjelölését, hogy a közgyűlés alakuló, rendes vagy rendkívüli-e (1. §. (2) bekezdés), továbbá a közgyűlés helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) a közgyűlés megnyitásának idejét,

d) az esetleges elnöki bejelentéseket,

e) a tárgyalt ügyek megjelölését és ezen ügyekben hozott határozatokat,

f) a választások eredményét.

g) a határozathozatal (szavazás) módját, névszerinti szavazás esetén azt, hogy kik szavaztak a határozat mellett és kik szavaztak a határozat ellen,

h) a közgyűlés során előfordult fontosabb mozzanatokat,

i) a közgyűlés bezárásának (berekesztésének) idejét.

(3) A jegyzőkönyvet a polgármester által rendelkezésre bocsátott gyorsíróknak a tanácskozásokról felvett és rendes írásba áttett gyorsírói feljegyzései alapján kell elkészíteni.

(4) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (15. §.) után a törvényhatósági bizottság tagjaival esetenkint kifejezett kívánságukra egyszerű másolatban közölni kell.

(5) Ha a miniszterelnök vagy bármelyik miniszter kívánja, a hitelesített jegyzőkönyv hiteles másolatát hozzá azonnal fel kell terjeszteni (T. 40. §. (4) bekezdés).

15. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése és aláírása.

(1) Ha a közgyűlés egy napon át tart és ha a több napon át tartó közgyűlés utolsó napját megelőző közgyűlési napokra vonatkozó jegyzőkönyv a következő közgyűlési napon nem hitelesíthető, a jegyzőkönyvet a közgyűlés által minden közgyűlési napon a közgyűlés megnyitása után az elnök javaslatára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal kiküldött és a közgyűlésen való állandó jelenlétre kötelezett négy törvényhatósági bizottsági tag nyolc nap alatt hitelesíti (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok többsége a jegyzőkönyvet hitelesíthetőnek nem találta, annak végleges szövegét a gyorsírói feljegyzések (14. §. (3) bekezdés) alapján kell a hitelesí-

tőknek az elnök által összehívott ülésében szótöbbséggel hozott határozattal megállapítani. Szavazategyenlőség esetében az elnök dönt.

(3) Ha a közgyűlés több napon át tart, az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét az utolsó napra vonatkozó jegyzőkönyv kivételével rendszerint a következő közgyűlésen kell hitelesíteni (T. 40. §. (1) bekezdés).

(4) Ha az előző közgyűlési nap jegyzőkönyve a következő közgyűlési napon hitelesíthető, az (1) bekezdés értelmében kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét a következő közgyűlés megkezdéséig átvizsgálja és a közgyűlésnek a hitelesítés tárgyában javaslatot tesz.

(5) A (4) bekezdésben említett javaslatot az esetleges módosító indítványokkal együtt a hitelesítésre hivatott közgyűlés megkezdéséig kell az elnöknél írásban benyujtani.

(6) Ha módosító indítványt a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag egyike sem tett, a közgyűlés a javaslatnak az elnök által történt ismertetése után a hitelesítés kérdésében vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(7) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok módosító indítványt tettek, az elnök a jegyzőkönyv kifogásolt részét és a módosító indítványt a jegyző útján röviden ismerteti.

(8) A kiküldött és módosító indítványt tett törvényhatósági bizottsági tagok indítványukat legfeljebb öt percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalásban megokolhatják.

(9) A közgyűlés a (8) bekezdésben említett megokolás után vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt afelett, hogy a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésben vagy pedig a módosító indítványok figyelembevétele mellett hitelesíti.

(10) Ha a közgyűlés a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésében nem hitelesítette, a módosító indítványokat külön-külön kell határozathozatal alá bocsátani. A határozathozatal hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással történik.

(11) A több napon át tartó közgyűlés utolsó napjára vonatkozó jegyzőkönyv hitelesítése az (1) és (2) bekezdésekben említett módon történik.

(12) A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyző és a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag írja alá.

NEGYEDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

16. §.

A tárgyalható ügyek.

A közgyűlésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni. (T. 31. §. (4) bekezdés).

17. §.

A tanácskozásban résztvevők.

A tanácskozásban a törvényhatósági bizottság tagjain kívül a szakszerűség képviselői, illetőleg helyetteseik és az előadók is résztvehetnek (T. 36. §. (1) bekezdés — N. 2. §. (2) bekezdés).

18. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tárgyalás alatt álló ügyek valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelt, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet (T. 37. §. (1) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés rendelkezését a szakszerűség képviselőjére (helyettesére) azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az illető ügy tárgyalásában nem vehet részt.

(3) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag az ügy eldöntését célzó szavazás elrendeléséig felvetheti (T. 37. §. (2) bekezdés).

(4) A közgyűlés az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy a törvényhatósági bizottság bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított törvényhatósági bizottsági tag vagy a szakszerűség képviselője (helyettese) és a tiszti főügyész (helyettese) meghallgatása után hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt (T. 37. §. (2) bekezdés).

(5) Ha a közgyűlés az érdekeltséget megállapította, az érdekelt törvényhatósági bizottsági tag az illető ügyre vonatkozó tárgyalásban és határozathozatalban, az érdekelt szakszerűség képviselője (helyettese) pedig az illető ügyre vonatkozó tárgyalásban részt nem vehet.

(6) A közgyűlésnek az érdekeltség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg (T. 37. §. (2) bekezdés).

19. §.

Felszólalás napirend előtt.

(1) Napirend előtti felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást az egy napon át tartó közgyűlés a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlés pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama 10 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja.

(3) Az (1) bekezdésben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

20. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama 15 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával 15 perccel meghosszabbíthatja.

(4) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

21. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) A felszólalás 5 percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(5) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

22. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után, ha szólásra a javaslat (önálló indítvány) mellett és ellene is jelentkeztek, a javaslat (önálló indítvány) ellen feliratkozott első jelentkezőt kell felhívni.

(2) Az (1) bekezdés esetében az első felszólaló után a további felszólalókat jelentkezésük sorrendjében váltakozva kell szólásra hívni a szerint, hogy a javaslat (önálló indítvány) mellett vagy ellene kívánnak szólni (T. 36. §. (3) bekezdés).

23. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a közgyűlésnek az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával lehet (T. 36. §. (12) bekezdés).

24. §.

A felszólaló zavarása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (9. §. (2) bekezdés) nem érinti.

25. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz minden törvényhatósági bizottsági tag és a szakszerűség képviselője (helyettese) rendszerint csak egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(2) Többszöri hozzászólásra a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és felhívásra a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A tárgyalás alatt levő tárgyhoz indítványt tett törvényhatósági bizottsági tag és a szakszerűség képviselője (helyettese) a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

26. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 30 percnél hosszabb rendszerint nem lehet (T. 36. §. (4) bekezdés).

(2) A hozzászólás időtartamát (1.) bekezdés) a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A felszólalót megillető zárszó jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarthat, amely időtartam meghosszabbításának helye nincs.

27. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita két órán túl terjedt és ha a tárgyhoz már legalább négy törvényhatósági bizottsági tag szólt, a közgyűlés az elnök vagy bármelyik törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a közgyűlés indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül, egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek (T. 36. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a hozzászólás időtartamának korlátozása után a tanácskozás még két órán át tartott, a közgyűlés az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással elhatározhatja, hogy a szóbanforgó kérdésben a tárgyalást berekeszti (T. 36. §. (6) bekezdés).

(6) Az (5) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(7) A tárgyalásnak az (5) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (2) bekezdés).

28. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket befejezték és ha az illető tárgy tágyalására az ügyrend szerint rendelkezésre álló idő még nem telt el, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólni s ha felhívásra senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

29. §.

Szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalási módjai.

(1) A szabályrendeletek és a szabályzatok tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vitában a hozzászólások tekintetében a 22. 25., 26., és 27. §-ok rendelkezései az irányadók.

(3) Az általános vita bezárása után a közgyűlés dönt abban a kérdésben, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadja-e.

(4) Ha a közgyűlés a javaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadta, azt részletenkint (szakaszonkint), pontonkint kell tárgyalni.

(5) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak (pontnak) együttes vagy egyes szakaszok (pontok) részletenkinti tárgyalását.

(6) Az egyes szakaszok (pontok) módosítását célzó — nem az előadó által előterjesztett — indítványt az illető szakasz tárgyalásának megkezdése előtt az elnöknél írásban kell előterjeszteni.

(7) A szakaszokhoz (pontokhoz) egy-egy törvényhatósági bizottsági tag csak egy ízben szólhat hozzá és felszólalása 5 percnél tovább nem tarthat.

(8) A közgyűlés a (7) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal 5 perccel meghosszabbíthatja.

(9) Ha a tárgyalás alatt álló szakaszhoz (ponthoz) a polgármesteren, az alpolgármestereken, a tiszti főügyészen (helyettesén), a tiszti főorvoson (helyettesén), az előadón és a szakszerűség képviselőin (helyetteseiken) (T. 36. §. (8) bekezdés) kívül legalább négy törvényhatósági bizottsági tag már hozzászólt, a vita bezárását az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag szóval indítványozhatja.

(10) A közgyűlés az indítvány (9) bekezdés) felett vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(11) Ha a közgyűlés az indítványt elfogadta, az elnök a vitát — tekintet nélkül arra, hogy van-e még szólásra jelentkezett — bezárja.

(12) A vitának a (11) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti.

(13) A szakasz (pont) részletes tárgyalásának befejezése után a közgyűlés annak elfogadása tárgyában dönt.

(14) Az előadó a határozathozatal előtt kérheti az egyes szakaszokra vonatkozó döntésnek a javaslat egyéb részeire vonatkozó tárgyalás befejezéséig való felfüggesztését. A közgyűlés az előadó kérelme felett vita nélkül, egyszerű szavazással határoz.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

30. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 6—18,, 20—28. §-ok rendelkezései a 31—35. §-okban foglalt eltérésekkel az irányadók.

31. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetés tárgyalását a költségvetésnek a törvényhatósági bizottság tagjai részére való kézbesítéstől számított 8 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

32. §.

A költségvetést tárgyaló közgyűlés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehívott közgyűlésen csak a költségvetést szabad tárgyalni (T. 36. §. (9) bekezdés).

33. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. — A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája 14 ülésnapnál tovább nem tarthat (N. 10. §.).

(2) Egy ülésnapon csupán egy ülés tartható.

(3) A közgyűlés a költségvetés tárgyalására ülésnaponkint legalább hat órát fordít (T. 36. §. (9) bekezdés).

34. §.

Az általános vita.

(1) A költségvetés tárgyalása általános vitával kezdődik (N. 10. §.).

(2) Az általános vita legfeljebb két ülésnapon át tarthat (N. 10. §.).

(3) Az általános vita során az egyes felszólalások időtartama rendszerint nem lehet egy óránál hosszabb (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal félórával meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9. bekezdés).

(5) Az általános vita második ülésnapján a tárgyalásra szánt idő (33. §.) utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — az elnök köteles az általános vitát bezárni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(6) Az általános vita bezárása után a közgyűlés a költségvetésnek részletes tárgyalás alapjául elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül határoz (T. 36. §. (9) bekezdés.).

(7) Ha a közgyűlés a költségvetést részletes tárgyalás alapjául elfogadta, az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után, egyszerű szavazással határoz abban a kérdésben, hogy a részletes vita során a költségvetés egyes fejezeteinek tárgyalására mennyi időt kíván fordítani. (N. 10. §.).

(8) A (3)—(7) bekezdések rendelkezései a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (9) bekezdés).

35. §.

A részletes vita.

(1) A közgyűlés a költségvetést a részletes vita során fejezetenkint tárgyalja.

(2) A részletes vita során az egyes felszólalások időtartama legfeljebb 15 perc (T. 36. §. (9) bekezdés).

(3) Ezt az időtartamot a közgyűlés a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal 15 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A költségvetés fejezeteinek tárgyalása során a felszólalások időtartamának korlátozása tekintetében a 27. §. rendelkezései irányadók (T. 36. §. (9) bekezdés).

(5) A részletes vita során indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet előterjeszteni és pedig csak írásban.

(6) A részletes vita idejéből négy napot az üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani (N. 10. §.).

(7) A közgyűlés az üzemek költségvetését rendszerint üzemenkint tárgyalja.

(8) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több rokontermészetű intézmény, közmű és üzem költségvetésének együttes tárgyalását.

(9) A részletes vitának nem az üzemekre vonatkozó részét legkésőbb a költségvetés tárgyalására rendelt időnek (33. §.) tizedik napján, a részletes vitának az üzemekre vonatkozó részét pedig ugyanazon időnek utolsó napján a tárgyalásra szánt idő utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — be kell zárni és a még meg nem vitatott részletek elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül kell határozni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(10) A vitának a (9) bekezdés rendelkezései értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti.

(11) Ha a költségvetés fejezeteinek egyes címeihez a polgármester vagy az alpolgármesterek vagy az előadó is tett indítványt, ezt az indítványt kell először szavazás alá bocsátani.

(12) A (11) bekezdésben említett indítványok feletti határozathozatal után az elnök az elfogadott indítványokkal ellentétben nem álló többi indítványt külön-külön vagy a közgyűlés részéről az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozat alapján együttesen teheti fel szavazásra.

HATODIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

36. §.

Az önálló indítvány bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt az elnöknél kell a rendes közgyűlés napját legalább három nappal megelőzőleg írásban (3) bekezdés) bejelenteni és azt a főpolgármester, a főpolgármesteri állás üresedésben léte esetében pedig a polgármester hivatalában letenni (T. 31. §. (5) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét, az önálló indítvány szabatos szövegét és azt, hogy az önálló indítványt előterjeszteni kívánó indítványát sürgősnek tartja-e.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentést sajátkezűleg aláírni.

(4) A főpolgármester a nála letett (1) bekezdés) önálló indítványokról a polgármestert haladéktalanul értesíti (T. 31. §. (5) bekezdés).

37. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 36. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó önálló indítványt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

38. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az önálló indítványt javaslattétel végett a polgármester elé utalja és azt a javaslat (39. §.) beérkezte után a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi (T. 31. §. (2) bekezdés).

(2) Ha az önálló indítványt előterjesztő önálló indítványát a benyujtást követő rendes közgyűlés előtt legalább három nappal jelentette be és ha az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kérte, az elnök erről a rendes közgyűlésnek jelentést tesz, egyben annak a közgyűlés jegyzője által való felolvastatása után felteszi a kérdést, hogy a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek találja-e?

(3) A határozat előtt az önálló indítványt előterjesztő felszólalhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(4) A felszólalás rendszerint 15 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(5) A (4) bekezdésben említett időtartam az önálló indítványt tevő kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbítható (T. 36. §. (10) bekezdés).

(6) A kérdéshez az indítványtevőn kívül két törvényhatósági bizottsági tag hozzászólhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(7) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet (T. 36. §. (10) bekezdés).

(8) A közgyűlés a kérdés felett egyszerű szavazással dönt.

(9) Ha a közgyűlés az 52. §. (3) bekezdése által meghatározott többséggel hozott határozattal az önálló indítványt sürgősnek találja, azt az elnök az illető közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(10) Ha a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek nem találta, az elnök az (1) bekezdés szerint jár el.

39. §.

A polgármesternek az önálló indítványokra vonatkozó javaslata.

A polgármester az elnök által javaslattétel végett kiadott önálló indítványokra vonatkozólag javaslatot tesz (N. 8. §. (1) bekezdés *b)* 1. pont).

40. §.

A polgármesternek kiadott önálló indítvány tárgyalása.

(1) Ha az önálló indítványt a polgármesternek kiadták és ha a polgármesternek az önálló indítványra vonatkozó javaslata beérkezett, azt az elnök a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a polgármester az önálló indítvány elvetését vagy tárgyalásának elhalasztását javasolta, javaslata felett a közgyűlés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a közgyűlés a polgármesternek elvetést vagy halasztást célzó javaslatát elfogadta, az önálló indítvány tárgyalása elmarad.

(4) Ha a közgyűlés a polgármesternek elvetést vagy halasztást célzó javaslatát nem fogadta el, az önálló indítvány érdemi tárgyalását ezen a közgyűlésen meg kell kezdeni.

41. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított 3 hónapon belül azonos tárgyú önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

(2) Az azonosságot a közgyűlés az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal állapítja meg.

HETEDIK FEJEZET.

Az interpellációk.

42. §.

Az interpelláció.

Interpellációt csak a polgármesterhez lehet intézni.

43. §.

Az interpelláció előterjesztésének módja.

Az interpelláció — választás szerint — szóval vagy írásban terjeszthető elő.

44. §.

Az interpelláció bejelentése és nyilvántartása.

(1) Az interpellációt az elnöknél kell írásban (3) bekezdés) bejelenteni (T. 31. §. (6) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell:

a) az interpelláló nevét,

b) az interpelláció tárgyát,

c) annak feltüntetését, hogy az interpellációt szóval is elő kívánják-e adni.

(3) Az interpelláló köteles a bejelentéssel egyidejűleg az interpelláció szövegét sajátkezű aláírásával ellátva, két példányban az elnöknek átadni.

(4) A főpolgármester a bejelentett interpellációt, egy példányának átvétele mellett, a polgármesterrel haladéktalanul közli (T. 31. §. (6) bekezdés)

45. §.

Az interpellációnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az interpellációt a közgyűlés tárgysorozatába a tárgysorozat egyéb pontjait és az esetleges önálló indítványokat (36. §.) követőleg felveszi.

(2) A szóval előadni kívánt interpellációkat az írásban előadni kívánt interpellációkat megelőzően kell a tárgysorozatba felvenni.

(3) Ha az (1) bekezdésben említett interpellációt annak benyujtását követő rendes közgyűlés előtt legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen közgyűlés, ellenkező esetben pedig ezt a közgyűlést közvetlenül követő rendes közgyűlés tárgysorozatába kell felvenni.

46. §.

Az interpelláció visszautasítása.

(1) Az elnök a 44. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó interpellációt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

47. §.

A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése, — hacsak a közgyűlés az elnök indítványára másképp nem határoz — az interpellációnak a tárgysorozat illető pontjánál való felolvasásával történik. Az interpellációt a jegyző olvassa fel.

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett interpellációt a polgármesternek, ha az személyesen vagy megbízott útján azonnal szóval válaszolni nem kíván, kiadja.

48. §.

A szóval előadni kívánt interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni kívánt interpelláció szövegét az elnök — hacsak az elnök indítványára a közgyűlés másképp nem határoz — a tárgysorozat illető pontjánál felolvastatja.

(2) Ha az interpelláló az interpelláció felolvasásakor nem jelentkezik, az intrepellációt törölni kell.

(3) Az interpelláció előadása rendszerint nem tarthat tovább 15 percnél.

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot az interpelláló kérelmére és az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (11) bekezdés).

49. §.

Az interpellációra adott válasz módja.

A polgármester (megbízottja) a szóval előterjesztett interpellációra szóval, egyébként szóval vagy írásban válaszol.

50. §.

Az interpellációra adott válasz határideje.

(1) Ha a polgármester vagy megbízottja az interpellációra annak előterjesztésekor nem válaszolt, a választ a legközelebbi rendes közgyűlésen meg kell adni.

(2) Az (1) bekezdésben említett határidőt a közgyűlés a polgármester kérelmére hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal meghosszabbíthatja.

51. §.

Az interpellációra adott válasz.

(1) Ha a polgármester az interpellációra írásban válaszol, a választ az elnöknek adja át.

(2) Ha a polgármester az interpellációra szóval válaszol, ezt az elnökkel közli.

(3) Az elnök a válasz előterjesztését a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatának végére felveszi.

(4) Az interpellációkra adott válaszok előterjesztését a tárgysorozatba a netáni interpellációkat megelőzően kell felvenni.

(5) Az interpellációra írásban adott válasz előterjesztése a válasznak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(6) Az interpellációra szóval adott választ a tárgysorozat illető pontjánál kell előadni.

(7) Az interpelláló a válasz felolvasása (5) bekezdés), illetve a válasz előadása (6) bekezdés) után arra válaszolhat.

(8) Az interpelláló válasza (7) bekezdés) 10 percnél tovább nem tarthat. A válaszidő tartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(9) a polgármester az interpelláló válaszára (7) bekezdés) nyilatkozhat.

(10) Az interpelláló válasza (7) bekezdés) és a polgármester nyilatkozata (9) bekezdés) után a közgyűlés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással határoz a felett, hogy a választ tudomásul veszi-e.

(11) Ha a közgyűlés a választ nem vette tudomásul, az interpellációt a polgármesternek tárgyalásra való előkészítés céljából ki kell adni és a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

NYOLCADIK FEJEZET.

A határozathozatal.

52. §.

A határozathozatal időpontja és az érvényes határozatokhoz szükséges szavazatok száma.

(1) A vita bezárását a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakszerűség képviselői (helyetteseik) (T. 36. §. (8) bekezdés) esetleges felszólalása (T. 36. §. (2) bekezdés) után a határozathozatal követi.

(2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, rendszerint egy szerű szótöbbség szükséges (T. 36. §. (13) bekezdés).

(3) Az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kimondó határozathoz a törvényhatósági bizottság összes tagjainak általános többsége (T. 36. §. (10) bekezdés), az örökös tagok és a polgármester megválasztását kimondó határozathoz pedig a beadott szavazatok általános többsége szükséges (T. 23. §. (3) bekezdés — T. 60. §. (6) bekezdés).

53. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani (T. 36. §. (14) bekezdés).

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti (T. 36. §. (14) bekezdés).

(3) A szavazást el kell rendelni, ha azt jogszabály teszi szükségessé vagy ha azt legalább tíz jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag kívánja (T. 36. §. (14) bekezdés).

54. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

A kérdés feltevése (55. §.) előtt bármelyik törvényhatósági bizottsági tag kérelmére a tárggyal kapcsolatos indítványokat ismertetni kell.

55. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és részenkint való eldöntését határozhatja el.

(3) Elsősorban a polgármester (alpolgármesterek, előadók), javaslatát (indítványát) kell döntés alá bocsátani.

(4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

56. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag szólhat hozzá (T. 36. §. (17) bekezdés).

(2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (17) bekezdés).

57. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatokat indokolni nem szabad.

58. §.

A szavazás módja.

(1) A szavazás nyilt vagy titkos.

(2) A nyilt szavazás egyszerű vagy névszerinti.

59. §.

Az egyszerű szavazás.

(1) A közgyűlés rendszerint egyszerű szavazással határoz.

(2) Az egyszerű szavazás felállással vagy ülve maradással történik (T. 36. §. (15) bekezdés).

(3) Ha az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el.

(4) Ellenpróba esetén a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellene szavazókat egyenkint összeszámlálja.

(5) A javaslat ellen szavazók összeszámlálása a javaslat mellett szavazók számának az elnök által való bejelentése után történik.

60. §.

A névszerinti szavazás.

(1) Névszerint kell szavazni,

a) ha a határozat

aa) új adók megállapítására, a meglevő adók felemelésére vagy mérséklésére (T. 36. §. (15) bekezdés),

bb) a költségvetés keretén kívül eső vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre (T. 36. §. (15) bekezdés — N. 6. §. (1) bekezdés).

cc) a költségvetés keretén kívül eső terhes szerződés vagy egyesség kötésére (T. 36. §. (15) bekezdés — N. 6. §. (1) bekezdés),

dd) a költségvetés keretén kívül eső kötelezettség vagy szavatosság vállalására (T. 36. §. (15) bekezdés — N. 6. §. (1) bekezdés),

ee) a költségvetés keretén belül 100.000 pengő értéket meghaladó vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre, terhes szerződés vagy egyesség kötésére, kötelezettség vagy szavatosság vállalására (N. 6. §. (1) bekezdés),

ff) a m. kir. minisztériumnak a törvényhatósági bizottság feloszlatását kimondó rendelete ellen érvényesíthető panasz tekintetében való állásfoglalásra (T. 99. §. (4) bekezdés) vonatkozik,

b) ha azt jogszabály elrendeli,

c) ha azt legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag írásban kéri (T. 36. §. (15) bekezdés).

(2) Olyan esetben, amikor a jogszabály egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a törvényhatósági bizottság tagjainak névszerinti felhívása mellett történik.

(4) Szavazásra elsősorban a törvényhatósági bizottságnak nem hivatali állásuknál fogva tagjait, másodsorban pedig annak hivatali állásuknál fogva tagjait kell betűrendben felhívni.

(5) A felhívott igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(6) Az (5) bekezdés rendelkezésének meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

61. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

Ha az egyszerű és a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt (T. 36. §. (18) bekezdés).

62. §.

A titkos szavazás.

A szavazás személyi — választási, fegyelmi stb. — ügyekben titkos (T. 36. §. (16. bekezdés).

63. §.

A titkos szavazás helye.

(1) A titkos szavazás a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége (64. §.) előtt történik.

(2) A szavazatszedő küldöttség az elnök által kijelölt — a közgyűlésnek tanácskozás céljára rendelt helyiségétől különálló — helyiségben működik.

(3) A (2) bekezdésben említett helyiségbe a szavazó törvényhatósági bizottsági tagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki be nem léphet.

64. §.

A szavazatszedő küldöttség.

(1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a közgyűlés által egy évi időtartamra a közgyűlés elnökének indítványára egyszerű szavazással kiküldött elnökből, elnökhelyettesből és 9 tagból áll.

(2) A szavazatszedő küldöttség határozóképes, ha az elnökön, ennek akadályoztatása vagy az elnöki tisztség üresedésben léte esetében az elnökhelyettesen kívül négy tag van jelen.

(3) Az elnökhelyettes, ha nem elnököl, tagként jön figyelembe.

(4) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.

(5) Az elnök nem szavaz.

(6) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.

(7) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

65. §.

A titkos szavazás időtartama.

(1) A titkos szavazás időtartamát az elnök állapítja meg.

(2) A titkos szavazás időtartamát annak megkezdésétől számított egy óránál rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.

(3) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a közgyűléssel közli.

(4) Az elnök a közgyűlést a titkos szavazás időtartamára felfüggesztheti.

66. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba (2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal (2) bekezdés) vagy golyókkal (3) bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A golyóknak fehér- és feketeszínűeknek kell lenniök.

(4) Egymásután következő szavazáson ugyanazok a golyók nem használhatók.

67. §.

Titkos szavazás szavazólapokkal.

(1) A szavazatszedő küldöttségnek helyiségében legalább négy — elrekeszthető és a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló — fülkének kell lennie.

(2) A fülkében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(3) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.

(4) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.

(5) A szavatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződhetik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.

(6) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot (66. §. (2) bekezdés) és egy borítékot (66. §. (2) bekezdés), valamint egy irónt vesz át, azután az elrekesztett üres fülkék (1) bekezdés) egyikébe lép, ott a szavazólapot az átvett irónnal szavazásra előkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékben levő szavazólapot az irónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(7) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a törvényhatósági bizottsági tagok névsorában az illető törvényhatósági bizottsági tag nevénél meg kell jegyezni.

68. §.

Titkos szavazás golyókkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében a szavazatszedő küldöttség asztalától távol álló, azonban általa állandóan figyelemmel kísérhető helyen golyók befogadására alkalmas — kellő számú — urnának kell lennie.

(2) Az urnák közelében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik.

(3) A golyókkal való titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől kellő számú és színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy s ott azokat szavazatához képest az urnákba ejti olyként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

69. §.

Titkos szavazás tisztviselői állások betöltése felett.

(1) A tisztviselői állások betöltése tárgyában tartott titkos szavazás a (4) bekezdés esetét kivéve, szavazólapokkal történik.

(2) A szavazólapokon (66. §. (2) bekezdés) a kijelölő választmány (T. 60. §. (1) bekezdés) jelölésének eredményét fel kell tüntetni.

(3) Ha a szavazólapon (66. §. 2) bekezdés) törlés nincsen, a szavazat az első helyen jelöltekre adottnak tekintendő.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra érvényesen csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető vagy ha az illető közgyűlésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, a 68. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon két urnát kell elhelyezni. Az egyik urnát a jelölt nevével, a másik urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(6) Az (5) bekezdés esetében a szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy fehér és egy feketeszínű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy és ha szavazatát a jelölt javára kívánja adni, a fehér golyót, ellenkező esetben a fekete golyót a jelölt nevével ellátott urnába, a fennmaradó golyót pedig a »felesleges golyók« felírással ellátott urnába ejti akként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(7) Az (5) bekezdés esetében a jelölt csak akkor tekinthető megválasztottnak, ha a nevével ellátott urnában a fehér golyók száma a fekete golyók számát legalább eggyel meghaladja.

(8) Ha csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre és ha a jelöltek száma egynél több, annyi urnát kell elhelyezni, amennyi a jelöltek száma.

(9) A (8) bekezdés esetében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség elnökétől a küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalánál annyi golyót vesz át, amennyi a jelöltek száma. A golyók közül egy fehér, a többi fekete színű golyó. A szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a fehér golyót abba az urnába ejti, amely annak a jelöltnek a nevét viseli, akinek javára kíván szavazni, a fekete golyókat pedig egyenkint a többi jelölt urnájába ejti; valamennyi golyót akként kell az urnába ejteni, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(10) A (8) bekezdés esetében a jelöltek közül a legtöbb szavazatot az kapta, akinek az urnája a legtöbb fehér golyót tartalmazza.

(11) Ha a (8) bekezdés esetében általános szótöbbség szükséges, a beadott szavazatok számának és titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából az összes jelöltek urnáiban levő golyók közül kizárólag a fehér golyók jönnek figyelembe.

70. §.

Titkos szavazás fegyelmi eljárás elrendelése felett.

(1) A fegyelmi eljárás elrendelése tárgyában a titkos szavazás golyókkal történik.

(2) Ha a fegyelmi eljárásnak egy tisztviselő ellen való elrendeléséről van szó, a 68. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon két urnát kell elhelyezni. Az egyik urnát az érdekelt tisztviselő nevével, a másik urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(3) A (2) bekezdés esetében a szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy fehér és egy fekete színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy és ha a fegyelmi eljárás elrendelése mellett óhajt szavazni, a fekete színű golyót, ellenkező esetben a fehér színű golyót az érdekelt tisztviselő nevével ellátott urnába, a fennmaradó golyót pedig a »felesleges golyók« felírással ellátott urnába ejti akként, hogy a golyók színeit senki se lássa.

(4) A (2) bekezdés esetében a fegyelmi eljárás csak akkor tekinthető elrendeltnek, ha az érdekelt tisztviselő nevével ellátott urnában levő fekete golyók száma a fehér golyók számát legalább eggyel meghaladja.

(5) Ha a fegyelmi eljárásnak több tisztviselő ellen való elrendeléséről van szó, a 68. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon az érdekelt tisztviselők számánál eggyel több urnát kell elhelyezni. Az urnák közül annyit, ahány érdekelt tisztviselő van, az egyes érdekelt tisztviselő nevével, egy urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(6) Az (5) bekezdés esetében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalánál annyi fehér és annyi fekete színű golyót vesz át, amennyi az érdekelt tisztviselők száma. Ha a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a fegyelmi eljárás elrendelése mellett óhajt szavazni, az illető tisztviselő nevével ellátott urnába fekete színű, ellenkező esetben fehér színű golyót ejt, a fennmaradó golyókat pedig a »felesleges golyók« felírású urnába ejti olyképen, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(7) Az (5) bekezdés esetében a fegyelmi eljárás csak az ellen a tisztviselő ellen tekinthető elrendeltnek, akinek a nevével ellátott urnában levő fekete golyók száma a fehér golyók számát legalább eggyel meghaladja.

71. §.

Titkos szavazás közszolgálatban való visszatartás felett.

A közszolgálatban való visszatartás feletti titkos szavazásra a 70. § rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a fehér golyókat a visszatartás mellett, a fekete golyókat pedig a visszatartás ellen irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

72. §.

Titkos szavazás a törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választásánál.

(1) A törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választása titkosan szavazólappal vagy közfelkiáltással történik (T. 23. §. (3) bekezdés).

(2) Titkosan szavazólapokkal való szavazásnak akkor van helye, ha azt az elnök elrendeli vagy ha a szavazás elrendelését legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag a választás módjának az elnök részéről, a közgyűlésen való bejelentésig írásban kéri (T. 23. §. (3) bekezdés).

(3) A törvényhatósági bizottság örökös tagjaivá választani csak azokat lehet, akiket a kijelölő választmány (T. 60. §. (2) bekezdés) javaslatba hoz (T. 23. §. (3) bekezdés).

(4) A kijelölő választmány a törvényhatósági bizottság örökös tagjául csak annyi személyt hozhat javaslatba, amennyi törvényhatósági bizottsági örökös tagot kell választani.

(5) A szavazólapon a javaslatba hozott személyekre csak igennel vagy nemmel lehet szavazni.

73. §.

Titkos szavazás egyéb esetekben.

A 69—72. §-okban nem említett esetekben a titkos szavazás szavazólapokkal történik.

74. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(2) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat, illetve a golyókat az urnából a szavazatszedő küldöttségnek legalább négy tagja jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot vagy golyót használtak,

b) ha a szavazólapon vagy a borítékon vagy a golyón ismertető jel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

d) ha a szavazólapot egész terjedelmében áthúzták vagy másként megsemmisítették,

e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (64. §. (2) és (4)—(6) bekezdés).

(5) Azokat a szavazólapokat, illetve golyókat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(6) A szavazatok összeszámlálásának eredményét legalább két szavazatszedő küldöttségi tagnak kell jegyeznie.

(7) A szavazólapokat és borítékokat, illetve a golyókat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel le kell pecsételni.

75. §.

A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyve.

(1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

a) a titkos szavazás helyét és napját,

b) a titkos szavazás kezdetét és végét,

c) a 74. §. (3) bekezdésében említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit,

e) a titkos szavazás és a 77. §. (3) és (5) bekezdéseiben meghatározott esetekben a sorshúzás eredményét.

(3) A szavazatszedő küldöttség tagjai által ezen küldöttség működése során nyilvánított észrevétel (különvélemény) fontosabb mozzanatnak (2) bekezdés *d)* pont) nem tekintendő, azonban a jegyzőkönyvben megemlítendő és az észrevételt tevő részéről írásban is előterjeszthető.

(4) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, a jegyzőkönyv írásbafoglalásának befejeztekor jelenlevő tagjai és jegyzője írják alá.

(5) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

76. §.

A titkos szavazás eredményének jelentése.

(1) A szavazatszedő küldöttség elnöke (elnökhelyettese) a titkos szavazás megtörténtéről a közgyűlés elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (74. §. (7) bekezdés) átadja.

(2) Az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet (75. §.) a jegyző útján felolvastatja.

77. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök (8. §.) nem dönthet (T. 36. §. (18) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés esetében — az (5) bekezdés esetét ide nem értve — újabb titkos szavazást kell elrendelni és azt a legközelebbi közgyűlés napirendjére egyidejűleg ki kell tűzni (T. 36. §. (18) bekezdés).

(3) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, a határozatot sorshúzás útján kell megállapítani (T. 36. §. (18) bekezdés).

(4) A sorshúzást a szavazatszedő küldöttség ejti meg.

(5) Ha a törvényhatósági bizottságban érdekképviselet címén helyet foglaló tagok választásánál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, a szavazás eredményét új szavazás elrendelése nélkül sorshúzással kell megállapítani (T. 18. §. (2) bekezdés).

(6) A sorshúzás tekintetében a (4) bekezdés rendelkezései irányadók.

78. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A jegyzőkönyv felolvasása (76. §. (2) bekezdés) után az elnök (8. §.) megállapítja, hogy a határozat mellett szavazott-e annyi törvényhatósági bizottsági tag, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet, a jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (74. §. (7) bekezdés) a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek (13. §.) adja át.

(3) A (2) bekezdésben említett szavazólapokat és borítékokat a választás jogerőre emelkedése után az elnök (8. §.) jelenlétében haladék nélkül meg kell semmisíteni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A széksértés és rendzavarás.

79. §.

A széksértés.

(1) A törvényhatósági bizottságnak az a tagja, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozás méltósága ellen vét vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illet, vagy bármilyen módon sért és a sértést az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít és azt megintés, majd rendreutasítás után folytatja, széksértést követ el (T. 38. §. (1) bekezdés).

(2) A széksértés esetében az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — a tiszti főügyészt (helyettesét) a széksértés elkövetése kérdésében indítványtételre hívja fel. A tiszti főügyész (helyettese) a széksértés elkövetése kérdésében elnöki felhívásra köteles indítványt tenni. Az indítvány felett a közgyűlés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(3) A széksértés elkövetésének megállapítása után az elnök, ha a széksértést a felszólaló követte el, a szót tőle megvonja, ezenfelül, valamint akkor, ha a széksértést nem a felszólaló követte el, az elnök a tiszti főügyészt (helyettesét) felhívja arra, hogy a megállapított széksértés miatt kiszabandó pénzbírság mértékére tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kiszabandó pénzbírság mértékére elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és az esetleges módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(4) A széksértés büntetése 500 aranypengőig terjedhető pénzbírság. A pénzbírságot az illető közgyűlés tartama alatt a jegyző kezeihez, egyébként pedig Budapest székesfőváros központi pénztárába kell fizetni. Ha a pénzbírságot a legközelebbi közgyűlésig ki nem fizetik, azt az elnök felkérésére a polgármester közadók módjára hajtja be. A pénzbírságot a törvényhatósági szegényalap javára kell fordítani. A pénzbírság kirovása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bűnvádi úton is megtorolják (T. 38. §. (3) bekezdés.)

(5) A széksértésben elmarasztalt törvényhatósági bizottsági tag tagsági jogait mindaddig nem gyakorolhatja, amíg a reá kirótt pénzbírságot ki nem fizette (T. 38. §. (4) bekezdés).

(6) Ha a széksértésben elmarasztalt — választott — törvényhatósági bizottsági tag a törvényhatósági bizottságnak egymás után következő hat közgyűléséről az (5) bekezdésben említett okból marad el, az elnök ezt a körülményt az igazoló választmány (11. §. (12) bekezdés) elnökével haladéktalanul közli.

80. §.

A rendzavarás.

(1) Az elnök a törvényhatósági bizottságnak azt a tagját, aki a tanácskozás rendjét ismételt rendreutasítás vagy bírságolás (79. §.) után is tovább zavarja, az aznapi közgyűlésről kizárhatja és ha azonnal el nem távozik, őt rendőri karhatalommal eltávolíthatja (T. 38. §. (5) bekezdés).

(2) Ha a törvényhatósági bizottság valamely tagjának a közgyűlés tanácskozására rendelt helyiségéből való eltávolítása vált szükségessé, az elnök a közgyűlést erre az időre felfüggeszti és a hallgatóságot eltávolítja.

(3) Ha a rendzavarás nagyon súlyos, vagy ha azt durva sértegetéssel követték el, vagy ha a rendzavarást az elnök által ismételten kizárt törvényhatósági bizottsági tag követte el, az elnök a megtorlás elhatározását a közgyűlés elé terjesztheti (T. 38. §. (6) bekezdés).

(4) Ha az elnök a (3) bekezdés alapján a megtorlás tárgyában a közgyűlésnek előterjesztést tett, a közgyűlés az illető törvényhatósági bizottsági tagot egymást követő legfeljebb hat közgyűlésről kizárhatja. A kizárás tárgyában a közgyűlés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a közgyűlés a kizárást elhatározta, az elnök felhívja a tiszti főügyészt (helyettesét) arra, hogy a kizárás időtartama tekintetében tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kizárás időtartamára elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és a módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján kizárt törvényhatósági bizottsági tag a kizárás tartama alatt törvényhatósági bizottsági tagsági és ezen alapuló többi jogait egyáltalában nem gyakorolhatja (T. 38. §. (7) bekezdés).

(7) Ha a közgyűlés valamely törvényhatósági bizottsági tagot a közgyűlésről a (4) bekezdés értelmében kizárt, a kizárás elhatározásával egyidejűleg az ügyet az elnök útján az igazoló választmány elé utalja annak megvizsgálása végett, hogy az illető törvényhatósági bizottsági tag magatartása következtében nem vált-e a törvényhatósági bizottsági tagságra méltatlanná? (T. 38. §. (8) bekezdés)

(8) Az igazolóválasztmány (T. 12. §.) előterjesztése és a közgyűlésnek az előterjesztése felett hozott határozata tekintetében a T. 38. §. (8) és (9) bekezdéseinek rendelkezései irányadók.

TIZEDIK FEJEZET.

A fellebbezési albizottságok.

81. §.

A fellebbezési albizottságok megalakítása.

(1) A törvényhatósági bizottság a hozzá fellebbezett ügyek elbírálására saját kebeléből — naptári évenkint megújítandó — albizottságokat alakít (N. 26. §. (1) bekezdés).

(2) A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságai 4 rendes és 4 póttagból állanak.

(3) Az ülés nem nyilvános (zárt).

82. §.

Az elnök.

A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak ülésein az elnököl, aki a törvényhatósági bizottság közgyűlésein elnöklésre jogosult (8. §.).

83. §.

A tiszti főügyész tanácskozási joga.

A fellebbezési albizottságok ülésein a tiszti főügyésznek vagy általa kijelölt helyettesének tanácskozási joga van.

84. §.

Az előadó.

A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak előadója a polgármester által esetenkint vagy ügyenkint kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

85. §.

A jegyzőkönyvvezető.

(1) A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak jegyzője a polgármester által esetenkint kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

(2) Jegyzőül az előadót (84. §.) is ki lehet jelölni.

86. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak üléseiről jegyzőkönyvet kell felvenni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

a) a fellebbezési albizottság ülésének helyét és idejét,

b) a megjelentek nevét,

c) a tárgyalt ügyek megjelölését,

d) a határozatok rendelkező részét.

(3) A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

87. §.

Tanácskozó- és határozóképesség.

A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottsága csak akkor tanácskozó- és határozóképes, ha az elnökön kívül legalább két tag jelen van.

88. §.

A határozathozatal.

A törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságának határozatai a törvényhatósági bizottság közgyűlésének döntésével egy tekintet alá esnek.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

89. §.

A közgyűlés által hozott határozatok és azok kiadmányai.

(1) A közgyűlés által hozott határozatokat az elnök írja alá (T. 40. §. (3) bekezdés).

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett jogát átruházhatja azokra, akik az elnöklésre a 8. §. értelmében jogosultak (T. 40. §. (3) bekezdés).

(3) Az (1) bekezdésben említett határozatoknak a felek részére szóló kiadmányait a »Kiadmány hiteléül« szavak hozzáadásával a jegyző írja alá.

(4) A kiadmányokat (3) bekezdés) a törvényhatóság pecsétjével kell ellátni.

90. §.

A fellebbezési albizottságok határozatai és azok kiadmányai.

(1) A fellebbezési albizottságok határozatait az elnök és a jegyző írják alá.

(2) A határozatoknak a felekkel való közlése iránt a polgármester intézkedik.

91. §.

Életbelépés.[1])

(1) Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (4) bekezdés) követő tizenötödik napon lép életbe.

(2) Ennek a szabályrendeletnek életbelépése napján a közgyűlés jelenlegi ügyrendjének még hatályban levő részei hatályukat vesztik.

Kelt Budapesten, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1935. évi július hó 5-én tartott rendkívüli közgyűlésében

Liber s. k.,
alpolgármester, h. elnök

Magyar királyi belügyminiszter

Szám: 118.555/1935—V.

A szabályrendeletet jóváhagyom azzal a helyesbítéssel, hogy a 70. §. címében, továbbá a szakasz szövegében több helyen előforduló »vizsgálat«, illetőleg »vizsgálatnak« szavak helyébe a megfelelő helyen »eljárás«, illetőleg »eljárásnak« szavakat iktattam be.

Budapest, 1935. évi július hó 19.-én.

A miniszter helyett:

P. H.

Tomcsányi s. k.,
államtitkár

Szabályrendelet az állandó szakbizottságok és külön bizottságok ügyrendjéről. Az állandó szakbizottságok és különbizottságok ügyrendjének szabályozására a közgyűlés 1932. évi 291. sz. határozatával alkotott szabályrendelet-tervezetet. Ezen szabályrendelet-tervezetnek a 379/1933. kgy. és 388/1934. kgy. sz. alatt történt módosítása után a közgyűlés az 1930. évi XVIII. t.-c. és az ezt módosító 1934. évi XII. t.-c. rendelkezéseinek, valamint a közgyűlési ügyrendnek szem előtt tartása mellett 1935. évi október hó 2-án és folytatva 4-én tartott rendes közgyűlésében hozott 417. 1935. kgy. sz. határozatában az állandó szakbizottságok és a különbizottságok ügyrendjét újból megállapította. A közgyűlés ezen határozatát a m. kir. belügyminiszter 120.702/1935. V. BM. sz. leiratában jóváhagyta.

A polgármester a jóváhagyott szabályrendelet kihirdetése és életbeléptetése tárgyában kiadott 1398/1936. I. sz. rendeletében az életbeléptetés időpontját 1936. évi február hó 8-ban állapította meg.

A jóváhagyási záradékkal ellátott és szabályszerűen kihirdetett szabályrendelet teljes szövege a következő:

[1]) Ezt a szabályrendeletet a Fővárosi Közlöny 1935. évi július hó 30. napján megjelent 40. számában hirdették ki.

I. FEJEZET.

Az állandó szakbizottságok szervezete és hatásköre.

1. §.

Az állandó szakbizottság alakítása.

(1) A törvényhatósági bizottság az ügyek előkészítésére állandó szakbizottságokat alakít. (1930 : XVIII. t.-c.—T—33. §. (1) bekezdés.)

(2) Az állandó szakbizottságok száma a polgármesteri ügyosztályok számával egyenlő.

(3) Az állandó szakbizottságok ugyanazt az elnevezést viselik, mint az a polgármesteri ügyosztály, amely mellett működnek.

2. §.

Az állandó szakbizottságok megbizatásának időtartama.

(1) Az állandó szakbizottságok megbizatásának időtartama három év. (T. 33. §. (1) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamot a törvényhatósági bizottság választott tagjainak megválasztását (T. 20. §.) követő naptári év első napjától kell számítani.

(3) Az (1) bekezdésben említett időtartam elteltével az állandó szakbizottságokat újra kell alakítani. (T. 33. §. (1) bekezdés.)

(4) A törvényhatósági bizottság feloszlatása esetén az állandó szakbizottságok megbizatása megszűnik.

3. §.

Az állandó szakbizottságok szervezete.

(1) Az állandó szakbizottságok közül az elnökön és elnökhelyettesen kívül a pénzügyi szakbizottság 25 tagból ,a többi szakbizottság pedig 15 tagból áll. (1934 : XII. t.-c.—N.—5. §. (1) bekezdés.)

(2) Az állandó szakbizottságok elnökeit és elnökhelyetteseit a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester rendeli ki. (N. 5. §. (1) bekezdés.)

(3) A főpolgármester, a polgármester és az alpolgármesterek a (2) bekezdés értelmében kirendelt elnöktől vagy elnökhelyettestől az elnöklést bármikor átvehetik. (N. 5. §. (1) bekezdés.)

(4) Az állandó szakbizottságok tagjait a törvényhatósági bizottság saját tagjai közül választja. (T. 33. §. (1) bekezdés.)

(5) Törvényhatósági tisztviselőt az állandó szakbizottságok tagjává megválasztani nem lehet. (N. 5. §. (3) bekezdés.)

4. §.

Az állandó szakbizottságok hatásköre.

(1) Az állandó szakbizottságok hatásköre a (3) bekezdésben *b)* alatt említett eset kivételével csak véleményadásra terjed ki. (N. 5. §. (2) bekezdés.)

(2) Az állandó szakbizottságok véleményt adnak :

a) a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé tartozó és előkészítést igénylő minden ügyben (N. 4. §. (2) bekezdés),

b) a költségvetés keretén belül a polgármester hatáskörébe tartozó — 50.000 pengő értéket meghaladó — mindennemű szerződés vagy egyéb jogügylet (vagyonszerzés, elidegenítés, megterhelés stb.) kötése kérdésében (N. 4. §. (2) bekezdés) és

c) a polgármester hatáskörébe tartozó olyan ügyekben, amelyekben a polgármester a szakbizottságokat meghallgatni kívánja. (N. 4. §. (2) bekezdés.)

(3) A (2) bekezdésben megjelölt hatáskörön kívül

a) a közoktatási ügyekben véleményadásra hivatott állandó szakbizottság hatásköre a székesfőváros közoktatási intézetei és intézményei igazgatóinak kinevezéseivel kapcsolatos véleményadásra (N. 13. §. (13) bekezdés),

b) a műszaki ügyekben véleményadásra hívatott állandó szakbizottságok hatásköre az 1870 : X. t.-c. 11. §-a alapján a Fővárosi Közmunkák Tanácsába kiküldendő négy tagnak saját tagjaik közül együttes ülésben történő megválasztására (N. 5. §. (5) bekezdés),

c) a pénzügyi állandó szakbizottság hatásköre a számszéki igazgató által végzett vizsgálatokról szóló jelentések ügyében történő véleménynyilvánításra (N. 11. §.) is kiterjed.

(4) Véleményadásra általában az ügy tárgya szerint illetékes állandó szakbizottságok jogosultak.

(5) Ha a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé tartozó ügynek pénzügyi vonatkozása is van, a (4) bekezdésben említett állandó szakbizottságokon felül a pénzügyi állandó szakbizottság véleményét is ki kell kérni.

MÁSODIK FEJEZET.

Az ülésekről.

5. §.

Az állandó szakbizottságok ülései.

Az állandó szakbizottságok ülésben működnek.

6. §.

Az ülések összehívásának módja.

(1) Az állandó szakbizottságok üléseinek összehívása meghívó útján történik.

(2) A meghívónak az ülés helyét, idejét és a tárgysorozatot (12. §.) kell tartalmaznia.

(3) A közoktatási ügyekben véleményadásra hívatott állandó szakbizottság azon üléseinek meghívóihoz, amely üléseknek a székesfőváros közoktatási intézetei és intézményei igazgatóinak kinevezéseivel kapcsolatos véleményadás (4. §. (3) bekezdés *a)* pont) a tárgya, a pályázókról készített kimutatást is csatolni kell.

(4) A meghívót legkésőbb az ülés napját megelőző napon kell az állandó szakbizottság tagjainak, valamint a főpolgármesternek és az állandó szakbizottsági üléseken tanácskozási joggal bíró tisztviselőknek (18. §.) kézbesíteni.

7. §.

Az ülések időtartama.

Az állandó szakbizottságok ülése rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (12. §.) tárgyalását be nem fejezték.

8. §.

A nyilvános és nem nyilvános (zárt) ülés.

(1) Az állandó szakbizottságok rendszerint nyilvános ülésben tanácskoznak és határoznak. (N. 5. §. (2) bekezdés.)

(2) Az elnök egyes ügyeknek zárt ülésben való tárgyalását elrendelheti (N. 5. §. (2) bekezdés), a számszéki igazgató által végzett vizsgálatokról szóló jelentéseknek a pénzügyi állandó szakbizottság által való tárgyalására azonban zárt ülést kell elrendelni. (N. 11. §.)

(3) Ha az elnök zárt ülést rendelt el, az ülést felfüggeszti és intézkedik aziránt, hogy a tanácskozásra szánt helyiséget az állandó szakbizottság tagjain, a tanácskozási joggal bíró tisztviselőkön (18. §.) és a jegyzőn kívül mindenki elhagyja.

(4) A zárt ülésben történt tárgyalás anyagáról az elnök az (5) bekezdésben említett eset kivételével a nyilvánosság részére közlést tehet.

(5) A pénzügyi állandó szakbizottságnak a számszéki igazgató által végzett vizsgálatokról szóló jelentés zárt ülésben való tárgyalása anyagáról az elnök sem tehet a nyilvánosság részére közlést.

(6) Aki az (5) bekezdésben említett zárt ülés tárgyalásának anyagát bármely módon egészben vagy részben közzé teszi, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő. (N. 11. §.)

9. §.

A nyilvános ülés hallgatósága.

(1) Ha az állandó szakbizottság ülése nyilvános, az elnök a hallgatóság megfelelő elhelyezéséről gondoskodik.

(2) A sajtó részére a többi hallgatóktól lehetőleg elkülönített helyet kell kijelölni.

(3) Az állandó szakbizottság tanácskozására rendelt helyiségbe csak sajtóigazolvánnyal, vagy az állandó szakbizottság elnöke által kiadott belépőjeggyel lehet belépni.

(4) A hallgatók tetszést vagy nemtetszést nem nyilváníthatnak.

(5) Ha a hallgatók vagy ezek közül egyesek a rendet vagy a csendet zavarják és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot eltávolíthatja.

HARMADIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

10. §.

Az elnök.

(1) Az elnök

a) összehívja, megnyitja, felfüggeszti, elhalasztja és berekeszti az ülést,

b) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt (19. §.) részt ne vegyen,

c) vezeti a tanácskozást, megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtti és utáni (20. §.), a személyes kérdésben (21. §.) vagy az ügyrendhez való (22. §.) felszólalást,

d) biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

e) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást, felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot.

(2) Az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor szólhat és a megtorlásokat — a felszólaló beszédének megszakításával is bármikor alkalmazhatja.

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetései, rendreutasításai vagy a szót megvonó intézkedései ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

(4) Az elnök az állandó szakbizottságnak azt a tagját, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozás méltósága ellen vét vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illet vagy bármilyen módon sért és az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az állandó szakbizottságnak azt a tagját, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít, rendreutasítja.

(5) Az elnök az állandó szakbizottságnak azt a tagját, aki a (4) bekezdésben megjelölt magatartásával ismételt rendreutasítás dacára sem hagy fel, az ülés további részéből kizárhatja.

11. §.

Az elnök szavazati és döntési joga.

Az elnöknek sem szavazati, sem döntési joga nincs.

12. §.

A tárgysorozat megállapítása.

(1) Az állandó szakbizottság tárgysorozatát az elnök állapítja meg.

(2) A tárgysorozatot az elnök sürgősség esetében az ülés megkezdéséig kiegészítheti, egyes tárgyakat a napirendről levehet és a tárgyalási sorrendet megváltoztathatja.

(3) A tárgysorozat megváltoztatását az elnök az ülés megnyitása után bejelenti.

NEGYEDIK FEJEZET.

Az előadó. — A jegyző. — A jegyzőkönyv.

13. §.

Az előadó.

Az állandó szakbizottságok előadóit — esetenkint vagy ügyenkint — a törvényhatóság sztviselői közül a polgármester jelöli ki. (N. 5. §. (1) bekezdés.)

14. §.

A jegyző.

(1) Az állandó szakbizottságok jegyzőit a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki.

(2) A jegyző feladata különösen

a) a jegyzőkönyv (15. §.) vezetése,

b) a szólni kívánók jelentkezésének jegyzékbevétele és

c) a szavazatok összeszámlálásánál való segédkezés.

(3) Jegyzőül az előadót is ki lehet jelölni.

15. §.

A jegyzőkönyv.

(1) Az állandó szakbizottságok üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) az állandó szakbizottsági ülés helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) az ülés megnyitásának időpontját,

d) a tárgyalt ügyek megjelölését, az egyes ügyeknél felszólaltak neveit, a felszólalásoknak, az állandó szakbizottságok véleményének, szavazategyenlőség esetében az állandó szakbizottságban kifejezésre jutott eltérő véleményeknek a lényegét, a 4. §. (3) bekezdésében *b)* alatt említett esetben pedig a választás eredményét,

e) a határozathozatal módját és

f) az ülés bezárásának időpontját.

(3) A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyző írják alá.

(4) A jegyzőkönyvhöz a netán írásban benyujtott kisebbségi vagy külön véleményt csatolni kell.

(5) A jegyzőkönyv vonatkozó részének az elnök és a jegyző által aláírt kivonatát az esetleges kisebbségi vagy különvélemény hivatalos másolatával együtt a tárgyalt ügy iratai mellett kell őrizni.

(6) A jegyzőkönyvekről hivatalos másolatot kell készíteni, az eredeti jegyzőkönyveket megőrzés céljából a levéltárnak kell átadni.

(7) A bizottság minden tagja a bizottság eredeti jegyzőkönyveibe bármikor betekinthet.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

16. §.

A tárgyalható ügyek.

(1) Az állandó szakbizottságok ülésein csak a tárgysorozatba felvett ügyeket lehet tárgyalni.

(2) Az állandó szakbizottságok ülésein önálló indítványokat és interpellációkat előterjeszteni és tárgyalni nem lehet. (N. 5. §. (2) bekezdés.)

17. §.

A tanácskozóképesség.

(1) A tanácskozáshoz az elnökön kívül legalább három tag jelenléte szükséges.

(2) A tanácskozóképesség megállapítását felszólalás közben kérni nem lehet.

(3) A tanácskozóképtelenség megállapítása esetén az elnök az ülést legfeljebb félórára felfüggeszti.

(4) A felfüggesztés időtartamának eltelte után az elnök az ülést újból megnyitja és azt, ha az ekkor is tanácskozóképtelen, bezárja.

18. §.

A tanácskozásban résztvevők.

(1) Az állandó szakbizottság tanácskozásán az állandó szakbizottság tagjain kívül résztvehetnek a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), az illetékes polgármesteri ügyosztály vezetője (helyettese), az előadók, ezenfelül az egészségüggyel foglalkozó állandó szakbizottság tanácskozásán a tiszti főorvos (helyettese), a pénzügyi szakbizottság tanácskozásán a főszámvevő (helyettese) általában, a költségvetés és a zárószámadás, valamint a számszéki igazgató által végzett vizsgálatokról szóló jelentés feletti tanácskozáson a számszéki igazgató (helyettese.)

(2) A polgármester az állandó szakbizottságok üléseire bármely közigazgatási, közkórházi, közoktatási vagy üzemi tisztviselőt felvilágosítások megadása végett berendelheti. (N. 5. §. (3) bekezdés.)

(3) Az állandó szakbizottság bármelyik tag indítványára a tanácskozásaira egyszerű szavazással hozott határozatával külső szakértőket is meghívhat. (N. 5. §. (2) bekezdés.)

(4) Ha a meghívni szándékolt szakértő megjelenéséért vagy véleményadásáért díjazást kíván, a meghívásnak csak akkor van helye, ha a költségvetésben a díjazásra fedezet van és ha a polgármester a meghíváshoz hozzájárult és a meghívni szándékolt szakértővel díjazás tekintetében megállapodott.

19. §.

Az érdekeltség.

(1) Az állandó szakbizottságnak az a tagja, aki a tárgyalás alatt álló ügyek valamelyikében — akár közvetlenül vagy hozzátartozói (1886 : XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelve van, sem az illető ügy tárgyalásában, sem pedig az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban, részt nem vehet. (T. 37. §. (1) bekezdés.)

(2) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy az állandó szakbizottság bármely tagja felvetheti. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(3) Az állandó szakbizottság az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy az állandó szakbizottság bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított állandó szakbizottsági tag és a tiszti főügyész (helyettese) meghallgatása után vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(4) Ha az állandó szakbizottság az érdekeltséget megállapította, az érdekelt állandó szakbizottsági tag az üléstermet a tárgyalás és a határozathozatal idejére elhagyja.

(5) Az állandó szakbizottságnak az érdekeltség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(6) Az (1)—(5) bekezdések rendelkezéseit a szakértőkre (18. §. (3) bekezdés) is megfelelően alkalmazni kell.

20. §.

A napirend letárgyalása.

(1) Elsősorban a napirendet kell letárgyalni. Napirend előtti felszólalásra az elnök csak indokolt esetben adhat engedélyt. A napirend előtti felszólalás időtartama öt perc, amely meg nem hosszabbítható.

(2) A napirend előtti és a napirend utáni felszólalásra jogosító engedélyt az elnöktől a tárgysorozat tárgyalásának megkezdése előtt kell kérni. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást az állandó szakbizottság a napirend tárgyalásának befejezése után vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti.

(3) A napirend utáni felszólalás időtartama tíz perc. Ezt az időtartamot az állandó szakbizottság a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb tíz perccel meghosszabbíthatja.

(4) A felszólalásra az elnök vagy az általa kijelölt törvényhatósági tisztviselő válaszol.

(5) A felszólalás tárgyához a (4) bekezdésben említett válaszon kívül hozzászólni nem lehet.

(6) A felszólalással kapcsolatosan határozathozatalnak helye nincs.

21. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) A személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat.

(3) A személyes kérdésben való felszólalás időtartama öt perc. Ezt az időtartamot az állandó szakbizottság a felszólaló kérelmére és az elnök javaslatára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával öt perccel meghosszabbíthatja.

(4) A 20. §. (4)—(6) bekezdései által tartalmazott rendelkezéseket a személyes kérdésben való felszólalásra is megfelelően alkalmazni kell.

22. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat.

(3) Az ügyrendhez való felszólalás öt percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(5) A 20. §. (4)—(6) bekezdései által tartalmazott rendelkezéseket az ügyrendhez való felszólalásra is megfelelően alkalmazni kell.

23. §.

A felszólalások sorrendje.

Az előadó után a szólásra jelentkezetteket jelentkezésük sorrendjében kell szólásra felhívni.

24. §.

Eltérés a tárgytól.

(1) A tárgytól eltérni csak a szakbizottság engedélyével szabad.

(2) Aki a tárgytól az elnöki figyelmeztetés után is eltér, attól az elnök a szót megvonhatja. (10. §. 1. bekezdés *c)* pont.)

25. §.

A felszólalások zavartalanságának biztosítása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (10. §. (2) bekezdés) nem érinti.

26. §.

A felszólalások száma. — Indítványok előterjesztése. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz az állandó szakbizottság minden tagja rendszerint csak egyszer szólhat.

(2) Többszöri hozzászólásra az állandó szakbizottság vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat.

(3) A tárgyalás alatt álló üggyel kapcsolatos indítványt az elnök kívánságára írásban is be kell nyujtani.

(4) A tárgyalás alatt levő tárgyhoz indítványt tevő állandó szakbizottsági tag a többi felszólaló után zárszó jogán még egyszer szólhat.

(5) A 18. §. (1) bekezdésében említett tisztviselők bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak.

27. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 15 percnél hosszabb rendszerint nem lehet.

(2) A hozzászólás időtartamát az állandó szakbizottság a felszólaló kérelmére vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal egyízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbíthatja. A pénzügyi bizottság zárszámadási vitájában a hozzászólási idő tartama 30 perc, amelyet a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazás mellett határozattal 15 perccel meg lehet hosszabbítani.

(3) A 18. §. (1) bekezdésében említett tisztviselők hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat.

28. §.

A szabályrendeletek és a szabályzatok tárgyalási módja.

(1) Az állandó szakbizottság a szabályrendeleteket és a szabályzatokat általános vita mellőzésével részletenkint (szakaszonkint, pontonkint) tárgyalja.

(2) Az állandó szakbizottság az elnök vagy az állandó szakbizottság valamely tagjának javaslatára és két állandó szakbizottsági tagnak legfeljebb öt-öt percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak együttes vagy egyes szakaszoknak részletenkint történő tárgyalását.

(3) Az egyes szakaszok módosítását célzó indítványt az illető szakasz tárgyalása során az elnöknél írásban is be kell nyujtani.

(4) A szakaszokhoz egy-egy állandó szakbizottsági tag rendszerint csak egyízben szólhat.

(5) A (4) bekezdésben említett felszólalás 10 percnél tovább nem tarthat.

(6) Az (5) bekezdésben említett időtartam meghosszabbítását kérni nem lehet.

(7) A szakasz (pont) részletes tárgyalásának befejezése után az állandó szakbizottság annak elfogadása tárgyában egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(8) Az elnök a határozathozatal előtt az egyes szakaszokra (pontokra) vonatkozó döntést a javaslat egyes részeire vagy az egész javaslatra vonatkozó tárgyalás befejezéséig függőben tarthatja.

29. §.

A vita bezárása.

(1) Ha a felszólalók beszédüket befejezték, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólni s ha szólásra senki sem jelentkezik, a vitát bezárja.

(2) A vita berekesztése és a tisztviselők részéről történt esetleges hozzászólás után csakis az indítványtevő állandó szakbizottsági tagok szólhatnak zárszó jogán (26. §. (4) bekezdés) a kérdéshez. Ennek a felszólalásnak az időtartama 5 percnél több nem lehet és meg nem hosszabbítható. Ez a rendelkezés a 18. §-ban említett tisztviselők szólási jogát nem érinti.

HATODIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

30. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 16—19., 21—26. és 29. §-ok rendelkezései a 31—35. §-okban foglalt eltérésekkel irányadók.

31. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetésnek a pénzügyi állandó szakbizottság által való tárgyalását a költségvetés tervezetének a pénzügyi állandó szakbizottság tagjai részére való kézbesítésétől számított 6 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

32. §.

A költségvetést tárgyaló ülés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehívott pénzügyi állandó szakbizottsági ülésén csak a költségvetést szabad tárgyalni.

33. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. — A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája nyolc ülésnapnál tovább nem tarthat.

(2) A pénzügyi állandó szakbizottság a költségvetés tárgyalására ülésnaponkint legalább négy órát fordít.

34. §.

A költségvetés általános vitája.

(1) A költségvetés tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vita legfeljebb két ülésnapon át tarthat.

(3) Az általános vita során az egyes felszólalások időtartama egy óránál hosszabb rendszerint nem lehet.

(4) A pénzügyi állandó szakbizottság a (3) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal félórával meghosszabbíthatja.

(5) Az általános vita második ülésnapján a tárgyalásra szánt idő utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — az elnök az általános vitát bezárja.

(6) Az általános vita bezárása után a pénzügyi állandó szakbizottság a költségvetésnek részletes tárgyalás alapjául elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül határoz.

(7) A (3)—(6) bekezdések rendelkezései a 18. §. (1) bekezdésében említett tisztviselők szólási jogát nem érinti.

(8) Az általános vita során indítványt csak írásban lehet előterjeszteni.

35. §.

A költségvetés részletes vitája.

(1) A költségvetés részletes vitája legfeljebb hat ülésnapon át tarthat.

(2) A pénzügyi állandó szakbizottság a költségvetést a részletes vita során fejezetenkint tárgyalja.

(3) A részletes vita során az egyes felszólalások időtartama legfeljebb 15 perc.

(4) Ezt az időtartamot a pénzügyi állandó szakbizottság a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal 15 perccel meghosszabbíthatja.

(5) A részletes vita során indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet írásban előterjeszteni.

(6) A részletes vita idejéből az utolsó két ülésnapot az intézetek, közművek és üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani.

(7) A részletes vitának nem az intézetek, közművek és üzemekre vonatkozó részét legkésőbb a költségvetés tárgyalására rendelt időnek (33. §.) hatodik napján, a részletes vitának az intézetek, közművek és üzemekre vonatkozó részét pedig ugyanazon időnek utolsó napján a tárgyalásra szánt idő utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalásokra — be kell zárni és a még meg nem vitatott részletek elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül kell határozni.

(8) A vitának a (7) bekezdés rendelkezései értelmében való berekesztése a 18. §-ban említett tisztviselők szólási jogát nem érinti.

HETEDIK FEJEZET.

A határozathozatal.

36. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását (29. §.) a határozathozatal követi.

37. §.

A határozóképesség.

(1) Érvényes határozat hozatalához legalább három állandó szakbizottsági tag jelenléte szükséges.

(2) A határozatképtelenség esetében a 17. §. rendelkezéseit kell alkalmazni.

38. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani.

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti.

(3) A szavazást el kell rendelni, ha az állandó szakbizottság a 4. §. (3) bekezdésében *a)* és *b)* alatt említett esetekben határoz, vagy ha a tárgyalás alatt álló ügyben az állandó szakbizottság véleménye egyhangúnak nem mutatkozik.

39. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak szavazás előtt való ismertetése.

A kérdés feltevése (40. §.) előtt az állandó szakbizottság bármelyik tagja kérheti a tárggyal kapcsolatos indítvány ismertetését.

40. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy indítvány több részből áll, az állandó szakbizottság az elnök indítványára vita nélkül szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és annak részenkinti szavazását határozhatja el.

(3) Elsősorban a polgármester javaslatát (indítványát) kell döntés alá bocsátani.

(4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

41. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez az állandó szakbizottságnak legfeljebb két tagja szólhat.

(2) A hozzászólás öt-öt percnél tovább nem tarthat.

(3) A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

42. §.

A szavazás zavartalanságának biztosítása.

Szavazás közben a kérdéshez hozzászólni vagy általában beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

43. §.

A szavazás módja.

A szavazás egyszerű vagy titkos.

44. §.

Az egyszerű szavazás.

(1) Az állandó szakbizottság rendszerint egyszerű szavazással határoz.

(2) Az egyszerű szavazás kézfelemeléssel történik.

(3) Ha az eredmény kétséges, ellenpróbát kell tartani.

(4) Ellenpróba esetében a jegyző a szavazókat megszámlálja.

45. §.

A titkos szavazás.

(1) Titkos szavazásnak van helye a 4. §. (3) bekezdése *a)* és *b)* pontjában megjelölt hatáskör gyakorlásánál, az 53. §. (6) bekezdésében, valamint a 62. §. (1) bekezdésében megjelölt esetben, ez utóbbiban a titkos szavazásra a 62. §. rendelkezései az irányadók.

(2) A titkos szavazás hivatalból előállított szavazólapokkal történik.

(3) A szavazólapokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű, át nem tetsző papírból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a polgármester hivatalos pecsétjével kell ellátni.

(4) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazó az elnök által a szavazás elrendelése után rendelkezésre bocsátott, a szavazó által elkészített és a szövegoldallal befelé összehajtott szavazólapot nevének a jegyző által történő felhívásakor az elnöknek átadja, aki azt az elnöki asztalon levő urnába helyezi.

(5) A szavazás befejezése után az elnök a szavazatokat az állandó szakbizottság tagjainak jelenlétében összeszámlálja.

(6) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat,

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot használtak,

b) ha a szavazólapon ismertetőjel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

d) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(7) A jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt az elnök az illető szavazatot érvénytelennek nyilvánította.

(8) A szavazás eredményének megállapítása után az elnök a szavazólapokat az állandó szakbizottság tagjainak jelenlétében megsemmisíti.

46. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A határozathoz egyszerű szótöbbség szükséges.

(2) Ha az egyszerű szavazás során a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az illető ügyben kifejezésre jutott és egyenlő szavazatot nyert véleményeket kell a jegyzőkönyvbe felvenni.

(3) Ha a titkos szavazás során a szavazatok egyenlően oszlanak meg, sorshúzás dönt.

NYOLCADIK FEJEZET.

A műszaki osztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülése.

47. §.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülésének tárgya.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülésének egyedüli tárgya az 1870 : X. t.-c. 11. §-a alapján a Fővárosi Közmunkák Tanácsába küldendő négy tagnak ezen állandó szakbizottságok tagjai közül való megválasztása.

48. §.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságoknak együttes ülésre való összehivása.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságokat együttes ülésre kell egybehívni, ha a 47. §-ban említett négy tagnak vagy ezen négy tag valamelyikének a Fővárosi Közmunkák Tanácsába való kiküldetése az őket kiküldő — a műszaki ügyosztályok mellé rendelt — állandó szakbizottságok megbízatása időtartamának eltelte vagy erről a kiküldetésről való lemondás vagy a törvényhatósági bizottsági tagsági minőség elenyészése miatt megszűnik.

49. §.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülésén hozott határozatok közlése.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülésén hozott határozatot a Fővárosi Közmunkák Tanácsával a polgármester közli.

50. §.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülése tekintetében irányadó egyéb rendelkezések.

A műszaki ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok együttes ülése tekintetében a 47—49. §-okban említett rendelkezéseken felül a 6—7. §-ok, a 8. §. (1) bekezdése, valamint a 9—11., 14—15., 17—18., 21—22., 37., 42., 45. és 46. §-ok által tartalmazott rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A külön bizottság.

51. §.

A külön bizottságok alakítása.

A törvényhatósági bizottság egészen kivételesen egyes fontosabb ügyek előkészítése végett a főpolgármester vagy a polgármester indítványára esetenkint külön bizottságokat küldhet ki. (T. 33. §. (3) bekezdés.)

(2) Törvényhatósági tisztviselőt a külön bizottság tagjává megválasztani nem lehet. (T. 5. §. (3) bekezdés.)

52. §.

A külön bizottságok megbízatásának időtartama.

A külön bizottságok megbízatásának időtartama legfeljebb egy év. (T. 33. §. (3) bekezdés.)

53. §.

A külön bizottságok szervezete.

(1) A külön bizottságok tagjainak számát páratlan számban kell megállapítani. (T. 33. §. (3) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett szám tizenötnél több nem lehet. (T. 33. §. (3) bekezdés.)

(3) A külön bizottságok elnököt és elnökhelyettest tagjaik közül választanak. (T. 33. §. (3) bekezdés.)

(4) A külön bizottságnak elnököt és elnökhelyettest választó ülését a polgármester (helyettese) hívja össze.

(5) A (4) bekezdésben említett ülésen az elnök és az elnökhelyettes megválasztásáig a polgármester (helyettese) elnököl.

(6) A külön bizottság elnököt és elnökhelyettest titkos szavazással (45. §.) választ.

54. §.

A külön bizottságok tekintetében irányadó egyéb rendelkezések.

A külön bizottságok tekintetében az 51—53. §-okban említett rendelkezéseken felül az 5—29., és 36—44. és 46. §-ok által tartalmazott rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

TIZEDIK FEJEZET.

A kegyúri külön bizottságok.

55. §.

A kegyúri külön bizottságok alakítása.

A törvényhatósági bizottság a székesfővárost kegyúri jogkörében megillető bemutatási jog gyakorlására kegyúri külön bizottságot alakít. (T. 33. §. (6) bekezdés.)

56. §.

A kegyúri külön bizottság megbízatásának időtartama.

(1) A kegyúri külön bizottság megbízatásának időtartama hat év.

(2) A kegyúri külön bizottság megbízatásának kezdő és végső időpontja, valamint újjáalakítása tekintetében a 2. §. (2)—(4) bekezdései által tartalmazott rendelkezéseket kell alkalmazni.

57. §.

A kegyúri külön bizottság szervezete.

(1) A kegyúri külön bizottság az elnökön (2) bekezdés) kívül 31 tagból áll. Tagja ennek a bizottságnak a polgármester is. (T. 33. §. (6) bekezdés.)

(2) A kegyúri külön bizottság elnöke a polgármester, ha a polgármester nem római katolikus vallású, elnök az alpolgármesterek közül sorrendben az, aki római katolikus vallású. (N. 5. (4) bekezdés.)

(3) A kegyúri külön bizottság tagjait a törvényhatósági bizottság római katolikus tagjai titkos szavazással választják a törvényhatósági bizottság római katolikus vallású tagjai közül. (T. 33. §. (6) bekezdés.)

(4) Törvényhatósági tisztviselőt a kegyúri külön bizottság tagjává megválasztani nem lehet. (N. 5. §. (3) bekezdés.)

58. §.

A kegyúri külön bizottság ülései összehívásának módja.

(1) A kegyúri külön bizottság üléseinek összehívása meghívó útján történik.

(2) A meghívónak az ülés helyét, idejét és az ülés tárgyának megjelölését kell tartalmaznia.

(3) A meghívót legkésőbb az ülés napját megelőző napon kell a kegyúri külön bizottság tagjainak kézbesíteni.

59. §.

A kegyúri külön bizottság elnökének szavazati joga.

A kegyúri külön bizottság elnökét szavazati jog csak akkor illeti meg, ha az elnöki tisztet a polgármester tölti be. (T. 33. §. (6) bekezdés.)

60. §.

A kegyúri külön bizottság tanácskozása.

(1) A kegyúri külön bizottság tanácskozásának alapja a pályázatra vonatkozó egyházi főhatósági átiratnak a jegyző által történő felolvasása és ismertetése.

(2) A kegyúri külön bizottság akkor tanácskozóképes, ha az ülésen legalább tíz választott tag jelen van.

(3) Ha a kegyúri külön bizottság nem tanácskozóképes, az elnök az ülést legalább félórára felfüggeszti.

(4) A felfüggesztés időtartamának eltelte után az elnök az ülést újból megnyítja és azt, ha ekkor is tanácskozóképtelen, bezárja.

(5) A (4) bekezdés esetében új ülést kell egybehívni.

61. §.

A kegyúri külön bizottság határozathozatala.

(1) A tanácskozás befejezését a határozathozatal követi.

(2) A határozóképesség és a határozóképtelenség tekintetében a 60. §. (2)—(5) bekezdései által tartalmazott rendelkezések irányadók.

62. §.

A kegyúri külön bizottság határozathozatalának módja.

(1) A kegyúri külön bizottság a bemutatási jog gyakorlása tekintetében — minden egyes plébániajavadalomra nézve egymást követőleg külön-külön — titkos szavazással határoz.

(2) A titkos szavazás a kegyúri külön bizottság szavazatszedő küldöttsége előtt történik.

(3) A szavazatszedő küldöttség a kegyúri külön bizottság által az elnök indítványára egyszerű szavazással esetenkint választott elnökből és 2 tagból áll.

(4) A titkos szavazás időtartamát a kegyuri külön bizottság elnöke állapítja meg.

(5) A titkos szavazás időtartamát annak megkezdésétől számított 15 percnél rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.

(6) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a kegyúri külön bizottsággal közli.

(7) Az elnök az ülést a titkos szavazás időtartamára felfüggeszti.

(8) A szavazatszedő küldöttség az elnök által kijelölt — a kegyúri külön bizottság tanácskozásának céljára rendelt helyiségtől különálló — helyiségben működik.

(9) A (8) bekezdésben említett helyiségbe a szavazó kegyúri külön bizottsági tagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki be nem léphet.

(10) A titkos szavazás borítékba helyezett szavazólapokkal történik.

(11) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.

(12) A szavazatszedő küldöttség helyisége mellett egy — a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló — külön helyiségnek kell lennie.

(13) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.

(14) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.

(15) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.

(16) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó kegyúri külön bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot és borítékot, valamint egy irónt vesz át, azután a (12) bekezdésben említett helyiségben a szavazólapot az átvett irónnal szavazásra elkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az irónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(17) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó kegyúri külön bizottsági tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a kegyúri külön bizottsági tagok névsorában az illető kegyúri külön bizottsági tag nevénél meg kell jegyezni.

(18) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(19) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat az urnából a szavazatszedő küldöttség tagjainak jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámlálja.

(20) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat,

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot használtak,

b) ha a szavazólapon vagy borítékon ismertetőjel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

d) ha a szavazólapot egész terjedelmében áthúzták vagy másként megsemmisítették,

e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(21) Ha a szavazólapon törlés nincs, a szavazat az első helyen jelöltre adottnak tekintendő.

(22) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (23) bekezdés).

(23) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.

(24) Az elnök nem szavaz.

(25) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.

(26) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

(27) Azokat a szavazólapokat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(28) A szavazólapokat és borítékokat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel le kell pecsételni.

(29) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(30) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) a titkos szavazás helyét és napját,

b) a titkos szavazás kezdetét és végét,

c) a (20) bekezdésben említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit.

e) a titkos szavazás eredményét.

(31) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, tagjai és jegyzője írják alá.

(32) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

(33) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazás megtörténtéről a kegyúri külön bizottság elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat, a borítékokat és a hivatalos pecsétet (28) bekezdés) átadja.

(34) Az elnök a jegyzőkönyvet a jegyző útján felolvastatja.

(35) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök újabb titkos szavazást rendel el és azt a legközelebbi kegyúri külön bizottsági ülés napirendjére egyidejűleg kitűzi.

(36) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, mindaddig a (35) bekezdés értelmében kell eljárni, amíg a pályázók valamelyike a szavazatok viszonylagos többségét el nem nyerte.

63. §.

A kegyúri külön bizottság döntése.

Az elnök a titkos szavazás eredményéhez képest a kegyúri külön bizottság határozatként kimondja, hogy a legtöbb szavazatot nyert pályázó részére a törvényhatósági bizottság által megállapított javadalmazást feltűntető bemutatási oklevelet kell kiadni.

64. §.

A kegyúri külön bizottság tekintetében irányadó egyéb rendelkezések.

A kegyúri külön bizottság tekintetében az 55—63. §-okban említett rendelkezéseken felül a 8. §. (1) bekezdése, valamint a 9—10., 12—16., 19—27. és 29. §-ok által tartalmazott rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A szabályrendelet életbelépése és végrehajtása.

65. §.

A szabályrendelet életbelépése.

Ez a szabályrendelet a kihirdetést követő tizenötödik napon lép életbe.

66. §.

A szabályrendelet végrehajtása.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

Kelt Budapesten, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1935. évi október hó 2-án és folytatva 4-én tartott rendes közgyűlésében.

Liber s. k.,
alpolgármester, h. elnök.

Szám: 120.702/1935.
V.

Magyar királyi belügyminiszter.

Jóváhagyom.

Budapest, 1936. évi január hó 16-án.

A miniszter rendeletéből:

Sass s. k.,
miniszteri tanácsos.

A polgármester 1398/1936.—I. sz. életbeléptető rendelete.

A m. kir. belügyminiszter úr 1936. évi január hó 16.-án kelt 120.702/1935—V. számú leiratával az állandó szakbizottságok és a különbizottságok ügyrendjéről alkotott 417/1935. kgy. számú szabályrendeletet jóváhagyja.

Ennek következtében a jóváhagyási záradékkal ellátott szabályrendelet eredeti példányát megőrzés végett a levéltárnak kiadom. Ugyanakkor az említett szabályrendeletnek a Fővárosi Közlönyben való kihirdetését az 1930 : XVIII. t.-c. 44. §-ának (4) bekezdése értelmében *az életbelépés időpontjának 1936. évi február hó 8. napjában való megjelölése mellett elrendelem.* Végül dr. Farkas Ákos tanácsnok urat, mint a törvényhatósági bizottság közgyűlésének jegyzőjét felhívom, hogy a szabályrendeletet jóváhagyását és kihirdetését a törvényhatósági bizottság közgyűlésén jelentse be.

Erről dr. Farkas Ákos tanácsnok urat, a polgármesteri I. ügyosztályt, a levéltárt, a tiszti ügyészséget, a számvevőséget, a Fővárosi Közlöny szerkesztőségét és Budapest Jogszabályai szerkesztőségét értesítem.

Budapest, 1936. január 18-án.

Szendy s. k.,
polgármester.

A XIV. kerületi elöljáróság felállítása. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ában foglalt rendelkezéseknek folytatólagos végrehajtása céljából a XIV. kerület megszervezése és az új elöljáróság felállítása iránt a polgármester 3355/1935. I. szám alatt előterjesztést tett a törvényhatósági bizottság közgyűléséhez. Ebben az előterjesztésében részletesen indokolta a polgármester a XIV. kerületi elöljáróság felállításának sürgős szükségességét. Az előterjesztés szerint az új XIV. kerületi elöljáróság felállításának szükségességét a következő statisztikai adatokkal is alátámasztotta :

Az új XIV. közigazgatás kerület a mai VI., VII. és X. kerületekből keletkezik.

A régi VI. kerületből még az új XIII. kerület is ki fog hasítani bizonyos területeket, ezért a régi VI. kerület adatait csupán a XIII. és XIV. új kerületek felállításával kapcsolatban nyert új adatokkal együttesen lehet ismertetni.

A régi VI. kerület lakosainak száma 174.000 volt, amely szám az új XIII. és XIV. kerületek felállítása után 100.000-re fog csökkenni. A régi VII. kerület területe ma 1163 hektár, a XIV. kerület kiválása után 248 hektár marad. A régi X. kerület területe 4051 hektár, az új XIV. kerület kiválása után pedig 3576 hektár lesz. A régi VII. kerület lakosainak száma 186.000, amely szám a XIV. kerületi elöljáróság felállítása után 135.000-re fog csökkenni. A régi X. kerület lakosainak száma 73.000, amely szám a XIV. kerület kiválása után 65.000-re fog csökkenni.

Az új XIV. kerület területe tehát 1875 hektár lesz, lakosainak száma pedig 67.000.

Ezek a statisztikai adatok is bizonyítják azt, hogy a XIV. kerületi elöljáróság felállítása a legsürgősebb, miután három régi kerületet tehermentesít.

Megvizsgálta a polgármester mindazokat a módozatokat, amelyek alkalmasnak látszottak az új XIV. kerületi elöljáróság elhelyezésére. Számításokat végeztetett arra vonatkozólag, hogy mennyibe kerülne az új elöljáróság felállítása, ha az egy erre a célra *vásárolt* épületben, ha egy erre a célra *bérelt* épületben, ha egy erre a célra *újonnan épített* épületben és végül, ha az egyik *meglévő városi bérházban* helyeztetnék el.

Tekintetbe véve azt, hogy a fővárosnak a legkevesebb kiadást az a megoldás jelentené, ha az új elöljáróság a főváros tulajdonában levő egyik bérházban helyeztetnék el, hozzávetőleges számítást végeztek a XIV. kerületi elöljáróságnak a VII. ker., Újvidék-utca 5. számú kislakásos bérházban való elhelyezésének költségeiről.

Az épület igénybevételének költségei. A VII. kerület, Újvidék-utcai fővárosi bérházból elöljáróság céljára igény be kellene venni a III., IV. és V. sz. lépcsőházakból nyíló lakásokat. Ezek a lakások összesen 14.237 köbméter, vagyis 4250 négyzetméter területet foglalnak el. Ebben az épületrészben egy tüdőbeteggondozó intézet is van elhelyezve, amelynek területével csökkennek ugyan ezek a méretek, azonban még ilyen körülmények között is az új elöljáróság céljára elegendő hely állana rendelkezésre.

Összehasonlításképen szolgál, hogy a XI. kerület, Verpeléti-út 3. szám alatt elhelyezett XI. kerületi elöljáróság 13.072 köbméter, azaz 3440 négyzetméter területet vett igénybe. A XIV. kerületi elöljáróság tehát nagyobb területet foglalna el, mint a XI. kerületi elöljáróság, azonban ezt a nagyobb területet az adószámviteli hivatallal esetleg átköltöző m. kir. állami adófelügyelőség részére lehetne bérbeadni.

Az épületnek ebben a részében összesen 47 lakás van, amelyek közül 19 lakás háromszobás, 14 lakás kétszobás és 14 lakás egyszobás. Ma ezek a lakások összesen 39.144 pengő bérjövedelmet jelentenek, mégpedig a tüdőbeteggondozó intézet által fizetett bér levonása után, miután a tüdőbeteggondozó intézet az elöljáróság elhelyezése után is tartoznék bért fizetni.

A mai bérösszegből azonban levonásba kell hozni 6504 pengőt, miután az elöljáróság részére lefoglalandó épületrészben ma összesen 6 háromszobás alkás áll üresen. Levonásba kell hozni ezt az összeget annál is inkább, miután ebben az épületben állandóan vannak üres lakások, tehát ez a bérveszteség akkor is fennáll, ha a főváros az egész épületet bérlakások céljára használja fel.

Az új elöljárósággal együtt elhelyezést nyerne a jelzett épületrészben a VII/c. adószámviteli osztály is, amelynek részére a székesfőváros ma a VII. ker., Stefánia-úton bérel helyiséget, mégpedig évi 22.000 pengő bérösszegért. Ennek a bérletnek a szerződése 1936. évi október hó 31-én jár le. A bérletet azonban előbb is fel lehet mondani, de a felmondási idő egy év. A fővárost azonban a bérleti helyiségeknek az eredeti állapotba való visszaállítási kötelezettsége is terheli, amely összeg hozzávetőlegesen 10.500 pengőt tesz ki.

Számításba vehető továbbá még az is, hogy a VII/c. adószámviteli osztály mellett működő m. kir. állami adófelügyelőség is beköltöztethető lenne ugyanebbe az épületrészbe és az elfoglalt helyiségekért a fővárosnak bért fizetne. Az állami adófelügyelőség ma a székesfővárosi adószámviteli osztály mellett bérel helyiséget és ezért évente 6000 pengőt fizet. Előreláthatólag ezt a bérösszeget a főváros szintén megkaphatná és ezzel a fentebb ismertetett bérveszteséget lehetne csökkenteni.

Tekintetbe kell továbbá venni azt is, hogy miután az épületet közhivatalok foglalják el, a főváros mentesülne a bérlakások után fizetendő adóterhektől, ami kb. 8 és ½%-ot tesz ki, tehát évente kb. 3000 pengőt.

Összegezve az eddig elmondottakat:

A főváros mai lakbérbevétele évente abban az esetben, ha minden lakást ki tud adni	39.144	pengő
Az üresen álló lakások bérösszege évente	6.504	«
Tényleges mai bevétel tehát évente	**32.640**	pengő
Ezzel szemben a VII/C adószámviteli osztály mai bérlete nem fogja terhelni a fővárost	22.000	«
A m. kir. állami adófelügyelőségtől várható évi bér	6.000	«
Elmaradó adóteher	3.000	«
Összesen	**31.000**	pengő.

A fővárosnak tehát a tényleges bérvesztesége a mai állapotok szerint csupán 1640 pengő lenne, ha az Ujvidék-u. 5. szám alatti fővárosi kislakásos bérház III., IV. és V. számú lépcsőházaiból nyíló bérlakásokat a XIV. kerületi elöljáróság céljára használná fel.

Az elkészített tervek és költségvetés szerint a fentebb már említett épületrész átalakításához 80.000 pengőre van szükség. Ehhez az összeghez azonban még hozzá kell számítani a VII/C. adószámviteli osztály mai helyiségeinek visszaalakítási költségeit, vagyis 10.500 pengőt, valamint a telefonközpont felszerelését, ami kb. 8000 pengő költséget fog igénybevenni. Végeredményben az átalakításhoz *98.500 pengőre* van szükség.

Az új XIV. kerületi elöljáróságnak bútorokkal, anyagszertári cikkekkel és írógépekkel stb. való felszerelésére *25.000 pengőt* kell előirányozni.

Telefonok előfizetése, fűtés, világítás, takarítás és irodai szükségletek félévre összesen *6000 pengő.*

Végeredményben tehát az új XIV. kerületi elöljáróság felállításával kapcsolatban 129.500 pengőre volt szükség. Erre a célra nem volt előirányozott hitel az 1935. évi költségvetésben, ennélfogva a polgármester azt javasolta, hogy ezt az összeget a közgyűlés átmenetien a pénzkészletekből később kijelölendő költségvetési fedezet terhére engedélyezze. A felmerülő kiadásokat az 1935. évi költségvetés XI. fejezet (Városgazdaság) V. címén (Hivatali épületek és helyiségek) Rendkívüli kiadásként nyitandó különálló rovaton kell elszámolni.

A költségekhez való hozzájárulás mellett felhatalmazást kért a polgármester arra, hogy a megjelölt épületrészben lakóknak felmondhasson. Felhatalmazást kért a polgármester arra is, hogy a lakók kiköltözése után, vagyis 1935. évi május hónapban az épület átalakítását megkezdhesse és ennek befejezése után az épületet berendezhesse.

Személyzeti kérdés. A XI. kerületi elöljáróság felállítása alkalmával a szükséges személyzet részint az I. kerületi elöljáróság, részint pedig más székesfővárosi hivatal személyzetéből került ki.

A XIV. kerületi új elöljárósághoz a mai VII. kerületi elöljáróságtól szintén áthelyeztetett néhány alkalmazott. A VI. és X. kerületekből azonban személyzetet elvonni alig lehet, miután ezeknek a kerületeknek csak kis része kerül át az új XIV. kerületi elöljárósághoz.

A szükséges személyzetszaporításra vonatkozólag a folyamatban lévő státusrendezéssel együttesen kerül sor.

A XIV. közigazgatási kerületi beosztáshoz szükséges belügyminiszteri jóváhagyás. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ának (6) bekezdése kimondja, hogy: »azt az időpontot, amelytől kezdve az előző bekezdés értelmében megállapított közigazgatási kerületi beosztás érvényes lesz, a belügyminiszter a székesfőváros meghallgatásával rendelettel állapítja meg«.

Felhatalmazást kért ennélfogva a polgármester arra, hogy annakidején a szükséges felterjesztést saját hatáskörében megtehesse.

A közgyűlés a polgármester javaslatát egyhangúan tette magáévá. Ezen elhatározás alapján a m. kir. belügyminiszter úr az új elöljáróság működésének kezdő időpontját 1935. évi október hó 1-ben állapította meg.

Ezzel kapcsolatban a polgármester 1935. évi szeptember hó 10-én 17.700/1935. I. sz. alatt az alábbi rendeletet adta ki :

I.

Általános rész.

A m. kir. belügyminiszter úr az 1935. évi július hó 23-án kelt 118.562/1935—V. számú leiratában, az 1930 : XVIII. t.-c. 3. §-ának (6) bekezdésében biztosított joga alapján a székesfővárosi XIV. közigazgatási kerület elöljárósága működésének kezdő időpontját 1935. évi október hó 1-ében állapította meg.

Ettől az időponttól kezdődően tehát, az 1893: XXXIII. t.-c. 3. §-a alapján mindazon ügyekben, amelyekben a jogszabályok szerint eljárásra a kerületi elöljárók illetékesek, az alább közölt határvonalon belüli területen eljárásra a XIV. kerületi elüljáró illetékes.

Ez az illetékesség kiterjed a kerületben lakó, vagy tartózkodó minden személyre és a kerületben létező minden vagyonra. Ugyanezen törvény 16. §-a szerint pedig : »A kerületi elöljáróság, mint elsőfokú közigazgatási hatóság eljár mindazon ügyekben, amelyeket a törvények, törvényerejű szabályzatok, miniszteri rendeletek a kerületi elöljáró vagy elöljáróság hatáskörébe utalnak«

Az új XIV. közigazgatási kerület területét az 1930 : XVIII. t.-c. 3. §. (5) bekezdése a VI., VII. és X. közigazgatási kerületekből hasítja ki és határait az 1930. évi május hó 29-én kelt 2130/1930. B. M. eln. számú belügyminiszteri rendelet a következőkben állapítja meg :

(»A XIV. közigazgatási kerület (Zugló) határvonala :

A főváros határától az 1548/b, 1549/b, 1550—1552/a hrszámú, illetve a Magyar Állam Körvasút és az 1553—1560/57/67., illetve az 1553—1560/57/66., hrszámú telkek közös határvonala a Tatai-utca meghosszabbításában, illetve a Tatai-utca a Szegedi-útig, a Szegedi-út a Dévény-útig, a Dévény-út a Hungária-körútig, innen a Hungária-körút a Vágány-utcáig, a Vágány-utca az Aréna-útig, innen az Aréna-út és annak becsatlakozó része a Kerepesi-útig, a Kerepesi-út az Aréna-út betorkolásától a főváros határáig, végül a főváros és Cinkota, Rákosszentmihály, Rákospalota, Pestújhely és ismét Rákospalota, valamint Újpest közös határvonala a kiindulási pontig.«)

Az új XIV. kerületi elöljáróságot a törvényhatósági bizottság hozzájárulása alapján a XIV., Újvidék-utca és Pétervárad-utca sarkán (XIV., Újvidék-utca 5. és Pétervárad-utca 2. sz.) levő székesfővárosi épületben helyezem el.

Ennélfogva elrendelem, hogy a XIV. kerületi elöljáróság és a XIV. kerületi adószámviteli osztály a kijelölt épületben végleges helyét foglalja el és működését 1935. évi október hó 1-én kezdje meg, illetőleg ott folytassa. Elrendelem egyúttal, hogy a többi kerületi elöljáróságokhoz hasonlóan, 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljáróság pénztári teendőit a jelenlegi VII/C adókerületi adószámviteli osztály pénztára végezze el.

II.

A XIV. kerületi elöljáróság szervezésével megbízott tanácsnok úrra vonatkozó intézkedések.

Felhívom dr. Schmaderer Oszkár, a XIV. kerületi elöljáróság szervezésével megbízott tanácsnok urat, hogy 1935. évi október hó 1-ig az eddig szóbelileg közölt utasítások alapján hajtsa végre a következő intézkedéseket :

1. a XIV. kerületi elöljáróság és az adószámviteli osztály ügyviteléhez szükséges összes iratokat könyveket és felszerelési tárgyakat, valamint az épület berendezésére szolgáló bútorokat a székesfővárosi gazdasági hivatal igénybevételével azonnal szállíttassa át az elöljáróság elhelyezésére kijelölt épületbe, hogy az elöljáróság és az adószámviteli osztály 1935. évi október hó 1-én működését zavartalanul megkezdhesse, illetőleg folytathassa ;

2. még az elöljáróság működésének megkezdése előtt fektessen fel külön segédhivatali könyveket és 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljárósághoz tartozó iratokat külön iktattassa, kezeltesse és irattároztassa ;

3. fektessen fel új iparlajstromot ;

4. fektesse fel mindazokat a külön nyilvántartásokat és könyveket, amelyek a kerületi elöljáróság ügyviteléhez szükségesek ;

5. gondoskodjék a XIV. kerületi elöljáróság számvevősége és pénztára részére szükséges könyvek és naplók felfektetéséről és azoknak 1935. évi október hó 1-től kezdődő vezetéséről ;

6. a kerületi elöljáró urak által használt nyomtatványokon, a XIV. kerületi elöljárósághoz tartozó ügyek elintézésénél, a XIV. kerületi elöljárói jelzést használja ;

7. vegye át a VI., VII. és X. kerületi elöljáró uraktól az új XIV. kerületi elöljáró területi illetékességének megfelelő és folyamatban levő mindazokat a rendőri büntetőbíráskodási és a különböző bírságolási, valamint az egyéb elöljárói munkakörökhöz tartozó ügyeket, úgyszintén az ezekhez tartozó iratokat, amelyekre vonatkozóan 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljáró lesz illetékes intézkedni. Gondoskodjék ezeknek az ügyeknek zavartalan továbbviteléről.

III.

Egyes polgármesteri ügyosztályokat érintő rendelkezések.

1. Felhívom *a polgármesteri I. ügyosztályt*, hogy az új XIV. kerületi elöljárósághoz szükséges személyzet beosztására vonatkozóan azonnal tegyen nekem javaslatot és döntésem után intézkedjék, hogy a személyzet új beosztásában az elöljáróság működése előtt megfelelő időben megkezdje szolgálatát.

Gondoskodjék továbbá a polgármesteri I. ügyosztály a levélpostadíj átalányozásának a XIV. kerületi elöljáróság levelezésére való kiterjesztéséről is.

2. Felhívom *a polgármesteri II. ügyosztályt*, hogy az új XIV. közigazgatási kerületnek más kerületekkel közös határán levő utak karbantartására vonatkozóan a szükséges intézkedéseket tegye meg.

3. Felhívom *a polgármesteri III. ügyosztályt*, hogy a XIV. kerületben levő utcatáblák fokozatos kicseréléséről saját hatáskörében gondoskodjék.

4. Felhívom *a polgármesteri IV. ügyosztályt*, hogy az új XIV. kerületi elöljáró anyakönyvi hivatalának felállítására, működésének megkezdésére, az anyakönyvek és egyéb nyomtatványok kiszolgáltatására és azok vezetésének ellenőrzésére vonatkozóan, valamint az anyakönyvvezetőség személyzetének felhatalmazására nézve a szükséges intézkedéseket saját hatáskörében tegye meg.

Gondoskodjék továbbá a népgondozó kirendeltség ügyvitelének megindításáról, valamint az ehhez szükséges személyzet kirendeléséről.

5. Felhívom *a polgármesteri VII. ügyosztályt*, hogy a XIV. kerületi iskolakötelesek nyilvántartójának különválasztására vonatkozóan intézkedjék és a XIV. kerületi elöljáró külön nyilvántartójának vezetésére szükséges személyzetet rendelje ki.

6. Felhívom *a polgármesteri XI. ügyosztályt*, hogy az általa beszerzett, illetőleg kiszolgáltatott bútorokat dr. Schmaderer Oszkár tanácsnok úrral történő megállapodás alapján olyan időpontban szállíttassa a XIV. kerületi elöljáróság céljára kijelölt épületbe, hogy az elöljáróság 1935. évi október hó 1-én működését fennakadás nélkül megkezdhesse.

7. Felhívom *a polgármesteri XIII. ügyosztályt*, hogy a XIV. kerületi elöljáróság céljára kijelölt épület átalakítását most már a legrövidebb idő alatt befejezze, hogy az elöljáróság megnyitása 1935. évi október hó 1-én megtörténhessék.

8. Felhívom a *polgármesteri XIV. ügyosztályt*, hogy a leventefoglalkoztatás ügykörének különválasztása iránt, dr. Schmaderer Oszkár tanácsnok úrral egyetértően, saját hatáskörében intézkedjék.

Felhívom egyúttal *az összes polgármesteri ügyosztályokat*, hogy az esetleg hozzájuk tartozó ügyekben az új XIV. kerületi elöljáróság különválasztásával kapcsolatban szükséges intézkedéseket saját hatáskörükben is tegyék meg vagy dr. Schmaderer Oszkár tanácsnok úrral egyetértésben tegyenek hozzám előterjesztést.

IV.

A VI., VII. és X. kerületi elöljáró urakat érintő rendelkezések.

Felhívom a VI., VII. és X. kerületi elöljáró urakat, akiknek az illetékessége alá tartozó székesfővárosi területből az új XIV. közigazgatási kerület kiszakíttatott, hogy mindazokat a folyamatban levő ügyeket, amelyeknek továbbvitelére 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljáró úr lesz illetékes, dr. Schmaderer Oszkár, a XIV. kerületi elöljáróság szervezésével megbízott tanácsnok úrnak, a vele történő megállapodás alapján még olyan időpontban adják át, hogy az ügyek

vitelében fennakadás ne következzék be. Ugyancsak adják át mindazokat a nyilvántartásokat és könyveket is, amelyeknek vezetésére 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljáró úr lesz illetékes.

Felhívom egyúttal a VI., VII. és X. kerületi elöljáró urakat arra is, hogy azokat az ügyfeleket, akiknek ügyeit 1935. évi október hó 1-től kezdődően a XIV. kerületi elöljáró úr fogja továbbvinni, előre értesítsék arról, hogy ügyüket a XIV. kerületi elöljáró úr fogja elintézni.

V.

Egyéb fővárosi hivatalokat érintő rendelkezések.

1. Felhívom *Sebő Béla főszámvevő és Dingha Árpád pénztári igazgató urakat*, hogy az új XIV. kerületi elöljáró számvevőségi és pénztári tennivalóinak ellátására vonatkozó intézkedéseiket saját hatáskörükben is tegyék meg. A számvevőségi és pénztári személyzet kirendelésére és a szolgálat beosztására vonatkozólag pedig haladék nélkül tegyenek hozzám javaslatot.

Az 1. pontban már intézkedtem aziránt, hogy a XIV. kerületi elöjáróság pénztári teendőit 1935. évi október hó 1-től kezdődően az eddigi VII/C adókerületi pénztár köteles elvégezni, épen úgy, mint a többi kerületi elöljáróságoknál.

Felhívom továbbá Sebő Béla főszámvevő urat arra is, hogy 1935. évi október hó 1-e után a XIV. kerületi elöljáróság leltárának felvételéről és átadásáról gondoskodjék.

2. Felhívom *Honffy Lajos adóhivatali igazgató urat*, hogy dr. Schmaderer Oszkár tanácsnok úrral egyetértésben gondoskodjék saját hatáskörében is a VII/C kerületi adószámviteli osztálynak a XIV. kerületi elöljáróság céljára kijelölt épületbe való átköltöztetéséről és ottani elhelyezéséről, de még olyan időpontban, hogy az adószámviteli osztály és pénztár, valamint a forgalmi és kereseti adóosztály 1935. évi október hó 1-én működését az új elöljárósági épületben zavartalanul folytathassa.

3. Az 1930: XVIII. t.-c. 56. §-ának (4) bekezdésében biztosított jogomnál fogva, további intézkedésig a VII. kerületi *városbírót* bízom meg a XIV. kerület városbírói tennivalóinak helyettesi minőségben való ellátásával.

4. Felhívom végül *a székesfőváros összes hivatalait, intézeteit, intézményeit és üzemeit*, hogy a XIV. kerületi elöljáróság működésének megkezdésével kapcsolatban esetleg hozzájuk tartozó ügyekben a szükséges intézkedéseket vagy saját hatáskörükben tegyék meg vagy az intézkedésekre vonatkozóan dr. Schmaderer Oszkár tanácsnok úrral egyetértésben tegyenek hozzám javaslatot.

A rendőri teendők, a rendőri büntetőbíráskodás gyakorlására, valamint általában a kerületi rendőrkapitányságokra tartozó ügyek ellátását a m. kir. belügyminiszter a 131.234/1935. VI. B. M. számú rendeletével a VII. ker. kapitányságra bízta. Ugyanekkor a polgármester hirdetmény útján értesítette Budapest székesfőváros közönségét, hogy a XIV. kerületi elöljáróság és az anyakönyvi hivatal 1935. évi október hó 1-én kezdi meg működését.

A közgyűlés az új kerületnek a »Rákosváros« nevet adta.

Az új XIV. közigazgatási kerület utcáinak és tereinek kimutatása a régi közigazgatási kerület feltüntetésével.

Abonyi-utca VII.
Ajtósi Dürer-sor VI., VII.
Állatkerti-út VI.
Álmos-utca X.
Álmos vezér-tere X.
Álmos vezér-útja VII., X.
Alsóőr-utca VI.
Amerikai-út VI., VII.
Angol-utca VII.
Aréna-út 1—45. páratlan VI., VII.
Bácskai-utca VII.
Bajcs-utca VII.
Balázs-utca VI., VII.
Báróczy-utca VII.
Báró Jeszenák János-utca X.
Bazsarózsa-utca X.
Beckó-utca VII.
Benkő-utca VII.
Besnyői-utca VII.
Bethesda-utca VI.
Bibor-utca VII.
Bonyhádi-út X.
Borostyán-utca VI.
Bosnyák-tér VII.
Bosnyák-utca VII.
Buzogány-utca VII.
Cinka Panna-utca VII.
Cinkotai-út VII., X.
Columbus-utca VII.
Csáktornya-utca VI.
Csantavér-utca VII.
Cserebogár-utca X.

Cserei-utca VII.
Csernyus-utca X.
Csokor-utca X.
Csömöri-út VII.
Cziráky-utca X.
Czobor-utca VII.
Deés-utca VII.
Devecseri-utca X.
Dévényi-út (páratlan) VI.
Dongó-utca VII.
Dorozsma-köz VI.
Dorozsmai-utca VI.
Egressy-tér VII., X.
Egressy-út VII., X.
Egri-utca VII.
Előrs vezér-tere X.
Előrs vezér-útja X.
Eperjes-utca VI.
Erzsébet királyné-útja VI., VII.
Felsőőr-utca VI.
Fogaras-köz X.
Fogarasi-út VII., X.
Francia-út VI., VII.
Fráter György-köz VII.
Fráter György-tér VII.
Fráter György-utca VII.
Füredi-tér X.
Füredi-utca X.
Fűrész-utca VI., VII.
Gervay-utca VII.
Gizella-udvar VII.
Gizella-út
Gizella-út VII.
Gróf Gvadányi-utca X.
Gróf Zichy Géza-utca VII.
Gyanafalva-utca VI.
Gyarmat-utca VII.
Gyetva-utca VI.
Hajtsár-út VI., VII. X.
Hermina-út VI., VII.
Holics-utca VII.
Hősök-tere VI.
Hungária-felsőkörút 93—97. VI.
Hungária-középkörút 15-től végig, 44-től végig VI., VII.
Ida-utca VII.
Ilosvai-tér VII.
Ilosvai-utca VII.
Irottkő-utca VI.
Istvánffy-utca VII.
Istvánmezei-út VII.
Izsó-utca VII.
Jávor-utca VII.
Jávorka Ádám-utca VII.
Jerney-utca X.
Jurisich Miklós-utca VII.
Káldi-utca VII.
Kalocsai-utca X.
Kántorné-utca X.
Kassa-köz VI.
Kassai-tér VI.
Kassai-utca VI.
Kelevéz-utca VII.
Kerékgyártó-utca VII.
Kerepesi-út 20-tól végig páros X.
Királyhida-utca VI.
Komáromi-út VI.
Komócsy-utca VII.
Kopja-utca VII.
Korong-utca VII.
Körvasút-sor VI., VII., X.
Kőszeg-utca X.
Kővér Lajos-utca VII.
Kriván-utca VI.
Kupa vezér-útja VII.
Laborfalvi-út VI.
Laky Adolf-utca VI., VII.
Laky-köz VI.
Léka-utca VI.
Lengyel-utca X.
Liezen Mayer-sétány VI.
Limanova-köz VII.
Limanova-tér VII.
Limanova-utca VII.
Lipótvár-utca VII.
Lőcsei-út VI., VII.
Mályva-köz X.
Mályva-tér X.
Mályva-utca X.
Martinuzzi-kert VII.
Megyeri-utca X.
Mexikói-út VII.
Mindszent-utca VII.
Mirtusz-utca X.
Miskolci-utca VI., VII., X.
Mogyoródi-út VII., X.
Mosztár-utca VII.
Nagybecskerek-tér VII.
Nagybecskerek-utca VII.
Németpróna-utca VII.
Nezsider-utca VI.
Novibazár-tér VII.
Nürnberg-utca VII.
Nyilas-utca VII.
Ógyalla-tér VI.
Ógyalla-utca VI.
Oszlány-utca VI.
Őrnagy-utca VII.
Öv-utca VI., VII., X.
Paál László-út VI.
Pálma-utca VI.
Pancsova-utca VII.
Pándorfalu-utca VI.
Paskál-utca X.
Pétervárad-utca VII.
Pillangó-utca VII.
Pósa Lajos-utca VII.
Pöstyén-utca VII.
Privigye-utca VII.
Rákos-tér VI.
Rákospatak-utca VI., VII.
Rákosszeg VI., VII.
Remény-utca X.
Répássy-utca VII., X.
Rohonc-utca VI.
Róna-utca VI., VII.
Savanyúkút-utca VI.
Semsey Andor-utca VII.
Stefánia-út VI., VII.
Stubnyai-utca VI.
Szabács-utca VII.
Szabó József-utca VII.
Szakolca-utca VII.
Szatmár-utca VII.
Szenice-utca VII.
Szent Domonkos-utca VII.
Szentes-utca VII.
Szentgotthárd-utca VI.
Szentmihályi-út X.
Szenttamás-utca VII.
Szered-utca VII.
Szigligeti-utca X.
Szikszó-utca VI.
Szilágysomlyó-utca X.
Szlatina-utca X.
Szobránc-köz
Szobránc-utca VII.
Szolnoki-út X.
Szomolány-köz VII.
Szomolány-utca VII.
Szőnyi-út VI.
Szugló-utca VII.
Tábornok-utca VII.
Tallér-utca VII.
Tanya-utca VI.
Tatai-utca (páratlan) VI.
Telep-utca VII.
Tengerszem-utca VI.
Thököly-út 29-től végig, 44-től végig VII.
Tihamér-utca X.
Tihany-tér X.

Tihany-út X.
Tornóc-utca VII.
Torontál-utca VII.
Törökőr-utca VII.
Turán-tér VII.
Turán-utca VII.
Turul-utca X.
Udvard-utca VI.
Újlaky-utca VII.
Újvidék-köz VII.
Újvidék-tér VII.
Újvidék-utca VII.
Ungvár-utca VI.
Utász-utca VII.
Uzsoki-utca VI., VII.
Ürmény-utca VII.
Vadvirág-utca X.
Vágány-utca 1—7-ig páratlan VI.
Vágsellye-utca VII.
Vágújhely-utca VII.
Varannó-utca VI.
Várna-utca VII.
Verbó-utca VII.
Vértes-utca X.
Vezér-utca VII., X.
Vizakna-utca X.
Washington György-sétány VI.
Zalán-utca X.
Zichy Mihály-út VI.
Zoborhegy-tér VII.
Zoborhegy-utca VII.
Zsálya-utca X.
Zsigárd-utca VII.
Zsivora-utca X.

A költségvetési hitelek feletti rendelkezés újabb szabályozása. Az 1930. évi július hó 17-én kelt 109.023/1930. I. számú rendelet értelmében az alpolgármesterek a kisebb szükségletek kielégítésére a költségvetési hitelek feletti rendelkezés jogát 2000 pengő összértékig az ügyosztályvezetőkre ruházhatták.

A fenti számú polgármesteri rendeletet — egyes rendelkezéseinek érintetlenül hagyása mellett — a polgármester a 22.170/1935. I. sz. rendeletével akként módosította, hogy az alpolgármesterek a kisebb szükségletek kielégítésére a költségvetési hitelek feletti rendelkezés jogát a jövőben 2500 pengő összértékig az ügyosztályvezetőkre ruházhatják.

A Fővárosi Közlöny kiadóhivatala ügykezelésének megállapítása. A Fővárosi Közlöny ügykezelését 116.710/1912. XVI. számú szabályutasítás írja elő. Tekintettel arra, hogy az említett utasítás már elavult, az ennek alapján történő ügykezelés ellen indokolt kifogások hozhatók fel, a szóbanforgó szabályutasítás hatályon kívül helyezése mellett a polgármester a 6058/1935. I. sz. rendeletében a Fővárosi Közlöny kiadóhivatalának pénzkezelése és ügykezelése tárgyában az alábbiakat rendelte el.

A Fővárosi Közlöny pénzkezelését a felülvizsgálattal megbízott ügyosztályvezető tanácsnok által kijelölt végleges, rendszeresített állású (fizetési osztály és fokozatba sorozott) tisztviselő láthatja el.

A pénzkezelő a bevételekről és kiadásokról folyószámmal ellátott pénztárkönyvet, az apróbb kiadások fedezésére felvett előlegekről előlegnaplót tartozik vezetni. Mindkettő a számvevőség által hitelesítendő.

A Fővárosi Közlöny javára történt készpénzbefizetéseket más, mint a pénzkezelő, nem vehet át.

A pénzkezelő a készpénzbefizetésekről nyugtát tartozik adni, melynek másolatát bevételi okmányként kell kezelnie.

A bevételi okmányokat az illetékes polgármesteri ügyosztály előadója ellenjegyezni tartozik.

A bevételi nyugtakönyv folytatólagosan arab számmal folyószámozott, perforált füzettömb olymódon elkészítve, hogy az egymásután következő három lap ugyanazon sorszámmal láttassék el. Az eredeti nyugta tintaceruzával töltendő ki, a másik két példány pedig indigópapírral készítendő. Az eredeti nyugta a befizetőnek adandó ki, a második példány bevételi okmányként kezelendő, a harmadik példány a tömbben megőrzendő. A bevételi bizonylatnak tartalmaznia kell: a befizető nevét, a befizetett összeget számmal és betűkkel, pontos körülírását annak, amiért a befizetés

megtörtént, a befizetés helyét és idejét, továbbá az illetékes polgármesteri ügyosztály előadójának ellenjegyzését.

A posta útján érkezett pénzeket szintén csak a pénzkezelő veheti át. A bevételi bizonylatot ilyen esetben is úgy kell kiállítani, mint a készpénzbefizetéskor azzal a különbséggel, hogy külön jelzendő rajta, hogy »posta útján érkezett«. Az első és harmadik példány a nyugtatömbben megőrzendő, a második példányhoz a postautalvány vagy csekkszelvény csatolandó és bevételi okmányként kezelendő.

A bevételi nyugtatömböket a számvevőségnek szigorú számadási nyomtatványként kell kezelnie. A nyugtatömböket csak a szükséghez mérten és hitelesítve, elismervény ellenében adhatja ki a pénzkezelőnek.

A pénzkezelő kiadást csak az illetékes polgármesteri ügyosztály előadójának láttamozása alapján eszközölhet. Az okmányok naplótétellel látandók el és vagy a pénztárkönyv vagy az előlegnapló kiadási okmányaiként megőrzendők.

Pénznek posta útján való elküldése esetén a kapott feladói elismervényt, illetve csekkszelvényt a kiadási okmányhoz kell csatolni.

Ha a pénzkezelő személyében ideiglenes vagy végleges változás állana be, úgy az átadás csak pénztárvizsgálat kapcsán történhetik.

A pénzkezelő által bevételezett pénzösszegek a páncélszekrényben őrzendők. Amennyiben a bevétel a 100 pengőt meghaladja, köteles a pénzkezelő a többletet a központi pénztárba befizetni.

A pénzszekrény másodkulcsa a központi pénztárban őrzendő.

A pénzszekrényben mást, mint hivatalos pénzt vagy letétet tartani nem szabad.

A pénzszekrényt betörés, tűz és lopás ellen a Gazdasági Hivatal útján azon legmagasabb összeg erejéig kell biztosítani, amely abban őrizetbe kerülhet.

Ha a pénzkezelő a pénzszekrény kulcsát elveszti, erről a felülviszgálattal megbízott ügyosztályvezető tanácsnoknak haladéktalanul jelentést tartozik tenni és csak az ő utasítására adható ki a pénzkezelő átvételi elismervénye ellenében a központi pénztárban letétbe helyezett kulcs másodpéldánya a zár kinyítása céljából. Ez esetben a zárnak átalakítása iránt haladéktalanul intézkedni kell és az átalakított zár új kulcsát pénztárvizsgálat keretében lehet csak használatba venni.

Az illetékes polgármesteri ügyosztály előadója a kezelést és a pénzkészletet havonta megvizsgálni és a vizsgálat időpontját aláírásával igazolni tartozik.

A kiadó a kisebb kiadások fedezésére kapott előleget a számvevőség által hitelesített előlegnaplóban kell, hogy elszámolja. Mindaddig, amíg az előzőleg felvett előleg el nem számoltatott, újabb előleg fel nem vehető. Az év utolsó napján a felvett előlegből a fennmaradt rész, tekintet nélkül annak összegére, a központi pénztárba befizetendő. Ugyancsak befizetendő a pénztárkönyv szerint mutatkozó évvégi maradvány is.

A székesfővárosi Házinyomda által készített lappéldányszámokat a kiadó átvételi elismervény ellenében veszi át és ennek másolatát megőrízni tartozik. A lappéldányokról a csatolt I. számú kimutatást kell vezetni. Minden egyes megjelent lap megjelenése időpontja szerint külön oldalon tartandó nyilván.

Az állandó ingyenes lappéldányok csak sommáson vezetendők be ebbe a kimutatásba. Tartozik a kiadóhivatal azonban pontos nyilvántartást vezetni a mindenkori szaporulat vagy csökkenés keresztülvezetése mellett mindazokról (intézetek, hivatalok, törvényhatósági bizottsági tagok és póttagok stb.), akik állandó ingyenes lappéldányban részesülnek.

Az előfizetőknek elküldött lappéldányok szintén sommásan vezetendők be. (Ezek száma az előfizető nyilvántartási könyvből könnyen megállapítható, illetve ellenőrizhető.)

Sommásan vezetendők be az esetenkinti ingyen kiadott lappéldányok is, hivatkozással az átvételi elismervények folyószámaira.

A példányonkint eladott lappéldányok száma ellenben tételenkint vezetendő be a kimutatásba.

Az állandó ingyen lappéldányok kiadása csak az illetékes polgármesteri ügyosztály vezetőjének vagy helyettesének írásbeli engedélye alapján történhetik.

Az előfizetőkről indexes névmutató és a II. szám alatt csatolt előfizetési nyilvántartó vezetendő.

A névmutatónak tartalmaznia kell az előfizető nevét, lakcímét, az előfizetés időpontját (évi, félévi, negyedévi előfizető), az évi előfizetési díjat, továbbá az előfizetési nyilvántartókönyv sorszámát. Az előfizetési nyilvántartókönyv bevezetését számviteli ellenőrzés szempontjából nélkülözhetetlennek tartja a polgármester, mert ennek hiányában a számvevőségnek nem áll módjában ellenőríznie azt, hogy az előírt előfizetési díjak ténylegesen befolytak-e, továbbá a hátrálékok könnyebben áttekinthetők és nyilvántarthatók, illetve csak ilymódon lehetséges a befolyt előfizetési díjak ellenőrzése és összehasonlítása a bevételi okmányokkal.

A nem állandó ingyen lappéldányok csak az illetékes polgármesteri ügyosztály előadójának írásbeli engedélye alapján s csak átvételi elismervény ellenében adhatók ki. Az így kiadott lappéldányok természetesen a lapnyilvántartóba is bevezetendők.

A Fővárosi Közlöny kiadóhivatala köteles minden év végén a pénztárkönyvet a bevétel és kiadás igazolását bizonyító okmányokkal a számvevőségnek felülvizsgálat céljából bemutatni.

Az egy évnél régebbi összes lappéldányok a központi nyomtatványraktárnak elsőízben hivatalos átadással, a jövőben pedig negyedévenkinti átvételi elismervény ellenében adandók át. Az átadás a számvevőség közbenjöttével kell, hogy történjék. Az átadott lappéldányok a lapnyilvántartón keresztül vezetendők és a nyilvántartó oldalai szabályosan lezárandók.

A központi nyomtatványraktár az átvett lappéldányokról a III. számú kimutatást tartozik vezetni.

A nyomtatványraktár az átvett lapokból csak az illetékes polgármesteri ügyosztáy előadójának írásbeli engedélye és átvételi elismervény ellenében szolgáltathat ki ingyen lappéldányokat. Az írásbeli engedélyt és az átvételi elismervényt a nyomtatványraktár megőrízni tartozik és az elszámolással együtt köteles a számvevőségnek az év végén felülvizsgálatra bemutatni.

A készpénzért eladott lappéldányokból befolyt összegekről a nyomtatványraktárnak jegyzéket kell vezetnie és a befolyt összeget az év végén a jegyzék kíséretében a kiadóhivatal pénztárába kell befizetni.

Az állandó szakbizottságok véleményének kikérése az 50.000 pengő értéket meghaladó jogügyletek kötésével kapcsolatban. Az 1934. évi XII. t.-c. 4. §-ának (2) bekezdése értelmében a polgármester a közgyűlés elé terjesztendő ügyekben, valamint ugyanezen törvény 7. §-ának 1., pontjában reáruházott hatáskörben az 50.000 pengő

értéket meghaladó intézkedései tekintetében az ügy tárgya szerint illetékes szakbizottságokat meghallgatni köteles, egyéb ügyekben pedig azokat meghallgathatja.

Az 1934. évi XII. t.-c. 6. §-ának *n)* pontja szerint a költségvetés keretén belül mindennemű szerződés vagy egyéb jogügylet (vagyonszerzés, elidegenítés, megterhelés stb.) kötése kérdésében a törvényhatósági bizottság csak akkor határoz, ha a jogügylet értéke a 100.000 pengőt meghaladja.

Az 1934. évi XII. t.-c. 7. §-ának 1. pontja szerint a polgármester hatáskörébe tartozik a költségvetés keretén belül 100.000 pengő értéket meg nem haladó mindennemű szerződés vagy egyéb jogügylet (vagyonszerzés, elidegenítés, megterhelés stb.) kötése, ugyanezen § *m)* pontja szerint pedig a polgármester hatáskörébe tartozik a jóváhagyott költségvetés keretén belül elhatározott beszerzések és munkálatok végrehajtásának elrendelése.

Az 1930. évi XVIII. t.-c. 77. §-ának (1) bekezdése szerint a költségvetést a polgármester hajtja végre és felelős a költségvetés szoros megtartásáért. A polgármester a költségvetés keretei között gazdálkodik, rendelkezik a hiteleknek a költségvetésben kijelölt célokra való felhasználása felett, utalványozza a kiadásokat és gondoskodik a bevételek behajtásáról.

Ezeknek a törvényes rendelkezéseknek egyöntetű értelmezése és végrehajtása céljából a polgármester 4729/1935. I. sz. rendelete alapján a következőket kell figyelembe venni:

1. a 100.000 pengő értéket meghaladó mindennemű szerződés vagy egyéb jogügylet (vagyonszerzés, elidegenítés, megterhelés stb.) kötésének *elhatározása, illetve olyan összegű hitel felhasználásának engedélyezése* a közgyűlés hatáskörébe,

2. a 100.000 pengő értéket meg nem haladó mindennemű szerződés vagy egyéb jogügylet (vagyonszerzés, elidegenítés, megterhelés stb.) kötésének *elhatározása, illetve ilyen összegű hitel felhasználásának engedélyezése* a polgármester hatáskörébe,

3. úgy a közgyűlés, mint a polgármester által az előbbiek szerint elhatározott beszerzések és munkálatok *végrehajtása* (vállalatba adása stb.) *a polgármester hatáskörébe tartozik.*

Az 1934. évi XII. t.-c. 4. §-ának (2) bekezdésében biztosított joga alapján kimondotta a polgármester, hogy az állandó szakbizottságokat az 50.000 pengő értéket meghaladó munkálatok és beszerzések végrehajtása kérdésében is meghallgatni kívánja. Ezért a fentebb idézett 4729/1935. I. rendeletében felhívta a polgármester a polgármesteri ügyosztályok vezetőit, hogy az ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottság véleményét:

1. a 100.000 pengő értéket meghaladó szerződések és egyéb jogügyletek (vagyonszerzés stb.) kötésének a törvényhatósági bizottság közgyűlése által való elhatározása, illetőleg az említett összeget meghaladó összegű hitelek felhasználásának a közgyűlés által való engedélyezése kérdésében,

2. az 50.000 pengő értéket meghaladó és 100.000 pengő értéket el nem érő szerződések és egyéb jogügyletek (vagyonszerzés stb.) kötésének polgármesteri hatáskörben való elhatározása, illetőleg ilyen összegű hitelek felhasználásának polgármesteri hatáskörben való engedélyezése kérdésében,

3. a költségvetés keretén belül úgy a közgyűlés, mint a polgármester által elhatározott és 50.000 pengő értéket meghaladó beszerzések és munkálatok végrehajtása, tehát 50.000 pengő értéket meghaladó összegű közszállítások feletti döntés kérdésében

kérjék ki és javaslatukat, illetőleg a Közszállítási Szabályzat 43. §-ában említett bizottság odaítélési javaslatát az ügyosztály mellé rendelt szakbizottság javaslatával együtt terjesszék a polgármester elé döntés, illetőleg további eljárás végett.

Intézkedés a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság ápolása érdekében. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése az 1935. évi költségvetés tárgyalása során elfogadta Bresztovszky Ede törvényhatósági bizottsági tagnak azt az indítványát, amely szerint a közgyűlés átiratban felkéri a társtörvényhatóságokat, hogy a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság ápolása érdekében csatlakozzanak a Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezésére megindult ily irányú mozgalomhoz és ezért szükségesnek tartotta annak a kimondását, hogy

1. a főváros hivatalai, intézményei és üzemei hirdetményeiket, falragaszaikat, körleveleiket és egyéb nyilvános közleseiket és nyomtatványaikat egyrészt a közérthetőség követelményeinek, másrészt a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság törvényeinek figyelembevételével fogalmazzák meg;

2. a főváros hivatalai, intézményei és üzemei hivatalos rendeleteiket, átirataikat, általában fogalmazványaikat ugyancsak a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság törvényeinek figyelembevételével készítsék el;

3. a szabályrendeletek megszövegezése ugyancsak a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság törvényeinek figyelembevételével történjék.

A közgyűlésnek ezt a határozatát a polgármester 8410/1935. I. sz. rendeletében azzal a szigorú felhívással adta ki a hivatalok, intézetek, intézményeik és üzemek vezetőinek, hogy hívják fel nyomatékosan az alájuk beosztott alkalmazottak figyelmét arra, hogy a magyar nyelvhelyesség és nyelvtisztaság törvényeihez mindenirányú munkájukban a legszigorúbban alkalmazkodjanak.

A hatóságok előtt az ügyfelek képviseletében megjelent egyének igazoltatása. (Védekezés a zugirászat ellen.) A zúgirászatról szóló 1934 : III. t.-c. 1. §-a értelmében a zúgirászat vétségét követi el többek között az, aki díjért vagy bármely ellenszolgáltatásért bíróság vagy hatóság előtt mást képvisel vagy erre ajánlkozik, anélkül, hogy a képviseletre mint ügyvéd az ügyvédi rendtartás alapján vagy — bár nem bejegyzett ügyvéd más jogszabály alapján jogosult volna.

A zúgirászat minél eredményesebb megszüntetése és megtorlása érdekében, az alkalmazottakkal való közlés végett 24.427/1935. I. számú rendeletében a polgármester felhívta az összes hivatalok, intézmények és intézetek vezetőit, hogy az ügyfeleknek előttük megjelent képviselőitől rendszeresen kívánják meg a bejegyzett ügyvédi minőségüknek, illetve annak a jogviszonynak vagy ténynek az igazolását, amely eljárásuk törvényes alapjául szolgál.

Az ügyvédi vagy ügyvédjelölti jogosultság igazolása az ügyvédi kamarák által kiállított igazolványok felmutatása útján történhetik meg.

Súlyt helyez a polgármester arra, hogy az ügyvédek és ügyvédjelöltek igazolása rendszeressé váljon, mert a rendszeresség elejét veszi annak, hogy az igazolásnak egyes esetekben bántó éle vagy látszata legyen. Önként értetődik azonban, hogy ugyanannak a személynek ügyenkint ismételt igazoltatását, mint zaklatást kerülni kell.

Ügyosztályok számának újabb megállapítása. Ügykörmódosítás. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése az 1931. évi 70/1931. kgy. számú határozatával a polgármesteri ügyosztályok számát tizenötben állapította meg s elhatározta, hogy a tizenöt polgármesteri ügyosztály közül tizenkettő jogi, három pedig műszaki ügyosztály legyen.

E közgyűlési határozathoz képest a polgármesteri ügyosztályok ügykörét és elnevezését Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §-ában biztosított jogánál fogva a polgármester az 1931. évi március hó 28-án kelt 33.362/1931. I. számú rendeletével szabályozta.

Budapest székesfőváros főpolgármestere az 1934. évi XII. t.-c. 27. §-ában, illetve az ezen törvény alapján kiadott és a m. kir. belügyminiszter úrnak 128.300—1934. számú leiratához mellékelt Tervezet II. A. 2. pontjában biztosított kivételes jogköre alapján, az ellenőrző bizottság maghallgatása után, folyó évi február hó 20-án meghozott 257/1935. főp. számú rendeletével a polgármesteri ügyosztályok közül egy jogi ügyosztályt megszüntetett. Ennélfogva a polgármesteri ügyosztályok számát tizennégyben állapította meg, amelyek közül tizenegy jogi, három pedig műszaki ügyosztály.

A főpolgármester folyó évi február hó 20-án kelt 157/1935. főp. számú rendelete következtében a polgármesteri ügyosztályok ügykörét és elnevezését megállapító 33.362/1931. I. számú rendeletét a polgármester az 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §. 2. bekezdése alapján úgy módosította, hogy a polgármesteri V. (közlekedési) ügyosztály ügykörét a polgármesteri XV. (közgazdasági és ipari) ügyosztály ügykörével egyesítette.

Az új ügyosztály a »polgármesteri V. (ipari, kereskedelmi és közlekedési) ügyosztály« elnevezést nyerte.

Az új polgármesteri V. (ipari, kereskedelmi és közlekedési) ügyosztály ügykörébe utalta a polgármester mindazokat az ügyeket, amelyek eddig az egyesített polgármesteri V. (közlekedési) és a polgármesteri XV. (közgazdasági és ipari) ügyosztályok ügykörébe tartoztak. Kivételt képeznek a Teleki-téri zsibáru-piac, a Haller-téri iparcikkpiac, valamint az utcai árusítással és a mezőgazdasággal kapcsolatos ügyek, amelyeknek intézése a polgármesteri VIII. (közélelmezési) ügyosztály ügykörébe került.

Ezen rendelkezések folytán nemcsak az egyes ügyosztályok számában és elnevezésében, hanem az egyes ügyosztályok ügyköreiben is oly nagymérvű változások állottak elő, amelyek szükségessé tették a polgármesteri ügyosztályok ügykörének újból való megállapítását és szabályozását.

A polgármester a székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §-ában biztosított jogánál fogva tehát 1935. évi május hó 2-án kelt 9270/1935. I. számú rendeletében a polgármesteri ügyosztályok ügykörét az alábbiak szerint állapította meg:

I. Elnöki ügyosztály.

A polgármester részére fenntartott ügyek közül azok, amelyeket más ügyosztály hatáskörébe nem utal; az összes közigazgatási hivatalok és intézetek felügyelete; általános szervezési ügyek, új hivatalok felállítása, új állások szervezése és a meglevők megszüntetése; az alkalmazottak személyzeti ügyei (választás, kinevezés, beosztás, megbizatás, illetményszabályozás és kiutalványozás

nyugdíjazás, segélyek, jutalmak, kiküldetések, az alkalmazottak fegyelmi ügyei, tisztviselőképzés) az alkalmazottak részére, valamint a hivatalok részére szükséges közlekedési (államvasúti és villamosvasúti) jegyek beszerzése, központi gépkocsivezetőség ügyei, hivatalos használatra közlekedési eszközök engedélyezése és azoknak kezelése, kegyúri ügyek, ideértve a személyzet javadalmazási ügyeit is, templomi ének és zenekari ügyek ; a felekezetek egyházi adóügyében a felszólamlási ügyek, közigazgatási és iskolai altisztek, tűzoltók és javadalmi őrség személyzeti ügyei, sajtóügyek, a sajtórendészeti ügyek kivételével (hírlapok és folyóiratok megrendelése és előfizetése), a racionalizálással kapcsolatos ügyek ; a hadigondozottak ügyeinek irányítása ; statisztikai hivatal, polgármesteri központi segédhivatal, tudakozó iroda ; székesfővárosi alkalmazottak segítőalapjának ügyei ; a főváros által bérelt távbeszélőállomások és a városházi távbeszélő központi ügyei ; a Fővárosi Közlöny szerkesztése és kiadása, Budapest székesfőváros jogszabályainak összegyüjtése és kiadása, Házinyomda.

II. Út- és csatornaépítési ügyosztály.

Utak és hidak építése, utak burkolása és csatornázása, burkoló és csatornajárulékok ügyei, csatornaszivattyútelepek, hegyi vizek levezetése, patak- és árokszabályozás, árvízvédelmi ügyek, partvédelem, vízjogi és vízrendőri ügyek, hajólevelek és hajómalmok nyilvántartása ; gellérthegyi kőporbánya, kertészet, nyilvános sétaterek, faültetvények, népligetek és népkertek, fa- és vaspadok, a nyilvános sétányok kerítéseinek gondozása, helyreállítása, az Útügyi Intézet, a VII. ker., István-út 50. szám alatt kisajátított ingatlan fenntartása és kezelése ; nyilvános illemhelyek, továbbá közterületeken elhelyezett dísz- és szükőkutak kezelése.

III. Városrendezési és magánépítési ügyosztály.

A város területének felmérése, nyilvántartása, városszabályozás, telekrendezés, ingatlanok szerzése, kisajátítása, elidegenítése, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi telkek bérbeadása és hasznosítása, az országos vasutak városi terület elfoglalásával kapcsolatos ügyei, a székesfőváros ingatlan vagyonának és az ingatlan vagyonban beálló változásoknak nyilvántartása; építési és gépfelállítási engedélyek ügyei.

IV. Közjogi, katonai és illetőségi ügyosztály.

Közjogi és általános rendészeti ügyek ; a törvényhatóság területére és a közigazgatási és választókerületek alakítására vonatkozó ügyek ; községi és országgyűlési választók összeírása, sajtórendészeti ügyek, anyakönyvi ügyek, anyakönyvi hivatalok vizsgálata, házasságnak kihirdetés alól való felmentése, megegyezések a gyermek vallására, felekezeti változások nyilvántartása, törvényesítések, anyakönyvi ügyekben felsőbbfokú határozatok hozatala ; névváltozások, helyhatósági bizonyítványügyek ; büntetőbírósági ítéletekkel kiszabott mellékbüntetések nyilvántartása, politikai jogok gyakorlását igazoló helyhatósági bizonyítványok kiállítása, társadalmi egyesületek, amelyek más ügyosztályhoz nem tartoznak, egyleti ügyek az ipari, kereskedelmi és jótékonysági egyesületek kivételével, közhivatalnokok egyesületei, kaszinók, társaskörök, a katonai szolgálatra érvényes jogszabályok végrehajtása, a katonaság elhelyezése és beszállásolása, katonai előfogatok biztosítása és kiszolgáltatása, katonai laktanyák építési programmjának megállapítása, költségek biztosítása, a laktanyák kezelése, a katonai szolgálattal kapcsolatos kihágási ügyek ; honossági és kivándorlási ügyek, illetőségi ügyek, ideértve a kórházi és szegényházi ápolásban részesült egyének illetőségének megállapítása, illetőségi nyilvántartó vezetése, letelepedési engedélyek, honossági és optálási ügyek, külföldiek nyilvántartása. Azok az ügyek, amelyek más ügyosztályhoz nem tartoznak.

V. Ipari, kereskedelmi és közlekedési ügyosztály.

A főváros közigazgatási politikájának irányítása s általában a közgazdaságot érintő ügyek intézése ; vasúti és hajózási ügyek közgazdasági vonatkozásban ; közraktárak, a dunai rakodópartok kezelése és hasznosítása, dunaparti felügyelőség, ipari és kereskedelmi célú alapítványok kezelése, közgazdasági irányú egyesületek és intézmények segélyezése ; közgazdasági jellegű kiállítások, árumintavásár, kisipari és kiskereskedelmi hitelügyletek, Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. ; iparügyek, iparrendészeti ügyek ; házalókereskedés és vándoripar, a nyilt árusítási üzletek, valamint

az utcai árusok záróügyei ; a munkásoknak a munkaszüneti napokon való foglalkoztatására irányuló kérelmek ; a sütő- és húsiparban fennálló munkatilalom ellenőrzése ; a tüzelőszerek árusításának és szállításának ellenőrzése ; kézizálogüzletek (magánzálogházak), bank- és váltóüzletek iparhatósági ellenőrzése ; címerhasználati ügyek ; mustrabitorlási ügyek, mértékhitelesítési ügyek, hordójelző hivatal ; ipartestületek, valamint az ipari és kereskedelmi célú munkaadói egyesületek (ipartársulatok, szövetségek) s azoknak az iparhatósági felügyeleti jogkörből kifolyó ügyei : ipari és kereskedelmi kamarai választások, ipari kihágások ; főváros közlekedési politikájának irányítása, a helyi közlekedés általában és annak egységes fejlesztése ; géperejű és egyéb közúti vaspályák, sikló és fogaskerekű vasutak engedélyezésére, építésére és felügyeletére vonatkozó ügyek ; ipari vontatóvágányok ; a főváros szerződési jogainak nyilvántartása és érvényesítése a közlekedési vállalatokkal szemben, különösen a számadások ellenőrzése és a részesedés megállapítása ; a közlekedési vállalatoknak a tarifára és menetrendre vonatkozó ügyei, közhasználatú gépjármű-vállalatok engedélyezése, társaskocsik, bérkocsik, teherkocsik közlekedési ügyei, géperejű kocsik és az autobuszüzem ügyei ; a helyi hajók és csavargőzösök közlekedési ügyei ; a légi közlekedéssel kapcsolatos mindazon ügyek, az állami Dunahidakkal kapcsolatos ügyek, amelyek a fővárost közelebbről érintik ; a közlekedési jelzőberendezések alkalmazása ; közterületek és gyalogjárók használatának engedélyezésére vonatkozó ügyek.

VI. Pénzügyi ügyosztály.

Költségvetés, zárószámadás, hitelátruházás, hitelfenntartás, póthitelek, rendkívüli hitelek. Beruházási programmok. A községi háztartás és kezelése alatt álló alapok pénzügyi ellenőrzése. Kölcsön- és hitelügyek. Az állami tartozások rendezése. A számvevőség és pénztár részére adandó szolgálati utasítások, pénztárvizsgálatok, számadási- és előlegfelmentvények, pénztári feleslegek és hiányok törlése. Készfizetői és dologi kezességek. Egyenes adók, forgalmiadók (húsforgalmiadók), kereseti adók, inségjárulék. Ebadó, hatósági díjak, házbérkrajcár, idegenforgalmi járulék, ingatlanvagyonátruházási illeték, kövezetbér, közlekedési adó, szemétfuvarozási illeték, testnevelési járulék, tűzoltási járulék, vigalmi adó. Adóbizonylatok. Városi vám és fogyasztási adóügyek. Számvevőség, központi pénztár, központi adószámviteli hivatal és Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.

VII. Közoktatási ügyosztály.

Kisdedóvók, elemi iskolák, napközi és óvodai otthonok, polgári iskolák, főreáliskolák, felsőkereskedelmi iskolák, leánygimnáziumok, női kereskedelmi tanfolyamok, kereskedelmi tanonciskolák és iparrajziskolák ügyei általában, ezeknek szervezeti és személyzeti ügyei, ideértve a fegyelmi ügyeket is, elemi és ismétlőiskolakötelesek nyilvántartása és mulasztási ügyei, az énekoktatás és zenetanfolyamok ügyei, pedagógiai szeminárium, tanszerkészítőműhely és tanszerleltározás ügyei, iskolai növénykert, közoktatási épületekben való elszállásolások, diákszállók ügyei, az iskolai csukamájolaj és fogkefeakció, iskolai egészségügyi intézmények (orvosok, fürdők, erdei iskolák), testnevelés, összes sportügyek és iskolai játékterek, női ipariskolák és tanfolyamok, iparostanonciskolák, iparostanoncotthonok, háztartási iskolák, gazdasági iskolák, mindezeknek szervezeti és személyzeti ügyei, ideértve a fegyelmi ügyeket is, közoktatási vonatkozású egyesületek, sportegyesületek segélyügyei, az iskolai alapítványok ügyei ; az iskolákkal kapcsolatos gazdasági gyakorlótelepek ügyei ; a községi iskolai cserkészet, az iskolai könyvek és folyóiratok megrendelése, az összes községi közoktatási intézetek gazdasági ügyei, iskolák építkezései és az iskolaépítkezési programm megállapítása, az építési tervek pedagógiai szempontból való felülbírálása és jóváhagyása.

VIII. Közélelmezési ügyosztály.

A közélelmezés és vásárok ügyei, élelmicikkekre és állatokra vonatkozó kereskedelmi, forgalmi és tarifaügyek ; az élelmiszerek termelésének, az élelmiszerkereskedelem, élelmezési iparnak ügyei ; az élelmicikkek és italok közforgalmának ellenőrzése, állategészség rendészeti ügyek, húsvásárok, húsvizsgálat, húsbehozatal, állatvásárok és közvágóhidak, fővárosi sertéshízlaló, vásárcsarnokok, nyilt élelmiszerpiacok és az élelmicikkekkel való házalás ügyei ; vásári rendészet és a vásárigazgatóság ügyei ; időszaki és különleges állat- és élelmiszervásárok, kiállítások, árverések stb., borvásárok és borközraktárak, déligyümölcsárverések, hűtőházak és egyéb élelmiszerraktárak ügyei ; a közélelmezés körébe tartozó áruforgalom árjegyzéki és statisztikai adatainak nyilvántartása ;

az élelmiszerek forgalombahozatalával kapcsolatos kihágások ügyeinek másodfokú elbírálása, a közélelmezési kihágási büntetések központi nyilvántartása; a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet, az állategészségügyi telep, Tattersall és lóvásártelep, községi lóhúsüzem, községi kenyérgyár, községi élelmiszerárusító üzem, az országos tenyész- és haszonállatvásártelepre vonatkozó ügyek, a ferencvárosi helyi kikötő ügyei, javadalmi intézőség (piaci helypénzek kezelése), a főváros intézeteiben és üzemeiben termelt csontoknak értékesítése, mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának ellenőrzésével felmerülő eljárási költségek megtérítése; a IX., Soroksári-út 29. számú régi vámépület kezelése és fenntartása. A Teleki-téri zsibáru- és ószerestelep, a Gróf Haller-téri iparcikkpiac ügyei, közterületi (utcai) árusításra vonatkozó ügyek, a fővárosi gazdálkodók és kertészek ügyei, a mezőrendőri és a halászati törvénnyel kapcsolatos ügyek, mezőrendőri és erdei kihágások ügyei, a gazda és a gazdasági cseléd viszonyát szabályozó törvényen alapuló teendők, az Országos Gazdasági Munkáspénztár ügyei.

IX. Közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály.

Közjótékonysági és szociálpolitikai ügyek általában. A fővárosi anya- és csecsemővédelmi intézmények, bölcsődék, napközi otthonok fenntartása és az Országos Stefánia Szövetség védőintézeteinek támogatása. Árvaházak, gyermekotthonok, árvaházi üdülőtelepek és az óvodás gyermekek üdülőotthonának fenntartása. Árvaházi, gyermekotthoni és üdülőotthoni felvételek ügyei. Gyermeknyaraltatás irányítása. A hatósági ínségenyhítő tevékenység, a kerületi szegénygondozás és a munkakészség igazolása ellenében való segélyezés rendszerének szervezése, központi nyilvántartás, irányítása és ellenőrzése. Felnőttek és gyermekek étkeztetésének, jótékonysági élelmiszerutalványok, ingyenkenyérosztás, tejosztás, felnőttek és gyermekek felruházása, tüzelőanyagelosztás és csecsemőkelengyeakciók szervezése, irányítása és ellenőrzése. Éjjeli menedékhelyek, melegedőszobák, ínségesek hatósági foglalkoztatójának fenntartása és ellenőrzése. Szellemi szükségmunka ügyei. Szegényjogon rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök engedélyezése, a számlák ellenőrzése és utalványozása. Szeretetotthonok fenntartása, szeretetotthoni felvételre való igényjogosultság megállapítása, szeretetotthonba való felvétel, szeretetotthoni ápolásra minősítettek családi gondozásba adása, szeretetotthoni ápolásból kifolyólag hozzátartozók vagy közületek terhére felmerült tartásdíjak behajtása. Egyházi karitász szervezeteknek a kerületi elöljáróságokkal együtt fenntartott »kisszeretetotthonok« támogatása. Más hatóságoknál ápolt és különféle jótékonyintézetekben elhelyezett árvákért, elaggottakért, betegekért, valamint idegen hatóságok részéről elhagyottá nyilvánított budapesti illetőségű gyermekekért a főváros terhére felszámított tartásdíjak és Budapest székesfőváros terhére adott közsegélyek megtérítése. A Népszálló, Városházi Étkező, Népfürdők, Fővárosi Dunafürdők és ingyen strandfürdő fenntartása, kezelése és ellenőrzése, a Népház támogatása és ellenőrzése, a családi kertbérletek, dunai életmentés ellenőrzése, jótékonycélú alapítványok kezelése, cselédbérkövetelési ügyek másodfokon való elbírálása. Népjóléti és szegénygondozó társadalmi egyesületek és intézmények nyilvántartása, ellenőrzése és támogatása. Utcai urna- és perselygyűjtések ellenőrzése. Szociális lakáspolitika, kislakás és szükséglakás építések ügyei. Fővárosi bérházak, kislakásos bérházak, kislakásos telepek, műhelybérház, művésztelep, szükséglakásos telepek, városszéli telep és kisajátított házak fenntartása, bérleti, illetve használatbaadási ügyei, bér- és használati díjhátralékok behajtása. Hajléktalan családok elhelyezése végett magánbérházakban szükséglakásként való felhasználás céljára bérelt lakások bérleti ügyei és úgy a fővárosi, mint a bérelt szükséglakásokban lakók ellenőrzése, szükséglakásra való jogosultságok elbírálása, a szükséglakások elvonása és kiürítése. Társasházak építésével kapcsolatos ügyek. Lakásbérleti szabályrendelet előkészítése.

X. Közegészségügyi ügyosztály.

A közegészségügyi és egészségrendészeti ügyek általában; fővárosi kórházak, tüdőbeteggondozó intézetek, közkórházi és tüdőbeteggondozó intézeti orvosi személyzet ügyei (állások szervezése, megszüntetése, kinevezések, beosztások, áthelyezések, szabadságolások, kirendelések, illetmények folyósítása, fegyelmi ügyek, személyzeti nyilvántartás) a segélyezési és jutalmazási ügyek kivételével, tüdőbeteggondozó nővérek személyzeti ügyei, segélyezések és jutalmazások kivételével, járványos és ragályos betegségek elleni védekezés, gyógyszertárak engedélyezésére

vonatkozó ügyek, méregszerek, gyógyanyagok, mesterséges ásványvizek gyártására, külföldről magánszemélyek részére érkezett gyógyszerek behozatalának engedélyezésére és gyógyszerkülönlegességek forgalombahozatalára vonatkozó ügyek, fertőtlenítő intézet, közegészségügyi és bakteriológiai intézet, köztisztasági hivatal, köztisztasági munkásszemélyzet ügyei, kórházi központi műszer- és anyagraktár, kórházi központi gyógyáruraktár, himlőoltó és nyiroktermelő, valamint egyéb közegészségügyi intézetek ügyei, kórházi gazdasági hivatalok, kórházi élelmező tisztek anyagszámadásainak viszgálata, betegápolási díjak, az ügyosztály hatáskörébe tartozó intézetek építési programmjának megállapítása és a költségek biztosítása, községi temetkezési intézet, köztemetők; egészségügyi egyesületek és intézmények segélyezése; az I. ker., Retek-utca 56. sz. alatt levő régi vámépület fenntartása és kezelése.

XI. Városgazdasági ügyosztály.

A főváros ingóvagyonának kezelése, hasznosítása és biztosítása, ingóságok szerzése, elidegenítése és nyilvántartása, tűzkár elleni biztosítások, ezekre vonatkozó épület-becslések és tűzkárfelvételek, vámépületek, utóbbiak azoknak kivételével, melyek kifejezetten más ügyosztály hatáskörébe nem utaltattak be, vigadók, városligeti és népligeti mutatványos bódék, városi hivatalok elhelyezése, városházi gondnoki hivatal, a főváros erdőinek kezelése. Erdő és mezőgazdasági hivatal, Állat- és növénykert, Anyagszertár, Gazdasági hivatal, sétányszékek kezelése és értékesítése, kioszkok, lóversenyterek, sporttelepek, az idegenforgalmi hivatal ügyei és általában az idegenforgalommal kapcsolatos ügyek, a gyógyfürdővel kapcsolatos ügyek, Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai üzem: *a)* Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló, *b)* Széchenyi-gyógyfürdő, *c)* Rudas-gyógyfürdő, *d)* a Székesfővárosi Ásványvízüzem.

XII. Vízvezetéki és világítási ügyosztály.

A víz-, gáz- és elektromos művek igazgatásával kapcsolatosan polgármesteri hatáskörben intézendő ügyek: költségvetés, zárszámadás, beruházások, nagyobb beszerzések, személyzeti ügyek (alkalmazások, előléptetések, nyugdíjazások stb.), vízdíjbírságok elleni fellebbezések II. fokú intézése; magánosok vízszolgáltatási kérelmei; közvilágítási ügyek; villanyszerelők helyhatósági engedélyei; közterületek igénybevételével kapcsolatos ügyek. Általános üzemi vonatkozású szabályozások: szolgálati, illetmény- és nyugdíjszabályzat; öregségi és rokkantsági ügyek; üzemek ügy- és üzemvitelének racionalizálása; munkabérügyek és munkásügyi statisztika.

XIII. Magasépítési ügyosztály.

Új épületeknek, valamint épületalakításoknak az illetékes ügyosztálytól nyert építési programm alapján való tervezése, költségszámítása, építésvezetése, ellenőrzése, felülvizsgálása és leszámolása; pályázat vagy közvetlen megbízás útján történő terv beszerzésénél előmunkálatok teljesítése, megbízólevél kiállítása és az építkezések kivitelének ellenőrzése. A városi épületeknek összes helyreállító és javítómunkái, amennyiben más ügyosztály hatáskörébe nem tartoznak, az épületeknek világítási, fűtő és szellőztetőberendezései, népjóléti épületek, bérházak, lakótelepek karbantartása, fűtések ellenőrzése, közkórházak műszaki üzemére és mosodáira vonatkozó ügyek, a székesfőváros oktatási célú épületeiben szükséges javító- és helyreállítómunkálatok ügyei, a közélelmezési intézmények műszaki üzemére vonatkozó ügyek, az épületek karbantartása és új létesítmények, hatóságok részére építőmunkák árainak hitelesítése, az építési és lakásfelszerelési anyagok termelését és forgalombahozatalát szabályozó rendelet végrehajtása, a fővárosi épületekre antennák engedélyezése, pedagógiai filmügyek.

XIV. Közművelődési ügyosztály.

Tudományos, irodalmi, művészeti, képzőművészeti, régészeti ügyek, ilyencélú intézetek és egyesületek ügyei, városi nyilvános könyvtár, a Fővárosi képtár, a fővárosi múzeumok, levéltár, szabadoktatás, iskolánkívüli népművelési bizottság ügyei, filmügyek, színházügyek, színháznyitási engedélyek, Budai Színkör, a városligeti Budapesti Színház, a Városi Színház és a Népszínház ügyei, népszínházi bizottság ügyei, fővárosi kiadványok, kivéve a Fővárosi Közlönyt, a főváros részére szükséges munkák, gyüjtemények stb. beszerzése, kulturális kiállítási ügyek, a székesfőváros köz-

életi nagy alakjai emlékének festménnyel vagy síremlékkel való megörökítése, a főváros és az általa kezelt alapok tulajdonába tartozó szobrok és egyéb nyilvános művészeti műtárgyak nyilvántartási és fenntartási ügyei; képzőművészeti ügyekben véleményadás; hirdetővállalat; reklámlámpák, táblák, szekrények és korongok engedélyezése, a Magyar Film Iroda Rt. részére bérbeadott Pedagógiai Filmgyár ügyei, leventeügyek az ezen célra előirányzott összeg kezelésével együtt. A X., Szentmihályi-út 11. számú ingatlan; a tűzoltóság (a személyzeti ügyek kivételével), tűzrendészeti és színházvizsgálati ügyek.

Az ekként megállapított ügykörbeosztáson a szükségnek megfelelően ismételt módosítások történtek, mégpedig a 24.545/1935. I. sz. rendelettel az *úthasználati díjakkal kapcsolatos* ügyek intézése a polgármesteri II. ügyosztály ügyköréből a polgármesteri VI. ügyosztály ügykörébe utaltatott; a 24.410 és 25.844/1935. I. számú rendeletekkel pedig az *ebadó* ügyek, valamint a *Budapest Székesfőváros Állatvásár Pénzforgalmi Rt.* ügyei a polgármesteri VI. ügyosztály ügyköréből a polgármesteri VIII. ügyosztály ügykörébe kerültek.

3. Személyzeti ügyek.

A felszámítható napi-, óra- és élelmezési díjak újabb megállapítása. A törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1935. évi költségvetést megállapító 347/1934. kgy. számú határozatával a költségvetési hiteleket az előterjesztett 1935. évi előirányzathoz képest általában mintegy 10%-kal csökkentette.

Ezen csökkentés szükségessé tette a külön díjazások újabb megállapítását, amiért is 1935. évi február hó 1-től kezdődően a napi, óra- és élelmezésidíjak, valamint egyéb külön díjak felszámítását a polgármester a 942/1935. I. és folytatólagosan a 3188/1935. I. sz., valamint a 23.141/1935. I. sz. módosító rendeletében a következőkép szabályozta:

I.

A rendes hivatali időn kívüli 4 órai szolgálat esetén:

a IV—VII. fizetési osztályba sorozott hivatalnokok részére, valamint a fizetési osztályra való tekintet nélkül főiskolai képesítéshez kötött végleges állásban levő hivatalnokok részére napi 4·50 pengő,

a többi hivatalnokok részére napi 2·70 pengő és

az altisztek részére napi 1·35 pengő élelmezési díj számítható fel az esetben, ha az illető alkalmazottak a rendes hivatali időn kívül naponta legalább 4 órahosszat egyfolytában hivatalfőnöki rendeletre és előzetes engedély mellett teljesítenek hivatalos szolgálatot.

II.

A székesfőváros által végzett építkezésekhez építésvezetői vagy építés ellenőri minőségben kirendelt alkalmazottak részére napidíj, élelmezési, közlekedési és egyéb eljárási költségek megtérítése címén, mint ezeket magában foglaló kiszállási díj — abban az esetben, ha a szóbanforgó alkalmazottak említett megbízatásukból kifolyóan az építkezés színhelyén teljesítenek délutáni szolgálatot — személyenkint és naponkint:

a IV—VI. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 8 pengő,

a VII. és VIII. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 6 pengő,

a IX—XI. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 5 pengő,

az ideiglenes hivatalnokok részére napi 3·50 pengő számítható fel.

Az ilyen címen felmerült költségek minden esetben csak azon építési költségeket terhelhetik, amely építkezéshez az illető mérnök építésvezetői vagy építési ellenőri minőségben ki-

rendeltetett és csak azon összeg erejéig, amely a szóbanforgó építkezésnél adminisztrációs, illetve ellenőrzési költségekre előirányoztatott.

Építkezésenkint azonban legfeljebb 2 mérnök rendelhető ki ellenőrzés céljából havonta legfeljebb 20 esetben. Amennyiben több mérnök kirendelése volna szükséges, úgy ehhez esetről-esetre a csoportvezető alpolgármester előzetes hozzájárulását kell kikérni.

III.

A törvényhatósági bizottság közgyűléseire a polgármesteri I. ügyosztály útján kirendelt:

a) a IV—VII. fizetési osztályba sorozott hivatalnok részére, valamint fizetési osztályra való tekintet nélkül a főiskolai képesítéshez kötött végleges állásban levő hivatalnok részére:

este	8	óráig	tartó	közgyűlés	esetén	5·—	pengő
«	10	«	«	«	«	6·50	«
éjjel	12	«	«	«	«	8·—	«
«	12	óra után	«	«	«	12·—	«

b) a VIII—XI. fizetési osztályokba beosztott, valamint egyéb hivatalnok részére:

este	8	óráig	tartó	közgyűlés	esetén	3·—	pengő
«	10	«	«	«	«	4·50	«
éjjel	12	«	«	«	«	6·—	«
«	12	óra után	«	«	«	10·—	«

c) altisztek részére:

este	8	óráig	tartó	közgyűlés	esetén	2·—	pengő
«	10	«	«	«	«	3·—	«
éjjel	12	«	«	«	«	4·—	«
«	12	óra után	«	«	«	6·—	«

élelmezési díj, valamint közlekedési és egyéb költségtérítés számítható fel.

IV.

A csatornatisztitási munkálatok ellenőrzésére kirendelt mérnökök, illetve hivatalnokok 1—1 éjszakára 5 pengő külön munkadíjat számíthatnak fel.

V.

A 49.875/1927. III. számú határozatban megjelölt helyszínrajzok készítésénél közreműködött alkalmazottak garnitúránként 1·80 pengő munkadíjat számíthatnak fel.

VI.

A központi élelmiszerellenőrzésnél eljáró *tiszti személyzet* hajnali eljárások után 8 pengő, éjjeli eljárások után 16 pengő, *altiszti személyzet* hajnali eljárások után 4 pengő, éjjeli eljárások után 8 pengő külön díjazásban részesül.

VII.

A közvágóhidaknál és állatvásároknál teljesített éjjeli ügyeletes szolgálat esetén:

a) *a közvágóhidak területén kívül lakó:*

állatorvosok és tisztek éjjelenkint	3·60	pengő
altisztek	2·25	«

b) *a közvágóhidak területén lakó:*

állatorvosok és tisztek éjjelenkint	1·80	pengő
altisztek	1·12	«

külön díjat számíthatnak fel.

VIII.

A javadalmi intézőség tiszti személyzete délutánonkint 2 pengő, altiszti személyzete délutánonkint 1·20 pengő élelmezési díjban részesül.

IX.

A székesfővárosi ingóvagyon leltározásával megbízott alkalmazottak díjazása a következő:

a munkálatokat irányító tiszti személyzet:

a IV—VII. fizetési osztályokban és a főiskolai végzettséghez kötött végleges állásban levőknél napi 4·50 pengő;

a munkálatokat irányító tiszti személyzet:

a VIII. fizetési osztálytól lefelé napi 3·60 pengő,

a segédmunkálatokat végző tiszti személyzetnél napi 2·70 pengő.

X.

A versenytárgyalások alkalmával beérkezett ajánlatok felülvizsgálatát végző számvevőségi személyzet a délutáni és esti órákban végzett munkásságáért a felülvizsgált ajánlatok után tételenkint 3 fillér díjazásban részesül.

XI.

A székesfővárosi intézmények berendezéseinek, illetve szolgáltatásainak használatára szóló jegyek és egyéb szigorú számadású nyomtatványok nyomdai előállításának ellenőrzésére kirendelt ügyosztályi és számvevőségi alkalmazottak részére élelmezési, közlekedési és egyéb költségek megtérítése fejében délutánonkint és személyenkint 4·50 pengő engedélyezhető.

XII.

A fertőtlenítő intézetnél a személyzet által tartott éjjeli ügyeletek díja:

tisztviselőknél ..... 1·36 pengő
altiszteknél és munkásoknál ..... 0·68 «

a fertőtlenítő intézetnél a garázsmester havi 19·90 pengő,

a 3 évet meghaladó idő óta szolgáló fűtő és gépkocsivezető havi 16·60 pengő pótlékban részesülhetnek.

XIII.

A törvényhatósági bizottság délután 2 óra után tartandó rendes és rendkívüli közgyűléseire, valamint a délutáni bizottsági ülésekre kirendelt gyorsírók:

este 8 óráig ..... 10 pengő
« 10 « ..... 20 «
« 10 óra után túl minden megkezdett 2—2 óra után további 5—5 pengő élelmezési

díjban részesülnek.

XIV.

A gyorsírókhoz beosztott gépírók a délután tartandó rendes és rendkívüli közgyűlések, valamint bizottsági ülések után:

este 8 óráig tartó közgyűlés esetén ..... 5 pengő
« 9 « « « « ..... 6 «
« 10 « « « « ..... 8 «
« 11 «, « « « ..... 10 «
« 11 óra után tartó közgyűlés esetén, minden megkezdett órában teljesített

munkáért további 3—3 pengő élelmezési díjat számíthatnak fel.

XV.

Az ipartestületek ellenőrzésével megbízott tiszti alkalmazottak 3 órát meghaladó délutáni elfoglaltságért napi 9 pengőt számíthatnak fel.

XVI.

Az iparhatósági biztosokat megillető kárpótlás összegét a 229.076/1932. XV. számú határozat szerint:

az	I.	csoportba	tartozó	ipartestületeknél	évi	.....	500 pengőben
a	II.	«	«	«	«	.....	400 «
a	III.	«	«	«	«	.....	320 «
a	IV.	«	«	«	«	.....	240 «
az	V.	«	«	«	«	.....	160 «

állapítja meg a polgármester azzal, hogy ezen külön díjak két részletben félévenkint utólagosan fizetendők az ipartestületek terhére a központi pénztáron keresztül.

XVII.

A sütőipari és húsipari éjjeli munkatilalom betartásának ellenőrzésére szervezett bizottságokban résztvevő hivatalnokok esetenkint 21 pengő külön díjazásban részesülhetnek.

XVIII.

Az élelmiszernagyvásártelepen a baromfivásár egészségügyi ellenőrzését végző állatorvosok a hajnali órákban teljesített munkáért napi 9 pengő külön díjazásban részesülnek.

XIX.

Az ünnepélyekre kirendelt díszruhás fővárosi hivatalnokok részére napi 20 pengő, a kirendelt altisztek részére pedig napi 10 pengő külön díj számítható fel.

XX.

A külföldi kölcsönök kamatszelvényeinek feldolgozását és tételes könyvelését végző számvevőségi alkalmazottak részére 1000 darab szelvényért 8 pengő külön díjazás számítható fel.

XXI.

A lóvásárokra kirendelt személyzet délutáni elfoglaltság esetén:

a közvágóhídi állatorvosok napi	.....	5·60 pengő
a marhalevél kezelői személyzet napi	.....	3·20 «
az altiszti személyzet napi	.....	2·— «

különdíjazást számíthat fel.

XXII.

A statisztikai hivatalnál:

a halandósági lapokat halálokokba bevezető, illetve a halálok megállapítását hivatalos időn kívül végző tisztiorvos részére havi 50 pengő,

a havifüzetek expediálását hivatalos időn kívül végző egy altiszt részére havi 20 pengő számítható fel.

XXIII.

A székesfővárosi iskolákban fizetendő díjak kezelésének helyszini ellenőrzését végző tiszti személyzet legalább 4 órai munkateljesítmény mellett napi 10 pengő külön díjazást számíthat fel, azonban ezek a díjak a havi 80 pengőt nem haladhatják meg.

XXIV.

Az adóhivatali szolgálat külön díjazása:

1. a belső munkát végző személyzetet a rendkívüli időben teljesített munkálatokért óránkint legfeljebb 1 pengő díjazás illeti meg,

2. *a) a végrehajtók eljárási díjai zálogolás esetén:*

40 darabig	darabonkint	.....	2 fillér,
40—55 «	«	.....	4 «
55—70 «	«	.....	5 «
70—80 «	«	.....	10 «
80 darabon felül	«	.....	18 «

ezenfelül minden egyes pénzfelvételért 10 fillér,

b) szorgolás esetén:

darabonkint 2 filllér, ezenfelül

minden egyes pénzfelvételért 10 fillér,

mindezeken felül olyan pénzfelvételért, amely pénzfelvétel a hátrálékot teljesen kiegyenlíti 40 fillér, az olyan pénzfelvételért, amelyik a hátrálékot bár teljesen nem egyenlíti ki, de 20 pengőnél nagyobb és a tartozás 20%-át legalább fedezi, 30 fillér, végül az olyan pénzfelvételért, amely a tartozás 20%-át nem fedezi ugyan, de az összeg 100 pengőnél nagyobb, tételenkint még külön 20 fillér,

c) *tényleges transzferálás esetén:*

a felfüggesztett tételekért egyenkint 2 fillér, a pénzfelvételekért a szorgolásnál megállapított díjak, a tényleges transzferálásokért tételenkint 50 fillér.

3. A végrehajtóval együtt eljáró adóbiztos munkadíja a végrehajtót megillető díjazás ½-e: nem számít azonban az adóbiztos munkadíjának alapjául a pénzfelvételért járó díjazás.

4. *A kisegítő végrehajtók eljárási díja:*

A hivatalos órán kívül teljesített zálogolások alkalmával minden egyes érdemlegesen elintézett ügydarabért 6 fillér és ezenfelül minden egyes pénzfelvételért tételenkint 10 fillér. A kisegítő végrehajtó mellett becsüsként működő kisegítő munkaerő eljárási díja a végrehajtó eljárási díjának $^2/_3$ része.

Tekintve, hogy az államkincstár és a székesfőváros háztartása érdekében a végrehajtók munkateljesítményének fokozására feltétlenül szükség van és minthogy az adószámviteli osztályok zavartalan ügymenete máskép nem biztosítható, kivételesen a végrehajtói személyzet ezen eljárási díjainak havi összege a csökkentett havi törzsfizetés 50%-át meghaladhatja.

XXV.

A tűzoltósági házi műhelyben foglalkoztatott tűzoltók részére hivatalos elfoglaltságukon kívüli időben végzett munkásságukért maximum negyedévi 120 pengő külön díjazás engedélyezhető.

XXVI.

A számvevőségi VI. ügyosztály személyzete által végzendő rendkívüli munkák díjazásának megállapítása:

a) azok részére, akik darabonkint vagy tételenkint meghatározott munkát végeznek:

1. minden tétel előírásáért vagy kartotékozásáért indexeléssel együtt darabonkint 12 fillért,

2. fizetési meghagyásokért darabonkint 10 fillért,

3. intőkért, betáblázás iránti kérvényekért, zálogolási jegyzőkönyvek revíziójáért, valamint a behajtás iránti sürgetések kiállításáért darabonkint 5 fillért,

4. a zálogolási jegyzőkönyvek kiállításáért darabonkint 4 fillért,

b) azok részére, akik darabszám szerint meg nem határozható munkálatokkal foglalkoznak a hivatalos időn kívüli időben:

1. az osztály vezetője részére havi 90 pengő óradíjátalányt,

2. az osztály vezetőjének helyettesei részére egyenkint havi 72 pengő óradíjátalányt,

3. számvevőségi főtisztek és tisztek részére óránkint 1·35 pengő óradíjat,
4. ideiglenes és havidíjas hivatalnokok részére óránkint 1·08 pengő óradíjat,
5. egy ügyeletes altiszt részére óránkint 54 fillér óradíjat engedélyez a polgármester.

XXVII.

A hómunkások kifizetésére kirendelt alkalmazottak a hajnali, illetve esti órákban történő kifizetéseknél esetenkint 3·50 pengőt számíthatnak fel.

XXVIII.

A hivatalos időn kívül végzett selejtezési munkálatokért legalább 4 órai munka esetén az I. pont alatti élelmezési díjak számíthatók fel.

XXIX.

Az idegennyelvű és egyéb tisztviselői tanfolyamokhoz kirendelt altisztek fejenkint és naponkint 1·80 pengő élelmezési díjban részesülnek.

XXX.

A Központi városházán éjjeli ügyeletes szolgálatot teljesítő altisztek (kapusok) ügyeleti pótdíja személyenkint és éjjelenkint 3·60 pengő.

XXXI.

A köztisztasági hivatalnál szolgálatot teljesítő altisztek részére a megállapított munkaidőn túl külön intézkedés folytán végzett túlórák után :

a nem szakképzett altiszteknél óránkint ..... 54 fillér
a szakképzett altiszteknél pedig óránkint ..... 90 «

túlóradíj felszámítását engedélyezi a polgármester azzal, hogy a felszámítható túlórák havi összege 60 óránál több nem lehet.

XXXII.

A székesfővárosi állat- és növénykertnél a már meghosszabbított munkaidőn túl végzett rendkívüli munkálatokért az altiszti személyzet részére este 6—8 óráig teljesített munka esetén 36 fillér óradíjat, este 8 óra után teljesített munka esetén pedig 72 fillér óradíjat engedélyezett a polgármester azzal a megszorítással, hogy az összes altisztek óradíjainak évi összege a 630 pengőt nem haladhatja meg.

XXXIII.

A közegészségügyi és bakteriológiai intézet ügyeletes altisztjeinek élelmezési díja vasár- és ünnepnaponkint 12 órától délután 6 óráig teljesített ügyeletes szolgálatért esetenkint 3·60 pengő.

XXXIV.

A csatornatisztítási munkálatok ellenőrzésére kirendelt mérnökök, illetve hivatalnokok a belső vizsgálatoknál a csatorna megmászásának díjazása fejében folyóméterenkint 2 fillér külön munkadíjat számíthatnak fel.

XXXV.

Az árvízvédelmi munkálatok ellenőrzésére kirendelt mérnökök, illetve hivatalnokok a hivatalos időn kívül teljesített nappali szolgálatért esetenkint 10 pengő, éjszakai szolgálatért pedig esetenkint 20 pengő, a munkabérek kifizetését hivatalos időn kívül végző számvevőségi alkalmazottak nappali kifizetése esetén 9 pengő, éjszakai kifizetés esetén pedig 12 pengő külön díjazásban részesülhetnek.

XXXVI.

Az egyesületi vizsgálatoknál a hivatalos időn kívül közreműködő elöljárósági tisztviselők napi 9 pengő és a kültelki utak karbantartásánál foglalkoztatott munkások munkabéreinek hivatalos időn kívüli kifizetésénél közreműködő elöljárósági tisztviselők ugyancsak napi 9 pengő külön díjazásban részesülhetnek.

XXXVII.

A polgármesteri II. ügyosztály hatáskörébe tartozó
útfenntartási és javítási munkánál,
csatornafenntartási és javítási munkánál,
hegyvízlevezető csoportnál,
csatornaszivattyútelepi munkánál,
fővárosi kertészetnél,
ideiglenes szivattyútelepek és útihengerlő üzemnél és a
gellérthegyi kőporbányánál foglalkoztatott munkások kifizetésére kirendelt számvevőségi alkalmazottak,
a polgármesteri VIII. ügyosztály hatáskörébe tartozó
vásárcsarnokoknál,
az állategészségügyi telep és szappanfőzőműhelynél
foglalkoztatott munkások kifizetésére kirendelt számvevőségi alkalmazottak, valamint
a polgármesteri X. ügyosztály hatáskörébe tartozó:
szeméttelepei munkások kifizetésére kirendelt számvevőségi alkalmazottak, ha a kifizetés hivatalos időn kívül történik, esetenkint, illetve hetenkint 9 pengő külön díjazásban részesülhetnek.

Ezeket a külön díjakat, ugyanazon hitelek terhére kell elszámolni, mint az illető munkások napszámbéreit.

XXXVIII.

A köztisztasági hivatal munkásainak kifizetéséhez kirendelt 20 kerületi számvevőségi alkalmazott, ha a kifizetés hivatalos időn kívül történik, esetenkint, illetve hetenkint 4·30 pengő külön díjazásban részesülhet. Ezeket a külön díjakat is ugyanazon hitelek terhére kell elszámolni, mint a munkások napszámbéreit.

XXXIX.

A kertészetnél foglalkoztatott munkások kifizetését eszközlő pénztári tisztviselők, ha a kifizetés hivatalos időn kívül történik esetenkint 9 pengő, a kifizetésnél segédkező altisztek pedig esetenkint 4·50 pengő külön d:jazásban részesülhetnek.

Ezeket a külön díjakat ugyanazon hitelek terhére kell elszámolni, mint a munkások napszámbéreit.

XL.

A köztisztasági, szeméttelepi munkások hetibérjegyzékeinek felülvizsgálását és közigazgatási számfejtését (érvényesítését) a hivatalos időn kívül teljesítő alkalmazottak legalább 4 órai munka esetén a 942/1935—I. számú rendelet 1. pontjában megállapított díjazást számíthatják fel.

XLI.

A hómunkások délutáni kifizetésére kirendelt alkalmazottak a 942/1935—I. számú rendelet XXVII. pontjában a hajnali, illetve esti órákban történő kifizetéseknél megállapított esetenkint 3·50 pengő külön díjazást számíthatják fel.

XLII.

Az építkezésekhez kirendelt számviteli ellenőrök részére napidíj, élelmezési, közlekedési és egyéb eljárási költségek megtérítése címén:

a IV—VI. fizetési osztályba sorozottaknál napi ..... 7 pengő
a VII—VIII. « « « « ..... 5 «
a IX—XI. « « « « ..... 4 «

számítható fel.

XLIII.

A számvevőség III. ügyosztály személyzete által hivatalos időnkívül végzendő rendkívüli munkák díjazásának megállapítása:

a) a betáblázási, intési, zálogolási és felülvizsgálati munkák után darabonkint 3 fillér,

b) fizetési meghagyások után darabonkint 6 fillér és

c) az előírások és lajstromozások után darabonkint 7 fillér külön díjazást engedélyezett a polgármester.

XLIV.

A számvevőség VI/b ügyosztály személyzetének hivatalos időn kívüli akkorddíjazását: tárgyirat, jelentés, kivetés, átutalás, scontró és nyilvántartási tételenkint 16 fillérben állapította meg a polgármester.

Az ilyképen felszámítható külön díjak csakis a költségvetésileg engedélyezett hitelösszegek erejéig a 101.215/1931. I. számú rendeletben lefektetett elvek és korlátok figyelembevétele mellett, havonkint utólagosan az illetékes ügyosztályvezető igazolása, a polgármesteri I. ügyosztály láttamozása és nyilvántartásbavétele mellett rövidúti polgármesteri utalványozás mellett kerülhetnek kifizetésre.

A havi utólagos kifizetés alól kivétel a fenti III. és XIX. pontokban megállapított napi-, óra- és élelmezési-díj, amelyek ülésenkint, illetve esetenkint kerülnek kifizetésre.

A polgármesteri I. ügyosztály a jegyzékek láttamozása alkalmával minden egyes jegyzéknek egy-egy másolati példányát nyilvántartás végett visszatartja és a felszámított összegeknek nyilvántartásbavételét a jegyzéken feltünteti.

A külön díjazások fedezetéül szolgáló költségvetésileg előirányzott hitelösszegek kimerülése esetén az egyes külön díjazások további felszámítását semmi esetre sem fogja engedélyezni a polgármester és felhívta a hivatalvezetőket, hogy különös gonddal ügyeljenek arra egyrészt, hogy az engedélyezett hitelösszegeknek havonta csak lehetőleg $^1/_{12}$-ed része használtassék fel és így a hitelkeret egész évre elegendő legyen, másrészt, hogy a felszámított díjazások semmi esetre se haladják meg az alkalmazottak csökkentett havi törzsfizetésének 50%-át.

Nyomatékosan felhívja a polgármester a hivatalvezetőket, hogy személyes felelősség terhe mellett a lehető legszigorúbban ellenőrízzék azt, hogy az élelmezési-, kiszállási-, napi-, óradíj stb. jegyzékbe felvett alkalmazottak a rendkívüli szolgálatot tényleg teljesítették-e, mert visszaélések esetén a legszigorúbban fog a vétkesekkel szemben eljárni.

A jelen rendelettel engedélyezett külön díjazások felszámítására nézve, az összegszerűségen kívül az eredeti engedélyező rendeletekkel megállapított egyéb feltételek és kikötések további intézkedésig változatlanul érvényben maradnak, az ezen rendeletben nem említett külön díjazások pedig 1935. évi január hó végével megszűnnek.

A nem állandóan, hanem csak időszakonkint előforduló külön munkák (például állatkerti hangversenynapokon tartott ügyeletes szolgálat, választói névjegyzékek összeállítási munkálatai, évvégi leltározáok stb.) díjazására nézve hivatalfőnöki előterjesztésre külön kell intézkedni.

A tejellenőri különdíjazás megállapítása. A m. kir. földmívelésügyi miniszter a tejellenőrzési díj mértékének megállapítása, fizetési módozatai és felhasználása tárgyában 82.700/1935. F. M. szám alatt rendeletet adott ki.

A miniszteri rendelet szerint a székesfőváros területén lévő tejipari vállalatok az üzemükbe beérkező liter tej után 0·5 aranyfillér tejellenőrzési díjat tartoznak fizetni minden hónap 8. napjáig a megelőző hónapban beérkezett tejmennyiség után, mégpedig az összeg $^4/_5$ részét a székesfőváros központi pénztárába, $^1/_5$ részét pedig a földmüvelésügyi tárca javára.

A tejbehozatali igazolványok tulajdonosai annak a tejmennyiségnek minden literje után, melyet a székesfőváros területére behozhatnak, 0·5 aranyfillér tejellenőrzési díjat kötelesek fizetni, tekintet nélkül arra, hogy a megengedett tejmennyiséget a főváros területére behozzák-e vagy sem. Az ilyen igazolványtulajadonosok a tejellenőrzési díjat kötelesek havonkint előre fizetni a hó első napján a székesfőváros központi pénztárába.

A székesfőváros területén tartott minden tehén után havonkint 2·50 aranypengő tejellenőrzési díjat szintén a székesfőváros központi pénztárába kell fizetni.

Kötelességévé teszi a rendelet a székesfővárosnak, hogy a tejipari vállallatokhoz beérkezett tejmennyiséget a vállalatok üzemi naplója és a rendelkezésre álló egyéb adatok alapján minden hó első napjaiban ellenőrizze és a megállapított adatokat minden hónap 8. napjáig a Tejtermékek m. kir. Ellenőrző Állomásával közölje.

A polgármester mindezek alapján 25.873/1935. I. sz. rendeletében a székesfőváros területén működő 16 tejipari vállalat ellenőrzésével a főszámvevő által kijelölt tisztviselőket megbízta, akik 6 csoportban (6 csoportvezető és 7 beosztott) a helyszínen az üzemi napló, raktári és egyéb rendelkezésre álló adatok alapján minden hó utolsó és első napjaiban kötelesek ezt az ellenőrzést gyakorolni mégpedig úgy, hogy legkésőbb minden hó 6. napjáig a munkát befejezzék, legkésőbb minden hó 7. napjáig jelentésüket a polgármesteri VIII. ügyostálynak megtegyék, hogy a polgármesteri VIII. ügyosztály a hó 8. napján a megállapított adatokat a Tejtermékek m. kir. Ellenőrző Állomásával közölhesse.

Minthogy a tejipari vállalathoz beérkezett tejmennyiség ellenőrzése olyan határidős tömegmunka, amelynek eredményessége csakis a délutáni, esti, sőt az éjszakai órákba is átnyúló munkával biztosítható, ennélfogva ezeknek a munkálatoknak az elvégzéséért a beérkezett tejmennyiség alapulvételével minden beérkezett 1000 liter tej után a csoportvezetők részére 7 fillér, a beosztottak részére pedig 5 fillér külön díjazás felszámítását engedélyezte a polgármester.

Ezeknek a munkálatoknak az ellenőrzésével főellenőri minőségben megbízott számtanácsos a kirendelt munkaerők arányos és igazságos beosztását végzi, ellátja a helyszínen való ellenőrzés felülvizsgálatát. Ezen munkálatok külön díjazása minden beérkezett 1000 liter tej után 2 fillérben állapíttatott meg.

Az ellenőrzés rendkívüli fontosságára való tekintettel a polgármester kivételesen hozzájárult ahhoz, hogy a kirendelt személyzet még abban az esetben is megkapja az engedélyzett külön díjazást, amennyiben az a csökkentett havi fizetésük 50%-át meghaladná.

A hivatalos órák újabb szabályozása és azok pontos betartása. A hivatalos órák újabb szabályozása tárgyában a polgármester 6399/1935. I. sz. alatt az alábbi rendeletet bocsátotta ki:

»Figyelemmel arra, hogy a rendkívüli viszonyok következtében a székesfőváros közönsége a főváros alkalmazottainak munkaidejét fokozottabb mértékben veszi igénybe, lehetővé kívánom tenni, hogy a bevált hétvégi üdülés előnyeit a székesfőváros tiszti és altiszti személyzete élvezhesse.

Ehhez képest a székesfőváros tiszti és altiszti személyzetének munkaidejét 1935. évi március hó 30-tól október hó 31-ig bezárólag általában oly módon szabályozom, hogy a szombati, valamint az ünnep előtti hétköznapokon délután két óra helyett déli 12 órakor végződjék a hivatalos munkaidő, a következő hivatalokban és intézményeknél:

1. a polgármesteri I—XIV. ügyosztályoknál — ideértve a főpolgármesteri és polgármester hivatalokat is,

2. a következő önálló központi hivataloknál: a székesfővárosi árvaszéknél, a központi számvevőségnél, tiszti ügyészségnél, a tiszti főorvosi hivatalnál az alább megjelölt kivétellel,

3. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó következő központi hivataloknál: a központi adószámviteli hivatal, a központi pénztár, levéltár, központi segédhivatal, tudakozó iroda, városházi gondnoki hivatal, vegyészeti intézet, az alább megjelölt kivétellel,

4. az I—XI. kerületi elöljáróságnál,

5. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó hivatalok közül a következőknél: a Fővárosi Alkalmazottak Segítőalapjánál, a Statisztikai Hivatalnál, az Anyagszertárnál és a gazdasági hivatalnál,

a központi, valamint a kerületi számvevőség, továbbá a központi és kerületi pénztárak hétvégi munkaidejét akként állapítom meg, hogy a pénztárak az ünnep előtti napokon déli 12 órakor zárjanak. A számvevőségeknél pedig a hivatali szolgálat befejezésének időpontja a fennálló szabályok figyelembevételével ehhez igazodjék.

A kerületi elöljárósági szolgálatban a személyzet a hivatalvezetők kijelölése alapján a kedvezményes napokon déli 12 órától 2 óráig ügyeletet köteles tartani az alábbi beosztás szerint:

Az elöljáróságokon kell tartózkodnia egy kiadmányozási joggal bíró tisztviselőnek, egy tiszti orvosnak, egy fogalmazási, egy mérnöki, egy számvevőségi, egy kezelőhivatalnoknak, illetve tisztviselőnek és egy altisztnek.

Az anyakönyvi hivatalok személyzetének felerésze a hétvégi szünet ideje alatt ügyeletes szolgálatot teljesíteni tartozik.

Felhatalmazom a most megjelölt hivatalok és intézmények vezetőit, hogy abban az esetben, ha a szolgálati érdek megkívánja, vagy ha rendkívüli szükség esetén el nem kerülhető, a személyzet egyes tagjait — esetleg az egész személyzetet is — a hétvégi szünet tartama alatt szolgálatra berendelhessék.

A hétvégi rövidített munkaidőnek az itt fel nem sorolt intézmények részére való esetleges megadása kérdésében az illetékes vezetők ily irányú előterjesztése esetén külön fogok határozni.

Fentartom magamnak az intézkedési lehetőséget arra az esetre is, ha közérdekből ennek a rendeletnek a megváltoztatása időközben szükségessé válnék.

Ezen rendeletem a vasár-, illetve ünnepnapi inspekciós szolgálatra vonatkozó rendelkezéseimet nem érinti.

Elvárom a székesfőváros tisztviselőitől és alkalmazottaitól, hogy a hétvégi üdülés által megrövidített hivatalos időt fokozottabb munkateljesítménnyel fogják pótolni.«

Tekintettel arra, hogy a fentebb idézett rendelettel megrövidített munkaidő az adminisztrációban fennakadást nem okozott, hanem ellenkezőleg az alkalmazottak munkakészségére jó hatással volt, a polgármester ezen rendelkezést a 22.455/1935. I. sz. rendeletében további intézkedésig az év egész tartamára kiterjesztette azzal a megszorítással azonban, hogy a megrövidített munkaidő a jövőben csak a szombatokra és a kettős ünnepek előtti napokra vonatkozik. Ezen rendelkezés hatálya kiterjed a fentebb idézett rendeletben felsorolt fővárosi intézményekre és üzemekre is.

Nyomatékosan felhívta azonban a polgármester az alkalmazottak figyelmét arra, hogy a téli hónapok fokozottabb feladatait lelkiismeretes pontossággal végezzék el, mert ezt a rövidített munkaidőt csak addig engedélyezheti, amíg ebből a közületre hátrány nem származik. Egyébként a hivatalos órák pontos betartására vonatkozólag a polgármester 320/1935. I. sz. a. az alábbi rendeletet bocsátotta ki:

»Nagy súlyt helyezek arra, hogy az alkalmazottak a hivatali órákat pontosan betartsák, ezért felhívom a székesfőváros összes alkalmazottait, hogy az erre vonatkozó rendelkezéseket mindenkor a legpontosabban tartsák be, a hivatalok és üzemek vezetőit pedig, hogy a hivatalos órák betartását ellenőrizzék és jelen rendeletem ellen vétő alkalmazottak nevét 24 órán belül az elnöki ügyosztály útján jelentsék be.

Elvárom, hogy a jövőben — amennyiben szolgálati beosztásuknál fogva különleges rendelkezés alatt nem állanak — minden székesfővárosi tisztviselő és hivatalnok, tekintet nélkül arra, hogy milyen képesítéshez kötött állást tölt be, reggel 8 órakor, az altiszti személyzet pedig reggel 7 órakor megkezdje szolgálatát.

A rendeletem ellen vétő alkalmazottakkal szemben a legszigorúbban fogok eljárni.«

Ezen rendelkezés következtében a főiskolai képesítéshez kötött szakokon működő tisztviselők és alkalmazottak munkaidő-kedvezménye természetszerűen megszűnt.

A székesfővárosi személyszállító gépkocsik használatának szabályozása. A székesfővárosi személyszállító gépkocsik használatát a polgármester 1935. évi július hó 10-én 14.192/1935. I. sz. alatt rendelettel szabályozta, melyben újból emlékezetbe idézte az 50.444/1931. I. és a 72.740/1931. I. sz. polgármesteri rendeletekben foglalt, de már jórészben feledésbe ment intézkedéseket.

Ezen rendelkezések szem előtt tartásával a polgármester a székesfővárosi személyszállító gépkocsikat két csoportba osztotta:

I. csoport. A székesfőváros központi hivatalai rendelkezésére álló úgynevezett központi kezelésű gépkocsik.

II. csoport. Az intézetek, közintézmények, közművek és üzemek személyszállító gépkocsijai.

A gépkocsik használatára nézve a polgármester a fentidézett rendeletében a következőkben intézkedett:

I.

A főpolgármester, a polgármester és az alpolgármesterek, valamint a tiszti főorvos állandó használatára rendelt gépkocsik, amelyek használata a köteles takarékosságon felül részben a megnevezett főtisztviselőkre háruló rendkívül sokoldalú hivatalos és reprezentatív ténykedések miatt, részben a tiszti főorvos működéséhez fűződő fontos közegészségügyi érdekek miatt további korlátozás alá nem vonható.

Minden egyéb központi kezelésű személygépkocsi szolgálati kocsi. Ezeket a szolgálati kocsikat csak a központi hivatalok vezetői használhatják s mindenkor a hivatali érdek megokolta esetekben. A hivatalok vezetőinek megítélésére bizta a polgármester azt, hogy az egyes esetekben, amikor arra okvetlenül szükség van, a szolgálati gépkocsit a vezetésük alatt álló hivatal személyzetének valamelyik tagja részére hivatalos eljárás céljára rendelkezésre bocsássák.

A központi hivatalok rendelkezésére álló gépkocsikat az elnöki ügyosztály vezetőjénél vagy az elnöki ügyosztály vezetője által kijelölt alkalmazottnál kell igényelni, aki az igényléseket azok sorrendje szerint kielégíti.

A szolgálati gépkocsik gazdaságos és kizárólag hivatali érdekből való használatának ellenőrzése céljából a hivatalok rendelkezésére álló személyszállító gépkocsik mindenkori használata csak menetlevél alapján történhetik, amely menetleveleken a kocsik indulása és visszaérkezésének időpontját, a használó nevét és állását, az út célját a hely megjelölésével fel kell tüntetni.

A központi kezelésű gépkocsik menetleveleit minden héten az elnöki ügyosztály vezetőjének kell bemutatni, aki azokat gondosan átvizsgálni, az esetleg tapasztalt visszásságokat hatályos intézkedéssel meggátolni és intézkedéséről jelentést tenni tartozik.

A szolgálati gépkocsikkal azonos elbírálás alá esnek az egyes hivatalok által huzamosabb időre bérelt gépkocsik is, amelyek használatára vonatkozóan az előbbi rendelkezések szintén érvénynyel bírnak. Ezek használata ugyancsak menetlevelek szerint történik, amely menetleveleket hetenkint az elnöki ügyosztály vezetőjének kell bemutatni.

A központi hivatalok (ügyosztályok) vezetői a hivatal (ügyosztály) ügyköréhez tartozó üzemek gépkocsijait igénybe nem vehetik, s azokat szolgálatra be nem rendelhetik.

II.

Az intézetek, közintézmények, közművek és üzemek személyszállító gépkocsijainak a használata ügyében a következőket rendelte el a polgármester:

1. Az Elektromos Műveknek, a Gázműveknek és a Vízműveknek a vezetői (vezérigazgatói) az állandó szolgálatukra rendelt gépkocsit saját személyükben — a 3. pontban foglalt korlátozáson kívül — a köteles gondos takarékossággal minden további korlátozás nélkül használhatják.

2. Ha az intézet stb. vezetője részére a gépkocsi használata szerződéses járandóság, a használatot illetően az elvárható gondos takarékosság mellett a szerződés az irányadó.

3. Úgy az 1., mint a 2. pontban megjelölt esetekben a gépkocsikat a székesfőváros területén kívül csak a hivatalos helyszíni eljárások lebonyolítására, helyszíni szemlékre, vizsgálatokra szabad igénybe venni.

4. Egyébként az 1., és 2. pontban megjelölt eseteken kívül az intézetek, közintézmények, közművek és üzemek vezetői, úgyszintén az egyes üzemekhez tartozó telepeknek a vezetői is a gépkocsit, mint szolgálati kocsit csak hivatalos ügyben, hivatalos eljárás céljára vehetik igénybe, ha az intézet stb. érdeke azt teljes mértékben indokolja.

5. Az előző pontokban foglalt rendelkezés az irányadó az intézetek stb. összes többi alkalmazottaira is.

6. A gépkocsinak a használatát az eset körülményeinek mérlegelésével az intézet, közintézmény, közmű, üzem, illetve, ha az üzemhez tartozó valamelyik telep külön gépkocsival rendelkezik, a telep vezetője engedélyezi.

7. Kényelmi vagy magáncélokra (utak a lakástól a hivatalba és vissza vagy pályaudvarokra stb.) a gépkocsikat még az üzemi költségek megtérítése esetén sem szabad felhasználni.

8. A gépkocsikon nem hivatalos személyek egyáltalában nem foglalhatnak helyet.

9. A személyszállító gépkocsikkal azonos elbírálás alá esnek mindazok a gépkocsik, amelyek egyéb rendeltetésük mellett (szerelőkocsik) személyszállításra is alkalmasak, a motorkerékpárok, a bérelt gépkocsik is.

10. Ezeknek a rendelkezéseknek a legszigorúbb betartásáért az intézetek stb. vezetői saját személyükben felelősek és épen ezért a legszigorúbban ellenőrizni tartoznak, hogy a gépkocsik használata az előírt rendelkezéseknek megfelelően történjék.

11. A polgármesteri ügyosztályok vezetői ennek a rendeletnek a pontos betartását az ügyosztályok ügyköréhez tartozó intézeteknél stb.-nél időnkint ugyancsak ellenőrizni tartoznak.

12. Hogy ezeknek a rendelkezéseknek a betartása minél könnyebben ellenőrizhető legyen, a gépkocsikat minden egyes esetben csak menetlevéllel szabad használni. A menetleveleken a kocsik indulásának és visszaérkezésének időpontját, a használónak nevét és állását, a megtett útnak a célját a hely megjelölésével fel kell tüntetni.

13. Ha megállapítást nyer, hogy a gépkocsik használatánál az itt felsorolt rendelkezéseket nem tartották meg, erről a szükséges intézkedések megtétele végett azonnal jelentést kell tenni a polgármesterhez.

Méltányosnak tekinthető, hogyha az intézet stb. vagy annak valamelyik telepe a város belsejéből igen távol vagy a székesfőváros területén kívül van, az ilyen intézetnek stb.-nek vagy hozzájuk tartozó telepnek ottlakó vezetője saját személyében a rendelkezésre álló gépkocsit halaszthatatlan, sürgős esetekben magánügyeinek elintézésére is igénybe vehesse. Azonban csak az adott helyzet tényleges ismeretében lehet dönteni arról, hogy ilyen általános jellegű engedélynek a megadása melyik intézetnél, közintézménynél, közműnél vagy üzemnél helyénvaló. Ezért felhívja a polgármester azoknak az intézeteknek stb.-nek vezetőit, amelyeknél ilyen kivételes engedélynek a megadása a szolgálat érdekében indokolható, hogy az engedély megadása iránt az illetékes polgármesteri ügyosztály útján tegyenek tüzetesen megokolt előterjesztést.

Mindezek a rendelkezések a részvénytársasági formában működő üzemek és intézetek gépkocsijaira nem vonatkoznak. Minthogy azonban kívánatos, hogy a gépkocsiknak lehető takarékos használata úgy a főváros központi közigazgatásának szolgálatára, rendelkezésére álló, mint az összes üzemeknél is szabályoztassanak, ezen rendeletét a polgármester megküldötte a részvénytársasági formában működő üzemeknek azzal, hogy a tulajdonukban levő gépkocsik használatát a közölt rendeletben foglalt elveknek megfelelően szabályozzák s annak megtörténtéről tegyenek jelentést.

A kiadott rendelet végrehajtásával a polgármester a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály vezetőjét bizta meg, egyben felhívta, hogy a rendelkezések betartását szigorúan ellenőrizze s azok áthágásáról a szükséges intézkedések megtétele céljából azonnal tegyen jelentést.

A fővárosi tisztviselőknek és hirlapíróknak a közgyűlési tárgyalóteremben való belépése. Az 1931. évi február hó 28-án kelt 29.202/1931. I. sz. polgármesteri rendelet szigorúan megtiltotta, hogy a fővárosi tisztviselők és alkalmazottak közül azok, akik nem tagjai a törvényhatósági bizottságnak vagy a közgyűlésen hivatalos teendőket nem végeznek, a közgyűlések alkalmával a tárgyalóterembe bemenjenek és ott tartózkodjanak.

Ezen rendelkezés évek folyamán feledésbe ment, minek következményeként a törvényhatósági bizottság több tagja fordult a polgármesterhez panasszal, hogy a fentebbi rendelkezést sokan nem tartják be.

A polgármester az elhangzott panaszok alapján 833/1935. I. sz. a. rendeletet adott ki, melyben szigorúan figyelmeztette a székesfőváros összes tisztviselőit, hivatalnokait és egyéb alkalmazottait, hogy a törvényhatósági bizottságban helyetfoglaló tisztviselőkön kívül csupán az ügyosztályvezetőknek, valamint a főtisztviselőknek állandó helyettesei, a főpolgármesteri és polgármesteri hivatalok kijelölt tisztviselői, valamint a szolgálattétel céljából kirendelt tisztviselők és alkalmazottak tartózkodhatnak a közgyűlési teremben, amely célból részükre a főpolgármester a közgyűlési terembe való belépésre jogosító igazolványt ad ki. Azok a közigazgatási vagy üzemi tisztviselők és alkalmazottak, akiknek jelenlétére esetről-esetre szükség van, 1—1 közgyűlésre kiállított belépőjegyet kapnak a polgármesteri I. ügyosztályban.

Annak meggátlása céljából, hogy a közgyűlési terem hirlapírói karzatán illetéktelenek helyet foglalhassanak, a látogatásra jogosult hírlapírók állandó igazolvánnyal, illetve egyszeri belépésre jogosító igazolvánnyal vannak ellátva. Az említett állandó igazolványt, illetve egyszeri belépésre jogosító igazolványt a főpolgármesteri hivatal állítja ki.

A rendelet betartásának a legszigorúbb ellenőrzésével a polgármester a városházi gondnokot bízta meg.

Hadviseltek, hadirokkantak és hadigondozottak, valamint azok hozzátartozói érdekében tett intézkedések. A hadviseltek, hadirokkantak és hadigondozottak érdekében a polgármester ismételten adott ki rendeleteket, amelyekben nyomatékosan hívta fel a hivatalvezetők figyelmét a hadigondozottakra és hadviseltekre.

Az ezirányú törvényes rendelkezések állandó betartása és betartatása mellett külön ki kell emelni azokat a rendelkezéseket, amelyeket a polgármester egyrészt a hadigondozottak alkalmazására nézve, másrészt a »HONSz«-ban tömörült hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva iparosok, vállalkozók és kereskedők érdekében adott ki.

A hadigondozottak érdekképviselete, a »Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége« azzal a kéréssel fordult a polgármesterhez, hogy ismételten hívja fel a székesfővárosi közigazgatás szerveit a hadirokkant törvény és az annak alapján kiadott végrehajtási utasítás szigorú betartására.

Az a hála, amely kell, hogy minden magyar embert a hadirokkantakkal szemben eltöltsön, arra késztette a polgármestert, hogy a HONSz kívánságának eleget tegyen és az alábbiak betartását elrendelje :

I.

»Felhívom a székesfőváros összes hivatalainak, intézményeinek és üzemeinek vezetőit, hogy a hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933 : VII. törvénycikk 27. §-ának (3) bekezdésében, valamint a hivatkozott törvénycikk végrehajtási utasításának 228. §-ában foglalt rendelkezéseket feltétlenül tartsák be.

A hivatkozott törvény 27. §. (3) bekezdése a következőképen rendelkezik : »A legalább húsz munkást állandóan foglalkoztató iparüzemek és iparvállalatok — ideértve az állami és önkormányzati iparüzemeket és iparvállalatokat is —, továbbá az osztálysorsjegyeknek legalább tíz alkalmazottat állandóan foglalkoztató főelárusítói, végül az állami támogatásban részesülő és legalább húsz alkalmazottat állandóan foglalkoztató kereskedelmi társaságok mindaddig, míg alkalmas jelentkező van, az új felvételeknél az újonnan felvett alkalmazottaknak és munkásoknak 10%-áig hadirokkantakat, hadiözvegyeket, illetőleg hadiárvákat kötelesek alkalmazni.«

Felhívom az összes polgármesteri ügyosztályok, különösen pedig a polgármesteri I. és XII. ügyosztályok vezetőit, hogy saját hatáskörükben is ellenőrizzék, hogy a főváros hivatalai, intézményei és üzemei fenti rendelkezéseimet miképen tartották be. Amennyiben az ügyosztályvezető urak bármely hivatal, intézmény, vagy üzem vezetője részéről mulasztást állapítanának meg, azonnal tegyenek hozzám jelentést, hogy a hivatkozott törvény 27. §-ának (6)—(8) bekezdéseiben kilátásba helyezett pénzbírság kirovása iránt a szükséges intézkedéseket a mulasztóval szemben megtehessem.

II.

Tájékozódni kívánok továbbá arról, hogy a székesfőváros hivatalaiban, intézményeiben és üzemeiben jelenleg milyen létszámú hadigondozott, tehát hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva teljesít szolgálatot.

Ennélfogva felhívom a székesfőváros összes hivatalainak, intézményeinek és üzemeinek vezetőit, hogy a mellékelten csatolt nyomtatványon 1935. évi november hó 1-ig jelentsék be, hogy 1935. évi október hó 15-én a vezetésük alatt álló hivatalban, intézményben és üzemben milyen létszámú hadigondozott teljesít szolgálatot. Ugyanezen a nyomtatványon, a megfelelő rovat felhasználásával egyúttal jelentsék be a hivatal, intézmény és üzem összes alkalmazottainak létszámát is, az összehasonlítások megtétele céljából.

A bejelentett hadigondozottak létszámába csak azokat a hadirokkantakat, hadiözvegyeket és hadiárvákat vehetik fel, akik szabályszerű és érvényes »Hadigondozási igazolvány«-nyal rendelkeznek.

A jelentést iktatás nélkül a polgármesteri I. ügyosztályba, a személyzeti nyilvántartóhoz (Központi városháza I. emelet 114. szám) kell küldeni.

III.

A hadirokkant-törvény 27. §-ának (2) bekezdése és a végrehajtási utasítás 222. §-a a hosszabb időre terjedő nagyobb közszállításokat elnyerő vállalatokat és vállalkozókat is kötelezi arra, hogy bizonyos állásokat hadirokkantakkal töltsenek be.

Felhívom mindazokat a hivatalokat, intézményeket és üzemeket, amelyek közszállításokat adnak ki, hogy a törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás ezen rendelkezésének betartására a közszállításokat elnyerő vállalatokat, illetőleg vállalkozókat figyelmeztessék.

IV.

A hadirokkant-törvény 30. §-ának (1)—(4) bekezdései szerint, valamint a végrehajtási utasítás 257. §-a szerint a hadirokkantakat a közszállításoknál és üzemi szállításoknál előnyben kell részesíteni.

Felhívom az összes fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek vezetőit, hogy a közszállítások illetőleg a megrendelések kiadásánál a törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás ezen rendelkezéseit mindenkor tartsák be.

A hadigondozottak alkalmazása érdekében a 120.549/1935. V. B. M. sz. belügyminiszteri körrendeletre való utalással a polgármester 23.361/1935. I. számú rendeletében felhívta a székesfőváros összes hivatalainak, intézeteinek, intézményeinek és üzemeinek vezetőit, hogy az összes új alkalmazásokat »A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló« 1933. VII. t.-c. 27. §-ában foglalt rendelkezések szigorú betartásával hajtsák végre. Amennyiben az új alkalmazás a polgármester hatáskörébe tartozik, abban az esetben a hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek vezetői javaslataikat a hivatkozott törvénycikk 27. §-ában foglalt rendelkezések figyelembevételével tegyék meg. Amennyiben pedig az alkalmazottak felvétele közvetlenül valamelyik hivatal, intézmény, illetőleg üzem vezetőjének a hatáskörébe tartozik, ebben az esetben a vezetők az 1933. VII. t.-c. 27. §-ában foglalt rendelkezéseknek a betartásáról saját hatáskörükben gondoskodjanak.

Mindkét esetben azonban felhívja a polgármester a székesfővárosi hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek vezetőinek a figyelmét a hivatkozott törvénycikk 27. §-ának (6)—(8) bekezdéseire.

Ezen törvényszakasz szószerinti szövege a következő:

»(6) Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, pénzbírsággal kell büntetni azt, aki a hadigondozott alkalmazása tekintetében a jelen szakasz (2)—(5) bekezdésében meghatározott, vagy a jelen szakasz (9) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján kiadott rendeletben megszabott kötelezettséget megszegi vagy kijátsza, avagy annak megszegésében vagy kijátszásában bármily módon közreműködik.

(7) A pénzbírság összege a jelen törvény 3. §-a (6) bekezdésének *C/c.* pontja értelmében a II. járadékosztályú legénységi állományú hadirokkantat megillető járadék egy évi összegének »— évi 383 pengő —« annyiszorosa, ahány hadigondozott tekintetében az előző bekezdésben meghatározott cselekményt elkövették.

(8) A pénzbírságot a Honvédelmi miniszter szabja ki és azt a hadirokkantak segélyalapjának gyarapítására kell fordítani.«

Amennyiben a székesfővárost a hadirokkant törvény e rendelkezéseinek be nem tartása miatt pénzbírsággal büntetnék, akirótt pénzbírságot a javaslattétel alkalmával mulasztó, illetőleg a törvény rendelkezéseit be nem tartó vezetőre fogja a polgármester áthárítani.

A felhívás folytán beérkezett jelentések alapján megállapítást nyert, hogy 1933. évi május hó 23-tól a székesfővárosnál:

megüresedett	127	közigazgatási altiszti állás és ebből	14	állás	hadigondozottal	töltetett be
«	27	parkőri állás és ebből	27	«	«	« «
«	1	altiszti állás a Temetkezési Intézetnél és ebből	1	«	«	« «
«	1047	fűtőnapszámosi állás és ebből	153	«	«	« «
«	58	tejellenőri havibéres munkási állás és ebből	2	«	«	« «
«	53	tűzoltói állás, melyből	5	«	«	« «

A székesfőváros Gázműveinél és Vízműveinél a hadirokkant-törvény életbelépésétől kezdődően összesen 22 altiszti állás üresedett meg, amely állásokat a megszüntetett fővárosi üzemeknél feleslegessé vált alkalmazottakkal töltötték be. A Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál megüresedett 2 altiszti állás, amelyek közül egyet a háború egész tartama alatt katonai szolgálatot teljesítő egyénnel töltöttek be és végül a Ferenc József lovassági laktanya tiszti-otthonánál üresedett meg egy altiszti állás, melyet a József Főherceg honvéd-szanatóriumnál alkalmazott egyénnel töltöttek be.

A HONSz-ban tömörült hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva iparosok, vállalkozók és kereskedők érdekében kiadott 6289/1935. I. sz. rendeletében a polgármester közölte a székesfőváros összes hivatalai, intézményei, intézetei és üzemei vezetőivel a HONSz által összeállított hadiözvegy, hadiárva, iparosok, vállalkozók és kereskedők szaknévsorát. Ennek kapcsán a Közszállítási Szabályzat 36. §-ára való utalással felhívta a polgármester a hivatalvezetők figyelmét arra, hogy az ipari munkálatok és szállítások zártkörű versenytárgyalás útján való kiírása alkalmával az ajánlati felhívások kibocsátása folyamán, lehetőleg legalább egy hadirokkant, hadiözvegy, hadiárva szakmabeli vállalkozót ajánlattételre szólítsanak fel.

Mindazokban az esetekben, amikor hadirokkant, hadiözvegy, illetve hadiárva vállalkozótól e rendeletem alapján ajánlatot bekértek, úgy ennek megtörténtéről a m. kir. kereskedelemügyi miniszter 75.733/1934. XIX. K. M. számú rendelete értelmében a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetségét egyidejűleg értesíteni kell.

Ezen rendelkezés nyomatékos és eredményes keresztülvitele érdekében a polgármester fentebbi rendelkezését 21.676/1935. I. szám alatt még kiegészítette azzal, hogy a jövőben az ipari munkálatok és szállítások zártkörű versenytárgyalásának kiírása alkalmával az ajánlattételre felhívott hadigondozott nevét, valamint azt, hogy a hadigondozott vállalkozó ajánlattételre történt felszólításáról a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége milyen napon és milyen számú átirattal nyert értesítést, az ügyiratokon fel kell jegyezni.

Az ifjúság elhelyezkedése érdekében a szolgálati idejüket betöltött vagy a törvényes korhatárt elért önkormányzati alkalmazottak szabályszerű elbánás alá vonása. Az állástalan képzett ifjúság elhelyezkedése a mai társadalom egyik legnehezebb és legfontosabb problémája. Nemcsak emberi, hanem nemzetgazdasági szempontból is igen fontos az érett, fiatal tudás és tetterőnek a nemzeti alkotó munkába való bevonása. Ennek a célnak érdekében nemcsak a kormányhatóság 105.800/1935. IV. számú körrendelete alapján, hanem a feladat fontosságától indíttatva, saját kezdeményezésére a polgár-

mester a 10.890/1935. I. sz. rendeletében kijelentette, hogy fontos közérdeknek tartja, hogy az állástalan képzett fiatalság elhelyezésének kérdése minél előbb kedvező elintézést nyerjen. Ezért elhatározta, hogy a szolgálati idejüket betöltött, illetőleg az előírt korhatárt elért tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat a tényleges szolgálatban semmi esetre sem tartja meg, illetőleg visszatartásuk iránt — amennyiben a tényleges szolgálatban való további megtartás kérdésében a döntés a székesfőváros más hatóságát illetné meg — előterjesztést nem tesz.

Felhívta ehhez képest a polgármester a székesfőváros hivatalainak, intézeteinek és üzemeinek vezetőit, hogy a fővárosi nyugdíjszabályrendelet értelmében a szolgálati idejüket betöltött, illetőleg az előírt korhatárt elért tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak a tényleges szolgálatban való további megtartása iránt előterjesztést sem írásban, sem élőszóval ne tegyenek, mert ilyen irányú előterjesztésekkel foglalkozni nem kíván.

Felhívta ugyanakkor a polgármester a hivatalok, intézetek és üzemek vezetőit arra, hogy tegyék meg mindenkor kellő időben azokat az intézkedéseket, amelyek az alkalmazottak nyugdíjazása esetén az ügyvitel és a közszolgálat folyamatosságának biztosítására szükségesek.

A székesfőváros által bérelt távbeszélőállomásokról folytatott magánbeszélgetések megtiltása. A székesfőváros adminisztrációjában működő távbeszélő állomások költségei (alapdíjak, beszélgetési díjak és bérleti költségek) tetemesen terhelik a székesfőváros költségvetését. Az utóbbi időben a távbeszélő állomások igénybevételének állandó emelkedése természetesen a velejáró költségeket is mértékentúl emelték annyira, hogy a költségvetésben erre a célra előirányzott hitelösszeget is túlhaladták a költségek.

Ezen körülmények arra indították a polgármestert, hogy ezen a téren is a legszigorúbb takarékosságot rendelje el.

1935. évi október hó 15-én kelt 20.306/1935. I. sz. rendeletében a polgármester a következőkép intézkedett:

»A takarékosságra vonatkozó rendelkezéseimben ismételten felhívtam a fővárosi tisztviselőket és alkalmazottakat, hogy a hivatali távbeszélőállomásokat csakis a legszükségesebb esetekben előforduló hivatalos beszélgetések lebonyolítására szabad igénybevenni. Ugyancsak takarékossági szempontból a legszigorúbban megtiltottam, hogy a hivatali távbeszélőállomásokról magánbeszélgetéseket folytassanak.

Újabb jelentések alapján sajnálattal kellett megállapítanom, hogy az utóbbi időben a távbeszélő előfizetési és használati díjak nagymértékben emelkednek. Ez a körülmény azt mutatja, hogy az alkalmazottak a takarékosságra vonatkozó rendelkezéseimet ismét kevéssé tartják szem előtt. A jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok és a főváros nehéz pénzügyi helyzete megkövetelik, hogy a minden irányban alkalmazandó legmesszebbmenő takarékosságot maguk az alkalmazottak is gyakorolják és tartózkodjanak minden olyan eljárástól, mely a fővárost anyagilag feleslegesen megterheli.

Ismételten és a legszigorúbban figyelmeztetem tehát a tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat, hogy a székesfőváros által fenntartott, hivatalos célokra szolgáló távbeszélőállomásokon magánbeszélgetéseket folytatni egyáltalában, tehát kívülről jövő felhívás esetén is, tilos.

Utasítom továbbá a tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat, hogy a telefonbeszélgetéseket a föltétlenül szükséges esetekre korlátozzák és a beszélgetések időtartamát minél rövidebbre szabják.

Figyelmeztetem végül a tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat, hogy mindazok ellen, akik ezeket a rendelkezéseimet a jövőben nem tartják meg, igen szigorúan fogok eljárni és a mulasztókat már az első alkalommal rendbüntetéssel fogom sujtani.

Egyidejűleg felhívom a hivatalvezetőket, hogy ezeknek a rendelkezéseknek megtartására szigorúan ügyeljenek, a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztályt pedig utasítom, hogy rendeletemnek a végrehajtását ellenőrízze és annak megszegése esetén azonnal tegyen hozzám jelentést«.

Városházi telefonközpont. A központi városházán a távbeszélőforgalmat egy Standard gyártmányú 2 munkahelyű 7 B. P. Bx.-rendszerű 600 állomásra szerkesztett, de 1100 állomásra bővíthető automatikus távbeszélő berendezés bonyolítja le. A készülék közvetítőváltójának kézicsengője berendezését az elmult évben automatikus csengetésre alakították át. Ezzel nagyban feljavult a forgalom lebonyolításának gyorsabb lehetősége, mely immár odáig fejlődött, hogy óránkint egy-egy munkahelyen 180 kapcsolást lehet eszközölni. Ilymódon a hivatalos idő alatt naponkint kb. 2600 bejövő beszélgetést kell lebonyolítani. A bejövő hívások fokozódó emelkedésével természetesen emelkedett a kifelé irányított forgalom is, mely a 8—2-ig terjedő idő alatt eléri a kb. 3000 beszélgetést. Ezenkívül a hivatalos idő alatt naponkint még kb. 3000 belső automatikus kapcsolást is létesít a központ, vagyis naponkint a hivatalos idő alatt kb. 8500—9000 beszélgetést kell lebonyolítani.

A hibaszázalék 2%, vagyis rendkívül kedvező, s a hasonló automata távbeszélő berendezések átlagos hibaszázalékához viszonyítva is elenyészően csekély, dacára annak, hogy fentjelzett forgalom lebonyolítására felváltott szolgálattal mindössze 6 telefonkezelőnő és egy felügyelő áll rendelkezésre.

A Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja. A Segítőalap 1935. évi működését mutatják az alábbi *statisztikai adatok:*

Bevételek:	Pengő
2 × 2%-os járulékbevétel	1,619.627·64
Kamatjövedelem	71.902·17
A Segítőalap tagjainak hozzájárulása a gyógyászati segédeszközök, különleges gyógymódok, szakvizsgálatok, gyógyüdültetés költségeihez	87.549·06
Egyéb juttatások	173.473·24
Összjövedelem	**1,952.552·11**

Kiadások:	Pengő	A járulékjövedelem hány százaléka
Kezelőorvosok tiszteletdíja	323.925·53	
Szakorvosok	151.354·09	
Fogorvosok illetménye	40.472·40	
Kórházi orvosi költségek és szakorvosi vizsgálatok költsége	160.180·94	
Összesen	**675.932·96**	41·73%
Kórházi ápolás költségei:		
Kórházi ápolás	297.795·05	
Tüdőszanatóriumi ápolás	27.422·34	
Gyógyüdültetés	40.185·33	
Betegszállítás	3,882.60	
Összesen	**369.285·32**	22·80%

	Pengő	A járulékjövedelem hány százaléka
Gyógyszerellátás költségei	**444.903·09**	27·47%
Különleges gyógymódok	20.751·36	
Gyógyászati segédeszközök költsége	40.005·77	
Összesen	**60.757·13**	3·75%
Szülési	33.000·—	
Anyasági	48.591·45	
Temetési segélyek	94.904·31	
Összesen	**176.495·76**	10·90%
A fogorvosi rendelő fenntartása, a balatonkenesei és balatonszabadi üdülőhelyek fenntartása és fejlesztése és az üzemvitellel kapcsolatos költségek	137.766·69	8·51%
(Fogorvosi rendelő	30.557·53	
Külön hitel	70.538·37	
Költség	19.520·52	
Orvosi Tanács	1.299·80	
Közlöny	790·45	
Egyéb	15.060·02)	
A Segítőalapot terhelő személyi kiadások (a fogorvosok fizetése nélkül)	43.726·77	2·70%

A Segítőalap taglétszáma	15.444	tag
« « családtagokkal együtt	30.000	«
A kezelőorvosok száma	2.053	orvos
A kifizetett gyógyszervények darabszáma	313.097	vény
Szakvizsgálatra és kezelésre adott utalványok száma	23.211	drb
Különleges gyógymódok igénybevételére adott utalványok száma	22.514	«
Gyógyászati segédeszközök igénybevételére adott utalványok száma	7.504	«
Az ellenőrzőorvosi rendelő betegforgalma	56.105	tag
A fogorvosi rendelő betegforgalma	36.901	«
A gyógyüdültetésre beutaltak száma	355	«
A tüdőszanatóriumi « «	73	«
Az év folyamán kiutalt kölcsönök száma	1.656	drb

Az év végén 2.896 kölcsön volt kiadva, 1,014.907 pengő összegben. Az alap központi ügyvitelét ezidőszerint 34 tisztviselő látja el. Az 1935. évben Balatonfüred, Parád, Hévíz, Sikonda, Hajdúszoboszló, Mátraháza gyógyfürdőkkel volt megállapodása a Segítőalapnak. A balatonkenesei üdülő vendégforgalma az 1935. évben 4306 vendég volt 41.604 penziónappal.

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

Kegyúri ügyek. A székesfőváros, mint kegyúr a szűkös gazdasági viszonyok és a legszigorúbb takarékossági szempontok érvényesítése mellett is módot talált arra, hogy a főváros legszebb és legértékesebb építészeti emlékeit, a templomait jókarba helyezze.

A Budavári Koronázó Mátyás-templom majdnem 300.000 pengős költséget kitevő toronyrestaurálása annyira haladt, hogy az új toronysisak a Szent István-ünnepre már állvány nélkül volt. A restaurálás természetesen tovább folyik, minek

következtében az állványzat csak lassan tűnik el. Ez áldozatra azonban szükség van, hogy az épület művészi szépsége megmentessék.

Igen sürgős javításokat kellett végrehajtani a Szent István-bazilika tetőzetén, ahol a leeséssel fenyegető puha mészkő kiképzéseket és balluszterekét kellett megerősíteni és részben kicserélni az esetleges szerencsétlenségek megelőzése céljából.

Tovább folytatódott a kőbányai r. kath. plébániatemplom hiányos pirogranit díszeinek pótlása, hogy ennek a kivételesen szép műemléknek eredeti és jellegzetes, finom dísze visszaadassék.

Nagyobbszabású tatarozási, sőt az utcaszabályozással kapcsolatban, átépítési munkákat kellett végrehajtani a Szent Anna-plébánialak épületén.

A Rózsák-terén lévő gör. katolikus plébániatemplomban a mult évben megkezdett munkálatok folytatásaképp 4500 pengő költséggel a két előkészületi fa oltár márványoltárokkal pótoltatott. A főváros anyagi támogatásával folytatólag elkészült a külsőferencvárosi templom belső festésének újabb részlete. Muzsinszky Nagy Endre festőművész tervei szerint készülő festés előreláthatóan 1938-ban kerül befejezésre.

A főváros támogatásával, nagyrészt azonban a hivek áldozatkészségéből a Felső-Krisztinavárosban a Németvölgyi-út mentén egy 1000 személy befogadására alkalmas templom épült. Ugyancsak a főváros támogatásával megépült a Városmajori templom kampanileszerű 65 méter magas tornya.

Az év folyamán a közgyűlés hozzájárulása mellett megindult a Budapest-Középsőferencvárosi r. kath. plébániatemplom építése is a Gróf Haller-utca és Mester-utca sarkán, erre a célra kijelölt helyen. A templom terveit dr. Fábián Gáspár műépítész készítette, ugyancsak ő vezeti az építkezés lebonyolítását. A templom építési költségei (berendezés nélkül) 400.000 pengőt tesznek ki, mely költségekből $^1/_3$ részt az egyházközség hívei gyüjtöttek össze és bocsátottak az építkezés rendelkezésére.

Az egyes plébániák vezetésében az év folyamán több személyi változás következett be.

Teljes szolgálati idejük kitöltése mellett, hosszú papi működésük érdemeinek legteljesebb elismerése mellett a Hercegprimás úr Ő főmagassága hozzájárulásával és intézkedésére nyugalomba vonultak *Angyal* Kálmán dr. apát, tabáni és *Pápay* Ferenc prépost, terézvárosi plébánosok.

Négyévtizedet meghaladó papi munkásság után ragadta el a halál *Sagmüller* József praelatus-plébánost, az óbudai plébánia éléről.

Munkája teljében érte a halál *Filó* Károly tisztviselőtelepi plébánost, kinek írói munkásságát számos imakönyv fogja megmenteni a feledéstől.

Úgy az elköltözöttek emlékét, mint a nyugalombavonultak érdemeit a kegyúri bizottság jegyzőkönyveiben örökítette meg.

A megüresedett plébániajavadalmakra a kegyúri bizottság bemutatása alapján a Hercegprimás Úr Ő főmagassága

dr. *Hévey* Gyula érseki helynökségi titkárt terézvárosi,

dr. *Tille* Gyula segédlelkészt tabáni,

Légrády János helyilelkészt tisztviselőtelepi,

Leiner Mihály segédlelkészt óbudai

plébánossá kinevezte.

Az év folyamán az egész főváros területére kiterjedt görög katolikus plébánia kettéosztásával a főváros dunajobbparti (budai) oldalán új önálló görög katolikus plébánia alakult.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése ugyanis a budai görög katolikus hívők szorgalmazására indokoltnak tartotta, hogy a székesfőváros kegyurasága alá tartozó és a főváros egész területére kiterjedő budapesti görög katolikus plébánia a pasztoráció megkönnyítése és a görög katolikus hívek lelki szükségletének könnyebb és behatóbb ellátása céljából kettéválasztassék és a dunajobbparti hívek ellátására és lelki gondozására ugyancsak a székesfőváros kegyurasága alatt egy új Budai görög katolikus magyar plébánia létesítessék.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1935. évi költségvetés kegyúri csoportjánál a szervezés céljára 10.000 pengőt engedélyezett.

A m. kir. belügyminiszter, méltányolva a budai görög katolikus hívők óhajtását, a plébánia mielőbb történő felállíthatása céljából a költségvetésben engedélyezett 10.000 pengő hitelösszeg felhasználásához, a költségvetés általános kormányhatósági jóváhagyásától függetlenül folyó évi január hó 2-án kelt 132.942/1934. V. B. M. számú leiratában hozzájárult.

A törvényhatósági bizottság közgyűlésének elvi elhatározása szerint Budapest székesfőváros közönsége a főváros dunajobbparti (budai) részén felállítandó önálló görög katolikus magyar plébániát hajlandó a kegyurasága alá fogadni. Az új plébániatemplom ideiglenesen a II. ker., Fő-utcában lévő Flórián-kápolna. A főváros, mint kegyúr, gondoskodik a plébánia fenntartásáról és a javadalomról.

Miklósy István hajdúdorogi görög katholikus püspök, mint az illetékes egyházi főhatóság képviselője, folyó évi február hó 1-én kelt 252/1935. számú leiratában a fővárossal mint kegyúrral közölte, hogy a székesfőváros közönségének elvi elhatározását magáévá téve, a budapesti görög katolikus plébániát kettéosztotta és a főváros dunajobbparti részén új lelkészséget létesített olyképen, hogy a Dunafolyam maga a bennlévő szigettel továbbra is a balparti lelkészet joghatósági területe marad.

Az újonnan kihasított lelkészség ideiglenes adminisztratorául az egyházi főhatóság 1935. évi február hó 1-én kelt 253/1935. számú értesítése szerint *Balogh* Bálint áldozópapot rendelte ki, aki szolgálatát 1935. évi február hó 17-én megkezdette.

Az új görög katolikus plébániajavadalomra megválasztott első plébános részére a kegyúri bizottság az alábbi szövegű »Bemutatási-Oklevelet« adta ki:

23.907/1935. I. szám.

Bemutatási Oklevél.

Mi, mint az 1830. évi XVIII. t.-c. 33. §. (6) pontja, illetve az 1934. évi XII. t.-c. 5. §-ának (4) pontja értelmében a bemutatási jog gyakorlására hivatott Kegyúri Bizottság ezennel tudtára adjuk mindenkinek, akit illet, hogy az alulírott napon tartott ülésünkben a székesfőváros kegyurasága alá tartozó és újonnan szervezett dunajobbparti (budai) görög katolikus plébániajavadalomra

főtisztelendő Balogh Bálint adminisztratort, méltányolva nevezettnek hitbuzgalmát és jeles tehetségét, plébánosul megválasztottuk és biztosítjuk nevezett plébános urat, hogy évi javadalmazása mindenkor a következőkből fog állni.

A székesfőváros központi pénztárából előleges részletekben fizetendő évi 4.224 pengő, azaz: Négyezerkettőszázhuszonnégy pengő fizetés, évi 1.873 pengő, azaz: Egyezernyolcszázhetvenhárom pengő lakbérilletmény és legfeljebb 1 segédlelkész tartásdíja fejében 1.152 pengő, azaz: Egyezeregyszázötvenkettő pengő átalány.

Megjegyezzük, hogy amennyiben az újonnan szervezett dunajobbparti (budai) görög katholikus plébánia területe felosztatnék, illetve abból egy vagy több plébánia hasíttatnék ki, vagy annak egyrésze más, már létező plébániához csatoltatnék, ebbe, valamint a templom alap vagyonának arányalagos megosztásába a megválasztott javadalmas minden kártérítésre való igény nélkül belenyugodni tartozik.

Ezek mellett elvárja a székesfőváros, mint kegyúr, hogy az ünnepeken és vasárnapokon a nem magyar ajkú hívek részére a reggeli órákban esetleg tartandó külön misén kívül a többi összes istentiszteletek, időszaki ájtatosságok, szentbeszédek, közimák és a hívekhez intézett mindennemű közlések a kegyurasághoz tartozó ezen plébániatemplomban is kizárólag magyar nyelven tartassanak, magától értetvén, hogy ez a kikötés az egyházi szabályok értelmében görög nyelven tartandó szertartásokra nem vonatkozik.

Minek nagyobb hiteléül:

főtisztelendő Balogh Bálint úrnak, mint általunk megválasztott dunajobbparti (budai) görög katholikus plébánosnak, ezen hivatalos bemutató levelünket a szokott pecséttel és aláírással megerősítve kiadtuk.

Kelt Budapesten, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának kebelében alakult Kegyúri Bizottság 1935. évi november hó 22. napján tartott üléséből.

Szendy Károly s. k.,
polgármester, elnök.

A bemutatási oklevél alapján kinevezett plébános beiktatása után plébánosi működését a székhelyéül kijelölt Flórián kápolnában meg is kezdette.

Felekezeti segélyek. A főváros vallási téren nemcsak a kegyúri kötelezettségének tesz eleget, hanem a főváros területén működő vallásfelekezeteket működésükben segélyezéssel támogatja.

Az elmult esztendőben a törvényhatósági bizottság közgyűlése a főváros területén működő hitfelekezetek részére összesen 255.850 pengő *rendes hitfekezeti* segélyt engedélyezett. Ebből az összegből:

1. a Budai ág. h. ev. egyháznak 4.500 (Négyezerötszáz) pengő,
3. a Kelenföldi ág. h. ev. egyháznak 2.700 (Kettőezerhétszáz) pengő,
3. a III. ker. (óbudai) ág. h. ev. egyháznak 3.150 (Háromezeregyszázötven) pengő,
4. a Pesti Magyar ág. h. ev. egyháznak 13.500 (Tizenháromezerötszáz) pengő,
5. a Fasori ág. h. ev. egyháznak 11.250 (Tizenegyezerkettőszázötven) pengő,
6. a Pesti német ág. h. ev. egyháznak 2.700 (Kettőezerhétszáz) pengő,
7. a Kőbányai ág. h. ev. egyháznak 2.250 (Kettőezerkettőszázötven) pengő,
8. a Pesti tót ág. h. ev. egyháznak 1.350 (Egyezerháromszázötven) pengő,
9. a budapesti ref. egyházmegyének 107.800 (Egyszázhétezernyolcszáz) pengő,
10. a Budai gör. kel. szerb. egyháznak 900 (Kilencszáz) pengő,
11. a Pesti gör. kel. szerb egyháznak 900 (Kilencszáz) pengő,
12. a Budapest és környéke gör. kel. román egyháznak 900 (Kilencszáz) pengő,
13. az Unitárius egyháznak 2.250 (Kettőezerkettőszázötven) pengő,
14. a budapesti izr. hitfelekezeteknek 94.500 (Kilencvennégyezerötszáz) pengő,

ebből: a Pesti izr. Hitközségnek ..... 61.290 P
a Budai izr. « ..... 11.880 «
az Óbudai izr. « ..... 5.670 «
a Kőbányai izr. « ..... 3.780 «
a budapesti aut. ort. izr. hitközségnek ..... 11.880 «
Összesen ..... **94.500** P

15. a Jezsuita-rendnek 1.800 (Egyezernyolcszáz) pengő,
16. a Budapesti Központi Oltáregyesületnek 2.160 (Kettőezeregyszázhatvan) pengő,
17. a Felsőkrisztinavárosi egyházközségnek 2.700 (Kettőezerhétszáz) pengő,
18. a Mohamedán lelkészi tennivalók ellátásáért 540 (Ötszáznegyven) pengőt utalványoztatott.

Az egyes egyházak, hitközségek és szerzetesrendek rendkívüli szükségleteinek (tatarozások, javítások) részbeni fedezésére a főváros az alábbi összegű rendkívüli hitfelekezeti segélyeket folyósította.

Budapesti Református Egyházmegyének a Keresztyén Világszövetség (Protestáns) konferenciája költségeihez való hozzájárulásként engedélyezett 4000 pengő betudásával 89.000 (Nyolcvankilencezer) pengőt,

Budai ág. h. ev. egyháznak 15.000 (Tizenötezer) pengőt,
Pesti magyar ág. h. ev. egyháznak (beleértve Kőbányát is) 9000 (Kilencezer) pengőt,
Kelenföldi ág. h. ev. egyháznak 15.000 (Tizenötezer) pengőt,
Deák-téri ág. h. ev. német egyháznak 1.000 (Egyezer) pengőt,
Pesti Izr. Hitközségnek 8.000 (Nyolcezer) pengőt,
Jezsuita Rendnek 7.000 (Hétezer) pengőt,
Isteni Szeretet Leányai apácarendnek 400 (Négyszáz) pengőt,
Budapesti Unitárius egyházközségnek 4.500 (Négyezerötszáz) pengőt,
Lengyel templom részére 200 (Kettőszáz) pengőt,
Ferencrendi Mária Missziós Apácarend 500 (Ötszáz) pengőt,
Budai Izr. Hitközségnek 2.500 (Kettőezerötszáz) pengőt,
Karmelita Apácarendnek 500 (Ötszáz) pengőt,
Szent Ferenc Leányai Apácarendnek 400 (Négyszáz) pengőt,
Kőbányai Izr. Hitközségnek 1.000 (Egyezer) pengőt,
Zuglói róm. kat. egyházközségnek 1.000 (Egyezer) pengőt,
Auguszta telepi r. kat. kisegítő káp. egyesület 400 (Négyszáz) pengőt,
Törökőri róm. kat. egyházközségnek 1.000 (Egyezer) pengőt,
Sziklatemplom részére (Pálos-rend) 1.500 (Egyezerötszáz) pengőt,
Tabáni róm. kat. egyházközségnek 1.000 (Egyezer), pengőt,
Szent Gellért egyházközségnek 1.000 (Egyezer) pengőt,
Mohácsi vész emléktemplom részére 8.000 (Nyolcezer) pengőt,
Pongrácz-úti kisegítő kápolna részére 400 (Négyszáz) pengőt,
Szent Adalbert egyházközségnek 1.000 (Egyezer) pengőt,
Regnum Marianum egyesület részére 1.000 (Egyezer) pengőt.

Ezeken a rendes és rendkívüli hitfelekezeti segélyeken kívül a protestáns templomépítkezések céljaira a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése még külön 135.000 pengőt engedélyezett, mely összegből 90.000 pengő református és 45.000 pengő evangélikus templomépítkezések költségeire fordíttatott.

5. A kerületi elöljáróságok működése.

A kerületi elöljáróságok működése általában. A kerületi elöljáróságok mint a multban, a legutóbbi két esztendőben is az 1893. évi XXXIII. t.-c. által megszabott keretekben végezték munkájukat. Ezek a keretek természetesen állandóan bővültek az évek folyama alatt hozott törvényekkel és kiadott rendeletekkel. Sok olyan újabb ügykör van, amelynek elsőfokú elintézése a kerületi elöljáróságok hatáskörébe tartozik, s amelyről az 1893. évi XXXIII. t.-c. meghozatalakor még nem lehetett szó. Ilyen pl. a hadirokkantak ügyének I. fokú elintézése, ilyen az anyakönyvek vezetésével járó munka, az ebek kötelező veszettség elleni oltása és még több más ügykör is. Az utóbbi években a szegénysegélyezés ügye adja a kerületeknek a legnagyobb munkát, a megéllhetési nehézségek és a munkanélküliség következtében. Itt is örömmel állapítható azonban meg, hogy javulás tendenciája mutatkozik, s egyre

több és több ember él meg munkájából és mindig kevesebb munkabíró ember veszi igénybe a hatóság támogatását.

A különböző ügyekben kiadott hatósági szegénységi, vagyontalansági bizonyítványok száma még mindig igen nagy. Ezen a téren azonban nehéz javulást elérni, mert az általános elszegényedés nem máról holnapra megszüntethető jelenség.

Ha a kerületi elöljáróságoknak a közigazgatási és a hatósági bizonyítványokról vezetett iktatófüzeteit átvizsgáljuk, az iktatószámok nagymértékű emelkedését találjuk. Ugyanúgy emelkedett a kihágási iktatások száma, ami az erkölcsök eldurvulásában és a megélhetési nehézségekben találja magyarázatát.

A kerületi elöljáróságok ügyvitelének ellenőrzése. A kerületi elöljáróságok ügyvitelének ellenőrzése az elmult két esztendőben is a vonatkozó törvényes rendszabályok keretében történt. A kerületi adószámviteli osztályok ügyvitelét a székesfővárosi adóhivatali igazgató, illetve az állami adók kezelése tekintetében a m. kir. adófelügyelők végezték, a kerületi pénztárakat pedig úgy a kerületi elöljárók, mint a polgármester kiküldötte ellenőrizték.

A kerületi választmányok. A kerületi választmányok, bár azoknak tagjait a községi választások során a székesfőváros közönsége megválasztotta, még mindig nem működnek. Ennek oka egyrészt az, hogy a kormány nem küldötte ki az azokban helyetfoglaló személyek közül azokat, akiket az új fővárosi törvény értelmében ki kell küldenie, másrészt oka az, hogy a kerületek teljes szétválasztása nem történt meg.

A kerületi elöljárók értekezlete. A kerületi elöljárók rendes értekezleteiket az 1934. és 1935. esztendőkben is a szokásos módon tartották meg. Az 1934. évben 15, 1935-ben pedig 16 értekezleti ülést tartottak. A polgármesteri ügyosztályok a szabályrendeletek tervezeteit és azok végrehajtási utasításait véleményezés végett mindig kiadták, de egyéb, a kerületeket érdeklő ügyben is kikérték az ügyosztályok az értekezlet véleményét s így a kerületi elöljárók érvényesíthették a gyakorlati életből leszűrődött tapasztalataikat.

A kerületi elöljárók értekezleteiken az elmult két esztendőben a több-kisebb fontossággal bíró ügy mellett a hadirokkantak és hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. és ennek végrehajtása tárgyában kiadott 9300/1933. H. M. sz. körrendelet gyakorlati végrehajtásának kérdésével, a házasságon kívül született és gyermekmenhelyi gondozásban lévő kiskorúak elhagyottsága során követendő eljárással foglalkoztak. Szolgálati utasítást adtak ki a kerületi elöljáróságok gyermekvédelmi előadói részére, tárgyalták a munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerét és annak végrehajtását, a tűzoltófőparancsnoksággal egyetértésben megállapították a mozgóképszínházakra vonatkozó állandó jellegű tűzrendészeti kikötéseket, többízben foglalkoztak kéményseprési ügyekkel, mint pl. a kéményseprőszámla felülvizsgáló irodák működésével, a kémények seprési idejének megállapításával, az emeletráépítések alkalmával létesített kémények seprésével, kéményseprőjárdák jókarban tartásának ügyével, megfelelő számú kéményseprősegéd alkalmazása kérdésével stb., épületek tatarozási és átalakítási munkáinak végzésével, az épületek átalakításával kapcsolatban engedélyezhető adókedvez-

mények ügyével, a székesfővárosi ebadóról készülő szabályrendelet tervezetével, a hatósági orvosi bizonyítványok helyes kezelésével és kiadásával, a gyermekmenhelyi gondozásba helyezés iránti kérelmekkel stb.

Ezeken az ügyeken kívül az értekezlet a kisebb jelentőségű ügyek igen nagy számával foglalkozott. Közölték az értekezleti jegyzőkönyvek a különböző közigazgatási ügyekben kiadott miniszteri rendeletek számát és rövid tartalmát, úgyhogy a jegyzőkönyvek ezzel segítőtársai az elöljáróságok előadóinak s jelentékenyen megkönnyítik munkájukat.

Iparügyek. A kerületi elöljárók sajnosan tapasztalják, hogy az iparigazolványok és iparengedélyek kiváltása kevesbedett. Az iparigazolványok és iparengedélyek visszaadása, tehát az önálló iparűzés megszüntetése ezzel szemben állandóan szaporodik. Nagyobb iparűzés folytatására az iparosok egyáltalában nem kérnek jogot. Az 1884. évi XVII. t.-c. alapján űzhető telepengedélyezéssel kapcsolatos iparokra alig kérnek engedélyt, csupán a tűzifa raktározására és épületfatelepek felállítására adnak ki a kerületek kevés számban telepengedélyt.

Közjótékonyság. A kerületi elöljáróságoknak egyik legfontosabb problémája a közjótékonysági tevékenység ellátása a csökkentett költségvetési hitelösszegek terhére. Az egyes kerületekre háruló nagy munkát csak a Vöröskereszt egylet védőnőinek segítségével tudják a kerületi elöljárók elvégezni, akik környezettanulmányi jelentéseikkel igen nagy segítségére vannak a közigazgatásnak.

Egyesületi ügyek. A kerületekben lévő társadalmi, közművelődési, munkás és egyéb szakegyesületek működését az elmult két esztendőben is rendesen ellenőrizték a kerületi elöljáróságok. Nagyobb szabálytalanságoknak nem jöttek nyomára a vizsgálatok alkalmával s általában meg lehet állapítani, hogy az egyesületek működésüket az alapszabályaikban lefektetett szabályok értelmében fejtik ki.

Gyermekvédelem. A székesfőváros árvaszéke által átruházott hatáskörben végzett gyermekvédelmi munkájukat igazi szociális érzékkel végezték a kerületi elöljáróságok és intézkedéseik ellen az érdekeltek panaszt alig tettek. A gyermekmenhelyekben gondozott kiskorúak felmenőinek vagyoni és kereseti viszonyainak vizsgálata, a gondozásból kiadott, vagy onnan megszökött kiskorúak visszaállítása, a gyermekvédelmi ügyek helyes ellátása voltak azok a kérdések, amelyekkel a kerületi elöljáróságok foglalkoztak.

A kerületi elöljáróságok rendőri büntetőbíráskodása. A kerületi elöljáróságok rendőri büntetőbíráskodása az eddigi keretekben folytatódott.

6. A polgármesteri központi segédhivatal.

A polgármesteri központi segédhivatal évi működése. A polgármesteri központi segédhivatal (iktatója) veszi át a polgármesterhez vagy a polgármesteri ügyosztályhoz címzett összes beadványokat és kérvényeket, továbbá a postán érkező ügyiratokat s ezeket iktatás után az illetékes ügyosztályokhoz továbbítja. A polgármesteri köz-

ponti segédhivatal iktatója 1935. évben 320.760 ügydarabot iktatott. Az iktatott ügydarabok az egyes ügyosztályok között a következőkép oszlottak meg :

I. ügyosztály	26.981	darab	IX. ügyosztály	45.050	darab
II. «	12.065	«	X. «	40.821	«
III. «	25.057	«	XI. «	4.381	«
IV. «	87.600	«	XII. «	6.068	«
V. «	9.148	«	XIII. «	6.566	«
VI. «	16.718	«	XIV. «	4.442	«
VII. «	23.284	«	Kihágási iktatmány	5.632	«
VIII. «	6.947	«	Összesen	**320.760**	darab

A polgármesteri központi segédhivatal (tudakozója, tárgy- és névmutatója) nyilvántartja a benyujtott és iktatott összes kérvényeket, beadványokat és az ideforduló feleknek ezen ügyekben megfelelő felvilágosítást ad. Továbbá tájékoztatást nyujt, hogy a polgármesterhez benyujtandó beadványokhoz milyen okmányokat kell csatolni, valamint a beadványokra mennyi és milyen okmány- (esetleg városi) bélyegeket kell leróni (felragasztani). Ezenkívül útbaigazítást ad, hogy melyik hivatal illetékes a beadványok elintézésére. A polgármesteri központi segédhivatal *tudakozója 1935. évben 132.576 személynek adott útbaigazítást.*

A polgármesteri központi segédhivatal (kézbesítő hivatala) veszi át kézbesítés céljából az ideérkező ügyiratokat s azok továbbításáról egyrészt maga, továbbá a kerületi elöljáróságokon működő kézbesítők útján gondoskodik. A polgármesteri központi segédhivatal *kézbesítő hivatala 1935. évben 1,120.757 ügydarab továbbításáról gondoskodott.*

Ebből az

I.—XIV. ügyosztálynak	52.368	darab	Kerületi adószámviteli hivatalnak	72.411	darab
Egyéb városházi hivataloknak	88.160	«	Különféle külső hivataloknak	31.646	«
I. ker. elöljáróságnak	34.829	«	Minisztériumoknak	7.518	«
II. « «	31.869	«	Soronkívüli kézbesítések	14.121	«
III. « «	27.288	«	Irattárnak vétívek	107.934	«
IV. « «	33.518	«	Iktató útján továbbított ügydarabok	202.371	«
V. « «	50.892	«	Iktatás nélkül továbbított ügydarabok	63.024	«
VI. « «	58.489	«	Kihágási továbbított ügydarabok	5.632	«
VII. « «	65.688	«	Összesen	**1,120.757**	darab.
VIII. « «	61.089	«			
IX. « «	46.214	«			
X. « «	33.429	«			
XI. « «	25.702	«			
XIV. « «	6.565	«			

A kerületi elöljáróságok 1935. évben 1,512.938 ügydarabot kézbesítettek az alábbi kimutatás szerint :

Elöljáróság	Kézbesített ügydarabok száma	Napi kézbesítés	Altisztek száma	Egy altisztre eső napi kézbesítések száma	Egy kézbesítés átlagos költsége fillér
I. kerület	92.837	309	6	51	13
II. «	79.517	265	5	53	13
III. «	80.846	270	6	45	16
IV. «	57.123	190	3	63	11
V. «	140.049	467	8	58	12
VI. «	225.746	752	13	58	12
VII. «	185.429	658	14 [1]	47	13
VIII. «	215.645	719	11	65	10
IX. «	168.805	563	8	70	10
X. «	147.158	491	8	61	11
XI. «	87.368	291	6	48	14
XIV. «	32.415	432	7	61	12
	1,512.938	**5.407**	**95**	**57**	**12**

[1]) 9 hónapig ; három hónapon át 10 altiszt.

A polgármesteri központi segédhivatal (közgyűlési nyilvántartója) a székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlése elé kerülő ügyeket nyilvántartja és ezekben az ügyekben felvilágosítást ad, valamint a közgyűlési tárgyak másolása és kiadmányozásáról is gondoskodik. A Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának *(közgyűlési ügyek)* kezelésénél *1935. évben nyilvántartott tételek száma 689.*

A polgármesteri központi segédhivatal iktatja és nyilvántartja Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága *felebbezési albizottságához* érkező ügyeket, az *itt nyilvántartott ügyek száma 1935. évben 437.*

A polgármesteri központi segédhivatal a bizottsági (szakbizottságok) ülések nyilvántartását is vezeti.

A Polgármesteri Központi Segédhivatal a székesfőváros polgármesteréhez, mint II. fokú rendőri büntető bíróhoz érkező összes felebbezéseket (kihágási ügyeket) központilag kezeli. Ezekben az ügyekben felvilágosítással szolgál, továbbá az ügyek kiadmányozásáról gondoskodik, valamint a II. fokú kihágási ügyek irattárát központilag kezeli. A Polgármesteri Központi Segédhivatal *1935. évben 5632 kihágási ügyet kezelt*, melyek közül

a polgármesteri V. ügyosztálytól	2.558	darab
« « VII. «	69	«
« « VIII. «	2.613	«
« « X. «	371	«
« « XIV. «	21	«
összesen	**5.632**	darab

érkezett.

A Polgármesteri Központi Segédhivatal (irattára) az elintézett ügyiratokat megőrzi, továbbá szükség esetén kívánságra hivatalos másolatokat ad ki szabályszerű hatósági illetékek megtérítése mellett. A Polgármesteri Központi Segédhivatal *irattára 1935. évben 281.977 darab ügyiratot kezelt.*

A Polgármesteri Központi Segédhivatal tartja nyilván és veszi át az idegennyelvű és fordítást igénylő ügyiratokat, azok hites fordításáról a m. kir. belügyminisztérium fordítói osztálya útján gondoskodik. A székesfőváros által fordításra kiadott ügydarabok száma 634 darab. A m. kir. belügyminisztérium fordító osztályától előzetesen lefordított és így leérkezett ügydarabok száma 575, *összesen 1935. évben a lefordított ügydarabok száma 1209.* A m. kir. belügyminisztériumba felküldött 634 ügydarab fordítói díja 5825·45 pengő, a m. kir. belügyminisztériumban előzetesen lefordított 575 ügydarab fordítói díja 4115·01 pengő, tehát *összesen 1935. évben 9940·46 pengőt fizetett a székesfőváros fordítói díjak címén.*

A polgármester az 1935. évi április hó 23-án kelt 5206/1935. I. számú rendeletével a sajtótermékek (hírlapok, folyóiratok és szaklapok) előfizetésének és szétosztásának, továbbá a polgármesteri XIV. ügyosztály által beszerzett könyvek raktározásának és kezelésének ügykörét a Polgármesteri Központi Segédhivatal hatáskörébe utalta. A székesfőváros *1935. évben 558 hírlapra, folyóiratra stb. fizetett elő 3656 példányszámban.*

Ezek a megrendelések az alábbiak szerint oszlanak meg:

Előfizetett: 284 belföldi szaklapra	1.807	példányban
« 32 napilapra	156	«
« 17 várospolitikai lapra	787	«
« 11 hivatalos «	614	«
« 214 külföldi «	292	«
Összesen . 558 lapra	**3.656**	példányban.

Ezenkívül a Polgármesteri Központi Segédhivatal *1935. évben* a polgármesteri XIV. ügyosztály által beszerzett *7296 kötet könyvet kezelt* s ebből *4455 kötet könyvet adott ki.*

Végül a Polgármesteri Központi Segédhivatal *18.428 darab városi bélyeget adott el 11.476·66 pengő értékben.*

7. Illetőségi és katonai ügyek.

A közjogi és illetőségi ügyek. Az elmult évben magyar állampolgári esküt tett 712 egyén, a magyar állam kötelékéből elbocsáttatott 36 egyén. Illetőségi bizonyítvány kiállíttatott 1997 egyén számára. Törvényesítési ügyben 446 esetben, anyakönyvi kiigazítási ügyben 1240 esetben hozott határozatot, házassági kihirdetés alól 3472 esetben adott felmentést az illetékes ügyosztály és 653 esetben köttetett vallásegyesség. Nyolc egyesület ellen folyt le vizsgálat.

Országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék. »Az országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék 1933—1935. évben történő kiigazításának szabályozása« tárgyában 188.100/1932. B. M. szám alatt kelt belügyminiszteri körrendelet 1. §-a értelmében, a választók névjegyzékébe az 1933—1935. években hivatalból kell felvenni mindazokat, akik a választójogosultság egyéb kellékeinek birtokában, a kiigazítás évében elérik a választójogosultsághoz megkívánt életkort. Ezt a felvételt az 1930: XV. törvénycikk értelmében 1930. évi december hó 31-én történt összeírás alkalmával kiállított összeírólapok alapján kell végrehajtani.

Ezeknek a rendelkezéseknek megfelelően a központi választmány irodája az 1930. évi december hó 31-én történt összeírás alkalmával kiállított összeírólapok közül kiemelte mindazon férfiak összeírólapját, akik ebben az évben érték el vagy fogják elérni életkoruk 24. évét és mindazon nők összeírólapját, akik ebben az évben érték el vagy fogják elérni életkoruk 30. évét.

Az összeírólapokban megnevezett egyének lakása azonban a több mint négy évvel ezelőtt történt összeírás óta sok egyénnél megváltozhatott és meg is változott, azért az iroda az ezen kiemelt összeírólapokban megnevezett egyének új lakásának, illetve lakcímének a bejelentőhivatal útján való újabb megállapítása iránt intézkedett.

Az újabb lakcímekkel kiegészített összeírólapokat az iroda január hónapban szavazókörönkint csoportosította, illetve az egész összeírólap-anyagot névjegyzékszerűen elrendezte.

Ezeknek az előmunkálatoknak alapján a központi választmány irodája a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1936. évre készülő névjegyzékébe való felvétel céljából február hónapban választójogosultságuk fennállásának szempontjából, az érdekeltek közbenjötte mellett, tüzetesen vizsgálat alá vette azoknak a férfiaknak és nőknek összeírólapjait, akik a folyó évben elérték vagy elérik életkoruk 24., illetve 30. évét.

Ezen vizsgálat során egyidejűleg azoknak az összeírólapjait, akik az összeírás óta elhaltak, máshová költöztek, vagy akikről a rendelkezésre álló adatokból megállapítást nyert, hogy velük szemben az 1925 : XXVI. t.-c.-ben felsorolt kizáró okok valamelyike fennforog, a többiek összeírólapjaitól, kimutatásbafoglalás céljából, elkülönítette.

Egyúttal megtette azokat az intézkedéseket is, amelyek során a választójogosultak március 1-től 15-ig terjedő idő alatt az illetékes kerületi elöljárónál írásban vagy személyesen szóval kérhetik a választók névjegyzékébe való felvételüket.

Ezen utóbb említett módon előterjeszthető kérelmek benyujtásának helyéről, idejéről és módjáról a központi választmány a február hó 25-én kibocsátott hirdetménye útján tájékoztatta a lakosságot.

A Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1936. évre készülő névjegyzékének kiigazítási munkálataival kapcsolatban a központi választmány irodája március hónapban megállapította, hogy a folyó évi névjegyzékbe felvettek közül kik azok, akik választójogukat időközben elvesztették, elköltöztek vagy meghaltak s akik tehát ennek következtében a névjegyzékből törlendők.

Március hó végéig a kerületi elöljárók beterjesztették a központi választmány irodájához mindazon egyének kérelméről készített jegyzőkönyveket, akik a folyó évi március hó 1. és 15-ike közötti időben a választói névjegyzékbe való felvételüket kérték.

Időközben az országgyűlésnek a Kormányzó Úr Ő főméltósága által a folyó évi március hó 5. napján történt feloszlatása és az országgyűlési képviselőválasztásoknak a m. kir. belügyminiszter részéről történt kiírása következtében a székesfőváros központi választmánya március hó 11. napján ülést tartott és abban a képviselőválasztásokat mind a három budapesti választókerületben április hó 6. és 7. napjaira tűzte ki és ugyanakkor megválasztotta a három választókerület választási bizottsági elnökeit.

Az országgyűlés feloszlatásával egyidejűen megkezdődtek a polgármesteri IV. ügyosztályban a képviselőválasztásokkal kapcsolatos előmunkálatok, amelyek a képviselőválasztásokkal fejeződtek be.

A Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1936. évre készülő névjegyzékének kiigazítási munkálatai során a központi választmány irodája, április hónapban az ideiglenes pótnévjegyzékbe felveendő egyénekre vonatkozóan elkészítette az Adrema-címlemezeket, hogy ennek alapján sokszorosítsa az újonnan felvettek jegyzékét.

Ezzel kapcsolatban megtette azokat az előzetes intézkedéseket is, amelyek a névjegyzékeknek a május hó 16. napjával kezdődő közszemléjével összefüggnek.

A Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1936. évre készülő névjegyzékének kiigazítási munkálatai május hónap első felében befejeződtek és a munkálatok eredményét az iroda a május hó 15. napján tartott központi választmányi ülés elé terjesztette.

A központi választmány ülése az iroda javaslatát elfogadta és ehhez képest az ideiglenes pótnévjegyzékbe 5043 személyt vett fel, a folyó évre érvényes névjegyzék átvizsgálása során pedig a névjegyzékből kihagyott 2031 egyént.

Ezek szerint az 1936. évre készülő névjegyzékben, az 1935. évi május hó 15-én fennállott állapotnak megfelelően összesen: 326.239 választó szerepelt.

A központi választmány a megállapított ideiglenes pótnévjegyzéket és a kihagyottak jegyzékét, az előírt hitelesítés után, május hó 16. napjától kezdve június

hó 14. napjáig bezáróan a Központi városházán, a kerületi elöljárói hivatalokban és az egyes lakóházakban közszemlére tétette ki.

A Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1936. évre készülő s közszemlére kitett ideiglenes pótnévjegyzék ellen 7527 felszólalás érkezett.

Ezeket a felszólalásokat a központi választmány irodája a szerint csoportosította, amint a felszólaló

a) a névjegyzékbe való felvételét,

b) lakásváltoztatásának keresztülvezetését vagy

c) egyes személyi adatainak helyesbítését kérte.

A központi választmány a felszólalásokat érdemileg elintézte.

Szavazókörök megállapítása. Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930 : XVIII. t.-c. 16. §-ának (1) bekezdése szerint az összes választók közül való választás választókerületekben és ezeken belül szavazókörökben történik, az említett törvénycikk (5) bekezdése szerint pedig a szavazóköröket a polgármester állapítja meg.

A Budapest székesfővárosi törvényhatósági választók névjegyzékének legutóbb az 1930. évben történt összeállítása alkalmával a szavazókörök számát az országgyűlési képviselőválasztói szavazóköröknek a m. kir. belügyminiszter által az 1925 : XXVI. t.-c. 13. §-ának (5) bekezdése értelmében megállapított számához képest 200-ban, beosztását pedig — a gyakorlati követelményeknek megfelelő kisebb változtatásoktól eltekintve, ugyancsak az országgyűlési képviselőválasztói szavazókörökkel azonosan állapította meg a polgármester.

Az országgyűlési képviselőválasztók névjegyzékének legutóbb az 1931. évben történt összeállítását megelőzően a m. kir. belügyminiszter 21.944/1931.—II. számú rendeletével engedélyt adott ahhoz, hogy

a) a szavazókörök beosztását illetően, a törvényhatósági választói névjegyzék legutóbbi összeállításakor, a gyakorlati követelményeknek megfelelően lényegtelen módosítások figyelembe vétethessenek és hogy

b) az így megállapított beosztás szerinti szavazókörök közül azok, amelyekben a választók száma túlságosan megnövekedett, kettéosztassanak és ehhez képest a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztói szavazókörök száma az eredetileg megállapított 200-ról 250-re emeltessék.

Az 1925 : XXVI. t.-c. 28. §-ának (1) bekezdése, illetve az 1930 : XVIII. t.-c. 15. §-ának (2) bekezdése értelmében az 1936. évben úgy az országgyűlési képviselőválasztók, mint a Budapest székesfővárosi törvényhatósági választók névjegyzékét újból össze kell állítani.

Egyrészt az a körülmény, hogy a kétféle választói névjegyzék összeállításával kapcsolatos munkálatok egy része egyidőben fog lefolyni, másrészt célszerűségi és takarékossági szempontok szükségessé teszik, hogy a törvényhatósági választók névjegyzéke, a szavazókörök számát és beosztását illetően, azonos legyen az országgyűlési képviselőválasztók névjegyzékével.

Erre való tekintettel és az 1930 : XVIII. t.-c. 16. §-ának (5) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján, a Budapest székesfővárosi törvényhatósági választók névjegyzéke szavazóköreinek számát, a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék szavazóköreinek számával egyenlően, 250-ben, ezen

szavazókörök területi beosztását pedig ugyancsak a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék jelenlegi területi beosztásával egyenlően állapította meg a polgármester.

Az országgyűlési képviselőválasztásoknak és a névjegyzék új összeállításának a székesfővárost terhelő költsége. Az 1935. év folyamán általános országgyűlési képviselőválasztások voltak. Ezenkívül a székesfővárosban — minthogy a déli országgyűlési képviselőválasztókerületben a választási eljárást meg kellett ismételni — időközi képviselőválasztás is tartatott. Ezt követően az 1936. évben újra kellett összeállítani a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók névjegyzékét.

Úgy a képviselőválasztásokra, mint a névjegyzék újból való összeállítására vonatkozó munkálatok ellátásával kapcsolatos költségek átmenetileg a székesfőváros községi háztartását terhelik. A székesfőváros előlegezi a költségeket, amelyeknek megtérítését az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925 : XXVI. t.-c. 183. §-ában foglalt rendelkezés biztosítja. Ezen rendelkezés szerint a választók összeírásának előkészítésével, az összeírással, a névjegyzékek elkészítésével és kiigazításával járó, valamint a választási eljárás során felmerülő összes személyi és dologi hivatalos kiadások az államkincstárt terhelik.

Az 1924. évet megelőzően az államkincstár az e címeken felmerülő költségek nagyobb részét meg is térítette. Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924 : IV. t.-c. életbeléptetése óta azonban már csak kisebb $^1/_3$—$^1/_6$-od részben térülnek meg a fővárosnak ezek a kiadásai. Sőt az utóbbi évekre vonatkozóan a költségmegtérítés tekintetében még nem történt kormányintézkedés.

A székesfőváros időnkint, legkésőbb azonban évenkint részletes jelentést tesz a belügyminiszternek az előbb említett törvénycikk 183. §-a alapján felmerült kiadások összegéről és felterjesztéseiben állandóan szorgalmazza a már felmerült költségeknek a székesfőváros részére való mielőbbi és teljes összegű megtérítését.

A névjegyzékkiigazítással kapcsolatban ezek a költségek az 1933. évben 31.023·26 pengőt, az 1934. évben 24.827.63 pengőt tettek ki. A folyó évben megtartott országgyűlési képviselőválasztásoknak eddig elszámolt és igazolt költsége 99.247·25 pengő. E költségek megtérítése iránt a főváros felterjesztést intézett a belügyminiszterhez.

Katonai beszállásolás. A székesfőváros tulajdonában lévő laktanyákat — a Mária Terézia laktanyának Liliom-utcai szárnya kivételével, amelyet a Horthy Miklós Főiskolai Collegium részére a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium bérel — az elmult évben is igénybe vette a m. kir. honvédelmi igazgatás állandó katona-beszállásolás céljaira.

A laktanyák használatáért a kincstár által fizetett térítési díj (laktanyabér) az elmult 1935. évben sem változott.

A laktanyatulajdonos városok részéről erős mozgalom indult meg a laktanyák évtizedeken át élvezett házadómentességének (1879. évi XXXVI. t.-c. 18. §-a) visszaállítása érdekében, mert a laktanyabérek után 1932. év óta kivetett házadó erősen korlátozza a laktanyaépületek karbantartási lehetőségét.

Az átvonuló katonaság beszállásolását a főváros az elmult évben is a tiszti szálláshelyek (Mária-utcai tiszti szálló, Ferenc József laktanyai tiszti otthon) fenntartásával és kisrészben szállodai szobák igénybevételével teljesítette.

Fegyvergyakorlatok, csapatok elhelyezése stb. alkalmával a honvéd hatóságok kérésére folyó évben is számos előfogatot bocsátott a főváros a csapatparancsnokságok rendelkezésére.

A Mária Terézia-laktanyában elhelyezett Horthy Miklós Főiskolai Collegium részére az elmult évben újabb helyiségeket engedett át a honvédelmi igazgatás. Ennek következtében az 1935. évben most már 42.148 pengővel kevesebb bért fizet a honvédelmi kincstár a Mária Terézia-laktanya használatáért. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium ezzel szemben csak 20.000 pengő évi bért ajánlott fel a fővárosnak a Horthy Miklós-kollégium összes helyiségeiért. Az ajánlat ügyében még nem döntött a főváros.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

KÖZSÉGI HÁZTARTÁS ÉS VÁROSGAZDASÁG

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet. A székesfőváros háztartási helyzete az 1935. évben kedvezőbben alakult, mint ahogy a költségvetésben számításba vette. Az 1935. évi módosított költségvetés szerint 3·6 millió hiánnyal kellett számolni, de az a céltudatos, tervszerű gazdálkodás, ami a gazdasági válság súlyosabb napjaiban is megóvta a fővárost a nagyobb bajoktól, ezúttal is megjavította az eredményt a valóságban. A zárószámadás adatai szerint ugyanis az előírt bevételek 1·2 millió pengővel meghaladták a kiadásokat és így a költségvetésben előirányzott *hiány* helyett az előírás szerint *felesleg* mutatkozott. A háztartási helyzet tehát 4·8 millió pengővel kedvezőbben alakult, mint ahogy a költségvetés alapján remélni lehetett.

Ezt az eredményt csak szigorúan gondos és takarékos gazdálkodással lehetett elérni. A deficites költségvetést a helyzettel számoló óvatos gazdálkodással kellett egyensúlyba hozni, amit úgy értek el, hogy a háztartás vitelénél szigorúan a költségvetéshez alkalmazkodtak és a fölmerülő szükségletek elbírálásánál mindig figyelemmel voltak a székesfőváros deficites költségvetésére s így minden téren a leggondosabb takarékosságot alkalmazták. Ilyen módon több mint 4 millió pengő megtakarítást lehetett a költségelőirányzattal szemben elérni.

Így alakult a helyzet *előírás* szerint. Az előírás végösszege azt mutatja, hogy a községi háztartásra mennyi anyagi kötelezettség (kiadás) hárult és ezzel szemben milyen összegű anyagi szolgáltatáshoz (bevételhez) szerzett jogot. E könyvszerű eredmény mellett természetesen nagyon fontos a háztartási helyzet alakulása szempontjából a pénztári vagy másként *lerovási* eredmény, amely a valóságban teljesített kiadásokat és valóban befolyt bevételeket mutatja. Ez az eredmény már kedvezőtlenebb. A bevételek ugyanis nem folytak be az előírt mértékben. A 150·5 millió pengő előirányzott bevétel helyett csak 145·5 millió pengő folyt be a valóságban. Így nem lehetett a kiadásokat a bevételekből fedezni és a pénztári kezelésben 6·5 millió hiány mutatkozott.

A gazdasági viszonyok következménye, hogy nem folynak be az esedékes bevételek és a bevételi hátrálékok 65·2 millió pengőt tesznek ki. A bevételi hátrálékok legnagyobb része adóhátrálék (30 millió), lakásbértartozás (1·8 millió) és kórházi ápolási díjtartozás (12·5 millió). Ezek a hátrálékok azonban a gazdasági viszonyok javulásával csökkenni fognak.

A zárószámadás mérlege szerint — amely az összes követelések és tartozások figyelembevételével készült — 1,305.071·59 pengő az a hiány, amit az 1937. évi költségvetésben kell fedezni. A költségvetésben még 3·6 millió pengő hiánnyal

kellett számolni, amivel szemben a zárószámadás szerint csak 1·3 millió a hiány, ami fedezetre szorul. Ez a költségvetésnek 0·866%-a. A hiány ilyenmérvű lefaragása a pénzügyi helyzethez alkalmazkodó gazdálkodásról adhat számszerű bizonyságot.

Mindezek a számok kedvező képet adnak a háztartási helyzet 1935. évi alakulásáról. Mindenesetre igazolják, hogy a székesfőváros háztartása 1935-ben is fennakadás nélkül teljesítette az adott viszonyok között nehéz feladatát.

A székesfőváros gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése. A községi háztartásnak pénzügyi egyensúlya érdekében a polgármester az 1935. évben is szükségesnek tartotta a költségvetés végrehajtásának fokozottabb pénzügyi ellenőrzését, azért kiadta a 208.808/1934—VI. sz. rendeletét, amelyben a pénzügyi ellenőrzést újból szabályozta.

Ebben a rendeletben a polgármester először is rámutatott arra, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése a költségvetést megállapító határozatával a hiteleket átlagban mintegy 10%-kal csökkentette s épen ezért az előző évek gyakorlatától eltérően az 1935. évi költségvetési hiteleket nem zárolja. Az ellenőrzés tekintetében tett főbb rendelkezések pedig a következők voltak :

Minden olyan előterjesztést, amely a költségvetésben előirányzott bevételek csökkenését vonhatja maga után vagy díjszabások, bérek stb. leszállítását foglalja magában, előbb a pénzügyi osztályhoz kell véleményezés végett eljuttatni.

A költségvetésbe felvett hiteleket általában 12 havi egyenlő részletben szabad csak felhasználni, feltéve, hogy törvény, miniszteri rendelet, szabályrendelet, közgyűlési határozat, polgármesteri rendelet vagy magánjogi szerződés másként nem rendelkezik.

A költségvetésbe felvett hitelek felhasználását illetően az egyes kiadási tételek szövegét szorosan kell magyarázni s a hiteleket nem lehet oly célra felhasználni, amely a kiadási tételek szövegének kiterjesztő magyarázata folytán volna csak lehetséges.

A költségvetésbe felvett dologi kiadásokra, főleg a berendezési és felszerelési tárgyakra (bútor, ágynemű, eszközök, tanszerek, könyvek), a ruházatra (altiszti, szolgálati, intézeti ruha, cipő stb.) és a fogyasztási anyagokra (víz, gáz, tüzelőanyag, élelmezési cikkek, olaj, benzin stb.) felvett hitelösszegek felhasználása csakis a legszükségesebb keretek között történhetik. A hitelek felhasználását azért már az év elején úgy kell beosztani, hogy a hitel az év végéig elegendő legyen.

Azokat a kiadási tételeket, amelyeket külön megjelölt bevételi forrásból (kisajátítási célokra, a fővárosi pénzalap jutalékára, Újpest város területhasználati díjrészesedésére, az Óbudai és Boráros-téri hidak építési költségeihez való hozzájárulásra, tandíjkezelési jutalékra, hatósági ínségenyhítő tevékenységre felvett összegek kell fedezni, csak a tényleg befolyó összegek erejéig szabad felhasználni s csak akkor, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevételek befolynak.

Minden olyan esetben, amidőn az 1935. évi költségvetésben fedezettel nem bíró kiadások, póthitelek engedélyezésének szükségessége merül fel, még az előzetes tárgyalások kezdeményezését megelőzően a pénzügyi ügyosztály véleményét kell kikérni s a tárgyalásokat csak abban az esetben szabad megindítani, ha a pénzügyi osztály a fedezet szempontjából észrevételt nem tesz.

A megrendelőlevélbe vagy a vállalatbaadásról szóló polgármesteri határozatba be kell venni, hogy a főváros a számlákat a központi számvevőségnél való benyujtástól számított 30. napon, a kereseteket pedig 8. napon fogja kifizetni. Az említett határidőt a számvevőség kezelőosztálya a számla, illetve keresetkimutatás beiktatása alkalmával a számlára, illetve keresetre feljegyzi. Az 1000 pengőn aluli számlákra s keresetkimutatásokra ez a kifizetési határidő egyáltalán nem vonatkozik. Ezek előbb is fizethetők. A tőzsdei szokások szerint kötött ügyleteknél a kifizetés napjának megállapítása az e tekintetben fennálló üzleti szokások szerint is történhetik. Ezt a körülményt azonban a megrendelőlevélen igazolni kell a fizetési határidő feltüntetésével. A székesfőváros üzemeinek számláin a kifizetés napját nem kell feltüntetni, hanem ezeket a megfelelő felülvizsgálat, érvényesítés, előírás és számfejtés után a központi pénztárhoz kell továbbítani. Vitás esetben a kifizetés napját a pénzügyi osztály határozza meg.

A kerületi elöljáróságok hatáskörébe utalt hitelek felhasználásánál szintén alkalmazni kell ezeket a rendelkezéseket.

Szigorúan tilos a határozat vagy megrendelőlevél aláírása előtt megrendeléseket tenni, más célra adott előlegekből kifizetéseket teljesíteni s erre utólag felhatalmazást kérni, avagy olyan megrendeléseket aláiratni vagy kiadni, amelyek az 1936. esztendőt terhelik vagy terhelhetik.

A rendeletben foglaltak meg nem tartása vagy azzal ellenkező magatartás fegyelmi eljárást von maga után.

Az új vásárpénztári intézmény létesítése. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a 172/1935. kgy. számú határozatában fölhatalmazta a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a székesfőváros közönsége és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolás alatt budapesti bej. cég között fennálló jogviszony megszűnik, a vásárpénztári intézménynek a székesfővárosi marha- és sertésvásártereken való fenntartása tárgyában a székesfőváros közönsége nevében a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. által erre a célra legalább 500.000 pengő alaptőkével alapítandó részvénytársasággal szerződést kössön. A közgyűlés egyúttal megállapította a szerződés kiegészítő részét képező díjszabást.

Ezt a közgyűlési határozatot a kormányhatóság némi módosításokkal és kiegészítésekkel a 117.878/1935. B. M. számú leirattal jóváhagyta. Ennek alapján a közgyűlés 1935. évi november hó 29-én a 625/1935. kgy. sz. határozatával a következő szerződés megkötését határozta el:

I.

A szerződés tárgya.

(1) A székesfőváros a részvénytársaságot megbízza azzal, hogy a vásárpénztári intézményt a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásártereken ezen szerződés időtartama (II. pont) alatt és annak értelmében fenntartsa.

(2) A részvénytársaság kötelezi magát, hogy a vásárpénztári intézményt a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásártereken ezen szerződés időtartama (II. pont) alatt és annak értelmében fenntartja.

II.

A szerződés időtartama.

A szerződés időtartama a szerződésnek a szerződő felek által való aláírását követő hónap első napjától számított 30 (harminc) év.

III.

A részvénytársaság működése általában.

(1) A részvénytársaság ennek a szerződésnek időtartama alatt üzleti működést csak ennek a szerződésnek keretein belül fejthet ki.

(2) A részvénytársaság köteles az (1) bekezdésben említett működése során:

a) az állategészségügyre vonatkozó jogszabályokat és a székesfőváros által Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterek, valamint marha- és sertésvágóhidak tekintetében kiadott rendelkezéseket és

b) a vásárpénztári intézmény célját állandóan szem előtt tartani.

(3) A vásárpénztári intézmény célja:

a) hogy Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárok forgalmát különösen azok hírnevének emelésével növelje,

b) hogy a jóminőségű élő állatoknak az *a)* alatt említett vásárokra való hozatalát, különösen az élő állatokat eladóknak és vevőknek ehhez való bizalma növelésével előmozdítsa,

c) hogy az állattulajdonosok élő állatjainak az *a)* alatt említett vásárokon bizomány vagy megbízás útján való értékesítését lehetővé tegye,

d) hogy az iparukat Budapest székesfőváros területén űző mészárosok és hentesek részére hússzükségleteiknek az *a)* alatt említett vásárokon való beszerzését megkönnyítse,

e) hogy a *d)* alatt említett mészárosok és hentesek részére az állatok vágásából eredő melléktermékek értékesítését elősegítse,

f) hogy Budapest székesfőváros közélelmezésének érdekeit szolgálja,

g) hogy az állattenyésztőket és állathízlalókat az *a)* alpontban említett vásárokon forgalomba hozni kívánt állataikra nyujtandó hízlalási kölcsönökkel — a zsírtermelőket és zsírkereskedelmet pedig lombard kölcsönökkel — támogassa.

(4) A részvénytársaság ennek a szerződésnek időtartama alatt élő állatok adásvételére vonatkozó ügyletet saját számlájára sem közvetlenül, sem közvetve nem köthet és ilyen adásvételi ügyletek részese nem lehet.

IV.

A részvénytársaság által szedhető díjak.

(1) A részvénytársaság ezen szerződés által szabályozott működése során ennek a szerződésnek kiegészítő részét képező díjszabásban említett esetekben az ugyanott megállapított díjakat szedheti.

(2) Az (1) bekezdésben említett díjak után a mindenkor érvényben levő jogszabályok alapján járó és az azok értelmében áthárítható adókat a részvénytársaság az (1) bekezdésben említett díjszabás értelmében a díjak fizetésére kötelezettre áthárithatja.

(3) A szerződő felek kijelentik, hogy az (1) bekezdésben említett díjszabás által tartalmazott díjak fajait és mennyiségüket a mezőgazdák, a hízlalók, az állat- és húskereskedők, a húsiparosok és fogyasztók érdekeinek, valamint a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és állatvásárokhoz fűződő közgazdasági érdekek szem előtt tartása mellett állapitották meg.

(4) Ha az (1) bekezdésben említett díjszabás a szerződés időtartama alatt a (3) bekezdésben említett érdekek többsége szempontjából akár a díjak fajai, akár a díjak mennyisége tekintetében módosítást fog igényelni, azt a vásárpénztári intézmény működése gazdaságosságának szem előtt tartása mellett módosítani fogják.

(5) A jelen közgyűlési határozattal elfogadott szerződésben megállapított díjak módosítása esetén az új díjak szedését engedélyező törvényhatósági közgyűlési határozatot a belügyminiszternek be kell mutatni.

(6) A belügyminiszter kívánságára a díjszabás módosításának kérdését tárgyalásra ki kell tűzni, s e tekintetben 30 napon belül határozni kell.

(7) A részvénytársaság a zárszámadás elfogadása alkalmával — a (4) bekezdésben említett feltételek fennforgásától függetlenül is — minden évben egyúttal a díjakat is revizió alá köteles venni abból a szempontból, vajjon a fogyasztóközönség, a gazdák, kereskedők, iparosok érdekében nem lehet-e a díjakat leszállítani? Az e tárgyban hozandó részvénytársasági igazgatósági határozatot be kell mutatni a székesfőváros közönségének és a székesfőváros közönségének határozatát a részletes adatokkal, statisztikai számításokkal együtt a belügyminiszterhez jóváhagyás végett fel kell terjeszteni.

V.

A részvénytársaság működésének helye.

(1) A részvénytársaságnak telephelyét ezen szerződés időtartama alatt a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárokon levő helyiségekben kell tartania.

(2) A részvénytársaság az ezen szerződés alapján teljesítendő és az üzletfelekkel kapcsolatos üzleti tevékenységet az (1) bekezdésben említett helyiségekben fejti ki.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben említett helyiségeket ennek a szerződésnek időtartama alatt a székesfőváros bocsátja a részvénytársaság rendelkezésére.

(4) Az (1) és (2) bekezdésekben említett helyiségek rendelkezésre bocsátása bérlet alakjában történik.

(5) Ha a székesfőváros és a részvénytársaság a mindenkori bér összegében megegyezni nem tudnak, azt a mindenkori gazdasági helyzet szem előtt tartása mellett Budapest székesfőváros mindenkori polgármestere állapítja meg.

(6) Az (1) és (2) bekezdésekben említett helyiségek karbantartásáról, átalakításáról, berendezéséről, fűtéséről és világításáról a részvénytársaság saját költségén gondoskodik.

VI.

A részvénytársaság alkalmazottai.

(1) A részvénytársaság a XIV. és XV. pontokban említett tevékenységét csak erre a célra alkalmazott és ezen minőség igazolása céljából a részvénytársaság által kiállított igazolvánnyal ellátott tisztviselők útján fejtheti ki.

(2) Az (1) bekezdésben említett tisztviselő csak nagykorú, fedhetetlen előéletű, erkölcsi és anyagi tekintetben megbízható és szakértelemmel rendelkező magyar állampolgár lehet.

(3) Az (1) bekezdésben említett tisztviselő csak a XIV. és XV. pontokban említett ügyletekkel foglalkozhatik és azokat csak a részvénytársaság javára kötheti meg. A XIV. és XV. pontok kereteibe tartozó, azonban látszatra kötött, vagy harmadik személyek jogainak kizárását célzó ügylet kötésnél közre nem működhetik és a részvénytársaság üzletfeleivel elszámolási kötelezettséget maga után vonó jogviszonyban nem állhat.

(4) A részvénytársaság a XII. pontban említett tevékenységet csak erre a célra alkalmazottakkal — hajtókkal — láthatja el.

(5) A részvénytársaság a hajtók neveit és a hajtók személyében történt változásokat az illető marha- vagy sertésvásártéren az állategészségügyi szolgálatot ellátók vezetőjével késedelem nélkül közli.

(6) A hajtóknak szolgálat közben számozott jelvényt és állandóan tisztán tartott védőköpenyt kell viselniök.

(7) A részvénytársaság alkalmazottai ennek a szerződésnek keretébe tartozó ügyleteket sem közvetlenül, sem közvetve nem köthetnek és ilyen ügyletek részesei nem lehetnek.

(8) A részvénytársaság alkalmazottai az üzletfeleknek más üzletfél által a részvénytársasággal kötött ügylet tekintetében felvilágosítást nem adhatnak.

(9) A részvénytársaság alkalmazottai nem fejthetnek ki olyan működést, amely ezen szerződés rendelkezéseinek a székesfővárossal szemben való kijátszását célozza.

(10) Ha a székesfőváros a részvénytársasággal a tények és bizonyítékok megjelölése mellett azt közli, hogy a részvénytársaság alkalmazottja a (3), (7), (8) és (9) bekezdés rendelkezéseibe ütköző magatartást tanusít és ha a székesfőváros az illető alkalmazottal fennálló szolgálati jogviszony felbontását kívánja, a részvénytársaság az illető alkalmazottal fennálló szolgálati jogviszonyt, ha a vele közölt tények és bizonyítékok a szolgálati jogviszony azonnali hatállyal való felbontására alkalmasak, azonnali hatállyal, egyébként pedig a felmondási idő mellett megszünteti.

(11) A (10) bekezdésben említett joggal való nem élés a részvénytársaságnak az alkalmazottaiért való felelősségét és ezen szerződés által a (3), (7), (8) és (9) bekezdésekben említett magatartás tekintetében megállapított egyéb jogkövetkezményeket nem érinti.

VII.

A kölcsön- (hitel-) nyujtás köre. — A kölcsönök (hitelek) fedezete. — A kölcsönök (hitelek) után szedhető kamat és jutalék.

(1) A részvénytársaság kölcsönt (hitelt) csak tenyésztők, mezőgazdák, hizlalók, állat- és húskereskedők, mészárosok, hentesek, egyéb húsiparosok és állatbizományosok részére nyujthat.

(2) A kölcsön (hitel) nyujtás csak megfelelő fedezet mellett történhetik.

(3) Ha a kölcsön (hitel) fedezetét élő állat képezi és ha a kölcsönt (hitelt) kérő nem Budapest székesfőváros területén lakó tenyésztő, mezőgazda, hizlaló állatkereskedő vagy állatbizományos, kölcsön (hitel) csak akkor nyujtható, ha a kölcsönt (hitelt) kérő magát arra is kötelezi, hogy a kölcsön (hitel) fedezetét képező élő állatot csak a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- vagy sertésvásáron értékesítheti.

(4) A részvénytársaság a (2) bekezdés rendelkezésétől az iparukat Budapest székesfőváros területén folytató mészárosokkal és hentesekkel szemben eltekinthet akkor, ha a kölcsönt (hitelt) két heti saját hússzükséglet fedezésére szolgáló állatvásárlás céljaira kérik és ha a kölcsön (hitel) visszafizetésének időtartama két hetet meg nem halad.

(5) Fedezetnek csak jelzálogjog vagy kézi zálogjog vagy kezességvállalás tekintendő.

(6) A fedezet megfelelő voltát a részvénytársaság állapítja meg azzal a korlátozással, hogy abban az esetben, ha a fedezetet kezességvállalás képezi, megfelelő fedezetnek a kölcsön (hitel) összege szempontjából vagyoni tekintetben teljesen kifogástalan — a részvénytársaság megítélése szerint egy vagy több — személy kezességvállalása tekinthető.

(7) A részvénytársaság a kölcsönök (hitelek) után csak kamatot és jutalékot igényelhet.

(8) A kamatnak és a jutaléknak az érvényben levő jogszabályok keretein belül a pénzpiac mindenkori helyzetéhez és a Magyar Nemzeti Bank mindenkori váltóleszámítolási kamatlábához kell viszonyodnia.

(9) Az olyan vevőtől, aki a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- vagy sertésvásáron vásárolt állatoknak a részvénytársaság útján akár kölcsön, akár hitel alakjában kiegyenlített vételárát a marha- vagy sertésvásár napját követő nap déli 12 órájáig a részvénytársaságnak kifizeti, kamatot vagy jutalékot igényelni nem szabad.

VIII.

A marha- és sertésvásárok pénzforgalmának közvetítő lebonyolítása.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- vagy sertésvásárok pénzforgalmát az előbb említett marha- és sertésvásárokon kötött minden ügylet és ezen a marha- és sertésvásárokon résztvevő valamennyi eladó és vevő tekintetében kizárólagos joggal közvetíteni.

(2) Az (1) bekezdésben említett kötelezettségből folyóan a részvénytársaság köteles különösen az ugyanott említett marha- és sertésvásárokon kötött adásvételi ügyletek vételárait azoknak a vevőktől való beszedésétől függetlenül az eladóknak az illető marha- és sertésvásár napján kifizetni.

(3) A (2) bekezdésben említett vételár kifizetési kötelezettség a részvénytársaságot nem terheli, ha az adósvételi ügyletet előtte ismeretlen személyek kötötték, vagy ha alappal gyaníthatja, hogy az adásvételi ügylet valóságos vételára a vele közölt vételártól eltér.

(4) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységért az eladótól a IV. pontban említett díjszabásban megállapított beszedési díjat igényelheti.

IX.

Az állatok átvétele és az azokkal kapcsolatos költségek előlegezése.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre akár vasúton, akár nem vasúton az ő címére érkezett összes élő állatokat erre irányuló megbízás hiányában is azonnal átvenni, ki- vagy lerakni és az állategészségügyi vizsgálatnál segédkezni, valamint a vasúton érkezett élő állatok vasúti szállítási költségét és az utánvételezett összeget erre irányuló megbízás hiányában is előlegezni.

(2) Ha az (1) bekezdésben említett és vasúton érkezett élő állatok értéke az utánvételezett összegre a részvénytársaság megítélése szerint fedezetet nem nyujt, a részvénytársaság az átvételt megtagadhatja.

(3) A részvénytársaság köteles az (1) bekezdésben említett marha- és sertésvásárterekre vasúton nem az ő címére érkezett és a címzett által a m. kir. államvasutaktól kiváltott, valamint az ugyanoda nem vasúton s nem az ő címére érkezett élő állatokat erre irányuló megbízás hiányában is átvenni.

(4) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- vagy sertésvásárterekre érkezett — az (1) és (3) bekezdések szerint átvett — élő állatok után azoknak a marha- vagy sertésvásártérre érkezésüktől a legközelebbi marha- vagy sertésvásárokon való eladásukig, vagy ezen marha- vagy sertésvásárról való elszállításukig (elhajtásukig) terjedő időre járó összes díjakat, illetékeket, költségeket és vámokat erre irányuló megbízás hiányában is előlegezni.

(5) A részvénytársaság az (1) és (3) bekezdésekben említett élő állatok beküldőitől az (1) és (4) bekezdések alapján előlegezett összegek után az előlegezés napjától vagy a vásár napjától kamatot és jutalékot követelhet.

(6) A kamat és a jutalék nagysága tekintetében a VII. pont (8) bekezdésében foglalt rendelkezés irányadó.

(7) Az (1)—(6) bekezdések rendelkezéseit a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre elhullott állapotban érkező állatokra is alkalmazni kell.

X.

Az állatok bélyegzése.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre, valamint az ugyanott fekvő marha- és sertésvágóhidakra érkezett élő állatokat az érvényben levő rendelkezések és a kereskedelmi szokások értelmében kizárólagos joggal jellel ellátni (bélyegezni).

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységért a IV. pontban említett díjszabás rendelkezéseihez képest vagy az eladótól és a vevőtől vagy a tulajdonostól az ugyanott megállapított díjakat — bélyegzési díjakat — szedheti.

(3) Az (1) és (2) bekezdések rendelkezéseit a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre, valamint az ugyanott fekvő marha- és sertésvágóhidakra elhullott állapotban érkező vagy időközben elhullott állatokra is alkalmazni kell.

(4) Az (1) és (3) bekezdésekben említett állatok bélyegzésének ellátásához szükséges helyiségeket a székesfőváros ellenérték nélkül bocsátja a részvénytársaság rendelkezésére.

(5) A (4) bekezdésben említett helyiségeket a részvénytársaság saját költségén tartja karban.

(6) A (4) bekezdésben említett tevékenység kifejtéséhez szükséges eszközök és szerszámok beszerzéséről, — kivéve a bélyegzők beszerzését — raktározásáról és karbantartásáról a részvénytársaság saját költségén gondoskodik.

XI.

Az élő állatok elhelyezése, etetése és almozása.

(1) A részvénytársaság köteles a IX. pont értelmében átvett élő marhák és élő sertések elhelyezéséről és etetéséről, valamint a marhák almozásáról gondoskodni.

(2) A részvénytársaság élő állatok elhelyezésére csak a Budapest székesfőváros területén fekvő marhavásártér istállóit és az ugyanott fekvő sertésvásártér szállásait használhatja.

(3) A részvénytársaság által kézi zálogjog címén birtokban tartott állatokat a (2) bekezdésben említett istállók (szállások) közül a székesfőváros által e célra kijelölt istállókban (szállásokban) csak akkor helyezheti el, ha azt az illető vásáron az állatorvosi szolgálatot ellátók vezetőjénél előzetesen bejelentette és ha az elhelyezésnek állategészségügyi akadálya nincsen.

(4) A részvénytársaság tisztviselői a (2) bekezdésben említett istállókba (szállásokba) bármikor bemehetnek és azokban bármeddig tartózkodhatnak.

(5) A részvénytársaság munkásai a (2) bekezdésben említett istállókba (szállásokba) csak munkájuk elvégzése céljából léphetnek be és azokat munkájuk elvégzése után azonnal el kell hagyniok.

(6) Ha a (4) és (5) bekezdések szerint való belépésnek a (3) bekezdésben említett vezető megítélése szerint állategészségügyi akadálya van, a részvénytársaság tisztviselői és munkásai az istállókba (szállásokba) csak az állategészségügy tekintetében érvényben levő szabályok és a (3) bekezdésben említett vezető rendelkezéseinek korlátai között léphetnek be.

(7) A részvénytársaság a (2) és (3) bekezdésekben említett istállók (szállások) használatáért csak a székesfőváros részére az érvényben levő rendelkezések szerint járó istálló (szállás) díját szedi.

(8) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett élő állatok etetéséhez szükséges takarmányt csak a székesfőváros útján szerezheti be.

(9) A (8) bekezdés rendelkezéseit az (1) bekezdésben említett élő marhák almozásához szükséges alom tekintetében is alkalmazni kell.

XII.

Az élő állatok hajtása és az azzal kapcsolatos tevékenységek ellátása.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásártereken, valamint az ugyanott fekvő marha- és sertésvágóhidakon az élő állatok elhajtását és az annak keretébe tartozó vagy azzal kapcsolatos — a IV. pontban említett díjszabásban részletezett — tevékenységet kizárólagos joggal ellátni.

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységért a IV. pontban említett díjszabás rendelkezéseihez képest vagy az eladótól és a vevőtől vagy a tulajdonostól az ugyanott megállapított díjakat — hajtódíjakat — szedheti.

XIII.

Az állatok fuvarozása.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre, valamint az ugyanott fekvő marha- és sertésvágóhidakra érkezett és hajtásra alkalmatlan élő állatoknak fuvarozását, valamint a kényszervágott vagy elhullott állatok szállítását gépi, állati vagy emberi erővel kizárólagos joggal ellátni.

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységért vagy az eladótól és a vevőtől vagy a tulajdonostól a XII. pontban említett díjon felül az ugyanott megállapított díjakat — fuvarozási díjakat — szedheti.

XIV.

Az élő állatok bizományi eladása.

(1) A részvénytársaság köteles az élő állatoknak megbízásból a saját nevében azonban más részére — bizományosként — a Budapest székesfőváros területén tartott marha- és sertésvásárokon való eladására vonatkozó megbízást vállalni.

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdés esetében a megbízótól az általa kifejtett tevékenységért a IV. pontban említett díjszabás által megállapított díjat — bizományosi díjat — igényelhet.

(3) Ha az élő állat a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- vagy sertéstérre vasúton a részvénytársaság címére érkezik és ha a feladó a legközelebbi marha- vagy sertésvásárig az élő állat tekintetében nem rendelkezik és ha a részvénytársaság a feladó rendelkezéséig él a kereskedelmi forgalomban kialakult azzal a joggal, hogy az élő állatot bizományosként eladja, a (2) bekezdésben említett rendelkezést kell alkalmazni.

(4) Az (1) és a (3) bekezdésekben említett tevékenység tekintetében egyebekben az 1875. évi XXXVII. t.-c. (KT) 368—380 §§-ai által tartalmazott rendelkezések irányadók.

XV.

Az élő állatoknak megbízásból történő eladása.

(1) A részvénytársaság az élő állatoknak megbízásból más nevében és részére a Budapest székesfőváros területén levő marha- és sertésvásárokon való eladására vonatkozó megbízást vállalhatja.

(2) Ha a részvénytársaság az (1) bekezdésben említett megbízást vállalta, a megbízás teljesítéséért a megbízótól a IV. pontban említett díjszabás által megállapított díjat — megbízási díjat — igényelhet.

(3) Az (1) bekezdésben említett tevékenység tekintetében egyebekben az általános magánjognak a megbízásra vonatkozó rendelkezései nyernek alkalmazást.

XVI.

A vásári rendeltetéssel érkezett és el nem adott vagy eladott, de el nem szállított, továbbá a nem vásári rendeltetéssel érkezett élő állatokra való felügyelet.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterekre vásári rendeltetéssel érkezett, azonban a megérkezést közvetlenül követő vásáron el nem adott, vagy ezen a vásáron eladott, de ennek a vásárnak napján el nem szállított, vagy a vásár napján ki nem fizetett és zálogba visszatartott élő állatok felügyeletét az említett vásár befejezésétől az élő állatok elszállításáig (elhajtásáig) a Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és vásárterekre nem vásári (vágóhídi) rendeltetéssel érkezett és a megérkezés napján a tulajdonos által át nem vett élő állatok felügyeletét pedig a megérkezéstől az élő állatok elszállításáig (elhajtásáig) kizárólagos joggal ellátni.

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett felügyelet céljából az ott említett marha- és sertésvásárok területén ellenőrző szolgálatot tarthat fenn.

(3) Ha az ellenőrző szolgálatot éjjel is tartják, az ellenőrző szolgálatot teljesítőknek az (1) bekezdésben említett marha- és sertésvásárok vezetősége által láttamozott igazolvánnyal kell bírniok.

(4) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységért az élő állat tulajdonosától az ezen szerződés kiegészítő részét képező díjszabásban megállapított díjakat — felügyeleti díjakat — igényelheti.

XVII.

A vasúti kocsik vontatása.

(1) A részvénytársaság köteles a megrakott és az üres vasúti kocsikat a Budapest székesfőváros területén fekvő marhavásártér és marhaközvágóhíd területén levő, valamint ezeket egymással és a marhavásárteret az ahhoz tartozó istállókkal összekötő vasúti vágányokon, továbbá a Budapest székesfőváros területén fekvő sertésvásártér és sertésvágóhíd területén levő, valamint ezeket egymással összekötő vasúti vágányokon kizárólagos joggal vontatni.

(2) Az (1) bekezdésben említett vasúti kocsiknak az ugyanott említett vasúti vágányokkal kapcsolatos fordítókorongokon való megfordítását ezen szerződés szempontjából vontatásnak kell tekinteni.

(3) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett tevékenységet a székesfőváros részére ellenérték nélkül, harmadik személyek részére pedig az (1) bekekezdésben említett marhaközvágóhídon levő hideg húsvásárra irányított vasúti kocsik vontatásának kivételével a IV. pontban említett díjszabásban megállapított vontatási díjért végzi.

(4) A (3) bekezdésben említett hideghúsvásárra harmadik személyek részére irányított vasúti kocsik vontatásáért a székesfőváros a részvénytársaságnak a vontatási díjat (3) bekezdés meg nem haladható térítést ad.

(5) A térítés mérvét évente Budapest székesfőváros mindenkori polgármestere állapítja meg.

(6) Az (1) bekezdésben kifejtett tevékenység során előálló balesetekből eredő károkért a károsulttal szemben a részvénytársaság felel.

(7) Ha a károsult kárát a székesfőváros ellen érvényesíti és ha a kárt a bíróság jogerősen megítéli, a részvénytársaság a székesfővárosnak az általa a károsultnak kifizetett marasztalási összeget a közléstől számított 15 (tizenöt) napon belül visszatéríti.

XVIII.

A részvénytársaságot megillető kézizálogjog és megtartási jog.

A részvénytársaságot az üzletfeleivel szemben megillető kézizálogjog tekintetében a KT. 301—308, az ugyanazokkal szemben megillető megtartási jog tekintetében pedig a KT. 309. és 310. §§-aiban foglalt rendelkezések az irányadók.

XIX.

A marha- és sertésvásárok adatainak közlése és terjesztése.

(1) A részvénytársaság minden egyes — Budapest székesfőváros területén tartott — marha- és sertésvásárnak a székesfőváros által ezen marha- és sertésvásárokról mindenkor kiadott vásári jelentésekhez (árjegyzésekhez) szükséges adatait azonnal ellenszolgáltatás nélkül összegyűjti és azokat az illető marha- vagy sertésvásár napján ellenszolgáltatás nélkül a székesfővárosnak a vásári jelentéseket (árjegyzéseket) mindenkor kiadó szervéhez vagy közegéhez juttatja.

(2) A részvénytársaság az (1) bekezdésben említett vásári jelentések (árjegyzések) adataitól eltérő adatot nem terjeszthet.

XX.

A hatósági díjak, illetékek, adók és költségek beszedésének ellátása.

(1) A részvénytársaság köteles a Budapest székesfőváros területén fekvő marhavásártéren és marhavágóhídon és az ugyanott fekvő sertésvásártéren és sertésvágóhídon a székesfőváros által a mindenkor érvényben levő jogszabályok szerint szedhető díjakat, illetékeket, adókat és költségeket a székesfőváros részére és utasításai szerint beszedni és a beszedett összegeket a székesfővárosnak havonta utólag beszolgáltatni.

(2) Az (1) bekezdés alapján beszolgáltatandó összegekre a részvénytársaság megtartási jogot nem gyakorolhat.

(3) A beszolgáltatás a beszolgáltatandó összegnek a székesfőváros központi pénztárába való befizetésével történik.

(4) A beszolgáltatandó összeg helyességét a székesfőváros a részvénytársaságnál minden hónap hetedik napjáig kiküldött közegek útján ellenőrzi.

(5) Az ellenőrzés a beszolgáltatandó összeget részletezetten feltüntető jegyzék alapján történik.

(6) A jegyzéket a beszolgáltatandó összegnek a székesfőváros központi pénztárába való befizetése alkalmával a székesfővároshoz be kell nyujtani.

(7) A részvénytársaság a székesfőváros által a mindenkor érvényben levő jogszabályok szerint szedhető díjakat, illetékeket, adókat és költségeket a községi fogyasztási adók kivételével ellenérték nélkül szedi be és ellenérték nélkül szolgáltatja be.

(8) A részvénytársaságot a székesfőváros által szedhető községi fogyasztási adók beszedéséért és beszolgáltatásáért a beszolgáltatáskor visszatartható jutalék illeti.

(9) A jutalék az élő és leölt állatok után szedhető községi fogyasztási adónál a beszedett összeg 2 (kettő) százaléka.

(10) A részvénytársaság jogosult az állam által a mindenkor érvényben levő jogszabályok szerint a részvénytársaságnak ezen szerződés keretén belül kifejtett működésével kapcsolatos és harmadik személyektől szedhető adókat és illetékeket az állammal létesített megállapodás esetében annak értelmében beszedni.

XXI.

A húsvásár pénzforgalma közvetítésének és a vágóállatok biztosításának ellátása.

Ha a székesfőváros a Budapest székesfőváros területén tartott húsvásárok pénzforgalmának kötelező közvetítését bevezeti, vagy ha a székesfőváros a Budapest székesfőváros területére élő állapotban érkezett vágóállatok biztosítását kötelezővé teszi, az ezekkel kapcsolatos tevékenységet kizárólagos joggal a részvénytársaság lesz köteles ellátni.

XXII.

A részvénytársaság működésének ellenőrzése.

(1) A részvénytársaság köteles ennek a szerződésnek időtartama alatt a székesfővárosnak a közgyűlési, igazgatósági, valamint végrehajtó- és felügyelőbizottsági jegyzőkönyveit az illető közgyűlési vagy igazgatósági, végrehajtóbizottsági és felügyelőbizottsági ülés napját követő 15 (tizenöt) napon belül, az előző üzletévre vonatkozó mérlegét és zárószámadását (nyereség- és veszteségszámláját) pedig az üzletévet közvetlenül követő naptári év február havának utolsó napjáig bemutatni és a bemutatott jegyzőkönyvek, valamint a bemutatott mérlegek és zárószámadások (nyereség- és veszteségszámlák) tekintetében a székesfőváros által kért felvilágosításokat megadni.

(2) Ha a székesfőváros az (1) bekezdés értelmében bemutatott mérlegre és zárószámadásra (nyereség- és veszteségszámlára) a bemutatást követő 30 (harminc) napon belül nem nyilatkozik, az a székesfőváros részéről tudomásulvettnek tekintendő.

(3) A székesfőváros a részvénytársaság üzletvitelét ennek a szerződésnek időtartama alatt ezzel megbízott, közhivatali esküt tett közegei útján bármikor —a részvénytársaság üzleti helyiségében is — ellenőrizheti.

(4) Ha a székesfőváros a (3) bekezdésben említett jogával él, a részvénytársaság köteles az ugyanott említett közegeknek rendelkezésére állni, nekik az összes üzleti könyveket és iratokat (levelezéseket, jegyzékeket, kimutatásokat stb.) betekintés, kijegyzés és másolatvétel céljaira rendelkezésükre bocsátani és részükre a kért felvilágosításokat a valóságnak megfelelően azonnal megadni.

(5) A székesfőváros az (1), (3) és (4) bekezdésekben említett ellenőrzés során megtudottakat nyilvánosságra nem hozhatja.

XXIII.

Szerződéses bírság.

(1) Ha a részvénytársaság ezen szerződés rendelkezései ellen cselekvés vagy mulasztás által vét, a székesfőváros tőle esetenkint 5000, azaz Ötezer aranypengőig terjedhető szerződéses bírságot és esetleges kárának megtérítését igényelheti.

(2) Az (1) bekezdésben említett jogok érvényesítése a szerződésellenes magatartás tekintetében ezen szerződés által megállapított egyéb jogkövetkezményeket nem érinti.

XXIV.

A szerződésnek a székesfőváros részéről való felbontása.

(1) A székesfőváros ezt a szerződést írásbeli közléssel azonnali hatállyal felbonthatja,

a) ha a részvénytársaság ellen a csődöt — bár nem jogerősen — megnyitják,

b) ha a részvénytársaság a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásnak vele szemben való megindítását kérte,

c) ha a részvénytársaság kényszerfelszámolását elrendeli,

d) ha a részvénytársaság működését véglegesen megszüntette,

e) ha a részvénytársaság működése 3 (három) napon át szünetel,

f) ha a részvénytársaság a vásárpénztári intézmény célját veszélyeztető magatartást tanusít,

g) ha a részvénytársaság ezt a szerződést egészben vagy részben másra átruházza, vagy ha ezzel a szerződéssel nyert jogainak gyakorlását másnak egészben vagy részben átengedi,

h) ha a részvénytársaság a jelen szerződés XXII. pontjának (1) és (4) bekezdéseiben foglalt kötelességeit nem teljesíti.

(2) A székesfőváros ezt a szerződést írásbeli közléssel 30 (harminc) napi felmondási idő mellett felbonthatja,

a) ha a székesfőváros a részvénytársaságot egy naptári évben kétszer vagy a szerződés időtartamából már eltelt idő alatt összesen háromszor szerződéses bírsággal (XXIII. pont) sujtotta és ha a részvénytársaság a szerződéses bírságot kifizette vagy azt ellene jogerősen megítélték,

b) ha a részvénytársaság ellen biztosítási végrehajtást foganatosítanak és ha a részvénytársaság a biztosítási végrehajtás tárgyát képező követelést vagy készpénzbeli egyenértéket a biztosítási végrehajtás foganatosításától számított 8 (nyolc) napon belül bírói letétbe nem helyezi, vagy egyéb módon nem biztosítja,

c) ha a részvénytárasaság ellen kielégítési végrehajtást foganatosítanak és ha a részvénytársaság a kielégítési végrehajtás tárgyát a kielégítési végrehajtás foganatosításától számított 8 (nyolc) napon belül az ellenérdekű fél részére nem szolgáltatja,

d) ha a részvénytársaság ellen zárlatot foganatosítanak és ha a zárlatot annak foganatosításától számított 8(nyolc) napon belül fel nem oldják.

XXV.

A szerződésnek a részvénytársaság részéről való felbontása.

(1) A részvénytársaság 1936. évi január hó 1. napjától 1938. évi december hó 31. napjáig terjedő időben ezt a szerződést félévi — írásban közlendő — felmondással felbonthatja, ha ebből a szerződésből egy naptári évben eredő jövedelem az ezen szerződés folytán létesített szervezetnek ugyanazon naptári évben felmerült önköltségeit igazoltan nem fedezi.

(2) Az (1) bekezdésben említett felmondás hatályát veszti, ha a székesfőváros a felmondás kézhezvételétől számított három hónapon belül a részvénytársasággal írásban azt közli, hogy az ezen szerződésből egy naptári évben eredő jövedelem és az ezen szerződés folytán létesített szervezetnek ugyanazon naptári évben felmerült önköltsége között jelentkezett és igazolt hiányt a szerződésnek hátralevő időtartama alatt naptári évenkint a hiánynak előtte való igazolásától számított 30 (harminc) napon belül a részvénytársaságnak megtéríti.

(3) Ha a székesfőváros a (2) bekezdésben említett jogával él és ha ebből a szerződésből folyóan a joggal-élést követően bármely naptári évben nyereség mutatkozik, a részvénytársaság a nyereséget a naptári évet közvetlenül követő naptári év február havának első napján a székesfővárosnak kiadja mindaddig, amíg a (2) bekezdésben említett és a székesfőváros által megtérített hiány törvényes kamataival együtt teljes egészében kiegyenlítést nem nyert.

XXVI.

A szerződés megszűnésének jogkövetkezményei.

(1) A szerződés megszűnése esetében a részvénytársaság az általa birtokban tartott — különösen az V. és X. pontokban említett — helyiségeket a székesfővárosnak a szerződés megszűnése időpontjában kiürítve visszabocsátani köteles.

(2) Az (1) bekezdés esetében a székesfőváros a X. pont (6) bekezdésében említett eszközöket és szerszámokat, valamint az azokra vonatkozó szabadalmakkal kapcsolatos és a részvénytársaságot megillető jogokat térítés mellett átveheti.

(3) Ha a székesfőváros és a részvénytársaság a térítés összegében megállapodni nem tudnak, a térítés összegét a bíróság állapítja meg.

(4) A (3) bekezdés esetében a részvénytársaság, ha a székesfőváros a térítésként általa felajánlott összeget a részvénytársaságnak kifizette, a (2) bekezdésben említett eszközöket és szerszámokat és az ugyanott említett jogok átszállásának igazolásához netán szükséges okiratokat azonnal szolgáltatni köteles.

XXVII.

A szerződés hatálybalépése.

Ennek a szerződésnek hatálybalépése attól a felfüggesztő feltételtől függ, hogy a székesfőváros és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolás alatt budapesti bej. cég között fennálló — a Budapesten 1908. évi február hó 15. napján kelt szerződésbe, a Budapesten 1909. évi február hó 15. napján kelt pótszerződésbe és a Budapesten 1926. évi március hó 31. (április hó 15.) napján kelt szerződésmeghosszabbító záradékba foglalt — jogviszony ennek a szerződésnek keltétől számított 3 (három) hónapon belül megszűnik.

XXVIII.

Budapest székesfőváros címerének használata.

A részvénytársaság jogosult levélpapirosán, cégtábláin, hirdetéseiben és összes nyomtatványain Budapest Székesfőváros címerét használni.

XXIX.

Az illeték.

(1) Ennek a szerződésnek okirati illetéke és ebbe a szerződésbe foglalt jogügylet illetéke a részvénytársaságot terheli.

(2) Az ezen szerződés folytán a székesfőváros részéről a részvénytársasággal szemben kiállítandó nyugták nyugtabélyegilletékét a részvénytársaság viseli.

XXX.

A perek.

Ebből a szerződésből eredő perek elbírálására, ha a per járásbírósági hatáskörbe tartozik, a budapesti központi kir. járásbíróság, ha pedig a per törvényszéki hatáskörbe tartozik, a budapesti kir. törvényszék lesz kizárólag illetékes.

XXXI.

A szerződés példányszáma.

(1) Ezt a szerződést két eredeti példányban állították ki.

(2) A szerződés példányai közül az egyik példány a székesfővárost, a másik a példány pedig a részvénytársaságot illeti.

Ezt a szerződést a szerződő felek a jelenlévő ügyleti tanuk jelenlétében felolvasták, azok azt ugyanazok jelenlétében akaratukkal mindenben egyezőnek kijelentették, ennek megtörténte után pedig azt ugyanazok jelenlétében aláírták.

Ennek a szerződésnek kiegészítő része a *Díjszabás*, amelyet a székesfőváros közgyűlése a 625/1935. kgy. számú határozatában a következőképen állapította meg:

I. Beszedési díj.

(A szerződés VIII. pontjához.)

Fizeti az eladó a bruttó ár alapulvétele mellett.

1. Nagymarha után	4 ezrelék
2. Növendékmarha, borjú, bárány, birka, juh, kecske, gödölye után	5 ezrelék
3. Sertés, süldő, malac után	4·5 ezrelék

II. Bélyegzési díjak.

(A szerződés X. pontjához.)

A bélyegzés az állat testén festék vagy tűbélyegzővel alkalmazott név, cég, betű, számjel, ábra, jelvény. Ha ugyanazt a bélyegzést az állat testén több helyen alkalmazzák, a díjtételt csak egyszer lehet felszámítani.

A) *Fizeti az eladó a bruttóár alapulvétele mellett:*

a) Nagymarha (növendékmarha, jármosökör és bivaly is), borjú, bárány, birka, juh, kecske, gödölye után:

4. Festékbélyegzés a kirakásnál az eladó vagy bizományos jelével és a csapatszámmal, darabonkint	0·15 ezrelék
5. Festékbélyegzés »Budapest« jelzésű bélyegző alkalmazásával darabonkint	0·15 ezrelék

b) Sertés, süldő, malac után :

6. Bélyegzés a kirakásnál az eladó vagy bizományos jelével a szőrön festékkel és a bőrön tűvel darabonkint ..... 0·6 ezrelék

B) *Fizeti a vevő a bruttóár alapulvétele mellett :*

a) Nagymarha (növendékmarha, jármosökör és bivaly is), borjú, bárány, birka, juh, kecske, gödölye után :

7. Festékbélyegzés a mérlegelés előtt a vevő jelével darabonkint..... 0·05 ezrelék

b) Sertés, süldő, malac után :

8. A 6. pontban körülírt bélyegzésért a vevő jelével darabonkint ..... 0·2 ezrelék

C) *Fizeti a tulajdonos az adó szempontjából történt becslés alkalmával megállapított érték alapulvétel mellett.*

9. A nem vásári rendeltetéssel érkezett állatok után a fent B) alatti (vevő terhére 7—8) bélyegzés díjakat lehet felszámítani.

III. Hajtódijak.

(A szerződés XII. pontjához.)

A fenti elnevezés alatt az alábbi tevékenységért felszámítható díjakat kell érteni.

A) *Fizeti az eladó a bruttóár alapulvétele mellett :*

a) Nagymarha (növendékmarha, jármosökör és bivaly is) után :

10. Kirakás a vasúti kocsiból, átvétel, segédkezés az állatorvosi vizsgálatnál, lehajtás a rakodóról az istállóba, ott bekötés, tisztogatás, vakarás, szarv- és farkmosás ; etetés, itatás, kitrágyázás ; vásárra hajtás (esetleg közvetlenül a vásárra hajtás), felvigyázás a vásár tartama alatt, mérlegre hajtás ; eladatlan állatok visszahajtása az istállóba, ott bekötése vagy elhajtása a felrakodóra (szilaj marháknál is), az istállóztatás tartama alatt naponta végzendő állatorvosi vizsgálatnál való segédkezés ..... 3 ezrelék

b) Borjú és bárány után :

11. Kirakás a vasúti kocsiból, átvétel, segédkezés az állatorvosi vizsgálatnál, felrakás a szállítókocsikra, lerakás, lekötés, mérlegre hordás vagy kocsin hozott borjúk lerakása, átvétele, segédkezés az állatorvosi vizsgálatnál, lekötése és mérlegre hordása, az istállóztatás tartama alatt naponta végzendő állatorvosi vizsgálatnál való segédkezés ..... 5 ezrelék

c) Birka, juh, kecske és gödölye után :

12. Kirakás a vasúti kocsiból, átvétel, segédkezés az állatorvosi vizsgálatnál, lehajtás a rakodóról az istállóba, akolba elhelyezés, etetés, itatás, kitrágyázás, felhajtás a vásárra (esetleg közvetlenül a vásárra hajtás), felvigyázás a vásár tartama alatt, mérlegre hajtás, eladatlan állatok visszahajtása az istállóba, elhelyezése vagy felhajtása a felrakodóra, az istállóztatás tartama alatt naponta végzendő állatorvosi vizsgálatnál való segédkezés ..... 3 ezrelék

d) Sertés, süldő, malac után :

13. Kirakás a vasúti kocsiból, átvétel, segédkezés az állatorvosi vizsgálatnál, lehajtás a vasúti rakodóról a szállásba, etetés, itatás, kitrágyázás, mérlegre hajtás, a szállásolás tartama alatt naponta végzendő állatorvosi vizsgálatnál való segédkezés ..... 2 ezrelék

B) *Fizeti a vevő bruttóár alapulvétele mellett :*

a) Nagymarha (növendékmarha, jármosökör és bivaly is) után :

14. Átvétel a mérlegnél a vevő részére, elhajtás a közvágóhíd kapujáig vagy a vásártér kihajtási kapujáig vagy a vasúti rakodóra ..... 1 ezrelék
15. Segédkezés az állatorvosi szemlénél, berakás a vasúti kocsiba, a vasútra való feladás belföldre ..... 1 ezrelék
külföldre ..... 2 ezrelék

b) Borjú (egy éven aluli), bárány után :

16. Átvétel a mérlegnél a vevő részére, felrakás a közvágóhídra vagy a vasúti rakodóra, szállítókocsira, lerakás a közvágóhídon vagy a rakodón ..... 1 ezrelék
17. A 15. pont alatti tevékenységért : belföldre ..... 1 ezrelék
külföldre ..... 2 ezrelék

c) Birka, juh, kecske, gödölye után :

18. Átvétel a mérlegnél a vevő részére, elhajtás a közvágóhíd kapujáig vagy a vásártér kihajtási kapujáig, vagy a vasúti rakodóra ..... 1 ezrelék
19. A 15. pont alatti teendőkért : belföldre ..... 1 ezrelék
külföldre ..... 2 ezrelék

d) Sertés, süldő, malac után :

20. Átvétel a mérlegnél a vevő részére, elhajtás a közvágóhídra vagy a szállásra vagy elhajtás a vásártér kihajtási kapujáig vagy a vasúti rakodóig ..... 1 ezrelék
21. A 15. pont alatti tevékenységért : belföldre ..... 1 ezrelék
külföldre ..... 2 ezrelék

C) *Fizeti a tulajdonos a nem vásárra tengelyen érkező állatok után az adó szempontjából történt becslés alkalmával megállapított érték után :*

22. Magymarháért (jármosökör, bivaly is) ..... 5 ezrelék
23. Növendékmarháért, borjúért ..... 10 ezrelék
24. Bárány, birka, juh, kecske, gödölyéért ..... 6 ezrelék
25. Sertés, süldő, malacért ..... 5·5 ezrelék

D) *Fizeti a tulajdonos a nem vásárra vasúton érkező állatok után az adó szempontjából történt becslés alkalmával megállapított érték után :*

26. Nagymarháért (jármosökör és bivalyért is) ..... 7 ezrelék
27. Növendékmarha, borjúért ..... 10 ezrelék
28. Bárány, birka, juh, kecske, gödölyéért ..... 8 ezrelék
29. Sertés, süldő, malacért ..... 7·5 ezrelék

IV. Fuvarozási díjak.

(A szerződés XIII. pontjához.)

A fuvar közelebbi megjelölése	Darabonkint fizeti az eladó	vevő	tulajdonos
		pengő	
a) *Nagymarha (növendékmarha, jármosökör, bivaly is).*			
30. Kényszervágott	—	—	6·—
31. Elhullott	—	—	2·50
b) *Borjú (egy éven aluli).*			
32. Vasúti rakodótól a vásárig	4·40	—	—
33. Vásártól a vágóhídig	—	0·35	—
34. Vasúti rakodótól a vágóhídig	—	—	0·50
35. Mérlegtől a vágóhídig	—	—	0·20
36. Kényszervágott	—	—	3·—
37. Elhullott	—	—	1·—
c) *Bárány, birka, juh, kecske, gödölye.*			
38. Vasúti rakodótól a vásárig	15	—	—
39. Vásártól a vágóhídig	—	0·10	—
40. Vasúti rakodótól a vágóhídig	—	—	0·15
41. Mérlegtől a vágóhídig	—	—	0·10
42. Kényszervágott	—	—	1·—
43. Elhullott	—	—	0·50
d) *Sertés, süldő, malac.*			
44. Vásári rendeltetésű	—	0·20	—
45. Nem vásári rendeltetésű	—	—	0·20
46. Kényszervágott	—	—	0·20
47. Elhullott	—	—	0·20

A 31., 37., 43. és 47. tételszámok alatt felsorolt fuvardíjak csak az esetben számíthatók fel a gazdák terhére, ha az elhullott állatért adandó térítés értéke nagyobb, mint a fentemlített tételszámok alatti díj összege.

V. Bizományosi és megbízási díj.

(A szerződés XIV. és XV. pontjaihoz.)

48. A bruttó ár 1%-a a megbízó terhére.

VI. Felügyeleti díjak.

(A szerződés XVI. pontjához.)

A felügyeleti díjakért való szolgáltatás magában foglalja az állatok gondozása, etetése, itatása, kitrágyázásával járó tevékenységeket.

Minden megkezdett nap egésznek számít.

A) *Fizeti a tulajdonos a bruttóár alapulvétele mellett:*

49. Nagymarha (növendékmarha, jármosökör, bivaly is), borjú (egy éven aluli), bárány, birka, juh, kecske, gödölye, a vásárt követő napon el nem szállított, naponkint a vásárt követő naptól számítva ..... 1 ezrelék

50. Sertés, süldő, malac a vásár napján el nem szállított, három naponkint a vásárt követő naptól számítva ..... 1 ezrelék

B) *Fizeti a tulajdonos a vásáron kialakult átlagár, illetve a bruttóár alapulvétele mellett:*

51. Nagymarha (növendékmarha, jármosökör, bivaly is), borjú (egy éven aluli), bárány, birka, juh, kecske, gödölye eladatlanul visszamaradt, naponkint ..... 1 ezrelék
52. Sertés, süldő, malac eladatlanul visszamaradt, naponkint ..... 1 ezrelék

VII. Vasúti kocsik vontatásának díjai.

(A) szerződés XVII. pontjához.)

Fizeti az, aki a vontatásra vonatkozó megbízást adja, vagy aki részére a vontatás szükségessége felmerül.

A vontatás közelebbi megjelölése	Minden kocsi után pengő
53. Kocsi üres, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a marhavásár és marhaistállók területén	5·—
54. Kocsi megrakott, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a marhavásár és marhaistállók területén	7·50
55. Kocsi üres, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a marhaközvágóhíd területére a vasúti rakodóig	5·—
56. Kocsi megrakott, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a marhaközvágóhíd területére a vasúti rakodóig	7·50
57. Kocsi üres, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a sertésvásár vagy sertésközvágóhíd területén	5·—
58. Kocsi megrakott, legfeljebb 10 tonnás raksúlyú, a sertésvásár és sertésközvágóhíd területén	7·50
59. 10 tonnánál nagyobb raksúlyú, üres vagy megrakott kocsi után 10% pótdíjat kell fizetni.	

VIII. Külön szolgáltatások díjai.

E szolgáltatások igénybevétele nem kötelező.

Fizeti az, aki a különszolgáltatásokat igénybe veszi, illetve, aki a szolgálat teljesítésére megbízást ad.

A szolgálat megnevezése	Darabonkint és naponkint. Minden megkezdett nap egésznek számít P
60. Marhakötelek kölcsöndíja	0·08
61. Rudazókötelek kölcsöndíja	0·50
62. Marha- vagy rudazókötelek és láncok őrzése	0·10
63. A jelen díjszabályzatban meg nem nevezett egyéb külön szolgáltatásokért, illetve szolgáltatási megbizatásokért a felekkel történt szabad megállapodás szerint van helye a díjazásnak.	

A közgyűlés az új vásárpénztári intézmény létesítése céljából alapítandó részvénytársaság alapszabályait a következőképen állapította meg:

Alapszabály.

I. FEJEZET.

Cég, székhely, cél, üzletkör, hirdetmények.

1. §.

A társaság cége: »Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Részvénytársaság«. Németül: »Aktiengesellschaft für den Geldverkehr der Budapester Viehmärkte«. Franciául: »Société anonyme pour les mouvements financiers des marchés aux bestiaux de la Ville de Budapest«. Angolul: »Company Limited for the financial transactions of the City of Budapest Cattle Markets«.

A társaság pecsétje a székesfőváros címere a magyar cégű körirattal. A társaság jogosult levélpapirosán, cégtábláin, hirdetéseiben és összes nyomtatványain Budapest székesfőváros címerét használni.

2. §.

A részvénytársaság székhelye Budapest.

3. §.

a) A társaság célja Budapest Székesfőváros Közönségével kizárólagossági jog biztosítása céljából szerződést kötni a főváros állatvásárjain vásárpénztár létesítésére és a vállalatot a kötött szerződés rendelkezései értelmében fenntartani és vezetni;

b) Budapest székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárok forgalmát, különösen azok hírnevének emelésével növelni;

c) jóminőségű hús- és zsírállatoknak a *b)* alatt említett vásárokra való hozatalát, különösen az élőállatokat eladóknak és vevőknek ezekhez való bizalma növelésével előmozdítani;

d) a hús- és zsírállat-tulajdonosok (tenyésztők, mészárosok, mezőgazdák, hízlalók, kereskedők, hentesek, más húsiparosok, húskereskedők, állatbizományosok) állatjainak a *b)* alatt említett vásárokon bizományban vagy megbízás útján való értékesítésének lehetővé tétele előlegek és hitelek (kölcsönök) nyujtása által;

e) Budapest székesfőváros területén működő mészárosok és hentesek részére hússzükségleteiknek és a *b)* alatt említett vásárokon való beszerzésének megkönnyítése;

f) az *e)* alatt említett mészárosok és hentesek részére az állatok vágásából eredő melléktermékek értékesítésének elősegítése;

g) általában bizományi eladások gyakorlása, állatok és esetleg állati nyerstermékekkel;

h) kizárólagos joggal a vásári pénzforgalom közvetítő lebonyolítása, ami alatt a vásárra került összes állatok eladási árainak beszedése és kifizetése értetik;

i) Budapest székesfőváros területén húsvásárok létesítése és azok pénzforgalmának kötelező közvetítésének kizárólagos joggal való lebonyolítása;

j) Budapest székesfőváros területére élő állapotban érkezett vágóállatok kötelező biztosításának közvetítése kizárólagos joggal;

k) kizárólagos joggal a vásártéren az állathajtási és állatbélyegzési szolgálat és ennek körébe tartozó egyéb munkák ellátása; valamint a vásárok és közvágóhidak területein a vasúti kocsik vontatása;

l) általában Budapest székesfőváros közélelmezése érdekeinek szolgálata.

4. §.

A részvénytársaság hirdetményeit az állam hivatalos lapjában — ezidőszerint a »Budapesti Közlöny« című napilapban és Budapest székesfőváros mindenkori hivatalos lapjában — ezidőszerint a »Fővárosi Közlöny« című időszaki lapban — egyszeri beiktatás útján teszi közzé.

II. FEJEZET.

Alaptőke, részvények.

5. §.

A társaság alaptőkéje 500.000 pengő, mely 5000 darab egyenkint 100·— pengő névértékű, bemutatóra szóló teljesen befizetett részvényre oszlik.

A szükséghez képest több részvényről szóló egyesített címletek is adhatók ki.

6. §.

A részvények oszthatatlanok, mihez képest a társaság egy-egy részvény tulajdonosául csupán egy személyt ismerhet el és ezért egy részvénynek több tulajdonosai közös jogaikat csak egy személy által gyakorolhatják.

7. §.

Ezen alapszabályok határozatai minden részvényesre nézve mérvadók és kötelezők.

III. FEJEZET.

Szervezet.

8. §.

A részvénytársaság szervei a következők:

A) a közgyűlés;
B) az igazgatóság;
C) a felügyelőbizottság;
D) a választmány.

A) Közgyűlés.

9. §.

Mindazon jogokat, melyek a részvényeseket a társaság ügyei tekintetében illetik, a részvényesek közgyűlésén gyakorolják.

10. §.

A közgyűlések Budapesten tartandók.

11. §.

Rendes közgyűlés minden évnek első felében tartandó, melyen az igazgatóság által készített és a felügyelőbizottság által megvizsgált, a lefolyt évre vonatkozó zárszámadás és mérleg előterjesztendő.

12. §.

Rendkívüli közgyűlés összehivandó, ha az igazgatóság vagy felügyelőbizottság olyant szükségesnek tart, vagy ha egy vagy több részvényes, kiknek részvényei az alaptőkének legalább tizedrészért képezik, ezeknek a társasági pénztárba letétele után a cél és az okok előadása mellett közgyűlésnek összehivását kérelmezik.

13. §.

A közgyűlés összehivására a törvényben meghatározott esetek kivételével csakis az igazgatóság van jogositva.

14. §.

A közgyűlés összehivására a 4. §. szerint közzéteendő hirdetmény útján történik.

Ennek a hirdetménynek a közgyűlés helyét, idejét, tárgyait, valamint a részvények letételére szolgáló helynek és időnek megjelölését kell tartalmaznia.

Ha a közgyűlés tárgya az alapszabályoknak lényeges módosítása, a hirdetménynek a módosítás lényeges tartalmát magában kell foglalnia, míg az esetben, ha a közgyűlésnek tárgya az alapszabályoknak csak lényegtelen módosítása, elegendő, ha a hirdetmény az alapszabályoknak módosítandó szakaszait számuk szerint megjelöli.

A hirdetményt a közgyűlés napját legalább 8 nappal megelőzőleg közzé kell tenni. A közzététel napja a kitűzött határidőbe be nem számítható.

15. §.

Érvényes határozat csak az összehívási hirdetményben kitett tárgyakra nézve hozható.

16. §.

A közgyűlésen szavazati jogot csak azon részvényes gyakorolhat, aki részvényeit le nem járt szelvényeivel együtt legkésőbb három nappal a közgyűlés előtt a társasági pénztárba letétbe helyezi.

17. §.

A részvények, amelyek a közgyűlésen való szavazati jog gyakorlása végett a társaság pénztáránál letétbe helyeztettek, csak a közgyűlés megtartása után vehetők vissza.

18. §.

A szavazati jog személyesen, vagy más szavazatképes részvényes meghatalmazása útján gyakorolható.

Jogi személyek, kiskorúak és gondnokság alattiak törvényes képviselőjük által képviseltethetik magukat anélkül, hogy e képviselőknek szavazatképes részvényeseknek kellene lenniök.

19. §.

Minden egyes részvény egy szavazatra jogosít.

20. §.

A közgyűlés hatáskörébe a következő ügyek tartoznak:

a) a kereskedelmi törvény 183. §-ában említett eset kivételével az igazgatóság és a felügyelőbizottság megválasztása, elmozdítása és felmentése;

b) a számadások megvizsgálása, a mérleg- és eredményszámla megállapítása és a nyereség felosztása, az esetleges veszteség mikénti fedezése;

c) minden javaslat, melyet az igazgatóság vagy felügyelőbizottság a közgyűlésen tárgyaltatni kíván;

d) egyesülés más társaságokkal;

e) oly szerződések kötése, melyek minden társasági ügyletnek közös haszonra vezetését célozzák;

f) az alaptőke felemelése vagy leszállítása;

g) az alapszabályok megváltoztatása;

h) az igazgatóság és a felügyelőbizottság tiszteletdíjának, illetve díjazásának megállapítása;

i) végkielégítés, illetve a nyugdíjszabályzattól eltérő nyugdíjjárandóságot tartalmazó, vagy határozott és egy esztendőnél hosszabb időre szóló alkalmaztatási szerződések kötése;

j) a részvénytársaság feloszlása és a felszámolók megválasztása és a felszámolók díjazásának megállapítása.

21. §.

A közgyűlés határozatképes, ha azon a mindenkori bejegyzett alapszabályok szerinti alaptőkének legalább egyötödrészét képviselő részvényes vagy meghatalmazott jelen van.

Ha bármely közgyűlés nem határozatképes, 15 napon ebelül megtartandó újabb közgyűlést kell összehívni, mely másodízben összehívott közgyűlés a megjelentek és szavazataik számára való tekintet nélkül mindazon tárgyakra nézve határozatképes, amelyek az elnapolt közgyűlés napirendjére voltak kitűzve és amelyek az új hirdetményben is közzé lettek téve.

22. §.

A közgyűlésen az igazgatósági elnök, ennek akadályoztatása esetén az alelnök elnököl. Szükség esetén az elnöklőt az igazgatóság jelöli ki, még pedig az elnök és alelnök akadályoztatása esetén az igazgatósági tagok közül.

A közgyűlést a közgyűlés elnöke nyitja meg, megállapítja a határozatképességet, kirendeli a jegyzőt — aki nem részvényes is lehet —, a jelenlévő részvényesek vagy meghatalmazottak közül kettőt felkér a jegyzőkönyv hitelesítésére, szükség esetén három tagból álló szavazatszedőbizottságot, vagy bizottságokat küld ki, meghatározza a tárgyalás sorrendjét, vezeti és berekeszti a tárgyalásokat, meghatározza a szavazás módját és kimondja a hozott határozatokat.

A közgyűlés rendjének és méltóságának fenntartása a közgyűlés elnökének a feladata.

23. §.

A közgyűlés határozatait általános szótöbbséggel hozza, a szavazatok egyenlő megoszlása esetén az elnök szavazata dönt.

Választásoknál azt, vagy azokat kell megválasztottaknak tekinteni, akik viszonylagos szótöbbséget nyertek. A választások közfelkiáltás útján is történhetnek; öt vagy több jelenlevő részvényes kívánságára azonban, akik a 16. §-ban megjelölt módon legalább 5 darab részvényt letétbe helyeztek, titkos szavazást kell elrendelni. A szavazatok egyenlő megoszlása esetén sorshúzás dönt.

24. §.

Minden közgyűlés folyamáról, hozott határozatairól és eszközölt választásokról jegyzőkönyv vezetendő. A jegyzőkönyvben feltüntetendő a közgyűlés helye, ideje, a megjelent és képviselt részvényesek, az általuk képviselt részvények száma.

A közgyűlési jegyzőkönyv az elnök és a jegyző által aláírandó, két közgyűlési tag által hitelesítendő s eredetiben vagy hiteles másolatban a budapesti királyi törvényszékhez beterjesztendő.

25. §.

Azon közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok módosítását, a társaság felosztását vagy egyesülését más társaságokkal tárgyazzák a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetés végett a budapesti kir. törvényszéknek bejelentendők.

B) Igazgatóság.

26. §.

Az igazgatóság legalább három, legfeljebb tizenkét tagból áll, akik az igazgatóság javaslata alapján közgyűlésileg megállapítandó számban a közgyűlés által a 23. §-ban körülírt módon két évre választatnak s működési idejük lejárta után ismét megválaszthatók. Ha halálozás folytán vagy bármily egyéb okból az igazgatósági tagok száma három alá szállna le, az esetben az igazgatóság kiegészítése végett haladéktalanul közgyűlés hivandó össze.

27. §.

Minden igazgatósági tag megválasztásáról való értesítését követő 14 nap alatt nyilatkozni tartozik, hogy megválasztását elfogadja-e. Ha ezen meg nem hosszabbítható határidő alatt nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, mint aki az igazgatósági tagságot nem fogadja el. A megválasztott igazgatósági tagnak szóló értesítésben az alapszabályok ezen rendelkezésére kifejezetten hivatkozni kell.

28. §.

Az igazgatóság működése időtartamára tagjai közül viszonylagos szótöbbséggel elnököt és egy alelnököt választ.

Az elnök vagy alelnök elhalálozása vagy lemondása esetén azonnal új választást kell tartani.

29. §.

Az elnök vezeti az igazgatósági üléseket, két jelenlévő igazgatósági tagot jelöl ki a jegyzőkönyv hitelesítésére.

30. §.

Az elnököt akadályoztatása esetén az alelnök helyettesíti. Az elnök és alelnök akadályoztatása esetén a helyettest az igazgatósági tagok közül az igazgatóság jelöli ki.

31. §.

Az igazgatóság a szükséghez képest tart üléseket. Az üléseket az igazgatóság elnöke, illetve akadályoztatása esetén a helyettese hívja össze.

32. §.

Az igazgatósági ülések határozatképességéhez valamennyi igazgatósági tag előzetes meghívása és az elnökkel együtt legalább három igazgatósági tagnak jelenléte szükséges.

33. §.

Az igazgatóság a jelenlevők általános szótöbbségével határoz és választ, a szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök szavazata dönt.

34. §.

Az igazgatóság képviseli a társaságot. A cég jogérvényesen olykép jegyeztetik, hogy az előnyomott, vagy előírt cégszöveg alá két igazgatósági tag, vagy egy igazgatósági tag és egy igazgatói címmel felruházott és ekként bejegyzett tisztviselő vagy egy igazgatósági tag és egy cégjegyzésre jogosított tisztviselő vagy két igazgatói címmel felruházott és ekként bejegyzett tisztviselő vagy végre egy igazgatói címmel felruházott és ekként bejegyzett tisztviselő és egy cégjegyzésre jogosított tisztviselő törvényszékileg bejegyzett névaláírásaikat sajátkezűleg alájegyzik.

35. §.

Az igazgatóság vezeti az intézet minden ügyét, meghatározza saját ügyrendjét, általában hatásköre kiterjed mindazon társasági ügyekre, melyek a közgyűlésnek fenn nem tartattak; ugyan ő hajtja végre a közgyűlés minden határozatát.

36. §.

Az igazgatóság a társasági pénztárakat ellenőrzi és tagjainak egyike által a pénztárak pénzkészleteit időről-időre megvizsgáltatja.

37. §.

Az igazgatóság fel van jogosítva ingatlanokat és kézizálogokat megvenni és eladni.

38. §.

Az igazgatóság nevezi ki a 20. §. *j)* pont kivételével a társaság összes tisztviselőit és altisztjeit, meghatározza azok fizetését, illetményeit és biztosítékait; felmondja nekik a szolgálatot, felfüggeszti és elbocsátja őket.

Ő gyakorolja a fegyelmi hatalmat és a fegyelmi bíráskodást a társaság összes alkalmazottai felett és a fegyelmi eljárás szabályait megállapítja.

39. §.

Az igazgatóság tiszteletdíját az igazgatóság javaslatára évről-évre a közgyűlés állapítja meg.

40. §.

Az igazgatóság továbbá fel van jogosítva a tisztviselőknek és altiszteknek miheztartás végett valamennyi részvénytársasági üzletágra ügyrendeket és szolgálati utasításokat kiadni, azokat bármikor kiegészíteni, megváltoztatni, hatályon kívül helyezni, megújítani.

41. §.

Az igazgatóságnak minden üléséről jegyzőkönyv veendő fel, melyet az elnök és a jegyzőkönyvvezető aláír és két evégre kiküldött igazgatósági tag hitelesít.

C) Felügyelőbizottság.

42. §.

A felügyelőbizottság legalább három és legfeljebb nyolc tagból áll, akik az igazgatóság javaslata alapján közgyűlésileg megállapítandó számban a 23. §-ban körülírt módon a közgyűlés által egy évre választatnak és működési idejük lejárta után ismét megválaszthatók.

Ha azok száma háromnál kevesebbre szállna le, a kiegészítő választás megejtése végett a közgyűlés azonnal összehívandó.

43. §.

A felügyelőbizottság működésének tartamára kebeléből elnököt és alelnököt választ, ügyrendjét maga állapítja meg.

44. §.

A felügyelőbizottság ülésein érvényes határozathozatalra valamennyi bizottsági tagnak előzetes meghívása s legalább három tagnak jelenléte megkívántatik, határozatait általános szótöbbséggel hozza, a szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök szavazata dönt.

45. §.

A felügyelőbizottság a törvény értelmében ellenőrzi a társasági ügyvezetést minden ágában, evégből jogában áll a társasági ügyek menetéről tudomást szerezni, a társaság könyveit, iratait és pénztárait bármikor megvizsgálni.

A felügyelőbizottság az évi zárszámadásokat és mérleget, nemkülönben a nyereség felosztását tárgyaló indítványokat megvizsgálni és erről a közgyűlésnek évenkint jelentést tenni tartozik. E jelentés nélkül a közgyűlés a nyereség felosztása iránt érvényesen nem határozhat.

Ha a felügyelőbizottság hivatalos működésében a törvénybe vagy az alapszabályokba ütköző intézkedéseket, vagy a társaság érdekeit sértő mulasztásokat, avagy visszaéléseket tapasztal, a közgyűlést azonnal összehívni tartozik.

46. §.

A felügyelőbizottság tagjainak tiszteletdíját az igazgatóságnak eziránt előterjesztendő javaslatára évről-évre a közgyűlés állapítja meg.

47. §.

Minden felügyelőbizottsági tag megválasztásáról való értesítését követő 14 nap alatt nyilatkozni tartozik, hogy megválasztását elfogadja-e. Ha ezen meg nem hosszabbítható határidő alatt nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, mint aki a felügyelőbizottsági tagságot nem fogadja el. A megválasztott felügyelőbizottsági tagnak szóló értesítésben az alapszabályok ezen rendelkezésére kifejezetten hivatkozni kell.

D) A választmány.

48. §.

Az igazgatóság a részvénytársaság üzletének fejlesztése érdekében jogosítva van üzletfelei közül választmányt alakítani és annak működését és hatáskörét, valamint szabályzatát megállapítani.

A választmány 8—15 tagból állhat s tagjait az igazgatóság két évi időtartamra választja. A választmány, mint véleményező testület az igazgatóság felhívására jár el a reábízott ügyekben és véleményét illetve javaslatát az igazgatóság elé terjeszti. Ülésein az igazgatóság egyik tagja elnököl.

A választmány tagjai semminemű díjazásban tiszteletdíjban vagy jutalomban nem részesülhetnek.

IV. FEJEZET.

Tartalékalapok.

49. §.

Netáni veszteségek fedezésére a rendes tartalékalap szolgál; a tartalékalap az 53. §.-ban említett alapszabályszerű összegekből alakul, amennyiben ez az alap a részvénytőke 50%-án alul leszállana, az a tiszta jövedelem 5%-ának hozzácsatolása által mindannyiszor és mindaddig növelendő, míg ezen magasságát ismét eléri.

V. FEJEZET.

Mérleg.

50. §.

Az igazgatóság a január 1-től december hó végéig számítandó minden üzleti év végén mérleget készíttet és azt a nyereség felosztását tárgyazó indítványával együtt a felügyelőbizottságnak legkésőbben a következő üzletév február hó 28-ig felülvizsgálás végett bemutatni, a felügyelőbizottság pedig a felülvizsgált mérleget a közgyűlés elé terjesztendő jelentésével együtt legkésőbben 8 nap alatt az igazgatóságnak visszaküldeni tartozik.

Az igazgatóság a felügyelőbizottság által megvizsgált mérleget olymódon tartozik közzétenni, hogy azt legkésőbben 8 nappal a közgyűlés előtt hivatalos helyiségeiben feltárja, nyomtatott példányban minden részvényesnek rendelkezésére bocsátja és ezen felül a 4. §-ban megjelölt lapokban legalább a közgyűlést megelőzőleg 8 nappal közzéteszi.

Az első üzletév a társaság megalakulásától 1935. évi december hó 31-ig terjed.

51. §.

A társasági mérleg felállításánál kiváltképen a következő elvek irányadók:

a) a társaság vagyona azon értékében veendő fel, mely az üzleti év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelel;

b) az árfolyammal bíró papírok legfeljebb azon pénzárfolyamon veendők fel, mellyel azok az üzleti év utolsó napján bírnak;

c) az első szervezés költségeiből a követelések közé csak annyi vehető fel, amennyi azoknak legfeljebb 5 évre való felosztása mellett az illető üzleti év után fennmarad;

d) a társasági alaptőke és a tartalékalap a tartozások közé sorozandó;

e) a kétes követelések valószínű értékük szerint veendők számításba, a behajthatatlanok pedig jegyzendők;

f) a cselekvő és szenvedő állapot összehasonlításából eredő nyereség vagy veszteség a mérleg végén különösen kitüntetendő.

52. §.

A közgyűlés által jóváhagyott mérlegnek egy példánya a budapesti kir. törvényszékhez beterjesztendő.

VI. FEJEZET.

A tiszta nyereség felosztása.

53. §.

A mérlegben kimutatott tiszta nyereségből 10%-ot a rendes tartalékalap javára, az ezután fennmaradó nyereséget a közgyűlés által netán elhatározandó, a részvényesek osztalékára való jogosultságát nem sértő egyéb levonások után osztalék fizetésére kell fordítani.

Fel nem vett osztalékok nem kamatoznak és az esedékesség napjától számított hat év mulva a rendes tartalékalap javára elévülnek.

VII. FEJEZET.

Bírói megsemmisítés.

54. §.

A részvénytársaság által kiállított mindennemű elveszett vagy megsemmisült, általában pedig a törvény szerint bíróilag megsemmisíthető okmányok azon fél által, aki azokat elvesztette, saját költségére és veszélyére az illetékes bíróságnál az okmányok bírói megsemmisítéséről szóló törvényes szabványok szerint bíróilag megsemmisíthetők.

VIII. FEJEZET.

A társaság tartama és feloszlása.

55. §.

A társaság fennállásának tartama 30 (harminc) év.

56. §.

A társaság a kereskedelmi törvény 201. §-ának 3. és 4. pontjában meghatározott eseteken kívül csupán közgyűlési határozat folytán oszlik fel.

57. §.

A társaság feloszlása esetében a kereskedelmi törvény megfelelő határozatai jönnek alkalmazásba.

IX. FEJEZET.

A társaság viszonya Budapest Székesfővároshoz.

58. §.

A társaságnak a Fővároshoz való viszonyát azon szerződés állapítja meg, melyet a társaság Budapest Székesfőváros Közönségével a budapesti állatvásárokon működő vásárpénztári intézmény felállítása, fenntartása és vitele iránt köt. (3. §.)

A közgyűlés egyúttal elhatározta, hogy az újonnan alakítandó részvénytársaság igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjaiul az 1934. évi XII. t.-c. 23. §-a alapján a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjait jelöli ki.

E közgyűlési határozat alapján a székesfőváros közönsége a szerződést az újonnan alapított részvénytársasággal megkötötte. Az új részvénytársaság *Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt.* néven 1935. évi december hó 20-án működését megkezdette.

A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése. Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló, az 1934. évi XII. t.-c.-vel módosított 1930. évi XVIII. t.-c. 71. §-ának (2) bekezdése értelmében a székesfőváros pénzkészleteit csakis a Pénzintézeti Központ tagjai sorába tartozó pénzintézeteknél lehet elhelyezni. Azt, hogy az egyes kúriákba tartozó pénzintézeteknél korlátlanul vagy alap- és tarlalékalaptőkéihez viszonyítva mily összeg erejéig lehet pénzkészletet elhelyezni, a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg rendelettel szabályozza.

A törvényben nyert felhatalmazás alapján a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg a 224.243/1930—IV. B. M. számú leiratával elrendelte, hogy a székesfőváros háztartásának és a kezelése alatt álló számadási egységeknek

(gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyonkezelésű intézetek, közintézmények és üzemek) pénzkészletei a Pénzintézeti Központ első kúriájába tartozó pénzintézeteknél — ahová a törvény idézett szakasza szerint a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt-ot is mindig besoroltnak kell tekinteni — korlátozás nélkül, — a második kúriába tartozó pénzintézeteknél az illető pénzintézet legutolsó mérlegében kimutatott alaptőkéje és a saját tulajdonát alkotó valódi tartalékok együttes összegének megfelelő összeg erejéig, — a harmadik kúriába tartozó pénzintézeteknél pedig az illető pénzintézet legutolsó mérlegében kimutatott alaptőkéje és a saját tulajdonát tevő tartalékok együttes összegének felével egyenlő összeg erejéig helyezhetők el.

E korlátok között a törvényhatósági bizottság a törvény 71. §-ának (2) bekezdése értelmében évenkint, a költségvetési év végén, névszerinti szavazással jelöli ki azokat a pénzintézeteket, amelyeknél a székesfőváros pénzkészletei elhelyezhetők, egyúttal megállapítja, hogy az egyes pénzintézeteknél mily összegek erejéig lehet a pénzkészleteket elhelyezni.

E törvényes rendelkezések alapján a polgármester bekérte a Pénzintézeti Központtól a kötelékébe tartozó budapesti pénzintézetek névsorát és a pénzintézetek 1933. évi üzleti mérlegét és megállapította, hogy a második és harmadik kúriába tartozó pénzintézeteknél milyen összeg erejéig helyezhetők el a főváros pénzkészletei. Az 1877. évi XX. t.-c. 291. §-a alapján a gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek elhelyezése ügyében a polgármester a székesfőváros árvaszékét meghallgatta.

Ezek alapján a polgármester javaslatára a közgyűlés a törvény és a miniszteri rendelet értelmében a székesfőváros és a rendelkezése alatt álló számadási egységek (gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyonkezelésű intézetek, közintézmények és üzemek) pénzkészletének az 1935. év folyamán történő elhelyezésére az alább felsorolt pénzintézeteket jelölte ki:

A Pénzintézeti Központ első kúriájába tartozó pénzintézetek:

	Értékhatár
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.	korlátlan
Angol-Magyar Bank Rt.	«
Belvárosi Takarékpénztár Rt.	«
Hazai Bank Rt.	«
Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete	«
Magyar Általános Hitelbank	«
Magyar Általános Takarékpénztár Rt.	«
Magyar Földhitelintézet	«
Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank	«
Magyar-Olasz Bank Rt.	«
Magyar Országos Központi Takarékpénztár	«
Az 1896. évi XXIII. t.-c. alapján alakult Országos Központi Hitelszövetkezet	«
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	«
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	«
Wiener Bank-Verein Magyarországi Fióktelepe	«

A Pénzintézeti Központ második kúriájába tartozó pénzintézetek:

	Értékhatár
»Hermes« Magyar Általános Váltóüzlet Rt.	5,280.000 P
Magyar Általános Ingatlanbank Rt.	7,240.000 «
Magyar-Cseh Iparbank Rt.	5,261.005 «
Magyar Jelzálog Hitelbank	5,104.000 «

A Pénzintézeti Központ harmadik kúriájába tartozó pénzintézetek:

	Értékhatár
Budapesti Kisipari Hitelintézet	saját intézet
Budai Általános Takarékpénztár	174.546 P
Fabank Rt.	1,032.500 «
Kereskedők és Iparosok Hitelintézete Rt.	90.824 «
Kőbányai Takarékpénztár Rt.	352.462 «
Központi Leszámítolóbank Rt.	355.000 «
Magyar Mezőgazdasági Hitelintézet Rt.	210.505
Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt.	320.385 «
Magyar Tisztviselők Takarékpénztára Rt.	645.492 «
Nemzeti Hitelintézet Rt.	1,387.436 «
Nemzeti Takarékpénztár és Bank Rt.	605.000 «
Törekvés Takarékpénztár Rt.	373.755 «

A közadótartozások igazolása. A közadók kezeléséről szóló 600/1927. számú Hivatalos Összeállítás 53. §-ának 12. pontja szerint a köztartozásoknál mutatkozó hátrálékok a hátrálékosoknak az államkincstárral vagy helyi hatósággal szemben fennálló követeléséből foglalás nélkül is levonásba hozhatók, sőt az ilyen hátrálékok az ezekre a követelésekre vezetett bírói vagy közigazgatási foglalásokat is megelőzik. Ez a jog azonban csak az államkincstárt és a helyihatóságokat illeti meg, más hatóságot (vállalatot, testületet, intézményt) illető, de az együttes kezelésbe be nem vont köztartozások miatt az ilyen követelésekre is szabályszerű végrehajtást kell vezetni.

Az idézett rendelkezésekre hivatkozva, a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság 1932. január 4-én a 28.985/1—I. számú átiratával megkereste a főváros polgármesterét, hogy a székesfőváros szállítóinak és vállalkozóinak követelései folyósítása alkalmával, ha a szállító vagy vállalkozó az államot vagy a törvényhatóságot megillető köztartozással lenne hátrálékban, akkor a közadók kezeléséről szóló és fentebb idézett rendelkezések alapján a köztartozás erejéig a visszatartás jogával legyen szíves élni. A pénzügyigazgatóság ezt a kérését többször megismételte, amihez képest a polgármester 1935. január 23-án 61.312/1935—VI. szám alatt ebben a tárgyban részletes utasítást adott a székesfőváros hivatalainak.

A polgármester utasította a központi és kerületi igazgatáshoz tartozó hivatalokat, intézeteket, közintézményeket, az önálló vagyonkezelésű intézményeket (a részvénytársaságok kivételével), az előlegkezelőket, hogy a székesfőváros szállítóinak és vállalkozóinak, akiknek a székesfővárossal szemben követelésük áll fenn, azt csak abban az esetben fizessék ki, ha a szállító és vállalkozó részére úgy a lakás, mint az üzlethely, telephely stb. szerint illetékes kerületi vagy adókerületi adószámviteli (együttesen kezelt adó, valamint az egyesített forgalmi és kereseti adó) osztály írásban igazolja, hogy közadótartozása nincs, illetve ha közadótartozása van, a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság a visszatartási jog gyakorlását korlátozta, illetve attól eltekintett. A visszatartási jogot tehát csak a szállítói és vállalkozói tevékenységből származó követelések kifizetésénél lehet gyakorolni. Nem gyakorolható azonban a bánatpénzek és biztosítékok kifizetésénél, amennyiben az utóbbiak nem a vállalati járandóságokból vonattak le.

Ezt az igazolást azonban csak olyan hátrálékostól kell megkövetelni, akinél a vállalkozási (szállítási) összeg az 1000 pengőt meghaladja. Az értékhatár figyelembe-

vételénél tehát nem az az irányadó, hogy a vállalkozási (szállítási) összegből mennyi kerül időnkint utalványozásra vagy kifizetésre, hanem, hogy a vállalkozói (szállítási) szerződés (szóbeli megállapodás) szerinti összeg az 1000 pengőt meghaladta-e vagy sem.

Az igazolást a kifizető pénztár vagy pénztáros (előlegkezelő) tartozik követelni. Az igazolás szükségességére a vállalkozót vagy szállítót figyelmeztetni kell a megrendelés szövegében. Társvállalkozásnál az igazolást minden vállalkozótól meg kell kívánni.

Tekintettel arra, hogy a K. K. H. Ö. 53. §. 12. bekezdésének végrehajthatósága köztartozással hátrálékban nem lévő egyénre történő látszólagos engedményezés útján meghiusítható lenne, a polgármester elrendelte, hogy úgy az engedményes, mint az engedményező igazolni köteles, hogy van-e köztartozása vagy sem.

A köztartozás fejében visszatartott összegekről a vállalkozó részére nyugtát kell adni és az így visszatartott összegeket az illetékes kerületi vagy adókerületi adószámviteli osztály postatakarékpénztári csekkszámlájára a szükséges adatok (név, cég, foglalkozás, lakás, üzlet, számlaszám) közlése mellett külön utalvány nélkül, de előzetes pénztári számfejtéssel, 24 óra alatt be kell fizetni.

A közadótartozás címén visszatartott összegekről kiállított ellennyugtát, mint bevételi naplóokmányt kell kezelni, ennek ellentételeként kiadási okmányul a pénztárhoz intézett számvevőségi megkeresés szolgál. Az említett megkeresés alapján a kerületi, illetve adókerületi adószámviteli osztály számlája javára a visszatartott összeget át kell utalni s ennek megtörténte után a megkereséshez csatolni kell az átutalást igazoló postatakarékpénztári csekk-ürlap »Elismervény«-t. Minthogy pedig az előlegkezelésnél az ellennyugta elmarad, a postatakarékpénztári csekk-ürlap »Elismervény«-t az eredeti nyugtához kell csatolni.

Ezeket a rendelkezéseket az önálló vagyonkezelésű intézményeknél is megfelelően alkalmazni kell.

2. Adók.

Közterhek. A közszolgáltatások kivetési kulcsai az 1935. év folyamán nem változtak. Az állami adókat, valamint azok járulékait és az önálló községi közszolgáltatásokat is az előző évi mértékben vetették ki.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a *rendkívüli ideiglenes házadómentesség*, valamint *a tatarozási és átalakítási adókedvezmények* ügyében 1935. évi február hó 27-én rendkívüli közgyűlést tartott és az építőipar megindítása, munkaalkalmak teremtése és egyéb gazdasági és szociális okokból fölterjesztést intézett a kormányhoz a házadómentességi és tatarozási rendelkezések kibővítése céljából. A pénzügyminiszter a székesfőváros fölterjesztésére a rendkívüli ideiglenes házadómentességről szóló 1934. évi 65.500/VII. számú rendeletet a belügyminiszterrel egyetértően módosította és a rendkívüli ideiglenes adómentességet a székesfőváros egyes újból meghatározott területeire engedélyezte.

A májusi rendkívüli *fagykároknak* az adóelengedés szempontjából való bejelentési határidejét a pénzügyminiszter az 1935. évi 89.067. és 96.221/1935. számú rendeleteivel kétizben meghosszabbította és minden intézkedés megtörtént, hogy a fagykárt szenvedettek méltányos elbánásban részesüljenek.

Az ínségjárulék kivetését az 1935. évi 267.000 B. M. számú rendelet az 1935/36. évi ínségenyhítőtevékenység költségeinek fedezésére ismét elrendelte és kulcsát a jövedelemadó, társulati adó és a tantiemadó 20%-ában, valamint az általános kereseti adó alapjául szolgáló kereset 2%-ában állapította meg. A rendelet az 500 pengőt el nem érő kereseti adóalapot az ínségjárulék kivetése alól mentesítette. A befizetési határidőt a rendelet megváltoztatta. Az 1935. évi október hó 1-én esedékessé vált ínségadót 3 egyenlő részletben, mégpedig — az előző évi rendelkezésektől eltérően — 1935. évi október hó 31-ig, november hó 30-ig és december hó 31-ig lehetett kamatmentesen befizetni.

A forgalmi adózásban változást hozott az 1935. évi 170.000. P. M. számú rendelet, amely a textilipari nyersanyagok, ipari termékek stb. után fizetendő forgalmi adóváltságról szóló rendelkezéseket 1936. évi január hó 1-ével lényegesen egyszerűsítette. Ez a rendelet ugyanis a fonalelőállítást magasabb kulccsal adóztatta meg és ezzel kapcsolatban a textilárut előállítók közvetlen adózását jórészt megszüntette.

A községi fogyasztási adózás terén változásként kell megemlíteni, hogy a 131.823/1934—VI. számú polgármesteri rendelet a vad-fogyasztási adó átalányösszegét az eddigi évi 10 pengő helyett 12 pengőben állapította meg.

Az adózást érintő rendelkezések és események. *Házadómentesség.* A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a rendkívüli ideiglenes házadómentesség, valamint a tatarozási és átalakítási adókedvezmények ügyében 1935. évi február hó 27-én rendkívüli közgyűlést tartott, melyen az építőipar megindítása, munkaalkalmak teremtése és egyéb gazdasági és szociális célok érdekében felterjesztést intézett a kormányhoz a házadómentességi és tatarozási rendelkezések kibővítése céljából.

A m. kir. pénzügyminiszter a székesfőváros felterjesztésére a rendkívüli ideiglenes házadómentességről szóló eddigi rendelkezéseket módosította és a rendkívüli ideiglenes adómentességet az 58.181/1935—VIII. a. számú rendeletével a székesfőváros egyes újból meghatározott területeire engedélyezte, továbbá az újonnan épülő és legfeljebb 4 szobával és hallal bíró családi házakat külön rendkívüli adómentességben részesítette.

Az épületátalakítási és tatarozási adókedvezményt az 1935. évi december hó 7-én megjelent 70.000/1935. P. M. számú rendelet újból szabályozta és az adókedvezményt az 1936. év végéig befejezett átalakításokra és tatarozásokra engedélyezte.

Forgalmi adórészesedés. A forgalmi adó utáni részesedés ügyével a székesfőváros törvényhatósági bizottsága ismételten foglalkozott, figyelembevéve azt a hátrányos helyzetet, amelybe a székesfőváros háztartása a forgalmi adóváltságrendszer kiépítése folytán került. A székesfőváros a m. kir. pénzügyminiszterhez a helyzet orvoslása érdekében felterjesztést intézett, amelyben kérte, hogy a kormány a forgalmi adórészesedés mértékét a székesfővárosra nézve előnyösebb, a régebbi állapotnak megfelelően állapítsa meg, amikor még az évi részesedés összege 10 millió pengőt is meghaladó összeget tett ki, mely összeg azonban a fokozatos csökkenések következtében a legutóbbi évben már 4 millió pengőre sorvadt le.

Mezőgazdasági összeírás. Az 1935. évi 1111. M. E. számu kormanyrendelet elrendelte a földbirtokra, valamint a gazdasági üzemekre vonatkozó statisztikai összeírást. A nagyarányú munkálatot a székesfővárosi statisztikai hivatal a kerületi adószámviteli osztályok előmunkálatai alapján foganatosította.

Adóigazgatás. A m. kir. pénzügyminiszter a 175.249/1934—VI. számú leiratával a székesfővárosban az elsőfokú állami pénzügyigazgatás területi beosztását 1935. évi január hó 1-étől kezdve megváltoztatta. A polgármester a 211.441/1934—VI. számú rendeletével az adószámviteli osztályok illetékessége alá tartozó adókerületeket ehhez hasonlóképen szintén megváltoztatta. Ennek következtében 1935. évi január hó 1-től változatlanul maradt az I., II., III., IV., V/A, IX/A, IX/B és XI. adókerületek területe, míg a többi adókerület területe a következőképen változott meg :

1. az V/B adókerület területe az V. közigazgatási kerületnek a Markó-utca és Dráva-utca közötti része ;

2. a VI/A adókerület területe a VI. közigazgatási kerületnek a Vilmos császár-út és Csengery-utca közötti része a Nyugati pályaudvar kivételével ;

3. a VI/B adókerület területe VI. közigazgatási kerületnek a Csengery-utca és Aréna-út közötti része, a Nyugati pályaudvar területével ;

4. a VI/C adókerület területe a m. kir. belügyminiszter úrnak a 2130/1930. eln. számú rendeletével megállapított XIII. közigazgatási kerület ;

5. a VII/A adókerület területe a VII. közigazgatási kerületnek a Károly-körút és a Csengery-utca, Almássy-tér, Almássy-utca és Hársfa-utca közötti része ;

6. a VII/B adókerület területe a VII. közigazgatási kerületnek a Csengery-utca, Almássy-tér, Hársfa-utca és az Aréna-út közötti része ;

7. a VII/C adókerület területe a belügyminiszter úrnak 2130/1930. eln. számú rendeletével megállapított XIV. közigazgatási kerület ;

8. a VIII/A adókerület területe a VIII. közigazgatási kerületnek a Múzeum-körút és Aggteleki-utca, Kender-utca, Táncsis-utca, Szűz-utca és Thék Endre-utca közötti része ;

9. a VIII/B adókerület területe a VIII. közigazgatási kerületnek az Aggteleki-utca, Kender-utca, Táncsics-utca, Szűz-utca, Thék Endre-utca, Lóvásár-utca, Juranics-utca és Fiumei-út, illetőleg Orczy-út közötti része ;

10. a X. adókerület területe a X. közigazgatási kerületnek a m. kir. belügyminiszter úrnak 2130/1930. eln. számú rendeletével újonnan megállapított területe.

Javaslatok az adózás könnyítése érdekében. A székesfőváros törvényhatósági bizottságában, a pénzügyi és közigazgatási bizottságban számos indítvány hangzott el az év folyamán az adózási viszonyok javítása érdekében. dr. *Bródy* Ernő, dr. *Cselényi* Pál, dr. *Huszár* Pál és *Wellisch* Andor bizottsági tag a tatarozási adókedvezmények meghosszabbítása, *Magyar* Miklós, dr. *Németh* Béla és *Zala* Zsigmond bizottsági tag a rendkívüli házadómentességek fenntartása, dr. *Wolff* Károly és dr. *Bánóczi* László a forgalmi adózás kiegészítése, dr. *Gaár* Vilmos az adóhátrálékok behajtásának enyhítése, dr. *Csilléry* András az adóknak pénzbeszedő útján történő behajtása érdekében tettek különböző indítványokat és javaslatokat. Ezekben az ügyekben a polgármester megfelelő fölterjesztéseket intézett a kormányhoz az indítványok szellemében.

Adóbevételek. Az 1935. évi adóbevételek alakulását a következő adatok mutatják:

1. Állami adókban, rendkívüli pótlékban, kereskedelmi és iparkamarai illetékekben, valamint mezőgazdasági kamarai illetékekben a bevétel :

az 1935. évben tőkében	87,898.982·64 P	
kamatban	1,181.126·79 «	89,080.109·43 P
az 1934. évben		90,609.887·69 «
az 1935. évben kevesebb		1,629.778·26 P-vel,

az adóalapok csökkenése következtében.

2. Községi pótadóban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	15,521.858·31 P	
kamatban	225.975·11 «	15,747.833·42 P
az 1934. évben		18,108.349·58 «
az 1935. évben kevesebb		2,360.516·16 P-vel,

mert az adóalap csökken.

3. Általános %-os) kereseti adóban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	5,558.101·49 P	
kamatban	71.745·50 «	5,629.846·99 P
az 1934. évben		6,011.362·86 «
az 1935. évben kevesebb		381.515·87 P-vel,

mert az adóalap kisebb volt.

4. Házbérkrajcárban befolyt:

az 1935. évben tőkében	7,034.830·36 P	
kamatban	99.251·93 «	7,134.082·29 P
az 1934. évben		7,230.168·73 P
az 1935. évben kevesebb		96.086·44 P

az adóalap csökkenése folytán.

5. Szemétfuvarozási illetékben befolyt:

az 1935. évben tőkében	3,443.980·58 P	
kamatban	47.691·65 «	3,491.672·23 P
az 1934. évben		3,562.448·83 «
az 1935. évben kevesebb		70.776·60 P-vel,

mert az illeték alapja kisebb volt.

6. Útadóban befolyt:

az 1935. évben tőkében	753.515·75 P	
kamatban	10.032·73 «	763.548·48 P
az 1934. évben		771.044·47 «
az 1935. évben kevesebb		7.495·99 P-vel

mert az útadó alapját képező általános kereseti-, ház- és társulati adó kivetési eredménye kisebb volt.

7. Egyházi adóban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	563.044·48 P	
kamatban	2.008·86 «	565.053·34·P
az 1934. évben		601.180·37 «
az 1935. évben kevesebb		36.127·03 P-vel

az adóalap csökkenése folytán.

8. Országos gazdasági munkás- és cselédsegélyépénztárt illető munkaadói hozzájárulási díjban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	1.136·30 P	
az 1934. évben		1.292·33 P
az 1935. évben kevesebb		156·03 P-vel,

mert az év folyamán kevesebb gazdasági cselédet jelentettek be.

9. Italmérési illetékben a bevétel:

az 1935. évben tőkében	432.102·82 P	
kamatban	5.578·86 «	437.681·68 P
az 1934. évben		627.454·26 «
az 1935. évben kevesebb		189.772·58 P-vel,

mert az italmérők száma csökkent.

10. Az alkalmazottak kereseti adójában a bevétel:

az 1935. évben tőkében és bírságban	8,205.315·52 P	
késedelemért járó adópótlékban	98.840·18 «	8,304.155·70 P
az 1934. évben		7,939.333·91 «
az 1935. évben több		364.821·79 P-vel,

az adóalap emelkedése következtében.

11. Az alkalmazottak kereseti adója után járó rokkantellátási adóban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	707.596·40 P	
kamatban	6.486·13 P	714.082·53 P
az 1934. évben		670.190·58 «
az 1935. évben több		43.891·95 P-vel,

az adóalap emelkedése következtében.

12. Különadóban (a szolgálati illetmények után) a bevétel:

az 1935. évben tőkében	14,088.644·63 P	
kamatban	111.826·32 «	14,200.470·95 P
az 1934. évben		13,613.821·48 «
az 1935. évben több		586.649·47 P

mert az adóalap emelkedett.

13. Fogyasztási adóban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	11,540.583·61 P	
kamatban	3.741·89 «	11,544.325·50 P
az 1934. évben		11,591.153·38 «
az 1935. évben kevesebb		46.827·88 P-vel

a borfelhozatal csökkenése folytán.

14. Városi vámban a bevétel:

az 1935. évben tőkében	9,505.353·95 P	
kamatban	120.957·79 «	9,626.311·74 P
az 1934. évben		3,895.302·36 «
az 1935. évben több		5,731.009·38 P-vel

a hátrálékos tartozások nagyrészének kiegyenlítése következtében.

15. A vámvonalakon beszedett közlekedési adóban a bevétel:

az 1935. évben	1.309·13 P
az 1934. évben	1.532·56 «
az 1935. évben kevesebb	223·43 P-vel,

a forgalom csökkenése következtében.

16. Adóbehajtási illetékekben a bevétel:

az 1935. évben	388.076·49 P
az 1934. évben	400.151·48 «
az 1935. évben kevesebb	12.074·99 P-vel,

mert az illeték alapja kisebb volt.

A költségvetéssel összehasonlítva, a községi adóbevételek általában megfeleltek a költségvetési előirányzatnak. Csupán a forgalmi adóból való részesedés csökkent nagymértékben, amiben nagy része volt a fázisrendszer már ismertetett kiterjesztésének.

Fizetési könnyítések az illetékjellegű tartozások befizetésére. A főváros illetékjellegű követelései, nevezetesen az útburkolási járulék, a csatornaépítési járulék és az ingatlanvagyonátruházási illeték hátráléka az utóbbi években szembeszökően emelkedett. Kitűnik ez a következő kimutatásból.

Útburkolási járulék	Hátrálék az év kezdetén	Előírás	Összesen	Lerovás	Hátrálék az év végén
	Pengő				
Útburkolási járulék.					
1928	167.364	765.878	933.242	356.445	576.797
1929	561.742	894.364	1,456.106	739.411	716.695
1930	678.500	3,378.646	4,057.146	1,574.846	2,482.300
1931	2,368.070	1,985.865	4,353.935	1,929.138	2,424.797
1932	2,360.565	1,991.574	4,352.139	1,599.760	2,752.379
1933	2,633.176	1,113.406	3,746.582	1,125.833	2,620.749
1934	2,568.910	1,527.605	4,096.515	1,023.259	3,073.256
Csatornaépítési járulék.					
1928	61.697	229.518	291.215	89.924	201.291
1929	200.874	465.197	666.071	283.023	383.048
1930	374.379	1,026.809	1,401.188	506.928	894.260
1931	884.542	1,176.821	2,061.363	630.745	1,430.618
1932	1,369.471	1,198.901	2,568.372	704.996	1,863.376
1933	1,543.442	1,948.495	3,491.937	605.714	2,886.223
1934	2,887.457	607.522	3,494.979	591.429	2,903.550
Ingatlanvagyonátruházási illeték.					
1928	1,327.242	2,379.190	3,706.432	2,192.636	1,513.796
1929	1,275.345	2,273.395	3,548.740	2,109.601	1,439.139
1930	1,387.582	2,867.067	4,254.649	2,408.964	1,845.685
1931	1,790.059	2,807.620	4,597.679	2,374.670	2,223.009
1932	2,233.308	6,439.067	8,672.375	4,859.598	3,812.777
1933	3,700.110	3,749.808	7,449.918	3,048.819	4,401.099
1934	4,306.215	2,880.066	7,186.281	2,817.978	4,368.303

Ezek a zárószámadási adatok mutatják, hogy a hátrálékok emelkedése az 1931. esztendőben kezdődik, az 1934. évi hátrálékok összege pedig már az évi előírást jelentékenyen túlhaladja, holott rendes körülmények között ilyen eltérésnek nem volna szabad mutatkozni. A fenti kimutatás szerint

1934. devcember 31-én útburkolási járulékban	3,073.256 P
1934. december 31-én csatornaépítési járulékban	2,903.550 «
1934. december 31-én ingatlanvagyonátruházási illetékben	4,368.303 «
összesen	**10,345.109** P

hátrálék állott fenn, míg ugyanezen év előírási adatai

útburkolási járulékban	1,527.605 P
csatornaépítési járulékban	607.522 «
ingatlanvagyonátruházási illetékben	2,880.066 «
összesen	**5,015.193** P

A hátrálékok ilyen mértékű növekedése szükségessé tette a növekedés okainak megvizsgálását s ennek eredményéhez képest oly intézkedések foganatosítását, amelyek alkalmasak arra, hogy ezt az állapotot megszüntessék s a helyes arány helyreállítását lehetővé tegyék.

A hátrálékok növekedésének okait vizsgálva, a polgármester arra a megállapításra jutott, hogy azok nagyrészt a gazdasági helyzet alakulásában találhatók. Az 1928. év az utolsó normális gazdasági esztendő, 1929-ben a gazdasági válság már érezhető volt, az 1930. esztendő a válság jegyében indult, 1931-ben pedig a válság már teljes erővel pusztított.

A hátrálékok a gazdasági viszonyok alakulásához képest fokozatosan növekedtek. A válság következtében a vagyon értéke és jövedelmezősége s a kereset is az egész vonalon fokozatosan csökkent, míg a tartozások változatlan értékben maradtak fenn. Ezenkívül a válság ideje alatt egyidejűleg újabb adók a közterheket emelték. Az elősorolt okokból a fedezetek és a terhek között az arány kedvezőtlenül alakult. A fizetésképesség csökkenésének következményeként a legtöbben részletfizetési kedvezményt kértek, ami a hátrálékok kiegyenlítését meglassította. Az ingatlanpiac ideges fejlődése, a lefelé menő áralakulás pedig még azok részére is lehetetlenné tette a tartozások kiegyenlítését, akik az ingatlan eladása árán akartak szabadulni folyton súlyosabbá való kötelezettségeiktől.

A terhek, valamint a fedezetül szolgáló ingatlan és jövedelem egymáshoz való arányának és a gazdasági válság során való ezen eltolódása folytán nem az adósok fizetőképessége, hanem az adósok fizetőképességének csökkenése volt a főoka annak, hogy ilyen nagyösszegű hátrálékok maradtak fenn.

Ez az állapot hátrányos volt a fővárosra és az adósra egyaránt. Ezért a főváros és a csökkent fizetőképességű adós érdekeinek összeegyeztetése vált szükségessé, a hátrálékok csökkentése érdekében.

A főváros pénzügyi érdeke azt kívánja, hogy a hátrálékok mielőbb készpénzben befolyjanak. Az adós érdeke az, hogy a jelenleg megfelelő érték szolgáltatása ellenében hátrálékát kiegyenlíthesse. Mindkettőnek, de a közönségnek is érdeke az, hogy a hátrálékok gyorsabb rendezése lehetővé váljék, mert ez csak jó hatással lehet az ingatlanok forgalmára, amely körülmény — legalább is ebben a szerény keretben — kereseti lehetőségeket nyujthat a kereskedelemnek és iparnak egyaránt.

E gazdasági jelenségek hatásának felismerése arra késztette a polgármestert, hogy amennyire a saját hatáskörébe tartozott — a hátrálékos adósoknak fizetési könnyítéseket engedélyezzen. Azért 1935. évi június hó 19-én 68.133/VI. szám alatt rendeletet adott ki az együttes kezelésbe be nem vont helyhatósági díjak, illetékek és egyéb köztartozások fizetése esetén adható kedvezmények ügyében. Ebben a rendeletben a fennálló törvényes intézkedések keretén belül az alábbi fizetési könnyítéseket engedélyezte :

1. Ha a tartozást az esedékesség napjától számított egy év alatt teljes egészében kiegyenlítik, akkor a hátrálék után évi 6% kamatot kell számítani.

2. Az esedékesség napjától számított egy év eltelte után teljesített fizetések esetén :

a) évi 6%-os kamatot kell számítani, ha a befizetést az engedélyezett fizetési kedvezmény — részletfizetési vagy halasztási engedély — tartama alatt teljesítik még abban az esetben is, ha a befizetés a vonatkozó engedély részletes feltételeinek nem felel meg ;

b) évi 9% kamatot kell számítani minden más esetben az alábbi 3. és 4. pontban említett esetek kivételével.

3. Ha az egy évnél régebbi idő óta fennálló tartozást egyösszegben, teljes egészében kifizetik, a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály esetről-esetre a fizetés alkalmával, kamatkedvezményt adhat, amely kamatkedvezmény abból áll, hogy a 9%-os kamatot 6%-ra, a 6%-os kamatlábat pedig kisebb kamatlábra szállíthatja le.

4. Különös méltánylást érdemlő esetekben, amikor a hátrálékos anyagi és egyéb körülményei ezt indokolják, különösen ha a tartozás behajtása a fizetésre

kötelezett megélhetését létalapjában támadná meg, felhatalmazta a polgármester a pénzügyi ügyosztályt arra, hogy a már évek óta fennálló hátrálékok teljes kifizetése esetén az 1933. évi március hó 5-e előtt történt törlesztések alkalmával 12%-os kamatláb mellett már elszámolt kamatoknak esetről-esetre 6%-ra való átszámolását rendelhesse el.

5. Az 1—4. pontban említett rendelkezések csupán az 1933. évi március hó 5. napján fennállott vagy az említett napot követőleg keletkezett és jelenleg is fennálló tartozásokra és azok kamataira vonatkoznak, tehát a már teljesen kiegyenlített és lezárt tartozásokat nem érintik.

Bár ezek a fizetési kedvezmények jótékony hatást gyakoroltak és a hátrálékosok közül számosan vették azokat igénybe, még sem járt azzal az eredménnyel, amely a főváros pénzügyi helyzete szempontjából kívánatos lett volna. E kedvezmények ellenére is csupán azok fizették ki részben vagy egészben tartozásaikat, akiknek anyagi helyzete a gazdasági események ellenére megengedte, hogy terheiktől szabaduljanak, vagy pedig akár az ingatlanok eladása, akár más okból a kifizetés ellenében más oldalról oly előnyökhöz jutottak, amelyek az esetleg erejükön felüli teljesítést indokolttá, sőt hasznossá tudták tenni.

Ezért a polgármester a hátrálékok kamatmentes befizetését javasolta az esetben, ha a hátrálékos záros határidő alatt tartozását teljesen kifizeti. Ez az engedmény ugyan áldozattal járt a székesfőváros részéről, az adósokon azonban lényegesen könnyített s ennek folytán olyan tartozások kifizetését is elősegítette, amelyek csak hosszabb idő után folytak volna be. Kétségtelen viszont, hogy a hátrálékok gyorsabb lefizetése előnyt is jelentett a főváros háztartására, a pénzügyi helyzetet javítja, a forgótőkekölcsön összegét csökkenti, azért a közgyűlés a javasolt kamatkedvezményt a 415/1935. kgy. számú határozatával engedélyezte.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése így az 1935. évi október hó 2-án kelt 415/1935. kgy. számú határozatával elhatározta, hogy az egy évnél hosszabb idő óta esedékes útburkolási-, csatornaépítési járulék és ingatlanvagyonátruházási illeték-tartozások kamatmentes kiegyenlítését engedélyezi mindazoknak a hátrálékosoknak, akik a fentebb felsorolt címeken fennálló tőketartozásukat 1936. évi március hó 1-ig egyösszegben, teljes egészében kiegyenlítik. Kimondotta továbbá a közgyűlés, hogy a már befizetett összegek visszatérítésének helye nincs és hogy ez a közgyűlési határozat az engedélyezhető többi kamatkedvezményt nem érinti.

A közgyűlési határozat által engedélyezett befizetési kedvezmény kizárólag a késedelmi kamatok elengedésére terjedt ki, a tőketartozás egyéb járulékait (pl. végrehajtási, intődíjat stb.) tehát a közgyűlési határozat alapján elengedni nem lehet.

A határozatban említett egy évi határidőt a késedelmi kamatfizetési kötelezettség beálltának időpontjától, vagyis a határozatban felsorolt össztartozásokról kibocsátott fizetési meghagyást, illetőleg a fizetésre kötelezett fizetési kötelezettségét megállapító véghatározat kézbesítését követő naptól számított 30 naptól kell számítani.

Azokat a számlákat, amelyeknél ez az egy évi határidő 1936. évi március hó 1-e előtt letelik, azonnal meg lehet szüntetni.

Azt az összeget, amelynek befizetése ellenében a határozat értelmében a hátrálékos számlája megszüntethető, a következő módon kell kiszámítani:

Az előírt tőketartozásból a kedvezményes fizetési kérelem szóbeli előterjesztésének napjáig tőkére és késedelmi kamatokra befizetett összegek végösszegét le kell vonni. A különbözethez a tőketartozásnak a késedelmi kamatokon felül fennálló egyéb hátrálékos járulékait hozzá kell adni, amely két tartozás együttes összege alkotja azt a végösszeget, amelynek befizetése ellenében a számlát meg lehet szüntetni.

Amennyiben az így kiszámított végösszeg az előírt késedelmi kamatnál és tőketartozásnál nagyobb volna, a különbözet visszatérítésének helye nincs, ellenben a számlát az azon feltüntetett hátrálék figyelmen kívül hagyása mellett, meg kell szüntetni.

Az ebadóról szóló szabályrendelet végrehajtása. Az ebadó kezelése tekintetében nem minden közigazgatási kerület követett egységes gyakorlatot. Azért addig is, amíg az ebadó ügyében újabb szabályrendelet készül, a 690/1927. kgy. számú szabályrendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtása ügyében a polgármester 67.984/1935. szám alatt végrehajtási utasítást adott ki.

A végrehajtási utasítás főképen az ebek adó szempontjából fontos minősítése tekintetében tartalmaz új intézkedéseket. E szerint az ebek minősítését az ebadóról szóló 690/1927. kgy. számú szabályrendelet 4. §-ában foglaltak szem előtt tartásával a kerületi állatorvos állapítja meg.

Ha az ebtartó (ebbirtokos) az ebet haszoncélra tartott ebnek vagy telivér ebtenyésztés vagy vadászat célra tartott fajtiszta ebnek jelenti be, a bejelentés csak akkor fogadható el, ha a bejelentő a bejelentett körülményt a kerületi állatorvos előtt hiteltérdemlően igazolja.

Kivételesen — ha az eset körülményei ezt indokolják — haszoncélra tartott ebnek lehet minősíteni:

a) azokat a 6 hetes kort elért ebeket, amelyek valamely állatkereskedőnek, kutyafürdő-, vagy nyíróintézettulajdonosnak vagy kizárólag eladás céljából ebtenyésztéssel foglalkozó más olyan iparosnak, kereskedőnek birtokában vagy gondozásában vannak, akik az említett foglalkozásuk üzésére jogosító iparigazolvánnyal, iparengedéllyel rendelkeznek;

b) azokat az ebeket, amelyek valamely mutatványos, művész (artista) birtokában vannak, föltéve, ha az illető ebtartó (ebbirtokos) ezeket az ebeket valóban és kizárólag mutatványok céljára használja és hiteltérdemlően igazolja, hogy az eb erre a célra valóban alkalmas, továbbá azt is igazolja, hogy a kenyerét kizáróan ebmutatványokkal keresi. Ennek igazolására azonban az artistaegyesületek által kiállított igazolvány magában véve nem elegendő, hanem az említett körülmények fennforgását a rendőrhatóság által, a kedvezményes adótételért folyamodó artista részére kiállított mutatványengedéllyel kell igazolni. Kétség esetén a fentiek igazolására a kerületi elöljáró saját hatáskörében hivatalos vizsgálatot folytathat le.

Telivér ebtenyésztésre vagy vadászat céljára tartott eb bejelentése esetén az ebtartótól (ebbirtokostól) az illetékes kerületi állatorvos minden évben az ebvizsgálat alkalmával az eb eredeti pedigréjét tartozik bekívánni s elsőízben történt bemutatás alkalmával a kerületi állatorvos az illetékes kerületi elöljáró hivatalos pecsétjével lebélyegezi és sajátkezű aláírásával láttamozza. A kerületi állatorvos az igazolólapot az ebtartó (ebbirtokos) részére ugyanakkor kiállítja. Ehhez képest az ebtartónak (az eb birtokosának) a törzskönyvezés és tisztafajúság igazolására jogosultnak

elismert egyesületektől, illetőleg intézetektől minden évben külön igazolványt beszereznie nem kell, mert a jövőben annak igazolását, hogy az eb tulajdonosa által felmutatott pedigré az adózás céljából bejelentett ebről állíttatott ki, az illetékes kerületi állatorvosok végzik.

A kerületi állatorvos a fentebb említett körülményeken kívül tartozik a nála igazolás céljából jelentkezőt megkérdezni, vajjon az előző évről szóló adójegy (ebvédjegy, ebbárca) megvan-e? Tartozik továbbá figyelmeztetni az adózót, hogy az előző évi adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) az újabb adójegy kiszolgáltatása előtt a kerületi pénztárnál beszolgáltatni tartozik. Köteles továbbá a kerületi állatorvos azokat az ebtartókat (ebbirtokosokat), akik a fentieknek eleget tenni nem tudnak, figyelmeztetni a jogkövetkezményekre s velük szemben a szabályrendelet 7. §-ában foglaltak szerint eljárni. Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy az az ebtartó, akinek ebe az adóév folyamán, de még március 31-e előtt elhullott, kiírtatott vagy elveszett, az ebére megállapított adótételnek csupán a felét tartozik megfizetni. Általában a kerületi állatorvos az ebvizsgálat és az azzal kapcsolatos teendők ellátása során tartozik az összes körülményeket megállapítani s az ebtartót (ebbirtokost) az ebadó kivetése céljából csupán akkor küldheti a kerületi számvevőséghez, ha az ebadó kivetéséhez szükséges fentemlített adatok és körülmények tisztázva vannak s vitás körülmények nem maradtak fenn.

A kerületi állatorvos által minősített ebek után járó s minőségüknek megfelelő (690/1927. kgy. számú szabályrendelet 4. §.) adót a kerületi számvevőség veti ki.

A kerületi pénztár a kerületi számvevőség előzetes számfejtése alapján az ebadót bevételezi s egyúttal az előző évi adójegyet (ebbárcát, ebvédjegyet) bevonja s az új adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) kiszolgáltatja.

Azok ellen az ebtartók (ebbirtokosok) ellen, akik kihágást követnek el, a kihágási eljárást haladéktalanul meg kell indítani. Minthogy pedig a 100.000/1932. F. M. rendelet 120. §-a értelmében »minden ebet, melyre az adókötelezettség fennáll, birtokosa az illető adóévre érvényes védjeggyel köteles ellátni«, melynek elmulasztása a rendelet 574. §-ának 52. pontja értelmében kihágás, ennélfogva a kerületi elöljárók azok ellen az ebtartók (ebbirtokosok) ellen, akik az adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) legkésőbb május hó 1-ig nem váltják ki, a kihágási eljárást minden esetben megindítani kötelesek.

A vadak fogyasztási adóátalányozásának módosítása. A székesfőváros tanácsa a 86.598/1928—VI. számú határozatában a pénzügyminiszter hozzájárulásával megengedte, hogy a Budapesten lakó vadászok a főváros területére behozott vad után fizetendő fogyasztási adót átalányösszegben róhassák le és ennek összegét évi 10 pengőben állapította meg. E határozat szerint: »az adó átalányozása mellett egy-egy vadász annyi apró lőtt vadat hozhat be, mint amennyit kézipoggyászként (vadásztáskában, hátizsákban stb.) magával hoz.

A vadászegyesületek ennek a rendelkezésnek megváltoztatását kérték. Nevezetesen azt kérték, hogy az átalányt az apró-vadon kívül az őzre is terjesszék ki. Kérelmüket azzal indokolták, hogy egy őzet is el lehet a hátizsákban helyezni és az őznek súlya, értéke nem haladja meg az ugyancsak egy hátizsákban elhelyezhető 4-5 nyúl súlyát, értékét.

A polgármester ezt a kérelmet méltányosnak találta és a 131.823/1934. számú határozatával az idézett tanácsi határozat módosítása mellett megengedte, hogy 1935. évi augusztus hó 1-től kezdve a helyben lakó vadászok az adó átalányozása mellett ennyi apró lőtt vadat és őzet hozhatnak be, mint amennyit kézipoggyászként magukkal hoznak. Ezzel kapcsolatban a polgármester a fogyasztási adó évi átalányösszegét az eddigi 10 pengő helyett 12 pengőben állapította meg.

3. Egyéb községi jövedelmek.

A járdafoglalási díjak megállapítása az 1935. évre. A kávéházak, vendéglők, cukrászdák és más üzletek által, a székesfőváros gyalogjárói elfoglalásáért és használatáért a 602/1898. kgy. számú szabályrendelet értelmében az 1935. évben fizetendő használati díjakat, a városgazdasági szakbizottság meghallgatása után, a polgármester az 50.490/1935—V. számú határozatában a következőképen állapította meg.

A székesfőváros utcái és terei 12 díjosztályba soroztatnak, mégpedig:

		A használati díj m²-enkint			A használati díj m²-enkint
az	I. osztályban	7·— P	a	VII. osztályban	3·— P
	II. «	6·— «		VIII. «	2·50 «
	III. «	5·— «		IX. «	2·10 «
	IV. «	4·50 «		X. «	1·80 «
	V. «	4·10 «		XI. «	1·20 «
	VI. «	3·50 «		XII. «	1·— «

Ezeknek a díjosztályoknak megfelelően a székesfőváros egyes kerületeiben a gyalogjárók a következőképen osztattak be.

Az I. kerületben:

a Roham-utca páratlan számú oldalát, a Krisztina-körút és Pauler-utca között az 1. díjosztályba,

a Roham-utca páros számú oldalát, a Krisztina-körút és Pauler-utca között a 2. díjosztályba,

a Krisztina-teret, Mészáros-utcát, a Krisztina-körút és Koronaőr-utca között, a Krisztina-körutat az Alagút-utca és Roham-utca között a 3. díjosztályba,

az Alagút-, Pauler-, Attila-utcát, a Várkert-rakpartot, a Döbrentei-utcát és teret, a Szebeny Antal-teret és a Krisztina-körútat az 5. díjosztályba,

a Vár egész területét a Bástyafalon felül és a svábhegyi fogaskerekű vasút svábhegyi állomásának közvetlen környékét a 6. díjosztályba, és minden egyéb útvonalat a 7. díjosztályba.

A II. kerületben:

a Clark Ádám-teret és a Margit-híd közvetlen környékét az 5. díjosztályba,

az Ybl Miklós- és Pálffy-teret, a Markovics Iván-, Fő-, Lánchíd- és Zsigmond-utcát, a Margit-körútat, a Margit-rakpartot és a Széna-teret, valamint az ezekből kiágazó utcákat, ha az üzletnek a felsorolt útvonalakon vagy tereken homlokzata van a 6. díjosztályba,

minden egyéb útvonalat a 8. díjosztályba.

A III. kerületben :

a Lajos- és Zsigmond-utcát, valamint a Bécsi-útat a 7. díjosztályba,
minden egyéb útat a belső területen a Bogdáni-úti töltésig a 11. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a 12. díjosztályba.

A IV. kerületben :

a Petőfi-teret, a Ferenciek-terét, az Eskü- és Apponyi-teret, a Petőfi- és Kossuth Lajos-utcát és a Ferenc József rakpartot az Irányi-utcáig az 1. díjosztályba, a Ferenc József-rakpartot az Irányi-utcától a Fővám-térig és minden egyéb útvonalat a 2. díjosztályba.

Az V. kerületben :

a Vörösmarty-, Vigadó-, Berlini-, Szabadság- és Kossuth Lajos-teret, a Lipót-körútat, a Ferenc József- és Széchenyi-rakpartot az 1. díjosztályba,
az Alkotmány-, Aulich-, Perczel Mór-, Báthori- és Hold-utcákat, a Deák Ferenc-, Erzsébet-, József- és Ferenc József-teret, végül a Vilmos császár-utat a 2. díjosztályba,
a Nádor-, Sas-, Bálvány- és Wekerle Sándor-utcát a 3. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat az 5. díjosztályba.

A VI kerületben :

a Teréz-körútat, az Oktogont és az Andrássy-utat a Vilmos császár-úttól az Oktogonig az 1. díjosztályba,
az Andrássy-utat az Oktogontól a Hősök-teréig és a Vilmos császár-utat a 2. díjosztályba,
a Király-utcát a 3. díjosztályba,
a Teréz-körút és a Vilmos császár-út között lévő utcákat, a Váci-utat az 5. díjosztályba,
a Teréz-körút és Aréna-út között lévő utcákat és az Aréna-utat a 6. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a 7. díjosztályba.

A VII. kerületben :

a Rákóczi-utat az Erzsébet-körútig és az Erzsébet-körútat az 1. díjosztályba,
a Károly király-utat, a Rákóczi-utat az Erzsébet-körúton túl és a Baross-teret a 2. díjosztályba,
a Király-utcát a 3. díjosztályba,
a Dohány-utcát az 5. díjosztályba,
a Rottenbiller-utcát, a Thököly-utat az Aréna-útig, az Aréna-utat és a Damjanich-utcát a 6. díjosztályba,
a Dob-utcát és az István-utat a 7. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat, az Aréna-úton belül és az Aréna-úton kívül a 7. díjosztályba.

A VIII. kerületben:

a Rákóczi-utat, a József-körútig és a József-körutat az 1. díjosztályba,
a Múzeum-körutat, a Rákóczi-utat, a József-körúton túl, az Üllői-utat a József-körútig és a Baross-teret a 2. díjosztályba,
az Üllői-utat a József-körúton túl és a Népszínház-utcát a 4. díjosztályba,
a Baross-utcát a József-körútig az 5. díjosztályba,
a Baross-utcát a József-körúton túl a 7. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a József-körúton kívül a 7. díjosztályba.

A IX. kerületben:

a Vámház-körutat, a Fővám-teret, a Calvin-teret, a Ferenc-körútat, az Üllői-utat a Ferenc-körútig, a Boráros-teret a 2. díjosztályba,
az Üllői-utat a Ferenc-körúttól a gróf Haller-utcáig a 4. díjosztályba,
a Közraktár-utcát, a Csarnok-teret, a Gönczi Pál-utcát, az Imre- és Ráday-utcát az 5. díjosztályba,
a Mester- és gróf Haller-utcát, a Soroksári-utat a gróf Haller-utcáig a 7. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a gróf Haller-utcán belül a 8. díjosztályba,
a gróf Haller-utcán kívül pedig a 9. díjosztályba.

A X. kerületben:

a Belső Jászberényi-úti és Füzér-utcai sarokterületet az 5. díjosztályba,
a Belső Jászberényi-utat és az azon lévő sarokterületeket a 8. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a 10. díjosztályba.

A XI. kerületben:

a Szent Gellért-teret a 3. díjosztályba,
a Horthy Miklós-utat a Szent Gellért-tér és Horthy Miklós-körtér között az 5. díjosztályba,
minden egyéb útvonalat a 7. díjosztályba.

Olyan üzleteknél, amelyeknél az elfoglalt járdaterület egy része a magasabb, a másik része az alacsonyabb díjosztályba tartozik, az egész elfoglalt terület után a magasabb díjszabást kell alkalmazni.

Az engedélyért folyamodók kötelesek az engedélydíj lefizetésével egyidejűleg az esetleg megrongált gyalogjárók helyreállítására:

aszfaltburkolatoknál 10 fm-en alul 28 pengő, 10 fm-en felül, minden megkezdett 5 fm-ért 12 pengő,

kő- és egyéb burkolatoknál 10 fm-en alul 16 pengő, 10 fm-en felül, minden megkezdett fm-ért 12 pengő biztosítékot letétbe helyezni.

Az engedélyidő lejárta után az engedélyes használatában volt és esetleg megrongált gyalogjárdát a kerületi elöljárók jogosultak és kötelesek a letétbe helyezett biztosíték terhére azonnal helyreállítani.

Ezt a határozatot a kormányhatóság is jóváhagyta.

4. A főváros kölcsönei.

A székesfőváros beruházóprogrammja és a beruházások végrehajtásához szükséges kölcsön felvétele. A székesfőváros a beruházószükségleteit az utóbbi évtizedben a költségvetési bevételeiből igyekszik fedezni. Még amikor az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön állott rendelkezésre, akkor is számottevő összeget fordított a folyóbevételekből beruházásokra. A költségvetési bevételekből így 1927-ben 15·6 millió pengő, 1928-ban 44 millió pengő, 1929-ben 25·5 millió pengő, 1928-ban 44 millió pengő, 1929-ben 25·5 millió pengő, 1930-ban 16 millió pengő, 1931-ben pedig 10·9 millió pengő beruházási célokra szolgált.

A világválság kitörése óta azonban az évről-évre szűkülő költségvetésekben már alig jutott beruházásokra. A beruházások így csaknem elmaradtak. Az 1935. évi költségvetés megállapításánál pedig a törvényhatósági bizottság a beruházójellegű kiadásokat egyenesen kiemelte a költségvetésből és úgy határozott, hogy a beruházásokat kölcsönből kell fedezni.

Arra sem volt kilátás, hogy a beruházásokat a következő évek költségvetéseiben lehet fedezni, azért a polgármester részletes beruházóprogrammot állított össze abból a célból, hogy ennek alapján beruházókölcsön felvételére tegyen javaslatot. Az eredetien összegyüjtött adatok szerint a legsürgősebb beruházások végrehajtásához mintegy 50 millió pengőre lett volna szükség. A beruházóprogramm összeállításánál azonban figyelemmel kellett lenni a felvehető kölcsön szűkebb kereteire, azért a szükségleteket sok tekintetben mérsékelni kellett.

Mindezeket figyelembevéve, a polgármester 64.460/1935—VI. szám alatt a következő beruházóprogrammot terjesztette a közgyűlés elé:

1. *Új kerületi elöljáróságok felállítása.* Az 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-a a székesfőváros területét 14 közigazgatási kerületre osztotta. Eddig 11 kerületi elöljáróság működik. A még hiányzó három kerületi elöljáróság közül egynek: a XIV. kerületi elöljáróságnak fölállítása és megszervezése folyamatban van. Marad még két kerület: a XII. és XIII. kerületi elöljáróság, amelyeknek fölállítási és elhelyezési költsége 500.000 pengő.

2. *A Hungária-körúti főgyüjtőcsatorna és angyalföldi szivattyútelep építése.* A főváros csatornarendszere nem épült még ki teljesen. Nagyobb esőzések idején a pesti oldal egyes részein a csapadék nem tud a csatornákban elfolyni, aminek következtében egyes helyeken a házak pincéit és az utakat is elárasztja. Ennek oka, hogy a meglévő főgyüjtőcsatornarendszert csupán a Hungária-körúton belül fekvő városterületre méretezték. A Hungária-körút és a város határa között fekvő terület: a Rákosvölgy részére külön főgyüjtőcsatornát terveztek, ez azonban még nem épült meg és így ennek a területnek a vize okozza a csatornarendszerben a túlterhelést.

Ezen csak a Hungária-körúti főgyüjtőcsatorna és az angyalföldi szivattyútelep teljes megépítésével lehet segíteni. A meglévő csatornarendszer ilyen módon tehermentesülne és a Rákosvölgy csatornavizét az angyalföldi szivattyútelep útján lehetne a Dunába vezetni.

A Hungária-körúti főgyüjtőcsatornának és az ezzel kapcsolatos mellékcsatornának megépítése az előzetes számítások szerint 1·6 millió pengőbe, az angyalföld

szivattyútelepnek a mai szükségletnek megfelelő mértékű megépítése és berendezése pedig 3·5 millió pengőbe kerül. Ennek a beruházásnak a végrehajtásához tehát összesen 5,100.000 pengőre van szükség.

3. *A Tabán részleges rendezése és parkozása.* Az 1934. évi június hó 6-i közgyűlésen elfogadott 174. kgy. sz. közgyűlési határozat a Tabán újjáépítéséhez szükséges út- és csatornaépítési, parkozási, víz- és gázcsőhálózat, valamint elektromos kábelvezeték fektetési költségeire 7·5 millió pengőt engedélyezett.

E munkálatoknak csak egy részét véve számításba, a szükséglet egyelőre 1,125.000 pengő. Ebből az összegből az Attila-körúttal párhuzamosan haladó legfontosabb közlekedési utat lehet megépíteni és a beboltozott Ördögárkot az út vonalába áthelyezni, úgyhogy az árok mindenütt az úttest alatt haladjon. Meg kell itt említeni, hogy az Ördögárok boltozata több helyen olyan rossz állapotban van, hogy helyenkint egyébként is átépítésre szorul. Ezeknek a munkáknak költsége 1,000.000 pengő. A Tabán parkozásának költsége 125.000 pengő, amit erre a célra a közgyűlés a 31.626/1925—II. számú előterjesztésre már engedélyezett. A Tabán ilyen részleges rendezése és parkozása így együttesen 1,125.000 pengő költséget igényel.

4. *A Kőbányai-úti aluljáró építése.* A MÁV vasútvonala a Kőbányai-út átszelésével egész városrészt választ el a fővárostól. Ezen a vasúti vonalon nagy forgalom és nagyon gyakran tolatások miatt is elzárják az utat, aminek következtében a Kőbányai-úton a vasúti sorompó sokszor 25—30 percig megakasztja a forgalmat. Így a tűzoltóság és a mentők sem tudnak szükség esetében gyorsan Kőbányára jutni. Különösen betegszállításoknál érezhető gyakran ennek a veszedelme, amikor a mentők a beteget a X. ker. Horthy Miklós kórházba szállítják.

Ezeken a bajokon legkisebb költséggel úgy lehet segíteni, hogyha a Kőbányai-utat a vasúti pályatest alatt vezetik. Az aluljáró építési költsége 600.000 pengő.

5. *A balatoni országút új fővárosi szakaszának megépítése.* A budapest—siófoki állami közút ezidőszerint a XI., Fehérvári-úton, Budafokon, Nagytétényen és Érden vezet a Balatonhoz. Ez az útvonal azonban helyenkint olyan szűk, hogy a közlekedés igényeit nem elégíti ki, azért a kereskedelemügyi miniszter az útvonal áthelyezését határozta el. Az új állami közút így a Budaörsi-útból elágazó Kőérberekiúton és ennek folytatásaként a Kamaraerdei-úton vezet át a Balatonhoz.

Az épülő út fővárosi szakaszának költsége a felüljáróval együtt 800.000 pengő, amely költségből a kereskedelemügyi miniszter a 65.291/1934. számú leiratában 150.000 pengőt az államkincstár terhére átvállalt. Így az útépítési költségekből a székesfővárost a fennmaradó 650.000 pengő terheli.

Ezeket a költségeket a törvényhatósági bizottság közgyűlése 132/1935. számú határozatában a fölveendő kölcsön terhére 1935. évi március hó 8-án már engedélyezte.

6. *A Margit-híd kiszélesítése.* A Margit-híd útteste már évek óta szűknek bizonyult a megnövekedett kocsiforgalom lebonyolítására. A közlekedés a hídon időnkint megakad és e közlekedési zavarok megszüntetése céljából elkerülhetetlen a híd kiszélesítése, amire a 100/1931. kgy. sz. határozatában a törvényhatósági bizottság közgyűlése is rámutatott.

A Margit-híd kiszélesítése egyébként más okból is elkerülhetetlen. A híd gyökeres javításra szorul, amit csak úgy lehet a forgalom teljes lezárása nélkül végrehajtani, ha kijavításával kapcsolatban a hidat kiszélesítik.

A Margit-híd építési költsége az előzetes számítások szerint 5,000.000 pengő. Az államkincstár ebből csak a híd helyreállítási költségeit vállalja, míg a kiszélesítés a fővárost terhelné. A kereskedelemügyi miniszter azért a 11.517/1935—VI. a. számú leiratában közölte, hogy a költségek biztosításáról a székesfővárosnak kell gondoskodnia, amely esetben az építéssel fölmerülő költségek felét az államkincstár a székesfővárosnak részletekben megtéríti. Az építési költség annuitásának így csak a fele fogja a székesfővárost terhelni, míg a másik felét az államkincstár viseli.

7. *Az autobuszközlekedés fejlesztése.* Az autobuszközlekedés javítása és megfelelő fejlesztése érdekében 50 autobusz beszerzésére van szükség. Ennek költsége 2·5 millió pengő, amit a BSzKRt fog fedezni; átmenetien azonban 1,000.000 pengőt a Községi Takarékpénztár, 1,500.000 pengőt pedig a községi háztartás bocsátana erre a célra a BSzKRt rendelkezésére. A BSzKRt ezt a kölcsönt 1938. évi július hó 1-étől kezdve 1940. évi december hó 31-ig negyedévi utólagos egyenlő részletekben fogja a Községi Takarékpénztárnak és a községi háztartásnak visszafizetni.

Így ez az 1·5 millió pengő csak átmenő tétel a beruházóprogrammban, amely összeget mihelyt megtérül, iskolaépítésre lehet fordítani.

8. *Iskolák építése.* A háború után új városrészek épültek, a régi városrészek pedig népesebbek lettek. Így elkerülhetetlenül szükség van új iskolaépületekre és helyenkint a régi iskolákat is bővíteni kell.

Ezeket a szükségleteket figyelembe véve, a legsürgősebb iskolaépítési programm a következő:

a XI., Soproni-utca és Bánát-utcai elemi iskola és kisdedóvó építésének befejezése	330.000 P
az I. Koronaőr-utcai leánygimnázium építése	630.000 «
a XI., Kelenföldi- elemi és Hengermalom-úti elemi iskola és kisdedóvó baraképületeinek lebontása, elszállítása és újabb felállítása Zuglóban	100.000 «
a IX., Mester-utcai irányító polgári iskola kibővítése és központi fűtőberendezése	140.000 «
a Népligeti iskolai sporttelep felépítésének folytatása	100.000 «
Összesen	**1,300.000** P

Ez a programm első része. Az autobuszok beszerzésére a BSzKRt-nak adott kölcsön visszafizetése után fölszabaduló 1,500.000 pengőből a következő iskolákat lehet még megépíteni:

a X., Százados-úti polgári fiú- és leányiskolát	450.000 P-vel
a X., Templom-téri polgári fiú- és leányiskolát	450.000 «
a X., Harmat-utcai elemi iskolát	490.000 «
a Népligeti iskolai sporttelep építését pedig befejezni	110.000 «
	1,500.000 P

9. *A sertésközvágóhíd modernizálása.* A zsírexport nagyarányú fejlődése és a megnövekedett forgalom a sertésközvágóhíd bővítését és modernizálását teszi szükségessé. Így elsősorban a hűtőberendezést kell 175 vagón zsír befogadására alkalmas új hűtőház létesítésével kibővíteni, a vágócsarnokokat a növekvő forgalomhoz képest át kell alakítani és meg kell nagyobbítani, modern szúró és kábító berendezéssel kell felszerelni, a 33 évig használt kazánokat ki kell cserélni, várószállásokat ki kell bővíteni.

A felmerülő költségek a következők:

a hűtőház bővítése	710.000 P
a vágócsarnokok bővítése, átalakítása és felszerelése modern szúróberendezéssel	420.000 «
a kazánberendezés kicserélése	150.000 «
a közvágóhídi sertésszállás kibővítése	20.000 «
Összesen	**1,300.000** P

A hűtőberendezés bővítési terve régebbi keletű. Az új hűtőház gépberendezése el is készült, de az épület átalakítását és bővítését a közbejött válságos gazdasági viszonyok miatt, takarékossági okokból, már nem lehetett végrehajtani.

10. *A Nagyvásártelepen raktárház építése.* Az élelmiszernagyvásártelepen mulhatatlanul szükség van raktárház építésére. Az alagsorban megfelelő számú raktárhelyiséget építettek ugyan, azonban a nagykereskedőkön kívül még a termelők elhelyezéséről is gondoskodni kellett, amit csak úgy lehetett megoldani, hogy a raktárhelyiségeknek tervezett alagsort is árusítóhelyeknek használják. Ennek következtében a nagykereskedők nem kaphattak raktárakat, miért is a vásártelepen kívül kénytelenek raktárakat bérelni. Ez azért is veszélyes, mert ilyenmódon a vásártelepen kívül is könnyen vásár fejlődhetik a vásártelep rovására.

A raktárház építési költsége 600.000 pengő.

11. *Az Új Szent-János kórházban szülészeti és nőgyógyászati pavillon építése.* Az új Szent János-kórházban a szülészeti és nőgyógyászati osztály belső berendezése orvosi szempontból sok tekintetben kifogás alá esik, mert csak a kórtermeken keresztül lehet a műtőhöz jutni. Az épületet szülészeti és nőgyógyászati célokra alkalmas módon átalakítani nem lehet, azért e célra új épület szükséges. Ennek építési költsége 600.000 pengő.

Az új szülészeti és nőgyógyászati osztály felépítése esetében az osztály jelenlegi pavillonjában nyerne elhelyezést a bőrgyógyászati osztály és egy kisebb tüdőosztály. Bőrgyógyászati osztálya ugyanis nincsen a kórháznak, amióta a régi Szent János-kórház megszűnt; a kórház területén lévő két barakkot pedig, amelyekben tüdőbetegek vannak, le kell bontani és ezeket a betegeket kellene a jelenlegi nőgyógyászati pavillonban elhelyezni. A barakkok ugyanis fából vannak és annyira elhasználódtak, hogy kórházi célokra már nem alkalmasak.

Az új szülészeti és nőgyógyászati pavillonban nyerne elhelyezést még a Röntgen-laboratórium is. A Röntgen-laboratórium elhelyezése tudniillik most nem megfelelő, mert váróterme nincsen, a betegek a szűk folyosón elhelyezett hordágyakon összezsúfolva várják a vizsgálatot, úgyhogy a folyosón közlekedni szinte lehetetlen, eltekintve attól, hogy a betegek összezsúfolása orvosi szempontból sem megfelelő.

12. *A Szent László-kórházban két barakk pótlása.* A Szent László-kórházban két fabarakképület annyira elpusztult, hogy kórházi célokra már nem alkalmas. Lebontásuk esetében pótlásukról kell gondoskodni, aminek költsége 150.000 pengő.

13. *A budapesti kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetem klinikai tüdőbetegosztályának megépítése.* A budapesti kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetem 300 éves fennállásának emlékére klinikai tüdőbetegosztályt szándékozik építeni. Az Egyetem Tanácsa azért azzal a kéréssel fordult a székesfővároshoz, hogy erre a célra 800.000 pengőt áldozzon és ilyen módon támogassa a budapesti tudományegyetem és közegészségügy fejlődését. A pénzügyi kormány hajlandónak nyilat-

kozott arra, hogy az építési költség után esedékes annuitások felét az államkincstár terhére átvállalja. A 800.000 pengő annuitásnak tehát csak a fele terhelné a fővárost.

14. *A Rudas-fürdő bővítése és modernizálása.* A Rudas-fürdő mai épületében és berendezésével nem használhatók ki eléggé a fürdő elismerten kitűnő gyógyhatású forrásvizei. E célból a fürdő bővítése és modernizálása szükséges.

A Rudas-fürdő régi fürdőberendezésének kicserélése, a fürdővel kapcsolatos szállónak bővítése, az ivócsarnok átalakítása és az egész fürdőépületnek a mai kor igényeinek megfelelő átépítése 1,325.000 pengőbe kerül.

15. *Új artézikút fúrása a Széchenyi-fürdőben.* A Széchenyi-gyógyfürdőt a még 1878-ban fúrt artézikút már csak nagynehezen tudja termálvízzel kellőképen ellátni.

A termális vízhiány megszüntetése céljából a főváros már régebben új artézikút fúrását vette tervbe. Erre vonatkozóan megtörténtek a szükséges előkészületek és szakbizottság kijelölte a helyet, ahol a kutat fúrni kell. A fúrás költsége 300.000 pengő.

Meg kell jegyezni, hogyha a második artézi-kút megfelelő melegvizet eredményez, a gyógyfürdő fűtési költségeinél évi 54.000 pengő megtakarítást lehet elérni.

16. *Az Állat- és növénykertben az állatházak modernizálása és utak építése.* Az Állat- és növénykertben egyes állatházakat át kell alakítani és bővíteni, mert mai állapotukban már nem felelnek meg a kívánalmaknak és az állatok elhelyezésére, az évek óta elmaradt tatarozások következtében gyökeres helyreállításra szorulnak és a régi központi fűtőberendezést is több helyen ki kell cserélni. Hasonlóképen rossz állapotban vannak az Állatkert útjai, amelyeket ennélfogva meg kell javítani és új sétautakat is kell építeni.

A felsorolt átalakítások és bővítések költsége 150.000 pengő.

A polgármester előterjesztéséhez a közgyűlés hozzájárult és a 171/1935 kgy. sz. határozatában a beruházóprogrammot a következőkép állapította meg:

a XII. és XIII. ker. elöljáróság fölállítása	500.000 P
a Hungária-körúti főgyüjtőcsatorna és angyalföldi szivattyútelep építése	5,100.000 «
a Tabán részleges rendezése és parkozása	1,125.000 «
a Kőbányai-úti aluljáró építése	600.000 «
a balatoni országút fővárosi szakaszának megépítése	650.000 «
a Margit-híd kiszélesítése	5,000.000 «
az autobuszközlekedés fejlesztése	1,500.000 «
iskolák építése	1,300.000 «
a nagyvásártelepen raktárház építése	600.000 «
a sertésközvágóhíd modernizálása	1,300.000 «
az Új Szent János-kórházban szülészeti és nőgyógyászati pavillon építése	600.000 «
a Szent László-kórházban két barak pótlása	150.000 «
a budapesti kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetem kilnikai tüdőbetegosztályának megépítése	800.000 «
a Rudasfürdő bővítése és modernizálása	1,325.000 «
új artézikút fúrása a Széchenyi-fürdőben	300.000 «
az Állat- és növénykertben az állatházak modernizálása és utak építése	150.000 «
Összesen	**21,000.000** P

A közgyűlés elhatározta, hogy a beruházóprogrammban az autobuszközlekedés fejlesztésére felvett 1,500.000 pengőt a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.-nak kölcsön adja 50 új autobusz beszerzésére, amely kölcsönt a részvénytársaság 5·5% kamattal együtt, negyedévi utólagos egyenlő részletekben, 1938. évi július hó 1-étől kezdve 1940. évi december hó 31-ig a községi háztartásnak visszafizetni tartozik. A közgyűlés elhatározta egyúttal, hogy az ilyenképen visszatérülő 1,500.000 pengőt a programm szerint iskolák építésére kell fordítani.

A közgyűlés kimondotta, hogy a Margit-híd kiszélesítésére szolgáló 5 millió pengőt és a budapesti kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetem tüdőbeteg-osztályának felépítésére szolgáló 800.000 pengőt azzal a feltétellel veszi fel a beruházó-programmba, hogy ezeknek a tételeknek törlesztési és kamatterhét az államkincstár fogja viselni.

E beruházóprogramm alapján megindultak a tárgyalások a kölcsön felvétele iránt. A polgármester tárgyalásokat kezdett a m. kir. belügyminiszterrel, a m. kir. pénzügyminiszterrel és az Országos Társadalombiztosító Intézettel, mint amely intézettől a kölcsönt fel lehetett venni.

E tárgyalások eredményeképen a m. kir. belügyminiszter a 116.096/1935—V. számú leiratában a pénzügyminiszterrel egyetértően a kölcsön felvételéhez előzetesen hozzájárult. és felhatalmazta egyúttal az Országos Társadalombiztosító Intézetet, hogy a székesfőváros közönségének a már ismert beruházási célokra 5·5% kamatozás mellett, 40 félév alatt visszafizetendő 21 millió pengő törlesztéses kölcsönt adjon.

Ennek alapján az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatósága elhatározta, hogy a munkaalkalmak elősegítése, az öregségi biztosítás tőkéinek a termelés szolgálatába való visszajuttatása, valamint a székesfőváros egészségügyi és kulturális céljainak szolgálása céljából az öregségi stb. kötelező biztosítás járuléktartalék-alapjának pénzkészletéből 21,000.000 aranypengő törlesztéses kölcsönt ad a székesfőváros közönségének.

A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 1935. évi április hó 12-én a 171/1935. kgy. sz. alatt elhatározta, hogy a kölcsönt fölveszi a következő feltételek mellett:

Szerződés,

amely egyrészt Budapest székesfőváros közönsége, másrészt az Országos Társadalombiztosító Intézet között az alábbiakban jött létre:

I. Szerződés tárgya.

(1) Budapest székesfőváros közönsége munkaalkalmak teremtésének elősegítése és a főváros népessége egészségügyi és kulturális céljainak szolgálata érdekében 1935. évi szeptember hó 1-ével, 1936. évi március hó 1-ével, 1936. évi szeptember hó 1-ével, 1937. évi március hó 1-ével és 1937. évi szeptember hó 1-ével egyenként 4,200.000 aranypengő, vagyis összesen 21,000.000 aranypengő névértékű, 10.000 aranypengős címletekben kiállított, félévenkint utólag 2¾ (kettő és háromnegyed) %-kal aranypengőben kamatozó, minden év március és szeptember első napján esedékes kamatszelvényekkel ellátott, bemutatóra szóló 40 (negyven) féléven át a szerződéshez fűzött és annak kiegészítő részét képező törlesztési tervből kitűnő részletekben beváltandó kötvényeket bocsát ki és a fentírt kibocsátási napokon Budapesten az Országos Társadalombiztosító Intézet hivatalos

helyiségében (Budapest, VIII., Fiumei-út 19/b sz. alatt) készpénzfizetés ellenében átad az Országos Társadalombiztosító Intézetnek.

(2) Az Országos Társadalombiztosító Intézet kötelezettséget vállal, hogy Budapest székesfőváros közönségétől az Országos Társadalombiztosító Intézet hivatali helyiségében (Budapest, VIII., Fiumei-út 19/b sz. alatt) átvételre bemutatott, az (1) bekezdésben körülírt kötvényeket az ott megállapított egyenlő részletekben és időpontokban, névértékben, készpénzfizetés ellenében, minden levonás nélkül átveszi.

II. A kötvények beváltásának terjedelme.

(1) Budapest székesfőváros közönsége kötelezettséget vállal arra, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézet által átvett kötvényeket a törlesztési tervből kitűnő időpontokban és mértékben fogja beváltani.

(2) Az Országos Társadalombiztosító Intézet elismeri Budapest székesfőváros közönségének azt a jogát, hogy az (1) bekezdésben említett kötvényeket a kamatszelvények esedékességének időpontjaiban az ugyanott említett mértéken felül is egészben vagy részben beválthatja.

(3) Budapest székesfőváros közönsége a (2) bekezdésben említett jogával csak akkor élhet, ha arról az Országos Társadalombiztosító Intézet a kamatszelvények esedékességének bekövetkezését 6 (hat) hónappal megelőzőleg írásban értesíti.

III. A kamatszelvények beváltása.

(1) Budapest székesfőváros közönsége kötelezettséget vállal arra, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézet által átvett kötvények kamatszelvényeit esedékességük időpontjában — az elévülési időn belül — Budapest székesfőváros központi pénztáránál aranypengőben minden levonás nélkül beváltja.

(2) A szerződő felek — figyelemmel arra, hogy Budapest székesfőváros közönsége az egyes kötvényeket kamatszelvényekkel csak az átvételtől a beváltás esedékességéig terjedő időre látja el, — megállapítják, hogy a kötvénybirtokost a lejárat utáni időre kamat nem illeti meg.

IV. Az elsőízben esedékessé vált kamatszelvények beváltása.

A szerződő felek megállapítják, hogy az 1935. szeptember első napjával kibocsátandó kötvények első kamatszelvényének beváltási ideje 1936. március 1-je.

V. Az illeték.

(1) A szerződő felek megállapítják, hogy a szerződés alapján Budapest székesfőváros közönsége által kibocsátandó kötvények és azok kamatszelvényei az 1930. XVIII. t.-c. 74. §-ának (3) bekezdése értelmében illetékmentesek.

(2) Ennek a szerződésnek okirati illetéke Budapest székesfőváros közönségét terheli.

VI. Kártérítés.

Abban az esetben, ha Budapest székesfőváros közönsége a kötvényeket az Országos Társadalombiztosító Intézetnek nem a meghatározott időpontokban és névértékekben adja át, az át nem adott kötvények névértéke után a tényleges átadás negyedévének végéig, legfeljebb azonban egy évi időtartamra megtéríti azt a kamatkülönbözetet, amely a kötvényeknek ebben a szerződésben megállapított és a Pénzintézeti Központ I. kúriájába tartozó budapesti pénzintézetek által a látra szóló betétek után mindenkor fizetett évi kamatok átlaga között mutatkozik.

VII. A kötvényeknek lejárat előtt történő beváltása.

(1) Ha Budapest székesfőváros közönsége a kötvények beváltási kötelezettségének a törlesztési tervből kitűnő mértékben és időpontokban eleget nem tenne, az Országos Társadalombiztosító Intézet a birtokában levő összes kötvények beváltását igényelheti.

(2) Ha az Országos Társadalombiztosító Intézet az (1) bekezdésben említett jogával él és ha erről Budapest székesfőváros közönségét írásban értesíti, Budapest székesfőváros közönsége köteles a kötvényeket legkésőbb az ettől az értesítéstől számított 6 (hat) hónapon belül beváltani.

VIII. A kötvénykibocsátó felelőssége.

Budapest székesfőváros közönsége ebben a szerződésben vállalt kötelezettségeinek pontos teljesítéséért — a jelenleg fennálló tartozásai, illetőleg jelenlegi hitelezői jogsérelme nélkül — mindennemű ingó- és ingatlan vagyonával és összes jövedelmével szavatol.

IX. A szerződés joghatályának kezdő időpontja.

(1) Jelen szerződés mindkét szerződő félre csak akkor válik joghatályossá, ha a m. kir. belügyminiszter úr külön-külön jóváhagyta mind az Országos Társadalombiztosító Intézetnek, mind Budapest székesfőváros közönségének az e szerződés tárgyát képező kötvényadás-vételre vonatkozó önkormányzati határozatát.

(2) Szerződő felek megállapítják, hogy a m. kir. belügyminiszter úr, a pénzügyminiszter úrral egyetértve az e szerződés tárgyát képező kötvényadás-vételre vonatkozó önkormányzati határozatokat — és pedig az Országos Társadalombiztosító Intézet határozatát az 1935. évi május hó 21-én kelt 259.848/1935—XV. B. M. sz. leirattal, Budapest székesfőváros köznöségének erre vonatkozó 171/1935. kgy. sz. határozatát pedig az 1935. évi május hó 21-én kelt 117.408/1935—V. B. M. sz. leirattal — jóváhagyta.

X. A kötvény szövege.

Budapest székesfőváros közönsége a jelen szerződés tárgyát képező kötvények szövegében kijelenti, hogy e kötvények alapján felvett kölcsön kifejezetten Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1935. évi április hó 12-én megtartott közgyűlése által a 171/1935. kgy. sz. határozatban jóváhagyott beruházások létesítésére szolgál.

XI. A kötvények kibocsátásával kapcsolatos költségek.

A kötvények kiállításával kapcsolatos összes költségek Budapest székesfőváros közönségét terhelik.

XII. A perek.

A szerződő felek megállapodnak abban, hogy ebből a szerződésből eredő perek elbírálása, ha a per a járásbírósági hatáskörbe tartozik, a budapesti központi kir. járásbíróság, ha pedig a per törvényszéki hatáskörbe tartozik, a budapesti kir. törvényszék lesz kizárólag illetékes.

Ezt a két egyenlő példányban kiállított szerződést a szerződő felek felolvasták, azt akaratukkal mindenben megegyezőnek találták és alulírott ügyleti tanuk előtt aláírták.

A közgyűlési határozatot a kormányhatóság jóváhagyta a 117.408/1935—V. B. M. sz. leirattal.

Ezek után a kölcsönszerződést 1935. évi június hó 26-án aláírták.

Melléklet a szerződés I. (1) pontjához.

Törlesztési terv.

I. Az első kötvény-kibocsátás törlesztési terve.

Félév	Forgalomban lévő kötvények száma	Kamat	Tőketörlesztőrész	Ugyanaz a maradékkal és annak kamatával együtt	Beváltandó kötvények darab- és sorszáma	Maradék	Maradék felkamatosítva
1. 1936. március 1. ..	420	115.500	58.932·36	58.932·36	5 drb (1— 5. sz.)	8.932·36	9.178·—
2. 1936. szeptember 1.	415	114.125	60.307·36	69.485·36	6 « (6— 11. sz.)	9.485·36	9.746·21
3. 1937. március 1. ..	409	112.475	61.957·36	71.703·57	7 « (12— 18. sz.)	1.703·57	1.750·42
4. 1937. szeptember 1.	402	110.550	63.882·36	65.632·78	6 « (19— 24. sz.)	5.632·78	5.787·68
5. 1938. március 1. ..	396	108.900	65.532·36	71.320·04	7 « (25— 31. sz.)	1.320·04	1.356·34
6. 1938. szeptember 1.	389	106.975	67.457·36	68.813·70	6 « (32— 37. sz.)	8.813·70	9.056·08
7. 1939. március 1. ..	383	105.325	69.107·36	78.163·44	7 « (38— 44. sz.)	8.163·44	8.387·93
8. 1939. szeptember 1.	376	103.400	71.032·36	79.420·29	7 « (45— 51. sz.)	9.420·29	9.679·35
9. 1940. március 1. ..	369	101.475	72.957·36	82.636·71	8 « (52— 59. sz.)	2.636·71	2.709·22
10. 1940. szeptember 1.	361	99.275	75.157·36	77.866·58	7 « (60— 66. sz.)	7.866·58	8.082·91
11. 1941. március 1. ..	354	97.350	77.082·36	85.165·27	8 « (67— 74. sz.)	5.165·27	5.307·31
12. 1941. szeptember 1.	346	95.150	79.282·36	84.589·67	8 « (75— 82. sz.)	4.589·67	4.715·89
13. 1942. március 1. ..	338	92.950	81.482·36	86.198·25	8 « (83— 90. sz.)	6.198·25	6.368·70
14. 1942. szeptember 1.	330	90.750	83.682·36	90.051·06	9 « (91— 99. sz.)	51·06	52·46
15. 1943. március 1. ..	321	88.275	86.157·36	86.209·82	8 « (100—107. sz.)	6.209·82	6.380·59
16. 1943. szeptember 1.	313	86.075	88.357·36	94.737·95	9 « (108—116. sz.)	4.737·95	4.868·24
17. 1944. március 1. ..	304	83.600	90.832·36	95.700·60	9 « (117—125. sz.)	5.700·60	5.857·37
18. 1944. szeptember 1.	295	81.125	93.307·36	99.164·73	9 « (126—134. sz.)	9.164·73	9.416·76
19. 1945. március 1. ..	286	78.650	95.782·36	105.199·12	10 « (135—144. sz.)	5.199·12	5.342·10
20. 1945. szeptember 1.	276	75.900	98.532·36	103.874·46	10 « (145—154. sz.)	3.874·46	3.981·01
21. 1946. március 1. ..	266	73.150	101.282·36	105.263·37	10 « (155—164. sz.)	5.263·37	5.408·11
22. 1946. szeptember 1.	256	70.400	104.032·36	109.440·47	10 « (165—174. sz.)	9.440·47	9.700·08
23. 1947. március 1. ..	246	67.650	106.782·36	116.482·44	11 « (175—185. sz.)	6.482·44	6.660·71
24. 1947. szeptember 1.	235	64.625	109.807·36	116.468·07	11 « (186—196. sz.)	6.468·07	6.645·94
25. 1948. március 1. ..	224	61.600	112.832·36	119.478·30	11 « (197—207. sz.)	9.478·30	9.738·95
26. 1948. szeptember 1.	213	58.575	115.857·36	125.596·31	12 « (208—219. sz.)	5.596·31	5.750·21
27. 1949. március 1. ..	201	55.275	119.157·36	124.907·57	12 « (220—231. sz.)	4.907·57	5.042·53
28. 1949. szeptember 1.	189	51.975	122.457·36	127.499·89	12 « (232—243. sz.)	7.499·89	7.706·14
29. 1950. március 1. ..	177	48.675	125.757·36	133.463·50	13 « (244—256. sz.)	3.463·50	3.558·75
30. 1950. szeptember 1.	164	45.100	129.332·36	132.891·11	13 « (257—269. sz.)	2.891·11	2.970·62
31. 1951. március 1. ..	151	41.525	132.907·36	135.877·98	13 « (270—282. sz.)	5.877·98	6.039·62
32. 1951. szeptember 1.	138	37.950	136.482·36	142.521·98	14 « (283—296. sz.)	2.521·98	2.591·33
33. 1952. március 1. ..	124	34.100	140.332·36	142.923·69	14 « (297—310. sz.)	2.923·69	3.004·09
34. 1952. szeptember 1.	110	30.250	144.182·36	147.186·45	14 « (311—324. sz.)	7.186·45	7.384·08
35. 1953. március 1. ..	96	26.400	148.032·36	155.416·44	15 « (325—339. sz.)	5.416·44	5.565·39
36. 1953. szeptember 1.	81	22.275	152.157·36	157.722·75	15 « (340—354. sz.)	7.722·75	7.935·13
37. 1954. március 1. ..	66	18.150	156.282·36	164.217·49	16 « (355—370. sz.)	4.217·49	4.333·47
38. 1954. szeptember 1.	50	13.750	160.682·36	165.015·83	16 « (371—386. sz.)	5.015·83	5.153·77
39. 1955. március 1. ..	34	9.350	165.082·36	170.236·13	17 « (387—403. sz.)	236·13	242·62
40. 1955. szeptember 1.	17	4.675	169.757·38	170.000·—	17 « (404—420. sz.)	—	—

II. Beváltandó kötvények darab- és sorszáma.

Félév	I. kibocsátású kötvények darab- és sorszáma	II. kibocsátású kötvények darab- és sorszáma	III. kibocsátású kötvények darab- és sorszáma	IV. kibocsátású kötvények darab- és sorszáma	V. kibocsátású kötvények darab- és sorszáma	Összesen darab
1. 1936. III. 1.	5 drb (1— 5. sz.)	—	—	—	—	5
2. 1936. IX. 1.	6 « (6— 11. sz.)	5 drb (421—425. sz.)	—	—	—	11
3. 1937. III. 1.	7 « (12— 18. sz.)	6 « (426—431. sz.)	5 drb (841— 845. sz.)	—	—	18
4. 1937. IX. 1.	6 « (19— 24. sz.)	7 « (432—438. sz.)	6 « (846— 851. sz.)	5 drb (1261—1265. sz.)	—	24
5. 1938. III. 1.	7 « (25— 31. sz.)	6 « (439—444. sz.)	7 « (852— 858. sz.)	6 « (1266—1271. sz.)	5 drb (1681—1685. sz.)	31
6. 1938. IX. 1.	6 « (32— 37. sz.)	7 « (445—451. sz.)	6 « (859— 864. sz.)	7 « (1272—1278. sz.)	6 « (1686—1691. sz.)	32
7. 1939. III. 1.	7 « (38— 44. sz.)	6 « (452—457. sz.)	7 « (865— 871. sz.)	6 « (1279—1284. sz.)	7 « (1692—1698. sz.)	33
8. 1939. IX. 1.	7 « (45— 51. sz.)	7 « (458—464. sz.)	6 « (872— 877. sz.)	7 « (1285—1291. sz.)	6 « (1699—1704. sz.)	33
9. 1940. III. 1.	8 « (52— 59. sz.)	7 « (465—471. sz.)	7 « (878— 884. sz.)	6 « (1292—1297. sz.)	7 « (1705—1711. sz.)	35
10. 1940. IX. 1.	7 « (60— 66. sz.)	8 « (472—479. sz.)	7 « (885— 891. sz.)	7 « (1298—1304. sz.)	6 « (1712—1717. sz.)	35
11. 1941. III. 1.	8 « (67— 74. sz.)	7 « (480—486. sz.)	8 « (892— 899. sz.)	7 « (1305—1311. sz.)	7 « (1718—1724. sz.)	37
12. 1941. IX. 1.	8 « (75— 82. sz.)	8 « (487—494. sz.)	7 « (900— 906. sz.)	8 « (1312—1319. sz.)	7 « (1725—1731. sz.)	38
13. 1942. III. 1.	8 « (83— 90. sz.)	8 « (495—502. sz.)	8 « (907— 914. sz.)	7 « (1320—1326. sz.)	8 « (1732—1739. sz.)	39
14. 1942. IX. 1.	9 « (91— 99. sz.)	8 « (503—510. sz.)	8 « (915— 922. sz.)	8 « (1327—1334. sz.)	7 « (1740—1746. sz.)	40
15. 1943. III. 1.	8 « (100—107. sz.)	9 « (511—519. sz.)	8 « (923— 930. sz.)	8 « (1335—1342. sz.)	8 « (1747—1754. sz.)	41
16. 1943. IX. 1.	9 « (108—116. sz.)	8 « (520—527. sz.)	9 « (931— 939. sz.)	8 « (1343—1350. sz.)	8 « (1755—1762. sz.)	42
17. 1944. III. 1.	9 « (117—125. sz.)	9 « (528—536. sz.)	8 « (940— 947. sz.)	9 « (1351—1359. sz.)	8 « (1763—1770. sz.)	43
18. 1944. IX. 1.	9 « (126—134. sz.)	9 « (537—545. sz.)	9 « (948— 956. sz.)	8 « (1360—1367. sz.)	9 « (1771—1779. sz.)	44
19. 1945. III. 1.	10 « (135—144. sz.)	9 « (546—554. sz.)	9 « (957— 965. sz.)	9 « (1368—1376. sz.)	8 « (1780—1787. sz.)	45
20. 1945. IX. 1.	10 « (145—154. sz.)	10 « (555—564. sz.)	9 « (966— 974. sz.)	9 « (1377—1385. sz.)	9 « (1788—1796. sz.)	47
21. 1946. III. 1.	10 « (155—164. sz.)	10 « (565—574. sz.)	10 « (975— 984. sz.)	9 « (1386—1394. sz.)	9 « (1797—1805. sz.)	48
22. 1946. IX. 1.	10 « (165—174. sz.)	10 « (575—584. sz.)	10 « (985— 994. sz.)	10 « (1395—1404. sz.)	9 « (1806—1814. sz.)	49
23. 1947. III. 1.	11 « (175—185. sz.)	10 « (585—594. sz.)	10 « (995—1004. sz.)	10 « (1405—1414. sz.)	10 « (1815—1824. sz.)	51
24. 1947. IX. 1.	11 « (186—196. sz.)	11 « (595—605. sz.)	10 « (1005—1014. sz.)	10 « (1415—1424. sz.)	10 « (1825—1834. sz.)	52
25. 1948. III. 1.	11 « (197—207. sz.)	11 « (606—616. sz.)	11 « (1015—1025. sz.)	10 « (1425—1434. sz.)	10 « (1835—1844. sz.)	53
26. 1948. IX. 1.	12 « (208—219. sz.)	11 « (617—627. sz.)	11 « (1026—1036. sz.)	11 « (1435—1445. sz.)	10 « (1845—1854. sz.)	55
27. 1949. III. 1.	12 « (220—231. sz.)	12 « (628—639. sz.)	11 « (1037—1047. sz.)	11 « (1446—1456. sz.)	11 « (1855—1865. sz.)	57
28. 1949. IX. 1.	12 « (232—243. sz.)	12 « (640—651. sz.)	12 « (1048—1059. sz.)	11 « (1457—1467. sz.)	11 « (1866—1876. sz.)	58
29. 1950. III. 1.	13 « (244—256. sz.)	12 « (652—663. sz.)	12 « (1060—1071. sz.)	12 « (1468—1479. sz.)	11 « (1877—1887. sz.)	60
30. 1950. IX. 1.	13 « (257—269. sz.)	13 « (664—676. sz.)	12 « (1072—1083. sz.)	12 « (1480—1491. sz.)	12 « (1888—1899. sz.)	62
31. 1951. III. 1.	13 « (270—282. sz.)	13 « (677—689. sz.)	13 « (1084—1096. sz.)	12 « (1492—1503. sz.)	12 « (1900—1911. sz.)	63
32. 1951. IX. 1.	14 « (283—296. sz.)	13 « (690—720. sz.)	13 « (1097—1109. sz.)	13 « (1504—1516. sz.)	12 « (1912—1923. sz.)	65
33. 1952. III. 1.	14 « (297—310. sz.)	14 « (703—716. sz.)	13 « (1110—1122. sz.)	13 « (1517—1529. sz.)	13 « (1924—1936. sz.)	67
34. 1952. IX. 1.	14 « (311—324. sz.)	14 « (717—730. sz.)	14 « (1123—1136. sz.)	13 « (1530—1542. sz.)	13 « (1937—1949. sz.)	68
35. 1953. III. 1.	15 « (325—339. sz.)	14 « (731—744. sz.)	14 « (1137—1150. sz.)	14 « (1543—1556. sz.)	13 « (1950—1962. sz.)	70
36. 1953. IX. 1.	15 « (340—354. sz.)	15 « (745—759. sz.)	14 « (1151—1164. sz.)	14 « (1557—1570. sz.)	14 « (1963—1976. sz.)	72
37. 1954. III. 1.	16 « (355—370. sz.)	15 « (760—774. sz.)	15 « (1165—1179. sz.)	14 « (1571—1584. sz.)	14 « (1977—1990. sz.)	74
38. 1954. IX. 1.	16 « (371—386. sz.)	16 « (775—790. sz.)	15 « (1180—1194. sz.)	15 « (1585—1599. sz.)	14 « (1991—2004. sz.)	76
39. 1955. III. 1.	17 « (387—403. sz.)	16 « (791—806. sz.)	16 « (1195—1210. sz.)	15 « (1600—1614. sz.)	15 « (2005—2019. sz.)	79
40. 1955. IX. 1.	17 « (404—420. sz.)	17 « (807—823. sz.)	16 « (1211—1226. sz.)	16 « (1615—1630. sz.)	15 « (2020—2034. sz.)	81
41. 1956. III. 1.	—	17 « (824—840. sz.)	17 « (1227—1243. sz.)	16 « (1631—1646. sz.)	16 « (2035—2050. sz.)	66
42. 1956. IX. 1.	—	—	17 « (1244—1260. sz.)	17 « (1647—1663. sz.)	16 « (2051—2066. sz.)	50
43. 1957. III. 1.	—	—	—	17 « (1664—1680. sz.)	17 « (2067—2083. sz.)	34
44. 1957. IX. 1.	—	—	—	—	17 « (2084—2100. sz.)	17

III. A kölcsön összes terhe.

Félév	Kamat- és kötvénybeváltási összeg együttvéve					Összes teher	Esedékesség napja
	I.	II.	III.	IV.	V.		
1.	165.500	—	—	—	—	165.500	1936. III. 1.
2.	174.125	165.500	—	—	—	339.625	IX. 1.
3.	182.475	174.125	165.500	—	—	522.100	1937. III. 1.
4.	170.550	182.475	174.125	165.500	—	692.650	IX. 1.
5.	178.900	170.150	182.475	174.125	165.500	871.550	1938. III. 1.
6.	166.975	178.900	170.550	182.475	174.125	873.025	IX. 1.
7.	175.325	166.975	178.900	170.550	182.475	874.225	1939. III. 1.
8.	173.400	175.325	166.975	178.900	170.550	865.150	IX. 1.
9.	181.475	173.400	175.325	166.975	178.900	876.075	1940. III. 1.
10.	169.275	181.475	173.400	175.325	166.975	866.450	IX. 1.
11.	177.350	169.275	181.475	173.400	175.325	876.825	1941. III. 1.
12.	175.150	177.350	169.275	181.475	173.400	876.650	IX. 1.
13.	172.950	175.150	177.350	169.275	181.475	876.200	1942. III. 1.
14.	180.750	172.950	175.150	177.350	169.275	875.475	IX. 1.
15.	168.275	180.750	172.950	175.150	177.350	874.475	1943. III. 1.
16.	176.075	168.275	180.750	172.950	175.150	873.200	IX. 1.
17.	173.600	176.075	168.275	180.750	172.950	871.650	1944. III. 1.
18.	171.125	173.600	176.075	168.275	180.750	869.825	IX. 1.
19.	178.650	171.125	173.600	176.075	168.275	867.725	1945. III. 1.
20.	175.900	178.650	171.125	173.600	176.075	875.350	IX. 1.
21.	173.150	175.900	178.650	171.125	173.600	872.425	1946. III. 1.
22.	170.400	173.150	175.900	178.650	171.125	869.225	IX. 1.
23.	177.650	170.400	173.150	175.900	178.650	875.750	1947. III. 1.
24.	174.625	177.650	170.400	173.150	175.900	871.725	IX. 1.
25.	171.600	174.625	177.650	170.400	173.150	867.425	1948. III. 1.
26.	178.575	171.600	174.625	177.650	170.400	872.850	IX. 1.
27.	175.275	178.575	171.600	174.625	177.650	877.725	1949. III. 1.
28.	171.975	175.275	178.575	171.600	174.625	872.050	IX. 1.
29.	178.675	171.975	175.275	178.575	171.600	876.100	1950. III. 1.
30.	175.100	178.675	171.975	175.275	178.575	879.600	IX. 1.
31.	171.525	175.100	178.675	171.975	175.275	872.550	1951. III. 1.
32.	177.950	171.525	175.100	178.675	171.975	875.225	IX. 1.
33.	174.100	177.950	171.525	175.100	178.675	877.350	1952. III. 1.
34.	170.250	174.100	177.950	171.525	175.100	868.925	IX. 1.
35.	176.400	170.250	174.100	177.950	171.525	870.225	1953. III. 1.
36.	172.275	176.400	170.250	174.100	177.950	870.975	IX. 1.
37.	178.150	172.275	176.400	170.250	174.100	871.175	1954. III. 1.
38.	173.750	178.150	172.275	176.400	170.250	870.825	IX. 1.
39.	179.350	173.750	178.150	172.275	176.400	879.925	1955. III. 1.
40.	174.675	179.350	173.750	178.150	172.275	878.200	IX. 1.
41.	—	174.675	179.350	173.750	178.150	705.925	1956. III. 1.
42.	—	—	174.675	179.350	173.750	527.775	IX. 1.
43.	—	—	—	174.675	179.350	354.025	1957. III. 1.
44.	—	—	—	—	174.675	174.675	IX. 1.

Melléklet a szerződés X. pontjához.

A kötvény szövege.

Budapest Székesfőváros 1935. évi 5½%-os 21/000.000 aranypengős kölcsöne.

.....számú

bemutatóra szóló

évi 5½%-os aranypengőben kamatozó kötvény

Tízezer (10.000) aranypengőről.

Ez a kötvény annak a 21,000.000 aranypengős kölcsönnek képezi részét, amelyet Budapest székesfőváros közönsége 1935. évi szeptember hó 1-ével, 1936. évi március hó 1-ével, 1936. évi szeptember hó 1-ével, 1937. évi március hó 1-ével és 1937. évi szeptember hó 1-ével egyenként 4,200.000 aranypengő, vagyis összesen 21,000.000 aranypengő névértékű 10.000 aranypengős címletekben kiállított, félévenkint utólag 2¾ (kettő és háromnegyed) százalékkal aranypengőben kamatozó, minden év március és szeptember első napján esedékes kamatszelvényekkel ellátott, bemutatóra szóló, 40 (negyven) féléven át a túloldali törlesztési tervből kitűnő részletekben beváltásra kerülő kötvények átadása ellenében a m. kir. belügyminiszter 1935. évi május hó 21-ik napján 259.848/1935—XV. és 117.408/1935—V. számú leiratában foglalt jóváhagyás mellett az Országos Társadalombiztosító Intézettől Budapest Székesfőváros törvényhatósági bizottsága által kifejezetten az 1935. évi április hó 12. napján tartott közgyűlésen 171/1935. kgy. szám alatt elhatározott beruházások céljaira felvett.

A kötvényhez tartozó kamatszelvényeket az esedékesség időpontjában — az elevülési időn belül — Budapest Székesfőváros Központi pénztára minden levonás nélkül váltja be.

A kötvényt lejárata napján beváltás céljából Budapest Székesfőváros központi pénztáránál kell benyujtani.

E kötvény lejáratának napja a túloldali törlesztési terv szerint 19.....év..... hó 1-e.

A lejárt, azonban a beváltás céljából a lejárati napon be nem mutatott kötvény után kamat nem jár.

Budapest Székesfőváros közönségének jogában áll a kötvényt bármely szelvényesedékességi napon beváltani akkor, ha erről az Országos Társadalombiztosító Intézet a kamatszelvények esedékességének bekövetkezését 6 hónappal megelőzőleg irásban értesiti.

A kötvény és annak kamatszelvényei az 1930 : XVIII. t.-c. 74. §-ának (3) bekezdése értelmében illetékmentesek és a kötvény óvadékképes és arra alkalmas, hogy abban a községek, testületek, alapítványok, nyilvános felügyelet alatt álló intézetek, továbbá gyámoltak és gondnokoltak (1885 : VI. t.-c. 13. §-a) pénzei, úgyszintén a hitbizományi és letéti pénzek gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre, hogy a szolgálati és üzleti biztosítékokra fordíttassanak akkor, amikor a biztosítékokat az azok tekintetében fennálló szabályok szerint nem készpénzben kell letenni.

Budapest Székesfőváros közönsége ebben a kötvényben vállalt kötelezettségének pontos teljesítéséért — e kötvény kibocsátásakor meglévő hitelezőinek jogsérelme nélkül — mindennemű ingó és ingatlan vagyonával és összes jövedelmeivel szavatol.

A törlesztési terv a túloldalon olvasható és abból megállapithatók a félévenkint beváltandó kötvények számai.

Budapest, 1935. évi szeptember hó 1. napján.

tanácsnok polgármester

számviteli ellenőr

A szelvény szövege:

Budapest Székesfőváros 1935. évi 5½%-kal kamatozó 21,000.000 aranypengős kölcsöne alapján kibocsátott

.....számú kötvény.

1. számú szelvény

275, azaz Kettőszázhetvenöt aranypengőről. Fizeti Budapest Székesfőváros központi pénztára 1936. évi március hó 1-én a bemutatónak illetékmentesen.

tanácsnok polgármester

Beruházókölcsönök. A beruházókölcsönök álladékváltozása a következő volt az 1935. évben:

A kölcsön megnevezése	Álladék az 1935. év elején		Bevétel az 1935. évben		Összesen		Kiadás az 1935. évben		Álladék az 1935. év végén	
	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
1927. évi 20 millió dolláros kölcsön.	—8,244.489	03	15,157.338	43	6,912.849	40	2,526.084	05	4,386.765	35
1930. évi függőkölcsön	22,894.566	13	—	—	22,894.566	13	16,652.171	27	6,242.394	86
M. A. B. I. kölcsön.	127.597	22	—	—	127.597	22	110.467	73	17.129	49
21 millió pengős O. T. I. kölcsön .	—	—	4,422.850	—	4,422.850	—	2,614.621	57	1,808.228	43
Összesen ...	**14,777.674**	**32**	**19,580.188**	**43**	**34,357.862**	**75**	**21,903.344**	**62**	**12,454.518**	**13**

Az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön. Ennek a kölcsönnek terhére az 1935. évben kiadott 2,526.084·05 pengőt a székesfőváros teljes egészében az 1927. évi 402. kgy. számú beruházóprogramm folytatólagos megvalósítására fordította.

Az 1927. évi beruházóprogramm megvalósításaként:

a) *Fölépült:*

az I. ker. Németvölgyi-úton 3 pavillonban 178 lakás, 9 műhely és 7 üzlethelyiség ..... 2,151.777·01 P költséggel,
a III. « Raktár-, Hunor- és Veder-utcában 5 épületben 283 lakás és 7 üzlethelyiség ..... 1,791.527·39 « «
a III. « Bécsi-út 88—92. sz. alatt 5 épületben 469 lakás és 34 üzlethelyiség ..... 5,569.942·86 « «
az V. « Váci-út és Mura-utca sarkán (Váci-út 170. sz.) 3 pavillonban 252 lakás és 20 üzlethelyiség ..... 2,165.212·— « «
az V. « Kárpát-utca 13—15. sz. alatt 3 épületben 187 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 1,188.368·95 « «
a VI. « Váci-út és Gyöngyösi-út sarkán 3 pavillonban 261 lakás . 2,784.973·82 « «
a VI. « Váci-út és Faludi-utca sarkán (Váci-út 159—162. sz.) 2 épületben 200 lakás ..... 1,242.948·46 « «
a VIII. « Rozgonyi-utca 4—6. sz. alatt 1 épületben 78 lakás és 8 üzlethelyiség..... 613.701·24 « «
a VIII. « Kisfaludy-utca 40. sz. alatt 1 épületben 36 lakás ..... 601.242·58 « «
a IX. « Mester-utca és Dandár-utca sarkán (Mester-u. 33—35. sz.) 1 épületben 62 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 1,548.164·65 « «

a	IX. ker.	Mester-utca 37—39. sz. alatt 2 épületben 107 lakás és 9 üzlethelyiség	1,422.035·89	P költséggel,
a	IX. «	Gróf Haller-utca 8—18. sz. alatt 4 épületben 321 lakás és 28 üzlethelyiség	2,262.956·41	« «
a	X. «	Simor-utca és Villám-utca sarkán (Simor-utca 43—45. sz.) 2 épületben 96 lakás és 6 üzlethelyiség	2,098.691·79	« «
a	X. «	Üllői-út és Zágrábi-út sarkán 2 épületben 101 lakás és 20 üzlethelyiség	1,266.403·01	« «
a	X. «	Maglódi-út 10. sz. alatt 2 épületben 122 lakás és 8 üzlethelyiség	824.636·34	« «
a	X. «	Kolozsvári-út 39. sz. alatt 1 épületben 94 lakás és 6 üzlethelyiség	642.073·27	« «
a	X. «	Üllői-út 120—122. sz. alatt 4 épületben 232 lakás és 14 üzlethelyiség	1,488.882·64	« «
a	XI. «	Budaörsi-út és Csend-u. sarkán 5 pavillonban 134 lakás és 10 üzlethelyiség	2,281.264·21	« «
a	XI. «	Lenke-út 89—95. sz. alatt 3 épületben 266 lakás és 10 üzlethelyiség	1,666.923·28	« «
a	XIV. «	Kerepesi-út 118. sz. alatt 1 épületben 79 lakás	490·814·63	« «
		végül 300 szükséglakás	1,134.922·34	« «
a	XIV. «	Gyarmat-utca 45—47. sz. alatt 2 épületben 184 lakás és 10 üzlethelyiség	1,200.898·53	« «
a	XIV. «	Újvidék (Róna)-utca 5. sz. alatt 1 épületben 77 lakás	1,135.381·25	« «

b) *Lakásépítkezés céljaira megszereztettek a következő telkek:*

az	I. ker.	Németvölgyi-út 8260. új hrsz. a. 2109·6 □-öl	77.633·28	P-ért,
az	I. «	Fery Oszkár-utca, Németvölgyi-út és Böszörményi-út között 8258. új hrsz. a. 6778·7 □-öl	284·705·40	«
a	III. «	Bécsi-út 14729. új hrsz. és 16179/1. új hrsz. a. 7962·60 □-öl	242.063·04	«
az	V. «	Kárpát, Zápolya- és Garam-utcák között 25.504. új hrsz. a. 4397 □-öl	298.996·—	«
a	VI. «	Váci-út 26075. új hrsz. a. 1588·40 □-öl	76.243·20	«
a	VIII. «	Kisfaludy-utca 36386. új hrsz. a. 464·98 □-öl	98.297·—	«
a	IX. «	Gróf Haller-, Vaskapu- és Dandár-u. között fekvő 37926—37. új hrsz. a. 3369·57 □-öl	301.405·39	«
a	X. «	Kerepesi-út és Vezér-utca sarkán 39252. új hrsz. a. 600 □-öl	14.400·—	«
a	XI. «	Villányi- és Lenke-út között 4467., 4469., 4489., 4491. új hrsz. a. 30.437 □-öl	1,469.326·07	«
a	XI. «	Horthy Miklós- és Fehérvári-út sarkán 4443—7. új hrsz. a. 1277·50 □-öl	225.547·20	«
a	XIV. «	Róna-utca 2369. régi hrsz. a. 2533·60 □-öl	76.008·—	«
a	XIV. «	Ajtósi Dürer-sor és Hungária-körút sarkán 31667. úhj hrsz. a. 968 □-öl	100.672·—	«
a	XIV. «	Gyarmat- és Telep-utcák között 2363., 2364/1—8, 2365., 2368/43—6. régi hrsz. a. 2253·40 □-öl	81.122·40	«

c) *Elvégeztettek a következő beruházások:*

1. Közművek fejlesztése:

Elektromos Művek gépészeti berendezésének kiegészítése	20,000.000·—	P
Vízművek rekonstrukciós munkái	12,835.043·19	«
Vízművek különböző beruházásai	1,034.869·75	«

2. Közlekedési beruházások:

Autobuszüzem fejlesztése	11,853.040·34	«
Nemzetközi közforgalmú repülőtér létesítése	101.181·23	«

3 Fürdőügyi beruházások:

Széchenyi-gyógyfürdőben uszoda létesítése	4,383.485·76 P
Szent Gellért-gyógyfürdőben termáluszoda építése	828.427·55 «
Szent Gellért-szállóra emeletráépítés	695.407·78 «
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló bővítése céljára megszerzett I. ker., Mányoki-út 2. sz. ingatlan vételára	98.700·— «
Szent Imre-gyógyfürdő megvásárlása	1,868.967·36 «

4. Közélelmezési beruházások:

Új élelmiszernagyvásártelep létesítése	8,016.441·50 «
Marha- és sertésvágóhíd és vásár beruházásai	5,147.655·53 «
Piacok rendezése	2,882.951·06 «

5. Különböző beruházások:

Központi szivattyútelep iszapkamarája és szűrőberendezésének átalakítása	280.800·— «
Központi szivattyútelep III. és IV. sz. gépegységének kicserélése	146.000·— «
A köztisztasági hivatal részére megszerzett II. ker. 13756. hrsz. ingatlan vételára	24.000·— «
Az Erzsébet-szegényház II. sz. fiókintézetére emeletráépítés	136.000·— «
Az állandó kiállítási terület céljára megvásárolt I. ker., Budafoki-úti 4137—8. hrsz. Krámer-féle ingatlan vételára	253.380·20 «
Az Állat- és Növénykert területén munkáslakóház és több kisebb gazdasági épület létesítése	176.800·— «
laktanyaépületek tatarozása	385.467·25 «
A Műcsarnok épületének javítása	92.059·05 «

A beruházóprogramm végösszegét a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1927. évi 402. kgy. sz. határozattal 107,800.000 pengőben állapította meg. Ezt követőleg a közgyűlés az 1927. évi 943. kgy. sz. határozattal az Autobuszüzem fejlesztési programmjának kibővítésére pótlólag 8,400.000 pengőt, majd az 1928. évi 1502. kgy. sz. határozattal az I. ker., Németvölgyi-úti bérházcsoport III. számú pavillonjának építési költségeire 530.182 pengőt, végül az 1929. évi 510. kgy. számú határozattal a Szent Gellért-gyógyfürdő termáluszodájának építési költségeire 44.000 pengőt, tehát összesen 8,974.182 pengőt engedélyezett, miáltal a programm végösszege 116,774.182 pengőre emelkedett.

E programm végrehajtására fedezetül az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön 101,475.440·02 pengőnyi ellenértéke és az ennek kiegészítésére az 1930. évi függőkölcsönből átutalt 15,142.400 pengő szolgált, vagyis összesen 116,617.840·02 pengő. Ezzel szemben a programmkeretből a közgyűlés által engedélyezett hitelek összege 116,529.943·10 pengő volt, úgyhogy a rendelkezésre álló készlet 87.896·92 pengő. Ez az összeg és a már engedélyezett, de még előírásra nem került 4,298.461·67 pengő, valamint az év végével fennálló 406·76 pengőnyi kiadási hátrálék együttvéve alkotják az év végére kimutatott 4,386.765·35 pengőnyi álladékot.

Az 1930. évi függőkölcsön. Ezt a kölcsönt a székesfőváros az Elektromos Művek, a Vízművek és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. céljaira, illetve az 1927. évi beruházóprogramm befejezésére vette föl az 1089/1930. kgy. sz. határozat alapján. A 6,800.000 dollárt és 250.000 font sterlinget kitevő függőkölcsön befolyt ellenértéke 45,689.037·50 pengő volt. Ebből 15,142.400 pengő a megelőző bekezdésben mondottakhoz képest az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön keretében került felhasználásra, a fennmaradó összeg terhére pedig az év végéig — az időközben

megtérített átmenő kiadások leszámításával — 24,304.242·64 pengő merült fel, mely az Elektromos Művek és a Vízművek beruházásain kívül (23,500.642·64 pengő) magában foglalja a függőkölcsön törlesztésére az 1933. évben fölhasznált 803.600 pengőt is. Ezek szerint a függőkölcsön ellenértékéből az év végével 6,242.394·86 pengő áll rendelkezésre, mely teljes összegében a Vízművek folyamatban lévő beruházási céljait szolgálja.

MABI-kölcsön. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetétől az 1932. évi 338. kgy. sz. határozat alapján az 1933. évben fölvett 1,000.000 pengős törlesztőkölcsönt a székesfőváros az 1932. évi 364. kgy. sz. határozat értelmében a városszéli telep létesítésére fordítja. Ezt a kölcsönt 1933. évi július hó 1-től 10 félévi 100.000 aranypengős részletekben évi 5% kamattal kell törleszteni. A kölcsönből az 1935. év végéig programmszerűen 982.870·51 pengőt használtak fel.

Az 1935. évi 21 millió aranypengős kölcsön. Ennek első részleteként a székesfőváros az Országos Társadalombiztosító Intézettől az 1935. évi 171. kgy. sz. határozat alapján a legsürgősebb beruházásaira megállapított munkaprogramm megvalósítása céljából 4,200.000 pengőt vett fel. Ezt az összeget 1936. évi március hó 1-től kezdve 40 félévi részletben, évi 5½% kamattal kell törleszteni.A kölcsönből 1935. év végéig 2,614.621·57 pengőt programmszerűen használtak fel.

Forgótőkekölcsön. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a 82.071/1931—IV. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 205/1931. kgy. sz. határozatával a községi háztartás forgótőkeszükségletének kielégítésére a felmerülő szükséglethez mért részletekben igénybevehető 20 millió pengős kölcsön felvételét engedélyezte. A székesfőváros forgótőketartozása 1935. évi december hó 31-én 16,000.000 pengőt tett ki.

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1935. évi költségvetése és zárószámadása. A világválság óta a főváros költségvetéseit évről-évre a csökkenő bevételek jellemezték. A bevétel rövid idő alatt 65·9 millió pengővel (31·6%) apadt. Az 1930. évi költségvetésben még 208·7 millió pengő volt az előirányzott bevétel, ami 1931-ben 18·2 millióval, 1932-ben 10·7 millióval, 1933-ban 16·4 millióval, 1934-ben 17·2 millióval szállt alább. Az 1935. évi költségelőirányzatban a visszaesés már csak 3·4 millió pengő. Ez a jelenség a gazdasági viszonyok enyhülésére engedett következtetni.

A költségvetési előirányzat, amit a polgármester előterjesztett, mégis 10·2 millió pengő hiányt mutatott, mert a kiadásokat nem sikerült a bevételekkel egyvonalba hozni. A költségvetést az utóbbi években ugyanis évről-évre csökkentették. 1931-ben a kiadásokat már a költségvetés összeállításánál 5%-kal kellett mérsékelni. Az 1932. évi költségvetésben ismét 5%-os redukciót kellett végrehajtani. Ezenfelül a törvényhatósági tanácsból kiküldött takarékossági bizottság, majd az országos takarékossági bizottság is, a lehetőség szerint szűkítette a költségvetést. Ezt követően az 1933. évi költségvetésben 10%-kal, az 1934. évi költségvetésben 10%-kal és az 1935. évi költségvetésben pedig újabb 10%-kal kellett a kiadási tételeket csökkenteni. A költségvetés végösszege természetesen nem csökkenhetett ilyen

mértékben, mert a kiadások jórésze rögzített tételekből áll, amelyeket ilyen módon leszállítani nem lehet. De a kiadások előirányzata a sorozatos csökkentések után így is 56,793.712 pengővel kisebb lett. A kiadások csökkenését a következő kimutatás szemlélteti:

	1930. évre előirányzott kiadás	1935. évre előirányzott kiadás	Az 1935. évi előirányzat több	Az 1935. évi előirányzat kevesebb
	P		pengővel	
I. fejezet Igazgatás	38,270.298	25,809.216	—	12,461.082
II. « Út- és csatornaépítés	36,259.346	16,483.357	—	19,775.989
III. « Városrendezés	1,557.655	1,136.001	—	421.654
IV. « Közjogi szolgáltatások	3,635.538	3,537.789	—	97.749
V. « Közlekedés	123.861	102.714	—	21.147
VI. « Pénzügy	25,045.123	29,671.138	4,626.015	—
VII. « Közoktatás	46,545.059	31,984.861	—	14,560.198
VIII. « Közélelmezés	6,305.526	4,845.576	—	1,459.950
IX. « Közjótékonyság és szociálpolitika	15,950.703	17,114.014	1,163.311	—
X. « Közegészség	20,065.546	13,618.505	—	6,447.041
XI. « Városgazdaság	8,177.863	3,800.864	—	4,376.999
XIV. « Közművelődés	7,516.915	4,665.654	—	2,851.261
XV. « Közgazdaság és ipar	355.812	245.844	—	109.968
Összesen ...	**209,809.245**	**153,015.533**	**5,789.326**	**62,583.038**

A kiadások ilyen csökkentése után sem lehetett azonban a költségvetést egyensúlyba hozni. A költségvetésben 10·2 millió pengő volt a hiány, aminek fedezetéről kellett gondoskodni. A bevételeket azonban nem lehetett fokozni, mert a főváros lakosságát jobban megterhelni nem lehetett. Ilyenképen nem maradt más megoldás, mint hogy a polgármester azt javasolta, hogy a hiányt hitelművelettel kell majd annak idején fedezni, amire külön előterjesztéssel fog a közgyűléstől felhatalmazást kérni, ha annak szüksége bekövetkezik.

Az 1935. évi költségelőirányzatban tehát a kiadások és a bevételek egyaránt csökkentek. A kiadás 156·2 millió pengőről 153 millióra, a bevétel pedig 146·2 millió pengőről 142·8 millió pengőre esett vissza. A kiadások csökkentek, mert a szükségletek elbírálásánál a legszigorúbb mértéket kellett alkalmazni és azokat a tételeket, amelyek a polgármester rendelkezése folytán az 1934. évben 10%-kal zárolva voltak, csak 10%-kal csökkentett összegben volt szabad előirányozni. A bevételek végösszege is kevesebb volt, mint az 1934. évi költségvetésben. Ennek az eltérésnek oka egyúttal azonban már nem a gazdasági viszonyokból eredt, hanem a bevételeket főkép azért kellett kisebb összeggel előirányozni, mert az üzemek hozzájárulása az Elektromos Művek és a Vízművek kölcsöntörlesztőterhének emelkedése folytán kisebb lett. A bevételek előirányzata általában ugyanis egyébként nem változott. Az adóbevételek az 1934. évi előirányzattal csaknem megegyeznek. Kevesebb a forgalmi adó előirányzata 700.000 pengővel a fázisadó újabb kiterjesztése következtében; ezenkívül az italmérési illeték, a vigalmi adó és a tűzoltási járulék előirányzata csökkent kisebb összeggel. Ezt a bevételi csökkenést azonban kiegyenlíti a községi fogyasztási adónál előirányzott nagyobb bevétel. A községi fogyasztási adó előirányzatát ugyanis a tényleges bevételek alapján fel lehetett emelni.

A vagyonból származó bevételek is alig változtak. Csak az üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz esett vissza jelentős összeggel. Az üzemek bevételi előirányzata alig változott, az üzleti feleslegük mégis kevesebb, mert az Elektromos-művek és a Vízművek kölcsöntörlesztőterhe emelkedett. Az 1930. évi függőkölcsönből a beruházóprogramm szerint ugyanis 18 millió a Vízművek, 12 millió pengő pedig az Elektromos Művek fejlesztésére jutott. E kölcsönöket az üzemek eddig nem törlesztették. Minthogy azonban a függőkölcsön törlesztését a polgármester előirányozta a költségvetésben, a Vízművektől és az Elektromos Művektől is kellett törlesztést követelni. Ez az egyik újabb törlesztőteher. Az Elektromos Művek ezenfelül még a kelenföldi telep bővítésére igénybevett vállalkozói hiteleket is nagyobb részletben törleszti 1935-ben, mint az előző esztendőkben. Az Elektromos Művek ugyanis 1931-ben fölhatalmazást kapott a kormányhatóság jóváhagyásával arra, hogy a kelenföldi telep bővítésére 17 millió pengő erejéig vállalkozói hitelt vehessen igénybe. A vállalkozókkal kötött megállapodás értelmében az üzem fizetési kötelezettsége a megrendeléstől számított három év mulva kezdődik és a fizetés 36 hónapon át történik egyenlő havi részletekben. Az 1935. évben az esedékes részletek 1·5 millió pengővel emelkednek.

Az üzemek közül a gyógyfürdők és gyógyforrások költségvetése hiányt mutatott, amit a községi háztartás terhére kellett fedezni. Ez a hiány 719.395 pengőre emelkedett.

Megcsappant még az üzemi hozzájárulások bevételi előirányzata ama újabb rendelkezések következtében, amelyek legutóbb a Házinyomda és a Gazdasági Hivatal üzletvitelében léptek életbe. A Házinyomda e szerint termelési önköltségen köteles szállítani és felesleget a községi háztartás számára nem szolgáltathat. Hasonló rendelkezés lépett érvénybe a Gazdasági Hivatalnál is, amely csak a beszerzési árat számíthatja fel. A hivatal személyi és dologi kiadásai ennélfogva a községi háztartást terhelik.

Az üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz ilyenmódon 2·5 millió pengővel csökkent az 1935. évi költségelőirányzatban. Legfőképen ez volt az oka annak, hogy a bevételek előirányzata csökkent a végösszegben.

Ezt a költségvetési tervezetet a pénzügyi szakbizottság beható tárgyalás alá vette. A tervezet tárgyalásánál felmerült ugyan az a kérdés, hogy az adott viszonyok között érdemes-e egyáltalán a költségelőirányzatot behatóbban tárgyalni ? Az 1934. évi XII. t.-c. és az ennek alapján kiadott »Tervezet« szerint ugyanis a főpolgármester van hivatva a főváros háztartását egyensúlyba hozni, akinek a szanálással kapcsolatos rendelkezései a költségelőirányzatot előreláthatóan amúgy is meg fogják változtatni. Ebből a szempontból nézve a költségvetést, arra az álláspontra lehet helyezkedni, hogy a szanálás küszöbén nem kell az autonómiának a deficittel foglalkoznia. De ezzel a felfogással szemben az volt a tényleges jogi helyzet, hogy a költségvetés megállapítása a szanálás ideje alatt is az autonómia feladata. A törvényhatóságnak költségvetési jogát az 1934 : XII. t.-c. nem érintette, a költségvetés megállapítása így a szanálás ideje alatt is a törvényhatóság legfontosabb joga és kötelessége.

A pénzügyi bizottság többsége ezt az utóbbi álláspontot fogadta el és ehhez képest a költségvetési tervezetet minden tekintetben részletes, beható tárgyalás alá vette.

A pénzügyi szakbizottság sajnálattal állapította meg, hogy bár a polgármester a költségelőirányzatot a köteles takarékosság szigorú alkalmazásával állította össze, abban mégis több mint 10 millió pengő deficit mutatkozik. Az 1935. évi költségelőirányzat mérlege tehát csakúgy, mint az előző, több mint 10 millió pengő deficittel zárul.

A deficit okait keresve, megállapította azonban a bizottság, hogy a hiányt a gazdasági válságon kívül főként egyes állami rendelkezések okozzák. A forgalmi adózás terén életbeléptetett állami rendelkezések következtében a főváros bevétele egyre csökken, másrészt a terhei állandóan növekednek. A székesfőváros egész sor feladatot lát el az állam helyett, amelyekért semmiféle térítést sem kap. Ez az utóbbi években bekövetkezett eltolódás a közületi jövedelmek és feladatok terén az oka legfőképen annak, hogy a főváros háztartása nincsen egyensúlyban. Ezt a felfogást juttatta kifejezésre a pénzügyi szakbizottság, amikor határozatában nyomatékosan kifejezést adott annak a véleményének, hogy a szanálás integráns része a közfeladatoknak és az ellátásukra szükséges fedezeteknek az állam és a székesfőváros törvényhatósága között a főváros gazdasági erejének megfelelő megosztása. E nélkül a főváros pénzügyi egyensúlyát tartósan helyreállítani alig lehet, de semmiesetre sem biztosítható az, hogy a főváros az ország és a saját lakossága érdekében végzendő feladatait zavartalanul és a fejlődéskívánta mértékben elláthassa.

Ennek hagsúlyozása mellett a pénzügyi szakbizottságban több gondolat merült fel a főváros háztartásának rendezésére. Az egyik ilyen gondolat volt, hogy a beruházó természetű kiadásokat a költségvetésen kívül, kölcsönpénzekből kell fedezni. Ilyen módon a költségvetés bizonyos mértékig tehermentesíthető volna. Egy másik gondolat szerint a fővárosnak aktívabb telekpolitikát kellene követnie és akkor a telkek értékesítésével jelentős bevételekhez lehetne jutni. Felmerült még az üzemi politika reformjának gondolata, amelynek az lenne a célja, hogy a fővárosi üzemekben rejlő vagyon a községi háztartásnak nagyobb jövedelmezőséget biztosít.

A külföldi kölcsönökkel kapcsolatban is több gondolatot vetett fel a pénzügyi szakbizottság a főváros törlesztő- és kamatterhének csökkentésére. Ilyen volt az esedékes törlesztés és kamat kötvényesítése és a külföldi kölcsönök konverziója pengőértékre. Mindkét megoldáshoz azonban a hitelezők hozzájárulása szükséges, azért a bizottság felhívta a polgármester figyelmét arra, hogy igyekezzék a hitelezőkkel ilyen irányban, alkalmas időpontban, a tárgyalást felvenni. A külföldi kölcsönök törlesztésével kapcsolatban az a kívánság is felmerült, hogy a főváros részéről a transzferalaoba befizetett és fel nem használt összeg átengedését kell kérni a kormánytól. Ebben az ügyben is felkérte a bizottság a polgármestert, hogy kezdjen mielőbb közvetlen tárgyalást a pénzügyi kormányzattal.

Súlyos tehertétel a főváros költségvetésében az államrendőrségi költségekhez való hozzájárulás. A pénzügyi szakbizottság azért azt javasolta, hogy a törvényhatóság közgyűlése felirattal forduljon a m. kir. kormányhoz, amelyben a hozzájárulás felfüggesztését vagy legalább is mérséklését kéri a főváros nehéz pénzügyi helyzetében.

Rámutatott még a bizottság a főváros lakosságának nehéz gazdasági helyzetére. Ezzel kapcsolatban felmerült az a kívánság, hogy a városi lakosság olyan adó- és egyéb kedvezményt kapjon, mint amilyent a mezőgazdasági lakosság élvez. Az építkezés előmozdítása érdekében a tatarozási hitel és a házadókedvezmény további

fenntartását látták szükségesnek, azért a bizottság azt javasolta, hogy a közgyűlés a tatarozási hitel és adókedvezmény meghosszabbítását kérje a kormánytól. Egyes iparcikkek árának leszorítása érdekében pedig a bizottság azt javasolta, hogy a kartelltörvény szigorítását kérje a közgyűlés a kormánytól. A fővárosi lakosság terheinek könnyítése érdekében szükségesnek tartotta még a bizottság a villany és a gáz árának, továbbá a HÉV viteldíjának sürgős leszállítását.

A pénzügyi szakbizottság a polgármester költségvetési tervezetét egyébként némi kisebb változtatással elfogadta. Így került a költségelőirányzat a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé.

A polgármester költségvetési tervezete szerint az 1935. évben 10·2 millió pengő hiánnyal kellett számolni. A közgyűlés azonban, figyelemmel az 1934. évi XII. t.-c.-re, amely a székesfőváros háztartásának szanálását rendelte el, maga kívánta a főváros pénzügyeit rendezni, ennélfogva deficitmentes költségvetés megállapítására törekedett. Ezt sikerült is elérni olyan módon, hogy azokat a kiadási tételeket, amelyeknél az előirányzat 10%-a már a mult évben is zárolva volt, az eddigi zárolásnak megfelelően 10%-kal csökkentette, a beruházótermészetű kiadásokat pedig törölte azzal az elhatározással, hogy ezeket a beruházójellegű kiadásokat kölcsönből fogja fedezni. A közgyűlés azért utasította is egyúttal a polgármestert, hogy a beruházókölcsön felvétele érdekében tegye meg a szükséges intézkedéseket és a kölcsön ügyében tegyen a közgyűlésnek minél előbb javaslatot. A közgyűlés a kiadásokat ilyenmódon mintegy 9 millió pengővel csökkentette.

A költségelőirányzat mérlegét javította még a közgyűlés azzal is, hogy az üzemek kiadásait is leszállította és ezzel az üzemek hozzájárulását a községi háztartáshoz kerek 3 millió pengővel emelte. A közgyűlés részéről megállapított 1935. évi költségvetés mérlege így végeredményben 4550 pengő felesleggel zárult.

A költségvetés felülvizsgálata során a m. kir. belügyminiszter az 1935. évi március hó 28-án kelt 116.096/1935—V. számú leiratával a költségvetésen több módosítást hajtott végre. Az előirányzott tételek közül egyeseket törölt. Ezeknek a törléseknek azonban nem volt nagyobb jelentőségük, mert a községi háztartásban mindössze 290.500 pengőt tettek ki. Az üzemek költségvetésében már nagyobb volt ez az összeg, amennyiben az Elektromos Műveknél és a Vízműveknél a függőkölcsön törlesztésére előirányzott összesen 1,103.453 pengőt törölte a belügyminiszter. Sokkal nagyobb jelentősége volt azonban a belügyminiszternek az a rendelkezése, hogy a közgyűlés által a költségvetésből törölt valamennyi beruházójellegű kiadást nem lehet a felveendő kölcsönből fedezni, hanem ezek egy részének fedezéséről a költségvetésben kell gondoskodni. Ezt a rendelkezését a belügyminiszter azzal indokolta, hogy a fölveendő kölcsön keretébe beleilleszteni kívánt kereken 6·5 millió pengős kisebb beruházójellegű kiadás között nagyon sok olyan beruházás van, amit a főváros a multban is mindig a költségvetésben irányzott elő, ennélfogva az ilyen természetű kiadásokat most is a költségvetésben kell előirányozni. Ilyenmódon a költségvetésből törölt 6·5 millió pengő kiadásból annak felét a módosítás során be kellett állítani a költségvetésbe, amelyet egyébként jóváhagyott a belügyminiszter.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a kívánt módosításokat elfogadta és azok figyelembevételével az 1935. évi április hó 12-én tartott rendkívüli közgyűlésében 169. kgy. szám alatt hozott határozatával az 1935. évi módosított költségvetés kiadásait 148,478.219 pengőben, bevételeit pedig 144,842.117 pengőben állapí-

totta meg. Az eredetien deficitmentes költségvetésben így a módosítás után 3,636.102 pengő hiány mutatkozott. Ennek a hiánynak is azonban — ami a költségvetésben előirányzott 148 millió pengő kiadásnak 2·43%-a — voltaképen megvolt a fedezete, mert a polgármester jelentése szerint a kincstárral már folyamatba tett kompenzációs tárgyalások útján 2 millió pengő, az üzemi gazdálkodás terén tervezett reformok végrehajtásával pedig 1·6 millió pengő megtakarítást remélt elérni. A hiányt tehát ezek a megtakarítások fedezni fogják.

A közgyűlés a költségvetés módosításával a községi háztartás 1935. évi költségvetését, a már említett kiadással és bevétellel és 3,636.102 pengő hiánnyal,

a községi háztartás keretében kezelt intézmények költségvetését 6,935.635 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel,

az önálló vagyonkezelésű intézmények költségvetését 108,917.316 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapította meg,

a részvénytársaságok költségvetéseit pedig 57.030.260 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel fogadta el és végül

a Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapjának költségvetését 2,098.870 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel tudomásul vette.

A székesfőváros 1935. évi költségvetését ebben a formájában a belügyminiszter a 116.898/1935—V. sz. leiratával 1935. évi július hó 8-án jóváhagyta. A kormányhatóság által jóváhagyott 1935. évi költségvetés, a költségvetési címek szerint részletezve, ezekután a következőképen alakult. (L. a kimutatást a következő oldalakon.)

Az így megállapított hiteleket befolyásolták még az időközben hozott külön közgyűlési határozatokkal engedélyezett hitelek. A közgyűlés így évközben 7,039.672 pengő póthitelt engedélyezett. Ezek közül a jelentősebb tételek a következők:

az 1930. évi függőkölcsön kamat- és költségszükségletére a költségvetésben átfutó tételként engedélyezett 2,403.342 pengő helyett	1,397.410 P
a hatósági ínségenyhítő tevékenység céljára	1,381.176 «
a Budapest Sport Egyesületnek a Székesfővárosi Községi Takarékpénztárral szemben fennálló kölcsöntartozásának fedezésére	421.971 «
országgyűlési és községi választások költségeinek fedezésére	304.266 «
Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai hiányának fedezésére	373.771 «
tanügyi alkalmazottak nyugdíjainak fedezésére	264.891 «
aközkórházaknál élelmezés, gyógyszer, műszer, kötszer és egyéb orvosi szükséglet címén felmerült többkiadás fedezésére	235.000 «
a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetétől felvett kölcsön törlesztésének és kamatainak fedezésére	232.500 «
kisajátítási célokra	178.860 «
az Alföldi-utcai és Angyalföldi-úti menhelyeknek szeretetotthonokká való átalakítására	162.081 «
hozzájárulás a gyógyfürdők orvosi berendezéseinek kiegészítéséhez	160.000 «
a Pillangó-utcai menedékhely átalakítása	143.333 «
a belvárosi róm. kat. plébániaépület vételárának kiegyenlítésére	107.147 «
a központi kórházi műszer- és anyagraktár épület kibővítésével kapcsolatos munkák fedezésére	99.500 «
a VII. ker., Murányi-utcában megnyitott továbbképző népiskola személyzeti illetményeinek fedezésére	86.851 «
a tejrendelettel kapcsolatos kiadásokra	80.000 «

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
I. RÉSZ.							
Községi háztartás.							
I. FEJEZET.							
Igazgatás.							
Közigazg. alkalmazottak	14,170.723	139.555	—	14,310.278	509.766	—	509.766
Élelmezési, eljárási és különmunkadíjak	153.000	95.490	—	248.490	109.320	—	109.320
Közlekedési költségek	36.488	193.401	—	229.889	—	—	—
Segélyek és jutalmak	126.000	70.470	—	196.470	—	—	—
Nyugdíjasok	7,156.500	—	—	7,156.500	345.000	—	345.000
Kegyuraság	713.161	329.430	165.000	1,207.591	41.200	—	41.200
Felekezeti segélyek	—	435.850	135.000	570.850	—	—	—
Irodai szükségletek	75.849	1,297.346	—	1,373.195	25.048	—	25.048
Vegyesek	3.240	480.805	50.000	534.045	—	—	—
II. FEJEZET.							
Út- és csatornaépítés.							
Utak építése és karbantartása	301.205	3,836.309	—	4,137.514	1,116.006	—	1,116.006
Közcsatornák	132.361	2,171.400	136.000	2,439.761	1,105.000	—	1,105.000
Köztisztasági szolgálat	623.890	6,445.331	—	7,069.221	216.030	—	216.030
Kertészet, sétányok és fasorok	52.628	1,378.020	—	1,430.648	35.311	—	35.311
Vegyesek	—	252.473	—	252.473	16.000	—	16.000
III. FEJEZET.							
Városrendezés.							
Városépítés	15.611	319.600	—	335.211	—	—	—
Rétek és szántóföldek	—	32.205	—	32.205	197.000	—	197.000
Üres telkek	—	11.035	—	11.035	311.000	—	311.000
Ingatlanok szerzése és elidegenítése	2.626	45.996	500.000	548.622	150.870	300.000	450.870
Vegyesek	—	42.330	—	42.330	357.000	—	357.000
IV. FEJEZET.							
Közjogi szolgáltatások.							
Katonai szolgáltatások	62.380	366.554	—	428.934	502.831	—	502.831
Vegyesek	11.590	3,068.060	—	3,079.650	130.000	—	130.000

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
V. FEJEZET.							
Közlekedés.							
Közterületek használata .	714	50.000	—	50.714	1,627.235	—	1,627.235
Vegyesek	—	46.800	—	46.800	4.087	—	4.087
VI. FEJEZET.							
Pénzügy.							
Háztartási készlet	—	—	—	—	—	—	—
Községi közszolgáltatások	1,444.383	941.399	—	2,385.782	76,484.080	—	76,484.080
Közadók és közadók módjára beszedendő követelések behajtása	—	361.670	—	361.670	500.000	—	500.000
Értékpapirok és folyószámlák	—	1,210.000	—	1,210.000	213.152	—	213.152
Községi üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz	—	4,131.347	—	4,131.347	21,515.074	—	21,515.074
Kölcsönök törlesztőszolgálata	—	17,610.449	—	17,610.449	—	—	—
Vegyesek	—	125.520	2,000.000	2,125.520	31.250	—	31.250
VII. FEJEZET.							
Közoktatás.							
a) *Törvényes kötelezettség alapján fentartott iskolák:*							
Kisdedóvók	1,127.003	263.490	—	1,390.493	600	—	600
Elemi népiskolák	8,303.203	1,560.781	23.000	9,886.984	61.611	—	61.611
Polgári iskolák	4,535.128	712.114	—	5,247.242	587.872	—	587.872
Továbbképző népiskolák.	119.971	22.705	—	142.676	3.500	—	3.500
Iparostanonciskolák	1,111.191	111.754	—	1,222.945	28.000	—	28.000
Kereskedőtanonciskolák .	79.133	3.331	—	82.464	1.704	—	1.704
b) *Törvényes kötelezettség nélkül fentartott iskolák:*							
Reáliskolák	331.518	92.930	—	424.448	141.301	—	141.301
Leányközépiskolák	512.306	75.266	—	587.572	306.548	—	306.548
Felső kereskedelmi iskolák	1,222.619	235.571	—	1,458.190	455.020	—	455.020
Kereskedelmi szaktanfolyamok	119.717	6.000	—	125.717	34.118	—	34.118

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Községi iparrajziskola ...	277.327	140.599	—	417.926	60.990	—	60.990
Pedagógiai szeminárium .	86.880	48.220	—	135.100	—	—	—
Kertészeti és gazdasági iskolák és gazdasági gyakorlótelepek	106.151	196.732	—	302.883	132.873	—	132.873
Nőipariskolák	205.922	14.505	—	220.427	16.029	—	16.029
Felsőbb zeneiskola és zenetanfolyamok	375.435	32.463	—	407.898	120.848	—	120.848
Internátussal egybekötött gyógypedagógiai munkaiskolák	119.660	85.651	—	205.311	32.168	—	32.168
c) *Egyéb közoktatási intézmények és szükségletek:*							
Iskolaköteleseket, kereskedő- és iparostanoncokat nyilvántartó hivatal	187.150	4.244	—	191.394	—	—	—
Székesfővárosi községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet	59.036	37.402	—	96.438	—	—	—
Iskolai gyermekvédelem .	1,743.639	311.067	—	2,054.706	35.320	—	35.320
Nyugdíjasok	4,452.786	—	—	4,452.786	235.000	—	235.000
Hitoktatási segélyek	1,168.980	—	—	1,168.980	10.700	—	10.700
Pedagógiai könyvtár	38.227	27.928	—	66.155	—	—	—
Vegyesek	458.500	440.129	60.000	958.629	204.000	—	204.000
VIII. FEJEZET. **Közélelmezés.**							
Vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet	265.121	141.125	—	406.246	380.000	—	380.000
Marhaközvágóhíd és vásár	335.271	638.588	—	973.859	1,632.820	—	1,632.820
Sertésközvágóhíd és vásár	258.396	1,040.969	—	1,299.365	2,661.280	—	2,661.280
Vásárcsarnokok	438.330	1,279.627	—	1,717.957	2,433.000	—	2,433.000
Állategészségügyi telep ..	45.206	227.359	—	272.565	236.630	—	236.630
Helypénzek	108.504	59.539	—	168.043	480.000	—	480.000
Ferencvárosi kikötő	15.552	13.770	7.000	36.322	50.600	—	50.600
Vegyesek	—	17.063	—	17.063	29.008	—	29.008
IX. FEJEZET. **Közjótékonyság és szociálpolitika.**							
Szeretetotthonok	103.423	1,212.833	—	1,316.256	724.408	—	724.408
Közsegélyre szorultak ellátása	—	1,041.523	—	1,041.523	10	—	10
Hatósági inségenyhítő tevékenység	59.240	8,800.000	588.000	9,447.240	7,010.000	—	7,010.000
Hajléktalanok menhelye.	17.415	82.851	—	100.266	182	—	182
Árvaházak	99.509	363.471	11.800	474.780	71.735	—	71.735
Anya-, csecsemő- és gyermekvédelem	173.736	1,214.445	30.000	1,418.181	254.220	—	254.220

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Lakásügyi intézmények .	211.255	1,473.662	67.000	1,751.917	5,485.366	—	5,485.366
Kisajátított házak	7.134	353.117	—	360.251	360.251	—	360.251
Népszálló	57.910	127.981	2.000	187.891	121.850	—	121.850
Népotthonok	12.579	45.088	—	57.667	—	—	—
Városházi étkező	6.253	256.631	—	262.884	266.438	—	266.438
Népfürdők	50.066	108.663	—	158.729	86.941	—	86.941
Vegyesek	—	252.753	—	252.753	520	—	520
X. FEJEZET.							
Közegészség és köztisztaság.							
Közkórházak	3,840.470	7,012.136	—	10,852.606	10,300.345	—	10,300.345
Közegészségügyi és bakteriológiai intézet	77.464	45.428	—	122.892	1.500	—	1.500
Fertőtlenitő intézetek ...	347.463	180.490	—	527.953	25.000	—	25.000
Egészségügyi gondozó intézetek	299.743	143.583	—	443.326	5.460	—	5.460
Köztemetők	290.543	764.741	30.000	1,085.284	1,453.600	—	1,453.600
Vegyesek	—	134.229	—	134.229	—	—	—
XI. FEJEZET.							
Városgazdaság.							
Vigadók, kioszkok és különálló vendéglőhelyiségek	10.480	128.530	—	139.010	257.200	—	257.200
Idegenforgalmi hivatal ..	65.580	467.014	30.700	563.294	—	—	—
Erdőgazdaság	61.424	78.366	10.000	149.790	68.430	—	68.430
Mezőrendészet	75.142	43.406	—	118.548	700	—	700
Hivatali épületek és helyiségek	246.913	984.692	201.152	1,432.757	382.103	—	382.103
Állat- és növénykert	174.660	527.728	—	702.388	445.200	—	445.200
Vegyesek	9.720	704.120	76.533	790.373	257.227	—	257.227
XIV. FEJEZET.							
Közművelődés és tűzrendészet.							
Tűzoltóság és tűzrendészet	1,789.038	573.155	—	2,362.193	61.500	—	61.500
Iskolánkivüli népművelés.	17.536	632.500	—	650.036	—	—	—
Fővárosi nyilvános könyvtár	390.853	245.476	—	636.329	38.900	—	38.900
Múzeumok	40.690	72.525	—	113.215	9.174	—	9.174
Színházak	5.455	379.709	—	385.164	160.000	—	160.000
Művészet	2.880	187.558	55.000	245.438	170	—	170
Vegyesek	—	263.274	—	263.274	179.600	—	179.600
XV. FEJEZET.							
Közraktárak	2.080	—	—	2.080	1.600	—	1.600
Zsibárustelep és ószeres tőzsdecsarnok	42.766	61.154	—	103.920	171.000	—	171.000
Árumintakiállitási csarnok	64	6.002	—	6.066	300	—	300
Dunapartok	31.353	3.720	—	35.073	251.447	—	251.447
Hordójelzőhivatal	24.900	12.375	—	37.275	26.070	—	26.070
Vegyesek	3.600	45.790	—	49.390	149.870	—	149.870
Összesen ...	**61,939.548**	**82,360.486**	**4,178.185**	**148,478.219**	**144,542.117**	**300.000**	**144,842.117**

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		Felesleg a községi háztartás, illetve a részvényesek javára	összesen	rendes	a hiány fedezetéül nyert háztartási hozzájárulás, illetve igénybevett tőketartalék	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
II. RÉSZ.							
Intézetek, közművek és üzemek.							
I. FEJEZET.							
A községi háztartás keretében kezelt intézmények.							
Házinyomda	203.316	1,841.748	—	2,045.064	2,045.064	—	2,045.064
Anyagszertár	56.757	1,959.420	—	2,016.177	2,016.177	—	2,016.177
Gazdasági hivatal	53.393	751.001	—	804.394	699.964	104.430	804.394
Kórházi központi műszer- és anyagraktár	142.400	977.600	—	1,120.000	1,120.000	—	1,120.000
Kórházi központi gyógyáruraktár	177.400	772.600	—	950.000	950.000	—	950.000
összesen...	**633.266**	**6,302.369**	—	**6,935.635**	**6,831.205**	**104.430**	**6,935.635**
II. FEJEZET.							
Önálló vagyonkezelésű intézmények.							
Elektromos Művek	6,992.409	30,380.786	5,015.805	42,389.000	42,389.000	—	42,389.000
Gázművek	3,914.628	26,743.999	1,416.414	32,075.041	32,075.041	—	32,075.041
Vízművek	2,021.699	8,989.698	172.556	11,183.953	11,183.953	—	11,183.953
Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai	339.210	3,274.375	—	3,613.585	2,754.190	859.395	3,613.585
Községi élelmiszerárusító üzem	345.094	11,297.080	50.326	11,692.500	11,692.500	—	11,692.500
Községi kenyérgyár	123.086	2,660.100	111.014	2,894.200	2,894.200	—	2,894.200
Községi lóhúsüzem	88.542	2,189.022	21.473	2,299.037	2,299.037	—	2,299.037
Hirdető vállalat	120.924	559.036	51.040	731.000	731.000	—	731.000
Községi temetkezési int..	325.889	1,628.474	84.637	2,039.000	2,039.000	—	2,039.000
Összesen...	**14,271.481**	**87,722.570**	**6,923.265**	**108,917.316**	**108,057.921**	**859.395**	**108,917.316**
III. FEJEZET.							
Részvénytársaságok.							
Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.	3,214.173	50,663.427	—	53,877.600	53,877.600	—	53,877.600
Budapest Székesfővárosi Közs. Takarékptár Rt.	1,329.668	611.000	39.332	1,980.000	1,980.000	—	1,980.000
Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt.	221.967	258.000	45.033	525.000	525.000	—	525.000
Magyar Sertéshízlaló és Húsipari Rt. (Nagytétény)	47.164	600.496	—	647.660	647.660	—	647.660
Összesen...	**4,812.972**	**52,132.923**	**84.365**	**57,030.260**	**57,030.260**	—	**57,030.260**

a községi lóhúsüzem hiányának fedezésére	71.744 P
a kislakásos bérházaknál víz- és áramfogyasztás címén felmerült többkiadás fedezésére	69.713 «
a székesfővárost terhelő sertésértékesítési hozzájárulás fedezésére	67.986 «
a polgári iskolákhoz áthelyezett végleges tanerők illetményeinek fedezésére	60.534 «
nyomtatványoknál felmerült többkiadás fedezésére	60.000 «
hóeltakarítási költségekre	58.879 «
a balatonzamárdi gyermeküdülőtelep kibővítése céljára	58.000 «

E változások figyelembevételével a közgyűlés az 1935. évre 153,383.908 pengő kiadást és 149,747.806 pengő bevételt engedélyezett. Ezzel szemben az előírás 149,453.487·87 pengő kiadást és 150,551.580·70 pengő bevételt eredményezett. Az engedélyezett hitelekkel szemben az előírás tehát kedvezőbb a kiadásoknál 4,030.420·13 pengővel, a bevételeknél pedig 803.774·79 pengővel.

A kiadások kedvező alakulása ezúttal is, mint az előző években, a polgármester célirányos intézkedéseire vezethető vissza. A polgármester még az 1934. évi december hó 20-án kelt 208.808/1934. számú rendeletével gondoskodott a székesfőváros 1935. évi gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzéséről. E rendelkezés szerint elmaradt ugyan a hiteleknek az előző években követett zárolása, de csak azért, mert a törvényhatósági bizottság közgyűlése a hiteleket a költségvetést megállapító 347/1934. kgy. sz. határozatával a polgármester által előterjesztett 1935. évi előirányzathoz képest átlagban mintegy 10%-kal már amúgy is csökkentette. Az így csökkentett hitelkeretek pontos betartása érdekében azonban a polgármester az ellenőrzés tekintetében részletes utasításokat adott addig is, amíg az előirányzat jóváhagyása a kormányhatóság részéről megtörténik.

Ennek megtörténte után pedig a polgármester az 1935. évi május hó 2-án kelt 65.920/1935—VI. számú rendeletével az 1935. évi költségvetésnek végrehajtásaként arra hivatkozva, hogy a költségvetés egyensúlyát csak a végrehajtás során foganatosítandó takarékossággal lehet elérni, egyrészt utasította a hivatalokat, intézményeket és üzemeket, hogy az 1935. évi háztartás vitelénél a költségvetéshez szigorúan alkalmazkodjanak, másrészt nyomatékosan felhívta újból a hivatalokat, intézményeket és üzemeket, hogy a felmerülő szükségletek elbírálásánál legyenek mindig figyelemmel a székesfőváros deficites költségvetésére s minden téren a leggondosabb takarékosságot alkalmazzák.

Ennek érdekében a polgármester elrendelte

1. hogy a rendkívüli kiadások között előirányzott hiteleket csak a pénzügyi ügyosztály előzetes hozzájárulásával szabad felhasználni,

2. hogy hitelátruházást csak elkerülhetetlenül szükséges esetben szabad kérni s hogy az ilyen irányú előterjesztéseket a pénzügyi ügyosztályhoz kell eljuttatni,

3. hogy ha a költségvetésben fedezettel nem bíró kiadásnak, vagy póthitelnek engedélyezése válnék szükségessé, még az előzetes tárgyalások megkezdése előtt a pénzügyi ügyosztály véleményét kell kikérni és a tárgyalásokat csak abban az esetben szabad megindítani, ha ahhoz a pénzügyi ügyosztály hozzájárult,

4. hogy az olyan előterjesztést, amelynek a jövő gazdálkodás szempontjából is van pénzügyi kihatása, vagyis ha a tervezett intézkedés a következő évek költségvetését is terheli, csak a pénzügyi ügyosztály előzetes hozzájárulásával szabad bizottsági és közgyűlési tárgyalás alá bocsátani,

5. hogy mindazokat az előterjesztéseket, amelyek a költségvetésben előirányzott bevételeknek csökkentésével járnak, csak a pénzügyi ügyosztály meghallgatása után szabad alpolgármesteri vagy polgármesteri aláírás alá bocsátani,

6. hogy a költségvetési fedezet nélkül kiadott rendeletre szóló utalványokat polgármesteri aláírás előtt hozzájárulás és feljegyzés céljából a pénzügyi ügyosztálynak kell minden esetben kiadni s ilyen hozzájárulás nélkül az utalványt számfejteni nem szabad.

Az ismertetett intézkedések eredménye, hogy a kiadásoknál (előírás szerint) négymilliós megtakarítás volt elérhető.

A hátrálékok az 1935. évben általában csökkentek. Az év végén a kiadási hátrálék és a bevételi hátrálék egyaránt kevesebb volt, mint az év kezdetén.

Az 1935. év végén fennálló *kiadási hátralékok* jelentékenyebb tételei rövid megokolásokkal együtt a következők:

a Budapest székesfővárosi Sport Egyesület támogatásánál 422.124 pengő a hátrálék, a belvárosi róm. kat. plébániaépület vételárának kiegyenlítésénél pedig 107.147 pengő a hátrálék, mert e két tétel kiegyenlítése a következő évre maradt,

az utak építésénél és karbantartásánál 179.027·44 pengő a kezdőhátrálék a folyó évi előírás 4,273.559·84 pengőt kitevő együttes összegével szemben, mert az év végén előírt tételek kiegyenlítése a következő évre maradt,

a közcsatornák építésénél 59.987·70 pengő, mert az év végén előírt tételek kiegyenlítése a következő évre maradt,

az államrendőrségi költségekhez való hozzájárulásnál 14.250 pengő, mert a hozzájárulások átutalása 1931. év II. negyedétől kezdve nem történt meg,

a közvilágításra fordított természetbeni üzemi szolgáltatások ellenértékénél 2,837.911·29 pengő, mert a keresztülvitt érték elszámolása a dolog természeténél fogva csak az üzleti számadások lezárása után történhetik meg (a kapcsolatos bevételnél ugyanily összegű a bevételi hátrálék),

a községi üzemek üzleti hiányainál 1,244.236·45 pengő a hiányoknak az 1930. évi XVIII. t.-c. 87. §-a alapján a zárószámadás alkalmával történt előírása következtében,

az óbudai és Boráros-téri hidak építési költségeihez való hozzájárulásnál 3,294.135·29 pengő, mert az ingatlanvagyonátruházási illetékből származó tényleges bevétel az évenkint 2,000.000 pengőben megállapított hozzájárulást nem fedezte,

az új közoktatási épületek építésénél 51.805·65 pengő, mert az év végén benyujtott számlák kifizetésére csak a következő évben kerülhetett sor,

az ínségmunkánál 1,819.926·32 pengő, mert ezeket a munkákat áruhitelezési alapon végezték el és a törlesztések a következő évben kerülnek kifizetésre,

az étkeztetésnél 53.178·70 pengő, mert egyes tételek lerovása a következő évre marad.

Az 1935. év végéig fennálló *bevételi hátrálékok* jelentékenyebb tételei rövid megokolásukkal együtt a következők:

az utak építésénél és karbantartásánál 2,662.446 pengő, a közcsatornáknál 2,865.376·93 pengő az elintézés alatt álló felebbezések, a megadott fizetési halasztások és részletfizetési kedvezmények következtében,

a rétek és szántóföldek haszonbérénél 179.997·92 pengő, az üres telkek haszonbérénél 174.011·35 pengő, mert a gazdasági viszonyok következtében a bérek egy

része nem folyt be és mert a folyamatba tett behajtási eljárások még nem vezettek eredményre,

az ingatlanok értékesítésénél 364.593·60 pengő a részletfizetési kedvezmények következtében,

a katonai szolgáltatásoknál 93.688.43 pengő, mert a hátrálékos bérek behajtása iránt folyamatba tett eljárások még nem vezettek eredményre,

a közterületek használatánál 1,179.821·47 pengő, mert az 1935. évre előírt területhasználati díj a szerződés értelmében csak 1936. március hó 31-én esedékes,

a községi pótadónál 7,323.204·76 pengő, az általános (%-os) kereseti adónál 1,345.625·60 pengő, a házbérkrajcárnál 3,694.430·72 pengő, a szemétfuvarozási illetéknél 1,835.266·41 pengő, a városi ingatlanvagyonátruházási illetéknél 5,344.987·57 pengő, az italmérési illetéknél 257.079·16 pengő, a községi fogyasztási adónál 420.179·78 pengő, a vigalmi adónál 494.479·58 pengő, az ebadónál 109.207·89 pengő a részletfizetési kedvezmények, fizetési halasztások és felebbezések következtében, továbbá, mert a megindított behajtási eljárások még nem vezettek eredményre,

a forgalmi adóból való részesedésnél 409.629·04 pengő, mert a december havi részesedés pénztári elszámolására csak az 1936. év elején kerülhetett sor,

a városi vámnál 1,876.409·35 pengő, mert a MÁV és a MFTR a beszedett vámot késedelmesen szolgáltatja be,

a közlekedési adónál 1,139.175·10 pengő, mert a közúti jellegű közlekedési vállalatok 1935. évi december havi közlekedési adója csak 1936. évi január hó első felében esedékes és mert az állami közúti gépjárműadó életbeléptetése előtt az automobilokra kivetett közlekedési adó még behajtás alatt áll,

a községi üzemekbe beruházott tőke törlesztésénél és kamatjánál 895.272·86 pengő, mert a beruházott tőke kamatainak pénztári elszámolása egyes üzemeknél csak az 1936. évben történik meg,

a községi üzemek üzleti feleslegénél 6,654.495·28 pengő, mert az üzleti feleslegnek előírása csak a számadási év lezárása után történhetett meg,

az ingyenes közvilágítás keresztülvitt értékénél 2,837.911·29 pengő, mert az előírás csak az üzleti számadások lezárása után történhetett meg,

a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetnél 1,255.065·06 pengő, mely egyrészt a földmüvelésügyi minisztérium terhére felszámított, de ezideig még meg nem térített vizsgálati díjakból származik,

a tejellenőrzési illetéknél 48.870·74 pengő, mert a december havi illeték egy része csak 1936. év elején volt esedékes és mert a folyamatba tett behajtási eljárások még nem vezettek eredményre,

a szeretetotthonokban ápolt idegen illetőségű ápoltak tartásdíjánál 1,770.227·37 pengő, mert a hontalanná nyilvánított ápoltak tartásdíját a belügyminisztérium, az idegen illetőségű ápoltakét pedig az erre kötelezett községek még nem térítették meg,

az ínségjáruléknál 2,953.923·18 pengő a fizetési halasztások és a behajtási eljárás eredménytelensége következtében,

a lakásügyi intézményeknél 1,544.732·88 pengő, a kisajátított ingatlanoknál 236.820·14 pengő a késedelmes befizetések, a részletfizetési kedvezmények és a fizetési halasztások következtében,

a közkórházak közös kórtermi ápolási díjánál 12,449.483·70 pengő, mert az ápolási díjak nagy része nem folyt be,

a tűzoltóság és tűzrendészetnél 244.175·34 pengő, mert a hátrálékos költségtérítések behajtása iránt folyamatba tett eljárások még nem vezettek eredményre.

A költségvetés és az utóbb engedélyezett hitelek alapján történt utalványozásoknak előbb ismertetett eredményével (előírás) szemben a bevételek és a kiadások *lerovás* szerint a következők:

Bevétel	145,468.387·96 P	
Kiadás	152,534.611·50 «	
Tehát lerovás szerint a kiadás több	7,066.223·54 P	vel.
Ezt csökkenti az 1934. évi költségvetésszerű kezelés pénzkészlete	532.528·90 P	
A költségvetésszerű kezelés pénzhiánya az 1935. év végén tehát	6,533.694·64 P	volt.

Pénzmérleg. Az 1935. év végén jelentkező pénztári maradványt és ennélfogva az esetleges pénztári hiányt is, az 1930. évi XVIII. t.-c. 75. §-a értelmében mindenkor a következő év költségvetésében kell — mint fedezeti tételt, illetve mint kiadást — előirányozni. E rendelkezést kiegészíti a pótkezelési időszak életbeléptetése tárgyában 1907. évi 550. kgy. sz. alatt kelt és 45.424/1907—III. belügym. sz. a. jóváhagyott szabályutasításnak VIII. szakasza, mely szerint a pénzmérleg eredményének megállapításánál az év végén jelentkező cselekvő és szenvedő hátralékokat is figyelembe kell venni. E rendelkezések alapján összeállított pénzmérleg a következőképen alakul:

Cselekvő tételek:

1. Rendes és rendkívüli bevételi hátraléka		65,282.480·33 P
Levonva ebből ennek a hátraléknak az 1931—1935. évi kezdő hátrálékok átlagát meghaladó részét		13,933.964·57 Pt
Marad		51,348.515·76 P
2. Az 1936. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján fedezett 1934. évi zárószámadási hiány		2,161.312·— P
Összesen		**53,509.827·76** P

Szenvedő tételek:

1. A költségvetésszerű kezelés pénzhiánya az 1935. év végén	6,533.694·64 P		
2. Rendes és rendkívüli kiadások hátraléka	26,024.290·42 «		
3. Fenntartott hitelek	1,791.157·— «		34,349.142·06 P
Marad felesleg			19,160.685·70 P
Levonva ebből:			
a) a tőkeforgalmi és az átfutó kezelésben kimutatott cselekvő hátrálékok közül azokat, amelyeknek kiegyenlítése a községi háztartásra hárul:			
1. a közkórházi alap naplószerű túlkiadásának fedezésére adott előleget (L. D.) Tőkeforgalom *a)* I. bev. 6. Rovatot)	17,937.337·86 Pt		
2. a pénzintézeteknél folyószámlára elhelyezett összegből kétes követelésnek minősített	457.662·— «		
3. a székesfővárosi iskoláknak hadikórházakká való átalakítására és helyreállítására előlegezett	45.757·43 «		
b) az Ipari Munkaszervező Intézet alaptőkéjére az 1933. évi 176. kgy. sz. határozat alapján jegyzett 2,250.000 pengőből még nem fedezett	2,025.000·— «		20,465.757·29 P
Marad, mint az 1937. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján megtérítendő hiány			1,305.071·59 P.

A községi háztartás keretében kezelt intézmények. A törvényhatósági bizottság közgyűlése ezeknek az intézményeknek kiadásait és bevételeit egyformán 6,935.635 pengőben állapította meg.

Ezzel szemben az összes kezelés a kiadásoknál és a bevételeknél is 9,149.707·94 pengőt tett ki. E szerint az eredmény a kiadásoknál kedvezőtlenebb, a bevételeknél kedvezőbb 2,214.072·94 pengővel.

A kiadások és bevételek együttes eredménye tehát — mint az előirányzatban — egyenleg nélkül zárult. Ez szükségszerű következménye annak, hogy a kiadási és bevételi előírások között a nyers zárlati eredmények szerint előállott különbözetek a költségvetés értelmében — mint feleslegek, illetve hiányok a községi háztartást illetik vagy terhelik.

Lerovás szerint az intézmények költségvetésszerű	
kiadásai	8,140.136·60 Pt
bevételei	8,595.264·21 «
tettek ki.	
A bevétel tehát több volt	455.127·61 Pvel
Levonva ebből az 1934. évi kezelési hiányt	373.612·70 Pt
Az intézmények költségvetésszerű kezelésének feleslege az 1935. év végén	81.514·91 P.

A főváros vagyona. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 69. §-a szerint a székesfőváros mindennemű vagyonát legalább minden öt évben újra kell leltározni és felbecsülni s a cselekvő és szenvedő állapot egybevetése után mutatkozó tiszta cselekvő vagy szenvedő vagyont a leltárban (vagyonmérlegben) fel kell tüntetni. Ugyanezen törvény szerint a leltár készítésének módját és a kiigazításnál követendő eljárást a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve rendelettel állapítja meg. Ez a rendelet azonban még nem jelent meg. Ezért, miután a székesfőváros ingatlanvagyonának becslése az 1935. évben ismét esedékessé vált, a becslési eljárás megindítása és lebonyolítása iránt a polgármester a saját hatáskörében intézkedett.

A telkek értékét a polgármesteri III. ügyosztály a helyszíni körülmények alapján vizsgálta és a rendelkezésre álló forgalmi értéknek gondos mérlegelése alapján állapította meg. A felépítmények értékét pedig a polgármesteri XIII. ügyosztály állapította meg, ugyancsak helyszíni eljárásokkal és felmérések útján. A régi épületek légköbméterenkinti egységárának meghatározása az épületek állapotának és fennállási idejének figyelembevételével történt.

Az új épületeknél az építkezés leszámolási összege szolgált becsértékül. Az ingóvagyon a számvevőség által felülvizsgált részletes leltárakban megállapított értékkel, az anyagok és termelvények beszerzési árakkal, a budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok az 1935. évben utoljára jegyzett középárfolyamukkal, a budapesti tőzsdén nem jegyzett értékpapírok pedig az 1934. évi zárószámadás értékelésével szerepelnek a leltárban.

A vagyon többi része, úgyszintén a teher, a zárószámadási eredmények összegeiből, a külföldi kölcsöntartozás a valuták évvégi árfolyamértékéből alakul.

A községi háztartás vagyonmérlege az 1935. év végén:

A) **Vagyon.**

1.	A háztartás kezelési eredményeiből alakuló vagyontételek:		
a)	Pénztári készlet az 1935. év végén (beleértve az átfutó és tőkeforgalmi kezelést) a községi háztartás keretében kezelt intézmények és a kölcsönpénzek készletével együtt	4,046.808·01 P	
b)	Hátrálék a bevételeknél	65,282.480·33 «	
c)	Hátrálék a községi háztartás keretében kezelt intézményeknél	1,169.991·89 «	
d)	Hátrálék a tőkeforgalmi kezelésnél (a kölcsönpénzek tőkeforgalmi kezelésével együtt)	28,763.147·45 «	
e)	Hátrálék az átfutóknál	2,004.762·90 «	101,267.190·58 P
2.	Egyéb vagyonrészek a vagyonleltár szerint és pedig:		
a)	ingatlanok	636.771·030·— P	
b)	bútorok és fölszerelési tárgyak	55,549.678·— «	
c)	anyagok, készítmények és termesztvények	5,501.552·— «	
d)	vasútüzemi és egyéb közlekedési beruházások	163,646.776·78 «	
e)	értékpapírok	8,074.428·77 «	
f)	beruházott tőkék	237,136.098·16 «	
g)	egyéb követelések	2,598.895·78 «	
h)	haszonvételi jogok	19,566.060·— «	
i)	kétes követelések	10·20 «	1.128,844.529·69 P
	Vagyon összesen		**1.230,111.720·27** P

B) **Teher.**

1.	A háztartás kezelési eredményeiből alakuló tehertételek:		
a)	hátrálék a kiadásoknál	26,024.290·42 P	
b)	hátrálék a községi háztartás keretében kezelt intézményeknél	1,181.692·80 «	
c)	hátrálék a kölcsönpénzeknél	85.389·75 «	
d)	hátrálék a tőkeforgalmi kezelésnél	18,407.194·23 «	
e)	hátrálék az átfutóknál	10,405.185·73 «	
f)	az 1935. évre fenntartott hitel	1,860.971·— «	57,964.723·93 P
2.	Egyéb tehertételek a vagyonleltár szerint, és pedig:		
a)	törlesztéses kölcsönök	307,127.555·49 P	
b)	függőkölcsön	35,543.536·70 «	
c)	egyéb tehertételek	32,972.448·36 «	
d)	kétes követelések	457.672·20 «	376,101.212·75 P
	Teher összesen		**434,065.936·68** P

C) **Tiszta vagyon.**

Vagyon összesen	1.230,111.720·27 P
Teher összesen	434,065.936·68 «
Tiszta vagyon az 1935. év végén	796,045.783·59 P
Összehasonlítva az 1934. évi tiszta vagyon összegével	895,195.660·76 «
A tiszta vagyoncsökkenés az 1935. évben	99,149.877·17 P

Ez a tiszta vagyonapadás a következőkben részletezett változások eredménye:

I. Változások a vagyonnál.

Növekedés:

1. Bútorok és fölszerelési tárgyak		60.710·64 P
2. Anyagok, készítmények, termesztmények		205.338·23 «
3. Cselekvő tőkék		2,594.811·34 «
(Az önálló vagyonkezelésű intézményekbe fektetett fővárosi tőke és a »Letétek, kölcsönök, előlegek« összege emelkedett. A többletet az elhelyezett pénzkészlet csökkenése részben ellensúlyozta.)		
4. Pénzkészlet		910.470·86 «
Összesen		**3,771.331·07** P

Apadás

1. Ingatlanok (Az 1935. évben végrehajtott vagyonbecslésnek megfelelően.)	101,798.390·— P	
2. Vasútüzemi és egyéb közlekedési beruházások (A közúti vasútüzemi beruházásoknál avulás címén leírt 1%)	1,685.149·96 «	
3. Haszonvételi jogok (A tiszta bevételi előírás csökkenése folytán)	1,706.240·— «	
4. Bevételi hátrálékok (A tőkeforgalmi hátralékok nélkül)	1,277.993·77 «	106,467.773·73 «
Marad vagyonapadás		102,696.442·66 P

II. Változások a tehernél.

Növekedés:

1. Adósság (A forgótőkeként igénybevett hitel növekedett, a kölcsönök összege pedig csökkent, mert az új 24 millió pengős kölcsön első részletének igénybevétele folytán előállott emelkedést a külföldi valuták árfolyamának esése és a tőketörlesztések ellensúlyozták)	1,761.845·88 P
2. Kiadási hátrálékok	918.241·22 «
Növekedés a tehernél	**2,680.087·10** P

Apadás:

1. Egyéb tehertételek (Kevesebb, mert a bevételi hátralékokból várható törlés kisebb az 1934. évinél és mert a hitelezési alapon végzett ínségmunkák folytán fennálló kötelezettség a törlesztések következtében csökkent)	6,029.371·59 P 197.281·— «	6,226.652·59 «
Marad teherapadás		3,546.565·49 P

III. Változások a tiszta vagyonnál.

Vagyonapadás	102,696.442·66 P
Teherapadás	3,546.565·49 «
Az 1935. év végén jelentkező tiszta vagyoncsökkenés	99,149.877·17 P

Üzemek. *Elektromos Művek.* Az Elektromos Művek általános gazdasági helyzete az 1935. évben további fokozatos fejlődést mutatott.

Az értékesített elektromos áram mennyisége — a közvilágítás fogyasztásának figyelmen kívül hagyása mellett — az 1934. évi 226,481.315 kilowattóráról 243,627.279 kilowattórára emelkedett. A többlet 17,145.982 kilowattóra, azaz 7·57%. Az árambevétel az 1934. évben 41,147.535·55 pengővel szemben az 1935. évben 42,078.855·72 pengő volt. Az emelkedés 931.320·17 pengő, azaz 2·26%. Minthogy az árambevétel emelkedése a fogyasztás növekedésével nem volt arányos, az egy kilowattórára eső átlagbevétel az 1934. évi 18·16 fillérről az 1935. évben 17·27 fillérre csökkent.

A fogyasztásnál az 1934. évvel szemben jelentkező többlet túlnyomó része az erőátvitel céljára vásárolt árammal jelentkezik. A háztartási világítási áramfogyasztás az 1935. évben is csökkent. Ez a csökkenés az 1930. évi fogyasztással szemben már meghaladja a 25%-ot, dacára annak, hogy a háztartási fogyasztók száma az 1930. évi 175.564-gyel szemben az 1935. évben 193.447-re emelkedett. Ennek megfelelően az egy háztartásra eső átlagfogyasztás az 1930. évi 193 kilowattóráról az 1935. évben 143 kilowattórára csökkent.

A bevételek emelkedése és a kiadások további csökkenése révén az üzem gazdálkodása az előző évvel összehasonlítva kedvezőnek mondható. Tartalékolásokra és leírásokra, valamint a befektetett tőke gyarapítására évi 8,208.271·93 pengővel szemben az 1935. évben 9,415.137·75 pengőt fordított az üzem, a községi háztartás javára pedig készpénzben és természetbeni szolgáltatásban az 1934. évi 13,900.356·68 pengővel szemben az 1935. évben 14,378.390·17 pengőt szolgáltatott. Ezek figyelembevételével az Elektromos Művek nyers üzemi feleslege az 1935. évben 23,793.527·92 pengő volt, ami az 1934. évi 22,108.628·61 pengővel szemben 1,684.899·31 pengővel kedvezőbb. Ez a többlet a bevételek 1,207.503·80 pengős emelkedéséből és az üzemi kiadások 477.395·48 pengős megtakarításából állott elő. A megtakarítás legnagyobbrészt az áramelosztási költségeknél jelentkezik.

Az Elektromos Művek bevétele az 1925—1935. években a következő:

1925.	évben	39,931.482·19 P
1926.	«	41,864.770·46 «
1927.	«	43,732.290·58 «
1928.	«	44,575.908·72 «
1929.	«	45,725.229·90 «
1930.	«	45,513.006·72 «
1931.	«	44,129.675·04 «
1932.	«	42,143.870·44 «
1933.	«	42,209.034·40 «
1934.	«	43,889.595·56 «
1935.	«	45,097.099·39 «

Gázművek. A Gázművek gazdálkodásának képe az 1935. évben az előző évvel szemben alig változott. A gázfogyasztásban az utóbbi években tapasztalt fokozatos csökkenés megállott s az 1935. évben már némi emelkedés is jelentkezett. A gázbevétel azonban az előző évvel szemben kevesebb volt az átlagos értékesítési egységárnak köbméterenkinti 16·52 fillérről 16·02 fillérre történt csökkenése következtében, ami az ipari fogyasztóknak nyujtott szélesebbkörű árengedménynek következménye. Emelkedett azonban a melléktermékek értékesítéséből származó bevétel a nagyobb forgalom következtében.

A szorosan vett üzemi kiadások az előző évvel szemben csökkentek, főleg a termelési költségeknél a kedvezőbb szénbeszerzés következtében.

A községi háztartásnak természetben és készpénzben juttatott hozadék az 1934. évi 6,339.610·80 pengőről 5,841.955·50 pengőre csökkent, főleg az üzleti feleslegnek 928.503 pengőről 351.027·47 pengőre történt csökkenése következtében.

A Gázművek 1925—1935. évi bevételei a következők voltak:

1925.	évben	24,313.338·— P
1926.	«	25,961.403·55 «
1927.	«	25,623.631·93 «
1928.	«	29,201.231·90 «
1929.	«	33,463.343·03 «
1930.	«	32,704.906·96 «
1931.	«	31,401.946·18 «
1932.	«	35,025.344·34 «
1933.	«	30,994.467·02 «
1934.	«	32,431.175·32 «
1935.	«	32,761.501·29 «

Vízművek. A Vízművek 1935. évi zárószámadásaiból megállapítható, hogy az üzem általános gazdasági helyzete az előző évvel szemben javult. Víztermelése 69,387.191 m³-ről 69,891.943 m³-re, vízfogyasztása 59,806.471 m³-ről 61,372.717 m³-re és ebből folyólag az összes bevételi forgalom 12,287.473·68 pengőről 12,449.032·93 pengőre emelkedett. Tehát a víztermelés 0·73%-kal, a vízfogyasztás 2·61%-kal, a bevételi forgalom pedig 1·31%-kal javult.

A vízfogyasztásnál az előző évvel szemben mutatkozó 1,566.246 m³ többfogyasztás főképen a fogyasztók számának emelkedésével, illetve a beépített vízmérőórák darabszámának 32.880-ról 33.802-re való növekedésével magyarázható. Ez a növekedés 2·80%-nak felel meg.

A napi átlagtermelés az előző évi 190.102 m³-rel szemben 191.485 m³ volt. Egy köbméter víz termelési költsége az előző évi 9·89 fillérrel szemben 9·37 fillér volt. Ez a költségcsökkenés nagyrészben az egyes termelőtelepek villanyerőre történt átépítése következtében elérte megtakarításnak az eredménye.

Az üzem 1935. évi gazdálkodása kedvező képet mutat, amennyiben az előző évvel szemben bevételi forgalmának 1·31%-os emelkedése mellett a szorosan vett üzemi kiadások 4.64%-kal csökkentek. Az üzem nyers feleslege az előző évi 5,421.703·85 pengővel szemben 1935. évben 5,901.819·43 pengőre emelkedett.

A Vízművek összes bevétele az 1930—1935. években a következő volt:

1930.	évben	11,328.709·29 P
1931.	«	10,938.382·09 «
1932.	«	12,316.056·10 «
1933.	«	11,925.063·04 «
1934.	«	12,287.473·68 «
1935.	«	12,449.032·93 «

Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 27 kgy. számú határozatával a Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót, a Rudas-gyógyfürdőt, a Széchenyi-gyógyfürdőt és az Ásványvízüzemet egyesítette. Az egyesítés 1933. évi január hó 1-ével megtörtént.

Az egyesített üzemek 1935. évi zárószámadása 1,133.165·07 pengő hiányt mutatott fel, amely a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló 416.601·43 pengő, a Széchenyi-gyógyfürdő 670.423·65 pengő, a Rudas-gyógyfürdő 40.430·77 pengő és az 1935. május 11-e óta a főváros tulajdonába került Szent Imre-gyógyfürdő 14.603·28 pengő hiányából és az Ásványvízüzem 8894·06 pengő feleslegéből alakul.

Gellért-gyógyfürdő és szálló. A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló általános gazdasági helyzete az 1935. évben a lassú javulás képét mutatja, úgy a fürdő, mint pedig a szállóbevételek emelkedése folytán. A fürdőzők száma az előző évvel szemben 39.403 személlyel emelkedett, ugyancsak emelkedett a fürdő bevétele is 87.265·43 pengővel. Az emelkedést egyrészt a hullámfürdő és a fedettuszoda (pezsgőfürdő) növekedő látogatottsága, másrészt pedig az orvosi szolgáltatások, a gyógyítóberendezések nagyobb igénybevétele eredményezte. A szálló nagyobb forgalmát az idegenforgalom jelentékenyebb emelkedésén kívül a gyógyvendégforgalom növekedése idézte elő. A szállóbevételek az előző évvel szemben 94.956·65 pengővel növekedtek.

A számadási év ennek ellenére 416.601·43 pengő hiánnyal zárult, ami az előirányzott hiányt 42.459·43 pengővel haladja meg.

Széchenyi-gyógyfürdő. A Széchenyi-gyógyfürdő gazdálkodása az 1935. évben további rosszabbodást mutatott és általános gazdasági helyzete ismét súlyosbodott. A gyógyfürdő rendes bevétele az előző évvel szemben tovább csökkent, a kiadások pedig ismét emelkedtek. Ennek következtében a gyógyfürdő vesztesége az 1934. évi 602.770·90 pengővel szemben az 1935. évben már 670.423·65 pengő volt.

A Széchenyi-gyógyfürdő bevételeinek és kiadásainak alakulásáról a következő összeállítás ad megfelelő áttekintést:

	Összes bevétel	A beruházási kölcsön után fizetett kamat	Összes kiadás	Nyereség	Veszteség
			pengő		
1925. évben ...	847.008·12	—	827.719·19	19.288·93	—
1926. « ...	810.260·13	—	717.784·88	97,475.25	—
1927. « ...	729.927·79	—	729.838·41	89·38	—
1928. « ...	1,042.698·30	539.413·64	1,443.755·97	—	401.057·65
1929. « ...	1,022.850·03	610.835·35	1,547.517·75	—	524.667·72
1930. « ...	1,006.772·73	585.444·46	1,415.132·11	—	408.359·38
1931. « ...	774.495·95	459.769·29	1,195.915·74	—	421.419·79
1932. « ...	630.320·40	427.800·28	1,080.008·41	—	449.768·01
1933. « ...	493.744·67	435.642·40	1,021.986·36	—	528.241·69
1934. « ...	446.905·25	435.642·40	1,049.681·15	—	602.775·90
1935. « ...	436.840·91	435.642·42	1,107.264·56	—	670.423·65

Ebből az összeállításból kitűnik, hogy a Széchenyi-gyógyfürdő bevételei már az 1925. évtől kezdve csökkentek s csak az 1928. évben megnyílt uszoda (strandfürdő) és népfürdő bevételeivel emelkedtek egyidőre az előző évek bevételi színvonala fölé. Az 1935. évi bevételek az 1928. évvel szembeállítva 605.857·39 pengővel, azaz 58%-kal estek vissza. A gyógyfürdő kiadásai — bár a legszükségesebbre korlátozva — emelkedést mutattak, főleg a már tovább nem halasztható karbantartási munkák elvégzése következtében.

Rudas-gyógyfürdő. A Rudas-gyógyfürdő forgalma is jelentékenyen alatta maradt az 1934. évi forgalomnak. A számadási év így 40.430·77 pengő hiánnyal zárult.

A Rudas-gyógyfürdő bevételei az utóbbi években a következőképen alakultak :

1929.	évben	336.593·64 P
1930.	«	324.452·78 «
1931.	«	301.801·95 «
1932.	«	246.492·58 «
1933.	«	218.384·91 «
1934.	«	226.451·70 «
1935.	«	219.774·03 «

Szent Imre-gyógyfürdő. A Szent Imre-gyógyfürdőt a székesfőváros 1935. évi május hó 11-én vette tulajdonába. Az első csonka év zárószámadása 14.603·28 pengő veszteséggel zárult.

Ásványvízüzem. Az Ásványvízüzem gazdasági helyzete az 1935. évben némi javulást mutat. A bevételek emelkedtek, ezzel szemben a kiadások általában az előző évi színvonalon mozogtak. Harmatvíz eladásából származó bevételemelkedés dacára azonban, ez az üzletág még mindig veszteséges. Az itt jelentkező 29.681·99 pengő veszteséget csak a gyógyforrások feleslege tudta kiküszöbölni.

Községi Élelmiszerárusító Üzem. Az üzem forgalma 1935-ben úgy mennyiségben (0·5%), mint pedig értékben (1·7%) emelkedett. Az emelkedést főleg a kórházak és népjóléti intézmények nagyobb forgalma idézte elő.

Az üzem bevételei az utóbbi években az alábbiak szerint alakultak :

1925.	évben	16,524.713·04 P
1926.	«	17,565.320·22 «
1927.	«	18,892.742·— «
1928.	«	20,557.535·— «
1929.	«	20,603.251·— «
1930.	«	20,758.289·— «
1931.	«	21,020.265·31 «
1932.	«	16,364.686·— «
1933.	«	12,982.764·59 «
1934.	«	12,652.576·85 «
1935.	«	12,798.790·86 «

Az üzleti felesleg 5980·64 pengő volt 1935-ben.

Községi Kenyérgyár. A Községi Kenyérgyár eredménye az előző évvel szemben lényegesen rosszabbodott. Bár a kenyér és aprósütemény forgalmában némi emelkedés mutatkozott (kenyérben + 172.235 kg, + 2·99% ; aprósüteményben + 3094 kg, + 1·41%), a nyersanyag, nevezetesen a liszt és burgonya árában beállott emelkedés azonban a változatlan eladási árak mellett az eredményt kedvezőtlenül befolyásolta. Súlyosbította a helyzetet a tésztaneműek forgalmában beállott jelentékenynek mondható visszaesés (—134.941 kg, — 17·59%), melyet ebben az iparágban már hosszabb ideje, különösen az olcsóbb kenyérneműek eladásánál elért nyereséggel fedeztek.

A zárószámadások szerint mutatkozó eredmény ennek megfelelően az 1934. évi 70.697·55 pengő nyereséggel szemben az 1935. évben 39.328·15 pengő veszteség volt. Ezek szerint az üzleti eredmény 110.025·70 pengővel rosszabbodott. A Községi Kenyérgyár az 1935. évi veszteséges üzletmenetét főképen az okozta, hogy az üzem a gyártott kenyérfajták többségét önköltségi áron alul hozta forgalomba.

Lóhúsüzem. A Lóhúsüzem gazdálkodása az 1934. évvel szemben lényeges változást nem mutat. Az 1935. év második felében megindult lassú javulás csupán annyiban éreztette hatását, hogy az 1934. évi 92.335·53 pengős veszteséggel szemben az 1935. évben a veszteség 71.743·23 pengőre csökkent. Természetesen a veszteség csökkenését nem kizárólag a forgalom lassú javulása eredményezte, hanem részben elősegítették azok a takarékossági intézkedések is, amelyeket az üzem pénzügyi egyensúlyának biztosítása érdekében kénytelen volt foganatosítani. Ennek eredményeképen a kiadásoknál az előző évvel szemben 175.256·77 pengő megtakarítás mutatkozik a 151.630·26 pengő bevételi csökkenéssel szemben.

Hirdetővállalat. A Hirdetővállalat bevételei 1935-ben növekedtek, mégpedig úgy az előirányzattal, mint pedig az előző év bevételével szemben. A számadási év 59.806·15 pengő felesleggel zárult.

Temetkezési Intézet. Az intézet bevétele az előző évvel szemben alig mutat változást. Az intézet igénybevétele az 1935. évben emelkedett ugyan a temetések és halottkiföldelések számának emelkedése következtében, azonban egyrészt a szolgáltatások árának az 1935. évben 5—15%-kal történt leszállítása, másrészt a kegyszerkereskedői ipar újraélesztése következtében a bevételek aránylagos emelkedése elmaradt.

A községi háztartás javára szolgáló üzleti felesleg az 1935. évben 48.312·54 pengő.

A Temetkezési Intézet bevétele az 1925—1935. években a következő volt:

1925. évben	.....	825.210·36 P
1926. «	.....	991.886·21 «
1927. «	.....	1,089.328·52 «
1928. «	.....	2,024.991·87 «
1929. «	.....	2,315.833·73 «
1930. «	.....	2,089.995·90 «
1931. «	.....	2,080.060·70 «
1932. «	.....	2,107.138·98 «
1933. «	.....	1,964.741·43 «
1934. «	.....	1,850.125·15 «
1935. «	.....	1,903.192·57 «

Az üzemek 1935. évi gazdálkodásának eredményeiről — szembeállítva azokat a költségvetéseikkel, — a következő összefoglalás ad tájékozást:

Az önálló vagyonkezelésű intézmények a számadási évben		
üzleti feleslegként	.....	8,749.203·07 Pt,
tőketörlesztés és kamat címén	.....	12,676.465·30 «
természetbeni szolgáltatásokban pedig	.....	2,839.155·33 «
összesen	.....	**24,264.823·70** Pt
juttattak a községi háztartásnak. Ebből a gyógyfürdők és gyógyforrások, valamint a kenyérgyár és a lóhúsüzem együttes hiányát	.....	1,244.236·45 «
leszámítva, az üzemek hozzájárulása tisztán	.....	23,020.587·25 Pt

jelent — a 22.061.489 pengő előirányzattal szemben — a községi háztartás javára (az üzemek tiszta hozzájárulása az 1934. évben 22,937.323·56 pengő volt).

Az itt kimutatott hozadékon felül a Hirdetővállalat közterülethasználati díj címén 180.000 pengőt, a Temetkezési Intézet pedig ingyenes temetések útján 21.974·78 pengőt szolgáltatott a községi háztartásnak.

A községi üzemek bevételeinek és kiadásainak alakulása az 1935. évben.

Az intézmény megnevezése	1935. évi kiadás			1935. évi bevétel			1935. évi felesleg vagy hiány (—)		
	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a költségvetésnél kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb (—)	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a költségvetésnél kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb (—)	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a költségvetésnél kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb (—)
	pengő								
I. Elektromos Művek ...	37,373.195	38,179.432	— 806.237	42,389.000	45,097.099	2,708.099	5,015.805	6,917.667	1,901.862
II. Gázművek	30,658.627	32,410.474	— 1,751.847	32,075.041	32,761.501	686.460	1,416.414	351.027	— 1,065.387
III. Vízművek	11,011.397	11,082.624	— 71.227	11,183.953	12,449.033	1,265.080	172.556	1,366.409	1,193.853
IV. Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai	3,613.585	4,059.660	— 446.075	2,754.190	2,926.495	172.305	—859.395	— 1,133.165	— 273.770
V. Községi élelmiszerárusító üzem	11,642.174	12,792.810	— 1,150.636	11,692.500	12,798.791	1,106.291	50.326	5.981	— 44.345
VI. Községi Kenyérgyár ..	2,783.186	2,376.715	406.471	2,894.200	2,337.387	— 556.813	111.014	— 39.328	— 150.342
VII. Községi Lóhúsüzem...	2,277.564	1,360.269	917.295	2,299.037	1,288.526	— 1,010.511	21.473	— 71.743	— 93.216
VIII. Hirdető Vállalat	679.960	761.454	— 81.494	731.000	821.260	90.260	51.040	59.806	8.766
IX. Községi Temetkezési Intézet	1,954.363	1,854.880	99.483	2,039.000	1,903.193	— 135.807	84.637	48.313	— 36.324
Összesen.....	**101,994.051**	**104,878.318**	**2,884.267**	**108,057.921**	**112,383.285**	**4,325.364**	**6,063.870**	**7,504.967**	**1,441.097**

A részvénytársaság alakjában működő üzemek zárószámadásai. *Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.* A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. zárószámadásaiból megállapítható, hogy az 1935. évi gazdálkodás változatlanul nehéz volt, amit a szállítási bevételek csekély emelkedése nem enyhített. A bevételek az 1929. évtől kezdődő fokozatos visszaesése oly nagyarányú, hogy a vasútüzem személyi és dologi kiadásainak kereken 10 millió pengős csökkentésével sem lehetett hatásosan a szükséges egyensúlyt fenntartani.

Az 1925—1935. években a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. bevétele a következő volt:

1925.	évben	54,766.785·12 P
1926.	«	56,391.657·55 «
1927.	«	60,389.934·76 «
1928.	«	64,185.864·18 «
1929.	«	64,324.846·93 «
1930.	«	61,345.427·28 «
1931.	«	56,001.211·05 «
1932.	«	49,920.514·63 «
1933.	«	45,798.200·93 «
1934.	«	47,369.193·45 «
1935.	«	48,770.109·47 «

Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. A Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. bevétele az 1934. évvel szemben 27.908·80 pengővel csökkent. A bevételek csökkenése az 1933. évvel szemben már 163,575·52 pengő. Ezzel szemben nem sikerült a kiadások megfelelő csökkentésével az egyensúlyt helyreállítani, sőt a kiadások 440.082·71 pengős emelkedése az eredményt az előző évvel szemben még kedvezőtlenebbé tette. Az 1935. évi tényleges veszteség 770.265·36 pengő.

A Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. szállítási bevétele az 1928—1935. évben állandóan csökkent és a következő volt:

1928.	évben	9,441.548·71 P
1929.	«	9,243.215·50 «
1930.	«	8,789.239·54 «
1931.	«	8,119.324·54 «
1932.	«	7,107.441·09 «
1933.	«	6,839.085·09 «
1934.	«	6,601.162·42 «
1935.	«	6,616.986·04 «

A Budapest-Szentlőrinci Helyiérdekű Villamos Vasutak Rt., — a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Rt., — a Budapest-Ujpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. és a Haraszti-Ráckevei-Helyiérdekű Vasutak Rt. gazdasági és pénzügyi helyzete az 1935-ben alig változott.

A u t o b u s z ü z e m. Az Autobuszüzem pénzügyi eredménye további javulást mutat. Nyers feleslege az 1934. évi 664.546·05 pengővel szemben 200.706·15 pengővel 864.252·20 pengőre emelkedett, ennek megfelelően értékcsökkenési és nyugdíjtartalékát, valamint a tőketörlesztési alapját nagyobb összegekkel javadalmazta.

Bevételeinek összege az 1935. évben az 1934. évvel szemben ugyan 56.469·80 pengővel csökkent, azonban kiadásainál 257.175·95 pengő megtakarítást ért el az előző évvel szemben. A megtakarítás főleg az üzemanyagoknál jelentkezett, dacára annak, hogy a teljesített hasznos kocsikilométerek száma 139.025 kilométerrel (2·12%), a szállított utasok száma pedig 543.659-cel (2·19%) emelkedett.

Az Autobuszüzem bevétele az 1925—1935. években a következő volt:

1925.	évben	1,336.959·55 P
1926.	«	1,584.486·61 «
1927.	«	1,866.635·70 «
1928.	«	2,348.491·16 «
1929.	«	3,796.934·69 «
1930.	«	6,601.062·60 «
1931.	«	6,403.959·33 «
1932.	«	6,387.883·25 «
1933.	«	6,188.255·02 «
1934.	«	6,453.862·30 «
1935.	«	6,397.392·50 «

Svábhegyi Fogaskerekű Vasút. A bevételek emelkedése következtében a vasút gazdasági helyzete javuló irányt mutat, bár kiadásai még mindig meghaladják a bevételeket. A jelentkező üzemviteli hiány azonban az utolsó 9 év hiánya között a legalacsonyabb.

Budai Hegypálya. A Budai Hegypálya jövedelmezősége javulást mutatott. A viteldíj 1935. évi május hó 24-én történt leszállítása következtében az utasforgalom oly mértékben emelkedett, hogy a személyszállítási bevétel 1928. év óta tapasztalt állandó csökkenését a bevételek emelkedése váltotta fel.

Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. A Magyar Nemzeti Bank hivatalos váltóleszámítolási kamatlábának 1935. évi augusztus hó 29-től 4%-ra történt leszállítása, valamint a Hitelügyi Tanácsnak a felszámítható és téríthető kamatláb megállapítására vonatkozó rendelkezései következtében a takarék főjövedelmét képező kamatrész (marge) az előző évekhez viszonyítva ismét kisebbedett, amit azonban ellensúlyozott a betétállomány 14·5%-os emelkedésével járó forgalom növekedése. A Takarék így az 1935. évben további fokozatos megerősödés képét mutatja.

Parkváros Rt. A Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. érdekkörébe tartozó Parkváros Rt. az 1935. évben némi felesleget ért el, ami a következő üzletév javára számoltatott el.

Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt. A részvénytársaságot az 1935. évi 172. kgy. számú határozat alapján a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár alapította. A székesfőváros az 1935. évi december hó 9-én kötött szerződésben ezt a vállalatot bízta meg a székesfőváros területén fekvő marha- és sertésvásárterek állatvásárjain vásárpénztári intézmény létesítésével és fenntartásával.

A részvénytársaság működését 1935. évi december hó 21-én kezdte meg. Minthogy a részvénytársaság tulajdonképeni üzleti működését csak 1935. évi december hó 21-én kezdte meg, ezért a részvénytársaság erre az időszakra eredménykimutatást nem készített.

Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. Az Intézet 1935. évi működése megfelelt a rendeltetésének. A kihelyezések összegét közel 1 millió pengővel emelte. Követeléseinek jósága az ismert gazdasági viszonyok dacára nem változott. Az esetleges veszteségek fedezésére rendelkezésére álló tartalékainak összege — a rendes tartalék beszámításával — 1,177.991·24 pengőről 92.731·10 pengővel, 1,270.722·34 pengőre emelkedett, ezenkívül kétes követelések fedezésére 271.513·02 pengő külön tartalékkal rendelkezik.

Nyers felesleg az 1934. évi 127.375·48 pengőről 227.516·62 pengőre, tehát 100.141·14 pengővel emelkedett.

Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Rt. A Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Rt. 1935. évi gazdálkodása az előző évről áthozott 17.457·38 pengő veszteséggel együtt 28.668·90 pengő veszteséggel zárult, a tiszta veszteség tehát 11.211·52 pengő volt.

Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. f. a. A felszámolás alatt álló Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. 1935. évi zárószámadásai épen úgy, mint az 1932—1934. évi zárószámadások is, 4 millió pengő veszteséget mutatnak. Az ezenfelül jelentkező veszteséget részben tartalékokból fedezték, részben pedig az 1933. évi 384. kgy. számú határozat alapján a székesfőváros térítette meg. A kimutatott veszteség az alaptőkével egyenlő s minthogy nem haladja meg a részvénytársaság saját tőkéinek összegét, a veszteségek részbeni pótlása révén elkerülhető volt, hogy az 1875 : XXXVII. t.-c. 187. §-ának rendelkezése szerint a részvénytársaság ellen a csődeljárás megindíttassék. A felszámolás általában a várakozásnak megfelel.

A részvénytársaságok 1935. évi gazdálkodásának eredményeiről — szembeállítva azokat a költségvetéseikkel — a következő összefoglalás tájékoztat:

A részvénytársasági formában működő üzemek bevételeinek és kiadásainak alakulása az 1935. évben.

Megnevezés	Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.	Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.	Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt.	Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Rt.	Összesen
	pengő				
Az 1935. évi kiadás:					
a költségvetés szerint .	53,877.600	1,940.668	479.967	647.660	56,945.895
a zárószámadás szerint	55,552.350	2,275.980	964.716	520.280	59,313.326
A zárószámadás szerinti kiadás a költségvetés-szerintinél kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb (—)	—1,674.750	—335.312	—484.749	127.380	—2,367.431
Az 1935. évi bevétel:					
a költségvetés szerint .	53,877.600	1,980.000	525.000	647.660	57,030.260
a zárószámadás szerint	55,489.296	2,476.792	987.717	509.068	59,462.873
A zárószámadás szerinti bevétel a költségvetés szerintinél kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb (—)	1,611.696	496.792	462.717	—138.592	2,432.613
Az 1935. évi felesleg vagy hiány (—):					
a költségvetés szerint .	—	39.332	45.033	—	84.365
a zárószámadás szerint	—63.054	200.812	23.000	—11.211	149.547
A zárószámadás szerinti felesleg v. hiány a költségvetés szerintinél kedvezőbb v. kedvezőtlenebb (—)	—63.054	161.480	—22.033	—11.211	65.182

A számvevőség. A székesfőváros számvevőségének hivatása: a székesfővárosi közvagyon és közjövedelem, valamint a fővárosi alapok és alapítványok kezelése, nyilvántartása és számvitele, a főváros háztartásának állandó ellenőrzése és a zárószámadás készítése.

A számvevőségnek ez az ellenőrző működése kiterjed a székesfőváros összes önálló vagyonkezelésű üzemére és intézményére, illetve ezek számadásainak felülvizsgálatára is. Ugyancsak a számvevőség ügykörébe tartozik a községi közszolgáltatások számvitele.

A számvevőségi adminisztrációban az 1935. év folyamán is folytatódtak azok a törekvések, melyek a felek gyorsabb kiszolgálása érdekében az ügymenet egyszerűbbé tételét célozták. Ilyen volt az év folyamán a főszámvevőnek az az intézkedése, mellyel a számlák és keresetkimutatásokon alapuló vállalkozói követelések kifizetése körüli eljárást egyszerűsítette abból a célból, hogy a székesfőváros vállalkozói és szállítói követeléseiket kevesebb utánjárással és minél rövidebb idő alatt kaphassák kézhez. Az intézkedés következtében a követelések számfejtése és a szükséges igazolások, stb. a kifizetés alkalmával a pénztár helyiségeiben elhelyezett számvevőség VI/B ügyosztályában nyernek elintézést.

Engedélyezte a polgármester a 2000 pengőt meg nem haladó követeléseknek minden határidőbeli korlátozás nélküli kifizetését is. Eddig az értékhatárig nyugtát sem kötelesek adni a felek akkor, ha a követelés postatakarékpénztár útján való elküldését kérik, vagy ha az összeg felvétele végett az utalvány keltétől számított 5 napon belül nem jelentkeznek. Az utóbbi esetben ugyanis a kiutalt összeget vagy a fél címére vagy a postatakarékpénztárnál levő folyószámlája javára átutaltatja a főváros.

A követelések kiegyenlítésének ez a módja egyrészt feleslegessé teszi a felek személyes eljárását, másrészt azáltal, hogy az esedékes illetékeket a számvevőség közvetlenül vonja le, megvédi a feleket az illetékek téves lerovásával járó, sokszor súlyos anyagi károsodástól.

A feleknek nyujtott most említett előnyökkel egyidejűen a számvevőségi ügykezelés is meggyorsult, a főváros e rendszer bevezetése folytán minden más közületnél gyorsabban egyenlíti ki a számláit.

Egyébként a számvevőség munkateljesítménye az 1935. évben a következő volt:

A munka megnevezése	Darabszám
Ügyirat	28.457
Utalvány (pervideát)	34.704
Kereseti kimutatás és számla	33.677
Élelmezési és kiszállási díjjegyzék	2.503
Heti- és havijegyzék	5.480
Polgármesteri határozat és rendelet (felzet)	26.893
Szerződés	456
Szabály	71
Bírói letiltás	7.750
Engedményezés	2.988
Nyilvántartás a vállalkozói követelésekről	47.133
Számlák felülvizsgálata	58.010
Csődkörözvény	3.786
Hitelnyilvántartói feljegyzés	168.546
Számfejtés (naplótétel)	588.343

6. Tiszti ügyészség.

A tiszti ügyészség intézményének fejlődése. Buda—Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872 : XXXVI. t.-c. életbeléptéig Pest és Buda szabad királyi városoknak, valamint Ó-Buda mezővárosnak külön jogi képviselete — ügyészi hivatala — volt.

Pest szabad királyi város ügyészi hivatala 1 főügyészből, 2 gyámügyészből és 3 alügyészből, Buda szabad királyi város ügyészi hivatala 1 főügyészből és 2 alügyészből, Ó-Buda mezőváros ügyészi hivatala pedig 1 ügyészből állott.

Ezt a különállást az 1872 : XXXVI. t.-c. megszüntette. Ennek folytán szükségessé vált a közigazgatás egységesítése. Pest, Buda szabad királyi városoknak, valamint Ó-Buda mezővárosnak 1873. évi március hó 7. és 8. napjain tartott közös közgyűlésén hozott szervezési szabályrendelet állapította meg a tisztviselők státusát. Ennek a szabályrendeletnek a 72. §-a szerint az ügyészi hivatal — a tiszti ügyészség — fogalmazó személyzete 1 tiszti főügyészből és 4 tiszti alügyészből — összesen 5 személyből — állott.

1877. évi november hó 1. napján lépett életbe az 1877 : XVIII t.-c. Ennek a törvénynek az 1. §-a »a közadóknak«... »végrehajtás útján való behajtásánál előforduló igény és elsőbbségi perekben, nemkülönben az ingatlanokra vezetendő biztosítási és kielégítési végrehajtásoknál az adóknak és illetékeknek a csődtömegek elleni bejelentésénél és érvényesítésénél: a kir. adófelügyelőt annak, megkeresésére a köztörvényhatósági tiszti ügyészek képviselik, kik az állam követeléseit ezen ügyben az illetékes bíróságok előtt érvényesíteni kötelesek.«

Ez a törvény az ügyészi hivatalra — a tiszti ügyészségre — új feladatkört hárított. Ennek folytán az ügyészi hivatal — a tiszti ügyészség — fogalmazó személyzetének létszámát máris szaporítani kellett. Ezért Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága 676/1877. kgy. szám alatt elhatározta, hogy »az ügyészi létszám 6 tagra kiegészíttessék.« Ezzel a közgyűlési határozattal az ügyészi hivatal — a tiszti ügyészség — létszáma kettővel nagyobb lett.

Az 1907. esztendőig eltelt harminc év alatt azonban az ügyészi hivatal — tiszti ügyészség — ügyforgalma a négyszeresére emelkedett. 1878-ban a közigazgatási darabok száma 2840 volt, a gyámi ügyeké 878, összesen 3718 : 1907. évben a fővárosnak saját ügyeiben 411 pere volt, a bírói kisajátítások száma 5, bírósági és egyéb beadványok 4349, a tárgyalások és végrehajtások száma 1628, a véleményezésre kiadott ügyek száma 6551 (ebből 371 szerződés és egyéb okmány, fegyelmi ügy, a többi jogi vélemény) és 243 bizottmányi ülés. Gyámi ügyekben 1907-ben perek és gondnoksági ügyek száma 792, bírósági és árvaszéki tárgyalások száma 1340, beadvány 1642, jogi vélemények és perenkívüli ügyek száma 3296. A kir. kincstár ügyeiben 1907-ben a perek száma 1853 volt, melyek közül 4720 bírósági tárgyalás és 4533 bírósági és egyéb beadvány volt.

Ennek a nagy munkaszaporulatnak volt a következménye az, hogy az 1871/1911. kgy. szám alatt hozott szabályrendelet a tiszti ügyészség végleges fogalmazó személyzetének létszámát 1 tiszti főügyészben, 1 tiszti főügyészhelyettesben, 4 elsőosztályú tiszti ügyészben, 2 másodosztályú tiszti ügyészben, 2 elsőosztályú tiszti alügyészben, 2 másodosztályú tiszti alügyészben, 2 elsőosztályú tiszti ügyészségi fogalmazóban és 1 másodosztályú tiszti ügyészségi fogalmazóban — összesen 15 személyben —

állapította meg. Ez a létszám 676/1877 kgy. szám határozattal megállapított létszámnál nyolccal nagyobb.

Az ügyészi hivatal — tiszti ügyészség — munkája azonban állandóan és fokozatosan emelkedett, amiért is létszámszaporítás vált újból szükségessé. Ezért 935/1916. kgy. szám alatt hozott határozat a tiszti ügyészséghez a már szervezett végleges állásokon felül még 2 másodosztályú tiszti ügyészi, 2 elsőosztályú tiszti alügyészi és 2 másodosztályú tiszti alügyészi állást szervezett. Ez a létszám az 1871/1911. kgy. számú szabályrendelettel megállapított létszámnál hattal nagyobb.

A közszolgálatban álló tisztviselők létszámának csökkentése tárgyában intézkedő 1923 : XXXV. törvénycikk alapján Budapest székesfőváros volt tanácsa 3 elsőosztályú tiszti alügyészi és 1 elsőosztályú tiszti ügyészségi fogalmazói állást megszüntetett. Ezzel a tiszti ügyészség fogalmazó személyzete tizenhétre csökkent.

A 933/1930. kgy. számú határozat azonban a tiszti ügyészség végleges fogalmazó személyzetének létszámát — a tiszti ügyészség munkájának állandó és fokozatos növekedése folytán — újból a csökkentés előtti 21 főben állapította meg.

Ez a létszám látta el 15 ideiglenes hivatalnokkal és gyakornokkal kiegészítve 1935-ben is a tiszti ügyészség munkáját.

A tiszti ügyészség feladatköre. Az 1930 : XVIII. és az 1934 : XII. törvénycikkek csak tiszti főügyészről tesznek említést.

A tiszti főügyész Budapest székesfőváros törvényhatósági életében különleges jogi helyzetet foglal el.

A tiszti főügyész ugyanis

a) a tiszti ügyészség vezetője, irányítója és ellenőrzője, valamint munkájának felülvizsgálója (1870. 2060/1911. kgy. számú szabályrendelet 52—63. §.),

b) a székesfőváros jogtanácsosa (1930 : XVIII. t.-c. 50. §. (1) bekezdés),

c) a törvények és rendeletek őre (1930 : XVIII. t.-c. 50. §. (1) bekezdés),

d) eljár a székesfőváros mindennemű jogi ügyeiben a bíróságok és más hatóságok előtt (1930 : XVIII. t.-c. 50. §. (1) bekezdés),

e) a székesfővárost meghatalmazás nélkül — ex lege — képviseli (1930 : XVIII. t.-c. 50. §. (1) bekezdés),

f) az igazoló választmány ülésein köteles jelen lenni (1930 : XVIII. t.-c. 12. §. (4) bekezdés),

g) Budapest székesfőváros törvényhatóságában érdekképviselet címén helyet foglaló tagok választása ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasszal élhet (1930 : XVIII. t.-c. 18. §. (7) bekezdés),

h) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának az összes választók közül választott tagjai választása ellen felszólalhat és az igazoló választmánynak ezekkel a választásokkal kapcsolatban hozott határozata ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasszal élhet (1930 : XVIII. t.-c. 22. §. (4) bekezdés),

i) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága örökös tagjainak választása ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasszal élhet (1930 : XVIII. t.-c. 23. §. (6) bekezdés),

j) az igazoló választmány által a törvényhatósági bizottságból kizáró ok fenn vagy fenn nem forgása tárgyában hozott határozat ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasszal élhet (1930 : XVIII. t.-c. 27. § (5) bekezdés),

k) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsági tagjainak érdekeltsége kérdésében nyilatkozik (1930 : XVIII. t.-c. 37. § (2) bekezdés),

l) a széksértés megállapítása és a kiszabandó bírság mértéke tekintetében Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának indítványt terjeszt elő (1930 : XVIII. t.-c. 38. §. (2) bekezdés),

m) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsági tagjainak a közgyűlésekről való kizárásával kapcsolatosan a kizárás időtartama tekintetében indítványt tesz (1930 : XVIII. t.-c. 38. §. (7) bekezdés),

n) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának bármely határozata ellen jogorvoslattal élhet (1930 : XVIII. t.-c. 104. §. (3) bekezdés),

o) tagja Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának (1930 : XVIII. t.-c. 24. §. (1) bekezdés *a)* pont), Budapest székesfőváros közigazgatási bizottságának és fontosabb albizottságainak (1876 : VI. t.-c. 1. §. — 7890/1930. ME. számú rendelet),

p) Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlésein bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhat (1930 : XVIII. t.-c. 36. §. (2) bekezdés),

q) Budapest székesfőváros szak- és külön bizottságainak ülésein jelen lehet és bármikor felszólalhat (1930 : XVIII. t.-c. 33. §. (2) bekezdés — 1934 : XII. t.-c. 5. §. (2) bekezdés),

r) Budapest székesfőváros nem kereskedelmi társaság alakjában működő üzemei üzemi választmányának ülésein tanácskozási joga van (1934 : XII. t.-c. 21. §. (5) bekezdés),

s) a m. kir. közigazgatási bírósághoz az 1930 : XVIII. t.-c. és az 1934 : XII. törvénycikk rendelkezései folytán beállott hatáskörmódosulás dacára panasszal élhet mindazokban az ügyekben, így a köztisztviselőknek az 1930 : XVIII. és az 1934 : XII. törvénycikkek életbelépése előtt Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága által választás útján, ezen törvénycikk életbelépése után pedig a polgármester által kinevezés útján történő megbizatására vonatkozó ügyeiben is, amely ügyekben őt az említett törvénycikkek életbelépése előtt a panasz joga megillette (1934 : XII. t.-c. 25. §. (2) bekezdés),

sz) Budapest székesfőváros tisztviselői — többek között a polgármester, az alpolgármesterek és a tanácsnokok — fegyelmi ügyeiben közvádlóként jár el (1929 : XXX. t.-c. 83. §. (2) bekezdés),

t) az elsőfokon Budapest székesfőváros kerületi elöljáróinak hatáskörébe tartozó és az országgyűlés tagjait érintő rendőri büntető ügyekben az országgyűléstől a mentelmi jog felfüggesztését kéri (65.000/1909. BM. számú rendelet — Rbsz. 16. §. második bekezdés),

u) a *t)* alatt említett rendőri büntető ügyekben eljáró tiszti ügyészek (ügyészi megbizottak) felett a felügyeletet és az ellenőrzést gyakorolja, részükre kötelező utasításokat ad és helyettük eljárhat (Rbsz. 22. §. első bekezdés).

A tiszti főügyész helyettese a tiszti főügyészhelyettes, — aki neki feladatkörének ellátásában segédkezik, — Budapest székefőváros törvényhatósági életében ugyancsak megkülönböztetett helyzetet foglal el.

A tiszti ügyészségnek tulajdonképeni nagy felelősséggel járó és különleges jogi szaktudást igénylő munkáját — a tiszti főügyész személyes elintézésének fenn-

tartott ügyeket kivéve — a tiszti ügyészek és alügyészek vezetése alatt működő ügycsoportok végzik. Az ügycsoportok tevékenysége: a tiszti főügyész feladatkörénél már részletesen ismertetett ténykedések egy részének az elvégzése, főképen azonban jogi vélemények adása, a székesfővárosnak peres és perenkívüli ügyekben bíróságok és más hatóságok előtt való képviselete, a gyámügyészi teendők és az ügyészi megbízotti munkáknak az ellátása.

A tiszti ügyészség munkájának ügycsoportonkint való ellátását egyrészt az ügyek (perek) természetének sokfélesége, másrészt pedig ezeknek az ügyeknek (pereknek) elbírálásánál figyelembe veendő jogszabályoknak a leromlott gazdasági helyzet folyományaként jelentkező szaporodása és gyakori módosítása tették szükségessé. Ezenfelül az azonos elbírálás alá eső ügyeknek ugyanazon ügycsoport keretén belül való intézése — épúgy, mint a kir. bíróságoknál — a jogszabályoknak egységes szellemben való alkalmazását eredményezi. Jelenleg a tiszti ügyészség keretében tizenegy ügycsoport működik. Egyébként a tiszti ügyészség munkakörére és munkateljesítményére jellemző adatokat az alábbi összehasonlítás nyujtja.

A tiszti ügyészség az 1920. évben 3878 közigazgatási iktatott ügydarab, 879 gyámi iktatott ügydarab, 3301 gyámi nem iktatott ügydarab, 379 adóra és illetékekre vonatkozó iktatott ügydarab és 2319 kihágási ügy elintézése, a már folyamatban lévő pereken kívül 1824 — ebben az évben érkezett — per vitele, 2242 beadvány (kérvény, előkészítő irat, felebbezés, felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás) írásbafoglalása, 5688 végzés átvizsgálása, 2854 bírósági tárgyalás ellátása, valamint 28 közgyűlésen, 3 közigazgatási bizottsági ülésen, 6 gyámhatósági felebbviteli küldöttségi ülésen, 6 fegyelmi választmányi ülésen és 34 bizottsági (albizottsági) ülésen való részvétel, összesen 23.441 tevékenység hárult.

Ezt a tevékenységet 17 végleges és 8 ideiglenes alkalmazásban álló tisztviselő látta el, egy tisztviselőre eső évi munkateher arányszáma pedig 1019.

Ezzel szemben a tiszti ügyészségre az 1935. évben 23.063 közigazgatási iktatott és nem iktatott ügydarab, 4060 gyámi iktatott ügydarab, 4912 gyámi nem iktatott ügydarab, 418 bizalmas ügydarab, 2159 adóra és illetékre vonatkozó és iktatott ügydarab és 18.321 kihágási ügy elintézése, a már folyamatban lévő pereken kívül 1269 — ebben az évben érkezett — a per vitele, 7941 beadvány (kérvény, előkészítő irat, felebbezés, felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás) írásbafoglalása, 17.855 végzés átvizsgálása, 8291 bírósági tárgyalás ellátása, valamint 26 közgyűlésen, 13 közigazgatási bizottsági ülésen, 14 gyámhatósági felebbviteli küldöttségi ülésen, 6 fegyelmi választmányi ülésen, 98 szakbizottsági ülésen, 146 egyéb bizottsági és üzemi választmányi ülésen való részvétel, összesen 88.592 tevékenység hárult.

Ezt a tevékenységet 21 végleges és 15 ideiglenes tisztviselő látta el és egy tisztviselőre eső évi munkateher arányszáma 2460 darab.

Ez az összehasonlítás azt mutatja, hogy a tiszti ügyészség 1935. évi ügyforgalma az 1920. év ügyforgalmához viszonyítottan 277·9%-kal nőtt.

Budapest székesfőváros közönségének az 1935. évben folyamatban volt perei. A székesfővárosnak és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemeknek perei két főcsoportra oszlanak. Az első főcsoportba a székesfőváros és tiszti ügyészséggel képviselt székesfővárosi üzemek által harmadik személyek ellen indított — aktív — perek, a második főcsoportba pedig a harmadik személyek által a székesfő-

város és a tiszti ügyészséggel képviselt székesfővárosi üzemek ellen indított — passzív — perek tartoznak. Mind a két főcsoportba tartozó — aktív és passzív — perek természetük szerint két csoportra oszlanak. Az első csoportba a közigazgatási, a második csoportba pedig a gyámi és gyámpénztári perek tartoznak.

A székesfőváros és a székesfővárosi üzemek által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek száma 1099.

Ezeknek az aktív pereknek a perértéke 1,312.933·52 pengő.

Ezek közül az aktív perek közül befejezést nyert 869 darab 578.381·41 pengő perértékű aktív per, folyamatban van 136 darab 175.705·93 pengő perértékű aktív per, a keresetlevél kézbesíthetetlensége, időközi teljesítés, utasítás, az ellenérdekű fél elhalálozása vagy ismeretlen helyen való tartózkodása, a tájékoztatás (információ) és a bizonyítási eljárás eredménye közötti eltérés és a kereseti követelés behajthatatlansága miatt pedig szünetel 94 darab 558.846·18 pengő perértékű aktív per.

A 869 darab 578.381·41 pengő perértékű befejezett aktív per közül befejezést nyert kedvező ítélettel 760 darab 419.026·07 pengő perértékű aktív per, kedvezőtlen ítélettel 10 darab 25.345·50 pengő perértékű aktív per, a székesfőváros követelésével azonos összeg erejéig kötött egyességgel 89 darab 115.810·94 pengő perértékű aktív per, elállás vagy szünetelés folytán beállott permegszűnés következtében pedig 10 darab 18.198·90 pengő perértékű aktív per.

Az előadottak szerint az 1,312.933·52 pengő perértékű aktív per közül 31·9% kedvező ítélettel, 1·9% kedvezőtlen ítélettel, 8·9% egyességgel, 1·4% pedig permegszűnés következtében nyert befejezést, míg a 13·3% folyamatban maradt, 42·6% pedig szünetel.

A harmadik személyek által a székesfőváros és a székesfővárosi üzemek ellen indított — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett és a tiszti ügyészség által vitt — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek száma 406.

Ezeknek a passzív pereknek a per értéke 8,179.126·41 pengő.

Ezek közül a passzív perek közül befejezést nyert 195 darab 1,644.420·08 pengő perértékű passzív per, folyamatban van 170 darab 6,383.894·27 pengő perértékű passzív per, szünetel pedig 41 darab 150.812·06 pengő perértékü passzív per.

A 195 darab 1,644.420·08 pengő perértékű befejezett passzív per közül befejezést nyert kedvező ítélettel 99 darab 745.683·25 pengő perértékü passzív per, kedvezőtlen ítélettel 42 darab 479.124·26 pengő perértékű passzív per, egyességgel 15 darab 160.323·96 pengő perértékű passzív per, elállás vagy szünetelés folytán beállott permegszűnés következtében pedig 39 darab 259.288·61 pengő perértékű passzív per.

Az előadottak szerint a 8,179.126·41 pengő perértékű passzív per közül 9·2% kedvező ítélettel, 5·8% kedvezőtlen ítélettel, 2% egyességgel, 3·2% pedig permegszűnés következtében nyert befejezést, míg 77·9% folyamatban maradt, 1·9% pedig szünetel.

A székesfőváros és a székesfővárosi üzemek által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított és harmadik személyek által a székesfőváros és a

székesfővárosi üzemek ellen indított és a tiszti ügyészség által vitt 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek száma 1505.

Ezeknek az aktív és passzív pereknek a perértéke 9,492.059·93 pengő.

Ezek közül az aktív és passzív perek közül befejezést nyert 1064 darab 2,222.801·49 pengő perértékű aktív és passzív per, folyamatban van 306 darab 6,559.600·20 pengő perértékű aktív és passzív per, szünetel pedig 135 darab 709.658·24 pengő perértékű aktív és passzív per.

Az 1064 darab 2,222.801·49 pengő perértékű befejezett aktív és passzív per közül befejezést nyert kedvező ítélettel 859 darab 1,164.709·32 pengő perértékű aktív és passzív per, kedvezőtlen ítélettel 52 darab 504.469·76 pengő perértékű aktív és passzív per, egyességgel 104 darab 276.134·90 pengő perértékű aktív és passzív per, ellálás vagy szünetelés folytán beállott permegszűnés következtében pedig 49 darab 277.487·51 pengő perértékű aktív és passzív per.

Az előadottak szerint a 9,492.059·93 pengő perértékű aktív és passzív per közül 12·4% kedvező ítélettel, 5·4% kedvezőtlen ítélettel, 2·9% egyességgel, 2·9% pedig permegszűnés következtében nyert befejezést, míg 68·9% folyamatban maradt, 7·5% pedig szünetel.

A székesfőváros és a székesfővárosi üzemek által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — 1099 darab 1,312.933·52 pengő perértékű közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 10 darab 25.345·50 pengő perértékű aktív per nyert a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre nézve jogerős kedvezőtlen ítélettel befejezést. Ebből a 10 darab 25.345·50 pengő perértékű aktív perből a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre az 1935. évben 800 pengőt kitevő megterhelés hárult.

Ez a — 800 pengőt kitevő — megterhelés a székesfőváros és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemek aktív perei 1,312.933·52 pengőt kitevő perértéknek 0·06%-a.

A székesfőváros és a székesfővárosi üzemek által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ezen időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek közül 89 darab 115.810·94 pengő perértékű aktív per nyert egyességgel befejezést. Ebből a 89 darab 115.810·94 pengő perértékű aktív perből a székesfővárosra és a székesfőváros üzemeire megterhelés nem háramlott.

A harmadik személyek által a székesfőváros és a székesfővárosi üzemek ellen indított és a tiszti ügyészség által vitt — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — 406 darab 8,179.126·41 pengő perértékű közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 42 darab 479.124·26 pengő perértékű passzív per nyert a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre nézve jogerősen kedvezőtlen ítélettel befejezést. Ebből a 42 darab 479.124·26 pengő perértékű passzív perből a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre az 1935. évben havonta összesen 150·11 pengőt kitevő életjáradékoknak figyelmen kívül hagyása mellett 46.311·30 pengőt kitevő megterhelés hárult.

Ez az 46.311·30 pengőt kitevő megterhelés a székesfőváros és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemek passzív perei 8,179.126·41 pengőt kitevő perértékének 0·57%-a.

A harmadik személyek által a székesfőváros és a székesfővárosi üzemek ellen indított és a tiszti ügyészség által vitt — 1935. évi január hó 1 napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett 406 darab 8,179.126·41 pengő perértékű közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 15 darab 160.323·96 pengő perértékű passzív per nyert egyességgel befejezést. Ebből a 15 darab 160.323 ·96 pengő perértékű passzív perből az 1935. évben a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre 38.654·15 pengőt kitevő megterhelés hárult.

Ez a 38.654·15 pengővel egyenlő megterhelés a székesfőváros és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemek passzív perei 8,179.126·41 pengőt kitevő perértékének 0·48%-a.

A székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre az 1935. évben 10 darab 25.345·50 pengő perértékű aktív perben 800 pengőt kitevő megterhelés, 42 darab 479.124·26 pengő perértékű passzív perben 46.311·30 pengőt kitevő megterhelés, s végül 15 darab 160.323·96 pengő perértékű passzív perben 38.654·15 pengőt kitevő megterhelés hárult.

Ilyként a székesfővárosra és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemekre az 1935. évben az 1099 darab 1,312.933·52 pengő perértékű aktív perben és a 406 darab 8,179.126·41 pengő perértékű passzív perben a székesfőváros és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemek javára megtérült összegek figyelembevétele mellett összesen 85.765·45 pengőt kitevő megterhelés háramlott. Ez a — 85.765·45 pengővel egyenlő — megterhelés a székesfőváros és a tiszti ügyészség által képviselt székesfővárosi üzemek 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett aktív és passzív perei 9,492.059·93 pengőt kitevő perértékének 0·9%-a.

A székesfőváros kisajátítási kártalanítási eljárásai. A székesfőváros által kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt a tiszti ügyészség útján indított — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — eljárások száma 9.

Ezek közül az eljárások közül befejezést nyert egyességgel 3 eljárás, míg 6 eljárás folyamatban maradt.

A befejezett 3 eljárásban kisajátítási kártalanítási árként a kisajátítást szenvedők követeltek 856.589·50 pengőt, a székesfőváros felajánlott 273.481 pengőt, a bírói határozatok alapján pedig megállapítást nyert 289.395·20 pengő.

A székesfőváros terhére kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt indított — 1935. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1935. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — eljárás nem volt.

A székesfőváros fentebb említett kisajátítási eljárás során összesen 289.395·20 pengőt kitevő kisajátítási kártalanítási árért ingatlanokat szerzett. Ennek következtében az összesen 289.395·20 pengőt kitevő kisajátítási kártalanítási ár kifizetése folytán a székesfővárosra megterhelés nem háramlott.

7. Városgazdaság.

A székesfőváros tulajdonában lévő épületek és ingóságok, továbbá egyéb értékek biztosítása. A székesfőváros tulajdonában levő és központilag kezelt épületek tűzkárbiztosítása, továbbá a központilag kezelt gépkocsik tűzkár, sérülés és lopás, ugyanezen gépkocsiknak a szavatosság következményei esetére, a gépkocsikban ülő személyek rokkantság és halálesetre való biztosítása, a vaspénzszekrények értéktartalmának tűz- és betöréses lopási károk esetére, az ingóságok tűzkár és betöréses lopási károk esetére való biztosítása és egyéb kisebb jelentőségű kárbiztosítások (elemi csapások elleni biztosítás, állatbiztosítás, üvegtörési kár elleni biztosítás stb.) tárgyában a 159.116/1926—XI. számú, továbbá ennek a határozatnak a kiegészítő részét képező 93.999/1930—XI. számú határozattal az 1929. évi december hó 31-nek déli 12 órájától, 1935. évi december hó 31-nek déli 12 órájáig terjedő és egymásután következő 6 évre kötött szerződése lejár.

Ezekre való tekintettel a székesfővárosnak gondoskodnia kellett arról, hogy az említett székesfővárosi vagyontárgyak és értékek biztosításai megújíttassanak.

A folyó év végével lejáró biztosítások az Első Magyar Általános Biztosító Társaság vezetésével több biztosító intézettel voltak megkötve.

A székesfőváros vagyontárgyai (a BSzKRt kivételével) a legutóbbi 1934. év adatai szerint összesen 675,473.000 pengő értékre vannak, 489.500 pengő díjösszeggel biztosítva. Ebből a közigazgatási épületek (hivatali épületek, iskolák stb.) tűzkár ellen biztosított értékeinek összege 432,860.740 pengő, évi biztosítási díja 120.816 pengő. A közigazgatási biztosításoknál az ingóságok tűzkár elleni biztosításának összértéke 25,591.000 pengő, évi biztosítási díja 23.328 pengő, az ugyanitt feladott ingóságok betöréses lopás ellen biztosított összértéke 1,177.385 pengő, évi biztosítási díja 716 pengő, a vegyes biztosítási díjak (szavatosság, állatbiztosítás stb.) pedig összesen évi 11.582 pengőt tesznek ki.

A székesfőváros *üzemi* épületei tűzkár ellen biztosított értékeinek összege 195,601.000 pengő, évi biztosítási díja 147.000 pengő. Az üzemi egyéb biztosított értékek összege összesen 20,243.000 pengő, évi biztosítási díja 102.000 pengő.

Az autószavatossági biztosításokra, amelyek általában egy személy sérülésére vagy halálesetre 2400 pengő, több személy sérülésére vagy halálesetre 9600 pengő, idegen tárgy rongálására pedig 2400 pengő értékhatárral vannak megkötve, a székesfőváros 1934. évben 84.058 pengő díjat fizetett, amely összegből a polgármesteri XI. ügyosztály, illetve a gazdasági hivatal útján biztosított gépkocsik díja 51.258 pengő, a közvetlenül a Községi Takarékpénztár útján biztosított gépkocsik díja pedig 32.800 pengő volt.

A biztosítások megújításának kérdésével kapcsolatban az Első Magyar Általános Biztosító Társaság és a Gazdák Biztosító Szövetkezete a többi biztosító intézetekkel folytatott tárgyalás után azonos tartalmú ajánlatot tett. Ezekben az ajánlatokban az érvényben volt egyes biztosítási díjtételeknél előnyösebb díjtételeket ajánlottak fel. Az eddig adott 10%-os tartamengedményt 15, illetve 20%-ra emelték arra az esetre, ha a székesfőváros az értékeit a lejáró szerződés időpontjától kezdődően 6, illetve 10 évi időtartamra biztosítaná.

A biztosító intézetek ajánlatukban kijelentették, hogy ha a székesfőváros csupán egy évre újítja meg a biztosításokat, akkor nem áll módjukban az eddigi szerződéses díjtételekből tartamengedményt nyujtani.

Az ajánlatok előnyei a következőképen alakulnak egy évre számítva:

A) *A közigazgatási biztosításoknál:*

a) tartamengedménynek 10%-ról 20%-ra történő felemelése következtében a tízéves biztosítási szerződés esetén egy évi megtakarítás	26.629·25 P
b) a székesfővárosi épületek tűzkár elleni biztosításánál, a tűzoltósági és kisajátított épületeknél, egy évi megtakarítás	1.669·77 «
c) a géperejű járművek biztosításánál egy évi megtakarítás	5.152·89 «
d) a géperejű járműveknél az *önrészesedésnek* 100 pengőről 50 pengőre való csökkentése következtében az egy évi megtakarítás körülbelül	990·97 «
Összesen	**34.442·88 P**

Ezenfelül még számokban ki nem fejezhető pénzbeli előnyt jelent a székesfővárosra a szóbanlévő biztosító intézetek ajánlatának az a pontja, amely szerint kijelentették, hogy a székesfővárosi épületek folyamatban levő újra felértékelése (becslése) következtében — még ha a becslési munka az 1936. év későbbi folyamán készülne is el — az 1935. év december hó 31-re visszaható érvénnyel az új becslés adatai szerint tekintik hatályban lévőnek a biztosítási összegeket — és a biztosítási díjat is a becslésben kifejezésre jutó biztosítási összegek után számítják fel. Ez annyiban jelent pénzbeli előnyt a székesfővárosra, mert remélhető, hogy az új becslés következtében a biztosítási összegek csökkenni fognak s így természetszerűen a fizetendő biztosítási díjak is kisebbek lesznek.

B) *Az üzemi biztosításoknál:*

Az ajánlatokban az *üzemi* biztosításoknál nyujtott kisebb kedvezmények a jelenlegi biztosítási költségekkel szemben mintegy 8000 pengő megtakarítást jelentenek, mert az ajánlatok a »gyári« biztosítási nagyobb kockázatra való utalással további engedményeket nem tesznek.

A vállalati feltételekben a székesfővárosra még a következő előnyök jelentkeztek.

a) Az ajánlat szerint a kötendő szerződés az újabb biztosítási időtartam alatt is — mindkét részről — bármely évfordulóra hat havi előzetes, ajánlott, írásbeli értesítésére felmondható. A felmondás esetére az ajánlattevő biztosító intézetek kijelentik, hogy a tartamengedmény visszakövetelésére vonatkozó jogukról lemondanak, abban az esetben, ha a székesfőváros részéről a felmondás azért történik, mert a székesfőváros a tulajdonában levő javakat a biztosítási védelem alól kivonja.

b) Felajánlották továbbá az ajánlattevők, hogy a jelenlegi állapottal szemben a gyári kockázatú épületek és színházak kivételével, az alábbi módosítást hajlandók a kötvényre külön biztosítási feltételként felvenni, amely tűzkáresetekben a kárösszegre vonatkozó esetleg vitás kérdéseket, illetve nézeteltéréseket előre tisztázza:

»Minthogy a jelen kötvényben szereplő biztosított összegek a biztosítási szerződés tartamára szóló avulás figyelembevételével nyertek megállapítást, ennélfogva a biz-

tosítási szerződés tartama alatt előforduló károk felbecsülése és összegszerű megállapítása alkalmával avulás címén további levonásnak helye nincs s így a kereskedelmi törvény 470. §-a a fentiek szerint módosul.«

c) a gépkocsi biztosításokkal kapcsolatban az ajánlattevők, mint új módosítást megajánlottak, hogy ha a székesfőváros biztosított gépkocsijai a székesfőváros üzemei tulajdonában okoznak károkat, ez esetben az üzemeket a szabatossági biztosítás szempontjából külön jogi személynek tekintik s így az általuk emelt kártérítési igényeket is a szavatossági biztosításban fedezetteknek ismerik el.

Az ajánlatokban a régi feltételek közül a következők szerepelnek:

a) hogy a biztosítási díjhoz 25% kezelési költségpótlék és 2·9% kincstári illeték és állami felügyeleti díj kerül még felszámításra.

b) hogy az újonnan kötendő biztosítások tartama alatt a biztosított tárgyak biztosítási összegei, a tárgyak tényleges értékéhez képest felemelhetők vagy leszállíthatók,

c) hogy a biztosítási díjak kiegyenlítése alkalmával a díj $1^0/_{00}$-e a székesfővárosi Alkalmazottak Segítő Alapja javára levonásba hozható.

Megjegyezték végül az ajánlattevők, hogy mindazok a biztosítási feltételek, amelyek a lejáró kötvényben szerepelnek és az új ajánlatukban érintve vagy módosítva nincsenek, a biztosítások megújításánál is érvényben maradnak.

A székesfőváros a vagyontárgyai biztosításának megújítására benyujtott ajánlatokat kedvezőeknek tartotta és azokat — egyelőre, addig is, míg a folyamatban levő értékbecslési eljárás alapján mód lesz a további biztosítások mikéntje tekintetében végleges állásfoglalásra, elfogadta azzal, hogy

a szerződésben kikötendő, hogy a biztosító társaságoknak a tartamengedmény visszakövetelésétől való lemondása arra az esetre is fennáll, ha a székesfőváros részéről a felmondás egészben vagy részben azért történik, mert a székesfőváros az önbiztosításra tér át.

Kikötötte továbbá, hogy a szerződésbe olyan értelmű rendelkezés vétessék fel, amely szerint a biztosító társaságok abban az irányban is kötelezettséget vállalnak, hogy a főváros részére megállapított díjtételeknél bárki másnak a biztosítási szerződések fennállása alatt juttatott kedvezményesebb díjtételeket a fővárosi biztosításokra is, felhívásra azonnal kiterjeszteni tartoznak.

A székesfőváros törvényhatósági bizottságának fenti határozata értelmében az *eddig érvényben volt díjtételek a következőkben változnak:*

Épületbiztosításoknál a székesfőváros kisajátított épületei és melléképületei után az eddigi $^6/_{10}{}^0/_{00}$-es díjtétel $0{\cdot}322^0/_{00}$-es díjtételre csökken.

Gépkocsik biztosításánál: a) Szavatossági biztosítás: 1. A személy- és teherautóknál az eddigi kocsinkinti 120 pengő alapdíj 115 pengőre csökken. 2. A tricikliknél és motorkerékpároknál az eddigi egyenkinti 60 pengő alapdíj 57·50 pengőre csökken.

b) Tűz- és robbanáselleni biztosítások: Úgy személy- és teherkocsiknál, mint tricikliknél, motorkerékpároknál a jelenlegi $3{\cdot}5^0/_{00}$-es díjtétel $3^0/_{00}$-re csökken.

c) Bennülők balesetbiztosítása: Az eddigi 2‰-es díjtétel 0·75‰-re csökken.

d) Kísérők és gépkocsivezetők balesetbiztosítása: Az eddigi 2‰-es díjtétel 1·5‰-re csökken.

e) A géperejű járművek a szavatossági biztosításánál: A 10%-os önrészesedés minimuma az eddigi 100 pengőről 50 pengőre csökken.

Egyéb biztosításoknál. 1. A szerződésben az érdekelt biztosító társaságok kötelesek — a gyári és színházi kockázatú tűzkárbiztosítások kivételével — a biztosítási díjösszegekből 20%-ot tartamengedmény címén a biztosítás időtartama alatt levonásba hozni. Ezen tartamengedmény minden megújításra kerülő vagy a jövőben feladandó biztosítás után levonásba hozandó és ezen tartamengedmények visszatérítésére a biztosító társaságok a biztosításnak egészben vagy részben történő esetleges korábbi megszüntetése esetén sem tarthatnak igényt.

2. Kezelési költség címén a díjakhoz 25%-ot számíthatnak fel az érdekelt biztosító intézetek, amelyhez még 2·9% bélyegilleték és állami felügyeleti díj is járul.

Az alább felsorolt biztosító intézetek mindegyike a megjelölt %-os arányban részesedik a biztosítások elfogadása következtében a biztosítási ügyletekből eredő jogokban és kötelezettségekben.

I. Tűzbiztosítás (közigazgatási), betörés- és rablásbiztosítás.

Első Magyar	27·5%
Gazdák	27·5%
Adriai	12·5%
Triesti	12·5%
Fonciere	7·5%
Magyar-Francia	7·5%
Astra	5·0%

II. Gyári kockázatú tűzbiztosítás.

Első Magyar	15·0%
Gazdák	15·0%
Triesti	12·0%
Adriai	12·0%
Fonciere	7·0%
Magyar-Francia	7·0%
Sun	6·0%
Providentia	5·0%
Angol-Elemi	4·0%
Hazai	3·5%
Phönix	2·5%
Astra	2·5%
P. O. B.	2·5%
Magyar-Hollandi	2·5%
Anglo-Danubian	2·0%
Corvinia	1·5%

III. Autóbiztosítás, baleset- és szavatossági biztosítás.

Első Magyar	27·5%
Gazdák	27·5%
Nemzetközi (Adria)	7·5%
Fonciere	7·5%
I. Általános (Triesti)	5·0%
Magyar-Francia	5·0%
Sun	5·0%
P. O. B.	3·0%
Astra	2·5%
Hazai	2·5%
Anglo-Danubian	2·0%
Angol-Elemi	2·0%
Providentia	2·0%
Corvinia	1·0%

IV. Üvegbiztosítás.

Első Magyar	25·0%
P. O. B.	25·0%
Hazai	20·0%
Triesti	10·0%
Magyar-Francia	10·0%
Adria	10·0%

V. Szállítmánybiztosítás.

Első Magyar	27·0%
Fonciere	27·5%
Providentia	27·5%
P. O. B.	17·5%

VI. Állatbiztosítás.

Első Magyar	50·0%
Gazdák	50·0%

Központi városháza hivatali helyiségeinek átalakítása. A központi számvevőség egyes osztályai a Városházán széttagoltan és szétszórtan voltak elhelyezve, pedig a hivatali helyiségeknek a felek kényelme és az ügymenet gyorsasága szempontjából úgy a központi pénztárhoz, valamint a számvevőség kezelőosztályához közel kellene lenniök. Különösen késleltette a számvitel ügymenetet az a körülmény, hogy a számvevőség II. és XI. ügyosztályai a Gerlóczy-utcai oldalon lévő kapunál a földszinten voltak elhelyezve, távol tehát azoktól a hivataloktól, amelyekkel állandó érintkezésben állanak.

Ennek a számvevőség munkáját gátló helyzetnek megváltoztatására alkalmasnak látszott az a megoldási mód, hogy a Központi városháza Városház-utcai részén a III. emeleti folyosó átalakíttassék olyképen, hogy az előszobasorozatból folyosót létesítenek, a folyosót pedig hivatali helyiségekké alakítják át.

Az ezáltal nyerhető 23 helyiségbe az említett két számvevőségi osztály a kezelőosztálya szomszédságában és a központi pénztárhoz közel nyer elhelyezést; ezenkívül a túlzsúfolt számvevőségi irattár 4—5 helyiséggel bővíthető.

Az átalakítási munkálatokat, beleértve a fűtőberendezés létesítésével, továbbá a világító- és csengőberendezés felszerelésével járó költségeket és a kisebb gáz- és vízvezetékszerelési munkálatokat, összesen 38.750 pengő költségösszeget igényeltek.

Az átalakítások befejezése és a két számvevőségi osztálynak az új helyiségbe való áttelepítése után, a Gerlóczy-utcai oldal földszintjén megüresedő szobákba a Városház-utca 4. sz. magánházban bérelt helyiségekből a számvevőség VI/A ügyosztálya kerülhet. Ennek folytán megtakarítható 5300 pengő évi bérösszeg, ami által a befektetett átalakítási költségösszeg 7 és ½ év alatt amortizálódik.

Ezen indokok alapján a javasolt átalakításokat a közgyűlés is halaszthatatlannak és szükségesnek tartotta s e célra a hitelösszeget is póthitel útján rendelkezésre bocsátotta.

A leltári ellenőrzés hathatósabbá tétele. A 9497/1931—XI. számú határozattal utasíttatott valamennyi székesfővárosi hivatal, intézet és intézmény vezetősége, hogy megrendeléseiket a legnagyobb pontossággal írják körül és azokban kerüljék a félreértésekre alkalmat adó általánosító kifejezéseket, továbbá hogy a számlákban szereplő tárgyak hiányos megnevezése miatt a leltári osztály feljegyzései körül mutatkozó zavarok és nehézségek kiküszöbölése céljából a számlákban felsorolt leltári tárgyak minden tétele mellé jegyezzék fel azt a kulcsszámot, amely alatt az illető tárgyat számadásukba bevételezték.

Felhivatott a számvevőség is, hogy csak ily számlákat fogadjon el érvényesítés végett, amelyekben az átvétel a fenti követelményeknek megfelelően van igazolva. Ennek a rendelkezésnek azonban a számadók nem minden esetben tettek eleget.

A műszaki osztályok megrendeléseinél gyakran előfordult, hogy a felelős számadók nem is kapták kézhez a szállítólevelet vagy számlát és így a leltárhoz szükséges adatokat vagy egyáltalában nem vagy csak hiányosan vezették be, aminek következtében a leltári számadás a számvevőség által vezetett ellenőrző leltár adataival nem egyezett.

Mindezekre való tekintettel a polgármester 205.612/1934—XI. szám alatt személyes felelősség terhe mellett újból felhívta a felelős számadókat, hogy a 9497/1931. XI. számú határozatában foglaltakat pontosan tartsák be és a leltári tárgyak beszerzésére vonatkozó számlákon mindenkor jegyezzék fel a leltári kulcsszámokat.

Utasította továbbá a műszaki osztályokat és a kirendelt műszaki ellenőrző közegeket is, hogy a hozzájuk bemutatott és az ingóleltárakba feljegyzendő számlákat, mielőtt azokat érvényesítés céljából a számvevőségnek megküldenék, az illetékes hivatal vagy intézet felelős számadójához vagy házgondnokához leltári feljegyzés végett feltétlenül juttassák el.

A hivatali helyiségekben történő költözködésekkel kapcsolatos butorcserék ügyében a polgármester már 1931-ben 35.588 számú határozatával felhívta az összes hivatalok, intézetek és intézmények vezetőit, hogy az áthelyezésekkel vagy az ügykörök átcsoportosításával kapcsolatban történő leltári tárgyak elszállítását, cseréjét vagy szaporulatát jóváhagyás végett jelentsék be és az engedély megadása után a számvevőség leltározó osztályát változási kimutatás kapcsán értesítsék és egyidejűleg a változásokat saját leltári számadásukban is vezessék keresztül.

E rendelkezés hatályosabbá tétele céljából személyes felelőség terhe mellett újból nyomatékosan felhívta a polgármester a felelős számadókat e rendelkezések szigorú betartására. Ugyanakkor felhívta a számvevőséget is, hogy e rendelkezések betartását ellenőrizze és ha azt tapasztalja, hogy az illetékes közegek a rendelkezéseknek nem tesznek eleget, azt megfelelő intézkedések megtétele végett jelentse be.

Hivatalos helyiségek bezárása. Az utóbbi időben ismételten előfordult, hogy a Központi városházán besurranó tolvajok lopásokat követtek el. A polgármester ez okból felhívta a hivatalvezetőket, hogy utasítsák a hozzájuk beosztott tisztviselőket és altiszteket, hogy a hivatali helyiségeket a hivatalos órák, úgyszintén a délutáni munka után gondosan zárják be és a kulcsokat adják át az ügyeletes kapusnak.

Fűtés és tüzelés. A tüzeléstechnikai alosztály külső szakértők tervei szerint és közreműködése mellett befejezte a Horthy Miklós-úti, valamint a Sopron-úti új iskolaépületek központi fűtőberendezési munkáit; saját tervei szerint elkészítette a Pillangó-utcai menhely és az Állatkert két pavillonja központi fűtőberendezésének átalakítását; kisebb új központi fűtőberendezéseket létesített a Kún-utcai Köztisztasági Hivatal műhelyeiben, a Szent László-kórház igazgatói lakásában, a Központi városháza III. emeletén létesített számvevőségi helyiségekben. Új kályhákkal látta el a Fenyves-úti elemi iskolát, a Ponty-utcai kereskedelmi iskolát, a Kerepesi-úti és a Pillangó-utcai hajléktalanok menhelyeit és a XIV. ker. elöljárósági épületet. Nagyobb átalakításokat és bővítéseket végeztetett a Váli-úti és a Tisza Kálmán-téri iskolák, a Dandár-utcai népfürdő, a Kavics-utcai gyermeküdülőhely, a Gazdasági Hivatal, a Városi Színház és a Műszerüzem központi fűtőberendezésein. Mindezen berendezések összköltsége körülbelül 160.000 pengőre rúgott.

Végezte a székesfőváros összes közigazgatási hivatalaiban, intézeteiben és intézményeiben, valamint a székesfőváros tulajdonában levő kislakásos és egyéb bérházakban stb. a központi fűtőberendezések és kályhafűtőberendezések állandó karbantartását (118 központi fűtőberendezés és körülbelül 30.000 darab kályha, tűzhely stb.). Karbantartási munkára kereken 180.000 pengőt fordított.

Irányította és rendszeres látogatásokkal ellenőrizte 480 székesfővárosi intézmény téli fűtését és tüzelőszer-gazdálkodását. Ezen működése kapcsán a téli idényben átlagban 350 fűtőt alkalmazott, akiket a fűtés végzésére még igénybe vett 220 altiszttel együtt teendőikre s a takarékos tüzelőszergazdálkodásra tanfolyamokon kioktatott. Működésének eredményeként a mindezen intézmények tüzelőanyag ki-

adásaira előirányzott összesen 2,400.553 pengő előirányzattal szemben tüzelőanyag beszerzésére kiadott 2,008.458 pengőt, úgyhogy ezen a címen 392.095 pengő megtakarítást sikerült elérni.

Elkészítette a Magy. Kir. Iparügyi Minisztérium által bekívánt és épületenkint részletezett fűtési jelentéseket, számszerint 550-et.

A leghelyesebb tüzelési módok és a különféle tüzelőszerek használhatóságának megállapítására 24 kazánpróbát tartott. Lebonyolította a székesfővárosi épületek kéményseprő munkálatainak elszámolását körülbelül 70.000 pengő értékkel. Végül előkészítette az új épületek és nagyobb átalakítások fűtőberendezéseinek hozzávetőleges terveit és költségvetését, összesen 14 darabot kereken 357.000 pengő előirányzati összeggel.

Székesfővárosi Házinyomda. Az 1935. év nagy feladatok megoldása elé állította a székesfőváros házinyomdáját. A nyomtatvány szabványosító rendeletek végrehajtásával úgy a közigazgatási, mint a közoktatási ágazatban a Házinyomda bizatott meg. A rendelet jótékony hatása már a hulladékpapír csökkenésében is tapasztalható (6 vagónról 5-re esett le a hulladékpapír mennyisége).

A BSzKRt az év elején felmondta az ez év végén lejáró szerződést, melynek meghosszabbítása azonban az év végén mégis megtörtént. Az év közepén lefolyt képviselő-, valamint a törvényhatósági választásokból származó nyomdai munkálatok rendkívüli módon vették igénybe a nyomda technikai felkészültségét. A nyomda a hozzáfűzött várakozásoknak minden tekintetben megfelelt. Ez évben módosította a polgármester a nyomdai munkák díjazását is.

A nyomda gépeinek nagy igénybevétele egyes gépeknek a felujítását vagy cserélését tette szükségessé. A könyomda részére Noris-gyorssajtót, a könyvkötészet részére 3 drb fűzőgép szereztetett be, a perforáló készülékek kicseréltettek s a könyvkötészeti rézbetűket is 68 készlettel kiegészítette az üzem. Hosszú évek után pótoltattak a Monotyp betűszedőgép alkatrészei is.

Budapest Székesfőváros Központi Anyagszertára. Budapest székesfőváros tanácsa a központi anyagszertár felállítását 1908-ban határozta el. Tekintettel az anyagbeszerzés központosítása által elért kitűnő eredményekre, a tanács 1926-ban kibővítette az anyagszertár hatáskörét, majd Budapest székesfőváros polgármestere 1934. évi október hó 17-én kelt rendeletével akként intézkedett, hogy a székesfőváros összes hivatalai, iskolái, intézményei és üzemei — egyes külön felsorolt kivételektől eltekintve — tartoznak a hivatalos anyaglajstromban felsorolt összes anyagokat a székesfővárosi központi anyagszertár útján beszerezni.

A központi anyagszertár beszerzési hatásköre 1204 cikkre terjed ki. A beszerzés a közszállításra vonatkozó jogszabályok figyelembevételével részben nyilvános, részben zártkörű versenytárgyalás útján történik. Különös gondot fordít az anyagszertár arra, hogy a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek anyagellátásában a kereskedők és iparosok minél szélesebb rétege vehessen részt. Az 1935. évi áruszállításból összesen 642 cég részesedett s ezek közül csupán a papírgyárak és az olajgyárak szállítottak 50.000 pengőn felüli értéket, míg a szállítások zöme 5000 pengőn aluli összegre esik. A központi anyagszertár áruforgalma 1935-ben 3,125.000 pengőt tett ki.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

A központi anyagszertár a kiszolgáltatott anyagokat önköltségi áron számolja el. Az intézmény önmagát tartja el a kezelési költség címén felszámított százalékból, melynek értékét a polgármester állapítja meg. A kezelési költség az üzemeknél nem kerül felszámításra, a hivataloknál és iskoláknál általában 5%, a házinyomdánál 3%-ot tesz ki.

Gazdasági hivatal. A gazdasági hivatal eredete Pest szabad királyi város keletkezésének idejére nyúlik vissza. Végleges szervezetét és hatáskörét az 1887. évi 897. számú közgyűlési határozat állapította meg. Feladata volt mindazoknak a gazdasági és közigazgatási természetű tennivalóknak ellátása, amelyek nagyrészt jelenleg is a hatáskörét alkotják. Több ügykör azonban — idők hosszú folyamán, egyes ügykörök nagyarányú megduzzadása következtében — a gazdasági hivatal kebeléből szervezett utód-intézmények (anyagszertár, városházi gondnokság, kórházi műszerraktár, tüzelőszerraktár, tanszerbeszerző intézet stb.) feladatává vált.

Elhelyezése a mult század közepe táján a csepeli rakparton, majd a Központi városházán, a Közraktár-utcában, a Sándor-utcában, a Dologház-utcában volt, míg végre a jelenlegi végleges helyére költözött. Ez a telep 7900 m² területű s a felépítmények beépített mennyisége 25.569 m³.

A gazdasági hivatal jelenlegi hatáskörébe tartozik: 1. a fővárosi altiszti, takarítónői személyzet, a köztisztasági alkalmazottak, a javadalmi őrség és a hivatásos tűzoltóság, továbbá az önálló vagyonkezelésű üzemek ruházati illetményeinek beszerzése, kiosztása és a ruházat használatának ellenőrzése; 2. a fővárosi épületek, ingóságok és készletek tűzkár elleni biztosítása; 3. a betöréses-lopások elleni biztosítás; 4. a szavatossági biztosítások; 5. ünnepélyek, továbbá elemi csapások vagy közegészségügyi veszélyek, nemkülönben országgyűlési és községi választások alkalmával elrendelt rendkívüli intézkedéseknél a gazdasági hivatal ügykörébe vágó közbenjárás; 6. a népligeti mutatványos-telep parcelláinak bérbeadása, a bérleti összegek beszedése, elszámolása és a telep feletti állandó felügyelet; 7. a gazdasági raktár és az abban elhelyezett ingók kezelése, elszámolása és a fővárosi hivatalokban, intézetekben és iskolákban feleslegessé vált bútorok, szerek, eszközök és anyagok átvétele, raktározása, az időközben felmerülő szükséghez képest felhasználása, illetve időszakonkinti árverés útján való értékesítése; 8. a házilag eszközlendő költöztetések elvégzése; 9. a hírlapiktatás; 10. a hivatali ablakpokrócok és ágyfelszerelési cikkek beszerzése, raktározása, kiadása; 11. az adóárverési csarnok és raktár teendőinek ellátása; 12. a sétányszékek házi kezelése; 13. iskolai bútorok és fölszerelések vállalati úton való beszerzése, javítása és a munkálatok ellenőrzése; 14. kisebb épületkarbantartási munkák vállalati úton való elvégeztetése és ellenőrzése.

A gazdasági hivatal összes kezelése az 1934. évi zárószámadás szerint 820.846 pengő, az 1936. évi költségelőirányzatban pedig 787.290 pengő.

Megjegyzendő, hogy a hivatal ügykörei közül az évi költségelőirányzatban a hivatal saját személyi és dologi kiadásain kívül csupán az alkalmazottak ruházati beszerzése szerepel, ami a hivatal tennivalóiról nem nyujt tiszta képet. A többi ügykör kezelési összegei ugyanis azonnal a végleges fejezeteken nyernek elszámolást, ennélfogva az említett összes kezelés ezekkel a végleges előirányzatokkal bővül és pedig:

a) a kiadási tételekben: 1. kárbiztosítások díjai 160.000 pengő, 2. műszaki vállalati munkák költsége 250.000 pengő = 410.000 pengő.

b) a bevételi tételekben: 1. népligeti mutatványos telep bérei 10.000 pengő, 2. sétányszék-üzem szezónbevételei 60.000 pengő = 70.000 pengő.

A gazdasági hivatal a ruházati beszerzések után 2% kezelési költséget számíthat fel, míg a többi ügykörét kezelési költség felszámítása nélkül végzi, miáltal a hivatalnak évi 103.000 pengőt kitevő személyi kiadása a mérlegben a községi háztartás terhére nyer elszámolást.

A székesfővárosi közigazgatási épületek és ingóságok kárbiztosítása iránt a 229.303. 1935—XI. sz. határozat intézkedett. Ennek alapján a feladott kárbiztosítások a következő évi *biztosítási összegeket* jelentik:

1.	épületek tűzkár elleni biztosítása után	330.080·309 P
2.	ingóságok « « « «	28.460.948 «
3.	ingóságok betöréses-lopás elleni biztosítása után ...	6,063.188 «
4.	pénzkészletek tűz- és betöréses-lopás elleni bizt. után	2,107.448 «
5.	gépkocsik különféle biztosítása után	2,700.000 «
6.	egyéb biztosításra	500.000 «
	Összesen	**369,911.893** P

Az önálló vagyonkezelésű üzemek 1935. évi december hó 31. óta kárbiztosításaikat a Községi Takarékpénztár útján önállóan — a gazdasági hivatal elkerülésével — intézhetik. A gazdasági hivatal csupán statisztikai szempontból áll az üzemekkel összeköttetésben.

Központi gépkocsikezelőség. Az elmult év folyamán a központi garázs 12 darab személyautót tartott karban s látta el a központi szolgálatot. Ebből öt személyhezkötött kocsi volt, míg a fennmaradó 7 kocsi a polgármesteri I. elnöki ügyosztály engedélye alapján igénylési sorrendben bonyolította le a szolgálati fuvarokat.

Három erősen lehasznált és már nagyjavítást meg nem érdemlő kocsit gazdaságosabb fenntartású új kocsikkal cserélt ki a főváros s ezáltal lényegesen fokozta az autópark teljesítőképességét. Ennek eredménye lett, hogy a 12 darab személyautó évi 222.000 kilométert tett meg, ami évenkint és kocsinkint 18.500 kilométeres, még eddig el nem ért magas átlagteljesítményt jelent. Ez igen jó átlagkihasználás, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a különböző kocsihasználatot szigorító rendeletek értelmében az illetékes ügyosztály csak a legszükségesebb esetben adott engedélyt a szolgálati kocsik igénybevételére.

A központi műhely az előző évekhez hasonlóan üzemen kívül volt helyezve, így az alváz és kocsiszekrény javításokat a magánipar eszközölte.

Központi városháza gondnoki hivatala. A gondnoki hivatal szerzi be a székesfőváros hivatalai részére versenytárgyalás útján a szükséges bútorokat s egyéb berendezési tárgyakat, polgármesteri utasítás alapján pedig leltár szerint kiadja az igénylő hivataloknak. A székesfőváros díszítési raktára részére zászlók, címerek, drapériáknak ugyancsak versenytárgyalás útján való beszerzése és leltárszerinti kezelése is hatáskörébe tartozik. Idegenforgalmi jelentőségű, valamint nemzeti vagy városi ünnepélyek alkalmával a székesfőváros középületeinek és fontosabb útvonalainak fellobogózása, drapériákkal, címerekkel való díszítése, illetve ezen munkálatoknak vállalatba adása hasonlóképen feladatát képezi.

A gondnoki hivatal látja el az ügykörébe tartozó épületek, ú. m. Központi városháza, Újvárosháza, régi képviselőház tatarozását, jókarban tartását, továbbá a városháza összes hivatalait és a statisztikai hivatal helyiségeit tüzelőanyaggal, valamint az Újvárosháza közgyűlési termeinek, a főpolgármesteri hivatalhelyiségeinek, a Központi városháza pavillonjainak központi fűtését és kazánjainak jókarban tartását. A tüzelőanyagoknak havonkinti elszámolása szintén ügykörébe tartozik. Hasonlóképen az I—XIV. kerületi elöljáróságok, adószámviteli, anyakönyvi hivatalok, továbbá a közgyűlési termek, pesti és budai vigadó, a számszék, valamint a központi tűzoltófőparancsnokság helyiségeinek és a Központi városházán lévő összes hivatali helyiségeknek negyedévenkint való nagytakarítása, tisztogatása, porszívó-gépek útján szőnyegek portalanítása, parkettek és padlók szakszerű beeresztése a gondnoki hivatal feladatai közé tartoznak. Ugyancsak a gondnoki hivatal adja ki a Központi városháza épületében lévő bérleményeket, szedi be az üzletbéreket.

Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalata. A hirdetés jogát 1911. évi március hóban vette házikezelésbe a székesfőváros. Az átvétel alkalmával mindössze 195 darab — többé-kevésbbé elavult — hirdetőoszlop került a vállalat kezelésébe, míg ma már 800 darab nagy és 1200 darab kis hirdetőoszlop, 1100 darab hirdetéses favédőrács, 2100 darab hirdetőtábla körülbelül 18.000 m² területtel, 28 darab nagy és 116 darab kistipusú transparens hirdetőoszlop, 25 darab háromszögletű gázreklámlámpa, 140 darab nappal világító reklámpajzs, 1200 darab hirdetéses pad, stb. áll a nagyközönség rendelkezésére. A modern kivitelezésű, jókarban tartott hirdetőobjektumokat a vállalat saját üzleti nyereségéből szerezte be és ezenkívül évente jelentős jövedelmet biztosított a székesfőváros községi háztartásának is.

A vállalat hatáskörébe tartozik mindennemű közterületről látható hirdetés elhelyezésének a joga. Ezen jog hasznosításánál mindenkor vezetőelv az volt, hogy a hirdetni kívánó közönség legkényesebb igényei is elfogadható áron teljes mértékben kielégíttessenek. A vállalat ezért nagy súlyt helyezett a különböző hirdetési módok fejlesztésére és sikerült is elérnie, hogy tetszetős hirdetőberendezései a székesfőváros esztétikai képét és világvárosi jellegét nagymértékben emelik. A vállalat hirdetési díjszabása — úgy hazai, mint európai viszonylatban — egyike a legolcsóbbaknak és legszociálisabbaknak.

Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalatának propaganda irodája a Központi városháza Károly király-úti frontjának egyik földszinti üzlethelyiségében nyert elhelyezést. Hivatva van ez az iroda a közterületi reklámok ügyét minél szélesebb körben népszerűsíteni, propagálni és ezen cél szolgálatában az érdeklődőknek minden díjazás és ellenszolgáltatás nélkül a kívánt felvilágosításokat, útbaigazításokat megadni, kalkulációkat, javaslatokat és terveket kidolgozni s minden szakkérdésben a hirdető közönség rendelkezésére állani.

A vállalat jövedelmezősége az 1932. év óta előbb ugrásszerűen, később fokozatosabban, de évről-évre javult. Része volt ebben a javulásban a takarékossági elvek legszigorúbb keresztülvitelének, a vállalat által kifejtett céltudatos propagandának és üzleti tevékenységnek, továbbá hirdetési szempontokból a gazdasági viszonyok bizonyos — többé-kevésbbé kedvezőbb — alakulásának. Az 1935. üzletév körülményei azonban ezekkel ellentétben hirdetési szempontból határozottan kedve-

zőtlenül alakultak. Az árubeszerzési nehézségek a kereskedőket óvatosságra intették készleteik kiárusításánál és ez az óvatosság természetszerűen a hirdetések elmaradásában nyilvánult meg, tehát elsősorban a hirdetési vállalkozásokat érintette. Hogy a mostoha viszonyok között a bevételeknek nagyobbarányú visszaesése nem következett be, sőt a vállalat jövedelmezősége, úgy az előirányzattal, mint az elmult év eredményével szemben lényegesen emelkedett, az részint annak tudható be, hogy céltudatos üzletpolitikával és kereskedői mozgékonysággal igyekezett az üzem a mutatkozó összes bevételi lehetőségeket kiaknázni, részint pedig a már előzően is leszorított kiadásokat még tovább csökkenteni. Ilymódon sikerült elérni, hogy a vállalat 59.806·15 pengő nyereséget mutat az 1934. évi 55.427·02 pengővel szemben.

Az 1935. évben a vállalatnak hirdetési berendezéseit a mutatkozó szükségletnek megfelelően bővítenie kellett. Az 1935. évi 262.405/XIV. pm. határozat 150 nagy és 400 kistipusú új hirdetőoszlop beszerzését és 17 nagytipusú oszlopnak nyilvános utcai órákkal való felszerelését engedélyezte, a felmerülő 120.000 pengő kiadás fedezetéül a vállalat nyugdíjalapjából igénybeveendő kölcsönt jelölte meg. Az engedélyezett beszerzések az év folyamán jórészt megtörténtek, a beruházások következtében a hirdetőberendezéseink értéke 83.243·16 pengővel emelkedett.

Erdő- és mezőgazdaság. A székesfővárosi erdő- és mezőgazdasági hivatalnak feladata, egyrészt a Budapest székesfőváros közönségének tulajdonát képező erdőterületeket a m. kir. földmüvelésügyi minisztérium által jóváhagyott gazdasági üzemterv szerint kezelni, másrészt a 15.480·31 hektár külterületen a mezőrendőri, vízjogi, építésrendőri stb. teendőket ellátni, különböző statisztikai adatokat összegyüjteni, feldolgozni és a külterületen a köz- és vagyonbiztonságra felügyelni.

Erdőgazdaság. A székesfőváros erdőbirtokának területe az 1935. év végén 2215·3 hektárt tett ki. Az egész területből 627·8 hektár Budakeszi, 1587·5 hektár pedig Budapest határában fekszik. Ebből a területből a Duna-jobbparti részre 1377·4 hektár, a Duna-balparti részre 210·1 hektár esik. Az erdők túlnyomó részben a községi határok mentén terülnek el és pedig a budai oldalra esők hegyeken, dombokon, a pesti oldalra esők sík területen. Helyenkint elkeskenyednek és magánbirtokok rövidebb-hosszabb szakaszokon megszakítják.

Az 1935. év folyamán a városfejlesztési programm megállapítására kiküldött külön bizottság által a székesfővárosi erdőterületek bővítése és kiegészítése céljából kijelölt és a településből kizárt területek közül a székesfőváros 26.713/1935. ü. o. számú egyességgel kisajátította a 2400., 2402., 2405. és 2401. sz. telekkönyvi betétben 15962., 15963.,15965., 15966., 15967., 15968., 15971/1—2., 15972., 15974., 15975. és 15976. hrsz. alatt felvett ingatlanokat, amelyek a III. ker., Szépvölgydülőben fekszenek. A kisajátítási árat a székesfőváros a kisajátítást szenvedőkkel egyetértően 150.000 pengőben állapította meg, akként, hogy ezen összeg három év alatt három részletben fizettetik ki részükre.

Az erdőgazdálkodást az 1922. év óta érvényben lévő rendszeres gazdasági terv szabályozza. Az 1935. év tavaszán a m. kir. erdőfelügyelőség — mint közvetlen felügyeleti hatóság — az üzemterv 10 éves gazdálkodásának felülvizsgálatával, valamint az újabb 10 éves gazdálkodás megállapításával kapcsolatosan helyszíni szemlét tartott a székesfővárosi erdőkben és úgy az erdők állapota, valamint az új erdősítések miatt a legteljesebb elismerését fejezte ki.

A favágások szálalás útján foganatosíttatnak, akként, hogy az egyes törzseket a helyszínen esetről-esetre erdőmérnökök jelölték ki. A szálalások mintegy 55 hektárra terjedtek ki. A tényleg kihasznált fatömeg 6211·19 köbméter volt, melyből 292·03 tömörköbméter a haszonfa, 5919·16 ürköbméter pedig a vegyes tűzifa; ezenkívül még 1153 ürköbméter rőzse is volt. A vegyes tűzifából 720 ürköbméter a hivatali személyzet tűzifajárandóságának kielégítésére szolgált, a fentmaradó rész pedig eladásra került.

Nagy gondot fordított a székesfőváros erdészete, hogy a részletes előhasználati tervben felsorolt és sürgősen ápolásra szoruló erdőrészletekben, fiatalosok tisztíttassanak, felszabadíttassanak a középkorú állományok pedig rendszeresen gyérítessenek. Ezen munkálatok kb. 150 hektárra terjedtek ki. A kikerült faanyagok egy része mint értéktelen, vékony galy a területen maradt, míg a vastagabb galyakat és rúdfát megvásárolták a közeli lakosok.

Az új balatoni műút áthelyezésével kapcsolatosan, a m. kir. erdőfelügyelőség előzetes engedélye alapján a Kamaraerdőn rendkívüli fahasználat foganatosíttatott. Az itt kivágott fa mint rendkívüli használat számoltatott el.

Mellékhasználatként bérbeadás alakjában az egész területre kiterjedőleg gyakoroltatott a vadászat a »Budapestvidéki Vadásztársaság«, mint bérlő által.

Az erdők között fekvő rétek a kiránduló-közönség pihenő és szórakozó helyéül szolgáltak, így azok fűtermése értékesíthető nem volt.

Mezőgazdasági közteshasználat és fűsarlózás csak a pesti fásítási övben foganatosíttatott, akként, hogy a környékbeli szegényebb sorsú, megbízható lakosság bérfizetési kötelezettség nélkül, a facsemeték elültetése, illetőleg ápolása fejében használta azokat a területeket, amelyeket különben a gaz és gyom elnyomott volna. Ezzel a rendszerrel igen szép és jól sikerült fiatalosok keletkeztek, a nélkül, hogy a székesfővárosnak ezzel kapcsolatban nagyobb kiadása lett volna.

Az erdőterületen lévő bányák és kő-, homok-, agyagkitermelőhelyek közül üzemben volt: Makkos-Mária, Ördögorom, Tündérhegy, a volt Geittner és Rausch-féle terület, IX., Gubacs-dűlői dombos erdőterület, Szépvölgy, Zöldmáldűlői és a Kossuth-telepi. Ezekből került ki az erdei utak karbantartásához szükséges kőmurva, homok és kavics. Magánosok részére eladatott 3482 fuvar kő, az I. ker. elüljáróság részére útépítéshez szintén 463 fuvar kő.

Az ősz folyamán az összes kőbánya-üzemeket — azoknak üzemtervszerű végleges rendezéséig — beszüntette a főváros.

Csermakkból 200 kg gyüjtetett és ezenkívül 6000 darab nyárdugványt szedetett a hivatal, s azokat a pesti fásítási övben el is ültette.

Az egész erdősítési előírás elvégeztetett. Régi vágásterületekből, hézagos fiatalosokból, erdei tisztásokból beerdősítés alá került 43·8 hektár. Az erdősítéshez felhasználtatott 12 kg feketefenyőmag és 161.000 feketefenyő, bükk, tölgy, erdei fenyő, juhar, hárs, akác, gleditschia, csemete, nyár és tamarix dugvány és diósuháng.

Az erdősítésekhez szükséges facsemeték nevelésére a XI. ker., Kőérberekdűlőben (Kamaraerdő) egy állandó jellegű 46.040 m^2 területű és két kisebb ideiglenes jellegű csemetekert szolgált.

Az 1935. év végén Kamaraerdőn 52.000 darab saját nevelésű erdei csemete állt rendelkezésre az új erdősítésekhez.

A gyümölcsfa-iskolában, amely kapcsolatos a Kamaraerdői erdei csemetekerttel, mintegy 11.000 darab vadonc és 7000 darab nemes oltvány van.

Az 1935. évben 5310 darab nemes gyümölcsfa adatott el, 490 darab pedig kiutaltatott.

Az erdei kihágások száma 1423 volt. Ezeknek nagyobb része kisebb erdei értékek eltulajdonításából és kisebb kártételekből keletkezett. Az 1935. évi IV. t.-c. az erdei kihágásokat a kerületi rendőrkapitányságok — mint rendőri büntető bírók — illetékességébe és hatáskörébe utalta. A rendőrbíróság erélyesen igyekszik gátat vetni a kihágásoknak.

Az erdőőri személyzet 35 esetben tett jelentést vadászati és madarászati kihágók ellen.

Erdei tűz 14 esetben volt, ezek nagy része csak alomtűz volt. Jelentős tűzkárt a székesfővárosi erdők nem szenvedtek. A tűzkár ellen különben az erdők már 1918 óta biztosítva vannak, így a kár részben meg is térül.

A székesfőváros közönsége mindig nagyobb és nagyobb tömegben keresi fel az erdőket. Ezért állandóan emelni kell a tűziőrök számát is. Nagy gondot fordít és nagy áldozatot hoz a székesfőváros az erdei utak karbantartására. A circa 80 kilométer hosszú erdei sétautak mindig tisztán és rendben tartattak.

Az erdőt károsító rovar vagy gomba jelentékeny mennyiségben nem lépett fel, csak gyapjaspille károsítást észleltünk egész kis mértékben.

Az időjárás abnormalitása a nyári nagy szárazságban kulminált, a csapadékhiány az ültetésekben is éreztette hatását. A hónyomás jelentékeny kárt okozott a fenyvesekben.

Mezőrendészet. A székesfőváros a külterületek őrizetére és felügyeletére az 1935. év folyamán állandóan 32 mezőőrt, 5 mezőrendőrfelügyelőt, 16 kisegítő mezőőrt és ezeken kívül 14—16 ideiglenes szőlőpásztort alkalmazott. A mezőőr-altisztek a hivatal főnökének irányítása és a beosztott erdőmérnökök ellenőrzése mellett végezték a törvényben előírt és a vonatkozó szabályzatban külön is részletezett feladataikat. A hivatal minden egyes esetben felülvizsgálta, minősítette és illetékes helyre továbbította a mezőrendőrségről szóló törvény értelmében a személyzet által beküldött jelentéseket.

A mezőrendőri személyzet az év folyamán 5706 esetben tett a székesfővárost sértő kihágási jelentést, 1193 esetben pedig magánosokat sértő kihágási jelentést. Ezenkívül az elüljáróságoktól, kapitányságoktól, központi ügyosztályoktól, valamint egyéb hivataloktól és hatóságoktól az erdő- és mezőgazdasági hivatalhoz érkezett ügydarabokra 2395 esetben tettek írásbeli jelentést.

Az ügyforgalom állandóan emelkedik. Különösen az újabban felmerülő nagyszabású statisztikai adatgyüjtések adnak nagy munkát a személyzetnek.

VÁROSÉPÍTÉS ÉS KÖZMUNKÁK

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés. Ebben az ügykörben az ügyosztály tevékenysége a nagyobb szabályozási tervek külső felmérési anyagának feldolgozásán és a belső térképezési munkálatokon kívül a magánosok által végrehajtandó építkezések engedélyeinek szabályozási és beépítési szempontból való felülbírálására és a telekosztásokkal kapcsolatos szabályozások, valamint beépítési módok kidolgozására terjedt ki.

Az ügyosztály az egyre súlyosabb gazdasági viszonyokra, továbbá az építőipar válságos helyzetére, nemkülönben a munkanélküliségre való tekintettel ebben az évben is arra törekedett, hogy az építési engedély iránti kérelmek minél gyorsabban nyerjenek elintézést, e mellett azonban a székesfőváros jövőbeli városképe esztétikai, közforgalmi, közegészségi és egyéb közérdekű szempontokból a már kialakult és a még kialakítandó szabályozási és beépítési tervekkel kellő összhangban bontakozzék ki.

Ugyancsak a rendkívüli viszonyoknak megfelelő körültekintéssel intézte az ügyosztály a telekszabályozási, telekfelosztási és ipartelep engedélyezési ügyeket is, miközben számos kisebb és nagyobb szabályozás, szabályozás-módosítás, utcanyitás, tér- és parkkiképzés, valamint beépítési mód terveit dolgozta ki és készítette elő.

Az elmult évben bemutatta az ügyosztály a városfejlesztési programm kidolgozására kiküldött bizottságnak a mezőgazdasági területek kijelölésére és az új övezeti beosztásra vonatkozó javaslatát és ezek tárgyalásához térképeket készített, továbbá elkészítette a balatoni új út székesfővárosi szakaszának rendezésére vonatkozó javaslatait. A m. kir. kereskedelemügyi minisztérium által készített építésügyi törvénytervezetre vonatkozó észrevételeit és javaslatait úgy általánosságban, valamint a részletekre vonatkozólag, városrendezési szempontból kidolgozta és ugyanilyen szempontból foglalkozott a X. kerületben lévő téglagyárak terjeszkedésének kérdésével.

A városrendezési ügykörből a következő nagyobb jelentőségű szabályozási munkák említendők meg:

Az I. ker., Tömös-utca mentén fekvő telkek beépítési módjának megállapítása,

az I. ker., Mészáros-utcában fekvő 7535—7536. új hrsz. telkeket érintő szabályozás-módosítása,

az I. ker., Mészáros-utca — Koronaőr-utca és Krisztina-körút közötti — szakaszának szabályozás-módosítása,

az I. ker., Attila-utcai szeretetház telke beépítési módjának megállapítása,

az I. ker., Naphegy-utca, Fém-utca, Lisznyay-utca és Orvos-utca által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

az I. ker., Krisztina-körút — Szent János-tér és Mikó-utca közti — szakaszának szabályozás-módosítása,

a II. ker., Margit-körút, Erőd-utca, Jurányi-utca és Görgey Artur-utca által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a II. ker., Marczibányi-tér, Felvinczi-út, Kapor-utca és Alvinczi-út által határolt terület szabályozás-módosítása,

a II. ker., Fő-utca, Ganz-utca, Királyhegy-utca és Kandó Kálmán-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása,

a II. ker., Lógodi-utca keleti oldala beépítési módjának megállapítása,

a II. ker., Batthyányi-utca, Málna-utca, Csalogány-utca és Iskola-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása,

a II. ker., Csalogány-utca, Széna-tér, Ostrom-utca, Ilona-utca, Jácint-utca és Kapás-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása és szabályozásának módosítása,

a II. ker., Fő-utca, Gyorskocsi-utca, Vitéz-utca és Csalogány-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása és szabályozás-módosítása,

a II. ker., Kagyló-utca egy szakaszának szabályozás-módosítása és ezen szabályozás-módosítás által érintett telkek beépítési módjának megállapítása,

a II. ker., Veronika-utca és környékének szabályozás-módosítása,

a II. ker., Bogár-utca fekszínmagasságainak módosítása,

a III. ker., Szentendrei-út és Apát-utca közt lévő telkek beépítési módjának megállapítása,

a III. ker., Apát-utca, Kazal-utca, Boglya-utca és Zab-utca által határolt terület beépítés magasságainak megállapítása,

a III. ker., Szentendrei-út, Emőd-utca, Dósa-utca és Monostori-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása,

a III. ker., Zsigmond-utca egy részének szabályozás-módosítása,

a III. ker., Ürömi-utca, Lublói-utca, Csejtei-utca, Józsefhegyi-út és névtelen lépcsős gyalogút által határolt terület szabályozás-módosítása,

a III. ker., Óbuda felső részeinek szabályozás-módosítása,

a III. ker., Szemlőhegy keleti lejtőjének szabályozás-módosítása,

az V. ker., Tátra-utca és Légrády Károly-utca mentén fekvő 25272/23., 25272/24. és 25272/9. új hrsz. telkeket érintő szabályozás módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a VI. ker., Hungária-körút, Angyalföldi-út, Klapka-utca és Fóti-út által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a VI. ker., Váci-út, Lőportár-utca, Fóti-út és Dévai-utca által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a VII. ker., Rákóczi-út, Hársfa-utca, Dohány-utca és Szövetség-utca által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a VII. ker., Róna-utca — Egressy-út és Kerepesi-út közötti — szakaszának szabályozás-módosítása,

a IX. ker., Liliom-utca, Soroksári-út, Angyal-utca és Mester-utca által határolt telektömb beépítési módjának megállapítása,

a IX. ker., Üllői-út, Delej-utca és Gyáli-út által határolt terület szabályozás módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a IX. ker., gróf Haller-utca egy szakasza fekszín-magasságának megállapítása,

a X. ker., Gergely-utca, Noszlopy-utca, Cserkész-utca és Diósgyőr-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása,

a XI. ker., Pannonhalmi-út beépítési módjának megváltoztatása,

a XI. ker., Szent Imre herceg-útja, Budaörsi-út és Bajmóczi-út által határolt terület szabályozás-módosítása,

a XI. ker., Sashegy keleti oldala beépítési módjának megállapítása,

a XI. ker., Horthy Miklós-út, Ballagi Mór-utca és Thallóczy Lajos-utca által határolt terület szabályozás-módosítása és beépítési módjának megállapítása,

a XI. ker., Beregszászi-út egy szakasza szabályozás-módosítása,

a XI. ker., Bod Péter-utca, Töhötöm-utca, Apahida-utca és Bereck-utca egy része fekszín-magasságának módosítása,

a XI. ker., Szirom-utca egy szakasza szabályozás-módosítása,

a XI. ker., Örsöd-dűlőben létesítendő közforgalmi repülőtér területének talajszint rendezése és

a XI. ker., Zólyomi-út egy szakasza fekszín-magasságának módosítása.

Magánépítés. Az 1935. évben az előző évhez viszonyítva az építkezési tevékenység a székesfővárosban némi emelkedést mutat.

Az ügyosztály a városrendezési és magánépítési szakbizottság meghallgatásával számos építési, építés-módosítási, toldalék építkezési, kerítés-, felvonó-építési, átalakítási, motor-, kazán-, közlőmű-, munkagép-, boltkapuzat-, kirakatszekrény felállítási stb. engedély iránti kérelmet intézett el. Az előterjesztett kérelmek közül mintegy 230 nagyobb létesítmény engedélyezését kellett elbírálni.

Az építési engedély iránti kérelmeket mintegy 2260 esetben vizsgálta felül az ügyosztály a telkek rendezettsége szempontjából és körülbelül 9000 olyan ügyet vezetett keresztül a teleknyilvántartásában, amelyekkel kapcsolatban egyfelől az építkezésekből kifolyólag, másfelől pedig a különálló szabályozásokkal egybekötött osztások következtében a telek állaga megváltozott. Az építési kérelmek egyik fontos kellékét képező hivatalos helyszinrajzokból az építtetők részére mintegy 4400 darab készült el.

Telekpolitika. Az ügyosztálynak a telekpolitikai ügykörben kifejtett tevékenységét az 1935. évben rendkívüli mértékben gátolta az a körülmény, hogy erre a célra a költségvetés keretein belül most sem állott a szükséges összeg rendelkezésre, ennélfogva csupán a telekpolitikai szempontokból legfontosabb ügyek elintézése került ez évben megvalósításra és ezek is nagyrészt telekcsere útján bonyolíttattak le.

Ezek közül a következő nagyobb jelentőségű ügyek érdemelnek említést:

Megvásárolta a székesfőváros az I. ker., Kökény- és Szem-utcák mentén fekvő 5969. hrsz. 39·90 négyszögöl kiterjedésű telket;

az I. ker., Döbrentei-utca mentén fekvő 6267. hrszámú 194·60 négyszögöl kiterjedésű telket;

az I. ker., Apród-utca mentén fekvő 6267/2. hrsz. 203·20 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a III. ker., Szépvölgy-dülőben fekvő 15962., 15963., 15965., 15966., 15967., 15968., 15971/1—2., 15972., 15973., 15974., 15975. és 15976. hrsz., összesen 67408·53 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a III. ker., Kavics-utca mentén fekvő 15002. hrsz. 333 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a III. ker., Mátyáshegyen fekvő 16047. hrsz. 450·40 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a III. ker., Csatárka-dülőben fekvő 15762. és 15763. hrsz. összesen 1456·70 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a VI. ker., Frangepán-utca mentén fekvő 26249. és 26250. hrsz., összesen 830 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a VII. ker., Thököly-út mentén fekvő 32245. hrsz. telek 831·75 négyszögöl kiterjedésű részét ;

a XI. ker., Lenke-úton fekvő 4186. hrsz. 457·30 négyszögöl kiterjedésű telek fele részét ;

a XI. ker., Baranyai-utca mentén fekvő 4177. hrsz. 361·60 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a XI. ker., Török Ignác-utca mentén fekvő 3608. hrszámú 555·30 négyszögöl kiterjedésű telket.

Csere útján megszerezte a székesfőváros az I. ker., Sasad-dülőben fekvő 2470. hrsz. 288·40 négyszögöl kiterjedésű telket ;

az I. ker., Városmajor-utca mentén fekvő 10119/1. hrsz. 868·40 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a II. ker., Marczibányi-téren fekvő 12720/5. hrsz. telek 5040 négyszögöl kiterjedésű részét ;

a II. ker., Donáti-utca és Donáti-lépcső sarkán fekvő 14261. hrsz. 88·50 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a III. ker., Ujlaki-rakpart, Zsigmond-utca, Dara-utca és Harcsa-utca között fekvő 14575. hrsz. 4069·90 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a VI. ker., Tahi-utca mentén fekvő 26398—26402. hrsz. 1598·80 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a X. ker., Lavotta-utca, Sörgyár-utca, Szent Imrey-utca és Harmat-utca által határolt 41092., 41100., 41102., 41105., 41106/1., 41107., 41109., 41110., 41111., 41112., 41113., és 41118. hrsz., összesen 20202·30 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a X. ker., Felsőrákosi-rétek dülőben fekvő 40692/1—2., hrsz. 2686·50 négyszögöl kiterjedésű telket, továbbá az ugyanitt fekvő 39590/366. és 40906/77. hrsz., összesen 10125·40 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a XI. ker., Budafoki-út mentén fekvő 4192. és 4193. hrsz. összesen 626·50 négyszögöl kiterjedésű telkeket ;

a XI. ker., Budafoki-út és Lenke-út sarkán fekvő 4191 hrsz. 290·50 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a XI. ker., Bródy Zsigmond-utca mentén fekvő 3260. hrsz. 1539·90 négyszögöl kiterjedésű telket.

Eladta a székesfőváros a III. ker., Bogár-utca mentén fekvő 12668. új hrsz. telek 200 négyszögöl kiterjedésű részét, továbbá az ugyanitt fekvő 12670/1, hrsz. 1151·10 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a III. ker., Pajzs-utca mentén fekvő 15029/2. hrszámú 935·70 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a VI. ker., Forgách-utca mentén fekvő 26085/4. hrszámú 162·80 négyszögöl kiterjedésű telket ;

a X. ker., Kerepesi-temető felhagyott részéből 5000 négyszögöl kiterjedésű területet.

Kijelölte a székesfőváros az V. ker., Szalay-utca mentén fekvő 11 sor, 24910. hrsz. 261·93 négyszögöl kiterjedésű telket a Budapesti Mérnöki Kamara részére székház céljára, továbbá a XI. ker., Budaőrsi-út mentén fekvő 2621., 2622. és 2623. hrsz. telkek 2040 négyszögöl kiterjedésű részét a Szent Imre Magyar Országos Katholikus Szanatórium Kórház és Jótékonycélú Segélyegyesület részére kórház céljára.

Használatul átengedte a székesfőváros a Belső Lipót-Terézvárosi Református Egyházközség részére az V. ker., Honvéd-utca és Szalay-utca sarkán fekvő 24903. és 24904. új hrsz. telkek 450 négyszögöl kiterjedésű részét templom építése céljára, a Budapesti Külső Lipót- és Terézvárosi Református Egyházközség részére az V. ker., Pozsonyi-út, Zápolya-utca, Garam-utca és Ujpesti-rakpart által határolt 685 négyszögöl kiterjedésű területet templom, paplak és egyházi hivatal létesítése céljára.

Ez év folyamán a székesfőváros csupán egy nagyobb területet adott bérbe, mégpedig a Pestszentlőrinc község határában fekvő székesfővárosi terület 115 magyar hold és 1018 négyszögöl kiterjedésű részét, a rajta álló felépítményekkel együtt, magyar holdankint évi 25 aranypengő, vagyis összesen évi 2896 aranypengő bérösszeg ellenében mezőgazdasági és konyhakerti művelés céljára tíz évi időtartamra, továbbá tárgyalást tett folyamatba a IX. ker., Illatos-úton fekvő 39230. hrsz. telek mintegy 15.000 négyszögöl kiterjedésű részének 50 év időtartamára négyszögölenkint évi 1·25 aranypengő bérösszeg ellenében leendő bérbeadása iránt.

Az 1935. év második felében is lefolytatta az ügyosztály a haszonbéres földek értékesítése céljából a szokásos évi nyilvános földárverést, amelynek során 299 magyar hold és 1127 négyszögöl kiterjedésű terület 125 részletben került hasznosításra. Ebből bérbeadott a székesfőváros 119 bérparcellát magyar holdankint átlag évi 65·36 aranypengő bérösszeg ellenében. Árverező hiányában hat bérparcella bérbeadatlan maradt.

Telekszabályozási ügyek. A telekszabályozási és osztási ügyforgalom az elmult évhez viszonyítva az 1935. évben emelkedett. Az elintézett telekrendezési ügyek száma körülbelül 660-ra tehető és e réven mintegy 2200 új és önálló beépítésre alkalmas telekkönyvi jószágtest keletkezett.

Az ügyosztálynak ezen tevékenységi köréből a következő telekrendezési ügyek érdemelnek említést :

Az I. ker., Deres- és Ormódi-utcák mentén 2100 négyszögöl, a Hóvirág-utca mentén fekvő 2100 négyszögöl, a Trencséni-út mentén 2300 négyszögöl, a Fodor-utca és Orbánhegyi-út mentén 13700 négyszögöl, a Breznói-út mentén 2400 négyszögöl, a Hidegkúti-út mentén 2200 négyszögöl, a Trencséni-út mentén 2400 négyszögöl,

a Tündér-utca mentén 2800 négyszögöl, a Konkoly-Thege-utca mentén 9700 négyszögöl, a Cseresznye-utca mentén 2000 négyszögöl, a Gyöngyvirág-utca mentén 2000 négyszögöl, az Alkotás-utca és Menkina János-utca mentén 2800 négyszögöl, a Mártonhegyi-út mentén 2000 négyszögöl, a Tárogató-út mentén 2000 négyszögöl területekkel ;

a II. ker., Marcibányi-téren 9200 négyszögöl területtel ;

a III. ker., Kaszás-dülőben 3500 négyszögöl, a Mocsaras-dülőben 2500 négyszögöl, a Pálvölgyben 3500 négyszögöl és 6200 négyszögöl, a Zöldmáli-út mentén 2000 négyszögöl, a Józsefhegyen 2700 négyszögöl, a Nánási-út mentén 2000 négyszögöl, a Pálvölgyben 6500 négyszögöl területekkel ;

az V. ker., Vizafogó-dűlőben 10.000 négyszögöl területtel ;

a VII. ker., Egressy-út mentén 5500 négyszögöl, a Mexikói-út mentén 2300 négyszögöl, az Egressy-út mentén 4000 négyszögöl területekkel ;

a IX. ker., Lónyay-utca mentén 2000 négyszögöl területtel ;

a X. ker., Felsőrákosi réteken 14.800 négyszögöl, a Kerepesi-út mentén 5800 négyszögöl, báró Jeszenák-utca mentén 60.000 négyszögöl, a Keresztúri-út mentén 4300 négyszögöl és a Szállás-utca mentén 2200 négyszögöl területekkel ;

a XI. ker., Bikszádi-út mentén 3000 négyszögöl, a Bércz-utca mentén 5000 négyszögöl, a Somogyi-út mentén 2000 négyszögöl, a Görög-utca mentén 2500 négyszögöl, a Nagyboldogasszony-útja mentén 2500 négyszögöl, a Budaőrsi-út mentén 4200 négyszögöl, a Sasadi-út mentén 6000 négyszögöl és 11.000 négyszögöl, végül a Budaőrsi-út mentén 2800 négyszögöl területekkel.

A fentemlítetteken kívül út- és csatornaépítésből kifolyólag a III. ker., Aranyhegyi-árok, Pacsirtamező-utca és Seregély-utca mentén fekvő, a Csatárka-dűlőben, a IX. ker., Gubacsi-út mentén, a XI. ker., Budafoki-út mentén és a Kőérbereki-út mentén voltak nagyobb szabályozási munkák.

Teleknyilvántartás. Az engedélyezett építkezések megkezdésének feltételéül előírt telekkitüzéseket mintegy 900 esetben eszközölte az ügyosztály, egyéb kérelmek folytán pedig körülbelül 600 telek határvonalait, illetőleg sarkpontjait stb. tüzte ki.

Úgy az építkezések következtében hivatalból megindított telekszabályozásokkal, valamint a parcellázások engedélyezésére irányuló kérelmek alapján eszközölt telekrendezésekkel kapcsolatos telekállag változások folytán az ügyosztály az 1935. évben a tiszti ügyészség részére telekkönyvi keresztülvezetés céljából mintegy 440 térrajzmásolatot készített, kiszámított továbbá 503 utcasarokpontot, 201 új háromszögelési fixpontot, kicserélt 29 régebben elhelyezett fakarót, amelyeknek helyébe betonba ágyazott vasszekrényes vascsövek kerültek.

Gyakorlatilag keresztülvitt 61 új utca elnevezést, amelyeknek során kifüggesztett 1296 új utcai névtáblát és 440 új házszámtáblát.

Egyébként az ügyosztály működési körében végzett munkálatok közül megemlítendők még a városfelmérési munkálatok is.

Ezeket a munkálatokat a székesfőváros még az 1932. év december hó 1. napján tette folyamatba akként, hogy legelőször az új városfelmérési munkálatok alapmunkálatai készülhessenek el.

A szóbanlévő alapmunkálatok közül az első-, másod- és harmadrendű háromszögelési hálózat, valamint a negyedrendű háromszögelési hálózat kifejlesztésére

irányuló munkálatokat a m. kir. háromszögelő hivatal tisztviselőlétszámából e célra kirendelt m. kir. állami mérnökök végezték.

Az 1934. év folyamán tétetett folyamatba az új városrendezési munkálat egy másik alapmunkálatának a végrehajtása, mégpedig az elsőrendű szintezési hálózat elkészítése.

Ennek a harmadik alapmunkálatnak a befejezése után került sorra a negyedik és befejező alapmunkálat végrehajtása a másodrendű szintezési hálózat kifejlesztése, amely munkálat az 1935. évben is tovább folytatódott és amely munkálatnál a székesfőváros magánmérnökök részére is biztosított munkaalkalmat.

Az 1935. év folyamán tette folyamatba a székesfőváros az új balatoni út megépítése céljából megszerzendő területekre vonatkozó kisajátítási eljárást.

Ez a kisajátítási eljárás a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter 1935. évi augusztus hó 7-én kelt 52.799/1935—VIII. a. számú leirata alapján indult meg, amely leiratával a miniszter a XI. ker., Budaőrsi-, Rimaszombati-, Boldizsár-, Neszmélyi-, Mikes Kelemen- és Dobogó-út mentén, továbbá a XI. ker., Péterhegy-, Őrmező- és Kőérberek-dűlőben fekvő ingatlanokból az új balatoni út megépíthetése céljából megszerzendő területekre vonatkozó kisajátítási jogot a székesfőváros közönsége részére engedélyezte, ezzel kapcsolatban a kisajátítási eljárást elrendelte és egyúttal megengedte, hogy a székesfőváros közönsége a közérdekből sürgősen végrehajtandó útépítési munkálatokat a kisajátítási tervek jogerős megállapítása után még a bírói kártalanítási eljárás befejezése előtt és a kisajátítást szenvedő telektulajdonosok beleegyezése nélkül is megkezdhesse.

A közigazgatási bizottság kisajátítási albizottsága az említett miniszteri leirat folytán a kisajátítási eljárást folyamatba tette.

Az így megindult kisajátítási eljárás során a székesfőváros által kisajátítás alá kerülő ingatlanok, illetve ingatlanrészek száma 126 volt, amelyekért a székesfőváros összesen 203.756·85 pengő kártalanítási árat ajánlott fel, amelyből 62.321·20 pengőt fogadtak el a kisajátítást szenvedő ingatlantulajdonosok, tehát a székesfőváros 141.435·65 pengő összegű kártalanítási árat helyezett letétbe. A kártalanítási árat elfogadó ingatlantulajdonosok száma 24 volt. A budapesti kir. törvényszék, mint birtokbíróság a fentiek szerint kisajátított 126 ingatlant, illetve ingatlanrészt Budapest székesfőváros közönsége birtokába átadta, úgyhogy a kisajátított területen az útépítési munkálatok késedelem nélkül megkezdhetők voltak.

Ugyanebben az évben indult meg a nemzetközi közforgalmú repülőtér létesítése céljából megszerzendő ingatlanok és ingatlanrészekre vonatkozó kisajátítási eljárás is. Ezekre a területekre vonatkozó kisajátítási jogot a székesfőváros közönsége részére a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter az 56.263/1935—VIII. a. számú leiratával a fentebb már leírt módon engedélyezte. Az ily módon kisajátításra kerülő területek kiterjedése 122.844 négyszögöl volt.

Budapest székesfőváros a főváros területén kisajátítás alá kerülő ingatlanok és ingatlanrészek kártalanítási ára fejében 72.370·93 pengőt, míg Budaőrs község területén fekvő ingatlanok és ingatlanrészek kártalanítási ára fejében 61.276·19 pengőt ajánlott fel.

A kisajátítást szenvedő ingatlantulajdonosok legnagyobb része a termények kártalanítási árának azonnali kifizetése ellenében a kisajátításra kerülő ingatlanokat, illetve ingatlanrészeket a székesfőváros közönsége birtokába adták át és hozzájárul-

tak a munkálatoknak a területen való megkezdéséhez, míg a többi területeket a Pestvidéki kir. törvényszék, mint birtokbíróság adta Budapest székesfőváros közönsége birtokába, úgyhogy a területeken a közforgalmú repülőtér létesítési munkálatai még az ősz folyamán késedelem nélkül megkezdhetők voltak.

A városfejlesztési programm megállapítására kiküldött különbizottság működése. A székesfőváros jövőbeli kialakulásának kérdésével a székesfőváros egykori kiváló alpolgármesterének dr. *Harrer* Ferencnek szakszerű elnöklete alatt tovább folytatta a bizottság nagyvonalú működését.

A bizottság az 1934. évi január és február hónapokban tartott ülésein megállapította azokat a követelményeket, melyeket a különböző háztípusokkal, építési telkekkel és telektömbökkel, azok beépítési módjával, az építési övezetekkel és a főváros területének általános beosztásával szemben a városfejlesztési programm szempontjából támasztani kell. Kimondotta egyúttal a bizottság, hogy általános rendezési terv készítését tartja szükségesnek, amely magában foglalja az összes területek rendeltetését (felhasználási módját). Ez alapjában véve azt jelenti, hogy ki kell jelölni azokat a területeket, melyeknek betelepülése nem kívánatos, tehát a mezőgazdasági célokra felhasználandó területeket és az úgynevezett zöldfelületeket, továbbá az építési területeket, vagyis a gyári és lakóövezeteket. A főváros területének ilymódon való beosztása megadja egyúttal a település programmját, amelynek további időszakokra vagy fejlődési fázisokra való felosztásáról is gondoskodni kell megfelelő módon.

A városfejlesztési különbizottság 1934. december, 1935. január és február hónapjaiban tartott ülésein ennek a települési programmnak elvi kérdéseit tárgyalta, kapcsolatba hozva azokat a település területi elosztásával is. Tárgyalásain a területfelhasználás különböző módjai meghatározásához fentebb említett korábbi tanácskozásainak eredményeit vette alapul.

A bizottság mindenekelőtt megvizsgálta, hogy kielégítőnek tekinthető-e a főváros mai betelepülése, illetve az *újabb településben megnyilvánuló fejlődési irányzat*. Ennek eredményeképen bizonyos általános megállapításokat tett, melyek a települési programm célkitűzéseire igen nagy fontosságúak.

Hogy a fővárosnak a legközelebbi évtizedekben várható fejlődéséről képet alkothasson a bizottság, megvizsgálta a fejlődésnek az utóbbi évtizedekre vonatkozó adatait. Megállapította, hogy a főváros lakossága nem természetes szaporodás útján növekszik, hanem kizárólag bevándorlás folytán. A bevándorlás eredetét kutatva kiderült, hogy az egész ország összes városainak és törvényhatóságainak bevándorlási mérlege passzív vagy legfeljebb jelentéktelen mértékben aktív, ellenben Budapesté és a vele szomszédos községeké igen nagymértékű szaporodást mutat. Az egész ország területén jelentkező kivándorlási többlet tehát Budapestre és környékére vándorol. Ez az elmult évtizedben kb. 200.000 embert tett ki, amelynek 60%-a a Budapesttel szomszédos községekben, 40%-a pedig Budapesten helyezkedett el. Az ebből számított évi szaporodásnak megfelel a Fővárosi Statisztikai Hivatal becslése is, amely szerint a népszámlálás óta eltelt 5 év alatt Budapest lakosságának növekedése 50.000 emberre tehető. Foglalkozott a bizottság azzal a kérdéssel is, hogy az évi bevándorlásnak nagyobb része miért irányul a szomszédos községekbe, úgyhogy azok lakossága már a félmilliót megközelítette és miért nem helyezkedett el magának a fő-

városnak külterületén, amely csak igen szórványosan települt be. Ez a bizottság felfogása szerint több okra vezethető vissza. Az egyik az, hogy a fővárosban megkövetelt magasabb egészségügyi kívánalmak folytán az építkezés és ebből kifolyólag a lakbérek is megdrágultak ; egy másik ok, hogy a településnek a fejlődésre még nem érett vidékeken való megengedése a telekáraknak időelőtti túlzott emelkedéséhez vezetett. A határon túli települések mindkét típusát azonban és pedig a főváros gyárvidékei közelében keletkezett bérházas munkáslakótelepeket és a családiháztelepeket egyaránt, legfőképen az olcsó vasúti összeköttetés hozta létre. Valószínű, hogy az ország munkaerőfeleslege legalább a közelmultban tapasztalt mértékben a jövőben is Budapesten és környékén fog elhelyezkedni, de még abban az esetben is, ha sikerülne az ideirányuló országos bevándorlásnak eddiginél nagyobb hányadát Budapest településre alkalmas külterületeire terelni, a főváros fejlődése nagyon hosszú idő alatt sem ölthetne olyan méreteket, hogy az az Építésügyi Szabályzatban nyujtott települési lehetőségeknek jelentős részét kihasználhatóvá tenné. A főváros részéről mindenesetre bőven elegendő az elmult évtized népességi szaporulatának legfeljebb két-háromszorosával számolni a legközelebbi néhány évtizeden keresztül.

Budapet területének nagyságát a mai lakosság számával egybevetve megállapítást nyert, hogy *a település céljaira igénybevehető terület* akkora, hogy annak beépítése — még oly erőteljes fejlődés feltételezése mellett — nagyon távoli jövőben is alig képzelhető el. A ma érvényben levő Építésügyi Szabályzatban lefektetett beépítési módok alkalmazása mellett a főváros területén körülbelül 5 és ½ millió ember nyerhetne elhelyezést. A tényleges helyzet ma az, hogy az egész területnek körülbelül $^1/_6$ részén lakik a lakosság $^2/_3$része ; kb. 300.000 ember pedig a többi $^5/_6$ résznyi területen elszórva, váltakozó sűrűségben telepedett le. Megállapította a bizottság, hogy a lakosság számához és méginkább csekély teherbírásához viszonyítva a településnek ilyen aránytalan nagy területen való elosztása következtében az utakkal, közművekkel, közlekedési eszközökkel, közintézményekkel való minimális mértékű ellátás is elviselhetetlen áldozatot kíván. Az aránytalanul nagy területbőségnek városfejlesztési szempontból mindenekelőtt két szükségszerű következményét tartotta szükségesnek levonni a bizottság.

Az első következmény az, hogy azt a területet, amelyen a település megengedhető, nagymértékben csökkenteni kell. A településből természetesen elsősorban azokat a területeket kell kizárni, amelyek közművekkel, közlekedési eszközökkel és közintézményekkel még nincsenek ellátva. Arra kell törekedni, hogy a közművekkel, közlekedési eszközökkel és egyéb közintézményekkel ellátott területek szolgáljanak elsősorban a településre. Azt is megállapította a bizottság, hogy a fejlődésbeli adottságok már nem engedik meg a települési terület olyan mértékű csökkentését, amely megfelelne a lakosság 4—5 évtizeden belül várható gyarapodásának, vagyis a települési területet már nem lehet olyan kicsinyre szabni, hogy az még mindig ne lenne a jövendő települések számára túlságosan nagy.

A területbőség másik következményeképen megállapította a bizottság a lehetőségét és egyben szükségességét annak, hogy a település, vagyis lakóházakkal való beépítés céljára kijelölendő területen egészségesebb beépítési módok alkalmaztassanak.

Megvizsgálta továbbá a bizottság, hogy miképen oszlik meg ezidőszerint a főváros területe a felhasználás módja tekintetében, különös tekintettel a közművekkel és közlekedési eszközökkel való ellátásra. Megállapította, hogy a közlekedési

eszközök pályái mentén általában intenzív települések keletkeztek, amelyek azonban közművekkel számos esetben nincsenek kellően ellátva, vagyis a városfejlesztés különböző tényezői, minők a közlekedési és közműépítési politika, a multban nem állottak egymással összhangban. Megállapította, hogy a MÁV és a HÉV közlekedési politikája a főváros középpontjától messze eső, sőt a főváros határán kívül fekvő nagyarányú településekre vezetett, amelyeknek lakossága munkahelyét Budapesten találja meg s így állandó hosszú időtartamú ki- és beutazásra kényszerül. E települések nincsenek a legfontosabb közművekkel sem ellátva. Viszont közművekkel jól ellátott vagy könnyen ellátható vidékek közlekedési eszközök híján csak szórványos településeket mutatnak fel.

Megállapította a bizottság, hogy különösen a családiházas letelepedésekre alkalmas területek nincsenek közművekkel és közlekedési eszközökkel a kívánatos mértékben ellátva. A bizottság által felhasználás szempontjából megállapított területi kategóriák egyéb nemei közül a zöldfelületekre nézve azt találta a bizottság, hogy az erdők fekvése és nagysága a budai oldalon megfelelőnek mondható, a pesti oldalon azonban erdő egyáltalán nincsen. Ligetek, parkok és más kisebb zöldfelületek tekintetében épen a legsűrűbb városrészekben a minimális szükséglet sincsen kielégítve. Az a körülmény, hogy a fővárosnak épen azon a részén, ahol az uralkodó széljárás a főváros területére belép, nagyobb erdőség van, amelyet a fővárossal szomszédos, tőle északnyugatra fekvő pilisi erdőterületek egészítenek ki, a főváros levegőjének felfrissítése szempontjából kedvezőnek mondható, ezen erdőségek fenntartása biztosítandó. Annál hátrányosabbak azonban a főváros északi részén fennálló ipartelepek, amelyeknek füstjét a szél épen a legsűrűbben lakott városrészek felé sodorja.

Mindezek a megállapítások tulajdonképen már magukban foglalják a telepítés, helyesebben a városfejlesztés feladatait. Ezeknek a feladatoknak a körvonalazására szolgál a főváros területének felhasználási vagy települési terve. Mielőtt a bizottság e terv fő elemeinek megállapításába bocsátkozott volna, megvizsgálta azokat az eszközöket, amelyek a *település irányítása* céljára a hatóságok rendelkezésére állanak. Mindenek előtt megállapította, hogy a fővárosi hatóságok rendelkezésére álló eszközökön kívül olyan városfejlesztési eszközök is vannak, amelyek csak idegen hatóság hozzájárulásával, illetve közreműködésével alkalmazhatók, miért is szükséges, hogy a település irányításának alapjául egységes városfejlesztési programm szolgáljon, mely minden arra befolyással bíró hatóságra kötelező erővel bírjon.

A bizottság felfogása szerint azokon a területeken, amelyekről a települést a hatóság ki akarja zárni, a település elhárítására részletes szabályozási terv kidolgozását mellőzni kell, úgyhogy ezeken csak az általános szabályozási terv legyen érvényben. E területeknek közművekkel és közlekedési eszközökkel való ellátása természetesen szintén csak abban a csökkentett mértékben történhetik, amely a mezőgazdasági szükséglet mértékének megfelel. A településre szánt területeknek fejlődését viszont előmozdíthatja a hatóság a részletes rendezési terv kidolgozásával, telekalakítások, építkezések feltételeinek könnyítésével, közművekkel, közlekedési eszközökkel és egyéb közintézményeivel való ellátással, adó- és hitelkedvezményekkel és végül a köztulajdonban levő telkekkel folytatott megfelelő telekpolitikával.

A bizottság felfogása szerint a településre szánt területeknek közművekkel, közlekedési eszközökkel és közintézményekkel való ellátását a település koncentrációjának, vagyis annak a követelménynek szolgálatába kell állítani, hogy a fejlődés a ki-

alakult és fenntartandónak minősített gócpontoktól kifelé haladva fokozatosan és csatlakozva történjék. A mezőgazdasági terület és a zöldfelületek kikapcsolása után még fennmaradó és településre alkalmasnak minősítendő terület kiterjedése még a legszigorúbb méretezés mellett is olyan nagynak adódik, amely a települési szükségletet nagyon hosszú ideig messze meg fogja haladni. Elsősorban a már erősebben betelepült részek közműhálózatának kiegészítésére van szükség. Főforgalmi útvonalakat, különösen a kivezető főutakat nem kell feltétlenül a telepítés bázisául tenni. A közlekedési eszközökkel való ellátásnál a már sűrűn betelepült vidékeken vezetendők át vonalak. Nem szabad az új vonalak vezetésének azt a célt szolgálni, hogy bizonyos vidéken mesterségesen hozzunk létre új települést, illetve telekáremelkedést, különösen nem nagybudapesti vonatkozásban. A közlekedési eszközök tarifájának megállapítása ne mozdítsa elő távolfekvő területek benépesedését és inkább a már sűrűbben betelepült részek lakosságának a közlekedését tegye olcsóbbá.

Közintézmények elhelyezésénél is kerülni kell a bizottság felfogása szerint azt az eljárást, hogy a közintézmény elhelyezése révén egyes területeken mesterséges fejlődést indítsunk meg.

Kimondotta a bizottság, hogy a hatósági telepítést, vagyis a főváros tulajdonában levő telkeknek beépítés céljára való felparcellázását helyénvalónak tartja abban az esetben, ha valamely település kiegészülését a fővárosi birtoktest akadályozza, vagy ha valamely különleges városrendezési érdek bizonyos területnek a betelepülését megkívánja, vagy ha az egészséges és kívánatos települések telekigényei más megfelelő módon nem elégíthetők ki. Szükségesnek tart a bizottság későbbi telekpolitikai célokra minél nagyobb külterületi telekszerzéseket, nem tartja azonban városfejlesztési szempontból kívánatosnak ezeknek a területeknek idő előtt való felhasználását, ha azok nem illeszkednek be szervesen a város fejlődésének menetébe.

Ezek után foglalkozott a bizottság a *településből egyelőre kizárandó területek* különleges kérdéseivel. A mezőgazdasági terület kiterjedésének és határainak megállapítása tekintetében kimondotta, hogy a fejlődés racionális koncentrálása érdekében kívánatos a mezőgazdasági területnek minél nagyobb terjedelemben való megállapítása, de a már jelentékenyebb mértékben betelepült területek nem zárhatók ki a további településből az ezzel járó telekdevalváció miatt. Az útellátás csak a főforgalmi utakra és itt is elsősorban a kivezető utakra szorítkozzék. Egyébként a mezőgazdasági szükségletnek megfelelően csak dűlőutak legyenek. A homlokzati jog itt csak a telekre való ki- és bejárást jelentse, épület az útmenti telekhatártól csak legalább 10 méter távolságban engedélyezendő. Építkezések és telekosztások csak a mezőgazdaság szükségleteinek mértékében engedhetők meg; nevezetesen a birtoktestek egy katasztrális holdnál kisebb részekre nem oszthatók és a birtoktesten, illetve ilyen mezőgazdasági jellegű parcellán csak egy gazdálkodó részére szolgáló lakóházat lehet építeni, bérlakást nem; a cselédházak és mezőgazdasági épületek nagysága pedig csak a birtoktestnek megfelelő lehet.

A zöldfelületek közül mindenekelőtt azokkal foglalkozott a bizottság, amelyek elsősorban üdülési, tehát nem kifejezetten különleges sportcélokat szolgálnak, vagyis az erdők, ligetek és nagyobb parkok, játszóterek és kisebb pihenők.

Az erdők félnapos vagy egésznapos, esetleg másfélnapos (weekend) kirándulások helyei, terjedelmüknek olyan nagynak kell lennie, hogy többórás kirándulásokat lehessen bennük tenni, tehát lehetőleg 10—15 km-es utakkal kell bírniok, ami legalább

egyirányban 8—10 km-es méretet tételez fel. A budai erdő nagyságát figyelembevéve, a megközelítési időnek — villamosközlekedést véve számításba — nem volna szabad ½—¾ óránál többnek lennie ; ez a követelmény azonban csak Budára s legfeljebb Pest belső részeire nézve van meg. A budai oldalon a bizottság a városrendezési ügyosztály és a fővárosi erdő- és mezőgazdasági hivatal megegyező javaslata alapján az erdőterületeket egyrészt az azokba beékelődő magánkézben levő területekkel javasolja kiegészíteni, másrészt a nyugati és északnyugati határ mentén tartja szükségesnek az erdőségek összefüggővé tétele céljából az erre alkalmas területek megszerzését ; a számbaveendő területek a mezőgazdasági övezetbe helyezendők. Nagyobb erdősítésre felhasználandó ilyen terület gyanánt az erdő- és mezőgazdasági hivatal a Csúcshegy egy részét a Hármashatárhegy, Szépvölgy, Tündérhegy és Kamaraerdő megfelelő részeit, továbbá a közigazgatási határon túl Solymár, Hidegkút és Budaörs területének egy-egy szomszédos részét jelöli meg. A pesti oldalon a főváros területén nagyobb összefüggő erdőterület kihasítása a parcellázások folytán bekövetkezett telekáremelkedés miatt pénzügyi okokból már nem lehetséges. A bizottság megállapítása szerint azonban nem lenne leküzdhetetlen akadálya annak, hogy a pesti oldalon országos erdősítési akció keretében két helyen és pedig Rákospalota, Pestújhely és Rákosszentmihály között, továbbá Cinkota, Rákoskeresztúr és Sashalom között — esetleg a Felső rákosi rétek egy részének felhasználásával — egy-egy kb. 1000 holdas erdő létesíttessék, amelyre Pest külterületének és a Pesttel szomszédos községeknek egyaránt nagy szükségük lenne. Bár ezek az erdők Pest külső területének lakossága számára jobban megközelíthetők lennének, mint a budai erdőségek, ezek mellett a pesti oldalon fokozott mértékben nagyobb parkokról és ligetekről kell gondoskodni. Az utóbbiak természetesen nem kirándulóhelynek, hanem inkább kisebb félórás vagy egyórás séták céljára alkalmasak. Méreteik ennélfogva egy féltől másfél kilométerre veendők. Megközelítésük túlnyomó részben gyalogszerrel történik, az erre fordított idő ne legyen több egynegyed óránál. Ez azt jelenti, hogy a város bármely pontjától egy—másfél kilométer távolságra ilyen ligetnek, vagy nagyobb parknak kell lennie, vagyis annak egymástól való távolsága légvonalban ne haladja meg a kettő, kettő és fél kilométert. E követelménynek a pesti oldalon még a külterületre nézve is csak úgy lehet megközelítőleg eleget tenni, ha a későbbi jövőben felszabaduló összes nagyobb területek, aminők az üzemen kívül helyezett bányaterületek, a felhagyandó temetők, katonai gyakorlóterek stb., mind felhasználtatnak erre a célra.

Kisebb parkok, parkozott terek megközelítése legfeljebb 5 percet vehet igénybe, minek folytán azok egymástól való távolsága ne legyen több légvonalban 500 méternél. Ilyen elosztás mellett, ha a Németországban előírt fejenkinti egy négyzetméteres parkterületre vonatkozó követelménynek eleget akarunk tenni, egy-egy teret legalább 10.000 négyzetméterre kell venni. Ezeken a tereken különösen a kisebb gyermekek részére lehetőleg játszótereket kell elhelyezni, míg a nagyobbak számára a nagyobb parkok és ligetek területén kell gondoskodni minél nagyobbszámú játszótér berendezéséről. A csatlakozó udvaros és szegélyes építési rendszerben beépült telektömbökön keletkező nagyobb belső udvarok parkozásáról s azokon játszóterek létesítéséről szintén gondoskodni kell. A játszóterek és pihenőhelyek céljára megfelelő területekről való gondoskodást a bizottság az ú. n. nyaralóövezet területén is szükségesnek tartja.

Állástfoglalt továbbá a bizottság az összefüggő parksávok létesítése mellett. Különösen célszerű külső nagyobb zöldfelületeknek parksávok útján a város belső részeivel való összekötése, valamint különálló parkok, ligetek összekapcsolása. A bizottság meg is jelölt több olyan vonalat, amely erre a célra különösen kínálkozik. Így a Gellért-hegy északi oldalán levő, illetve tervezett park összekötése a tabáni és németvölgyi temetőkkel, továbbá a Döbrentei-téri parknak a Tabánon át a Horváthkert, Vérmező, Városmajor és Vizivárosi temetők területén létesítendő parkokkal és a Budakeszi-úti sétaúton át a fővárosi erdővel való összekapcsolása, továbbá a hármashatárhegyi erdőség bevezetése a Mátyáshegyen és Kiscellen át a Bécsi-útra. A pesti oldalon különös jelentőséget tulajdonított a bizottság a határ mentén már évtizedek óta tervezett 100 öl széles erdősáv létesítésének, amelynek továbbfejlesztését közegészségügyi szempontból feltétlenül szükségesnek tartja. E célra az északkeleti határ mentén levő településekre való tekintettel a Rákospatak völgyét tartja alkalmasnak s ezért az itt tervezett 70 méter széles parksáv gondolatát feltétlenül fenntartandónak véli.

A város fejlődése következtében felhagyott régi *temetők* területének felhasználása kérdésében a bizottság azt az álláspontot foglalta el, hogy tekintettel a zöld felületekben mutatkozó hiányra, azoknak betelepítését lehetőleg mellőzni és a felszabaduló területeket parkozni kell. Ugyanez követendő a felhagyandó téglagyári területeknél. Új temetők elhelyezésénél azt az általános elvet tartja a bizottság követendőnek, hogy a fejlődés természetes menetének és az úthálózat összefüggő szerves kialakításának biztosítása érdekében a település céljára kijelölt területeken temető létesítése nem kívánatos. Új temetőket tehát a mezőgazdasági területen kell elhelyezni, különös gondot fordítva arra, hogy a temető különösen radiális irányú főútvonalakat ne zárjon el.

Foglalkozott a bizottság a *sportcélokra felhasználandó területek* kijelölésének és a főváros területén való elosztásának kérdésével is tekintettel az állandóan fokozódó ilyen irányú területi igényekre. Kimondotta, hogy a sporttelepek különleges közlekedési igényeinek kielégítése, valamint a sporttelepek céljára szánt területek intenzívebb kihasználása szempontjából szükség van azoknak a főváros néhány pontján való koncentrálására. A bizottság e kérdéseket a sportügyekben illetékes közoktatási ügyosztálynak, továbbá a törvényhatósági bizottság által kiküldött sportügyi bizottság képviselőinek részvételével tárgyalta. Megállapította a bizottság, hogy az iskolai és levente sportintézmények, továbbá a társadalmi sportegyesületek területi szükségleteiről kell gondoskodni. A bizottság állásfoglalása szerint az iskolai és levente sportintézmények egymás mellett koordináltan helyezendők el. E célra a városrendezési és magánépítési ügyosztállyal egyetértésben Budán 4, Pesten 6 erre alkalmas helyet jelölt meg. Társadalmi sportegyesületek számára 6 területkomplexum helyét állapította meg a bizottság, amelyet nevezett ügyosztály térképen is feltüntetett. Elvként kimondotta a bizottság, hogy a jövőben sportcélokra új területet csak ezeken a területeken lehet kijelölni, továbbá, a telepek területi korlátozottsága miatt a jövőre vonatkozóan oly sportpolitika állapítandó meg, amely a felmerülő igényeket e telepek határain belül ki tudja elégíteni. A meglévő sportpályák kérdése a város belsejében kialakítandó zöldterületek kijelölésével kapcsolatban oldandó meg. A budai vízisport kérdése tekintetében a tömegsport céljaira a bizottság az óbudai part felső részét jelölte ki, az evezős versenypályára vonatkozóan

pedig kimondotta, hogy az, amennyiben egyéb követelményekkel összeegyeztethető, az újpesti oldalon helyezendő el. E kereten belül oldandó meg a Nemzeti Stadion elhelyezése is, amire nézve a bizottság már alternatív konkrét javaslatokat tett.

A sporttelepek kérdésével kapcsolatban állástfoglalt a bizottság a weekendtelepek kérdésében is. Kimondotta, hogy azok csak ideiglenes fennállással engedélyezhetők, hogy használatuk ne válhassék állandó lakássá és ezért már területi kiterjedésben, magasságukban, valamint műszaki kivitelükben — az anyag, szerkezet, helyiségméretek tekintetében, megengedve az állékonysági és tűzbiztonsági szempontból elfogadható mértékig a lehető könnyítéseket — érvényre kell juttatni az ideiglenességet. Szórványos, egyes weekendházakat megengedhetőnek talál a bizottság a mezőgazdasági művelésre fenntartott területeken, de a szabadon álló építkezési lakóterületeken is; az utóbbiakon azonban a kiképzés fokozottabb esztétikai követelményeknek feleljen meg. Weekendtelepet, vagyis telkenkint egynél több weekendházat csak a mezőgazdasági művelésre fenntartott területeken tart a bizottság megengedhetőnek. Nem találja szükségesnek, hogy a weekendtelepek részére már a városrendezési terv jelöljön ki egyes meghatározott helyeket. A telek telekkönyvileg ne legyen felosztható egyes weekendház-parcellákra és telekkönyvi feljegyzéssel biztosítandó az is, hogy weekendtelep telkén az egyes weekendházparcellák szerinti társasháztulajdoni intézmény létesítése ki legyen zárva. Ha a weekendtelepnek több tulajdonosa van, azok, akik a telepen az egyes weekendházakat építik, valamely külön jogi személyiségű olyan szervezetté, egyesületté alakuljanak, amely a telepre vonatkozó kötelezettségek, illetve felelősség viselésére köteles egy személy gyanánt szerepeljen a hatóságok irányában. Egy-egy weekendházhoz tartozó kertterület minimumát a bizottság 100 négyszögölben (360 négyzetméterben) javasolta megállapítani.

A bizottság ezután a *gyárak és ipartelepek elhelyezésének kérdésével* foglalkozott, különös tekintettel a gazdasági és közegészségügyi érdekekre.

Gazdasági szempontból kívánatos különösen a nagyobb gyárak és iparvállalatok külön területre való terelése, a végből, hogy a gyáripar különleges szükségletei könnyebben kielégíthetők legyenek. Erre a célra a bizottság a megfelelő fekvésű, fővárosi tulajdonban lévő területeket is igénybeveendőnek tartja megfelelő rendezés és berendezésekkel való ellátás után.

Közegészségügyi szempontból az ipartelepeknek három csoportját különböztette meg a bizottság. Az első az ú. n. bűzösgyárak övezete, melyeket teljesen elkülönítve kell az e célra kijelölt területen elhelyezni, még a többi gyárteleptől is elszigetelve; a második a füstképződéssel dolgozó ipartelepek csoportja, amelynek részére az uralkodó szélirányra való tekintettel a főváros déli és délkeleti részein kell területet kijelölni; e területről házhelyek alakítása kizárandó. A gyárak és iparvállalatok harmadik csoportját a közegészségre nem ártalmas ipartelepek alkotják, amelyek már a lakóházövezet területén is elhelyezhetők, úgy azonban, hogy a lakóházövezeteken belül külön kijelölendő az a terület, amelyen lakóházak és ipartelepek egyaránt elhelyezhetők. A bizottság kimondotta, hogy az egész tömböt elfoglaló ipartelepeknél a beépítési mód esetenkint legyen megállapítandó. Kívánatos, hogy egy-egy tömbön belül csak gyárak vagy csak lakóházak legyenek. Amennyiben azonban ezek egy tömbön belül vegyesen helyezkednek el, akkor beépítési mód gyanánt a zártsoros építkezés kívánandó meg.

A füstös, poros és bűzös gyárak övezetét a bizottság részben a mai VII. övezetben, részben a főváros határán túl Csepelszigeten tartotta kijelölendőnek. A vegyes ipari és lakóvidéket részben a mai II., V. és VII. építési övezet területén tartja elhelyezendőnek, amint az a bizottság határozatai alapján készült területfelhasználási térképen fel van tüntetve.

A bizottság ezután a *lakóházövezeteknek a településre szánt területén való elosztásával* foglalkozott. Alapul vette azt a hat lakóházövezetet, amelyeknek jellegét 1934. évben tartott tárgyalásain állapította meg és pedig a többlakásos zártsorú lakóházak belső és külső övezetét, a többlakásos szabadonálló házak sűrűbb és lazább beépítésű övezetét s végül a zártsorú, illetve szabadonálló egylakásos házak övezeteit. A bizottság szerint a telepítési politika egyik főfeladata, hogy a Budapesten munkahellyel bíró lakosság számára a főváros területén megfelelő lakóhely biztosíttassék, ezt a célt szem előtt tartva mérlegelte a bizottság azt a szükségletet, amely a legközelebbi évtizedekben a különböző lakóháztípusok házhelyigényei tekintetében valószínűleg jelentkezni fog. Ennek megfelelően az egyes lakóövezetek fekvését és terjedelmét akként határozta meg, hogy a településre alkalmas és közművekkel ellátott vagy könnyen ellátható területek különböző típusú házhelyek igénylői számára kellő mennyiségben és megfelelő helyen rendelkezésre álljanak.

A koncentráció elvének és részben az adott helyzetnek is megfelelően a bizottság a legnagyobb sűrűségű lakóövezetet a város belső részében, külső nagysűrűségű gócok mellőzésével kívánja elhelyezni. Ez a legnagyobb sűrűségű övezet Pesten az Aréna-út, Orczy-út, Gróf Haller-utca vonaláig terjedne, míg Budán a Horthy Miklós-út a Lenke-út közötti területen kívül a Víziárosnak egyrészét és az óbudai hídfő közvetlen környékét foglalná magában. A kisebb sűrűségű zártsorú lakóházövezet a mai II. övezet fennmaradó részén és a mai V. övezet nagy részére terjedne ki. A mai V. övezet és a VII. övezet területének egy részén lenne kijelölendő az a lakóvidék, amelyen az egészséges nem ártalmas és nagyobb kellemetlenséget nem okozó ipartelepek is elhelyezhetők. Ilyen vidéket a mai ipari központoknak megfelelően Óbudán, az V. kerület külső részén, a IX. és X. kerületben és Kelenföld egy részén jelölt ki a bizottság. A sűrűbb és lazább beépítésű többlakásos villák övezetét, ahol a nagy telekminimummal bíró többlakásos villák kertjei az erdőterületeket vannak hivatva kiegészíteni, Buda nyugati részén helyezte el a bizottság. Az egylakásos családi házak céljára szolgáló területről olymódon kívánt gondoskodni, hogy a síkterületeken, tehát az óbudai, kelenföldi és rákosi síkságokon sorházak céljára szolgáló területeket jelölt ki, míg a Sasad és Farkasvölgy, továbbá a Remete- és Táborhegy keleti lejtőit kis szabadonálló családiházak céljára jelölte ki. Ugyanilyen kis családi házak céljára szolgálnak a Rákospatak és a határerdők közötti területek. Minden lakóháztípusnak megfelelő övezet tartalmaz kellő mennyiségben olyan területeket, amelyek közművekkel el vannak látva. Míg azonban a soklakásos lakóházak számára a belső, ki nem használt, de közművekkel már ellátott városrészekben még igen nagy tartalékok vannak, addig a kis családiházak övezeteiben állandóan gondoskodni kell a közműhálózatok megfelelő fejlesztéséről.

A bizottság itt újból szükségesnek tartotta annak a már általa kimondott elvi álláspontnak a hangsúlyozását, hogy kivezető utak esetén ne vigyük ki szalagszerűen a sűrűbb beépítésű övezeteket, továbbá, hogy forgalmi utak szélessége ne determinálja egymagában már az épületek nagyobb magasságát.

Az egyes lakóházövezetek az Építésügyi Szabályzat bizonyos övezeteivel többkevesebb rokonvonást mutatnak fel. A bizottság törekedett olyan területeken, ahol az Építésügyi Szabályzat alapján már bizonyos övezeti jelleg kialakult, a fejlődés érdekeinek szemmeltartásával lehetőleg rokonövezetet állapítani meg. Mindazonáltal a dolog természeténél fogva nem volt elkerülhető, hogy olyan helyeken, ahol még csak részben vagy csak szórványosan alakult ki a településnek bizonyos olyan jellege, amelynek fejlesztése nem mutatkozott kívánatosnak, az új települési móddal szemben bizonyos régi jellegű szigetek ne keletkezzenek. Minthogy az új települési móddal ellentétes ilyen építmények eltávolítása, ha azok egyébként is lebontásra még nem érettek, nagy pénzügyi áldozattal járna a közre nézve, ezért maradandó jellegű épületeket legtöbb esetben fenn kell tartanunk, sőt gyakran a városkép érdekében hasonló, az övezeti jellegtől eltérő újabb épületekkel ki kell még egészítenünk. A bizottság felfogása az, hogy olyan esetekben, ha ilyen épület elszigetelten áll, akkor a lehető legkisebb hozzáépítéssel kell a feladatot megoldani. Ha azonban nagyobbszámú ilyen rendellenes épület áll egymás közelében, akkor célszerűbb az egész épületcsoportot egybefoglalva a közöttük maradt üres telkeket is a meglevő épületcsoport építési módja szerint beépíteni.

Az *elavult épületek* eltávolítását a költséges kisajátításon kívül, ha azok egyébként közbiztonsági, vagy közegészségügyi szempontból nem aggályosak, a hatóságok az újraépítési kedvezményezése útján mozdíthatják elő. E kedvezmények lehetnek hitel- és adókedvezmények, amelyeknek a városfejlesztési érdekekkel összhangban kell alkalmazást nyerniök. Ezekkel a bizottság ezalkalommal részletesen nem foglalkozott. Kimondotta azonban, hogy nem tartja városfejlesztési szempontból kívánatosnak, hogy az építés gyorsítása érdekében olyan átépítési kedvezmények adassanak, amelyek a telek túlzott kihasználásának, vagy nagyobb épületmagasság alkalmazásának megengedésével gyakran még a réginél is kedvezőtlenebb egészségügyi viszonyokat teremtsenek.

A bizottság végül a főváros területének általa kívánatosnak tartott felhasználási módját a fentieknek megfelelően térképileg is részletesen megállapította.

Székesfővárosi területeknek vitézi házhelyek céljára való kijelölése és az Országos Vitézi Szék részére való adományozása. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának az 1933. évi november hó 21-én és folytatólag 22-én, 23-án, 24-én, 28-án, 29-én, 30-án, továbbá december hó 1-én tartott rendes közgyűlése elfogadta vitéz Barcy-Barczen Gábor bizottsági tagnak a vitézi telkek adományozása tárgyában tett indítványát, amely szerint a székesfőváros több évre felosztva a Kormányzó Úr Ő főméltóságának adományozás céljára 100 darab egyenkint 100—150 négyszögöles vitézi házhelyet ajánljon fel.

A Vitézi Székkel közvetlenül folytatott tárgyalások alapján a polgármesteri III. ügyosztály az alábbi telkek kijelölésére és átengedésére tett javaslatot:

a VI. ker., Béke-utca és Tahi-utca találkozásánál 50 házhelyre,

a VII., Fogarasi-út és Hajtsár-út sarkán 30 házhelyre és végül

a XI. ker., Bánát-utca és Nádorfejérvári-út mellett 20 házhelyre.

Ezen telkek felosztásával kapcsolatos új utak felvételére tett szabályozásmódosítási javaslatot a Fővárosi Közmunkák Tanácsa jóváhagyta.

Az átengedendő 100 vitézi telek területe kb. 14.900 négyszögöl, mintegy 440.000 pengő értékben.

A városrendezési és magánépítési szakbizottság a jelen ügy szakbizottsági tárgyalása alkalmával azt javasolta, hogy a székesfőváros az adományozandó telkek előtti utcákat közművekkel is lássa el.

A fenti három csoportban fekvő 100 vitézi telleknek közműellátási költsége mintegy 450.000 pengőt tesz ki. Minthogy azonban a burkolattal és közművekkel ellátandó utak túlnyomó részben csak egyik oldalukon érintenek vitézi telkeket, másik oldalukon pedig — később más célra értékesíthető — székesfővárosi telkek fekszenek, ezenkívül a burkolási szabályrendelet értelmében a járulékoknak csak egy része hárítható át a telektulajdonosokra, ezért a vitézi telkek terhére a költségnek csak egy részét lehet számítani. A polgármesteri II. ügyosztály és az üzemek hozzávetőleges számításai szerint a 100 telekre mintegy 220.000—240.000 pengő volna hárítható, amelyekből átlagban 2200—2400 pengő terhelne egy-egy vitézi telket.

A 100 telek legfeljebb 5, de legkésőbb 10 év alatt kerül beépítésre, tehát a közműépítési költségek is 5—10 év alatt kerülnének felhasználásra. A Vitézi Székkel történt megállapodás szerint elsősorban a VI. ker., Tahi-utca és Béke-utca mentén fekvő 50 telek épülne be, amely esetben a székesfővárosnak erre fordítandó költsége az első 2—3 esztendőben összesen körülbelül 180.000 pengőt tenne ki.

Erre való tekintettel a főváros úgy határozott, hogy a közcsatornák az építkezésekkel egyidejűleg feltétlenül megépítendők, a fentkörülírt területeket vitézi házhelyek céljára kijelöli és az Országos Vitézi Széknek — közművekkel ellátva — örök tulajdonul adományozza, úgyhogy az adományozott telkeket ilyen címen járulék ne terhelje.

Egyúttal az Országos Vitézi Székkel szemben kikötötte, hogy

1. a házhelyek elsősorban budapesti illetőségű vitézek és azok városmányosai részére, a vitézi telkek alapítására vonatkozó 6650/1920. számú M. E. rendelet szellemének és rendelkezéseinek megfelelően, engedhetők át családi lakóházak építése céljára, azzal a kikötéssel, hogy azok 10 éven belül feltétlenül beépítendők, mert ellenkező esetben azok a székesfővárosra visszaszállnak;

2. az egyes telkeknek legfeljebb 25%-a építhető be szabadon álló épületekkel;

3. az emelendő épületek mélységi mérete a 15 métert meg nem haladhatja;

4. az egyes telkeken emelendő épületekben csak egy lakás létesíthető;

5. az útvonalak végleges nívójánál mélyebben fekvő telkek csak az emelendő épületek hátsó vonaláig terjedő részen az útvonal végleges nívójára töltendők fel abban az esetben, ha a telek víztelenítéséről gondoskodás történik;

6. az emelendő épületek párkánymagassága a 20 méternél keskenyebb utcákban földszintes épületeknél 4·5 méter, emeletes épületeknél 8 méter lehet. A 20 méternél szélesebb útvonalakon pedig az utca végleges magasságától számítva a földszintes épületek magassága 5—5·5 méter között, az emeletes épületek magassága 8—9 méter között váltakozhatik;

7. az épületek főhomlokzatukkal az előkerti vonalra helyezendők.

Utak építése és karbantartása. Az útépítési anyagoknak és a munkabéreknek már évek óta folytatódó lemorzsolódása az 1935. évben érte el mélypontját. Az árak és bérek színvonala azonban az év vége felé már némi emelkedést kezdett mutatni. A főváros súlyos gazdasági helyzete miatt az útépítésre és fenntartásra előirányzott hitelkeret ebben az esztendőben is igen szűk volt. A legszükségesebb karbantartási munkálatok és a már halaszthatatlan új útépítések azonban ebben az évben is végrehajthatók voltak.

Az 1935. évben kiépült a II. ker., Branyiszkó-út 11.000 pengő, Lógodi-utca 27.000 pengő, a X. ker., Külső Jászberényi-út 60.000 pengő, a XI. ker., Dayka Gábor-utca 12.000 pengő, Eszék-utca 35.000 pengő, Kelenföldi-út 12.000 pengő, Lenke-út 15.000 pengő, Törökbálinti-út 28.000 pengő, valamint a 9 millió pengős áruhitelezéses szükségmunka programm keretében vállalatbaadott II. ker., Törökvész-út 130.000 pengő költséggel, ezenkívül még néhány kisebb útrendezési, illetve átépítési munka került végrehajtásra, összesen mintegy 1 millió pengő értékben.

A 9 millió pengő áruhitelezéses szükségmunka-programm útépítési részének végrehajtása a Törökvész-út előbb említett rendezésével befejezést nyert.

Az év folyamán felvett 21 millió pengős beruházó kölcsönből az új balatoni kivezető főút székesfővárosi szakaszának kiépítésére 1,100.000 pengő irányoztatott elő. A munkálatok az ősz folyamán indultak meg és 1936. év nyarán nyernek befejezést.

Útügyi Intézet. A Kátrányozó és Bitumenező Telepből, valamint az Anyagvizsgáló Intézetből alakult közigazgatási intézmény, mely a polgármesteri II. út- és csatornaépítési ügyosztályhoz tartozik. Az Útügyi Intézet végzi a székesfőváros egész területén a kátrányos és bitumenes makadámutak fenntartását. Ezenkívül az új rendszerű útburkolatok építése, kipróbálása és megfigyelése, az árelemzés, valamint a székesfőváros által beszerzett vagy magánosok által beépítendő különböző útburkoló és építőanyagok vizsgálata tartozik hatáskörébe.

Az 1935. évi működés során a kötőzuzalékos burkolat létesítésére végzett számos különböző forgalmú útvonalon próbaburkolást. Az anyagvizsgálat terén bevezette a bitumeneknek azok abszolút viszkozitása alapján való vizsgálatát az előző évben kidolgozott új eljárás alapján, továbbá berendezkedett talajmechanikai vizsgálatok végzésére.

Főcsatornák építése. Az 1935. évben elkészült az V. ker., Angyalföldi szivattyútelephez tartozó főcsatorna-hálózat általános tervezete és a III. ker., Rupp Imre-u. mellékgyűjtő általános terve. Folyamatban van a budai oldal szennyvízfőcsatornájának és a dunaparti fő- és mellékgyüjtő-csatornáknak általános tervezése.

Az 1935. évben megkezdődött a IX. ker., Soroksári-úti központi csatornaszivattyútelep új szennyvíznyomócsővének építése. Az új nyomócső hossza 250 fm, melyből a parti rész 95 fm, a Dunameder alatti szakasz 155 fm hosszú. A nyomócső $2 \times 170/207$ cm méretű ikerszelvényből áll. A munkálatok költsége 580.000 pengő.

A főváros a munkanélküliség enyhítése céljából felvett 21 millió pengő beruházó kölcsönből a végleges Angyalföldi szivattyútelep építésére 3,500.000 pengőt, a Hungária-körút—Mexikói-úti főgyüjtőcsatorna építésére pedig 1,600.000 pengőt, összesen 5,100.000 pengőt irányzott elő.

Az angyalföldi végleges szivattyútelep tervezése teljesen elkészült. A telep gépházának, iszapfogójának és transzformátorházának alépítményi munkáit a fő-

város már vállalatbaadta 714.000 pengő költséggel, hasonlókép az alépítmény készítésével egyidejűleg elhelyezendő gépészeti berendezés részletei (zsilipek, daruk, szűrőrácsok) már gyártás alatt állanak, összesen kereken 320.000 pengő költséggel.

Az angyalföldi szivattyútelephez vezető Hungária-körút—Mexikói-úti főgyüjtőcsatorna első részletének a Figyelő-utcai gyüjtőcsatornának megépítése már folyamatban van 104.000 pengő vállalati költséggel. A csatornaépítés előreláthatólag 1936. év június havában nyer befejezést.

A főváros geológiai felvétele és monográfiája. A Duna balparti városrész hydrogeológia felvétele alapján az erre vonatkozó adatokat tartalmazó könyv és geológia térkép elkészült. Minthogy ez a munka a talajviszonyok ismertetésén kívül a hordképes talajig a geológiai rétegeződést is tartalmazza, nemcsak a földalatti közművek, hanem a magasépítmények alapozása szempontjából is értékes. Ugyancsak befejezést nyertek a Tabánban a hőforrások felkutatása céljából megkezdett mélyfúrások is.

Árvízvédelem. Az árvízvédelmi intézkedések terén az 1935. évi karbantartási munkálatokon kívül a budai partművek lábazatát rendezte és megerősítette a főváros.

Hegyivizek és belsővizek elleni védőmunkák. Az 1935. évben a főváros a rendes karbantartási munkákon kívül beboltozta az I. ker., Németvölgyi-árkot a Böszörményi-út és Törpe-utca között 130 fm hosszban ; a III. ker., Bécsi-úti árkot a Fehérítőgyár és az óbudai régi temető között 105 fm hosszban és a Vörösvári-út és Perényi-út között 210 fm hosszban ; víztelenítő csatornát épített Rákospalota területén a Nádastó-dülőben 56 fm hosszban ; rendezte és burkolta az I. ker., Bürök-árok alsó szakaszát 90 fm hosszban ; a VI. ker., Rákospatak medrét az Erzsébet királyné-úttal való keresztezésnél 40 fm hosszban, az I. ker., Csörsz-utcai temetőkerítésfal melletti árkot 140 fm hosszban ; átereszeket épített az I. ker., Csillagvölgyi- és Tündér-úton, folyókát és ideiglenes lépcsőt épített a III. ker., Kavics-utcában.

Az Ördögárok, Diós-, Németvölgyi-, Orbánhegyi-, Szépvölgyi-árkok, a Rákospatak, az Istenhegyi-árokhálózat és a Bécsi-úti árkok rendezési munkái állandóan folyamatban voltak.

Végrehajtotta az I. ker., Erdei-úti iskola rézsüjének biztosítási munkáit, folytatta a II. ker., Drasche-ingatlanon szükséges rendezési és rézsübiztosítási munkákat és befejezte a III. ker., Bécsi-út 88/92 sz. városi házak mögött a csuszamlások megakadályozása céljából az 1933. évben megkezdett hegyoldalrendezési munkákat.

Dunai rakpartok. Az 1935. évben a főváros az általános karbantartási munkákon kívül folytatta a pesti oldalon az V. ker., Ferenc József-tér előtti alsó partfal terméskő homlokzatának átépítését.

Hidak, támfalak és lépcsők. Az 1935. évben megépült a XIV. ker., Erzsébet királyné-úti vasbetonhíd a Rákospatak felett 28.000 pengő költséggel.

Új támfal épült a III. ker., Doberdói-úton 2800 pengő és a III. ker., Józsefhegyi-úton 5100 pengő értékben s rendezte a főváros a II. ker., Fő-utcai és Zsigmond-utcai gyalogjárókat, továbbá javítási munkákat végzett a VI. ker., Podmaniczky-utcai feljárón összesen 8500 pengő értékben. Az I. ker., Tabán rendezésével kapcsolatban a régi támfalak elbontását és a terep rendezését hajtotta végre mintegy 85.000 pengő költséggel.

Megépítette a II. ker., Mechwart-sétány feljáróját 3000 pengő értékben, s átépítette a Rét- és Veronika-utcai lépcsőket 7500 pengő költséggel; vaskorláttal látta el a II. ker., Lórántffy Zsuzsanna-lépcsőt és a Körmöczi-lépcsőt 1000 pengő összegben. Kocsiúti és gyalogúti védőkorlátok épültek a város különböző részein mintegy 4000 pengő értékben.

Mellékcsatornák építése. Az elmult évben a közcsatornák építésére oly kevés költségvetési fedezet állt rendelkezésre, hogy csak a mulhatatlanul szükséges csatornaépítési munkákat lehetett elvégezni.

Új közcsatornák a következő utcákban épültek: az I. ker., Lógodi-utca, a II. ker., Branyiszkó-út, Erőd-utca és Orsó-utca, a III. ker., Föld-utca és Vihar-utca, a XI. ker., Kelenföldi-út és Névtelen-utca, továbbá a XIV. ker., Fogarasi-út és az ebből kiágazó Névtelen-utca egyes rövidebb szakaszain.

Ezeken kívül a főváros ellenőrzése mellett, de a magánosok költségén a következő utcákban épültek közcsatornák: a XIV. kerületben a Róna-utca mentén az Álmos vezér-útja, Buzogány-utca, Fráter György-utca, Kelevéz-utca, Kopja-utca, Kapuvezér-utca, Mogyoródi-út egyes szakaszai, továbbá a Báró Jeszenák János-utcával párhuzamos Névtelen-utcában.

A főváros költségén létesített új csatornák hosszúsága 2700 m; a magánosok költségén épült közcsatornáké pedig 550 m.

Csatornázási és burkolási járulékok. A régebbi idő óta esedékes csatornázási és burkolási járulékok behajtásának megkönnyítése végett a székesfőváros törvényhatósági bizottsága az egy évnél hosszabb idő óta esedékes járulékok befizetésére előbb 1936. évi március hó 1-ig, majd 1936. évi június hó 1-ig kamatmentességet engedélyezett.

Ugyancsak a járulékok behajtásának megkönnyítése, illetve a járulékösszegeknek a teherviselő közönség érdekében való arányosítása céljából a csatornákról alkotott 164/1906. kgy. számú szabályrendelet több rendelkezését a főpolgármester 329/1936. főpolgármesteri számú határozatával módosította, illetve kiegészítette.

A módosítás alapján a jövőben csak egy bizonyos mértékig szabad az ingatlantulajdonosokat csatornázási járulékkal megterhelni. Ezt a legnagyobb kivethető járulékegységet, amit az ingatlantulajdonosok a telkük utcai homlokzatának legfeljebb 1 fméter hosszúsága után fizetni tartoznak, a polgármester évről-évre megállapítja. A legnagyobb kivethető járulékegységen felül eső csatornaépítési költségeket a jövőben a székesfőváros viseli.

A multban az utcakeresztezésekre eső csatornaépítési költségeket is az ingatlantulajdonosok viselték. A szabályrendelet módosítása értelmében ezek a költségek a fővárost terhelik.

Igen jelentős enyhítést jelent a csatornaépítési költségek viselése tekintetében az a rendelkezés is, hogy a kivetett járulékösszeg nem lehet nagyobb, mint az ingatlan csatornázás előtti forgalmi értékének fele.

E szerint tehát kis értékű kültelki ingatlanok értékükkel arányban nem álló módon nem terhelhetők meg.

A szabályrendeletmódosítás 1936. évi május hó 2-án lépett életbe és hatálya mindazokra a közcsatornákra kiterjedt, amelyek 1932. évi november hó 1. után készíttettek el.

Parkok és ültetvények. A polgármesteri II. ügyosztály kertészeti ügyköre az 1935. év folyamán lényegesen bővült újabb sétányterületek nyerésével.

A fővárosi kertészet eddigi tagozásával végezte az 1935. év folyamán a sétányok karbantartását, valamint az új sétányok létesítési munkáját. Tizenkilenc esetben végzett új sétánylétesítést, illetve sétányátalakítást és tizennyolc utcát fásított.

A sétánylétesítési, illetve átalakítási munkák közül a jelentősebbek voltak: az I. ker., Tabán és a Gellért-hegy északi részén megkezdett parkozás folytatása és részbeni befejezése. Az I. ker., Körmöczi-utcai, Lógodi-utcai és Korlát-utcai lépcső környékének rendezése, továbbá az Istenhegyi-úti és Mészáros-utcai járdaszigetek gyepezése. A II. ker., Nagykovácsi-úton gyeptéglaburkolás, a III. ker., Szentlélek-téren parkrendezés, az V. ker., Kossuth Lajos-téren a Tisza-szobor környékén park-átalakítás történt. A VI. ker., Ferdinánd-tér folytatólagos rendezése, a VIII. ker., Kálvária-tér átalakítása, a X. ker., Simor-utcai járdaszigetek kiképzése, valamint a XIV. ker., Thököly-tér rendezése voltak még további kertészeti munkák az 1935. év folyamán.

Nagyobb utcafásítási munkák voltak: a III. ker., Vörösvári-út, Zápor-utca, Timár-utca, Cserepes-utca és Föld-utca, a IX. ker., Lenkei-út és Timót-utca, a XI. ker., Szent Imre herceg-útja, Budaörsi-út, Budafoki-út és végül a XIV. ker., Eörs vezér-út és Hajtsár-út fásítása.

Az újabb sétányterületek, valamint fasorok létesítésével a fővárosnak park-területei és kertészeti objektumai örvendetesen szaporodnak. Ez azonban az évi karbantartás költségeit is növeli. Épen ezért az 1935. év folyamán a 380 ha-nyi parkterület és a 125.000 sorfából álló fasorok karbantartása már csak a legnagyobb nehézségek árán volt az elmult évi költségvetés keretein belül eszközölhető.

Tűzrendészet. *A központ tevékenysége.* Budapest székesfőváros tűzrendészeti ügyeinek központi irányítását a polgármesteri XIV. ügyosztály látta el. Az ügyosztály tevékenysége oda irányult, hogy egyrészt a megelőző tűzrendészet céltudatos irányításával és alkalmazásával a polgárság élet- és vagyonbiztonságát a lehető legnagyobb mértékben megóvja, másrészt, hogy súlyos gazdasági és pénzügyi helyzet dacára a tűzoltóság modern műszaki felszerelését állandóan jókarban tartsa, az ahhoz szükséges anyagi eszközöket rendelkezésre bocsássa és ezzel annak harcikészségét és rajtaütő képességét fokozza.

Az ügyosztály a másodfokú tűzrendészeti felülbírálási ténykedésnél mindenkor az élet- és vagyonbiztonság fontos követelményét tartotta szem előtt. Igyekezett az elsőfokú hatóságok intézkedéseit a leglelkiismeretesebb mérlegelés mellett a gyakorlati élettel úgy összhangba hozni, hogy az adófizetők, valamint a gyárak és üzemek nehéz pénzügyi helyzetét intézkedéseivel túlságosan ne terhelje.

Az építési és gépfelállítási engedélyek kiadásánál a tűzoltófőparancsnokság a polgármesteri III. ügyosztálynak szakvéleményezéssel szolgált, az építési bizottságban pedig, mint szakértő és véleményező szakközeg működött közre.

A tűzrendészeti központ irányító szerve nagy súlyt helyezett a színházak, mulatók és egyáltalában nagyobb embertömegek befogadására szolgáló helyiségek látogatóközönségének élet- és tűzbiztonságára. A színházvizsgáló bizottság 1935. évben az összes színházakat, szórakozóhelyeket felülvizsgálta és az észlelt szabálytalan-

ságok, rendellenességek megszüntetése iránt haladéktalanul intézkedett. A kiadott hatósági rendelkezéseket és intézkedéseket a rendszeres tűzoltói kirendelésekkel, az ügyosztály megbízottai által és a tűzoltófőparancsnokság tisztikara útján állandóan ellenőriztette.

A színházi díszletek lángralobbanás elleni impregnálásánál gyakorlatilag már nagyobb tapasztalat fejlődött ki és a színházak, szórakozóhelyek vezetőségei is átérezték az ezirányú intézkedés fontosságát. A díszletek impregnálása tökéletesebb lett, amely körülmény a 189 esetben megtartott impregnálási felülvizsgálatnál tűnt ki. A lángralobbanás ellen impregnált díszletek felülvizsgálatát díszletenkint mindenkor a tűzoltófőparancsnokság egy tisztje látta el, ami meglehetősen nagy, újabb elfoglaltságot jelent a tisztikarnak.

A tűzoltásnál a vízkár kiküszöbölése, továbbá a tömlővezetékben a nyomásveszteség és a súrlódási ellenállás csökkentése céljából a tűzoltóság a nyers kendertömlő helyett fokozatosan a mézgázott tömlőre tér át. A 33.000 méter tömlőkészletének mintegy $^1/_3$-a már mézgázott, úgyhogy rövid időn belül — az évenkinti beszerzés révén — tömlőkészlete teljesen mézgázott lesz.

Az évről-évre fejlődő Budapesti Nemzetközi Vásár tűzbiztonságának fokozására az épületek burkolására használt molinó- és juta-anyagok lángra lobbanás ellen impregnáltattak, a kiállítás tartamára állandó kiállítási őrség teljesített szolgálatot, s fokozottabb ellenőrzés vezettetett be.

A tűzoltóság készenléti szerei közül a már körülbelül 25 éve beszerzett szerek fokozatos kicserélése és pótlása vált szükségessé. Elsősorban az 1912-ben beszerzett ügyeleti tisztiautó kicserélése volt szükséges, miután régi, elavult fékrendszere miatt biztonságos nem volt. A régi ügyeleti tisztiautó pótlására egy modern, a mai kor követelményeinek megfelelő tisztiautó szereztetett be.

A főváros fejlődésével kapcsolatosan felállítandó új őrségek elhelyezésére vonatkozó tárgyalások sem szünetelnek. A felállítandó zuglói őrség részére kijelölt telken a felépítendő őrségi épület terveit a polgármesteri XIII. ügyosztály elkészítette. Minden remény megvan arra, hogy az épület felépítése a közel jövőben kivitelezésre is kerül.

A tűzoltóság a székesfőváros területén lévő gyárakban és ipartelepeken 36 úgynevezett vizestámadási gyakorlatot tartott azon célból, hogy helyszíni ismereteit kibővítse és a vízszolgáltatás körülményeit kipróbálja, felkutassa és a legénység készültségét fokozza. A gyakorlatokon leszűrt tapasztalatok alapján nem egy esetben szolgált az ipartelepeknek vagy gyáraknak azok tűzbiztonságának fokozása érdekében javaslatokkal.

Az ügyosztály a fővárosi tűzoltóság haladásának és fejlődésének megfelelően szükségessé vált felszereléséről és jelenlegi állagának fenntartásáról — a fővárosra is nehezedő súlyos viszonyok dacára — ez évben is gondoskodott. Így új légzőkészülékeket és gázálarcokat szerzett be, pótolta a tömlőkészletet, kiegészítette a szükséges műszaki berendezéseket és a szükséges javításokkal a meglevő állagot tartotta fenn.

A székesfővárosi testnevelési és népgondozó felügyelőség kezdeményezésére a tűzoltóság keretén belül levente, tűzoltó-, lég- és gázvédelmi szakcsoportok nyertek

kiképzését. A szakcsoport tagjai 3 hónapon át a laktanyai szolgálat ellátása mellett az egyszerűbb tűzoltói, majd lég- és gázvédelmi kiképzésben részesültek s kiképzésük utolsó havában tüzekhez is kivonultak. A Teve-utcai VI. őrségen elhelyezett ezen szakcsoportok élelmezéséről a főváros gondoskodott, a szükséges ruházatot és felszerelést pedig a tűzoltóság bocsátotta rendelkezésre. 1935. évben két-három havi csoportban 37 levente nyert kiképzést.

A világ összes hatalmai lázasan fegyverkeznek. A jövő háborúja nem képzelhető el a hátország ellen intézett légi támadás nélkül. Budapest, a közlekedés, ipar és az állami élet lüktető központja földrajzi fekvésénél fogva a repülő támadásokkal szemben igen érzékeny, mert hiszen csak 10—15 perces repülőtávolságra fekszik a határtól. A fokozottabb légvédelemre tehát feltétlenül szükség van.

Politikai megkötöttségünk és a nehéz gazdasági viszonyok megakadályozzák az államhatalmat abban, hogy a légvédelem hathatós fegyvereivel u. m. nagyteljesítményű vadászrepülőkkel, földi tűzeszközökkel nyujtson védelmet székesfővárosunknak. De a védettségnek legmagasabb foka sem akadályozhatja meg, hogy ellenséges bombázó gépek, városunk fölé ne kerülhessenek és támadásukat keresztül ne vihessék. Ezen eshetőség ellen a védelem csak a légoltalomban található meg

Ennek a légoltalomnak a megszervezése és kiépítése a közületek elsőrangú fontos feladata. Budapest székesfőváros polgármestere átérezve a légoltalomnak igen nagy fontosságát, felelősségének teljes tudatában, a főváros légoltalmának felépítését megindította.

A tűzoltófőparancsnokság az Országos Légvédelmi Parancsnokság támogatásával a székesfőváros közüzemeinek és magán ipartelepeinek kiküldöttei részére magasabb színvonalú gáz- és légvédelmi tanfolyamokat tartott, amelyeken 261 tanfolyamhallgató nyert oktatói kiképzést.

Tűzoltóság. Budapest székesfőváros tűzoltóságának 12 főnyi tisztikara és 595 főnyi legénysége ügyszeretettel és önfeláldozással állott hivatásának magaslatán. Modern technikai felkészültségével, gyors és eredményes beavatkozással a tűzkárokat a legkisebb mértékre szorította s baleseteknél, műszaki mentéseknél gyors segédkezet nyujtani igyekezett. A tűzoltófőparancsnokság tisztikara 2865 hatósági eljáráson mint szaktanácsadó vett részt. A színházakat állandóan ellenőrizte. Szakkérdésekkel, szakirodalommal is foglalkozott és készséggel állott mindenkor tanácsadószervként a köznek tűzrendészeti kérdésekben rendelkezésre.

Különleges oltási technikájú szerkocsijaival és felszereléseivel világviszonylatban az elsők között foglal helyet.

A legénységgel végeztetett rendszeres testgyakorlatozás, úszás a legénység egészségi állapotának javulását, testi erőben és ügyeszségben való gyarapodását mutatja.

A tűzoltóság az 1935. évben 948 esetben vonult ki, melyből 156 kéménytűz volt, míg 219 esetben a jelzés vaklármának bizonyult.

A legénység állandó gyakorlatozással és elméleti oktatással nyerte el a tűzeseteknél felmerülő oltási és egyéb teendőkhöz szükséges kiképzést.

A legénység laktanyai munkabeosztásán kívül szabadnapján a színházi és egyéb felügyeleti őrség szolgálatát látta el.

2. A főváros közművei.

Székesfővárosi Vízművek. Az utolsó 12 év alatt a Vízművek egyes telepei által kitermelt víz évi mennyiségéről és a számlázott vízfogyasztásról, valamint a kettő közötti — öblítések, csőtérések és elszívárgások következtében mutatkozó — különbségekről az alábbi táblázat nyujt tájékoztatást.

Év	Az évi vízszállítás m³-ben							Az évi vízfogyasztás m³-ben			Különbözet a vízszállítás és fogyasztás között	
	Káposztásmegyer	Kossuth Lajos-tér	Budaújlak zóna alsó	Budaújlak zóna felső	Budaújlak zóna Csatárka-dűlői	Népliget	Összesen	Vízmérőkről leolvasott fogyasztás	Építkezéseknél, utcák és parkok öntözésénél, valamint tűzivezetékek öblítésénél elszámolt vízmennyiség	Összesen	m³-ben	%
1924 ..	41,039.217	5,017.790	13,388.601	928.817	—	101	60,374.526	43,964.196	1,659.983	45,624.179	14,750.347	24
1925 ..	38,530.308	4,230.710	12,302.246	810.261	—	1.170	55,874.695	43,925.684	1,665.897	45,591.581	10,283.114	18
1926 ..	38,537.810	7,486.620	9,091.358	997.008	—	1.937	56,114.733	45,250.401	1,666.678	46,917.079	9,197.654	16
1927 ..	41,257.716	6,975.200	9,460.520	843.650	—	5.398	58,542.484	48,707.776	1,653.991	50,361.767	8,180.717	14
1928 ..	45,050.425	6,370.680	9,749.120	1,204.952	—	62.340	62,437.517	52,060.589	2,243.038	54,303.627	8,133.890	13
1929 ..	48,758.726	6,188.105	8,877.220	704.423	—	14.738	64,543.212	53,830.916	2,265.083	56,095.999	8,447.213	13
1930 ..	47,330.357	6,439.375	9,305.244	942.343	—	19.609	64,036.928	54,073.025	2,248.205	56,321.230	7,715.698	12
1931 ..	45,922.949	6,915.620	9,950.472	680.673	19.199	14.418	63,503.331	54,639.549	2,277.950	56,917.499	6,585.832	10
1932 ..	48,773.508	6,445.660	9,241.841	590.340	82.547	6.530	65,140.426	55,524.597	2,238.788	57,763.385	7,377.041	11
1933 ..	47,827.771	6,418.710	9,977.045	625.722	103.829	—	64,953.077	55,102.220	2,232.168	57,334.388	7,618.689	12
1934 ..	51,577.638	6,181.360	10,830.682	674.342	123.169	—	69,387.191	57,577.348	2,229.123	59,806.471	9,580.720	16
1935 ..	52,755.303	6,264.160	10,040.183	703.382	121.355	7.560	69,891.943	59,300.517	2,072.200	61,372.717	8,519.226	12

A víztermelő és átemelőtelepek energiafogyasztásait 12 évre visszamenőleg az alábbi táblázatban mutatjuk be:

Év	Szén q	Lignit q	Mótoráram kwó	Gázolaj q
1924	622.995	—	2,553.758	747·09
1925	633.384	—	1,888.258	685·16
1926	581.734	24.810	2,447.089	572·96
1927	594.984	13.597	2,707.366	480·37
1928	636.351	—	3,415.675	426·92
1929	665.895	28.372	3,428.116	353·04
1930	648.961	64.143	3,579.162	324·92
1931	535.826	50.572	6,609.725	1.959·71
1932	344.598	34.449	9,119.931	7.777·43
1933	231.941	9.087	14,171.110	6.287·85
1934	147.297	—	17,117.911	6.210·95
1935	78.116	—	20,115.733	3.820·23

Az energiafogyasztások alakulásai szemléltetően mutatnak rá a telepeken befejezéshez közeledő megújítási munkálatok kapcsán végzett elektrifikálásnak előrehaladására. A gázolajfogyasztás átmeneti emelkedése e munkálatoknak azt a periodusát jelzi, amikor nagyrészt centrifugálszivattyúk álltak már a régi gépek helyén, azonban árammal még nem rendelkeztek, tehát a gépek meghajtását — az egyébként áramkimaradás esetére tartalékul szolgáló — Diesel-mótorokkal kellett végeztetni.

A termelési költségek a megújítási munkálatok előrehaladásával az előző évekhez viszonyítva ugyancsak csökkentek.

A jelenlegi vízdíj-tarifa azonban nem tesz különbséget a különböző magassági zónákba szállított víz elszámolásánál, hanem egységes vízdíj-tarifa alapján számolja el ezt, azért a m³-re vonatkoztatott megtakarítás-számítás alapján kiadódó összeg adná az effektív, látható megtakarításokat. Ez azonban nem reális érték. A tényleges megtakarítás ennél lényegesen nagyobb. A megtakarítás-számításnál nem a szállított vízmennyiség mértéke, hanem a végzett munka a tulajdonképeni reális alap, amelyből ki kell indulnunk.

Éppen ezért az üzemköltségek csökkenésének bemutatására szolgáló alábbi táblázatban, nem egy köbméter víznek, hanem egy tonnakilométer munkának költségeit foglaltuk össze.

Budapest Székesfőváros Vízművei 1 tonnakilométer munkájának költségei:

1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
		évben fillér			
92	88	73	73	59	51

A beruházási kölcsön felhasználásával készült, immár befejezéshez közeledő megújítási munkálatok eredményeként, már minden telepen korszerű, elektromótor-meghajtotta turbószivattyúk szállítják a vizet. Áramkimaradás esetére az elektromotorokat Diesel-motorok helyettesítik. Üzemi vizsgálatok száma (olaj, benzin stb.) 96 volt.

A szűrőberendezés 1935. év folyamán is, miként az előző évben, rendszeresen és kifogástalanul működött. A legnagyobb teljesítményt július hónapban érte el 17.600 m³ napi átlaggal. A legmagasabb napi teljesítmény meghaladta a 19.000 m³-t.

A tisztításhoz szükséges klór mennyisége átlagban 9·5 gr-ot tesz ki vízköbméterenkint.

A víz minősége az év folyamán még tovább javult. Erről szemléltető képet nyujt a vízmérők szűrőjén lerakódott vas és mangán mennyisége, amelyre vonatkozólag az 1931., 1933., 1934. és 1935. évi adatokat az alábbiakban közöljük:

Lerakódás a vízmérők szűrőin gr/cm²

1931	1933.	1934.	1935.
8 gr.	2·5 gr.	Igen kevés hártyaszerű lerakódás	Alig észrevehető hártyaszerű lerakódás

A víz minőségére a szűrőberendezés által termelt víz javítóhatásán kívül nagy befolyással volt a kutak rendszeres tisztítása és sterilizálása is. A kúttisztításokat búvár segítségével hajtották végre. A sterilizációk száma és a kezelés minősége a kútcsoportok, illetve a kutak egyéni sajátságai szerint változik, amint az erre vonatkozó összeállításból látható.

Kútsterilizálások száma kútcsoportonkinti átlagban:

	1934.	1935.
Budaújlaki főtelep	2·0	1·7
Káposztásmegyeri főtelep	8·0	2·0
I. átemelőtelep	7·0	2·0
II. átemelőtelep, part	12·0	5·0
II. átemelőtelep, sziget	2·0	3·2
I. Csőkútcsoport	5·0	4·0
II. Csőkútcsoport	4·0	3·0
III. Csőkútcsoport	2·0	3·0

1935. év folyamán befejezték az aknakutak 1933. évben megkezdett regenerálását, ami a kutak beszüremkedési felületén keletkezett anyagösszeállásnak és természetes cementálódásnak szétverés által való megszüntetéséből és a széttördelt anyag eltávolításából, illetve kicseréléséből állott. E munkálatokat is búvár segítségével végezték.

A beszüremkedési felület megnövekedése következtében ugyanazon Dunavízállás és vízhőmérséklet mellett azonos vízmennyiség kisebb energiaszükséglettel termelhető ki, az aknautak regenerálása tehát jelentős üzemköltségmegtakarítást is eredményez.

A Vízművek összes kútjainak, valamint az aknáknak és a medencéknek vizét higiéniai és üzemi szempontból rendszeresen vizsgálták. E vizsgálatok száma az év folyamán 4337 volt. A vízminőséget, különösen a lebegő alkatrészek mennyiségének megállapítása céljából a hálózat különböző helyein is rendszeresen ellenőrizték, összesen 141 esetben, főleg azokon a helyeken, ahol az elmult évek során a víz minősége ellen kifogás merült fel. A szűrési próbák eredménye szerint ezen a téren is lényeges javulásról számolhatunk be, amennyiben az előző évi 10 liter vízből kiadódó 5 mgr szürlet ez évben 3 mgr-ra csökkent.

A Vízművek által termelt víz felett egyébként a közegészségügyi ellenőrzést a tiszti főorvos gyakorolja, aki tapasztalatairól a közigazgatási bizottságban esetenkint beszámol.

Elosztás. A Vízművek csőhálózatánál ez évben az alábbi lényegesebb munkákról számolhatunk be.

Az újlaki gépháztól a Bogdáni-útig és Aquincumtól a budai II. sz. víztermelő telep békásmegyeri főgépházáig lefektetették az új budai vízmű, 800 $^{m}/_{m}$ átmérőjű főnyomócsövét, 7112 fm hosszban.

A temetők vízellátásának fokozására az Apaffy-utcában 382 fm 300 $^{m}/_{m}$-es, a Külső Jászberényi-úton 625 fm 300 $^{m}/_{m}$-es és a Kozma-utcában 1292 fm 250 $^{m}/_{m}$-es vezetéket fektettek.

A Szondy-utcában kicseréltek 260 fm 200 $^{m}/_{m}$-es talajagresszivitás következtében tönkrement vezetéket.

A XIV. ker., Horthy Miklós-kertvárosban 9043 fm elosztóhálózatot építettek.

Ezeken kívül folytatták az elosztóvezetékek fejlesztését.

A csőhálózat hossza úgy a fő-, mint az elosztóvezetékeket számítva, 1935. évben 1173 kilométerre növekedett.

A közcsőhálózat hosszának részletezését a csőátmérő nagysága szerint az alábbi táblázat tünteti fel:

Csőátmérő $^{m}/_{m}$	A közcsőhálózat hossza fm-ben 1935. XII. 31. Jobbpart	Balpart	Összesen
26	3.050	—	3.050
30	1.104	1.761	2.865
40	2.013	1.090	3.103
50	3.846	14.340	18.186
75	91.840	56.206	148.046
80	20.950	12.784	33.734
100	142.453	184.726	327.179

Csőátmérő m/m	A közcsőhálózat hossza fm-ben 1935. XII. 31. Jobbpart	Balpart	Összesen
125	52.688	120.626	173.314
150	67.664	170.790	238.454
175	7.131	5.509	12.640
200	7.411	14.115	21.526
225	3.618	410	4.028
250	11.999	16.174	28.173
275	2.260	2.423	4.683
300	17.329	24.558	41.887
350	4.729	50	4.779
400	6.779	9.113	15.892
450	1.706	451	2.157
500	17.002	29.865	46.867
600	—	7.707	7.707
650	1.230	—	1.230
800	14.209	267	14.476
1.050	—	1.800	1.800
1.200	—	17.300	17.300
Összesen	**481.011**	**692.065**	**1,173.076**

A közcsőhálózat hosszának növekedésével arányosan változott a hálózat tartozékát képező zárcsapok és tűzicsapok száma is. Az 1934. év végéig beépített 7580 darab tűzicsap 7778-ra, az 5307 darab zárcsap pedig 5528 darabra növekedett. Az év folyamán a 7778 darab tűzicsap közül 758 darab, azaz 9·74% (mult évben 9·75%), az 5528 darab zár közül 332 darab, azaz 6% (mult évben 4·45%) szorult javításra.

Az év folyamán 105 közcsőtörés és 16 ólomtömítéslazulás fordult elő.

A közcsőtörések átmérők szerinti megoszlását a következő táblázat tünteti fel, összehasonlítás céljából megadva a vonatkozó csőhosszúságokat is.

Csőátmérő m/m-ben ...	50	75	100	125	150	175	200	250
Csőhossza km-ben ...	18·18	148·04	327·17	173·31	238·45	12·64	21·52	28·17
Csőtörések száma	1	28	47	9	16	1	2	1
Egy csőtörés esik km csőre	18·18	5·28	6·95	19·25	14·90	12·64	10·76	28·17
100 km-re eső csőtörések száma	5·4	18·8	14·3	5·2	6·8	7·9	9·3	3·5

A csőtörések oka az alábbi kimutatások szerint:

Csőtörések oka	Talajsüllyedés	Talajkorrozió	Merev feltekvés	Forgalom okozta rázkódás	Kóbor áram	Vízlökés	Nyomás	Csőhiba
Csőtörések száma	44	29	17	4	2	4	4	1

Csőtörések száma a sérült csövek élettartama és hossza szerinti csoportosításában:

Csövek fektetési éve	1867—1870	1871—1875	1876—1880	1881—1885	1886—1890	1891—1895	1896—1900	1901—1905	1906—1910	1911—1915	1916—1920	1921—1925	1926—1930	1931—1935
Csővezeték hossza km-ben	25·495	32·751	35·193	118·403	105·334	111·850	125·370	95·670	108·101	107·234	11·703	7·208	147·528	141·236
Csőtörések száma ...	8	10	8	17	7	7	16	5	7	7	—	—	9	
100 km hosszra eső csőtörés	31·3	30·5	22·7	14·3	6·6	6·2	12·7	5·2	6·5	6·7	—	—	6·1	2·8

A közcsőhálózat tartozékaihoz számítandók a hálózat különböző pontjain elhelyezett közkutak, melyek a kevésbbé beépített területeken levő házak lakóinak vízellátására szolgálnak. Ily közkút 1935. év végén 208 darab volt és pedig a jobbparton 115, a balparton 93 darab. Előző évvel szemben a balparton 6 darab közkúttal kevesebb, a jobbparton 17 darab közkúttal több van.

A lófogatú teherhordókocsik mosására és lovak itatására szolgáló helyeken, azonkívül autobusz-végállomásoknál felszerelt csapolók száma 1935. év végén 42 darab, eggyel kevesebb, mint 1934-ben volt.

A székesfőváros dunajobbparti részén a hegyvidék terepfelszín változásaira való tekintettel az egyes szolgálati medencék zónáinak határain belül helyenkint fellépő nagyobb nyomások kiküszöbölésére nyomáscsökkentő szelepek vannak beépítve a hálózatba. Ilyen nyomáscsökkentő-szelep 1935-ben 35 darab volt működésben és pedig 11 darab 26 $^{m}/_{m}$-es, 11 darab 75 $^{m}/_{m}$-es és 13 darab 100 $^{m}/_{m}$-es.

Ezenkívül a vízelosztás kívánalmainak megfelelően 14 darab visszacsapószelep van a hálózatba beépítve és pedig a dunajobbparti területen 11 darab, a dunabalpartin 3 darab.

A közcsőhálózat tartozéka 84 darab légszelep is.

Az év folyamán a víz rendszeres felfrissítését célzó csőöblítések továbbra is tervszerűen folytak. 1935-ben 15.232 darab tűzicsapot öblítettek. E szám nagyobb a beépített tűzicsapok számánál (7778), mert a hálózaton az időjárási és üzemi viszonyoknak megfelelően ismételten végeztek öblítést.

1935-ben az 1200 mm átmérőjű két főnyomócső is kimosatott a szokásos visszafelé való öblítéssel.

A víz minőségének javulása folytán természetesen kevesebb vizet kellett felhasználni a hálózat öblítésére.

Fogyasztás. A háztartási vízfogyasztás az 1934. évi 45,259.442 köbméterről 46,844.095 köbméterre, vagyis 3·5%-kal, az ipari vízfogyasztás pedig 14,390.106 köbméterről 14,528.622 köbméterre, azaz 0·97%-kal emelkedett.

Az 1935. évben fogyasztott víz mennyiségét és a fizetett díjakat a következő oldalon levő táblázat ismerteti.

Az ivóvíz olyan fontos közszükségletet elégít ki, hogy a fogyasztását még a mai példátlan súlyos gazdasági viszonyok sem befolyásolják számbavehetően. A vízfogyasztás kialakulása elsősorban az időjáráshoz alkalmazkodik, annak mintegy függvénye, az gyakorol reá különösen a nyári hónapokban döntő befolyást. Így

például 1935. évi június hó 27-én Budapest rekord hősége (39·4 C) előtti napon következett be a rekord vízfogyasztás is: 284.537 m³, ami fejenkint 271 liter napi fogyasztást jelentett.

Ez a rekordteljesítmény annak a szerencsés körülménynek köszönhető, hogy a Duna vízállása egyidejűleg kedvező volt, csaknem 4 méter, míg az előző évben a legmagasabb hőmérsékletnél csak 1·66 méter volt a vízállás.

Fogyasztók	Háztartásokból		Ipar részéről	
	köbméter	pengő	köbméter	pengő
Magánosok	36,327.054	6,538.869·72	8,023.798	1,444.283·64
Fővárosi épületek	5,409.459	973.702·62	2,118.491	381.328·38
Állami épületek	4,591.838	826.530·84	1,115.914	200.864·52
M. Á. V.	515.744	92.833·92	1,185.658	213.418·44
Utcák, parkok öntözése	—	—	2,072.200	372.996·—
Összesen	**46,844.095**	**8,431.937·10**	**14,516.061**	**2,612.890·98**
Wolfner-gyár (20 fill. egységárral)	—	—	994	198·80
Magyar Lovaregylet (24 fill. egységárral)	—	—	11.376	2.730·24
Svábhegyi szanatórium (50 fill. egységárral)	—	—	191	95·50
Átalány és közutak	—	8.135·09	—	—
Közcsőfektetések 8%-os jövedelmezősége	—	44.737·37	—	—
Tűzivezeték utáni készenléti díj	—	—	—	20.726·40
Összesen	**46,844.095**	**8,484.809·56**	**14,528.622**	**2,636.641·92**
Törlések		8.585·20		
Mindössze	**46,844.095**	**8,476.224·36**	**14,528.622**	**2,636.641·92**

A Vízművek a vízszolgáltatási szabályrendeletben foglalt jogánál fogva számos, már meglévő és minden újonnan létesített magánvezetéket ellenőrizett 1935-ben is és a mutatkozó hibák, illetőleg szabálytalanságok kiküszöbölését erélyesen szorgalmazta.

Ezen ellenőrzések alkalmával 1819 tervet hagyott jóvá, 23.318 helyszíni szemlét tartott és a létesített új magánvezetékek 1539 nyomási próbáját ellenőrizte. A fokozott ellenőrzés eredményeképen a sikertelen próbák %-a az 1925. évi 47·4%-kal szemben csak 5·2% volt. Az előző évhez viszonyítva, amikor is jóváhagyott tervek száma 2191, a megejtett helyszíni szemlék száma 24.716, a nyomási próbák száma pedig 1625 volt, fenti adatok csökkenést mutatnak, ami az építkezési kedv ellanyhulására vezethető vissza.

Ez a csökkenés azonban nem észlelhető a vízvezetéki berendezéseknél, mert a régi lakóházak modernizálása — a tatarozási adókedvezmény következményeként — az elmult évben igen nagy lendülettel folyt. Sok olyan, főleg munkás lakóházban, ahol a multban úgynevezett közös W. C.-k és emeletenkint 1—1 vízvezetéki kifolyócsap volt felszerelve, most minden lakásban W. C.-t és kifolyócsapot szereltetett az ingatlan tulajdonosa és számos nagyobb, fürdőszoba nélküli lakásnak most pótolták ezt a hiányosságát.

Budapest 1935. évi vízellátási viszonyaira jellemző adatokat összehasonlítás kedvéért az 1934. évi adatokkal együtt alábbiakban mutatjuk be:

	1934.	1935.
Vízzel ellátott ingatlanok száma	28.515	29.497
Lakosok száma	1,044.864	1,060.720
Napi fejadag literben	182	181
Fürdőszobák száma	98.597	102.929
Vízzel öblített székek száma	245.523	260.270
Kifolyócsapok száma	285.372	286.196
A vízcsőhálózatra kapcsolt összes berendezések száma	825.372	854.890

A fürdőszobák melegvízkészítésére szolgáló berendezéseknek statisztikai adatai a következők:

	1934.	1935.
Szén- vagy fatüzelésű fürdőkályhák száma	72.483	75.324
Gázfürdőkályha	6.072	6.139
Gázvízmelegítő	4.078	5.274
Autógejzer	7.668	7.939
Elektromos víztároló	294	325

1935. évben az ingatlanok vízzel való ellátása céljából 1238 darab csatlakozóvezeték készült el. E csatlakozásokkal az elmult évben 1016 új ingatlan kapcsolódott be a vízellátásba. A két szám közötti különbség — 222 — a vízzel már ellátott ingatlanokon átépítések és bővítések folytán előálló nagyobb vízszükségletek kielégítésére szolgáló újabb bekötések számából ered.

E csatlakozóvezetékek átmérőik szerint a következőképen oszlanak meg:

Csatlakozóvezeték átmérője %-ben	20	25	40	50	80	Összesen
Darabszáma	790	346	1	85	16	1.238

Az összes csatlakozóvezetékek száma 1935. év végén 29.461 darab volt. Ezeken az év folyamán 626 darab házi főelzárócsapot, azaz a főelzárók 2·31%-át (mult évben 2·89-ot) és 561 darab csősérülést javítottak ki, tehát a csatlakozóvezetékek 2·06%-án (mult évben 2·08%-án) eszközöltek javítást.

A bekötések számának emelkedése viszont a csőhálózat fejlesztésének, főleg a Horthy Miklós-kertváros vízvezetéki csőhálózata megépítésének a következménye.

A vízvezetéki szerelésekhez használt ólomcsövek aránylag nagy falvastagsága arra indította az ólomcsőgyárakat, hogy a tiszta hutaólomnak szilárdságát az ólomnak más fémekkel való ötvözete révén fokozzák. Ez a törekvés az utóbbi időben két újabb ólomötvözetű csőnek a forgalombahozatalát eredményezte. A polgármester úr ugyanis 1934. évben engedélyt adott a »Neolum« elnevezésű antimon, cadmium és ólomötvözetű csöveknek; az 1935. év folyamán pedig »Orion Nemesólom« elnevezés alatt ólom és telluriumötvözetű csöveknek vízvezetéki csövek céljaira való felhasználására. Az újabb anyagú csővezetékek szerelését, valamint a gyakorlatban a különböző talajnemekkel szemben való viselkedését az üzem fokozottabb mértékben ellenőrizte, illetőleg megfigyelte.

Az ingatlanoknak kiszolgáltatott vizet vízmérő méri.

A vízmérőállomány a szükségletnek megfelelően évről-évre szaporodik, mert a vízellátás terjedésével, a csatlakozóvezetékekkel együtt növekszik az üzemben lévő vízmérők száma is. Ezidőszerint 41.383 darab vízmérővel rendelkezik a Vízművek.

A fogyasztási helyeken beépített vízmérők számának utolsó 12 évi változását a minden év utolsó napján fennálló helyzet lerögzítésével az alábbi táblázat mutatja be:

Év	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Beépített vízmérők száma	26.294	26.532	26.975	27.321	28.186	28.928	29.740	30.763	31.715	32.386	32.883	33.802

Az 1935. év december hó 31-én üzemben lévő vízmérők kaliberek szerint következőkép oszlanak meg:

Vízmérőátmérő mm	Darabszám	Vízmérőátmérő mm	Darabszám
10	177	50	981
13	11.493	80	291
20	8.490	100	151
25	11.499	150	67
40	653	Összesen ...	**33.802**

A vízmérőcseréléseket a minden mérőnek törvényben előírt kétévenkinti újrahitelesítése, a mérő netáni üvegtörése, hitelesítési ólomzár leszakadása, szétfagyása vagy más sérülése, illetve hibája miatt kell eszközölni.

Megújítás, beruházás. A vízműberendezéseknek úgynevezett »rekonstrukciós munkálatai«, amelyek 1929. ősze óta vannak folyamatban, 1935. évben az üzem nagy igénybevétele miatt még nem nyertek befejezést, így azok teljes végrehajtása 1936. év második felében fog bekövetkezni.

A javarészben már végrehajtott munkálatokat s azok előirányzati összegeit az alábbi táblázat foglalja össze:

A rekonstrukciós munkálatok megnevezése	Előirányzati összege P
Káposztásmegyeri főtelep elektrifikálása	3,852.695·70
« I. átemelőtelep elektrifikálása	674.138·90
« II. « «	1,144.812·09
1/a, b, c, alatti munkák művezetése és előre nem látható kiadásai	567.353·31
Budaújlaki telep gépészeti berendezésének megújítása és fejlesztése	2,337.000·—
Krisztinavárosi átemelőtelepen, mint 2. alatt	2,620.000·—
Kőbányai átemelőtelep fejlesztése	169.000·—
Vári és alsósashegyi medencék megépítése	530.000·—
5. alatti medencék főnyomócsövének kiépítése	365.000·—
A felsősashegyi medence megépítése	165.000·—
7. alatti medence főnyomócsövének kiépítése	574.000·—
Csatárka-dűlői medence megépítése	165.000·—
9. alatti medence főnyomócsövének kiépítése	420.000·—
A Szépjuhászné melletti medence bővítése	80.000·—
Farkasvölgyi zóna csővezetékének részben való kicserélése	112.000·—
Hungária-körúti csőfektetés I. és III. szakasz	400.000·—
Hungária-körúti csőfektetés II. szakasz	960.000·—
Összesen	**15,136.000·—**

1935. évi december hó 31-ig eszközölt kifizetések összege 14,789.115·18 pengő, de az árfolyamkülönbözet, valamint a gépalkatrészek értékesítéséből már befolyt és a jövőben még befolyó összegek figyelembe vételével az előirányzati összeggel szemben 1,695.000 pengő, míg az eredetileg engedélyezett 14,400.000 pengővel szemben 959.000 pengő megtakarítás lesz elérhető.

A megújítások 1935. évi munkáit az alábbi táblázatban foglaljuk:

A munkálat	Lebontási munkálat			Felállítási munkálat		
helye	db	műtárgy	1935. XII. 31-i állapot	db	műtárgy	1935. XII. 31-i állapot
Kaposztásmegyeri főtelep	1	Ideiglenes transzformátorház	befejezve	4	VII—X. sz. gépcsoportok elektromos kapcsolóberendezése	elkészült
	3	Babcock-Wilcox kazán	befejezve	5	kilovoltos kapcsolóberendezés	elkészült
	2	Collmann-gőzszivattyú	befejezve	2	Elektro- és Diesel-motoros centrifugálszivattyú I. és II. sz. gépcsoport	befejezve
				2	Scherbius-szabályozógép	befejezve
				1	Ellenőrzőterem	elkészült
					A terem központi fűtőberendezésének egyik része	elkészült
					Kéményépítés	elkészült
				3	Fürt-kazán	folyamatban
				1	Olajtartály és épülete	folyamatban
				2	Elektro- és Diesel-motoros centrifugálszivattyú III. és IV. sz. gépcsoport	folyamatban
II. átemelő- és víztermelőtelep				1.	Kazánház transzformátorházzá és mellékhelyiségekké alakítása	elkészült
				1	5 kilovoltos kapcsolóberendezés	elkészült
				2	Scherbius-gép- és kezelőtáblák	befejezve
					Világítás szerelése	folyamatban

E cím alá tartozik a vízellátást szolgáló műveknek a jelentkező szükségletnek megfelelő, oly módon való fejlesztése, hogy a Vízművek egyrészt a budai oldalon új víztermelő telepet létesít, másrészt meglévő telepeit bővíti.

A tervezett munkálatokat és költségelőirányzatukat az eredeti elgondolásnak megfelelően a következő táblázatokba foglaljuk:

A munkálatok megnevezése	Előirányzat pengő
a) *Új budai vízmű és csőfektetés.*	
A budai új vízmű megépítése egyelőre 89 kuttal, a hozzátartozó műtárgyakkal, nyomócsővel és alagúttal, valamint a budai új gépház létesítésével	8,677.000·—
Az óbudai rakparton 800 $^{m}/_{m}$-es nyomócső fektetése	3,762.500·—
Az újlaki gépháztól a krisztinavárosi telepig tervezett 800 $^{m}/_{m}$-es nyomócső fektetése	1,540.000·—
Összesen	**13,979.500·—**

b) *Káposztásmegyeri tartalékalagutak.*

A káposztásmegyeri I. tartalékalagút és tartozékainak megépítése	1,869.000·—
A káposztásmegyeri II. átemelőtelepi tartalékalagútnak és tartozékainak létesítése	2,150.000·—
Összesen	**4,019.000·—**

Az előirányzott összeggel szemben engedélyezve volt 17,845.822·50 pengő; 1935. évi december hó 31-ig tényleg felmerült 11,551.424·04 pengő; rendelkezésre áll még 6,294.398·46 pengő; a befejezendő összes munkálatok várható költsége azonban 8,343.223·45 pengőt tesz ki, így is a hiány ezek szerint 2,049.000 pengő. Az eredeti költségvetésben fel nem vett, de tényleg kifizetett 2,082.551·40 pengő figyelembevételével azonban nemhogy hiány, hanem 33.700 pengő megtakarítás fog jelentkezni.

A budai II. vízműtelep tervezete időközben megváltozott. Az eredeti terv kiépítésének módosítását azok a nagy akadályok okozták, amelyek a Szentendrei-szigeten szükséges területek megszerzésével kapcsolatban merültek fel. Miattuk annyira elhúzódott a terv megvalósítása, hogy a főváros vízellátásának biztonsága érdekében már nem lehetett megvárni annak teljes kivitelét, hanem gondoskodni kellett olyan megoldásról, amely lehetővé teszi, hogy az eredeti programm fenntartása mellett annak egy olyan részlete épüljön ki sürgősen, amely legkésőbb az 1936. év tavaszán újabb vízmennyiséget képes Buda számára szolgáltatni. A végleges és a belügyminiszter által jóváhagyott tervet az alábbi táblázatban tüntetjük fel:

A munkálatok megnevezése	Előirányzat pengő
a) *A budai II. víztermelőtelep munkálatainak költségei.*	
A káposztásmegyeri I. átemelőtelep Szentendrei-szigeti 10 kutjából a víznek a budai oldalra való átvezetésével kapcsolatos munkálatok költségei	3,330.000·—
A káposztásmegyeri II. átemelőtelep szigeti és balparti aknakútjainak 2 új aknakúttal, vagy e helyett nagyobb számú csőkúttal való bővítési munkálatainak költségei	143.000·—
A sziget keleti partján a 46 kat. hold terjedelmű horányi területen megépítendő kisebb önálló vízmű létesítésének költségei	1,040.000·—
A budai II. víztermelőtelep III. sz. csőkutcsoportjának s a vele kapcsolatos gravitációs vezeték egyik ágának kiépítési költsége...	5,200.000·—
Összesen	**9,713.000·—**
Az óbudai rakparton 800 $^{m}/_{m}$-es nyomócső fektetése	2,542.148·96
Az újlaki gápháztól a krisztinavárosi telepig tervezett 800 $^{m}/_{m}$-es nyomócső fektetése	1,193.164·50
b) *A káposztásmegyeri tartalékalagutak épitési költségei. Szűrőüzem létesítése.*	
A káposztásmegyeri I. tartalékalagút és tartozékainak megépítése	1,869.000·—
A káposztásmegyeri II. átemelőtelepi tartalékalagútnak és tartozékainak létesítése	2,150.000·—
Víztisztító berendezés	1,111.814·20

Ezekből a munkálatokból — elsősorban Buda vízellátásának megoldása érdekében — a következők végrehajtását kezdték meg: főgépház, a városba vezető 800 $^{m}/_{m}$-es nyomócső, a Dunaág alatti bujtató, a hozzátartozó végaknák, a szigeti végakna körül egy köralakú befogadó vízmedence, ebből kiágazólag észak felé 600 méter hosszban a végleges gravitációs csatorna és innen 800 $^{m}/_{m}$ átmérőjű öntöttvas csővezeték a sziget déli csúcsának keleti partján már meglévő 10 kút telepéhez, hogy míg a budai új vízmű kútjai elkészülnek, ennek a 10 kútnak mintegy 24.000—30.000 m³ vizét lehessen átvezetni a budai fogyasztókhoz.

Miután pedig ennél az átmeneti megoldásnál annak tartama alatt ez a vízmennyiség hiányoznék a káposztásmegyeri vízmű szállítóképességéből, e hiány pótlására a sziget keleti partján, a káposztásmegyeri II. átemelőtelep szigeti kútjaitól északra, azokhoz csatlakozóan gyorsan egy újabb vízmű épül ki, körülbelül 25.000 m³ szállítóképességgel. Ennek a horányi új kis szivattyútelepnek vize kezdetben a régi bujtatón, később tetszés szerint ezen avagy az új tartalék-alagúton keresztül jut át a II. átemelőtelepre, illetve az innen a főtelepre vezető gravitációs csatornába, az úgynevezett ikercsatornába. A káposztásmegyeri II. átemelő-, illetve víztermelőtelep régi szigeti kútjainak a vízhozamát megnövelte az az eljárás, hogy az aknakutak közé csőkutakat helyeztek és pedig két-két aknakút közé 3—3, összesen 33 darab csőkutat, amelyeknek a vízhozama 10.000—12.000 m³. Az évek hosszú során át rendkívül erősen igénybe vett aknakutak hozama a körülöttük fekvő, vízáteresztő talajrétegben a megengedhetőnél nagyobb sebességgel áramló és így homokot magával ragadó víz lerakódása következtében keletkezett anyagsűrűsödés folytán jelentékenyen csökkent.

Az interpolálás hatása a mindenképen kedvezőnek mondható egyenletesebb partszakaszigénybevétel mellett épen abban nyilvánul, hogy e terület visszanyerte eredeti vízszolgáltató képességét. Igy a horányi új vízmű s az interpolált csőkutak révén bőven pótolni lehet a pesti oldal számára a Budát ideiglenesen kisegítő 10 kút vizét.

Ennél a megoldásnál tehát már az 1936. év tavaszán szállítani tudják Budának az okvetlenül szükséges vízmennyiséget a nélkül, hogy ezáltal a pesti oldal vízellátása megrövidülne.

Az új vízműnek igen fontos része az a berendezés, amely a budai gravitációs vezetéket az I. és II. átemelőtelepek magasságában összeköti a váci Dunaág alatt átvezető alagutakkal, aminek következtében a budai vízműtől a pesti oldalra a szükségnek megfelelően víz adható át kisegítésképen. Ez a megoldás az elosztásban a szükségletnek megfelelően a legnagyobb alkalmazkodási lehetőséget biztosítja.

A felsorolt sürgős munkálatok közül eddig elkészült a 800 $^{m}/_{m}$ átmérőjű főnyomócső, építés alatt áll a főgépház, mondhatni teljesen kész a szentendrei Dunaág alatt a bujtató, annak szigeti végaknája körül a körmedence, továbbá a 600 méter hosszú gravitációs vezeték és a 800 $^{m}/_{m}$ átmérőjű öntöttvas csővezeték, a 10 kút új földalatti gépháza, — a keleti parton tervezett új kis vízműnél pedig a 2000 fm hosszú, szintén 1·65 méter átmérőjű gravitációs vezeték s az 52 kút. Építés alatt áll a kutak szifonvezetéke, valamint a gépház.

Az új budai vízműhöz tartozó 800 $^{m}/_{m}$-es főnyomócsőnek a Dereglye-utcától a Bogdáni-útig és a Szentendrei-úttól az új gépház területéig eső még hátralévő 3310 folyóméteres szakaszának lefektetését november hó 5-én fejezték be.

Buda vízellátásának gyors kisegítésére vonatkozó, az előzőkben említett tervezet szerint, amely a budai II. víztermelőtelep végleges tervezetébe szervesen bekapcsolódik, a balparti vízellátást szolgáló 10 aknaút napi 24.000—30.000 m^3 vizének a jobbpartra való átvezetését lehetővé kellett tenni a szentendrei Dunaág alatt építendő bujtató segítségével.

A fentiekben ismertetett vízműfejlesztések 1935. évi munkálatait az alábbi táblázat foglalja össze:

A munkálat helye	Megnevezés	1935. XII. 31-i állapot
Káposztásmegyeri I. átemelőteleppel szemben	*Szentendrei-szigeti 10 kút vizének átvezetése Budára*	
	Budai II. sz. gépház	A gépház nyers állapotban megépült, teljes befejezése csak a gépek beszerelése után lehetséges.
	600 fm gravitációs csatorna	Dilatációs hézagok javítása van hátra.
	Bujtató	Megépült. Szulfátos víz elleni védekezés kikisérletezése folyamatban.
	Körmedence	Zsilipek beszerelése van hátra.
	Körmedence felépítmény	Befejező munkálatok.
Káposztásmegyeri II. átemelőtelep	Csőkút interpoláció	Befejezve.
II. átemelőtelep szigeti kútjaitól északra	*Horányi vízmű*	
	52 csőkút süllyesztése	Elkészült.
	Szifoncsatorna és gyüjtőkút	Befejezés alatt.
	Gépház	A gépház nyers munkája elkészült, teljesen csak a gépek beszerelése után fejezhető be.
	Gravitációs csatorna északi és déli része	Dilatációs hézagok javítása van hátra.
Békásmegyer	800 %-es csőfektetés	Elkészült
Káposztásmegyeri I. átemelőtelep	I. sz. tartalékalagút vízépítési munkája	Befejezve.
Káposztásmegyeri II. átemelőtelep	II. sz. tartalékalagút vízépítési munkája	Befejezve.

A vízműbővítési munkálatokkal kapcsolatban a Vízművek fejlesztésének céljából Szigetmonostor község határából mintegy 360 katasztrális hold parti terület kisajátítása vált szükségessé.

A kisajátítási tárgyalást Pest vármegyétől delegált közigazgatási albizottság vitte keresztül.

A főváros sürgetésére a közigazgatási albizottság 1935. évi április hó 27-én a horányi terület tárgyalását a többi kisajátítandó területétől elválasztva, kimondta annak kisajátítását és a vételárkérdés eldöntését az illetékes birtokbírósághoz, a Pestvidéki Kir. Törvényszékhez tette át.

A törvényszék a horányi területet 1935. évi május hó 17-én adta a Vízművek birtokába. A kisajátított területek kártalanítási árát ölenkint átlagosan 1·50 pengőben szabta meg, amelyben a területen lévő épületek, fák, bokrok, kutak, kerítések stb. ára nem szerepel. Arra való tekintettel pedig, hogy a birtokbahelyezés május havában történt, a főváros az ott lévő terményekért külön kártalanítást tartozott fizetni.

Tervváltoztatás folytán az Alsó- és Felső-Merzsán, továbbá a Szeremföld-dűlőkben összeírt területek kisajátítása is megtörtént.

Birtokbavezetés és kártalanítási ár megállapítása céljából az iratok a Pestvidéki Kir. Törvényszékhez kerültek, amely a birtokbavezetés időpontját 1936. évi január hó 24-ére és a következő napokra tűzte ki.

Amíg a megújítási munkálatok eredménye olyan tényleges üzemi megtakarításban mutatkozik, amely úgy a tőketartozás törlesztését, mint a beszerzett új gépek megújítási tartalékolását biztosítani tudja, addig a kereken 18,000.000 pengős függőkölcsönből eszközölt rendkívül fontos és halaszthatatlan beruházások túlnyomórészt nem jelentenek pénzbeli és számszerűleg megállapítható hasznot.

E munkálatok egy része, mint például a tartalékalagutak és a bujtató, — amint arra az előzőkben többször céloztunk, — a fontosságban minden egyéb szolgáltatás felett álló vízellátás feltétlen biztonságát szolgálják, más része, és pedig az új víztermelő helyek és telepek létesítése csak 65—70%-ában célozza a Vízművek termelőképességének fokozását, egyébként a meglévő kutak racionálisabb igénybevételét fogja lehetővé tenni.

A munkálatok egyik része tehát egyáltalán nem nevezhető gyümölcsöző beruházásnak. Azonban még a másik rész, vagyis a vízszolgáltatás növelés, a vízellátás kiterjesztése sem tekinthető a Vízművekre nézve hasznothajtónak. Ugyanis az újabb vízigénylések leginkább új letelepülések helyéről érkeznek. A letelepülések fejlődése pedig a budai hegyvidéken a legerősebb tempójú.

Ez a fejlődés pedig a Vízművek szempontjából egyáltalán nem mondható kedvező jelenségnek, miután a magasabb hegyvidék vízzel való ellátása a mai vízdíj mellett egyenesen ráfizetést jelent.

E meggondolás után most már csak az szorul magyarázatra, mit jelent a kutaknak »racionálisabb igénybevétele«?

A ma meglévő Vízművek kútjainak vízhozama közepes Dunavízállás (+2·00 méter) mellett erőltetett igénybevétel nélkül körülbelül napi 230.000 köbméterre tehető.

Azonban időnkint a jelentkező nagy vízigénylések kielégítése céljából a kutakat ennél a normálisnál nagyobb mértékben is igénybe kellett venni.

Ennek a megerőltetésnek folyományaképen egyes kutak vízhozama szembetűnően alábbszállott, mivel a nagyobb igénybevételnél a víznek a kutak felé való sebesebb áramlásával együtt mozgásba kerültek az altalaj finomabb alkatrészei is, azok a kutak felé mozogtak és annak külsején anyagsűrűsödést idéztek elő.

Ennek a sűrűbb anyagnak később aztán a cementálódása is bekövetkezett, minek folytán az így összeálló anyagon keresztül a víznek a kútba való bejutási lehetősége megnehezült.

A további romlás megakadályozása céljából a kutakat a jövőben mérsékeltebben, vagyis csak addig a mértékig fogják igénybe venni, amelynél az altalaj finom alkatrészeinek a megmozdulása még nem következik be.

Ez a racionális igénybevétel azt jelenti, hogy a meglevő kutaknál körülbelül 30.000—35.000 m³-rel kevesebb hozammal kell ezután számolnunk, mint ez eddig történt, vagyis az új művek körülbelül 95.000 m³ hozamából 30.000—35.000 m³-t az így kieső hasonló vízmennyiség pótlására kell fordítani.

Mindezek összhatásaként a beruházási kölcsön felhasználásának eredményéül az várható, hogy a Vízművek a székesfőváros lakosságát kellő biztonsággal bármikor bőséges és kifogástalan ivóvízzel fogja ellátni, a nélkül, hogy kútjai az igénybevételt megszenvednék.

A Vízművek 1935. évi talajfúrási tevékenységére jellemző adatokat az alábbi táblázat mutatja.

Talajfúrási tevékenység 1935. évben.

1. Kútsüllyesztés.

Szentendrei-sziget déli csúcsán (280 m)	1	csőkút
Szentendrei-sziget keleti részén a II. átemelőtelep kutjai között interpolált csőkutak	33	«
Szentendrei-sziget horányi területén (C² területi vízmű)	52	«
Összesen	86	csőkút

2. Talajkutatás.

Rákoskeresztúron pannonvíz-kutatás (61 és 62 m mély)	2	fúrás
Krisztinavárosi új medence helyén	11	«
Óbudai gázgyár mellett hídpillérvizsgálat (2 kémfúrás, 2 mederfúrás)	4	«
Újpest, Fóti-úton vízvizsgálat céljából	4	«
Békásmegyeren talajmintavétel	2	«
Horányi területen talajmintavétel	3	«
Szentendrei-szigeten sűrítőfúrás	2	«
II. átemelőtelep 22. sz. kútnál fúrás	1	«
Lupa-szigeti oldalon a homokbányánál kémfúrás	3	«
Horányi terület mögött vízszinmérések céljából	24	«
II. budai vízmű III. csőkútcsoport vonalában	24	«
Békásmegyeren a bújtató végaknája körül vízvizsgálat	3	«
Főtelep, II. átemelőtelep villámháritószerelés céljából	2	«
A 22-es számú kútnál	2	«
Összesen	87	fúrás

A Vízműveknél folyó építkezésekkel kapcsolatban 203 vízvizsgálatot és 39 talajvizsgálatot végzett a Vízművek vegyészete.

Pénzügyi eredmény. A Vízművek bevétele az 1935. évben 12,449.032·93 pengő, kiadása pedig 11,082.624·08 pengő volt. Az évi tiszta nyereség tehát 1,366.408·85 pengő. Az elmult év nyeresége 645.912·16 pengővel több az 1934. évben elért 720.496·69 pengő nyereségnél és 1,193.852·85 pengővel haladja meg az 1935. évre előirányzott 172.556 pengő üzleti felesleget.

Az 1935. évi eredménykimutatás a költségvetéssel szemben végeredményben a kiadásoknál 71.227·08 pengős túlkiadást, bevételeknél pedig 1,265.079·93 pengős többletbevételt mutat.

A víz egységára, úgy mint az előző években is, 18 arany fillér volt.

Szervezési ügyek. Budapest Székesfőváros Vízművei 1930. évi január hó 1-ig a székesfővárosi közigazgatás keretében kezelt intézmény volt. Ez időtől kezdve mint önálló vagyonkezelésű intézmény működik s üzemvitelére a gázgyári szabályrendelet irányadó, mindaddig, míg az 1930. évi XVIII. t.-c.-ben foglaltak alapján az új üzemi szabályzat el nem készül.

Az üzem ügyvitelének átszervezési munkálatai folyamatban vannak és a bérelszámolás egyszerűbbé tételével kezdődtek meg. Itt a hetenkinti elszámolásról a havonkinti, (tehát 4, illetőleg 5 hetenkint egyszer) foganatosítandó elszámolásra tért át az üzem.

Az átszervezési munkálatok kapcsán a lehető legrövidebb út elvének megfelelőleg, célszerűen átrendezték a munkahelyeket.

A vízdíjelszámolást, a vízmérők leolvasását, a követelések nyilvántartását, a kézbesítést és a házivizsgálatokat azelőtt három önálló osztály látta el. 1935. évi október hó 4-én az észszerű együttműködés biztosítása érdekében a három osztályt — egy felelős irányadó vezetése alá helyezve, — vízdíjelszámoló és behajtási osztály elnevezéssel egyesítették.

Egyszerűsítették a vízdíjelszámolás tennivalóit is.

A vízdíjak behajtását illetőleg is egyszerűsítéseket lehet végrehajtani, de csak lépésről-lépésre való előrehaladással, mert a hirtelen átalakítást az üzem és üzletvitelnek a folyó munka pontos és maradéktalan elvégzése szempontjából rendkívül fontos zavartalansága sínylené meg.

A vízdíjelszámolás a behajtás átszervezésének teljességéül a gépi könyvelés legkorszerűbb rendszerére, a lyukasztó- vagy lyukaskártyás-rendszerre való áttérés van tervbe véve.

Személyzeti ügyek. A személyzet jelenleg 19-féleképen tagozódik és pedig:

2 szerződéses tisztviselő (vezérigazgató, helyettes vezérigazgató),
1 tisztviselő (kereskedelmi igazgató), ki jelenleg a Gázművek létszámába tartozik,
44 közigazgatási tisztviselő,
2 « ideiglenes hivatalnok,
20 « havidijas,
12 « gépész,
14 « altiszt, hálózati felügyelő,
15 « « vízvezetéki ellenőr,
3 « irodai altiszt,
2 « ideiglenes irodai altiszt,
3 nem közigazgatási alkalmazott, hanem polgármesteri határozattal Vízművekhez beosztott tisztviselő (1 műszaki tanácsos, 1 szakelőadó, 1 főmérnök),

135	nem közigazgatási	havidíjas	üzemi hivatalnok,
9	«	«	ideiglenes üzemi hivatalnok, havidíjas,
10	«	«	ideiglenes üzemi hivatalnok, órabéres,
62	«	«	havidíjas üzemi altiszt, vízvezetéki ellenőr,
15	«	«	üzemi irodai altiszt, havidíjas,
1	«	«	órabéres irodai altiszt,
782	«	«	üzemi munkás,
225	«	«	napszámos, építési munkás.

A fentiek szerint az üzem teljes létszáma: 1357.

Az alkalmazottak keresete 1935. évben 3,204.754·56 pengő volt. Az 1934. évi XII. t.-c.-ben foglalt rendkívüli felhatalmazása alapján — mely nemcsak jogot biztosít, hanem egyúttal kötelez is — a főpolgármester 1936. évben meg fogja állapítani az üzemi státust, mely az összes ma még tisztázatlan kérdéseket meg fogja oldani.

A m. kir. belügyminiszter által jóváhagyott nyugdíjszabályrendelet életbeléptetése még nem történt meg, az üzem azonban nyugdíjalapot létesített s azt évenkint javadalmazza. A nyugdíjalap jelenleg 2,186.327·82 pengő.

A közigazgatási tisztviselők és ugyanilyen egyéb alkalmazottak, valamint az üzemi hivatalnokok és altisztek illetményei a m. kir. kormány, illetve a polgármester rendelete folytán 1931. évi szeptember hó 1-től kezdve ugyanolyan mértékben csökkentek, mint ahogy a m. kir. kormány az állami és székesfővárosi közigazgatási alkalmazottak illetményeit csökkentette. E rendeletek végrehajtása után az összes tisztviselők és altisztek javadalmai 20—54%-kal csökkentek, az 1930. évi csonkítatlan illetménnyel szemben.

A munkások javadalmazása 1933. évi április hó 1-től általában 5%-kal csökkent.

A ma érvényben levő illetmények évi végösszegét szembeállítva az 1930. évben folyósított illetmények végösszegeivel, a tisztviselők és altisztek mai illetményei kereken 211.000 pengővel, a munkások munkabérei 374.000 pengővel tesznek ki kevesebbet, mint 1930-ban, vagyis az illetményekre és munkabérekre évi összegben számítva, összesen mintegy 585.000 pengővel fizet ki a Vízművek jelenleg kevesebbet, mint 1930-ban.

Az üzem vezetésében az 1935. év folyamán a következő változások történtek:

Paulovits Viktor, a Vízműveknek 1929. febr. 14-e óta vezérigazgatója, 1934. évi december hó 31-ével nyugállományba ment.

1934. évi december hó 21-i polgármesteri határozat Budapest Székesfőváros Vízműveinek vezérigazgatójául *Pap* Ferenc okleveles mérnök, ny. áll. m. kir. folyamőr vezérkapitányt alkalmazta.

A vezérigazgatóval egyidejűleg *Haffner* Károly igazgató, az építési ügyek intézője, szintén nyugállományba ment.

Sport, kulturális és jóléti ügyek. Az alkalmazottak testi és szellemi kondiciójára súlyt helyez az üzem. E célra szolgál az üzem Sport és Önképző Egyesülete, melynek úgyszólván minden alkalmazott tagja. Az egyesület keretén belül kiki tetszés szerint űzheti a sport bármely ágát (futball, kardvívás, tenisz, asztali tenisz, evezés stb.), amelyhez a szükséges felszerelések nagy részét az egyesület díjmentesen bocsátja a sportolók rendelkezésére.

A fotó-szakosztály nemcsak az amatőr fényképészet ügyét tűzte ki célul, hanem az üzem céljait szolgáló és reprezentáló fényképfelvételekkel, sőt mozgófényképekkel is foglalkozik s ezáltal az üzeméletben előforduló nagyobb munkákról és alkotásokról maradandó értékű képes krónikát vezet.

Kaszinója is van az egyesületnek. A város belterületén levő kaszinón kívül a káposztásmegyeri főtelepen külön kultúrház van. Ennek az utóbbinak a felállítása azért volt indokolt, mert a telepen alkalmazott munkások száma nagy, tehát munkahelyüktől és lakásuktól könnyen elérhető szórakozóhelyről kellett gondoskodni. Ezáltal szabad idejüket a gondosan megválogatott könyvek és folyóiratok olvasásával is hasznosan eltölthetik.

A szabadtéri sportokat a Szerb-utcai teniszpályán és a káposztásmegyeri futball-pályán űzik.

A vizisportok művelésére és a szabad levegőn való pihenésre a káposztásmegyeri főtelepi Dunaparton levő és a békásmegyeri telep mellett épült berendezett csónakházak, illetve üdülőtelepek szolgálnak.

A kulturális intézmények sorába tartoznak még az egyesület könyvtárai is, melyeknek egyike a Király-utca 52. sz. alatti klubhelyiségben van s állománya 971 kötet, másika pedig a káposztásmegyeri kultúrházban van s állománya 930 kötet. Ezek a könyvtárak főleg szépirodalmi és népszerű ismertető munkákat tartalmaznak.

Magának a Vízműveknek — mint üzemnek — is van hivatalos könyvtára, amely a legutóbbi időben került rendezés alá. Az állandó szaktájékozódás és tudományos kutatás szükségessé teszi, hogy az üzem olyan könyvtárral rendelkezzék, amely a műszaki és kereskedelmi tudományok fejlődésének és szétágazó területeinek szem előtt tartásával jól felszerelt. A könyvtár jelenlegi állománya: 2100 kötet. Folyóiratok, napilapok száma 85, amelyek állandóan használatban vannak.

Az alkalmazottakat időről-időre a szükségnek megfelelően továbbképző tanfolyamokra, illetőleg tanulmányutakra küldi ki az üzem, hogy ezáltal is gyarapítsák tudásukat és azt az üzem szolgálatába állítsák.

A Vízművek gyorsíró-tanfolyamot is tart fenn a diktátumok leírásának megkönnyítése érdekében.

Végül megemlítendő még, hogy az alkalmazottak gyermekei közül több év óta 140—160 gyermeket szokott az üzem nyaraltatni a Balaton mellett, viselve az összes költségeket. (1935. évben 8552 pengő kiadás merült fel e címen.)

Budapest Székesfőváros Gázműveinek kialakulása. 1935. évi december hó 15-én éjfélkor volt huszonöt éve annak, hogy a budapesti Gázműveket a székesfőváros törvényhatósága saját kezelésébe vette át az Osztrák Magyar Légszesz Társulattól, amely 1856. december óta, tehát a fővárosi átvételt megelőző 54 éven át látta el Pestnek, később Budának gázszolgáltatását. Egy év híján tehát 80 esztendeje annak, hogy Pest utcáin először gyúltak ki a gázlángok.

A fővárosi Gázművek e 25 éves életfolyamata természetesen folytatása volt a budapesti Gázgyár és általában a gázgyártás megelőző multjának. Ennek a megemlékezésnek szűkreszabott keretében nem időzhetünk sokáig a világítógáznak, mint az első vezetékes közvilágítási eszköznek a multjánál. A közvilágításban az utcai olajlámpásokról a gázvilágításra való áttérésnek kétségkívül igen komoly

kulturális jelentősége volt. Ez, a körülbelül 100—120 év előtt bekövetkezett átalakulás nagy lépést jelentett a városi civilizáció előrehaladásában.

Budán 1777. november 9-én, Pesten 1790. január 1-én égtek elsőízben a közvilágítási olajlámpások, amelyeknek száma a mult század közepén 2244 volt.

Bécs városát, — amely 1833-ban tért át a gázvilágításra, — nálunk csak szórványosan követte néhány budai és pesti vagyonosabb polgár és kereskedő, majd az 1837-ben megnyílt Nemzeti Színház, saját kis házikészülékeiken fejlesztett világítógázzal. Buda és Pest magisztrátusai a mult század negyvenes éveinek elején kezdtek foglalkozni a gázvilágítás kérdésével, amely iránt Széchenyi István gróf is érdeklődött. Végül 1847-ben Pest város tanácsa, a helytartótanács jóváhagyása mellett, szerződést kötött az egyik koncessziót kérő érdekeltséggel, a terv végrehajtását azonban a szabadságharc megakadályozta és a szerződést hosszabb pereskedés után fel kellett bontani. Az időközben folytatott tárgyalások folyományaként Pest városa 1855. május 20-án *Mayer* Kapfererrel, a nürnbergi gázgyár társtulajdonosával és *Stefány* Lajos mannheimi mérnökkel, a gázgyár felállítására és a város gázellátására szerződést kötött, amelyet az alapítók az Általános Osztrák Légszesztársulatra ruháztak át. Ez a társulat rögtön megkezdte az akkori Lóvásár-téren (a mai Tisza Kálmán-téren) az első pesti gázgyár építését, amelynek üzeme 1856. december 23-án indult meg Stefány Lajos vezetése alatt. A gyár az első üzemi évben 45 kilométer hosszú csőhálózaton 1,689.000 köbméter gázt szolgáltatott. Az utcákon és tereken 838 közvilágítási gázlámpa égett, a többi petróleumlámpa volt.

Akkoriban Magyarországon csak Bécs és Pest közt volt vasút, ezért a gázszén, a csövek és egyéb gázkészülékek külföldről nagyon drágán voltak beszerezhetők, a kokszot és kátrányt pedig nem lehetett értékesíteni. Mindezek következtében a gáz egységára köbméterenkint 20·35 krajcár volt, ami a mai értékelés szerint 40 pengőfillérnél is többnek felel meg.

A pesti társulat 1862-ben — a Lánchídon fektetett csövön — Budára is átvitte a gázt, 1866-ben pedig — a Buda szabad királyi várossal kötött szerződés alapján — a II. kerületi Ország-úton (a mai Margit-körúton) második gázgyárat épített, ahonnan 1871-ben Óbuda mezőváros is gázhoz jutott. 1872-ben Újpest is szerződött a gáztársulattal. 1884-ben a Soroksári-úton épült az első, 1899-ben pedig a második Ferencvárosi gázgyár, amely 1906-ban vízgázgyárral bővült ki. A gáz tárolására a gyárakban elhelyezett 15 gáztartón kívül az V. és az I. kerületben még egy-egy különálló gáztartó épült.

A város és a gazdasági élet fejlődésével párhuzamosan fejlődött természetesen a gázüzem is. A Társulat idejében ennek a fejlődésnek mérföldjelző tényezői voltak: az 1892-ben megjelent Auer-égők, amelyek segítségével a gáz — jó ideig — állni tudta a versenyt az elektromos világítással szemben. Az utóbbi a gáztöltésű izzó lámpások segítségével, végül mégis háttérbe szorította a világítógázt, amelynek hőforrásul való alkalmazása nehezen indult meg, de a Bunsen-égő feltalálásával világszerte nagy erőre kapott.

Pest, Buda és Óbuda városok 1873-ban egyesültek. Az 1881-ben lejáró pesti gázszerződést már az egyesített három város hosszabbította meg további 15 évre. Az új szerződés szerint a társulat a gáz egységárát 15 krajcárról fokozatosan 10 és ½ krajcárra tartozott mérsékelni.

A Társulattal — amelynek nevébe 1891-ben került a »Magyar« jelző és így lett belőle Általános Osztrák-Magyar Légszesztársulat — a főváros ekkor pótszerződést kötött, amely a gáz egységárát világítási célokra 10 krajcárban, ipari célokra 8 krajcárban maximálta. Ez a szerződés szüntette meg a Társulatnak — a gázcső mellett — »egyéb« világítási vezetékek lefektetésére vonatkozó kizárólagos jogát, amely megakadályozta a fővárosban a villamosáramfejlesztő vállalatok alakítását és a villanyvezetékek lefektetését.

Ezt az 1891-ben kötött szerződést a főváros már nem hosszabbította meg.

Abban az időben már Európa-szerte általános irányzat volt, hogy a kultúrállamok nagy városai házikezelésbe vették a közüzemeket, Budapest akkori polgármestere: *Bárczy* István felismerte a kulturális haladásnak azt a korszerű követelményét, hogy a városi közületek kormányzása nem merülhet ki csupán a polgárok ügyes-bajos dolgainak adminisztrálásában, hanem magasabbrendű feladatokat is kell megoldaniok, Budapestnek pedig különösképen olyan hivatást kell betöltenie, amely méltó az ország fővárosához és gazdasági centrumához. Ebbe a nagy koncepcióba illesztette be Bárczy István polgármester azt a programmpontot is, hogy a polgárság elsőrendű szükségleteinek megfelelő kielégítését a monopolisztikus közszolgáltatások, vagyis a nagyüzemek városi kezelésbevételével kell biztosítani s egyszersmind a vállalatok megengedhető üzleti hasznát a közület, vagyis a főváros számára kell megszerezni.

Így vált valóra a Gázművek községesítése, amit természetesen hosszas előkészítő munkálatok előztek meg. A székesfőváros Tanácsa már 1902. januárban utasította *Heuffel* Adolf középítési igazgatót a gázüzem házikezelésbevételének tanulmányozására. A középítési igazgató a házikezelést javasolta. A közgyűlés 1907. februárban rendelte el a Gázművek értékbecslését. Az öttagú becslőbizottságba a főváros *Forbáth* Imre dr. műegyetemi tanárt és *Kajlinger* Mihály vízműigazgatót, a Légszesztársulat pedig K. *Jónás* Ödön és *Pfeifer* Ignác műegyetemi tanárokat küldötte ki, *Bánki* Donát műegyetemi tanár elnöklete alatt. A Légszesztársulat két szakértőjét később *Fodor* István, a Budapesti Általános Villamossági Rt. vezérigazgatója és *Hieronymi* Károly volt kereskedelemügyi miniszter váltotta fel.

A törvényhatóság közgyűlése 1909. május 26-án határozta el a Gázművek megváltását és *Heltai* Ferencet, az Általános Osztrák-Magyar Légszesztársulat igazgatóját szerződtette a székesfőváros Gázműveinek vezérigazgatójává, akinek nagy gonddal kidolgozott terjedelmes javaslataira a bel- és külföldi szakértőkből álló bizottság a következő fontosabb határozatokat hozta.

A két Ferencvárosi gázgyár fenntartandó, a Józsefvárosi és a Budai gázgyár lebontandó, — az óbudai Homokos-dűlőben fekvő 112.000 négyszögöles területen új gázgyár építendő, 500.000 m³ napi, illetve 100 millió m³ évi maximális termelésre.

A székesfőváros tanácsa az új gázgyár építési terveinek és költségvetésének elkészítésével *Weiss* Albert zürichi gázgyári igazgatót, *Bernauer* Izidort, a budapesti gázgyár igazgatóját és *Schön* Győző üzemvezető főmérnököt bízta meg. A részletes terveket egy bel- és külföldi szakértőkből álló bizottság vizsgálta át és kivitelre ajánlotta. A törvényhatóság közgyűlése 1910. június 23-án engedélyezte a költségeket és nyomban meg is indultak a lipótvárosi új gáztartók építésének, valamint a csőhálózat kiépítésének és az óbudai gázgyár építkezésének előmunkálatai. Közben

megtörtént a Légszesztársulat tulajdonát alkotó Gázművek ingatlan és ingó vagyonrészeinek, berendezéseinek, anyagkészleteinek és künnlevőségeinek értékbecslése, amely értékek megváltása fejében a főváros összesen 21,864.725·15 koronát használt fel.

Ilyen előzmények után következett be 25 évvel ezelőtt 1910. december 15-én délután 6 órakor az üzem hivatalos átvétele, amikor dr. *Bárczy* István polgármester, az Általános Osztrák-Magyar Légszesztársulat budapesti igazgatóságának elnökétől: *Radócza* Jánostól jelképesen átvette a Gázműveket és átadta *Heltai* Ferencnek, mint a Budapest Székesfőváros Gázművei bejegyzett cég vezérigazgatójának.

A Gázműveknek a főváros igényeihez és a modern technika fejlettségéhez szabott kiépítése természetesen — a Légszesztársulatnak fizetett megváltási összegen felül — még további hatalmas befektetéseket követelt.

Az átvétel időpontjában az üzem berendezései teljesen kihasznált, leromlott állapotban voltak, a négy öreg gázgyár együttes termelőképessége nem volt több napi 280.000 m³-nél, holott az átvétel hónapjának végén a napi gázeladás már 282.000 m³-re emelkedett. Az óbudai új gázgyár építkezési munkálataival párhuzamosan a csőhálózatot ki kellett bővíteni, Budán és a Tomcsányi-utcában új gáztartókat kellett építeni, a Ferencvárosi gyárban új kemence- és tisztitóberendezés, Budán vízgázfejlesztő berendezés létesült.

A leghatalmasabb teljesítmény volt természetesen az *óbudai* gázgyár építkezése. A gázgyár legfontosabb részének: a gázfejlesztő berendezés rendszerének kiválasztása Európa összes modernebb berendezéseinek tanulmányozása alapján történt és a választás a Koppers-féle regeneratív rendszerű horizontális kamarakemencékre esett. Az épülő telepet szegélyező Dunaparton 1850 méter hosszú partvédművet kellett létesíteni és az egész területet a Duna Lánchídi 0-pontja felett 8·2 méterrel fel kellett tölteni, kereken egymillió köbméter anyaggal. Hatalmas munka volt még az egyenkint 100.000 m³ ürtartalmú, 37 és ½ méter magas két gáztartó, a szén- és kokszszállító, valamint a kokszfeldolgozó berendezés építése is. Az óbudai gázgyár építése, a lakóteleppel együtt, de a telekérték nélkül, kereken 26 millió pengőbe került, több mint száz cég dolgozott rajta, olykor több, mint 1700 munkással. A munkák 90 százalékát a hazai ipar végezte.

A gáztartók, új berendezések és egyéb kapcsolatos létesítmények költsége, a Légszesztársulatnak fizetett megváltással együtt, összesen 62,104.187·26 koronát (mai érték szerint 72,040.857·20 pengőt) tett ki, ez az összeg tekinthető tehát annak a tőkének, amit a székesfőváros a Gázművekbe fektetett.

Az óbudai gázgyár 1913. október 16-án került üzembe, mire 1913. december 20-án a budai gázgyár, 1914. március 31-én pedig a Józsefvárosi gázgyár beszüntette üzemét.

A már több mint félév óta kifogástalanul működött új gázgyárat *Bárczy* István polgármester 1914. június 15-én mutatta be ünnepélyesen a székesfőváros törvényhatóságának és a kormány képviselőinek.

Amint Nagy-Budapest fogalma, úgy a székesfővárosi Gázművek megalkotása, kiépítése és ezzel a közérdekű üzemek községesítésének megindítása is egybeforrott ama korszak kiváló polgármesterének: *Bárczy* Istvánnak személyével. De egybeforrott azokkal a kiváló személyiségekkel is, akik néki méltó munkatársai voltak: dr. *Buzáth* Jánossal, a főváros világítási ügyosztályának akkori tanácsnokával,

aki ebben az ügyosztályban a Gázművek és a többi nagy üzem községesítésének óriási munkáját vezette, — továbbá kiváló munkatársával: *Borvendég* Ferenccel, aki később a következő válságos időkben is erős támasza maradt a Gázműveknek; dr. *Heltai* Ferenccel, a Gázművek első vezérigazgatójával, aki 1913. február havában a székesfőváros polgármestere lett és aki már nem láthatta meg a nagy mű befejezését, mert 1913. augusztus 10-én elhúnyt. Egybeforrott dr. *Ripka* Ferenccel, akit a főváros 1910-ben szerződtetett a Gázművekhez központi igazgatónak, aki Heltai Ferenc örökébe lépett, mint az üzem vezérigazgatója és az maradt 1924-ig, amikor a főváros kormánybiztosa, majd 1925-ben főpolgármestere lett. Végül egybeforrott a Gázművek községesítése *Rózsa* Károly emlékével, aki a Budapesti Hirlap hasábjain folytatott egészen elszigetelt hirlapírói harcot a községesítés eszméjéért. 1911-ben kezdte működését a Gázműveknél mint főtitkár, később mint igazgatóhelyettes, 1921-ben az üzem kereskedelmi igazgatója, 1926-ban pedig vezérigazgatója lett.

Alig mult el 1914. júniusában az új gázgyár bemutató-ünnepélye, amikor Szarajevóban bekövetkezett a végzetes merénylet, melynek nyomán kitört a *világháború*. Ezzel, a fiatal üzemre is a súlyos megpróbáltatások korszaka nyílt meg. Az alkalmazottak jelentékeny része hadbavonult, helyüket idősebb, gyakorlatlan, fegyelmezetlen emberekkel, hadifoglyokkal kellett pótolni s a visszamaradt használható munkaerőknek valóban rendkívüli erőfeszítést kellett kifejteniök az üzem szolgálatában, mégpedig hónapról-hónapra és évről-évre nyomasztóbb életviszonyok között.

A háború első évében, takarékossági okokból csupán a közvilágítást csökkentették 31.000 lángról 16.000-re. A sok magánháztartás megszűnése folytán a gázfogyasztás kezdetben csökkent, de az 1915. év folyamán — a tüzelőszerek és a petróleum beszerzésének nehézsége miatt, valamint a háborús ipar bekapcsolódása folytán — a gázszükséglet ugrásszerűen 83·7 millió m^3-ről 91·7 millió m^3-re, vagyis közel 10%-kal emelkedett.

Csakhamar jelentkezett és máig sem maradt el a háború rendes velejárója és a külföldi szénre utalt gázgyárak legnagyobb réme: a szénbeszerzés gondja és nehézségei. Az üzem széntartaléka már az 1915. év folyamán a legaggasztóbb minimumra csökkent és Ripka Ferenc vezérigazgatónak valóban emberfeletti küzdelmébe került, az illetékes hatósági tényezők támogatásának és az üzemi személyzet önfeláldozó munkájának állandó igénybevételével, elhárítani az üzembeszüntetés katasztrófáját. Ilyen volt a helyzet az 1916—1918. évek folyamán is. A közönséget hirdetmények útján a legnagyobb takarékosságra hívták fel, annál is inkább, mert a háztartási szénbeszerzés nehézségeinek fokozódása miatt mindenki a gázhasználatra tért át. Ezért később korlátozni kellett a gázfogyasztást az előző évi mennyiség 80 százalékára, ami úgy volt elérhető, hogy a gázhasználatot csak a nap bizonyos óráira szorították. Ezekben az években kezdték meg a kőszéngáznak hazai szénből termelt generátorgázzal való keverését. Közben a szén és minden egyéb üzemanyag állandó drágulása miatt, a külföldi gázgyárak példájára, fel kellett emelni a gáz egységárát és pedig az 1917. év végén az addigi 20 fillérről 26 fillérre, az 1918. év elején pedig 36 fillérre.

Ilyen viszonyok között következett be a fegyverletétel, a hadsereg és a Monarchia felbomlása és 1918 október végén a *forradalom*. A hadifoglyok és az üzemhez vezényelt népfelkelők november 1-én elhagyták az üzemet, amelynek a vezetősége ismét a legbonyolultabb akadályokkal és nehézségekkel került szembe. Az önállóvá

lett cseh kormány legelső intézkedése volt, hogy a Csehország és Magyarország közötti forgalmat megszüntette, ami a gázszénszállítás teljes beszüntetését jelentette. A budapesti gázgyárnak akkor csak néhány napra való gázszénkészlete volt. Kizáróan *Vázsonyi* Jenő szénkormánybiztos és *Rau* Gottlob országos szénbizottsági elnök erélyes intézkedéseinek volt köszönhető, hogy az országban még feltalálható és gázgyártásra csak valamiképen is felhasználható szénkészleteket sürgősen a budapesti Gázművekhez irányították és hogy ilymódon az 1918—1919-i tél végéig fenn lehetett az üzemet tartani. Az 1919. évben kénytelen volt a gázgyár már az óbudai kamarakemencékben is hazai barnaszenet gázosítani, amelynek koksza nem sült össze, — emiatt egy-egy gázfejlesztőkamra kiürítésének és újratöltésének ideje a géperővel elérhető 10 percről egy teljes órára növekedett, a kemencék falai pedig erősen rongálódtak. Emellett nagy mértékben csökkent a termelt gáz mennyisége, romlott a minősége, rengeteg bajt okozott a barnaszén nagy kéntartalma és egyéb ártalmas termékei, amelyek az összes üzemi készülékeket, csővezetékeket, különösen a gázmérőket megrongálták és idővel tönkretették. A gáz árát az 1919. év elején már 53 fillérre kellett emelni.

Ilyen helyzetben érte a Gázműveket az 1919. március 21-én kikiáltott proletárdiktatúra, amely egy gázgyári lakatost rendelt ki az üzemhez termelőbiztosnak, a Gázművek felelős vezetőit pedig elmozdította.

Még fegyveres vörös katonák cirkáltak Budapest utcáin, amikor a Gázművek tisztviselőiből alakult bizottság kitűzte a nemzeti lobogót az igazgatósági épületre és eltávolította az üzem személyzetéből a forradalmi elemeket.

A proletár-diktatúra alatt még kísérlet sem történt a külföldi szén beszerzésére és csak a diktatúra bukása után visszatért igazgatóság, elsősorban *Ripka* Ferenc vezérigazgató hosszas fáradozásai révén sikerült némi gázszénhez jutni. Az entente szénbizottságának támogatása mellett sikerült a cseh kormánnyal szerződést kötni napi 350 tonna gázszén és 100 tonna kohókoksz szállítására, amihez ezer vasúti kocsit kellett a cseh államvasutak rendelkezésére bocsátani. 1919 karácsonyra meg is érkeztek Ostrauból a szénküldemények, amelyek azonban csakhamar elmaradtak, úgyhogy újra a hazai barnaszénre volt a gázgyár utalva, aminek súlyos üzemzavarokat okozó hártányaitól csak úgy tudott szabadulni, hogy — nagy nehézségek árán — a Saarvidékről hozatott francia szenet és Párizsból kokszot.

A kezdetben jól haladó saarvidéki szénszállítás az 1922. év végén megakadt, úgyhogy egy napon csak a bécsi gázművektől kölcsönkapott 100 vagón szén mentette meg az üzemet az átmeneti beszüntetéstől. A szénellátás csak az 1923. év végén került rendes mederbe, amikor az ostrau-karvini és felsőszileziai szén szállítására sikerült megegyezni.

Újabb nagy nehézség merült fel azonban a magyar korona-értéknek 1924-ben bekövetkezett katasztrófális zuhanásával. A már előző két évben jelentkezett devizabajok rohamosan fokozódtak, a szén kifizetéséhez szükséges cseh koronákat olyan késedelmesen kapta meg a gázgyár, hogy például a januárban felhasznált szén mázsája nyomban kifizetve 27.750 papírkoronába került volna, mire azonban a szükséges devizát megkapta, már 64.000 koronát kellett érte fizetni, míg a közönség által a szolgáltatással egyidőben elfogyasztott gázért csak a termelés idején érvényben volt gázárat szedhette be. Így állott elő az a helyzet, hogy — jóllehet a gáz egységárát, amely 1919-ben már másfél papírkorona volt, a korona-érték hanyatlását követve

fokozatosan 1200 papírkoronáig emelte a főváros, — aranyértékre átszámítva a gáz köbméteréért 1922-ben 3, sőt csak másfél arany fillért, az 1923. év első felében pedig átlag 4 aranyfillért kapott. Ez természetesen még hosszú időn át éreztette hatását a Gázművek üzleti mérlegében. Ehhez járult még a külföldi kokszbőség, amely a koksz árát a békeparitásig nyomta le, holott a szén ára akkor többszöröse volt a békeárnak.

A Gázművek vezetősége még ezekben a nehéz időkben is új létesítményekkel igyekezett az üzem rentabilitását emelni avagy a nemzetgazdasági érdekeket szolgálni, — mert 1920-ban berendezkedett az üzem az addig egyáltalán nem értékesített barnaszén-kátrány feldolgozására, 1921-ben pedig a cseppfolyós ammóniák és szalmiákszesz termelésére, hogy pótolja a Nyugat-Magyarország elszakításával elvesztett egyetlen magyar ammóniákgyárat.

Az 1924. év második felében, a magyar korona értékének állandósulásával, nyugodtabb gazdasági helyzet alakult ki és a Gázművek vezetősége hozzáfoghatott a válságos évek káros maradványainak eltakarításához. Megkezdte a barnaszénből termelt gáz által súlyosan megrongált üzemi berendezések, csővezetékek és gázmérők javítását, illetve kicserélését, ami milliókba került. Ekkor épült az óbudai gázgyár szénőrlő és keverő berendezése is, amelynek segítségével az olcsóbb aprószenet nagyobb arányban lehet felhasználni és a koksz minősége is javult.

Az 1924. év folyamán hagyta el a Gázművek vezérigazgatói székét dr. *Ripka* Ferenc, aki a legviharosabb években páratlan energiával kormányozta a vállalatot és azt újból a konszolidáció útjára vezette vissza. A Kormányzó úr Őfőméltósága dr. *Ripka* Ferencet a Gázművek vezérigazgatói székéből a székesfőváros kormánybiztosi tisztjébe emelte, majd 1925-ben a törvényhatóság közgyűlése Budapest főpolgármesterének választotta meg. — Utódja *Rózsa* Károly kereskedelmi igazgató lett, mint vezérigazgatóhelyettes, 1926-ban pedig mint vezérigazgató. A székesfőváros Tanácsa ugyanekkor *Schön* Győző műszaki igazgatót helyettes vezérigazgatóvá, a székesfőváros közigazgatási karából 1924-ben a Gázművek szolgálatába átlépett dr. *Véssei* Ede tanácsi főjegyzőt, illetve 1916. november óta gázgyári igazgatót pedig 1927-ben a vállalat kereskedelmi igazgatójává nevezte ki.

A gazdasági viszonyok javulásával az üzem hozzáfoghatott a gáz minőségének, fűtőértékének fokozatos javításához, ami azonban a gázmérőnkinti fogyasztás csökkenését eredményezte. Ezt a hanyatló irányzatot a gázfőzők és takaréktűzhelyek bérbeadásával szerzett új fogyasztók révén ellensúlyozta. A gáz egységárát, — a háború előtti 20 aranyfillérrel szemben 20 pengőfillérre szállította le, az ipari fogyasztóknak pedig messzemenő kedvezményeket biztosított. Az óbudai gázgyár termelőképességének fokozása érdekében, másrészt a kokszpiac akkori hanyatlása miatt az óbudai telepen vízgázgyár létesült, amelynek építése 1927-ben nyert befejezést. Ez lehetővé tette, hogy a gáz fűtőértékét 3500 kalóriáról 4000-re emelje az üzem, vagyis a fogyasztó-közönség a gáz egységárának emelése nélkül 15 százalékkal nagyobb értékű gázhoz jutott, ami ugyanilyen arányú ármérséklést jelentett. Ennek az üzem üzleti mérlegére gyakorolt hatását fokozott propagandával kellett ellensúlyozni, aminek érdekében a Rákóczi-úton bérelt helyiségekben csoportosíttattak az üzem mindama szervei, amelyek közvetlenül intézik a gázfogyasztók ügyeit, illetve amelyeknek a szolgálatát a fogyasztók közvetlenül veszik igénybe. Jó szolgálatot tettek a gázpropagandának a magyar királyi Technológiai Intézet kiállítási és bemutató-

termeiben rendezett előadások és főzőversenyek is. Sor került a közvilágítási gázlámpákra is, amelyeknek egy részét nagyfényű, modern lámpákra cserélte ki a gázgyár.

Az üzemet reorganizáló, sőt az újabb fejlődés magaslatára emelő hatalmas munkát, jellemző szívósággal és energiával vezette *Rózsa* Károly vezérigazgató, akit 1929. május 19-én úgyszólván a munkaasztal mellől ragadott el a gyilkos kór, hogy néhány nap alatt végezzen vele. Halála után három évig *Schön* Győző helyettes vezérigazgató vezette a Gázműveket, az elődei nyomán járó tapasztalatokkal és lelkiismeretességgel. Erre az időre esik a Svábhegynek és a Zugligetnek, majd Kispestnek, 1931-ben pedig a Római-fürdőtelepnek a gázhálózatba való bekapcsolása.

A gázfogyasztás, amely 1931-ben 97,000.000 m^3 fölé emelkedett, az 1931 nyarán elrendelt bank- és devizazárlattal megindult gazdasági leromlás következtében újra hanyatló irányzatot mutatott, amit a legerősebb propaganda-tevékenységgel csak mérsékelni lehetett, de megakadályozni nem. A valutáris nehézségek miatt viszont a külföldi kokszbehozatal hirtelen megszűnvén, a közönség pánikszerűen rohanta meg a Gázművek koksztelepeit, de a kokszforgalom helyes irányításával sikerült a főváros közönségének szükségletét teljes mértékben kielégíteni.

1931-ben olvasztották a Gázművekbe a Székesfővárosi Központi Tüzelőszerraktárt és azóta a Gázművek szerzi be — a BSzKRt, az Elektromosművek és a Vízművek kivételével, — a főváros valamennyi hivatalának, intézményének és üzemének szén- és tüzifaszükségletét és a Gázművek látja el a fővárosi alkalmazottakat tüzelőanyaggal. Ugyanebben az évben kapcsolódott be a gázgyár a pestkörnyéki földgázkutatás munkájába is, mely célra 50.000 pengőt állított be költségvetésébe.

A polgármester 1932. április 4-én dr. *Véssei* Ede kereskedelmi igazgatót bízta meg a Gázművek vezetésével, akit 1935. július 1-től kezdve vezérigazgatónak szerződtetett.

Az 1932. év folyamán a külföldi gázszénszállítmányok ellenértékének kiegyenlítését ismét súlyos akadályok nehezítették meg, mert a Magyar Nemzeti Bank által kiutalt devizák nem fedezték a szükségletet és a Gázműveknek a szénszállítócéggel szemben fennálló tartozása napról-napra növekedett. Hátrányos volt az üzemre nézve a magyar kormánynak az az intézkedése is, amellyel a központi fűtésre használt gázgyári koksznak hazai szenekkel való keverését rendelte el. Minthogy a devizatranszferálás az 1933. év folyamán még inkább megnehezült és ennek folytán a Gázművek eladósodása fokozódott, kénytelen volt az üzem olyan ország felé tájékozódni, amelyekkel a magyar mezőgazdasági vagy ipari áruk exportja révén a szén vételárának transzferálására jobb lehetőség kínálkozott. Így tért át a Ruhr-vidéki és anatóliai szén használatára, a cseh bányákkal kötött és 1934. június 1-én lejárt szénszerződést pedig nem hosszabbította meg.

Az 1934. év elején üzembe került az óbudai gázgyárban létesített *benzolgyár*, amely azóta kifogástalanul működik, kitűnő minőségű benzolt termel, amelynek egy részét külföldön helyezi el az üzem.

A gázfogyasztás csökkenő irányzatának ellensúlyozására a legélénkebb propagandát igyekszik a gázgyár kifejteni, amire igen hatékony segítőeszköznek bizonyultak a Vilmos császár-úton az 1933. év elején berendezett új minta- és előadótermek és tanfolyam-konyhák, másrészt a háztulajdonosoknak, illetve a lakóknak nyujtott messzemenő szerelési kedvezmények. Folytatja a magyar szenek alkalmazását célzó kísérleteket is, amelyek már gyakorlati eredményre is vezettek, figyelemmel kíséri

a gázgyártás üzletkörébe vágó összes újításokat, a földgázkutatást és elsősorban foglalkozik a gázárszabás korszerű módosításával, amely egyrészt nagyobb fogyasztásra serkent, de a mellett figyelembe veszi az egyes fogyasztó-rétegek teherbíróképességét.

Ez a történeti vázlat azt mutatja, hogy a fővárosi Gázművek e negyedszázados életében csak három és fél év normális béke esztendő, a többi háború, a forradalmak és az általános gazdasági válság idejére esett, meg nem szűnő küzdelmekkel és minden erőfeszítést igénybevevő nehéz munkával. De azt is mutatja ez a történeti vázlat, hogy a székesfőváros Gázművei a sokszor végveszedelemmel fenyegető katasztrófákkal folytatott küzdelmei közepette is megállta helyét és teljesítette közüzemi hivatását, amelynek az a lényege, hogy egyaránt szolgálnia kell úgy a fogyasztó-közönség igényeit, mint a főváros pénzügyi érdekeit.

Az óbudai gázgyár üzembehelyezésének évétől, 1913-tól az 1934. év végéig a gázfogyasztók száma 47.121-ről 111.360-ra, a bérbeadott gázfogyasztókészülékek száma 4000-ről 148.233-ra, a csőhálózat hossza 748 kilométerről 912 kilométerre emelkedett. A gázfogyasztás mértéke változó hullámvonalat, sőt töréseket mutat, mert az 1913. évi 83·2 millió köbméterről emelkedve az *1917. évi 105.6 millió köbméterrel elérte az eddigi maximumot*, azután fokozatosan lesüllyedt az *1919. évi 58.7 millió köbméterrel az eddigi mélypontig*, azután ismét emelkedett az 1931. évi 97·2 millió köbméterig, majd ismét csökkenés állott be, amit azonban az 1934. évi 88·2 millió köbméternél sikerült megállítani.

Az ismertetett technikai újítások és új berendezések fokozatosan javították az üzem gazdaságosságát. Ezt mutatja a gáz tiszta önköltségének alakulása, amely az 1925. évi 7·13 pengőfillérről 1934-ig 2·80 fillérre csökkent.

A főváros által a Gázművekbe fektetett tőke az 1934. évi zárszámadás szerint 72,040.857·20 pengő. Erre az üzem az 1934. év végéig fizetett a fővárosnak 15,741.034·8 pengő tőketörlesztést és 35,144.606·65 pengő kamatot. *Az 1934. év végéig eltelt 24 év alatt* az üzem üzleti eredményeiből — pengő értékre átszámítva — a következő szolgáltatásokat teljesítette: utcai közvilágításra és a városi épületek gázvilágítására 39,190.465·12 pengőt fordított, új beszerzésekre és beruházásokra 28,517.896·41 pengőt költött, 870.576·82 pengőt az önbiztosítási alapba, 3,766.432 pengőt pedig az értékcsökkenési és felújítási alapba fektetett, 6,472·139·53 pengőt viselt értékkülönbözet fejében a főváros részére kedvezményes áron szállított koksz és szolgáltatott gáz után. Cső- és lámpaáthelyezések és megszűnt befektetések leírása címén 1,765.688·04 pengőt számolt el, annuitás fejében megtérített a fővárosnak 50,885.641·49 pengőt, készpénzben pedig a 24 év alatt összesen 20,464.385·14 pengőt szolgáltatott be a községi pénztárba.

Az 1934. év végéig tehát a Gázművek a fővárosnak összesen 151,933.224·55 pengő értékű szolgáltatást juttatott, amely összeg a főváros által az üzembe fektetett 72,040.854·20 pengő tőkének kereken 211%-a.

A fent kimutatott szolgáltatás évi átlagban 6,330.551 pengőnek felel meg, ami évi 8·79%-os jövedelmezőséget jelent. Kétségtelen tehát, hogy a főváros közönsége a Gázművek megváltásával igen jelentékeny bevételi forrás birtokába jutott. Olyan eredmények ezek, amelyek kiállják a versenyt a külföldi gázgyárak és a hazai iparvállalatok legkedvezőbb üzleti eredményeivel is. Szemléltetően mutatja ezt az a számítási példázat, amely szerint — feltételezve, hogy a budapesti gázmű részvény-

társaság volna és a még le nem törlesztett tőketartozás tekintetnék részvénytőkének, a szolgáltatások összege pedig az osztaléknak — a fővárosi Gázművek osztaléka 1925-ben a részvénytőke 9·5%-ának, 1932-ben 18·5%-ának, 1934-ben 14·08%-ának felelne meg.

Jóllehet ezek a szolgáltatások a termelt gáz köbméterét 1934-ben 8·98 fillér költséggel terhelték, mégis az 1934. évi zárszámadás szerint az értékesített gáz köbmétere után bevételezett 17·78 fillér, mint átlagos egységár, olcsóbb a berlini gázgyár 1933. évi 13·92 pfenniges átlagos egységárnál, mert az 19·07 pengőfillér egységárnak felel meg. A németországi 53 nagyobb gázgyár átlagos egységára 1933-ban 17 Pfennig volt, ami 13·5 pengőfillérnek felel meg. *A budapesti gázár tehát a legalacsonyabb Közép-Európában*, a bécsi gázgyár kivételével, amely azonban nem fizet annuitást és a városnak nyujtott szolgáltatásai is jóval kisebbek.

Az alacsony gázárban kifejezett szociális szolgálat mellett a Gázművek még sok egyéb vonatkozásban is tett értékes szolgálatokat a főváros közönségének és az ország közgazdaságának, mert új iparágakat teremtett hazánkban, úgy mint kátrányfeldolgozó-telepet, ammóniákgyárat, benzolgyárat létesített, meghonosította a gázmérők, gázfogyasztókészülékek, chamotte kövek gyártását.

Mindezzel sok hazai gyárat juttatott munkához, sok külföldről behozott terméket (olajokat, benzolt, ammóniákot, gázkészülékeket stb.) szorított ki az országból, illetve pótolt hazai gyártmányokkal, a magánszerelő-ipart évenkint több százezer pengőre menő állandó keresethez juttatta és tekintélyes mértékben foglalkoztatja a hazai szénbányákat, a generátorgáz fejlesztéséhez és újabban a gázszénnel való részleges keveréshez alkalmazott hazai szenek felhasználása révén.

Nagyon széles körre kiterjedő nemzetgazdasági létérdekeket szolgál tehát a gázgyár, amikor a maga üzemét nemcsak fenntartani, hanem fejleszteni is törekszik. Ennek a fejlesztésnek legfőbb eszköze természetesen a *gázpropaganda*, amit a főváros Gázművei teljes erővel állított sorompóba. Ennek a propagandának meg is van a jogosultsága, ha figyelembe vesszük, hogy Budapesten a lefektetett gázcsőhálózat mentén még 80.000 lakás és 60.000 fürdőszoba van gáz nélkül. Még tágabb tere nyílik a gázfogyasztás kiterjesztésének az ipar terén, mert fővárosunkban 60.000 iparos és 2000 ipartelep üzemébe lehet még a gázt bevezetni. Szinte beláthatatlan lehetőségekre nyit teret a gáznak, mint távfűtőanyagnak alkalmazása, a város-fűtés, a pestkörnyéki földgáz feltárása és a hazai szenekből való gázgyártás problémája.

Termelés. *Gáz.* A gázgyár 1935. évi gáztermelése 89,634.400 m³ volt, amely mennyiség 1,417.900 m³-rel (1·607%-kal) haladja meg az 1934. évben termelt 88,216.500 m³ gázmennyiséget és 365.600 m³-rel (0·406%-kal) marad alatta az 1935. évre előirányzott 90,000.000 m³ gáztermelésnek.

Az egyes gázfajtákból termelt mennyiségek és azok százaléko aránya a következő:

	1934.		1935.	
	m³	%	m³	%
Kőszéngáz	64,105.900	72·7	64,390.600	71·84
Generátorgáz	24,110.600	27·3	25.243.800	28·16
Összesen	**88,216.500**	**100·00**	**89,634.400**	**100·00**

A gáztermeléshez felhasznált az üzem 190.155 tonna gázfejlesztőanyagot (kőszenet, barnaszenet és kokszot), 2352·1 tonnával többet, mint 1934-ben. A tonnánkinti átlagos kőszéngázkihozatal az 1934. évi 364·1 m³-rel szemben 361·6 m³ volt, az

átlagos felső fűtőérték pedig 5035 kalória (1934-ben 5012 kalória). A kemencék fűtésére és a kamrák melegentartására felhasznált tüzelőanyag mennyisége kőszénre átszámítva 18·5% volt, tehát megfelelt az előző évek átlagos eredményének.

A gáztermeléshez felhasználást nyert:

	q
Kőszén	1,780.830
Barnaszén	120.671
Generátoraláfűtéshez	329.833
Gőzkazánok fűtéséhez	27.537
Mozdonyok fűtéséhez	2.400
Kátrányüzemhez	7.748
Különféle fűtéshez	268
Eladott szénpor	1.347
Összesen	**2,270.634**

A legnagyobb és legkisebb gáztermelés és gázeladás 1935-ben:

Megnevezés	1935.			1934.			Különbözet 1935-ben	
	nap	m³	az évi termelés, illetve leadás %-a	nap	m³	az évi termelés, illetve leadás %-a	m³	%
Napi termelés:								
legnagyobb	I. 21.	309.200	0·34	II. 7.	305.200	0·35	+4.000	+1·31
legkisebb	VII. 22.	151.900	0·17	VIII. 4.	152.500	0·17	— 600	—0·39
Napi leadás:								
legnagyobb	XII. 24.	313.500	0·35	II. 9.	317.200	9·36	—3.700	—1·17
legkisebb	VII. 28.	122.600	0·14	VII. 22.	126.400	0·14	—3.800	—3·01

A Gázművek szénellátása az 1935. évben símán, fennakadás nélkül bonyolódott le. Az 1935. év augusztus hó 15-én lejárt, egy évre kötött szénszerződést további egy évre, 1936. évi augusztus hó 15-éig, az előző évnél kedvezőbb feltételekkel, meghosszabbította. Az új szerződési évre mindössze 130.000 tonna szén szállítását kötötte le.

A Gázműveknek a Ruhr-szindikátussal a gázszén szállítására vonatkozó új szerződése a márka felár egy részének áthárítása folytán a gázszénbeszerzési költségeket mintegy évi 70.000 pengővel növelte.

A Gázművek az 1935. évben az előző évinél kedvezőbb feltételek mellett 10.000 tonna törökországi gázszén szállítására létesített megállapodást, a szénmennyiség leszállítása után a Magyar Nemzeti Bank a felárat felemelte. A devizafelárak ilyen utólagos megváltoztatása bizonytalanná tesz minden előzetes árkalkulációt.

A Gázművek azokra a fontos nemzetgazdasági érdekekre való tekintettel, amelyek a magyar szeneknek a gázgyártásra való felhasználásához fűződnek, már évek óta beható kísérleteket folytat annak megállapítására, hogy a hazai szenek közül melyek jöhetnének a szóbanlévő célra számításba. Az elmult évben a nagymányoki bányából származó szénnel végzett kísérletek kedvező eredményre vezettek, mert megállapítást nyert, hogy ez a szén más hazai szeneknél nagyobb (15%-os) arányban keverhető a külföldi szénhez, a termelt gáz és koksz mennyiségének és minőségének lényeges megváltoztatása nélkül.

Csőhálózat. A Gázművek gázcsőhálózatát az elmult évben is továbbfejlesztette, amely tevékenység során a következő jelentősebb munkákat végezte el:

Megkezdte a Margit-híd kiszélesítésével kapcsolatos gázvezetéktervezését, elhelyezte az új Horthy Miklós-hidra szerelendő gázvezeték körülbelül $^1/_3$ részét. Új főcsöveket fektetett, illetőleg a régi főcsöveket kiváltotta: Újpesten a Horthy Miklós-úttól északra fekvő új villanegyedben, a fővárosban a XI. kerületben, a Horthy Miklós-úton és Kelenföldi-úton, a III. kerületben az Üröm- és Szépvölgyi-utcában és folytatólag a Zöldmáli-utcán, illetve úton, a II. kerületben a Bimbó-utcától a Pajzs-utcán át a Vérhalom-térig és a Vérhalom-téren, végül Újpesten az Attila-utca és Mildenberger-utca sarkától a Baross-utcáig, az Attila-utcán és Schweidel-utcán át.

Az 1933., 1934. és 1935. évi csőfektetésekről, továbbá a csőhálózatnak ezekre az évekre vonatkozó adatairól az alábbi számok nyujtanak tájékoztatást:

		1933.	1934. évben	1935.
Új főcsőfektetések hossza	m	11.847	12.188	11.058
Megszűnt főcsövek	«	287	182	2.870
Főcsőszaporulat	«	11.560	12.006	8.188
Főcsőkiváltások	«	3.030	2.441	2.055
Főcsőhálózat	«	900.308	912.314	920.502
Főcsőhálózat térfogata	m³	32.008	32.225	32.340
Növekedés hosszban	%	1·286	1·336	0·897
Növekedés térfogatban	%	0·404	0·677	0·359

Az újonnan fektetett és kiváltott főcsövek hossza az 1934. évi 14.629 méterről 13.113 méterre, vagyis 10·36%-kal, az ezen munkákra fordított kiadások összege az 1934. évi 267.774·58 pengőről 249.686·21 pengőre csökkent.

A tatarozási adókedvezmények megszigorítása következtében az 1935-ben kiépített csatlakozóvezetékek száma az előző évhez képest jelentékenyen visszaesett. Az új csatlakozóvezetékek száma 1931-ben 871, 1932-ben 963, 1933-ban 681, 1934-ben 793, 1935-ben 523 volt.

1935. évi december hó 31-én a közterületeken lévő gázcsőhálózat (főcsövek, csatlakozóvezetékek és lámpavezetékek hossza) az előző évi 1,190.312 m-el szemben 8509 m-rel 1,198.821 m-re növekedett.

Gázfogyasztás. 1935-ben a leadott gázmennyiség 89,631.400 m³ volt, 1,401.900 m³r-el, vagyis 1·59%-kal több, mint 1934-ben. A leadott gázmennyiség felhasználását az alábbi kimutatás tünteti fel:

Számla	1935.		1934.		Különbözet 1935-ben	
	m³	összes leadás %-a	m³	összes leadás %-a	m³	%-ban
Közvilágítás	8,399.577	9·37	8,407.499	9·53	— 7.922	— 0·09
Fővárosi épületek	2,508.681	2·80	2,326.448	2·63	+ 182.233	+ 7·83
Magánfogyasztás	74,593.169	83·23	75,480.048	85·55	— 886.879	— 1·17
Saját fogyasztás	1,221.803	1·36	934.651	1·06	+ 287.152	+ 30·72
Értékesített gáz	**86,723.230**	**96·76**	**87,148.646**	**98·77**	**— 425.416**	**— 0·49**
Leadott és hasznosított gáz közötti különbözet	2,908.170	3·24	1,080.854	1·23	+ 1,827.316	+ 169·06
Összes gázleadás	**89,631.400**	**100·00**	**88,229.500**	**100.00**	**+ 1,401.900**	**+ 1·59**

Az ipari gázfogyasztás emelésére a gázgyár az ipari fogyasztók részére rendszeresített fokozat szerinti engedményeket az ipari fogyasztók újabb rétegeire terjesztette ki. Amíg az 1934. évben 792 ipari fogyasztónak nyujtott átlagosan 13·92%-os árengedményt, ami összegben 268.688·07 pengőt tett ki, addig az 1935. évben már 93-kal (11·74%-kal) több, vagyis 885 ipari fogyasztó részesült 392.182·05 pengő összegű átlagosan 17·57%-os árengedményben. Az ipari gázfogyasztás viszont 261.323 m³-re (1·61%) nőtt.

Az egyes ipari fogyasztási csoportokban emelkedett a kisipari fogyasztás 613.178 m³-rel (25·97%), a gyárak fogyasztása 479.861 m³-rel (9·16%), a magánkórházak és szanatóriumok fogyasztása 10.390 m³-rel (1·45%), valamint a reklámvilágítás 1793 m³-rel (17·52%). Ezzel szemben visszaesett a konyhaüzemek fogyasztása 211.190 m³-rel (6·44%), a kereskedők, üzletek irodák stb. fogyasztása 276.224 m³-rel (17·59%) és a közjótékonysági intézetek fogyasztása 58.670 m³-rel (9·19%).

A közjótékonysági intézeteknek nyujtott kedvezmény értéke 42.171·80 pengőről 41.114·40 pengőre csökkent.

A városi épületek és kórházak fogyasztása 228.623 m³-rel, 10·06%-kal, emelkedett, míg a városi iskolák világítására felhasznált gázmennyiség 46.390 m³-rel, azaz 87·21%-kal csökkent annak folytán, hogy a fővárosi iskolák majdnem teljesen az elektromos világításra tértek át.

Jelentékeny mértékben 200.085 m³-rel, vagyis 8·82%-kal haladta meg az állami intézetek és intézmények, a műegyetem, a tudományegyetem és klinikái, valamint a MÁV 1935. évi gázfogyasztása az 1934. évit.

A gázfogyasztás kedvezőbb alakulásához hozzájárult a főváros területén lévő kiadatlan bérhelyiségek számában beálló jelentékeny csökkenés is. A Fővárosi Statisztikai Hivatal közlése szerint a kiadatlan helyiségek száma:

	1934. év III. negyedében	1935. év III. negyedében
Lakás	11.721	8.543
Lakás üzlettel	39	27
Üzlethelyiség	2.355	1.659
Raktár	1.179	1.084
Egyéb helyiség	561	480
Összesen	**15.855**	**11.793**

E szerint a kiadatlan bérhelyiségek száma egy év alatt 25·62%-kal csökkent. 1933. év III. negyede óta, amikor a kiadatlan bérhelyiségek száma a legmagasabb, 16.476 volt, a csökkenés 28·42%.

A fenti adatok figyelembevételével az 1935. év III. negyedében kiadatlanul állott 11.793 bérhelyiség mintegy 57%-ában, vagyis körülbelül 6700 bérhelyiségben van gázvezeték, viszont az utóbbi helyiségek 84%-ában, körülbelül 5600 bérhelyiségben gázfogyasztás is volt.

Csökkent az üzemenkívül helyezett gázmérők száma is. Amíg ugyanis 1934. évi december hó 31-én 6356 lezárt mérő volt, az összes felszerelt mérők 5·52%-a, 1935. évi december hó 31-én ez a szám már 5865-re, a felszerelt mérők 5%-ára esett vissza.

A fogyasztók száma 1935. év folyamán 111.360-ról 113.506-ra, vagyis 2146-tal, tehát 1·93%-kal emelkedett. (1934-ben 1·69% volt a szaporulat.)

A felszerelt bérleti gázfogyasztókészülékek száma 148.233 darabról 9143 darabbal 157.376 darabra emelkedett, tehát 6·17%-kal növekedett. A fogyasztóknál felszerelt bérleti készülékek a következőkép oszlottak meg: 44.158 darab főző, 35.267 darab vasalókészlet, 9083 darab sütő, 40.054 darab gáztűzhely, 949 darab kokszgáztűzhely, 7762 darab fali fűtőkályha, 51 gázradiator, 5712 darab kis vízmelegítő, 10.237 darab nagy vízmelegítő, 3683 darab kokszfűtőkályha, 415 darab fürdőkályha és 5 darab egyéb készülék.

Az elmult év folyamán 10.808 darab főzőt, 8786 darab vasalókészletet, 2759 darab sütőt, 10.517 darab gáztűzhelyet, 238 darab kokszgáztüzhelyet, 1868 darab gázfűtőkályhát, 1927 darab kis vízmelegítőt, 2412 darab nagy vízmelegítőt és fürdőkályhát, 1869 darab koksz fűtőkályhát, 92 darab egyéb készüléket szerelt fel az üzem. A fenti készülékekből 876 darabot adott el.

Az eladott készülékek száma a közönség vásárlóképességének fokozatos romlását mutatja, jóformán kizárólag a bérleti készülékeket veszi igénybe.

A mérőnkénti átlagos fogyasztás az 1934. évi 684 m³-rel szemben 668 m³ volt, tehát 2·34%-kal (1934-ben 1·72%-kal) kevesebb, mint az előző évben. Az átlagos háztartási fogyasztás pedig 506 m³-ről 496 m³-re, tehát 1·98%-kal (1934-ben 6·81%-kal) csökkent. Az átlagos fogyasztásnak ez a jelentéktelen mértékben való visszaesése azonban csak látszólagos, mert a leolvasási idő eltolódása folytán az 1933. évről áthozott 1,516.324 m³ gázmennyiséget az 1934. év javára számolta el a Gázművek. Ha tehát az 1934. évi magánfogyasztást az 1933. évről áthozott 1,516.324 m³-rel 73,963.724 m³-re csökkentjük, viszont az 1934. évi leadott és hasznosított gáz közötti különbözetet ugyanezen mennyiséggel növeljük (a mérők közül 2392 automata mérő 849.392 m³ fogyasztással), úgy megkapjuk a valóságnak megfelelő képet. Ezen módosítások keresztülvitele után az 1935. évi magánfogyasztás 629.445 m³-rel, illetve 0·85%-kal, az értékesített gáz pedig 1,090.908 m³-rel, azaz 1·27%-kal haladja meg az 1934. évi eredményt. Ez a kedvező eredmény nagyrészt annak az akviziciós tevékenységnek következménye, melynek során az üzem a tatarozási adókedvezménnyel kapcsolatos akcióba belekapcsolódott.

Melléktermékek. A melléktermékek értékesítése az 1935. évben kedvező volt, e címen a Gázművek 9,928.161·20 pengőt vételezett be, amely összeg 27.431·20 pengővel haladja meg az 1935. évi előirányzatot és 481.932·12 pengővel több az 1934. évi tényleges bevételnél. A melléktermékek eladásából származó bevétel az összes kiadások 31.67%-át (1934-ben 29·07%-át) fedezte.

Koksz. Az 1935. évben a Gázművek 137.220 tonna saját termelésű és 1209 tonna más származású kokszot adott el, forgalma tehát az előző évvel szemben 7·17%-kal emelkedett. A kokszeladásából 7,986.487·39 pengő volt a bevétele, 288.489·15 pengővel több az 1934. évi bevételnél.

A Gázművek 1934. év végén detailforgalomban (1—20 q-ig) bevezette a szállításkor való fizetés rendszerét, amely a nagyközönség részéről kedvező fogadtatásra talált.

Budapest kokszfogyasztása az 1931—1935. években a következő volt:

Megnevezés	1931-ben	1932-ben	1933-ban	1934-ben	1935-ben
	t o n n a				
Külföldről érkező (ipari koksszal együtt).	66.058	89.264·3	41.130·2	33.437·0	7.983·1
Forgalombahozott saját termelésű gázgyári koksz	131.945·9	114.447·0	102.258·0	106.073·0	123.156·5
Forgalombakerült egyéb koksz	—	7.924·8	—	2.484·2	13.665·7
Összesen	**198.003·9**	**211.636·1**	**143.388·2**	**141.994·2**	**144.805·3**

A hazai szénbányáknak és a tüzelőberendezéseket gyártó gépiparnak a széntüzelés fokozása érdekében kifejtett együttes tevékenysége az elmult évben sem csökkent, sőt annak eredményessége érdekében az érdekelt vállalatok további, igen messzemenő áldozatokat hoztak, amelyek folytán a gázgyár ismét több nagyfogyasztóját veszítette el. Hogy kokszforgalma ennek ellenére mégis kedvezően alakult, azt a tervszerű propagandatevékenység mellett részben annak is köszönheti, hogy viszonteladói révén sikerült koksza részére jelentékeny számban olyan újabb fogyasztókat szereznie, akik eddig külföldi koksszal fedezték szükségleteiket.

Az elmult években számos koksztüzelésre berendezett központi fűtőberendezést alakítottak át barnaszéntüzelésre, miután házadómentességben, illetve tatarozási adókedvezményben csak azok a fűtőberendezések részesültek, amelyek hazai származású szenek, illetve széntermékek eltüzelésére alkalmasak. Hosszas utánjárás eredményeként a pénzügyi hatóságok a Gázművek koksza és az egyéb tüzelőanyagok között az adókedvezmények szempontjából különbséget most már nem tesznek és így remélhető, hogy ez a koksz értékesítése szempontjából káros folyamat meg fog szűnni.

Az öntődei koksz gyártásával — melyre a Gázművek épen az erősbödő verseny káros hatásainak lehető kiküszöbölése miatt rendezkedett be — függ össze, hogy az ipari nagyfogyasztók száma az elmult évben örvendetesen emelkedett. Egyébként, a gyártott öntődei koksz a fémipar szükségletének $^2/_3$-át fedezi és ezáltal mintegy 1200 tonna külföldi koksz behozatalát teszi feleslegessé.

A Gázművek koksztermelését és értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Öntődei	Darabos	Kocka	Dió	Dió II.	Dara	Összesen
	m é t e r m á z s a						
Készlet 1934. XII. 31-én	—	24.743·87	9.152·20	68.870·37	5.305·65	32.412·14	140.484·23
Termelés	15.957·10	335.727·96	30.062·—	693.568·63	223.358·25	125.458·69	1,424.132·63
Összesen	**15.957·10**	**360.471·83**	**39.214·20**	**762.439·00**	**228.663·90**	**157.870·83**	**1,564.616·86**
Készlet 1935. XII. 31-én	4.321·40	12.789·36	2.479·20	16.570·95	11.037·69	20.909·03	68.107·63
Értékesítve	11.635·70	347.682·47	36.735·—	745.868·05	217.626·21	136.961·80	1,496.509·23
Ebből saját felhasználás	42·20	2.013·71	12·60	44.026·10	3.734·65	74.478·40	124.307·66
Eladva	11.593·50	345.668·76	36.722·40	701.841·95	213.891·56	62.483·40	1,372.201·57
Ebből kicsinyben	14·00	18.110·30	—	150.465·11	95.869·30	759·30	265.218·01

Kátrány- és kátránytermékek. A Gázművek kőszén- és barnaszénkátránytermelését és értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Kőszénkátrány	Barnaszénkátrány	Összesen
	métermázsa		
Készlet 1934. dec. 31.	3.002·11	2.740·00	5.742·11
Termelés 1935. évben	71.135·56	35.565·20	106.700·76
	74.137·67	**38.305·20**	**112.442·87**
Készlet 1935. dec. 31.	2.903·50	1.580·00	4.483·50
Értékesíttetett	**71.234·17**	**36.725·20**	**107.959·37**
Ebből lepároltatott	15.636·70	36.620·47	52.257·17
Eladás 1935-ben	**55.597·47**	**104.73**	**55.702·20**

A kőszén- és barnaszénkátrány termékekből 1,040.287·17 pengő folyt be az 1934. évi 966.709·10 pengővel és az 1935. évre előirányzott 851.760 pengő bevétellel szemben.

Mint a fenti kimutatásból kitűnik, a Gázművek a kőszénkátrány termeléséből 55.597·47 q-t feldolgozatlanul, mint nyerskátrányt értékesített, 15.636·70 q-t pedig feldolgozva, termékei alakjában adott el. Az elmult évben a hazai piac felvevőképességének növekedése következtében csökkent a külföldre exportált kátrány mennyisége, amennyiben az 1934. évi 12.100 q-val szemben mindössze 502 q-t exportált.

A belföldön értékesített 55.095·47 q kátrányból a kátrányfeldolgozóipar az előző évinél lényegesen többet, 53.151·86 q-t vett át, amely mennyiség az utolsó 10 évben a legnagyobb volt.

Az 1935. év folyamán a Gázművek kezdeményezésére a hazai kátránygyárak résztvettek az Államvasutak telítőolajszükségletének fedezésében. A Gázművek által kezdeményezett kőszénkátrány nehéz telítőolaj gyártása, valamint az annakidején ugyancsak általa elsőízben gyártott és bevezetett barnaszénkátrány telítőolajtermelés a belföldi szükségletet nemsokára teljesen fedezni fogja.

Az útépítőkátrányokból és porkátrányból 1935-ben 12.497·21 q-t értékesített. A Gázművek az eddig gyártott útépítőanyagok kiváló minőségének fenntartásán kívül újabb útépítőanyagtípusok előállításával és bevezetésével foglalkozott.

Igen nagy mértékben fellendült a kőszénkártány kevertolaj forgalma és a kitermelt nyers naftalint sikerült megfelelő módon értékesíteni.

A barnaszénkártányolajok értékesítése tekintetében az 1935. év igen kedvező volt, úgyhogy az előző éveknél lényegesen alacsonyabb készletek maradtak vissza. Sikerült a Gázműveknek e cikkben is az exportlehetőségeket megteremtenie és a magyar szénlepárlóipart kereken 400.000 pengő értékű exporthoz segítette hozzá.

A szurokpiac helyzete az 1935. év folyamán nem volt teljesen kielégítő.

Ammóniáktermékek. A Gázművek ammóniáktermelését és annak értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Kénsavas ammóniák	Cseppfolyós ammóniák	Szalmiákszesz
	métermázsa		
Készlet 1934. XII. 31.	914·35	76·525	98·74
Termelés 1935-ben	13.870·10	341·410	3.785·28
	14.784·45	**417·935**	**3.884·02**
Készlet 1935. XII. 31.	1.455·60	42·105	138·65
Eladás 1935-ben	**13.328·85**	**375·830**	**3.745·37**

A kénsavas ammoniák belföldi forgalmában kedvező változás következett be, mezőgazdasági célokra 1728 q-t, ipari célokra pedig 3300·85 q-t szállított a gázgyár. Az exportszállításokkal az elmult esztendőben is sikerült a termelési feleslegeket elhelyezni.

A szalmiákszesztermelés értékesítése kedvezően alakult, az eladott mennyiség meghaladta a megelőző évi mennyiségeket.

Az ammoniáktermékekből összesen 328.717·14 pengő bevétele volt a gázgyárnak, 11.450·47 pengővel több, mint az 1934. évben és 122.817·14 pengővel több az előirányzatnál.

Benzoltermékek. A benzoltermékek termelését és értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Nyersbenzol	Mótorbenzol métermázsa	90-es benzol
Készlet 1934. XII. 31.	273	3.330	439·00
Termelés 1935-ben	**14.972·91**	**10.168·75**	**4.318·47**
	15.245·91	13.498·75	4.757·47
Készlet 1935. XII. 31.	**2.120**	**2.007·66**	**260·00**
Értékesíttetett	13.125·91	11.491·09	4.497·47
Ebből ledesztillálva	**12·418·60**	**5.595·90**	—
Eladás 1935-ben	707·31	5.895·19	4.497·47

A benzoltermékekért az elmult évben 572.669·50 pengő (1934-ben 464.255·07 pengő) folyt be, 61.169·50 pengővel több az 1935. évre előirányzott bevételnél. Az év utolsó negyedében a pécsi kokszolómű is megkezdte működését.

A gázgyári melléktermékek forgalmának alakulását az 1931—1935. években a következő oldalon levő összehasonlító táblázat tünteti fel.

A Gázművek akviziciós tevékenysége. A gázfogyasztás emelését célzó és új fogyasztók szerzésére, valamint új fogyasztóterületek megnyerésére irányuló propaganda-tevékenység az 1935. év folyamán visszaesett, mert a m. kir. kormány a tatarozási adókedvezmények engedélyezését megszigorította úgy, hogy ez az igen szépen meginduló akviziciós akció 1935. év folyamán csak igen szerény keretek között volt folytatható. Holott az akviziciós tevékenységnek még tág tere volna, mert a gázzal már ellátott házakban lévő 184.705 fővárosi lakásból 84.088-ban, míg Újpesten 4103 lakásból 2734-ben nincsen gáz. Az üzlethelyiségeknél pedig az arány még jelentősen rosszabb. A propagandatevékenység további kiterjesztésének lényegesebb akadálya a ma érvényben lévő egységes gáztarifa, amely nem biztosítja eléggé a gáznak, mint tüzelőanyagnak a versenyképességét.

Az árszabás módosításával kapcsolatban leszállította a bérbeadott gáztakarék-tűzhelyek bérleti díját, mert a fogyasztók a gazdasági válság nyomása alatt mind nagyobb mértékben tértek át a nagyobb bérleti díjú tűzhelyekről az olcsóbb díjú főzőkre. A bérleti gáztakaréktűzhelyek díja 1935. évi június hó 1-i érvénnyel 1·60 pengőről 1 pengőre nyert leszállítást. A bérleti díj leszállításának kedvező eredménye már az 1935. év folyamán éreztette hatását, mert egyrészt megszűnt a készülékek kicserélésével jelentkező káros folyamat, másrészt a bérleti tűzhelyek száma lényegesen emelkedett.

A központi melegvízellátó berendezések nagymértékű elterjedése folytán az új építésű házak legnagyobb részénél elesik a fürdőszobák gázellátása. Ennek ellen-

súlyozására a Gázművek foglalkozott a központi melegvízellátás gáztüzelésére való berendezésének kérdésével, hogy ezen a téren is sikeresen vehesse fel a versenyt más tüzelőanyagokkal szemben.

Termékeink	1931. év	1932. év	1933. év	1934. év	1935. év
	t o n n a				
Koksz	156.844·5	126.546·3	120.554·4	126.679·4	137.220·2
Kőszénkátrány	4.572·2	4.132·1	3.878·5	6.479·4	5.559·7
Útépítőkátrány és kátrányos porolaj	1.783·5	1.914·5	761·2	1.177·8	1.249·7
Kevertolaj és ny. naftalin	375·3	393·1	338·3	270·6	279·1
Nyers antracén	—	—	—	—	15·2
Kőszénszurok	—	80·0	743·2	199·5	46·7
Könnyűolaj	40·1	58·4	65·5	43·7	14·6
Barnaszénkátrány	—	—	—	—	10·4
Nyers Diesel-olaj	31·1	—	—	—	—
Raff. Diesel-olaj	545·0	35·1	442·7	273·5	297·3
Kreosotdús-olaj	270·1	210·9	289·0	272·3	653·9
Paraffinolaj	—	—	—	—	—
Présolaj	280·0	178·6	265·3	303·3	965·6
Parafin-pikkely	61·3	52·9	33·5	57·6	55·8
Barnaszénszurok	2.270·3	1.654·8	1.735·8	1.045·9	1.540·0
Cseppfolyós ammoniák	38·9	35·6	20·3	39·1	37·5
Kénsavas ammoniák	989·1	655·5	2.505·2	1.506·7	1.332·9
Szalmiákszesz	352·2	306·4	348·4	340·3	374·5
Használt gázolaj	176·9	223·2	201·3	183·8	203·4
Használt gáztisztító anyag	3.594·4	1.227·1	2.222·9	414·0	104·7
Benzolgyári termékek:					
Nyersbenzol	—	—	—	9·8	70·7
Előpárlat	—	—	—	14·2	14·9
Mótorbenzol	—	—	—	349·4	589·5
90-es benzol	—	—	—	125·8	449·7
Nyers solventnafta	—	—	—	12·2	22·9
Tisztított solventnafta	—	—	—	—	10·0
Desztillációs maradék	—	—	—	114·1	124·9
Tisztított toluol	—	—	—	—	4·9
Tiszta toluol	—	—	—	—	1·8

A Gázművek akviziciós akciója keretében az 1935. évben 275 lakóházban vezetett be gázt és ezekben 3496 háztartást kapcsolt be a gázfogyasztásba. Az év folyamán újonnan felszerelt készülékek száma 9671 darab volt. Az ipari fogyasztás fokozására 694 fogyasztónál fejtett ki tevékenységet. Az akviziciós munkák összértéke 455.988·79 pengő volt, mely összegből a műveket véglegesen 109.488·65 pengő befektetés terheli.

Az elmult év folyamán a Gázművek elkészítette a gáztarifatervezetet, amely két alapelven épült fel és pedig egyrészt senkinél sem drágítja meg a háztartási gáz használatát, másrészt a havi átlagot meghaladó fogyasztás után lényeges ármérséklést biztosít. A tervezet elfogadása reménlhetőleg a fogyasztás emelkedését fogja előidézni.

Az elmult évben a kokszfogyasztás emelése érdekében a Gázművek erőteljesebb propagandát indított s ezenkívül pályázatot írt ki olyan kokszkazánok szerkesztésére és gyártására, amelyek a tüzeléstechnika legújabb fejlődésének eredményeit értékesítve, a koksznak a lehető leggazdaságosabb kihasználását teszi lehetővé. A pályázatra

több értékes pályamunka érkezett be és ezek között a kivitelre alkalmasak pályadíjat nyertek. Ugyancsak a kokszfogyasztás terjesztése érdekében a Gázművek kokszkályhákat 5 éves részletfizetés mellett bocsát a közönség rendelkezésére.

Városi irodák. A Gázművek városi irodáinak teljesítménye az 1934. évhez képest csökkenést mutat, ami elsősorban az átalakítási és tatarozási munkálatokra engedélyezett adókedvezményeknek a pénzügyi hatóságok részéről történt megszigorításából ered. Az erőteljes propagandának köszönhető, hogy a fentiek ellenére úgy a fogyasztók, mint a kihelyezett fogyasztótárgyak száma jelentős mértékben növekedett.

Az összes elvégzett munkák száma a megelőző évvel szemben 7743 darabbal (2·4%-kal) a gázmérők körüli munkák száma 4058 darabbal (5·5%-kal), a vezeték-, készülék- és egyéb szerelési munkák száma pedig 3425 darabbal (1·5%-kal) csökkent. A felszerelt vezetékek hossza 90.276 fm-rel (45%-kal), a felszerelt készülékek száma pedig 11.093 darabbal volt kevesebb az 1934. évinél.

Az elhárított üzemzavarok száma 260 darabbal csökkent, egyrészt a száraz gázmérőállománynak növekedése, másrészt az elavult vezetékek további rendszeres kicserélése folytán.

A gázmérők körüli munkák apadása elsősorban a lakásváltozások számának csökkenésére vezethető vissza. Az újonnan felszerelt mérők száma 13.070 darabról 10.097 darabra, a lelszerelések száma pedig 11.191 darabról 8026 darabra csökkent, úgyhogy a felszerelt gázmérők szaporulata (2071 darab) a folyó évben meghaladta az 1934. évi (1879 darabot kitevő) gázmérőszaporulatot. A gázmérőcserék növekedését az 5 évenkint újra hitelesítésre kerülő száraz gázmérők számának fokozatos emelkedése okozza.

A polgármester a 240.713/1935—XII. számú rendelete a műhelymunkákat megszüntette, illetőleg a műhelyek tevékenységét korlátozta. Az óbudai gázgyár műhelyeiben csak azokat a munkákat végezteti el az üzem, amelyeket az üzemzavarok elhárítása érdekében feltétlenül szükségesnek tart és amelyeknek vállalatbaadása nem vihető keresztül. Ugyanez áll a Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepén lévő műhelyre is, amely évek óta szintén csak olyan javítási munkákat végez, amelyeket a m. kir. belügyminiszter 79.484/1930. számú rendelete kifejezetten megenged. A Gázművek szerelési tevékenységét a belügyminiszter rendelkezésének megfelelően tovább korlátozta és a végzett szerelési munkák legnagyobb részét — a biztonsági okokból magának fenntartott munkákat kivéve — magánszerelőknek adja ki.

A magánszerelőipar foglalkoztatása a folyó évben lényegesen alatta marad az 1934. évi mértéknek. A csökkenés előidézésében az átalakítási és tatarozási munkák visszaesésén kívül az is közrejátszott, hogy a magánszerelőiparosok foglalkoztatását szabályozó és a Gázműveknek a Bádogos- és Szerelőmesterek Ipari Szövetkezetével kötött megállapodása még az 1934. év végén lejárt és a szerelőiparban annak egyes érdekképviseleti szervei között fennállott egyenetlenségek miatt, a munkakiadási feltételek szabályozása, illetve új szerződés megkötése csak az 1935. év december havában történhetett meg. Az új megállapodás a szerelőmesterek részére továbbképzőtanfolyam elvégzését és szakvizsga letételét írja elő. A m. kir. iparügyi miniszter 45.103/1935—XXI. számú leiratában engedélyezte a szerelői továbbképzőtanfolyamok megszervezését. Az első tanfolyamot 1935. évi november hó 3-tól december hó

18-ig tartotta meg, az előadásokat a Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepén tartott gyakorlati bemutatások egészítették ki.

A magánszerelőiparnak a Gázművek szerelési munkálataiba való bekapcsolódása óta az egyes években kiadott munkák értéke a következő volt:

1926.	évben	64.000 P
1927.	«	159.692 «
1928.	«	86.932 «
1929.	«	221.214 «
1930.	«	837.496 «
1931.	«	729.220 «
1932.	«	1,232.047 «
1933.	«	900.461 «
1934.	«	1,377.828 «
1935.	«	785.036 «
	1926—1935. években összesen..	**6,393.926** P

Abban az esetben, ha a szerelési munkákat a gázgyár nem adta volna ki a magániparnak, hanem azokat saját maga végezte volna el, úgy pl. az 1935. évben 183.757 pengő megtakarítást érhetett volna el.

A Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe. A Gázművek gázmérőállománya az előbbi évi 126.188 darabról 581 darabbal 126.769 darabra növekedett. Az állományból 55.645 darab (43·8%) nedves, 71.124 darab (56·2%) pedig száraz automata és olajos gázmérő volt.

Javítás végett munkábavett 36.801 darab mérőt és felülvizsgált 30.365 darabot. A forgalomból kivont mérők száma pedig 4584 darab volt.

A gázmérőkkel kapcsolatos munkákon felül a Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe az 1935. évben 51.359 darab bérleti tárgyat (1934-ben 52.227 darabot) javításba vett.

Az előző évi gyakorlatnak megfelelően a Gázművek rendszeresen végeztette a gázberendezések helyszíni felülvizsgálatát. Az ellenőrző-csoport az elmult évben 81.068 esetben kereste fel a fogyasztókat.

Új beszerzések és beruházások. A Gázművek 1935-ben új beszerzésekre és beruházásokra 958.405·14 pengőt adott ki, amely összeg 21.871·27 pengővel volt kevesebb az 1934. évben e címen felmerült tényleges kiadásnál.

A fenti összegből gázcsőhálózatának bővítésére 249.686·21 pengőt fordított. A beszerzett új gázmérők összege 235.359·17 pengő volt. Az új bérleti- és gázfogyasztókészülékek értéke 388.437 pengő. A különféle berendezési tárgyak beszerzése 84.922·76 pengő volt.

Közvilágítás. 1935. év folyamán a Gázművek üzembentartott gázlámpáinak száma 11.559, az összes gázlángok száma 47.091, az üzembentartott lángok napi átlagszáma 32.093 volt.

A gázlámpákon kívül még 1244 darab elektromos közvilágítási lámpát is kezelt 788 darab kapcsolóval. Ezekből a lámpákból 911 darab az Elektromos Művek hálózatából és 333 a BSzKRt vasúti hálózatából kapta az áramot.

A Gázművek által kezelt elektromos lámpák száma 130 darab lámpával és 82 darab kapcsolóval csökkent, mert az Elektromos Művek tovább folytatta az elektromos közvilágítási lámpáknak központi kapcsolásra való átalakítását. Egy közvilágítási lámpa átlagos évi gázfogyasztását 728·68 m³-ről 726·04 m³-re, míg a lángonkinti átlagos fogyasztást 282·56 m³-ről 262·17 m³-re sikerült csökkenteni, ennek folytán az utcai gázlámpák évi átlagos üzemanyagköltsége is csökkent és pedig az 1931. évi 4·45, az 1932. évi 3·37, az 1933. évi 2·96 és az 1934. évi 2·74 pengőről 2·68 pengőre.

A közvilágítás 1935. év folyamán 8,399.577 m³ gázt fogyasztott, ami az előző évi 8,407.499 m³-es fogyasztással szemben 7922 m³, vagyis 0·09% megtakarítást jelent.

A gázlámpák átlagos fenntartási költsége az 1934. évi 52·78 pengőről 54·85 pengőre emelkedett, de nem haladta meg az 1933. évi 55·98 pengőt.

A fenntartási költségek emelkedését az üzembenlévő lámpaoszlopok sürgős javítása és körülbelül 500 darab sürgős kicserélése, valamint a megjavított lámpaoszlopok újramázoltatása okozta.

A fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása. A fővárosi intézmények, valamint a székesfővárosi alkalmazottak szén-, brikett- és tüzifaszükségletének beszerzését és elosztását — a BSzKRt, Elektromos Művek és Vízművek kazánszén szükségletének kivételével — a 69.917/932—XII. számú és a 232.061/1933—XII. számú polgármesteri rendeletek értelmében 1935-ben is a gázgyár látta el.

A rendeletben foglalt intézkedéseknek megfelelően a tüzifaszükségletek biztosítására 1935. évi július hó 30-án nyilvános versenytárgyalást tartott és annak eredményeképen összesen 270.750 q tüzifát szerzett be.

A magasabb beszerzési árak, valamint a szállítási igazolványok árának emelkedése folytán a tüzifa eladási árait az üzem az év folyamán kétízben q-kint 10—10 fillérrel volt kénytelen emelni.

Az intézmények szén- és brikettellátására 1935. évi április hó 23-án a polgármesteri VIII. és XIII. ügyosztályok igénybejelentései alapján a Gázművek nyilvános versenytárgyalást tartott. A versenytárgyalásra benyujtott ajánlatok elbírálását, úgy ár, mint műszaki szempontból a polgármesteri XIII. ügyosztály végezte, az ő javaslata alapján összesen 359.900 q kazánszén szállítását kötötte le a gázgyár.

A szénáraknál jelentkezett ugyan némi ármérséklés, amely azonban a fuvarozási egységárak emelése miatt az eladási árakban nem juthatott kifejezésre.

A brikettárakat, annak ellenére, hogy a bányavállalatok a megelőző évinél kedvezőbb ajánlatot tettek, még mindig túlmagasnak találta a gázgyár, ezért brikett szállítására kötést nem létesített, hanem a szükségletet esetről-esetre fedezte.

A székesfőváros intézményei és alkalmazottai kályhafűtőszén szükségletének szállítására vonatkozó versenytárgyalás eredményeképen a bányavállalatok a megelőző évi árakon tettek ajánlatot. Tekintettel azonban arra, hogy a MÁV az előző években a téli hónapokra érvényben volt vasúti fuvardíjkedvezményt nem adta meg, kénytelen volt az üzem az eladási árakat q-kint 5 fillérrel felemelni.

A Gázművek a Ceglédi-utcai tüzelőszertelepén az ottani tüzelőanyagszükségleti állomás keretében szénosztályozó, ellenőrző berendezést állított fel annak meg-

állapítására, hogy az egyes szenek mennyi és milyen szemnagyságú apróbb részeket tartalmaznak.

A székesfőváros intézményei és alkalmazottai részére beszerzett és kiadott tüzelőanyagok mennyisége a következőképen alakult:

	Tüzifa puhafával együtt	Szén	Brikett	Lignit	Egyéb koksz	Összesen
	méter mázsában					
1935. január 1-i készlet	85.210·00	2.046·00	10.690·00	70·00	—	98.016·00
Beszerzés	300.853·05	513.643·66	212.619·60	5.864·70	3.481·00	1,036.462·01
Összesen	**386.063·05**	**515.689·66**	**223.309·60**	**5.934·70**	**3.481·00**	**1,134.478·01**
Kiadás	257.883·05	513.659·66	217.539·60	5.934·70	353·00	995.370·01
1935. dec 31-i készlet	**128.180·00**	**2.030·00**	**5.770·00**	—	**3.128·00**	**139.108.00**

A kiszolgáltatott tüzelőanyagok a következőképen oszlottak meg:

	Alkalmazottaknak		Intézeteknek stb.		Saját felhasználás	Összesen
	telepekről	ab termelő	telepekről	ab termelő		
	méter mázsában					
Tüzifa	182.613·50	—	49.876·10	18.800·30	3.034·70	254.324·60
Puhafa	3.483·00	—	73·95	—	1·50	3.558·45
Lignitek	—	—	1.725·50	4.209·20	—	5.934·70
Szenek	78.065·50	851·00	52.325·00	382.411·66	6·50	513.659·66
Brikettek	29.610·60	—	154.751·60	33.176·40	1·00	217.539·60
Egyéb koksz	—	—	128·00	225·00	—	353·00
Összesen	**293.772·60**	**851·00**	**258.880·15**	**438.822·56**	**3.043·70**	**995,370·01**
Saját koksz	36.890·00	—	66.290·00	—	—	103.180·00
Összesen	**330.662·60**	**851·00**	**325.170·15**	**438.822·56**	**3.043·70**	**1,098.550·01**
					Ínségszén	15.538·70
					Mindössze	**1,114.088·71**

A fővárosi intézmények részére 8624 tételben, a székesfővárosi alkalmazottak részére pedig 48.030 tételben, összesen tehát 56.654 tételben szállított tüzelőanyagokat a gázgyár. A szállításokat 910 fuvarban saját autóin, 9795 fuvarban pedig idegen lófogatú kocsikkal, összesen tehát 10.705 fuvarban bonyolította le. A tüzelőszertelep kikapcsolásával közvetlenül 751 vasúti kocsiban, továbbá a vasúti pályaudvaroktól 7389 lófogatú fuvarban szállított tüzelőanyagot.

A tüzelőanyagok beszerzése, elosztási költsége 1935-ben 3,456.752·03 pengő volt, ezzel szemben a tüzelőanyagok eladásából 3,491.845·09 pengő folyt be. A bevételi többlet tehát 35.093·06 pengő, ami azonban nem jelent ennél az üzletágnál nyereséget, mert az kizárólag és teljes összegében azoknak a kiadásoknak fedezésére szolgál, amelyek a zárószámadás egyéb kiadási tételeiből a tüzelőbeszerzést és elosztást aránylagosan terhelik.

Pénzügyi eredmény. A Gázművek 1935. évi tiszta nyeresége a 3,487.631·43 pengőt kitevő annuitáson és az 1,178.156·90 pengő értékű természetbeni szolgáltatásokon felül 351.027·47 pengő volt. A veszteség- és nyereség számla szerint

az 1935. évi bevétel	32,761.501·29 P
a kiadás	32,410.473·82 «
az üzleti eredmény	**351.027·47** P

A bevételből 14,360.977 pengő gázeladásra, 9,928.161 pengő a melléktermékek értékesítésére, 2,071.444 pengő a gázmérők és a bérbeadott gázfogyasztó készülékek kölcsöndíjára, 3,491.845 pengő a székesfővárosi alkalmazottak és intézmények részére eladott tüzelőanyagokra, 1,280.065 pengő a városi irodák, valamint a csőfektető osztály által végzett munkákra, végül 1,629.009 pengő bérjövedelemre és egyéb bevételre esett.

A Gázművek 1935-ben a fővárosnak készpénzben, szolgáltatásban és vagyonszaporulatban	2,594.572·37 Pt
juttatott, ezenfelül beszolgáltatott a községi pénztárba annuitás címén	3,487.630·43 «
az összes szolgáltatás tehát	**6,082.202·80** P,

mely összeg a Gázművek 1935. évi bruttó-bevételének 18·57%-a.

A Gázművek a főváros által eredetileg befektetett 72,040.857·20 pengőből az 1935. év végén a fővárossal szemben még fennálló 55,198.000·79 pengő tőketartozásának 11·02%-át térítette meg az 1935. évben a községi háztartásnak.

A Gázműveknek 1935-ben a fővárosnak juttatott üzleti feleslege és szolgáltatása alábbi tételekből áll:

1. Az utcai gázvilágításhoz leadott 8,399.577 m³ ingyengáz számított értéke		1,175.940·78 P
2. Az utcai világítás fenntartása, készkiadás	664.645·47 P	
le: az Elektromos Műveket és a B. Sz. K. Rt. terhelő összeg	30.032·69 «	634.612·78 «
3. Városi épületek ingyenes világításához felhasznált 6801 m³ gáz számított értéke		952·14 «
4. A városi épületekben elhelyezett gázmérők fenntartása		291·90 «
5. Vagyonszaporulat beruházásokból		1,177.351·— «
6. Ártöbblet a kedvezményes áron szolgáltatott 3,546.543 m³ gáz után à 10 fillér		354.654·30 «
7. Hozzájárulás a központi sajtókiadásokhoz		191.500·— «
8. Annuitás		3,487.630·43 «
9. 1935. évi üzleti felesleg		351.027·47 «
Összesen		**7,373.960·80** P
Le: a befektetett vagyon rendes leírására a saját tőkéből igénybevett összeg		1,291.758·— «
Összesen		**6,082.202·80** P

Az 1934. évben hasonló alapon számítva 5,378.039·24 pengő volt a székesfőváros részesedése s így a fent kimutatott 1935. évi részesedés 704.163·56 pengővel, vagyis 13·09%-kal kedvezőbb az előző évinél.

A Gázművek gázbevétele az 1935. évben 14,360.977·45 pengő volt, 216.559·18 pengővel kevesebb, mint az 1934. évben és 261.422·55 pengővel kevesebb az előirányzott bevételnél.

A gáz önköltségi ára az 1934. évi 15·08 fillérről 14·44 fillérre csökkent. A gáz eladási ára az egész éven át m³-enkint 20 fillér. A tényleges bevétel 1 m³ termelt gázra számítva az 1934. évi 16·52 fillérrel szemben csak 16·02 fillér volt. Az 1934. évi igen kedvező egységárat főként a folytatólagos leolvasási és számlázási rendszerre történt áttérés eredményezte.

Az előző éveknél lényegesen kedvezőbb eredményeket ért el a Gázművek a számlák beszedésénél, amennyiben nem fizetés miatt csupán 5529 darab mérőt zárt le az 1934. évi 7468 darab gázmérővel szemben.

A Gázművek az 1935. évben 41.738 esetben adott haladékot fogyasztóinak gázfogyasztási számlatartozásuk kiegyenlítésére.

Az inkasszó kedvezőbb eredménye leginkább a perlésre került számlatartozások számának csökkenésében nyilvánult meg. Amíg ugyanis az 1934. évben még 3751 fogyasztónak 89.037·62 pengő összegű számlatartozását peres eljárás útján kellett behajtani, addig az 1935. évben már csak 2927 fogyasztóval szemben (22%-kal kevesebb) kellett 60.071·70 pengő (33%-kal kisebb összegű) számlatartozását peresíteni.

Az inkasszónál mutatkozó kedvezőbb eredmények eléréséhez nagymértékben hozzájárult az az évek óta tervszerűen folytatott tevékenység, amely a fogyasztáselszámolási adminisztrációnak fokozatos, racionalis átszervezésével az 1934. évben a folytatólagos elszámolási és inkasszó-rendszer bevezetésére és ezzel a munkaerők, valamint munkaeszközök lényegesen gazdaságosabb kihasználásához vezetett.

A folytatólagos elszámolási és inkasszórendszer azonban csak egy közbenső fejlődési fokozatnak tekinthető, amely lehetőséget nyujt az adminisztráció további racionalizálására.

Személyzeti és sportügyek. A Gázművek alkalmazottainak keresete az 1934. évi 6,357.364·36 pengőről 6,398.075·68 pengőre emelkedett. Ebben az illetményszámlán könyvelt tisztviselői és irodai havidíjas illetmények 2,186.508·75 pengővel szerepelnek, ami az 1934. évi 2,142.988·44 pengővel szemben 43.520·31 pengő emelkedést mutat. A munkabérekre viszont 4,211.566·93 pengő esett, ami az 1934. évi 4,214.375·92 pengővel szemben 2,808·99 pengő csökkenést jelent. Az illetmények emelkedését az év folyamán végrehajtott egyéni előléptetések fizetési többlete okozta, amit viszont csökkentett a nyugállományba helyezett nagyobb fizetésű és a helyükre felvett kisebb fizetésű alkalmazottak illetményeinek különbözete.

A személyzet létszáma — összehasonlítva az 1934. évi január hó 1-én és 1935. évi január 1-én volt létszámmal, — az év végén a következő :

	1934. jan. 1.	1935. jan. 1.	1935. dec. 31.
I. Tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők, főmesterek és gyakornokok	413	407	442
II. Havidíjas mesterek, ellenőrök, pénzkezelők és altisztek	329	292	291
III. Heti-, napi és órabéres munkások	1.533	1.600	1.574
IV. Idegen munkások	45	48	12

A tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők és főmesterek létszámának szaporítását az adminisztrációs teendőknek az utóbbi évek folyamán beállott nagyarányú növekedése tette szükségessé. A mult évben a nyugdíjazott és elhalt 34 irodai alkalmazott helyére és létszámkiegészítéséül 59 új munkaerő felvétele vált szük-

ségessé, ezenkívül 10 altiszti és munkásállománybeli alkalmazott minősíttetett át ebbe a csoportba.

A havidíjas mesterek és altisztek csoportjából az év folyamán nyugdíjba ment, elhalt és kilépett 29 alkalmazott, átminősíttetett az irodai havidíjasok állományába 9 alkalmazott. Ezzel szemben felvétetett 7 pénzkezelő altiszt, átminősíttetett munkásból altisztté 30 alkalmazott, úgyhogy a havidíjas mesterek és altisztek létszáma végeredményben eggyel csökkent.

A heti-, napi- és órabéres alkalmazottak (munkásállomány) létszáma az év végén 26-tal volt kevesebb, mint az év elején, aminek az a magyarázata, hogy a szokatlanul enyhe téli időjárás miatt a tüzelőszerszállításhoz felvett munkások egy részét már decemberben el kellett bocsátani. Az átlagos munkáslétszám az év folyamán nagyobb volt az előző évinél, mert a nyugállományba helyezett altisztek helyét munkásokkal kellett betölteni.

A havifizetéses alkalmazottak csoportjában az év folyamán a Gázművek szokottnál nagyobb arányú egyéni előléptetéseket hajtott végre, aminek során 279 végleges alkalmazottat fizetési, 3-at címbeli előléptetésben részesített és 43 ideiglenes alkalmazottat véglegesített.

Az üzem által foglalkoztatott munkások száma és egy munkás heti átlagos munkabére 1935. év folyamán a következőképen alakult :

	Az üzem által foglalkoztatott munkások száma	Egy munkás heti átlagos munkabére
Január	1.612	35·60 P
Február	1.615	40·23 «
Március	1.605	38·38 «
Április	1.590	38·92 «
Május	1.586	40·50 «
Június	1.565	39·87 «
Július	1.551	39·46 «
Augusztus	1.557	41·28 «
Szeptember	1.596	40·58 «
Október	1.592	39·34 «
November	1.598	44·38 «
December	1.588	42·82 «

A személyzeti osztály elkészítette az alkalmazottak status- és illetményrendezésére vonatkozó javaslatát és a felettes hatóságoknak beterjesztette.

A Gázművek megváltásának 25 éves jubileuma alkalmából polgármesteri engedéllyel úgy az alkalmazottak, mint a nyugdíjállományban lévők pénzjutalomban részesültek. Ez a jutalom a havifizetéseseknél félhavi csökkentett törzsfizetésük megfelelő összege, a munkásoknál — a szolgálati idő szerint — 2, illetve 1 heti munkabér, a nyugdíjasoknál pedig a félhavi nyugilletmény volt. Karácsonykor az alkalmazottak a felsőbb fizetési fokokba tartozók kivételével készpénzsegélyben részesültek. Ez a segély a tisztviselőknél, havidíjasoknál és altiszteknél a csökkentett törzsfizetésük 13·5, illetve 18%-át, a munkásoknál két napi munkabérüket tette ki.

Az 1935. év folyamán 35 alkalmazott töltötte be gázgyári szolgálatának 25. évét. A jubilánsokat az igazgatóság — régi gyakorlat szerint — az év végén házi ünnepség keretében ünnepelte és pénzjutalomban részesítette.

A nyugállományban lévők száma 1935. december 31-én: 208 nyugdíjas alkalmazott és 73 özvegy, 136 nyugbéres (munkás) alkalmazott és 84 özvegy, 81 kegydíjas alkalmazott, 118 kegydíjas özvegy és 4 árva. Nyug- és kegydíjkiadása az üzemnek az 1934. évi 1,082.018·61 pengőre emelkedett. A többlet oka az, hogy a nyug- és kegydíjasok száma az elmult évben 44-gyel szaporodott. Az állandó ellátáson kívül a nyugdíjasok részére a lakbérnegyedek alkalmával az üzem egy-egy havi nyugilletménynek megfelelő összeget folyósított segélyképen, mert az érvényben lévő régi nyugdíjszabályzat alapján lakáspénzt nem kapnak.

Az öregségi és rokkantsági alap terhére ezidőszerint 11 volt alkalmazott és 1 árva részesül ellátásban, akiknek törvény szerinti ellátását az üzem méltányos összegű segéllyel egészíti ki.

A Gázművek évek óta behatóan foglalkozik ügykezelésének racionalizálásával, illetve az ügyviteli költségek csökkentésének kérdésével. Erre a célra külön munkacsoportot szervezett, amely elkészítette az egyes osztályok munkamenetére vonatkozó táblázatokat és kimutatásokat. Ezzel az adminisztráció egyszerűsítésére irányuló előkészítő munkálatok kezdetüket vették. Az irodai adminisztráció mechanizálása elsősorban szükséges. Alapos tanulmányok után küszöbön áll a fogyasztás-elszámolási osztály adminisztrációjának legmodernebb alapokon való gépesítése. Az elszámolóosztály adminisztrációjának gépesítése után ki akarja építeni a gázgyár a központosított munkabérelszámolást és az anyagadminisztráció gépesítését is.

Az üzemi ügyvitel racionalizálásának legfőbb akadálya, hogy az üzem a város különböző részein szétszórtan fekszik. Mindaddig tehát, amíg a város különböző részein fekvő irodákat egy épületben nem sikerül összpontosítani, az üzem minden egyes ágára kiterjedő racionalizálást megvalósítani nem lehet.

A Gázművek 1935. év folyamán az alkalmazottak és nyugdíjasok részére születés, betegség, haláleset és egyéb rendkívüli körülmények által megokolt esetekben összesen 10.180·76 pengő rendkívüli segélyt osztott ki.

A munkásalkalmazottak gyermekeinek üdültetéséről 1935. évben is gondoskodott és a székesfővárosi gyermeknyaraltatási akció útján ismét 250 gyermeket nyaraltatott részben a Balaton partján, részben a zalaegerszegi üdülőtelepen.

A központi és az óbudai gázgyári közös konyhákról az alkalmazottaknak 31.944 adag ebédet szolgáltatott ki, ebédenkint 52 filléres önköltségi áron.

Az alkalmazottak körében működő dal- és önképzőkört a Gázművek az elmult évben is jelentős anyagi és erkölcsi támogatásban részesítette.

Az Önképzőkör keretében működő sportosztály, futball- és teniszcsapata ugyancsak élénk tevékenységet fejtett ki. A futballisták az őszi fordulóban a velük egy osztályban versenyző labdarugó csapatok között első helyre kerültek. A népszigeti csónakház a mult nyáron is szívesen látogatott üdülőhelyül szolgált az alkalmazottaknak.

Az óbudai gázgyárban elhelyezett gyári könyvtár állománya az 1935. év folyamán 48 kötettel szaporodott, ezzel a könyvállomány az év végén 6188 kötetre emelkedett. Az alkalmazottak az év folyamán 11.018 ismeretterjesztő és szépirodalmi művet olvastak.

Elektromos Művek. Az árambevétel 1930 óta csökkent és csak a legutóbbi két évben vett fel emelkedő jelleget. A bevételek nagyobbmérvű csökkenését az erőátviteli fogyasztás növekedése akadályozta meg és ez idézte elő a legutóbbi két évben az összes árambevételek emelkedését is.

	Összes árambevétel	Világítási árambevétel	Átlagos értékesítés fillér/kwó
	pengő		
1930	44,471.597·13	32,642.598·20	26·04
1931	43,461.265·38	31,310.915·20	23·85
1932	39,901.747·39	28,268.506·15	22·33
1933	39,898.101·87	26,180.454·64	19·98
1934	41,147.536·55	25,235.719·07	18·16
1935	42,078.855·72	25,278.441·49	17·27

Minthogy az összes értékesített árammennyiségeknek mind nagyobb és nagyobb része esik az olcsóbb ipari áramfogyasztásra, természetes, hogy az átlagos értékesítés egységára csökkenő jellegű. A fogyasztók fizetői készségének csökkenése miatt mind fokozottabb gondot kellett fordítani az áramszámlák ellenértékének behajtására, aminek kedvező eredménye a fogyasztók hátrálékos tartozásainak csökkenésében jelentkezik.

Hátrálékos tartozások:

Év	Pengő
1930	2,742.900·69
1931	3,142.541·66
1932	3,398.911·55
1933	3,341.859·44
1934	3,366.841·77
1935	2,987.170·85

A hátrálékos tartozások az előző évvel szemben 380.000 pengővel csökkentek annak ellenére, hogy a számlázott áram értéke 930.000 pengővel növekedett. A fogyasztók hátrálékos tartozásának alakulása a legutóbbi két évben a következő:

	1934. év végén	1935.
	millió pengőben	
Magánfogyasztók csoportja (háztartások, üzletek, műhelyek, kisebb gyárak, vendéglők és irodák stb.)	0.212	0.104
Nagyfogyasztók csoportja (nagyobb gyárak, kávéházak, színházak, mozik, szállodák, nagyvendéglők stb.)	1.225	0.721
Állami fogyasztók csoportja	1.288	1.531
Fővárosi fogyasztók	0.221	0.330
Perelt és megszűnt fogyasztók csoportja	0.421	0.301

A *kiadási* tételek közül az áramtermelési költségek annak ellenére, hogy az áramtermelés a legutóbbi években lényegesen növekedett, úgyszólván állandó értéken mozognak, sőt még bizonyos csökkenést is mutatnak.

Év	Áramtermelési költségek	Áramelosztási költségek	Nyereség	Fővárosi szolgáltatások
	Pengő			
1930	10,580.821·31	7,434.994·35	4,722.044·30	20,324.793·84
1931	9,927.255·33	6,998.913·48	6,779.810·27	19,991.423·60
1932	8,677.036·71	6,650.657·31	7,035.790·29	19,699.244·08
1933	8,887.411·08	6,524.995·94	8,301.638·22	19,957.499·89
1934	9,746.750·30	7,436.204·65	6,390.888·05	18,512.780·97
1935	10,102.572·93	6,197.096·93	6,917.667·42	18,487.685·24

Az áramelosztási költségek ugyancsak csökkenő irányzatot mutatnak annak ellenére, hogy az elosztóhálózat állandóan növekszik. A költségek csökkenésében jelentős szerepe van a személyzeti kiadások redukálásának, másrészt pedig annak, hogy a hálózat is korszerűsíttetett és így a hálózati szolgálat és a karbantartás a hálózat nagyobb teljesítménye és nagyobb terjedelme ellenére is kisebb költségekkel jár. Az elosztási költségeknek az 1934. évben mutatkozó kiugró növekedése annak az eredménye, hogy nagyszámú használhatatlanná vált árammérő kicserélése bizonyult szükségesnek. Ezek értéke kereken 750.000 pengő volt.

A községi háztartás javára közvetlenül befizetett összegek az egyes években változó nagyságúak és részben a mindenkori gazdasági helyzet függvényei, részben pedig a fentvizsgált időtartam folyamán bevezetett árammérő kezelési és karbantartási díj következtében növekedtek. Ez utóbbiak nagysága évi mintegy 1,600.000 pengő.

A főváros részére ténylegesen teljesített szolgáltatások azonban lényegesen magasabbak, minthogy azok közé a következő tételek vétettek fel:

Kamatok	6,098.552·38 P
Ingyenes szolgáltatások	1,027.357·73 «
Új beszerzések és beruházások	1,303.848·18 «
Kölcsönök törlesztése	3,140.259·53 «
Felesleg a községi háztartás javára	6,917.667·42 «
Összesen	**18,487.685·24** P

Termelés. A hálózatra adott energia évi mennyisége az 1932. évi megtorpanástól eltekintve, állandó emelkedést mutat.

1930	224,796.014 kwó	
1931	239,617.580 «	+ 6·593%
1932	238,085.355 «	— 0·643%
1933	258,137.237 «	+ 8·422%
1934	289,322.958 «	+ 12·081%
1935	307,158.806 «	+ 6·164%

A hálózatra adott energia nem teljes egészében származik az Elektromos Művek saját telepeiről, mert a Magyar Dunántúli Villamossági rt.-gal kötött szerződés alapján az áramszükséglet egy része onnan vásároltatott. A megoszlás a saját telepelkről származó és a vásárolt energia között a következő:

	Saját telepekről származik	Vásároltatott
1930	213,955.062 kwó	10,840.952 kwó
1931	221,448.806 «	18,168.774 «
1932	216,841.371 «	21,243.984 «
1933	235,993.711 «	22,143.526 «
1934	243,482.355 «	45,840.603 «
1935	263,052.152 «	44,106.654 «

A vásárolt energiának egy kis része nem az M. D. V. Rt.-tól származik, hanem más, Budapest területén lévő áramfejlesztőtelepektől, amelyek oly fogyasztók szomszédságában vannak, akiknek ellátása az Elektromos Művek hálózatáról nehézségekbe ütköznék.

A saját telepekről hálózatra adott energia az egyes telepek között az alábbiak szerint oszlik meg:

	Váci-úti telep		Csáky-utcai telep		Kelenföldi telep	
	kwó	%	kwó	%	kwó	%
1930	31,215.919	14·59	20,641.678	9·65	162,097.465	75·76
1931	18,229.487	8·23	16,047.775	7·25	187,171.544	84·52
1932	4,954.810	2·28	10,060.187	4·64	201,826.374	93·08
1933	194.349	0·08	9,152.762	3·88	226,646.600	96·04
1934	—	—	8,131.562	3·345	235,350.793	96·659
1935	1,291.399	0·49	4,964.752	1·89	256,796.001	97·62

A fenti számadatok élénken mutatják, hogy milyen mértékben tolódott át az áramtermelés a korszerűen és gazdaságosan dolgozó kelenföldi telepre a két régi telepről, amelyek közül a Váci-úti a legutóbbi két évben már kizárólag tartaléktelep szerepét játszotta, a Csáky-utcai telep pedig csak azon áramátalakítókat látta el árammal, amelyek a kelenföldi telepen termelt, illetőleg a vásárolt háromfázisú, 50 periódusú árammal táplálhatók nem voltak.

Az áramtermelésnek a kelenföldi telepre való áttolódása jelentékeny szénmegtakarítással járt.

	Saját telepekről hálózatra adott áram kwó	Saját telepek szénfogyasztása q	Fajlagos szénfogyasztás kg/kwó
1930	213,955.062	2,713.752	1·268
1931	221,448.806	2,481.034	1·120
1932	216,841.371	2,198.395	1·014
1933	235,993.711	2,292.430	0·971
1934	243,499.393	2,291.557	0·941
1935	263,052.152	2,399.346	0·912

E mellett figyelembe kell venni a felhasznált szén átlagos fűtőértékének változását is, mert a szénköltség csökkentése céljából kisebb fűtőértékű, de olcsóbb beszerzési árú szenek is használtattak fel áramtermelésre. Az áramtermelés gazdaságosságáról tiszta képet a fajlagos hőszükséglet nyujt, amely a saját telepeket egybefoglalva és hálózatra adott kwó-ra vonatkoztatva a következő:

1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
6.390	5.719	5.142	4.785	4.602	4.460 kal/kwó,

Ugyanezen adatok csak a kelenföldi telepre vonatkoztatva a következőképen alakulnak:

1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
4.940	4.620	4.390	4.302	4.183	4.165 kal/kwó.

s azt mutatják, hogy a telep a világ leggazdaságosabban működő elektromos áramfejlesztőtelepei között foglal helyet.

A maximális terhelés szintén emelkedett, de nem abban a mértékben, mint a hálózatra adott energiamennyiség. Ez részben annak a következménye, hogy a maximális terhelés nagyságát elsősorban megszabó világítási célokra használt energiamennyiség csökkent, másrészt annak, hogy az újonnan csatlakozott és az áramfogyasztás növekedését előidéző fogyasztók nagy része erőátviteli fogyasztó, akiknek a csúcs idején mért terhelése áramfogyasztásukhoz képest kisebb mértékű.

A maximális egyidejű igénybevétel 1930—35. években az alábbi volt:

1930	71.800 kw	1932	71.500 kw	1934	71.050 kw
1931	68.700 «	1933	73.400 «	1935	76.800 «

A kelenföldi áramfejlesztőtelep gépi berendezése két részre tagozódik. Az egyik rész jellemzője a 15 atm., a másik részé a 38 atm. nyomású gőz használata.

A középnyomású — 15 atm. — berendezésrész jellemző adatai a következők:

8 darab kazán, összesen 150 t/ó legnagyobb gőztermelő képességgel.

4 darab turbina és turbógenerátor, összesen 46.000 KVA teljesítménnyel.

A nagynyomású — 38 atm. — gépi berendezés adatai:

11 darab kazán, összesen 637 t/ó legnagyobb gőztermelő képességgel.

5 darab turbina és turbógenerátor, összesen 178.000 KVA teljesítménnyel.

A kelenföldi áramfejlesztőtelep csak a közvetlen környéket látja el 10 kV feszültségű árammal, a főváros távolabbi részének energiaellátása 30 kV-os kábelek útján történik. A 30 kV-os feszültségű energiának 10, illetőleg 5 kV feszültségűvé való átalakítása a 30 kV-os transzformátorállomásokban történik.

Elosztás. Az áramelosztás jellemző adatai is a gazdaságosság jegyében változnak. A hálózat korszerűsítésének következtében a hálózati veszteségek csökkentek, tehát a hálózati hatásfok — az értékesített energiának és a hálózatra adott energiának viszonya — növekedett. A hálózat korszerűsítésének eredménye a következő:

	Hálózatra adott energia kwó	Értékesített energia kwó	Hálózati hatásfok
1930	224,796.014	180,223.380	80·17
1931	239,617.580	193,009.535	80·55
1932	238,085.355	189,228.008	79·48
1933	258,137.237	210,625.629	81·59
1934	289,322.958	237,861.780	82·21
1935	307,158.806	255,419.043	83·15

Megjegyzendő, hogy az értékesített energiában 1932. évtől kezdődően az Elektromos Művek saját fogyasztása is bennfoglaltatik.

Fogyasztás. Az áramfogyasztás az 1932. évi átmeneti rosszabbodástól eltekintve, 1930 óta úgyszólván állandóan emelkedést mutat. A viszonyokat azonban helyesen csak akkor lehet megítélni, ha az áramfogyasztást az egyes fogyasztó kategóriák szerint szétbontva vizsgáljuk. (L. a táblázatot a következő oldalon.)

Ezekből az adatokból jól látható, hogy a világítási áramfogyasztás úgyszólván állandóan csökken, és ha mutatkozik is kisebb mérvű javulás — mint az egyéb világítási fogyasztóknál épen 1935. évben — ez az általános csökkenéshez és a régi fogyasztási értékekhez képest elenyészően csekély.

A fogyasztás növekedése úgyszólván kizárólag az erőátviteli fogyasztásra esik és ebben rejlik annak a hosszú évekre visszanyúló törekvésnek az igazolása, amely szerint az Elektromos Művek fontos feladata az ipari vállalatok árammal

való ellátása. Ez biztosítja ugyanis a változatlan jövedelmezőséget a nagyobb bevételt jelentő világítási fogyasztás csökkenése esetén is.

Megnevezés	1930	1931	1932	1933	1934	1935
	Kilowattóra					
Értékesített energia	180,223.380	193,009.535	188,895.390	210,122.398	237,366.269	254,884.538
Háztartások	33,921.200	33,224.856	31,027.472	29,558.431	28,319.727	27,749.483
Egyéb világítási fogyasztás	42,899.132	40,779.694	36,481.822	35,960.001	35,156.179	36,377.378
Erőátvitel és melegszolgáltatás	72,725.785	72,807.092	74,398.848	93,278.590	118,628.534	133,535.113
Kooperációs telepek	4,598.435	4,530.748	3,642.297	5,955.021	8,793.168	10,336.672
Községek	5,210.016	15,474.570	15,929.342	17,661.673	18,070.708	18,105.218
Vasúti áram	11,424.307	15,337.052	17,147.689	17,267.330	17,512.999	17,523.433
Közvilágítás	9,444.505	10,855.523	10,267.920	10,441.352	10,884.954	11,257.241

Megjegyzés: Az itt kimutatott összes értékesített energiában 1932-től kezdve az Elektromos Művek saját fogyasztása nem foglaltatik benn.

Hogy milyen mérvű az áramfogyasztás változása egyes fogyasztócsoportoknál, az legjobban abból ítélhető meg, ha egymással szembeállítjuk az egy-egy fogyasztóra eső évi áramfogyasztást:

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Háztartások:						
Fogyasztás kwó-ban	33,921.200	33,224.856	31,027.472	29,558.431	28,319.727	27,749.483
Fogyasztók száma	175.564	181.794	185.370	181.848	187.916	193.447
Egy háztartás fogyasztása kwó	193	183	167	162	151	143
Egyéb világítási fogyasztás:						
Fogyasztás kwó	42,899.132	40,779.694	36,481.822	35,960.001	35,156.179	36,377.378
Fogyasztók száma	40.935	42.246	44.121	45.676	47.337	48.368
Egy fogyasztó átlagos fogyasztása kwó	1.048	965	827	787	743	752
Erőátviteli fogyasztás:						
Fogyasztás kwó	72,725.785	72,807.092	74,398.848	93,278.590	118,628.534	133,535.113
Bekapcsolt motorikus egyenérték kw-ban	120.090	125.048	131.017	136.827	138.648	141.307
Fogyasztás egy bekapcsolt kw-ra kwó-ban	605	582	568	682	855	945

Az erőátviteli áramfogyasztás növekedése egyrészt eredménye a javuló gazdasági helyzetnek, másrészt annak az akviziciós munkának tulajdonítható, amelyet az Elektromos Művek kifejtett azirányban, hogy az elektromos energiának erőátviteli célra való felhasználását a kisiparban minél elterjedtebbé tegye és azon törekvésének, hogy az újonnan alakuló, sőt már régebbi nagyüzemi vállalatok erőszükségletüket a gazdaságosabb és nagyobb üzembiztonságot jelentő fővárosi hálózatról fedezzék.

Az elektromos áram használatának mindinkább fokozódó elterjedtségét a fogyasztók számának növekedése és az árammal ellátott házaknak és háztartásoknak a szaporodása bizonyítja.

	Fogyasztók száma	Házi csatlakozások száma	Háztartások száma	Árammal ellátott háztartások az összes háztartások %-ában
1930	223.541	22.730	175.564	71·88
1931	231.265	24.185	181.794	.
1932	236.798	25.411	185.370	.
1933	235.076	26.471	181.848	.
1934	243.053	27.506	187.916	.
1935	249.987	28.372	193.447	72·99

A 10 kV-os és 3 kV-os feszültségű energiának fogyasztó feszültségére való átalakítását különböző transzformátorállomások szolgáltatják. Ezek száma a következő :

10 kV-os transzformátorállomások száma	302
$^5/_3$ « « «	362
3 « « «	2.675

Az egyenáramú fogyasztók árammal való ellátását az egyenáramú átalakítóállomások és higanygőz átalakítók teszik lehetővé, amelyek közül az előbbiek az egyenáramú hálózat egyes körzeteinek középpontjában vannak elhelyezve, az utóbbiak pedig a körzetek szélein és azt a célt szolgálják, hogy a feszültség még az átalakító központoktól távolabb eső helyeken is mindenkor a megkivánt értéken legyen tartható.

A higanygőz-egyenirányító állomások száma 24 és ezekben összesen 88 üvegtestű átalakító van üzemben.

Az elektromos energiának az áramfejlesztőtelepekről a transzformátorállomásokba és onnan a fogyasztókhoz való vezetése a város belterületén minden esetben, külterületén pedig nagyfeszültség esetén túlnyomórészt kábelek útján, a főváros külterületén pedig légvezeték útján történik.

A *kábelhálózat* hossza méterekben :

	1932.	1933.	1934.	1935.
Váltakozóáram	1,206.409	1,240.098	1,267.702	1,301.061
Egyenáram	523.942	523.146	521.856	521.936
Közvilágítás	198.920	240.550	243.921	251.078
Összesen	**1,929.271**	**2,003.794**	**2,033.479**	**2,074.075**

A *légvezetékhálózat* hossza méterekben :

	1932.	1933.	1934.	1935.
Váltakozóáramú hálózatban	389.609	427.373	446.962	457.025
Egyenáramú hálózatban	981	981	981	981
Közvilágításnál	476.555	494.491	532.765	549.300
Összesen	**867.145**	**922.845**	**980.708**	**1,007.306**

Az üzem érdekeinek megfelelően természetszerűleg mindent elkövet, hogy az elektromos áram fogyasztását népszerűsítse. Ennek megfelelően állandó és időszaki kiállításokon vesz részt, előadásokat rendez és a napilapokat és folyóiratokat is felhasználja azon célból, hogy megismertesse a közönséget azokkal az előnyökkel, amelyeket az elektromos áramnak a legkülönbözőbb célokra való igénybevétele jelent és rámutasson azokra a gazdasági és egyéb előnyökre, amelyekkel az áram használata jár.

Elsősorban említendő meg az V., Honvéd-utca 22. sz. alatti állandó kiállítás, amelyben bemutatásra kerülnek a helyes szerelési módozatok, a különböző világítási armaturák, háztartási készülékek, kisipari elektromos berendezések stb. és ahol többek között külön rádióterem szolgál a különböző készülékeknek a közönséggel való megismertetésére. Ugyanitt díjtalan tanácsokkal látják el az érdeklődőket.

A látogatók száma 1935. évben kereken 13.500 volt.

Az állandó kiállítási épület előadótermében sorozatos előadások tartatnak, amelyek a lakás, kirakat és egyéb világítás helyes módját ismertették és amelyeken bemutatásra kerültek a különböző elektromos készülékek is.

A megtartott előadások és azok látogatóinak száma a következő volt :

	Előadások száma	Látogatók száma
Világítástechnikai, orvosi és egyéb előadások	40	2.378
Készülékbemutató és főzőelőadások	39	2.148
Főzőgyakorlatok	106	2.198

Állandó jellegű népszerűsítési tevékenységet jelent a »Fogyasztók Lapja«, amely a Magyar Villamosművek Országos Szövetségének kiadásában jelenik meg és amelynek két belső oldala az Elektromos Művek propagatív tevékenysége részére tartatik fenn. Ezt az időszaki lapot — amely az 1935. évben hatszor jelent meg — minden háztartási fogyasztó megkapja, ennélfogva a fővárosban kereken 200.000 példányszámban kerül forgalomba.

Az időszakos propaganda-tevékenység terén első helyen áll az a kiállítás, amelylyel, mint minden évben, úgy 1935-ben is a Budapesti Nemzetközi Vásáron vett részt az üzem. A kiállítás alapterülete 220 m^2 volt és főleg háztartási készülékeket, kirakat- és egyéb világítást bemutató helyiségeit közel 150.000 látogató nézte meg.

Részt vett ezenkívül az Elektromos Művek az Egészségügyi Kiállításon is, amelyen az elektromos áramnak motorikus, világítási és háztartási célokra való alkalmazását mutatta be, kapcsolatban azokkal a törekvésekkel, amelyek az egészség megóvására és a munkaképesség fokozására irányulnak.

Az Iparművészeti Múzeumban rendezett »Szép otthon, boldog élet« kiállításon főleg az otthon kényelme került kidomborításra megfelelő világítás és villamosított háztartás alkalmazása esetén.

Az Elektromos Művek a már meglevő fogyasztási lehetőségeken kívül új fogyasztási eszközök bevezetésével igyekezett az áramtermelést gazdaságosabbá és a villamos áram használatát általánosabbá tenni. Az új lehetőségek közül elsőrendű fontosságú a háztartási, nevezetesen : a sütési, főzési, valamint melegvíztárolási célokra való áramhasználat.

	Villamos tűzhelyek száma	Villamos hőtárolók száma
1930. december 31.	—	56
1931.	40	148
1932.	64	309
1933.	184	457
1934.	484	485
1935.	1.001	540

Beruházások. Az Elektromos Művek nagy beruházási programmja az 1935. év előtt legnagyobbrészt már befejeződött és ebből a programmból az említett évre már csupán kisebb munkák végrehajtása maradt. Elkészült és üzembehelyeztetett a megyeri vízmű áramellátására épült 30 kV-os transzformátorállomás, továbbá a X. ker., Simor-utcában épült ugyancsak 30 kV-os transzformátorállomás, amelynek transzformátorteljesítménye 22.500 KVA és amelynek célja Kőbánya és a külső Ferencváros áramszükségletének ellátása. E transzformátorállomás egyelőre csak a 10 kV-os hálózat részbeni ellátására épült ki, tervbevételett azonban ugyanezen állomásból az 5 kV-os hálózat ellátása is, az e célra szolgáló rész azonban csak később fog megépülni.

Az 1935. évben végrehajtott egyéb beruházások a következők voltak:

a kelenföldi telepen elkészült és rendeltetésének átadatott a II. sz. műhelyépület, valamint a turbinák megcsapolt gőzének felhasználásával működő tápvízelőmelegítő berendezés, amely arra hivatott, hogy a telep gazdasági hatásfokát a kazánvíz előmelegítése útján növelje és így szénfogyasztását és az ezzel kapcsolatos szénköltségeket csökkentse,

a Horn Ede-utcai alállomás akkumulátortelepe modernizáltatott, amely munka az akkumulátorház átépítését is szükségessé tette. Az újonnan felállított akkumulátortelep kapacitása 3 órás kisütés mellett 8856 ampèróra.

A Kazinczy-utcai egyenáramú alállomásban felállításra került és üzembehelyeztetett 2 darab 1500 kw-os áramátalakító gépcsoport és ezzel az alállomás gépi berendezése teljessé tétetett.

Folyamatban levő beruházások:

A kelenföldi telepen új raktárépület építése és az épületet körülvevő terep rendezése, valamint a szénszállító-berendezések bővítése.

A Csáky-utcai telepen irodahelyiségek és műhely építése a felszabadult gépház helyén, végül folyamatban van és már a befejezéshez közeledik a nagyfeszültségű 30.000 és 5000 V-os hálózatoknak hurkolt hálózatokká való átalakítása, amely munka egyrészt lényegesen üzembiztosabbá teszi a hálózatot, másrészt a jövő fejlődés menetét a mainál sokkal kisebb anyagi áldozatokkal tudja követni.

Az Elektromos Művek a kisfeszültségű hálózat szempontjából is foglalkozott a hurkolt hálózat problémájával és üzembehelyezés előtt áll az első ily kisérleti hálózat a Lipótvárosban.

Az üzem által végzett közszállításokkal és közmunkákkal kapcsolatban a különböző vállalkozók havonta 32, illetve 272 munkást foglalkoztattak és egy munkás átlagos heti keresete 23·65—29·10 pengő között mozgott. Ezen adatok csak megközelítően pontosak és bizonytalanok, minthogy a szállító vállalatok a rendeletek értelmében fennálló adatszolgáltatási kötelezettségeiknek csak részben tesznek eleget.

Közvilágítás. A főváros elektromos közvilágítása tulajdonképen a háború befejezése után kezdett kiépülni és a világítás rendszere szempontjából ma már úgyszólván teljesen kialakult. A folyamatban levő közvilágítási munkák az újonnan létesülő lakott területek megvilágítását, a meglevő berendezések korszerüsítését és automatizálását célozzák. E mellett fokozott gondot fordít az Elektromos Művek a főváros szépségének díszvilágítás útján való emelésére.

Közvilágítási lámpák :

	Lámpa-szám	Bekapcsolási érték kw
1930	18.257	2.855
1931	20.451	3.098
1932	21.586	2.989
1933	22.601	3.017
1934	23.493	3.043
1935	25.102	3.194

Az elmult esztendőben a már meglévő díszvilágítási berendezések mellé csatlakozott a Királyi Vár középső homlokzatának és kupolájának, az Országháza árkádfolyósóinak és kupolájának, valamint a Milleneumi Emlékoszlopon az angyal alakjának díszvilágítása.

1935. évben a Halászbástya (Mátyás templom), Citadella, a Helyőrségi templom tornya, a Szent Gellért szobor, a Jánoshegyi kilátó és a Királyi Vár 180 esetben, az Országháza kupolája és árkádfolyosói 73 esetben, a Milleneumi Emlékoszlop pedig 77 esetben volt megvilágítva.

Üzemzavarok, áramszolgáltatást zavaró hibák. Az áramszolgáltatást zavaró hibák három okra vezethetők vissza : az áramfejlesztő telepen fellépő üzemzavarokra, hálózati üzemzavarokra és végül a fogyasztók berendezésein lévő vagy onnan kiinduló üzemzavarokra.

Az áramfejlesztő telepek biztonságára a legutóbbi bővítések alkalmával annyi gond fordíttatott, hogy a telepeken az utóbbi években üzemzavar nem volt.

Erősen lecsökkent a hálózaton mutatkozó azon üzemzavarok száma is, amelyek egynél több transzformátorállomásra, illetőleg kábelszakaszra vagy légvezeték-szakaszra terjednek ki.

Az üzemzavarok számának csökkenése a legtisztábban akkor ítélhető meg, ha az 1000 km-nyi hálózathosszúságra eső üzemzavarok számát hasonlítjuk össze egymással, illetőleg viszonyítjuk az 1930. évi alapszámhoz.

	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
Üzemzavarok száma :						
(1000 km-kint) ...	41	23	19	16	14	15
Arányszám az 1930.						
évhez viszonyítva %	100	56	46	39	34	36

A kábelhálózaton az 1935-ben fellépett üzemzavarok megoszlása, azok okai szerint :

	Három-fázisú	Egy-fázisú	Egyen-áramú	Összesen
		hálózat		
Kábelfej átütés	—	5	—	5
Karmantyú átütés	1	1	—	2
Kábel «	2	1	1	4
Trafó «	4	6	—	10
Ismeretlen ok	2	1	—	3
Felhőszakadás, vihar, hó	—	1	—	1
Fogyasztói berendezés	1	—	—	1
Vízcsőrepedés	—	1	—	1
Tűz	—	1	—	1
Kapcsolószekrény átütés	—	1	—	1
Légvezetékből jövő zárlat	—	2	—	2
Kábel megsértése erőszakkal	—	1	—	1
Kábelégés	—	—	3	3
Összesen	**10**	**21**	**4**	**35**

Az 1935. évi kábelhálózati zavarok megoszlása az üzemzavar időtartama szerint :

	Három-fázisú	Egy-fázisú	Egyen-áramú	Összesen
		hálózat		
0—½ óráig	1	1	—	2
½—1 «	3	7	—	10
1—1½ «	1	6	1	8
1½—2 «	2	4	1	7
2 órán felül	3	3	2	8
Összesen	**10**	**21**	**4**	**35**

A légvezetéki hálózaton 1935. évben fellépett üzemzavarok megoszlása, azok okai szerint :

Ok	Zavarok száma
Transzformátorhiba	1
Faág esett a vezetékre	2
Szélvihar	3
Villámcsapás	4
Ismeretlen	3
Összesen	**13**

A légvezetéki hálózaton az 1935. évben fellépett üzemzavarok megoszlása az üzemzavar időtartama szerint :

Időtartam	Zavarok száma
0—½ óra	2
½—1 «	6
1—2 «	5
Összesen	**13**

Az áramszolgáltatási zavarok legnagyobb része a fogyasztók berendezésein lévő hibáknak tulajdonítható.

A hálózathoz kapcsolt fővezetékek, üzemi és világítási berendezések karbantartását a fogyasztók a háború alatt és az utána következő esztendőkben nagymértékben elhanyagolták, ennek következtében az áramszolgáltatási zavarok száma jelentékeny volt, mindaddig, amíg az ú. n. »hadianyag« szerelésnél való felhasználása megakadályozható nem volt.

Az 1926. évtől kezdődően hatósági felhatalmazás tette lehetővé az új áramfogyasztó berendezéseknek az Elektromos Művek által történő felülvizsgálatát, a hálózatra való kapcsolás előtt és megadta azt a jogot is az üzemnek, hogy a régi berendezéseket is időnkint felülvizsgálja. Ennek tulajdonítható, hogy az áramszolgáltatási zavarok száma, a fogyasztók számának emelkedése ellenére is, állandóan csökkenő irányzatú.

	Áramszolgáltatási zavarok száma	Fogyasztói berendezések okozta hibák		Az üzem hibáinak	
		száma	az összes hibák %-ában	száma	az összes hibák %-ában
1930	68.065	60.765	89·3	7.300	10·7
1931	63.864	58.664	91·9	5.200	8·1
1932	58.144	52.864	90·9	5.304	9·1
1933	49.361	44.430	90·0	4.931	10·0
1934	46.457	42.024	90·5	4.433	9·5
1935	43.541	38.080	87·5	5.461	12·5

Bármilyen okból is ered az áramszolgáltatási zavar, annak minél rövidebb időn való megszüntetése érdeke az üzemnek és érdeke a fogyasztónak is. Az 1935. évben az áramszolgáltatási zavarok 43%-a ½ órán belül, 44%-a 1 órán belül szüntettetett meg s csupán 13%-ának megszüntetése igényelt 1 óránál hosszabb időt, mert vagy tömegesen jelentkeztek az üzemzavarok, vagy pedig a központtól távoleső légvezetéki hálózaton történtek.

Személyzeti és sportügyek. Az Elektromos Művek alkalmazottainak összes járandósága az alábbiak szerint változott:

	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
	Pengő					
Összes személyzeti kiadás ..	14,506.534	13,552.541	13,138.692	12,299.240	11,460.632	11,381.159

Az összes személyzeti kiadások a legutóbbi két évben a havidíjasok és órabéresek között a következőképen oszlottak meg:

	1934.	1935.
	Pengő	
Havidíjasok illetménye	6,983.895·73	6,853.873·38
Órabéresek munkabére	4,476.736·63	4,527.285·36
Összesen	**11,460.632·36**	**11,381.158·74**

Személyzeti létszám :

	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
Havidíjas	1.108	1.151	1.131	1.186	1.147	1.249
Órabéres	2.043	1.955	1.899	1.833	1.818	1.798
Összesen ...	**3.151**	**3.106**	**3.030**	**3.019**	**2.965**	**3.047**

Az összes személyzeti kiadás a nyereségnélküli összkiadás %-ában.

1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
		évben százalék			
35·5	36·2	37·4	36·2	30·5	29·8

1935. évben a havifizetéses alkalmazottak közül 546 fizetésbeli, 88 címbeli előléptetésben részesült, 27 ideiglenes alkalmazott pedig véglegesíttetett.

A nyugállományban levők száma :

	1930.	1935.
Nyugdíjas	42	220
Kegydíjas	12	36
Nyugbéres	28	120
Kegybéres	15	123
Rokkantjáradékos	—	60
Összesen	**97**	**559**

Nyug- és kegykiadások összege : 1930-ban 153.046·20 pengő, 1935-ben 696.118·68 pengő.

Az üzem a nyugállományban levőknek ¼ évenkint 1—1 havi nyug-, ill. kegydíjnak megfelelő összeget folyósít lakbérsegélyképen, minthogy az alkalmazásban levő nyugdíj- és nyugbérszabályzat szerint lakáspénz nem jár.

Betegség vagy egyéb indokolt esetekben az üzem rendkívüli segélyben részesíti az alkalmazottakat. Az elmult évben 29.993 pengő folyósíttatott segélyképen, mely összegből 420 havidíjas, 284 órabéres és 49 nyugállományban levő részesült.

Az előző évekhez hasonlóan a mult évben is lehetővé tette az üzem az órabéres és nagy családdal bíró havifizetéses alkalmazottak gyermekeinek ingyenes nyaraltatását. A székesfővárosi gyermeknyaraltatási akció zalaegerszegi üdülőtelepén 139 leánygyermeket és balatonberényi üdülőtelepén 169 fiúgyermeket nyaraltattunk.

Reumatikus betegek részére az üzem Hévízfürdőn évente gyógyüdültetési alkalmat nyujt olymódon, hogy megfelelő számú szobát bérel s az alkalmazottak csak az élelmezési költséget fizetik.

Az Elektromos Művek, hogy alkalmazottai részére megfelelő testedzési lehetőséget és szórakozást biztosítson, az alkalmazottak tagjaiból alakult »Budapest Székesfőváros Elektromos Művei Testedző Egyesülete« részére még 1927. évben sporttelepet létesített. Az egyesületnek úgyszólván az üzem minden havidíjas alkalmazottja tagja, valamint tag az órabéres alkalmazottak nagyrésze is. A tagok száma 1935-ben 2047 volt. A Dunapart egyik legszebb részén, a felső Margitszigettel szemben, a Latorcza-utca és a Pozsonyi-út sarkán fekvő 5631 négyszögöl nagyságú telken épült sporttelep pályái és épületei igen alkalmas és tág keretet nyujtanak a tagoknak testedzésre és szórakozásra.

KIADÁS

Az Elektromos Művek eredménykimutatása 1935. évi december hó 31-én.

BEVÉTEL

Tárgy	Egyenkint P	f	Összesen P	f
Általános igazgatási költségek:				
Személyi kiadások	1,482.942	33		
Dologi kiadások	487.004	49	1,969.946	82
Termelési költségek:				
Üzemi havidíjas alkalmazottak	1,075.458	57		
Munkabérek	1,232.581	37		
Anyagszükséglet	6,665.432	45		
Karbantartási költségek Vegyes termelési költségek	1,129.100	54	10,102.572	93
Áramelosztási költségek:				
Havidíjas alkalmazottak	1,757.974	81		
Munkabérek	2,712.208	22		
Karbantartási költségek Vegyes elosztási költségek	1,726.913	90	6,197.096	93
Értékesítési költségek:				
Havidíjas alkalmazottak	2,464.726	15		
Munkabérek	399.955	12		
Vegyes értékesítési költségek	394.588	16	3,259.269	43
Kamatok			6,098.552	38
Rendes és rendkívüli leírások:				
Rendes leírás épületek, gépek és ingó felszerelésekből	4,800.000	—		
Rendkívüli leírások behajthatatlan követelésekből	173.561	62	4,973.561	62
Adók és illetékek:				
Adók	14.992	14		
Illetékek	91.974	28	106.966	42
Ingyenes szolgáltatások:				
Közvilágítási alkalmazottak fizetése és költségei.	255.312	17		
Üzemi és fenntartási kiadás	772.045	56	1,027.357	73
Új beszerzések és beruházások			1,303.848	18
Kölcsönök törlesztése			3,140.259	53
Felesleg a községi háztartás javára			6,917.667	42
			45,097.099	39

Tárgy	Egyenkint P	f	Összesen P	f
Árambevétel			42,078.855	72
Árammérők kezelési és karbantartási díja			1,626.530	54
Vegyes bevételek			1,391.713	13
			45,097.099	39

A kelenföldi áramfejlesztőtelep építése alkalmával felállított gőzkazánok jellemző adatai.

Sorszám	Kazán megnevezése	Kazán fűtőfelület m²	Túlhevítő fűtőfelület m²	Előmelegítő fűtőfelület m²	Gőznyomás att.	Gőzhőfok C°	Rostélyrendszer	Rostélyfelület m²	Névleges gőztermelő képesség t/ó	Legnagyobb gőztermelő képesség t/ó	Fajlagos gőztermelő képesség kg/m²ó	Hatásfok %
1—2	Babcock Wilcox	490	175	211	15	360	Babcock-Wilcox láncrostély	18·2	13·4	15·925	27·3	81
1—2	Garbe	520	192	[1]) 540	15	360	Bennis-láncrostély	18	14·2	16·8	27	81
3—6	Garbe	664	223·9	330	15·3	360	Weck szakaszos vándorrostély	21·5	18·4	18·4	27·7	82·1
7—8	Garbe	1.049	320	697	15·3	380	Weck szakaszos vándorrostély	30·12	24	24	22·9	80·6

A kelenföldi áramfejlesztőtelep gőzturbináinak és generátorainak jellemző adatai.

Sorszám	Megnevezés	Turbinák					Generátorok			
		Gőznyomás att.	Gőzhőfok C°	Névleges teljesítmény lóerő	C° hűtővíz mellett	Szavatolt gőzfogyasztás névleges terhelés mellett kg/lóerőóra	Teljesítmény kVA	Cos φ mellett	Feszültség kV	Hatásfok névleges terhelés mellett cosφ = 1-nél%
1—2	Melms—Pfenninger turbina	13	320	7.500	15	5·68	7.500	0·7	10·5	96·75
3—4	Zoelly-turbina	13	320	15.000	15	5·70	15.500	0·7	10·8	96

Közös előmelegítő, mindkét kazánhoz.

A kelenföldi telepen felállított nagynyomású kazánok jellemző adatai.

Sorszám	Kazán megnevezése	Kazánfűtőfelület m²	Túlhevítő fűtőfelület m²	Előmelegítő fűtőfelület m²	Léghevítő fűtőfelület m²	Léghevítő levegőhőfok C°	Gőznyomás att.	Gőzhőfok C°	Rostélyrendszer	Rostélyfelület m²	Névleges gőztermelőképesség t/ó	Legnagyobb állandó gőztermelőképesség t/ó	Fajlagos gőztermelőképesség kg/ó	Szavatolt hatásfok %
1—2	Schlick—Hanomag	1.100	430	973	1.900	135	40	425	Walther-vándorrostély	40·05	45	60	40·9	84
3	Babcock—Wilcox	1.000	370	850	900	121	40	420	B. W.-vándorrostély	41	37·5	48·5	37·5	85·6
4	Babcock—Wilcox	1.000	370	850	—	180	40	420	B. W.-vándorrostély	41	37·5	48·5	37·5	87
5—6	D. G. T.	1.000	550	1.750	1.550	150	40	425	V. K.-vándorrostély	40·46	45	60	45·0	84
7—10	Ganz—Hanomag	950	470	1.650	1.650	160	40	425	Walther-vándorrostély	40·5	45	60	47·4	88
11	D. G. T.	1.000	550	1.750	1.550	150	40	425	V. K.-vándorrostély	40·46	45	60	45·0	88

A kelenföldi áramfejlesztőtelep gépházában az ismétlődő bővítések folyamán üzembehelyezett négy gőzturbina és generátor jellemző adatai.

Sorszám	Megnevezés	Turbinák								Generátorok			
		Gőznyomás att.	Gőzfok C°	Névleges teljesítmény lóerő	C° hűtővíz mellett	Szavatolt hőfogyasztás névleges termelés mellett		Szavatolt gőzfogyasztás névleges terhelés mellett		Teljesítmény		Feszültség kV.	Szavatolt hatásfok névleges terhelés mellett cos = 1-nél %
						megcsapolás nélkül	megcsapolással	megcsapolás nélkül	megcsapolással	kVA	cos φ mellett		
						kal./lóerőóra		kg/lóerőóra					
5/e	Láng—Zoelly-turbina	35	400	6.700	—	1.977	1.848	2·656	—	10.000	0·6	10·6	95·8
5/a	Láng—Zoelly-turbina	13	320	30.000	15					36.000	0·6	10·6	96·8
6	Láng—Zoelly-turbina	35	400	37.000	11	2.080	1.950	2·71	3·12	44.000	0·6	10·6	96·9
7	Láng—Zoelly-turbina	35	400	37.000	11	2.115	—	2·75	—	44.000	0·7	10·6	97·3
8	Láng—Zoelly-turbina	35	400	37.000	11	2.080	1.950	2·71	3·12	44.000	0·7	10·6	97·3

30 kV-os Transzformátorállomások.

30 kV-os hálózat					10 kV-os hálózat		5 kV-os hálózat	
kábelek		transzformátorok			kábelek			
drb	mm² keresztmetszet	darab	teljesítmény kVA	áttétel kV	darab	mm² keresztmetszet	darab	mm² keresztmetszet
				Hungária-körúti állomás.				
7	3×95	4	5.000	30/10	7	3×95	5	4×95
		3	3.000	30/5	2	3×50	—	—
	Az állomás összes teljesítménye:		**29.000**					
				Markó-utcai állomás.				
5	3×95	2	5.000	30/10	2	3×120	12	4×95
		4	5.000	30/5	2	3×95	—	—
	Az állomás összes teljesítménye:		**30.000**					
				Szentendrei-úti állomás. 15 KV-os kábelek				
3	3×95	2	2.000	30/15	4	3×95	2	3×35
		2	3.500	30/10	—	—	—	—
		1	7.000	30/10	—	—	—	—
	Az állomás összes teljesítménye:		**18.000**					
				Kazinczy-utcai állomás.				
2	3×95	3	5.000	30/10	2	3×50	—	—
	Az állomás összes teljesítménye:		**15.000**		2	3×120		
				Simor-utcai állomás.				
3	3×95	3	7.500	30/10	4	3×95	—	—
	Az állomás összes teljesítménye:		**22.600**					
				Káposztásmegyeri állomás.				
2	3×95	1	2.150	30/5	—	—	2	3×50
							10	3×25
				Újpesti állomás.				
2	3×95	2	5.500	30/5	—	—	A hálózat 5 KV-os része a Phöbus Villamossági Rt. tulajdonát képezi	
	Az állomás összes teljesítménye:		**11.000**					

Az alállomások gépi berendezéseinek jellemző adatai

Forgóátalakítók							Vastestű higanygőzátalakítók					Akkumulátortelep	
	Váltakozóáramú rész				Egyenáramú rész			Váltakozóáramú oldal		Egyenáramú oldal		3 órás kisütés melletti	
Darab	Wattnélküli teljesítmény kVA	Feszültség V	Áramrendszer	Ford. szám percenként	Feszültség V	Teljesítmény kW	Darab	Feszültség V	Áramrendszer	Feszültség V	Teljesítmény kW	áramerősség A	teljesítmény kW
							Murányi-utcai alállomás.						
1	—	5000	3 fázis, 26 p.	195	230—260	850	3	10000	3 fázis, 50 p.	180—290	290	2304	576
1	—	5000	3 » 26 »	195	260—360	850	—	—	—	—	—	—	—
1	1700	10000	3 » 50 »	500	2×90—2×140	1500	—	—	—	—	—	—	—
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítménye					**3200**	—	—	—	—	870	—	576
							Liliom-utcai alállomás.						
1	—	4800	3 fázis, 26 p.	195	230—260	850	2	10000	3 fázis, 50 p.	108—290	290	2304	576
2	—	4800	3 » 26 »	195	260—360	850	—	—	—	—	—	—	—
1	1700	10000	3 » 50 »	500	2×90—2×135	1500	—	—	—	—	—	—	—
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítménye					**4050**	—	—	—	—	580	—	576
							»Belváros« alállomás.						
3	1700	10000	3 fázis, 50 p.	500	2×90—2×135	1500	—	—	—	—	—	3024	756
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítménye					**4500**	—	—	—	—	—	—	756
							Horn Ede-utcai alállomás.						
1	—	4800	3 fázis, 26 p.	195	260—360	850	—	—	—	—	—	2325	581
1	—	5000	3 » 26 »	195	230—350	850	—	—	—	—	—	—	—
2	—	4800	3 » 26 »	195	230—360	850	—	—	—	—	—	—	—
2	1700	10000	3 » 50 »	500	2×90—2×140	1500	—	—	—	—	—	—	—
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítménye					**6400**	—	—	—	—	—	—	581
							Kazinczy-utcai alállomás.						
1	—	5000	3 fázis, 26 p.	195	250—350	760	—	—	—	—	—	5904	1476
2	—	5000	3 » 26 »	195	230—350	850	—	—	—	—	—	—	—
2	—	4800	3 » 26 »	195	260—360	850	—	—	—	—	—	—	—
2	1700	10000	3 » 50 »	500	2×90—2×140	1500	—	—	—	—	—	—	—
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítésménye					**7160**	—	—	—	—	—	—	1476
							Lógodi-utcai alállomás.						
2	—	190	3 fázis, 50 p.	360	2×125—2×150	2×60	[1]) 1	10000	3 fázis, 50 p.	170—260	120	756	189
	Az alállomás összes egyenáramú teljesítménye					**240**	—	—	—	—	120	—	189

[1]) Üvegtestű higanygőzátalakítók.

A Testedző Egyesület szakosztályai — a működő szakosztályok száma 14 — legnagyobb részben ezen sporttelepen gyüjtik össze a szakosztályok tagjait, minthogy az alkalmas pályákat és felszereléseket nyujt labdarúgás, kézi- és kosárlabda, tenisz, vívás, torna, evezés, tekézés stb. űzésére.

Az egyesület olyan jelentős szakosztályokkal is rendelkezik, amelyek nem a sporttelepen élik szakosztályi életüket. Ezek közül megemlítendő az igen jelentős taglétszámú turista-szakosztály, valamint a céllövő-szakosztály.

A sporttelep fenntartását az üzem hozzájárulása teszi lehetővé, míg az egyesület a befolyó szakosztályi tagdíjakból, nevezési díjakból stb. tartja fenn magát.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

A kórházi gazdálkodásban a viszonyok követelte takarékosság volt az irányadó szempont, a nélkül azonban, hogy a betegellátás érdekei szenvedtek volna. Ennek a törekvésnek az eredménye, hogy a kiadások, melyek az 1931. évben még 12,920.496·82 pengőt tettek ki, 1934-ben 10,964.357·09 pengőre csökkentek.

A kiadások csökkentése ellenére is folytatta a főváros a kórházi osztályok modernizálását. A korszerű haladásban csak egy téren maradt el a nyugati államoktól, — ez a rádiumkezelés. A székesfőváros közkórházainak különböző osztályain ezideig csak mintegy 200 milligramm rádium állt rendelkezésre (ennek is egy része mesothorium), amely mennyiség nem ad módot komoly rádiumtherápiára. Ezt a hiányt kívánta pótolni a közgyűlés, amikor a 202/1935. kgy. számú határozatával rádium beszerzésére 700.000 pengőt engedélyezett és a Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztályt rádiumkórház céljára kijelölte.

A 21 milliós beruházókölcsön felvétele lehetővé tette, hogy a közkórházaknál is két régi kívánság jusson a megvalósuláshoz. Az egyik az Új Szent János-közkórházban új nőgyógyászati pavillon és megfelelő röntgenhelyiség létesítése, a másik a Szent László-közkórházban két régi fabarakk lebontása és annak helyébe egy minden tekintetben modern megfigyelőpavillon építése.

Közkórházak. A székesfőváros közkórházai kórházcsoportokra tagozódnak. Az egyes kórházcsoportok élén igazgató-főorvos áll, aki egyúttal a szakmájának megfelelő osztály-főorvosi tennivalókat is ellátja. Az összes kórházcsoportok felett a közkórházi központi igazgató áll, aki egyúttal egy kórházcsoport igazgató-főorvosa és a szakmájának megfelelő osztály főorvosa.

A kórházcsoportok a következők:

Szent Rókus-kórházcsoport. Ide tartoznak: a Szent Rókus központi közkórház, a Kun-utcai fiókkórház, az Alföldi-utcai szülő- és nőbetegosztály, a Gyöngyösi-úti szülőosztály, a Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház, valamint a megnyitás előtt álló Bakáts-téri Eötvös Lóránd rádium- és Röntgen-intézet.

Szent István-kórházcsoport. Ide tartoznak: a Szent István-közkórház és a Horthy Miklós-közkórház.

Szent László-kórházcsoport. Magábanfoglalja az összes közkórházak fertőző-betegosztályait.

Új Szent János-kórházcsoport. Ide tartoznak: az Új Szent János-közkórház és a Szent Margit-fiókkórház.

Az anyakórházon kívül álló kórházak és osztályok élén vezető-főorvos áll.

A közkórházak orvosi személyzete. Úgy a közkórházi központi igazgató, mint az egyes igazgató-főorvosok mellett az orvosi adminisztratív munkát orvostitkárok látják el, akik lehetnek alorvos-titkárok, adjunktus-titkárok és főorvos-titkárok, amint ezt az orvosi személyzet szervezése megengedi.

A szervezett orvosi személyzet a következő:

Központi igazgatás:

1 közkórházi központi igazgató, 1 orvos-titkár.

Központi ágynyilvántartó:

1 orvos-titkár, 2 alorvos.

Szent Rókus központi közkórház.

Igazgatás:
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.
I. belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
II. belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
I. sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.
II. sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.
Szülő- és nőbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
Szembetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Fülbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Orr- és gégebetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos; az osztály a Pázmány Péter tudományegyetem egyik klinikája.
Urológiai sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos; az osztály a Pázmány Péter tudományegyetem egyik klinikája.
Prosectura:
1 főorvos, 1 végleges alorvos, 2 segédorvos.
Központi laboratórium:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Röntgen-laboratórium:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Adjunktus:
4 adjunktus. A közkórházakhoz szervezett 15 adjunktusi állás bármelyik kórház bármelyik osztályához alkalmazható és az itt feltüntetett tagozás csak a költségmegosztásra vonatkozik.

Kún-utcai fiókkórház.

I. bőr- és nemibetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
II. bőr- és nemibetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Bőr- és nemibetegrendelő:
1 végleges alorvos.

Alföldi-utcai szülő- és nőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Gyöngyösi-úti szülőosztály:

1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház.

Belbetegosztály:
1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Bakáts-téri Eötvös Lóránd rádium- és Röntgen-intézet.

Az intézetnek egyelőre a megszüntetett Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztályhoz szervezett 1 vezető-főorvosból, 1 alorvosból és 3 segédorvosból álló személyzete van.

Szent István-közkórház.

Igazgatás:
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.
I. belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
II. belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
III. belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
I. sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
II. sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
III. sebészeti osztály:
1 alorvos, 1 segédorvos; az osztály a Pázmány Péter tudományegyetem egyik klinikája és ha majd felszabadul, személyzetét meg kell szervezni.

I. szülő- és nőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
II. szülő- és nőbetegosztály
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Gyermekosztály :
1 főorvos, 1 végleges alorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Szembetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos.
Fülbeteg osztály :
1 alorvos : a főorvosi felügyeletet a Szent László-közkórház fülgyógyász-főorvosa látja el.
Orr- és gégebetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos.
Bőr- és nemibetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
Bőr- és nemibetegrendelő :
1 végleges alorvos.
Idegbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Prosectura :
1 főorvos, 1 végleges alorvos, 2 segédorvos.
Központi laboratórium :
1 végleges alorvos.
Röntgen-laboratórium :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Fizikoterápiai intézet :
1 főorvos, 1 alorvos.
Adjunktus :
4 adjunktus.

Horthy Miklós-közkórház.

I. belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
II. belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
III. belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Röntgen-laboratórium :
1 végleges alorvos.

Szent László-közkórház.

Igazgatás :
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.
Orvosi személyzet :
2 belgyógyász-főorvos, 2 gyermekgyógyász-főorvos, 1 fülgyógyász-főorvos, 1 sebész-főorvos, 1 prosector-főorvos, az orr- és gégebetegszakma ellátására, valamint a központi és Röntgen-laboratóriumhoz 1—1, összesen 3 végleges alorvos, 7 alorvos, 11 segédorvos, 3 adjunktus és a szükséghez képest kisegítő orvosok.

Új Szent János-közkórház.

Igazgatás :
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.
I. belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
II. belbeteg- (Wodianer) osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
Szülő- és nőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Gyermekosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Szembetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Fülbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Orr- és gégebetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Orthopédiai osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Elme- és idegbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.
Urológiai sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
I. tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
II. tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
III. tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos. Az osztály elhelyezésére szolgált barakokat lebontották és azok helyén új pavillon épül. Az osztály részére szervezett személyzetet átmenetileg másutt használják fel.
Fertőző sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.
Prosectura :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Központi laboratórium :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Röntgen-laboratórium :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Bőr- és nemibetegrendelő :
1 végleges alorvos.
Adjunktus :
4 adjunktus.

Szent Margit-fiókkórház.

Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Szülőosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Röntgen-laboratórium:
1 végleges alorvos.
Bőr- és nemibetegrendelő:
1 végleges alorvos.

Az adminisztrációt ellátó személyzet megoszlása a következőképen alakul:

Közkórházak központi igazgatósága:

Tisztviselő	7
Altiszt	1
Tanfolyamhallgató	30
Munkás	3

Szent Rókus központi közkórház:

Tisztviselő	15
Altiszt	11
Ápolószemélyzet	172
Munkásszemélyzet	98
Szakmunkások	12

Kún-utcai fiókkórház:

Tisztviselő	2
Altiszt	1
Ápolószemélyzet	32
Munkás személyzet	21

Gyöngyösi-úti szülőosztály:

Tisztviselő	1
Altiszt	1
Ápolószemélyzet	7
Munkásszemélyzet	5

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekosztály:

Tisztviselő	2
Altiszt	2
Ápolószemélyzet	33
Munkásszemélyzet	18
Mosónők és varrónők	9
Szakmunkások	5

Eötvös Lóránd rádium- és Röntgenintézet:

Tisztviselő	3
Altiszt	1
Ápolószemélyzet	28
Munkásszemélyzet	18
Szakmunkások	4

Szent Rókus kórházcsoport:

Tisztviselő	23
Altiszt	16
Ápolószemélyzet	272
Munkásszemélyzet	160
Mosónők és varrónők	9
Szakmunkások	21

Szent István-közkórház:

Tisztviselő	16
Altiszt	9
Ápolószemélyzet	213
Munkásszemélyzet	142
Mosónők és varrónők	39
Szakmunkások	36

Horthy Miklós-közkórház:

Tisztviselő	6
Altiszt	3
Ápolószemélyzet	78
Munkásszemélyzet	63
Szakmunkások	11

Szent István-kórházcsoport:

Tisztviselő	22
Altiszt	12
Ápolószemélyzet	291
Munkásszemélyzet	205
Mosónők és varrónők	39
Szakmunkások	47

Szent László-közkórház:

Tisztviselő	16
Altiszt	9
Ápolószemélyzet	172
Munkásszemélyzet	131
Mosónők és varrónők	27
Szakmunkás személyzet	27

Új Szent János-közkórház:

Tisztviselő	21
Altiszt	16
Ápolószemélyzet	256
Munkásszemélyzet	146
Mosónők és varrónők	33
Szakmunkások	44

Szent Margit-fiókkórház:

Tisztviselő	2
Altiszt	2
Ápolószemélyzet	18
Munkásszemélyzet	15
Szakmunkások	3

Új Szent János-kórházcsoport:

Tisztviselő	23
Altiszt	18
Ápoló személyzet	274
Munkásszemélyzet	161
Mosónők és varrónők	33
Szakmunkások	47

Szent Rókus központi közkórház és fiókjai. A Bakáts-téri szülő- és nőbeteg osztályt a Szent István közkórház-csoportból átcsatolta a székesfőváros a Szent Rókus központi közkórház-csoportba. Ugyancsak az év folyamán megszűnt a Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály és megnyílt helyette az újonnan átalakított Alföldi-utcai szülő- és nőbetegosztály.

A Turul-szövetség rendezésében megtartott egészséghét keretében Budapest székesfőváros közkórházai egészségügyi kiállítást rendeztek az Iparcsarnokban. E kiállításon a Szent Rókus központi közkórház-csoportot nagy és reprezentativ anyag képviselte, melyet több ezer főnyi nézőközönség szemlélt meg.

A Szent Rókus központi közkórház orr- és gégebetegosztályán, valamint a fülbetegosztályon levő műtők modern kivitelben, azelőtti méretükben megnagyobbítva, előkészítő helyiséggel és sterilizáló fülkével kibővítve és felszerelve rendeltetésüknek átadattak.

A kórházi főépület Rákóczi-úti szárnyán, a szembetegosztály alatti alagsorban 40 fuvar fa- és szénmennyiségbefogadására alkalmas tűzmentes fa- és szénraktár létesült.

A kórházi főépület Stáhly-utcai kapubejárata melletti, azelőtti kapuslakás — közös előszobával és fürdőszobával — a világi és a »Márta« felügyelő ápolónők részére 1—1 szobás lakássá alakíttatott át. Ugyanezen épülethez — toldaléképítkezés útján — új kapusfülke épült.

A betegfelvételi iroda helyisége — régi hiányosságot megszüntetendő — a követelményeknek megfelelő módon átalakíttatott, megvalósítván azt a közszolgálati érdekű célt, hogy a felvételi tiszviselők üvegfalakkal elkülönített munkahelyükön végzik a betegek felvételét.

A gondnoksági irodahelyiségek megfelelő átcsoportosításával felszabadult 76. ajtószámú helyiség előszobás-fürdőszobás egyágyas különszobává alakíttatott át és helyeztetett üzembe.

Átépíttettek a 43—48., a 47—48/a, a 102—103. és 106—107. számú kórtermek, páronkint közös belépővel és W.-C.-vel.

A 138-as kórterem építészeti átalakításából folyóan 1 egyágyas, megfigyelést igénylő beteg számára szolgáló elkülönítő szoba és 1 ügyeletes orvosi szoba létesült.

A kórház folyósói — az eddigi olajfestés helyébe — 3500 négyzetméternyi falfelületen csempeburkolattal láttattak el.

A Stáhly-utca 7. szám alatti gazdasági épületben a gépüzemi házi javítóműhely átalakításából felszabadult helyiségből az éjjeli szolgálatot teljesítő gépüzemi alkalmazottak részére ügyeletes szoba épült. A Stáhly-utca 9—11. számú gazdasági épület udvarán tűz- és robbanásmentes benzin- és olajraktár létesült.

Szent István-közkórház. A Szent István-közkórház belbeteg és orr- és gégebetegosztályát gyökeresen tatarozták. Ugyanitt egy betegszállító-felvonó szerel-

tetett fel és a gégebetegosztály számára műtőt rendeztetett be a főváros. A különszobás ágyak átcsoportosíttattak, számuk azonban változatlanul 13 maradt. A Fizikoterápia rövidhullámú géppel szereltetett fel.

Horthy Miklós-közkórház. A Horthy Miklós-közkórház kórtermeiben a betegágyakhoz 236 darab dugós csengőnyomót szereltek fel. A belbetegosztály elektrokardiographiai kapcsoló-táblával és számozással lett ellátva, úgy hogy azt most a III. belbeteg osztály is használhatja, a betegek átszállítása nélkül.

Új Szent János-kórház. Az Új Szent János-kórházban az elavult telefonberendezés átalakíttatott és egy 60 vonalra kiépített házi automata központ, 100 vonalig bővíthető kivitelben létesült.

A kórház III. tbc. osztálya október hó 11-én megszűnt és két régi barakk lebontatott. Ily módon az Új Szent János-kórházi tbc-s betegek elhelyezésére szolgáló ágylétszám százzal csökkent.

A belügyminisztérium jóváhagyta az Új Szent János-közkórházban 97 ágyas új szülő- és nőbetegosztály létesítését engedélyező közgyűlési határozatot. Ennek következtében a régi tbc. barakkok helyén emelendő új szülő- és nőbetegosztály építési munkálatai a beszámolás tárgyát képező év október havában meg is kezdődtek.

Megemlítendő még, hogy a polgármesteri 108.468. sz. rendelet a székesfőváros közkórházaiban ápoltak kórtörténetének megőrzése céljából központi kórlap-irodát létesített, mely az Új Szent János-kórház épületében van elhyezve. A kórlap-iroda működését december havában meg is kezdte.

Új Szent László-kórház. Az Új Szent László-kórházban 1935. év őszén megkezdődött az új nagy megfigyelő-pavillon építése.

A háború alatt szükségből a Szent László-közkórházban gyalulatlan fából hét barakkot építettek, amelyekből azóta négy leégett, egyet pedig az összedülés veszélye miatt kellett lebontani. Ma tehát két barakk áll még. Ez a kettő is olyan állapotban van, hogy azokban helyes betegellátást végezni nem lehet. Kátránypapírral vannak bélelve, ami a hatályos fertőtlenítést, illetve féregírtást is lehetetlenné teszi. Hogy eddig ezek a barakkok lebontásra nem kerültek, annak a magyarázata az, hogy az ágyszámra szükség volt, viszont a székesfőváros eddig nem volt abban a helyzetben, hogy helyettük kőépületet emelhessen.

A két barakkban jelenleg 120 ágy van, ennek megfelelően egy hasonló ágyszámú új kőépületre van szükség.

A polgármesteri XIII. ügyosztály a terveket elkészítette. Ezek szerint a pavillonban 116 ágy elhelyezéséről történik gondoskodás. Az emeleti kórtermeknek külön lépcsőháza lesz, ami a fertőző betegek elszigetelésének célját szolgálja. A földszinten és az emeleten egy-egy orvosi lakás, fürdőszoba, társalgó, személyzeti helyiségek, tálaló stb. lesz. Az új épület megépítésére 150.000 pengőre lesz szükség, amelynek fedezetéről a közgyűlés gondoskodott.

Rádiumosztály létesítése. A székesfőváros közkórházai a nagy anyagi áldozatokkal berendezett osztályok és azok kiváló orvosai révén a legmodernebb gyógykezelést biztosítják. Egy téren azonban elmaradtunk a nyugati államoktól a korszerű gyógykezelésben, és ez a rádiumkezelés. A székesfőváros közkórházainak különböző osztályain ma összesen mintegy 200 milligramm rádium áll rendelkezésre (ennek is egy része mesothorium), ez a mennyiség azonban nem ad módot

komoly rádium-terápiára. A rádium gyógyhatásának felismerésével a nyugati államok fővárosai anyagi erejükhöz képest megfelelő mennyiségű rádiumot szereztek és kelet felé Budapest az első főváros, amelynek számottevő rádiummennyisége nincs. Ennek a következménye azután az, hogy azok a tehetősebb betegek, akiknek rádiumkezelésre van szükségük, kénytelenek külföldi rádium-intézeteket felkeresni.

A közkórházi gyógyellátás színvonala megkívánja tehát, hogy a székesfőváros közkórházai megfelelő rádium-terápiára berendeztessenek.

Ebből a célból legelsősorban megfelelő mennyiségű rádiumot kellett beszerezni, amellyel a rádiumterápiás kezelést biztosítani lehet. A rádium kitermelésével és egyúttal közvetlen forgalombahozatalával Európában egyedül foglalkozó belga bányavállalattól (Union Miniere du Haut Katanga) nyert értesülés szerint kb. 700.000 pengő szükséges.

Tekintettel arra, hogy a székesfőváros nincs abban az anyagi helyzetben, hogy ilyen nagy összeget egyszerre nélkülözni tudjon, a beszerzést részletfizetéssel kellett megoldani. A költséget négy részletben fogja a főváros törleszteni, vagyis az 1936., 1937., 1938. és 1939. években, ami a mai valutáris viszonyokat feltételezve, évenkint 175.000 pengő költségösszeget jelent. Az első részlet a rádium átvételekor válik esedékessé, a további három részlet után 5%-os kamatot kell számítani.

A rádium beszerzési költségét amortizálja — ha hosszú idő alatt is — a nem szegény betegek gyógykezelésének a rendes ápolási díjnál magasabban megállapított díja, amint az általában a nyugati intézeteknél is szokásos.

A rádiumkezeléshez külön osztályt kell kijelölni, mert a rádium kihasználása csak centrálisan biztosítható, másrészt a rádiumkezelés feltétlenül szakképzett és csak azzal foglalkozó személyzetet kíván meg. A kijelölendő osztályon a különféle gyógyászati szakokról odakerülő betegek a szakszerű egyéb kezelésen kívül rádium- és röntgenterápiában részesülnének. Erre a célra a legjobban megfelel a Bakáts-téri kórház, ahol össze lehetne gyüjteni a székesfőváros közkórházainak különböző osztályairól azokat a betegeket, akik rádiumterápiára szorulnak és ugyanitt megkaphatnák annak a gyógyászati szaknak megfelelő ellátást is, amelyet betegségük a rádium- és Röntgen-terápián kívül megkíván. A kórháznak megvan a Röntgen-laboratóriuma, amelybe egy már meglévő terápiás készüléket is át lehet szerelni. Ennek, továbbá a rádiumkezelésre való berendezésnek költségei 50.000 pengőt igényelnek.

A Bakáts-téren megszűnő szülő- és nőbetegosztály a székesfővárosi közkórházak szülő- és nőbetegek részére fenntartott ágyait csökkenteni nem fogja, mert az osztályok megfelelő átcsoportosítása, továbbá az Új Szent János-kórházban építendő új szülő- és nőbetegosztálynak a mainál magasabb ágyszáma, a jelenlegi ágyszámot teljes mértékben biztosítani fogja.

A közgyűlés a székesfőváros közkórházainak betegellátásához szükséges rádiumnak 700.000 pengőért való beszerzését engedélyezte és felhatalmazza a polgármestert, hogy a rádium szállítására vonatkozó szerződést megkötheese. Elhatározta továbbá a közgyűlés, hogy a rádium-terápiára külön osztályt szervez és erre a célra a Bakáts-téri közkórházat jelölte ki és felhatalmazta a polgármestert, hogy a kórházaknak az új osztály létesítésével kapcsolatosan szükségessé váló átcsoportosítását saját

hatáskörében végrehajthassa, különös figyelemmel azonban arra, hogy a szülő- és nőbetegek részére rendelkezésre álló ágyak száma ne csökkenjen.

Felhatalmazta továbbá a közgyűlés a polgármestert, hogy a rádium-osztályon szedhető ápolási díjat saját hatáskörében megállapíthassa.

Ápolási költségek behajtása. A kórházi ápolási költség behajtását 1933. évi december hó 31-ig központosítottan a központi számvevőség X/a ügyosztálya végezte. A gyógyköltség behajtási eljárásának meggyorsítása végett a polgármester a központosított behajtás egyidejű megszüntetésével minden kórházcsoport mellé számvevőségi kirendeltségeket állított fel, amelyek most széttagoltan végzik a kórházcsoporthoz tartozó kórházak betegápolási költségeinek behajtását.

A kórházi közöskórtermi ápolási költségek vitás eseteiben I. fokon a IV. ker. előljáró, II. fokon a polgármester jár el. Ugyancsak a polgármester dönt a székesfőváros kórházaiban felmerült gyógyköltségek elengedése, biztosítása és részletekben történő fizetése ügyében is.

Kórlapiroda. Az utóbbi években egyre gyakoribbak azok az esetek, hogy a kórházban gyógyulást nem nyert ápoltak, távozásuk után, műhiba vagy gondatlanság címén pert indítanak a székesfőváros közönsége ellen.

Ezekben a perekben, miután a másodorvosi kar állandóan változik, a főváros részéről mindig döntő bizonyítékul a pert megindító ápoltra vonatkozó kórtörténet szolgál.

Tekintettel arra, hogy a kórtörténetek megőrzésének ideje szabályozva nem volt, ismételten előfordult, hogy a tiszti ügyészség által kért kórtörténeteket a kórházak bemutatni nem tudták, minek következményeképen a perek a főváros kárára nyertek befejezést. Ennek elkerülése végett a közkórházak igazgató-főorvosi értekezletének előterjesztésére, valamint a tiszti ügyészségnek javaslata alapján, polgármesteri rendelkezésre 1935. évi november hó 1-ével »A Székesfőváros Közkórházainak Központi Kórlapirodája« létesíttetett, melynek helyéül az Új Szent János-közkórház jelöltetett ki.

A kórlapirodában a székesfőváros közkórházaiban ápoltak kórlefolyásáról készült kórtörténeteket 32 esztendeig kell megőrizni.

Magyar Egészség Hete. A m. kir. miniszterelnök úr fővédnöksége mellett a Turul Szövetség Magyar Egyetemi és Főiskolai Bajtársi Egyesületek Országos Központja által a fővárosi iparcsarnokban 1935. évi október hó 20. és 28. között rendezett, majd két ízben is meghosszabbított »Magyar Egészség Hetén«- és ezzel kapcsolatos kiállításon a székesfőváros méltó keretek között szintén résztvett.

A kiállításon, melynek megnyitása a köz- és tudományos élet kitünőségeinek jelenléte mellett történt, a főváros mindazon intézményeivel vonult fel, amelyek közegészségügyi vonatkozású munkakörben a közegészségügy előmozdításában élénk szerepet visznek.

Így felvonult a kiállításon a székesfőváros út- és csatornaépítési, városrendezési- és magánépítési, ipari- és közlekedési, közoktatásügyi, közélelmezési, szociálpolitikai, közegészségügyi, városgazdasági, valamint a vízvezetéki és világítási ügyosztály, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal, a fővárosi intézmények és üzemek közül: a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt., az Elektromos-, Gáz- és Vízművek, a Bakteriológiai Intézet, a Tüdőbeteggondozó Intézetek, a Fertőtlenítő Intézet, valamint a Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet.

A főváros a kiállítást helybér címén 18.000 pengővel támogatta, míg a kiállítás céljaira szükséges termek létesítése költségeire 3200 pengőt folyósított.

Az egyes intézmények és üzemek, a kiállítás anyagával részben már rendelkeztek, de figyelemmel a kiállítás országos érdekeire, tetemes anyagi költséggel kiállítási anyagukat bővítették és kiegészítették annyira, hogy a jövőben a főváros abban a helyzetben lesz, hogy hasonló vonatkozású kiállításokon, minden nehézség nélkül, az ország fővárosához méltóan bármikor résztvehet.

A főváros közegészségügyi ügyosztálya a kiállításon a közkórházak, Fertőtlenítő Intézet, Tüdőbeteggondozó Intézet és a Bakteriológiai Intézet igen szemléltető és tanulságos anyagával vett részt, amelyek közül különösen a kórházak demonstratív anyaga méltó feltűnést és elismerést váltott ki.

A kiállítást úgy a főváros közönsége, mint a vidékről felrándult nagyszámú érdeklődő a legnagyobb megértéssel karolta fel és külön ki kell emelni, hogy a kiállítást a Kormányzó Úr és családja, az elismerés többszöri kifejezése mellett szintén megtekintette.

Gyógyszerrendelési utasítás a székesfőváros közkórházai részére. A kórházi betegek gyógyszerellátásánál követendő eljárást több különálló intézkedés szabályozta, de a szolgálat nélkülözött olyan összefoglaló rendelkezést, mely a gyógyszerellátásnál közreműködő alkalmazottaknak, különösen az állandóan megújuló orvosi karnak az eljárás minden részletét felölelő szabályul szolgált volna. Ennek a hiánynak pótlása céljából a kórházi központi gyógyáruraktár és gyógyszertár összeállítása alapján és a közkórházak igazgató-főorvosainak értekezletének, valamint a főváros közegészségügyi szakbizottságának hozzájárulásával a polgármester »Gyógyszerrendelési utasítás«-t bocsátott ki és azoknak egy-egy példányát minden közkórházi orvosnak, miheztartás végett rendelkezésére bocsátotta.

Villanyórák felszerelése a kórházakban. A székesfővárosi közkórházak kórtermeiben és hivatalos helyiségeiben felszerelt úgynevezett amerikai órák használhatósága ellen állandó kifogás merült fel s dacára az utolsó években mutatkozó 7400 pengő évi átlagos karbantartási kiadásoknak, az órák egységes és kifogástalan működésének elérése lehetetlen volt.

Célszerűnek mutatkozott tehát a kórházakban is meghonosítani a villamos árammal táplált és központilag irányított órák rendszerét, amely a nyilvános utcai óráknál szerzett tapasztalatok szerint — bevált.

A nyilvános órák felszerelésére kizárólagosságot élvező Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. ajánlatot tett a fővárosnak villanyóráknak a főváros közkórházaiban leendő bevezetésére s ennek alapján a főváros szerződést is kötött a Részvénytársasággal oly alapon, hogy egyelőre 500 darab központilag szabályozandó villanyórát, 5000 pengő évi bér ellenében a kórházakban felszerel.

Az órák felszerelési költsége címén a főváros egyszersmindenkorra 4000 pengőt fizet, míg az évi bérleti díj ellenében a Részvénytársaság adja az órákat, elkészíti a vezetékeket, ellenőrzést és karbantartást vállal és viseli az órák táplálásához szükséges villanyáram költségeit és végül biztosítja, hogy a központilag irányított órák állandóan, mindenkor a hiteles időt mutatják.

A szerződés 15 évre szól, mely időnek lejárta után az összes órák és az egész hálózat a főváros tulajdonába megy át.

Tiszti főorvosi hivatal. A tiszti főorvosi hivatal, amely a II. fokú, központi közigazgatásnak szakhivatala, az 1935. évben rendeltetésének megfelelően a következő tevékenységet fejtette ki:

a) a polgármesteri hatáskörbe tartozó ügyek intézésénél ellátta a szakelőadói tisztet,

b) az I. fokú közigazgatás egészségügyi ágazatában irányító és ellenőrző szerepet töltött be,

c) a köz- és szociális egészségügy terén szükségesnek mutatkozó intézkedéseket és intézményeket illetőleg kezdeményező lépéseket tett.

E hármas feladat ellátásában a tiszti főorvosi hivatal különös gondot fordított az általános gazdasági helyzetnek, az éghajlati viszonyoknak és időjárásnak, a népesedési jelenségeknek, a tanuló-ifjúság fejlődésének, a foglalkozás egészségügyi hatásának, a lakásviszonyoknak, a közélelmezésnek, az ivóvízellátásnak, a köztisztaságnak megfigyelésére s ezeknek a lakosság egészségi állapotára való befolyásának észlelésére.

A gazdasági válság még mindig erősen érezteti ártalmas befolyását, ami közegészségügyi vonatkozásban lakás, fűtés, élelmezés, ruházkodás terén erősen kifogásolható hiányokat eredményez, a megbetegedések szaporodására nyujtva lehetőséget.

Az éghajlati viszonyok, az időjárás, a levegő az elmult évhez képest nem mutattak lényeges változást. A levegő a pesti oldalon még mindig meglehetősen szennyezett a füst, korom, égési melléktermékek és por következtében, mely utóbbit a futóhomok termeli ki.

A heveny-fertőző megbetegedések összes száma 16.238.

Az idült betegségek közül a tuberkulózis még mindig igen sok embert fertőz meg és pusztít el. A megbetegedések pontos száma ismeretlen. A lues esetek száma szintén emelkedik, ami erélyes és intézményes beavatkozást igényelne.

Az elmebajok terén a helyzet változatlanul súlyos. A megbetegedések nagy száma bizonyos mértékben a rossz gazdasági viszonyok terhére irandó.

A szegénybetegek egészségügyi gondozását illetőleg az elmult évhez képest nincs lényeges eltérés. Az új betegek száma 49.999. A gyógyszerköltség összesen 397.117·58 pengőt emésztett fel, amiből 63.539·24 pengő insulinra, 13.806·89 pengő gyógyászati segédeszközökre (szemüveg, járógép, támasztó-fűző, művégtag stb.) esett.

A székesfőváros iskolaorvosi intézményébe kapcsolt kisdedek, gyermekek és ifjak egészségügyi állapotára az alábbi adatok vetnek fényt.

Az iskolaorvosi intézmény a székesfőváros legnagyobb méretű egészségvédelmi szerve, amely a székesfőváros közegészségügyi viszonyainak javítását az óvodás és tanköteles gyermekek orvosi gondozása, felügyelete útján és az egészségügyi ismeretekre való tanítással, az egészségre vonatkozó neveléssel szolgálja. Ma már ismeretes, hogy a tanulók nagy százaléka tüdőbajos vagy tüdőbajra hajlamos, megdöbbentő sok a szervi szívbajos, a szervi fogyatékos, gátolt légzésű, alkati gyengeségben szenvedő, rosszfogazatú, lelki abnormitásban szenvedő stb. A tanulósereg nagy százalékának teherbíróképessége kisebb, mint a tanterv kívánalmainak súlya. Kétségtelen tehát, hogy az iskolába válogatás nélkül beterelt gyermeksereg minőségi szelekciójára, a fejlődő szervezet állandó ellenőrzésére, a reáutaltak szociálhigienés ellátására, a tanulóifjúság egészséges életmódra való nevelésére szükség

van. Az intézmény arra hivatott, hogy céltudatos munkájával a közegészségügyet kedvezően befolyásolva javítsa és esetleges leromlást mérsékeljen. Feladatainak megoldását az általános egészségvédelem keretében, annak a ma már általánosan elismert ténynek a szükségessége parancsolja, hogy úgy a közeli, mint a távoli jövőben felszínre kerülő nehéz terheket elviselni, a problémákat megoldani csak lelkileg és testileg egészséges nemzedék lesz képes.

Tevékenységére élénk fényt vetnek az alábbi adatok:

Az orvosi működés keretében a 62 iskolaorvosi körzetben (ebből 3 körzet iparos- és kereskedőtanonciskolás körzet) 96.616 tanuló orvosi felügyeletét látták el az iskolaorvosok. Iskolaszakorvosi felülvizsgálatot (az 1934/35. tanév II. felének és az 1934/35. tanév I-ső felének adatait összegezve) 22.158 gyermeknél tartottak szükségesnek. Ezek közül:

szemészetre	6.642
fülészetre	1.531
orr-gégegyógyászatra	1.980
belgyógyászatra	6.757
ideggyógyászatra	1.951
bőrgyógyászatra	1.257
testegyenészetre	1.439
Röntgenre	601

gyermeket küldtek.

A tüdőbeteggondozó intézetek szakvizsgálatát 23.381 gyermeknél vették igénybe.

Aktív tuberkulózisa 418, inaktív tuberkulózisa 6869 tanulónak volt.

A gyermekek közt előfordult fertőző megbetegedések száma 5399-et tett ki. Ebből vörheny 1054, diftéria 451, kanyaró 2352, bárányhimlő 1186, szamárhurut 284, tífusz 54, vérhas 18.

Fertőző trachoma 21, nem fertőző trachoma 47, szervi szívbaj 2577, epilepszia 114, chorea 101, golyva 4729.

Gyógytornára járt 4489 tanuló. Torna, kézimunka, rajz és ének alól felmentettek 5451 tanulót.

A szülők számára tartott ismeretterjesztő előadások száma 240 volt. Elsősegélyben részesítettek 5592, kórházba szállíttattak 399 tanulót.

Az *iskolaszakorvosok közül* négy szemészszakorvosnál jelentkezett összesen 7777 új beteg. Ezek közül fénytörési rendellenességet 4585, kancsalságot 912, szemtekerezgést 36, a szemhéj betegségeit 521, a kötőhártya betegségeit 1091, a szaruhártya, szivárványhártya, szemlencse stb. betegségeit 221 gyermeknél észleltek. Szemüveget rendeltek 2807, műtétet ajánlottak 46 esetben.

A két fülszakorvos a jelentkezett 2020 új beteg közül középfültőbántalmat talált 1399 tanulónál. A külső fül betegsége 273, a belső fül betegsége 48 tanulónál fordult elő. Műtétet ajánlottak 30, kórházi felvételt 12 esetben.

A két orr-gégeszakorvos összesen 2084 beteget vizsgált meg. Az orr és melléküregeinek betegségét 817 gyermeknél, az orrgarat és torok kóros elváltozásait 1102-nél, a gége és légcső betegségeit 195-nél állapították meg. Műtétet ajánlottak 858 esetben.

A három belgyógyászszakorvosnál összesen 5900 új beteg jelentkezett. 745 gyermeknél funkcionális, 1195-nél konstitucionális és 2790-nél organikus eredetű elváltozásokat vagy betegséget találtak. Fénykezelésben részesítettek 193 tanulót: 1344 esetben, műtétet 55, kórházi felvételt 30 esetben tanácsoltak.

A szív- és sportszakorvosi vizsgáló két orvosa összesen 1293 tanulót vizsgált meg s elektrokardiográfiai felvételt 848 esetben eszközöltek.

A két idegszakorvos összesen 2208 beteget vizsgált meg. 965 gyermeknél funkcionális, 225-nél organikus eredetű zavarokat vagy betegséget találtak. Endokrin-eredetű zavar 45, oligophrenia 603, pszichopátia 112 esetben fordult elő. Kislétszámú osztályokba való áttelepítésre javasoltak 396, kisegítőosztályba 35 és gyógypedagógiai intézetbe 136 tanulót. Kórházi felvételt ajánlottak 18 esetben.

A bőrgyógyászszakorvos összesen 1499 új beteget vizsgált meg. Fénykezelésben részesített 142 gyermeket, összesen 909 esetben, fertőző természetű bőrbetegséget 581 tanulónál észlelt.

A két testegyenészszakorvos összesen 1801 új beteget vizsgált meg és látott el tanáccsal. Műtétet ajánlottak 36 esetben, azonkívül a gyógytornaellenőrző szakorvossal a törzserősítő tornaórák irányítását és ellenőrzését látták el.

A Röntgenszakorvos összesen 2400 új beteget vizsgált meg (beleszámítva az iskolafogorvosok által küldött betegeket is). Ebből 1432 átvilágítást, 487 felvételt, 92 besugárzást és 389 fogfelvételt készített, illetve eszközölt.

Az *iskolafogorvosok* (21) az iskolákban összesen 22.613 tanulót vizsgáltak meg. Ezek közül fogbetegnek találtak 17.075-öt. Épfogú volt 3841. Magánorvoshoz utasítottak 1981, iskolafogorvosi kezelésre 16.328 tanulót. A vizsgálókban elsőízben 13.900, ismételten 54.206 tanuló jelentkezett. Tömésben részesült 22.028 tanuló, fogeltávolításban 15.884. Konzultációt végeztek 66.022, műtétet 12 esetben. Az állandó tömések száma 37.188 volt.

A *szociális tevékenységet illetőleg* az iskolaorvosi intézmény szoros együttműködésben van a kerületi tiszti orvosokkal, az anya- és csecsemővédő intézetekkel, a tüdőbeteggondozó intézetekkel, az idegbeteg tanácsadóval, a bakteriológiai és fertőtlenítő intézetekkel. Az iskolaorvosok kiválasztották az ingyenebédre (16.000), az ingyentejtáplálásra (16.000), a szünidei nyaraltatásra (10.000), az erdei iskolai elhelyezésre (2000), a törzserősítő, ú. n. gyógytornára (5200), a mesterséges napfényre (quarzlámpa) szorulókat. Kiválasztották, előkészítették és törzslapozták a diftéria elleni védőoltásokban részesülteket (1930. év januárjától összesen 46.500 tanulót) ellenőrizték az akcióskonyhák és a működésben lévő iskolafürdők higiénikus állapotát és használatát; kiválasztották továbbá a testileg vagy szellemileg fogyatékos (rosszullátó, nagyotthalló, gyengetörzsű, rosszultáplált, gyengetehetségű stb.) gyermekeket s a szükséges esetekben a megfelelő irányban eljártak. Az iskolafogorvosi vizsgálókban 2000 darab fogkefét osztottak ki szegénysorsú gyermekek közt s ezzel a száj- és fogápolás előnyeit nagymértékben propagálták.

A tiszti főorvosi hivatal iskolaorvosi vonatkozásban az intézmény szakirányítása és ellenőrzése mellett 263 ügydarabot intézett el. Az iskolaorvosi kar bevonásával két ízben tartatott értekezlet.

Az iparegészségügy terén sok még a javítani való. A rendezés azonban egyelőre a gazdasági válság miatt nagy nehézségekbe ütközik.

A közélelmezést illetőleg sajnálattal kell megállapítani, hogy a nagy nyomor miatt igen sokan nélkülözik a megfelelő és kielégítő táplálékot, aminek káros hatását elsősorban a fejlődő korban levő nemzedék érzi meg.

Az ivóvízellátás a mennyiséget illetőleg kifogástalan, a minőséget illetőleg egyre javul.

A szemét, ürülék és szennyvízeltávolítás terén a helyzet közegészségügyi szempontból a körülményekhez képest kielégítő.

Az orvosi, szakorvosi, szülésznői és gyógyszerész gyakorlatban a következő számok illusztrálják a helyzetet.

Gyakorlatot kezdett 214 orvos és 2 szülésznő. Lakást változtatott 328 orvos és 18 szülésznő. Abbahagyta gyakorlatát 154 orvos és 38 szülésznő. Újból kezdett gyakorlatot 54 orvos és 4 szülésznő. Meghalt 48 orvos.

Szakorvosi cím engedélyezése iránt 318 kérvényt adtak be. A gyakorló orvosok összes száma: 4059, a szülésznőké: 158 volt.

Gyógyszertári jogért 29, átruházásért 5, bérbeadásért 2, áthelyezésért 14, gyógyszervegyészeti gyári iparengedélyért 1, gyógyszervegyészeti laboratóriumi engedélyért 3, opium üzemi engedélyért 20 esetben adtak be kérvényt. Budapesten az 1935. évben 4 új személyesjogosítványú gyógyszertár nyílt meg. Gyakornoktartási engedélyt 6 esetben kértek. Személyzetváltozást 416 esetben jelentettek be.

Közalkalmazottak szolgálatképességi állapotának elbírálása céljából a tiszti főorvosi hivatal 2354 személyt vizsgált meg. Ezek közül állami volt: 200, székesfővárosi: 1553. Ez utóbbiak közül: 967 közigazgatási, 586 pedig közoktatási alkalmazott volt.

Az 1928. évi XL. t.-c. értelmében, öregségi és rokkantsági járadékra igényjogosultaknál 470 esetben történt vizsgálat a munka és keresőképességi állapot meghatározását illetőleg.

Szeretetotthoni elhelyezési kérelemmel kapcsolatban 131 egyént vizsgáltak meg.

A közszolgálati pályára való alkalmasság megállapítását célzó vizsgálatok száma meghaladta a 200-at.

A tiszti főorvosi hivatal adminisztratív tevékenységét aktaszerűleg 2671 iktatott és 10.426 nem iktatott ügydarab jellemzi.

Ezt a működést a tiszti főorvosi hivatal a tiszti főorvosnak és helyettesének vezetése alatt 3 beosztott tiszti orvos, 1 kezelőfőtiszt, 1 kezelőnő, 2 kezelési szakú ideiglenes hivatalnok és 1 havijegyzékes hivatalnok részvételével fejtette ki.

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek. A gondozóintézetek hálózatának kiépítését a főváros az 1932. évben befejezte. A hálózat utolsó szerve a II. ker., Tölgyfa-utca 10. szám alatti intézet létesítése volt, amely intézet 1932. évi október hó 1-én kezdte meg működését. Azóta a székesfőváros területén 10 intézet látja el a tüdőbeteggondozás munkáját. Az intézetek a következők:

Központi Tüdőbeteggondotó Intézet: VI. ker., Dévai-u. 15/a.
I. kerületi intézet: Pauler-u. 22.
II. « « Tölgyfa-u. 10.
III. « « Szentendrei-u. 21.
VII. « « Rózsák-tere 2.
VIII. « « Kistemplom-u. 6.
IX. « « Mester-u. 33—35.
X. « « Mázsa-tér 9.
XI. « « Kökörcsin-u. 5.
XIV. « « Újvidék-u. 5.

Minden intézetnek teljesen körülírt működési körzete van, melyen belüli lakosság gondozására szolgál. Minden intézet tökéletesen fel van szerelve a tüdőgümőkór diagnosztikájának minden eszközével. Az intézetek külső családgondozási és családvédelmi prevencióját a gondozónővérek végzik. Időnkint a család minden tagját átvizsgálják az intézetek a tuberkulózis megelőzésének, elhárításának célzatával.

Az egyes intézetek működési körzetében levő népességszám az 1935. évi népességi adatok alapján a következő:

Központi intézet	(V., VI., XIII. ker.)	255.678 lakos
Pauler-u. 22.	(I., XII. ker.)	70.275 «
Tölgyfa-u. 10.	(II. kerület)	57.366 «
Szentendrei-u. 21.	(III. kerület)	62.051 «
Rózsák-tere 2.	(VII. kerület)	137.521 «
Kistemplom-u. 6.	(VIII. és IV. kerület)	169.684 «
Mester-u. 33—35.	(IX. kerület)	100.497 «
Mázsa-tér 9.	(X. kerület)	70.451 «
Kökörcsin-u. 5.	(XI. kerület)	58.400 «
Újvidék-u. 5.	(XIV. kerület)	78.797 «

Az intézetek betegforgalmát illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

A központi intézettel kapcsolatosan 1931-ben napközi fekvőcsarnokot létesítettek 30 beteg számára, amely a nyári hónapokban, május hó 1-től szeptember hó 30-ig van üzemben, hogy az intézet által kiválogatott és ilyen gyógymódot igénylő betegeknek a fekvőkúrára és azzal kapcsolatos kezelésére lehetőséget nyujtson, amivel a kórházakat is tehermentesíti.

Jelenleg az intézetnek 1 igazgató-főorvosa, 8 vezető-főorvosa, 1 gégerendelő-főorvosa, 10 adjunktusa, 10 alorvosa és 40 gondozónővére van.

Közegészségügyi és bakteriológiai intézet. Az intézet működési körének megfelelően 1935-ben is a heveny fertőző betegségek elleni védekezéssel, valamint a fővárosi vízművek ellenőrzése céljából szükséges vizsgálatokkal, egyéb vizek egészségügyi vizsgálatával és elbírálásával, élelmiszerek — különösen tej, tejtermékek, fagylalt — bakteriologiai vizsgálatával, fertőtlenítő szerek, a köztisztaság előmozdítását célzó eljárások stb. egészségügyi vizsgálatával és levegővizsgálatokkal foglalkozott.

Az intézet működése úgy a vizsgálatok számát, mint a majdnem évről-évre bővölő tárgykört tekintve, az utolsó években óriási méretűvé vált. 1935. évben 84.384 vizsgálatot végzett az intézet.

A bakteriológiai osztály a folyó vizsgálatok lebonyolításán kívül különösen a tífusz bakteriológiai vizsgálatának kimélyítésével szerzett érdemeket. Részben olyan új módszereket adaptált a hazai viszonyokhoz, melyekkel a tífusz-bacillus kimutatása sokkal jobban és biztosabban sikerül, mint az eddigi módszerekkel; részben állandó havi ellenőrzés alatt tartja a tiszti főorvos utasítására a tífusz elszenvedése után a fertőző kórházból gyógyultan hazatérő betegeket, hogy ezeknél — ha netalán tífusz bacillusgazdákká válnának — azonnal mód legyen az ellenőrzés, elkülönítés és egyéb hatósági intézkedések foganatosítására.

A tisztiorvosok közreműködésével a fővárosi élelmiszerüzemek személyzetének bacillusgazdaságra való vizsgálata is folyamatba tétetett. Ezen vizsgálatok rendkívül fontosak, mert a fővárosi tífuszesetek történetében a kifogástalan vízellátás következtében főként a fel nem fedezett bacillusgazdák (élelmiszerárusok, szakácsnők stb.) játszák a főszerepet, akik veszélyes voltukról maguk sem tudnak s szennyezik az élelmiszereket.

A diphtheria leküzdésében az iskolai diphtheria-vizsgálatokon kívül ma a főhangsúly a diphtheria-védőoltásokon van. Az intézet oltóorvosa idáig 46.459 óvodás és első elemista gyermeket oltott be az Országos Közegészségügyi Intézet által készített oltóanyaggal. Az oltásokat rendkívül egyszerűsíti egy újabb eljárás, melynek révén egyszeri oltással ugyanolyan védelmet tudunk nyujtani, mint a régebbi háromszori oltással.

A forgalomba hozott kötszerek ellenőrzését is a bakteriológiai osztály végzi s az évről-évre végzett ellenőrzések mutatják, hogy az ellenőrzés szigorításával hogyan javul az elfogadható kötszerek százalékszáma.

Az egészségügyi osztály főtevékenysége a fővárosi ivóvíz és élelmiszerek bakteriológiai ellenőrzése. A nagyvárosi ivóvíz ellenőrzésére az osztály a világvárosokban használt legszigorúbb módszereket vezette be. A fővárosi Vízművek nagyarányú asszanálása kapcsán megépült gyönyörű és modern szűrőberendezés bakteriológiai ellenőrzése a legszigorúbb módszerekkel szintén az intézetben folyik. A fővárosi ivóvizet naponta ellenőrzik a szűrőberendezésnél, a főnyomócsöveken, a városi medencékben és a házi vízvezetéki csapokon.

Évek óta hangsúlyozott óhaja teljesült az intézetnek a tejbakteriológiai ellenőrzés széleskörű megvalósulásával. Az intézet már évekkel ezelőtt bevezette a legmodernebb módszereket, a tejfront rendezetlensége és személyzethiány azonban nem adott módot a tejellenőrzés olyanfokú keresztülvitelére, mint az 1932-ben megindult. Most a Fővárosi Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézettel karöltve végre megvalósult a tej vegyi ellenőrzése mellett a széleskörű bakteriológiai ellenőrzés is, nemcsak a tejüzemekben — ami már évek óta folyik — hanem a befutó tejeken is, amelyeknél az egyszerű tisztasági bakteriológiai vizsgálatokon (összcsiraszám, coli) kívül nagyon fontos a tuberculosis és a járványos elvetélés (Bang-fertőzés) megállapítása is, mely tehénállományunkban — sajnos, nagyon el van terjedve.

Az intézet a nyár folyamán intenzív ellenőrzés alatt tartotta a fagylaltgyárakat és elárusítókat is.

Végül évek óta folyik a fővárosi levegő gáztartalmának, korom és portartalmának vizsgálata, mely a füst- és koromelleni küzdelem megindításához szolgáltatott tudományos adatokat.

Az intézet 1935. évi vizsgálataira vonatkozólag utalunk a Statisztikai Évkönyv idevonatkozó táblázatára.

Fertőtlenítő Intézet. Az 1934. évhez képest az intézet fertőtlenítési munkája 9128-ról 8160-ra, vagyis 968-cal kevesbedett. A csökkenés főoka az volt, hogy a kötelező fertőtlenítés alá eső betegségek nem fordultak elő olyan nagy számmal, mint 1934-ben.

A fertőző megbetegedések száma 1934-ben összesen 14.925, 1935-ben 19.535 volt, azonban a Fertőtlenítő Intézet munkáját szaporító betegségek száma — amelyek előfordulása esetében a fertőtlenítést szabályszerűen az intézetnek kell elvégeznie — csökkent. Míg 1934-ben a 14.925 fertőző megbetegedésből 9308, addig 1935-ben a 19.535-ből csak 8905 volt kötelezően fertőtlenítés alá eső megbetegedés.

Ha az 1934-ben végzett 9128 és 1935. évi 8160 fertőtlenítést közelebbről megvizsgáljuk, kiderül, hogy 1934-ben kötelező fertőtlenítés alá eső betegség miatt történt 8705, 1935-ben pedig 7814, vagyis 991-gyel kevesebb.

A Fertőtlenítő Intézet a legtöbb fertőtlenítést a vörheny, diftéria, hastífusz és vérhas miatt végzi. Ezen betegségek a fővárosban endémiásan állandóan előfordulnak. 1935-ben a 4 betegség közül a vörheny és diftéria lényegesen kevesebb, a hastífusz és vérhas jelentékenyen több volt. A vörheny és diftéria számának apadása megmagyarázza a fertőtlenítések kevesbedését.

	Megbetegedés		Fertőtlenítés	
	1934.	1935.	1934.	1935.
Vörheny	4.778	3.902	4.155	3.418
Diftéria	2.716	2.225	2.591	2.196
Hastifusz	1.046	1.267	650	647
Vérhas	638	1.364	642	914
Összesen	**9.178**	**8.758**	**8.038**	**7.175**

A négyféle megbetegedés és fertőtlenítés számának emelkedését 1934-ről 1935-re a következő számok mutatják:

	Megbetegedés számának emelkedése (+) v. csökkenése (—).	Fertőtlenítés
Vörheny	—876	—737
Diftéria	—491	—395
Hastifusz	+221	— 3
Vérhas	+726	+272

A négy betegségben tehát 420-szal kevesebb megbetegedés fordult elő, ezzel szemben a miattuk végzett fertőtlenítések száma 863-mal kevesebb. A fertőtlenítéseknek fent kimutatott általánosan 968-at kitevő apadása ezzel magyarázható, a hiányzó 105 az egyéb betegségekre esik.

A fertőtlenítések száma a megbetegedések számánál állandóan kevesebb, mert a környékről a főváros területére beszállított betegek után a budapesti Fertőtlenítő Intézet fertőtlenítéseket nem végez.

A Fővárosi Statisztikai Hivatal kimutatásai szerint 1935-ben a fővárosban előforduló 19.535 fertőző megbetegedés közül 3231 vidéki, így budapesti csak 16.304. Ha a kötelező fertőtlenítés alá eső betegség ugyanezen kimutatások szerint ez évben 8905 volt, úgy ez a fővárosban támadt fertőző megbetegedések 54·61%-a és a vidékről a fővárosba szállított, többnyire a súlyosabb természetű fertőző bajokban szenvedők száma az összes megbetegedések 16·53%-a, vagyis, mivel a vidéki fertőző betegek szállítása 1934-ben 22·22%-ot tett ki, annál kevesebb, de az 1933. évi 16·27%-nál több.

A négy már említett, leggyakrabban előforduló betegség közül:

		Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti		3.046	1.821	640	851
Vidéki		856	404	627	513
Összesen		**3.902**	**2.225**	**1.267**	**1.364**
Vidéki esetek az összes esetek %-ában	1935-ben	21·94	18·16	49·48	37·60
	1934-ben	24·57	22·90	42·16	33·69

A vidékről a fővárosba, s legtöbbször nem kellőleg izoláltan, szállított fertőző betegek száma kevesbedett ugyan, de a hastífuszos és vérhasban szenvedőké jelentékenyen és pedig hastífuszban 7·32%-kal, vérhasban 3·91%-kal több.

A környékről a négy betegségben szenvedőt:

1930-ban 1.720-at
1931-ben 1.961-et
1932-ben 2.732-t
1933-ban 2.238-at
1934-ben 2.452-t
1935-ben 2.400-at

szállítottak fővárosi kórházakba.

A Fertőtlenítő Intézetre különösen ezen említett négy fertőző betegség miatti fertőtlenítés hárítja a főmunkát. Összehasonlítva a megbetegedések és fertőtlenítések számát, a következő adatokat jegyezhetjük fel.

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti beteg	3.046	1.821	640	851
Lakásfertőtlenítés	3.418	2.196	647	914
A különbség	+372	+375	+ 7	+ 63

A fertőtlenítések száma tehát mindig meghaladta a megbetegedések számát, amit sok esetben a lakások fertőtlenítésén kívül munkahelyek, iskolai osztályok, kórházakban végzett fertőtlenítések magyaráznak meg.

A fertőzés terjesztésében a nem kellően izolált fertőző betegszállítás (vidékről) mellett szerepet játszhatik az is, ha a főváros területén sok helyen ápolnak betegeket a lakásokban.

	Otthon ápoltatott vörheny		Otthon ápoltatott diftéria	
Kerület	1935.	1934.	1935.	1934.
I.	54	129	26	36
II.	45	79	15	27
III.	32	45	27	36
IV.	22	13	4	10
V.	81	94	33	40
VI.	93	115	56	56
VII.	117	171	62	83
VIII.	66	88	34	45
IX.	36	42	27	33
X.	39	50	38	34
XI.	48	43	17	21
XIV.	6	—	20	—
Összesen	**639**	**869**	**359**	**421**
Budapesti megbetegedés ..	3.046	3.604	1.821	2.094
%	20·98	24·10	19·71	20·10

A két betegségben a megbetegedések száma az 1934. évhez képest csökkent, így csökkent az otthonápoltak száma, valamint %-os aránya is. Ugyanígy csökkent a kerületi megoszlásban is és a vörheny otthonápolása egyedül a IV. kerületben, a diftériáé egyedül a X. kerületben szaporodott. A főváros XIV. kerülete a kimutatásban ez évben jelent meg először.

A leginkább gyermekbetegségnek tekinthető vörhennyel és diftériával szemben a kevésbbé fogékony 16 éven felüliek megbetegedése a következőképen alakult:

16 éven felüliek megbetegedése Budapesten 1934. és 1935-ben

vörheny		diftéria	
1935.	1934.	1935.	1934.
292	296	214	280
Összes budapesti megbetegedés			
3.046	3.604	1.821	2.094
Százalékokban			
9·59	8·21	11·75	13·37

A 16 éven felüliek megbetegedése 1935-ben vörhenyben valamivel több volt, mert a 8·21% felemelkedett 9·28%-ra. A különbség 1·07%-ot jelent. A 16 éven felüliek megbetegedése leginkább azon területeken fordult elő nagyobb számmal, ahol a vörheny és diftéria otthon ápolása is több volt.

Az említett 4 kötelező fertőtlenítés alá eső és gyakrabban támadó betegségen kívül a többi betegség általában kevesebb fertőtlenítésre adott okot. Ilyen fertőtlenítés 1931-ben a kötelező munkák 4·3%-át, 1923-ban 8·17%-át, 1933-ban 9·77 %-át, 1934-ben 7·66%-át, 1935-ben pedig 8·17%-át okozta, az előző évhez képest valamivel emelkedett. Gümőkór miatt 465, gyermekbénulás miatt 40, tetvesség miatt 52, gyermekágyi láz miatt 5, járványos agy- és gerincagyhártyagyulladás miatt 14 lakásfertőtlenítést kellett végezni.

A felsorolt munkákon kívül nem kötelező fertőtlenítés alá eső, állategészségügyi más kérdéses betegség miatt 1935-ben 36, 12 és 298, összesen 346 fertőtlenítés történt.

A lakásfertőtlenítések, betegszállítások és ellenőrzések végzésében a gépkocsik 1935-ben 224.856 km utat tettek meg, kevesebbet, mint 1934-ben.

Budapesten a 427/1930. kgy. sz. szabályrendelet értelmében fertőző beteget csakis a Fertőtlenítő Intézet szállíthat és ez 1935-ben 7107, az 1934. évi 6935-tel szemben. A fertőző betegek szállításának száma 1935-ben 172-vel több.

A 7107 fertőző betegszállítás közül kötelező fertőtlenítés alá eső betegség miatt 5003 (70·40%), nem fertőző fertőtlenítés alá eső betegség miatt 2072 (29·15 %), kérdéses betegség miatt 32 (0·45%) történt.

Legnagyobb számmal a fertőző betegszállításban a vörheny (2311), diftéria (1465), vérhas (643), hastífusz (485) szerepel.

Nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegség miatt 1935-ben a következő betegszállítások történtek:

Kanyaró miatt	375
Szamárhurut miatt	119
Bárányhimlő miatt	55
Orbánc miatt	485
Járványos fültőmirigylob miatt	23
Influenza miatt	1.015
Összesen	**2.072**

Ezen utóbbi betegszállítások költségei, amennyiben azokat nem a kerületi elöljáró (tiszti orvos) rendeli el, megtérülnek. De kórházakból és gyógyintézetekből az ilyen betegszállítások is díjtalanok.

A legtöbb betegszállítás a VI., VII., VIII. és X. kerületekből történt.

Kórházakból, gyógyintézetekből igen sok fertőző beteget kellett 1935-ben is a fertőző kórházba szállítani. Ilyen betegszállítás

kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben	1.622
nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben	1.031
Összesen	**2.653**

történt, ami az összes betegszállítások 37·32%-a, az 1934. évi 15·86%-hoz képest 21·46%-kal, az 1933. évi 9·31%-hoz képest pedig 28·01%-kal több.

Az ilyen betegszállítások számának tetemes emelkedése a közönség elszegényedésének igen magas fokát mutatja, mert oka az, hogy a lakosság betegéhez orvost nem hív, hanem kórházi ingyen-rendelésre viszi, amivel azonban igen sokszor nyujt módot a fertőzés terjesztésére, mert betegét gyakran nyilvános közlekedési eszközön s nem kellően izoláltan szállítja.

Sem a lakásfertőtlenítések, sem a fertőző betegszállítások teljesítésében 1935-ben akadály nem merült fel.

A fertőzöttség gyanújában lévő és megférgesedett, tetvesedett egyéneken, főleg a hajléktalanok menhelyeinek lakóin 1935-ben a Fertőtlenítő Intézet 34.096 esetben végzett egyéni fertőtlenítést, az 1934. évihez képest 2000-rel kevesebbet.

A Fertőtlenítő Intézettel kapcsolatos megfigyelő-intézetben (quarantaine) 117 Oroszországból hazatért hadifogoly és hozzátartozója volt egészségügyi megfigyelés alatt 1387 napig. A megfigyelések száma az 1934. évihez képest kevesebedett.

Az Országos Fertőtlenítői Tanfolyamon 1935-ben is csak katonai egészségügyi altiszti tanfolyamot végező katonák, számszerint 33-an képeztettek ki, egyébként a tanfolyam, dacára a sok vidéki hatósági jelentkezőnek, szünetel.

A fertőtlenítésekkel összefüggő és főleg egyes újabb féregírtó szerekkel végzett kísérletek száma 1935-ben 227 volt.

A személyzet létszáma az előző évi 103-ról 101-re csökkent, ebben a létszámban szerepelnek a tisztviselők, gépészek, fűtők, gépkocsivezetők, fertőtlenítők, tehát a teljes személyzet.

Kórházi Központi Gyógyáruraktár és Közkórházi Gyógyszertár. A székesfővárosi közkórházak házigyógyszertárai 1919. évi március hó 1-ig a »Budapesti Dunajobbparti és balparti Gyógyszertártulajdonosok Közkórházi Szövetkezeteinek« kezelésében voltak. 1919. évi március hó 1-én a székesfőváros a közkórházak gyógyszerellátását házikezelésbe vette és felállította a Községi Gyógyszerüzemet. Ez a Gyógyszerüzem a négy közkórházi gyógyszertárból és az ezeket ellátó központi gyógyszerraktárból keletkezett, melynek berendezését, felszerelését, gyógyszer- és egyéb anyagkészletét a székesfőváros az 1921. évi 1083. kgy. számú határozat alapján 1921. évi október hó 1-én váltotta meg. Ez az intézmény azzal a célzattal létesült, hogy a székesfőváros közkórházait, valamint jóléti és egyéb intézeteit azonosságra és tisztaságra nézve megvizsgált gyógyszerekkel gazdaságosan lássa el, a gyógyszereket orvosi előírás szerint készítse el és szolgáltassa ki. Ezt a feladatát a Községi Gyógyszerüzem a Szt. Rókus-, Szt. István-, Szt. László- és Új Szt. János-

közkórházakban levő gyógyszertárai, valamint az ezeket mindennemű anyaggal ellátó központi raktára és laboratóriuma útján végezte. A törvényhatósági bizottság 48/1933. kgy. számú határozatával a Községi Gyógyszerüzem üzemi jellegét megszüntette. Ennek helyébe a polgármester 204.479/1933—X. számú rendeletével, 1934. évi január hó 1-i hatállyal, a fenti elnevezésű közigazgatási jellegű intézmény megszervezését rendelte el, amely intézmény a községi háztartás keretében működik. Az átszervezési rendelet szerint az intézmény alkalmazottjai külön státust képeznek, amelybe 24 véglegesített állású és 3 ideiglenes állású gyógyszerész fog tartozni. 1936. év augusztusában ez az intézmény a jelenlegi bérelt helyiségeiből saját helyiségeiben költözik át, VII., Nagydiófa-utca 14. sz. alá.

A Kórházi Központi Gyógyáruraktárnak a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár épületébe való átköltözésével kapcsolatos átalakítási munkálatok engedélyezése. A Kórházi Központi Gyógyáruraktár a VIII., Aggteleki-utca 8. sz. alatt egy bérelt lakásban volt elhelyezve, ahol sem elegendő hely, sem pedig megfelelő pince nem állott rendelkezésre. Ennek következtében a feltétlenül raktáron tartandó áruknak egy részét összezsúfoltan kellett felhalmozni, ami az áttekinthetőséget és az ellenőrzést megnehezítette, a másik részét pedig az irodahelyiségekben a földön kellett elhelyezni. Hely hiányában a vegyvizsgálatokhoz és a gyógyszeres készítmények előállításához szükséges laboratóriumot sem lehetett itt berendezni, aminek a felállítására a Kórházi Központi Gyógyáruraktárt a m. kir. belügyminiszter 260.520/1934. B. M. számú rendelete kötelezte. A gyógyáruraktárnak ez a szűkös elhelyezése nemcsak az ügyvitelt bénította meg, hanem a tűzveszélyesség szempontjából is többízben adott alapos kifogásokra okot.

A Kórházi Központi Gyógyáruraktárnak megfelelőbb elhelyezése iránt már a multban is folytak tárgyalások oly irányban, hogy az intézmény, amely abban az időben önálló vagyonkezelésű üzem volt, a Községi Műszerüzemmel helybelileg egyesíttessék és ebből a célból a Műszerüzem épületével szomszédos VII., Nagydiófa-utca 12. számú ház megvásároltassék. A vonatkozó tárgyalások azonban a törvényhatósági bizottság közgyűlésének elutasító álláspontja és az időközben kialakult üzemellenes hangulat folytán félbeszakadtak annak ellenére, hogy a m. kir. belügyminiszter a hozott közgyűlési határozatot alaki okokból megsemmisítette és új határozat hozatalát rendelte el. A bővítés célját szolgáló ingatlanvásárlás ügyét az üzemi kérdés vajudása következtében nem lehetett újból közgyűlés elé terjeszteni és ez a megoldás végleg lekerült a napirendről.

A közüzemi kérdés rendezése ügyében hozott 48/1933. kgy. számú határozat és az ezt jóváhagyó 79.484/1933—V. B. M. számú rendelet folytán a Községi Műszerüzemből átszervezett Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktárnak meg kellett szüntetnie az eddig fenntartott műhelyeknek nagyrészét, aminek következtében itt felszabadult a műhelyhelyiségeknek nagy része. Ezeknek a helyiségeknek felhasználásával lehetőség kínálkozott a Központi Gyógyáruraktárnak az átköltöztetésére és ennek az intézménynek végleges és megfelelő elhelyezésére. A Központi Gyógyáruraktárnak a VII., Nagydiófa-utca 14. számú épületbe való áthelyezése szükségessé tette a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár jelenlegi beosztásának átcsoportosítását és több helyiségnek építészeti átalakítását. Ezzel kapcsolatosan végre kellett hajtani az épület általános tatarozását is, mert itt az üzem sorsának bizony-

talan volta miatt évek óta nem lehetett alapos karbantartási munkálatokat végeztetni s ennek következtében úgy a tető, mint a homlokzat leromlott állapotban volt. Ugyancsak szükség volt a víz-, gáz- és villanyvezetékek nagy részének kicserélésére, valamint a csatornázás rendbehozatalára is. Meg kellett oldani a Központi Gyógyáruraktár laboratóriumának kérdését is, amelynek felszerelését a legszűkösebb berendezésen felül ki kellett egészíteni.

A szükséges átalakításokra és egyéb munkálatokra vonatkozólag a polgármesteri XIII. ügyosztály elkészítette a terveket és a költségvetéseket. A bemutatott költségvetés szerint az átalakítási és egyéb munkálatok összesen 99.500 pengőt igényelnek, amely költségösszeg a következőképen oszlik meg:

építészeti rész	55.000 P
központi fűtések	21.000 «
víz, gáz, villany és csatornázás	23.500 «
Összesen	**99.500** P

A közgyűlés az átalakítás céljait szolgáló hitelt megszavazta.

A Kórházi Központi Gyógyáruraktár átköltöztetésével kapcsolatban az eddig fizetett mintegy évi 2000 pengő bérleti összeg a jövőben megtakarításként fog jelentkezni.

Községi Temetkezési Intézet. Budapest Székesfővárosi Községi Temetkezési Intézetet a székesfőváros közönsége 1919. évi augusztus hó 7-én létesítette. A 843/925. kgy. sz. szabályrendelet, amely 1926. évi április hó 13-án a 61.531/1926—XIX. sz. alatt kormányhatósági jóváhagyást nyert, a székesfőváros területén a temetkezést hatósági feladattá nyilvánította és kimondta, hogy temetkezési vállalkozásra — tekintettel az ahhoz fűződő közegészségügyi és szociális érdekekre, valamint kegyeletetikai szempontok figyelembevételével — iparengedélyt nem ad ki.

Az intézet a főváros egyik önálló vagyonkezelésű intézménye. Szolgálati ágazatok szerint három részből áll, úgymint:

1. igazgatás,
2. felvételi szolgálat,
3. telepi és temetői szolgálatból.

Bár az intézet feladatkörébe kizárólag csak a temetések felvétele, azok lebonyolítása, illetve a hullaszállítás tartozik, mégis a közönség érdekében, hogy azt minden utánjárástól mentesítse, minden, a temetésekkel, halottszállításokkal, exhumálásokkal kapcsolatos teendőt is elvégez. Személyzeti létszáma 58 tisztviselő, 174 munkás.

Az 1935-ös üzletév, mely az intézet községesítése óta a 16. üzletév, a változatlanul súlyos gazdasági helyzet jegyében zajlott le.

A m. kir. belügyminiszter az 1931. évi XXI. t.-c. 34. §-ában biztosított jogánál fogva az intézetet felülvizsgálta s ennek eredményeképen a kereskedelemügyi és pénzügyminiszterrel egyetértőleg — az intézet szociális és közegészségügyi vonatkozásaira való tekintettel — az üzem jelenlegi formájában való fenntartása mellett döntött. (114.160/1932. B. M.) Ugyanakkor elrendelte azonban az intézet keretén belül működő koporsódísz-műhely megszüntetését.

Az üzemi választmány az elmult év folyamán 12 választmányi ülést tartott, behatóan foglalkozva az intézetet érintő minden eseménnyel.

Az 1932. évi 110.699. sz. K. M. rendelettel engedélyezett kegyszerkereskedők közül nyolcan folytatják, négyen pedig beszüntették üzletüket.

A 203.585/1933—X. számú polgármesteri rendelet értelmében 116 esetben végzett az üzem esetenkint 6 pengőért olyan temetői kiszállítást, melynek önköltségi ára 6 pengőt meghaladja (ebből kegyszerkereskedőkre 82 eset esik).

A közönség csökkent teherbíróképessége az elmult év folyamán arra kényszerítette az üzemet, hogy úgy az áruk, mint a szolgáltatások árainak leszállítását hozza javaslatba. A polgármester az üzemi választmány errevonatkozó javaslatát elfogadta és 189.539/1935—X. sz. rendeletével az intézet árui és szolgáltatási árának 5—15%-os csökkentését rendelte el.

Az intézet forgalma az 1934. üzletévvel szemben 4·24%-os emelkedést mutat.

1935. üzletévben az intézetnél rendelt temetések, szállítások és halottkiföldelések minősége az alábbiak szerint oszlott meg:

	1935	1934-ben %-os megoszlás	1935-ben %-os megoszlás
I. oszt. polgári temetések száma	404	3·36	3·05
II. « « « «	874	6·72	6·60
III. « « « «	1.197	9·60	9·02
IV. « « « «	2.001	14·76	15·08
V. « « « «	1.923	14·20	14·50
VI. « « « «	2.314	19·80	17·45
Osztályonkívüli díszesebb temetések	856	4·97	6·42
Belföldi szállítás	627	4·73	4·72
Külföldi «	69	0·44	0·52
Kórházi ingyenes temetés	1.027	7·48	7·76
Az intézet terhére végzett ingyenes temetés	552	4·58	4·16
Utalványos izraelita temetés	920	7·51	6·94
Halottkiföldelés	502	1·85	3·78
Összesen	**13.261**	**100·00**	**100·00**

Az elmult üzletévben fentiek szerint 13.261 temetést, szállítást és halottkiföldelést bonyolított le az üzem a tavalyi 12.756-tal szemben (a többlet 505), ebből 906 a gyermektemetés és 12 a nyilvános középületi ravatalozás.

Az intézet szolgáltatásait a fentieken kívül 8 budapesti kegyszerkereskedő által felvett temetéshez 406 esetben, kegyszerkereskedők által felvett szállításhoz 153 esetben, környékbeli és vidéki temetkezési vállalkozók szállításaihoz 191 esetben vették igénybe.

Az I. számú katonai és közrendészeti kórház az 1935. évben

46 tényleges katonai állományú egyént,
25 « « « « családtagját,
29 nyugállományú katonai egyént és végül
11 « « « családtagját,

összesen **111** esetben

ravatalozott fel a Gyáli-úti katonai kórház halottasházában és szállított ki halottaskocsin a X. ker. katonai temetőbe.

A fenti közegészségügyi intézmény működését az 1884. évi XVII. t.-c. 183. §-ának *e)* pontja alapján végzi, mely kimondja, hogy katonai intézetekben alkalmazott katonák munkája nem esik az ipartörvény rendelkezései alá.

Az intézet az 1935. évben:

Kórházból a temetőbe	1.396 esetben
Törvényszéki Orvostani Intézetből a temetőbe	448 «
Kórházból a Törvényszéki Orvostani Intézetbe	504 «
Kórházból kórházba	282 «
összesen	**2.630** esetben

végzett kiszállítást az 1934. évi 2675 esettel szemben.

Az 552 esetben teljesen ingyenesen végzett temetés és szolgáltatás, valamint 348 esetben ugyancsak teljesen ingyenesen végzett halottfuvarozás, a különböző társadalmi egyesületeknek díjmentesen rendelkezésre bocsátott szolgáltatások, valamint 260 darab ingyenes koporsó (a törvényszéki orvostani intézetből elszállított halottak részére) önköltségi árban 21.975 pengőt jelent, míg a 2314 VI. osztályú önköltségi áron alul végzett temetéseknél az intézet tényleges ráfizetése 34.710 pengő. Ezzel az intézet 56.685 pengő közterhet vállalt magára.

Temetésekből és halottfuvarozásokból eredő összforgalom 3,040.276·91 pengőt tett ki, a tavalyi 2,911.199·17 pengővel szemben. (Több 129.077·74 pengővel.)

	1934. évben	1935. évben
	pengő	
Áru és szolgáltatások	1,805.907·70	1,878.205·07
Sírhelyre, harangozásra, halottasházra és növénydíszre..	740.588·52	754.591·89
Az intézet útján befizetett egyházi költség	130.773·10	144.239·67
Halottkiföldelési illeték, tisztiorvosi díjak, autotaxi, növénydiszítés nyilvános ravataloknál, címerek, vízumdíjak, határátlépési költségek stb.	181.036·20	213.572·68
Forgalmi adó	50.121·65	46.796·60
Fényűzési adó	2.772·—	2.871·—
Összesen	**2,911.199·17**	**3,040.276·91**

Az intézetnek az 1935. évben 52 véglegesített tisztviselője, 5 gyakornoka volt. 1935. év folyamán 1 tisztviselő elhunyt.

Az állandó munkások száma: 181. Az elmult év folyamán felvétetett 22, meghalt 1, kilépett 2, kegydíjaztatott 11 munkás. Fenti munkáslétszámon felül a szükséghez képest 12.552 esetben alkalmazott az intézet kisegítő napszámos-munkást.

A személyi kiadások az 1934. üzletévvel összehasonlítva a következő képet mutatják:

	1935. évben	1934. évben
	pengő	
Tiszti fizetések	261.287·—	258.931·58
Munkabérek	435.756·79	437.804·92
Kegydíjak	20.474·13	19.138·—
OTI és MABI díjak	27.182·78	26.179·74

Az intézet autóparkja 1935. évben 2 új alváz beszerzésével gyarapodott. A polgármester 3 darab használhatatlanná vált Rába-gyártmányú autónak kiselejtezését rendelte el.

Autópark ma a következő kocsikból áll:

1 halott szállítására berendezett autófourgon	1
1 « « « « (Orth. Chevra)	1
2 « « « « (1 drb kombinált teherszállító)	2
4 « « « «	3
8 « « « «	8
Teherautó	1
Összesen	16

Az autók kilométereinek száma 1935. évben 311.458, az 1934. évben megtett 308.077 kilométerrel szemben. Ebből helybeli fuvarozásra 177.292 kilométer (1934. évben 184.023 kilométer) vidéken és külföldön megtett fuvarokra 134.166 kilométer (1934. évben 124.054 kilométer) esik. A helybeli fuvarok kilométerszámának 6731 kilométerrel való csökkenését a lovasfourgonok fokozottabb igénybevétele okozta.

A lóállomány 79 ló (ebből 60 fekete, 19 fehérszürke).

A lófogatú kocsiállomány 3 darab lovasfourgon beszerzésével szaporodott. Az állomány ma a következő:

Díszes halottaskocsi	4
I. oszt. «	7
II. « «	12
III. « «	13
IV. « «	10
V. « «	11
Koszorúkocsi	6
Lófogatú zárt halottszállító kocsi (fourgon)	13
Ravatalszállító kocsi	2
Gyászhintó	6
Különféle teherkocsi	17
Összesen	101 kocsi

A kötelező halottasházi ravatalozás életbeléptetése óta a fővárosi temetőkben összesen 70 egyszerű és díszes, minden tekintetben kifogástalan ravatalt állított fel az üzem. A halottasházak a legmodernebb hűtőszekrényekkel, az összes ravatalozótermek alacsony feszültségű villanyvilágítással vannak ellátva.

A XV. ker. elöljáróság 1935. évi október hó 1-én történt létesítésével az intézetnek 23 felvételi irodája működik.

A magánipart és kereskedelmet az üzem megrendeléseivel az elmult üzletévben mintegy 800.000 pengő rendeléssel támogatta.

Köztemetők. A dunabalparti köztemető működési körében az 1935. év folyamán nagyobb fontosságú esemény nem történt. A Kerepesi-úti temetőben folytatódott a kiürítés alatt álló parcellák rendezése, továbbá a IV. sz. kapunál új virágárusító csarnok és őrbódé épült, míg a X. ker. új köztemetőben tovább folyt a temetőhöz csatolt új terület fásítása, utakkal való ellátása, valamint a régi illemhelynek menedékházzá való átalakítása.

A temetések száma csekély emelkedést mutat, mert a jobbparti temetők tehermentesítése céljából szeptember hó 1-től az I., II. és XI. kerület ingyen temetendő halottait a X. ker. új köztemetőbe kell temetés végett elszállítani.

A dunajobbparti köztemetőkben más fontosabb esemény nem történt, mint hogy a farkasréti temető házi kertészetében egy növényház átalakíttatott és a III. ker. óbudai új temető kapuzati épülete tatarozásra került.

3. Köztisztaság.

Köztisztasági hivatal. Budapest székesfőváros területén az úttest tisztántartását, az úttestről és a járdákról lekerülő szemét összegyüjtését, eltakarítását, az utak pormentesítését (vízzel való locsolását, olajozását), valamint a leesett hónak eltávolítását a székesfőváros köztisztasági hivatala végzi. Ugyancsak a hivatal látja el az összegyüjtött utcai szemétnek, a csarnokokból kikerülő vásárcsarnoki szemétnek, a lakóházakból kihordott háziszemétnek elfuvarozását és a szemeteskocsikkal, valamint a szemétfuvarozó automobilokkal kiszállított szemétnek, az átemelő állomás útján, a pestszentlőrinci szemétlerakótelepre vasúton való kiszállítását.

A köztisztasági hivatal kezelésében levő útterület — a hivatal által tisztántartott 214.296 m² közjárda területen kívül — 7,263.000 m².

A köztisztasági szolgálatot a köztisztasági igazgató vezetése mellett 20 tisztviselő, 8 havidíjas hivatalnok, 15 hetijegyzékes irodai alkalmazott, 120 kinevezett altiszt, 50 I. oszt, 150 II. oszt. előmunkás, 2060 főnyi munkásszemélyzet, ezek között 314 garázsalkalmazott, sofőr és szakmunkás látja el.

Az utak és utcák pormentesítése részben vízzel való locsolás, részben olajozás útján történt. A vízzel való locsolást 95 darab ló által vont, különböző típusú locsolóautó, 2 motoros és 2 lóüzemű aszfaltmosógép végezte. Az első locsolási nap március 19-ike, az utolsó pedig november 18-ika volt.

A vízzel való öntözésnél 1935. év folyamán elhasznált vízmennyiség 1,540.326 m³ volt, amelyből a locsolóautók által kiöntözött víz mennyisége 903.270 m³ volt, a lóüzemű kocsik által elhasznált víz pedig 637.056 m³-t tett ki. Ezen munkálatok elvégzésénél a locsolóautók munkateljesítménye 459.631 kocsikilométer volt, a lófogatok fuvarteljesítménye pedig 19.957 előfogat.

Olajjal az 1935. év folyamán 612.281 m² makadám útterületet portalanított a hivatal, amelyből a dunajobbparti területekre 424.610 m², a balparti területekre pedig 187.671 m² útterület esett. Egy m² útterület olajjal való pormentesítési költsége 20·5 fillérbe került. A munkálatokat 5 cég végezte és az azok után keresetbe hozott vállalati főösszeg 125.518 pengő volt.

Az év folyamán, az aránylag enyhe tél dacára, több ízben volt kisebb nagyobb havazás és a hó eltakarítási munkálatok erősen igénybe vették a hivatal egész személyzetét. A leesett hó vastagsága 100 cm volt. A hivatalnak tehát, a kezelése alatt álló úttestekről és járdaterületekről a fenti hóvastagság alapján 7,477.296 m³ hómennyiségnek, gyors eltávolításáról kellett gondoskodnia. A hómunkálatok 50 napon át 134 munkaturnusban folytak, egyenkint 8 órás munkaidővel. Ebből éjjeli munkaturnus volt 37, a nappali turnusok száma pedig 97. A hóeltakarítási munkálatok 37 napon át permanens szolgálatot igényeltek. A hómunkálatoknál a rendes munkáslétszámon felül (1110 fő) 124.290 rendkívüli hómunkást foglalkoztatott a hivatal 3·50 pengő, illetőleg később 3 pengő napszámbér mellett. A hómunkákra kifizetett munkabérek végösszege 455.690 pengőt tett ki.

A gépkocsik munkateljesítménye a hómunkálatok során 112.096 kocsikilométer volt. Ebből hóekézésre esett 15.638 km, hóseprésre 49.452 km, hófuvarozásra 20.080 km, hintőanyag fuvarozásra 19.980 km és végül hintőanyag szórásra 6946 km.

A köztisztasági hivatal igazgatósága a VIII. Kún-utca 8—10 sz. alatt levő I. számú főtelepen van. Itt vannak elhelyezve a főjavító műhelyek, a központi raktár,

továbbá a garázsok egy része is. A II. számú főtelep a VI., Bulyovszky-utca 34—36. szám alatt van és kizárólag autógarázs céljait szolgálja, kisebb javítóműhelyekkel, tiszti és altiszti lakásokkal. A III. sz. főtelep a II. ker., Erőd-utca 5. sz. alatt ugyancsak garázs céljait szolgálja, a jobbparti kerületekben foglalkoztatott gépek elhelyezhetésére és kisebb javításokra berendezve. Itt ugyancsak tiszti és altiszti lakás is van és laktanya az éjjeli szolgálatot ellátó munkások elhelyezésére. Végül a IV. számú főtelep a Svábhegyen, I. ker., Felhő-utca 4. szám alatt van az itt szolgálatot teljesítő munkások részére laktanyával, irodával és altiszti lakással ; továbbá istállóval az ott dolgozó 2 pár ló elhelyezhetésére.

A köztisztasági hivatal céljait szolgálják még a III. ker., Pacsirta-utca 4. szám alatti telek és épület, amelyen kerületi raktár, iroda, altiszti lakás, 18 munkás részére laktanya és 8 ló elhelyezésére alkalmas istálló áll rendelkezésre. Munkáslaktanyák vannak még a II. ker., Csalogány-utca 23. sz. és a VI. ker., Bulyovszky-utca 34. sz. alatt is. A kerületi raktárak száma 18. Ezek közül 8 raktár a főváros tulajdonát képező épületben van, 10 pedig magánházakban, amelyek használatáért a hivatal bért fizet.

A köztisztasági hivatal céljait szolgáló épületek száma 119, amelyből egy 2 emeletes, 9 egyemeletes és 109 a földszintes épület.

Az intézmény felszerelése megfelel a modern köztisztasági követelményeknek. A hivatal szolgálatában álló gépjárművek száma a következő : 40 darab locsolóautó, 2 darab aszfaltmosógép, 14 darab mótorosseprőgép, 2 darab teherautó, 4 darab szemétgyüjtőautó és 5 darab szolgálati kocsi, összesen tehát 67 darab. Ezenkívül 132 darab lóerővel vont különféle locsolókocsival is rendelkezik a hivatal.

A köztisztasági hivatal fuvartelepe állítja a rendelkezésre álló lóállományból a szemeteskocsik, valamint a locsolókocsik vontatásához és egyéb fuvarozások ellátásához szükséges előfogatokat. Központi fuvarozó telepe a IX., Ecseri-utca 6., 7., 8., 9. és 12. számok alatt van elhelyezve. A telep kiterjedése a 12.865 négyszögöl, amelyen irodák és tiszti lakóépület, altiszti és munkáslakásokat és laktanyákat magukban foglaló épületek, garázshelyiség, istállók, raktárak és különféle javítóműhelyek állanak. Fiók-fuvartelepek vannak még a II. ker., Kis Rókus-utcában és a XIV. ker., Erzsébet királyné-úton.

A köztisztasági hivatal fuvartelepének lóállománya 1935. december 31-én 575 darab volt. Évközben vásároltatott 43 darab. Vágóhídra küldetett 50 darab és 6 darab elhullott. Az 1935. évben vásárolt lovak vételára 22.800 pengő volt, a vágóhídon értékesített lovakért befolyt 4226 pengő. A lóállomány egészségi állapota kifogástalan volt, járvány nem fordult elő. A lovak takarmányozására felhasznált a telep 15.303 q zabot, 14.548 q szénát, 11.888 q szalmát és 1544 q melasse-t. Egy ló napi adagolása tehát 6·69 kg kevert abrak, 6·67 kg széna és 5·46 kg szalma, összesen 19·02 kg takarmánynemű volt. Az egységárak figyelembe vételével 1 ló napi takarmánya, az árak nagyobb mérvű emelkedése miatt 1·95 pengőbe került, az előző évi 1·18 pengővel szemben.

A fuvartelepnek, a fuvarszolgáltatás ellátására 167 darab szemeteskocsi alváz, 254 darab vaskocsi szekrény és 306 darab különféle igáskocsi áll rendelkezésére. 1935. évben a fuvartelep a főváros területéről az alábbi szemétmennyiséget szállította ki : 206,269.900 kg háziszemetet, 42,504.400 kg utcai és 4,213.000 kg csarnoki szemetet, összesen tehát 251,987.300 kg-ot. Az autókkal elszállított háziszemét súlya 10,460.000 kg volt.

A fuvartelepelőfogat szolgáltatása (fuvarszám) 146.363 volt, amely mennyiség a következőképen oszlott meg : házi és csarnoki szemétnél 97.569, utcai szemét-szállítás 16.667, hóekeelőfogat 1375, hófuvarozás 765, locsolóelőfogat 19.957, köztisztasági fuvar 1890, hatósági előfogat 2487, magánosok részére 1449, hintós és üzemi fuvar 4204.

A mult évi adatokkal szemben csökkenés mutatkozik a fakocsikkal kiszállított háziszemétnél a tabáni házak lebontása miatt, továbbá az utcai szemétnél a kertészeti munkálatokhoz a Főv. Kertészet által elhasznált nagyobbtömegű utcai szemét és trágya átengedése következtében.

A főváros területén összegyülemlő utcai és háziszemét túlnyomó része a Pestszentlőrinc határában fekvő szeméttelepre kerül, amelyet a fuvarteleppel, illetve az ott levő átemelő állomással normál nyomtávú vasút köt össze. Ez a vasút kizárólag a szemét kiszállítására szolgál. A szemétvasútnak a fuvartelepen lévő végállomásán van a szemétátemelő berendezés, ahol a villamosüzemű portáldaruk segélyével öntik át a szemetet a lóüzemű szemeteskocsikból a vasúti kocsikba, továbbá az úgynevezett alagúti rakodó, amelyen viszont az automobil szemétfuvarozó gépek tartalmát és az oldalas kocsikban kiszállított szemetet, valamint a magánosok által odafuvarozott szemetet és törmeléket öntik át a vasúti vagónokba.

A szemétnek az átemelő állomásról a pestszentlőrinci lerakóra való kiszállításához a hivatal rendelkezésére áll 5 darab vasúti mozdony és 81 darab vasúti kocsi, amelyek a főváros tulajdonát képezik. A mozdonyok és a vasúti kocsik javítását nagyobbrészt a telep javítóműhelyei végzik. A szeméttelep által 1935. év folyamán kiszállított szemétmennyiség a következő volt : háziszemét 180,425.900 kg, utcai szemét 18,833.300 kg, csarnoki szemét 4,241.000 kg, csatornaiszap 490.000 kg, pöcegödörürülék 210.000 kg, összesen tehát 204,200.200 kg.

Itt nagyobbarányú emelkedés jelentkezik a mult évi munkateljesítménnyel szemben, amelynek magyarázata a Fehérvári-úti szemétlerakóhely beszüntetése volt. A háziszemétnek a mult évben téli feltöltésre használt egész jelentékeny mennyiségét is Pestre, az átemelő állomásra volt kénytelen a telep kiszállíttatni.

Az új nagyvásártelepről vasúton, közvetlenül a szeméttelepre 137 vagón csarnoki szemetet szállítottunk ki, az előző évi 199 vagónnal szemben.

A szeméttelep céljait szolgáló ingatlanok a következők : 40 hold föld, a belső telepen emeletes és földszintes lakóházak, gyári épület, kazánház, gépház, irodaépület, mozdonyház, raktárak, istállók, szemétosztályozó épület, 2 őrház és egyéb gazdasági épületek. A külső telepen történik a szemét felületes kiválogatása és a még használható, kiválogatott és így értékesítésre váró anyagok, mint a csont, rongy, fém és vasanyagok, továbbá az üvegek és cserépüveg értékesítését a hivatal nyilvános árverés útján végzi.

Az 1935. évben kitermelt és értékesített anyagok mennyisége a következő volt : csont 871.605 kg, üvegcserép 210.990 kg, bádogemail 57.312 kg. A dobozok, egészüvegek, a papír, rongy és fémhulladékok értékesítése átalányösszegek ellenében történt. A kitermelt hulladékokért befolyt összesen 61.680·81 pengő, az előző évi 52.534·13 pengővel szemben.

A composttrágya árának leszállítása a folyó évben is éreztette hatását és a nagy kereslet következtében az egész készlet felvétetett. Eladásra került 311 vagón és 8123 fuvar konposzttrágya 15.392 pengő értékben.

A pestszentlőrinci szeméttelepen kívül szemétlerakóhelyül átengedtetett még a III. ker., Bécsi-úton fekvő Drasche-féle agyaggödör. E helyütt a dunajobbparti

kerületekből ide hordott szemetet rézsük útján a tó fenekére eresztik le. A rothadás, illetve a vegyibomlás útján keletkező bűz megakadályozására a tó vízét ki kellett szivattyúzni és az ide hordott szemét naponkint elföldeltetik.

A köztisztasági hivatal 1935. évi költségvetésében kiadásokra 7,069.221 pengő, bevételekre pedig 216.030 pengő irányoztatott elő, az 1934. évi 7,561.051 pengő kiadással szemben. (1930. évben a köztisztasági szolgálat költségelőirányzata 11,582.872 pengő volt.)

4. A székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai.

Áttekintés. Az elmult esztendőben az ország gazdasági helyzetében bizonyos mértékű enyhülés kétségtelenül érezhető volt. Ez a javulás azonban, amely leginkább a termelés és forgalom emelkedésében jelentkezett, még nem volt általános és nem volt olyan méretű, hogy hatását a gazdasági élet minden ágazatában és főleg a közönség fizetőképességének fokozódásában éreztette volna. Nemzetközi politikai bonyodalmak, az egyes országok közötti forgalom valutáris nehézségei és korlátozásai, hazánk kedvezőtlen terméseredménye állottak a fellendülés egyes jelenségeivel szemben. Ennek az általános gazdasági helyzetnek képe tükröződik vissza az üzemhez tartozó intézmények 1935. évi üzletmenetén és eredményén, amely általában véve azonban kedvezőbb az 1934. évinél, sőt egyes részeken már figyelemreméltó javulást tüntet fel. Egyes intézményeknél azonban ez a kedvező eredmény még nem volt elérhető, ezeknél azonban a helyzet nem rosszabbodott.

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló üzleteredménye az utóbbi években bár lassú, de állandó és fokozatos javulást mutat. A keresztülvitt racionalizálási intézkedések az Ásványvízüzem eredményének kedvező alakulását hozták meg. A Rudas-gyógyfürdő egyes osztályainak megszűnése és az épület legnagyobb részének megújításra szoruló hiányai miatt, jelenlegi állapotában megfelelő jövedelmet nem hozhat. A fürdő azonban rendkívül előnyös fekvése és páratlanul értékes gyógyvizei következtében arra van hivatva, hogy korszerű átépítése után a főváros egyik legértékesebb gyógyfürdője, a Gellért-hegy lábánál kialakuló fürdővárosrész központja legyen.

A Széchenyi-gyógyfürdőnél, annak izolált fekvése, egyes részeinek terjedelme, nagy regievel járó strandfürdője, nagy kényelmet nyujtó, szociális és közegészségügyi követelményeket kielégítő, de olcsó népfürdője a kedvező üzleteredmény elérését nagymértékben megnehezíti. Ha a tervbevett újabb mélyfúrás egyes hidrogeológus szakvéleményben föltételezett meleg konyhasós gyógyvíz feltárását is eredményezné, úgy az indikációk széleskörű kibővítése a gyógyfürdő messzemenő prosperitásának távlatát nyitná meg, de még abban az esetben is, ha csupán a jelenlegi termálvízhez hasonló újabb forró kénes hőforrás tör a fürdő előtt magasba, remélhetjük, hogy nem csupán a melegvízszolgáltatásnál és fűtésnél lehet megtakarítást elérni, hanem a közönség érdeklődésének felkeltésével a gyógyfürdő forgalma és bevétele jelentékenyen emelhető lesz.

1935. május 11-én vétetett üzemkezelésbe a főváros által megszerzett Szent Imre-gyógyfürdő. A gyógyfürdő megvételét a Tabán egységes területének megszerzése, a déli forrásterület felett való szabad rendelkezés biztosítása és a távolabbi fürdő-

fejlesztő programm tette szükségessé. Egyébként ez a valamikor nagyforgalmú és kedvelt fürdő a Tabán lebontása és a karbantartás hiánya következtében a gyógyfürdőüzemnek ezidőszerint inkább tehertételt jelent.

Mindezek alapján bízhatunk abban, hogy az intézményeket terhelő magas kamatszolgáltatások megszűnése, a tervezett fejlesztések megvalósulása, a fürdők gyógyjellegének fokozatos kiépítése, az idegenforgalom fellendülése, másrészről a legracionálisabb és legtakarékosabb üzemgazdálkodás meg fogja hozni azt az eredményt, amelyet a főváros a nagy áldozatok árán megszerzett és fenntartott gyógyfürdőktől és gyógyforrásoktól joggal elvárhat.

Forgalom és bevétel. Az egyes intézmények forgalmi és legfontosabb bevételi adatait az alábbiakban tüntetjük fel.

A) **Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló.**

a) *Fürdőüzem.*

Forgalom	1934. személy	1935.	%
Termálfürdők	101.049	97.398	— 3·6
Kádfürdők	20.219	18.279	— 8·7
Iszapkezelés	20.940	25.460	+ 21·6
Vízgyógy- és napfürdő	11.938	11.902	—
Egyéb gyógymódok	21.324	25.270	+ 18·5
Hullámfürdő	76.885	93.776	+ 22·0
Úszócsarnok 1934. okt.-dec. 1935. jan.—ápr., okt.—dec.	12.855	32.628	+ 153·8
Összesen	**265.210**	**304.713**	+ **15·0**

Bevétel	1934. pengő	1935.	%
Thermálfürdők	126.859·81	136.431·49	+ 7·5
Kádfürdők	20.438·38	16.136·07	— 21·0
Iszapkezelés	47.419·19	47.949·—	+ 1·0
Vízgyógy- és napfürdő	10.322·93	10.327·93	—
Hullámfürdő	155.928·50	171.355·96	+ 10·0
Úszócsarnok	22.314·36	50.467·52	+ 126·2
Belégzőosztály	2.139·02	1.851·24	— 13·5
Gépgyógyászat	1.134·51	998·69	— 12·0
Orvos, villam. és massage	12.222·70	35.192·65	+ 187·9
Gyógymassage	9.424·02	10.863·17	+ 15·3
Laboratórium, Röntgen	3.582·90	14.836·65	+ 314·0
Különféle kezelések	31.054·66	33.696·04	+ 8·5
Gyógyfürdő bevétel összesen	**442.840·98**	**530.106·41**	+ **19·7**

b) *Szállodaüzem.*

Forgalom	1934.	1935.	%
Érkezett vendég belföldi	3.174	2.824	— 11·0
« « külföldi	8.074	9.157	+ 13·4
Érkezett összesen	**11.248**	**11.981**	+ **6·5**
Foglalt szoba	57.421	63.615	+ 10·8
Vendéglétszám	73.514	82.101	+ 11·7

Bevétel	1934. pengő	1935.	
Bevétel szobák után	584.200·—	679.125·80	
Különféle bevételek	13.478·73	13.409·58	%
Szállodai bevétel összesen	**597.678·73**	**692.535·38**	+ **16·0**
Átlagos szobafoglaltság	67%	75%	
Átlagos szobaár	10·17 P	10·67 P	

B) Széchenyi-gyógyfürdő.

Forgalom	1934.	1935.	%
	személy		
Thermálfürdők	94.548	80.436	— 14·9
Népfürdők	254.695	218.771	— 14·1
Kádfürdők	14.139	14.476	+ 2·4
Egyéb gyógymódok	2.446	4.550	+ 76·0
Strandfürdő	108.269	138.608	+ 28·0
Összesen	**474.097**	**456.841**	— **3·6**

Bevétel	1934.	1935.	%
	pengő		
Thermálfürdők	128.758·90	107.634·98	— 16·4
Népfürdők	153.784·88	134.429·36	— 12·6
Kádfürdők	16.157·72	17.598·38	+ 9·0
Egyéb gyógymódok	4.145·90	14.950·48	+ 260·5
Ivócsarnok	1.869·30	1.837·76	—
Strandfürdő	112.873·60	122.844·05	+ 9·0
Fürdőbevétel összesen	**417.590·30**	**399.295·01**	— **4·4**

C) Rudas-gyógyfürdő.

Forgalom	1934.	1935.	%
	személy		
Gőzfürdő	64.446	63.443	— 2·4
Kádfürdők	30.163	19.190	— 36·4
Rádiumos fürdők	9.658	12.843	+ 33·0
Népfürdők (1934. ápr.)	5.984	—	—
Uszoda	110.217	92.435	— 16·1
Összesen	**220.468**	**187.911**	— **14·8**

Bevétel	1934.	1935.	%
	pengő		
Gőzfürdő	80.737·40	79.326·43	— 1·7
Kádfürdők	15.667·05	12.903·45	— 17·6
Rádiumos fürdő	26.965·—	34.320·—	+ 27·3
Népfürdő (1934. ápr.)	1.795·20	—	—
Uszoda	73.963·74	65.719·50	— 11·1
Különféle bevételek	8.381·10	8.622·07	+ 2·9
Fürdőbevétel összesen	**207.509·49**	**200.891·45**	— **3·2**

D) Ásványvízüzem.

Forgalom	1934.	1935.	%
Eladott üvegek száma	3,187.896	3,465.573	+ 8·7
Eladott liter	4,187.878	4,573.088	+ 9·2

Bevétel	Pengő		
Palackozó üzem bevétele	457.346·50	473.774·36	+ 3·6
1 liter víz átlagos eladási ára (fillér)	11·16	10·36	— 7·2
Ivóforrások bevétele			
Hungária ivócsarnok	48.243·70	46.849·48	
Attila ivóforrás	—	14.449·56	
Juventus ivóforrás	22.504·08	14.148·09	
Ivóforrások összesen	**70.747·78**	**75.447·13**	+ **6·6**

E) **Szent Imre-gyógyfürdő.**

Forgalom	1935. jan. 1—máj. 10.	máj. 11—dec. 31.	1935.
		személy	
Gőzfürdők	48.115	80.153	128.079
Kádfürdők	18.544	33.559	52.292
Összesen	**66.659**	**113.712**	**180.371**
Bevétel		Pengő	
Gőzfürdők	45.486·06	75.626·62	121.112·68
Kádfürdők	11.189·20	20.720·30	31.909·50
Gyógytényezők	734·10	2.192·20	2.926·30
Különfélék	78·78	222·70	301·48
Fürdőbevétel összesen	**57.488·14**	**98.761·82**	**156.249·96**

A Szent Gellért-gyógyfürdő forgalma és bevétele, mint a fenti számokból látjuk, jelentékenyen emelkedett. A fürdőzők száma 39.503 személlyel, a fürdőbevételek összege pedig 87.265·43 pengővel volt több, mint az előző évben. Ez az emelkedés egyrészt a hullámfürdő és úszócsarnok növekvő látogatottsága folytán állott elő, de nagymértékben jelentkezik az orvosi szolgálat átszervezésének, a gyógyítóberendezések fejlesztésének és az orvosi propaganda kiterjesztésének kedvező hatása. A gyógyfürdők orvosi berendezéseinek fejlesztésére a községi háztartás a 142/1935. kgy. számú határozat alapján 160.000 pengőt bocsátott rendelkezésre. A gyógyítóberendezések kiegészítése még nem nyert teljes befejezést, az egyes gyógyosztályok átalakítása azok forgalmát hónapokig gátolta, de így is az orvosi villamozásnál és masszázsnál a bevétel az előző év háromszorosára, a laboratóriumnál és Röntgennél annak négyszeresére rugott. A Szent Gellért-gyógyfürdő eredménye teljes mértékben igazolta azt a korábbi megállapítást, hogy a fővárosi gyógyfürdők az új lakóházakban tízezer számra létesülő fürdőszobák folytán a tisztasági fürdők használatának katasztrófális visszaesését csakis a sportfürdők kifejlesztésével és a korszerű gyógyfürdők és gyógytényezők fokozottabb mértékű kiépítésével tudják ellensúlyozni.

A Szent Gellért-szálló forgalma részben a budapesti idegenforgalom számottevő emelkedése, de nem kismértékben fokozodó gyógyvendégforgalom következében örvendetes fejlődést ért el. Az érkezők száma 6·5%, a foglalt szobáké 10%, a bevételek összege pedig 16% emelkedést ért el az elmult évvel szemben. Az átlagos szobafoglaltság 75% volt (1934-ben 67%), ami úgy a budapesti, mint a külföldi szállodák foglaltságát tekintve, teljes mértékben kielégítő. Az átlagosan elért szobaár 10·67 pengő volt (1934-ben 10·17 pengő). A kevésbbé előnyös szobaértékesítés nagyrészben annak következménye, hogy a jelenlegi korlátozott utazási lehetőségek mellett mindinkább kifejlődött az olcsó társasutazások, cserevonatok és pausálutazások rendszere az egyéni utazások rovására. A gyógyfürdő kúráit igénybevevő gyógyvendégek száma 314 volt, akik közül 225 külföldi volt. A gyógyvendégek tartózkodási napja összesen 7477 volt és az általuk szállodai számlákért kifizetett összeg 100.956·48 pengőt tett ki.

Az idegenforgalom szempontjából jelentősebb államokból érkezők számát, összehasonlítva a korábbi két év eredményével, a következő táblázat tünteti fel.

	1933.	1934.	1935.	1935. évi emelkedés (+) vagy csökkenés (—) 1934-gyel szemben %
Csonka-Magyarország	3.021	3.174	2.824	— 11
Cseh anyaország	232	317	294	— 7
Csehek által elszakított terület	769	822	893	— 8
Román anyaország	113	169	119	— 30
Románok által elszakított terület	538	446	546	+ 22
Szerb anyaország	47	86	58	— 32
Szerbek által elszakított terület	173	187	204	+ 9
Ausztria	991	1.282	1.161	— 10
Németország	906	1.261	1.429	+ 13
Anglia	769	826	975	+ 18
Amerikai Egyesült-Államok	779	495	934	+ 88
Svájc	387	242	321	+ 33
Hollandia	252	286	327	+ 14
Olaszország	267	391	300	— 23
Svédország	98	128	227	+ 77
Norvégia	54	87	126	+ 45
Franciaország	319	315	304	— 3
Dánia	56	86	101	+ 17
Lengyelország	97	170	225	+ 32
Finnország	16	33	88	+167
Törökország	41	70	75	+ 7
Egyiptom	28	30	62	+107
Japán	33	79	66	— 16
Egyéb	184	266	325	+ 22
Összesen	**10.170**	**11.248**	**11.984**	**+ 6·5**

Kedvező eredménynek kell tekintenünk az Amerikai Egyesült-Államokból érkező vendégek számának újbóli jelentékeny emelkedését, valamint az északi államok mindinkább fokozódó forgalmát, ami annál inkább bír jelentőséggel, mert azok számottevő része kúrázó vendégként érkezik.

A Széchenyi-gyógyfürdőnél úgy a forgalom, mint a bevétel 4·4%-kal visszaesett. A csökkenés a termálfürdőknél jelentkezik, a strandfürdőnél 11—12%-kal kedvezőbb volt az eredmény. A termálfürdők forgalma, különösen a téli hónapokban és kedvezőtlen időjárás esetén csökken nagymértékben, ami a fürdő izolált fekvésében és a közlekedési lehetőségek hiányosságában leli magyarázatát. A fürdő gyógyberendezéseinek (iszap és hőlégkezelés, szénsavas fürdők, elektroterápia) kiegészítése következtében a gyógyosztály bevétele a tavalyi 4145·90 pengőről, 14.950·48 pengőre emelkedett.

A Rudas-gyógyfürdő forgalma nagyrészben a régi, elavult fürdőosztályok megszüntetése folytán fejlődik vissza. 1933-ban a kőfürdőosztályt, 1934-ben a népfürdőosztályt kellett bezárni. Ezt a veszteséget csaknem teljes mértékben pótolta a »Juventus« forrásvizének felhasználásával létesített kis rádiumos kádfürdőosztály, melynek kilenc kádfürdője az elért kitűnő gyógyeredmények alapján olyan kedveltségnek és látogatottságnak örvend, hogy azok bevétele ez évben felülmúlta a Szent Gellért- és Széchenyi-gyógyfürdők összes kádosztályainak együttes bevételét. Ennek a szerény fürdőosztálynak sikere biztató kilátást nyujt a gyógyfürdő tervezett átépítéséhez.

Az Ásványvízüzem forgalma javuló irányzatot mutat, amit úgy a palack-, mint a literforgalomban és a bevételekben elért emelkedés igazol. A forgalom növekedése az eladott üvegeknél 8·7%-os, literekre átszámítva 9·2%-os volt. Ezzel szemben a bevételeknek csupán 3·6%-os emelkedése volt elérhető, mert a fokozott verseny miatt a kedvezményeket, habár csak korlátozottan, de ki kellett bővíteni úgy, hogy a víz átlagos eladási ára literenkint 11·16 pengőről ez évben 10·36 pengőre (7·2%) csökkent.

Annak ellenére, hogy az így kialakult vízárak az önköltségi ár határán mozognak, mert köztudomású, hogy a palackoknál és egyes üzemi anyagoknál még áremelkedés is mutatkozott, mégis egyes vállalatok az eladásnál további árengedményeket tettek kétségtelenül azzal a célzattal, hogy a gyengébb vállalkozásokat a piacról kiszorítsák.

Az ivóforrások forgalma és bevétele továbbra is kedvező volt. A bevétel 6·6%-kal 70.747·78 pengőről 75.447·13 pengőre emelkedett. A forrásokat 869.281 fizető vendég kereste fel, ezenkívül a szegénybetegek részére 24.323 ingyenes utalvány adatott ki.

A Szent Imre-gyógyfürdő jövőbeni rendeltetése még nem alakult ki. A fürdő egyes részei kifogástalan berendezésűek, de vannak olyan osztályai is, amelyek jelenlegi állapotukban továbbra fenntarthatók nem lesznek. A régi tabáni környezetben a fürdő leginkább a kevésbbé tehetős lakosság fürdője volt. A Tabán lebontásával megváltozott viszonyok és a terület parkkiképzése azonban a Szent Imre-gyógyfürdő kifejlesztésének más irányt szabnak. Az ebben az évben a gyógyfürdő környékén végzett próbafúrások eredményei a további fejlesztés lehetőségeit biztosítják.

A gyógyfürdők orvosi berendezéseinek és felszereléseinek kiegészítése és szanatóriumi osztályok létesítése. A székesfővárosi gyógyfürdők azokat a fürdővendégeket, akik a fürdőket nemcsak gyógyulás céljából, hanem tisztasági fürdőként is használták, nagyrészt elvesztették. Ez annak a következménye, hogy a legutóbbi évtizedben még a legkisebb lakásokat is fürdőszobával építették.

A gyógyfürdők rentabilitása érdekében a fürdőknek kifejezetten gyógyfürdőkké való fejlesztése szükséges. Ennek érdekében a fürdők orvosi szolgálatának rendezése már megtörtént. Ebből a célból a gyógyfürdők Phisico-therapiás berendezéseinek — a gyógytechnika előrehaladásának figyelembevételével — tökéletesítéséről a legújabb orvosi felszerelések beszerzéséről, a meglévők kiegészítéséről kell gondoskodni.

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szállóban és a Széchenyi-gyógyfürdőben egy-egy kisebb szanatóriumi osztályt is kell létesíteni egyrészt kifejezetten a gyógyfürdővé való fejlesztés, másrészt a zavartalan tudományos orvosi szolgálat érdekében.

A Széchenyi-fürdő gyógyjellegének megadása alkalmával a m. kir. belügyminiszter 214.375. 1933—XV. bm. sz. leiratában előírta, hogy a Széchenyi-gyógyfürdővel kapcsolatban gyógyszállóról gondoskodni kell; a miniszter előírásának is eleget tesz a főváros a szanatóriumi osztály felállításával.

Az egyes fürdőkben szükségessé vált orvosi beszerzések és átalakítások költségösszegeit az alábbiakban ismertetjük.

A) *Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló:* A gyógyítóberendezések tökéletesítésével kisebb átalakítások is szükségessé váltak, hogy a gyógyosztályok növekvő és újabb berendezések folytán előreláthatólag fokozódó betegforgalma mellett a gyógykeze-

lések zavartalanul és a betegek kényelmének mindenben megfelelően kiszolgáltathatók legyenek.

Jelenleg e végből a szálló I. emeletén elhelyezett zandertermet az orvosi helyiségekkel összefüggően a földszinten kell elhelyezni. A villanykezelések és a gyógymasszázs kis helyiségeit meg kell nagyobbítani, ahol fülkébe osztott helyiségekben nagyobb forgalomnál is ezek zavartalanul lebonyolíthatók. Az I. emeleti igen kisforgalmú kádfürdőket pedig speciális kádosztályokká kellett berendezni (villanyfürdőkkel, bélfürdőkkel stb.).

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szállóban a szanatóriumi osztály a jelenlegi vendéglős lakáshelyén és az ezzel kapcsolatos négy szállodai szoba felhasználásával oldható meg.

Az osztály teljesen elkülönített szárnyban, egyelőre 2 darab egyágyas, 3 darab kétágyas, 2 darab háromágyas és 1 darab négyágyas szobával, összesen 18 ággyal fog rendelkezni, külön társashelyiségekkel és mellékhelyiségekkel. A szükséghez képest az osztály további szobák bekapcsolásával fejleszthető lesz.

Ezek a munkálatok a következő költségösszeget igényelnék:

	Pengő
1. Orvosi rendelő és kezelőhelyiségek átalakítása	4.800
2. Gépgyógyászati helyiség létesítése	8.000
3. Szanatóriumi szobák létesítése és berendezése	19.800
8 darab betegszoba (18 ágy), 1 társasszoba, 2 személyzeti szoba teljes bútorberendezése, ágyneműek és felszerelési tárgyak	16.000
4. Az I. emeleti különleges fürdőknél szükséges átalakítások	2.000

Az orvosi felszerelések kiegészítésére és pótlására a következő orvosi műszerek stb. szükségesek:

1. Orvosi szoba fölszerelése, orvosi műszerek, ápoláshoz szükséges felszerelések	3.000
2. Phisico-therapiás gépek beszerzése	8.176
3. Nőgyógyászati osztály felszerelése	8.120
4. Laboratórium felszerelése	3.500
5. Röntgenkészülék új és modern felszereléssel	26.000
6. Electrocardiograph beszerzése	5.000
7. Modern anyagcserevizsgáló	2.000
8. Bélfürdő	1.500
9. Stangelbad	2.000
10. Inhalatórium elavult készülékének kicserélése	3.000
11. 4 quarzfülke létesítése	4.240
12. Új rövidhullámú készülék Ultra-Pandoros rendszerű	20.000

B) *Rudas-gyógyfürdő:* A Rudas-gyógyfürdőben a várható átalakításra való tekintettel átalakítást nem tervez a főváros, a fürdő részére beszerzendő és alább megjelölt néhány gép és orvosi eszköz az átalakítás kapcsán tervezett gyógyosztály berendezését fogja képezni.

A Rudas-gyógyfürdőbe a következő phisico-therapiás gépek szerzendők be:

1 diathermiás gép, 1 phantostat, quarz és néhány hőlégszekrény összesen 4100 pengő értékben.

C) *Széchenyi-gyógyfürdő:* A Széchenyi-gyógyfürdő orvosi berendezései teljesen elavultak és hiányosak. A rendelkezésre álló és ki nem használt egyik kádfürdő-osztályon egy jól fölszerelt Phisico-therapiás-osztályt lehet elhelyezni. A szanatóriumi osztályt pedig a jelenlegi irodahelyiségekből lehet kialakítani igen kevés átalakítással. Az így kialakítandó szanatóriumi osztály 6 szobával (12 ággyal) bírna, a mellékhelyiségek a szobák alatt lévő tágas, világos alagsori helyiségekben lennének elhelyezhetők.

A szanatóriumi osztálynál a quazteremnél szükséges különböző építési munkák költségösszege 8000 pengő. Szanatóriumi szobák, felszerelései és berendezési tárgyak költségösszege 11.394 pengő. A Phisico-therapiás-osztály orvosi berendezésére a következő beruházások szükségesek:

	Pengő
a) 2 diathermia	3.000
b) 1 D'Arsonval	1.700
c) 2 Ventil Pantostat	1.000
d) 1 Tonisator	400
e) 1 négyrekeszes villanyfürdő	900
f) 2 quarzlámpa	2.000
g) 1 Vitalux-lámpa	200
h) 2 kikapcsoló, diathermiához	300
i) 6 időjelző óra	180
j) 1 nagy hőlég	2.000
k) 1 fej hőlég	150
l) 1 altesti zuhany	100
m) 1 esőzuhany	40
Összesen	**11.970**

vagyis a főváros három fürdőjében szükséges beruházások 160.000 pengőt igényelnek.

Az említett átalakítások és új beszerzések halaszthatatlan végrehajtása szükséges volt, mert csak így állhatnak a gyógyfürdők teljes felkészültséggel a külföldi és hazai betegek szolgálatára, úgy diagnózis, mint terápia tekintetében. Mivel erre a célra a f. évi költségvetésben alkalmas hitelösszeg rendelkezésre nem állott, póthitel engedélyezését kellett kérni, mely a közgyűlés által megszavaztatott.

A Rudas-gyógyfürdő átalakítása és kibővítése. A Rudas-gyógyfürdő Budapestnek nemcsak egyik legrégibb, hanem legértékesebb és legnagyobb rádióaktivitású forrásokkal bíró fürdője.

A főváros illetékes tényezői ennek a fürdőnek nagy jelentőségével mindenkor tisztában voltak és már néhány évvel a világháború kitörése előtt a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 305/1908. kgy. számú határozatával egy nagyszabású fürdőépítési programm keretében a Rudas-fürdő újjáépítését el is határozta.

Az idevonatkozó tervek, amelyek a 30 év előtti idők felfogásához képest a Rudas-fürdő szerepét az uszoda és gőzfürdő jellegnek hangsúlyozása mellett a tisztasági és kényelmi fürdőkre korlátozták, — a Szent Gellért-gyógyfürdő építkezése körül felmerült nehézségek, majd a világháború kitörése miatt nem jutottak a megvalósulás stádiumába.

Az átépítés elmaradása ebben az esetben nem járt különösebb kárral, mert ha az átépítést végrehajtották volna, az akkori programm szerint végrehajtott építkezés a mai idők balneológiai felfogásából eredő gyógykövetelményeknek már nem felelne meg és jelentékeny költséggel járó átalakítást igényelne.

A háború utáni években a Rudas-fürdő újjáépítésének kérdése ismét felmerült.

Már az 1923. évben foglalkozott a székesfőváros tanácsa a Rudas-fürdő kibővítésének kérdésével és 166.684/1923—XVI. szám alatt kelt határozatával elvben állást foglalt a Rudas-fürdő szállodai részének emeletráépítésével való kibővítése mellett.

A következő években a Rudas-fürdő gyökeres átalakítása helyett a főváros csak könnyebben megoldható részleges javításokat eszközölt, főként a források feltárása és foglalása, valamint a gőzfürdő és az uszoda modernizálása körül. A Rudas-fürdő környékét és a városképet általában károsan befolyásoló igazgatósági épület is eltávolíttatott.

Természetes, ezekkel a többé-kevésbbé ötletszerű részletmunkákkal a kitűzött célt, vagyis a gyógyfürdőnek nagyvonalú kialakítását nem lehetett elérni.

A m. kir. belügyminiszter a Rudas-gyógyfürdő jellegét és közhasználatba vételét engedélyező 211.213/1933—XV. számú leiratával kapcsolatban a maga részéről szintén utalt arra a sajnálatos körülményre, hogy a Rudas-fürdő, — amely a fővárosnak legideálisabb fekvésű, a legnagyobb gyógyhatású vizekkel bőséggel rendelkező beláthatatlan jövőjű fürdője, — egész szerkezetében és minden részletében elavult. Annak megállapítása mellett, hogy aránylag csekély befektetést igénylő átalakítással olyan gyógyfürdő volna teremthető, amely a Hungária-forrás ivócsarnokával egyesítve párját ritkítaná, felhívta a miniszter a fővárost, hogy a fürdő modernizálása tekintetében tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A főváros erre a miniszteri leiratra 1933. évi szeptember hó 6.-án 223.573/1933. XI. szám alatt tett felterjesztésében rámutatott arra, hogy a rendelkezésre álló tervek a Rudas-gyógyfürdő átalakítását és a fürdő környékének rendezését olyan költséges eszközökkel oldják meg, hogy megvalósításuk az adott gazdasági viszonyok közt leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik és ezért olyan tervek és programm elkészítésére van szükség, amelyek a fürdőhöz fűződő követelmények biztosítása mellett az anyagi szempontokkal is összeegyeztethetők.

A fürdőügyi és pénzügyi szempontok összhangjának szem előtt tartásával készült el a Rudas-fürdő átalakítására vonatkozó programm, amely már kiindulási pontjában annak az elhatározásnak konzekvenciáját vonja le, hogy a főváros a Rudas-fürdőt, mint az ország legnagyobb rádióaktivitású gyógyforrásával bíró fürdőt, a jövőben mint gyógyfürdőt kívánja fenntartani.

Ez a programm, a fentebb megállapított alapelvből kiindulva, végrehajtani kívánja tehát mindazokat az átalakításokat és berendezéseket, amelyek a modern fürdőterapia által a gyógyfürdővel szemben felállítható követelményeket, pénzügyi szempontok figyelembevétele mellett, a lehető legteljesebb mértékben kielégíthetik.

Az ezen követelmények alapján felállított tervezési programm a következőkben foglalható össze :

1. A gyógyfürdővel szerves összefüggésben 60—70 szobás gyógyszálló létesítendő, amelynek szobái az épület I. és esetleg lapos tetőzettel ellátva felépítendő II. emeletén nyerhetnek elhelyezést.

2. A gyógyszállóra és az ivókúrára való tekintettel a vendéglő a szükségletnek megfelelően kibővítendő és elsősorban diétás étkezések kiszolgáltatására rendezendő be.

3. A gyógyfürdő rendeltetészerű használata érdekében gondoskodni kell iszapkezelő helyiségről és elektroterápiás osztályról.

4. A megszüntetendő népfürdő helyiségei az uszoda bővítésére és a gőzfürdővel való közvetlen összeköttetés létesítésére használhatók fel.

5. A gőzfürdő műemlék jellegű helyiségei változatlanul meghagyandók, az előforduló, letérő, fodrász, pihenő- és egyéb helyiségek az orvosi és fürdőügyi szempontok figyelembevételével jobb áthelyezésbn és csoportosításban képezendők ki.

6. A kádfürdők közül csak a földszinti utcai traktusban levő fürdők tartandók meg, kellően átalakítva. A fürdőkkel kapcsolatban levő orvosi rendelőkről kell gondoskodni.

7. A gyógyfürdővel szorosan összefüggő gyógyforrások ivóforrásai részére a modern balneotechnika fokozott követelményének megfelelően kiképzett és a szálló-épülettel fedett kolonád révén összefüggő ivócsarnok létesítendő.

8. Az épület környezetének rendezése olyképen oldandó meg, hogy a szálló csendje biztosíttassék és a fürdő és ivócsarnok körül a lehető legnagyobb területű gyógysétány legyen kialakítható a Dunapart parkszerű kiképzésével.

9. A fürdő kazánháza a tervezésnél úgy tekintendő, mint lebontott rész.

A felsorolt pontokat tartalmazó programmot magában foglaló előterjesztést a törvényhatósági tanács 1933. évi november hó 30-án tartott ülésében 935/1933. törvhat. tan. szám alatt hozott határozatával elfogadta és elhatározta, hogy a Rudas-gyógyfürdőnek az előterjesztett programm szerint való átépítése céljából szükséges 1 : 200 léptékű vázlatos terveket és hozzávetőleges költségszámítást Hültl Dezső műegyetemi tanár, műépítésszel és Pogány Móric műépítésszel kívánja a szokásos formák és feltételek mellett elkészíttetni.

Az átalakítás folytán felmerülő költségek fedezésére a kereskedelemügyi m. kir. miniszter közbenjárása folytán a MABI kilátásba helyezte 900.000 pengő kölcsön folyósítását.

A tervpályázat azonban ekkor még nem adatott ki, aminek az oka az volt, hogy a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1934. évi január hó 16-án 418/1934. szám alatt kelt átiratában közölte a fővárossal, hogy a Rudas-fürdő átépítésével kapcsolatban nem járul hozzá olyan megoldáshoz, amely a Dunaparton a Rudas-fürdő előtt elvonuló utat megszűkítené.

A főváros az 1934. évi február hó 3-án 11.750/1934—XI. sz. alatt kelt átiratával felkérte a Közmunka Tanácsot, hogy álláspontját vegye revízió alá, mert az ehhez az álláspontho z való ragaszkodás azt eredményezné, hogy a főváros kénytelen lenne a Rudas-fürdőnek szanatóriumszerű gyógyintézménnyé való átépítéséről lemondani, lévén a gyógyintézménnyé való kialakítás elengedhetetlen előfeltétele az a kívánalom, hogy a betegek nyugalma céljából kívánt csend a Rudas-fürdő előtti forgalom elterelésével biztosíttassék. Ezért ismét nyomatékosan kérte, hogy a Rudas-fürdő előtti dunai felsőrakpart a betegek nyugalmát zavaró kocsiforgalom elől elzárható és a létesítendő gyógyintézmény céljaira parkká átalakítható legyen.

Meg kell jegyezni, hogy a városfejlesztési külön bizottság is a maga részéről a parkká való átalakítás mellett foglalt állást.

A Közmunka Tanács 1934. évi március hó 6-án 1328/1934. sz. átiratában álláspontját olyan értelemben változtatta meg, hogy »csak azon esetben zárható el a Rudas-fürdő előtt a Dunapart mentén átvonuló út, ha a közlekedés zavartalan lebonyolításáról gondoskodás történt, ami pedig úgy érhető el, ha a Döbrentei-téren észak-déli irányban átvonuló forgalom a hídfőnél aluljáróban vezettetik.

A Közmunka Tanács által javasolt ez a megoldás szükségessé tette annak megállapítását, hogy keresztülvitele az Erzsébet-híd és tartozékainak biztonsága, továbbá forrásvédelmi szempontból nem ütközik-e nehézségekbe.

A híd tartozékainak biztonsága tekintetében a m. kir. kereskedelemügyi miniszter hozzá intézett felterjesztésekre 41.664/1934—VI. sz. leiratával arról értesítette a fővárost, hogy az aluljárónak megépítése ellen az Erzsébet-híd és tartozékainak biztonsága szempontjából nem tesz észrevételt.

A m. kir. Bányakapitányság azonban e tárgyban hozzáintézett megkeresés folytán, helyszíni szemle megtartása után 1934. évi július hó 30-án 1788/1934. számú átiratában a m. kir. Földtani Intézet szakközegét is meghallgatva azt a véleményét nyilvánította, hogy »a kérdéses, belső védőterületen belül tervezett út megépítése a közeli forrásokra esetleg nagyfokú veszéllyel járhat és így az kívánatosnak, megengedhetőnek nem mondható.«

A forrásvédelmi szempontokból időközben folytatott további vizsgálódások olyan felfogás kialakulására vezettek, amely szerint a forrásvédelmi kívánalmaknak egy aluljáró létesítése esetén is eleget lehet tenni.

Ezekután a mult év december hó 1-én 196.078/1934—XIII. sz. alatt kiadták a törvényhatósági tanács által elfogadott tervpályázati felhívást, amely szerint dr. Hültl Dezső és Pogány Móric építészmérnökök felhivatnak, hogy a Rudas-gyógyfürdőnek a modern kor követelményeihez képest való átépítése céljából a szükséges terveket készítsék el, a nagyvonásokban alább ismertetett előírások szerint:

Az átépítés célja, hogy a Rudas-gyógyfürdő a hévforrások felhasználásával egyszerű kivitelű, de a modern kor igényeit kielégítő gyógyintézménnyé alakíttassék át.

A gyógyfürdővel kapcsolatban gyógyszállót kell tervezni a modern szállótechnika követelményeinek figyelembevételével, számolva azonban azzal is, hogy a gyógyszálló a kevésbbé tehetős középosztály részére lesz szánva. Az ivócsarnok a gyógyfürdővel egységesen és összefüggően oldandó meg.

Igénybevehető terület a Rudas-fürdő épületén, az úszócsarnokon és az ivócsarnokon kívül az úszócsarnok és a gyógyfürdő épület között levő átjáró köz, a lebontás alá kerülő kazánház, a kazánház és ivócsarnok között levő terület, esetleg az Ásványvízüzem épületének I. és II. emelete. Fedett folyosó részére az épület északi oldalán, valamint a fürdőépület és az ivócsarnok között szükséges terület igénybe vehető.

Az épület közvetlen környezetének rendezését úgy kell megoldani, hogy a gyógyszálló szobáinak csendje és nyugalma biztosítva legyen és a fürdő és ivócsarnok körül a lehető legnagyobb területen gyógysétány legyen kialakítható.

A műemléket képező török fürdőt szabaddá kell tenni, illetve olyan képet biztosítani, hogy a kupolás fürdőt a többi épületrész ne takarja el.

Emeletráépítés esetén lapos tetőszerkezetet kell alkalmazni.

A megadott programm szerinti tervek kiviteli költségei a kb. 700.000 pengőt nem haladhatják meg.

A gyógyfürdő helyiségeire vonatkozólag a pályázati felhívás megállapítja, hogy a gőzfürdő műemlékjellegű részei változatlanul meghagyandók. Kívánatos az olyan megoldás, amely a gőzfürdő és az uszoda közvetlen összeköttetését lehetővé teszi. A kádfürdők közül csak a földszinti, utcai traktusban levő fürdők tartandók meg, kellő átalakítással.

Az uszoda medencéje és csarnoka nem változik, de a tetőszerkezetet nyitható üvegtetővel kell megoldani. Az uszodával kapcsolatban nagyobb területű napozó terrasz létesítendő.

Megfelelő orvosi rendelőről, iszapkezelő helyiségről és kisebb elektroterápiás osztályról szerves összefüggésben a fürdőkkel, — gondoskodni kell.

A gyógyfürdővel összeköttetésben gyógyszállót kell létesíteni legalább 50 szállodai szobával és megfelelő mellékhelyiségekkel. A szobáknak 70%-a egyágyas, a többi kétágyas. Az összes szobák a legmodernebb szállodai követelményeknek megfelelően készüljenek.

Emeletenkint egy-egy office és egy-egy szolgálati szoba létesítendő.

A gyógyfürdő osztályainak a szállóval közvetlen kapcsolatban kell lenniök.

Tervezendő a szálló részére egy előcsarnok, portásfülke és iroda, író- és olvasóhelyiség, két társashelyiség, kellő nagyságú étterem, kávézóhelyiség a hozzátartozó gazdasági helyiségekkel. Az éttermekkel kapcsolatban gondoskodni kell nyári tartózkodás céljaira alkalmas terraszról. A szállót úgy kell megtervezni, hogy a vendégek mind a gyógyfürdőt, mind az ivócsarnokot fedett és fűtött helyiségeken át közelíthessék meg.

Megfelelő kiképzett ivócsarnok tervezendő, amelyben a Hungária-, Attila- és esetleg a Rákóczi-forrás kútjai nyernek elhelyezést. A Juventus-gyógyforrást mind az ivócsarnokkal, mind a szállóval a lehetőség szerint összefüggésbe kell hozni. Gondoskodni kell arról is, hogy az ivókúrát tartó betegek, kúrájukkal összefüggő sétájukat esős időben megfelelő fedett sétányon végezhessék.

A pályamunkák beadásának határidejét a tervpályázati felhívás 1935. évi március hó 1-én állapította meg.

A megállapított határidőig mindkét pályázó benyujtotta pályamunkáját.

A bírálóbizottság a terveket megbírálta és ez évi április hó 6-án tartott ülésében úgy döntött, hogy dr. Hültl Dezső terve a másik tervnél megfelelőbb lévén, kiváló és kimagaslóan értékes tulajdonságainál fogva a kivitelre alkalmas.

Meg kell jegyezni, hogy a pontos építési költségek mindaddig nem állapíthatók meg, míg az 1:100 méterarányú terv és részletes költségvetés elnem készül. A magasépítési ügyosztály jelentésében kimutatja, hogy a légköbméter alapján megállapított hozzávetőleges költségvetés szerint a felmerülhető költségösszeg összesen 1,350.000 pengő.

Ez az összeg a berendezések költségeit nem foglalja magában és elsőrendű fényűző kivitelt nem biztosít.

Pogány Móric műépítész, a másik pályázó 100.000 pengővel olcsóbb tervet készített ; a két terv közötti különbség onnan származik, hogy dr. Hültl Dezső több fürdőkabint, szállodai szobát és tágasabb helyiségeket tervezett, mint amilyenekre a fürdőszakértők véleménye szerint szükség van.

A díjnyertes Hültl-féle terven azonban a magasépítési ügyosztály jelentése szerint olyan módosítások vihetők esetleg keresztül, amelyek eszközlésével a költségek redukálhatók. Ennek a redukciónak összege a Közmunkák Tanácsának állásfoglalása előtt nem állapítható meg.

Mindezekre való tekintettel a városgazdasági és pénzügyi szakbizottságok meghallgatása után a törvényhatósági bizottság közgyűlése elrendelte a Rudas-gyógyfürdő átalakítási munkálatait és az 1,350.000 pengő átalakítási költségösszeget a felveendő beruházási kölcsön terhére engedélyezte.

KÖZGAZDASÁG

Közgazdaság.

A székesfőváros közgazdasági ténykedése általában. Felterjesztést intézett a főváros a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez azért, hogy a jelenlegi képesítésnél magasabbfokú ipari képesítést a »szerelési« ipar egész terjedelmére, vagyis nemcsak a gázszerelési ipar munkakörébe tartozó, hanem a vízellátást szolgáló mindennemű művek létesítésére és berendezésére, ideértve a csővezetékek létesítését, javítását, mérőszerkezetek felszerelését és egyéb szerelési munkát, továbbá a központi fűtőberendezések létesítésére és javítására nézve is terjessze ki.

A tüzelőszállítmányok fokozottabb ellenőrzése ügyében érintkezésbe lépett a főváros a budapesti rendőrkapitányság illetékes osztályával, amely az ellenőrzést megszigorította és az ellenőrzések keresztülvitelére külön detektív-osztályt létesített. A kérdés végleges rendezése ügyében megtartott értekezleten elhangzottak alapján felterjesztést intéztek a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumhoz, hogy a tüzelőszerekkel való kereskedést sorolja az engedélyhez kötött iparok közé.

A jég üzletszerű termelését, gyüjtését, forgalombahozatalát és használatát szabályozó 17.233/1934. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet végrehajtásával kapcsolatban felhatalmazást nyert a X. kerületi elöljáró arra, hogy kivételesen az 1934—1935. évi téli idény alatt a Rákospatak vizéből korlátolt forgalmú természetes jég termelésére engedélyt adhasson azzal a feltétellel, hogy az ilyképen termelt jég csak olyan helyeken használható fel, ahol emberi fogyasztásra alkalmas cikkel közvetlenül érintkezésbe nem juthat. Az említett miniszteri rendeletnek a jég szállítására szolgáló járművek és tartályok használatára vonatkozó rendelkezései június hó 1-ével léptek életbe. Ezek szerint a jeget a vásárló felekhez csak fedett és belül hézagmentes járművön, illetve tartályban szabad szállítani. A jég üzletszerű termelése, gyüjtése, forgalombahozatala és használata kérdésének végleges rendezése érdekében egyébként felterjesztést intézett a főváros a kormányhoz, amelyben annak megállapítását kérte, hogy a főváros területén a természetes jég termelése tiltassék el, továbbá felhatalmazást kért arra, hogy az idegen törvényhatóságok területéről behozni szándékolt természetes jég behozatalát engedélyezhesse, illetve megtilthassa.

Felterjesztést intézett továbbá a pénzügyminisztériumhoz, amelyben az épületek átalakításával és tatarozásával kapcsolatosan engedélyezhető adókedvezmények ügyében kiadott rendelet módosítását kérte.

A pénzügyminisztérium az erre vonatkozóan megtartott értekezlet véleményének meghallgatása után a házadómentesség és házadókedvezmények ügyében kiadott rendeleteit módosította.

A hatóságok, továbbá az ipari és idegenforgalmi érdekeltek bevonásával bizottság szerveztetett arra a célra, hogy a fogadók, szállók és penziók vendégszobáinak tisztántartása kellően ellenőrizhető legyen.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségének kérésére módot adott a polgármester arra, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségének és a kereskedelmi és ipari érdekeltségeknek bevonásával tartott értekezleteken a főváros vezetőségével megismertethessék és a gyakorlati életen keresztül megvilágíthassák az egyes időszerű gazdasági, kereskedelmi és ipari problémákat.

Az 1932. évi VIII. t.-c. 31. §-a értelmében az ipartestületek kötelesek az évi zárószámadásaikat, vagyonmérlegeiket és költségvetéseiket a polgármesterhez — mint a budapesti ipartestületek felügyelő hatóságához — megerősítés végett felterjeszteni. Az eddigi tapasztalatok alapján célszerűnek mutatkozott az ipartestületi költségvetéseket, vagyonmérlegeket és zárószámadásokat megerősítés előtt a helyszínen az ipartestületi számadások alapján felülvizsgálni. Ehhez képest utasította a polgármester a budapesti ipartestületek ügy- és vagyonkezelésének megvizsgálására kiküldött bizottságot, hogy az ipartestületek által bemutatott zárószámadásokat, vagyonmérlegeket és költségvetéseket a helyszínen vizsgálják felül. Az említett bizottságok a budapesti 44 ipartestület közül június hó végéig 41 ipartestületnél a vizsgálatot be is fejezték és az ott észlelt szabálytalanságokról és kifogásolni valókról jelentéseiket megtették. A zárószámadások, vagyonmérlegek és költségvetések megerősítése alkalmával kiadott véghatározatban — a vizsgálatok eredményéhez képest a szabálytalanságok megszüntetése iránt a szükséges intézkedések megtétettek.

A Budapesti Mészárosok Ipartestülete az 1935. évi március hó 17-én tartott évi rendes közgyűlésében a közgyűlésen előterjesztett indítvány alapján kimondotta, hogy az ipartestületnek a Budapesti Hentesek Ipartestületével való egyesítését kívánja s ehhez képest kérte a m. kir. kereskedelemügyi minisztert, hogy a két ipartestület egyesítését mondja ki. Hasonlóképen határozott a Budapesti Hentesek Ipartestülete is. Az előbb említett közgyűlési határozatot megsemmisítette a polgármester s egyben utasította az ipartestületet újabb szabályszerű közgyűlési határozat meghozatalára, mert az ipartestület közgyűlése a szóbanlévő határozatot a közgyűlésen előterjesztett indítvány alapján hozta meg a nélkül, hogy ezt a kérdést az ipartestületi elöljáróság kellőképen előkészítette volna. A véghatározat ellen az érdekeltek fellebbezést nyujtottak be. Az előterjesztett fellebbezések elbírálás végett a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumhoz felterjesztettek.

Ugyancsak az egyesítés kérdésében hozott határozatot a Budapesti Nőifodrász Ipartestület és a Budapesti Borbélyok és Férfifodrászok Ipartestülete. Mindkét ipartestület közgyűlési határozatát — az időközben beadott fellebbezésekkel együtt — döntés végett a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumhoz felterjesztette a főváros.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter az 1935. évi május hó 4-én kelt 27.460/1935. XVIII. számú leiratával a Budapesti Bádogosok, Gáz-, Vízvezeték- és Központifűtőszerelők Ipartestületének önkormányzatát visszaállította. Az ipartestület a tisztújító közgyűlésen az önkormányzati szerveket megválasztotta s a hatósági kiküldött az ipartestület vezetését július hó 1-én az új vezetőségnek átadta.

Budapest székesfőváros törvényhatósága az 1935. évi november hó 6-án tartott közgyűlésében állástfoglalt a m. kir. iparügyi miniszternek a sajtó útján közismertté vált azon elgondolásával szemben, mely szerint az ipari és kereskedelmi közigazgatási

ügyek másodfokú intézését az önkormányzati hatóságok jogköréből kivonni s azokat állami hatóságok jogkörébe kívánja utalni. A székesfőváros törvényhatósága az ezen ügyben hozott határozatának megfelelően felirattal fordult a miniszterelnökhöz, az iparügyi, a kereskedelem- és közlekedésügyi, valamint a belügyminiszterhez és tiltakozását jelentette be a tervezett rendelkezés ellen. Egyben átirattal fordult a társtörvényhatóságokhoz abból a célból, hogy a szóbanforgó kérdésben azok is hasonló álláspontot foglaljanak el és a maguk részéről is a törvényhatóságok önkormányzati jogkörét oly mélyen érintő eme kormányzati szándék elejtésére irányuló felterjesztést intézzenek a m. kir. kormányhoz.

A főváros lakossága tüzelőszerellátásának könnyítése érdekében a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi minisztertől kérte a főváros, hogy a mult évben engedélyezett fuvardíjkedvezményt a folyó fűtési évadra is terjessze ki. Rámutatott arra, hogy ezzel a kedvezménnyel az államvasutak részben a fogyasztóközönség terheinek a csökkentését segítik elő, másrészt pedig, hogy az előrehaladott idényre való tekintettel a kedvezmény a mult évivel szemben jóval kisebb díjbevételi többlet elmaradását jelentené.

Az autotaxik használatának elterjedése, valamint az utcai telefonautomaták elszaporodása szükségessé tette a közszolga-állomáshelyek újabb beosztását, amelyet a székesfőváros tanácsa legutóbb 1924. évben szabályozott. A m. kir. rendőrség budapesti főkapitányának, valamint az érdekelt ipartársulatok véleményének a meghallgatása után a közszolga-állomáshelyek számát 167-ben, az ezekre beosztható közszolgák létszámát pedig 406-ban állapította meg a polgármester. Ezúttal nyert orvoslást az ipartársulatnak az a régi óhaja is, hogy az egységes közszolgák az autotaxikhoz hasonlóan csak az állomáshelyekre való érkezés sorrendjében vállalhatnak megbízásokat.

A gépjárműközlekedés fejlődése, másrészt a kerékpárok mindig nagyobb mérvű használata kívánatossá tette, hogy a fővárosban ezeknek a járműveknek az utcákon, utakon, tereken stb. való őrzésére megfelelő lehetőség biztosíttassék. E célból elkészítette a polgármester a székesfőváros közterületein felügyelet nélkül elhagyott gépkocsik és kerékpárok őrzésének szabályozására vonatkozó határozatot, amelyben az 1100/1922. kgy. számú szabályrendelet 4. és 14. §-aiban biztosított jogainál fogva az érdekelt hatóságok, intézmények és testületek meghallgatása után egyrészt a közlekedésrendészeti, másrészt a városrendészeti és szépészeti szempontokra való különös figyelemmel az 1938. évi december hó végéig terjedő időre megállapította a közterületi járóműőrzésre adható helyfoglalási engedély feltételeit.

A kéményseprőipar gyakorlásáról szóló 1000/1935. K. M. számú m. kir. kereskedelemügyi miniszteri rendelet 1. §-ának 1. bekezdése szerint a kéményseprői munkaterületeket a székesfőváros területén úgy kell megállapítani, hogy legalább 4300 és legfeljebb 5000 kémény legyen egy-egy munkakerületben. Az említett miniszteri rendelet értelmében, ha valahol a kéményseprői munkakerületek kéményszáma a rendeletben megszabott mértéknek meg nem felel, szabályrendelettel mielőbb új kerületi beosztást kell megállapítani. A munkakerületeknek a fővárosban az 1932. évben történt módosítása óta a főváros egyes részeinek nagyarányú fejlődése, valamint az időközben felállított központi fűtőberendezések és gáztűzhelyek a kéményseprővel való tisztítás kötelezettsége alá eső kémények számában változást okoztak. Ez a körülmény viszont a kéményseprői munkaterületek kéményszámának aránytalan-

ságára vezethet, miért is a munkakerületek beosztásának az idézett miniszteri rendelet értelmében való módosítása szükséges. Ehhez képest tehát az előkészítő munkálatokat megtette a főváros abban az irányban, hogy a vonatkozó szabályrendelet módosítása kapcsán a munkakerületek aránytalansága mielőbb megszüntethető legyen.

Az 1922. évi XII. t.-c. 56. §-ában foglalt rendelkezés értelmében minden üzlettulajdonos köteles az üzlethelyiségének külső részén alkalmazandó cégtáblán családi és utónevét feltüntetni. Mindgyakrabban előforduló jelenség azonban, hogy egyes üzlettulajdonosok a törvény ezen rendelkezéseinek nem tesznek eleget. Épen ezért a m. kir. kereskedelemügyi minisztertől nyert felhívásnak megfelelően utasította a polgármester a kerületi elöljárókat, hogy a hatóságuk területén lévő összes üzleteket vizsgálják felül abból a szempontból, hogy a cégtáblákon használt felirat megfelel-e az ipartörvénynovella rendelkezéseinek s egyben felhívta a kerületi elöljárókat arra is, hogy mindazon iparosok és kereskedők ellen, akik ebben a tekintetben a törvény rendelkezéseinek nem tesznek eleget, a megtorló eljárást haladéktalanul indítsák meg.

A menetjegyirodák üzletkörébe tartozó tevékenységekre vonatkozó törvényes rendelkezések egységes végrehajtása érdekében szükségessé vált a menetjegyirodákra vagy az ezekkel rokontevékenységekre kiadott iparűzési jogosítványok felülvizsgálata. Ezt a felülvizsgálatot a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter kívánságának megfelelően a Nemzeti Bank, az Országos Idegenforgalmi Tanács és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szakértőinek bevonásával kell végrehajtani.

A sütőiparban fennálló éjjeli munkatilalom ellenőrzésének hatékonyabbá tétele végett az érdekeltségek kívánságára, a kormányhatóságoktól nyert előzetes jóváhagyás alapján úgy rendelkezett a polgármester, hogy az éjjeli munka ellenőrzését végző bizottságok a tiltott időben előállított tésztát vagy sütőipari terméket foglalják le, különösen ott, ahol a már több ízben folyamatba tett kihágási eljárásnak a kellő javító hatása elmaradt. Az ilymódon lefoglalt félgyártmányok romlásának megakadályozása végett az ellenőrző bizottságok a lefoglalt tésztát kisüttetik és az illetékes I. fokú rendőri büntetőbíróságokhoz szállítják be. A kihágási bíráknak így módjukban áll a tiltott időben készült árut elkobozni, árverésen értékesíteni, a befolyt pénzösszeget pedig a pénzbüntetéssel azonos célra, a szegényalapra elszámolni.

A kereskedelemügyi miniszter 80.202/1934. számú rendelete értelmében a budapesti szállodáknak és penzióknak tisztasági szempontból való ellenőrzését az erre a célra szervezett központi bizottság az elmult évben is folytatta. A bizottság az elmult év folyamán 60 szállodában és egy penzióban tartott vizsgálatot. A vizsgálat eredményének megfelelően azokban az esetekben, ahol a szálló, illetve penzió helyiségei vagy bútorai tisztasági szempontból kifogásolhatók voltak, felhívta a polgármester az elsőfokú iparhatóságot, hogy a rendellenes állapotok megszüntetése érdekében a szükséges intézkedéseket haladéktalanul tegye folyamatba.

Résztvett a főváros a gázszerelő iparosok részére létesíteni kívánt továbbképző tanfolyamok megszervezése ügyében az iparügyi minisztériumban tartott értekezleten és azon a gázszerelési biztonság, valamint a munkálatok kiadási rendjének megfelelő szabályozása érdekében a főváros részéről az a javaslat tétetett, hogy addig is, amíg a szereplő ipar, valamennyi ágában az ipari képesítés szigorítása révén a kérdés az ország egész területére nézve szabályozást nem nyer, a székesfőváros gázművei a szerelési munkálatokkal foglalkozó iparosok elméleti és gyakorlati jártasságát

előmozdító továbbképző tanfolyamok tartására engedélyt nyerhessen. Az értekezleten kifejezésre jutott kívánságnak megfelelően a m. kir. iparügyi miniszter engedélyt adott arra, hogy a székesfővárosi gázművek a gázszerelési munkálatokban résztvenni kívánó iparosok részére az 1935—36. tanulmányi évben tanfolyamokat rendezhessen.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségével, úgyszintén a törvényhatósági bizottságnak a kereskedelmi és ipari élettel közvetlen kapcsolatot tartó tagjaival az elmult félévben kamarai napot tartott a polgármester, amelyben a kamara által felvetett többrendbeli időszerű kereskedelmi és ipari kérdés került napirendre. Az értekezleten elhangzottak alapján a felvetett kérdések közvetlen elintézést is nyertek.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara tagjainak megbizatása 1935. év folyamán lejárt. A m. kir. kormány a kamarai tagok választásának időpontjául 1935. évi március hó 23-át tűzte ki. Minthogy ez a választás összesett volna az országgyűlési képviselők választási idejével, a kamarai tagok választását a kormány elhalasztotta. Az országgyűlési képviselők és a törvényhatósági bizottsági tagok választásának lezajlása után a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter 58.121/1935. számú rendeletével a kamarai tagok választását a budapesti körzetben 1935. évi november hó 24-ére és 25-ére tűzte ki. Időközben a miniszter a választási eljárás szabályait is módosította. A módosításról szóló 9300/1935. K. M. számú rendelet legfontosabb intézkedése az volt, hogy a választást, illetve szavazást jelölésnek kell megelőznie. A kamara kereskedelmi osztályának I—V. választói csoportjába tartozó, úgyszintén az ipari osztályának III—V. választói csoportjába tartozó tagokra vonatkozólag a kitűzött határidőre csak egy-egy ajánlás érkezett be, minélfogva ezen osztályokba tartozó tagokra szavazás nem volt, hanem e tagokat egyhangúlag megválasztottaknak kellett tekintetni. Szavazás a fent megjelölt napokon csak az ipari osztály I. és II. választói csoportjába tartozó tagokra volt. A választás, illetve szavazás adókerületenkint történt. A választási, illetve szavazási eljárás ellen felszólalással senki sem élt és igy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara 1935. évi december hó 16-ára összehívott közgyűlésen megalakult és azon az elnökséget is megválasztották.

Az ipartestületekről és az ipartestületek országos központjáról szóló 1932: VIII. t.-c.-ban foglalt rendelkezés értelmében a felügyelő hatóság az ipartestületek ügy- és vagyonkezelését évenkint legalább egyszer megvizsgálni köteles. Ezeket a vizsgálatokat az e célra alakított három vizsgáló bizottság végzi. A bizottság az elmult évben 44 budapesti ipartestület ügy- és vagyonkezelését megvizsgálta és 30 esetben az ügy- és a vagyonkezelést rendben találta. Az ügy és vagyonkezelés szempontjából csupán 14 esetben merült fel kifogás, ami a multtal szemben igen jelentős fejlődést mutat.

Ipari közigazgatás. Az ipartestületekről szóló 1932. évi VIII. t.-c., amely 1932. november 20-án lépett életbe, az ipartestületek felett a felügyeletet lényegesen kibővítette s annak gyakorlását a polgármester hatáskörébe utalta. A törvény intézkedéseinek megfelelően a 44 budapesti ipartestület költségvetését és zárószámadását, valamint az ipartestületek egész ügy- és vagyonkezelését a helyszínen a főváros megvizsgálta.

A kerületi elöljárók az 1933. év folyamán 9887 iparjogositványt adtak ki és 6155 iparjogositvány visszaszolgáltatását vették tudomásul. Az 1934. év első négy

hónapjában a kiadott iparjogosítványok száma 3005, a visszaadottaké pedig 2108 volt, ami az előző év azonos szakára vonatkozó adatoktól (3012, illetve 2310) csekély eltérést mutat.

Az utcai árusítás rendjének biztosítása céljából a főváros hatóságai az 1100/1922. kgy. számú szabályrendelet szigorú alkalmazásával igyekeztek gátat vetni az utcai árusítás túltengésének és a zúgárusításnak. Ennek eredményeképen a helyfoglalási engedélyek száma nem szaporodott; új engedélyeket csakis a megszűnt régi engedélyek helyébe adtak ki, mégpedig kizárólag hadirokkantaknak és hadiözvegyeknek. A városnak egyes, különösen nagyforgalmú helyein az utcai árusítást a rendőrségnek a közlekedés szempontjából támasztott ellenvetésére való tekintettel meg kellett szüntetni; ilyen esetekben azonban az árusok megélhetésének biztosításáról más alkalmas helyre való elhelyezésük révén történt gondoskodás.

A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. 30. §-a értelmében a hadigondozott utcai árusok részére a helyi viszonyoknak megfelelő mértékben a zárórán túl tartó árusítás kedvezményét kell biztosítani. Ennek megfelelően megengedte a főváros, hogy az igényjogosult hadigondozottak a székesfőváros területén köznapokon: péksüteményt, perecet, gyümölcsöt, déligyümölcsöt cukorkát, csokoládét, száraz cukrászsüteményt, mézeskalácsot, fagylaltot, gesztenyét, sült burgonyát és tököt, főtt és pattogatott kukoricát, szeszt nem tartalmazó üdítő italokat éjféli 12 óráig, tormás kolbászt kenyérrel éjfél után 4 óráig, léggömböt éjfél után 1 óráig, virágot pedig este 9 óráig árusíthassanak.

Az 1932. évi VIII. t.-c. intézkedéseinek megfelelően az ipartestületek ügy- és vagyonkezelését az elmult évben is a helyszínen megvizsgáltatta a főváros. Állandóan ellenőrizte továbbá a sütőiparban, a cukrásziparban és a húsfeldolgozó iparban az éjjeli munkatilalom betartását.

A budapesti ipartestületek. Budapest ipartestületeinek helyzete 1935-ben is általában a megerősödés képét tárja elénk. Nemcsak az ipartestületek által elvégzett munka és taglétszámszaporodása, hanem elsősorban anyagi helyzetük megerősödése mutatja, hogy a kézművesiparos javuló gazdasági helyzetben dolgozott. A főváros területein 44 ipartestület működött, amelyek 1935. december 31-én 30.523 tagot tartottak nyilván, tehát 949-cel többet, mint 1934. végén. A szaporodás az előző évi 4·2%-kal szemben 1935-ben 3·2% volt. A szaporodás ez évben is legnagyobb százalékú, 20·7% a női fodrászoknál, ami arra vezethető vissza, hogy a borbély és urifodrászok és a nőifodrászok ipartestületének egyesítésére törekvő úrifodrászok a rokonipari lehetőséggel élve, tömegesen egészítik ki iparjogosítványukat nőifodrászattal is. Az épületburkolóknak abszolút számban kicsi, de százalékosan 15·9%-ot kitevő szaporulata az épülettatarozási és modernizálási munkalehetőségekkel kapcsolatos több munkaalkalomban leli magyarázatát. A taglétszám hanyatlása legnagyobb arányú volt a fehérneműtisztítóknál, 15·6%-os, ami abban leli magyarázatát, hogy a középosztályi háztartások nagyobb számban térnek vissza a házilagos mosás rendszeréhez. A kárpitos-, gombkötő-, paszományosiparban jelentkező 9·2%-os hanyatlás e szakma munkaalkalmainak úgy a lakberendezésekben, mint a ruházkodásban való divatváltozás miatti csökkenését tükrözi vissza. Az asztalos, a férfiszabó és fiúruhakészítő, a lakatos, puskaműves stb., az órás ipartestületek jelentésünk évében ünnepelték ötvenes fennállásuknak évfordulóját, ami alkalmat adott arra, hogy

a kamara és az illetékes tényezők kifejezésre juttathassák e kitűnő ipartestületek félévszázados komoly működéséért az egész gazdasági élet elismerését.

A Budapesti ipartestületek bevételei 1935-ben lényeges emelkedést mutatnak. A 44 ipartestület tagsági, bekebelezési, tanoncszerződési és segédlevélkiállítási (szabadulási) díjakból együttesen az 1934. évi 736.571·14 pengővel szemben 789.196·86 pengőt vett be, ami 52.625·72 pengővel, tehát 7·1%-kal múlja felül az előző évi összes bevételt. Tagsági díjakból 614.191·51 pengő volt a bevétel az 1934. évi 575.386·99 pengővel szemben ; a 38.804·52 pengő emelkedés 6·7%-os javulásnak felel meg. A befolyt tagsági díjak emelkedése talán az iparosok helyzetének javulására enged következtetni. Még szembeötlőbb ez a beiratási (bekebelezési) díjaknál, ahol az 1934. évi 107.135·35 pengővel szemben 120.038·65 pengő volt a bevétel. Ez a 12.903·30 pengő szaporulat 12%-os javulásnak felel meg. Emelkedett a tanoncszerződéskötésekből befolyt jövedelem is az 1934. évi 23.772 pengőről 26.662·50 pengőre, ami 12·1%-os szaporulatnak felel meg. Ez természetes folyamata volt a tanonclétszám szaporodásának.

Az ipartestületek hatósági jellegű tevékenységüket az elmult évben is rendben, a felügyeleti hatóság által is elismerten végezték. Tanoncszerződést kötöttek 8821-et, ami az 1934. évi 7813-mal szemben örvendetesen 14·2%-os szaporulatnak felel meg. A kiadott munkakönyvek számában némi, mindössze 0·3%-os hanyatlás észlelhető, amennyiben az előző évi 7669-cel szemben csak 7646 munkakönyvet adtak ki. Nagyjában tehát e téren a helyzet nem változott. A 44 ipartestület közül 26-ban működött a békéltető bizottság, amelyek elé az 1934. évi 734-gyel szemben 833 panaszt terjesztettek, tehát 13·5%-kal többet. A panaszok közül 342 tanviszonyra, 491 munkaviszonyra vonatkozott.

Az ipartestületek a munkaalkalmak felkutatása és tagjaik számára való biztosítása érdekében is hasznosan tevékenykedtek. Részint alkalmi munkáknak alkalmi csoportok között való szétválasztásával, részint szövetkezeti formában rendszeres munkavállalás megszervezésével az ács, bronzműves es csillárkészítő, cipész, férfiszabó, kádár, esztergályos stb., kárpitos, paszományos, kőműves, nyomdász, szűcs, vegyes és a villanyfelszerelő, látszerész ipartestületek végeztek gyakorlatias munkát, míg a közös anyagbeszerzés terén rendszerint szövetkezeti formában az építőmesterek, lakatosok, ernyőkészítők, sapkások és a kötelesek (a vegyes ipartestület keretében) tevékenykedtek.

Zsibárupiac. A gazdasági helyzet tartós romlása folytán a zsibárupiacon egyre több vevő jelentkezik. A megnövekedett vásár lebonyolítására épen ezért fokozatosan igénybe kellett venni a zsibárupiacnak az ószerescsarnok körül levő részét is, amit azonban, hogy az árusításra alkalmas legyen, megfelelő kövezettel és csatornázással kell ellátni. Ezt a munkát a folyó évben megkezdette a főváros és a költségvetés nagyobb megterhelésének elkerülése végett az 1935. és 1936. években elosztottan fogja elvégeztetni.

A zsibárupiac használatáról szóló 625/1898. kgy. sz. szabályrendelet rendelkezései nagyrészt elavultak és ma már nem alkalmasak arra, hogy az árusítás rendjét biztosítsák. Ugyancsak átdolgozásra szorultak az ószeres- és a zsibárusipar gyakorlásáról szóló szabályrendeletek is. Épen ezért mindhárom szabályrendeletet a mostani viszonyoknak, de különösen a hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c.

30. §-ában foglalt rendelkezéseinek figyelembevételével átdolgoztatta a főváros. E szabályrendeletek módosításának tervezetét a törvényhatósági bizottság közgyűlése elfogadta és jelenleg kormányhatósági jóváhagyás alatt állnak.

Közraktárak. A Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank bérletében levő fővárosi közraktárak forgalma az előző évhez mérten emelkedett. A közraktárakban 1934-ben tárolt áruk napi átlaga az 1933. évi napi 1118 vagónnal szemben 1279 vagón volt. Bár a bérlő bank a kiadások csökkentése és az üzemvitel racionalizálása révén jelentékeny megtakarításokat ért el, az 1934. évi üzletév mégis 5306·76 pengő veszteséggel zárult. A bérleti szerződés értelmében így a főváros a bérlemény után jövedelmet nem élvez.

Dunapartok. A székesfőváros a dunai rakodópartokat pályázati hirdetmény útján rendszerint egy-egy naptári év tartamára szokta bérbeadni az évenkint megállapított bérösszeg ellenében. A pályázóknak elhelyezése mind nagyobb nehézségekbe ütközik, mert egyrészt a régi bérlők érdekeit tekintetbe kell venni, de az újonnan jelentkező hajózási és egyéb vállalatokat is lehetőleg ki kell elégíteni, másrészt az idegenforgalom és a fürdőváros szempontjait sem lehet figyelmen kívül hagyni, amelyek viszont a zajjal, porral, füsttel járó teherforgalomnak kitelepítését kívánják. Az evezős- és motorcsónak-sportnak az utóbbi években történt nagymérvű fejlődése is újabb nehézségek elé állítja a fővárost, mert a rohamosan szaporodó csónakházak elhelyezéséről is gondoskodni kell. Mindezeken a nehézségeken csak úgy lehetne segíteni, ha a rakpartokat úgy északnak, mint délnek tovább építenék. Sajnos, a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok között a főváros a partok kiépítését csak igen korlátozott mértékben folytathatja. Az óbudai partnak a leendő hídfőig történt továbbépítése így is lehetővé tette, hogy a Margit-híd budai hídfője mellett a homok- és kavicsrakodókat, amelyek itt, közvetlenül az északi gyógyfürdőcsoport előtt a városképet kedvezőtlenül befolyásolták, az általános kívánságnak megfelelően, már a jövő évben kihelyezhessék.

Több partbérlő hajóstársaság és iparvállalat — hivatkozással a teher-, de főleg a személyhajózásból eredő jövedelmeik erős csökkenésére — bérmérséklést kért, amit az 1934. évi XII. t.-c. 8. §-ának *b)* 3. pontjában megállapított hatáskörében a kiépített partok több szakaszán méltányosságból 15—25% erejéig teljesített is a polgármester.

Ferencvárosi kikötő. A székesfőváros Ferencvárosi kikötőjének forgalmát az üzembehelyezése óta eltelt hetedik üzletévében is az előző évek lanyhasága jellemezte, miután mindazok a hátrányok, amelyek a főváros ezen kiválóan felszerelt hajókikötőjét létesítése óta terhelték, ebben az évben is változatlanul fennállottak.

A viziúton való szállítással foglalkozó kereskedelmi érdekeltségek részéről ez évben is élénk volt a főváros Ferencvárosi kikötője iránti érdeklődés, azonban a zsilipelési költségek magassága, a vasúti kiszolgálás, valamint a városi vám többletköltsége miatt kénytelenek voltak nélkülözni a kikötő által a fővároshoz való közelsége, szolgálatának olcsósága és az állóvíz nyugodtsága folytán nyujtott igen lényeges előnyöket.

A Ferencvárosi kikötőt a csepeli vámmentes kikötővel szemben fennálló igen hátrányos helyzete mellett mégis az 1935. évben 11 motoros hajó, 123 uszály, 14

dereglye és 187 tutaj kereste fel, amelyekkel 380.266 métermázsa különféle faanyag, 339.100 métermázsa nyersolaj, 126.424 métermázsa konyhasó és 5401 métermázsa kőanyag, vagyis összesen 851.191 métermázsa áru jutott a fővárosba, amely mennyiségekből 211.904 métermázsa áru a kikötő villamos üzemű emelődaruinak igénybevételével, 300.187 métermázsa áru kézi erővel, 339.100 métermázsa nyersolaj pedig szivattyú segélyével került kirakásra.

A Ferencvárosi kikötő az 1935. évben több újabb létesítménnyel gyarapodott és pedig:

a kikötő emeletes vasbeton tárházának pincéje részére mintegy 12.000 pengő költséggel pincelejáró és hozzávezető út készült, ami által lehetővé tétetett a pincében levő raktáraknak kézikocsikkal való közvetlen megközelítése, ami ezelőtt csakis a teherfelvonó igénybevételével volt lehetséges;

a kikötőben ki- vagy berakásra kerülő áruknak a villamos emelődaruk igénybevétele mellett közvetlenül kocsira vagy hajóra való rakodására a vasúti vágányok mentén 7000 pengő költséggel újabb 360 négyzetméter kocsiközlekedésre alkalmas kövezet létesíttetett;

a kikötő külső déli partja mentén több nagyszabású ipartelep létesült a Dunán érkező fenyő és egyéb szálfák feldolgozására, részben pedig a tartályhajókban érkező nyersolaj szivattyúzására, amely telepek által elfoglalt terület nagysága az 1935. évben 41.115 négyzetméter volt. A telepek vasúti kiszolgálása céljából létesített a főváros 462 méter hosszú vasúti iparvágányt 14.560·40 pengő — és 490 méter hosszú keramit, illetve makadám kocsiutat 15.299·25 pengő költséggel.

Mezőgazdasági közigazgatás. Súlyos gazdasági helyzetünkben fokozott jelentősége van annak a törekvésnek, hogy az ország faiskolai termesztvényeinek és gyümölcstermésének külföldi piacait biztosítsuk. Ez indította a földművelésügyi kormányzatot, hogy a külföldről behurcolt kaliforniai (San José) pajzstetűfertőzés elterjedése ellen a védekezést intézményesen megszervezze. Az eredményes védekezés céljából a földművelésügyi miniszter az összes faiskolákat, kertészeti telepeket és gyümölcsösöket is a kaliforniai pajzstetű szempontjából növényegészségügyi felügyelet alá helyezte és azokat időszakonkint felülvizsgáltatja. Ezt a munkát a székesfővárosban a földművelésügyi miniszter szakközegeinek bevonásával a faiskolai felülvizsgáló helyi bizottság végzi, amely az elmult év őszén és a folyó év tavaszán 45 budapesti faiskolát, faiskolai lerakatot és gyümölcsöst vizsgált meg. E vizsgálatok eredményeképen — amelyeknek során, ha a birtokos az elrendelt védekező munkálatokat nem foganatosította, a hatóság a védekezést kényszerrel is végrehajtotta, — valamint a Budapestre érkező faiskolai termények állandó ellenőrzésével sikerült a fővárosban a pajzstetűfertőzés veszedelmét leküzdeni.

A mezőgazdasági érdekképviseletekről szóló 1920. évi XVIII. t.-c. 14. §-a értelmében a mezőgazdasági bizottságoknak — amelyeknek feladata működésük területén a mezőgazdaság, a mezőgazdasági lakosság és a mezőgazdasági munkásság egyetemes érdekeinek képviselete — megbizatása az 1933. év végén lejárt. Ehhez képest a székesfővárosi mezőgazdasági bizottság újjáalakításához szükséges választói névjegyzéket is össze kellett állítani, ami a rendelkezésre álló adatok alapján meg is történt. A végérvényesen lezárt névjegyzékben 2512 választásra jogosult szerepel.

A Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya Részvénytársaság felszámolása. A Törvényhatósági Tanács 1933. évi január hó 5-én tartott ülésében 10/1933. szám alatt a Törvényhatósági Bizottság közgyűlése által 48/1933. kgy. szám alatt utólag jóváhagyott határozattal hozzájárult ahhoz, hogy a Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya rt. közgyűlése a részvénytársaság feloszlását elhatározza.

A részvénytársaságnak az 1933. évi január hó 8-án tartott közgyűlése a törvényhatósági tanács határozata értelmében intézkedett.

A részvénytársaság vagyoni helyzete a felszámolók által az 1933. évi január hó 8-i állapotnak megfelelően összeállított felszámolási mérleg szerint a következő volt :

	Pengő
Hitelezők	147.866·73
Elfogadványok	6.525·43
Még fizetendő munkabérek	5.000·—
Tisztviselők fizetése és végkielégítése	64.500·—
Likvidáció előrelátható költségei	10.000·—
Összesen	**233.892·16**

	Pengő
Készpénzkészlet	1.651·84
Követelések	57.691·02
Szénkészlet	8.225·11
Anyagkészlet	6.000·—
Egyéb készlet	9.182·—
Gép- és egyéb berendezések	12.200·—
Bányavasutak, felszerelések	15.104·—
Ingatlanok és üzemi épületek	20.259·—
Összesen	**130.312·97**

	Pengő
Tehertételek (a részvény- és tartaléktőkén kívül)	233.892·16
Vagyontételek	130.312·97
Hiány	**103.579·19**

Minthogy a részvénytársaság vagyonstátuszának a megállapítása után nyilvánvalóvá vált, hogy a meglévő vagyonérték a tehertételeket nem fedezte és a részvény- és tartaléktőke teljes egészében elveszettnek tekinthető, a kereskedelmi törvény idevonatkozó rendelkezései értelmében a csődeljárás megnyitását kellett volna kérelmezni.

Ilyen körülmények között mérlegelni kellett a csődeljárás bevezetése esetén a székesfővárosra háramló anyagi és — főként — erkölcsi hátrányokat s oly megoldást kellett keresni, amely mellett a felszámolási mérleg egyensúlyba hozható és ekként a csődeljárás elkerülhető legyen.

Ezért a 229.385/1933.—XII. pm. szám alatt előterjesztett javaslatra a Törvényhatósági Tanács hozzájárult ahhoz, hogy :

1. a Községi Takarékpénztár rt., amely a felszámolási mérleg teheroldalán 77.592 pengő összeggel szerepelt mint hitelező, ezt a követelését csak abban a mértékben érvényesítse, amely mértékben a felszámoló cég vagyonának az értékesítésénél az előirányzott 130.312·97 pengő bevételnél nagyobb bevétel lesz elérhető ;

2. a felszámolás következtében végkielégítendő tisztviselők közül három a fővárosnál nyerhessen alkalmazást s ekkép a likvidációs mérleg teheroldala végkielégítésük ott szereplő összegével, vagyis 38.000 pengővel csökkentessék.

A Községi Takarékpénztár rt. akként vált a bánya hitelezőjévé, hogy átvállalta a székesfőváros közönségének a bányával szemben fennálló követelését, amely úgy keletkezett, hogy a székesfőváros szállítási előlegeket bocsátott a szénbánya részvénytársaság rendelkezésére, amely előlegeket a bánya a szállított szén értékének a 15%-ával törlesztette.

A Törvényhatósági Tanács az 1933. évi február hó 9. napján tartott ülésében 129/1933. számú határozatával ezekhez a javaslatokhoz hozzájárult.

A felszámolók a részvénytársaság közgyűlésének határozata alapján megindított felszámolás részleges eredményeiről az 1934. évi május hó 30-án a részvénytársaság közgyűlésének beszámoltak. Ezt a beszámolót úgy a számszék, mint a központi számvevőség átvizsgálta. A vizsgálatokról szóló jelentéseket az 1934. évi április hó 19-én a törvényhatósági tanács 371/1934. számú határozatával tudomásul vette.

Ezt követőleg a felszámolók az 1934. év november havában jelentést tettek arról, hogy a részvénytársaság tartozásainak a kielégítéséhez még 9000 pengőre van szükség. Gábor Rezső okl. mérnök, építési vállalkozó cég 28.000 pengővel volt adósa a részvénytársaságnak. Ezt a követelést a részvénytársaság a vállalkozó budapesti ingatlanaira bekebeleztette. Minthogy a hitelezők kölcsönös elhatározása alapján a Gábor Rezső cégnek lehetővé akarják tenni az ingatlanoknak szabadkézből jobb áron való értékesítését, ennek a követelésnek az érvényesítésére hosszabb időre volna szükség. A felszámolók nem akarták e miatt a részvénytársaság megszüntetését késleltetni, mert ez csak további áldozatok árán lett volna lehetséges. A felszámolók tehát az kérték, hogy a bánya követelésének a székesfővárosra való engedményezése ellenében a székesfővárostól a felszámolás teljes befejezéséhez 9000 pengőt kaphassanak. A cedálás megtörtént.

A 194.062/1034—VI. szám alatt kelt határozat alapján a 9000 pengőt a felszámolók megkapták s így a felszámolást teljesen lebonyolították. Ennek eredményeként a felszámolók előterjesztették a felszámolás lebonyolításának eredményéről szóló jelentésüket.

A felszámolás 1933. évi január hó 8-ával vette kezdetét. 1932. évi december hó 31-étől 1933. évi január hó 8-áig terjedő időszak alatt a követelésekből 15.031·74 pengő folyt be.

A követelések behajtása és a vagyontárgyak eladása révén az 1933. évi január 8-a után a felszámolók összesen 143.980·89 pengő bevételt értek el.

A felszámolók jelentését és a kimutatást úgy a számszék, mint a számvevőség átvizsgálta.

Mindezekhez a főváros közgyűlése hozzájárult ahhoz, hogy a részvénytársaság közgyűlése

1. a felszámolók, valamint a felügyelőbizottság jelentését és a felszámolás lebonyolításáról szóló kimutatást jóváhagyja;

2. a felszámolók részére az 1935. évi szeptember hó 1-ével rendelkezésükre álló 2867·90 pengő felhasználását illetően a felhatalmazást megadta és pedig akként, hogy

	Pengő
a) a közgyűlés előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos kiadások fedezésére	500
b) cég stb. törlésével kapcsolatos hatósági díjak és illetékek fedezésére	500
Összesen	**1.000** pengőt

fordíthassanak,

c) a fennmaradó összeget Budapest székesfőváros közönségének visszautalhassák;

3. a felszámolók, valamint a felügyelőbizottság tagjai részére a felmentést megadta;

4. a cégbíróságot a felszámolók útján megkeresse, a részvénytársaság cégének, valamint a felszámolóknak és a felügyelőbizottsági tagoknak a cégjegyzékből való törlése iránt.

Hordójelző hivatal. A hivatal az 1935. év folyamán bonyolította le fennállása óta a legalacsonyabb forgalmat. Ez okból ismételten előterjesztést tett a hordójelzésre vonatkozó jogszabályok olyirányú módosítására, mely a hivatal forgalmának és bevételének növelését lehetővé tenné. Mivel azonban e cél elérése csak díjemelés által volna lehetséges, a díjelemés viszont nagyrészt a mezőgazdaságot terhelné, a hivatal előterjesztései teljesíthetők nem voltak.

A hivatal bevételei különben szorosan összefüggnek a gazdasági helyzettel; amíg tehát a gazdasági helyzet nem javul, addig a bevételek emelkedése nem várható.

Dacára a bevételek csökkenésének, a hivatal elfoglaltsága nem lett kisebb. Míg ugyanis a forgalom azelőtt főleg 300—700 literes hordókban bonyolódott le, melyek jelzési díja darabonkint 0·90—2·10 pengő volt, addig az utóbbi években nagyobbára 50—150 literes hordók kerültek jelzés céljából a hivatalhoz, melyek jelzési díja darabonkint 21—34 fillér.

A hivatal személyzete az 1935. évben 20.696 darab közönséges és 55.300 darab söröshordót jelzett, melyek után 20.855 pengő jelzési és 66 pengő raktári díjat, összesen tehát 20.921 pengőt szedett be.

Nemzetközi Vásár. Az 1906-ban a Fővárosi Kereskedők Egyesülete által alapított Budapesti Nemzetközi Vásár 1935-ben érkezett el fennállásának 30 éves évfordulójához. A Vigadó ruhatárából elindult Nemzetközi Vásár háromévtizedes szakadatlan fejlődésének során állandóan legfőbb kötelességének a magyar ipari termelés propagandáját, piachódító útjának előkészítését és biztosítását tekintette. A vásár célkitűzéseinek ez a pontja változatlan maradt, pedig a lezajlott harminc év alatt sok változás történt úgy a nemzetközi, mint a magyar közgazdasági struktúrában és így természetszerűleg az ahhoz állandóan idomuló Nemzetközi Vásárban és szerkezetében is. Megnövekedett a Nemzetközi Vásár kiállítóinak száma, százezrekre rúgnak a vásár látogatói és hatalmas nemzetközi szervezetté épült ki a vásár apparátusa, amely minden tavasszal egy új vásárvárost épít fel a magyar főváros legszebb helyén: a Városligetben és olyan hatalmas tömegeket vonz Budapestre, hogy a Nemzetközi Vásáregyidejűleg a magyar idegenforgalomnak is legjelentősebb intézményévé lett.

A Budapesti Nemzetközi Vásár az 1935. évben május 3—13. között folyt le.

A magyar gyáripar propagandája. Az 1935. évi Nemzetközi Vásáron került sor a magyar gyáripar termelési eredményeinek összefoglaló formában való bemutatására: A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által összegyüjtött statisztikai anyagnak (grafikonok, táblázatok stb.) egy külön pavillonban való kiállítása útján.

Hézagpótló munkát végzett a vásár azáltal is, hogy megismertette a kiállításügy technikáját a magyar gazdasági élet érdekelt tényezőivel. Harmincéves fennállása alatt a vásár minden tekintetben tájékozott kiállítói gárdát nevelt fel, szinte tanszékké lett a kiállítások rendezése terén, példát adva a szakkiállítások rendezésére hivatott érdekképviseleteknek és testületeknek is a szervezés technikai lebonyolítására. A vásár standépítkezései pedig mintául szolgáltak a tervező építészeknek, építési és ácsvállalkozóknak az utóbbi évek szakvásárainak és kiállításainak építkezéseinél, aminthogy úgy a Műegyetem, mint az Iparművészeti Szakiskola illetékes tanszékeivel, illetve tanáraival állandó érintkezést tart fenn a vásár megfelelő succrescentia továbbképzése és legalább időnkint való foglalkoztatása céljából.

Külön kiadványokban elsőnek állította össze a vásár a kollektív céltudatos kiállítási propaganda irányelveit, amely kiadványai többször átdolgozva több kiadást értek el és nagy népszerűségre tettek szert az érdekeltek körében.

Többször tett kísérletet a vásár a sajtó által a gazdasági életben betöltött fontos feladatkörnek illusztrálására. Ez és az egyes nagy sajtóorgánumoknak ötletes, lendületes nagy akció-rádiusza kiállításai és tömegeket mozgató és szórakoztató igen értékes demonstrációi külsőleg is dokumentálták azt a benső kapcsolatot, amely a kitünő magyar sajtó és a vásár — mint a kiállítók és látogatók egyetemének képviselője — között állandóan fennáll.

Külkereskedelmi kapcsolataink erősödését a vásár évek óta tervszerűen igyekszik elősegíteni. Ezt a célt szolgálja a vásár négy világrészre kiterjedő propagandatevékenysége, amelyet többszáz külföldi tb. képviselője segítségével, 4½ millió példányban, 15 nyelven terjesztett propagandanyomtatványai útján és mintegy 1500 sajtóorgánum igénybevételével fejt ki, amiáltal elsősorban az utódállamok, de az egyéb külföld iparos- és kereskedőrétegeinek figyelmét is, mind nagyobb és nagyobb mértékben sikerült a magyar termelés eredményeire felhívni. Újszerű volt ebben a munkában a propagandaelemeknek a különleges magyar szempontok szerint való meghatározása és azoknak egy széleskörű, átütő erejű, pszichológikus tömeghatásokra törekvő szintézisben való egyesítése.

Ugyancsak nemzetközi kapcsolataink erősödését szolgálta a külföldi államok fokozódó részvétele a vásáron. A külföldi államok közül kollektív csoport, illetve propaganda-kiállítás keretében a következők állítottak ki: Ausztria (1918, 1934, 1935), Brazilia (1935), Bulgária (1918, 1934), Dánia (1931), Délafrikai Unió (1931, 1932), Egyiptom (1935), Észtország (1934, 1935), Franciaország hivatalos részvétel: (1928, 1929, 1930); francia vasutak: (1931, 1932, 1933, 1934, 1935), Görögország (1928, 1929, 1930), India (1928), Japán (1928, 1929), Jugoszlávia (1927, 1928, 1930, 1931), Lengyelország (1930, 1934, 1935), Lettország (1933, 1934, 1935), Litvánia (1935), Németország (1934), Olaszország (1930, 1933, 1934, 1935), Perzsia (1933, Románia (1933), Svájc (1926, 1930), Törökország (1918, 1931, 1932).

Ezenkívül egyéni részvétel formájában a felsorolt államok, valamint több más külföldi állam is képviselve volt az 1925 óta nemzetközi alapon rendezett vásárokon. Különösen Ausztriából, Cseh-Szlovákiából és Németországból nyilvánult meg erős érdeklődés a magyar piac iránt.

Meg kell emlékeznünk e helyen a vásárigazolvány fejlődéséről is, amelyet a vásár az 1923. évben vezetett be. A vásárigazolvány eredetileg csupán a vásárral kapcsolatos utazási és vízumkedvezmények igénybevételére jogosított, ezekhez azon-

ban az évek során számos egyéb (szórakozási, kulturális, fürdő-, gyógy-) kedvezmény járult, úgyhogy ma már egész szórakozási szériákat, sőt gyógykúrákat is kedvezményesen vehetnek igénybe a vásár látogatói.

Mióta a külkereskedelmi forgalom korlátozásai érvényben vannak, a vásári üzletkötések elősegítése szempontjából igen nagy jelentőségük van a vásár tartamára megállapított üzletkötési kedvezményeknek és igen jelentősek ebből a szempontból a MÁV által biztosított áruszállítási, valamint a különböző közraktárak által engedélyezett beraktározási kedvezmények is.

A nagyszabású nemzetközi organizációvá fejlődött vásár ma már a magyar gazdasági életnek minden fontosabb ágára hatással van. A legnagyobb magyar ipari és kereskedelmi szakmák a vásár ideje alatt rendezik közgyűléseiket, kongresszusaikat és igen sok általános érdekű gazdasági és társadalmi esemény zajlik le a vásár tartama alatt.

A vásár által kezdeményezett mindezek a közérdekű akciók, — bár sokszor csak közvetve, mégis — elsősorban a magyar ipar termékeinek propagandáját és piachódítási törekvéseinek elősegítését célozták. Jelentős részük volt ezeknek a propagandaakcióknak abban, hogy a háború utáni éveknek a magyar gazdasági életre jellemző iparosodási folyamata, amely az ipari termelés növekedésében és az ipari kivitel arányának emelkedésében is kifejezésre jutott, a tényleges szükséglet szerint alakult, illetve a gyáros, kereskedő, kisiparos és fogyasztó közvetlen érintkezésének rendszeres összehozása folytán gyorsabban terelődött a legmegfelelőbb irányba.

De a vásárral egyidőben és a vásárt át- meg áthatva és körülölelve megrendezett mindezek az akciók tették színessé a vásárnak úgy a belföldön, mint a külföldön élő azt a kaleidoszkopszerűen változó, mozgalmas képét, amely a vásár egyik legfőbb vonzóereje lett a nagy tömegek számára.

Ez a tömegmozgalom és gondolatcsere pedig, mint a kiállított áruk értékét és alkalmazhatóságát aláhúzó jelenség, nagymértékben segítette elő a vásár üzleti forgalmának kialakulását, fejlődését és növekedését. Különösen áll ez arra a tevékenységre, amelyet a vásár új exportpiacoknak próbarendelések útján való feltárása terén éveken át kifejtett, részben speciális exportkedvezmények (árupengő elleni export, különleges kompenzációs konstrukciók, stb.) megteremtése útján, részben pedig azáltal, hogy idővel mindezek a kezdeményezések a gazdasági élet vérkeringésébe teljesen felszívódtak. Ezek és hasonló, a magyar ipar érdekében teljesített szolgálatok sikerüket nagyrészben annak az elismerésnek, sőt presztizsnek köszönhetik, amellyel a vásár a külföldi államok érdekelt gazdasági rétegeiben bír és azoknak a baráti kapcsolatoknak, amelyeket a Budapesti Nemzetközi Vásár a külföldi vásárok vezetőségeinek nagyrészével — mint Európa egyik legrégibb árumintavására — fenntart és ápol.

A Budapesti Nemzetközi Vásár munkájának számszerű eredményeit hozzávetőlegesen csak az utolsó tíz évre vonatkozóan lehet megállapítani. A rendelkezésre álló adatok szerint a lefolyt tíz év alatt a Nemzetközi Vásáron összesen mintegy 75 millió pengő értékű üzlet jött létre, 25 millió pengő értékű forgalmat eredményezett a vásár a magyar idegenforgalom javára és mintegy 2½ millió rendkívüli munkanapot 10 millió pengő munkabérrel az ipari munkásságnak. Mindezeket összefoglalva, arra a megállapításra jutunk, hogy a 30 éves vásár az elmult tíz év alatt 100 millió pengőt meghaladó forgalmat támasztott a magyar gazdasági életben.

Ezeket az eredményeket a vásár minden anyagi támogatás nélkül, tisztán a magyar gazdasági és társadalmi élet tényezőinek önkéntes összefogása útján érte el s ezen a téren elévülhetetlen érdemeket szerzett magának a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Éber Antal kiváló vezetése alatt, aki egyúttal a Nemzetközi Vásár elnöke is.

A Nemzetközi Vásár zárójelentése szerint a vásár előkészítő munkálatai a marseillesi véres események folytán feszült külpolitikai légkörben indultak meg. A nemzetközi helyzetnek az 1935. év elején bekövetkezett átmeneti javulása azonban gazdasági téren is bizakodóbb hangulatot teremtett és így a vásár megrendezésének időpontjában a világgazdasági válság által erősen sujtott magyar gazdasági élet már egy oly nyugalmasabb periódushoz érkezett el, amelyben nem fenyegetett a termelés és forgalom feltűnő csökkenésének további veszélye. A gazdasági helyzet javulását elősegítette külkereskedelmi kapcsolataink fokozott mértékű kiépülése, különösen Olaszország, Ausztria, Németország és Lengyelország felé, amely helyzet részben a Budapesti Nemzetközi Vásár szerepét is determinálta, úgy a külföldi kiállítókat, mint pedig a korlátozások dacára gazdasági összeköttetéseket kereső bevásárlókat illetően.

De természetes, hogy a m. kir. kormány hivatalos külkereskedelmi politikájába való kötelességszerű beilleszkedés mellett a vásár vezetősége a legnagyobb súlyt vetette arra, hogy a magyar ipari termelés minden értékéről lehető tökéletes képet nyujtson a három évtizedes Nemzetközi Vásár. Kitűzött célját sikerült is elérnie, mert a Vásár ez évben ismét többet és szebbet nyujtott úgy tartalomban, mint külsőséges miliőben összes eddigi elődjeinél.

A Kormányzó Úr május 3-án nyitotta meg ünnepélyes keretek között a m. kir. kormány tagjainak, a Magyar Törvényhozás mindkét Háza elnökségének, Budapest székesfőváros vezetőségének és a diplomáciai kar tagjainak jelenlétében a vásárt.

A következő napokon a látogatók százezreinek végtelen áradatával egyidejűleg ismételten is megtekintették a vásárt a királyi hercegi család tagjai, a magyar országgyűlés mindkét háza, továbbá rendkívül sokan a magyar gazdasági és közélet reprezentánsai közül.

A vásár rendezését nagy körültekintéssel, a vásár eddig is jól bevált szervezete élén Éber Antal dr. országgyűlési képviselő, a kamara és a vásár elnöke és Chorin Ferenc dr. felsőházi tag, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke, a vásár társelnöke vezették.

A vásár ez évben is a régi helyen, de ismét kibővített és művésziesen kiépített keretben a városligeti Iparcsarnokban és az azt környező parkterületen folyt le. Az Iparcsarnok körüli területen nagy számban emelt pavillonok artisztikus kiképzésére a vásár vezetősége az idén rendkívül nagy gondot fordított. A művészi és gyakorlati szempontoknak minél nagyobb mértékű összhangbahozása céljából a vásár még a tél folyamán magyszabású, országos tervpályázatot hirdetett, amely igen szép eredménnyel járt.

Feledhetetlen képet nyujtott az 1935. évi vásár nemcsak mint festői látvány, hanem mint gyors és alapos áttekintést nyujtó ipari seregszemle is. A szigorúan együtt tartott szakmák, a nagy gonddal megtervezett pavillonoknak a virágos parkba olyként való beillesztése, hogy egymást és a növényzetet emeljék, díszítsék, továbbá a célszerűen és logikusan vezetett utak, amelyek a tájékozódást végtelen könnyűvé

tették a több mint 100.000 m² területen különleges varázst is kölcsönöztek a szakszerűség mellett a kiállításnak.

A vásárt rendező Kereskedelmi és Iparkamara elnökségének a magyar gyáripart képviselő MGyOSz-szal való igen szoros és az egyéb ipari és kereskedelmi érdekképviseleteinkkel való harmónikus együttműködése a vásár kiállítói anyagában ismét további nagyarányú fejlődést eredményezett. Ez a kedvező eredmény jelentős részben arra a javulásra vezethető vissza, amely az 1934. évi vásár óta ipari termelésünknek úgyszólván minden ágában megmutatkozott. Valamennyi hazai iparág részvételét széles keretek között sikerült biztosítani s a gazdasági körökben a vásár iránt mutatkozó fokozott érdeklődés a kiállítók által igénybevett terület feltűnő növekedésében is megfelelően kifejezésre jutott. Az 1935. évi vásár mintegy 110.000 m² területen terült el, amiből 42.000 m² területet építettek, illetve rendeztek be a kiállítók, kirendeltségek, vendéglő stb. céljaira. A kiállítók által elfoglalt nettóterület ez évben 22.505 m²-t tett ki, ami az 1934. évvel szemben 17·8%-os emelkedést jelent. Miután pedig a kiállítók száma az előző évhez képest, részben a fedett terület aránylag szűkös volta, részben az elkésve érkezett nagyszámú jelentkezés folytán 5·8%-kal csökkent, a lefolyt vásárra nézve az átlagban egy-egy kiállítóra eső terület jelentékeny növekedését állapíthatjuk meg. Míg az 1934. évi vásár egy-egy kiállítójára átlagban 12·07 m² nettóterület jutott, 1935-ben az előbb említett arányszám 15·1 m²-re emelkedett. Ezzel az egy-egy kiállítóra eső átlagos terület arányszáma a vásár fennállása óta a maximumot érte el, ami azt jelenti, hogy a vásár iránt a nagy, erős, anyagilag konszolidált, teherbíró vállalatok érdeklődése megnövekedett.

A magyar ipar igen nagy számban vonult ki az 1935. évi Nemzetközi Vásárra és dacára a rendkívüli gazdasági helyzetnek, nemcsak a magyar ipar teljes termelési skálája volt ott majdnem hiánytalanul fellelhető, hanem e mellett a fontosabb szakmák oly népesen voltak képviselve, hogy azok számára az eddigieknél is hatalmasabb csarnokokról kellett gondoskodni.

Az 1934. évhez képest általában emelkedés mutatkozik a textil- és ruházati ipar, az építőipar, a bútor- és kárpitosipar, a vas-, gép- és elektromosipar, valamint a kézimunka- és háziipar részvételében. Legnagyobb méretű a fentemlített szakmák közül a textilipar, valamint a bútoripar által igénybevett terület növekedése (83, illetve 32·5%).

Ennek tulajdonítható, hogy az idei vásáron elhelyezés tekintetében is dominálló jelentőséggel bírt a magyar textilszakma, amelynek valóban szebbnél-szebb standokkal ékesített hatalmas méretű külön csarnoka a vásár Stefánia-úti főbejáratával szemközt épült fel és a szökőkutat is átölelve húzódott az Iparcsarnok felé, amellyel az összeköttetést a Goldberger-gyár különálló pompás pavillónja adta meg.

A bútoripar összesége a régebbi szokástól eltérő módon összetelepítve az Iparcsarnokban helyeztetett el, amit főképen az tett lehetővé, hogy az Állandó Bútorkiállítás által a multban itt rendszerint elfoglalt terület, ez évben először ugyancsak a Budapesti Nemzetközi Vásár rendelkezésére bocsátatott. Az Iparcsarnok belső területének kihasználásánál ilymódon oly újítások történhettek, amelyek a csarnok belső képét és az ott való tájékozódás lehetőségét rendkívül kedvezően befolyásolták. A bútor- és otthonberendezési szakma mellett ugyanis a vas-, gép- és elektromosszakma uralta az Iparcsarnok nagyobbik felét, s az előbb említetteket azután még oly anyagokkal dolgozó szakmák egészítették ki, amelyek mind a »fa« és a »fém« jegyében mozogtak és

az így értelmezett csoportosításban tagozódtak az Iparcsarnokban domináló »otthonberendezési« és »gép« csoportokhoz. Újszerű volt továbbá, hogy az Iparcsarnokot elhagyva, a Kiscsarnokban már az útépítési csoport területén jártunk, amelyhez szervesen kapcsolódott a Hermina-út felé eső területre elhelyezett hatalmas építési kiállítás köztetszést és nagy üzleti érdeklődést kiváltó családi mintaházával, a légvédelmi berendezésekkel és számos építőipari újdonságával.

A detailárusítás tervszerű megszorításának tudható be, hogy azokban a szakmákban, amelyeknél a multban a detailárusítás tilalma a kellő mértékben nem érvényesülhetett (élelmiszeripar, vegyészeti- és gyógyszeripar, norinbergi és játékáruipar), a vásáron való részvétel nem érte el a tavalyi méreteket, ami a szakmák csoportosításában és elhelyezésében is megfelelően érvényesült. Kiemelkedő szerepet töltött be a vásáron a repülőgépkiállítás, amelyet a Magyar Aero Szövetség nagy sikerrel szervezett meg.

Nagyarányú fejlődést mutat az előző évekhez képest a vásáron a külföld részvétele is. E tekintetben részben irányt szabtak, részben megkönnyítették a vásár munkáját azok a tárgyalások, amelyeket a m. kir. kormány folytatott és főleg azok az utazások a gazdasági kapcsolatok elmélyítése érdekében, amelyeket a m. kir. miniszterelnök tett a külföldön s amelyeket épen ezért nyomon követtek a vásár vezetőségének tényked ései, illetve Lengyelországban a vásár igazgatójának személyes tárgyalásai is. Ilyen előzmények után a külföldi államok közül külön kiállítási csoport keretében vettek részt Olaszország, Ausztria, Lengyelország, a balti államok, valamint ez évben először Egyiptom. Azonkívül számos cég állított ki egyénileg Ausztriából, Németországból, Cseh-Szlovákiából, Romániából és a Balkán-államokból. A francia vasutak propagandakiállítása új anyaggal, az előző évekhez hasonló keretben szerepelt a vásáron.

A kiállítóknak és az általuk igénybevett területnek az egyes szakmák közötti megoszlását, valamint a külföldi csoportok arányát a következő összeállítás tünteti fel:

	Kiállítók száma	Igénybevett nettóterület négyzetméter
1. *Belföldi csoportok:*		
Élelmiszer, bor	122	1.580
Vas-, gép- és elektromosipar	189	2.833
Bútor- és kárpitosipar	119	2.721
Textil, ruházat	133	3.665
Kézimunka, háziipar, iparművészet, háztartás	351	1.458
Vegyészet, gyógyszer	46	766
Norinbergi, játék, bijouterie	20	105
Kerámia, porcellán, üveg	26	356
Papír, írószer, irodaszer	38	496
Cipő-, bőr, bőrdíszmű	36	206
Óra, ékszer	29	182
Autó, közlekedési eszközök	19	455
Építőipar	88	729
Idegenforgalom	13	150
Weekend, sport	17	709
Grafika, ujságok	18	155
Bankok	8	156
Bélyegkiállítás	40	128
Repülőgépkiállítás	11	1.300
Útépítés, mintautak	26	1.829
Vegyes szakmák és ujdonságterjesztők	61	1.242
Belföld összesen	**1.410**	**21.221**
2. *Külföldi csoportok*	80	1.284
Összes kiállítók	**1.490**	**22.505**

A vásár látogatottsága ez évben ismét nagyarányú fejlődést mutat, holott az előző évi rekordteljesítmények után a súlyos gazdasági válság, devizakorlátozások és egyéb nehézségek idején ez alig volt remélhető. — Ez a kedvező irányú fejlődés a vásár vezetőségének belföldön és külföldön tett propagandaútjain és szervező munkáján kívül elsősorban a vásár képviselőinek volt köszönhető, akik a vásáriroda irányítása mellett a vásár több millió darabra rúgó propagandanyomtatványainak terjesztésében s a négy világrészre kiterjedő sajtópropagandában jelentős mértékben közreműködtek.

Az 1935. évi vásár alkalmából összesen 687.113 látogatásra jogosító belépőjegy és vásárigazolvány került kibocsátásra, ami az előző évhez képest 15·4%-os emelkedést jelent. Az emelkedés a helybeli, vidéki és külföldi látogatottságra egyaránt kiterjedt. A vásárigazolvánnyal és különvonattal érkezett belföldi látogatók száma az 1934. évhez képest 8%-kal, a külföldi látogatók száma pedig még erősebben, 11%-kal növekedett. A vásár tartama alatt működésben volt útlevélkirendeltség által kiadott utólagos vízumok száma 9·5%-os emelkedést mutat. (Összesen 9953 eset.)

A vásárigazolvánnyal érkezett látogatók részletes statisztikáját az alábbiakban adjuk :

I. Belföldi látogatók :

Vásárigazolvánnyal érkezett	41.879	látogató,
Különvonattal «	8.529	«
Összesen	**50.408**	látogató.

II. Külföldi látogatók :

Európa :	Látogatók száma	%
Cseh-Szlovákia	5.841	38·58
Románia	4.979	32·90
Ausztria	1.438	9·50
Jugoszlávia	1.346	8·90
Lengyelország	297	1·97
Olaszország	295	1·95
Németország	210	1·40
Franciaország	133	0·88
Svájc	75	0·50
Bulgária	62	0·41
Görögország	49	0·32
Nagy-Britannia	35	0·23
Svédország	33	0·22
Belgium	28	0·18
Németalföld	27	0·17
Spanyolország	16	0·11
Dánia	11	0·07
Finnország	10	0·06
Norvégia	10	0·06
Észtország	5	0·03
Lettország	4	0·026
Cyprus	3	0·02
Luxemburg	2	0·013
Albánia	1	0·007
Összesen	**14.910**	**98·506**

	Látogatók száma	%
Ázsia :		
Törökország	74	0·49
Palesztina	15	0·10
India	5	0·03
Jáva	4	0·026
Japán	1	0·007
Összesen	**99**	**0·653**
Afrika :		
Egyiptom	14	0·09
Rhodesia	2	0·013
Szudán	1	0·007
Összesen	**17**	**0·110**
Amerika :		
Egyesült-Államok	86	0·57
Venezuela	7	0·04
Argentina	5	0·03
Brazilia	5	0·03
Chile	2	0·013
Peru	1	0·007
Összesen	**106**	**0·690**
Ausztrália :		
Újzéland	3	0·02
Ausztrália (kontinens)	2	0·014
Fülöp-szigetek	1	0·007
Összesen	**6**	**0·041**

Összesítés :

Európából érkezett	14.910	látogató,
Ázsiából «	99	«
Afrikából «	17	«
Amerikából «	106	«
Ausztráliából «	6	«
Külföldről érkezett összesen	**15.138**	látogató
Belföldről « «	**50.408**	«
Bel- és külföldről együtt	**65.546**	látogató.

A fentközölt összeállítás csupán a vásárigazolvánnyal érkezett vidéki és külföldi látogatókat foglalja magában, de nem mutatja az 1935. évi vásár teljes bel- és külföldi látogatottságát. A vásár látogatói között ugyanis igen nagy számmal voltak olyanok (különösen külföldiek), akik állandó vízumuk miatt, vagy más okból vásárigazolvány nélkül keresték fel a vásárt és így a fenti összeállításban nem szerepelnek. Ezekkel együtt a vásár vidéki és külföldi látogatóinak száma megközelítette a 100.000-et. A vásárlátogatók által Budapesten elköltött összegekről pontos számadatok nem állnak ugyan rendelkezésünkre, de óvatos becslések szerint 4 millió pengőt tesz ki az az összeg, amely a vásár látogatói révén a főváros idegenforgalmában érdekelt iparágaknak (szállodáknak, vendéglőknek, szórakozóhelyeknek, detailüzleteknek stb.) jutott.

A vásár látogatóinak 22%-a kereskedő, 24%-a iparos, 11%-a mezőgazda volt, a látogatóknak 57%-a tehát az úgynevezett produktív foglalkozási ágak köréből került ki, a látogatók 17%-át pedig az értelmiségi foglalkozások adták. A vásárigazolvánnyal érkezett látogatók címeit a vásáriroda községek és szakmák szerint csoportosított kartotékba rendezte, amelyet évről-évre kiegészít. Ez a kartoték jelenleg már mintegy 200.000 címet foglal magában.

A külföldi látogatottságot tekintve, az 1934. évhez képest az átlagosnál nagyobb emelkedést látunk Romániánál, Jugoszláviánál, Franciaországnál és főképen Lengyelországnál, mely utóbbi eredmény a vásár igazgatójának Lengyelországban tett propagandakörútjával és tárgyalásaival függ össze. A távolabbi külföld látogatóinál mutatkozó emelkedés részben annak is köszönhető, hogy Nyugat- és Közép-Európában április—május hónapokban rendezett nagy nemzetközi árumintavásárok (Milánó, Párizs, Pózen és Budapest) között — a Budapesti Nemzetközi Vásár kezdeményezésére — a látogatottság fokozására irányuló kooperáció jött létre.

A vásár külföldi látogatói között nagyszámú közéleti előkelőséget láttunk. Ausztriából, Lengyelországból, Németországból, Olaszországból, Franciaországból és Romániából több vezető állásban lévő politikus és a gazdasági életnek számos vezérférfia kereste fel a vásárt, akik a vásárnak köszönhető budapesti látogatásuk alkalmával minden irányba kiterjedő tájékozódást szereztek a magyar ipar jelenlegi teljesítőképességéről és további fejlődési lehetőségeiről. Jelentős eseménye volt az idei vásárnak Stockinger osztrák kereskedelemügyi miniszter és Schmitz bécsi polgármester látogatása. Megtekintette a vásárt a külföldi sajtó több prominens képviselője is.

A külföldi látogatók részére a vásáriroda tb. képviseletei és a külföldi menetjegyirodák útján ez évben is több társasutazást szervezett, amelyek részben különvonatokon hozták a vásár látogatóit Budapestre. Így népes különvonatok érkeztek a vásárra Varsóból, Kassáról, valamint Berlinből, Párizsból, Bécsből és Isztanbulból is. Külön kell megemlékeznünk a Heinl volt osztrák kereskedelmi miniszternek, a Bécsi Vásár elnökének vezetése alatt érkezett osztrák csoportról, amely az osztrák kereskedő- és iparostársadalom legelőkelőbb képviselőit hozta a vásárra. Jelentős csoportok érkeztek még Romániából, Olaszországból, Görögországból, Palesztinából és Egyiptomból is. A Dunagőzhajózási Társaság a vásár második vasárnapján, nagyszámú résztvevővel, vásári különhajót indított Bécsből Budapestre.

A belföldi látogatók részére a MÁV az előző évekhez hasonlóan a vásár mindkét vasárnapján rendkívül mérsékelt menetdíjjal több vásári különvonatot indított a nagyobb vidéki városokból, hogy a vidéki városok kisebbpénzű lakosainak is módjuk legyen a vásáron a magyar ipar különböző versenyképes termékeit megismerni.

De gondoskodás történt arról is, hogy a fővárosnak a vásár ideje alatt megsokszorozódott idegenforgalmából a magyar vidék is kivegye a részét. A vásár külföldi látogatói részére a vásárigazolvánnyal egybekötött 33%-os utazási kedvezmény biztosította a mérsékelt áru vidéki utazások lehetőségét, a belföldi látogatók pedig a MÁV által a vásár tartama alatt Budapestről indított filléres vonatok segítségével kereshették fel rendkívül olcsó áron vidéki városainkat. A vásár első vasárnapján a »Szegedi Nap«-pal kapcsolatban Szegedre, valamint Debrecenbe, a második vasárnapon »Virágos Kőszeg« ünnepére, továbbá Szombathelyre, a jáki gerencsérek népies kerámiai kiállítására, valamint a virágkiállításra és a »Pécsi Napra« indultak a fővárosból filléres vonatok, összesen 5117 utassal. A vásár vezetősége ezen vonatok indításával is továbbadni kívánta az egész országra kihatóan azt az idegenforgalmat, amelyet a vásár rendszerint támasztani szokott.

A magyar rádiónak a vásár területén felállított leadó-studióját a vásár látogatói közül számosan vették igénybe. A vásár 11 napja alatt összesen 3341 rádióüzenetet mondtak be, ebből 2258-at belföldre, 1083-at pedig külföldre. A posta, a rádió és a vásár kiküldötteiből alakult zsűri 41 értékes díjat osztott szét azok között, akik a vásárnak

a magyar gazdasági életben való jelentőségéről, vagy idegenforgalmi szempontból a legtalálóbb, legszellemesebb és legmagyarosabb üzenetet mondták be a rádióba.

A vásár ideje alatt a főváros számos nagyfontosságú gazdasági és társadalmi esemény színhelye volt. Így különösen sok ipari és kereskedelmi érdekképviseletünk tette — az iparosainak, kereskedőinek a vásáron nagy tömegben való jelenléte miatt — közgyűlését vagy kongresszusát a vásár idejére. A kereskedőtársadalom nagyfokú érdeklődése mellett folyt le az OMKE közgyűlése, amelyen nagyfontosságú gazdaságpolitikai nyilatkozatok hangzottak el. A nagyközönség széles rétegét is érdeklő szakkérdések kerültek megvitatásra a vásár útépítési csoportjával kapcsolatban rendezett II. Magyar Útügyi Kongresszuson, valamint az Országos Kőművesmesteri és Építőipari Kongresszuson. Ezenkívül még több más szakkongresszus is folyt le Budapesten a vásár ideje alatt (Országos Szabóipari Kongresszus, Országos Kőipari Kongresszus, Kenyérgyárak Nemzetközi Kongresszusa, Asztalos és Kárpitos Kongresszus, Szállítmányozók Kongresszusa stb.). A vidéki városok polgármestereinek, valamint városi mérnökeinek kongresszusain a magyar vidék aktuális idegenforgalmi, műszaki és gazdasági kérdései kerültek megtárgyalásra. A kongresszusokkal egyidejűleg a résztvevők testületileg tekintették meg a vásárt.

A vásár forgalomfokozó hatása a főváros életének úgyszólván minden területén megnyilvánult. Ennek igazolására az alábbiakban a főváros közlekedési vállalatainak 1935. évi január—júliusi forgalmát, valamint a fővárosi múzeumok január—júliusi látogatottságára vonatkozó adatokat mutatjuk be:

	Fővárosi közlekedési vállalatok utasforgalma	Bevétel pengőben
1935. január hóban	24,661.516	4,058.778
1935. február «	22,500.991	3,665.334
1935. március «	26,348.680	4,261.144
1935. április «	30,588.837	4,478.450
1935. május «	33,787.420	4,926.959
1935. június «	31,901.441	4,684.048
1935. július «	29,337.448	4,305.791

A fentiekből megállapítható, hogy a főváros közlekedési vállalatainak utasforgalma és bevétele az év első hét hónapja közül a vásár hónapjában (májusban) emelkedett a legnagyobb magasságra.

A fővárosi múzeumok összes látogatóinak száma az év első hét hónapjában a következő volt:

1935. január hóban	20.738
1935. február «	24.923
1935. március «	40.869
1935. április «	40.615
1935. május «	65.106
1935. június «	35.131
1935. július «	34.714

A fent közölt adatok szerint a fővárosi múzeumok látogatottsága májusban (az előrehaladott évszak ellenére) mintegy 60%-kal haladta meg az április havi látogatottságot.

A MÁV budapesti teherpályaudvarairól, valamint az összes budapesti vasúti és hajóállomásokról elszállított árumennyiség az 1935. év január—július hónapjaiban a következő volt:

	MÁV budapesti állomásairól elszállított árumennyiség	Összes budapesti állomásokról
1935. január hóban	861.120 q	971.442 q
1935. február «	693.696 «	712.433 «
1935. március «	781.672 «	813.743 «
1935. április «	944.369 «	1,027.455 «
1935. május «	978.037 «	1,051.694 «
1935. június «	1,019.709 «	1,104.809 «
1935. július «	869.046 «	985.822 «

A fentiek szerint a főváros teherpályaudvarainak kimenő áruforgalma a vásári üzletkötések hatása alatt május és június hónapokban emelkedett a legnagyobb magasságra, holott köztudomású, hogy a vásáron kötött üzletek nagyrésze közvetlenül a sokszor vidéken fekvő gyártelepekről került lebonyolításra.

A vásár által támasztott rendkívüli mértékű idegenforgalom lebonyolítása a magyar idegenforgalomnak minden egyes tényezőjére nézve fokozott igénybevételt jelentett. Az utasszállítást közlekedési vállalataink, közöttük elsősorban a MÁV, mintaszerűen bonyolították le, a vásár látogatóinak a főváros szállodáiban és magánlakásaiban való elhelyezését pedig a Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala, mint minden évben, az idén is a szokásos körültekintéssel látta el. Központi irodája, a pályaudvarokon és a vásár területén működő kirendeltségei állandó permanenciában voltak és több ezer esetben látták el idegen nyelveken is a vásárra érkező látogatók szakszerű irányítását. A Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal e mellett bécsi irodája révén hathatósan mozdította elő a vásár ausztriai propagandáját és ezáltal Nyugat-Európából való fokozottabb látogatottságát. A vásár látogatóinak vásárigazolványokkal és vasúti jegyekkel való ellátása terén rendkívül fontos feladat hárul az IBUSz központi irodájára és vidéki kirendeltségeire. Hatalmas munkát végzett a M. Kir. Államrendőrség is, amely úgy a vásár területén, mint a fővárosban sok tapintattal és világvárosi rutinnal tartotta fenn a rendet, valamint rendőrtolmácsainak közreműködésével egyidejűleg megkönnyítette a nagyszámú idegen tájékozódását.

A M. Kir. Külkereskedelmi Hivatal úgy a vásár területén, mint központi irodájában állandó felvilágosításokkal állt az érdeklődők rendelkezésére, épúgy, mint a Magyar Királyi Államvasutak kirendeltsége is, amely megértéssel segítette elő a vásár szakmai tőzsdenapjainak nagy üzleti sikerét.

A vásáron létrejött üzletek számszerű értékére nézve pontos adatok nem állnak ugyan rendelkezésre, de a belföldi és az exportüzletek együttes értékét e jelentés évében az előző, 1934. évi vásár 13 millió pengőre becsült üzleti forgalmánál is többre értékelik. A belföldi üzleti forgalom emelkedésére rávilágít az a tény, hogy a magyar vasutak által a vásáron eladott árukra engedélyezett 10%-os szállítási kedvezményt az 1934. évben 3000 vagón, az 1935. évben pedig 8000 vagón árura kérték ki.

Budapesti Kisipari Hitelintézet Részvénytársaság. (Budapest VII., Rákóczi-út 30.) *Az intézet keletkezése és fejlődése*: Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1916. évi július hó 5-én 842/1916. sz. alatt hozott határozatával az Albrecht Hildegard-alap tartalékainak pótlására rendelt tőkék felhasználásával alapította

meg a »Budapesti Kisipari Hitelszövetkezet«-et, amely 1918. év január hó 1-én kezdte meg működését 331.000 korona üzletrésztőkével. Ezzel vette kezdetét Magyarországon a kisipari hitelellátás intézményes megszervezése. 1918-ban a kormány 12,000.000 koronát, majd az Országos Hadigondozó Hivatal útján 1,400.000 koronát bocsátott a szövetkezet rendelkezésére azzal a megbizatással, hogy ezen összegeket kezelje és a háborúból visszatért kisiparosok és kiskereskedők, illetve hadirokkantak részére folyósítsa és tőlük behajtsa. A szövetkezet 1923. év december hó 14-én részvénytársasággá alakult át, »Budapesti Kisipari Hitelintézet Részvénytársatág« név alatt. A részvénytársaság 20,000.000 korona tőkével alakult meg. Az intézet jelenlegi alaptőkéje 1,600.000 pengő, saját tőkéi pedig összesen 2,915.722·34 pengőt tesznek ki. Az intézet a budapesti és környéki kisiparosok és kiskereskedők hitellel való ellátását bonyolítja le és rendelkezésükre áll a banküzleti tevékenység más ágaiban is.

A kisipari hitelakció céljaira a kormány 1924. év októberében 800.000 pengő visszleszámítási hitelkeretet bocsátott az intézet rendelkezésére. E hitelkeretet a kormány a szükséglethez mérten többször felemelte, úgyhogy ezidőszerint e célra 7,800.000 pengő vehető igénybe.

A kiskereskedelmi hitelek céljaira 1928. év szeptemberében a kormány 1,000.000 pengő visszleszámítolási hitelt biztosított az intézetnek, míg a székesfőváros ugyanebben az évben 1,000.000 pengőt helyezett el betétként az intézetnél. A budapesti és környéki kiskereskedelmi hitelek céljait jelenleg kereken 2,500.000 pengő hitelkeret szolgálja. Az intézet racionális megszervezettségénél fogva 1929. év júliusában a kormány megbízásából azon *vidékek kiskereskedelmi hitelellátását* is elvállalhatta, amely vidékek pénzintézetei e megbizatásnak a rentabilitás hiányában nem tehettek eleget. E célra jelenleg kereken 250.000 pengő áll rendelkezésre.

Az intézet a kormány és a főváros szolgálatában igen nagy áldozattal elvállalta 1934-ben *a személyi (fedezetlen) kölcsönök* lebonyolítását is, amely akció hiteltőkéi ezidőszerint kereken 152.000 pengőt tesznek ki.

Az intézetnek *saját tőkéivel* együtt a következő *hiteltőkék* állanak jelenleg rendelkezésére: Saját tőke és tartalékok: 2,915.722·34 pengő, budapesti és környéki kisipari hitelkeret: 7,800.000 pengő, kiskereskedelmi hitelkeret: 2,471.136·75 pengő, vidéki kiskereskedelmi hitelkeret: 253.722·35 pengő, személyi (fedezetlen) hitelakció tőkéi: 151.800 pengő, összesen: 13,592.381·44 pengő.

Kihelyezés, hitelátlag: (Az utolsó öt év adatai) kisipari kihelyezések: 1931-ben: 4450 tételben 4,219.093·07 pengő, 1932-ben: 2793 tételben 2,144.190·45 pengő, 1933-ban: 1925 tételben 2,218.709·32 pengő, 1934-ben: 1441 tételben 2,300.090·31 pengő, 1935-ben: 2013 tételben 3,459.784·02 pengő.

Kiskereskedelmi kihelyezések: 1931-ben: 1950 tételben 1,535.840·93 pengő, 1932-ben: 923 tételben 815.330·35 pengő, 1933-ban: 953 tételben 833.783·44 pengő, 1934-ben: 498 tételben 348.302·62 pengő, 1935-ben: 810 tételben 806.455·05 pengő.

Az utolsó öt évben tehát 12.622 tételben 14,341.867·17 pengő összegű kisipari és 5134 tételben 4,339.712·39 pengő összegű kiskereskedelmi hitelt folyósított az intézet. Az utolsó öt év összes kihelyezése pedig 17.756 tételben 18,681.579·56 pengő volt. A fenti időszakra a kisipari hitelek átlaga: 1136·26 pengő, a kiskereskedelmi hitelek átlaga pedig 845·29 pengő. A személyi (fedezetlen) kölcsönök megindulása óta ily kölcsönöket (1934. év február hó 5-től 1936. év április hó 30-ig) 2584 tétel-

ben 287.115 pengő összegben helyezett ki az intézet, itt tehát a kölcsönök átlaga eddig 111.11 pengő. Ily alacsony tételeknek az intézet önerejéből való lebonyolítása a legmodernebb eszközök és racionális módszerek alkalmazása útján volt elérhető.

Az iparos- és kereskedőtársadalom takarékossági hajlamának fejlesztése és a hiteltőkéknek a parlagon heverő kis összegek koncentrációja útján való fokozása érdekében az intézet intenziv takarékossági propagandát folytat. Az 1927. évben az ügyfelek gyermekeinek és az iparostanoncoknak 15.000 darab, egyenkint 1—1 pengő betétet tartalmazó ajándéktakarékbetéti könyvet osztott szét, továbbá takarék- és folyószámlabetevőinek mindenkori követelésük — de legfeljebb 2500 pengő erejéig — halálesetre vagy rokkantság esetére szóló díjtalan balesetbiztosítást nyujt. A propaganda eredményét a nehéz viszonyok ellenére is állandóan szaporodó betétállomány mutatja.

A kisipari és kiskereskedelmi hitelakció céljait szolgáló székesfővárosi hozzájárulás összegének felemelése. A m. kir. kormány 1933. évi október havában a városokban és egyes nagyobb községekben hitelakciót szervezett, amelynek célja a bankszerű fedezettel nem rendelkező kisiparosok és kiskereskedők támogatása. A hitelakciót a kormány úgy szervezte meg, hogy minden, a hitelakcióban részt venni kívánó város részére külön hitelalapot létesített, amely felerészben az állam, felerészben pedig az illető város által rendelkezésre bocsátott összegből alakult. A kormány a hitelakció céljára, annak megindításakor az egész országra kiterjedőleg 120.000 pengőt engedélyezett, majd ezt az összeget fokozatosan 300.000 pengőre emelte fel. Ebből az összegből Budapestre 60.000 pengő jutott, amelyhez a székesfőváros ugyancsak 60.000 pengővel járult hozzá. Ezek szerint tehát a székesfővárosban a fedezetnélküli kisipari és kiskereskedelmi hitelakció céljára jelenleg 120.000 pengő áll rendelkezésre; ebből az összegből a hitelakciót szervező kormányrendelet értelmében 80.000 pengő a kisiparosok, 40.000 pengő pedig a kiskereskedők hiteligényeinek kielégítésére szolgál.

A hitelakcióból a kölcsönöket a szakmai érdekképviseletek meghallgatásával tett polgármesteri javaslat alapján a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarában szervezett intézőbizottság folyósítja.

A székesfővárosban szervezett hitelakció 1933. évi november havában kezdte meg működését s az első kölcsönöket 1934. évi február havában folyósította. A hitelakció működésének megkezdése óta 1935. évi október hó 31-ig összesen 4652 iparos és 1556 kereskedő folyamodott hitelért.

A székesfővárosi hitelakció állásáról az 1935. évi október hó 31-iki állapotnak megfelelően a következő kimutatás nyujt áttekintést:

1.

	Iparos	Kereskedő	Összesen
		P e n g ő	
1. A rendelkezésre bocsátott alap ..	80.000·—	40.000·—	120.000·—
2. Visszafizetések és törlesztések ...	61.196·60	28.935·—	90.131·60
Összesen.....	**141.196·60**	**68.935·—**	**210.131·60**
3. Folyósítások 1025 iparosnak és 821 kereskedőnek	131.475·—	66.310·—	197.785·—
4. Marad kiutalásra	9.721·60	2.625·—	12.346·60

II.

	Iparos	Kereskedő	Összesen
		P e n g ő	
1. Esedékessé vált fizetések és törlesztések	105.380·—	46.030·—	151.410·—
2. Tényleges visszafizetések és törlesztések	61.196·60	28.935·—	90.131·60
3. Hátrálék	44.183·40	17.095·—	61.278·40

III.

1. Befolyt az esedékességnek	58·02%-a	62·83%-a	59·52%-a

IV.

1. A kölcsönt teljesen visszafizette			
264 iparos	34.020·—		
163 kereskedő		13.340·—	
427 kérvényező			**47.360·—**

V.

1. A visszafizetők közül a kölcsönt			
újból igénybe vette másodszor	127=21.550	80=8.680	207=30.230
harmadszor	8= 1.450	3= 360	11= 1.810
Együtt	**135=23.000**	**83=9.040**	**218=32.040**

Minthogy a visszafizetések arányszáma 1934. évi december hó 31-éig bezárólag az iparosoknál 48·93, a kereskedőknél 62·2, átlagosan pedig 52·06% volt, a III. alatt közölt adatokkal összehasonlítva megállapítható, hogy a visszafizetések arányszáma javult, ami annak a jele, hogy a hitelt igénybe vevő iparosok és kereskedők minden kényszerítő rendszabály igénybevétele nélkül is fokozottan igyekszenek eleget tenni visszafizetési kötelezettségeiknek.

A m. kir. kormány most egyrészt a folyósított hitelek törlesztésének aránylag kedvező alakulására, másrészt a kisiparosok és kiskereskedők nehéz gazdasági helyzetére való tekintettel a hitelakció további kibővítését határozta el és erre a célra 100.000 pengőt engedélyezett, miáltal az országos hitelkeret 400.000 pengőre emelkedett. A felemelt hitelkeretből a m. kir. belügyminiszter 120.356/1935—V. számú leiratában foglalt közlés szerint a m. kir. iparügyi miniszter a budapesti hitelalap részére — a székesfőváros azonos összegű hozzájárulását feltételezve — újabb 10.000 pengő állami hozzájárulást hajlandó engedélyezni.

Minthogy a gazdasági válság változatlan súllyal nehezedik a kisiparos- és kiskereskedő osztályra s így azok az indokok, amelyek a hitelakció megindulásakor a székesfőváros bekapcsolódását szükségessé tették, fennállottak, a főváros a m. kir. kormány és a székesfőváros által a kisipari és kiskereskedelmi hitelakció keretében közösen létesített budapesti hitelalapot a m. kir. iparügyi miniszter 10.000 pengő összegű újabb hozzájárulásnak megfelelően ugyancsak 10.000 pengővel felemelte és ezt az összeget póthitelként engedélyezte.

Kiskereskedői hitelakció. A kiskereskedelem hitelének alátámasztása érdekében, még 1928-ban megindított hitelakciót Budapesten és környékén a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt., vidéken pedig a P. K. által erre kijelölt pénzintézetek

látták el. Az akció során a Budapesti Kisipari Hitelintézet 1928-tól 1935. végéig összesen 8335 tételben 7,875.451 pengőt folyósított, a visszafizetések összege viszont 5,231.373 pengőt tett. Az év végén kihelyezett összeg tehát 2,644.078 millió pengőre emelkedett.

A megfelelő bankfedezettel nem bíró kiskereskedők részére a kereskedelmi és iparkamarák által intézett személyi hitelakció keretében történtek a jelentési év folyamán is — szerény keretek között folyósítások. A jelentési év folyamán a kereskedelmi miniszter 17.609/XV. számú rendeletével — minisztertanácsi hozzájárulás alapján — a személyi hitelakció rendelkezésére bocsátott állami hozzájárulás összegét 300.000 pengőről 400.000 pengőre emelte fel. Ezzel kapcsolatban az akció az 5000—10.000 lakosú községekre is kiterjeszthető volt. A hitelösszeg rendelkezésére bocsátásának előfeltétele itt is az, hogy maguk a községek szintén járuljanak hozzá az akcióhoz megfelelő összegekkel. A városok hozzájárulási összegének általában olyan nagynak kell lennie, mint az állami támogatásnak, ezzel szemben a községek 1200 pengő állami hozzájárulási összeget abban az esetben is kapnak, ha a maguk részéről 600 pengő hozzájárulást szolgáltatnak.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara 1933 végétől — az akció megindításától — 1935 végéig összesen 1384 kiskereskedőnek 125.830 pengő kölcsönt folyósított. Ezekből 98.741 pengő vált esedékessé, tényleg befolyt ezzel szemben 61.971 pengő. A hitelek visszafizetésénél a kiskereskedők teljesítési arányszáma elérte a 63%-ot, ezzel szemben a kisipari teljesítések arányszáma csak 58%-osnak mutatkozott.

Községi Takarékpénztár. Az évek óta növekvő politikai feszültség az 1935. évben a messze délkeleten folyó háború kirobbanáshoz vezetett, ami az egész világ politikai életének bizonytalanságát eredményezte. A rendkívül érzékeny gazdasági élet érzékenységét természetszerűleg csak növelte a politikai helyzetnek ez a kiéleződése. S ha az egyébként is nehéz helyzetben levő hazánk gazdasági életében ennek ellenére az elmult évnek különösen második felében a lassú javulásnak néhány biztató jele mutatkozott, úgy ez kétségkívül a súlyos adottságok dacára is egészséges alapok meglétére s az élni és fejlődni akarás biztató erőire mutat.

Elsősorban a mezőgazdaság helyzetében mutatkozott némi javulás. Erre az eredményre egyfelől a mezőgazdasági termények egy részének a termelőre kedvezőbb áralakulása s egyes termények fokozottabb exportja, másfelől az előző években a gazdaadósságok rendezése érdekében foganatosított kormányintézkedések által e téren elért nyugalmi állapot vezethetett. A gazdaadósságok további és igen messzemenő rendezése tárgyában az elmult év utolsó negyedében kiadott rendeletek biztosítani tudják a további eredményekre való kilátást s ugyanakkor képessé teszik az ország hitelszervezetét, hogy a válságos években szerencsésen megőrzött ellenállóképességét fenntarthassa s a kényszerű merevségből feloldódva, rugalmasságát visszanyerhesse.

Az ipari termelésnek, különösen a nehézipar és az építőipar terén, az elmult évben mutatkozó fokozódása az ipari munkanélküliség bizonyos mérvű csökkenéséhez és a fogyasztás természetes emelkedéséhez vezetett, aminek egészséges következménye a pénz- és áruforgalom némi emelkedésében jut kifejezésre.

Az ország külkereskedelmi mérlegének a korábbi években már elért aktivitását a fokozott export folytán továbbra is sikerült biztosítani, sőt növelni is, az államháztartás egyensúlyának helyreállítására irányuló törekvések pedig az elmult évben

is közelebb jutottak céljukhoz. Az egész gazdasági és hitelélet terére mélyen kiható intézkedés volt a Magyar Nemzeti Bank által ez év augusztus hó végén elhatározott kamatlábleszállítás, mely a hosszú időkön át fenntartott 4½%-os bankkamatlábnak 4%-ra történt mérséklésében jutott kifejezésre s amelynek tényleges hatása épúgy, mint a gazdaadósságok további rendezéséé, csak a jövőben juthat még teljesen érvényre.

Az elmult évek megpróbáltatásai után reménnyel kell hogy biztassanak mindenkit a válság némi enyhülésének jelei, mert ezek nemcsak az áldozatkészséggel elvállalt terhek és korlátozó intézkedések helyes szükségszerűségét igazolják.

Az általános válság hatásai alól természetesen Budapest székesfőváros sem vonhatta ki magát, mindamellett a székesfőváros vezetőségének céltudatosan előrelátó pénzügyi politikája nemcsak a nehéz években végig fenntartott egyensúlyi helyzetet tudta megőrizni, hanem módot talált arra, hogy nagyobb beruházásokra és közmunkákra sor kerüljön, ami egyfelől a fogyasztás és forgalom emelkedésére, másfelől a szociális helyzet enyhülésére hat ki jótékonyan. A székesfővárosnak a pénzügyi egyensúlyi helyzet fentartására irányuló helyes politikája a takarékpénztár feladatkörének ellátása szempontjából különösen azért nagyjelentőségű, mert akadálytalanul és könnyen tette lehetővé, hogy mindig rendelkezésre állhasson a székesfővárosnak a részére szükséges átmeneti hitelek nyujtásában. A székesfőváros által ezen minden esetben rövid lejáratra igénybe vett hitelek az előző évek mértékét alig haladták túl.

A takarékpénztár által ez év decemberében megalapított Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt. Budapest székesfőváros közönségével harminc évre szóló szerződést kötött. Ez a szerződés a takarékpénztárra nézve újabb nagyfontosságú üzletkör felvételét, közérdekű hivatottságában újabb feladatkörrel való megbizatást jelent s mindezek alapján a jövőben üzleti forgalmának jelentékeny növelését fogja eredményezhetni. Szükséges rámutatni arra, hogy a székesfőváros vezetőségének szándékai szerint is e szerződésben biztosított kizárólagossági jog gyakorlásában ez új üzletkörbe tartozó feladatok ellátásáért járó díjak mérve az összes gazdasági tényezők érdekeinek szem előtt tartásával s egyben a fővárosi állatvásárok közgazdasági jelentőségének megóvása szempontjából nyert szabályozást.

A felszámoló Vásárpénztár függő ügyeinek rendezése folytán természetesen elszámolást nyert a székesfővárosnak ez intézménnyel szemben korábban vállalt kötelezettsége is, aminek következményeképen a »Budapest Székesfőváros rendelkezésére álló községi folyópénzek« tétele alatt szereplő betétekből e címen kereken 6 millió pengő vonatott ki, mint amely összeg eddig állandóan a Vásárpénztárnak nyujtott hitel fedezetére külön lekötött betétként szerepelt a székesfőváros betétei között. Ennek a mintegy 6 millió pengős betételvonásnak ellenére az összes betétek főösszege az előző évivel szemben több mint 4 millió pengővel emelkedett, amiben az jut kifejezésre, hogy a felek betéte 10 millió pengős emelkedést mutat, ami az előző évi állománnyal szemben 15%-os növekedést jelent.

A székesfőváros által 1930. évben felvett dollár- és fonthitel ez évben is rendelkezésére áll a székesfővárosnak és e hitelnek az eredeti pénz nemében történt további fenntartása mellett ez évben is sikerült annak egy további részét pengőre átalakítani, ami újabb jelentékeny összegű megtakarítást jelent a székesfőváros részére.

Hitelezési tevékenysége során a takarékpénztár úgy az állatvásárforgalom, mint az egyéb termelési ágak és piacok terén jelentékenyen fokozta a külkereskedelmi üzletekben előző években megkezdett hitelezéseket, ami által nemcsak a főváros kereskedelmének és iparának nyujtott jelentékeny segítséget, de az ország kiviteli forgalmába is jelentős mérvben bekapcsolódott.

A takarékkönyvekre és folyószámlára elhelyezett betétek összege a mult évi 68·3 millióról 78·2 millióra, tehát 10 millió pengővel (15%-kal) növekedett. Ez a tekintélyes összegű emelkedés a főváros lakosságának mind szélesebb rétegei részéről megnyilvánuló bizalomnak beszédes kifejezője olyan időkben, amikor a nehéz válság hatásai folytán jelentős tőkeképződés még nem indulhatott meg. A takarékpénztár az iskolai takarékossági akciót ez évben is megfelelő eredménnyel folytatta. A székesfőváros rendelkezésére álló községi folyópénzek és különleges rendeltetéssel bíró egyéb betétek összege 12·9 millióról 6·9 millióra csökkent. E csökkenés oka abban leli magyarázatát, hogy a Vásárpénztár felszámolásának előrehaladása folytán szükségessé és lehetővé vált a Vásárpénztár veszteségeinek a székesfőváros részéről való megtérítése és azok elszámolása. Ezzel ez a különleges rendeltetésű összeg kikerült a betétekből.

A hitelezők tétele az előző évi 12·1 millióról 9·7 millióra csökkent.

Készpénz- és zsirókövetelések összege a mult évi 3·4 millióval szemben 3·5 milliót tesz ki, a pénzintézeteknél és bankcégeknél fennálló követelések összege pedig a tavalyi 8·1 millióval szemben 10·1 millióra emelkedett. E két tétel tehát az előző évi 11·5 millióról 13·6 millióra emelkedett.

A váltóleszámítolási üzletágra ez évben is nagy gondot fordítottak. A váltótárca állománya 49 millióról 51·2 millióra emelkedett.

Az értékpapírokra folyosított kölcsönök összege 1 millióról 1·5 millióra növekedett.

A jelzálogilag biztosított kölcsönök összege az előző évi 5·2 millióval szemben 5·6 millió. Ebben az emelkedésben nem jut egyedül kifejezésre a takarékpénztár ezirányú hitelezési tevékenysége, mert ezen kívül a jelentős mértékben visszafizetésre került összegek újbóli kihitelezését is számba kell venni.

A székesfőváros intézményeinek nyujtott hitelek tétele 10·3 millióról csaknem 6 milliós összeggel 4·5 millióra csökkent. Itt nyert elszámolást a felszámoló Vásárpénztár részére a székesfővárosi betétekből e célra külön lekötött betéttel fedezve volt hitelnek visszafizetése, miáltal e kezelési jellegű tétel nyilvántartása végleg megszűnt.

Az egyéb fedezett hitelek és folyószámlaadósok tételében a tavalyi 5·2 millióval szemben ezúttal 7·5 millióban kimutatott összegben levő több mint 2 millió pengős emelkedés jórészt annak a fokozottabb üzleti tevékenységnek kifejezője, amely az exporttal kapcsolatos.

Hosszúlejáratú törlesztéses kölcsönök állománya az előző évi 20·9 millióról 20·5 millióra csökkent. Ily kölcsönök nyujtására irányuló tevékenység az ismert viszonyok folytán természetesen ez évben is szünetelt. Az év végén fennálló hátrálékos annuitások összege ezúttal sem haladta meg a normális mértéket.

A takarékpénztár forgalomban lévő zálogleveleinek összege az előző évi 13·1 millióról 12·7 millióra csökkent. Az esedékessé vált záloglevélszelvények kamat-

szolgáltatására szolgáló összegeket a takarékpénztár a Külföldi Hitelek Pénztárába a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően, ez évben is pontosan befizette.

A tárcában lévő értékpapírok tétele az előző évi 5·8 millióról 6 millióra emelkedett, amelyek főleg fix kamatozású értékpapírok.

A takarékpénztár tulajdonában lévő Parkváros Rt. részvények értéke 2·6 millió. E vállalat ez évi tevékenysége során több budahegyvidéki ingatlan eladásán kívül az előbbi évben bizományi alapon vállalt balatonszemesi villatelkek parcellázását és eladását is folytatta s azonkívül jelentős mértékben előbbre haladt a jövőbeli parcellázási munkásság előkészítéséhez szükséges telekrendezési és feldarabolási tevékenységében.

A takarékpénztár új vállalata, a Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt., működését csak december hó második felében kezdte meg. Ez a vállalat bonyolítja le a székesfővárossal kötött 30 éves és a takarékpénztár részére kizárólagossági jogot biztosító szerződés alapján a főváros marha- és sertésvásárterein az egész vásárpénztári tevékenységet, az ezzel kapcsolatos összes teendőket és a vásárok zavartalan lebonyolításához szükséges hitelezési tevékenységet.

A székesfőváros vagyontárgyainak az év végén lejárt különféle biztosításainak megújítása körül a takarékpénztár eredményes munkával állott a székesfőváros rendelkezésére, mert közvetítése útján a biztosításokat a fővárosra nézve több tekintetben kedvezőbb feltételek mellett sikerült megkötni.

A hitelegylet tevékenysége is megfelelő volt. A visszafizetésre került összegek újbóli kihelyezésével főleg a kisebb családi házak tulajdonosai jutottak hitelhez. A fiókosztályok forgalma és betétállománya is emelkedett. A Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt. megalakulása kapcsán a marha- és sertésvásártéren a forgalom könnyebb és gyorsabb lebonyolítása céljából egy-egy új fiókot nyitottak, miáltal budapesti fiókosztályok száma 16-ra emelkedett. A Károly király-úti fiókban utazási és menetjegy irodát állítottak fel.

A személyzeti kiadásoknál ez évben is sikerült további 50.000 pengős megtakarítást elérni. A dologi kiadásoknál mutatkozó emelkedés viszont a megnövekedett forgalomban leli magyarázatát. Behajthatatlan követelések leírására a tavalyi 120 ezer pengővel szemben 176 ezer pengőt fordítottak. A nagyobb mérvű leírás gazdavédelmi rendeletek folytán vált szükségessé.

A nyereség- és veszteségszámla a mult évi 88.377·68 pengővel szemben ez évben	200.811·80 P
tiszta nyereséggel zárult. Ebből az összegből az alapszabályok értelmében 18%	36.146·13 «
levonása után a fennmaradó	164.665·67 Pt
a tartalékalaphoz csatolták.	

A takarék 1935. évi jövedelmezőségét vizsgálva megállapítható, hogy a Magyar Nemzeti Bank hivatalos váltóleszámítolási kamatlábának 1935. évi augusztus hó 29-től 4%-ra történt leszállítása, valamint a Hitelügyi Tanácsnak a felszámítható és téríthető kamatláb megállapítására vonatkozó rendelkezései következtében a takarék főjövedelmét képező kamatrész (marge), az előző évekhez viszonyítva ismét kisebbedett, amit azonban ellensúlyozott a betétállomány 14·5%-os emelkedésével járó forgalom növekedése.

Az 1935. évi kereken 10 millió pengős betétgyarapodás helyes kihelyezése a fokozott mobilitás céljait szolgálta, mert abból 2·5 millió pengő a visszleszámított váltóanyag csökkentésére, 2 millió pengő a készpénzkészlet és a bankári követelések gyarapítására, 2·2 millió pengő újabb kereskedelmi hitelek nyujtására használtatott fel, 0·5 millió pengő értékpapírfedezet mellett (lombard) folyósíttatott, 0·5 millió pengő pedig a takarék által alapított Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt. alaptőkéjére fizettetett be.

Parkváros Rt. A Parkváros Részvénytársaságnak a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. érdekeltségébe és kezelésébe történt átvétele óta elmult harmadik üzletévben a részvénytársaság üzleti tevékenysége tovább bővült. Az elmult üzletév folyamán végleges rendezést nyert a BSzKRttal kötött szerződésen alapuló kötelezettség, mely a Parkváros Rt. telkeiből történt eladásokból a BSzKRt-nak haszonrészesedést biztosított. Ez a kötelezettség néhánySzéchenyi-hegyi ingatlan átadásával nyert kiegyenlítést.

A gellérthegyi 5300/1—3. hrsz., továbbá az orbánhegyi ingatlanok parcellázási engedélyezésének kieszközlésével a forgalomképes telkek száma újból emelkedett, az értékesítési lehetőségeket pedig a Bérc-utcában történt vízvezetéki közcső és csatorna lefektetéssel, vagyis ezen ingatlanok közművesítésével fokozták, hasonló célból az orbánhegyi telkeket fásították és ugyanitt közműlétesítési munkálatokat tettek folyamatba.

A balatonpartmenti parcellázási tevékenységet is kiterjesztették az elmult üzletév folyamán, amennyiben a balatonszemesi parcellázás területe mellett elvállalta egy balatonlellei, mintegy 9300 négyszögöl terület bizományi parcellázását és értékesítését.

A Balatonszemesen tovább folytatott útkészítési, fásítási, villanyvezetéki és területrendezési munkálatok, továbbá az előző üzletév folyamán épített és eladott három villaépület helyett történt újabb három villaépítkezés igen serkentő tényezőnek bizonyult s kedvező eladási eredmény elérését tette lehetővé.

Az üzletév végén a telekállomány 364.720·00 négyszögöl svábhegyi, 23.763·30 gellérthegyi, 11.445·50 négyszögöl orbánhegyi ingatlan, továbbá 39 kat. hold bócsai (Pest m.) birtok, 3,521.151·75 pengő összértékben, a tavalyi 2,952.825·16 pengő összértékű állománnyal szemben. A telekállomány értékének a tavalyi értékeléssel szembeni különbözete onnan adódik, hogy a telkeket a 70.190/1932—V. számú belügyminiszteri rendeletből folyó kötelezettség liquidálása után újból kellett értékelni s az újraértékelésnél tekintetbe vették azt a különbözetet, amely nyers telektömbök és felparcellázott, valamint közművesített telekingatlanok között mutatkozik.

A hitelezők tétele alatt a tavalyi átlaggal szembeni 568.000 pengő növekedés a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. követelésének emelkedéséből adódik, a BSzKRt megállapodásából folyó kötelezettség rendezésével kapcsolatban.

Az 1934/35. üzletévre az 1933/34. üzletévről áthozott 6903·21 pengő nyereség betudásával 16.825·29 pengő nyereség mutatkozik, amit átvittek az 1935. évi számlára.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala. A hivatal célja : 1. felkutatni és hozzáférhetővé tenni mindazt, ami az utazóközönség figyelmére úgy a székesfővárosban, mint az országban számot tarthat, 2. minden szükséges intézkedést

megtenni aziránt, hogy úgy a székesfővárosban, mint az országban az utazóközönség igényei kielégíthetők legyenek, 3. ismertetni a belfölddel, valamint a külfölddel azokat a közgazdasági, természeti, néprajzi, művelődési és egyéb értékeinket, amelyek az utazók egész tömegét vannak hivatva idevonzani, 4. odahatni, hogy az itt megforduló utas előnyösen ismerje meg viszonyainkat és végül 5. őrködni a felett, hogy az idegenforgalmat bármilyen vonatkozásban károsan befolyásoló jelenségek gyors és gyökeres orvoslást nyerjenek.

Az Idegenforgalmi Hivatal tevékenységének köre, az általános jellegű idegenforgalmi teendőkön kívül, különösen az idegenforgalmi propagandára és az idegenforgalmi információs szolgálatra terjed ki, amihez még egyes, a székesfővárost hivatalosan is érintő események alkalmából, a szükséges reprezentatív teendők előkészítése is hozzájárul. A hivatal munkásságát a polgármesteri XI. ügyosztály irányítja és ellenőrzi.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának propagandatevékenysége az 1935. évben sem szorítkozhatott kizárólag Budapest megismertetésére, hanem a helyes és közérdekű idegenforgalmi propaganda és információs tevékenység követelményeinek megfelelően ki kellett, hogy terjeszkedjék az egész ország idegenforgalmi propagálására is. Ebben az esztendőben is igyekezett a hivatal felölelni a modern propaganda minden formáját s felhasználta mindazokat a lehetőségeket, amelyek számára megnyíltak. Sajnos, a hivatal ismételten csökkentett propaganda-költségvetése és különösen azok a nehézségek, amelyek a külföldi fizetések teljesítése körül érvényben voltak, a hivatal propagandájának irányára, mértékére és módjaira ez évben is károsan éreztették befolyásukat. Épen ezekre a nehézségekre való tekintettel a propaganda legfőbb eszköze ebben az évben is a prospektusmennyiség volt.

Az Idegenforgalmi Hivatal propaganda-készlete 1935-ben mintegy egymillió prospektus és 3000 plakát volt, úgyhogy a propaganda céljaira különböző nyelvű és különböző formáju kiadványok összeszámításával 60 fajta rendes és 31 fajta rendkívül prospektus, propaganda-irat, Budapestet és Magyarországot ismertető füzet és könyv állott rendelkezésre.

Legnagyobb példányszámú propaganda-irat 1935-ben is a »Budapest a Duna királynője« című nyolcoldalas szóróprospektus volt, amely ez évben, különös tekintettel a brüsszeli világkiállításra, flamand nyelven jelent meg új kiadásban s így immár 22 nyelven állt rendelkezésre.

A »Budapesti térkép és vezető« című terjedelmes képes prospektusból 1935. év őszén az angol, francia és olasz kiadások készültek el újra sajtó alá.

Új kiadás készült 10.000 példányban a 32 oldalas »Budapest« című füzetből, amelyet már az 1936. évi szezon előkészítésére használt fel a hivatal Angliában.

Külön kell megemlékezni a hivatal 1935. évi eseménynaplójáról, amely német, francia, angol, olasz és lengyel nyelven 57.000 példányban jelent meg két kiadásban. Az első kiadás a külföldi utazási irodák informálására készült s azok között került szétosztásra, a második kiadást a hivatal budapesti és bécsi információs szolgálata révén az érdeklődő külföldi közönség kapta kézhez. Az eseménynapló a budapesti idegenforgalmi események mellett természetesen terjedelmesen foglalkozott a magyar vidék idegenforgalmi programmjával is s a szerkesztésével járó adatgyüjtő munka nagyban elősegítette a vidéki idegenforgalmi tervek kellő időben való kialakulását s egyben a vidéki idegenforgalmi dátumok egymásközt való összeegyeztetését.

Az Idegenforgalmi Hivatal különös gondot fordított arra, hogy fokozza azt az érdeklődést, amit az angol király ő felsége ismételt látogatása keltett fel az angol közönségben Budapest iránt s kihasználja az angol vízum-mentességben rejlő utazási könnyítésben s az angol »ezüst jubileum« nagy külföldi és angliai látogatottságában rejlő kedvező propagandaalkalmat.

Válogatott egyéni címekre került kiküldésre az a díszes, több mint száz nagyméretű fénykép-reprodukciót tartalmazó budapesti album, amely az akkori walesi herceg első magyarországi látogatásának emlékére készült 2000 példányban s az angol utazóközönség figyelmét volt hivatva felkelteni Budapest iránt; valamint az 50.000 példányban kinyomatott 1935. évi színes »Gyöngyös Bokréta« prospektus, amit az előzetesen utazási irodák útján terjesztett s a bokrétás-csoportok londoni szereplésekor is eredménnyel felhasznált Szent István-heti általános prospektus előzött meg, s a 16.000 példányban angol, francia, német és olasz nyelven megjelent 1936. évi díszes idegenforgalmi naptár követett.

Az Idegenforgalmi Hivatal tervszerű és az egész világot behálózó rendszeres prospektus-expedíciója során az 1935. évben 67.930 küldemény ment el, összesen 19.399 kg súlyban, 628.908 darab prospektust juttatva el a legjobb külföldi helyekre. Ehhez a nyomtatvány-mennyiséghez járulnak még a hivatal budapesti és bécsi szóbeli és írásbeli információs szolgálata által szétosztott nyomtatványok, az egyes budapesti kongresszusok előkészítésére azok rendezőségének átengedett, valamint az egyes külföldi kiállításokra kiküldött prospektusok, az olasz tengeri hajókon osztogatott propagandairatok stb.

1935-ben a hivatal propaganda-anyagával a következő külföldi kiállítások és vásárok propaganda-lehetőségeit használta ki: bécsi tavaszi vásár, bécsi magyar iparművészeti és háziipari kiállítás, a londoni »The Ideal Home« kiállítás, a lyoni és milánói vásár, brüsszeli világkiállítás, sydneyi nemzetközi plakátkiállítás, bécsi őszi vásár stb. Belföldön a hivatal propaganda-anyaga a Budapesti Nemzetközi Vásár idegenforgalmi pavillonjában került bemutatásra.

Mindezeken felül állandóan nagymennyiségű propaganda-anyaggal látta el az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács külföldi levelezőit, a Magyar Királyi Államvasutak határkirendeltségeinél működő idegenforgalmi tiszteket, valamint a különböző budapesti napilapok által külföldről rendezett társasutazások előkészítőit.

1935-ben a propaganda-anyagot 4600 darab új budapesti és magyarországi, reprodukcióra alkalmas fényképfelvétel, számos klisé, 1000 darab vetíthető üveg-diapozitív egészítette ki. A fényképanyag felfrissítését ismét egy újabb, az év őszén lejárt budapesti idegenforgalmi fényképpályázattal igyekezett a hivatal megújítani és ez a kísérlet nagy sikerrel és értékes eredménnyel járt.

Mindezeken kívül az 1935. év folyamán a következő helyeken kerültek a hivatal budapesti, illetve magyarországi propagandaplakátjai kifüggesztésre:

300 darab kartonplakát az osztrák nemzetközi vonalakon közlekedő vasúti kocsikban,
100 « kartonplakát a bécsi szomszédos forgalomban közlekedő vasúti kocsikban,
100 « nagy nyilas bécs—budapesti plakát az osztrák vasúti és hajóállomásokon,
112 « nagy nyilas bécs—budapesti plakát a bécsi postahivatalokban,
300 « képes idegenforgalmi propaganda-hirdetés az olasz vonalakon közlekedő nemzetközi vasúti kocsikban,
30 « képes propaganda-hirdetés az észak- és délamerikai vonalakon közlekedő tengeri hajókon.

1935-ben is üzemben tartotta a hivatal Bécsben, a Szent István-székesegyház előtt, a Neuer Markton és a Stock im Eisen Platzon elhelyezett, budapesti átvilágított képekkel díszített vitrineit, valamint a müncheni, milánói és drezdai vitrineket. A hivatal helyettes igazgatója 1935. telén egy-egy vetítettképes propaganda-előadást s egy-egy rádióelőadást tartott Budapestről és Magyarországról Münchenben és Baselben.

Az 1935. év folyamán is igen sok külföldi ujságírót és ujságot látott el az Idegenforgalmi Hivatal budapesti képekkel és cikkanyaggal. Az így megjelent sajtóközlemények gyüjteményében 1935. évről a hivatal 25 nemzet 274 jelentős sajtóorgánumának neves írók tollából megjelent 703, jórészben több sikerült fényképfelvétellel illusztrált közleményét őrzi. Ezeknek az ellenszolgáltatás nélkül leközölt cikkeknek propaganda-értékét kellőképen fel sem becsülhetjük s bizonysága annak az érdeklődésnek, amely a külföldön, propagandatevékenységük nyomán, Magyarországgal és Budapesttel szemben egyre erősödik.

Az Idegenforgalmi Hivatal propaganda-tevékenységének mintegy kiegészítője a hivatal rendszeres és egész Magyarországra kiterjedőleg, körültekintően megszervezett információs szolgálata. A hivatal 1935-ben is nyilvántartást vezetett Budapest szállodáiról, éttermeiről, kávéházairól és szórakozóhelyeiről, azok árairól, Budapest látványosságairól és idegenforgalmi eseményeiről. E nyilvántartást kiterjesztette egész Magyarországra és kiegészítette mindazokra a tudnivalókra vonatkozólag, amelyek az ideutazni szándékozó vagy a már ideérkezett külföldi szempontjából fontossággal bírnak. Ilyen körülmények között akár írásban, akár személyesen fordultak a külföldiek a hivatalhoz, minden kérdésükre azonnal a legrészletesebb választ kaphatták meg.

Bár a hivatal üzletszerű idegenforgalmi tevékenységet nem folytat s adott alkalmakkor egyes idegenforgalmi események üzletszerű lebonyolítását mindenkor az arra hivatott utazási irodáknak engedte át, információs tevékenysége során természetesen számos elszállásolási ügyet is lebonyolított.

Egyes mozgalmasabb idegenforgalmi időszakokban a hivatal, az elmult évek gyakorlatához képest, a Keleti-, Nyugati- és Déli-pályaudvarokon, a hajózás ideje alatt a dunai hajók budapesti állomásán s a nyári és őszi hónapokban az autósok részére a Bécsi-úti vámnál útbaigazító és elszállásoló kirendeltségeket is állított fel, hogy a nagyszámban érkező külföldiek megérkezését és zavartalan elszállásolását megkönnyítse. Ilyen kirendeltség és ezzel egyidőben az Idegenforgalmi Hivatalban éjjel-nappal készenlétben álló inspekciós szolgálat működött az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár idején, húsvét hetében, a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából, a pünkösdi ünnepek és a júniusi hetek idején, valamint a Szent István-Hét napjaiban.

Az Idegenforgalmi Hivatal propaganda-tevékenységét és információs szolgálatát a legnagyobb mértékben szolgálta és kiegészítette a Budapesti Idegenforgalmi Iroda Bécsben tevékenysége. A bécsi iroda 1935-ben 421.582 propaganda-nyomtatványt osztott szét Bécsben és Ausztriában, 67 vetítettképes előadásban 9623 főnyi közönség előtt propagálta Budapest és Magyarország szépségét és számos más felolvasáshoz szolgáltatott megfelelő kép- és szöveganyagot. Az iroda propagandájával előkészített budapesti társasutazások száma 1935-ben 135-re emelkedett s ez utazásoknak 10.952 résztvevője volt. Az iroda az év folyamán 25.075 szóbeli információt adott és láto-

gatottsága az 1934. évhez viszonyítva 6%-kal, 1932-höz, az iroda első évéhez viszonyítva 46%-kal emelkedett. Alapítása óta az 1935. év végéig 88.666 személy kereste fel az irodát.

Az Idegenforgalmi Hivatal 1935. évi reprezentatív jellegű tevékenysége a gazdasági viszonyok parancsolta takarékosság szem előtt tartása mellett, szerényebb keretek között mozgott. Résztvett a hivatal az év folyamán Budapestre érkezett valamennyi nagyobb csoport pályaudvari fogadtatásának megrendezésében s különös gonddal foglalkozott ezenfelül az 1935. év folyamán Budapesten ülésezett kongresszusok előkészítésével.

Jelentősebb idegenforgalmi események. Az 1935. év első felét megnyitó január hónapban jelentős egyéni látogatások voltak, amelyek irodalmi, zenei és egyéb kulturális eseményekkel voltak összefüggésben. Claude Farrère és a Nobel-díjjal kitüntetett Thomas Mann világhírű írók több napon át tartózkodtak fővárosunkban. A székesfővárosi Népművelési Bizottság által rendezett olasz és angol reprezentatív hangversenyre Oreste Piccardi és Constant Lampert neves karmesterek érkeztek meg, akik vezényelték a hangversenyeket. Prokofjev orosz zeneszerző, Mollinari olasz karmester, Schuricht Karl, a lipcsei Gewandhaus-konzertek főzeneigazgatója, Münch Charles francia zeneszerző, Rachmaninov zongoraművész, Hupka Félix párizsi karnagy és Föderl Leopold bécsi karnagy tartózkodtak e hó folyamán Budapesten. Sir Robert Gower, az angol parlament magyar-barát csoportjának elnöke és a trianoni béke revízióját kérő indítvány benyujtója is meglátogatta fővárosunkat. A bolgár-magyar idegenforgalmi kérdések megtárgyalására Sofiából öttagú szakértőbizottság tanácskozott Budapesten. Január hónapban a farsangi események és a nemzetközi sportesemények növelték még az idegenforgalmat.

Az Idegenforgalmi Hivatal a több nyelven szerkesztett 1935. évi eseménynaplót az összes nagy utazási irodák, klubok, idegenforgalmi hivatalok és intézmények címére január hónapban szétküldte és megfelelően összeállított nagy propagandaanyagot küldött még a Rio de Janeiroban rendezett nemzetközi idegenforgalmi kiállításra, továbbá az Észak- és Dél-Amerika felé közlekedő olasz hajókat új propagandaanyaggal látta el.

Február hónap első kimagasló eseménye a korcsolyázó világbajnokság, mely alkalomra számos külföldi versenyző érkezett és a versenyről az egész világsajtó részletesen beszámolt.

Legértékesebb eseménye volt ennek a hónapnak Edward walesi herceg budapesti látogatása, aki Bécsből pár napos tartózkodásra érkezett. A székesfőváros díszes budapesti fényképalbummal ajándékozta meg a herceget, akinek látogatása és tartózkodási idejének programmon kívül történt meghosszabbítása idegenforgalmi szempontból jelentősen éreztette hatását. Az angol lapokban megjelenő ezzel kapcsolatos cikkek fel nem becsülhető propagandát jelentettek számunkra. Az angol idegenforgalmat nagyban elősegítette a magyar vízumkötelezettségnek az angol állampolgárokra, valamint az angol dominiumok polgáraira szóló ideiglenes felfüggesztése is.

Február hónapban még egy kimagasló eseményt kell megemlíteni, nevezetesen Fritz Lahr bécsi alpolgármester budapesti látogatását. Lahr alpolgármester a bécsi városi múzeum igazgatója társaságában jött Budapestre és ezzel igazolta azt a baráti

közeledést, amellyel Bécs és Budapest idegenforgalmi propaganda tekintetében egymás mellett dolgozik.

E hónapban jelent meg az új lengyel nyelvű idegenforgalmi eseménynapló és folytatódott az Idegenforgalmi Hivatal tengerentúli propaganda akciója.

Március hónap első felében egy német diákcsoport tartózkodott Budapesten, majd 19-én kilenc állam vasútigazgatásának kiküldöttei érkeztek meg és a különvonatok és társasutazások egységes szabályozásáról tanácskoztak.

A vízumkötelezettség ideiglenes felfüggesztése folytán az angol utasforgalomban érezhető volt az emelkedés.

Március második felében az idegenforgalmat az Országos Mezőgazdasági kiállítás és vásár növelte, mely alkalomra már korábban érkeztek szállásigénylések, ezeket az Idegenforgalmi Hivatal pontosan kielégítette. Az OMGE közlése szerint a vásárnak 5000 külföldi és 30.000 vidéki látogatója volt. A budapestieket beleszámítva összesen 100.000 ember tekintette meg a vásárt. Ezek közül ki kell emelni a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda 120 tagú gazdacsoportját, a német közélelmezési rend hivatalos delegációját, a Landpost által megszervezett német gazdacsoportot, továbbá a svájci hivatalos bizottságot és az Olaszországból, továbbá az utódállamokból érkezetteket.

Március 24-én volt a magyarországi lengyel legionisták emlékművének leleplezése, mely alkalomból rendezett ünnepélyre lengyel küldöttség érkezett a fővárosba.

Az idegenforgalmi Hivatal e hónapban nagymennyiségű prospektust küldött a Daily Mail londoni »The Ideal Home« cím alatt tartott kiállításra, a bécsi magyar iparművészeti és háziipari kiállításra, a lyoni vásárra, valamint a milánói vásárra. Propagandaanyaggal látta el a hivatal a gyógyhelyi bizottságot, az IBUSZ igazgatóságát és az ünnepi hetek rendezőbizottságát, külföldön pedig 344 fényképet helyezett el. Intézkedett továbbá az ünnepi hetek prospektusainak szétküldése és terjesztése tekintetében is.

Április 1-ével indult meg a légijárat a Budapest—Róma és Budapest—London között, amelynek idegenforgalmi szempontból nagy jelentősége van. 8-án a Nemzetközi Menetrendügyi Konferencia 150 tagja tartotta tanácskozásait, 10-én pedig a húsvéti idegenforgalom első hírnökeként megérkezett a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda rendezésében a zürichi Lehrergesangverein 502 személyes csoportja, amit követett 14-én a párizsi Choeur Philharmonique, valamint a német tanítók 80 tagú csoportja. A Magyar Nemzeti Diákszövetség vendégeként érkezett ugyanez időben egy 41 tagból álló lett diákcsoport, majd április 17-én a müncheni Hausbesitzerverein 350 tagja, 19-én a Hapag-Lloyd, Boroszló, valamint a Hapag-Lloyd-Messeamt, Drezda-Lipcse-Chemnitz, a Berlin-Hallei és Stettini utazási irodák csoportjai, melyekkel összesen 1000 német látogatta meg Budapestet a berlini Magyar Idegenforgalmi iroda rendezésében. A húsvéti ünnepekre Bécsből 40 autobusz és egy hajó összesen 1500 személyt hozott, ezenkívül sok magánautó, motorkerékpár érkezett még idegenekkel. Két svájci csoport is tartózkodott ezidőben Budapesten, továbbá az angol képviselők magyarországi látogatása is erre az időre esett, akiket Albrecht királyi herceg látott vendégül. E hónap idegenforgalmát egy francia diákcsoport és a velencei vasutasok 70 tagú csoportja zárta le, hogy helyet adjon a Budapesti Nemzetközi Vásár idegenforgalmának.

Az Idegenforgalmi Hivatal április hónapban is folytatta propaganda tevékenységét és nagymennyiségű nyomtatvánnyal látta el a Nemzetközi Dermatológiai

Kongresszus előkészítő bizottságát; közvetlenül és bécsi irodája útján résztvett az 1935. évi júniusi Ünnepi Hetek propagandaanyagának szétosztásában és prospektusokat küldött a milánói vásárra. Német, francia, angol és olasz nyelvű szöveggel elkészült az eseménynapló második kiadása. E hó folyamán a hivatal 557 propaganda fényképfelvételt helyezett el külföldi ujságokban, utazási irodákban és kiállításokon.

Május hónapban a Budapesti Nemzetközi Vásár adott alkalmat nagyobb idegenforgalomra. A hónap első napjaiban itt tartózkodtak a francia és belga utazási irodák tisztviselői, akik Budapest gyógyfürdőit és idegenforgalmát tanulmányozták és kirándulásokkal az ország nevezetességeit is igyekeztek megismerni. Ezt követően egyes külföldi városok vezetői látogatták meg Budapestet. Első volt Starzynski varsói polgármester, azután Schmitz bécsi polgármester, Lahr és Kresse bécsi alpolgármesterekkel, dr. Gratzhoffer klagenfurti h. polgármester és Karl Goerdeler lipcsei polgármester.

A Budapesti Nemzetközi Vásár idegenforgalma lendületes fejlődést mutatott az előző esztendőkkel szemben. Egymást követték a nagyobb külföldi csoportok és rengeteg egyéni utas érkezett Európa minden részéről. A Vásár vezetőségének kimutatása szerint vásárigazolvánnyal érkezett 15.138 külföldi és 41.879 belföldi, vásári különvonattal pedig 8529 belföldi utas érkezett. Egybevetve a felsorolt számokat összesen 65.546 látogatója volt Budapestnek, ami az előző évi adatokhoz képest 8·5% emelkedést mutat. Az itt közölt végösszegben nem szerepelnek a kollektív útlevéllel érkezett külföldi csoportok, sem az állandó vízummal rendelkező külföldi látogatók, továbbá a környékről autobusszal vagy HÉV-vel érkező látogatók sem. A vásárt összesen 683.113 személy látogatta, szemben a tavalyi 595.614 látogatóval. A vásár területén működő ideiglenes útlevél-kirendeltség összesen 9953 utólagos vízumot adott ki, a tavalyi 9021 vízummal szemben.

Az Idegenforgalmi Hivatal ez alkalommal is mindent elkövetett a vásár nagy idegenforgalmának zavartalan lebonyolítása érdekében, egész idő alatt éjjel-nappal működő inspekciós szolgálatot létesített a pályaudvarokon, a bécsi hajók érkezésénél, a Bécsi-úti vámnál, a vásár területén pedig elszállásoló és útbaigazító kirendeltségeket működtetett.

Mozgalmas idegenforgalmat idézett elő a május 12-én tartott osztrák-magyar labdarúgó mérkőzés. Ezt követően a bécsi villamos vasutak személyzetének egy csoportja, az angol nőgyógyászok egy tanulmányi csoportja, majd az angol szemorvosok tartózkodtak Budapesten.

Kiemelkedő esemény volt Göring Herman porosz miniszterelnök és Mackensen tábornagy budapesti látogatása. Május második felében a Társadalombiztosítási Tisztviselők Kongresszusa, majd a Szent Vince Szeretetegyesület világkongresszusa és a Nemzetközi Balesetvédelmi értekezlet tartotta itt tanácskozását. A hónap végén pedig az olasz és holland banktisztviselők, egy nagyobb gráci csoport, a kisgazda távlovaglás külföldi részvevői, valamint a bellunoi autósok 30 kocsiból álló csoportja érkezett meg.

Az Idegenforgalmi Hivatal ebben a hónapban is folytatta prospektusainak szétküldését, melynek során Angliába, válogatott címekre, a walesi herceg budapesti tartózkodásának emlékére készült díszes budapesti képesalbumot küldött szét. A beérkezett köszönőlevelek igazolják, hogy e kiadmánynak Angliában igen jelentős propaganda hatása volt. A hivatal kiállítással szerepelt a Budapesti Nemzetközi

Vásáron, valamint a május 29-én megnyílt brüsszeli kiállításon. A Júniusi Hetek előkészítése és a Gyöngyös Bokréta előadások megszervezése e hónap végével indult meg.

Június hónap első napjaiban ausztriai írók és hírlapírók tanulmányi csoportja időzött Budapesten, akikhez az osztrák-magyar társaság egy nagyobb csoportja csatlakozott. Ezt követte a helsinki finn egyetemi énekkar budapesti szereplése, majd egy 25 tagból álló svéd ujságíró csoport látogatása, valamint a vasutas és villamosvasutas egyesületek nemzetközi szövetségének tanácskozása.

A pünkösdi ünnepekre Ausztriából és Németországból jöttek nagy számban Budapestre. 40 autobusz 1400 osztrák kirándulót hozott Bécsből, melyhez járult 188 magánautó és 98 motorkerékpár, mintegy 950 osztrák utassal. Egyidőben érkezett az Első Dunagőzhajózási Társaság népes különhajója, a steyer autóclub tagjainak kiránduló csoportja, valamint a bécsi női automobil klub tagjainak egy kisebb csoportja. Németországból a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda 500 személyt, a Berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda Boroszlóból 250 személyt, Drezdából pedig szintén 250 személyt hozott. A MFTR pünkösdi különhajóján egy svájci társaság érkezett, akik között meg kell említeni a svájci egyetemi tanárok és állatorvosok tanulmányi csoportját, akik a magyar állattenyésztés tanulmányozására jöttek. Érdekes külföldi vendégeket hozott az osztrák pünkösdi körrepülés résztvevőinek nemzetközi csapata, majd a Pesti Hirlap, IBUSZ és Dean et Dawson tizenharmadik angol cserevonata, amelyen 300 angol vendég érkezett.

A pünkösdi ünnepeket követte a júniusi Ünnepi Hetek idegenforgalma, melynek keretében legkiemelkedőbb esemény volt a Tatatóvárosban rendezett szabadtéri opera előadás és a Városi Színházban megtartott Gyöngyös Bokréta előadások. Kiegészítette a júniusi hetek művészi műsorát az egyidőben lebonyolított honvéd lovas olimpiai bizottság nemzetközi lovasmérkőzése, mely jelentős számú külföldi látogatót csalt Budapestre.

Június hó második felében az eszt orvosszövetség elnöke, dr. Lübeck Albert vezetésével az eszt orvosok egy csoportja érkezett meg, majd a londoni All Peoples Association mintegy 100 tagja, a német vasutasok 400 tagú csoportja, a német jogászok szintén 400 tagú társasága a Berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda rendezésében, valamint a legtekintélyesebb berlini napilapok tudósítóinak 11 tagú csoportja tartózkodott itt. A hónap két utolsó napján a kettős ünnepre való tekintettel ismét jelentős számú idegen érkezett, akik közül ki kell emelni 2400 osztrák dalost és mintegy 350 osztrák diákot.

Az idegenforgalmi Hivatal teljes felkészültséggel bonyolította le minden zavar nélkül a külföldiek elhelyezését és e mellett folytatta propaganda tevékenységét prospektusainak szétküldésével. Június hó első napjaiban került szétküldésre az Idegenforgalmi Hivatal 1934. év idegenforgalmáról szóló jelentése. Az első félév idegenforgalmának kedvező kialakulására idén nagy befolyással volt a Budapesti Idegenforgalmi Iroda bécsi szervezetének propaganda tevékenysége. A Bécsi iroda az elmult félév alatt 46 idegen államból 11.471 érdeklődőnek nyujtott felvilágosítást országunk jelentős helyeiről, első sorban fővárosunkról. A Bécsi Iroda 38 propaganda előadást tartott összesen 6373 hallgató előtt, 78 társasutazást szervezett, melynek keretében 8414 utas érkezett a fővárosba. A Bécsi Iroda is közreműködött a prospektusoknak Bécsben és egész Ausztria területén való elhelyezésében és ezenkívül külön kör-

levélben hívta fel a magyar nászutas-menetdíj kedvezményre a figyelmet. Plakátokat helyezett el az összes bécsi postahivatalokban, az osztrák vasúti és hajóállomásokon és általában élénk figyelemmel kísérte az ausztriai idegenforgalmi eseményeket és azokról szóló jelentései igen hasznosaknak bizonyultak propagandánk kifejlesztésében.

Júliusi idegenforgalmunk első eseménye volt a Bécs város és Budapest tanügyi ügyosztályainak szervezése folytán megvalósult iskolás cserevonat megérkezése, melyen 380 bécsi középiskolás fiú és leány érkezett Budapestre. Ezidőben Ferdinánd volt bolgár cár és Jolanda olasz királyi hercegnő időztek a fővárosban. Július 6-án a Ferencváros—Zindenice futballmérkőzés alkalmából brünni különvonattal 1100 személy érkezett, majd a francia frontharcos szövetség társelnöke, továbbá az angol frontharcosok vezetői és az Új Magyarság utazási irodájának rendezésében 180 német vendéglős több napig tartózkodott Budapesten. Július 13-tól 17-ig tartott II. Magyar Pilóta Picnicre, magánrepülőgépen, különösen Angliából jelentős számban érkeztek külföldiek. Július hó 18-án a cambridgei evezősök érkeztek, majd a M. F. T. R. svájci különhajója a mücheni Magyar Idegen forgalmi Iroda 100 tagú utazótársasága, a germán Motorways csoportja és egy 350 tagú bolgár tanárokból és tanítókból álló utascsoport érkezett a fővárosba. Ezidőben itt tartózkodtak a francia kézművesipar vezetői, az Ipartestületek Országos Központja vendégeiként, majd a július hónap utolsó napjaiban az Est és az Al Ahram című lap 116 tagú egyiptomi csoportja, a finn tanítók 70 tagú és a lengyel egyetemi hallgatók 38 tagú csoportja zárta le az idegenforgalmat.

Az Idegenforgalmi Hivatal július hó első napjaiban küldte szét a Gyöngyös Bokréta 5000 darab prospektusát egyéni címekre és az 1935. évi eseménynapló második kiadását 30.000 példányban utazási irodák, szállodák stb. részére. Erre az időre esett a rendkívül nagy munkát jelentő Szent István-hét, a Gyöngyös Bokréta, a Szent István-napi tűzijáték és a virágos csónakfelvonulás megrendezésének előkészítése.

Különös lendülettel indult meg az augusztus hónap idegenforgalma, amely még sokszorosan meghatványozódott a Szent István-heti ünnepségek tartama alatt. A hónap első napjaiban egyiptomi orvosok 30 tagú társasága mellett finn cserediákok tartózkodtak nálunk, akik egy hónapra jöttek magyar családokhoz. Ugyanakkor a German Motorways kirándulótársasága, egy amerikai orvoscsoport s egy holland különvonat utasai tartózkodtak Budapesten. Augusztus hó 2-től 7-ig ülésezett Budapesten a Keresztyén Világszövetség IX. Világkonferenciája, amelyen a világ minden tájáról jött kongresszusi tagok vettek részt. Augusztus hó 3-án 270 angol érkezett a Pesti Hírlap cserevonatával Budapestre, majd angol cserkészek és olasz orvosok érkeztek, közöttük a milánói egyetem rektora s több egyetemi tanár. Augusztus 13-án a Pesti Hírlap és a Tribuna című olasz lap nagy olasz különvonata érkezett meg, 600 résztvevővel. Ezután a francia fogorvosok budapesti látogatásáról számolhatunk be, majd a Homoeopatha Liga budapesti nemzetközi kongresszusáról s a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda egy különvonatáról. Ezenközben kezdetét vette az augusztus hó 10-től 18-ig tartott VI. Főiskolai Világbajnoki küzdelem, amelyre a világ minden országából érkezett résztvevő s amelyről számtalan cikk jelent meg különböző külföldi lapokban, nagy propaganda-szolgálatot téve ezzel Budapest idegenforgalmának. Augusztus hó 14-től 22-ig a Szent István-Hét ünnepségei következtek.

Az 1935. évi Szent István-Hét a tizedik volt azok között, amelyeket Budapest székesfőváros már idegenforgalmi célzattal rendezett meg. Az egyre emelkedő külföldi látogatottság mutatja, hogy a külföld körében ez az ünnepi hét egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Az ünnepségek fénypontja ezúttal is a Várban megtartani szokott egyházi körmenet volt. Az Idegenforgalmi Hivatal ezalkalommal külön helyről gondoskodott az érdeklődő külföldiek számára s a körmenet tartamára tolmácsokat küldött ki a Vár legforgalmasabb pontjaira. Az ünnepi hetek világi eseményei között nagy sikere volt a virágos csónakfelvonulásnak és ugyancsak nagy érdeklődés mutatkozott meg a Szent István-napi szokásos tüzijáték iránt is. A Szent István-Hét legnépszerűbb és a külföldiek által is leglátogattotabb eseménye azonban a Gyöngyös Bokréta volt. A Gyöngyös Bokréta csoportjai ezúttal ötödször látogattak fel Budapest székesfőváros vendégeként a magyar fővárosba, hogy a Városi Színházban bemutassák ősi viseletüket, táncaikat, dalaikat. Az öt év előtti 11 csoportból közel 50 lett, amely négy turnusban, összesen 900 szereplővel jelent meg a Városi Színház színpadán. Augusztus hó 14-től 22-ig, kilenc nap alatt tíz előadás volt, egyre fokozódó érdeklődés mellett. A Városi Színházat zsúfolásig megtöltő közönség között legalább 75%-ban külföldiek foglaltak helyet. A Szent István-heti látnivalókat a Bokrétás-csoportok népművészeti kiállítása s a városligeti jubiláris virágkiállítás egészítette ki.

Augusztus hó 19-én azután a Pesti Hírlap — IBUSz — Dean and Dawson újabb angol cserevonata érkezett Budapestre, majd az osztrák frontharcosok, a debreceni nyári egyetem külföldi hallgatói s a Holland Királyi Automobil Club tagjai időztek még a fővárosban.

Az augusztus havában mutatkozó nagymérvű idegenforgalom szeptember havában is folytatódott. A kongresszusok, társasutazások, kirándulások keretében érkezett nagyszámú külföldi vendégen kívül igen sok egyéni utas is Budapesten tartózkodott. A hónap első napjaiban érkezett a román ügyvédek és ügyészek 75 tagú társasága s ugyancsak a hónap első felének nagy vonzóerejű eseménye volt az Őszi Lakberendezési Vásár. Szeptember elején tartotta Budapesten kongresszusát a Collegium Oto-Rino-Laryngologicum, az orr-, fül- és gégespecialisták előkelő nemzetközi gyülekezete, valamint akkor voltak itt az osztrák pszichotechnikusok is, majd a svéd orvosok társas tanulmányútjának tagjai. Szeptember 8-án érkezett a Pesti Hírlap és IBUSz angol cserevonatának 220 résztvevője Budapestre.

Idegenforgalmi propaganda szempontjából hazánk és fővárosunk megbecsülhetetlen értékét jelentette a walesi hercegnek, a volt VIII. Edward angol király ő felségének és kíséretének második budapesti látogatása. Az a megtisztelő érdeklődés, amelyben ő egy éven belül már másodízben részesítette fővárosunkat azáltal, hogy ismételten több napot töltött szeptember 11—16 között Budapesten, úgyszólván az egész világ, de legfőképen az angol előkelő közönség figyelmét irányította fővárosunkra.

Szeptember hó közepétől kezdve nagy és népes kongresszusok tartották üléseiket Budapesten : Szeptember hó 10—14 között az útügyi kongresszus, szeptember 13—21 között a Dermatológiai kongresszus, szeptember 16—20 között az Alliance Internationale de Touri me kongresszusa. Mindezekre a kongresszusokra tömegesen érkeztek a fővárosba előkelő külföldi résztvevők, kiknek látogatása, valamint a kongresszusokkal foglalkozó külföldi sajtótudósítások felbecsülhetetlen értéket jelentettek idegenforgalmunk propagandája számára. Fenti, nagy külföldi tömegeket megmozgató kongresszusokon kívül, szintén nagy jelentőséggel bírtak a hónap második felében, a

francia építészek konferenciája, a Nemzetközi Kertészeti Kongresszus budapesti tanácskozásai s a Középeurópai Történetírók Kongresszusa.

Szeptember hó 26-án kezdődött meg a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem 300 éves jubileumi ünnepségeinek sorozata. A világ minden részéből érkeztek előkelő egyetemi küldöttségek ezekre az ünnepségekre, amelyek igen nagymértékben járultak ahhoz, hogy hazánknak külföldi kapcsolatai tudományos vonatkozásban is megerősödjenek.

Szeptember hó folyamán látogattak még Budapestre a müncheni Idegenforgalmi Iroda rendezésében a bajor sörgyárosok, a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda rendezésében a német lovasok, ekkor tartózkodtak Magyarországon a német diákvezérek, továbbá a Pesti Hírlap — IBUSz — második Duna-vonatának 330 olasz utasa. A hónap végén kiemelkedő esemény volt Giuseppe Noto Sardegna palermoi polgármesternek és kíséretének látogatása, akik mint a főváros vendégei tartózkodtak több napon át Budapesten.

Nagyszámú külföldi résztvevőt és a belföldi látogatók nagy tömegeit vonzotta a fővárosba az Actio Catholica országos elnöksége által szeptember hó utolsó napjaiban rendezett Országos Katolikus Nagygyűlés, amelynek ünnepségei és tanácskozásai még október havában is folytatódtak.

Október hónap elején az angol délivasút (Southern Railway) vezetősége, majd az európai világlapok idegenforgalmi szerkesztői és a bécsi rendőrtisztekből álló küldöttség érkezett meg a fővárosba. E hó közepén az orvosnők világszövetségének amerikai, lengyel, belga és svéd orvosnők 30 tagú csoportja tanulmányozta a főváros egészségügyi intézményeit, majd a német gyógyszerész-szövetség birodalmi elnökének vezetése mellett 300 tagú csoport érkezett egyheti tartózkodásra. Kiemelkedő eseménye volt e hónapnak a Schlesischer Sängerbund 240 énekesének és 100 kísérőjének látogatása, akiket dr. Hans Fridrich, Boroszló város főpolgármestere vezetett. A hónap második felében a bécsi idegenvezetők 20 tagú csoportja, az indiai törvényhozó testület tagjai és nagyszámú német, angol, lengyel, francia és osztrák orvos látogatott el hozzánk, utóbbiak a Turul Szövetség népegészségügyi mozgalma keretében rendezett »Magyar Egészség Hete« kiállítására.

Október 21-én kezdődött világhírű nagy zeneköltőnk, Liszt Ferenc emlékezetére szentelt »Liszt Ferenc jubileumi év«.

November hónap idegenforgalmát az egyéni látogatások jellemzik, amelyek irodalmi, zenei és egyéb kulturális eseményekkel vannak kapcsolatban. A közismertté vált magyarországi vadászatok több előkelő külföldi vadászcsoport látogatását eredményezték, melyek tagjai a fővárosban is hosszabb időt töltöttek. Kiemelkedő eseménye volt e hónapnak Dolfuss Engelbert emléktáblájának ünnepélyes leleplezése, a Nemzeti Szalonban rendezett osztrák reprezentatív képzőművészeti kiállítás, valamint az amerikai bajnokok részvételével végbement nemzetközi úszóverseny, a magyar—svájci labdarúgómérkőzés és a magyar—német válogatott kézilabdamérkőzés.

Az Idegenforgalmi Hivatal ebben a hónapban kezdte meg az 1936. évi idegenforgalmi naptár, az angol nyelvű 32 oldalas prospektus, valamint az 1936. évi eseménynapló anyagának összeállítását.

December hónap második felében a karácsonyi ünnepek és a szilveszteri szórakozások hoztak jelentősebb idegenforgalmat. A Bécsi-úti vámnál Bécs felől közel 150 magánautó, Cseh-Szlovákia felől 60 magánautó, továbbá Bécs felől a Barry et Co.,

a Schenker, Wegweiser, az Österreichische-Ungarische Gesellschaft, az Überland és a Capri utazási irodák rendezésében 15 autobusz érkezett 500 utassal. Szilveszterre a Pesti Hirlap utazási irodájának rendezésében két különvonattal közel 800 olasz vendég érkezett több napi tartózkodásra. Nagy jelentősége volt a vadásztrofea-kiállításnak, melyet a Nemzeti Vadászati Védegylet rendezett, amelyre nagyszámú érdeklődő látogatott a fővárosba.

Az Idegenforgalmi Hivatal e hónapban küldte szét 15.000 külföldi egyéni címre az 1936. évi idegenforgalmi propaganda-naptárt, melynek sikerét és propagandaértékét a köszönőlevelek és válaszok bizonyítják. Ezidőben készült el az Idegenforgalmi Hivatal és a Bécsi Idegenforgalmi Iroda művészi kivitelű újévi gratulációs kartonja, a külföldi idegenforgalmi és utazási irodák, szállodák stb. részére.

Az idegenforgalom számszerű eredményei. Budapest idegenforgalma 1935-ben második csúcspontjára jutott: nemcsak az előző évi forgalmat haladta meg, hanem az 1930-as, legnagyobb forgalom évét is. Az érkezett külföldiek száma 21·8%-kal haladja meg az előző évi színvonalat és 14·5%-kal az öt évvel ezelőtti kulminációs pontot. Még nagyobb a növekedés, hogyha a Budapesten töltött éjjelek számát nézzük: ez 32%-kal több, mint 1934-ben.

A belső idegenforgalom, a belföldieknek a fővárosba való utazását jelző szám 1935-ben is csökkent. Az ideérkezett belföldiek száma a konjunktúra javulása ellenére 91.656-ról 87.176-ra ment vissza és ez a szám 30%-kal kisebb, mint 1930-ban. Ez a jelenség rendkívül kedvezőtlen a budapesti szállodaipar szempontjából, amennyiben a szállodák kihasználásának állandóságát az év minden hónapjára többé-kevésbbé egyenletesen elosztó belföldi idegen forgalom adja meg, nem pedig az idényszerű külföldi forgalom.

Az adatok rendkívül tanulságosak a vizumkényszer felfüggesztésének hatása szempontjából. Az angol állampolgárok vizummentességének meghosszabbítása azt eredményezte, hogy 1935-ben a Budapestre érkezett angolok száma 47%-kal növekedett szemben az összidegenforgalom 21·8%-os növekedésével. Még feltűnőbb a növekedési arányszám szóródása, ha a franciákat nézzük, akiknek a száma csak 13%-kal növekedett. Ha hozzávesszük ehhez azt a tényt, hogy a jelentési évben már teljes erővel dolgozott a Párizsban 1934-ban létesített magyar idegenforgalmi iroda és hogy a külföldre, főleg Ausztriába utazó franciák száma igen nagy mértékben megnövekedett, akkor francia vendégeink számának ez az igen csekély mértékű növekedése döntő bizonyíték a vízumkényszer idegenforgalombénító hatása mellett. Idegenforgalmunk csak egyetlen államból, Bulgáriából apadt. Ennek az oka azonban az előző évi bolgár vendégforgalom igen nagy kiugrására vezethető vissza, ami után természetes visszaesésnek kellett bekövetkeznie. A Budapestre érkezett bolgárok száma azonban így is több, mint bármely más évben.

Az idegenforgalmi politika eseményei közül ki kell emelni az Országos Idegenforgalmi Hivatal létesítését, amely a kereskedelmi minisztérium idegenforgalmi osztályának, valamint az Országos Idegenforgalmi Tanács szervezetének egybefogásával központi irányító intézménye lett a magyar idegenforgalomnak.

A vízumkényszer lazítása terén mindössze az jegyezhető fel, hogy az angol utasoknak 1934-ben próbaképen megadott ideiglenes vízummentességet a kormány március 1-től kezdve megújította, szeptember 30-ig bezárólag. A lejárat előtt a Keres-

kedelmi és Iparkamara javaslatára egy hónappal, majd utóbb 1936. április 1-ig terjesztette ki a vízummentesség érvényét. A többi viszonylatokban a vízumkényszer — eltekintve az Ausztriával, Olaszországgal, Németországgal és Svájccal fennálló kölcsönös vízummentes forgalomtól — változatlanul súlyosodott az utazásokra.

Az idegenforgalom devizális kérdései ebben az évben tökéletesen megoldódtak azáltal, hogy a külföldiek a magukkal hozott valutájukat az illető pénznemre megállapított felár mellett, tehát teljes piaci értékben, összegre való tekintet nélkül, beválthatják. Ezáltal megszűnt az az évek óta fennállott visszásság, hogy az idegenek a pénzváltásnál megrövidülést szenvedtek.

Budapest szállóiban és penzióiban az 1935. évben 220.265 idegen 741.512 éjtszakát töltött el.

Ezek az adatok az előző esztendő eredményeivel szemben lényeges emelkedést jelentenek. Az érkezők számában mutatkozó többlet 18.152, vagyis 8·98%, az itt töltött éjtszakák számában mutatkozó többlet pedig 137.241, vagyis 22·71%. Tekintettel arra, hogy az idegenforgalom abszolút értékű fokmérője az idegenek által eltöltött éjtszakák száma, megnyugvással kell rámutatni erre a nehéz viszonyok között mutatkozó, nagyon kedvező eredményre.

Ha ezt az eredményt részeire bontjuk, azt látjuk, hogy Csonka-Magyarországból 87.176 vendégünk 234.353 éjtszakát töltött Budapesten.

Bár ezek az adatok a belföldi érkezők számában csökkenést mutatnak (4·88%), a tényleges eredmény mégis kedvező, mert a belföldi éjtszakákban elkönyvelhető emelkedés 15.020, azaz 6·85%.

Sokkal tekintélyesebb emelkedés mutatkozik a külföldi vendégek forgalmában, akik közül 133.089 érkező 507.159 éjjelt töltött Budapesten, az 1934. évi 110.457 érkezővel s 384.938 éjjellel szemben és így a többlet az érkezők számában 22.632, vagyis 20·48%, az éjjelek számában pedig 122.221, vagyis 31·75%.

Ez a külföldiek forgalmában mutatkozó százhúszezer éjjelnyi többlet önmagában véve csaknem annyi, mint három téli vagy tavaszi hónap összes idegenforgalmi éjtszakája s a mi 31·75%-os emelkedési arányunkhoz fogható eredményt a mostani nehéz gazdasági körülmények között külföldi viszonylatban sem találhatunk.

Idegenforgalmunk főgyüjtőmedencéjében, Bécsben, 1933-ról 1934-re 16%-kal csökkent a külföldről érkezők és 32%-kal a külföldi éjtszakák száma, s bár 1934-ről 1935-re az érkezők számában mutatkozott hiány egy 15·7%-os emelkedéssel kiküszöbölődött, a külföldiek által eltöltött éjjelek száma további 3·2%-kal esett.

Csehország külföldi vendégeinek száma 16%-kal csökkent, Franzensbadban 50%, Marienbadban 5% volt a visszaesés s ahol emelkedés mutatkozik, az is elenyésző, mint Karlsbadban 4%, Prágában 9%. Jugoszláviából az érkezők számának csak 3%-os, a tartózkodás idejének 2%-os emelkedését jelentik. Svájcban a külföldiek száma 6%-kal esett s a tartózkodási idő is csak 0·6%-kal emelkedett. A lengyel idegenforgalom 35%-os visszaesést mutatott. Anglia is csak 10% emelkedésről számol be külföldi látogatóiban, ami az »ezüst jubileum« esztendejében igazán nem mondható soknak. Olaszország és Franciaország adatai még ismeretlenek. A legnagyobb emelkedést Németország külföldi forgalmában látjuk: az érkezőkben 20%, az éjtszakákban 25%-kal, de még ez a kitűnő eredmény is csak az érkezők számában közelíti meg a budapesti idegenforgalom emelkedési arányát, a tartózkodási időben jóval alatta marad.

Külföldi vendégeink közül elcsatolt területről érkezett 30.098 személy 119.320 éjtszakára, távolabbi külföldről pedig 102.991 személy, 387.839 éjtszakára. Az előző esztendővel szemben mutatkozó többlet: az elcsatolt területről 1096 érkező (+3·77%) és 14.565 éjtszaka (+13·90%), a távolabbi külföldről 21.536 érkező (+26·42%) és 107.656 éjtszaka (+38·42%). A távolabbi külföldiek tartózkodási idejében mutatkozó csaknem negyven százalékos emelkedés példa nélkül áll idegenforgalmunk történetében.

Páratlan emelkedés mutatkozik az idegenek itt való tartózkodásának idejében is. 1934-ben az idegenek átlagos tartózkodási ideje Budapesten 2·99 nap volt, az 1933. évi 2·87 napos, az 1932. évi 2·77 napos és az 1931. évi 2·66 napos átlagos tartózkodással szemben. 1935-ben egy-egy idegen átlagosan 3·37 napig időzött Budapesten.

Belföldi vendégeink tartózkodásának átlagos ideje 2·69 nap volt (1934-ben 2·39, 1933-ban 2·31 nap, 1932-ben 2·29 nap), külföldi vendégeink átlag 3·81 napig tartózkodtak itt; köztük elcsatolt területi vendégeink 3·96 napig tartózkodtak átlagosan körünkben (tavaly 3·60 napig, tavalyelőtt 3·47 napig), a távolabbi külföldről érkezett vendégek 3·77 napig (tavaly 3·43, tavalyelőtt 3·33 napig).

Az 1935. évben történt meg először, hogy az idegenek tartózkodásának átlagos idejét illetőleg Budapest jobb eredményt ért el Bécsnél. Ott ugyanis — eltekintve a szanatóriumok és magánlakások forgalmától — a szállodákban és penziókban megszállott összes idegenek tartózkodási átlaga ez évben csak 2·87 nap volt (Budapesten 3·37) s ez az átlagos tartózkodás a külföldieknél is csak 3·42 napot ért el (Budapesten 3·81 napot), holott e szám 1933-ban 3·76, 1934-ben pedig 3·71 volt még.

Budapest idegenforgalmi vonzóerejének csalhatatlanul kedvező jele, hogy az idegenek esztendőről-esztendőre egyre hosszabb ideig maradnak körünkben.

Ha az átlagos tartózkodási időben megnyilvánuló eredményt elemeire bontjuk, azt látjuk, hogy 1935. évi szállodákban és penziókban megszállott vendégeink közül 322 (0·2%) utazott éjjelezés nélkül, 1 napig tartózkodott Budapesten 71.044 (32·2%), 2 napig 48.035 (21·8%), 3 napig 33.905 (15·4%), több napig 66.959 (30·4%).

Az átlagos tartózkodási idő emelkedésében megnyilvánuló javulást pontosan figyelemmel kísérhetjük, ha az idegenek e csoportjainak százalékszerinti megoszlását néhány esztendőn keresztül összehasonlítjuk. Az idézett csoportok aránya 1931-től 1935-ig a következőképen alakult:

	0	1	2	3	több
	napig tartózkodott Budapesten, százalékban kifejezve				
az 1931. évben	0·2	47·3	19·9	12·4	20·2
« 1932. «	0·2	41·7	23·1	14·0	21·0
« 1933. «	0·1	39·0	24·4	14·3	22·2
« 1934. «	0·2	36·7	24·1	14·7	24·3
« 1935. «	0·2	32·2	21·8	15·4	30·4

Ebből az összeállításból nyilvánvaló, hogy az éjjelezés nélkül továbbutazók jelentéktelen számának változatlansága mellett az egynapos időzések arányszáma, a megvizsgált négy esztendőn keresztül, fokozatosan csökkent, a kétnapos vendégek száma 1933-ig emelkedett, azóta csökkenőben van, a háromnapos és többnapos tartózkodások százalékaránya pedig fokozatosan emelkedett: ami együttesen a tartózkodási átlag javulását jelenti.

Nemzetiségük szerint vizsgálva külföldi vendégeinket, az érkezettek számát tekintve, a tizenkét legfontosabb külföldi nemzet az alábbi sorrendben következik egymás után:

	Érkező		Éjtszaka		%-os emelkedés vagy csökkenés az előző évhez képest	
	1935.	1934.	1935.	1934.	Érkezők	Éjjelek
1. Ausztria	28.460	24.989	87.125	72.384	+ 13·88	+ 20·36
2. Cseh Szlovákia	23.505	21.269	79.958	67.171	+ 10·51	+ 19·04
3. Németország	17.537	13.481	77.226	49.784	+ 30·09	+ 55·12
4. Románia	12.029	12.600	52.213	50.679	— 4·53	+ 3·02
5. Anglia	8.231	5.660	37.780	24.269	+ 45·42	+ 55·67
6. Olaszország	8.008	6.113	29.548	21.383	+ 31·00	+ 38·18
7. U. S. A.	5.206	3.595	23.493	15.835	+ 44·81	+ 48·36
8. Franciaország	5.052	4.464	19.533	16.618	+ 13·17	+ 17·54
9. Svájc	3.998	3.230	14.388	11.563	+ 23·77	+ 24·43
10. Lengyelország	3.884	2.719	14.143	7.775	+ 42·84	+ 81·91
11. Jugoszlávia	3.866	3.035	16.385	11.828	+ 27·38	+ 38·52
12. Hollandia	3.010	1.976	12.859	8.682	+ 52·32	+ 48·11

A felsorolt nemzetek után Ázsia, Svédország és Belgium következnek ezeren felüli, Afrika 970, Bulgária 878 érkezővel stb.

A románok és bolgárok, valamint a jelentéktelen szerepet betöltő Lichtenstein kivételével valamennyi többi külföldi nemzet adatai úgy az érkezők, mint különösen az itt töltött napok számában lényeges emelkedést mutatnak az előző évhez képest. A román érkezőkben mutatkozó 4·53%-os csökkenést az általuk itt töltött napok számának 3·02%-os emelkedése pótolja. Bolgár idegenforgalmunk a látogatók számában 10·86%, az itt töltött napok számában pedig 27·94% csökkenést hozott.

E két sajnálatos kivétellel szemben külön is rá kell mutatni a hollandok, amerikaiak, angolok, lengyelek, olaszok és németek érkezési számában és tartózkodási idejükben mutatkozó hatalmas emelkedésre.

Ausztriából, Cseh Szlovákiából, Németországból, Angliából, Olaszországból, Franciaországból, Lengyelországból, Hollandiából, Svédországból és Belgiumból még soha sem kaptunk annyi vendéget, mint 1935-ben.

Részletesebben vizsgálva a fenti eredményeket, meg kell állapítani, hogy a külföldi idegenforgalom jelentős része (érkezőkben 50·98%, éjtszakákban 46·46%) természetesen a Magyarországgal határos államokból (Ausztriából, Cseh-Szlovákiából, Romániából és Jugoszláviából) együttesen eredt. A velünk határos országokat is beleértve, külföldi idegenforgalmunk 72·45%-a jött Európa nyugati és északi államaiból, 21·14%-a Kelet-Európából, 1·88%-a távolabbi Keletről (Ázsiából és Afrikából) s 4·53%-a a tengerentúlról (Amerikából és Ausztráliából).

Valamennyi külföldi ország közül Ausztria vezet idegenforgalmunkban (a külföldi idegenforgalom 21·4%-a), 28.460 érkezővel, akik közül 24.992 Bécsből, 268 Burgenlandból s 3200 Ausztria egyéb részeiből érkezett. Örvendetes jelenség mutatkozik angliai forgalmunkban, amely a vízumkényszer egyoldalú megszüntetése következtében 1933-hoz képest, két év alatt csaknem megduplázódott (4244 érkezőről 8231-re), lengyel vendégeink számában, amely ugyanez idő alatt megháromszorozódott, valamint az északamerikai vendégek számának viszonylagosan jelentős emelkedésében (+47·52%), amiben reményt látunk arra, hogy idővel ismét elérhetjük amerikai látogatottságunknak 1930. évi fokát (11.498 érkező).

Az átlagos tartózkodási időt tekintve, 1935-ben az idegenforgalmunk szempontjából fontosabb nemzetek között angol vendégeink vezettek 4·59 nappal. Sorban utánuk az amerikaiak, németek, románok, hollandok és jugoszlávok következtek, valamennyien négy napnál hosszabb átlagos ittidőzéssel.

Ha 1935. évi idegenforgalmunkat hónapok szerint megosztva vizsgáljuk, a következő három táblázat fog mindenre kiterjedő képet adni az idegenforgalom hullámzásáról:

I.

Összes idegenforgalom.

	Érkezők		Éjjelek	
	1935.	1934.	1935.	1934.
Január	11.079	11.486	37.787	33.655
Február	10.645	11.117	33.811	31.061
Március	14.429	16.250	45.482	44.234
Április	16.897	13.716	55.495	37.354
Május	22.430	24.471	73.155	72.247
Június	20.631	17.428	65.309	49.997
Július	21.164	18.553	66.662	53.680
Augusztus	29.898	24.594	108.641	76.572
Szeptember	25.212	21.011	89.842	66.927
Október	18.125	17.898	62.050	53.250
November	14.752	12.520	50.791	40.997
December	15.003	13.069	52.487	44.297
	220.265	**202.113**	**741.512**	**604.271**

II.

Belföldiek.

	Érkezők		Éjjelek	
	1935.	1934.	1935.	1934.
Január	6.434	6.635	18.447	15.895
Február	6.287	6.690	16.448	14.811
Március	8.057	8.640	20.532	19.112
Április	6.308	6.603	16.145	14.421
Május	9.748	9.683	26.165	23.298
Június	6.366	7.066	17.097	15.871
Július	6.398	6.799	17.120	16.207
Augusztus	7.227	8.335	20.696	20.259
Szeptember	7.324	8.392	19.690	20.535
Október	7.913	8.536	20.793	20.692
November	7.407	7.182	20.559	19.106
December	7.707	7.095	20.661	19.126
	87.176	**91.656**	**234.353**	**219.333**

III.

Külföldiek.

Január	4.645	4.851	19.340	17.760
Február	4.358	4.427	17.363	16.250
Március	6.372	7.610	24.950	25.122
Április	10.589	7.113	39.350	22.933
Május	12.682	14.788	46.990	48.949
Június	14.265	10.362	48.212	34.126
Július	14.766	11.754	49.542	37.473
Augusztus	22.671	16.259	87.945	56.313
Szeptember	17.888	12.619	70.152	46.392
Október	10.212	9.362	41.257	32.558
November	7.345	5.338	30.232	21.891
December	7.296	5.974	31.826	25.171
	133.089	**110.457**	**507.159**	**384.938**

A szálló- és penzióbeli vendégek összes forgalma, beleértve a belföldiek és külföldiek forgalmát, úgy az érkezők számában, mint az éjjelezésekben augusztusban volt a legerősebb (az évi forgalom 13, illetve 14%-a), sorban ezután szeptember következett, majd május, július, június stb.

Az érkezők között január, február, november és december hónapokban több volt a belföldi, mint a külföldi. Márciustól októberig pedig állandóan több külföldi érkezett, mint belföldi.

Az éjjelezések számából kivétel nélkül minden hónapban több esett a külföldiekre. Augusztusban és szeptemberben a külföldi éjtszakák száma havonta több, mint négyszerese a belföldi éjtszakák számának.

A belföldiek forgalmában május a vezető hónap s utána március második helyen, október harmadik helyen, december negyedik helyen és augusztus ötödik helyen következik.

Ismét megváltozik ez a sorrend a külföldiek forgalmában, akik augusztusban jöttek a legtöbben (22·671 érkezés, 87·945 éjtszaka, az egész külföldi idegenforgalom 17·04%-a. Sorban ezután második helyen szeptember, harmadik helyen július, majd június és május következik.

Idegenforgalmi eredményekkel is megvilágítottan ezek a számok azt jelentik, hogy 1935. évi idegenforgalmunk augusztusban, a Szent István-hét és a »Gyöngyös Bokréta« ünnepi előadásainak havában volt a legerősebb. Ekkor érkezett a legtöbb külföldi vendég. Hogy a Szent István-heti ünnepségek sikere mennyire megmutatkozik a statisztika eredményeiben, arra nézve legegyszerűbb, ha a négy utolsó esztendő augusztusi eredményeit az éjjelezések számában összehasonlítjuk egymással:

1931-ben	augusztusban	az	idegenek	55.431	napot
1932-ben	«	«	«	61.990	«
1933-ban	«	«	«	70.590	«
1934-ben	«	«	«	76.572	«
1935-ben	«	«	«	108.641	«

töltöttek Budapesten.

Hasonlóképen nagy vonzóerőt gyakorolt a Budapesti Nemzetközi Vásár úgy külföldi, mint belföldi vendégeinkre, akik közül ez utóbbiak a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából jöttek legszámosabban Budapestre (az egész belföldi forgalom 11%-a). Csak növeli a Vásár idegenforgalmi sikerét és nagy jelentőségét, ha figyelembe vesszük még a magánlakások vásári forgalmát, valamint a Vásár alkalmával befutott filléres vonatok tekintélyes számú belföldi közönségét is, amely statisztikánkban nem mutatkozhatik meg.

Megállapíthatjuk különben azt is, hogy 1935-ben a külföldiek szemmel láthatólag erősebb forgalma áprilistól október végéig tartott, összes külföldi vendégeinknek mintegy $^4/_5$ része érkezett hozzánk ezekben a hónapokban s a január—március, november—december hónapokra együttesen külföldi forgalmunknak több mint $^1/_5$ része esett. Ez évben tehát az április elejétől október végéig terjedő idő volt idegenforgalmunk főszezonjának tekinthető.

Érdekes összehasonlításra ad alkalmat, ha az 1935. év idegenforgalmának havonkinti megoszlásával 1928-at állítjuk szembe. Az 1928. év idegenforgalmának havonkinti megoszlása a következő volt:

1928.	Összes		Belföldi		Külföldi	
	Érkezők	Éjjelek	Érkezők	Éjjelek	Érkezők	Éjjelek
Január	18.395	51.150	12.312	29.307	6.083	21.843
Február	18.601	49.178	12.459	28.254	6.142	20.924
Március	22.806	59.219	15.414	35.926	7.392	23.293
Április	21.690	58.111	12.764	29.263	8.926	28.848
Május	25.031	68.776	14.918	36.088	10.113	32.688
Június	22.701	61.128	12.835	29.223	9.866	31.905
Július	24.880	63.585	11.849	27.852	13.031	35.733
Augusztus	26.720	70.491	14.127	33.998	12.593	36.493
Szeptember	25.907	68.976	13.195	29.923	12.712	39.053
Október	24.190	61.147	14.650	32.330	9.540	28.817
November	19.902	52.731	12.900	30.597	7.002	22.134
December	18.783	47.905	12.592	28.426	6.191	19.479
	269.606	**712.397**	**160.015**	**371.187**	**109.591**	**341.210**

1928. volt az az év, amely eddig idegenforgalmunk legjobb eredményét hozta 269.606 érkezővel és 712.397 éjtszakával. Az 1935. év az érkezők számában még nem érte el az akkori eredményt, az éjtszakákban azonban 29.115-tel meghaladta azt s ezzel minden idők legjobb eredményét produkálta.

Az 1928. évi táblázat azt mutatja, hogy bár augusztus, május és szeptember idegenforgalma akkor is erősebb volt, az idegenforgalom az egész esztendőben sokkal egyenletesebben oszlott meg, ami a belföldiek akkor még lényegesen nagyobb érkezési és éjtszakázási számának egyenletesen, az egész éven át jelentkező, havonkinti állandóságával magyarázható. 1935-ben a külföldi forgalom már sokkal jelentősebb volt a belföldinél s szállodáink és penzióink látogatottsága, külföldi idegenforgalmunk évadszerű hullámzása folytán, különösen januártól márciusig sokkal gyengébb, áprilistól októberig pedig lényegesen erősebb volt. A forgalomnak ez az egyenetlen volta a vendéglátóipart nehéz feladat elé állította s bizonyos gazdasági okok mellett erre magyarázható az, hogy — bár szállodáink és penzióink állandó hónapos bérlőinek statisztikánkban nem szereplő száma némi kiegyenlítést hozott — az ipar még sem élvezhette fenntartás nélkül a megnövekedett foglaltságot.

Az 1935. év idegenforgalmi adatait akkor mérlegeljük teljesen, ha az utolsó évek idegenforgalmi statisztikájába állítjuk be azokat. A budapesti szállodák és penziók foglaltságában nyilvánuló egész idegenforgalmunk 1925. óta a következőképen alakult :

É v	Érkezők	Éjjelek
1925	240.153	602.551
1926	247.606	609.030
1927	260.870	651.088
1928	269.606	712.397
1929	250.055	656.274
1930	241.456	640.728
1931	202.891	540.791
1932	190.593	528.082
1933	192.688	554.934
1934	202.113	604.271
1935	220.265	741.512

Ez a táblázat azt mutatja, hogy 1928-ig vendégeink száma és az itt töltött éjjelek száma állandóan és fokozatosan emelkedett. Az 1928. év 269.606 érkezővel nemcsak ennek az időszaknak, hanem mindenkori forgalmunknak is — a háború előttit sem kivéve — legjobb esztendeje volt. Ettől kezdve a gazdasági helyzet rosszabbodásával a forgalom ismét csökkenőben volt egészen 1932. év nyaráig, azonban a csökkenés tempója változott.

Az éjjelek számában jelentkező veszteség 1928-tól 1930-ig 71.669, 1930-ról 1931-re, egy év alatt, csaknem 100.000. Ezzel a megdöbbentő visszaeséssel áll szemben az 1932. évi hiány, amely már mindössze csak 12.709 éjtszaka s az 1933. évi emelkedés (26.852 éjtszaka), amelynek következtében az akkori eredményeink az éjjelek számában már nemcsak az 1932. év veszteségét szerezték vissza, hanem meghaladták az 1931. évi eredményeket is. Az 1934. évben az éjtszakák számának emelkedése már csaknem kétszerese (49.337 éjszaka) az 1933. évi többletnek, az érkezők számában mutatkozó nyereség pedig (9425) közel négy és félszer nagyobb az előző évinél (2095). 1935-ben az érkezési többlet (18.152) csaknem kétszerese, az éjjelek többlete pedig 137.241) mintegy háromszorosa az előző évinek s az összes éjtszakák számában már az 1928. évi abszolút eredményt is örvendetesen meghaladtuk. A fejlődés tempójának örvendetes gyorsulása erőteljesen folytatódott s ez a tény azt bizonyítja, hogy Budapest idegenforgalmi vonzóereje a mai nehéz időkben is évről-évre fokozottabban teszi meg a maga hatását, ha komoly propagandával és céltudatos munkával megkeressük azokat a lehetőségeket, amelyek idegenforgalmunk emelésére vezetnek.

Részleteiben vizsgálva idegenforgalmunk évtizedes statisztikai történetét, a következőket fogjuk találni:

Csonka-Magyarországról Budapestre érkezett:

1925-ben	171.139	személy
1926-ban	170.310	«
1927-ben	166.001	«
1928-ban	160.015	«
1929-ben	139.179	«
1930-ban	125.207	«
1931-ben	103.720	«
1932-ben	98.830	«
1933-ban	90.752	«
1934-ben	91.656	«
1935-ben	87.176	«

A Csonka-Magyarországról eredő idegenforgalom 1925. óta fokozatos csökkenést mutat fel 1933-ig. 1934-ben ez a folyamat megállani látszott, azonban az 1935. esztendő ezen a ponton, sajnos, újabb csökkenést hozott s minden idők leggyengébb eredményéhez vezetett. Szomorúan kell megállapítanunk, hogy az érkezők 1925. évi számához képest 83.963 személy, akkori belföldi vendégeinknek csaknem a fele, hiányzik már eddig s a külföldről jövő idegenek számának erősen kellett emelkednie, hogy ezt a nagy csökkenést ellensúlyozza.

A belföldi vendégek számában rejlő visszaesés okait elsősorban a gazdasági viszonyok romlásában kell megjelölnünk. Időközben azonban egyes nagyobb magyar vidéki városokkal való közlekedési viszonyaink is oly mértékben változtak, hogy a vidéki közönség szállóban való megszállás szüksége nélkül látogathatott el egy-egy napra a fővárosba. Statisztikánk tehát nemcsak azoknak a vendégeknek ittlétéről nem nyujt

felvilágosítást, akiknek szállóbeli szállásra már nem tellett s magánlakásokban szálltak meg (számszerint 75.458 személy), hanem azokról sem, akik mint kirándulók csak egy-egy napon megszállás nélkül, reggeltől estig tartózkodtak Budapesten (becslésünk szerint 200.000 személy).

Ha e két belföldi látogató-kategóriát is figyelembe vesszük, akkor Budapest 1935. évi összes belföldi látogatóink számát megközelítőleg 362.634 személyre tehetjük, ami azt jelenti, hogy Csonka-Magyarország Nagy-Budapesten kívüli részének lakosságából minden huszadik (5%) látogatott el 1935-ben az ország fővárosába.

Az elcsatolt területekről származó idegenforgalom 1925. óta a következő hullámzó változást mutatja :

Év	Ausztria	Csehország	Szerbia	Románia	Fiúme	Összesen
1925	283	10.474	4.708	8.966	149	24.580
1926	171	11.988	5.840	10.413	169	28.581
1927	199	13.698	6.575	13.808	180	34.460
1928	239	14.197	7.065	16.228	237	37.966
1929	236	14.222	6.425	16.476	223	37.582
1930	223	15.372	4.403	15.656	219	35.873
1931	222	13.464	4.434	11.653	205	29.978
1932	246	14.972	3.833	11.081	215	30.347
1933	227	17.459	2.692	10.445	244	31.067
1934	248	16.415	2.060	10.011	268	29.002
1935	268	17.534	2.774	9.227	295	30.098

Az 1935. évi eredmény e téren az előző évinél 3·7%-kal jobb ugyan, de az 1927—1930. és 1932—1933. évekkel szemben csökkenést mutat fel. Az a körülmény, hogy az elcsatolt területekről érkező vendégeink számában a jelenlegi nagyon nehéz viszonyok között nem tapasztalható erősebb visszaesés, arra mutat, hogy Budapest, a régi magyar főváros, a Kárpátok koszorúján belül lakó testvéreinket ma is a régi erővel vonzza még magához s a tőlünk elszakított magyarok évről-évre eléggé állandó tömegekben keresnek fel ma is bennünket minden politikai elszigeteltség s minden gazdasági depresszió ellenére.

A távolabbi külföldi idegenforgalom 1925. óta az érkezések számában a következő képet mutatja :

1925	44.434
1926	48.716
1927	60.409
1928	71.625
1929	73.294
1930	80.376
1931	69.193
1932	63.416
1933	70.869
1934	81.455
1935	102.991

Ebben a rovatban 1930-ig egyenletes és fokozatos emelkedés volt tapasztalható s eddig az időpontig az 1920. évi idegenforgalmunk csaknem hatszorosára emelkedett. Ez a fejlődés örvendetesen folytatódott még az 1931. év első felében is, azonban ebben az esztendőben az ismert gazdasági jelenségek hatása alatt már természetesen visszaesésről kellett beszámolnunk. Az 1932. év első felében is tovább tartott e hanyat-

lás, amit azonban örvendetesen megállított külföldi forgalmunk 1933. évi emelkedése. Az 1933. év külföldi eredetű forgalma hatalmas emelkedést hozott, ami folytatódott 1934-ben s ezt a fejlődési folyamatot teljessé teszi az 1935. esztendő emelkedése, amely abszolút eredményt jelent nemcsak 1920 óta, hanem akkor is, ha a boldog békeidők megfelelő legjobb eredményeivel próbáljuk összehasonlítani, mert a nyolcvanas esztendők legkedvezőbb évében, 1885-ben, 35.477, a kilencvenes évek legjobb esztendejében, 1896-ban, 59.159, s a kilencszázas évek ismeretlen adatai után a kilencszáztízes békeévek legjobbjában, 1912-ben 56.140 tényleges külföldi kereste fel Budapestet. A távolabbi külföldről még soha sem jött annyi vendég Budapestre, mint 1935-ben.

Összegezve az elcsatolt területi és távolabbi külföldi vendégeinkre vonatkozó adatokat, képet alkothatunk magunknak összes külföldi látogatóink számának évtizedes váltakozásáról s alapot nyerhetünk arra, hogy ez adatokat egyes külföldi helyek hasonló adataival összemérjük.

Összes külföldi vendégeink érkezése és éjjelezése az elmult években a következőképen alakult:

Év	Érkezések	Éjjelek
1925	69.014	221.328
1926	77.297	239.769
1927	93.869	286.767
1928	109.591	341.210
1929	110.876	340.203
1930	116.249	363.701
1931	99.171	307.047
1932	93.763	306.097
1933	101.936	344.623
1934	110.457	384.938
1935	133.089	507.159

Ha e számoszlopok elé odaiktatjuk még az 1924. év 58.660 érkezőjét, azt fogjuk látni, hogy az összes külföldi vendégeink száma 1924-től 1930-ig megkétszereződött. Ezt az értékes eredményt a későbbi évek súlyos gazdasági viszonyai 1932-ig lényegesen megcsonkították ugyan, azonban az 1933-ban elkezdődött s 1934-ben erőteljesen folytatódó nagy fellendülés elvezetett az 1935. évi abszolút eredményhez, amely úgy az érkezők, mint az éjtszakák számában minden eddiginél jobb.

Fejlődésről számolhatunk be 1935-ben akkor is, ha idegenforgalmunk összetételét figyelve, a belföldi és a külföldi vendégek forgalmának egymáshoz való arányát vizsgáljuk.

Az évi összes idegenforgalomhoz viszonyítva, e két idegenforgalmi kategória érkezőinek száma a következőképen aránylott:

1926-ban	Magyarországból	jött	68·81%,	külföldről	jött	31·19%
1927-ben	«	«	63·63%,	«	«	36·37%
1928-ban	«	«	59·36%,	«	«	40·64%
1929-ben	«	«	55·67%,	«	«	44·33%
1930-ban	«	«	51·85%,	«	«	48·15%
1931-ben	«	«	51·12%,	«	«	48·88%
1932-ben	«	«	50·80%,	«	«	49·20%
1933-ban	«	«	47·10%,	«	«	52·90%
1934-ben	«	«	45·35%,	«	«	54·65%
1935-ben	«	«	39·57%,	«	«	60·43%

A két idegenforgalmi kategória éjjelezéseinek száma ugyanez idő alatt a következő aránylagos eltolódást mutatja fokozatosan a külföldi forgalom javára:

Egy-egy esztendő összes idegenforgalmi éjtszakájából jut

1926-ban	belföldiekre	61·0%,	külföldiekre	39·0%
1927-ben	«	56·0%,	«	44·0%
1928-ban	«	52·0%,	«	48·0%
1929-ben	«	48·0%,	«	52·0%
1930-ban	«	43·5%,	«	56·5%
1931-ben	«	43·0%,	«	57·0%
1932-ben	«	42·0%,	«	58·0%
1933-ban	«	37·9%,	«	62·1%
1934-ben	«	36·2%,	«	63·7%
1935-ben	«	31·6%,	«	68·4%

Ez az összeállítás azt bizonyítja, hogy külföldi eredetű idegenforgalmunk súlyban és jelentőségben egyre gyarapodik s aránylagosan egyre fontosabb része egész idegenforgalmunknak. Következésképen idegenforgalmi berendezéseinkben is arra kell törekednünk, hogy mihelyt a várt jobb viszonyok bekövetkeznek, elsősorban külföldi vendégeink igényeinek megfelelő kielégítésére legyünk felkészülve.

KÖZLEKEDÉS

Közlekedés.

Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság. A székesfőváros közlekedési intézményeinek hasznos igénybevételére befolyással bíró tényezők a tovább javuló ipari és külkereskedelmi konjunktúra következtében nem alakultak kedvezőtlenül az 1935. év folyamán sem.

Az 1935. évben a személyszállítási bevételek összesen 45,081.869 pengőt tettek ki az 1934. évi 45,053.463 pengővel szemben, tehát csekély eltéréssel az előző évi színvonalon mozogtak és 26·01 százalékkal maradtak alatta az 1928. évben elért legkedvezőbb bevételeknek.

A negyedévi bevételek — az előző év azonos időszakához viszonyítva — a következőképen alakultak az egyes közlekedési intézményeknél:

	I—III.	IV—VI.	VII—IX.	X—XII.
1. Tramway-hálózat	— 1·6%	— 0·3%	+ 0·6%	+ 0·9%
2. Földalatti vasút	+ 1·5%	+ 7·5%	+ 8·2%	+ 8·1%
3. Autobuszüzem	— 4·2%	— 0·1%	+ 2·3%	+ 1·8%
4. Ráckevei vonal (BHÉV)	+ 5·2%	+ 3·2%	[1]) — 1·1%	+ 4·5%
5. Szentendrei « «	— 0·2%	+ 2·9%	+ 2·8%	[2]) + 10·5%
6. Gödöllői « «	— 4·6%	— 1·5%	— 1·0%	+ 1·3%
7. Budafoki « «	— 5·7%	— 6·7%	— 5·3%	— 3·2%
8. Trolleybusz	+ 2·4%	+ 14·5%	+ 17·9%	+ 16·3%
9. Fogaskerekű	— 14·5%	— 1·3%	— 0·1%	[2]) — 63·7%
10. Sikló	— 6·7%	+ 10·0%	[3]) + 29·5%	[3]) + 29·3%

A gazdasági helyzet alakulásának megfelelő fejlődés a tramway-hálózat egyes vonalrészein és a meggyorsult földalatti vasúton kívül a trolleybuszvonal és a BHÉV ráckevei és szentendrei vonalcsoportjainál mutatkozik. Ez utóbbinál főképen a turistaforgalom fejlődött kedvezően a novemberi havazás miatt. A MÁV versenyének leginkább kitett budafok-törökbálinti vonalcsoportjánál ezzel szemben folytatólagos visszafejlődés állapítható meg, amely végeredményben 5·2%-os bevételcsökkenést okozott ennél a vonalcsoportnál.

Egyes utaskategóriákon belül a gazdasági helyzet alakulásának megfelelő fejlődés, más utaskategóriáknál viszont az 1935. év folyamán is figyelemreméltó eltolódások állottak elő s ez az oka annak, hogy az utasszám emelkedésével nem egyenlő mértékű volt a bevételek alakulása.

Augusztus hó 12-től a Nagykörúton csak *egy* viszonylat közlekedik, mert a Nyugati pályaudvarnál az eddig ott közlekedett budai viszonylatok az egyidejűleg

[1]) Egyes iparvállalatoknál előállott időszaki sztrájkmozgalmak miatt.

[2]) Erős turistaforgalom. (A korai szezon miatt.)

[3]) Tarifaváltozás miatt.

újonnan létesítetett hurokvágányon visszatérnek. E viszonylatmetszés következtében a Nagykörúton augusztus hó 12-től december hó végéig 34%-os mótorkocsikilométer megtakarítást ért el a vasútvállalat, a pótkocsikilométerek számának egyidejű 4·1%-os növekedése mellett. Számszerűleg a mótorkocsiknál 281.716 mótorkocsikilométert takarított meg, míg a pótkocsiknál 41.196 pótkocsikilométerrel többet teljesített. Miután a mótorkocsikilométerek önköltsége csaknem kétszerese a pótkocsikilométer önköltségének, a racionalizálás tényleges megtakarítással járt e vonalrészen.

A világjelenségként mutatkozó nehézipari konjunktúra miatt a fémanyagoknál kb. 20%-os, a kenő- és faanyagoknál, valamint egyes textilipari cikkeknél 5—15%-os áremelkedés állott elő. Ezek az áralakulások természetesen hatással voltak dologi kiadásokra is. Ennek dacára figyelemreméltó eredményeket ért el a vállalat az anyaggazdálkodás keretében a raktári készletek és a fajlagos anyagfogyasztás csökkentése terén (— 8%).

A fajlagos (kocsikilométerenkinti) energiafogyasztás a következőképen alakult :

	Millió bruttó-kocsikilométer	Wó. egyenáram bruttó-kocsi-kilométerenkint
1930	89·58	773
1931	88·47	747
1932	81·56	757
1933	77·72	790
1934	81·46	794
1935	80·04	818

Az 1935. év folyamán három menetrend szerint bonyolította le a forgalmat a vasútvállalat. (Az első június 27-ig, a második december 19-ig, a harmadik december 20-tól volt érvényben.) Miután a hirdetett menetrendek *keretmenetrendek* voltak, ennélfogva nem tartalmazták a tényleges vonatsűrűséget.

A tényleges teljesítmény a keretmenetrendekben foglaltnál nagyobb ; a vonatok száma 21·21%-kal (1934-ben 24·80%) a vonatkilométerek száma 21·21%-kal (1934-ben 24·1%) és a személyszállítási kocsikilométerek száma 26·55%-kal (1934-ben 30·21%) volt több a keretmenetrendekben hirdetett teljesítménynél.

A menetrend szerinti átlagos bruttó kocsisebesség *évi átlagban* 1935. évre vonatkozólag 13 km/órát (1934-ben 12·86) tett ki a tartózkodási idő betudásával.

A forgalmi igazgatás az utazási sebességet csak a normál hétköznapi forgalom figyelembevételével állapítja meg és pedig rendszeresen 1932. év óta minden év december havának átlagában. A tiszta menetidők a bruttó menetidőknél kikerekített 8%-kal, de minimum 4 és maximum 8 perccel kisebbek, ezenkívül egyes viszonylatoknál csatolásra, illetve sorompó zárásokra még megfelelő idők vonattak le a bruttó menetidőből.

Utazási sebességek a földfeletti vonalakon a decemberi adatok alapján.

	Utazási sebesség		
Év	nappal	este	napi átlag
1935	14.058	15.483	14.199
1934	14.033	15.401	14.163
1933	14.074	15.362	14.191
1930	—	—	14.110
1929	—	—	14.064
1928	—	—	14.089
1927	—	—	14.160
1926	—	—	13.310
1925	—	—	12.645

Utazási sebességek a földalatti vonalon.

	Forgalmas időben	Kevésbbé forgalmas időben	Napi átlag
Mótorátszerelés előtt	13.819	15.793	14.041
1935. XII. hótól	17.087	19.227	18.425

Az 1932. év előtti utazási sebességek a lényegesebb menetidő változások alapján vannak visszaszámítva.

Az üzemvitel gazdaságosságát továbbra is fokozni és a takarékossági rendszabályokat a legmesszebbmenő mértékben érvényesíteni törekszik a vállalat. Mivel azonban a gazdasági viszonyok és az alacsony viteldíjak mellett a bevételek olymérvű növekedése, amely a vasútvállalat pénzügyi egyensúlyának biztosítására elegendő lenne, nem remélhető, ennélfogva már a lefolyt évben megkezdte a BSzKRt oly reformok előkészítését, amelyek a bevételek olyan arányú növelésére alkalmasak, hogy a bevételi többlet fedezetet nyujthasson a közlekedés fejlesztése érdekében nélkülözhetetlenül szükséges beruházásokból, valamint egyéb kötelezettségekből a vállalatra háruló terhekre és a vasútvállalat pénzügyi egyensúlyának helyreállítására.

Fontosabb változások a forgalmi üzemtervben. A forgalom lebonyolítása tekintetében a következő változások fordultak elő a vasútvállalatnál:

a) A 2-es viszonylat 1935. január 1-től csak a Rókus-kórház—Rudolf-tér útvonalon, míg az ugyanazon időponttól beállított 15-ös viszonylat Rudolf-tér—Vágány-utca között közlekedett.

b) A 11-es viszonylat 1935. június 25-től a Közvágóhíd—Török-utca útvonalon közlekedett. A Váci-úton a 11-es viszonylat kocsijait a 3-as viszonylat kocsijainak megszaporításával pótolta a vállalat.

c) 1935. augusztus hó 12-től kezdve a 7/a viszonylat megszűnt, a 4-es és 7-es viszonylat pedig csak Új Szent János-kórház, illetve Óbuda Flórián-tér és Nyugati-pályaudvar között közlekedett. A Nagykörúton a forgalmat a 6-os viszonylat látta el.

A BHÉV központi igazgatásának a BSzKRt-éval való egyesítése. Az ügyvitel egyszerűsítése és a munkaerők jobb kihasználása céljából 1935. május 31-én közös igazgatási szerződést kötött a vállalat a Budapesti Helyi Érdekű Vasút Részvénytársasággal. Ezáltal a szolgálati ágak és szakosztályok számát csökkenthette és a BSzKRt-nál 16, a BHÉV-nél pedig 31, összesen tehát 47 *A)* táblázati állást és pedig 2 igazgatói, 2 igazgatóhelyettesi, 4 műszaki főtanácsosi, 3 főfelügyelői, 1 műszaki tanácsosi, 6 felügyelői, 4 főintézői, 1 segédtitkár-orvosi, 1 irodatanácsosi, 8 főtiszti, 4 tiszti, 4 tisztviselőnői, 1 irodakezelői és 6 címzetes tisztviselői állást megszüntethetett, ami már az 1936. évben 130.000 pengő megtakarítással fog járni, idővel pedig évi 400.000 pengő megtakarítást fog eredményezni.

Kisszakaszhatárok változása. 1935. február hó 1-től kezdve az alábbi kisszakaszhatárok változtak meg a 40, 42, 43, 52-es viszonylatokon:

Régi határok	Új határok
Orczy-út	Orczy-út
Hungária-körút	Ceglédi-út
Mária Valéria-telep	Határ-út
Határ-út	

Az 50-es, 34-es viszonylatokban :

Régi határok	Új határok
Villám-út (MÁV Gépgyár)	Villám-út (MÁV Gépgyár)
Üllői-út—Hungária-körút sarok	Ceglédi-út
Mária Valéria-telep	Határ-út
Határ-út	

Kerékpárszámlálás. Október, illetve november hónapokban kerékpárszámlálást eszközölt a vasútvállalat reggel 5—8 óráig és 14—20 óráig a Budapest közigazgatási határa felé és onnan kifelé közlekedett kerékpárosok számának megállapítása céljából. E számlálások alkalmával mindkét irányban

a BSzKRt vonalai mentén napi átlagban 9.400
a BHÉV « « « « 9.280

kerékpár közlekedett, ami 300 munkanapra átszámítva 2,820.000 utasnak felel meg a BSzKRt és 2,784.000 utasnak a BHÉV viszonylatban, ami a BHÉV utasszám 11·6%-a.

Forgalom. Tarifa. Az utasforgalomnak az elmult évben mutatkozott kisebb mértékű emelkedése túlnyomó részben a kisszakasz-utasok számának növekedésében jutott kifejezésre. Némi emelkedés mutatkozott a BHÉV—BSzKRt átszálló-viszonylatban és a 2 pengős napijegyek kelendőségében is. Az elmult évben az üzemvitel gazdaságosságának fokozását szolgáló egyéb intézkedések mellett különös gondot fordított a vállalat a kocsikilométer-teljesítménnyel való takarékos gazdálkodásra. Ezt a célt szolgálta az 1935. évben kidolgozott, rövid és kevesebb számú viszonylaton alapuló közlekedési rendszer, amelynek egy részét a székesfőváros polgármesterének hozzájárulásával a mult év augusztus 12-én a Körúton kísérletképen már életbeléptette a BSzKRt.

Ez időpont óta a Körúton a 6-os viszonylat egymagában közlekedik, míg a 4-es és 7-es viszonylat útvonala a budai végállomásoktól csupán a Nyugati-pályaudvarig terjed, a 7/A viszonylat pedig megszűnt. Ez az intézkedés teljes mértékben megfelelt a hozzáfűzött várakozásoknak, amennyiben a viszonylatvezetés módosításával nemcsak a vonatok egyenletesebb járását és igénybevételét segítette a vállalat elő, hanem élénkebb közlekedés mellett az év második felében csupán ezen a vonalon mintegy 218.000 kocsikilométert sikerült megtakarítani.

A lefolyt esztendőben a viszonylatvezetésben a nagykörúti közlekedésnek fentemlített reformján kívül annyi változás történt, hogy a 2-es viszonylat január 1-étől csak a Rókus-kórház—Rudolf-tér útvonalon közlekedik, míg a Rudolf-tér—Vágány-utca között a forgalmat az új 15-ös viszonylat bonyolítja le. Ezzel az intézkedéssel a rendőrség a jármű- és villamosforgalomnak a pesti Margit-hídfőnél tapasztalt torlódásán kívánt enyhíteni.

A Berlini-téri hurokvágány létesítése céljából meg kellett osztani a 11-es viszonylat útvonalát. Ezért a mult év június 25-ike óta a 11-es viszonylat a Közvágóhíd—Török-utca útvonalon közlekedik, míg a Váci-úton a viszonylat elmaradását a 3-as relációban közlekedő vonatok sűrítésével pótolta a vállalat.

Az elmult év augusztus 15-étől kezdve a nagykörúti forgalom racionalizálásával kapcsolatban a 24 filléres átszálló- és 40 filléres tértijegyeket a földalatti vasút igénybevétele esetén is háromszori átszállásra érvényesítette a BSzKRt.

A Budai Hegypályán május 24-étől kezdve az eddig érvényben volt 16 filléres tértijegy helyett kisszakasz-rendszer lépett életbe olyképen, hogy az utazás ára úgy lejt- mint hegymenetben 6 fillér volt. Ez a tarifális intézkedés az utasforgalom, valamint a bevételek fejlődésére igen kedvező befolyást gyakorolt.

Energiagazdálkodás. A Révész-utcai áramfejlesztő telep október hó 31-én és november hó 1-én termelt áramot 103.000 kwó. mennyiségben. Ezenkívül a havonkint szokásos próbajáratások alkalmával még további 4000 kwó-t adott át a hálózatnak. Egyébként az egész év folyamán az áramfejlesztő telep — 2 kazánt állandóan melegen tartva — tartalékban állott.

Az energiaszükséglet legnagyobb részét 87,433.080 kwó-t a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaságtól vásárolta a vállalat. A Budapest Székesfőváros Elektromos Műveitől 5900 kwó-t, a Budapesti Helyiérdekű Vasutaktól a pestszenterzsébeti vonalak részére cseretáplálási alapon 885.790 kwó. egyenáramot vett át. Az év folyamán egyidejűleg a BHÉV külső Soroksári-úti vonalának 498.330 kwó. egyenáramot adott át a ferencvárosi alállomás.

A kocsikilométerenkinti fajlagos áramfogyasztás a következőleg alakult:

tramway-üzemben	64,260.190 / 179,089.217	=	0·813 kwó.
1934. évben 0·803 kwó.			
A földalatti vasútnál	1,246.960 / 954.831	=	1·307 kwó.
1934. évben 1·100 kwó.			
A vonatkilométerenkinti áramfogyasztás kitett tramvay-üzemben	64,260.190 / 48,368.236	=	1·33 kwó-t
1934. évben 1·24 kwó-t.			
A földalatti vasútnál	1,246.960 / 954.831	=	1·307 kwó-t
1934. évben 1·10 kwó-t.			

Az áramelosztás 11 alállomásról történik. Ezen alállomások között egyenáramú átkapcsolás létesíthető, miáltal szükség esetén egymás szakaszait kölcsönösen árammal tudják ellátni.

Áramátalakító berendezéseken 1935. évben a következő beruházások történtek:

A Damjanich-utcai áramátalakító alállomáson befejezést nyert a működtető, segéd- és műszervezetékek átszerelése.

A Kertész-utcai áramátalakító alállomáson 1934. évben megkezdett gyüjtősín átalakítási és ezzel kapcsolatos nagyfeszültségű kapcsolóberendezés átalakítási munkálatai elvégeztettek. Ezáltal lehetségessé vált két nagyfeszültségű kábel átvezetése és a Kertész-utcai székház pincéjében levő két saját és egy B. Sz. E. M. kábelcsatlakozásnak az alállomásra való közvetlen bevezetése. Ezzel kapcsolatban egy új kábelkapcsoló állomás felszerelése vált szükségessé, melynek munkálatai megkezdődtek.

Nagyobb géphibásodások és ezek rendbehozatalával kapcsolatos javítások a Révész-utcai és Kertész-utcai alállomáson fordultak elő.

A BHÉV 1935. évben energia szükségletének 99·3%-ot kitevő részét 17,517.206 kwó-t a Székesfőváros Elektromos Művektől és 0·7%-t 124.901 kwó-t a BSzKRt-tól vásárolta. Fenti energia mennyiségből vontatási és egyéb üzemi célra felhasznált 9,873.190 kwó-t (55·95%), eladott 6,226.897 kwó-t, míg a nem hasznosított energia 1,542.020 kwó (8·75%) volt.

Vasútépítés és pályafenntartás. A vállalat a felmerülő rendszeres pályakarbantartási munkálatokat állandóan elvégeztette. A vasútépítési tevékenység az építés alatt álló Horthy Miklós-hídon, valamint a kiszélesítés alatt álló Margit-hídon átvezető vonalak előmunkálatainak végrehajtására szorítkozott. A viszonylatok megrövidítésével kapcsolatban a terveket is elkészítette. E tervek egyike a Berlini-téri II. sz. hurokvágány — megépült és augusztus hó 12-én üzembehelyeződik. Ezzel kapcsolatban megszűnt a Vilmos császár-útnak és a Váci-útnak közvetlen összekapcsolása is. A Berlini-téri járdasziget átépült és a Nyugati pályaudvar érkezési oldala előtt új járdasziget létesült.

A Szemere-utcában a belső Lipótvárosi vonal vágányainak elbontása megkezdődött. A Dunaparton levő viadukt vonalrészen a vágányok alá gumi alátétek helyeztettek a rázkódás és az ezáltal előidézett zaj csökkentése céljából.

A pályafenntartási főműhely 1935. évben főképen hegesztési, házikészítmény gyártási és javítási, valamint pályatartozék s pályafenntartási szerszám és kellék javításával foglalkozott.

A BHÉV-nél hasonlóan a BSzKRt-hoz az 1935. év folyamán új vonal épült s e szolgálati ág tevékenysége a pálya és tartozékainak a forgalom zavartalan lebonyolítása érdekében szükséges programmszerű karbantartására szorítkozott.

Beruházási munka keretében áthelyezte a pestszenterzsébeti hurokvágánynak az Erzsébet-utcában levő részét. Ezzel kapcsolatban e vonalrész zúzottkő ágyazata és felépítménye teljesen megújíttatott, a sínek összehegesztettek és a vágányok közötti burkolat bitumenes felületi kezeléssel lett ellátva. Az üzemen kívül helyezett Kén-utcai teherpályaudvar vágányai elbontattak.

Magasépítmények létesítése és fenntartása. A Kertész-utcai áramátalakító melléképületére emeletet épített s az így nyert helyiségekbe a személyzet részére tartózkodó és mosdóhelyiséget rendezett be a vállalat. Az 1934. évben végrehajtott székház átalakítási munkálatainak folyamányaként az innen kitelepített asztalosműhelyt a Hungária-telepen megszüntetett mosoda helyiségébe telepítette át. A székházban levő vaslemez szemétégető kazánt a gyakori kiégések miatt falazott kazánná alakították át.

Damjanich-utcai telepen emeletráépítéssel a vegyészeti laboratórium részére tűzbiztos raktárt létesített, ugyanezen telepen lévő áramátalakító állomáson új transzformátor-cellákat épített és a kábelcsatornákat átalakította. A Kőbányai telepen a tűzcsapokhoz új vezetéket létesített. A közvágóhídi BHÉV állomáson 37·32 m² területen árusító pavillont épített. A Zuglói-telepen vassodronykerítéssel cserélte ki az elkorhadt fakerítést. A kelenföldi főműhelyben a fűtőberendezés kibővítése céljából 2 új kazánt állított fel s ugyanitt 23·35 m² területen a személyzet részére tartózkodó helyiséget létesített.

A Szépilonai telepen 55·43 m² területen a személyzet részére tartózkodó és egészségügyi célokat szolgáló helyiségeket létesített s az udvar felőli kocsiszín vizsgáló

aknáiban téglaburkolat helyett betonburkolatot készített. A Pálffy-utcai áramátalakító állomáson új transzformátor-cellákat épített a kábelcsatornák egyidejű átépítésével. A Margit-híd átépítésével kapcsolatban a Rudolf-téren 126·31 m² alapterületű kapcsolóházat épített a föld színe alatt.

Az igazgatóság székházának udvar felőli homlokzatát tatarozta, ezenkívül a földszinten, valamint az első és második emeleten levő irodákat és folyosókat festette, a Kertész-utca 14. sz. épület kivételével valamennyi ajtót és ablakot újra mázoltatta. Elvégezte az ugyanitt levő alállomás általános külső és belső tatarozását és ezzel kapcsolatban az összes vasszerkezetek újra mázolását.

A Kelenföldi telep műhelyeiben tatarozást eszközölt s egyidejűleg a lábazatokat újra mázolta, újra szigetelte a tekercselő műhely Shed-tetőzetét, új csatornatisztító aknákat létesített, a kezelő épület kéményeit átépítette, a műhelyek padlóburkolatát mintegy 400 m² területen megújította és a kocsiszín meghibásodott facement fedését kijavította.

A kelenföldi végállomás épületét kitatarozta és egyben megfelelő csatornázásról gondoskodott. A Szent Imre herceg-úti alállomás helyiségeit tatarozta. A Szépilonai telepen az állomási irodákat és a személyzet higiénéjét szolgáló helyiségeket tatarozta és újra festette. Hidegkúti-úton levő bérházakban több lakást átalakított, a konyhákat cementburkolattal látta el, a villanyvezetékeket a falba süllyesztette és a hibás vászonredőnyöket újjal pótolta. Ez utóbb említett két munkálatot a Csóka-utcai bérházakban is elvégezte.

Pálffy-utcai telep külső homlokzatát, valamint pincéit tatarozta és egyidejűleg a vízvezetéki és csatornahálózatot rendbehozta. A Zugligeti-úti lakóházakat tatarozta, a tetőcsatornákat kijavította és újra mázolta. Általános tatarozást végzett a zugligeti, Déli vasúti és Új Szent János-kórházi végállomás épületeken ; a Fő-téri személyzeti tartózkodó és indító helyiségeken, valamint a Széna-téren, Pestszenterzsébeti végállomáson és a Gubacsi-úton levő várócsarnokon.

Az Óbudai telepen kijavította a kezelőépület tetőzetének cserépfedését és bádogos munkáit, a lépcsőházat tatarozta, az állomásfőnöki lakást átalakította.

Az ugyanitt levő trolleybusz kocsiszínt, a műhelyeket, öltözőket, mosdóhelyiségeket tatarozta, a kocsiszín vasszerkezetét újra mázolta, továbbá a nem használatos kéményeket lebontotta.

A ferencvárosi telepen az áramátalakító alállomást, a II. és III. számú kocsiszínt ; az indító és kocsimesteri épületeket, valamint az öltözőhelyiségeket tatarozta, a régi személyzeti tartózkodókat átalakította. A kocsiszínekben a vizsgáló akna feletti padlózat téglapilléreit aláfalazással megerősítette. A csatornahálózatot rendbehozta. A pályafenntartási telepen a lakóépületet irodává alakította, a pinceraktárt átalakította, továbbá a személyzeti tartózkodókat, műhelyépületi irodákat és a mellékhelyiségeket tatarozta, valamint a telepet körülvevő kerítést rendbehozta.

Közvágóhídi telep műhelyeit és öltözőit tatarozta, a pincelépcső oldalfalait átépítette, a felesleges kéményeket lebontotta, továbbá 12 darab új idomvas ablakot szerelt fel. Általános tatarozást végzett a Baross-utcai telepen levő irodákon, hálótermeken és személyzeti tartózkodókon, a kocsiszínek padlózatának egy részét, valamint ezek bádogos munkáit megújította. Tatarozta a Baross-téri föld alatt elhelyezett személyzeti fürdő és tartozkodó helyiségeket.

A Damjanich-utcai kocsiszín műhelyét és személyzeti helyiségeit tatarozta. A vizsgálóaknák tégla padozatát betonpadozattal cserélte ki és a zord időjárás ellen való védelem céljából új kapuszárnyakat létesített, a palatetőket és bádogos szerelvényeket átjavította. A pályafenntartási raktár- és irodahelyiségeket tatarozta, a famenyezeteket és berendezési tárgyakat újra mázolta. A lakóház lépcsőházát, valamint a vonalkirendeltség irodáit kifestette.

Hungária-telep kezelő és lakóépületének homlokzatát tatarozta, a lakóépületrész folyosóit festette és mázolta, a betonkerítést rendbehozta, továbbá a kocsiszín kapuszárnyait megújította. A Sporttelepen létesített új állóhelytribűnhöz vasbetonlépcsőket és támfalakat épített, valamint az egészségügyi helyiségeket s azok berendezését rendbehozta. Kijavította és újra mázolta az új Köztemetői végállomáson levő favárócsarnokot. Városliget végállomás leszámoló- és személyzeti tartózkodóhelyiségeit tatarozta és festette, a lábazatokat, valamint a berendezési tárgyakat újra mázolta. A viadukt vasút vaskorlátjait újra mázolta s az alatta levő raktárak műkőburkolású oldalfalait tatarozta. A Zuglói telepen a kocsiszín padlózatát rendbehozta s a pályafenntartási laktanya helyiségeit tatarozta.

A kőbányai kocsiszín palatetőzetét s a deszkakerítését kijavította. Aréna-úti telepen az összes helyiségeket tatarozta, részben újra festette, a műhelyek padlózatát rendbehozta s a műhelyek facement és kátrány fedését kijavította.

A Révész-utcai telep gép- és kazánházát, valamint a személyzet részére szolgáló helyiségeket tatarozta, a vastetőszerkezeteket újra mázolta, az irodákat, folyosókat, lakást, lépcsőházat újra festette, a gyárkéményt megjavította és a villámhárító berendezést, valamint a bádogosmunkákat rendbehozta.

A Kő-téri központi kapcsolóházban kisebb javításokat eszközölt.

Újpesti telepén a pályafenntartási épületet kívülről tatarozta.

A Helyiérdekű vasutakon eszközölt beruházási munkák a következőkből állottak.

Angyalföldi telepén elvégezte a kocsiszínek, műhelyek, irodák és raktárak általános tatarozását, valamint a fenti helyiségek és a lakóépület ajtóinak és ablakainak, továbbá az összes vaskapuknak újra mázolását. Az áramátalakító pincéjének tatarozásával kapcsolatban a magasfeszültségű cellákat talajvíz ellen elszigetelte.

Az Angyalföldi aluljárót tatarozta, a tartópilléreket alábetonozta és a vasszerkezeteket újra mázolta.

Újpesten az Aradi-utca 7. és 9. sz. házak cseréptetőit és a bádogosmunkákat rendbehozta, a Tél-utca 9. sz. lakóházában a villanyvezetékeket a falba süllyesztette s a lakásokat tatarozta, a Mária-utca 19. sz. lakóházon általános tatarozást végzett, a tetőket kijavította s az ajtókat és ablakokat újra mázolta.

Általános belső tatarozást végzett a rákospalotai végállomás épületén. Kisebb tatarozási munkákat végzett ezenkívül a Kassai-utca 2. sz., Ősz-utca 11. sz. bérházakon, Béke-utca 20. sz. pályaőri lakáson és az Anonymus-utca 24. sz. őrházon.

Az Árpád-út 9. sz. lakóházon 5 lakást tatarozott. A megyeri 87-es viszonylat végállomási épületén általános külső és belső tatarozást végzett.

Kispesti telepén tatarozta a fényezőműhelyt és az öltözőket, a kocsiszín hibás padlózatát kijavította, az épületek tetőzetét, valamint a telep csatornahálózatát rendbehozta. Az ugyanitt levő alállomás összes helyiségeit tatarozta. A Szent István-

kórháznál levő személyzeti épületen, valamint az Üllői-út és Szent Imre herceg-út sarkán levő várócsarnokon, továbbá a gróf Tisza István-utca 1. sz. lakóépületen általános tatarozást végzett. Az Üllői-út 127. sz. telepen a lakóépület egy részét irodává alakította át, az üvegraktárt átépítette, az elkorhadt fakerítést, továbbá a vízvezetéki nyomócsöveket megújította.

A budapest—szentendrei vonal mentén több épületet tatarozott és Szentendrén a raktár részére fafészert emelt.

Felsővezeték. Kábelhálózat. A felsővezeték-hálózat rendszeres fenntartási munkálatain kívül az elmult évben befejeztetett a BÚR-vasút hálózatán a tápvezetékek megerősítésének már több éve folyó munkálata, megépült a Berlini-téri hurokvágány felsővezetéke és jelzőberendezése s az Erzsébet-körút és Wesselényi-utca sarkán az autobuszforgalom biztonságának fokozása céljából térközjelző szereltetett fel. Több vonalon összesen 490 elavult csőoszlop hasíttatott és szögvasoszlopokkal cseréltetett ki. A Jászberényi-úton levő hurokvágánynál elektromos árammal működő váltó épült be, a fogaskerekű vasút részére pedig akkumulátortöltőberendezés létesült.

A nagyfeszültségű kábelhálózat megerősítésére a Kő-téri központi kapcsolóháztól a népligeti nagyfeszültségű kapcsolóházig 2, egyenkint 8330 méter hosszúságú új 10.000 Voltos kábelt fektetett le a vasútvállalat s egyik kábelt a népligeti kapcsolóháztól 5100 méter hosszúságban kispesti telepéig vezette.

A kábelhálózat a Margit-híd átépítésével kapcsolatban ezen az útvonalrészen megfelelően felújíttatott.

A ferencvárosi tápkörzet áramvisszavezetésének tökéletesítése céljából az Üllői-úton 2, egyenkint 500 méter hosszú kábel létesült.

A BSzKRt és a kezelésében álló vasutak jármű állományát az 1935. év végén az alábbi kimutatás tünteti fel a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút, Budai Hegypálya és Trolleybusz nélkül.

1. Kétmótoros személyszállító jármű		918
Ebből :		
a) távkapcsolható középbejárós	48	
b) « végperronos	2	
2. Személyszállító pótkocsi		642
Ebből :		
a) középbejárós	50	
b) középbejárós távkapcsolható	27	
c) végperronos távkapcsolható	1	
3. Egymótoros személyszállító kocsi		186
Ebből :		
a) középbejárós	64	
b) sínautó	4	
4. Mótoros teherkocsi		64
5. Teherpótkocsi		115
6. Különleges jármű (hókotró stb.)		145
7. Földalatti vasút (Személyszállító jármű)		20
Összesen		2.090

A járművek száma 1935-ben 13 sóhintő és 4 sárhordó kocsival csökkent.

A BHÉV és a kezelésében levő haraszti-ráckevei helyiérdekű vasút járműállományáról az 1935. év végén az alábbi kimutatás számol be:

1.	Gőzmozdony	8
2.	Diesel villamos mozdony	1
3.	Villamos mozdony	26
4.	Motoros személyszállító jármű	115
	Ebből: távkapcsolható ... 40	
	pótkocsiként használt leszerelt motorkocsi 7	
5.	Pótkocsi	235
6.	Teherkocsi	265
	Ebből: nyitott ... 209	
7.	Posta- és poggyászkocsi	6
8.	Különféle jármű	18
	Összes járművek száma	674

Járműbeszerzés és fenntartás. A budai és pesti járműfenntartási főműhelyek végzik az összes járművek nagyobb karbantartási munkálatait, kivéve a Szentlőrinci vasút régi járműállományából származó kocsikat és a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút járműveit.

Működésük az alábbi öt főcsoportra osztható:

1. főjavítás,
2. javítás,
3. fővizsgálat,
4. fényezés,
5. házikészítmények gyártása és javítása.

Főjavításon átment kocsik a villamos berendezés, kocsiszekrény, kocsialváz és futómű szükségesmérvű szétszerelése alkalmából vizsgáltatnak meg, átjavíttatnak, illetve átalakíttatnak. A főjavításon átment járművek száma az 1935. évben 592-re csökkent az 1934. évi 613 teljesítménnyel szemben (—3·4%).

A kocsik futójavítása alatt az egyes szerkezeti részeken, illetve berendezéseken végzett javítás, átalakítás és a sérült kocsik kijavítása értendő. A futójavítások száma 1935-ben 374 volt, szemben a mult évi 632-es teljesítménnyel (— 41%).

A folyó évben a főműhelyek a kocsikon fővizsgálatot is eszközöltek, mely munkálat elvégzését 1934. évben vették át a kisebb felkészültséggel bíró kocsiszíni műhelyektől. E munkálatok alatt értendő előre felállított terv szerint a járművek villamos-, fék-, valamint futószerkezetének — általában félévenkint — eszközölt felülvizsgálata, mely alkalommal az elhasználódásnak nagyobb mértékben kitett alkatrészek kijavíttatnak, illetve cseréltetnek. Fővizsgálatot 478 járművön végeztek a főműhelyek az 1935. évben, mely az előző évhez viszonyítva 72%-os emelkedést jelent.

Fényezésen, illetve a részleges fényezésen átmennek a fő- és futójavított, illetve fényezésre beutalt kocsik. A fényezési teljesítmény 1935-ben 578 volt, a mult évi 531-gyel szemben (+8·8%).

A főjavítási teljesítményben beállott csökkenés azon takarékossági törekvés következménye, hogy figyelemmel a járművek jelenlegi állapotára, a főjavítások esedékességének ideje kb. 30 hónapra növeltetett. Ezen intézkedés lehetővé tette

a főjavításoknál elért megtakarítások mellett, hogy a főműhelyek a fővizsgálatok elvégzését a kocsiszíni műhelyektől még fokozottabb mértékben vegyék át, mint ahogy az az elmult évben történt.

Fenti rendszeres járműkarbantartási munkálatokon kívül az alábbi rendkívüli munkálatokat végezték el a főműhelyek a beruházási, illetve fenntartási számlák terhére.

Akkumulátoros sínféket szereltek fel 30 »K« típusú kocsira a sínfékeknek az üzemáramtól és a motorok állapotától való függetlenítése céljából. 2 db. D. 84 w. típusú egyrészű öntött motorházzal bíró motort építettek be. Áramvisszanyerő (rekuperáló) berendezéssel szerelték fel a 2806. sz. kocsit. A forgalom gyorsaságának és biztonságának fokozása céljából 40 »K« típusú motorkocsit, valamint 30 »M« típusú, 18 R_2, típusú és 12 R_3 típusú, összesen 60 pótkocsit a járművek indításával kapcsolatos fényjelző berendezéssel láttak el.

A járműveknek egysíkban mozgó lecsapó perronajtókkal való felszerelését az 1935. évben 44 »S« típusú és 23 »V« típusú motoros járművön végezték el.

A rendszeres fenntartási munkálatokkal egyidejűleg a következő átalakításokat, illetve újításokat eszközölték a főműhelyek a járműveken.

60 kocsi fékszerkezetét átalakították. 17 kocsira külső síma perron- és oldal vas-díszlécet szereltek fel. 54 darab áramkapcsolót (kontrollert) átalakítottak. 136 kocsit világítási szarvasfőbiztosítékkal láttak el. 45 kocsin a kézi homokozót átalakították és a perron jobb oldaláról annak baloldalára szerelték át. 56 kocsit világítási burkoló szekrénnyel láttak el. 28 kocsin patkóalakú vészkikapcsolót szabványos késes kapcsolóval cseréltek ki. 10 kocsin olajfogót és olajvisszavezetőt alkalmaztak. 25 kocsin alátétet építettek be a leszerelhető vezérszelephez. 6 kocsi oldalablakait leszerelhető gumiütközővel látták el. 89 kocsin a szellőzőablakokat átalakították. 141 kocsi tolóajtóinál rúgós felfüggesztés helyett görgős felfüggesztést alkalmaztak. 13 kocsira szabványos menetlevéltartót szereltek fel. 6 BLVV kocsit tető- és oszlopmerevítéssel láttak el. 20 kocsin megújították az oldal- és sarokoszlopokat. 40 kocsi SS 907 típusú áramkapcsolóját módosították. 131 kocsi világítását szabványosították. 4 mozdonyt D. 80 típ. áramkapcsolóval szereltek fel. 5 mozdony világítását átalakították. 7 nyitott teherkocsira körülfutó életmentőt szereltek fel.

A vágóhídi, cinkotai és budafoki vonalakra beosztott járművek mechanikai berendezésének főjavítását az illető vonal járműjavító műhelye végzi. A szentendrei vonalon közlekedő járművek mechanikai berendezésének főjavítása a cinkotai műhelyben, kisebb javítása a szentendrei műhelyben történik. A villamos berendezés főjavítását és az összes többi fenntartási munkálatokat a kocsiszínek segédműhelyei eszközlik.

A motorforgórészek javítását és újratekercselését a csepeli villamos műhely látja el.

A teherkocsik főjavítása a közvágóhídi és szentendrei műhelyekben, futójavítása pedig a szentendrei és cinkotai műhelyekben, történik.

Főjavítás alkalmával az előzetes javítási terv alapján beutalt járműveken az alvázat, kocsiszekrényt, futóművet, fékberendezést, valamint a villamos berendezést szétszerelik, megvizsgálják, a hibás és kopott alkatrészeket kijavítják, illetve

újjal pótolják. 1935. évben a személyszállító járműveken eszközölt főjavítások száma 235 volt az 1934. évi 241-gyel szemben (— 2·5%). Javításnál a szükséghez képest kisebb mértékű szétszereléssel teszik hozzáférhetővé a fontosabb, nagyobbfokú elhasználódásnak kitett alkatrészeket és végzik el a megfelelő javításokat, illetve pótlásokat.

Személyszállító jármű-fényezések (teljes és félfényezés) száma 217 volt 1935. évben, mely az előző évi 220-hoz viszonyítva 1·4%-os csökkenést mutat.

A BHÉV javítóműhelyek 1935. év folyamán beruházási munkát nem végeztek.

A Beszkárt főműhelyek járműjavítási és fényezési teljesítménye az 1932—1935. években.

A végzett munka megnevezése és jármű		1932.	1933.	1934.	1935.
			években		
Főjavítás:					
személy	motorkocsin	474	441	407	315
	pótkocsin	243	273	121	188
egyéb	motorkocsin	26	22	24	42
	motornélküli kocsin	42	29	61	47
	Összesen	**785**	**765**	**613**	**592**
Javítás					
személy	motorkocsin	169	217	504	238
	pótkocsin	48	29	25	106
egyéb	motorkocsin	55	49	89	27
	motornélküli kocsin	42	29	14	3
	Összesen	**314**	**324**	**632**	**374**
Fényezés (Teljes és félfényezés.)					
személy	motorkocsin	440	369	342	313
	pótkocsin	240	263	124	197
egyéb	motorkocsin	25	8	13	34
	motornélküli kocsin	33	24	52	34
	Összesen	**738**	**664**	**531**	**578**

A Beszkárt főműhelyek fegyverzet (motorforgórész) teljesítménye az 1932—1935. években.

A végzett munka megnevezése	1932.	1933.	1934.	1935.
		években		
Járművön levő motorok fegyverzetei				
újratekercselés	574	498	452	363
javítás	1.843	1.641	1.577	1.828
Műhelyüzemi motorok fegyverzetei				
újratekercselés	22	40	31	24
javítás	68	80	77	107

A Bhév. járműjavítási és fényezési teljesítménye az 1932—1935. években.

A végzett munka megnevezése és jármű	1932.	1933.	1934.	1935.
		években		
Főjavítás:				
Gőzmozdony	5	5	5	3
Diesel-mozdony	—	—	—	1
Villamosmozdony	10	10	11	8
Motorkocsi	61	54	69	67
Pótkocsi	105	125	156	156
Teher- és egyéb jármű	70	62	130	75
Összesen	**251**	**256**	**371**	**310**

A végzett munka megnevezése és jármű	1932.	1933.	1934.	1935.
	években			
Javítás:				
Gőzmozdony	2	1	1	1
Diesel-mozdony	—	—	1	—
Villamosmozdony	—	6	4	3
Motorkocsi	5	25	8	4
Pótkocsi	28	40	6	7
Teher- és egyéb jármű	82	97	72	82
Összesen	**117**	**169**	**92**	**97**
Fényezés:				
Gőzmozdony	—	—	—	—
Diesel-mozdony	—	—	—	1
Villamosmozdony	9	15	11	7
Motorkocsi	61	72	68	67
Pótkocsi	105	153	140	142
Teher- és egyéb jármű	33	26	91	51
Összesen	**208**	**266**	**310**	**268**

A csepeli villamosműhely fegyverzet (motorforgórész) teljesítménye az 1932—1935. években.

A végzett munka megnevezése	1932.	1933.	1934.	1935.
	években			
Járműhajtó motorok fegyverzetei:				
újra tekercselés	28	43	37	37
javítás	18	24	13	19
Jármű segédmotorok fegyverzetei				
újra tekercselés	101	62	55	26
javítás	15	12	14	4
Műhelyüzemi motorok fegyverzetei				
újra tekercselés	2	1	1	1
javítás	—	1	1	—

Vontatási szolgálat. A vontatási szolgálat feladatkörébe tartozik az utasszállító járműveknek kocsiszíni tárolása (garazsírozása), valamint azoknak üzemképes állapotban tartása és a forgalom rendelkezésére bocsátása. Az összes teherszállító és egyéb nem személyszállításra szolgáló járművek tárolását és gondozását nagyrészt az ezen szolgálati ághoz tartozó »szállítási kirendeltség« végzi el. E szolgálat keretében történik a járművek rendszeres tisztogatása és kenése, valamint a forgalom közben előforduló kisebb meghibásodások helyszíni (vonalkirendeltség), illetve kocsiszíni kijavítása. A kocsiszínekben eszközlik a járművek időszakonkinti rendszeres vizsgálatát, illetve fővizsgálatát, mely alkalommal a futómű, vonó- és ütközőkészülék, a légfék, valamint az elektromos berendezés kisebb-nagyobb mértékű szétszerelésével azok alkotóelemeit alaposan megvizsgálják és a kopottakat vagy meghibásodottakat kijavítják, illetve újjal pótolják.

A járműfenntartás gazdaságosabbá tétele céljából — egyes kocsiszínek járműveinek fővizsgálati munkálatait a főműhelyek végezték el az 1935. évben még fokozottabb mennyiségben, mint az előző évben.

Egyes kocsiszínekben (kispesti, fogaskerekű) járműfőjavítási munkálatokat is végeztek.

A vontatási szolgálat keretében különféle műszaki kísérleteket folytattak, melyek közül az elmult év folyamán számos kísérlet végleges eredményre vezetett.

A helyérdekű vasutaknál ugyancsak a vontatás látja el a vonójárműveket vonalszemélyzettel és e szolgálat keretében történik a járművek tárolása, szerelvények összeállítása s azoknak üzemképes állapotban a forgalom részére való rendelkezésre bocsátása.

Az állandó üzemképesség ellenőrzése céljából a járművek négy naponkint a kocsiszínben részletes nappali vizsgálaton mennek át, mely alkalommal a kisebb javításokat, pótlásokat eszközlik s ugyanakkor történik a személyszállító kocsik rendszeres tisztántartása és kenése is. A kocsiszíni műhelyek végzik ezenkívül a villamos berendezés főjavítását, valamint az átalakítási munkálatokat is, melyekről a járműfenntartási tevékenységnél említés történt.

A Beszkárt kocsiszínek befogadóképessége és a telepeken tárolt személyszállítókocsik száma.

Folyószám	A telep neve	Kocsiszínek száma	Befogadóképessége	Telepen tárolt személykocsik száma			
				motor	iker	pót	összesen
1.	Angyalföld (BŰR)	2	83	64	—	34	98
2.	Aréna-út (FAV)	1	20	20	—	—	20
3.	Baross	4	200	112	20	84	216
4.	Damjanich	3	70	60	—	38	98
5.	Ferencváros	3	180	112	—	102	214
6.	Hungária	1	168	94	—	34	128
7.	Kelenföld	1	146	96	—	55	151
8.	Kispest (BLVV)	1	147	46	98	12	156
9.	Kőbánya	1	42	43	—	15	58
10.	Közvágóhíd	1	48	42	—	33	75
11.	Óbuda	1	56	50	—	22	72
12.	Szépilona	3	106	81	—	51	132
13.	Száva-utca	1	150	11	—	62	73
14.	Újpest	2	87	55	—	48	103
15.	Zugló	2	190	52	64	52	168
	Összesen	**27**	**1.693**	**938**	**182**	**642**	**1.762**

A Bhév. kocsiszínek befogadó képessége és a tárolt járművek száma.

Üzem és vonal	Telep	Kocsiszínek		Járművek száma			
		száma	befogadóképessége	mozdony	motorkocsi	pótkocsi	összesen
Gőzvontatás:							
Budapest—Ráckeve	Vágóhíd	1	4	8	—	—	8
	Ráckeve	1	2				
Villamos vontatás:							
Budapest—Dunaharaszti	Vágóhíd	1	9	9	26	77	112
	Dunaharaszti	1	6				
Budapest—Gödöllő	Cinkota	1	56	7	37	[1] 61	105
	Gödöllő	1	9				
Budapest—Szentendre	Szentendre	1	24	8	18	[2] 53	79
Budapest—Budafok	Budafok	2	50	3	27	51	81
	Összesen	**9**	**160**	**35**	**108**	**242**	**385**

[1]) Ebből 2 pótkocsiként használt leszerelt motorkocsi.
[2]) « 5 « « « «

A vontatási telepeken egyébként az 1935. év folyamán az alábbi fontosabb fenntartási munkálatokat végezték el:

A javítás neme	Motorkocsi	Ikerkocsi	Pótkocsi	Összesen
a) *BSzKRt telepein.*				
Fővizsgálat	341	80	332	753
Vizsgálat	4.152	798	2.399	7.349
1 napos kocsiszíni javítás	11.831	2.640	4.211	18.682
2 « « «	392	—	77	469
Kerékpárcsere	720	60	172	952
b) *A kispesti telepen.*				
Főjavítás	12	56	—	68
Javítás	4	1	—	5
Fényezés	4	30	—	34

napos javítást végeztek.

A járművek fékezése alkalmával elvesztett energia visszanyerésére (rekuperáció) vonatkozó tanulmányok alapján sikerült olyan, aránylag olcsó rekuperáló berendezést terveznie a vállalatnak, amely a kísérletek szerint a járművek által felvett energiának egy részét visszaadja az elosztó hálózatba. Ilyen módon az utazási sebesség növelése által megkívánt energiatöbblet fedezetet talál.

Áramvezetés. Az áramelosztás vezetékrendszere rendeltetésének megfelelően két főcsoportra osztható:

1. áramtáplálási vezeték rendszerére,
2. munkavezeték rendszerére.

Az első csoportba tartoznak azok a kábelvezetékek, melyek a BSzKRt alállomásaihoz a Kőtéri kapcsolóházból, illetve a Révész-utcai áramfejlesztő telepről vezetik a magasfeszültségű forgóáramot az egyes áramátalakító alállomásokhoz. A BHÉV alállomásai Elektromos Művektől kapják az energiát és pedig a gödöllői vonal részére a cinkotai áramátalakító állomáson, a vágóhídról kiágazó vonalak részére az Elektromos Művek Lackovich-utcai kapcsolóházában, a budafoki vonal részére az Elektromos Művek kelenföldi telepén és a szentendrei vonal részére pedig a filatorigáti alállomáson. Ide tartoznak még továbbá azok az egyrészt földalatti, másrészt földfeletti kábelek is, melyek az áramot a munkavezetékekbe vezetik.

A munkavezetéknek, vagyis a közvetlen fogyasztott áram vezetékrendszerének hosszúsága általában a vágányfolyóméter hosszal azonos; ahol kettős munkavezeték van alkalmazva, ott a hosszúság kétszeresen számítódik.

Az áramelosztási szolgálat az alábbi munkálatokat végezte el az 1935. évben.

A Kő-téren levő központi kapcsolóházból a Népligetben levő nagyfeszültségű kapcsolóházig a hálózat megerősítésére két egyenként mintegy 8330 méter hosszú és 3×95 mm² páncélos ólomkábelt fektettek. E kábeleket össze fogják kapcsolni üzembiztonság céljából a Rudolf-téren építés alatt álló földalatti elosztóállomással és a felszerelés alatt álló Kertész-utcai nagyfeszültségű kapcsolóhelyiséggel. Az egyik kábelt a kispesti áramátalakító alállomáshoz mintegy 5130 m. hosszúságban (ugyanolyan keresztmetszettel) tovább vezették. E kábelt — mely mintegy 13·5 km hosszúságban köti össze a kispesti alállomást a Kő-téri központi kapcsolóházzal és amely Kispest, valamint vidéke évről-évre növekvő energiaszükségletének továbbítására szolgál, még az év folyamán üzembe is helyezték.

A Margit-híd átépítésével kapcsolatban az úttest, valamint az aluljárók alatt 3 facsatornában elhelyezett kábeleket egy vasszerkezetű csatornában egyesítve helyezték el a következő módosításokkal: 3 db 3×95 mm² 10.000 voltos kábelt, melyek a budai alállomások táplálására szolgálnak, újjal pótoltak s 1 db ugyanilyen méretű kábelt helyeztek el az építés alatt álló Rudolf-téri kapcsolóhelyiség és a Pálffy-téri alállomás összekapcsolása céljából. Eltávolították a már évek óta üzemen kívül helyezett 2 db 3×130 mm²-es 550 voltos kábelt.

A Margit-híd alatt létesített új kábelcsatornában a gyalogjárók alul eltávolított egyenáramú kábelek pótlására mintegy 1000—1000 méter hosszúságban 4 db 600 mm²-es, 1 db 500 mm²-es és 1 db 310 mm²-es kábelt helyeztek el.

A ferencvárosi alállomás táplálási körzetében az áramvisszavezetést megerősítették oly módon, hogy az Üllői-úton a Hungária-körúttól kifelé és befelé mintegy 500—500 m hosszúságban használt 3×130 mm²-es kábelt fektettek le.

Tűzvédelmi szolgálat. Befejezést nyert a vasút összes telepein a tömlőknek és sugárcsöveknek az országosan egyesített tűzoltó szabványméretre való kicserélése, azonkívül valamennyi telep kézi és vegyi oltókészülékének rendbehozásával kapcsolatban berendezkedett ezeknek saját műhelyében való töltésére.

A tűzvédelem tökéletesítése kisebb munkálatok elvégzését tette szükségessé az Aréna-úti, Asztalos Sándor-utcai, Angyalföldi, Kispesti és Fogaskerekű vasúti telepeken.

Az elmult év folyamán a BSzKRt telepein 14, az Autobuszüzemnél 30, összesen 44 kisebb arányú tűzeset fordult elő, melyek eloltását nagyobbrészt a vasút saját kiképzett személyzete végezte és csak 6 esetben kellett a székesfőváros tűzoltósága segítségét igénybevenni.

Az előfordult tűzesetek keletkezését az alábbi okok idézték elő:

20	esetben	villamos vezeték, illetve villamos mótorhiba
8	«	fékdob felmelegedése,
3	«	kipufogó csőben lerakódott olaj,
3	«	karburátorégés
1	«	benzincsőtörés,
1	«	szelepfennakadás,
1	«	tömítetlenség okozta benzincsepegés,
1	«	kályhatúlfűtés,
3	«	olajosrongy öngyulladás,
1	«	napsugár,
2	«	villámcsapás.

Összesen: **44** eset.

Az anyaggazdálkodás racionalizálása. Az üzemvitel gazdaságosságának fokozását célzó intézkedéseinek végrehajtását a folyó évben is eredményesen folytatta a vállalat. Az anyagkészletben lekötött tőkét az Anyaggazdálkodási Szabályzat életbeléptetése óta eltelt két év alatt több mint 1,100.000 pengővel csökkentette. A lefolyt évben felhasznált anyagok értéke több mint kétszerese volt az év végén raktáron levő készletek értékének, vagyis az anyagba fektetett tőkét csak félévi kamat terhelte. Az Anyaggazdálkodási Szabályzatot az elmult év folyamán az érdekkörükbe tartozó valamennyi közlekedési vállalatnál életbe léptette a BSzKRt.

Hirdetésügy. A vállalat hirdetési üzletének pénzügyi eredménye a rossz gazdasági viszonyok következtében az előző évhez képest némileg kedvezőtlenebbül alakult. Az üzletmenetet a fennforgó nehézségek ellenére is törekszik fellendíteni, e téren azonban lényegesen kedvezőbb eredményt csak a gazdasági helyzet javulásával remélhet.

Tarifaváltozások az 1935. évben. A földalatti vasúton 1935. évi augusztus 15-től kezdve a 24 filléres átszálló és 40 filléres tértijegyek e vasút igénybevétele esetén is háromszori átszállásra érvényesek.

Május hó 24-től a 3 A jelzésű autobuszokon a Krisztina-tér és Ferenc József-tér között 16 filléres viteldíj lépett életbe.

November hó 24-től a 3 A viszonylathoz hasonlóan a Krisztina-térről az Alagúton-át a Clark Ádám-térig, illetve a Ferenc József-térig, valamint a Clark Ádám-térről a Ferenc József-térig és vissza közlekedő viszonylatokon is életbelépett a 16 filléres viteldíj.

A BARt kezelésében levő vonalakon február hó 15-től:

A szakaszutak viteldíja 16 fillérben, két szakasz viteldíja együtt 24 fillérben, három szakasz együtt 32 fillérben, négy vagy ennél több szakasz viteldíja együtt 40 fillérben lett megállapítva.

Az átszállójegyeket illetőleg: a 32 filléres jegyek érvényessége változatlanul a mai határpont, tehát a 20., 24. és 25-ön a főváros határa, a 21-es viszonylaton a Kvassay-zsilip és a 22-es viszonylaton a Kuruclesi-út.

Az ezen a határon túl utazók átszálló viteldíja szakaszonkint nyolc fillérrel emelkedik, tehát 40—48—56 fillér.

A Budai Hegypályán 1935. május 24-től kezdve a 16 filléres tértijegy megszűnt és úgy lejt, mint hegymenetben a viteldíj egy-egy kisszakaszjegy. A bérlet- és kedvezményes füzetjegyek továbbra is érvényben vannak.

A BSzKRt-nál az 1935. évben érvényben volt viteldíjak.

A jegy megnevezése	BSzKRt vonalain	Átszállójegy a Bhév Pest-szenterzsébet vonalaira	Átszállójegy a Bhév többi vonalaira
Kisszakasz	—·06	—	—
Szakasz	—·16	—	—
Gyermek	—·12	—·12	—·20
Átszálló	—·24	—·24	—·36
Menettérti			
gyermek	—	—	—·36
felnőtt	—·40	—·48	—·64
Vonal \ Szentlőrinc Szarvascsárda	—·16	—	—
Kiegészítő / Vecsés között	—·10	—	—
Napijegy	2·—	—	—
Hetijegy			
tanuló és tanonc	1·68	1·76	2·40
kültelki	2·24	—	—
felnőtt	2·80	2·80	3·92
bérlet	3·50	—	—
Bérletjegy			
fénykép nélkül	44·80	—	—
fényképpel \ tanuló	—	—	[1]) 6·40
fényképpel / felnőtt	36·—	—	[1]) 4·80

[1]) Csak BSzKRt részesedés.

Az Autobuszüzemnél az 1935. évben érvényben volt viteldíjak.

A jegy		
megnevezése	ára	érvényessége
Szakaszjegy	—·06	Két kisszakasz érme a 7. vonalon és 1—1 kisszakaszérme a 11. vonal I., II., III. és IV. szakaszán és a 19. vonalon
	—·10	A 17. vonal I. és II. szakaszán
	—·16	A 2. vonal IV. szakaszán 4. « III. és IV. szakaszán 5. « VII/a szakaszán 8. « II/a és II/b szakaszán 9. « I/a szakaszán 10. « I. és II. szakaszán 14. « I/a és VI/a szakaszán 15. « III/a szakaszán 16. « II/a szakaszán 18. vonal I., II. szakaszán 20. « I., II. és III. szakaszán 21. « I., II. és III. szakaszán 22. « II., III. és IV. szakaszán 23. « I. és II. szakaszán 24. « I., II. és III. szakaszán 25. « I., II., III. és IV. szakaszán 26. « I. szakaszán
	—·24	A főváros határán belül : a 22. vonal I. szakaszán és 26. vonal II. és III. szakaszán
Vonaljegy	—·24	A 20. vonal I., II. és II., III. szakaszán együtt 21. « I., II. és II., III. « « 22. « II., III. és III., IV. « « 23. vonalon 24. vonal I., II. és II., III. « « 25. « I., II., II., III. és III., IV. szakaszán együtt
	—·30	A főváros határán belül
	—·32	A 20., 21. és 24. vonalakon 22. vonal I., II. és II., III., IV. szakaszán együtt 25. « I., II., III. és II., III., IV. szakaszán együtt
	—·40	A 22. és 25. vonalakon
Átszállójegyek	—·32	Háromszori átszállásra a *főváros határán belül*, a 21. vonalon a Zsilipig és a 22. vonalon a Kuruclesi-útig
	—·40	Háromszori átszállásra a 20. és 24. vonalon a végállomásig : a 21. vonalon a Kereskedelmi kikötőig a 22. « az Erzsébet-nyaralóig a 25. « Rákospalotán a Wesselényi-utcáig
	—·48	Háromszori átszállásra a 21. és 25. vonalakon a végállomásig és a 22. vonalon a Szanatóriumig
	—·50	Az Sz., B., L. vonalakra kétszeri átszállásra és a T. vonalra háromszori átszállásra a *főváros határán belül*
	—·56	Háromszori átszállásra a 22. vonal végállomásáig
	—·60	Háromszori átszállásra az A., O., R. és R/a vonalakra
Egységes viteldíj	—·40	A H., F., Ü., R., RA., Z., KP., PE., PL., OB. és az RP. vonalakra
	—·60	Az A. és O. vonalakon háromszori átszállással az 1—18. vonalakra

A Svábhegyi Fogaskerekű Vasútnál az 1935. évben érvényben volt viteldíjak.

Svábhegyi Fogaskerekű Vasút.

Jegytípus	A jegy ára pengőben II. o.	III. o.
Menettérti jegy	—·90	—·70
Lejtmeneti «	—·40	—·30
Hegymeneti «	—·60	—·50
Gyermek tértijegy	—·30	—·24
Adalak—Svábhegy hegy- vagy lejtmenet	—	—·20
Városkút—Művészút hegy- vagy lejtmenet	—	—·20
Városmajor—Erdei iskola csak hegymenetben	—	—·30
Turistajegy, vasár- és ünnepnap reggel 8 óráig induló vonatokon csak hegymenetben	—	—·24
Svábhegy—Széchenyihegy hegymenet	—	—·16
Pótjegy	—	—·20
Osztálykülönbözeti jegy	—	—·10
Havi bérletjegy	12·—	10·—
Hetijegy felnőttek részére	3·20	2·50
Hetijegy tanulók és tanoncok részére	—	1·68

Autobuszforgalom. Az 1932. évi július hó 1-ével a BSzKRt kezelésére bízott Székesfővárosi Autobuszüzem vitelére nézve a székesfőváros és a vasútvállalat között létrejött szerződést a székesfőváros törvényhatósága 1934. évi december hó 19-én 392/1934. közgy. szám alatt kelt határozatával elfogadta. A szerződés kormányhatósági jóváhagyásra felterjesztetvén, azt a m. kir. belügyminiszter a m. kir. kereskedelem 1935. évi október hó 4-én kelt 118.799/1935—V. számú határozatával jóváhagyta.

Az Autobuszüzem központi igazgatóságának a BSzKRt szervezetébe való beolvasztása megtörténvén, az elmult évben tovább folytatódott a gazdaságos üzemvitel érdekében szükségessé vált intézkedések foganatosítása.

Az 1935. évi forgalmat 2 tájékoztató menetrend szerint bonyolította le a BSzKRt. A személyszállítási kocsikilométerteljesítmény 139.025 kkm-rel, azaz 2·1 %-kal volt több az előző évi teljesítménynél. A szállított összes utasok száma 26,610.600 volt, vagyis + 1·8%-kal több, mint 1934. évben. A forgalmi igazgatás megállapítása szerint az 1935. évi hasznos igénybevétel 114·4 millió utaskilométert tett ki.

Az 1935. évi utasforgalom és kocsikilométerteljesítmény mellett az 1935. évben az utasonkinti átlagbevétel 23·86 fillér, a kocsikilométerenkinti bevétel pedig 94·86 fillér volt, az előző évi 24·32, illetve 97 fillérrel szemben. Az utasonkinti és kocsikilométerenkinti átlagbevétel csökkenését az 1935. évben több vonalon végrehajtott részleges viteldíjmérséklések, a kocsikilométerteljesítmény emelkedését főképen a vonalvezetésben beállott változások okozták.

A forgalmat naponta átlag 106 járművel, 18 rendszeres viszonylatban bonyolította le a BSzKRt, ezenkívül a nagyobb tömegeket vonzó események, versenyek, mérkőzések, kiállítások alkalmával rendkívüli járatokat helyezett üzembe.

A Margit-híd átépítési munkálatai miatt szeptember 2-ától 21-éig a villamosközlekedés éjjelenkint szünetelt s ez idő alatt a hídon át autobuszokkal bonyolította le a BSzKRt a forgalmat.

Az 1934. évben kísérletképen több vonalon rendszeresített 16 filléres szakaszviteldíj véglegesen életbelépett, ezenkívül a Krisztina-térről az Alagúton át a Clark Ádám-térig, illetve a Ferenc József-térig közlekedő viszonylatokon is bevezette a vállalat a 16 filléres viteldíjakat.

A BARt kezelésében levő 20, 21, 22, 24 és 25 jelzésű viszonylatokon a szakaszbeosztás módosult és egyidejűleg a viteldíjakat a vonaljegyeknél és szakaszjegyeknél 33 százalékig, az átszállójegyeknél pedig 35 százalékig terjedő mértékben szállította le a vállalat.

Az autobuszüzem kocsiparkja 1935. évi december hó 31-én 133 autobuszból állott.

Az autobuszközlekedés fejlesztése céljából megrendelt 50 új autobuszt az 1936. év folyamán a járművek fokozatos szállításához képest fogja a vállalat üzembe helyezni.

Az autobuszüzem 1935. év folyamán 63·6 km üzleti hosszon tartott fenn menetrendszerűen egész napos forgalmat, ezenkívül 71·5 km üzleti hosszon éjjeli járatok közlekedtek.

A megállóhelyek száma 1935. évi december hó 31-én 532 volt (1934-ben 519). Minden hónapban rendszeres utasszámlálást tartott a vállalat, amelynek alapján a szükséghez mérten készültek a menetrendek.

A fontosabb 1935. évi változások a forgalom lebonyolítása tekintetében a következők voltak:

A már meglevő viszonylatoknál beállott változások: A 2-es jelzésű autobuszok január hó 17-től Buda és Pest felé haladó irányban egyformán a Nádor-utcán át közlekedtek;

a 3-as jelzésű viszonylat végállomása január 1-től a Déli p. u.-tól a Szénatérre helyeztetett át; január 12-én a végállomás visszahelyeztetett a Déli p.-u.-hoz.

a 4-es jelzésű viszonylat végállomása április 24-től a Károly király-laktanyától a Lenke-térre helyeződött át;

a 11-es jelzésű autobuszok november 1-től üzemkezdettől 9 óráig, délben 12 órától délután 3 óráig és este 6 órától ½9 óráig, december 16-tól kezdődőleg pedig egész napon át a Mechwart-liget és Török-utca között két irányban közlekedtek.

Az »OB« jelzésű éjjelijárat útvonalát október hó 1-től a Bécsi-út és Vörösvári-út keresztezéséig meghosszabbította a vállalat.

Járatok szüneteltetése: a Bosnyák-tér és Élelmiszer-nagyvásártelep között közlekedő »K« jelzésű járat október hó 1-től április hó 30-ig, a 6-os viszonylaton pedig a forgalom a törvénykezési szünet tartama alatt július hó 8-tól augusztus hó 5-ig szünetelt.

Rendkívüli járatok: »T« jelzéssel március 21-től 26-ig az Apponyi-tér és a Tenyészállatvásár között rendkívüli járat közlekedett. Szeptember hó 2-ről 3-ra virradó éjjeltől a Margit-híd átépítési munkálatainak befejezéséig szeptember hó 21-ig a Berlini-tér és a Török-utca között villamos helyett autobuszok bonyolították le a forgalmat.

A belső égésű motorokkal felszerelt járművek garazsírozása és fenntartása. E járművek közül az autobuszok a Szent Domonkos-utcai központi gépkocsiszínben, az egyéb gépjárművek a Baross-utcai gépkocsiszínben voltak elhelyezve.

Az autobuszok fenntartását és garazsírozását és az ezzel kapcsolatos teendőket :

1. az autobusz főműhely,
2. « « garázsműhely,
3. « « garázsüzem és végül
4. « « vonalműszaki szolgálat ; míg az egyéb gépkocsik fenntartási munkálatait a Baross-utcai műhely végezte.

A *rendszeres* munkálatokon *kívül* az alábbiakban felsorolt rendkívüli munkálatokat végezték.

a) *A főműhelyben* 4 MAVAG autobuszt új kocsiszekrénnyel, kapcsolóberendezéssel, sebességváltóval és vacuum-fék felszereléssel láttak el. 3 RÁBA autobuszba gázolajmótort, vacuum-féket, négy kerékféket építettek be.

Az év folyamán nagyjavításon átment kocsiknál Laticel és Epeda üléseket építettek be, csavaros szerkezetű leeresztő ablakokat szereltek fel és új festékanyagokat alkalmaztak a fényezésnél.

A gázolajmótorok alkalmazásával kapcsolatban töltésszabályozási, porlasztási, olajozási és csapágyazási kísérleteket végeztek.

Az 50 új autobuszhoz hűtőtakarót, valamint végállomásjelzőtáblát készítettek.

A műhelyberendezés tökéletesítése céljából a szellőző berendezést kiegészítették, 1 db präciziós hátra esztergálópadot, 1 db ponthegesztőgépet, 1 db csiszológépet, 1 db fogaskerékellenőrző készüléket, 3 db kárpitos varrógépet, valamint präciziós szerszámokat és mérőműszereket szereztek be.

b) *A garázsműhelyben* 130 elektromos ablaktörlőkészüléket és 120 defrosztert szereltek fel, azonkívül az üzem tökéletesítése céljából 1 tonna teherbírású emelőt, 5 gázolajmótorszállító keretet, valamint az abroncsok futófelületének megmunkálására különféle szerszámokat készítettek.

c) *A garázsüzemben* a központi fűtőberendezésen az átalakítások folytán szükségessé vált kiegészítéseket és módosításokat elvégezték. A járműpark megnövekedése miatt kibővítették az akkumulátortöltő állomást oly módon, hogy az új berendezéssel az eddigi 16 telep helyett egyidejűleg 44 telepet lehet tölteni.

Az autobuszok menetsűrűsége 0·5-től 2 percig, 4·1 perctől 6 percig, 8·1 perctől 10 percig, illetve 14·1 perctől 16 percig tartott az egyes vonalszakaszoknak megfelelőleg. Az ide vonatkozó adatok egyébként a következők :

Autobusz-vonalszakaszok 0·5—2 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 1·2 km, a teljes üzleti hossz 1·9%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Lánchíd, Clark Ádám-tértől Ferenc József-térig
2.	Dorottya-utca és Harmincad-utca, Ferenc József-tértől Vörösmarty-térig.

Autobusz-vonalszakaszok 2·1—4 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 6·5 km, a teljes üzleti hossz 10·2%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Fő-utca, Clark Ádám-tértől Batthyány-utcáig
2.	Királyhegy-utca és Margit-körút, Pálffy-tértől Keleti Károly-utcáig
3.	Margit-körút, Margit-híd és Lipót-körút, Pálffy-tértől Szemere-utcáig
4.	Bálvány-utca és Nádor-utca, Széchenyi-utcától Zrinyi-utcáig
5.	Gróf Tisza István-utca és Andrássy-út, József-tértől Nagykörútig
6.	Nagykörút, József-utcától Práter-utcáig
7.	Váci-utca és Petőfi Sándor-utca, Vörösmarty-tértől Apponyi-térig
8.	Alagút és Alagút-utca, Clark Ádám-tértől Attila-körútig.

Autobusz-vonalszakaszok 4·1—6 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 6·8 km, a teljes üzleti hossz 10·7%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Margit-körút, Széna-tértől Keleti Károly-utcáig
2.	Nagykörút, Vígszínháztól József-utcáig
3.	Nagykörút, Práter-utcától Boráros-térig
4.	Margit-utca, Pálya-utca és Koronaőr-utca, Attila-körúttól Győző-utcáig
5.	Attila-körút, Alagút-utcától Mikó-utcáig
6.	Fő-utca, Kacsa-utcától Pálffy-térig
7.	Szemere-utca, Alkotmány-utcától Lipót-körútig
8.	Erzsébet-híd és Eskü-út, Döbrentei-tértől Apponyi-térig
9.	Egyetem-utca és Kecskeméti-utca, Apponyi-tértől Kálvin-térig
10.	Keleti Károly-utca, Margit-körúttól Statisztikáig.

Autobusz-vonalszakaszok 6·1—8 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 14·5 km, a teljes üzleti hossz 22·8%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Váci-utca, Ferenc József-híd és Horthy Miklós-út, Apponyi-tértől Lenke-térig
2.	Mikó-utca, Krisztina-körút és Alkotás-utca, Attila-körúttól Déli pályaudvar érkezési oldaláig
3.	Batthyány-utca, Széna-tér, Olasz fasor és Pasaréti-út, Fő-utcától Hadapród-utcáig
4.	Csáky-utca és Csanádi-utca, Lipót-körúttól Ferdinánd-térig
5.	Honvéd-utca és Aulich-utca, Alkotmány-utcától Szabadság-térig
6.	Andrássy-út, Teréz-körúttól Aréna-útig
7.	Deák-tér, Károly király-út, Dohány-utca, Wesselényi-utca, István-út és Dembinski-utca, Vörösmarty-tértől Aréna-útig
8.	Ráday-utca, Calvin-tértől Boráros-térig
9.	Bálvány-utca, Zrinyi-utcától Gróf Tisza István-utcáig.

Autobusz-vonalszakaszok 8·1—10 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 10·5 km, a teljes üzleti hossz 16·5%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Hunyadi János-út, Tárnok-utca és Fortuna-utca, Clark Ádám-tértől Bécsikapu-térig
2.	Márvány-utca, Királyhágó-utca és Fery Oszkár-utca, Győző-utcától Németvölgyi-útig
3.	Fő-utca, Batthyány-utcától Kacsa-utcáig
4.	Keleti Károly-utca, Bimbó-út és Vérhalom-utca, Margit-körúttól Vérhalom-térig
5.	Berlini-tér, Vilmos császár-út, Alkotmány-utca és Nádor-utca, Széchenyi-utcától Nyugati pályaudvarig
6.	Zrinyi-utca, Bálvány-utcától Ferenc József-térig
7.	Baross-utca, József-utca és Teleki-tér, Calvin-tértől Fiúmei-útig.

Autobusz-vonalszakaszok 10·1—12 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 13·6 km, a teljes üzleti hossz 21·3%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Hegyalja-út és Sashegyi-út, Döbrentei-tértől Farkasréti temetőig
2.	Győri-út és Budaörsi-út, Lenke-út, Márvány-utcától Lenke-térig
3.	Attila-körút, Csaba-utca és Városmajor-utca, Mikó-utcától Alma-utcáig
4.	Kossuth Lajos-utca, Rákóczi-út, Sándor-utca és Rökk Szilárd-utca, Apponyi-tértől Nagykörútig
5.	Práter-utca, Ludoviceum-utca és Sárkány-utca, József-körúttól Orczy-útig
6.	Döbrentei-utca és Lánchíd-utca, Döbrentei-tértől Clark Ádám-térig.

Autobusz-vonalszakaszok 14·1—16 perc átlagos menetsűrűséggel.

Üzleti hossz 3·7 km, a teljes üzleti hossz 5·8%-a.

Folyószám	A vonalszakasz megnevezése
1.	Budafoki-út, Szent Gellért-utcától Hengermalom-utcáig
2.	Orbánhegyi-út, Böszörményi-úttól Istenhegyi-útig.

A Várfok-utca és Vérmező-utca—Széna-térig terjedő vonalon az átlagos menetsűrűség 20—22 perc, az Ajtósi Dürer-sor, Stefánia-út, Hungária-körút, Aréna-úttól Ferenc József-laktanyáig terjedő vonalon 22·1—24 perc, a Kápolna-utca—Gergely-utca és Gyömrői-út, Liget-tértől az Újhegy-utcáig terjedő vonalszakaszon 28·1—30 perc volt. Az autobuszüzem forgalmi és üzleteredményeit az alábbi kimutatás tünteti fel visszamenőleg 1921-ig.

Forgalmi és üzleteredmények az 1921. szeptember hó 24-től 1935. december hó 31-ig terjedő időben.

Év	Menetek száma	Hasznos kkm	A menetrendszerinti forgalomban mozgósított férőhelyek száma	Szállított utasok száma	100 mozgósított férőhelyre eső utasszám	Forgalmi bevétel pengőben	Egy hasznos kkm-re eső bevétel P	Egy hasznos kkm-re eső utas
1921. (csonka év) .	13.899	51.426	437.556	287.542	65·72	30.032	0·584	5·59
1922.	81.152	301.018	2,560.082	1,821.415	71·15	117.623	0·391	6·05
1923.	101.438	374.203	3,230.180	2,041.722	63·21	211.804	0·566	5·46
1924.	158.639	538.537	5,053.332	3,551.748	70·29	732.302	1·360	6·60
1925.	235.484	706.557	7,565.295	4,971.642	65·72	1,327.299	1·879	7·04
1926	271.730	851.962	9,049.370	5,929.377	65·52	1,579.544	1·854	6·96
1927.	429.672	1,303.350	14,446.565	7,146.184	49·47	1,853.083	1·422	5·48
1928.	628.486	2,037.406	21,414.828	8,934.284	41·72	2,331.343	1·144	4·39
1929.	879.520	3,667.694	33,304.125	13,624.736	40·91	3,743.509	1·021	3·71
1930.	1,233.145	6,304.395	51,000.975	23,454.149	45·99	6,519.104	1·034	3·72
1931.	1,201.898	6,354.576	49,623.724	22,714.494	45·77	6,330.339	0·996	3·57
1932.	1,055.708	5,803.888	45,113.736	22,004.902	48·78	6,293.020	1·084	3·79
1933.	1,026.787	[1])5,916.832	44,845.249	[2])23,673.770	52·73	[3]) 6,119.607	1·034	4·00
1934.	1,218.956	6,557.067	52,670.136	24,660.907	46·82	6,365.160	0·971	3·76
1935.	1,261.635	6,694.472	54,369.268	26,610.600	48·94	6,350.503	0·949	3·98

Az Autobuszüzem utasforgalma és bevételének megoszlása jegynemenkint az 1935. évben a következőképen alakult:

A jegy megnevezése	Utas		Bevétel pengőben	
	összesen	%-ban	összesen	%-ban
Kisszakasz 6 és 10 filléres	950.687	3·6	101.081·07	1·6
Szakaszjegy 16 fillér	704.957	2·6	112.793·12	1·8
Szakaszjegy 24 «	7,648.423	28·7	1,835.621·52	28·9
Vonaljegy 30 «	5,350.858	20·1	1,605.257·40	25·3
Vonaljegy	150.848	0·6	60.339·20	0·9
Átszállójegy 32 fillér	6,773.098	25·5	2,167.391·36	34·1
Átszállójegy	627.215	2·4	276.706·25	4·4
Napijegy 2 pengő	510.678	1·9	113.492·—	1·8
Kedvezményes jegyek	3,872.996	14·5	58.119·—	0·9
Különjárat	20.840	0·1	19.701·76	0·3
Összesen	**26,610.600**	**100·0**	**6,350.502·68**	**100·0**

[1]) Az 1933. és 1935. évi teljesítményben a különjárati teljesítmények is bennfoglaltatnak.
[2]) Az 1933. és 1935. évi utasszám az összes szállított utast jelenti, míg az 1921—1932. évi adatok a táskajegyekkel szállított utasok számát tüntetik fel.
[3]) Az 1933. és 1935. évi adat az összes személyszállítási bevételt, míg az 1921—1932. évek a táskajegybevételeket jelenti.

A BSzKRt autobuszüzemének járműállományáról az 1935. évi december hó 31-i állapot szerint az alábbi adatok számolnak be:

a) *Próbakocsik:*

Járműtípus	Motortípus	Járműegység
Büssing	MB porlasztós	1
Fross-Büssing	MB «	1
Mávag	saját «	4
N. A. G.	« «	1
Rába LHO	Mb «	3
	Láng «	3
Rába nagy	MB «	1
D. A. A. G.	MB «	1
Mercedes-Daiml.	MB «	1
	Próbakocsi összesen	16

b) *Mávag—Mercedes—Benz-kocsik:*

N2/2	Ganz	14
	MB porlasztós	1
N2/2	Ganz	9
N/2	Láng	1
N/2	Ganz	14
	Láng	1
N2/6	Ganz	39
	Láng	5
	MB porlasztós	3
N. I. 56.	Ganz	27
	Láng	3
	Mávag—Mercedes—Benz-kocsi összesen	117

Az autobuszüzem üzemanyagfogyasztása az 1932—1935. évek alatt a következőképen fejlődött:

Az üzemanyag megnevezése	Fogyasztás kilogrammban 1932.	1933.	1934.	1935.
Motalkó	2,771.186	2,703.135	1,315.157	322.580
Gázolaj	34.763	184.693	1,217.073	1,860.270

Trolleybusz. A külső Bécsi-úton a Vörösvári-úttól az új temetőig az 1934. év folyamán a vasútvállalat a tulajdonába került 3 trolleybusszal rendszeres közlekedést tartott fenn. A menetenkinti utasszám az 1934. évi 14·8-ról 15·3-ra emelkedett.

A trolleybuszok üzembentartására szükséges energiamennyiség 1935. év folyamán 99.410 kwó-t tett ki, melyből az egy kilométerre eső fogyasztás 99.410/88.700 = 1·12 kwó egyenáram (1934-ben 1·2 kwó) volt.

A trolleybuszok garazsírozása és a fenntartással kapcsolatos összes munkálatok elvégzése az óbudai telepen külön e célra létesített kocsiszínben történt.

A rendszeres munkálatokon kívül kiterjedt kísérleteket folytatott a vállalat a görgős- és csúszó áramszedőkkel, valamint ezek kenésére szolgáló szerkezetekkel, továbbá a differenciálmű kenésével kapcsolatban.

A trolleybuszvonal üzleti hossza 2·7 km s a vonal mentén a megállóhelyek száma 7.

A trolleybuszvonal forgalmi és üzemi eredményei.

Év	Teljesített		Az utasok rendelkezésére bocsátott férőhelyek száma	Szállított utasok száma	Férőhely-kihasználás	Bevétel pengőben	Egy kkm-re jut	
	menet	kocsikm					utas	bevétel P
1934	29.546	79.773	[1]) 1,418.208	439.226	30·97%	52.298	5·51	0·656
1935	32.852	88.700	1,576.896	499.749	31·55%	59.494	5·63	0·671

A következő oldalon levő táblázatban bemutatjuk az autobuszüzem és a trolleybusz-vonal legfontosabb forgalmi adatait, viszonylatok szerinti alakulásban.

A Beszkárt üzemkezelésében levő közlekedési vállalatok. A vasúttársaság viszi a Budapest—Újpest—Rákospalotai Villamos Közúti Vasút, a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút és a Budapest—Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasút üzemét, amely vasutak üzemi eredményeit a közúti villamos vasutakra vonatkozó adatok magukba foglalják. Ugyancsak a vasúttársaság kezeli a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút és a Budai Hegypálya üzemét, amely közlekedési vállalatok üzemi eredményeit a következőkben ismertetjük.

Svábhegyi Fogaskerekű Vasút. A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút az elmult évben 121.279 vonatkilométert teljesített, a szállított utasok száma 851.723 volt, a személyszállítási bevétel közlekedési adóval együtt 259.045 pengőt tett ki. Az utasonkinti bevétel közlekedési adóval együtt 30·41 fillér volt. A vasút villamosítására fordított 2,500.000 pengő beruházási tőke kamataitól eltekintve, az üzemviteli hiány az 1935. évben 139.204 pengőre rúgott.

Az 1935. évre vonatkozó forgalmi teljesítményi adatokat az alábbi kimutatás tünteti fel.

	Vonatszám	Vonat-kilométer	Mozdony-kilométer	Kocsi-kilométer
Személy	36.458	121.279	121.279	137.751
Regie, teher és próbamenetek	1.667	3.001	3.001	8.911
Összesen	**38.125**	**124.280**	**124.280**	**146.662**

Svábhegyi alállomás által felvett 565.380 kwó. forgóáramú energiából vontatásra felhasznált 415.770 kwó. egyenáramot, míg az átalakítási veszteség és a váltóáramú fogyasztás 149.610 kwó-t tett ki.

A fajlagos fogyasztás vonatkilométerenkint ..... $\frac{415.770}{124.280} = 3{\cdot}35$ kwó.

A tonnakilométerenkinti áramfogyasztás meghatározásánál

a) a járművek önsúlyából és teljesítményéből adódik ..... 2,814.910 tkm.

b) a szállított teherből adódik ..... 13.061 «

c) az utasok súlyából és az utaskilométerekből számított ..... 133.509 «

összes tonnakilométerteljesítmény a + b + c ..... **2,961.480** tkm.

s így a fajlagos fogyasztás $\frac{415.770}{2,961.480} = 140$ wattóra/tkm.

[1]) Kocsimenetenkint 48 férőhely.

Az autobuszüzem és a trolleybusz-vonal forgalmi adatai.

Viszonylat száma	Viszonylat hossza	Menetek száma	Hasznos kkm	Összes kkm (gépkocsiszíntől számítva)	Átlagos menetidő perc	Indítási időköz perc min.	Indítási időköz perc max.	Évi üzemidő percekben	Az indítási időköz tényleges átlaga perc	1935. évi kocsiórák száma óra	1935. évi kocsiórák száma perc	Bevétel 1934. pengő	Bevétel 1934. fill.	Bevétel 1935. pengő	Bevétel 1935. fill.	Változás + — %-ban	Változás napja
1.	6·4	110.983	743.649·1	769.325·5	28	4	15	359.345	6·5	51.792	04	983.535	14	958.166	54	— 2·6	V. 14.—X. 1.
2.	5·1	79.590	424.577·9	432.745·9	17	3	15	355.680	8·9	22.550	30	338.277	56	338.996	66	+ 0·2	
3.	4·0	92.901	379.997·3	390.409·9	17	6	15	361.155	7·8	26.321	57	452.918	02	421.813	32	— 6·9	I. 1.—I. 12.
3/A	1·3	34.243	44.232·0	44.923·0	5	5	10	szükség szerint		2.853	35	—	—	26.301	56	—	Új vonal V. 24.
4.	5·2	64.986	329.368·6	335.994·7	20	8	15	355.680	10·9	21.662	—	144.372	38	160.333	68	+ 11·1	IV. 24.
5.	9·4	109.803	1,033.951·0	1,048.097·5	36	3	15	366.645	6·7	65.881	48	1,099.643	98	1,098.376	40	— 0·1	
6.	2·6	13.450	35.059·8	35.926·4	10	10	10	65.520	10·0	2.241	40	14.692	90	13.636	20	— 7·2	VII. 7.—VIII. 4-ig szünetel
7.	2·7	328	885·6	1.186·2	7	—	—	kisegítő sűrítés		38	16	1.318	80	1.524	24	—	Kisegítés a trolleybuszhoz
7.	*2·7*	*32.852*	*88.700·2*	*89.082·4*	*7*	*15*	*20*	*262.800*	*16·0*	*3.832*	*44*	*52.707*	*12*	*59.731*	*68*	*+ 13·3*	trolleybusz
8.	4·6	68.886	322.684·0	328.471·6	17	6	15	359.330	10·4	19.517	42	193.440	80	207.313	58	+ 7·2	
9.	6·5	74.034	489.839·0	499.600·2	24	5	15	352.410	9·5	29.613	36	469.289	94	463.841	26	— 1·2	
10.	2·7	45.445	129.228·8	133.935·9	10	10	22	337.515	14·9	7.574	10	74.646	24	77.680	38	+ 4·1	
11.	3·7	77.909	169.372·9	182.673·6	10	6	15	366.615	9·4	12.984	50	92.832	36	101.786	36	+ 9·6	XI. 1.—XII. 16.
12.	6·6	129.553	890.640·2	907.391·5	26	3	15	364.060	5·6	56.139	38	920.609	10	931.177	90	+ 1·1	
14.	8·7	66.704	586.862·3	603.034·0	30	8	15	353.870	10·6	33.352	—	369.606	78	348.622	28	— 5·7	
15.	5·1	102.613	539.726·9	552.154·0	24	3·5	15	360.630	7·1	41.045	12	700.382	90	690.735	84	— 1·4	
16.	3·8	32.562	139.021·1	142.691·6	16	3	20	357.500	22·0	8.683	12	113.846	92	105.803	42	— 7·1	
16/A	3·0	47.538	147.038·9	148.490·8	12	3	20	355.665	15·0	9.507	36	115.419	72	121.292	50	+ 5·1	
17.	3·6	23.359	87.036·0	88.442·9	14	30	30	339.330	29·1	5.450	26	32.519	30	40.126	30	+ 14·2	
18.	2·5	28.737	71.857·5	72.799·6	8	16	35	328.390	22·9	3.831	36	39.871	56	41.710	08	+ 4·6	
19.	1·0	49.568	49.568·0	54.758·0	5	10	15	361.140	14·6	4.130	40	16.477	80	14.527	80	—	I. 1.
Összesen[1])		**1,253.192**	**6,614.596·9**	**6,773.052·8**	.	.	.	.	.	**425.168**	**68**	**6,173.702**	**20**	**6,163.766**	**30**	— **0·2**	

[1]) Trolleybusz nélkül.

A Fogaskerekű Vasút állományába a következő járművek tartoznak:

8 villamosmozdony
17 személyszállító pótkocsi
6 nyitott teherkocsi
1 felsővezetékszerelőkocsi
összesen 32 jármű.

A rendszeres járműfenntartási adatokat 1935. évre vonatkozólag az alábbi kimutatás tartalmazza.

A javítás neme	Mozdony	Rowankocsi	Pótkocsi	Összesen
Főjavítás	6	6	—	12
Sérüléses javítás	—	1	1	2
Fővizsgálat	7	—	—	7
Egyéb javítás	43	12	15	70
Vizsgálat	76	76	77	229
1 napos javítás	126	63	8	197
2 « «	17	4	1	22
Kerékpárcsere	3	3	—	6

Budai Hegypálya. A Budai Hegypálya a magántársaság engedélyidejének lejártával, 1932. január 1-én a székesfővárosra háramlott, a székesfőváros pedig az üzem vitelét a BSzKRt-ra bízta. A Budai Hegypályának a Várba közlekedő autobuszjárat kétségkívül erős versenyt támaszt, épen ezért célszerűnek látta a vállalat, a sikló utasforgalmának fellendítését tarifális intézkedésekkel elősegíteni. A viteldíjak jelentékeny mérvű leszállítása az utasforgalom emelkedésére igen kedvező befolyással volt és a bevételek növekedésével is járt.

A Budai Hegypályán 67.528 menettel 741.924 utast szállított a vállalat. A bevétel közlekedési adóval együtt 48.336 pengő volt, 6925 pengővel több, mint az előző évben.

Balesetek. Kisiklások. Összeütközések. Baleset a forgalmi napi jelentések alapján 1090 fordult elő az 1935. év folyamán a BSzKRt-nál. Ebből halálos volt 15, súlyos 342 és könnyűtermészetű 733. Az idevonatkozó érdekesebb adatok egyébként a következők:

A baleset oka	1934. évben				1935. évben			
	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Menetközben fel- és leugrás	—	94	283	377	2	75	289	366
Kiesés	—	19	35	54	—	20	38	58
Elütés	12	100	61	173	12	103	67	182
Összeütközés	2	87	180	269	1	96	178	275
Lógás	—	8	12	20	—	12	12	24
Egyéb ok	1	39	148	188	—	36	149	185
Összesen	**15**	**347**	**719**	**1.081**	**15**	**342**	**733**	**1.090**

Az 1914—1935. években előfordult balesetekre vonatkozó adatokat az alábbi táblázatban mutatjuk be:

Év	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
1914	32	153	634	819
1915	34	198	834	1.066
1916	35	236	974	1.245
1917	32	323	814	1.169
1918	45	298	667	1.010
1919	44	487	575	1.106
1920	33	390	598	1.021
1921	37	303	573	913
1922	41	276	589	906
1923	33	182	576	791
1924	18	125	565	708
1925	6	100	547	653
1926	25	42	716	783
1927	14	47	824	885
1928	23	118	877	1.018
1929	7	197	993	1.197
1930	15	167	883	1.065
1931	21	129	825	975
1932	14	246	661	921
1933	14	297	558	869
1934	15	347	719	1.081
1935	15	342	733	1.090

A vasútvállalatnál előfordult kisiklások számáról az 1931—1935. évekre vonatkozólag a következő számadatok nyujtanak felvilágositást:

A kisiklás oka	1931.	1932.	1933. években	1934.	1935.
Hibás váltó	26	29	19	13	7
Vágánytágulás	—	2	—	1	—
Kocsik helytelen kezelése	6	16	14	19	25
Helytelen váltóállítás	36	26	18	14	20
Tengelytörés	—	1	—	1	—
Nyomkoszorúcsorbulás	5	1	—	1	3
Fékhiba	—	—	—	—	—
Idegen személy hibája	11	4	—	—	—
Összeütközés	7	11	11	8	8
Nem volt megállapitható	1	—	—	9	22
Aláváltás villamosváltónál	39	25	22	21	26
Egyéb ok	4	20	22	11	25
Összesen	**135**	**135**	**106**	**98**	**136**

Az összeütközések száma, sajnos, erősen emelkedő tendenciát mutat. Az idevonatkozó adatok a következők:

Az összeütközés történt	1932.	1933.	1934.	1935.
Saját vasúti járművel	152	152	243	250
Más « «	3	2	5	2
Automobillal:				
autobusz	57	49	77	75
mentők	3	4	2	6
magán személyautó	258	248	308	424
taxi	154	138	150	180
teherautó	396	374	323	427
motorkerékpár	24	28	39	37
Együtt	**892**	**841**	**899**	**1.149**

Az összeütközés történt	1932.	933.	1934.	1953.
Kerékpárral	91	111	123	145
Lovaskocsival	883	1.003	1.147	1.237
Kézikocsival	36	41	60	57
Egyéb	84	98	120	122
Összesen	**2.141**	**2.248**	**2.597**	**2.962**

Kedvezőbb a helyzet a balesetek számának alakulása tekintetében az Autobuszüzemnél, ahol az 1935. év folyamán összesen 82 baleset fordult elő az alábbi megoszlásban :

A baleset oka	1934. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	1935. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Gázolás	1	1	—	2	—	—	—	—
Elütés	—	7	9	16	—	5	3	8
Felugrás	—	1	7	8	—	1	8	9
Leugrás	—	1	4	5	—	4	2	6
Felszállás	—	—	7	7	—	—	10	10
Leszállás	—	—	4	4	—	1	2	3
Kiesés	—	—	2	2	—	—	2	2
Nekiszaladás	—	—	1	1	—	3	2	5
Öngyilkosság	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeütközés	—	3	21	24	—	11	14	25
Egyéb	—	2	22	24	—	1	13	14
Összesen	**1**	**15**	**77**	**93**	—	**26**	**56**	**82**
Egy millió számított utasra esik		3·77				3·08		
teljesített kocsi km-re		14·18				12.25		

Az Autobuszüzemnél 50 pengőn felüli kárt okozó összeütközés az 1936. év folyamán 36 fordult elő, vagyis 1 millió kocsikilométerre 5·38 összeütközés esik.

Az összeütközés autobusszal 2 esetben, személyautóval 5 esetben, teherautóval 4 esetben, villamos kocsival 16 alkalommal, fogatos teherjárművel 2 esetben, egyéb tárggyal pedig 7 esetben következett be.

A baleseti eljárásokról és a kifizetett kártérítések alakulásáról az 1933—1935. évekre terjedő időre a következő kimutatás nyujt tájékoztatást :

Megnevezés	1933.	1934.	1935.
Villamos vasúti baleset és káreset	3.335	3.826	4.200
Autobusz « « «	541	603	573
BHÉV « « «	—	—	342
Előzetes szakértői vizsgálat (motoros jármű)	487	760	742
Villamos vasúti új ellenper	423	468	541
Autobusz új per	262	62	69
BHÉV új per	—	—	25
Villamos vasúti kárigény (perenkívüli)	607	551	548
Autobusz kárigény	253	149	145
BHÉV «	—	—	28
Villamos vasúti kártérítési perben kifizetve	209.780 P	258.015 P	243.441 P
Villamos vasúti perenkívüli kártérítés kifizetve	66.800 «	58.036 «	43.521 «
Autobusz összes kártérítés	34.497 «	56.358 «	65.049 «
BHÉV « «	— «	— «	9.309 «

Az alkalmazottak létszáma. A vasútvállalat és a kezelésében levő vasutak vasútüzemi alkalmazottainak létszámáról az alábbi táblázatok tájékoztatnak.

Az »A« táblázatbeliek létszáma igazgatási ágak szerint.

Igazgatás	1934. dec. 31.	1935. jún. 30.	Igazgatás	1935. júl. 1.	1935. dec. 31.
Vezérigazgató és helyettese ..	1	1	Vezérigazgató és helyettese ..	2	2
Közvetlen dr. Perczel ig. alá rendelve	16	18	I. igazgatás.....	105	104
I/b igazgatás	69	65	II. «	65	64
II. «	68	66	III. «	59	51
III. «	43	53	IV. «	70	67
IV. «	72	71	V. «	99	98
V. «	119	104	VI. «	33	32
VI. «	37	35	VII. «	33	33
VII. «	97	98	VIII. «	—	—
VIII. «	—	—	»S« szakosztály	18	24
			»E« «	11	12
			Rend. állományban	16	14
Összesen	**522**	**511**	Összesen	**511**	**501**

A »B« táblázatbeliek és nem »vasútüzemiek« létszáma igazgatási ágak szerint.

Igazgatás	1934. dec. 31.	1935. jún. 30.	Igazgatás	1935. júl. 1.	1935. dec. 31.
I/b igazgatás	29	30	I. igazgatás.....	161	165
II. «	1.172	1.138	II. «	1.138	1.139
III. «	44	119	III. «	156	149
IV. «	6.083	6.042	IV. «	6.042	5.977
V. «	2.469	2.391	V. «	2.392	2.357
VI. «	18	16	VI. «	16	15
VII. «	178	183	VII. «	3	2
			»S« szakosztály	11	13
			»E« «	—	—
Összesen	**9.993**	**9.919**	Összesen	**9.919**	**9.817**

A »B« táblázatbeli és nem vasútüzemi alkalmazottak megoszlásáról az alkalmazás minősége szerinti adatokat az 1935. évi december hó 31-i állapotnak megfelelően a következő kimutatás szolgáltatja:

Megnevezés	Szakmunkás	Nem szakmunkás	Megnevezés	Szakmunkás	Nem szakmunkás
I. o. altiszt	138	95	Kocsivezető	—	2.279
II. o. altiszt	149	525	Segédmunkás	—	742
Lakatos.....	823	—	Napszámos	—	226
Asztalos	168	—	Jelző- és váltóőr	—	155
Kovács	68	—	Pályamunkás	—	120
Esztergályos.....	71	—	Betanított segédmunkás ...	—	66
Fényező	61	—	Pályatisztító	—	49
Kőműves	29	—	Gépkenő	—	76
Különleges szakmunkás ...	26	—	Szolga és küldönc.....	—	42
Bádogos	21	—	Idénymunkás	—	45
Szerelő.....	21	—	Tanonc	—	60
Villanyszerelő	15	—	Gépkocsivezető	—	35
Szabó.....	10	—	Pályaőr és helyettes pályaőr	—	25
Dobfonó	10	—	Kapus	—	24
Műszerész	10	—	Fűtő és segédfűtő	—	18
Szobafestő és mázoló	9	—	Telefonkezelő	—	18
Szijgyártó	9	—	Előmunkás	—	12
Cipész	7	—	Éjjeli őr	—	13
Ács	6	—	Fékező	—	10
Üveges	4	—	Kocsikísérő.....	—	10
Öntő	3	—	Kocsicsatoló	—	9
Bognár	2	—	Kazántisztító	—	4
Hegesztő	4	—	Homokozó	—	7
Fémcsiszoló	2	—	Nők	—	472
Faesztergályos	2	—	Szakmunkás	14	—
Órás	1	—	Összesen	**1.684**	**8.133**
Akkumulátorkezelő.....	1	—			
Kalauz	—	2.996	1934. évben	**1.740**	**8.253**

Az 1935. év folyamán a személyzet sorába felvétetett 170 egyén, kilépett pedig 367 alkalmazott. Ezek közül önként lépett ki 15, elbocsátás alá került 39, meghalt 51, nyugdíjaztatott 222, kegydíjat nyert 29, végkielégítésben részesült 8, a létszámból töröltetett 3 alkalmazott.

Az Autobuszüzem összesen 71 tisztviselőt, irnokot, ill. revizort foglalkoztatott az 1935. év folyamán.

Az Autobuszüzemnél alkalmazott havidíjas altisztek és napibéres alkalmazottak száma az irnokok és revizorok kivételével 1935. december 31-én 1021 főből állott.

Az Autobuszüzem személyzeti létszámában az 1935. év folyamán a következő változások fordultak elő: belépett összesen 50 egyén (2 tisztviselő és 48 napibéres alkalmazott), kilépett 26 napibéres alkalmazott. Ezek közül önként vált meg a szolgálatból 3, végkielégítésben, ill. kegydíjban részesült 3 és végellátás nélkül bocsáttatott el 20 alkalmazott.

A forgalmi személyzet pszichotechnikai vizsgáztatása, felvétele, kiképzése és oktatása. 1935. évi július hó 1-től kezdődőleg az autobuszüzemi alkalmaztatásra pályázókat is pszichotechnikai vizsgálatnak veti alá a vasútvállalat, az autobusz-forgalmi szolgálatra felvetteket pedig 28 napi elméleti és gyakorlati tanfolyamon képezte ki gépkocsivezetői vagy kalauzi szolgálatra.

Pszichotechnikai vizsgálat és felvétel:

Pszichotechnikailag megvizsgáltatott BSzKRt részére	1.415	egyén
« « Autobusz «	55	«
Összesen	**1.470**	egyén
BSzKRt forgalmi szolgálatra felvétetett	121	egyén
Autobusz « « «	36	«
Összesen	**157**	egyén

Kiképzés:

Ellenőrnek kiképeztetett	83	egyén
Kocsivezetőnek kiképeztetett	260	«
Kalauznak «	173	«
Autobusz gépkocsivezetőnek kiképeztetett	10	«
« kalauznak «	26	«
Kocsivezetői kiképzést kapott	25	egy. hall.
Távkapcsolású kocsik kezelésére kiképeztetett	25	kocsivezető
Fényindítós 6-os viszonylatszámú kocsira kiképeztetett	378	kalauz
« 6-os « « «	180	kocsivezető
Kocsivezetői vizsgát tett	247	egyén

A forgalmi személyzet 3 napos ismétlő oktatása 1935. évi július hó 20-ig egységesen a BÚR-telepen történt, ezidő óta a vasútvállalat saját személyzetének ismétlő oktatását az egyes pályudvarok végzik.

Ismétlő oktatásban részesült a BÚR-telepen	1.034	kocsivezető
« « « « «	1.695	kalauz
« « « « pályaudvarokon	645	kocsivezető
« « « « «	1.245	kalauz
Különleges gyakorlati ismétlő oktatásban részesült	551	kocsivezető
Kocsivezetői ismétlő oktatásban részesült	50	egy. hall.
Összesen	**5.220**	egyén

Potoktatásban részesült	26	ellenőr
« «	361	kalauz
« «	187	kocsivezető
Összesen	574	egyén.

Budapesti Helyiérdekű Vasutak. A BHÉV összforgalmában az 1935. évben az előző évhez képest némi emelkedés állott elő. A szállított fizető utasok száma 2·6%-kal emelkedett. A legnagyobb mérvű emelkedés a személyzeti jeggyel utazók csoportjában keletkezett adminisztratív intézkedés következtében (BSzKRt igazolvánnyal lehet BHÉV személyzeti jegyet váltani).

A budapest—dunaharaszti, illetve ráckevei vonalon mutatkozott viszonylag a legnagyobb mérvű emelkedés (542.000 utas). E vonalnál az utóbbi években főleg az ipartelepek nagyobbmérvű foglalkoztatása által fokozódó konjunkturális fejlődés állapítható meg.

Az utasszaporulattal közel arányosan emelkedett az utaskilométerek száma (+ 2·8%), míg az utasonkinti átlagos utazási hossz (8·56 km) nem változott.

Mivel az utasok egy tekintélyes része áttért a *menetjegyek* igénybevételéről a több, mint 30%-kal olcsóbb *füzetjegyek* használatára, továbbá mivel nagymérvű emelkedés tapasztalható a munkásjegyek kategóriájában, a személyszállítási bevétel nem emelkedett az igénybevétel (+ 2·8%-os), illetve utasszám (+ 2·6%-os) emelkedésének arányában és csak 0·01%-kal emelkedett. Az a nagy aránytalanság azonban, mely az utasok számának szaporodásában és a bevételek alakulásában a megelőző években fennállott, a jelenlegi évben már csökkent.

Az igénybevétel és bevétel az egyes vonalcsoportoknál a következőképen alakult.

A budafoki vonalon egész éven át kevesebb volt a bevétel, mint az elmult esztendőben s ennek következtében az egész évi kiesés közel 68.000 pengőt tett ki. Ezt a bevételcsökkenést a nagytétényi és törökbálinti vonalakkal párhuzamosan haladó MÁV-verseny tarifájának utaselvonó hatása idézte elő. A gödöllői vonalon az első félévben 30.000 pengő volt a kiesés, ami a második félévben nem emelkedett. A ráckevei vonalon 56.000 pengő, a szentendrei vonalon 43.000 pengő bevételi többlet keletkezett az év végéig.

A HÉV-nél tehát csak azoknál a vonalcsoportoknál állapítható meg számottevő emelkedés, amelyeknél a versenyző közlekedési intézmények nem fejtenek ki utaselvonó hatást.

A BHÉV kiránduló hétvégi forgalmában 30.500 pengő kiesés állapítható meg az április hó 1-től szeptember hó 30-ig terjedő időszakban. E kiesés az egyes viszonylatokban a következőképen oszlik meg: a szentendrei vonalon 4600 pengő, a gödöllői vonalon 14.350 pengő, a budafoki vonalon 10.650 pengő és a ráckevei vonalon 900 pengő. A kedvezőtlen időjárás okozta körülményt a fejlődő ráckevei vonal érezte meg legkevésbbé.

A kocsikilométerteljesítmény (+1·83%) nem követte teljes mértékben az utaskilométerek emelkedését s így a férőhelykihasználás kis mértékben javult.

A szentendrei vonalon 1935. évi december hó 1-től sebesvonatokkal kombinált menetrend lépett életbe. E menetrend szerint a szentendrei vonatok 6·30 órától 21 órági terjedő időben (összesen 28 vonat) sebesvonatokként közlekednek olyképen, hogy Békásmegyerig csak Császárfürdő állomáson és Hajógyár megállóhelyen állnak

meg. A sebesvonatok menetideje az eddigi 54, illetve 50 percről 45 percre csökkent, ami az utazási sebességnek 24·5-ről 27·2 km/ó-ra, vagyis 10%-kal való növekedését jelenti. A lényegesebb eltérések az előző menetrendtől a következők voltak:

	Régi menetrendben			Új menetrendben		
	békás-megyeri	szent-endrei	összesen	békás-megyeri	szent-endrei	összesen
Vonatok száma	44	45	89	74	48	122
Vonatkilométerek száma	440	927	1.367	726	977	1.703

A teheráruk továbbításánál teljesített nettótonnakilométer + 13·83%-kal emelkedett a mult évi eredményhez képest, mert a teheráruk hosszabb távolságon futottak. Annak ellenére, hogy a teherszállításnál ez évben nagyobb volt a teljesítmény, a bevételekben mégis — 755 pengő — 0·13% kiesés mutatkozik, ez onnan ered, hogy ez évben a vasút részére nagyobb mennyiségű regieszállítás történt.

A jobbparti körvasút üzemvitelét a M. kir. államvasutak 1929. évi augusztus hó 1-én adta a BHÉV kezelésébe és azóta az üzleti év pénzügyi elszámolása is minden esztendőben augusztus hó 1-én történik. Az 1934—35. évi elszámolási évben 385.224 pengőt kapott a vasútvállalat a MÁV-tól üzemviteli térítésül, 10.740 pengővel (—2·71%-kal) kevesebbet, mint 1933—34. évben.

A jobbparti körvasút személyforgalmában 1934. évben 2056, 1935. évben 2054 személyvonat közlekedett Buda Császárfürdő és Óbuda állomások között.

A teljesített személy kocsikilométerek száma ez évben 39.024·96, a vonatkilométerek száma 13.063·44 volt, amely teljesítmények a BHÉV szentendrei vonal teljesítményében szerepelnek.

BHÉV autobuszüzeme. A forgalom lebonyolítása a szentendrei kocsiszín mellett létesített garázsban tárolt 8 Mávag — Mercedes — Benz rendszerű autobusszal történt, melyek közül 7 N. 1. típusú 16 ülőhelyes 50 lóerős és 1 N. 2. típusú 25 ülőhelyes 70 lóerős jármű.

A Szentendre—Visegrád—Horthy Miklós-telepi autobuszvonalon ez évben a menetek száma 1530-cal (+ 19·06%-kal) a kocsikilométerek száma 25.074-gyel (+ 20·07 %-kal) a kocsikilométerek száma 25.074-gyel (+ 20·07%-kal), az utasok száma 17.926-tal (+ 19·97%-kal) volt nagyobb, mint az elmult esztendőben.

A forgalom emelkedésére nagy hatással volt az ez év május hó 15-én életbeléptetett új nyári menetrend, amely valamennyi vonathoz létesített autobusz csatlakozást. Az utasszámok közel 20%-os növekedése dacára a bevételben egy 3·61%-os kiesés mutatkozott, ami azzal magyarázható, hogy 1934. évi június hó 1-én 30%-ig terjedő tarifacsökkentés lépett életbe.

Az Aquincum—Rómaifürdő vonalon a menetek száma 6154-gyel (39·42%-kal), a kocsikilométerek száma 8654 (26·87%-kal), az utasok száma 46.883-mal (35·38%-kal) és a bevétel is 4827 pengővel (33·94%-kal) volt több, mint az elmult esztendőben.

Összegezve a két útirányt, a kocsikilométerek száma 21·48%-kal, az utasok száma 29·11%-kal, végeredményben a bevétel is 1570 pengővel (1·90%-kal) volt több.

Szentendre—Horthy Miklós-telepi autobuszvonal menetenkint 6·84 pengő, kocsikilométerenkint 0·44 pengő, utasonkint 0·61 pengő bevétele a már fentebb említett viteldíjleszállítással kapcsolatban csekély mértékben csökkent.

Az Aquincum—Rómaifürdő-vonalon a menetenkinti bevétel 0·87 pengő, kocsikilométerenkint 0·47 pengő, az utasonkinti 0·11 pengő.

Békásmegyeren létesített »Pünkösd-fürdő« megnyitásával kapcsolatban 1935. évi június hó 6-tól kezdve szeptember hó 16-ig Békásmegyer állomás és Pünkösd-fürdő között, autobusz közlekedést vezetett be a vasútvállalat. A menetek száma 2451 volt, a hasznoskocsikilométer száma 2942, utasok száma 14.566 és a szállítási bevétel 1648 pengő.

1935. évi december hó 1-én a Buda—Pálffy-tér—Szentendre vasúti menetrendváltozással kapcsolatban a szentendre—visegrádi autobuszvonalon is azonos járatszám mellett új menetrend vezettetett be.

A rómaiparti autobusz forgalomra vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy a nyári idény alatt a forgalom túlnyomó részben az óbudai hídtól északra fekvő evezős garázsok és strandfürdők felé irányul, miért is június hó 1-től szeptember hó 30-ig az autobuszokat Aquincum vasúti állomáson való csatlakozással az óbudai hídfő érintésével a Nánási-úton át közlekedtette a vállalat a Hungária-strandfürdőig, míg a többi hónapokban, mikor a dunaparti forgalom teljesen szünetel, az autobuszvonalat Római-fürdőtelep sűrűbben lakott részén járatta Rómaifürdő vasúti állomáson való csatlakozással ugyancsak a Hungária-fürdőig.

December hó 1-én a szentendrei menetrendváltozással kapcsolatban ennek megfelelően Rómaifürdő és Hungária-strandfürdő között azonos járatszám mellett új autobuszmenetrend lépett életbe.

Az autobuszok összes karbantartási munkálatait a szentendrei garázsban egy garázsmester felügyelete mellett kilenc gépkocsivezető és 2 egyéb alkalmazott végezte el, akik 1935. évben 3 kocsin főjavítást és 2 kocsin részleges fővizsgálatot eszközöltek a kisebb rendszeres fenntartási munkálatokon kívül.

A Budapesti Helyiérdekű Vasútnál az 1934. és 1935. évek folyamán előfordult összeütközések és kisiklások számadatait a következő táblázat mutatja:

Az összeütközés történt	1934.	1935.
Saját vasúti járművel	23	26
Más « «	4	—
Automobillal:		
autobusz	1	1
mentők	—	—
magán személyautó	8	11
taxi «	1	3
teherautó	8	16
Motorkerékpárral	3	3
Kerékpárral	4	6
Lovaskocsival	36	29
Kézikocsival	2	5
Egyéb	3	3
Összesen	**93**	**103**
Kisiklások száma összesen	**62**	**53**

A Budapesti Helyiérdekű Vasutaknál az 1935. év folyamán 126 személyi baleset fordult elő. Ebből 7 halálos kimenetelű volt, 24 súlyos lefolyású, 95 pedig könnyűbb eset.

A személyi baleseteket feltüntető érdekes számadatok egyébként a következők :

A baleset oka	1934. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	1935. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Menetközben fel- és leugrás ...	5	10	40	55	3	10	35	48
Kiesés	—	—	2	2	—	—	2	2
Elütés	2	1	4	7	2	2	6	10
Összeütközés	—	5	25	30	—	6	28	34
Lógás	—	—	2	2	—	2	3	5
Egyéb ok	3	5	19	27	2	4	21	27
Összesen	**10**	**21**	**92**	**123**	**7**	**24**	**95**	**126**
Egymillió számított utasra esik			5·28				5·27	
teljesített vonatkm-re esik			32·25				33·34	

A BHÉV vonalain az 1935. évben érvényben volt viteldíjakat a következő táblázatok tüntetik fel.

Az 1935. évben a BHÉV vonalain érvényben volt viteldíjak kilometrikus felosztásban. (P)

Kilométer	Menetjegy II. o.	Menetjegy III. o.	Menettérti jegy II. o.	Menettérti jegy III. o.	Havibérlet II. o.	Havibérlet III. o.	Tanuló havibérlet II. o.	Tanuló havibérlet III. o.	Munkás hetijegyfüzet II. o.	Munkás hetijegyfüzet III. o.
1— 3 km	0·24	0·20	0·44	0·36	9·60	8·00	2·40	2·00	—	1·80
4 «	0·36	0·30	0·07	0·58	14·40	12·00	3·60	3·00	—	2·20
5 «	0·40	0·34	0·72	0·60	14·40	12·00	3·60	3·00	—	2·20
6 «	0·50	0·40	0·90	0·74	18·00	15·00	4·80	4·00	—	2·60
7 «	0·56	0·46	1·04	0·86	18·00	15·00	4·80	4·00	—	2·60
8 «	0·72	0·60	1·32	1·10	21·60	18·00	6·00	5·00	—	2·60
9 «	0·74	0·62	1·38	1·14	21·60	18·00	6·00	5·00	—	2·60
10 «	0·82	0·68	1·50	1·26	21·60	18·00	6·00	5·00	—	2·60
11 «	0·96	0·80	1·80	1·50	24·00	20·00	8·40	7·00	—	3·50
12 «	1·00	0·82	1·84	1·54	24·00	20·00	8·40	7·00	—	3·50
13—15 «	1·10	0·90	2·04	1·70	24·00	20·00	8·40	7·00	—	3·50
16—20 «	1·30	1·10	2·52	2·10	26·40	22·00	10·80	9·00	—	4·00
21—25 «	1·44	1·20	2·76	2·30	27·60	23·00	13·20	11·00	—	4·50
26—35 «	1·56	1·30	3·00	2·50	33·60	28·00	15·60	13·00	—	6·00
36—45 «	1·70	1·40	3·24	2·70	40·80	34·00	19·20	16·00	—	7·20

BSzKRt átszálló menetjegy	felnőtt	0·36
« «	gyermek	0·20
« « tértijegy	felnőtt	0·64
Osztálykülönbözeti menetjegy	felnőtt	0·08
« «	gyermek	0·04
« tértijegy	felnőtt	0·16
« «	gyermek	0·08
Pestszenterzsébeti átszállójegy		0·24

Átszállójegyek a BHÉV vonatokról az autobuszra vagy viszont az 1935. évben. (P)

Állomások	Budapest—Pálffy-tér II. o. Menet	Budapest—Pálffy-tér III. o. Menet	Budapest—Pálffy-tér II. o. Füzet	Budapest—Pálffy-tér III. o. Füzet	Budapest—Pálffy-tér II. o. Bérlet	Budapest—Pálffy-tér III. o. Bérlet	Hajógyár II. o.	Hajógyár III. o.	Filatori-gát II. o.	Filatori-gát III. o.	Aquincum Római-fürdő Csillaghegy Békás-megyer II. o.	Aquincum Római-fürdő Csillaghegy Békás-megyer III. o.	Budakalász II. o.	Budakalász III. o.	Pomáz II. o.	Pomáz III. o.
	Menetjegyek															
Szigetmonostor ...	1·50	1·30	12·	10·	37·—	32·—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leányfalu	1·60	1·40	14·	12·	43·—	38·—	1·40	1·20	1·40	1·20	1·20	1·10	1·00	0·90	0·90	0·80
Tahi.....	1·60	1·50	15·	13·	49·—	45·—	1·60	1·50	1·60	1·50	1·50	1·30	1·30	1·20	1·10	1·00
Dunabogdány	2·10	1·80	19·	17·	59·—	55·—	2·00	1·80	1·90	1·70	1·80	1·50	1·60	1·40	1·30	1·20
Visegrád község és Kisoroszi.....	2·30	1·90	22·	18·	70·—	65·—	2·20	1·90	2·10	1·80	2·00	1·70	1·80	1·60	1·60	1·50
Visegrád Horthy-telep ...	3·00	2·80	26·	23·	82·	78·	2·90	2·80	2·80	2·30	2·70	2·20	2·60	2·10	2·50	2·00

A szentendre—visegrádi autobuszjárat 1935. évben érvényben volt viteldíjai. (P)

Állomások	Szentendre			Szigetmonostor	Leányfalu	Tahi	Dunabogdány	Kisoroszi	Visegrád község	Visegrád Horthy-telep
	Menet	Füzet 10 db	Bérlet	Menetjegyek						
Szentendre	[1]) 0·20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szigetmonostor	0·40	3·00	10·00	—	0·30	0·80	1·10	1·50	1·60	1·90
Leányfalu	0·60	5·00	16·00	0·30	—	0·30	0·50	0·80	1·00	1·30
Tahi	0·80	7·00	22·00	0·80	0·30	—	0·30	0·70	0·80	1·00
Dunabogdány	1·10	10·00	32·00	1·10	0·50	0·30	—	0·30	0·50	0·70
Kisoroszi	1·50	14·00	45·00	1·50	0·80	0·70	0·30	—	0·30	0·50
Visegrád község	1·60	14·00	45·00	1·60	1·00	0·80	0·50	0·30	—	0·50
Visegrád Horthy-telep	1·90	17·00	55·00	1·90	1·30	1·00	0·70	0·50	0·50	—

Poggyászdíjszabás[2]):

Kilométer	Fillér	Kilométer	fillér	Kilométer	fillér
0— 3	32	7— 8	44	15—16	64
4— 5	38	9—11	52	17—22	80
6	40	12—14	60	23—27	92

A Budapesti Helyiérdekű Vasutak személyzeti létszáma összesen 1853 főt tett ki, akik igazgatási ágankint a következőképen oszlottak meg:

Igazgatás	A. AI. AII. táblázatiak	B. C. táblázatiak, napi és órabéresek	Nem vasúti üzemi	Összesen
I. igazgatás	27	32	—	59
II. «	11	376	—	387
III. «	7	19	2	28
IV. «	15	5	—	20
V. «	6	37	—	43
VI. «	14	4	—	18
VII. «	7	2	—	9
VIII. «	39	1.194	22	1.255
»S« szakosztály	1	2	—	3
»E« «	2	—	—	2
Rendelkezési áll.	29	—	—	29
Összesen	**158**	**1.671**	**24**	**1.853**

Szociális tevékenység. A villamos közúti, fogaskerekű vasúti és hegypályaüzem megbetegedett alkalmazottai közül a táppénznek az illetmény teljes összegére való kiegészítésében részesült a beteg alkalmazottak 91·66%-a, ennél kevesebb táppénzkiegészítő segélyt kapott a beteg alkalmazottak 6·38%-a, táppénzkiegészítő betegségi segélyt nem kapott a beteg alkalmazottak 1·96%-a.

A BHÉV évi fizetéses alkalmazottak betegségük ideje alatt illetményeik teljes élvezetében maradnak, a napi- és órabéres alkalmazottak azonban csak üzemi baleset esetén részesülnek táppénzkiegészítő segélyben.

[1]) Ez a jegy csak a kalauzoknál váltható és csak a rendelkezésre álló férőhelyekhez képest kerülhet kiadásra Szentendre és Orbánkereszt között.

[2]) 20 kg-on felüli olyan csomagok után, melyek az utas ülőhelye alatt vagy felett nem férnek el, a fenti 30 kg súlyra kiszámított díjtételek szedendők be.

Táppénzkiegészítő segély címén kifizettetett a BSzKRt alkalmazottak részére 318.940·77 pengő, a Svábhegyi fogaskerekű vasúti alkalmazottak részére 670·77, a Budai Hegypálya alkalmazottak részére 244·28 pengő, a BHÉV napi- és órabéres alkalmazottak részére pedig 1040 pengő.

Az autobuszüzemi alkalmazottak táppénzkiegészítést általában nem kaptak, csupán 173 üzemi balesetet szenvedett alkalmazott részesült összesen 8161·27 pengő táppénzkiegészítő segélyben.

A BSzKRt, villamosüzemi alkalmazottak részére betegségük első 3 napjára — amely időre az OTI nem ad táppénzt — 59.892·82 pengő táppénz összegének megfelelő segély utaltatott ki. A BHÉV-nél pedig a betegség első 2 napjára — amely időre viszont a MÁV BBI nem ad táppénzt — 3804 pengő segély fizettetett ki.

Öregségi és rokkantsági biztosítás. Az 1828. évi XL. t.-c. alapján létesített öregségi és rokkantsági alapnak 1935. évi december hó 31-én 2506 tagja volt s az elmult évben rokkantjáradék fejében 8475·43 pengőt folyósított a vállalat.

Fizetési előleget kapott:

a BSzKRt-nál	484	»A« táblázati alkalmazott	91.153	pengőt
	6.921	»B« « «	475.282	«
az Autobuszüzemnél	28	tisztviselő	4.585	«
	507	egyéb alkalmazott	37.080	«
a BHÉV-nél	64	»A« táblázati alkalmazott	16.295	«
	608	egyéb alkalmazott	58.765	«

Rendkívüli segélyt kapott

a BSzKRt-nál	1.887	alkalmazott	45.524	pengőt
az Autobuszüzemnél	127	«	5.215	«
a BHÉV-nél	45	«	3.350	«

A nagycsaládú B-táblázati, valamint a családi segélyben nem részesülő BHÉV napi- és órabéres alkalmazottak részére szeptemberben, az iskolai év kezdetén külön rendkívüli segély engedélyeztetett és pedig:

BSzKRt	alkalmazottak részére	10.655	pengő
Fogaskerekű	« «	30	«
Autobuszüzemi	« «	366	«
BHÉV	« «	582	«

Jubiláris jutalom címén

126	BSzKRt alkalmazott részére	17.380	pengőt
29	BHÉV « «	4.910	«

utalt ki a vasútvállalat.

Remuneráció fejében kifizetésre került

a BSzKRt	alkalmazottak részére	551.758	pengő
a Fogaskerekű	« «	2.777	«
a Hegypálya	« «	640	«
az Autobuszüzemi	« «	65.801	«
a BHÉV	« «	94.775	«

Karácsonyi segély fejében a következő összegeket utalta ki a vasútvállalat:

a BSzKRt	alkalmazottak részére	236.494	pengőt
a Fogaskerekű	« «	1.362	«
a Hegypálya	« «	206	«
az Autobuszüzemi	« «	27.396	«
a BHÉV	« «	40.119	«

A »B« táblázatbeli alkalmazottak 1935. évi túlóra-statisztikája.

Szolgálati ág	Kifizetett alapilletmény P	Kifizetett túlórabér P	Túlórák száma (számított érték)
Forgalom			
rendes	7,851.772·99	92.035·09	158.680
kocsi	—	423.533·96	794.459
Pályafenntartás	832.942·35	292.845·95	374.193
Felsővezeték	196.710·89	76.728·59	87.193
Telefon és kábelhálózat	126.300·95	19.998·33	31.741
Magasépítmények fenntartása	363.073·03	29.094·56	51.953
Főműhelyek, tanműhely	1,458.483·04	10.594·28	16.299
Vontatás	1,666.275·80	22.068·96	38.734
Autószín	114.450·99	44.000·33	61.251
Áramellátás	308.783·93	10.112·71	14.448
Székházgondnokság	194.143·48	31.511·83	55.282
Vegyes	339.106·47	45.733·78	71.066
Fogaskerekű	90.449·86	20.528·52	31.581
Budai Hegypálya	18.431·02	10.418·58	9.059
Autobuszüzem	1,982.822·06	107.317·60	109.503
Összesen	**15,543.746·86**	**1,236.523·07**	**1,905.442**

Nyugdíjalapok. A BSzKRt nyugdíjalap bevétele 3,572.258·13 pengő, kiadása 3,572.258·13 pengő volt, a nyugdíjalap állaga 1935. év december hó 31-én 31,241.856·97 pengőt tett ki. A nyugdíjalap vagyonából 178.759·09 pengő értékpapírokba van fektetve, 31,063.097·88 pengő pedig a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmult év végén 7106 tagja volt és 1859 nyugdíjast látott el. A megváltott vasutak nyugdíjasainak és kegydíjasainak száma az 1934. évi 664-ről 641-re, végellátásaik összege pedig az 1934. évi 518.468·85 pengőről 507.055·05 pengőre csökkent.

Ezenfelül az elmult évben még 228 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg elhalt alkalmazott hátramaradottainak összesen 113.740·08 pengő kegydíjat folyósított a vasútvállalat.

A BÚR nyugdíjalap bevétele 87.465·73, kiadása 168.503·47 pengő volt, a nyugdíjalap vagyona tehát a lefolyt esztendőben 81.037·74 pengővel csökkent s állaga 1935. évi december hó 31-én 454.508·24 pengőt tett ki, amely összeg a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmult év végén 306 tagja volt és 110 nyugdíjast látott el. Ezenfelül még 11 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg elhalt alkalmazott hátramaradottainak összesen 6802·29 pengő kegydíjat folyósított a vállalat.

A FAV nyugdíjalap bevétele 39.281·86, kiadása 30.999·51 pengő volt, a nyugdíjalap tehát 8282·35 pengővel gyarapodott s állaga 1935. év december hó 31-én 353.769·72 pengő volt, mely összeg a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmult év végén 86 tagja volt és 28 nyugdíjast látott el. Ezenfelül még 3 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett munkaképtelenné vált alkalmazottnak összesen 1502·28 pengő kegydíjat folyósított a vállalat.

A SzLŐR nyugdíjalap bevétele 172.668·61, kiadása 72.765·89 pengő volt, a nyugdíjalap tehát 99.902·72 pengővel gyarapodott s állaga 1935. év december hó 31-én 1,595.996·61 pengő volt, mely összeg a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmult évben 325 tagja volt és 54 nyugdíjast látott el. Ezenfelül még 30 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg elhalt alkalmazottak hátramaradottainak összesen 13.092·01 pengő kegydíjat folyósított a vállalat.

A BÉV nyugdíjalap bevétele 669.698·95, kiadása 719.197·60 pengő volt; a nyugdíjalap állaga 1935. év december hó 31-én 5,178.273·04 pengő. A nyugdíjalap vagyonából 893·50 pengő értékpapírokban van fektetve, 5,177.379·54 pengő pedig a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmult év végén 1022 tagja volt és 375 nyugdíjast látott el. Ezenfelül az elmult évben még 64 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg elhalt alkalmazott hátramaradottjának összesen 31.495 pengő kegydíjat folyósított a vállalat.

A vasútüzem terhére az 1935. évben 24 egyénnek nyugdíj címén 45.886 pengő folyósíttatott.

A BHÉV nyugbéralap bevétele 27.775·78, kiadása 22,659·09 pengő volt; a kiadás megoszlik: a nyugbéralap terhére fizetett öregségi járadék 538·09 pengő, kinevezések folytán átkönyvelés a nyugdíjalapra 22.121 pengő.

A nyugbéralap állaga 1935. év december hó 31-én 195.607·13 pengő volt, amely összeg a vasútvállalattal szemben mint követelés áll fenn.

A nyugbéralapnak december hó 31-én 229 tagja volt. Az alap nyugbérest nem látott el, hanem 3 öregségi járadékos járadéka terhelte az alapot 538·09 pengővel.

Gyermeknyaraltatás. A gyermeknyaraltatás tárgyában április havában kiadott hirdetményre az alkalmazottak 1482 gyermeket jelentettek be. A május—június havában megtartott főorvosi vizsgálaton 1432 gyermek jelent meg. Ezek közül az igazgatófőorvos nyaralásra 1385 gyermeket javasolt, 47 gyermeknél pedig, akik részben korontúliak, részben jobban tápláltak voltak, a nyaralást nem találta indokoltnak.

A költségvetésben az 1935. évi gyermeknyaraltatásra engedélyezett hitel következőleg alakult.

a)	BSzKRt	49.500 P
b)	Autobusz	4.500 «
	Összesen	**54.000** P

Ebből összesen 1370 gyermek nyaralt és pedig a székesfőváros telepein 1070 gyermek, az Országos Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület balatonszabadi telepén pedig 300 leánygyermek.

A nyaralásra küldött 1370 gyermek közül 1284 a BSzKRt, 86 pedig az autobuszüzem alkalmazottainak gyermekei közül került ki. A gyermekek 99·2%-a »B« táblázatbeli, 0·8%-a pedig kisfizetésű »A« táblázatbeli alkalmazott gyermeke volt.

Az engedélyezett 54.000 pengős hitelből 49.572·03 pengő használtatott fel.

Karácsonyi gyermekfelruházás. December 21-én a Sporttelep tornacsarnokában karácsonyfaünnepély volt, melynek keretében 915 gyermeket (440 leányt, 475 fiút) ajándékozott meg a vállalat cipővel. Ezenfelül a gyermekek egy-egy édességet tartalmazó csomagot is kaptak. Az akciónál csakis a nagy családdal bíró alkalmazottak gyermekei vétettek figyelembe.

A gyermekfelruházás költsége 10.100 pengőt tett ki.

Tüzelőszerellátás. Az alkalmazottak évek óta a Székesfővárosi Gázművek útján annak tüzelőszertelepéről szerezhetik be a tüzelőszeranyagot, amelynek árát az alkalmazottak helyett a vállalat fizeti ki a Gázműveknek és 6 havi részletben vonja le az alkalmazottak illetményeiből.

Az alkalmazottak ezen akció keretében az alábbi mennyiségben vásároltak tüzelőszert:

Szén és brikett	55.655 q
Koksz	12.590 «
Tűzifa	58.855 «
Összesen	**127.100** q

Egyenruhaellátás. Egyenruházati szakosztály által az alkalmazottaknak nyujtott szolgáltatásokat az alábbi adatok mutatják be:

Az 1935. évben a BSzKRt forgalmi és műszaki személyzete részére járandóságként a következő egyenruházati cikkek adattak ki:

Megnevezés	Forgalmi	Műszaki és egyéb személyzet	Összesen
	darab		
Téli köpeny	2.836	914	3.750
« zubbony	1.453	885	2.338
« nadrág	1.471	917	2.388
Nyári zubbony	625	894	1.519
« nadrág	623	896	1.519
« munkazubbony	32	2.887	2.919
« munkanadrág	32	2.886	2.918
Téli munkazubbony	51	2.874	2.925
« munkanadrág	51	2.874	2.925

Ezeken kívül a forgalmi személyzet részére kiadásra került

5.625 pár új szolgálati cipő	84.375·— pengő
és kijavított 4.246 pár cipő	12.653·14 «
összesen	**97.028·14** pengő

értékben.

Bevételek. a) *Közúti villamos vasutak.* Az 1935. üzletévben személyszállítási bevételek címén 45,081.868·54 pengő, teheráruszállítási bevétel címén 172.433·27 pengő, különféle bevételek címén 3,515.807·96 pengő, összesen 48,770.109·77 pengő bevételt ért el a vállalat az 1934. üzletévi 47,369.193·45 pengő összbevétellel szemben, a bevétel tehát az előző évhez képest 1,400.916·32 pengővel többet tett ki, melyből a személyszállítási bevételekre 28.405·44 pengő, teheráru- szállítási bevételekre 2467·65 pengő, a különféle bevételekre 1,370.043·23 pengő esett.

A személyszállítási bevétel csupán 0·06 százalékkal alakult kedvezőbben az előző évi bevételnél.

A személyszállítási bevételek havonkinti alakulását az 1928. évtől kezdve a következő oldalon levő táblázat mutatja.

b) *Svábhegyi Fogaskerekű Vasút.* A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút összes üzleti bevételei az 1935. évben 272.824·41 pengőt, az előző évben pedig 245.054·70 pengőt tettek ki, az 1935. évben tehát 27.769·71 pengővel emelkedtek.

A személyszállítási bevételre 21.805·60 pengő (+ 9·2%), a teherszállítási bevételre 1370·78 pengő, a poggyászszállítási bevételre 4096·80 pengő, a különféle bevételekre 496·53 pengő esett.

Hónap	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.
	Pengő							
Január	4,768.891	4,792·942	4,637.286	4,383.322	3,807.048	3,300.190	3,392.619	3,406.626
Február	4,501.027	3,930.684	4,293.572	3,932.200	3,428.780	3,040.332	3,089.832	3,078.128
Március	4,911.625	4,950.324	4,923.589	4,526.016	3,861.505	3,603.668	3,772.942	3,610.873
Április	5,081.180	5,068.702	4,967.733	4,571.328	4,033.631	3,698.381	3,857.132	3,807.086
Május	5,452.189	5,661.025	5,335.290	5,240.336	4,601.798	4,103.957	4,270.946	4,161.435
Június	5,182.248	5,336.240	5,169.826	4,828.445	4,091.366	3,793.367	3,833.000	3,971.617
Július	5,065.342	5,104.523	4,660.803	4,431.043	3,861.119	3,738.285	3,686.381	3,660.495
Augusztus	5,108.267	5,191.280	4,907.411	4,502.772	3,902.462	3,721.414	3,741.241	3,771.430
Szeptember	5,149.255	5,296.820	4,838.402	4,400.456	3,998.618	3,738.365	3,854.894	3,938.283
Október	5,489.625	5,350.383	4,964.132	4,585.018	4,134.615	4,031.513	4,101.836	4,080.402
November	5,111.771	5,071.969	4,750.115	4,247.768	3,813.491	3,737.027	3,716.810	3,782.092
December	5,107.123	5,025.990	4,747.603	4,109.757	3,706.596	3,590.566	3,735.830	3,813.402
Összesen	**60,928.543**	**60,780.882**	**58,195.762**	**53,758.461**	**47,241.029**	**44,097.065**	**45,053.463**	**45,081.869**
Csökkenés az 1928. évhez képest %	—	0·24	4·49	11·77	22·47	27·62	26·06	26·01
Az előző évhez képest: csökkenés %	—	0·24	4·25	7·62	12·12	6·66	—	—
emelkedés %	—	—	—	—	—	—	2·17	0·06

c) *Budai Hegypálya (Sikló).* A Budai Hegypálya (Sikló) összes üzleti bevételei az 1935. évben 48.969·11 pengőt, míg az előző évben 42.059·50 pengőt, vagyis az 1935. évben 6909·61 pengővel többet tettek ki, melyből az egyéb bevételek 15·63 pengőnyi csökkenését figyelembevéve, a személyszállítási bevételre 6925·24 pengő (+ 16·7%) esik. A Budai Hegypályán 1935. évi május hó 24-én lépett életbe a 6 filléres menetdíj, ami az utasforgalom jelentékeny emelkedésére vezetett s e réven állott elő a személyszállítási bevételek fenti emelkedése.

d) *Autobusz.* Az autobuszforgalomban az 1935. évben 6,397.392·50 pengő bevételt ért el a vasútvállalat az előző évi 6,453.862·30 pengő bevétellel szemben, az üzeleti bevételek tehát 56.469·80 pengővel csökkentek, melyből a szállítási bevételekre 8327·71 pengő (0·13%) és a különféle bevételekre 48.142·09 pengő esett.

Kiadások. a) *Közúti Villamos Vasutak.* Az 1935. évben az összes üzleti kiadások 48,674.559·23 pengőt tettek ki, míg az 1934. évi üzleti kiadások 47,181.022·15 pengőre rugtak, vagyis az üzleti kiadások az 1935. évben 1,493.537·08 pengővel emelkedtek.

Az összes üzleti kiadásokból 65·45 százalék a vasútüzemi kiadásokra, míg 34·55 százalék az egyéb üzleti kiadásokra esik.

A vasútüzemi (személyi és dologi) kiadások a következők:

Személyi kiadások:

a) az »A« táblázatbeli (tisztviselői) alkalmazottak illetményei .	3,064.371 P 46 f
b) a »B« táblázatbeli (egyéb személyzeti) alkalmazottak illetményei	21,289.110 « 18 «
	24,353.481 « 64 «
Levonva a nem szorosan vett vasútüzemi személyi kiadásokat	62.354 « 58 «
	24,291.127 « 06 «

Dologi kiadások:

a) áramellátás	3,692.836 P 99 f
b) üzemi anyag és fenntartási költség	2,623.794 « 54 «
c) egyenruhaköltség	622.278 « 50 «
d) menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványok	370.654 « 62 «
e) házbér, fűtés, világítás, vízdíj, biztosítás és egyéb kiadások	624.222 « 18 «
	7,933.786 « 83 «

Levonva a nem szorosan vett vasútüzemi dologi kiadásokat 369.463·86 pengőt, marad 7,564.322·97 pengő. Az 1935. évi vasútüzemi kiadások összesen 31,855.450·03 pengőt tettek ki az 1934. évi 32,951.878·65 pengővel szemben, vagyis az 1935. évben a vasútüzemi kiadások 1,096.428·62 pengővel csökkentek.

A vasútüzemi kiadásokat az alábbi összehasonlító táblázatok mutatják.

a) A kiadások természete szerint:

	1935.		1934.	
	kocsikilométerteljesítmény (személy és egyéb)			
	80,133.130		81,540.637	
	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér
Személyi kiadások	24,291.127·06	30·3	24,333.746·98	29·8
Dologi kiadások	7 564.322·97	9·5	8,618.131·67	10·6
Összesen	**31,855.450·03**	**39·8**	**32,951.878·65**	**40·4**

b) Szolgálati ágankint:

	1935.		1934.	
	kocsikilométerteljesítmény (személy és egyéb)			
	80,133.130		81,540.637	
	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér
Általános üzletvitel	3,039.231·66	3·8	2,724.361·07	3·3
Pályafenntartás	4,216.750·61	5·3	4,490.693·74	5·5
Áramellátás	4,022.425·72	5·0	4,526.540·13	5·6
Vontatás	3,286.744·13	4·1	3,465.754·92	4·3
Forgalom	13,401.751·81	16·7	13,970.446·65	17·1
Járműfenntartás	3,888.546·10	4·9	3,774.082·14	4·6
Összesen	**31,855.450·03**	**39·8**	**32,951.878·65**	**40·4**

A fenti táblázatokból megállapítható, hogy az 1935. évben az előző évhez képest a személyi kiadásoknál 42.619·92 pengő, a dologi kiadásoknál pedig 1,053.808·70 pengő megtakarítást ért el a vállalat.

A személyi kiadások terén elért megtakarítások a létszám csökkenéséből, a szolgálatból kivált régi és helyükbe felvett új alkalmazottak illetményei között mutatkozó különbözetből és a kocsikilométerteljesítmény csökkenése folytán a túlórabéreknél elért megtakarításokból ered.

A dologi kiadások terén elért megtakarításokból az áramtermelési költségekre 495.757·76 pengő, az üzemi anyag- és fenntartási költségekre 436.935·32 pengő,

az egyenruhaköltségekre 100.456·30 pengő, a menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványok költségeire 44.671·60 pengő esett, míg az egyéb üzleti kiadásoknál 24.012·28 pengő többkiadás merült fel.

Az áramellátási költségekben mutatkozó megtakarításnak az a magyarázata, hogy az 1934. évben meg kellett téríteni az addig vételezett áram utóbb megállapított végleges egységára és az ideiglenes egységár közötti különbözetet.

b) *Svábhegyi Fogaskerekű Vasút.* A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút kiadásai az 1935. évben 412.029·17 pengő, az 1934. évben pedig 411.057·63 pengő, vagyis az 1935. évben 971·54 pengővel többet tettek ki.

A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút 1935. évi üzleti kiadásai 139.204·76 pengővel haladták meg az üzleti bevételeket. Ez a kezelési hiány a bevételek emelkedése következtében 26.798·17 pengővel kevesebb az előző évinél. Az üzemkezelési hiányt a közúti villamos vasutak bevételeiből fedezte a vállalat.

c) *Budai Hegypálya.* A Budai Hegypálya üzleti kiadásai az 1935. évben 68.368·66 pengőt, az 1934. évben 64.227·87 pengőt tettek ki, az 1935. évben tehát a kiadások 4140·79 pengővel emelkedtek.

Az üzemi kiadások emelkedése a tarifaleszállítás folytán szükségessé vált nagyobb teljesítmény következménye. A Budai Hegypálya üzleti kiadásai 19.399·55 pengővel haladták meg a bevételeket. A kezelési hiányt, mely 2768·82 pengővel kevesebb az előző évi hiánynál, szintén a közúti villamos vasutak bevételeiből fedezte a vasútvállalat.

d) *Autobusz.* Az autobuszüzem összes üzleti kiadásai az 1935. évben 6,397.392·50 pengőre, az 1934. évben 6,453.862·30 pengőre rúgtak, tehát az 1935. évben 56.469·80 pengővel kevesebb kiadás merült fel.

Az üzem személyi- és dologi kiadásaiból tisztviselői illetményekre 245.953·97 pengő, az egyéb alkalmazottak illetményeire 2,464.814·65 pengő, az üzemi anyagfogyasztásra 910.415·41 pengő, fenntartási költségekre 552.640·06 pengő, egyenruhaköltségekre 74.866·85 pengő, menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványok költségeire 46.850·44 pengő, telekbérre, épületbérre, fűtésre, világításra, vízdíjra, biztosításra és egyéb üzemi kiadásokra, továbbá a közös üzletviteli költségekre 277.976·77 pengő esik. E kiadások végösszege 4,573.518·15 pengő.

A mult évben e címeken 4,810.826·56 pengő, vagyis 237.308·41 pengővel több kiadás merült fel.

Az előző évhez képest a tisztviselők illetményeinél 836·77 pengő megtakarítás, az egyéb alkalmazottak illetményeinél — legnagyobbrészt a létszám emelkedése folytán — 66.497·40 pengő többkiadás mutatkozik.

Az üzemanyagfogyasztási költségeknél, a kocsikilométerteljesítmény növekedése ellenére, a benzinmotoroknak gázolajmotorokkal való kicserélése és az üzemvitel gazdaságosságának fokozása révén 320.819·88 pengővel kevesebb kiadás merült fel, míg a fenntartási költségeknél a járművek nagyobb igénybevétele és fokozódó avulása következtében 17.850·84 pengővel több volt a kiadás.

A Margit-híd átépítési és kiszélesítési munkái. A főváros közúti forgalma a háború utáni években nagymértékben megnövekedett. Bár a nyomasztó gazdasági helyzet következtében ez a forgalom ma nem olyan mértékű, mint amilyen a rendes fejlődés során lehetne, a megnövekedés okozta forgalmi zavarok a nagyforgalmú útvonalakon

erősen érezhetők. Az egyik olyan útvonal, ahol a rendelkezésre álló hely a forgalmi igényeket nem képes kielégíteni s amelyre vonatkoztatva a legtöbb jogos panasz emelhető: a Margit-híd. Itt a forgalom zavarait rendkívüli módon emeli az a körülmény, hogy a Széchenyi Lánchídon a teherforgalom tilos, az Erzsébet-hídon pedig korlátozott. Vagyis a Ferenc József-hídtól a főváros felső határáig a pesti és budai oldal között csupán a Margit-hídon lehet korlátlan teherforgalmat lebonyolítani.

Az ennek folytán bekövetkezett súlyos forgalmi zavarok kiküszöbölésére a főváros vezetősége már régebben igyekezett megoldást találni. De igyekezett megoldást találni a főváros vezetősége azért is, mert a gazdasági élet várható fejlődése során megnövekedő forgalom a Margit-hídon katasztrófális zavarokat fog eredményezni. Ezért már évekkel ezelőtt tárgyalások folytak a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium hídépítési osztálya és a főváros között. Ezeknek eredménye az volt, hogy az egyetlen minden igényt kielégítő megoldás: a híd kiszélesítése. Az erre vonatkozólag végzett számítások eredménye azonban azt mutatta, hogy a kiszélesítés munkái mintegy négy millió pengős költséget igényelnek. Ennek az összegnek a fedezésére a m. kir. kormány nem volt hajlandó, a főváros rendes költségvetésébe pedig az adott pénzügyi viszonyok között ilyen összeget a pénzügyi egyensúly megzavarása nélkül beállítani az elmult években nem lehetett.

Időközben a hídon végzett biztonsági vizsgálatok alkalmával a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium hídépítési osztálya megállapította, hogy a híd szerkezete, a megépítés óta eltelt több, mint 60 év alatt annyira elhasználódott, hogy a híd átépítésére biztonsági okokból feltétlenül szükség van. Az ezzel kapcsolatban kapott értesítésekből kitűnik, hogy a híd átépítési munkálatai mintegy két évig tartanának és ezalatt a hidat a forgalom elől el kellene zárni.

A fenti értesítések birtokában vizsgálat tárgyává kellett tenni, vajjon nem lenne-e célszerű és gazdaságos a Margit-híd kiszélesítési munkálatait az amúgy is szükséges átépítési munkákkal összekapcsolni. Az erre vonatkozólag a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium hídépítési osztályával folytatott tárgyalások eredményeként megállapíttatott, hogy a híd kiszélesítésének és átépítésének egyidejű végrehajtása esetén a szükséges munkák elvégzéséhez három évre van szükség, amely idő alatt a hidat a közforgalom elől nem kell elzárni, a munkálatok összköltsége pedig a hídépítési osztály megállapítása szerint mintegy öt millió pengőt igényel. Ezen kívül arról is értesítette a m. kir. kereskedelemügyi miniszter a fővárost, hogy a Margit-híd kiszélesítési és átépítési munkálatai a tervezett óbudai Dunahíd építési munkálatait késleltetni nem fogják.

Megállapítható, hogy a tárgyalások fent közölt eredménye a főváros közönségére nézve oly előnyöket tartalmazott, amelyeket célszerű és gazdaságos volt kihasználni. Az egyik előny közforgalmi: ha a hidat nem szélesítik ki, azt a közforgalom elől az építés alatt mintegy két évre el kell zárni. A másik előny a pénzügyi: ha ugyanis a hidat az átépítéssel kapcsolatban szélesítik ki, az összköltség öt millió pengő, míg viszont, ha a kiszélesítés későbbi időpontra marad, az a végzett számítások szerint a mai anyagárak és munkabérek mellett maga mintegy négy millió pengő költséggel fog járni.

Mindezektől eltekintve, az ország és a főváros gazdasági életében a Margit-híd kiszélesítési és átépítési munkálatainak öt millió pengős közmunkája nagy közgazdasági és szociális jelentőségű.

Az elkészített tervek szerint a Margit-hídon a délfelé való kiszélesítés után a mai két kocsiközlekedési vonal helyett négy kocsivonal lesz, ezenkívül a híd közepén lesz a két villamosközlekedési sáv. Vagyis a mai 11·06 m-es kocsiútszélesség 16·50 m-re bővül.

A margitszigeti hídleágazásnál a forgalom minél zavartalanabb biztosítása érdekében a gyalogos közlekedők részére lépcső lejáratokat terveztek, amelyek a villamos megállóktól és a járdáktól a kocsipálya alatti gyalogjáró folyosókra vezetnek és így ezeken át a sziget, illetve a híd elérhető a nélkül, hogy a felszíni kocsiforgalmi vonalakat szintben keresztezni kellene.

Mindezek alapján a törvényhatósági bizottság:

1. kimondotta, hogy a székesfőváros a Margit-hídnak a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium dunahídépítési szakosztálya útján végrehajtandó átépítésével kapcsolatban kívánja a hídnak kiszélesítését;

2. kimondotta, hogy e munkálatok költségeihez a 21 millió pengős beruházó kölcsön terhére öt millió pengőt hajlandó a m. kir. kormány rendelkezésére bocsátani azzal a feltétellel, hogy ezen összeg mindenkori amortizációját felerészben a m. kir. kormány a kincstár terhére elvállalja;

3. felhatalmazást adott, hogy amennyiben a m. kir. kormány ezt a kötelezettséget elvállalja, a Margit-híd átépítéséhez és kiszélesítéséhez szükséges öt millió pengő költségösszeget a tényleg felmerülő szükség szerint felhasználhassa a polgármester.

Nemzetközi közforgalmú repülőtér céljára terület szerzése. Budapest az európai fővárosok között a légiforgalom terén nem foglalja el azt a helyet, amely kedvező földrajzi fekvésénél és közgazdasági jelentőségénél fogva méltán megilletné.

Ennek okai között nem utolsó helyen szerepel az a körülmény, hogy Budapestnek nincs megfelelő nemzetközi közforgalmú repülőtere. A mátyásföldi repülőtér ugyanis a főváros határán kívül, annak szívétől körülbelül 13 km-re fekszik, ami a mai gyors közlekedési eszközök mellett még nem jelentene nagyobb hátrányt, ha ezt a távolságot időben nem sokszorozná meg a ceglédi vasúti vonal s a Kerepesi-út keresztezésénél levő sorompó igen gyakori és hosszú ideig tartó lezárása. Ilyképen a bejutás Mátyásföldről a városba nem ritkán 30—35 percet is igénybe vesz, ami pl. a Bécs—budapesti légi út egyórás tartamával szemben nagyon kedvezőtlenül érezteti hatását.

De a mátyásföldi repülőtér egyéb tekintetben sem felel meg egy korszerű nemzetközi közforgalmú repülőtér követelményeinek. Épületei avultak (fabarakkok), az utazóközönség kényelmét szolgáló berendezései (várótermek, vendéglő) nem elégítik ki a mai igényeket, elszállásolási alkalmatosságai egyáltalán nincsenek — s ami a legnagyobb hiba — a terület kis terjedelme és rossz fekvése miatt a repülőtér fejlesztésére nincs lehetőség.

Ezeket a hátrányokat, amelyeket a repülőtérre érkező idegenek is állandóan panasz tárgyává tesznek, a magyar légiforgalom már hosszú idő óta anyagilag és erkölcsileg egyaránt érzi. De kihatással van ez közvetve fővárosunkra is, mert súlyos csapás lenne lendületes fejlődésnek induló idegenforgalmunkra, ha a jelenleg Budapestet érintő nemzetközi repülőjáratok a kedvezőtlen leszállási lehetőségek, a városba való bejutási nehézségek és kényelmi berendezések fogyatékossága miatt Budapestet elkerülnék. Káros lenne ez annál is inkább, mert épen az idegenforgalom szempont-

jából legszámottevőbb réteg: a nagyobb vásárló erővel rendelkező idegenek előszeretettel veszik igénybe a légi közlekedést.

A mátyásföldi repülőtér szerény keretei s a fejlesztését gátló körülmények már régóta megérlelték a légi közlekedésünket irányító hivatalos tényezők meggyőződését, hogy a nemzetközi légiforgalom lebonyolítására máshol — éspedig lehetőleg a székesfőváros területén — kell megfelelő repülőtérről gondoskodni.

Az új elhelyezés kérdését előkészítendő a m. kir. légügyi hivatal, amelyet a kereskedelmi kormány ezzel a feladattal megbízott, kijelölte mindazokat a területeket, amelyek számításba jöhetnek. A kereskedelmi minisztérium irányítása alatt megtartott bizottsági szemrevételezések során, melyeken a főváros képviselői is résztvettek, az a nézet alakult ki, hogy a kijelölt 18 terület közül csak az Albertfalva határában fekvő dunamenti terület, valamint a Hajtsár-út és Kerepesi-út szögében fekvő terület jöhetnek számításba. Közelebbről vizsgálva a területeket, kiderült azonban, hogy ezek sem alkalmasak a nemzetközi közforgalmú repülőtér elhelyezésére. Így az albertfalvai területet a Duna sempontja fölötti alacsony volta, kis terjedelme, de különösen környékének beépítettsége miatt el kellett ejteni. Ugyancsak az utóbb említett két ok szólt a Hajtsár-úti terület ellen is, kiváltképen azért, mert bár itt kb. 70 kat. hold a főváros tulajdonát képezi — ezt a területet a főváros még a háború előtt kórházak és más közintézmények céljaira szerezte meg — annak a szükséges terjedelemre való kiegészítése az ezen a vidéken levő magas telekárak (négyszögölenkint 25—40 pengő) következtében aránytalanul nagy áldozatokkal járna. Tetemesen növelnék ezenkívül a költségeket azok az egyengetési munkálatok is, amelyeket az ezen területen levő 6—7 méteres terepszintkülönbségek tennének szükségessé.

Az előkészítésnek ebben a szakában fordult az előbb említett bizottság figyelme a budai Örsöd-dűlőben, a Kőérbereki-út mentén a MÁV Bécs—budapesti vonalától északra fekvő, részben Budaörs község határába átnyúló lapályos területre. A bizottság erre a területre több ízben kiszállt s azt az összes figyelembe jövő szempontokból különböző szakértők is megvizsgálták. Ezen eljárások, illetve szakértői vizsgálatok eredményeképen az örsöd—budaörsi területet az összes illetékes tényezők mind légiforgalmi és közlekedési, mind idegenforgalmi és topográfiai szempontból a nemzetközi közforgalmú repülőtér céljára minden tekintetben alkalmasnak találták.

Ez a terület a főváros középpontjától mindössze 7 km-re, MÁV és BHÉV vonal közvetlen szomszédságában fekszik, autóval vagy autobusszal kifogástalan, akadálymentes útvonalon (Hegyalja-út, Csend-utca, Budaörsi-út, Kőérbereki-út) 10—12 perc alatt megközelíthető. Nagyon kies fekvésű, ami egyrészt a repülőgépen utazó utasokra igen kedvező benyomást tesz, másrészt a repülőteret kirándulóhelynek is alkalmassá teszi s így a repülőtér népszerűségét növeli. Említésre méltó az is, hogy a bennünket a Nyugattal összekapcsoló, tehát ránk nézve legnagyobb jelentőségű irányokban a célokhoz kb. 20 km-rel rövidebb távolságra fekszik s ezenkívül nem kell a város felett átrepülni. A terület kevés egyengetést igényel, mert majdnem teljesen sík. A repülőtér szélétől számított 500 m-es övezet, amelyen fennálló jogszabályaink értelmében a repülés biztonságát veszélyeztető építmény (magas ház, gyárkémény stb.) nem emelhető, itt, minthogy az egész vidék mezőgazdasági művelés alatt áll, még könnyen betartható, míg Budapesten másutt erre alig van lehetőség. A környéken levő markáns támpontok a tájékozódást nagymértékben megkönnyítik. A nyugati főszélirány a terület fekvését igen kedvezően érvényesíti, mert nyugati

irányban a legkiterjedtebb, úgyhogy a modern repülőtereknél megkívánt 1000—1300 m-es nekifutó gördülő pálya könnyen kialakítható. A terület igen ritkán ködös, mert állandó és előnyös légáramlása van, amely a ködöt eltávolítja. Légörvénylések tekintetében akadály nincsen, csak zivatarban vagy viharos szél mellett lehet repülési zárlatra szükség.

A hazai és külföldi szakértőknek ezekben összesűrített egybehangzó véleménye alapján, amivel egyébként a m. kir. légügyi hivatal állásfoglalása is megegyezik, Európa egyik legszebb fekvésű s a főváros központjának közelében levő repülőteret lehet az örsöd—budaőrsi területen kialakítani.

Azt a kérdést vizsgálva, vajjon az új nemzetközi közforgalmú repülőtér létesítése melyik hatóság feladatkörébe tartozik, meg kell állapítani, hogy ez a feladat — csakúgy, mint az államközi közlekedés másik fontos eszköze : a vasút berendezéseinek létesítése és fenntartása is — kétségtelenül az államot kell hogy terhelje. Az említett idegenforgalmi s így közvetve gazdasági előnyökre való tekintettel azonban, amelyeket a repülőtér alkalmas elhelyezése fővárosunknak biztosít, méltányosnak látszott, hogy ennek a feladatnak a megoldásában a székesfőváros közönsége is résztvegyen.

Méltányosnak látszott ez annál is inkább, mert a külföldi nagyvárosok, a légiforgalomba való bekapcsolódás nagy jelentőségére való figyelemmel, repülőtereik létesítése érdekében ugyancsak kisebb-nagyobb áldozatokat hoztak.

Hogy csak néhány esetet említsünk, például a városi tulajdont képező müncheni repülőtér létesítésére a bajor főváros körülbelül 20 millió márkát fordított. Az összes fenntartási költségeket is a város fedezi, viszont a német Lufthansa a hangárokért bérösszeget, a fel- és leszállásért pedig illetéket fizet.

A berlin—tempelhofi repülőtér létesítésére és fenntartására egy korlátolt felelősségű társaságot alakítottak, amely társasághoz az alaptőke legnagyobb részét maga Berlin városa adta. A repülőtér tehát ennek a korlátolt felelősségű társaságnak : a Berliner Flughafen GmbH-nak a tulajdonában áll, amely viszont bérbeadta azt a Deutsche Lufthansa A.-G.-nak. A repülőtér fenntartási költségei azonban a bérbeadót terhelik olyan mértékben, amilyen mértékben a bérbeadó köteles a bérlet tárgyát képező ingatlant használatra alkalmas jókarban tartani.

Bécs asperni repülőtere szintén a város területe volt, amelyet bizonyos kompenzáció ellenében az állam tulajdonába engedett át.

Nyilvánvalóan a külföldi nagyvárosok áldozatkészségének példája lebegett azok előtt a törvényhatósági bizottsági tagok előtt is, akik már 1927. óta részint a közgyűlésen, részint a különböző bizottságok ülésein interpellációk, indítványok vagy felszólalások alakjában több ízben rámutattak egy új budapesti repülőtér létesítésének a szükségességére és felszólalásaikban egyértelműleg megegyeztek abban, hogy annak megvalósítása érdekében a székesfővárosnak is áldozatot kell hoznia.

Ezt a nézetet osztotta a főváros is, amikor az örsöd—budaőrsi terület megfelelő nagyságú — mintegy 1000×1200 méter kiterjedésű — részét megszerezni törekedett, hogy azt nemzetközi közforgalmú repülőtér létesítése és fenntartása céljaira, a repülőtér majdani engedélyesének használatra engedje át.

Azt az áldozatot, amit a repülőtér elhelyezésére szükséges terület megszerzése jelent, ezidőszerint összegszerűen még nem lehet pontosan megállapítani. Egyrészt ugyanis még folyamatban van annak a helyszíni meghatározása, hogy az örsöd—

budaörsi terület milyen nagyságú része lesz szükséges a repülőtér megfelelő kialakításához, továbbá a terület megszerzése során a tulajdonosok részéről is felmerülhet olyan jogos igény, amely az egyes birtoktestek felülmaradó — tehát a repülőtér céljaira tulajdonképen számításba nem vett — részeinek az átadására irányulva, a megszerzendő terület terjedelmét növelni fogja. Mindamellett már most bizonyosra vehető, hogy a megszerzendő terület 200 kat. holdat nem fog meghaladni. Másrészt nem lehet közelebbről meghatározni azt a vétel- vagy kisajátítási árat sem, amelyet a megszerzendő területért fizetni kell. Ennek megállapítása ugyanis, amennyiben a tulajdonosokkal barátságos egyességet kötni nem lehet, bírói eljárás tárgyát fogja képezni.

Ezekszerint a megszerzendő terület nagysága és a fizetendő ellenérték közelebbről még nem határozható meg.

Ennek az összegnek a fedezete a 21,000.000 pengős OTI kölcsön beruházó programjának a módosításával biztosítható. E programm megállapításakor ugyanis a Közgyűlés a Kőbányai-úti aluljáró megépítésére 600.000 pengőt irányzott elő. Időközben azonban — amint ismeretes — a MÁV vezetősége a budapesti pályaudvarok új elrendezésének kérdését napirendre tűzte s ennek során a ceglédi vonalnak az úgynevezett halálsorompó kiküszöbölése mellett való vezetését is mérlegelés tárgyává teszi. Végleges elhatározás még nincs e tekintetben s így nem lenne célirányos a tervbe vett aluljáró megépítésével a MÁV elgondolásait keresztezni vagy azoknak elébevágni. Kétségtelen ezért, hogy a Kőbányai-úti aluljáró megépítését a MÁV-nak a ceglédi vonal vezetésére vonatkozó végleges elhatározásáig megkezdeni nem lehet. Minthogy tehát a Kőbányai-úti aluljáró megépítésének a lehetősége a jövőre tolódott el, sőt esetleg a szüksége is kérdésessé vált, nincs akadálya annak, hogy a 21,000.000 pengős beruházó programm módosíttassék és a Kőbányai-úti aluljáró építésére felvett 600.000 pengő törlésével ez a hitelösszeg, az új repülőtér területének sürgős feladatot képező megszerzésére fordíttassék.

Az új repülőtér céljára alkalmas terület egy része, nevezetesen mintegy $^2/_5$-e, Budaörs község határában fekszik. Nem szorul bővebb indokolásra, hogy a repülőtér a különböző hatóságok joghatósága szempontjából — már a hatásköri összeütközések kiküszöbölése végett is — csak egységes, osztatlan területet képezhet. Figyelemmel arra a nagy áldozatra, amit a székesfőváros a repülőtér területének megszerzésével hoz, a célszerűségi szempontokon kívül méltányossági tekintetek is a mellett szólnak, hogy a repülőtérnek jelenleg Budaörs község határába eső része törvényhozási úton (1930. évi XVIII. t.-c. 2. §. (1) bek.) Budapest székesfőváros területéhez csatoltassék. Épen ezért a Közgyűlés kimondotta, hogy a repülőtér céljaira szolgáló területet abban a feltevésben szerzi meg, hogy a m. kir. kormány a területnek közigazgatási átcsatolását a törvényhozásnál kieszközli és a székesfővárost az átcsatolással kapcsolatosan mindennemű kártalanítás alól mentesíti. Különben is az átcsatolás — összehasonlítva azt a repülőtér létesítése által Budaörsre háruló előnyökkel (telekértékemelkedés, építkezések, jobb értékesítési lehetőségek stb.) Budaörs községnek károsodást nem okoz.

A közgyűlés a közgazdasági, ipari és közlekedési, a városrendezési és magánépítési, valamint a pénzügyi szakbizottságok meghallgatása után ebben a kérdésben a következőképen határozott:

1. A közgyűlés kimondotta, hogy egy korszerű, nemzetközi közforgalmú repülőtérnek olyan helyen való létesítését, amely a székesfőváros területén fekszik s annak központjától könnyen és rövid idő alatt megközelíthető, sürgősen szükségesnek tartja.

2. A közgyűlés a m. kir. légügyi hivatal közléséből tudomásul veszi, hogy a budai Örsöd-dűlőben a MÁV bécsi vonalától északra, a Kőérberki-út kétoldalán fekvő, részben Budaörs község határába is átnyúló lapályos terület a nemzetközi közforgalmú repülőtér elhelyezésére alkalmas.

3. Tekintettel azokra az előnyökre, amelyek a nemzetközi közforgalmú repülőtérnek megfelelő elhelyezéséből a székesfővárosra közlekedési, idegenforgalmi és közgazdasági szempontból származnak, a közgyűlés elhatározta, hogy a repülőtérnek a 2. pont alatt megjelölt környékén való elhelyezésére mintegy 150—200 katasztrális hold nagyságú területet szerez meg a székesfőváros közönsége részére. Kimondotta azonban egyúttal a közgyűlés, hogy a repülőtér céljára szolgáló terület megszerzését azokhoz a feltételekhez köti, hogy a m. kir. kormány egyrészt a terület Budaörs község határában fekvő részének a székesfőváros területéhez való csatolását a törvényhozásnál kieszközli és a székesfővárost az átcsatolással kapcsolatos mindennemű kártalanitás alól mentesíti, másrészt lehetővé teszi, hogy az 1920. évi XXXIV. t.-c. 113. §-ában egyes kisajátítási esetekre biztosított vagyonátruházási illetékmentesség a repülőtér területének megszerzésére is kiterjedjen.

4. A repülőtér mielőbbi létesítéséhez fűződő közérdekre való tekintettel a közgyűlés a szükséges terület megszerzésére 600.000 pengőt engedélyezett. E költségösszeg fedezetéül a közgyűlés az 1934. évi zárószámadás szerint az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsönnél, az 1927. évi beruházóporogramm végrehajtása során elért megtakarításokból a programm szerint még rendelkezésre álló 844.238·90 pengőt jelölte ki. Az engedélyezett 600.000 pengőt a kölcsönpénzeknél, az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsönnél a 3. rovaton a »Különböző munkák« alatt a központban kell elszámolni.

5. A közgyűlés elvben kimondotta, hogy a megszerzendő területet nemzetközi közforgalmi repülőtér létesítése és fenntartása céljára a repülőtér majdani engedélyezésének használatába szándékozik adni. A használatbaadás tekintetében a közgyűlés előzetes hozzájárulásával szerződés kötendő.

6. A közgyűlés felhatalmazta a polgármestert, hogy a nemzetközi közforgalmú repülőtér területének birtokbavételére és megszerzésre szükséges intézkedéseket megtegye s e célból az engedélyezett 600.000 pengő összeget felhasználhassa.

A m. kir. belügyminiszter a nemzetközi közforgalmi repülőtér céljára területszerzés ügyében hozott 286/1935. kgy. számú határozatra az alábbi leiratot intézte a székesfőváros közönségéhez:

»Törvényhatósági bizottsága az 1935. évi július hó 5-én tartott közgyűlésében 286 kgy. szám alatt hozott határozatával kimondotta, hogy a nemzetközi közforgalmú repülőtér céljára szükséges ingatlanokat a határozatban részletezett feltételek és kikötések mellett megszerzi és azt rendelkezésre bocsátja. Ezt a határozatot felülvizsgálván, a pénzügyminiszter úr és a volt kereskedelemügyi miniszter úr véleményének meghallgatása után következőkről értesítem a székesfőváros közönségét: A tervezett repülőtér létesítése közérdekből feltétlenül szükséges. A közgyűlés határozatban tett illetékmentességi kikötésére nézve megjegyzem, hogy a székesfővárost a szóbanlevő ingatlanszerzéssel kapcsolatban felmerülő illetékterhek megfizetése alól rendeleti úton nem áll módomban mentesíteni. A közgyűlési határozat 3. pontjában foglalt kérelem ügyében a pénzügyminiszter álláspontja a következő: 1920. évi XXXIV. t.-c. 113. §-ában foglalt rendelkezés szerint az állam, a törvényhatóság, a község, (város) továbbá az 1883. évi XXIII. t.-c. 68. §-a alapján tervezett vizitársaság által az 1881. évi XLI. t.-c. 1. §-a (1—12.) pontjában felsorolt esetek közül a szóbanlevő területszerzésre egyik sem vonatkoztatható, s így az 1920. évi XXXIV. t.-c. 113. §-a a szóbanlevő esetben akkor sem lenne alkalmazható, ha a területszerzés kisajátítás útján történik. A közgyűlési határozat 7. pontjában foglaltakra nézve nevezett miniszter úr a következőket

jegyzi meg: Az 1881. évi XLI. t.-c. 63. §-ában foglalt rendelkezések szerint az e törvény alapján eszközlendő kisajátítási eljárásra vonatkozó minden beadvány, tervrajz, összeírás, szerződés, egyesség, jegyzőkönyv, becslevél, bizonyítvány vagy nyilatkozat, határozat és fellebbezés bélyegmentes. Az idézett törvény a kisajátítási eljárással kapcsolatos peres eljárásként csak a sommás bírói eljárást említi. A törvény 24. §-a szerint ugyanis a kisajátítás alá eső ingatlanon található függő termés, ültetvények s állaguk sérelme nélkül elmozdítható, egyéb tárgyak a kisajátítási összeg megállapításánál számításba nem vehetők. Ezért a birtokos a kisajátító ellen, amennyiben ilyen tárgyakban kár okoztatott, sommás bírói eljárás útján külön kártérítést igényelhet. Minthogy a kisajátítási törvényben más peres vagy peren kívüli eljárásra nézve illetékmentességre vonatkozó szabály nincsen, a közgyűlési határozatban kívánt mentességeket a hatályban álló jogszabályok alapján nem lehet biztosítani. A felmerülő illetékterhek alól azonban a kormány a székesfővárost mentesíteni kívánja és ezért a szóbanlevő mentesség biztosítása céljából törvényjavaslatot kíván az országgyűlés elé terjeszteni. Ebbe a javaslatba lenne felvéve oly rendelkezés, mely a közgyűlési határozatban kért illetékmentességeket a székesfőváros részére biztosítaná. A szóbanlevő illetékmentességkérdést ezidőszerint csak olyan módon tartom megoldhatónak, hogy a vonatkozó törvényjavaslatba felveendő illetékmentességi szabályok visszaható erővel ruháztassanak fel. Ebből a célból tehát a vonatkozó törvényjavaslatba annak idején a következő szöveget szándékozom felvenni: (1) Budapest székesfőváros által közforgalmú repülőterek vagy légi kikötők céljára, az 1935. évi augusztus hó 1-től kisajátított ingatlanok után ingatlanvagyonátruházási illeték nem jár. (2) Az (1) bekezdésben említett kisajátításokkal kapcsolatos és az 1935. évi augusztus hó 1-től keletkezett mindennemű peres vagy perenkívüli eljárásban lerovandó illetékre nézve Budapest székesfővárost személyes illetékmentesség illeti meg. Az illetékmentességnek törvénnyel történő szabályozásáig tartó átmeneti időben esetleg keletkező illetékek beszedését hajlandó nevezett miniszter úr függőben tartani s ebből a célból utasítom a székesfővárost, hogy mindaddig, amíg a szóbanlevő törvényjavaslat törvényerőre emelkedik, a székesfőváros közvetlenül a pénzügyminiszter úrhoz jelentse azokat az eseteket, amelyekből kifolyólag a repülőtér megszerzésével kapcsolatban a főváros terhére illetékek irattak elő. Kilátásba helyezem továbbá, hogy Budaőrs község határában fekvő és a repülőtérhez tartozó ingatlanoknak a székesfőváros területéhez való átcsatolása iránt törvényhozási úton szintén fogok intézkedni. A terület átcsatolása folytán Budaőrs község kártalanítása kérdésére megjegyzem, hogy tekintetben a székesfőváros igyekezzék a községgel megegyezésre jutni, mert e tekintetben egyáltalában nem lehet szó a főváros figyelembe vehető módon való megterheléséről. Felhívom, hogy a tárgyalások eredményéről annak idején tegyen hozzám jelentést, hogy részemről a megfelelő intézkedéseket megtehessem. Felhívom továbbá, hogy jelölje meg a területrészt is, amelynek Budaőrs község határából a székesfőváros területéhez való átcsatolása iránt intézkedni kell. Ezeknek közlésével a határozatot jóváhagyom.«

KÖZMŰVELŐDÉS

1. A főváros iskolaügye általában.

Mindenekelőtt meg kell emlékezni a magyar közoktatásügy fejlődésére oly nagy jelentőségű, új korszakot jelentő 1935. évi VI. t.-c.-ről, amelynek rendelkezései részben máris végrehajtattak, részben pedig végrehajtásuk még folyamatban van. Ez a törvény nemcsak a közoktatásügyi igazgatás egyszerűsítését valósítja meg, de egyben a köznevelés irányításában és felügyeletében egyöntetűséget és szakszerűséget is biztosít. Az egész törvényen végigvonul az a jelentős gondolat, hogy az egyes iskolafajok munkássága között eddig fennállott szakadékok áthidalása tervszerűen és intézményesen biztosítva legyen és pedig elsősorban azzal, hogy minden iskolában az oktatók munkájában a nevelési szempontok, az átfogó és egyetemes nemzetnevelési elvek az eddiginél fokozatosabb mértékben és egyöntetűen érvényesüljenek.

Az említett törvény alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter a mult év november havában a népiskolák és óvodák tanulmányi felügyeletének részben való ellátására az ország egész területére körzeti iskolafelügyelőket bízott meg. A székesfőváros területére megbízott körzeti iskolafelügyelők működésének megkezdésével a mult év december hó 1-e óta a székesfővárosi kir. tanfelügyelő mellett működött külön óvodai szakfelügyelet, valamint az elemi iskolai külön ének, rajz, torna és kézimunka szakfelügyelet megszűnt és a jövőben a most említett szakfelügyelők teendőit is a körzeti iskolafelügyelők, illetőleg a tanfelügyelői hivatalnak iskolalátogatásra jogosított tagjai látják el. A körzeti iskolafelügyelőknek és a kir. tanfelügyelői hivatalok iskolalátogatói tagjainak teendőit a vallás- és közoktatásügyi miniszter a 2000/935. eln. sz. alatt kelt rendeletével kiadott külön »Utasítás«-ban szabályozta.

Az 1935. évi VI. t.-c. további végrehajtásaként csakhamar sor kerül a közoktatásügyi igazgatás és nevelési felügyelet ellátására alakított tankerületek élén álló kir. főigazgatók jogkörének és működésének részletes szabályozására, a már kinevezett tankerületi kir. főigazgatók működésének megkezdésére, majd a középiskolák, középfokú iskolák és a szakiskolák tanulmányi felügyelőinek megbízására, végül a népművelési intézmények vezetésének és felügyeletének rendezésére.

A törvény a szakirányú tanonciskolák igazgatását részben első, részben pedig másodfokon a tankerületi kir. főigazgatók hatáskörébe utalja. Mivel a székesfőváros területén működő iparostanonciskolák kivétel nélkül szakirányúak, a jövőben az iparostanonc- és kereskedőtanonciskolák a kir. tanfelügyelő hatásköréből a székesfővárosi tankerületi kir. főigazgató hatósága alá fognak kerülni és tanulmányi felügyeletükben a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által megbízandó külön tanulmányi felügyelők fognak közreműködni.

A törvény végrehajtása a főváros területén akkor lesz befejezettnek tekintendő, ha a székesfővárosi községi elemi iskolák számára az új rendelkezések figyelembevételével — készítendő új Rendtartás életbe fog lépni és a székesfővárosi községi népoktatási tanerők fegyelmi ügyei az 1935. évi VI. t.-c. követelményeinek is megfelelően — újból fognak szabályoztatni.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám. Az 1935/36. iskolaévben fenntartott iskolák számát és az évvégi tanulólétszámot az alábbi táblázatok mutatják:

a) *Törvényes kötelezettség alapján fenntartott iskolák.*

Az iskola neme	Az iskolák száma	A tanulók átlagos száma osztályonkint	A tanulók létszáma
1. Kisdedóvók	84	48	11.280
2. Elemi iskolák	110	31—32	47.993
3. Ismétlő iskolák	28	35	6.045
4. Iparostanonciskolák, fiú	15	33	12.713
5. « leány	7	40	5.387
6. Kereskedőtanonciskolák	3	41	1.734
7. Polgári iskolák	52	36	22.448
Összesen	**299**		**107.600**

b) *Törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskolák.*

Az iskola neme	Az iskolák száma	A tanulók átlagos száma osztályonkint	A tanulók létszáma
1. Reáliskolák	2	37	1.099
2. Leányközépiskolák	4	34	1.969
3. Nőipariskolák	6	19	591
4. Felsőkereskedelmi iskolák	10	38	3.909
5. Női kereskedelmi szaktanfolyamok	3	38	385
6. Drogista továbbképző tanfolyam	1	—	21
7. Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi tanfolyama	1	—	40
8. Női gazdasági és háztartási iskola	1	—	49
9. Háztartási irányú továbbképző tanfolyam	1	40	122
10. Kertészképző iskola	1	15	107
11. Felsőmezőgazdasági iskola	1	37	189
12. Felsőbb zeneiskola	1	34	312
13. Zenetanfolyamok	52	4	1.616
14. Pedagógiai Szeminárium	1	—	65
15. Miklós-téri gyógypedagógiai intézet	1	13	80
16. Iparrajziskola	1	32	656
Összesen	**87**		**11.210**

c) *Napköziotthonok.*

	A csoportok száma	A tanulók létszáma
1. Kisdedóvókkal kapcsolatos napköziotthonok	109	4.856
2. Elemi iskolákkal kapcsolatos napköziotthonok	309	14.000
Összesen	**418**	**18.856**

Törvényes kötelezettség folytán tehát fenntart a főváros 299 iskolát 107.600 tanulóval, törvényes kötelezettség nélkül pedig 87 iskolát 11.210 tanulóval. A székesfővárosi községi iskolák tanulóinak összlétszáma 386 iskolában 118.810 volt.

Az elemi iskolákkal és óvodákkal kapcsolatosan 418 napköziotthon-csoport működött, 18.856 gyermeklétszámmal.

A törvényes kötelezettség alapján fenntartott iskoláknál 3213 végleges, 391 ideiglenes és 166 helyettes, a törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskoláknál 519 végleges, 50 ideiglenes és 24 helyettes, végül a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó intézményeknél és hivataloknál 75 végleges, 204 ideiglenes és 31 helyettes tanerő működött. Ez a létszám a napköziotthonoknál működő végleges és ideiglenes tanerők számát is magában foglalja. A székesfővárosi községi iskoláknál és egyéb közoktatási intézményeknél működő tanerők összlétszáma az 1936. év végén ezek szerint 4673 volt.

Iskolaépületek száma. A tanítás céljára 189 saját és 5 bérelt, vagyis összesen 194 épület állott rendelkezésre.

Ezekből:

Óvodaépület	47
Elemi iskolai épület	98
Polgári iskolai épület	26
Iparostanonciskolai épület	5
Reáliskolai épület	2
Leányközépiskolai épület	2
Felsőkereskedelmi iskolai épület	7
Iparrajziskolai épület	1
Pedagógiai Szemináriumi épület	1
Gazdasági és kertészképző iskolai épület	3
Felsőbb zeneiskolai épület	1
Gyógypedagógiai internátusi épület	1
Összesen	**194**
A 189 saját épületből: kőépület	154
barakképület	35
Összesen	**189**

A székesfőváros ezeken felül két kőépületet (II., Toldy Ferenc-u. 9. és VIII., Baross-u. 62.) teljes egészében idegen iskolák részére engedett át használatra.

Iskolaépítések. Iskolaépítési programm. A folyó évben a 21 millió pengő beruházó kölcsönből iskolaépítkezésekre juttatott 1,300.000 pengő I. részlet terhére engedélyezett iskolaépítkezések befejeződtek. Így:

a) XI., Sopron-Bánát-u. elemi iskola és gyermekotthonnal kapcsolatos kisdedóvó már az 1935—36. iskolaév elején megnyílt és a régi Hengermalom-u. barakkiskolában és óvodában a tanítás megszűnt.

b) Az I. Szilágyi Erzsébet-leánygimnázium épülete az új 1936—37. iskolaév elejére elkészült s így a várbeli épületet elemi oktatás és kisdedóvó céljaira használják, de ugyancsak itt nyert elhelyezést a várbeli plébánia is.

c) A IX., Mester-utcai irányító polgári iskola emeletráépítési és toldaléképítkezési munkálatai a nyár folyamán szintén befejeződtek. Az új helyiségeket a polgári iskola az 1936—37. iskolaév kezdetével vette használatába. Az innen kite-

lepített IX., Ipar-utcai kisdedóvónak átmenetileg a Magyar Katolikus Nőegyesületek Országos Szövetsége a IX., Bokréta-utca 3. sz. épületben engedett át megfelelő helyiségeket.

d) A Kelenföldi, Hengermalom-utcai és a III. ker., Templom-utcai barakkok lebontattak és a következő helyeken állíttattak fel:

egy-egy négytantermes barakk a XIV. ker., Miskolci-úti elemi iskola, a XIV. ker., Külső Egressy-úti elemi iskola, a XIV. ker., Lőcsei-úti elemi iskola kibővítéséül szolgált.

e) A Népligeti Sporttelep munkálatai előreláthatólag a folyó tanévben szintén befejeződnek s ezzel az iskolaépítési programm első része befejezéshez jut.

Az 1937. év nyarára maradtak a következő építkezések és iskolakibővítési munkálatok:

1. a XIV., Hungária-középkörúti polgári leányiskola kibővítése 2 tanteremmel és 2 tornateremmel;

2. a XI., Érdi-úti barakkóvoda felépítése;

3. a VIII., Tisza Kálmán-téri barak lebontása és átépítése, de nem a tervezett Ipar-utcai telken, hanem a Törökőr városrészben a XIV., Dongó-utca meghosszabbításában kijelölt területen. Az Ipar-utcai óvoda kérdése ugyanis a fentebb említett IX., Bokréta-utca elhelyezésével megoldást nyert. A Dongó-utcában azért kell óvodát felállítani, mert a sorompón túli városrésznek nincsen óvodája;

4. a Szilágyi Erzsébet-leánygimnázium volt Iskola-téri épületének felhasználása után az I., Szentháromság-téren feleslegessé vált 2 elemi iskola (8 osztály) és 1 óvodai barakk és ehhez hozzávéve még a Hengermalom-utcai iskola barakkjaiból a gyermeknyaraltatás által el nem fogadott barakképület (4 osztály) a X., Bihari-utcai fővárosi telken állíttatik fel a Külső Üllői-úti elemi iskola tanteremhiányainak pótlása és a Ceglédi-úti óvoda kibővítése céljából;

5. az I., Diósárok-utcai erdei iskola fedett játszótere;

6. az I., Czakó-utcai elemi és polgári iskola kéményátépítése;

7. a VII., Murányi-utca, III., Külső Bécsi-úti és X., Kápolna-téri iskolák udvarainak rendezése;

8. a VI., Szondy-utcai iparostanonciskola műhelyhelyiségének megépítése;

9. a II., Marczibányi-téri iskola víztelenítése és fizikai előadóterem létesítése;

10. a VIII., Német-utcai igazgatói szolgálati lakásnak iskolai helyiségekké való átalakítása;

11. a VII., Kertész-utcai elemi iskola megszüntetésével annak helyén önálló fiúiparostanonciskola felállítása;

12. az I., Városmajori teniszpálya kibővítése;

13. a X., Szápáry-utcai diákszálló kibővítése;

14. a VII., Hernád-utca 42—46. számú leánytanoncotthon kibővítése;

A 21,000.000 pengő beruházó kölcsönből iskolaépítkezésekre juttatott 2,800.000 pengőből 1,300.000 pengő keretében az iskolaépítkezési programm első részlete befejezést nyert.

Megoldásra az új évben a programm második részletében szereplő alábbi iskolák felépítése kerül:

1. X., Százados-úti polgári leányiskola	450.000 P
2. a XIV., Álmos vezér-téri polgári fiú és leányiskola ..	450.000 «
3. a X., Harmat-utcai elemi iskola	490.000 «
Összesen	**1,390.000** P

Az új beruházó kölcsön 6 pontja a XI., Horthy Miklós-úti női felsőkereskedelmi bővítésére 200.000 pengőt juttatott.

Az új tandíjszabályzat életbeléptetése. A székesfővárosi községi iskolákban és tanfolyamokon fizetendő díjak megállapítására vonatkozó 122.953/1933—VII. pm. számú tandíjszabályzat hatálya az 1934/35. iskolaév végén megszűnt. Ennek folytán új tandíjszabályzat kiadása vált szükségessé.

A főpolgármester az 1934. évi XII. t.-c. 27. §-ában, illetve ennek alapján a m. kir. belügyminiszter által kibocsátott »Tervezet«-ben biztosított kivételes jogköre alapján új tandíjszabályzatot adott ki.

Minthogy a szóbenlévő tandíjszabályzat mindezideig kormányhatósági jóváhagyást nem nyert és figyelemmel arra, hogy az iskolai tanítások néhány nap mulva már megkezdődnek, a sürgősségre való tekintettel a főpolgármester hozzájárulásával és a kormányhatóság utólagos jóváhagyása reményében a polgármester elrendelte, hogy az említett szabályzatban foglalt elvek és díjtételek már most alkalmazást nyerjenek.

Szabályzat a székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjakról.

I. FEJEZET.

Beírási díjak.

1. §.

A székesfőváros községi ismétlő iskoláiban, valamint iparos- és kereskedőtanonciskoláiban beírási díj nincs.

A többi községi iskolába és tanfolyamra beírt minden nyilvános és magántanulóért (magánvizsgázóért) a felvétel (magánvizsga) alkalmával beírási díjat kell fizetni.

2. §.

A beírási díjak összegét a jelen szabályzat kiegészítő részét képező *A)* kimutatás állapítja meg.

3. §.

A jeles és jó (a felsőbb zeneiskolában és a zenetanfolyamokon a kitűnő és jeles) előmenetelü hadiárvák, hadigyámoltak, árvaházi és szeretetházi növendékek, ha e minőségüket a beiratás alkalmával kellően igazolják, a beírási díj fizetése alól mentesek.

4. §.

Azt a példás magaviseletű és jeles előmenetelű tanulót, aki oly szegény, hogy még a beírási díjat sem tudja megfizetni, az igazgató kivételesen a beírási díj fizetésének kötelezettsége alól is felmentheti. A beírási díj fizetése alól így felmentett tanulók száma az elemi iskolákban korlátlan, a polgári fiúiskolákban a beírt tanulók létszámának 20%-át, a polgári leányiskolákban 15%-át, a nőipariskolákban 10%-át, a többi iskolákban és tanfolyamokon 2%-át nem haladhatja meg.

A beírási díjmentességben részesíthető tanulók számának megállapításánál a szeptember végéig beírt nyilvános tanulók létszáma szolgál alapul, amely utóbbiból azonban a beírási díjmentességben részesülő hadiárvák és hadigyámoltak számát le kell vonni. A beírási díjmentességben részesíthető tanulók számát az így nyert maradék alapján kell meghatározni.

5. §.

A beírási díj fizetése alól a 3. és 4. §. alapján felmentett tanulókról az intézet összes tanulóinak szeptember hó végi létszámát feltüntető kimutatást kell készíteni, amelyet október hó 10-ig, a beírási díj fizetése alól felmentett, később beiratkozó tanulókra vonatkozólag pedig minden hónap végével az illető hónapban felhasznált beírási díjszelvényekről szóló kimutatással együtt a központi számvevőséghez kell beküldeni.

Ebben a kimutatásban név szerint fel kell sorolni a beírási díj alól felmentett tanulókat. Az elemi és a polgári iskolák kivételével a többi iskolák kimutatásaiban a beírási díj megfizetésének kötelezettsége alól felmentett tanulók magaviseletét és előmenetelét is fel kell tüntetni.

A számvevőség a kimutatások alapján megvizsgálja, hogy az igazgató a beírási díjaknak a 3. és 4. §. alapján történt elengedésénél szabályszerűen járt-e el és az előírt százalékot nem lépte-e túl. Ha ilyen eset előfordulna, a számvevőség a szükséges megtorló intézkedések megtétele céljából haladéktalanul jelentést tesz a polgármesternek. A kimutatásokat a számvevőség az iskolaév végéig megőrzi és akkor az illető igazgató elszámolásához csatolva azzal egybeveti.

6. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyekben a szervezet több szakosztálynak egy iskolaévben való látogatását is megengedi, a tanuló a beírási díjat több szakosztály látogatása esetén is csak egyszer köteles megfizetni.

7. §.

Az a tanuló, aki a székesfőváros egyik községi iskolájából a másik hasonló jellegű iskolába az iskolaév folyamán átlép, ha a beírási díjat már befizette és ezt kellően igazolja, másodízben nem tartozik beírási díjat fizetni. Az iskolaév folyamán más jellegű fővárosi községi iskolába átlépő tanuló után csak a két iskola beírási díja között esetleg fennálló különbözetet kell pótlólag megfizetni.

A nem fővárosi községi iskolákból évközben átlépő tanulók a beírási díjat teljes összegében tartoznak megfizetni.

8. §.

A lefizetett beírási díjat visszatéríteni csak abban az esetben lehet, ha a tanuló az iskolából vagy tanfolyamról még a tanítás megkezdése előtt kilép.

9. §.

A székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain befolyó beírási díjakat teljes összegükben a székesfőváros központi pénztárába kell befizetni.

Az elemi iskoláknál befolyó beírási díjak felét a népiskolai tanítók gyermekeinek ellátására és nevelésére szolgáló nevelőintézet javára, felét pedig a szegénytanulók könyvekkel való ellátására kell bevételezni.

A polgári iskoláknál a befolyó beírási díjnak költségvetésileg előirányzott hitelösszegéből tanulónkint 30 fillért a polgári iskolák kézimunkaanyagának beszerzésére, a fennmaradó összeget pedig teljes egészében az ifjúsági tanulmányi kirándulások költségeire és a szegénytanulók könyvekkel (rajzszerekkel) való ellátására ;

a középiskolát végzettek kereskedelmi szaktanfolyamánál befolyó díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét tanulmányi kirándulások költségeire, a tanári könyvtár gyarapítására és közgazdasági szaklapok beszerzésére ;

a felsőbb zeneiskolánál és zenetanfolyamoknál befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét tanári könyvtár és hangjegytár gyarapítására, továbbá szaklapok beszerzésére ;

a többi iskolában és tanfolyamnál befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét pedig az ifjúsági tanulmányi kirándulások költségeire, a szegénytanulók könyvekkel és (rajzszerekkel) való ellátására, az ifjúsági és tanári könyvtár gyarapítására és szaklapok beszerzésére lehet fordítani.

Ezeket a beszerzéseket az iskola igazgatójának az oktatótestület meghallgatásával tett előterjesztésére a polgármester rendeli el.

Az ifjúsági tanulmányi kirándulások céljára az iskolák igazgatói elszámolás kötelezettségével előleget kaphatnak.

10. §.

A felvételi díjaknak a 9. §-ban meghatározott összegét a szükséghez mérten a felső kereskedelmi iskoláknál és a kereskedelmi szaktanfolyamoknál írógépek, a zenetanfolyamoknál és felsőbb zeneiskolánál hangszerek, a nőipariskolánál varrógépek beszerzésére is lehet fordítani. A beszerzések iránt az igazgatónak a tanári testület meghallgatásával tett előterjesztésére a polgármester intézkedik.

11. §.

A beírási díjon felül a felvétel alkalmával — a beírási díj megfizetése alól felmentett hadiárva és hadigyámolt tanulókon kívül — köteles még minden tanuló azokat a különböző díjakat is megfizetni, amelyeknek szedését a polgármester elrendeli.

II. FEJEZET.

Tandíjak.

12. §.

Az elemi- és ismétlőiskolákban, valamint az iparos- és kereskedőtanonciskolákban tandíj nincsen.

13. §.

A többi iskolában és tanfolyamon fizetendő évi tandíj teljes összegét ennek a szabályrendeletnek kiegészítő részét képező *A)* kimutatás állapítja meg.

14. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának rendkívüli hallgatói az általuk választott előadások és gyakorlatok minden heti órájáért az *A)* kimutatásban megállapított leckepénznek 5%-át fizetik; ez az összeg azonban nem haladhatja meg a rendes hallgatók leckepénzét, amely az összes előadások hallgatására jogosít.

15. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyekben a szervezet több szakosztálynak egy iskolaévben való látogatását is megengedi, a tanuló egy szakosztályban a reá vonatkozólag megállapított teljes, illetve kedvezményes összegű tandíjat, a még látogatott többi szakosztályokban pedig ennek felét köteles megfizetni.

16. §.

A rendkívüli tárgyak vagy tanfolyamok (idegen nyelvek, gyorsírás, torna, játék, vívás, tánc stb.) után járó díjakat, valamint azoknak felhasználási, felosztási és elszámolási módját, az egyes iskolák különféle viszonyaihoz mérten, a polgármester állapítja meg.

A természettani, vegytani, biológiai és műhelygyakorlatok után — mint rendkívüli tárgyak után — tandíjat fizetni nem kell, az intézet azonban a résztvevő tanulóktól, a tanári testület által megállapított mérsékelt szerhasználati díjat szedhet, amelyet a fogyasztási anyagok pótlására és az esetleges rongálások kijavítására kell felhasználni.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának rendes hallgatói a rendkívüli tárgyakat díjmentesen látogathatják.

Ugyancsak díjmentes a gyógytornatanfolyamok látogatása is.

17. §.

A tandíjat a székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain — kivéve az iparrajziskolát és a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamát — nyolc egyenlő előleges havi részletben kell megfizetni olyképen, hogy az első havi részlet október hó 1-én, az utolsó havi részlet pedig május hó 1-én esedékes.

A tandíj fizetésének határideje az illető hónap 15-éig tart. Ha a felvétel a községi iskolák, vagy tanfolyamok bármelyikére október hó 1-e után történik, a tandíj első részlete a felvétel alkalmával esedékes.

A tandíj csak ebben a szakaszban meghatározott részletekben és határidőkben fizethető. Különös méltánylást érdemlő esetekben azonban az igazgató legfeljebb 15 napig terjedő halasztást adhat.

18. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán a leckepénz két egyenlő részletben és pedig a felvétel alkalmával és február hó 1-én esedékes.

Az iparrajziskolában a tandíjat négy egyenlő előleges részletben kell fizetni. Az első részlet október hó 1-én, a második részlet december hó 1-én, a harmadik részlet február hó 1-én, a negyedik részlet pedig április hó 1-én esedékes.

Az iparrajziskolának esetről-esetre tartott külön tanfolyamain a tandíj egész összegét a felvétel alkalmával kell megfizetni.

19. §.

Ha a tandíjfizetés alól fel nem mentett tanuló az esedékes tandíjrészletet a megszabott határidőig és az esetleg engedélyezett halasztás leteltével le nem fizette, az igazgató az illető tanulót a tanulók névsorából haladéktalanul törölni és erről a szülőt (gondozót) írásban értesíteni tartozik.

Az ily módon törölt tanuló az előadásokat nem látogathatja és az iskola kötelékébe csak akkor vehető vissza, ha a hátrálékot teljes összegében kiegyenlítette.

A tandíjhátrálékosokról és a törölt tanulókról köteles az igazgató a tandíjszámadással egyidejűleg a polgármesterhez jelentést tenni.

20. §.

Az iskolaév folyamán felvett tanuló attól a hónaptól, illetve negyedévtől vagy félévtől kezdve köteles a tandíj esedékes részleteit megfizetni, amelyben felvették.

21. §.

A lefizetett tandíj visszatérítésének egyáltalán nincsen helye. Annál a tanulónál azonban, aki az iskolaév folyama alatt a székesfőváros egyik községi iskolájából a másikba átlép, az illető iskolaévre már lefizetett tandíjösszeget, ha a tandíjfizetést kellően igazolja, a fizetendő tandíjösszegébe be kell számítani.

22. §.

A székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain befolyó tandíjak kezeléséért az igazgatót jutalék illeti meg.

Ha a tandíjkezelést az igazgató ellenőrzésével az oktatótestület valamelyik tagja vagy az iskolához beosztott hivatalnok végzi, akkor a tandíjkezelési jutalék az igazgató és a díjkezelést végző oktatótestületi tag vagy hivatalnok között oszlik meg. A tandíj helyes kezeléséért az anyagi és fegyelmi felelősség ilyen esetekben az igazgatót és a tandíjkezelőt egyetemlegesen terheli.

A jutalék százalékban megállapított összegét évenkint a polgármester külön rendeletben állapítja meg.

23. §.

A székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain — kivéve a zenetanfolyamokat — a tandíjmentességek és díjkedvezmények engedélyezésének és az iskolai díjkezelésnek állandó ellenőrzésére a polgármester a polgármesteri VII. ügyosztálynak és a számvevőség VII. ügyosztályának tisztviselői közül évenkint elegendő számú tisztviselőt rendel ki.

Az így kirendelt tisztviselőket jutalom illeti meg, amelynek kifizetése iránt a hivatalos időn át és helyiségen kívül végzett munkához mérten a polgármester évenkint külön intézkedik.

24. §.

A befolyt tandíjösszegekből a 22. §. értelmében kifizethető jutalék összege a tandíjrészletek fizetésére megszabott határidő utolsó napján esedékes és a befolyt tandíjakból bélyegtelen elismervény ellenében fizethető ki.

A jutalékok elszámolása az évi tandíjelszámolás kapcsán, az elismervények beterjesztése mellett történik.

III. FEJEZET.

Tandíjmentesség és díjkedvezmények.

25. §.i

A megfelelő viseletű és előmenetelű nyilvános tanuló, ha szülője (gondviselője) anyagi helyzete is megokolttá teszi, tandíjmentességben vagy díjkedvezményben részesülhet.

26. §.

A székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain fizetendő teljes összegű, továbbá III., II. és I. fokú tandíj összegét ennek a szabályrendeletnek kiegészítő részét képező *A)* kimutatás állapítja meg. Ugyancsak ez a kimutatás foglalja magában a tanulók összlétszámához viszonyított azt a százalékos keretet is, amelyeken belül a tandíjmentesség és a különböző fokozatú díjkedvezmények engedélyezhetők.

27. §.

A jeles és jó (a felsőbb zeneiskolában és a zenetanfolyamokon a kitűnő és jeles) előmenetelű hadiárvák, hadigyámoltak, árvaházi és szeretetházi növendékek, ha e minőségüket igazolják, tandíjmentesek.

Hadiárva, vagy hadigyámolt az, aki ezt a minőségét a hadigondozottak nyilvántartó hatósága »hadigondozási igazolványá«-val bizonyítja.

28. §.

Tandíjmentességben részesíthető még az a tanuló is, aki a megelőző félévben példás magaviselet mellett jeles előmenetelt tanusított és akinek szülője (gondozója) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reánézve.

A polgári iskolákban az egyéb feltételek fennforgása esetén kivételesen a példás magaviseletű és csak jó előmenetelű tanuló is részesülhet tandíjmentességben.

29. §.

I. fokú díjkedvezményben részesülhet elsősorban az a példás magaviseletű és általános jeles előmenetelű tanuló, aki nem annyira szegény, hogy az I. fokú kedvezményes tandíj összegét nem tudná megfizetni, de a teljes tandíj összegének megfizetésére anyagi körülményeinek figyelembevételével képtelen.

Ugyancsak I. fokú díjkedvezményben részesülhet másodsorban, hasonló anyagi ráutaltság mellett az a tanuló is, akinek legutolsó iskolai bizonyítványában magaviselete példás és több a jeles osztályzata, mint a jó, de elégségese nincsen.

A polgári iskolákban az egyéb feltételek fennforgása esetén kivételesen a példás magaviseletű és csak elégséges előmenetelű tanuló is részesülhet I. fokú díjkedvezményben, de csak akkor, ha a felsőbb osztálybalépés szempontjából figyelembe veendő tantárgyakból nincs több elégséges osztályzata, mint amennyi jeles és jó együttvéve.

30. §.

II. fokú díjkedvezményben részesíthető az a tanuló, akinek magaviselete legalább jó, előmenetele pedig az I. fokú díjkedvezményekre jogosultakénál gyengébb, de legalább általános jó és akinek szülője (gondozója) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reánézve.

A polgári iskolákban az egyéb feltételek fennforgása esetén kivételesen a jó magaviseletű és csak elégséges előmenetelű tanuló is részesülhet II. fokú díjkedvezményben.

31. §.

III. fokú díjkedvezményben részesíthetők — az alább felsoroltak kivételével — azok a tanulók, akik a megelőző félévben jó magaviselet mellett legalább elégséges előmenetelt tanusítottak és akiknek szülője (gondozója) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reánézve.

III. fokú díjkedvezményben a fenti feltételek fennforgása mellett sem részesíthető a tanuló:

1. a reáliskola, leánygimnázium, leányliceum és felső kereskedelmi iskola I—IV. osztályában, ha magasabb osztálybalépés szempontjából figyelembeveendő tantárgyakból több az elégséges osztályzata, mint a jeles és jó együttvéve.

2. a reáliskola, leánygimnázium, leányliceum V—VIII. osztályában, ha a tanári testület megítélése szerint azoknak a tantárgyaknak egyikéből, amely az érettségi vizsgálatnak is tárgya, vagy pedig a természettudományi tárgyak egyikéből sem mutat állandó kiváló eredményt.

32. §.

Nem részesíthető sem tandíjmentességben, sem díjkedvezményben az a tanuló, akinek

1. szülője (gondozója) az évi teljes tandíjösszeget meg tudja fizetni,

2. magaviselete szabályszerűnél nem jobb,

3. bizonyítványában elégtelen osztályzata van, még akkor sem, ha sikeres javítóvizsgálat után felsőbb osztályba léphet, kivéve a polgári iskolai tanulót, de csak akkor, ha a javítóvizsgálatot sikerrel állotta ki.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán tandíjmentesség egyáltalán nem engedélyezhető.

33. §.

A polgári iskoláknál különös méltánylást érdemlő esetekben a jelen szabályrendeletben a tandíjmentesség elnyerésére megállapított előmenetelnél gyengébb, de még legalább általános elégséges előmenetelű tanuló is részesülhet tandíjmentességben.

Az *A)* kimutatásban megállapított százalékos keret azonban ilyen címen legfeljebb 5%-kal bővíthető.

Ha a díjkedvezményben részesített polgári iskolai tanuló szülője (gondozója) az iskolaév folyamán díjfizetési kötelezettségének teljesítésére képtelenné vált, az iskola igazgatója a tanulót az iskolaév hátralevő részére díjmentességben is részesítheti, de csak a tanulók létszámának 3%-át meg nem haladó keretek között.

34. §.

A felsőbb zeneiskolában, valamint a zenetanfolyamokon teljes tandíjmentességben csak a zenei tanulmányokban kitűnő,

I. fokú díjkedvezmény csak kitűnő, illetve jeles,

II. fokú díjkedvezmény csak jeles,

III. fokú díjkedvezmény pedig csak a jó előmenetelű növendékek részére adható és csakis abban az esetben, ha a növendék szülője (gondozója) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reánézve.

Elsőízben járó növendék legfeljebb csak II. fokú díjkedvezményben részesülhet.

A zenetanfolyamok növendékeinek tandíjmentessége és díjkedvezménye tárgyában a polgármester határoz.

A zenetanfolyamra járó növendékeknek a tandíjmentesség vagy díjkedvezmény engedélyezése iránt kérvényeiket kellően felszerelve legkésőbb szeptember hó 15-ig az igazgatóhoz kell benyujtaniok.

Az igazgató a szaktanár véleményével és saját javaslatával ellátott folyamodványokat legkésőbb szeptember 18-ig a polgármesterhez felterjeszteni tartozik. A polgármester a tandíjmentesítés, illetve a tandíjkedvezmény megadása tárgyában végsőfokon dönt és határozatáról még a tandíj első részletének esedékessége előtt értesíti az igazgatót. A díjkedvezmények megvonása és az időközben megüresedett férőhelyek betöltése ügyében ugyancsak a polgármester határoz.

35. §.

Az iparrajziskola iparostovábbképző esti tanfolyamán a tanoncokat a tandíjmentesség, a segédeket pedig a II. fokú díjkedvezmény mindig megilleti, de ez utóbbiakat létszámbeli korlát nélkül a tandíjfizetés alól is fel lehet menteni.

Az iparrajziskola többi osztályának és tanfolyamának növendékei az *A)* kimutatásban megállapított százalékos keretek figyelembevételével

tandíjmentességben vagy I. fokú díjkedvezményben részesíthetők, ha jeles vagy jó előmenetelűek,

II. vagy III. fokú díjkedvezményben részesíthetők, ha elégséges előmenetelűek

és egyben igazolni tudják, hogy a maguk, illetve szülőjük (gondozójuk) a tandíjat vagyoni, kereseti és családi viszonyai miatt megfizetni nem tudják.

Elégtelen előmenetelű növendék sem tandíjmentességben, sem díjkedvezményben nem részesíthető.

36. §.

Tandíjmentesség és díjkedvezmény érvénye a tanulónak az illető intézetben eltöltött egész tanulmányi idejére kiterjed, feltéve, hogy folytatólag változatlanul fennállanak azok a feltételek, amelyekhez a tandíjmentesség, illetve díjkedvezmény elnyerése kötve van.

Azt a körülményt, hogy a tanuló, illetve szülője anyagi helyzete a tandíjmentesség, illetve díjkedvezmény megadása óta nem változott, — évenkint legalább egyszer okmányszerüen igazolni kell.

37. §.

Mind a tandíjmentesség, mind a díjkedvezmény élvezetét elveszti a tanuló, ha

1. magántanulóvá lesz,

2. az iskolából vagy tanfolyamról kilép, kivéve, ha az iskolaév folyamán egy másik, de ugyanolyan fajú székesfővárosi községi iskolába lép át, mely esetben az iskolaév végéig megtartja tandíjmentességét, illetve díjkedvezményét,

3. az iskolából vagy tanfolyamról kizárják,

4. a tandíjmentes, illetve díjkedvezményes tanulónak vagy szülőjének (gondozójának) vagyoni helyzete kedvezőbbé lesz, mely esetben a tandíjmentességet, illetve díjkedvezményt, a változás beálltát követő hónap első napjától kezdve veszti el ; ez az eset akkor áll be, ha az igazgató a beálló kedvező vagyoni viszonyokról az ennek bejelentésére kötelezett szülőtől (gondozótól) vagy más úton tudomást szerez,

5. az iskolaév végén a magaviseletből szabályszerű vagy elégtelen érdemjegyet nyer vagy ha a felsőbb osztályba való fellépésénél irányadó tárgyak valamelyikében elégtelen előmenetelt tanusít.

38. §.

A tantestület a tandíjmentességet, illetve díjkedvezményt elvonhatja a tanulótól akkor, ha a 37. §. 5. pontjában meghatározott esetek valamelyike az első félévi osztályozás alkalmából következik be.

39. §.

A tandíjmentességben és díjkedvezményben részesíthető tanulók számának megállapításánál a szeptember 30-áig beirt nyilvános tanulók létszáma szolgál alapul, amely utóbbiból azonban a 27. § alapján tandíjmentességben részesülő hadiárvák és hadigyámoltak számát le kell vonni.

A tandíjmentességben és díjkedvezményben részesíthető tanulók számát az így nyert maradék alapján kell meghatározni. A százalékszámítás alkalmával nyert eredménynél a tört részeket felfelé kell kikerekíteni (pl. az egyik polgári fiúiskolában a szeptember 30-i létszám 450, a 28. § alapján tandíjmentességben részesülő hadiárvák és hadigyámoltak száma 36, az *A)* kimutatás szerint tandíjmentes 25%, I., II. és III. fokú díjkedvezményes 20% lehet. Az eredmény a következő: 450—36 = 414, ennek 25%-a 103·5, 20%-a 82·8; s így a tört részek kiegészítése után a 28. § alapján felmentett hadiárvák és hadigyámoltakon kívül 104 tanuló tandíjmentességben, 83—83 tanuló pedig I., II. és III. fokú díjkedvezményben részesíthető).

40. §.

A tanári testület szeptember hó második felében és február hó elején értekezletet tart, melyen megállapítja az engedélyezhető tandíjmentes és tandíjkedvezményes férőhelyek számát és azok betöltése tárgyában határoz. Vitás esetekben az igazgató dönt. A határozat ellen fellebbezésnek helye nincs.

Ugyanezen az értekezleten az igazgató, ha szükségesnek tartja, kijelöli a tandíjkezelőt is.

41. §.

A tandíjmentesség és díjkedvezmény csak szabályszerű folyamodási nyomtatványon előterjesztett kérelemre adható. A kérelmeket szeptember hó 15-ig, illetve február hó 3-ig az illető iskolához kell benyujtani.

42. §.

A tandíjmentesség és díjkedvezmény engedélyezése iránt benyujtott folyamodványokat az osztályfőnökök veszik át és gondoskodnak a szükséges okmányok beszerzéséről. Ezután megteszik az előzetes javaslatukat.

Az igazgató az osztályfőnökökkel és a tandíjkezelővel a folyamodványokat előzetesen megvizsgálja. Ha valamely folyamodvány a kereset vagy jövedelem és vagyon megjelölése vagy más adat szempontjából nem látszik hiteltérdemlőnek, az igazgató felhívja a folyamodót, hogy a szükséges adatokat záros határidőn belül hatósági bizonyítvánnyal igazolja.

Az igazgató, amennyiben célszerűnek látja, az adatok kivizsgálása érdekében az illetékes kerületi elöljárósághoz megkeresést intézhet, valamint jogában áll az iskolához beosztott iskolanővért is környezettanulmány végzésére utasítani.

43. §.

A tanári testület a tandíjmentességet és a díjkedvezményt a tanulók érdemességének és anyagi rátaltságának gondos figyelembevételével engedélyezi.

A jeles rendű és jó rendű, valamint a még díjkedvezményben részesíthető elégséges rendű tanulók kérvényeinek külön-külön tárgyalandó csoportján belül, az anyagi ráutaltság nagyobb mértékét kell a sorrend megállapításánál döntő körülménynek tekinteni. Az anyagi ráutaltság mérlegelésénél valamennyi körülményt figyelembe kell venni, tehát a gyermekek számát és neveltetését, valamint az anya kereső voltát éppen úgy, mint a kereset vagy jövedelem nagyságát.

44. §.

A tantestületi értekezlet először a tandíjmentes férőhelyek betöltését tárgyalja, azután pedig egymást követő sorrendben, az első-, másod- és végül harmadfokú díjkedvezményt nyujtó kérvények betöltése tárgyában határoz.

A tantestület a tandíjmentes, valamint a díjkedvezményes helyek betöltésére megállapított százalékos kerethez ragaszkodni köteles. A százalékos keret túllépéséért az igazgató anyagi és fegyelmi felelősséggel tartozik.

Azokat a férőhelyeket, amelyek megfelelő folyamodók hiányában nem tölthetők be, a közvetlenül következő nagyobb díjtételű fokozat férőhelyeihez kibővítésképen hozzá lehet adni.

45. §.

A tantestület az összes folyamodókról oly kimutatást készít, mely a folyamodók nevén kívül a tantestület határozatának bejegyzésére is megfelelő rovatot foglal magában. Ebbe a kimutatásba a folyamodókat tandíjmentesek, első-, másod- és harmadfokú díjkedvezményt nyertek sorrendjében és ezen belül osztályok szerint betűrendben kell bevezetni.

Az ekként kiállított kimutatás egyúttal jegyzőkönyvül is szolgál, melyet az igazgató és a tantestület jegyzője írnak alá.

Az igazgató a tantestület határozatát minden egyes folyamodványra külön-külön rávezeti, a tantestület jegyzőjével együtt aláírja és ennek megtörténte után a kimutatást a folyamodványokkal együtt irattárba helyezi. A tandíjmentesség és díjkedvezmény megadása az alatt az iktatószám alatt és kelet mellett történik, amely szám alatt az igazgató a kimutatást irattárba helyezi.

Az engedélyezett tandíjmentességek, illetve díjkedvezmények adatait az anyakönyv megfelelő rovatába azonnal be kell jegyezni, hogy ennek alapján az adatokat az iskolai bizonyítványba fel lehessen venni.

Ugyancsak be kell jegyezni ezeket az adatokat a tandíjszámadási névjegyzékbe is.

46. §.

Az igazgató a tantestületi értekezlet határozatától számított négy napon belül a megadott tandíjmentességeket és díjkedvezményeket osztályonkint, továbbá az intézet hirdetőtábláján is közölni tartozik. A tandíjmentességet és díjkedvezményt nyert tanulókról az intézet összes tanulóinak szeptember hó végi létszámát is feltüntető kimutatást kell készíteni, amelyet az igazgató október hó 10-ig a később beiratkozó tanulókra vonatkozólag pedig minden hónap végéig az illető hónapban felhasznált díjszelvényekről szóló kimutatással együtt, a központi számvevőség VII. ügyosztályának beküldeni köteles.

A számvevőség a beküldött kimutatás alapján megvizsgálja, hogy a tantestület és az igazgató a tandíjmentességek és díjkedvezmények engedélyezésénél az előírt százalékot nem lépte-e túl. Ha a tantestület az engedélyezett százalékot túllépte, a számvevőség erről a polgármesterhez haladéktalanul jelentést tenni tartozik.

A kimutatást a számvevőség az iskolaév végéig megőrzi és akkor az illető iskola igazgatójának elszámolásához csatolva, azzal egybeveti.

47. §.

Azokról a tanulókról, akik tandíjmentességüket vagy díjkedvezményüket az első félév végén elvesztették, továbbá azokról a tanulókról, akik a második félévtől kezdődőleg tandíjmentességet vagy díjkedvezményt nyertek, együttes kimutatást kell készíteni, melyet az igazgató, február hó 15-éig a központi számvevőség VII. ügyosztályához beküldeni tartozik. Ha változás nem történik, nemleges jelentést kell tenni.

Ezeket a kimutatásokat, illetve jelentéseket, a számvevőség ugyancsak felülvizsgálja és megőrzi.

IV. FEJEZET.

Vizsgálati díjak.

48. §.

Az elemi iskolákban fizetendő magánvizsgálati díjakat ennek a szabályrendeletnek kiegészítő részét képező *B)* kimutatás állapítja meg. Ennek a magánvizsgálati díjnak a székesfővárost, a vizsgálatnál elnöklő igazgatót, a vizsgáztató tanítót, a hitoktatót és az állami vizsgáló biztost (tanfelügyelői kiküldöttet) megillető százalékát a polgármester külön rendeletben szabályozza.

49. §.

A székesfőváros községi iskoláiban is a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által a hasonló fokú állami iskolákra megállapított kezelési és vizsgálati díjakat fizetik:

a) a polgári, reál- és felső kereskedelmi iskolákban, a leánygimnáziumokban és leányliceumokban magánvizsgázó;

b) azok a tanulók, akik valamelyik községi iskolában vagy tanfolyamon felvételi, pótló-, javító-, különbözeti kiegészítő-, különbözeti, javítóérettségi vagy teljes érettségi vizsgálatot tesznek.

Az itt felsorolt díjak felhasználása ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter mindenkori rendelkezésének megfelelően történik. A magántanulók (magánvizsgázók) által fizetendő felvételi és tandíjra nézve azonban minden vonatkozásban, a jelen szabályrendelet I. és II. fejezete irányadó.

50. §.

Ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított mértékben kell fizetni a kereskedelmi szaktanfolyamokon a kollokviumi, pótló és javítókollokviumi, záróvizsgálati és javítóvizsgálati díjat is.

E díjak a szaktanfolyamok tanári testületét, illetőleg a vizsgálóbizottságot illetik meg, felosztási arányukat pedig a polgármester állapítja meg.

51. §.

Azokban a községi iskolákban és tanfolyamokon, amelyekkel hasonló fokú állami intézetekre nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter nem rendelkezik, az esetleges vizsgálati díjakat, valamint azok felosztási arányát a polgármester állapítja meg.

52. §.

Az oktatótestületet megillető vizsgálati díjaknak részben vagy egészben való elengedése tárgyában minden községi iskolában és tanfolyamon maga a tantestület határoz.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a vizsgálati díjak szabályozására vonatkozó rendelkezéseit a székesfővárosi községi iskolákra vonatkozólag a polgármester minden esetben külön rendelettel hajtja végre.

53. §.

Az elemi iskolai magánvizsgálati díjból a székesfővárost megillető rész elengedése iránt az igazgató véleményének meghallgatása mellett, a polgármester határoz. Az erre vonatkozó kérvényeket az illető iskola igazgatójánál, szegénységi bizonyítvány csatolása mellett kell benyujtani, aki ezeket véleményével ellátva azonnal felterjeszti a polgármesterhez.

54. §.

Azokban az iskolákban, amelyekben a magánvizsgálati engedélyért folyamodók a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezései értelmében kezelési költséget is fizetnek, a kezelési díjnak a folyamodvány benyujtásakor történő befizetését haladéktalanul be kell vezetni a számadási névjegyzékbe. Ugyancsak azonnal be kell vezetni a számadási névjegyzékbe a kir. főigazgatóságtól és a kir. tanfelügyelőségtől leérkező magánvizsgálati engedélyeket, valamint azt a körülményt is, ha a magántanuló a vizsgálatra nem jelentkezett.

55. §.

A magánvizsgálati díjakat a vizsgálat megkezdése előtt az iskola igazgatójának kezéhez le kell fizetni. Az a magánvizsgázó, aki a székesfővárost megillető díjaknak elengedése iránt folyamodott, szintén köteles e díjakat lefizetni, hacsak a polgármesternek a díjak elengedésére vonatkozó határozata a vizsgálat megkezdése előtt az iskolába meg nem érkezett.

V. FEJEZET.

Egyéb díjak.

56. §.

A különböző bizonyítványmásodlatok és másolatok, valamint az elvesztett értesítő- és ellenőrzőkönyvek helyett kiadott másodpéldányok kiállításáért a székesfőváros községi iskoláiban is az a díj fizetendő, amelyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter hasonló fokú állami iskolák megfelelő bizonyítványaira nézve megállapít. A kiállítási díj felosztása ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezései szerint történik.

Ha a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a felsorolt másodlatoknak, másolatoknak és másodpéldányoknak egyik vagy másik fajára, vagy pedig valamelyik iskolafajra nézve a kiállítási díj tekintetében egyáltalában nem intézkednék, akkor a kiállításért az ehhez a szabályrendelethez tartozó B) kimutatásban megállapított díj fizetendő. Ez utóbbi díj felerészben a kiállítót, felerészben pedig az aláíró igazgatót illeti meg.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a bizonyítványmásodlatokért, másolatokért és másodpéldányokért fizetendő díjak tárgyában kiadott rendelkezéseit a polgármester mindenkor külön rendelettel hajtja végre.

57. §.

Az ellenőrző szakaszban megállapított kiállítási díjon kívül, az elveszett értesítő- és ellenőrző könyvek helyett adott másodpéldány árának megtérítése fejében a *B)* kimutatásban megállapított díjat is mindenkor meg kell fizetni, amely a székesfővárost illeti meg.

58. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán kiadott végbizonyítványok díját az ehhez a szabályzathoz tartozó *B)* kimutatás állapítja meg; ez a díj a székesfővárost illeti meg.

59. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyek az iskolaévről nyomtatott értesítőt adnak ki, minden tanuló a felvétel alkalmával köteles az értesítőért a jelen szabályzat *B)* kimutatásban megállapított díjat megfizetni; ez a díj a székesfővárost illeti meg.

VI. FEJEZET.

A díjak kezelése és elszámolása.

60. §.

A beírási díjak, tandíjak, magánvizsga- és egyéb díjak kezelése és elszámolása a székesfőváros összes iskoláinál és tanfolyamainál szelvényrendszer mellett történik.

E díjak lefizetése alkalmával az intézet igazgatója, a megfelelő szelvény-nyugtát azonnal tartozik kiadni. Mind a tanulóknak kiadandó nyugtát, mind pedig annak a szelvénytömbbe visszamaradó és elszámolásra szolgáló részét pontosan ki kell tölteni és a befizetés keltével el kell látni.

61. §.

Az iskolai díjak kezelésének ellenőrzése céljából számadási okmány gyanánt ezenfelül egy névjegyzéket is kell vezetni. Ebbe a számadási névjegyzékbe szeptember hó 30-án az addig felvett összes tanulók nevét osztályonkint, betűrendben, a később beiratkozók nevét pedig a felvétel alkalmával azonnal be kell vezetni.

A számadási névjegyzékbe a jelen szabályrendeletben megállapított összes díjak befizetését be kell jegyezni és pedig az általános beírások alkalmával történt befizetéseket legkésőbb szeptember

hó 30-ig, azontúl pedig a fizetés napjától számított legfeljebb három napon belül. Ugyancsak azonnal fel kell jegyezni a rendelkezésre bocsátott nyomtatványon az iskolai díjaknak a központi pénztárba történt befizetését is.

A számadási névjegyzék pontos vezetéséért az igazgató és a tandíjkezelő fegyelmi felelősséggel tartozik.

62. §.

A jelen szabályrendeletben megállapított díjakból befolyt és a székesfővárost megillető összegeket, amennyiben azok 200 pengőt meghaladnának, megfelelő nyomtatvány (ellennyugta, postatakarékpénztári csekk) felhasználásával legkésőbb másnap a központi pénztárba okvetlenül be kell fizetni. Minden hó végén az egész pénzkészletet a székesfőváros központi pénztárába kell beszállítani.

A beírási díjakat, a rendes díjakat, valamint a magánvizsgálati díjaknak a központi pénztárt megillető részét, továbbá a különböző nyomtatványok díja fejében befolyt összegeket, egymástól elkülönítve kell beszállítani. Ugyancsak elkülönítve kell beszállítani a különböző iskolaévekre befolyt díjakat is. A csekk útján történt befizetések a csekk »Értesítőlap« hátlapján pontosan részletezendők.

63. §.

Az iskola igazgatója köteles minden hónap végéig a kiadott szelvények számáról havonkint egymástól elkülönítve, kimutatást készíteni. A kiadott szelvényekről összeállított és az iskolaévből már letelt időre vonatkozó kimutatást pedig a tandíjszámadással együtt, a következő iskolaévi beiratkozások első napját megelőző negyedik napig közvetlen a központi számvevőséghez kell beküldeni. Erre a célra a számvevőség megfelelő nyomtatványt bocsát az igazgatók rendelkezésére.

Ha az igazgató a kimutatást nem kellő időben küldi be, úgy azt igazoló jelentés kapcsán a polgármesterhez tartozik beadni.

64. §.

Az összes iskolai díjakra vonatkozó számadásokat évenkint egyszer, mégpedig legkésőbb a következő iskolaévi beiratkozások első napját megelőző negyedik napig a központi számvevőségnél bemutatják.

Ehhez a számadáshoz csatolni kell a vonatkozó összes okmányokat, nevezetesen az elszámolási ívet, a számadási névjegyzéket, a szelvénytömböket, továbbá a tandíjkezelési és az igazgatói jutalékok, illetőleg vezetői díjak átvételét, a magánvizsgálati díjak felosztását igazoló bélyegtelen nyugtákat, úgyszintén a különböző díjak elküldéséről szóló befizetési lapoknak szelvényeit, valamint a csekk útján történt központi pénztárt illető befizetések részletezését és az iskolaév végén a hátrálékosokról készített kimutatást is.

65. §.

A számvevőségnek kötelessége az összes felvételi díjak, tandíjak, magánvizsgálati díjak és egyéb iskolai díjak kezelését állandóan és rendszeresen ellenőrizni, különösen pedig meggyőződni arról, hogy a számadási névjegyzék vezetése mindenben megfelel-e a jelen szabályrendelet rendelkezéseinek és hogy a központi pénztárba beszállított összeg megfelel-e a hiányzó szelvények értékének és a többi befolyt díj összegének.

A díjak kezelése és elszámolása, valamint a tandíjmentesség engedélyezése és a díjkedvezmények adása körül e vizsgálat alkalmával észlelt bárminemű mulasztásokról vagy szabálytalanságokról a polgármesterhez minden egyes esetben haladéktalanul jelentést kell tenni.

66. §.

A községi iskolákban szedett díjak ellenőrzése szempontjából a számvevőség a felvételi naplókat a rendes tanulókról és a magántanulókról vezetett anyakönyveket a helyszínen évenkint legalább egyszer átvizsgálni és a számadási névjegyzékkel egybevetni tartozik.

67. §.

Ez a szabályzat az 1935. évi június hó 1-én lép életbe, amely naptól kezdve minden korábbi szabályzat vagy rendelkezés hatálya megszűnik.

A) **Kimutatás a székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjakról.**

Iskolafaj	A beírási díj		A teljes	A III. fokú	A II. fokú	Az I. fokú	Teljes összegű	III. fokú	II. fokú	I. fokú	Tandíjmentes tanulók %-a	Magántanulók évi tandíja pengő
	összege pengő	fizetése alól felmenthető tanulók %-a	tandíj évi összege pengő				tandíjat fizető tanulók százaléka					
Elemi iskola	1	korlátlan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polgári fiúiskola	3	20	40	32	16	8	15	20	20	20	25	56
Polgári leányiskola	3	15	40	32	16	8	15	35	15	10	25	56
Nőipariskola	6	10	48	36	24	12	20	30	25	10	15	—
Leánygimnázium és leányliceum	20	2	160	120	80	40	50	15	25	5	5	170
Női felső kereskedelmi iskola	20	2	128	96	64	32	50	15	25	5	5	170
Fiú felső kereskedelmi iskola	20	2	128	96	64	32	16	50	20	10	5	170
Reáliskola	10	2	106	80	52	26	17	50	20	10	3	150
Felsőbb zeneiskola felső fokú tagozat	20	2	160	120	80	40	26	24	36	10	4	—
Felsőbb zeneiskola középfokú tagozat	10	2	96	72	48	24	26	24	36	10	4	—
Zenetanfolyam	10	2	72	56	36	20	26	24	36	10	4	—
Gyakorlati női háztartási és kertgazdasági iskola, kertészképző iskola és háztartási irányú továbbképző tanfolyam	10	2	96	72	48	24	40	10	26	20	4	—
Női kereskedelmi szaktanfolyam	10	2	80	60	40	20	40	10	26	20	4	—
Felső mezőgazdasági iskola	10	2	96	72	48	24	55	10	20	10	5	—
Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyama	25	2	248	186	124	62	60	20	15	5	—	—
Drogista továbbképző tanfolyam	6	2	64	48	32	16	55	15	16	10	4	—
Iparrajziskola:												
ipari szakiskolák és mesterképző tanfolyam	10	2	64	48	32	16	15	20	20	20	25	—
ipari szakosztályok	10	2	80	60	40	20	15	20	20	20	25	—
Esti iparostovábbképző tanfolyam	5	2	32	24	16	8	15	20	20	20	25	—
Esetről-esetre szervezett tanfolyamok és rendkívüli hallgatók óránként	5	2	4	3	2	1	40	15	15	15	15	—

B) **A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő egyéb díjak.**

A díjak neme:

Elemi iskolai magánvizsgálat díja 35 pengő.

Bizonyítványmásolatok kiállítási díja:

elemi, ismétlő-, iparos és kereskedőtanonciskolákban 2 pengő 50 fillér,

a többi iskolákban 3 pengő 50 fillér.

Érettségi bizonyítványok másolatának kiállítási díja 3 pengő 50 fillér.

Elveszett elemi, iparos- és kereskedőtanonciskolai értesítőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:

kiállítási díja 1 pengő 50 fillér,

ármegtérítés 1 pengő 50 fillér.

Elveszett középiskolai tanulmányi értesítőkönyvek másodlata:

ahány osztályról szól, annyiszor 3 pengő 50 fillér,

ármegtérítés 2 pengő.

Elveszett ellenőrző-könyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:

kiállítási díja 1 pengő,

ármegtérítés 1 pengő.

Végbizonyítvány díja a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán 3 pengő 50 fillér.

A beírások alkalmával fizetendő értesítődíjak összege:

polgári iskoláknál 80 fillér,

reáliskoláknál, leánygimnáziumoknál, leányliceumoknál, felső kereskedelmi iskoláknál és a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamánál 2 pengő.

A középiskolai értesítőkönyvecskék díja 60 fillér.

Az 1935 36. iskolaévi beírási és mellékdíjak. Minthogy az új tandíjszabályzat kiadása ügyében tett polgármesteri előterjesztés még elintézést nem nyert, a sürgősségre való tekintettel és utólagos jóváhagyástól feltételezetten a székesfőváros községi iskoláiban az 1935/36. iskolaévben fizetendő beírási (felvételi) és mellékdíjak ügyében a következőkben intézkedik a polgármester.

A jelenleg hatályban levő 122.953/1933—VII. számú tandíjszabályzat *A)* kimutatásában feltüntetett beírási (felvételi) díjon felül tanulónkint

A) *a polgári iskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljára egy pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára, az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért,

3. a Polgári Iskolai Tanárok Gyermekeinek Internátusa céljaira 50 fillért,

4. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében 80 fillért,

5. az Ifjúsági kirándulások céljaira 50 fillért,

6. filmdíjra 80 fillért;

B) *a reáliskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira egy pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára az Ifjúsági Vöröskerszt céljaira 20 fillért,

3. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében két pengőt,

4. az évvégi bizonyítványt és félévi értesítőt a jövőben helyettesítő tanulmányi értesítőkönyv előállítási költségeinek megtérítése fejében 60 fillért,

5. ifjúsági kirándulásokra egy pengőt,

6. filmdíjra egy pengő 50 fillért,

7. iskolai testnevelési alapjárulék címén két pengő és 40 fillért;

C) *a leányközépiskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira egy pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért,

3. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében két pengőt,

4. az évvégi bizonyítványt és félévi értesítőt a jövőben helyettesítő tanulmányi értesítőkönyv előállítási költségeinek megtérítése fejében 60 fillért,

5. ifjúsági kirándulásra egy pengőt,

6. filmdíjra három pengőt,

7. iskolai testnevelési alapjárulék címén két pengő 40 fillért;

D) *a felső kereskedelmi iskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira egy pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért,

3. a Felső kereskedelmi Iskolai Tanárok Háza céljaira 80 fillért,

4. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében két pengőt,

5. iskolai kirándulásokra egy pengőt,

6. filmdíjra két pengőt,

7. iskolai testnevelési alapjárulék címén két pengő 40 fillért;

E) *a női ipariskoláknál:* 1. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítésére 50 fillért;

F) *a kereskedelmi szaktanfolyamoknál:* 1. a Felső kereskedelmi Iskolai Tanárok Háza céljára 80 fillért,

2. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében két pengőt;

G) *a felső mezőgazdasági iskolánál:* 1. filmdíjra két pengőt,

2. szerszámhasználatért 10 pengőt,

3. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítésére két pengőt kell a beírás alkalmával fizetni.

A jeles és jó előmenetelű hadiárvák, hadigyámoltak, árvaházi és szeretetházi növendékek, ha e minőségüket a beiratás alkalmával kellően igazolják, a beírási díj fizetése alól mentesek.

Azt a példás magaviseletű és jeles előmenetelű tanulót, aki oly szegény, hogy még a beírási díjat sem tudja megfizetni, az igazgató kivételesen a beírási díj fizetésének kötelezettsége alól felmentheti. A beírási díj fizetése alól így felmentett tanulók száma az elemi iskolákban korlátlan, a polgári fiúiskolákban — eltérően a 122.953/1933—VII. számú tandíjszabályzat rendelkezéseitől — a beírt tanulók létszámának 20%-át, a polgári leányiskolákban 15%-át, a nőipariskolákban 10%-át, a többi iskolákban és tanfolyamokon 2%-át nem haladhatja meg.

A beírási tandíjmentességben részesíthető tanulók számának megállapításánál a szeptember végéig beírt nyilvános tanulók létszáma szolgál alapul, amely utóbbiból azonban a beírási díjmentességben részesülő hadiárvák és hadigyámoltak számát le kell vonni. A beírási díjmentességben részesíthető tanulók számát az így nyert maradék alapján kell meghatározni.

A beírási díjmentességben részesített tanulók a fentebb felsorolt mellékdíjakat kötelesek megfizetni.

A beírási díjmentességben részesített hadiárva és hadigyámolt tanulók a mellékdíjakat nem kötelesek megfizetni, kivéve az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében fizetendő mellékdíjat, amit a beírási díjmentességben részesített hadiárva és hadigyámolt tanulóknak is meg kell fizetni.

A reáliskoláknál és leányközépiskoláknál az évvégi bizonyítványt és a félévi értesítőt a jövőben helyettesítendő tanulmányi értesítőkönyv előállítási költségeinek megtérítése fejében fizetendő mellékdíjat csak annak a tanulónak kell megfizetnie, akinek ilyen tanulmányi értesítőkönyve (indexe) még nincs.

A beírási és mellékdíjak kezelése és elszámolása tekintetében épen úgy kell eljárni, mint az elmult iskolaévben.

Az elemi iskolai napközi otthonok foglalkozási ideje. Az 1932. évi február hó 10-én kiadott 24.165/1932—VII. számú rendeletével a polgármester akként intézkedett, hogy mindazon elemi iskoláknál, amelyeknél két vagy ennél több délutáni napközi-otthoncsoport működik, az egyik csoport foglalkozási ideje 2—6 óráig, a többi csoporté 1—5 óráig tartson s változatlanul megmaradt a váltakozó tanítás folytán nyitott délelőtti napközi-otthoncsoportok foglalkozásának rendje és a napközio-tthonfelügyelők heti óraszáma.

Minthogy a súlyos gazdasági helyzet következtében az iskola szociális feladatai állandóan növekedtek és az iskola ezeknek a feladatoknak csak fokozottabb munkával tud eleget tenni, továbbá miután a délelőtti napközi-otthoncsoportok eddig sem mindenben megfelelő foglalkozási rendje a reggeliztetési akció miatt módosí-

tásra szorult s végül, minthogy a délutáni foglalkozási időt az eddig szerzett tapasztalatok alapján valamennyi napközi-otthoncsoportra nézve egyöntetűen kell megállapítani, a polgármester elrendelte, hogy a községi elemi iskolákkal kapcsolatos napköziotthon-csoportok vezetői a szükséghez képest napi 5 (öt) órai szolgálatra is beoszthatók.

Ezenfelül természetesen kötelesek a napköziotthon-csoportok vezetői, miként a testületek többi tagjai, az istentiszteletre és az étkeztetésre való kísérésben, valamint a reggeliztetésnél stb. teljesítendő külön ügyeletes szolgálatban továbbra is résztvenni. Ezekre a szolgálatokra való beosztásnál azonban tekintettel a most már felemelt óraszámukra, ugyanazokat a szempontokat kell figyelembe venni, amelyeket a 200.685/1934—VII. sz. rendelet 2. pontja az elemi iskolák magasabb osztályaiban működő tanítók beosztását illetőleg megállapított.

A délelőtti napköziotthon-csoportok foglalkozási idejét 8—1 óráig, a délutáni csoportokét pedig 1—6 óráig állapította meg a polgármester.

A délelőtti csoportok foglalkoztatását feltétlenül az osztályok munkájával egyidőben kell megkezdeni és különös tekintettel a reggeliztetésre, úgy a napközi-otthon-csoportvezetőknek, valamint a gyermekeknek ugyanazon időben kell az iskolában megjelenni, mint az osztálytanítóknak és a rendszeres oktatásra berendelt tanulóknak.

A délutáni foglalkoztatásról 5 óra előtt a tanulók csak kivételesen, a szülő indokolt kérésére távozhatnak el. Öt órakor általában eltávozhatnak azok a tanulók, akiknek szülői ezt kérik és ha e mellett megállapítást nyert, hogy az eltávozást kérő gyermek ezen időtől fogva szülői felügyelet alatt áll. A téli hónapokban öt órakor bocsáthatók el azok a tanulók is, akiknek lakása az iskolától távol esik. A többi tanuló számára a foglalkoztatás 6 óráig tart.

Az ínségenyhítő akció útján ebédsegélyben részesülő iskolásgyermekek felügyelete. A törvényhatósági bizottság közgyűlésén, valamint a különböző szakbizottságok ülésein elhangzott kívánságokhoz képest az iskolásgyermekek étkezésénél való felügyelet ügyében a polgármester a következőket rendelte el:

1. A főzőhelyvezető igazgatók a főzőhelyhez beosztott iskolák igazgatóival egyetértően haladéktalanul állapítsák meg az iskolák, illetőleg az iskoláktól érkező csoportok ebédidejét. Az ebédidőre vonatkozó megállapodást szigorú alkalmazkodás végett az érdekelt iskoláknak és a főzőhelynek meg kell küldeni.

A tanítási időt az ebédeltetés miatt megrövidíteni nem szabad; ugyancsak nem lehet az ebédeltetésre az óraközi szüneteket sem felhasználni.

A főzőhelyvezető igazgató kötelessége arra ügyelni, hogy egy-egy időpontban csak annyi tanulót vezessenek ebédhez, amennyi a rendelkezésre álló helyiségben megfelelő módon elhelyezhető. Első csoportként az étkeztetőhely épületében lévő iskola tanulóit kell kijelölni, akiknek módjukban van 12 és 1 órakor pontosan megjelenni.

Amennyiben szükséges, mind hétköznapokon, mind vasár- és ünnepnapokon, úgyszintén az iskolai szünnapok alkalmával minden iskola igazgatója tantermet bocsát rendelkezésre a tanulóknak, hogy ott felügyelet mellett gyülekezzenek. Az iskolaépület előtt bármiféle csoportosulást, lármát vagy más rendellenességet meg

kell akadályozni. Épen ezért a gyülekezőhelyül kijelölt helyiséget legalább fél órával az ebédidő előtt ki kell nyitni és a soros felügyelőnek erre az időre pontosan meg kell jelennie.

2. Amint e tekintetben a 151.861/1931—IX. és a 159.254/1931—IX. számú rendeletek már intézkedtek, az ínségakció étkeztetőhelyein ebédelő tanulók felett mind hétköznapokon, mind vasár- és ünnepnapokon és az iskolai szünnapokon a felügyeletet az oktatószemélyzet köteles ellátni.

A felügyeletben — a hitoktatók kivételével — az iskola tantestületének minden tagja köteles résztvenni, amennyiben tanítási elfoglaltsága ezt megengedi. Két iskolánál működő tantestületi tagok ott teljesítenek felügyeleti szolgálatot, ahol nagyobb óraszámuk van.

A felügyelők beosztását hetekre előre el kell készíteni. Az elemi iskoláknál külön beosztást kell készíteni a hétköznapokra és külön beosztást a vasár- és ünnepnapokra.

Hétköznapokon az elemi iskoláknál elsősorban a napközi otthon-vezetőket és azokat kell kirendelni, akiknek kisebb óraszámuk van. Mind a napközi otthon-vezetők, mind a többi testületi tagok hetenkint legalább annyiszor beoszthatók, amíg a szorosan vett tanítói és a most körülírt felügyelői elfoglaltságuk együttesen az iskolában órarend szerint kimutatható legmagasabb óraszámot el nem éri. Ott, ahol az étkeztetés az iskola saját épületében történik, egy órával, ahol pedig a tanulókat más iskola épületbe kell elvezetni, egy és félórával kell az étkeztetési felügyeletet egyenlőnek venni. E szempontok figyelembevétele mellett a felsőbb osztályok vezetőit az egyenlő elbánás elve alapján a hétköznapi kísérés és felügyelet alól esetleg fel is lehet menteni. Nincs helye azonban a felmentésnek a vasár- és ünnepnapi, valamint az iskolai szünet alatti felügyelet alól.

A napköziotthon-vezetőket az ebédelő gyermekek későbbi cspoportjaihoz kell kirendelni, mert ez a beosztás a napköziotthonok rendje és a délelőtt elfoglalt testületi tagok szempontjából megfelelőbb.

Egy épületben elhelyezett vagy azok az iskolák, amelyekben kevesebb tanuló veszi igénybe az étkeztetést — főként ha az alább megszabott csoportlétszám betartható — közös csoportot is alakíthatnak és a felügyeletről közösen gondoskodhatnak.

A felügyelők beosztását az iskola igazgatója készíti el. A beosztás egy példányát a tantestületi helyiségben kell kifüggeszteni, egy példányt pedig az illetékes főzőhely-vezető igazgatónak kell megküldeni. A vasár- és ünnepnapi, valamint az iskolai szünet alatti felügyeletről készült beosztást ezenfelül egy-egy példányban a polgármesteri VII., illetve IX. ügyosztály irodájába is be kell küldeni, mégpedig közvetlenül, az iktató megkerülésével.

3. Egy-egy felügyelő vezetése alá legfeljebb 50 tanulót szabad beosztani.

A tanítási órák alól fokozatosan felszabaduló tanulókat úgy kell csoportosítani, hogy egy-egy hétköznapon legfeljebb kétízben legyen szükség az ebédhez való elkísérés. Vasár- és ünnepnapokon azonban a tanulókat iskolák szerint egyszerre kell az ebédhez elvezetni. Ebből az következik, hogy az egyes iskolák ebédideje esetleg más lesz hétköznapokon és más lesz vasár- és ünnepnapokon, illetve szünnapon. Természetesen úgy hétköznapon, mint vasárnapon és a szünnapokon is annyi kísérő tanerőt kell kirendelni, hogy egy-egy kísérőre 50 gyermeknél több ne jusson.

A kijelölt felügyelők kötelessége az étkezésen részt vevő tanulókat az iskolától az étkeztetőhelyig, majd az ebéd lefolyása után innen az iskolaépületig visszakísérni. A kísérő tanerők felelősek a rend fenntartásáért. Altisztet vagy takarítónőt kíséretre vagy felügyeletre kirendelni nem szabad. A beosztott soros felügyelő esetleges mulasztását igazolni tartozik és helyettesítéséről gondoskodni kell.

A gyermekeket kísérő tanerő naponta vigye magával a kísérő névjegyzék egy példányát és azt az étkeztetési felügyelővel irassa alá.

Több iskola az ebédet az étkeztetőhelyről elhozhatja és az iskolaépületnek egy megfelelő helyiségében tálalja a tanulók számára. A felügyeletről ezeknél is a fentiek szerint kell gondoskodni.

4. A felügyelő ebéd alatt ügyel a rendre és segítségére van a gyermekeknek az étkezésnél.

Az ebédelőtti kézmosás a kísérő tanerő felügyelete mellett történjék, mégpedig vagy az iskolában vagy az ebédlőhelyen, ha erre a célra itt megfelelő mosdók állanak rendelkezésre.

A felügyelő tanerő ügyel arra is, hogy a gyermekek kabátot, sapkát, táskát stb.-t az erre a célra szolgáló fogasra tegyék ; senki se üljön télikabáttal, sapkával az asztalnál.

A kísérő tanerő feladata arról is gondoskodni, hogy a gyermekek étkezés előtt és után imát mondjanak. Az étkezés utáni ima csak akkor vegye kezdetét, amikor már az egyszerre étkező gyermekek mindegyike befejezte ebédjét.

A gyermekek ebédjüket csak a főzőhelyen, illetve az iskolában fogyaszthatják el. Ha valamelyik gyermek beteg és ezt a körülményt az iskola igazgatója írásban is igazolja, a gyermek hozzátartozója kivételesen haza viheti a gyermek ebédjét. (Kivételt képez a fertőző betegségek esete.)

5. Az ínségebédet nem lehet fegyelmi eszközül használni. Ebédelvonással tehát egyetlen gyermeket sem szabad büntetni.

A felügyelő tanerőknek a fegyelmezést mindenkor szeretettel és megértéssel kell végezniök.

Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal. Az 1935/36. tanévben a székesfőváros területén 100.055 tanköteles volt nyilvántartva, míg az elmult évben 95.552 tanköteles.

Ezen 4503 tankötelest számláló emelkedés a hat évesek, valamint az évközti népmozgalom számának növekedéséből ered.

A június végi beiratások alkalmával 64.705 tanköteles iratkozott be, míg 35.349 a szeptemberi pótbeiratáskor. A felhívottak közül 1003 tanköteles nem tett eleget beiratási kötelességének, ezek hivatalból irattak be.

Az 1003 hivatalból beírt tanköteles közül 160 elemi iskolába, 410 ismétlő fiúiskolába és 433 háztartási leányiskolába iratott be. A hivatalból beírtak létszáma emelkedő tendenciát mutat, mivel az ismétlőkötelesek megélhetésük javítása reményében, üzemekben és alkalmi vállalatokban keresnek munkaalkalmat.

Ehhez viszonyul a kihágásért feljelentettek nagyobb száma, valamint emelkedést mutat a bírságok és büntetések összege is.

Budapest székesfőváros területén törzskönyvezett tankötelesek az 1935/36. év június hó 30-án.

Kerület	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XIV.	Összesen	Az 1934/35. év összesítése
Törzskönyvezett tankötelesek száma	6.807	4.782	7.731	1.756	6.086	13.447	11.140	12.829	10.615	8.688	5.336	10.838	**100.055**	**95.552**
Ezek közül:														
júniusban iratkozott be.....	3.894	3.120	5.436	997	4.179	11.804	5.890	10.639	5.236	4.859	4.276	4.375	64.705	67.511
pótbeíráskor iratkozott be	2.526	1.447	1.865	718	1.666	904	4.835	1.998	4.859	3.595	694	5.731	30.838	23.271
magántanulónak iratkozott be	20	23	9	5	19	41	8	8	3	4	18	—	158	148
árvaházba iratkozott be	68	—	—	—	2	—	—	15	—	—	81	39	205	292
siketnémák intézetébe iratkozott be.....	—	1	1	—	—	4	—	127	7	1	—	48	189	206
vakok intézetébe iratkozott be.....	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	176	179	3
nyomorékok intézetébe iratkozott be....	—	—	—	—	8	—	—	2	—	—	—	87	97	3
hivatalból iratott be	2	5	200	4	71	197	193	17	222	40	4	48	1.003	783
testi fogyatkozás miatt, tisztiorvostól fmv.	10	14	18	4	10	30	17	7	43	22	23	1	199	98
szellemi fogyatk. miatt, tiszti orvostól fmv.	—	3	14	2	5	6	3	6	7	7	1	2	56	36
Hollandiában, Svájcban üdül	—	—	—	—	2	—	2	1	—	—	—	2	7	—
rendőrségi megk. alapj. ism.....	285	166	170	25	115	396	175	3	214	148	227	313	2.237	2.721
nevét változtatta v. vitás nevű.....	—	—	—	—	—	36	—	1	—	—	—	—	37	352
meghalt.....	2	2	18	1	9	29	17	3	24	12	12	16	145	128
Összesen	**6.807**	**4.782**	**7.731**	**1.756**	**6.086**	**13.447**	**11.140**	**12.829**	**10.615**	**8.688**	**5.336**	**10.838**	**100.055**	**95.552**
A hivatalból beírtak száma és részletezése	2	5	200	4	71	197	193	11	222	40	4	53	1.002	866
Elemi iskolába iratott be.....	—	2	16	—	9	32	43	5	27	16	3	7	160	136
Gazdasági, háziipari fiúisk.-ba iratott be....	1	2	84	—	29	92	82	2	93	7	—	18	410	382
háztart. leányisk.-ba iratott be	1	1	100	4	33	73	68	4	102	17	1	28	432	348
Összesen	**2**	**5**	**200**	**4**	**71**	**197**	**193**	**11**	**222**	**40**	**4**	**53**	**1.002**	**866**
Kihágásért feljelentetett	16	22	217	21	33	527	181	178	118	281	250	351	2.195	2.166
Beíratás elmulasztásáért	—	—	8	—	20	21	20	—	—	—	4	—	73	51
Negyed- és több ízbeni mulasztásért.....	16	22	209	21	13	506	161	178	118	281	246	351	2.122	2.115
Összesen	**16**	**22**	**217**	**21**	**33**	**527**	**181**	**178**	**118**	**281**	**250**	**351**	**2.195**	**2.166**
Bírságoltatott (esetek száma)	54	27	607	21	137	1.087	353	249	531	478	340	667	4.551	3.817
Büntetve lett	16	18	217	35	33	527	348	178	206	232	250	530	2.590	2.179
Összesen	**70**	**45**	**824**	**56**	**170**	**1.614**	**701**	**427**	**737**	**710**	**590**	**1.197**	**7.141**	**5.996**
Bírság fejében kirovott összeg pengőben....	139	81	1.600	62	332	2.099	961	672	1.562	1.624	922	1.369	11.423	11.164
Büntetés fejében kirovott összeg pengőben	132	80	—	—	145	1.004	662	356	—	871	957	501	4.708	4.633
Összesen pengő	**271**	**161**	**1.600**	**62**	**477**	**3.103**	**1.623**	**1.028**	**1.562**	**2.495**	**1.879**	**1.870**	**16.131**	**15.797**
1—2 napi elzárás rendeltetett el	—	—	—	—	12	66	—	9	—	—	14	—	101	458
2 stb. napi elzárás rendeltetett el	—	—	—	—	—	44	—	—	—	—	8	—	52	175
Vidékre költözött	333	112	403	83	257	1.037	559	22	346	564	404	461	4.581	4.312
Külföldre, elszakított területre költözött....	5	14	5	1	15	38	26	5	11	18	27	8	173	189
Más kerületbe költözött	811	144	379	115	662	1.522	9.158	23	586	637	510	479	15.026	6.692
Tankötelezettsége meghosszabbíttatott	66	44	153	5	82	407	83	228	375	345	94	138	2.020	1.835
Betöltötte 15. évét	597	490	798	284	774	1.642	1.597	2.039	1.295	670	609	1.197	11.992	13.840
Tanköteles sorba lépett	594	306	753	72	636	1.262	629	785	806	897	597	895	8.232	8.073

Kihágásért feljelentettek 2195 szülőt, illetve tanonctartó mestert, birságoltak 4551, büntetéssel sujtottak 2590 esetben. A kirótt bírságok és büntetések összege 16.131 pengő.

A 6 éves korba lépők összeírásának eddigi beérkezett létszáma 8232, míg a mult évi összeírásé 8073 volt. Ezen örvendetes emelkedés a céltudatosan végrehajtott házankinti összeírásnak tudható be.

Az iparos- és kereskedőtanoncokat nyilvántartó hivatal. A szerződött tanoncok létszáma 25.087, míg az elmult tanévben 21.734 tanonc volt nyilvántartva, emelkedés 3353 tanonc.

A főváros iskoláiban 22.474 tanonc iratott be, míg az elmult évben 19.576, emelkedés 2898. Gyári, vagy magániskolába iratott 204, emelkedés 16, vidéki tanonciskolába iratott 48, csökkenés 2. A fővárosi tanonciskolákba beírt tanoncoknak 2898-as örvendetes létszámemelkedése a mindinkább javuló gazdasági helyzetnek a következménye. De meg kell itt említeni az iparostanonc nyilvántartó hivatal céltudatos beiskolázási tevékenységét is, amelynek eredményes munkássága itt is előnyösen érezteti a maga komoly szerepét.

Szerződést bontott 2361 tanonc, az elmult évben 1920. A szerződött tanoncok iskolalátogatása is eredményesebb, mivel beiratás elmulasztásáért 3622 tanoncot intettek a tavalyi 3868-al szemben, vagyis a csökkenés 246 tanonc, ezáltal kevesebbedett a feljelentettek száma is 465-ről 282-re, csökkenés 183. A kirótt pénzbírság összege 1845 pengő. A jelenleg érvényben lévő szerződött tanoncok létszáma 15.842, míg a mult évben 13.094 tanonc volt. Itt látható a szembetűnő örvendetes létszámemelkedés 2748 tanonccal. Ez az emelkedés állandósul, mivel a női szabók ipartestülete augusztus hó 1-től a tanoncviszonyt 2 évről 3 évre emelte fel és átlagosan 2000—2200 tanoncot szerződtetett évenkint, ennek következménye, hogy a szerződött tanoncok létszáma egyharmaddal emelkedni fog.

A székesfőváros területén nyilvántartott tanoncok az 1935 36. év június hó 30-án.

Tanoncok	Fiú	Leány	Kereskedő	Összesen	1934/35. évi összesítés
Szerződött tanoncok száma	16.320	7.013	1.754	25.087	21.734
Ezek közül :					
fővárosi iskolába iratkozott ..	14.467	6.364	1.643	22.474	19.576
gyári, magániskolába iratkozott	189	15	—	204	188
vidéki iskolába iratkozott	33	5	10	48	50
Szerződést bontott	1.631	629	101	2.361	1.920
Összesen	**16.320**	**7.013**	**1.754**	**25.087**	**21.734**
Intve	2.546	720	356	3.622	3.868
Feljelentve	187	57	38	282	465
Kirótt pénzbirság összege pengő	P 1.314	P 351	P 180	P 1.845	P 1.510
Felszabadult	3.802	2.527	555	6.884	6.720
Jelenlegi létszám 1936. X-i hatállyal	10.887	3.857	1.098	15.842	13.094

Testnevelés. A székesfőváros az eddigi gyakorlatnak megfelelően az elmult 1935—36. iskolaévben is lehetővé tette a testnevelési tanárok továbbképzését. A fiúiskolák tanárai részére elrendelt tápiósülyi továbbképző tanfolyamon kívül 5 női és 10 férfi testnevelési tanár vett részt az úszómesterképző, 1 női testnevelési tanár a vívómesterképző tanfolyamon. A teniszoktatói oklevelet 2 férfi testnevelési tanár szerezte meg.

Az iskolaév folyamán úgy a fiú, mint a leány középfokú iskolák tanulói részére rendezett a közoktatási ügyosztály sporttanfolyamokat. A leányok tenisz- és vívásoktatásban részesültek; a tenisztanfolyamon 42, a vívótanfolyamon 15 leány vett részt. A középfokú iskolák fiútanulói birkózásban, ökölvívásban, evezésben,teniszben, vívásban, céllövésben és sísportban képezhették ki magukat. A részükre megrendezett sporttanfolyamok közül a birkózásnak 21, az ökölvívásnak 23, az evezésnek 25, a vívásnak 26, a tenisznek 60, a céllövésnek 105, a sínek 58 részvevője volt.

Az iskolaév folyamán a Nemzeti Sportuszodában rendezett a közoktatási ügyosztály a községi polgári és középfokú iskolák fiú- és leánynövendékei részére úszótanfolyamokat, melyeken 1013 haladó, — 404 leány és 609 fiú — 386 kezdő — 139 leány és 247 fiú — vett részt, azonban ez a szám nem a jelentkezőket mutatja ki, hanem arról számol be, hogy hányan fejezték be a továbbképző tanfolyamot, illetve hányan tanultak meg úszni.

A nyári szünidőben a székesfővárosi községi (Millenáris) diákuszodában és a Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja tulajdonában lévő diákuszodában fiúk és leányok külön-külön, a székesfővárosi Levente Dunauszodában pedig a fiúk részére rendezett a főváros úszótanfolyamokat.

A székesfővárosi községi diákuszodát átlagosan 180 leány és 40 fiú látogatta, ezek közül úszni még nem tudott 90 leány és 30 fiú, akiket a beosztott oktatók mind megtanítottak úszni.

Az óbudai KISOK uszodában az úszni tudók létszámát az ügyosztály nem ellenőrizhette, mert a községi iskolák tanulói az egyéb iskolafenntartók tanulóival elvegyítve látogatták az uszodát. Az úszni nem tudókról azonban kimutatást vezetett és e szerint a nyáron 34 fiú és 34 leány tanult meg úszni.

A székesfővárosi Levente Dunauszodát átlagosan 50 úszni tudó és 30 úszni nem tudó látogatta, ez utóbbiak közül 20 tanult meg úszni.

A községi iskolai játszóterek és sporttelepek közül a II., Marczibányi-téri és III., Hunor-utcai játszótérrel kapcsolatban az elmult iskolaévben változás nem volt. A II., Marczibányi-téri iskolai játszótéren fenntartott jégpálya az enyhe tél miatt egy nap volt üzemben.

A X. ker., Népligeti iskola sporttelep építkezései tovább folytak; annyira, hogy az 1936/37. iskolai évben már kis mértékben használni is lehet a sporttelepet, ezért a X., Simor-utcai iskolai játszótér feleslegessé vált és azt megszüntették.

Átvette újból a főváros a Millenáris versenypálya és uszoda kezelését is az 1936. évi június hó 20-án a Budapest Sport Egyesülettől. Ennek kezelésével megbízott közoktatási ügyosztály legelső feladata az volt, hogy egyrészt a versenypályát és uszodát használható állapotba helyezze, másrészt megteremtse azokat a feltételeket, amelyek mellett a multban ráfizetést igénylő versenypálya a jövőben önmagát fenn tudja tartani. Az első feladatot a rendelkezésre álló fedezet hiánya miatt csak egészen csekély mértékben lehetett megoldani, azonban a másodsorban említett célt az ügyosztály teljes mértékben elérte.

»Középiskolai Téli Vizipoló Kupa« néven diák vizipolómérkőzést tartottak a Nemzeti Sportuszodában. A polgári leány- és leányközépiskolákban tánctanfolyamok rendeztettek, amelyeknek tananyagában főképen a magyar nemzeti és néptáncok szerepeltek. A vívásoktatás a középiskolákban rendszeresen folyt. A céllövészetben az elmult esztendőben mintegy 1000 diák nyert ingyenes kiképzést

a Budapesti Polgári Lövészegyesületben. Ezenkívül lehetővé tétetett a középiskolai tanulóifjúság részére a birkózásban és boxolásban való kiképzés is azáltal, hogy az arra testileg alkalmas tanulók részére a VII., Hernád-utcai elemi iskola tornatermében külön tanfolyamot állított fel a főváros. Rendszeresíttetett a középiskolai tanulóifjúság kiképzése is az evezős sportban. A teniszoktatás érdekében a testnevelési tanárok részére továbbképző tenisztanfolyamot, a tanulóifjúság részére pedig a Városmajorban három teniszpályát létesített a főváros.

Intézményesen megszervezte a kiképzést a téli sportokban és a Zugligetben mintegy 200 tanuló részére az ú. n. »Harangvölgyi síterepen« sítanfolyamot rendezett a közoktatásügyi ügyosztály. A szabadtéri sportok művelésére is nagy gondot fordított. Kosár- és kézilabdamérkőzéseket, valamint más sportágakban is különféle versenyeket rendezett. A Millenáris pályán, a II., Marczibányi-téri és a X., Simor-utcai iskolai sportpályákon a közép- és polgári iskolák diákjai a sport minden ágában gyakorolhatták magukat.

Cserkészet. Az 1934. évben a Székesfővárosi Községi Cserkész Csoport kötelékébe tartozó cserkészcsapatok száma 36 volt, melyekhez 1 működésében felfüggesztett és 1 működésében szünetelő cserkészcsapat tartozott. A ténylegesen működő cserkészcsapatok taglétszáma 2069 volt.

A csapatok megoszlása iskolák szerint a következő volt:

Reáliskolákban tényleg működött	2
Fiú felsőkereskedelmi iskolákban	3
Polgári fiúiskolákban	12
Iparostanonciskolákban	3
Elemi iskolákban	16
Összesen	36

A községi iskolák leánycserkészete az évben örvendetes fejlődést mutat. A mult évben mindössze 500 leánycserkészünk volt, számuk ezidén 1500-ra emelkedett. Ez évben 27 községi leányiskolában új leánycserkészcsapat alakult.

Diákszállók. Budapest székesfőváros közönsége 1907 óta tart fenn diákszállókat oly tanulók számára, akik vidékről vagy külföldről csoportosan, tanáraik vezetésével a főváros megtekintése céljából tanulmányútra jönnek Budapestre.

A diákszállók forgalmát az utolsó 7 esztendőben az alábbi táblázat tünteti fel:

Év	A diákszállót igénybevette			Elfogyott		
	napon át	személy	szállással	reggeli	ebéd	vacsora
1929	361	4.937	11.865	6.096	5.039	5.281
1930	152	2.672	5.705	3.197	2.833	3.298
1931	247	4.316	6.672	4.876	3.518	3.571
1932	140	2.059	3.518	3.217	2.171	2.855
1933	276	1.833	4.117	1.244	820	538
1934	309	2.902	6.774	3.331	1.480	1.202
1935	282	2.299	5.298	1.875	699	457

Ifjúsági színielőadások. Ifjúsági színielőadások útján iparkodott a főváros kibővíteni a zene és a színműirodalom válogatott műveivel a tanulóifjúság kulturális ismereteit. Az 1935. évben a községi iskolák tanulói részére a Városi Színházban 8, a m. kir. Operaházban szintén 8 előadás rendeztetett. Az előadott darabok a következők:

Schiller: Tell Vilmos.
Jókai: Új földesúr.
Herczeg: A fekete lovas.
Mikszáth: A Noszthy fiú esete Tóth Marival.
Follinusz: Náni.
Csiky: A nagymama.
Herczeg: Déryné ifjasszony.
Bakonyi: Az obsitos.
Strauss: A denevér.
Puccini: Pillangókisasszony.
Flotow: Márta.
Puccini: Pillangókisasszony.
Mascagni: Parasztbecsület, *Dohnányi:* Szent fáklya.
Leoncavallo: Bajazzók, *Kodály:* Kuruc mese.
Erkel: Hunyadi László.
Beethoven: Fidélió.

Az előadásokat tanáraik vezetése mellett előadásonkint kb. 2000 tanuló látogatta.

Ifjúsági tanulmányi kirándulások. Az ország megismerését célzó ifjúsági tanulmányi kirándulásokat az 1935. évben is megrendezte a főváros. 17 kiránduló különvonatot indított különböző vidéki városokba, ezenkívül 3 napos tanulmányi utat tettek a községi iskolák tanulói Bécsbe, egy alkalommal pedig Budapest látott vendégül 919 osztrák középiskolai tanulót.

A kirándulások részletezése a következő:

1935		Résztvett
április 28.	Eger	582 tanuló
április 29.	Pécs	532 «
május 1.	Vác—Visegrád	671 «
május 5.	Eger	757 «
május 6.	Esztergom	706 «
május 8—9.	Balaton	494 «
május 12.	Vác—Visegrád	804 «
május 25.	Eger	610 «
május 26.	Eger	581 «
május 29.	Kaposvár	496 «
június 3.	Eger	573 «
szeptember 29.	Vác	514 «
szeptember 30.	Vác	676 «
október 7.	Székesfehérvár	684 «
október 21.	Szeged	960 «
október 28.	Esztergom	577 «
október 29.	Esztergom	608 «
	Összesen	**10.825** tanuló

Ezek a kirándulások az ismeretek szerzésén kívül a főváros és a vidék, másfelől a nemzeti és baráti érzéssel való kulturális kapcsolatok kimélyítését szolgálják.

Filmoktatás. A székesfővárosi községi iskolákban már 1913-ban megindult a filmoktatás az iskolai filmelőadásoknak mozgóképszínházakban való rendezésével. A mozgóképszínházakban csoportosan, tanítás ideje alatt történt filmbemutatás zavarta a tanítás folyamatosságát és a film nem kapcsolódott be megfelelően az iskolai oktatómunkába. Ezért szükségesnek tartotta már akkor a főváros az iskolákban való filmbemutatás megszervezését.

1926-ban kezdte meg a főváros az iskolák tornatermének berendezését gépházakkal, leadógépekkel, sötétítőberendezésekkel és egyéb szükséges felszerelésekkel. Ettől az időtől kezdve megindult a vetítés az elemi, polgári és iparostanonc-iskolákban normálfilm vetítőgépekkel, 35 $^{m}/_{m}$-es normálfilmekkel, melyeket az 1913-ban létesült és 1923-ban a székesfőváros által átvett Pedagógiai Filmgyár Rt. készített 107 különféle tárgykörből. Ez a megoldás sem volt kielégítő, mert a vetítés tűzveszélyes normálfilmekkel az iskolákban tűzrendészeti szempontból nagy felelősséggel járt.

Ezekre a szempontokra való figyelemmel már 1931-ben foglalkozott a főváros azzal az újabb gondolattal, hogy a filmoktatást a rendszeres tanítás keretében a tantermekben történő szemléltető oktatással megszervezze. Ebből a célból a székesfőváros a Székesfővárosi Pedagógiai Filmbizottság közreműködésével a tanterv által előírt anyaghoz megfelelő scenáriumokat készíttetett és ezeket filmekké dolgoztatta fel. Így keletkezett éveken át tartó kitartó munkával a székesfőváros osztályfilm anyaga, melynek használhatósága nemcsak országos, hanem külföldi viszonylatban is nagymértékben hozzájárult a főváros oktatásügyének hathatós fejlődéséhez. Ez a filmanyag a tantermekben való vetítésre alkalmas, nem robbanva égő, ú. n. keskenyfilmekből áll és a filmoktatásnak 1936. évi május hó 4-én történt megindítása során 35 ilyen különféle tárgyú osztályfilm került felhasználásra.

A rendszeres filmoktatás az így 1931 óta készült nem robbanva égő keskenyfilmekkel az osztálytermekben 1936. évi május hó 4-én hozott 89.060/1936—VII. rendelet értelmében indult meg a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1062/1935. eln. számú leirata és a m. kir. belügyminiszter 167.550/1936. B. M. tűzrendészeti körrendelete alapján. A miniszteri rendeletek egyrészt módot adnak arra, hogy a székesfőváros az általa gyártott, nagyobbrészt magyar tárgyú filmekkel közvetlenül lássa el a székesfővárosi iskolákat, nemcsak a közép- és középfokú iskolákat, hanem a székesfőváros különleges helyzetére való tekintettel, még az iparostanonc-, kereskedőtanonc- és elemi iskolákat is. Másrészt a filmoktatásnak nagyarányú fejlődését mozdította elő az a körülmény, hogy a tűzrendészeti kérdésnek rendezésével a nem robbanva égő keskenyfilmekkel az osztálytermekben vetíthetnek erre kiképzett tantestületi tagok.

A filmoktatás a fent közölt időpontban az 1935—36. tanév végén egyelőre 25 db keskenyfilmvetítőgéppel, 35 db különféle tárgyú filmről készült 107 db másolattal, 16 közép-, 12 polgári-, 13 elemi és 1 kereskedőtanonc-, összesen 42 iskolában indult meg, megfelelő sötétítőberendezésekkel, vetítőasztalkákkal, vetítőernyőkkel, konnektorokkal felszerelt osztálytermekben, 280 kiképzett tantestületi tag közreműködésével. Minthogy a főváros nagymértékben előkészítette a minél szélesebb körben kibontakozó filmoktatáshoz úgy pedagógiai, mint gyakorlati vonatkozásban az utat, ennélfogva előreláthatólag számos munkában álló film és megrendelés alatt álló filmgép már az új tanévben a székesfővárosi iskolák részére lehetővé teszi

az összes közép- és középfokú iskolákban való vetítést, valamint számos elemi- és tanonciskola is bekapcsolódhatik a rendszeres filmoktatásba.

Ebből a célból filmscenáriumokra pályázatot is hirdetett a főváros, amelynek sikeres eredménye kibővíti a filmoktatás anyagát és így teljesebbé válik oktatási és nevelési célra való igénybevételük.

Itt említjük meg, hogy az év nyarán Firenzében rendezett iskolai filmkiállításon a főváros a világ versenyében méltán állta meg a helyét, amennyiben pályázatával harmadik díjat nyert, ami tekintve a résztvett nagy és gazdag államokat, igen előkelő helyezést jelent a számára.

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvók. A székesfőváros a kisdedóvókat az 1891. évi XV. t.-c. alapján tartja fenn. A kisdedóvókban a kisdedek 3 éves koruktól 6 éves korukig szerető gondozásban részesülnek, hasznos tudnivalók, játékok elsajátításával testi és lelki képességeiket céltudatosan és harmonikusan fejlesztik.

A rossz gazdasági helyzetre való tekintettel a székesfőváros arra törekedett, hogy mindazon óvodákban, ahol a szülők szociális helyzete azt megkívánja, napközi otthonok nyíljanak. De a székesfőváros az arra rászoruló óvodás gyermekek egésznapi ellátását és gondozását is biztosítani akarja és ezért arra törekszik, hogy minél több, különösen kültelken, szegény ember lakta területen működő óvodát, úgynevezett gyermekotthonná alakítson át. A gyermekotthonokban a gyermekek reggeltől estig tartó gondozásban és ellátásban részesülnek, tehát nemcsak az óvodai foglalkoztatásban vesznek részt, hanem élelmet és rászorulás esetén ruházatot is kapnak, azonkívül gyakran fürdetik őket és szakszerű egészségügyi felügyelet alatt állanak. Az élelmezés és felruházás költségeit részben a székesfőváros adja, részben a főméltóságú Kormányzóné védnöksége alatt álló nyomorenyhítő akció nyujtja, illetve az Iskolanővéri Intézmény társadalmi úton teremti elő.

Az 1935/36. tanévben 84 óvoda és ezekben 79 napközi otthon működött. A kisdedóvodákban 257 óvónő és 184 dajka teljesített szolgálatot. A gyermekek létszáma 11.280 volt, a napköziotthonokban pedig 4856 gyermek részesült gondozásban. A 84 óvoda közül az 1935/36. tanévig 37-et szervezett át a főváros gyermekotthonná. A gyermekotthonokban összesen 5506 gyermeket gondoztak.

Az óvónők továbbképzése. A fővárosi óvónők elméleti és gyakorlati továbbképzése céljából a székesfőváros továbbképző tanfolyamot szervezett a Pedagógiai Szemináriumban.

A tanfolyamon szakemberek tartottak előadásokat a kisdednevelést érintő minden kérdésről. Az előadásokkal kapcsolatosan mintafoglalkozások is voltak az óvónők gyakorlati pedagógiai tudásának továbbfejlesztésére.

Elemi iskolák. A székesfőváros jelenleg 110 elemi iskolát tart fenn. Ez a szám egybevetve az 1934/35. tanévben fenntartott 121 iskolával azt mutatja, hogy a községi iskolák száma az 1935/36. iskolaévben 11 iskolával kevesebb, mint az előző tanévben volt. Ezen csökkenésnek az oka az, hogy takarékossági szempontokból 18 iskolát, amelyekben az osztályok és a tanulók kisebb száma ezt megengedte

közös igazgatás alá helyeztek. Ezek: I., Virányos-út és I., Labanc-út, I., Zugligeti-út és II., Fenyves-út, III., Raktár-u. fiú és III., Raktár-u. leány, V., Sziget-u. fiú és V., Sziget-u. leány, VII., Dob-u. fiú és VII., Dob-u. leány, VIII., Erdélyi-u. fiú és VIII., Erdélyi-u. leány, VIII., Csobánc-u. fiú és VIII., Csobánc-u. leány, X., Szent László-téri fiú és X., Szent László-téri leány és végül a XIV., Hungária középkörúti fiú és XIV., Hungária-középkörúti leányiskolák. Ennek következtében az önálló igazgatású községi iskolák száma 112-re esett.

Az 1934/35. tanév végével megszűnt a III., Templom-utcai, a VII., Dembinski-utcai, a VII., Hernád-utcai és a IX., Mester-utcai elemi iskola. A VII., Peterdi-utcai iskolaépületben külön elemi leányiskola létesült. Ugyancsak új négy osztályos elemi iskola létesült a VIII., Rökk Szilárd-utca 13. sz. alatti épületben a II., Toldy Ferenc-utca 64. szám alatt volt, — és az 1934/35. tanév végével megszüntetett gyógypedagógiai nevelőintézet nagyotthalló növendékeinek oktatására. Változás még az előző tanévvel szemben az, hogy a XI., Hengermalom-úton volt elemi iskola megszűnt és tanulói a XI., Sopron-úton épült új iskolaépületben nyertek elhelyezést.

Az osztályok létszáma az 1935—36. tanév végén a következő:

	Fiú	Leány
I. osztály	5.021	4.685
II. «	4.327	4.331
III. «	4.808	4.577
IV. «	5.218	4.866
V. «	1.981	1.764
VI. «	1.593	1.331
VII. «	808	483
VIII. «	424	265
Összesen	**24.180**	**22.302**

Az elemi iskolákban a tanítás ingyenes. Az 1930. évi VIII. t.-c. alapján azonban minden tanuló 1 pengő beiratási díjat köteles fizetni. A beiratási díj megfizetési kötelezettsége alól igazolt szegénység esetén az iskola igazgatója felmentést ad.

A székesfőváros elemi iskoláiban a hitoktatást az egyes vallásfelekezetek hitoktatói, az énektanítást pedig szakképzett énektanítók látják el. Német tanfolyam is van az elemi iskolákban. E tanfolyamon a tanulók csekély díjazás ellenében nyernek oktatást.

Az elemi iskolai oktatás modern pedagógiai elveken épül fel és annak fejlődésével lépést tart. Ezt a célt szolgálják a Pedagógiai Szemináriumban úgy a kezdő, mint a végleges tanítók részére tartott továbbképző tanfolyamok. A végleges személyzet minden egyes tagja öt évenkint köteles a továbbképző tanfolyamot elvégezni.

Ezeken a tanfolyamokon kiváló szakemberek tartják az előadásokat az elemi iskolai oktatást és nevelést érintő kérdésekről, ismertetik a külföldi ide vonatkozó módszereket és törekvéseket.

Az előadottakkal kapcsolatban tartott mintatanítások útján az elemi iskolai tanítók gyakorlati felkészültségüket fejlesztik.

A tanulmányi felügyeletet a székesfőváros elemi iskolái felett szakfelügyelők útján a székesfővárosi kir. tanfelügyelő gyakorolja.

Reformírás. A vallás- és közokatásügyi miniszter az elemi iskolai oktatás terén a főváros kezdeményezésére nagyjelentőségű újítást vezetett be azzal, hogy az 1936—37. tanévtől kezdődően az írástanítás módszeréül a székesfőváros területén lévő összes iskolákban a reformírás bevezetését kötelezően elrendelte.

Ennek az írásmódnak lényege az, hogy kisebb súlyt fektetve az írás kaligrafikus szépségére, az írástanítás célját abban látja, hogy a folyóírás értelmesen tagozódjék, tetszetős beosztású, folyamatos és biztosan olvasható legyen.

Mivel az új írásmód eddig az oktatószemélyzet körében nem volt eléggé ismeretes, ennélfogva szükségessé vált a tanszemélyzetnek megfelelő kiképzése. A polgármester a székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban szakemberek vezetésével több tanfolyamot rendezett, amelyeken a reformírás tanítására kiképeztettek mindazok a tanerők, akik az új tanévben I. osztályban működnek. Gondoskodás történt megfelelő számú helyettes kiképzéséről is. A jövő tanévben ugyancsak több tanfolyam lesz még a ki nem képezett tanítók részére, hogy ilyenmódon az elkövetkező évek során az új írásmódnak az elemi iskolákban történő fokozatos bevezetésével az oktatói kar minden tagja kiképeztessék a reformírás tanítására.

Erdei és szabadlevegős iskola. A székesfőváros az I., Diósárok-út 40. sz. alatt erdei iskolát, az I., Diana-úti elemi iskolával kapcsolatban pedig szabadlevegős elemi iskolát létesített és tart fenn.

Az iskolák a községi elemi iskolákból kiválasztott gyenge vagy leromlott szervezetű és csontrendszerű, tüdőbajra hajlamos, vérszegény gyermekeknek pihenést, jó levegőt, napfényt, jó és bőséges táplálkozást nyujtanak és gondoskodnak arról, hogy az elemi iskolák hivatalos tantervében előírt tanulmányukat megszakítás nélkül folytathassák. Az erdei elemi iskolák tanulói állandó orvosi felügyelet alatt állanak.

Az erdei elemi iskolák tanulóit a székesfőváros tiszti főorvosának javaslata alapján a polgármester veszi fel. A felvétel az iskolaév elején, továbbá január és április hónapban történik. A beutalások időtartamát a polgármester igazolt szükség esetén meghosszabbíthatja. A felvehető tanulók száma ezidőszerint 100—100. A felvett tanulók havi 60 pengő ellátási díjat fizetnek. Indokolt esetekben az ellátási díj fele, vagy pedig az egész ellátási díj elengedhető.

Az erdei elemi iskolákban eddig gondozott összes tanulók testsúlya ott tartózkodásuk tartama alatt tetemesen gyarapodott és egészségi állapotuk is lényegesen megjavult.

Kislétszámú osztályok. Az elemi iskolákkal kapcsolatosak a kislétszámú osztályok. A kislétszámú osztályok tanulóit az elemi iskolák osztályaiból választják ki. Az elemi iskola osztályaiból bármelyik tanuló akkor osztható be kislétszámú osztályba, ha legalább egy iskolaéven át az elemi iskolába járt és ott az átlagos felfogású és képességű gyermekek színvonalának jelentékenyen alatta maradt, vagyis oly gyenge tehetségűnek bizonyult, hogy a normális tanítói és nevelői eljárás alkalmazása mellett osztályismétléssel sem remélhető, hogy a kiszabott népiskolai anyagot kielégítően elsajátítja. Az áttelepítést bizottság végzi. Az áttelepítő-bizottság tagjai a székesfővárosi kir. tanfelügyelő, a kislétszámú osztályok szakfelügyelője, a székesfővárosi ideggyógyász-szakorvos, az áttelepítést kérő iskola igazgatója, egy kislétszámú osztálytanító, végül az áttelepítést kérő iskola orvosa és gondozónővére.

A kislétszámú osztályok célja az, hogy a szellemi és érzéki fogyatékosságban szenvedő tanulók fogyatékosságuk figyelembevételével különleges képesítésű szakemberek által eredménnyel taníttassanak.

Kislétszámú osztályok száma 99, 1439 tanulóval.

A kislétszámú osztályok tanítói részére a Pedagógiai Szemináriumban külön tanfolyamot rendez a főváros. A kislétszámú osztályok felett a felügyeletet a székesfővárosi kir. tanfelügyelő gyakorolja a kislétszámú osztályok szakfelügyelője útján.

Polgári iskolák. A polgári iskolák tanulóinak létszáma az 1935/36. iskolaév végén 22.448 tanuló volt. A polgári iskolák száma 52, az osztályok száma 601 volt.

Az iskolaév folyamán a polgári iskolák számában nem állott be változás. A IX., Mester-utcai irányító polgári iskolát emeletráépítés és toldaléképítkezéssel, a II., Marczibányi-téri polgári iskolát fizikai előadóteremmel, a XIV., Hungária-körúti polgári leányiskolát két tanteremmel és tornateremmel, a VIII., Német-utcai polgári fiúiskolát pedig igazgatói szolgálati lakásból átalakított helyiségekkel bővítette ki a főváros. Az új helyiségeket az 1936/37. tanítási év kezdetén használatba vette.

A modern pedagógia a polgári iskolai oktatásban is új módszert követel. Az erre vonatkozó törekvések alapgondolata az, hogy a tanulóknak egyoldalú emlékezetterhelés helyett tartós hatású, az egész embert mélyebben átalakító foglalkozást kell biztosítani. Ma, amikor a cselekedtető oktatás nagy jelentősége már alig vonható kétségbe, a korszerű elveket a gyakorlatban is meg kell valósítani és továbbfejleszteni. A túlzástól és szélsőségtől mentes józan cselekedtető oktatás a nemzeti gondolatnak is erős pillére. A székesfőváros, a polgári iskola sajátos jelentőségének tudatában állította fel a IX., Mester-utcai irányító polgári fiú- és leányiskolát. Fennállása óta nagy áldozatkészséggel évről-évre fejleszteti ezt az intézményt.

Feladatául jelölte meg az irányító iskolának, hogy a törvény intencióihoz híven a hivatalos tanterv, utasítás és rendtartás szellemében a megváltozott viszonyok támasztotta jelenlegi pedagógiai és didaktikai eljárással tanulóit a székesfőváros lakosságának értékes tagjává nevelje, az iskolán kívül álló tanárságnak pedig módot nyujtson arra, hogy az iskola munkáját megfigyelhesse és tanulmányozhassa.

Az irányító polgári iskolának eddigi eredményes munkássága a hozzáfűzött várakozásokat teljes mértékben beváltotta és az, a pedagógiai körökben is a legteljesebb elismerésre talált.

A továbbképző ismétlő népiskolák. Az ismétlő népiskolákat a székesfőváros közönsége az 1868. évi XXXVIII. t.-c. rendelkezései alapján tartja fenn, ezek gazdasági, háztartási és háziipari irányúak. Az oktatószemélyzetük részben iparostanonciskolai rendes és ideiglenes tanítók, részben pedig a fiúosztályokban elemi iskolai tanítók.

A gazdasági népiskolák célja a tanulókkal a mezőgazdaság, kertészet, gyümölcstermelés, szőlőművelés, erdőgazdaság, állattenyésztés és egyéb gazdasági ágak elemeiből a szükséges tudnivalókat elméletileg és gyakorlatilag megismertetni, továbbá a tanulókat a gazdaságban szükséges kézügyességre megtanítani.

A gyakorlati tanítás részben felszerelt munkatermekben, részben gazdasági gyakorló-telepen történik.

A háztartási népiskola célja a háztartás körébe tartozó tudnivalók ismertetése, a háziipari irányú ismétlő népiskoláé pedig, hogy a tanulókkal az egyes iparágakban az elemi ismereteket elméletben és gyakorlatban megismertesse és a bennük lévő hajlamot bizonyos ipari foglalkozás iránt a kézügyesség fejlesztése mellett növelje.

Az ismétlőiskolák tanulóinak létszáma állandó csökkenést mutat. A fővárosnak az 1935. évben 28 továbbképző (ismétlő) népiskolája volt, amelyekben összesen 4960 tanuló iratkozott be, tehát 174 tanulóval kevesebb, mint az előző évben. A gazdasági és háziipari irányú továbbképző (ismétlő) fiúiskolákba beírt tanulók száma 2046, a háztartási irányú leánytovábbképző iskolákban pedig 2914 tanulót írtak be.

A tanulók iskolai kötelezettsége 3 évig tart, felvételi díj ezen iskolákban nincsen.

Iparostanonciskolák. Az 1922. évi XII. t.-c. 94. §-ának rendelkezése folytán mindazok, akik iparospályára készülnek és ezért tanoncul szerződnek, tanoncidejük tartama alatt nemre való tekintet nélkül tanonciskolába járni kötelesek. Ezek az iskolák általánosak és szakirányúak.

Az általános irányú iskolákban, illetve osztályokban olyan iparágak tanoncai nyernek oktatást, amelyekben a tanoncok létszáma oly csekély, hogy részükre külön szakirányú iskola nem létesíthető. A szakirányú iskolákban egy-egy iparág, lehetőleg rokoniparágak tanoncai gyüjtetnek össze. Mindkét irányú iskolában a tanoncok elméleti és rajzoktatásban részesülnek.

Úgy az általános, mint a szakirányú iskolák 4 osztályúak. Az I-ső osztályba azok lépnek, akik az elemi IV. osztályát végezték el, a kisebb előképzettségűek számára előkészítő osztályok állanak rendelkezésre, a közép vagy polgári iskola II—IV. osztályát végzetteket a II., a közép- vagy polgári iskola V—VI. osztályát végzetteket a III. osztályba, az ennél nagyobb iskolai képzettségűeket pedig a továbbképző (IV.) osztályba kell besorozni. A teljeskorúságukat elért tanoncok az iskola látogatása alól felmentést nyernek.

A tanítási idő heti 9 óra, ebből az I—III. osztályokban az elméleti heti 5 óra, a IV. osztályokban heti 4 óra, a rajzóra pedig heti 3, illetve heti 4 óra. A hitoktatás hetenkint 1 óra.

A tanulók felvételi díjat és tandíjat nem fizetnek. A mesterek kötelesek azonban tanoncaikat a tanuláshoz szükséges könyvekkel és tanszerekkel ellátni. Igazolt szegénység esetén az olvasókönyvet és tanszereket a székesfőváros adja.

Az 1935. évben a székesfővárosnak 15 fiú és 7 leány iparostanonciskolája volt. A fiúiparostanonciskolákba beírt tanulók száma 8951, a leányiparostanonciskolákba beírt tanulók száma pedig 3347.

Az iskolák közül 4 fiú- és 1 leányiparostanonciskola önálló épületben, a többi elemi és polgári iskolai épületben van elhelyezve. Az önálló iparostanonciskolákban a tanítás egész nap folyik és a tanulók egyszer délelőtt, egyszer délután vannak elfoglalva. A többi iskolákban a tanítás délután 2 órától 7 óráig tart.

A vallásoktatást az iparostanonciskolákban az egyes hitfelekezetek lelkészei látják el.

A tanoncok beiskoláztatásának az ügyét a főváros a legszigorúbban kezeli és ennek köszönhető, hogy e téren az állapotok a multhoz képest lényegesen javultak.

Kereskedőtanonciskolák. A székesfővárosnak jelenleg 3 kereskedőtanonciskolája van és pedig a VII., Wesselényi-utca 38. sz. alatt a fiútanoncok részére, a VIII., Vas-utca 9. sz. alatt a női kereskedőtanoncok részére. Ezenkívül a VIII., Vas-utca 9. sz. alatt van a drogista tanoncok iskolája, amely a drogisták továbbképző tanfolyamával kapcsolatos. A kereskedőtanonciskolák közül a VII., Wesselényi-utcai önálló iskolaépületben van elhelyezve és itt a tanítás egész nap folyik. A tanulók ebben az iskolában egyszer délelőtt és egyszer délután vannak elfoglalva. Az önálló kereskedőtanonciskolába az 1935. évben 953 tanuló, a drogista tanonciskolába 144, a továbbképző tanfolyamra 20, a női kereskedőtanonciskolába pedig 136 tanuló iratkozott be.

Középiskolák. A székesfőváros két fiú- és négy leányközépiskolát tart fenn. Az 1934. évi XII. t.-c. megteremtette az egységes középiskolát és így megszűnt a két fiúközépiskolának reáliskolai jellege, úgyhogy a leányközépiskolákkal együtt gimnáziumokká alakultak át. A törvény rendelkezése alapján kiadott 3000/1935. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet szerint az új tanterv valamennyi középiskola első osztályában 1935. évi szeptember hó 1-én életbelépett. A fiúgimnáziumok tanulóinak létszáma az 1935/36. iskolaévben 1099, a leánygimnáziumok tanulóinak száma pedig 1969 volt. Az I., Szilágyi Erzsébet leányközépiskola épülete az új 1936/37. iskolaév elejére elkészült és a régi Várbeli épületből az I., Mészáros-utcai új épületbe költözött.

Felsőkereskedelmi iskolák. A felsőkereskedelmi iskolák célja, hogy a kereskedelmi pályákra készülő tanulóknak a szükséges általános műveltséget megadja és őket jövendő pályájukon nélkülözhetetlen szakismerettel ellássa. A székesfőváros 10 felsőkereskedelmi iskoláját az 1935/36. iskolaévben 3909 tanuló látogatta.

Kereskedelmi szaktanfolyamok. A székesfőváros kétféle kereskedelmi szaktanfolyamot tart fenn. A négy középiskolát végzett leányok részére a II., Jurányi-u., a VII., Wesselényi-u. és a IX., Mester-utcai felsőkereskedelmi iskolákkal kapcsolatosan egyéves női kereskedelmi szaktanfolyamot és a középiskolát végzettek részére a VIII., Vas-utcai felsőkereskedelmi iskolával kapcsolatosan ugyancsak egyéves kereskedelmi szaktanfolyamot. A kereskedelmi szaktanfolyamok tanulóinak létszáma az 1935/36. iskolaévben 385 volt.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán az 1935/36. iskolaévben 40 hallgató vett részt.

Iparrajziskola. Ez az ipari irányú szakiskola három évfolyamú, amelynek elvégzése után a növendékek munkakönyvet válthatnak és egy évi szakbavágó gyakorlat után önállósíthatják magukat. Jogosítványt nyert az intézet »Mesterképző tanfolyam« tartására, melynek elvégzése az ipar önálló gyakorlására és a mesteri cím használatára jogosít. A községi iparrajziskola keretében hat ipari szakosztály működik, úgymint az agyag-, díszítőfestő-, fa-, könyvkötő-, ötvös- és sokszorosítóipari szakosztály.

Nemcsak a képesítéshez kötött, hanem a képesítéshez nem kötött iparok oktatásával is foglalkozik ez az iskola, amelynek célja, hogy úgy a képesítés kimutatása mellett gyakorolható, mint a képesítéshez nem kötött iparágakban művészi

ízléssel és gyakorlati szakképzettséggel rendelkező tervezőket és kivitelezőket neveljen. Ezenkívül, hogy az életben már működő iparosokat elméleti, szakrajzi és gyakorlati ismeretekben továbbképezze és ezáltal a hazai ipari kultúra színvonalát emelje.

Kertészképző iskola. A községi kertészképző iskola a volt iskolai növénykertből és a székesfővárosi női gazdasági és háztartási tanfolyamból alakult át középfokú kertészképző iskolává. Az iskola célja az, hogy a kertészet minden ágában jártas, szakképzett gyakorlati kertészeket neveljen. A felvételhez négy középiskola elvégzése szükséges. A tanulmányi idő négy év s az ezalatt folyó elméleti és gyakorlati oktatás az intézet telepén 59 magyar hold nagyságú modernül berendezett kertészeti telepen folyik, ahol a növendék dísz-, gyümölcs- és zöldségkertészetből, hajtatásból, mezőgazdasági termelésből és állattenyésztésből tökéletes kiképzést nyernek. További célja az iskolának, hogy a Budapesten és annak környékén levő kertészek tanoncait hároméves téli tanfolyam keretében megtanítsa azokra a kertészeti ismeretekre, amelyeket munkaadó gazdájuknál nem volt módjukban elsajátítani.

A kertészképző iskola rendes tanulóinak száma az 1935. évben 60, a kertészképző tanulói száma pedig 47 volt.

A kertészképző iskola munkaprogrammjának lényeges része a különleges és nálunk kevésbbé ismert növények meghonosítása, új fajták előállítása és növényújdonságok kiprobálása. Ezen akció kapcsán a kertészképző iskola főleg a virághagymatenyésztés terén fejt ki nagyjelentőségű munkálatot. A községi kertészképző iskola első volt hazánkban, amely a nagybani virághagyma termesztést meghonosította és az általa kitenyésztett fajtákat ma már az ország minden részében igen szép sikerrel termesztik az iskola irányítása mellett.

Női gazdasági és háztartási iskola. A községi női gazdasági és háztartási iskola a m. kir. földmüvelésügyi minisztérium tanulmányi fennhatósága alatt áll és államérvényes végbizonyítványt ad.

Az iskola célja a IV. középiskolát végzett hajadonokat a női hivatásnak megfelelő háztartási és gazdasági ágakban oly módon kiképezni, hogy önálló háztartást, kisebb kertészetet vagy gazdaságot, de főképen baromfi-telepet önállóan tudjanak vezetni. Ezen cél érdekében az iskola 3 tanév alatt elméletileg is, de főképen gyakorlatilag oktatja a növendékeket a sütés-főzésre, befőzésre, termények eltartására, konzerválására, mindennemű háztartási teendőre (mosásra, vasalásra, stb.), szabásra, varrásra, a csecsemő kelengyének, gyermekruhának, női és férfi fehérneműek, továbbá női felsőruhának készítésére és javítására. Gyakorlatilag oktatja ki az iskola a növendékeket a kertészet minden ágában. Az állattenyésztés terén főleg a tejkezelés és tejfeldolgozás, továbbá a baromfitenyésztés képezi az oktatás legfontosabb ágát.

Az iskolába való felvételhez a gazdasági pályához való alkalmasságot orvosi bizonyítvánnyal kell igazolni. A növendékek lehetnek bentlakók vagy bejárók. A bentlakó növendékek havi 60 pengőért ellátásban részesülnek az intézet internátusában.

Az intézetnek 20 holdas gazdasági, kertészeti és baromfi telepe van. Itt folyik a növendékek gyakorlati oktatása.

Az intézet minden évben részt vesz az országos tenyészállatvásáron, az országos kertészeti kiállításon, az országos baromfi kiállításon, amelyeken már több ízben díjat nyert és elismerésben részesült. Az 1935. évben az intézetnek összesen 48 tanulója volt.

Felsőmezőgazdasági iskola. Az iskola célja, hogy a főváros földművelő (gazdálkodó, kertészkedő) lakossága gyermekeinek mezőgazdaságban való szakszerű oktatását és nevelését biztosítsa. Az iskola jellege szerint elsősorban szakiskola, amelyben intenzív gyakorlati oktatás folyik a növendékek közreműködésével. Az iskola a XIV. ker., Egressy-út 73. sz. alatti kertészképzőiskola gyakorlótelepét és tangazdaságát használja. A tanulók heti óraszáma 36—46 óra között mozog, ami a hasonló fokú szakiskolák megfelelő osztályainak óraszámával megegyezik. A tangazdaságban folyó munkálatok évről-évre megállapított és a polgármester által jóváhagyott üzemterv szerint folynak. Az iskola tanulólétszáma az 1935. évben 189 volt.

Gyógypedagógiai intézmények. 1. A nagyothallók dr. Török Béláról elnevezett iskolája. Az iskola célja az iskolaköteles korban lévő nagyothallók oktatása és előkészítése a középiskolai tanításra. A növendékek száma az 1935. évben 73 volt. Az iskola jelenleg a VIII., Rökk Szilárd-utca 13. sz. alatti elemi iskola épületében van.

2. A III., Miklós-tér 5. sz. alatt internátussal kapcsolatos gyógypedagógiai intézet. Célja a 6—18 éves korban lévő mindkét nembeli szellemi fogyatékosok oktatása és ipari foglalkoztatása. Az elméleti oktatáson kívül a növendékek az intézet vászon- és szőnyegszövő, cirokseprő, kefekötő és agyagipari műhelyeiben nyernek gyakorlati kiképzést. A növendékek száma az 1935. évben 59 volt.

3. Beszédhibajavító tanfolyamok. Ilyen tanfolyamot jelenleg tizet tart fenn a főváros különböző elemi iskoláiban.

Nőipariskolák. A nőipariskolák feladata, hogy a középiskola négy osztályát sikerrel végzett leánytanulók számára a női kézimunkák különféle ágában való kiképzést lehetővé tegye. Ezekben az iskolákban a növendékek közismereti és elméleti tárgyakon kívül külön szakosztályokban fehérvarrásban, fűzőkészítésben, női és gyermekruha varrásban, továbbá mű- és aranyhímzésben nyernek kiképzést. A szakosztályok elvégzése után szakvizsga alapján végbizonyítványt nyernek, amely munkakönyv váltására jogosít.

A Lágymányos lakosságának kívánságára a főváros az 1934/35. iskolaévben a XI., Fehérvári-úti polgári leányiskolában új nőipariskolát létesített, amelyet fokozatosan négy osztályú nőipariskolává fog fejleszteni. Az 1935/36. iskolaévben a hat nőipariskolának 591 tanulója volt.

Zeneoktatás. A mai nehéz gazdasági viszonyok közepette a székesfővárosi felsőbb zeneiskola és a községi közép-, polgári és néhány elemi iskolához kapcsolódó zenetanfolyamok szociális és kulturális missziójukat fokozottabb mértékben teljesítik azzal, hogy a legszegényebb, zene iránt fogékony és tehetséges növendékeknek is lehetővé teszi a zenetanulást. A fővárosi zeneoktatás — az énekoktatással karöltve — így akarja ébren tartani a minden idők örök értékű muzsikája iránt az érdeklődést és így törekszik a hangversenytermek jövendő hozzáértő hallgatóságát nevelni. A felsőbb zeneiskolában 306, a zenetanfolyamokon pedig 1616 növendék részesült zeneoktatásban.

Énekoktatás. A székesfővárosi énekoktatás az állami tanterv rendelkezése alapján áll és mind előbbre halad a tudatos és önálló éneklés elmélyítésében; így biztosítja az igazi magyar dalkincs életét és fennmaradását. A községi iskolák ének-

kari hangversenyei egyre növekvő népszerűségnek örvendenek és az egész ország iskolai énekkultúrájára fellendítőleg hatottak. Ezt igazolják az »Éneklő Ifjúság«-nak a székesfővárosi és a vidéki iskolákat összekötő gyermekkari hangversenyei.

Pedagógiai Szeminárium. A Pedagógiai Szeminárium a székesfővárosi oktatószemélyzet továbbképzésére szolgál és az iskolai munka minőségének javítását, az oktatás színvonalának emelését célozza. A kezdő tanítót bevezeti az iskolai munkába, a már alkalmazásban lévő tanítót pedig segíti abban, hogy a pedagógiai fejlődésével lépést tartson.

Céljának megfelelően a Pedagógiai Szeminárium az 1935/36. iskolaévben egy állandó tanfolyamot tartott a székesfővárosnál még nem működő, de a székesfővárosnál elhelyezkedni kívánó elemi iskolai tanítók részére. Ezenkívül több tanfolyamot rendeztek a már működő tanítók továbbképzésére. Ugyancsak tevékeny munkásságot végeztek a Szemináriummal kapcsolatos laboratóriumok is. A Pedagógiai Szeminárium mellett gyakorló elemi iskola működik.

Pedagógiai könyvtár. A könyvtár látogatottsága állandóan emelkedő. A könyvállomány aránylagosan alacsony számára való tekintettel, a könyvtár 1935. év folyamán teljesen kikapcsolta olvasóinak táborából a nempedagógus közönséget. Ezeknek az ellátását a csak kb. 70.000 kötetes raktár nem bírta el. Az újítást a székesfővárosi iskolák érdeke követelte. Számadatok szerint 246 munkanapon át 27.283 olvasó és kölcsönző összesen 122.250 kötetet forgatott. Az olvasóterem 32.281 órán át volt használatban.

Napi átlagforgalom:

1935-ben 111 látogató (olvasó és kölcsönző) és 497 kötet.

1934-ben 96 látogató (olvasó és kölcsönző) és 442 kötet.

A beírt (olvasójegyes) olvasók és kölcsönzők száma 2634. Az ugyancsak beírt, jogi személyként kezelt tanintézetek száma 89. A fővárosi iskolák hatalmas tantestületei után ítélve, ez kb. 1000 olvasót jelent, vagyis a könyvtár állandó olvasó- és kölcsönző-táborát 3650 lélekre lehet becsülni. De ez a szám folyton nő és nincsenek belefoglalva azok az érdeklődők, akik a könyvtárat csak elvétve, valami különösebb feladat vagy megbizatás idején veszik igénybe, valamint azok sem, akik bár nap-nap után látogatják az olvasótermet, mint nem működő pedagógusok vagy pedig mint más hivatásúak, nem jogosultak arra, hogy a könyvtár tagjainak sorába lépjenek. Ezeknek száma 500.

Az olvasók arányszáma a következő:

Tanszemélyzet	2.258	86·0%
Tanintézetek	99	3·7%
Elméleti pedagógus, pszichológus	78	2·8%
A tanügyi hatóságok tisztviselői	101	3·8%
Egyéb értelmiség (orvos stb.)	98	3·7%
Összesen	**2.634**	**100·0%**

Iskolafajok szerint a legnagyobb érdeklődést, 53 százalékos arányban, az elemi iskolák tanszemélyzete tanusítja. Igen nagy az érdeklődés újabban a polgári és középiskolák tanári testületében. Ezeknek az arányszáma két esztendő alatt megkétszereződött s 1935. év végén már 32 százalék. A többi iskolafaj képviselői együttesen 15 százalékot alkotnak.

A kurrens folyóiratok száma 308 volt, ebből magyar 163, német 101, francia 17, angol 21, olasz és latin 6. A magyar folyóiratokat 50·3% arányban, az idegen nyelvűeket 49·7% arányban kereste az olvasóközönség. Használatuk megkönnyítésére a könyvtár kéthetenkint repertóriumot készít.

Mint említésreméltó munkakör, 1935. év folyamán a könyvtárra a székesfővárosi iskolák tantestületi könyvtárainak az átszervezése hárult, azzal a célzattal, hogy az iskolák megszabaduljanak a gyakorlati értékkel nem bíró, elavult könyvanyagtól. A kiemelt és még kiemelendő kötetek számát körülbelül 300.000-re lehet becsülni. Ez a könyvállomány egyelőre átmeneti gyüjtőraktárba kerül, ahonnét tudományos vagy bibliográfiai értéke szerint múzeumokba, nyilvános könyvtárakba vagy kórházakba, jóléti intézetekbe jut. A még használható duplumanyag a székesfőváros új alapítású iskolái között vár szétosztásra. Az átmeneti gyüjtőraktár a VII., Dob-u. 85. sz. elemi iskola három helyiségében van elhelyezve, de előrelátható lag újabb helyiségekről kell gondoskodni.

A könyvtári teendőket 1935-ben 13 szolgálattételre beosztott tanerő látta el, akik közül egy állandóan az átmeneti gyüjtőkönyvtárban dolgozik. Az altiszti létszám négy.

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napköziotthonok. A székesfőváros igen nagy gondot fordít az elemi iskolákkal kapcsolatos napköziotthonok működésére. Napköziotthon valamennyi elemi iskolában működik és a legtöbb iskolában több csoportja is van. A napköziotthon célja az, hogy azoknál a tanulóknál, akiknél a szülői felügyelet hiányzik vagy az valamely okból nem kielégítő, a családi otthont pótolja. A napköziotthon igyekszik a magukra hagyott gyermekeket az utcán való csavargástól és annak veszélyeitől megvédeni.

A napköziotthonok működése rendszerint d. u. 1 órától 6 óráig tart, amennyiben a helyi körülmények mást kívánnak, úgy a napköziotthon foglalkozási ideje a helyi kívánalmakhoz idomul. Így azokban az iskolákban, ahol váltakozó tanítás folyik, vagyis a tanulók egy része délután jár az iskolába, napköziotthon délelőtt is van.

A napköziotthonok vezetői elemi iskolai tanítók és tanítónők, akiknek felügyelete alatt a gyermekek elkészülnek a következő napi feladataikkal. A megmaradó idő egy részét hasznosan és szórakoztató könyvek olvasásával, meséléssel, játékkal és különféle kézimukákkal töltik el. Amennyiben az idő kedvező, úgy a játékidőt a szabadban töltik el. Ha az időjárás ezt nem engedi meg, akkor is legalább sétálni viszik őket.

A napköziotthonok tanulói az iskolában kapnak ebédet és uzsonnát.

Az 1935/36. tanév folyamán az elemi iskolákban 309 napköziotthon-csoport működik és mindegyik csoportban átlag 30—40 gyermek nyert gondozást.

Az elemi iskolai napköziotthonok áldásos működése nemcsak az iskolaévben, hanem a nyári szünidőben is tart. Igen sok gyermeknek a szülei a szünidő folyamán is egész nap otthonuktól távol vannak és az így magukra hagyott gyermekeket a napköziotthon összegyüjti, gondjukat viseli. De nemcsak gondjukat viseli,

hanem helyes szórakoztatásukról is gondoskodik. A nyári napköziotthonok szükség esetén reggel 9 órától este 6 óráig vannak nyitva és a tanulók az egész időt lehetőleg a szabadban töltik.

A nyári napköziotthonok tanulói Zugligetbe és Hűvösvölgybe egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulások alkalmával a helyszínen ebédet kapnak.

A napköziotthonok ezenkívül összegyüjtik az iskolaév végén megbukott tanulókat és azokat előkészítik.

Tanoncotthonok. A székesfővárosnak 2 fiú és 1 leánytanoncotthona van és pedig a VI., Szondy-utca 41. sz. és a VII., Kazinczy-utca 23. sz. alatt fiú, a VII., Hernád-utca 46. sz. alatt pedig leánytanoncotthon. A fiútanoncotthonok befogadóképessége 60 és 50, a leánytanoncotthoné 40. A tanoncotthonokba csak beszerződtetett tanoncok vétetnek fel, szerződésük tartamára. A tanulók ellátásukért vagyoni viszonyaiknak megfelelően havi 12 pengőt, vagy havi 6 pengőt fizetnek vagy ingyenes ellátásban részesülnek. A tanulók az otthonban szállást, reggelit és vacsorát kapnak, gondos felügyeletben, vallásos és hazafias nevelésben részesülnek.

Szegénysorsú tanulók tankönyvellátása. A még mindig súlyos gazdasági helyzettel együttjáró munkanélküliség és állandóan fokozódó szegénység következtében az 1935/36. tanévben a községi iskolákba beiratkozó 95.963 tanuló fordult az iskolákhoz tankönyvekért és tanszerekért. A nehéz és változó életkörülmények folytán olyan szülők is kérték az iskola segítségét, akik ezelőtt még az adakozók soraiba tartoztak. Egyes városrészek iskoláiban jóformán valamennyi tanuló rászorult a hatóságok és a társadalom támogatására.

A főváros iskolai hatóságai mindent elkövetnek, hogy a szegénysorsú tanulókon segítsenek, minden ilyen tanulón azonban már csak azért sem tudnak segíteni, mert a rendelkezésre álló hitelek évről-évre csökkennek vagy legjobb esetben változatlanok maradnak.

Elsősorban a semmiképen sem nélkülözhető tankönyvek és felszerelések biztosítására törekszenek és ezen felül gondolnak arra is, hogy a szegényebb városrészek tanulóit fokozottabb mértékben támogassák. Az elemi iskoláknál a nélkülözhetetlen tankönyvek (Abc-s könyv, olvasókönyvek, térképfüzetek) minden tanulónak megvoltak és a legszegényebbsorsú tanulók által látogatott 30 elemi iskola a rendelkezésre álló ingyenes tankönyveknek és térképfüzeteknek 45·7%-át kapta, tehát majdnem annyit, mint a többi 81 elemi iskola együttvéve.

Fokozottabb mértékben támogatták az elemi iskola felsőbb osztályait látogató tanulókat is. Az V., VI., VII. és VIII. osztályos elemi iskolai tanulók 98%-a kapott a fővárostól teljesen ingyenes tankönyveket és tanszereket. Ezekben az osztályokban az egy-egy tanulóra eső tankönyvsegély darabszám szerint is és a pénz összegét tekintve is az átlagsegély négyszerese, ötszöröse.

Az 1935/36. tanévben beírt 95.963 tanuló közül 70.084 kért tankönyveket és tanszereket. Segélyben részesült 61.180 tanuló. Kiosztottak közöttük összesen 204.665 darab tankönyvet, mely anyagból 166.952 darab az előző években összegyüjtött készletekből állt rendelkezésre, új tankönyvet és térképfüzetet 37.713 darabot szereztek be. A régi készlet értéke kb. 170.000 pengő, új tankönyvek beszerzésére 1935/36. tanévben a székesfőváros 64.166·43 pengőt áldozott.

Az elemi iskolai tanulók közül 41.638 tanulónak megvolt minden tankönyve, a nélkülözhetetlen tankönyvekkel azonban mind a 46.117 beiratkozott növendék el volt látva.

A többi iskolafaj tanulói közül 7302 tanuló részben volt ellátva, ellátatlan maradt 7380 gyermek.

A tankönyvek árát a vallás- és közoktatásügyi minisztérium állapítja meg. Az utóbbi években minden módon igyekeztek az árakat leszorítani. Az elemi iskoláknál a székesfőváros a bolti árakból 15—25% árengedményt kap és ezenfelül a kiadók minden eladott 10 tankönyv után még egy ingyen példányt is kötelesek a fővárosnak beszolgáltatni.

A polgári- és középiskoláknál általában nincsenek kötelező tankönyvek és ezért a főváros és tankönyvkiadók között nincsenek is hasonló megállapodások. Ezek az iskolák a tankönyvpiacon található tankönyvekből szabadon válogatnak. A főváros a polgári és középiskolák tankönyvei beszerzésénél csak 15% árengedményt ér el és ezt a központi tömeges beszerzéssel biztosítja.

A főváros a szegénysorsú tanulók támogatására mindig a jobb papíranyagra nyomtatott, drágább könyveket vásárolja és ezzel azt biztosítja, hogy a tankönyvek 3—4 éven át használhatók. A megelőző tanévekből mutatkozó jelentékeny készletek ilymódon gyűltek össze.

Az elemi iskolák nehéz helyzetén olyképen is iparkodik a főváros segíteni, hogy azoktól az iskoláktól, ahol a tanulók létszáma csökkent vagy bármely okból felesleges tankönyvek maradtak, a felesleges anyagot a nélkülöző iskolához utalja át. Az 1935/36. tanévben közel 2000 darab tankönyv cserélt ilymódon gazdát mintegy 40 iskola szegénysorsú tanulói között.

A községi továbbképző (ismétlő) iskolákban a tanulók csak egy könyvet: olvasókönyvet használnak. A szükséges mennyiséget csaknem teljes egészében a székesfőváros szerzi be.

Az iparostanonc iskolában a tanulók könyveiről és tanszereiről a munkaadók kötelesek gondoskodni, a székesfőváros azonban főleg azoknál az iparágaknál, melyeket a gazdasági válság erősebben sujt, szintén támogatja a szegénysorsú iparostanoncokat.

A polgári- és középiskolák helyzete az elmult évben is kedvezőbb volt, miután ezeknek az iskoláknak már régebben megszervezett segélykönyvtáraik vannak.

A tankönyvsegély-akció további részleteiről a következő oldalon levő kimutatás nyujt tájékoztatást.

Iskolaorvosi intézmény. Az igazgatási szempontból a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó iskolaorvosi szolgálat az 1935/36. tanévben 279 közoktatási intézet 96.616 tanulójára terjedt ki.

Az iskolák az egészségügyi ellátás szempontjából 62 iskolaorvosi körzetbe tartoztak, amelyek mindegyikében 1 iskolaorvos és 1 iskolai gondozónővér látta el a szolgálatot. Egy körzetre átlag 1550 tanuló esett.

Az iskolaorvosi intézmény egész személyzete az 1935/36. iskolaévben 63 iskolaorvosból (közülük egy szakfelügyelő), 19 szakorvosból és 21 fogorvosból, továbbá 63 iskolai gondozónővérből és 21 asszisztensnőből állott.

Budapest székesfőváros 1935/1936. iskolaévi tankönyvsegély-akciója.

Megnevezés		Elemi iskolák	Továbbképzői (ism.) iskolák	Ipari tanonciskolák	Önálló kereskedelmi tanonciskola	Polgári fiúiskolák	Polgári leányiskolák	Középiskolák	Összesen
Tanulók létszáma		46.117	4.960	14.264	1.073	10.839	11.301	7.409	95.963
Tankönyveket kért tanulók:									
szám szerint		29.826	4.687	11.585	830	8.929	8.927	5.300	70.084
az összlétszám %-ában		64·6	94·4	81·2	77·3	82·3	78·9	71·5	
Fővárosi tankönyvsegélyben részesült tanulók:									
szám szerint		29.603	3.524	5.750	733	8.168	8.653	4.749	61.180
az összlétszám %-ában		64·1	71·0	40·3	68·3	75·3	76·5	64·1	
Tankönyvek:									
készlet az előző évekből	darab	75.466	2.962	5.157	373	30.811	32.290	19.893	166.952
	értéke (P)	67.000·—	6.000·—	10.314·—	450·—	27.700·—	30.300·—	27.800·—	169.564·—
új beszerzés az 1935/36. tanévre	darab	26.982	562	593	360	3.288	3.303	2.625	37.713
	értéke (P)	32.029·54	1.767·98	2.647·28	953·70	8.614·76	9.303·13	8.850·04	64.166·43
régi készlet és új beszerzés együtt	darab	**102.448**	**3.524**	**5.750**	**733**	**34.099**	**35.593**	**22.518**	**204.665**
	értéke (P)	**99.029·54**	**7.767·98**	**12.961·28**	**1.403·70**	**36.314·76**	**39.603·13**	**36.650·04**	**233.730·43**
Az 1935/36. tanévre kiosztott tankönyvek száma (db)		102.448	3.524	5.750	733	34.099	35.593	22.518	204.665
Tankönyvvel:									
teljesen ellátott tanulók száma		41.638	3.524	8.606	702	7.014	8.810	6.508	76.802
részben		4.479	—	—	171	3.746	2.484	901	11.781
el nem		—	1.436	5.658	200	79	7	—	7.380
Egy tanulóra eső tankönyvsegély:									
darab		3·4	1·0	1·0	1·0	4·1	4·1	4·8	
értéke (P)		3·03	2·17	2·25	1·90	4·44	4·50	7·70	
A nélkülözhetetlen tankönyvekkel ellátott elemi iskolai tanulók:									
szám szerint		46.117	—	—	—	—	—	—	46.117
az összlétszám %-ában		100	—	—	—	—	—	—	100
Tanszerekkel[1]) ellátott tanulók száma		43.802	4.409	9.395	976	8.560	10.344	5.151	82.637
ebből a főváros által ellátott tanulók száma		20.204	3.327	1.972	—	590	75	—	26.168

Az iskolaorvosok vizsgálószobái az iskolákban a földszinten, a bejárathoz közel nyernek elhelyezést. Mindegyik rendelőnek külön várószobája van, a helyiségek fekvése, megvilágítása, szellőzése, falai, padlója a higiéne követelményeinek mindenben megfelelnek. Berendezésük mintaszerű.

Az iskolaorvosok az iskolaév elején elvégezték az általános vizsgálatokat, amelyeknek alapján kiválasztották a szembetegeket (trachomavizsgálat), a torna, rajz és kézimunka alól felmentendő tanulókat, az év folyamán pedig az illetékes idegszakorvossal együtt megejtették a kislétszámú osztályokba áttelepítendő tanulók vizsgálatát, nemkülönben a gyógytornára küldött gyermekek vizsgálatát is.

Ők jelölték ki az étkeztetési akció ebédjében, nyaralásban, tejellátásban részesülő gyengén fejlett szegénysorsú tanulókat. A szülők számára egészségügyi tárgyú előadásokat tartottak, a gyermekek ipari pályaválasztásánál a szülőknek tanácsot adtak és az egészségtan tanítását ellátták.

A székesfővárosi iskolaszakorvosi vizsgálók száma 23. Ezekben 4 szem-, 2 fül-, 2 orr-, torok-, gége-, 2 ideg-, 4 belgyógyász-, (ebből 2 szívszakorvos) 1 bőrgyógyász-, 3 testegyenész-, 1 röntgenszakorvos és 21 fogorvos látta el a szolgálatot 21 iskolaszak- (fog)orvosi asszisztensnő segítségével.

[1]) Toll, irón, füzet, rajzszer, szlöjdanyag stb.

A szakorvosi vizsgálók a főváros különböző pontjain és a megközelíthetőség könnyítése érdekében lehetőleg körzeteik központjában nyertek elhelyezést.

A szakorvosok a hatóságilag igazolt szegény szülők gyermekeit gyógykezelésbe vették és részükre ingyengyógyszert és gyógyászati segédeszközöket (szemüveg, talpbetét, stb.) is rendeltek.

A tüdőbajos gyermekek vizsgálatát a székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézet végezte.

A fogorvosok az év elején megvizsgálták az elemi iskolák első osztályos tanulóit és kiválasztották azokat, akik kezelésre szorultak. A már kezelt tanulókat ellenőrző vizsgálat alá vették. Fogkezelésben csak az igazolt szegénysorsú tanulók részesülhettek.

Nyilvántartották az iskolaorvosok azokat a tanulókat, akik egészségügyi állapotuknál és szegénységüknél fogva különösen rászorultak arra, hogy a székesfőváros ínségakciója ingyen étkeztetésben és ruházásban részesítse őket.

Kiválasztották azokat a hibás testtartású, gyengeizomzatú tanulókat, akik edzésre, erősítésre szorultak. Ezek közül 4100 szegénysorsú csoportokra osztva törzserősítő, ú. n. gyógytornaórákra nyert beosztást.

Kiválasztották a tuberkulózisra hajlamos, gyenge szervezetű tanulókat, akik közül 86—86 gyermek három-három hónapra a székesfőváros Diósárok-úti és Diana-úti erdei iskoláiban nyert elhelyezést, ahol a bőségesebb táplálkozás, jó levegőn való tartózkodás s orvosi ellenőrzés mellett tanulmányaikat is zavartalanul folytathatták.

A működésben lévő iskolafürdőket a tanulók az iskolaorvosok ellenőrzése mellett rendszeresen használták.

A több mint egy évtizede működő iskolaorvosi intézmény hatása nagymértékben látható. Sokan vannak, akik vagy akiknek a szülei az iskolaorvosi vizsgálatok kapcsán tudták meg, hogy látásuk nem tökéletes, hogy nagyothallásuk, dunnyogó beszédük oka garatmandulatúltengés; hogy fejletlenségük, soványságuk, álmatlanságuk, étvágytalanságuk, lázas állapotuknak oka angolkór, vérszegénység, idegesség, gyomorbaj, tüdőcsúcshurut, stb.; hogy hátfájásuknak, helytelen testtartásuknak oka gerincelferdülés, viszketegségüknek a bőr betegsége, rossz emésztésüknek a fogak romlottsága, stb. Mindezekre az intézmény orvosai a szülők figyelmét felhívják és módot nyujtanak nekik arra, hogy a rosszul látó megfelelő szemüveghez jusson, a ferdegerincű gyógytornában részesüljön, a gyengetüdejű a tüdőbeteggondozóba, a gyengetehetségű kislétszámú osztályba jusson, a testileg gyenge, vagy vérszegény az erdei iskolába, vagy nyári üdültetésre, a szem-, fül-, gége-, bőr-, bel-, ideg-, fogbeteg megfelelő kezelésre vagy kórházba kerüljön. Különösen a mai súlyos gazdasági viszonyok között nagyon fontos, hogy az iskolás gyermekek egészségügyi védelmét végző iskolaorvosi intézmény minél kiterjedtebb, mélyrehatóbb és zavartalan munkát végezzen.

A székesfővárosi községi iskolák tanulóinak orvosi felügyelete. A székesfővárosi községi iskolák tanulóinak a testnevelés és a sportolás szempontjából való fokozottabb orvosi felügyelete céljából a polgármester a következőket rendelte el:

I. *Az általános testnevelésben résztvevő tanulók orvosi ellenőrzése.* 1. Az iskolaorvosok minden évben azokat a tanulókat, akik a IV. elemi, VIII. elemi, IV. polgári,

reál, líceum, gimnázium, VIII. reál, líceum, gimnázium, vagy IV. felső kereskedelmi iskola osztályba járnak, a szükséghez képest az illetékes tüdőbeteggondozóba küldik, azokon a napokon, amelyeket a tanulók részére tartanak fenn, amikor tehát ott mások (felnőttek) nem jelenhetnek meg. A tüdőbeteggondozó intézetek, amelyekkel a vizsgálat időpontját előzetesen meg kell beszélni, a tanulók mellkasi szerveinek (tüdő, szív) Röntgen-átvilágítását és esetleges észrevételeiket az iskolaorvosokkal írásban közlik. Az iskolaorvosok a kapott Röntgen-leletek alapján a tüdőmegbetegedésben szenvedőknek a testnevelési órák alól való felmentésére az iskolaigazgatókhoz javaslatot tesznek. A felmentés legfeljebb háromhavi időtartamra szólhat, amelynek lejárta után a felmentett tanulót ismét a tüdőbeteggondozó intézetbe kell küldeni.

2. Az iskolaorvosok a Röntgen-lelet, illetve a saját fizikális vizsgálatuk alapján az összes szervi szívbajos vagy arra gyanus tanulókat a belgyógyásziskolaszakorvoshoz küldik további vizsgálat és eljárás céljából.

3. A belgyógyász-szakorvos, ha annak szükségét látja, a tanulót a szív- és sport-iskolaszakorvosi vizsgálóba (VII., Dohány-utca 32. sz.) küldi, ahol a szívszakorvos elektrokardiogramm-felvételt készít és annak eredményét a belgyógyászszakorvossal közli. Amennyiben a testgyakorlás alól való felmentés szüksége az iskolai félévet meghaladja, a szervi szívbajos tanulóknál a szív- és sport-szakorvos véleményét feltétlenül ki kell kérni.

4. Az iskolaorvosok részben a saját észleleteik alapján, részben a testnevelési tanárok (elemi iskolákban a testnevelési órákat tartó tanítók) közlései alapján, a hibás testtartású és gerincelferdülésben, továbbá egyéb testegyenészeti (csont, izület) hibákban szenvedő tanulókat a testegyenész-iskolaszakorvoshoz küldik gyógytornára való utalás céljából.

5. Az iskolaorvosok a fentemlített módon évenkint és osztályonkint végzett vizsgálatokon kívül az összes többi osztályokban észlelt szív-, tüdő- és egyéb elváltozásokra gyanus tanulókat is a megfelelő szakrendelésre küldik.

6. Az iskolaorvosok a saját véleményük és a fenti szakvélemények alapján javaslatot tesznek az iskolák igazgatóinak a testgyakorlás alól való teljes felmentésre, három hónapot meg nem haladó határozott időtartamra vagy részleges felmentésre, amely utóbbi esetben a végezhető tesgyakorlás idejét és minőségét is közölniök kell.

II. *A sportoló, valamint az edzéseken és versenyeken résztvevő tanulók ellenőrzése.*

1. A testnevelési tanárok a sportoló és a házi vagy iskolánkívüli versenyeken résztvevő vagy résztvenni szándékozó tanulókat:

a) iskolánkint kétszer (ősszel és tavasszal) összeírják,

b) a tanulókat különösen az iskolánkívül gyakorolt mindennemű sportolásukra nézve kikérdezik és

c) az így nyert adatokat a tanulók névsorával együtt az iskolaorvosnak átadják.

2. Az iskolaorvosok az összeírt tanulókat előzetes megbeszélés alapján a szív- és sport-iskolaszakorvosi vizsgálóba (VII., Dohány-utca 32.) küldik a lehetőség szerint kísérővel vagy szülővel.

3. A szív- és sport-iskolaszakorvos minden sportoló, edzésre kiválasztott, versenyekre kijelölt vagy azokon résztvenni szándékozó tanulót a szív, valamint a tüdő és egyéb belső szervek szempontjából megvizsgál, azoknak Röntgen-átvilá-

gításáról gondoskodik és a szükséghez képest róluk elektrokardiogramm-felvételt készít. Kívánatos, hogy mindezen tanulókról pontos Röntgen orthodiagramm, illetve szívméretek felvétele is készüljön.

4. A szív- és sport-iskolaszakorvos szakvéleményét és utasításait, valamint minden esetben a versenyzésre való engedélyt, vagy tilalmat rávezeti a tanulónak általa felfektetett törzslapjára, egyúttal véleményét és utasításait a tanulóval (szülővel) élőszóval, az iskolaorvossal pedig tudomásulvétel és az iskolaigazgatóval valamint a testnevelési tanárral való közlés végett írásban közli.

5. Versenyeken való részvétel csakis a fenti vizsgáló engedélyének felmutatása mellett engedhető meg.

III. *Tanoncok vizsgálata.* Az iskolaorvosi körzetekbe bevont községi tanonciskolák tanulóit a testnevelési órákon, illetve leventegyakorlatokon való részvétel szempontjából ugyanolyan felügyelet és ellenőrzés alá kell helyezni, mint a középfokú iskolák tanulóit.

IV. *Iskolaorvosok és testnevelési tanárok együttműködése.* Az eredményes együttműködés biztosítására az iskolaorvosi kar és a testnevelési tanári kar időnkint közös megbeszéléseket tart, amelyeket a közoktatási ügyosztály vezetője a tiszti főorvos úrral egyetértőleg hív össze.

V. *A vizsgálatok egységes irányítása.* Az I—III. pontokban elrendelt vizsgálatok vezetésével és egységes irányításával a tiszti főorvos bizatott meg.

VI. A polgármester ezt a rendeletét 89.028/1935. sz. a. módosította s kimondotta, hogy a Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja (KISOK) keretébe tartozó székesfővárosi községi középiskolai és középfokú iskolai (reáliskolai, gimnáziumi, líceumi, kereskedelmi és polgári iskolai) tanulók az előírt sportorvosi felülvizsgálat alól mentesek.

A KISOK keretébe tartozó tanulók ugyanis amennyiben sportszerű edzésen vagy versenyen kívánnak résztvenni, miniszteri rendelkezés szerint amúgy is kötelesek magukat a testnevelési főiskola sportorvosi intézetében sportorvosi felülvizsgálatnak alávetni, mégpedig évenkint kétszer és miután a testnevelési főiskola sportorvosi intézete a vizsgálatok eredményét az iskoláknak is megküldi, az említett iskolák tanulóinak a székesfővárosi sportorvosi vizsgálóban való felülvizsgálata felesleges.

Iskolanővéri intézmény. Az intézmény élén a vezető iskolanővér áll, aki a melléje beosztott két központi iskolanővér és egy iskolai kezelőnő segítségével irányítja a többi iskolanővér működését. Az iskolanővéri körzetekben 33 iskolanővér látja el a szolgálatot és egy iskolanővér a gyermekotthonok vezetésében segédkezik.

Az iskolanővérek az 1935/36. iskolaév folyamán 15.945 környezettanulmányt végeztek.

1. Az intézmény erkölcsi támogatásban részesített 2625 gyermeket.

Ezek közül :

családi gondozáshoz juttatott	1.003	gyermeket
magánintézetben elhelyezett	203	«
átmeneti otthonban elhelyezett	443	«
menhelyben elhelyezett	130	«
az árvaszék útján nyert támogatást	32	gyermek
a gyermekrendőrségtől pártfogásba tettek át	485	gyermeket
a fiatalkorúak felügyelőhatóságának adott át	194	«
családhoz kihelyezett	12	«
nevelési tanácsadót igénybe vette	123	gyermek.

2. Anyagi támogatást nyujtott 72.733 esetben és pedig:

Pénzsegélyt nyujtott társadalmi úton	106 esetben	1.628·72	pengő értékben
Pénzsegélyt nyujtott elöljáróság útján	45 «	281·—	« «
Iskolanővéri központ útján	513 «	5.092·26	« «

Cipőt adott	6.814	gyermeknek
Cipőtalpalást nyujtott	18.935	«
Ruhaneműt adott	11.127	«
Fehérneműt adott	9.356	«
Télikabátot adott	1.336	«
Munkaközvetítést nyujtott	58	«
Ingyenebédet adott	18.393	«
24 filléres ebédet kapott	6.050	gyermek.

3. A mulasztók ellenőrzése 186 esetben történt: notórius mulasztókból beiskolázott 186 gyermeket.

4. Egészségügyi támogatásban részesítés az intézmény részéről:

Ortopéd cipőt kapott	6	gyermek
Kórházba helyeztetett	11	«
Gyógyszersegélyt kapott	2	«
Szemüveget kapott	1.100	«
Lúdtalpbetétet kapott	322	«
Egyenesítő fűzőt kapott	19	«
Járógépet kapott	16	«
Erdei iskolába utaltak	519	gyermeket
Mahunka-üdülőben helyeztek el	195	«
Nyaralásra ajánlva	7.457	gyermek.

Az iskolanővérek gyermekbírósági tárgyaláson 277 esetben jelentek meg. Az ügyek intézése közben 3774 hivatalos utat tettek meg, 170 esetben vettek részt szakelőadáson és 68 esetben szülői értekezleten.

Fogkefeakció. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága évi 1600 pengőt engedélyez a szegénysorsú tanulók fogkefével való ellátására. Az 1935/36. tanévben a fogkefeakcióval kapcsolatban 4570 darab fogkefét osztott ki.

Gyermeküdültetés. A székesfőváros a szegény, gyengeszervezetű, lesoványodott, de egyébként egészséges gyermekek nyári üdültetése végett gyermeküdülőtelepeket tart fenn.

Az üdülőtelepek részben a főváros tulajdonát képezik, részben pedig erre a célra alkalmas bérlemények.

A főváros tulajdonát képező üdülőtelepek:

	Ágy
Budapest, X., Kozma-u. 7—9.	150
Zamárdi (Somogy vm.)	120

Bérletek:

Zalaegerszeg (Zala vm.)	300
Balatonberény (Somogy vm.)	300
Babócsa (Somogy vm.)	150
Dubicsány (Borsod vm., u. p. Vadna)	100
Sajóvelezd (Borsod vm.)	160
Gödöllő (Pest vm.)	35

Az üdülőtelepekre beutalt gyermekek üdülése 3 hétig tart, ahol naponta ötszöri bőséges étkezésben, orvosi és pedagógiai felügyeletben részesülnek.

1935. évi gyermeküdültetés adatai a következők:

Ingyenes üdülésre ajánlottak	10.306	gyermeket
A különböző társadalmi egyesületek	3.217	«
Megtérítéses üdülésre ajánlottak	2.474	«
Összesen	**15.997**	«

Ezek közül:

Fővárosi üdülőtelepeken nyaralt	272	gyermek
Vidéken nyaralt	10.845	«
A hazai csereakció keretében nyaralt	192	«
Külföldi csereakció keretében nyaralt	205	«
Összesen	**11.514**	«

akik összesen 279.359 ellátási napon át üdültek.

A gyermeküdültetés 14 évi működését a következő táblázat szemlélteti:

Év	Üdülésre ajánlott gyermekek száma	Üdülésre ajánlottakból tényleg üdült	Az ajánlottaknak %-a üdült
1922	500	464	92·8
1923	3.000	1.046	34·9
1924	6.050	503	8·3
1925	5.316	742	14·0
1926	6.010	5.998	99·8
1927	14.832	10.899	73·5
1928	17.832	14.844	83·2
1929	19.605	17.852	91·0
1930	20.118	17.863	88·8
1931	21.416	15.360	71·7
1932	13.999	9.356	66·8
1933	13.992	9.259	66·1
1934	15.363	9.926	64·6
1935	15.997	11.514	72·0

A gyermeküdültetés 1935. évi költségei:

Személyi kiadás	101.645 P
Dologi kiadás	319.602 «
Összesen	**421.247** P

Egy ellátási nap átlagos összköltsége	170·8 fillér
Átlagos élelmezési költség, napi	58·1 «

A gyermeknyaraltatás során a kerületi szegénykataszterben szereplő szülők gyermekeit ingyenesen, a havi 200 pengőn aluli jövedelmű szülők gyermekeit havi 20 pengőért, az ennél többet kereső szülők gyermekeit havi 40 pengő lefizetése ellenében nyaraltatta a főváros három héten át.

Az üdülésben nem részesíthető gyermekek részére a Hűvösvölgyben, Svábhegyen (Nádor-kút) és a Városligetben (Kollegerszky-kioszk) kirándulóházakat tart

fenn a főváros, ahová a nyári napközi otthonban járó gyermekek felügyelőik vezetése mellett egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulóházakban a gyermekek ebédet és uzsonnát kapnak.

A kirándulóházak működése 1927-től 1935-ig.

Év	Hűvösvölgyben		Városkútnál		Városligetben		Összesen	
	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában
	részesült							
1927.	11.112	—	—	—	—	—	11.112	—
1928.	17.427	6.816	8.389	8.389	—	—	25.816	15.205
1929.	19.154	19.154	16.622	16.622	—	—	35.776	35.776
1930.	22.608	22.608	10.868	10.868	—	—	33.476	33.476
1931.	26.452	26.452	18.005	18.005	5.025	5.025	49.482	49.482
1932.	29.563	29.563	20.687	20.687	11.931	11.931	62.181	62.181
1933.	37.316	37.316	23.471	23.471	20.815	20.815	81.602	81.602
1934.	34.593	34.593	23.344	23.344	24.342	24.342	82.279	82.279
1935.	39.550	39.550	18.431	18.431	17.564	17.564	75.545	75.545
Összesen	**237.775**	**216.052**	**139.817**	**139.817**	**79.677**	**79.677**	**457.269**	**435.546**

Ez évben az olasz királyi kormány 200 magyar középiskolás tanulót hívott meg egyhónapi üdülésre Róma-Lidóra.

A Pázmány Péter tudományegyetem klinikai tüdőbetegosztályának építési költségei. A közgyűlés a polgármesternek a pénzügyi, valamint a közoktatásügyi szakbizottság által is pártolt előterjesztésére hozzájárult a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem alapításának és fennállásának 300 éves jubileuma alkalmából létesítendő tüdőbetegosztály építési és berendezési költségei részbeni fedezéséhez és erre a célra 800.000 pengőt a 171/1935. kgy. szám alatt elhatározott beruházó kölcsön terhére engedélyezett, azzal, hogy az engedélyezett összeg törlesztési és kamatterheinek felerészbeni fedezését az államkincstár vállalja olymódon, hogy a törlesztések fedezésére 20 éven át évi 34.000 pengőt folyósít.

A közgyűlés a 800.000 pengő hozzájárulási összeg folyósítását olyan értelemben engedélyezte, hogy az csupán az építkezés előrehaladásához képest, a szükségnek megfelelő összegű részletekben folyósíttassék az egyetem tanácsának a vállalkozóknak való kifizetés céljából.

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmény.

Tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet. A »Székesfővárosi községi Tanszerbeszerző, Tanszernyilvántartó, és Tanszerjavító Intézet« a főváros összes községi iskoláinak az oktatáshoz szükséges kísérleti és szemléltető eszközökkel továbbá kísérleti vegyszerekkel való ellátását szolgáló intézmény.

A 33.199/934—VII. sz. rendelet újra szabályozza az intézet feladatait, azokat lényegesen kibővíti, megállapítja szervezetét, személyzetét, a személyzet munkakörét, a tanszerigényléseket, a központi beszerzést, kiszolgálást, adminisztrálást,

a tanszerek leltárnyilvántartását, azok használatát és gondozását, a javítások rendjét, a cserét, a tárgyak készítését s végre pedagógus szakelőadók beosztása segítségével fontos pedagógiai feladatokat tesz le az intézet kezeibe.

Az intézet központilag szerzi be az iskolák tanszerszükségletét s e központosított beszerzés révén olcsóbban, tervszerűen és szakemberei segítségével a legszakszerűbben végzi el a feladatát. A központi beszerzés, kiosztás és az iskolai készleteknek a leltárak alapján való ismerete lehetővé teszi a feleslegeknek más iskolákba való átutalása révén a gazdaságosság elvének teljes érvényesítését.

E mellett a hazai tanszeripar fejlesztésének ügyét is szolgálja az intézmény, mivel a tanszerkereskedő cégek az intézet útmutatásait és szaktanácsait igen gyakran eredményesen veszik igénybe. Új modellek, új szemléltető eszközök kipróbálását, a megvásárlandók és kijavítottak megvizsgálását az intézet szakemberei az intézet laboratóriumaiban s műhelyeiben végzik.

Az intézet egyik főfeladata a használat folytán elkopott vagy elromlott taneszközöknek házilag való kijavítása, ami önmagában is lényeges költségmegtakarítást jelent, mert a tönkrement tárgyak alkatrészei újra bedolgoztatnak. Az ilyen tárgyak nagyrésze a külső ipar által meg sem javíttatható. A javítás munkáját és az összes iskolák írógépeinek és varrógépeinek karbantartását az asztalos (3), műszerész (7), állati preparátor (2), gyüjteménykészítő műhelyek (1) végzik, melyekben összesen 13 ember dolgozik. A javításokhoz szükséges évi új anyag értéke 3000 pengő, s ezzel rendben tarthatók az összes iskolák tanszerei. A többi anyag a selejtezett tárgyak alkatrészeiből kerül ki.

Az intézet végzi az összes iskolákhoz kiszolgáltatott tárgyak leltári nyilvántartását s ily módon nemcsak a készleteket ismeri, hanem a leltári felelősségre vonást is megteremtve megvédi a székesfővárost a tárgyak elkallódásától és az indokolatlan beszerzésektől. Ez a munka a normál tanszerlajstromok kiadásával tökéletesen keresztül vihető. Az üzemvizsgáló bizottság megállapítása szerint az intézet nem üzem, hanem a polgármesteri VII. ügyosztálynak olyan szakhivatala, mely a tanszerköltségvetés előirányzatát szakszerűen leadminisztrálja s jórészt olyan tudományos és pedagógiai munkát végez, amelyet csak erre a munkára speciálisan kiképzett iparosok és pedagógusok láthatnak el. A normális jegyzékek megállapítják iskolafajonkint és tantárgyankint a taneszközök számát, típusát, a rendelkezésre álló leltárak pedig a készleteket tüntetik fel. Ezek segítségével a bevásárlásokba s az egész tanszerellátásba a legnagyobb tervszerűség vihető bele.

A szabályzat fontos pedagógiai feladatokat ró az intézetre, nevezetesen a szertárak, a tárgyak gondozásának, használatuk módjának nemcsak anyagi, hanem pedagógiai szempontokból vett ellenőrzését is. A szemléltetés, kísérletezés módjában támogatja az intézet a tanerőket s tanáccsal, útmutatással szolgál a tanszerekre vonatkozó kérdésekben. Hivatása továbbá a tanszerpiacon megjelenő újdonságok megvizsgálása s azoknak, amennyiben hasznosak, a tanításba való bevonása. Így az eddig kizárólag beszerző és adminisztráló intézet fontos pedagógiai irányító tényezővé lépett elő.

Az elmult évben fontos új munkakörrel bővült az Intézet. Megindult az iskolákban a filmek segítségével történő szemléltetés. A filmek raktározása, karbantartása, a filmcserélés, a tanárok, tanítóknak a filmgépekkel történő vetítésre való begyakorlása s a gépek karbantartása is az intézet feladata lett.

5. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság szervezete és ügyrendje. A Bizottság szervezeti és ügyrendi szabályzata az idők folyamán elavult és így annak megfelelő módosítása még 1934-ben vált esedékessé. A vall. és közokt. miniszternek 77.368/934—VII. a. főoszt. sz. a. kelt rendeletében foglalt kívánalmak szerint módosított szervezeti és ügyrendi szabályzatot a Bizottság még 1935. év január hó 8-án terjesztette fel a vall. és közokt. miniszternek. Miután egyfelől a Bizottság felterjesztett szervezeti és ügyrendi szabályzata mindezideig jóváhagyást nem nyert, másfelől mert Budapest székesfőváros polgármestere a népművelésj reformjára való tekintettel ezideig nem kívánt élni ama törvényes jogával, hogy a felterjesztést követő 90. nap után más intézkedés hiányában a szervezeti és ügyrendi szabályzatot életbeléptesse, *a Bizottság — melynek mandátuma időközben* lejárt — nem volt megalakítható.

Tóbisch Ilona középiskolai tanár, a Bizottsághoz szolgálattételre beosztott állami gyakornok 1936. év január hó 29-én itteni szolgálata alól *felmentetett* és a budapesti Erzsébet Nőiskolához osztatott be. Budapest Székesfőváros polgármestere *Fertsek Elza* h. elemi iskolai tanítónőt 1935. év december hó 1-én, dr. *Faludi* János id. hivatalnokot pedig 1936. év május hó 1-én *a Bizottsághoz rendelte ki szolgálattételre.*

A hároméves munkaterv 1935/36. tanévre eső második részének végrehajtása kapcsán a Bizottság ezévi tevékenységének nevezetesebb mozzanatairól a következők adnak összefoglaló képet.

Az előző években megszervezett népművelési munkafajok pedagógiai elmélyítése és a 76.800/933. *Vkm. rendeletében kifejtett nemzetnevelési célkitűzéseknek és irányelveknek erőteljesebb érvényesítése érdekében* az analfabéta-, helyesírás-, fogalmazás- és számolási tanfolyamok oktatói részére 1935. *év július havában Hévízszentandráson 6 napos módszertani tanfolyamot rendezett* a Bizottság, amelyen az 1934/35. tanévben a népművelési felügyelet által felülbírált és kiadott mintatanmenetek anyaga és alkalmazásuk módjai is megvitatásra kerültek.

Az analfabéta-tanfolyamok számát 38-ról 42-re, a helyesírás-, fogalmazás- és számolási tanfolyamok számát 88-ról 90-re emelte a Bizottság.

Az alkalmi munkások és napszámosok népművelése valójában még mindig megoldásra váró feladat. Ami e téren történt, csak kísérleti munkának tekinthető. Ez a társadalmi réteg legnagyobbrészt szociális nyomorban él és ennélfogva lelkialkata szerint is indolens a szellemi élet, a művelődés kérdéseivel szemben. Ez a társadalmi réteg *csakis a szociális gondozás útján részesíthető erkölcsi és szellemi gondozásban*, ezért a Bizottság arra törekszik, hogy a főváros szociálpolitikai ügyosztályának gondozó (karitatív és szociális) munkáját az erkölcsi és szellemi műveléssel kiegészítse. Az első célravezető lépést abban látja a Bizottság, hogy a főváros szociális munkásait kellene kiképezni arra, hogy gondozó, *környezettanulmányozó munkájuk egyúttal nevelő, oktató, azaz népművelő munka is legyen.* Ebben az irányban tárgyalások folynak a szociálpolitikai ügyosztállyal. A kérdés gyökeresen akkor lesz megoldható, ha a szociális munkaterületen csakis szakképzett munkaerők dolgozhatnak és a *szociális munkások és népművelők képzése intézményesen biztosíttatik.*

A Bizottság egyelőre a különböző barakktelepeken és egy-két téglagyárban rendezett ismeretterjesztő előadásokat a napszámos és egyéb alkalmi munkások számára. Az előadások tárgyait a helyiviszonyok figyelembevételével állapította meg.

A *cselédek* iskolánkívüli művelése szintén intézményes megoldást kíván. Budapesten csakis a Kat. Háziasszonyok Országos Szövetsége foglalkozik a cseléd-neveléssel. Ebbe a munkába kapcsolódott be a fővárosi népművelés és *vasárnap délutánonkint 20 cselédkörben* rendezett ismeretterjesztő előadásokat. A Kath. Háziasszonyok Országos Szövetsége által kiadott »Háztartási alkalmazottak kiskátéja« *című kiadványt 1000 példányban vette meg* a Bizottság és a könyveket a »Tanulmányi Csoport« háziasszonyai útján juttatta ingyen a cselédeknek.

A fiú- és leányiparostanonc ifjúság részére rendezett ismeretterjesztő előadások tárgyait és gondolatmeneteit az egyesületek vezetőinek meghallgatásával az ügyvezető titkár dolgozta ki és az előadássorozatok vezetőivel tartott értekezleten tárgyalta meg a módszertani szempontokat és a végrehajtás módjait. Az előadássorozatok tárgyait ismertnevű szakemberek dolgozták fel, előadásvázlat, gondolatmenet formájában, amelyek nyomtatásban küldettek meg miheztartás végett az előadóknak. Az előadás tárgyai a *nemzeti műveltség mélyítését, az erkölcsi és állampolgári nevelést, továbbá a hivatásszeretet mélyítését szolgálták.*

A levente-egyesületekben megszervezett nevelő- és oktatómunka elmélyítése érdekében a kerületi *testnevelési vezetőkkel tartott több értekezletet* az ügyvezető titkár. A polgármester intézkedésére a fővárosi leventemozgalom keretében megszervezett *levente-kultúrcsapatok működésének irányítása* a Népművelési Bizottság hatáskörébe utaltatott. A levente és népművelési mozgalom kapcsolatainak erőteljesebb kiépítése érdekében a Népművelési Bizottság *vállalta a leventéknek szóló alkalmi ünnepségek megrendezését, bevonta a leventéket az operaházi-, nemzeti színházi bérletakcióba, a vasárnap délutáni népszerű zenekari hangversenyekre és az irodalmi estekre* pedig ingyenes jegyeket juttatott a leventéknek.

Az *alsóbb társadalmi rétegek* tervszerű gondozása és művelése érdekében két új népművelési telepet állított fel a Bizottság, egyet a *Városszélen* (rákoskeresztúri temetőn túl), a másikat a *Kozma-úti szőlőtelepen.* A két népművelési telep munkájának jellege abban tér el egymástól, hogy a Városszéli Telep főként tanító-oktató jellegű, a Kozma-úti Telep munkája inkább szociális gondozással egybekötött nevelő munka volt.

A művelődés útján járó munkás és kispolgári elem részére két új népművelési telepet állított fel a Bizottság. A népművelési telepek előadóival két-két módszeres értekezlet tartatott. A munkások részére létesített népművelési telepek látogatottsága ebben a tanévben jelentősen emelkedett. A kereskedelmi alkalmazottak körében végzett munka a Nemzetközi Vásár igazgatóságának felkérésére egy speciális tanfolyammal bővült. Ezen a tanfolyamon a Nemzetközi Vásár úgynevezett »standszemélyzetét« képeztük ki a vásárral kapcsolatos speciális feladatokra.

Az iskolánkívüli gyermekfoglalkoztatás kiépítése terén *nagyarányú haladást jelentett az 1936. évi Nemzeti Gyermekhét,* melynek keretében 25 játszótéren naponta átlag 5395, összesen 30.482 gyermek szórakozott, az Operaház, a Nemzeti Színház, a Népművelés Meseszínháza előadásain, továbbá a kórházakban tartott mesedélutánokon közel 10.000 gyermek vett részt. A főváros szociálpolitikai ügyosztálya 8600, a kerületi bizottságok pedig több mint tízezer uzsonnát, ugyanannyi élelmiszercsomagot és többezer ajándékot osztott ki a gyermekek között.

Az 1936. évi Nemzeti Gyermekhét szorosabb kapcsolatot létesített a társadalom gyermekvédelmi intézményeivel és épen ezért *a Nemzeti Gyermekhét megnyitó díszülése ünnepelte meg az Országos Gyermekvédő Liga fennállásának 30 éves fordulóját.*

A női népművelés kiépítése érdekében a leányegyesületek vezetőivel három ízben tartott a Bizottság vitaszerű megbeszélést, amelyeknek keretében egyfelől az iskolánkívüli nőnevelés újabb irányait és törekvéseit, másfelől a különböző fővárosi leánymozgalmak célkitűzéseit és munkamódszereit ismertették és egyeztették a felkért előadók. Ugyancsak megbeszélést tartott a Bizottság a különböző felekezetek és az iparosleánytanonciskolák keretében működő leányegyesületek vezetőivel külön-külön is a sajátos helyi feladatok megvitatása érdekében. Erős kapcsolatot tartott fenn a Bizottság a különböző nőegyesületekkel és a körükben elhangzott kívánságok figyelembevételével építette tovább a speciális női művelődési telepeket.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter leiratot intézett Budapest székesfőváros polgármesteréhez, amelyben tiltakozását fejezi ki, hogy a főváros Népművelési Bizottsága olyan szakirányú tanfolyamokat rendezzen, amelyek a különböző iparágak érdekeit érintik. *A Bizottság nem tehette magáévá a kereskedelemügyi miniszter álláspontját*, miután az a vall. és közokt. miniszter úr idevonatkozó álláspontját nem fedi. *A népművelési mozgalomnak ragaszkodnia kell a tanulás szabadságának elvéhez* és módot kell nyujtani arra, hogy egyfelől *a nők* az élethivatásuk helyes betöltéséhez szükséges és a családi élet megerősítése szempontjából nélkülözhetetlen (főzés, fehérnemű és felsőruhavarrás, kalap, kesztyű, divatapróságokat készítő, horgoló, kötő és himző), *a munkások* pedig a hivatásszeretet elmélyítését szolgáló szakmai ismereteket a népművelés keretében megszerezhessék és fejleszthessék annál is inkább, mert a *legtöbb emberben csakis a gyakorlati értékű ismereteken keresztül ébreszthető fel az erkölcsi és nemzeti művelődés iránti készség.*

A Szabadegyetem munkáját a folyó tanév folyamán rendszerbe foglalta a Bizottság és ezzel kapcsolatban a különböző tanfolyamokat 5 körbe foglalta: 1. Vallás, filozófia, pszichológia, neveléstudomány; 2. magyarság-tudomány; 3. történelem, földrajz, közgazdaság, jogi és állampolgári ismeretek; 4. irodalom, képzőművészet, zene; 5. egészségügyi, természettudományi és technikai ismeret.

Általában a Bizottság a szervezés, felügyelet és ellenőrzés kapcsán minden lehetőt megtett, hogy a fővárosi népművelés egyfelől az *előadók megfelelő kiválasztása révén*, másfelől *a tananyag megállapítása és a tanítási eljárás helyes módszeres alkalmazásával* a népművelő tevékenység a helyiviszonyokhoz igazodva minden fokán és minden változatában a nemzeti közösség és összetartás gondolatát, továbbá az erkölcsi és állampolgári nevelést szolgálja elsősorban.

A tanító és oktató munka mellett nagy gondot fordított a Bizottság a *szabadidő helyes felhasználásának* ügyére is.

A *tanulmányi kirándulások* kitűnően felhasználhatók a szabadidő helyesirányú felhasználtatására és a mellett bő lehetőséget nyujtanak a nemzeti műveltség, a lokalpatriotizmus kialakítására és elmélyítésére is. A kirándulások nemcsak széleskörű ismeretek szerzésére nyujtanak alkalmat, de élménytadó voltuknál fogva lélekformáló, kedélynemesítő hatásuk is jelentős. A fővárosi népművelés keretében 959 tanulmányi kirándulás (842 helybeli és 117 vidéki) volt ebben a tanévben, amelyekből maga a Bizottság 666 kirándulást rendezett több mint 30.000 résztvevővel. Ezek a számok azt mutatják, hogy a kirándulások tanulságos és szórakoztató voltát a közönség is felismerte és nemcsak szabadidejét áldozta fel erre szívesen, hanem az ezzel járó kiadásokat sem sajnálja.

Szívesen látogatták a tanfolyamok, egyesületek tagjai az *alkalmi ünnepségeket* is. Az október 6-i és március 15-i nemzeti ünnepeken kívül *Berzsenyi* és *Liszt* Ferenc centenáriuma nyujtott módot a nemzeti öntudat mélyítésére és nemzeti nagyjaink megbecsülésére való nevelésre. Berzsenyi emlékét a Bizottsággal együtt dolgozó egyesületek, de főként a levente és egyéb ifjúsági egyesületek a Bizottság által összeállított műsorú ünnepély keretében ülték meg. A Bizottság a Berzsenyi centenárium kapcsán a Zeneművészeti Főiskola nagytermében *Berzsenyi irodalmi-estet* rendezett. Liszt Ferenc születésének 125 éves évfordulójáról ismeretterjesztő előadások keretében emlékeztek meg a leventeegyesületek, a Bizottság pedig 17 *Liszt-hangverseny keretében* ismertette Liszt örökértékű műveit, a *Szabadegyetem II. félévének megnyitását Liszt emlékének szentelte* és egy tíz előadásból álló tanfolyamot rendezett Liszt Ferenc művészetének méltatására.

A nemzeti kultúra és népművészet érdekében »*Nagykarácsony éjszakája*« címen rendezett az elszakított területek népi színjátékainak bemutatásával előadást, amely igen élénk visszhangot keltett úgy a főváros társadalmában, mint a napi sajtóban, sőt utólag az előadás egyes részleteit a »*Világhiradó*« filmjére is felvették.

Az *irodalmi műveltség* mélyítése érdekében rendezett előadások és tanfolyamokon kívül a Bizottság a Kisfaludy Társaság, a Petőfi Társaság, a Pázmány Péter Írók és Hirlapírók Társasága, a Vigilia és a Nyugat irodalmi körökkel rendezett nagysikerű irodalmi-esteket.

A *képzőművészeti irányú* nevelés terén meghonosított múzeum, tárlat és műteremlátogatások száma jelentősen emelkedett az egyre szélesebbkörű érdeklődés folytán.

A *Székesfővárosi Zenekar* által rendezett hangversenyek műsoraiban tudatosan és tervszerűen adott helyet a Bizottság a magyar zeneszerzőknek és az év folyamán rendezett 86 hangversenyből 17 *hangversenyen kizárólagosan magyar zeneszerzők műveit mutatta be.*

A Vigadóban rendezett hangversenyek közül Liszt Ferenc dédunokája, gróf *Gilbert* Gravina által vezényelt, továbbá Liszt Ferenc zongoraversenyeit felölelő zenekari-est, valamint a Liszt egyházi hangverseny a magyar zenei életnek kimagasló zenei eseményei voltak. Hasonló sikert arattak a »*Népek zenéje*« című sorozatban tartott svéd, norvég, német, osztrák és francia hangversenyek, melyeknek fővédnökségét mindenkor a megfelelő nemzet budapesti követe vállalta.

A nyári ingyenes zenekari hangversenyek színhelye az előző években a városliget iparcsarnok előtti területe és a gróf Károlyi park volt. Ebben a tanévben a budai lakosság kérésére a *Városmajorban* új hangversenyterület nyittatott meg.

A Népművelési Bizottság vendégül látta *Svédország egyik legjobb leánykórusát*, amely szép sikerrel szerepelt a gróf Károlyi parkban rendezett szabadtéri hangversenyünkön.

A *M. kir. Operaházban* a multévben 8 előadásból álló bérletsorozatot rendezett a Bizottság. A nagy érdeklődésre való tekintettel ezidén még egy bérletsorozatot kellett beállítani 10 előadással, úgyhogy az operai bérletelőadások száma 16 volt. A Nemzeti Gyermekhéttel kapcsolatban további két gyermek operaelőadást rendezett a M. kir. Operaházban.

A *Nemzeti Színházban* 10 előadásból álló bérletsorozatot rendezett a Bizottság, de miután az összes jegyek bérletben elkeltek, egyes alkalomra is átvette a színház összes jegyeit, a Nemzeti Gyermekhéten pedig az ifjúságnak a Liliomfit mutatta be a színház.

A Nemzeti Gyermekhét keretében *Montessori* Mária, a világhírű pedagógus tartott előadást a Bizottság rendezésében »Szabadság és fegyelem a nevelésben« címen több mint 800 főnyi hallgatóság előtt.

A Bizottság résztvett a *Nemzetközi Vásár »Ipar és tudomány« című kiállításán*, ahol illusztrált grafikonokkal adott összefoglaló képet a fővárosi népművelés tevékenységéről. A kiállítás közönsége nagy érdeklődéssel nézte a kiállított anyagot.

A népművelés keretében szervezett »*Tanulmányi Csoport*« tagjainak száma az előző évhez képest több mint 5000-rel növekedett.

A Bizottság folyó tanévi tevékenységének ismertetése. Az iskolánkívüli népművelésnek három főtényezője van: *a hang, élőszó* (előadások, ének, zene), *a kép* (szemléltetés, vetítés) és *a betű* (könyv, könyvtár). E tényezők mindegyike úgy az ismeretterjesztés, mint pedig a lélekalakítás, léleknevelés terén önmagában is jelentős és hathatós eszköz, biztos és maradandó eredményeket mégis akkor érnek el, ha a három tényező együtt hat.

A fővárosi népművelés tudatosan és tervszerűen arra törekszik, hogy a betüt, élőszót és képet összefogottan állíthassa a tömegek nevelésének és oktatásának szolgálatába.

Népkönyvtárak. A Bizottság a Fővárosi Nyilvános Könyvtárral tart fenn kapcsolatot s ezért a maga mozgalma keretében a népkönyvtárak szaporítását intenzívebben nem szorgalmazza.

A Bizottság kezelésében kétféle könyvtár van, továbbá hatáskörébe tartoznak a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa által létesített egyesületi könyvtárak működésének ellenőrzése is.

a) A vall. és közokt. minisztérium 8 új típusú népkönyvtárat adományozott a fővárosi népművelésnek. Ezek közül 6 nagy könyvtár, 1 középkönyvtár és 1 úgynevezett kiskönyvtár. A folyó tanévben a nagykönyvtárak anyagát 28 kötettel, a középkönyvtárak anyagát pedig 18 kötettel gyarapította a vall. és közokt. miniszter.

A 8 könyvtár 2605 kötetét 961 egyén vette igénybe 4351 könyvkölcsönzéssel.

b) A Bizottság 32 vándornépkönyvtárában 3182 kötet foglal helyet. Huszonnégy egyesület vette igénybe.

c) A Bizottság felügyelete alá tartozó egyesületi könyvtárak jelentése szerint a könyvtárak köteteinek száma összesen 65.462, az olvasók száma 17.118, a kölcsönzések száma 61.696.

Népművelési és közműveltségi előadások. Az előadások tárgyainak helyes megválasztása volt a Bizottság feladatának egyik része az ismeretterjesztő előadások megszervezése kapcsán. A cél hármas volt: *állampolgári nevelés erkölcsi és jogi vonatkozásokban; a nemzeti műveltség és a faji öntudat mélyítése; harmadszor olyan gyakorlati ismeretek nyujtása, amelyek a tanulás, a tudás hasznát gyorsan igazolják.* Eme célok szemmeltartása mellett arra törekedett, hogy a sorozatba foglalt egyes előadások

között egyfelől bizonyos tárgyi és eszmei kapcsolat legyen, másfelől hogy azok az ismeretek úgy a mai élet problémáival, mint a hallgatóság meglévő ismereteivel, élettapasztalataival kapcsolatba hozhatók legyenek. Természetes, hogy az előadássorozatok tárgyainak megállapításánál figyelembe kellett venni a *hallgatóság lelkialkatát, foglalkozását, szociális helyzetét, műveltségi színvonalát, korát, sőt nemét is.*

A másik jelentős feladat az előadók helyes megválasztása volt. Nem elég, ha az előadónak megvan a kellő tárgyi tudása. Ez egymaga sokszor azt a veszélyt rejti magában, hogy a hallgatóság megérzi, hogy az előadó az ismeretek és tudományok oly területén él, ahová ő a kellő tanultság hiányában felemelkedni nem tudna. Nem elég, ha az előadó érthetően, népszerűen, világosan és szabatosan beszél. Elengedhetetlen feltétel a jó előadónak a bizalmat keltő közvetlenség, magasabbrendű erkölcsiség, a nevelői egyéniség. A magasabbrendű erkölcsiség, a nevelői egyéniség alapfeltétele a pozitív keresztény világnézet, mely mint egy reflektor világítja meg a dolgokat és az azok közt fennálló összefüggéseket. Ezeket az összefüggéseket kell megláttatni — észrevétlenül — az előadónak olymódon, hogy a hallgatóság jöjjön rá a dolgok összefüggésére, vagyis az előadást követő megbeszélés végső megállapításainak részeseként majdnem szerzőjének érezze magát. A felnőttoktatás neveléstudományában ez a metodikai probléma egy sarkalatos kérdés. Nem felesleges talán rámutatni arra, hogy elsősorban az előadónak kell ismernie hallgatóságának lelkialkatát, műveltségi szinvonalát és sajátos szociális helyzetét. Az előadókat tehát olyan művelt és szakképzett emberek körében kellett mindenkor keresni, akik ismerik azt a társadalmi réteget, amelynek körében előadást fognak tartani.

Az 1934/35. tanévben 560 hallgató-csoportnak 7387 előadást tartott a bizottság, *az 1935/36. tanévben pedig 679 hallgatócsoportnak 8529 előadást.*

Az ismeretterjesztő előadások helyéről, számáról és a hallgatóság számáról az alábbi kimutatás ad összefoglaló képet.

Társadalmi rétegek	Csoportok száma	Előadások száma	Hallgatók száma	Emberóraszám
Leányiparostanoncok	30	328	3.200	22.123
Munkás és kispolgári leányok	63	2.022	5.000	50.500
Cselédek, munkásnők	47	1.805	2.350	63.956
Szülők-anyák	286	592	49.272	49.272
Iparostanoncok, fiatal segédek	152	2.178	16.800	114.520
Munkások	45	670	3.900	17.400
Kereskedelmi alkalmazottak	27	434	3.200	10.410
Értelmiség	26	289	6.500	13.782
Fogház	3	211	5.000	53.000
Összesen	**679**	**8.529**	**95.222**	**394.963**

Ezek szerint 679 hallgató-csoport részére 8529 előadást tartott a Bizottság a folyó tanévben, amelyeket 95.222 egyén hallgatott. A hallgatók emberóra statisztikai száma 394.963. Ha a 95.222-ből levonjuk azoknak a hallgatóknak a számát, akik csakis a Nemzeti Gyermekhéten hallgattak egy-egy előadást és akiknek a száma körülbelül 40.000-re tehető, úgy még mindig *55.222 egyén hallgatott átlag tíz előadást egy esztendőben.*

Népművelési és közműveltségi előadások óraszáma kerületenkint.

	Óraszám		Óraszám
I. kerület	619	IX/a kerület	870
II. «	527	IX/b «	
III/a «	528	IX/c «	
III/b «		X/a «	911
IV. «	640	X/b «	
V/a «	407	XI. «	356
V/b «		XII. «	24
VI/a «	914	XIII. «	301
VI/b «		XIV. «	435
VII/a «	1.162	Egész Budapestre	12
VII/b «		Összesen	**8.529**
VIII/a «	823		
VIII/b «			

Az előadások ellenőrzése kapcsán szerzett tapasztalatokat egybevetve az előadások vezetőinek jelentéseivel, megállapítható, hogy *a hallgatóság száma és érdeklődése* nemcsak kielégítő, de *növekvő és mélyülő tendenciát* mutatott. Az előadók minden lehetőt elkövettek, hogy a hallgatóságot aktív bevonják az előadásokat követő megbeszélésekbe. Előadásaikat szemléltető anyaggal gazdagon illusztrálták, önzetlenül egyészítették ki munkájukat tanulmányi kirándulások vezetésével és igen sok helyen a hallgatóságot is bevonták az előadásokba olymódon, hogy megfelelő műsorszámokkal növelték az előadás kedélynevelő, élménytadó és szórakoztató voltát.

Amióta a Bizottság olyan vetítőgépeket szerzett be, amelyekkel könyvekből és fényképeket lehet vetitetni, a Bizottság diapozitív gyüjteményét nem veszik oly mértékben igénybe, mint ezelőtt. Mindazonáltal a *diapozitiv gyüjtemény forgalma* így is figyelemreméltó.

A *89 sorozatot 1620 izben adta kölcsön* díjmentesen a Bizottság. Egy-egy sorozatra *átlag évi 19 kölcsönzés* esik.

A *26 darab vetitőgépet 1922 esetben* kölcsönözte ki díjmentesen a Bizottság. Egy-egy gépre *átlag 76 kölcsönzés* jutott.

A népművelési és közműveltségi előadásokat számos helyen műsor övezte. Ennek kapcsán sűrűn vették igénybe a Bizottság *grammofon-lemezeit és gépeit.*

A *43 darab lemezt 2068 esetben* adta kölcsön a Bizottság. Az *5 grammofon gépet pedig 65 egyesület 613 izben* kapta kölcsön.

Alkalmi ünnepségek, műsoros esték. Október 6-i, március 15-i nemzeti ünnepeken kívül Liszt Ferenc születésének 125 és halálának 50. évfordulója, továbbá Berzsenyi Dániel halálának 100. évfordulója alkalmával rendezett a fővárosi népművelés több nagyobbszabású ünnepélyt a Zeneakadémia nagytermében és számos egyesület keretében. Ezenkívül 1341 műsoros estét rendezett. A hallgatók száma a 15.000-et meghaladta.

Műkedvelő előadások. Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága a műkedvelői előadásokra szánt színművek ellenőrzésének, illetve véleményezésének munkáját 1934. év december hó 1. óta végzi. Az 1935/36. évben 102 esetben mondott véleményt összesen 180 színműről.

Hangversenyek. Irodalmi esték. a) Népművelési hangversenyek. A Népművelési Bizottság művészi nevelőmunkásságának legfontosabb és legfelelősségteljesebb része az előadásra kerülő zeneművek kiválasztásának munkája, vagyis a műsorösszeállítási politika. A Bizottság műsorpolitikáját az elindulástól kezdve az előbb kifejtett elvek irányították. A magyar zenei művelődés különleges arculata, fejlődésének legtöbbször tradiciónélküli, ugrásszerű volta azonban arra kényszerítették a Bizottságot, hogy ezeket az elveket csak fokozatosan vigye keresztül. Így az első évek népművelési hangversenyei inkább szórakoztató jellegűek voltak s csak később és fokozatosan kerültek túlsúlyba a nagy klasszikus és romantikus mesterek lelki szépséget sugárzó alkotásai, amelyek minden zeneművészetnek s így a szórakoztató jellegűnek is örökké friss és kiapadhatatlan forrásai.

Egyik bérleti sorozatát (A-bérlet) zenetörténeti hangversenysorozatnak hirdette s a zeneművészet már jól ismert és közkinccsé vált multján keresztül fokozatosan igyekezett a hallgatóságot a zeneművészet jelenébe elvezetni. Minden hangverseny egy-egy korszakot képviselt, a korszak szellemét pedig minden esetben három-három nagy zeneköltő művészete.

Ebben a bérletsorozatban még két nagysikerű magyar hangversenyt rendezett a Bizottság. Az egyikben a magyar zene multjának hódolt, a másikban a magyar jövő igéretét kereste, bemutatva a legkiválóbb és legtehetségesebb fiatal magyar zeneszerzők egyik csoportjának művészetét.

A másik bérletsorozat (B-bérlet) a »Népek Zenéje« címen folyt. 1. Norvég hangverseny (Odd Grünner-Hegge, Rieflig Róbert), 2. Német hangverseny (Weber Hilmar), 3. Osztrák hangverseny (Nilius Rudolf, Jockl Fritzi), 4. Svéd hangverseny (Mann Tor, Thorborg Kerstin), 5. Magyar hangverseny (Ünnepi Liszt-hangverseny). Ezenkívül a Liszt-évre való tekintettel további 6 Liszt-hangverseny volt (egyházzenei hangverseny és 5 »Ismeretlen Liszt« címen rendezett hangverseny).

A Bizottság rendezésében még 4 egyéb rendkívüli hangverseny volt (Soetens Róbert francia hangversenye, Magyar-nóteest, Bőhm László, továbbá Forray Miklós bemutatkozó hangversenye).

A nyári ingyenes hangversenyt ebben az évben is megrendezte a Bizottság. Számszerint 60-at. Ezenkívül egyesületek keretében is rendezett hangversenyeket.

A Népművelési Bizottság nyári hangversenyeit is fokozatos tervszerűséggel építi ki. Míg kezdetben csak a Városligeti Iparcsarnok előtt levő zenepavillonban, 1934-től kezdve már a Fővárosi Képtár kertjében, 1935. év július hó 9-től pedig a városmajori parkban is rendezett a Bizottság ingyenes zenekari hangversenyeket. a nyári hangverseny helyeinek olyan hálózatát alkotta meg, amely a székesfőváros bármely pontjától könnyen és kényelmesen érhető el. A hangversenyek az egyes helyek szerint következőképen oszlottak meg: vasárnap és csütörtökön a Városligeti Iparcsarnok előtt levő zenepavillonban; szerdán és szombaton a Fővárosi Képtár kitűnő akusztikájú kertjében és kedden és pénteken a gyönyörű városmajori parkban. A hangversenyeken a Székesfővárosi Zenekar és tehetséges fiatal művészek működtek közre. A műsor összeállításában az a cél vezette a Bizottságot, hogy a nehezebb fajsúlyú és a szórakoztató jellegű műsorszámok a nyár folyamán lehetőleg egyenlő arányban kerüljenek előadásra. Különös gondot fordított a Bizottság a magyar zeneszerzők műveinek bemutatására és népszerűsítésére s ezért 10 hangverseny műsorán csak magyar zeneszerző műve szerepelt.

Hangversenyek:

	Hangversenyek száma	Hallgatók száma
I. kerület.		
Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, Városmajor	14	16.000
II. kerület.		
Katolikus Leányok Országos Szövetsége, Zárda-utca ..	3	300
IV. kerület.		
Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, Károlyi-kert	21	25.000
VII/b kerület.		
Konfirmáltak	1	120
VIII/a kerület.		
Keresztény Ifjúsági Egyesület	1	140
F. A. N. Sz. Kaszinó	1	200
X/a kerület.		
Magyar munkások	1	120
X/b *kerület.*		
Kada-utca 38.	2	180
Kozma-úti telep	1	140
XIV. kerület.		
Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, Városliget	25	62.000
Iskolánkívüli Népművelési Bizottság *egész Budapesten* ..	26	21.000
Összesen	**96**	**125.200**

b) Irodalmi estek. A folyó tanévben az irodalmi esteket a Szabadegyetemmel kapcsolatban szervezte a Bizottság és egy-egy irodalmi est megtartására a nagyobb irodalmi társaságokat kérte fel. Ebben az évben a Kisfaludy Társaság, a Petőfi Társaság, a Nyugat, az Országos Pázmány Egyesület és az Ujkor-Vigilia szerepeltek. A hallgatók száma estről-estre 180-ról 350-re emelkedett.

Gyermekfoglalkoztatás. A gyermekszórakoztatási és foglalkoztatási akciók alapvető elve, hogy nem lehet és *nem szabad a gyermeket a családból kiemelten* és őt csak önmagában tekintve szórakoztatni, nem lehet cél őt szórakozások kapcsán kivonni és eltávolítani a családtól, hanem arra kell törekedni, hogy *együttes szórakozási alkalmak teremtődjenek* gyermek és szülők számára, viszont azt a szempontot sem szabad figyelmenkívül hagyni, hogy nagy szociális segítség ritka alkalmakkor felszabadítani az *édesanyát olymódon a gyermekszórakoztatás gondja alól, hogy saját maga jusson pihenéshez*, erőgyüjtéshez; másfelől pedig segítségére kell sietni a családnak abban, hogy a *munkában elfoglalt szülők* jó helyen, megfelelő szellemi és lelki irányítás alatt tudják gyermeküket, játékos óráikban is.

Szervezéstechnikai szempontból az elmondottak szabják meg nagyban a Népművelési Bizottság gyermekfoglalkoztató munkáját. Ezért vagy *társadalmi egyesületekkel* karöltve szervezi azokat (Szociális Missziótársulat, Katolikus Leányok Orsz. Szöv., Gyermekszeretet Egyesület), vagy pedig ha olyan munkatereket fedez fel, amely *eddig ellátatlannak* mutatkozott, úgy azok szervezését maga veszi kezébe. (Játszótéri foglalkoztatás, kórházi mesedélután stb.)

A folyó esztendőben 11 helyen 139 alkalommal összesen *139 mesedélutánt tartottunk 7597 résztvevővel.*

A mesemondók munkaközössége 3 alkalommal gyült össze tapasztalatainak kicserélése és megbeszélése céljából.

Kimutatás az 1935 36. évi mesedélutánokról.

Hely	Mesealkalom	Résztvevők száma
Városszéli telep	36	4.500
Népgondozó- és Művelő telep	29	638
Szent Család Egyházközség	5	157
Új Szent János-kórház	4	173
Bródy Adél-kórház	7	190
Madarász-utcai kórház	11	286
Stefánia-kórház	12	195
Fehérkereszt-kórház	11	281
Szent István-kórház	16	385
Állami Gyermekmenhely	1	200
Rákosfalva	7	592
Összesen	**139**	**7.597**

A gyermekfoglalkoztató munka második fajtája, amely kevesebb aktív belekapcsolódást enged meg a gyermekeknek és kevésbé egyéniesíthető, az úgynevezett Népművelés Meseszínházának előadásai.

Filmszínház	Mikor?	Gyermekek száma fizető	ingyenes	Összesen
Uránia filmszínház, VII., Rákóczi-út	V. 3.	1.102	259	1.361
Budai Royal, III., Selmeci-utca	V. 3.	341	66	407
Casino filmszínház, IV., Eskü-út	V. 6.	—	302	302
Kristály-mozgó X., Delej-utca	V. 4.	420	84	504
Universum-mozgó, X., Martinovics-tér	V. 7.	—	340	340
Casino filmszínház, IV., Eskü-út	V. 8.	—	308	308
Uránia filmszínház, VII., Rákóczi-út	V. 10.	659	342	1.001
Simplon filmszínház, XI., Horthy Miklós-út	V. 10.	472	64	536
Budai Apolló, II., Csalogány-utca	V. 10.	—	120	120
Összesen		**2.994**	**1.885**	**4.879**

A harmadik módja a gyermekfoglalkoztatásnak a szabadtéri (a főváros parkjaiban beállított), úgynevezett *játszótéri foglalkoztatás.*

Folyó esztendőben az alábbi 26 játszótéren 444 napon át 121 csoportban naponta 6485, összesen 35.482 gyermekkel 133 vezető játszott.

A játéktér helye	Alkalom	Vezető	Csoport	Gyermek
I., Városmajor	29	11	6	405
I., Czakó-utca	6	2	2	200
II., Mechwart-kert	29	6	6	160
III., Vízművek parkja	6	3	3	147
IV., Károlyi-kert	6	2	2	227
V., Szabadság-tér	29	7	6	213
V., Új-Lipótvárosi park	6	4	4	360
VI., Hunyadi-tér	1	3	3	250
VII., Klauzál-tér	6	5	5	252
VII., Almássy-tér	30	6	6	316
VIII., Rákóczi-tér	6	3	3	126
VIII., Tisza Kálmán-tér	31	7	6	410
VIII., Kálvária-tér	29	8	7	397
IX., Ferenc-tér	48	8	8	317
IX., Kén-utcai elemi iskola	6	5	5	166
IX., Epreserdő	5	4	4	375
X., Rottenbiller-kert	23	2	3	50
X., Pékerdő	6	3	3	163
X., Kozma-út	6	5	5	146
X., Városszéli telep	6	2	2	164
XI., Lenke-tér	29	7	6	260
XII., Svábhegy	6	2	2	116
XII., Zugliget	6	2	2	103
XIII., Béke-tér	30	7	7	240
XIII., Gyöngyössy-úti park	30	6	6	482
XIV., Városliget	29	13	9	440
Összesen	**444**	**133**	**121**	**6.485**

Ezenkívül a társadalmi egyesületek 294 alkalommal rendeztek *gyermekszórakoztatási munkákat,* legnagyobbrészt a Bizottság támogatásával.

Nemzeti Gyermekhét. Budapest Székesfőváros május 3-ika és 10-ike között ismételten megrendezte a már tradicionálissá vált »Nemzeti Gyermekhetet.« A Nemzeti Gyermekhéten a fentebb közölt játszótereken közel 40.000 gyermek fordult meg. A főváros 8600, a társadalom pedig 29.847 uzsonnát, továbbá 4777 ajándékcsomagot juttatott a gyermekeknek. A kórházakban ápolt gyermekek közül 1000-en kaptak ajándékot.

Az Operaházban (Önző óriás-Törpe, gránátos, János vitéz) és a Nemzeti Színházban (Liliomfi) 3535, a különböző filmszínházakban 4845 gyermek nézte meg a gyermekheti előadásokat. Az Állatkertnek 5024 ingyen látogatója volt és körülbelül ugyanennyien vették igénybe az Angolpark és a városligeti mutatványosok vendégszeretetét. Így a Gyermekhét szórakoztatási akcióban több mint 50.000 gyermek vett részt.

Tanulmányi kirándulások. A tanulmányi kirándulások nemcsak a szabadidő nemes felhasználtatásának pontos és hatékony eszköze, hanem egyúttal az ismeretszerzésnek, a közösségi és nemzeti nevelésnek, valamint élményeket nyujtó voltánál fogva a lélekformálásnak is. Ezért rendezi a Bizottság oly sűrűn előre elgondolt tervek szerint tanulmányi kirándulásait. Minden tanulmányi kiránduláson két vezető vesz részt. Az egyik a vonatkozó ismereteket közli, a másik a résztvevők közösségi szellemét ápolja.

A tanulmányi kirándulások a nemzeti nevelés szempontjából két főcsoportra oszthatók: a Budapesten és Budapest környékén rendezett kirándulások a lokálpatriotizmus mélyítését és erősítését célozzák, a messzebbfekvő helyre rendezett kirándulások pedig az országismertetés révén a nemzeti kultúra kialakitását és erősítését szolgálják.

A Budapest területén rendezett kirándulások a múzeumok gazdag anyagát és az ahhoz füződő érzelmi és ismeret elemeit plántálják a résztvevők lelkébe. A múzeumok a nemzeti élet szellemi hagyatékáról adnak összefoglaló képet és így gazdag lehetőséget adnak a magyar nemzeti öntudat erősítésére.

A tárlatok és kiállítások beható ismertetésével a ma kultúráját, a mai élet szellemi és művészeti törekvéseit igyekeznek közelebb hozni és érthetővé tenni a résztvevők részére. Ez a törekvés legjobban a műtermek látogatása kapcsán érvényesül. A műteremlátogatások nemcsak a korral való haladási készséget fejlesztik, de harc a képzőművészetet sorvasztó giccsizlés ellen.

A magángyüjtemények látogatása kapcsán a legkisebb pénzű emberek körében is felébreszthető a szép szeretete, az ízlés csiszolása iránti készség, sőt a lakáskultúra és gyüjtés szenvedélye is.

Budapest műemlékeinek, művészi épületeinek, tudományos és társadalmi intézményeinek, üzemeinek és gyárainak, valamint környékének megtekintése és ismertetése oly erős és sokoldalú ismeret és élménytnyujtó források, amely hatások összesége feltétlenül kialakítja a szülőföld szeretetét, megbecsülését, tudatos értékelését, vagyis egy reálisan megalapozott lokalpatriotizmust.

Ezt a munkát a Bizottság a vidéki lakosok egy részére is kiterjesztette. A tanulmányi Csoportnak ma már több száz olyan vidéken lakó tagja van, akik időközönkint feljönnek Pestre és ittartózkodásuk ideje alatt szinte nap-nap után résztvesznek a kirándulásokon, hogy a fővárost és annak környékét megismerjék. Itt említjük meg, hogy a vidéki tanítók részére a Magyarországi Eötvös Alap Ferenc József Háza

vezetőségével karöltve szinte tanfolyamszerűen tanulmányi kirándulássorozatot szervezett a Bizottság. A tanítók három turnusban jöttek tíz-tíz napra Budapestre.

Az ország ismertetését is erőteljesen gondozza a Bizottság.

A Népművelési Bizottság által rendezett tanulmányi kirándulások.

Múzeumok	21 helyre	67 ízben	3.064 személy
Időszaki kiállítások	11 « (32 kiáll.)	44 «	2.257 «
Magángyüjtemények	2 helyre	2 «	52 «
Műteremlátogatások:			
a) Festők	27 «	33 «	1.188 «
b) Szobrászok	13 «	15 «	486 «
c) Iparművészek	4 «	4 «	51 «
d) Fotóművészek	1 «	1 «	21 «
Művészi épületek	20 «	90 «	5.173 «
Intézmények:			
a) Tudományos	19 «	48 «	2.223 «
b) Pedagógiai	21 «	27 «	790 «
c) Szociális	15 «	35 «	1.455 «
d) Köz- és magánintézetek	8 «	35 «	1.926 «
Üzemek, gyárak	66 «	110 «	4.137 «
Tanulmányi séták Budapesten	32 «	82 «	4.711 «
Környéki kirándulások	11 «	15 «	500 «
Turisztikai kirándulások	25 «	37 «	1.046 «
Vidéki kirándulások	16 «	21 «	1.131 «
Összesen	**312** helyre	**666** ízben	**30.211** személy

A Bizottság által fenntartott tanfolyamok hallgatói és a segélyezett egyesületek tagjai még 197 helybeli és 96 vidéki kirándulást rendeztek s így központi irányítás mellett összesen 842 helybeli és 117 vidéki kirándulás volt.

Színházi előadások. a) Magy. kir. Operaház. Az »N I« jelzésű hétfői sorozat 10 előadása a következő volt: 1. D'Albert: Hegyek alján; 2. *a)* Dohnányi: A szent fáklya, *b)* Nádor: Elssler Fanny; 3. Goldmark: Sába királynője; 4. Mozart: Varázsfuvola; 5. Offenbach: Hoffmann meséi; 6. Hubay: Az önző óriás; Debussy: A játékdoboz; Radnai: Az infánsnő születésnapja; 7. Puccini: Pillangókisasszony; Strauss J.: Denevér; 9. Verdi: Végzet hatalma és 10. Wagner: Lohengrin.

Az »N II.« jelzésű vasárnapi sorozatban: 1. Verdi: Rigoletto; 2. Kacsóh: János vitéz; 3. Erkel: Bánk bán; 4. Kodály: Székelyfonó; Bartók: A fából faragott királyfi; 5. Puccini: Tosca és 6. Mascagni: Parasztbecsület; Delibes: Sylvia kerültek bemutatásra.

b) Nemzeti Színház. 1. Miklós Jenő: A Bólyaiak: 2. Babay József: Napraforgó; 3. Földes Imre: Ifjabb Horváth Pál; 4. Szigligeti: Liliomfi; 5. Török Sándor: Április; 6. Anday Ernő: Harangvirág; 7. Kállay Miklós: Roninok kincse; 8. Shakespeare: Athéni Timon; 9. Geraldy: Krisztin; 10. Zuckmayer: Kristóf Katica. Ezenkívül öt rendkívüli színházi előadást is rendezett a Bizottság.

Analfabéta-tanfolyamok. 1933/34-ben 33 tanfolyamon működött 402 hallgatóval, 1934/35-ben 38 tanfolyamon 493 hallgatóval, 1935/36-ban pedig 42 tanfolyamon 571 hallgatóval. A hallgatók száma a bizonyítványt kapott hallgatókra vonatkozik. A folyó tanévben az 571 bizonyítványt kapott hallgatóval szemben 926 iratkozott be.

Az analfabéta-oktatás a folyó tanévben az 1935. évi Hévizszentandráson tartott tanfolyamok, mintatanítások és megbeszélések alapján történt. Tankönyvül elsősorban a Drozdy-féle tankönyv volt használatban, ahol ez azonban bizonyos sajátos okokból nem vált be, ott egyéb elemi iskolai tankönyvet használtak. A Drozdy-féle tankönyv ellen általában a következő — a folyó tanév tapasztalataiból leszűrt — kifogás merült fel: *a)* Kicsik a betűk. Idősebb tanfolyamhallgatóknál az olvasás e miatt meglehetősen nehézséget is okozott. Egy következő kiadásban ajánlatos lenne a legkisebb betűforma elhagyásával egy új s a jelenlegi nagyobb betűformánál még nagyobb betűforma bevezetése. *b)* Az olvasmányok egyrészt túlhosszúak (pl. A magyar nép eredete; A sükei bíró), másrészt átlagos képességű hallgatók részére túlnehezek (pl. A községalapítók; Az első magyar király.).

A tanítási módszer kialakítása, a hévizi nyári tanfolyam tapasztalatainak felhasználásával és a tanfolyamok eredményességének állandó ellenőrzése főfeladata volt a Bizottságnak.

A tanfolyam hallgatói részére a Bizottság a folyó tanévben is juttatott könyveket és irkákat. És pedig 725 darab ABC könyvet, 40 darab irkát; a többi irkával az iskolák útján látta el a főváros a hallgatókat.

A fővárosi analfabéták legnagyobb része vidéki származású. Amíg tehát a faluról korlátozás nélkül jöhetnek fel az emberek, egészségtelenül szaporítva Budapest lakosságának sűrűségi számát, nem igen lehet remélni az analfabetizmus megszűnését a fővárosban.

Az elmult évek tapasztalatai alapján az a vélemény alakult ki, hogy az analfabéta, továbbá a helyesírás, szépírás és fogalmazási tanfolyamok helyett a felnőtt emberek művelődési igényeihez mért *rendes esti elemiiskolákat* kellene felállítani és azok elvégzéséről *érvényes bizonyítványt* adni. Ebben az esetben a hallgatók száma tetemesen megnövekednék, komolyabb, belterjesebb tanításban részesülhetnének a hallgatók és nemcsak a hallgatók látnák munkájuk gyakorlati értékét, hanem a népművelési mozgalom is, mert az esti elemi iskolákban a hallgatóságot rendszeresen elő lehetne készíteni úgy erkölcsileg, mint szellemileg, hogy a népművelés egyéb oktató, nevelő és szórakoztató akcióit önművelésük érdekében igénybe vegyék.

Az 1935/36. tanév analfabéta-tanfolyamai.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Végzett		
			Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	1	100	8	11	19	2	7	9
III.	5	470	60	50	110	37	35	72
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	1	196	—	23	23	—	11	11
VI.	2	220	18	42	60	10	18	28
VII.	3	318	12	57	69	9	43	52
VIII.	8	782	47	129	176	27	75	102
IX.	5	470	44	100	144	27	54	81
X.	9	812	60	88	148	39	51	90
XI.	2	160	45	21	66	41	17	58
XII.	1	80	3	12	15	1	9	10
XIII.	3	312	13	62	75	9	30	39
XIV.	2	160	7	14	21	6	13	19
Összesen	**42**	**4.080**	**317**	**609**	**926**	**208**	**363**	**571**

Az 1935/36. tanévi analfabéta-tanfolyamok végzett hallgatóinak neme, kora, vallása és anyanyelve.

Kerület	Neme		Összesen	Kora				Összesen	Vallása							Összesen	Anyanyelve			
	Férfi	Nő		15—18	19—24	25—35	35—		Róm. kat.	Reform.	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb		Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	2	7	9	—	1	—	8	9	6	2	—	—	—	—	1	9	6	1	2	—
III.	37	35	72	5	16	13	38	72	53	10	4	4	—	1	—	72	54	7	4	7
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	11	11	—	1	3	7	11	10	1	—	—	—	—	—	11	10	—	—	1
VI.	10	18	28	1	5	11	11	28	18	5	—	2	—	3	—	28	27	—	—	1
VII.	9	43	52	—	3	18	31	52	29	10	1	4	—	7	1	52	47	1	—	4
VIII.	27	75	102	3	15	31	53	102	77	11	3	2	4	4	1	102	97	1	—	4
IX.	27	54	81	5	7	29	40	81	63	10	4	—	2	1	1	81	76	1	1	3
X.	39	51	90	1	24	21	44	90	60	20	2	3	4	—	1	90	79	1	2	8
XI.	41	17	58	—	24	24	10	58	48	9	—	—	1	—	—	58	56	1	—	1
XII.	1	9	10	—	2	5	3	10	9	1	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—
XIII.	9	30	39	2	1	20	16	39	28	5	1	3	1	—	1	39	38	—	—	1
XIV.	6	13	19	2	1	10	6	19	12	4	1	1	—	1	—	19	19	—	—	—
Összesen ...	208	363	571	19	100	185	267	571	413	88	16	19	12	17	6	571	519	13	9	30

Alapismeretterjesztő-tanfolyamok. Az alapismeretterjesztő tanfolyamok száma a folyó tanévben így oszlott meg: helyesírás 52, fogalmazás 15, számolás 23; összesen 90.

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok a mult tanévben kísérletképen bevezetett tagolása 40—40 órás önálló tanfolyamokra, a helyesírási és fogalmazási tanfolyamoknál megállapítható eredménnyel járt, a számolási tanfolyamok azonban a módszer hiányos kialakítása és egyéb gátló körülmények miatt eredményességben kevés kivétellel az előző kettő mögött maradtak.

Mindazonáltal megállapítható, hogy a tárgyakra felbontott 40 órás tanfolyamok mégis jelentősebb eredményt tudtak felmutatni, mint a multban az általános irányú alapismeretterjesztő tanfolyamok, amit a taneredmény százalékszáma is igazol:

1934/35-ben tudniillik
a helyesírási tanfolyamokon a hallgatóság 67%-a
a fogalmazási « « « 69%-a
a számolási « « « 79%-a

hallgatta végig a tanfolyamokat;

1935/36-ban viszont
a helyesírási tanfolyamokon a hallgatóság ..... 72·3%-a
a fogalmazási « « « ..... 76·5%-a
s a számolási « « « ..... 74·8%-a

járt végig, úgyhogy ez a helyesírási tanfolyamoknál 5·3%, a fogalmazási tanfolyamoknál 7·5% emelkedést, a számolási tanfolyamoknál viszont 4·2% visszaesést mutat.

Az 1935/36. tanévi alapismeretterjesztő-tanfolyamok.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Végzett		
			Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	5	200	73	33	106	43	42	85
III.	12	482	163	89	252	121	68	189
IV.	3	120	147	—	147	66	—	66
V.	4	160	16	56	72	14	42	56
VI.	6	240	42	80	122	36	61	97
VII.	7	280	62	130	192	57	100	157
VIII.	17	682	116	217	333	87	158	245
IX.	9	360	64	134	198	43	104	147
X.	10	363	107	110	217	80	78	158
XI.	7	240	68	63	131	55	49	104
XII.	1	80	13	7	20	11	6	17
XIII.	6	240	61	53	114	48	37	85
XIV.	3	120	24	38	62	16	26	42
Összesen ..	**90**	**3.567**	**956**	**1.010**	**1.966**	**677**	**771**	**1.448**

Népművelési tanfolyamok. A népművelési tanfolyamok főcélja a kisebb műveltségű felnőtt ember igényeihez mérten olyan ismereteket nyujtani, amelyek az iskolázatlanságból eredő hiányokat pótolják és a nemzeti műveltség és öntudat alapjait vetik meg ; erkölcsi és állampolgári ismeretek közlésével az emberi és nemzeti kötelességek teljesítésére való készséget ébresztik fel ; végül a gyakorlati élet igényelte ismeretek közlésével az egyéni boldogulást mozdítják elő.

Ezek a tanfolyamok fölöttébb értékesek. Az egyesület által egybegyüjtött hallgatók könnyebben buzdíthatók a tanfolyamok rendszeres látogatására, vagyis az elmaradás %-a aránylag igen kicsiny és az egyesület tovább ápolja és erősíti azt a világnézetet, szellemet, amelyet a tanfolyam előadói hirdetnek. A közösségi szellem, a vitákban és megbeszélésekben való részvétel ilyen homogén körben könnyebben alakul ki, mint a heterogén és egymást nem ismerő emberekből toborzott tanfolyamokon.

A népművelési tanfolyamok óraszáma és hallgatói.

Tanfolyam helye	Tanfolyamvezető neve	Órák száma	Beiratkozott			Végigjárt		
			férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
Margit-körút 85—87. ...	Zitta János	60	24	—	24	22	—	22
Gyorskocsi-utca 27.	Zitta János	60	53	—	53	23	—	23
Gyorskocsi-utca 27.	Zitta János	60	46	—	46	24	—	24
Szentendrei-út 81.	Debreczeny Miklós	80	25	12	37	22	7	29
Bajnok-utca 18.	Jánosy Imre	60	42	—	42	38	—	38
Kazonczy-utca 23.	Halász Ignác	80	42	—	42	36	—	36
Damjanich-utca 48.	Kertész Ödön	150	35	—	35	30	—	30
Homok-utca 9.	dr. Vörös István	120	70	—	70	70	—	70
Kún-utca 2.	Benedek Márton	60	26	—	26	25	—	25
Gyáli-út 1.	Sághy Gyula	80	22	12	34	18	11	29
Kőbányai-út 31.	Anzenberger Mihály ...	180	55	—	55	17	—	17
Kada-utca 27.	dr. Valkony Ferenc ...	140	46	17	63	46	17	63
Váci-út 57.	Lőrinc Dénes	126	9	40	49	9	40	49
		1.256	**495**	**81**	**576**	**380**	**75**	**455**

Népművelési telepek. Az a népművelési munka, amely a középosztály legszélesebb rétegei számára ad továbbképzési és művelődési lehetőséget, igen jó formát talált a népművelési telepek megszervezésében. A népművelési telepek decentralizáltak. Eddig 16 népművelési telep működik, s kettős tendencia érvényesül bennük: *a)* szakmák szerint csoportosítva van nyelvi, ipari, műszaki és kereskedelmi, mezőgazdasági, iparművészeti és női irányú telep; *b)* általános művelődési telep, amelynek feladata a környékbeli lakosság lehetőleg minden irányú érdeklődésének kielégítése lenne.

A 16 művelődési telep terület és munkairány szerint a következőképen oszlott meg:

II. kerület, Batthyány-utcai művelődési telep általános műveltséget nyujtó és a női hivatásra nevelő tanfolyamokat tartott. Ebben a tanévben nyílt meg. A tanfolyamok látogatottsága nemcsak kielégítő, hanem meglepően népes volt.

III. kerület, Kiskorona-utcai művelődési telep. Mező- és kertgazdasági irányú művelődési telepként indult. Ma már szép számmal látogatják a nem szakirányú tanfolyamokat is. Hallgatóságának száma évről-évre ugrásszerűen növekszik.

IV. kerület, Belvárosi művelődési telep. Ez a telep főként nyelvi tanfolyamokat ölel fel (angol, francia, német, olasz, eszperantó, tót); az általános műveltséget nyujtó tanfolyamokat is sokan látogatják. A legnépesebb népművelési telep.

VI. kerület, Eötvös-utcai egészségügyi telep. Főként a munkásság látogatja. Az előadásokat, főként a filmekkel kísért előadásokat olyan tömegesen kereste fel a kiskorú hallgatóság, hogy a felnőtt hallgatóság kérésére a 10 filléres belépődíjakat honosítottuk meg. Az előadóterem így is mindenkor megtelt hallgatósággal.

VI. kerület, Bajza-utcai művelődési telep. Ez a telep főként a női hivatásra nevelő gyakorlati és ügyességi tanfolyamokat öleli fel.

VI. kerületi, Váci-út 21. sz. művelődési telep. Ezt a telepet a folyó tanévben létesítette a Bizottság a kisebb műveltségű kültelki lakosság számára. Az általános műveltséget nyujtó tanfolyamokon kívül főként női hivatásra nevelő és egészségügyi tanfolyamok voltak a telepen, melyeknek ezen a környéken fokozott jelentőségük van.

VII. kerület, Dohány-utcai művelődési telep. A Szabad Lyceum műszaki osztályával karöltve évek óta működik ez a telep. Hallgatósága: szakképzett munkásság és speciális ismeretekre törekvő fiatal mérnökök, technológusok.

VIII. kerület, Szentkirályi-utcai művelődési telep. Ez a telep főként ipari irányú, továbbá az *ipari tanfolyamok* sikeres látogatásához szükséges alapismereteket közlő tanfolyamokat öleli fel. Minden félévben egy-két erkölcsi, állampolgári nevelést adó, vagy nemzeti kultúrát terjesztő tanfolyamot is tart.

VIII. kerület, Vas-utca 11. sz. művelődési telep. Ez a telep a felsőkereskedelmi iskolában van elhelyezve és főként a *kiskereskedők, kisiparosok, továbbá a kereskedelmi alkalmazottak* általános és szakmai művelődését szolgálja.

VIII. kerület, Vas-utca 10. sz. női művelődési telep. Ez a telep az *Országos Stefánia Szövetség* székházában működik és tanfolyamai főként az anya, a szülői hivatás helyes betöltésére neveli a hallgatókat; de vannak tanfolyamai, amelyek a nőnevelés problémáit és az azzal kapcsolatos egyéb kérdéseket adják korszerűen a hallgatóknak.

IX. kerület, Török Pál-utcai iparművészeti telep. Ez a telep a főváros felsőiparrajziskolájában működik. Az itt szervezett tanfolyamok az *iparművészet* külön-

böző ágainak elméleti és gyakorlati kérdéseit ismertetik műhelygyakorlattal egybekötve. A telep a folyó tanévben nyílt meg. Látogatottsága minden várakozást felülmúlt.

X. kerület, Szent László-téri művelődési telep. Ez a kültelki telep az általános műveltség terjesztését kívánta szolgálni. Sajnos ez a szándék minden elképzelhető erőfeszítés és propaganda dacára mindezideig meglehetősen eredménytelen. Egyedül a gyakorlati és ügyességi tanfolyamok iránt mutatkozik némi érdeklődés. Ez sem kielégítő.

X. kerület, Kozma-úti népművelő és gondozó (settlement) telep. Ez a munka a fővárosi népművelésnek ebben az évben kialakult új irányú tevékenysége, melynek keretében az erkölcsi szellemi gondozás a szociális gondozással párosul.

X. kerület, Városszéli telep. A Városszéli telep a fővárosnak egy sajátos telepítése a város X. kerületi határszélén. Valójában egy elszigetelten álló kis falu. Ezen a területen a népművelés vállalta a kultúrszükségletek kielégítését. Tekintettel arra, hogy a Bizottság eme munkája is teljesen új utakon jár, arról alább részletesebben számolunk be.

XI. kerület, Horthy Miklós-úti művelődési telep. Ez a telep az általános műveltség terjesztését szolgálja meglehetősen kevés sikerrel, dacára annak, hogy a legnagyobb erkölcsi és anyagi áldozatokkal végzett tervszerű és céltudatos propaganda folyt az egész kerületben a telep tanfolyamainak benépesítése érdekében. Egyelőre igen kicsiny a remény, hogy egyhamar életképes művelődési teleppé fejlődjék.

XIV. kerület, Rákosfalvai művelődési telep. Ez a telep a Bizottság kultúrházában működik és általános kultúrát terjeszt.

Népművelési előadók. A Népművelési Bizottság 1935/36. tanévi munkájában 1201 előadó vett részt. Budapesten nem annyira az előadók megnyerése okoz nehézséget, hanem inkább azok helyes kiválogatása. Ezért a Bizottság azoknak az előadóknak az előadásait, akik elsőízben szerepelnek a népművelésben, a lehetőséghez mérten meghallgatja és további, illetve jövő tanévben való foglalkoztatásukat a szerzett tapasztalatoktól teszi függővé. Az előadók foglalkozás, illetve képzettség szerint: kat. lelkész 48, prot. lelkész 15, tanító 81, tanítónő 164, tanár 330, tanárnő 93, emberorvos 89, állatorvos 2, ügyvéd 5, mérnök 47, bíró 1, közigazgatási tisztviselő 55, iparos 1, kereskedő 1, egyéb 269.

6. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal. Az 1935. év a statisztikai hivatal személyzetétől fokozott munkateljesítményt kívánt. A munkaprogramm keretén belül nemcsak a rendes statisztikai munkálatokat kellett elvégezni, hanem az év folyamán különböző felvételi munkálatok előkészítése és lebonyolítása is a hivatalra hárult.

Dacára a fokozott követelményeknek, a hivatal kiadványai késedelem nélkül, rendszeresen jelentek meg. Így az 1935. évben megjelent a Statisztikai és Közigazgatási Évkönyv XXIII. évfolyama. A statisztikai hivatal jelen évkönyvének össze-

állításánál is arra törekedett, hogy a régebbi tárgykörök tüzetes tárgyalása mellett időszerűen foglalkozzék mindazokkal a problémákkal, melyek a közigazgatást és a főváros polgárságát egyaránt érdeklik.

Rendszeresen jelentek meg az év folyamán a Statisztikai Havifüzetek LXIII. és a Városi Szemle XXI. évfolyamának számai és a Statisztikai Közlemények sorozata is több aktuális problémát felölelő kötettel bővült a szóbanlevő esztendőben.

Az év folyamán jelentette meg a hivatal »A gyermek Budapesten« című munkáját. E zsebkönyvformájú kiadványban a hivatal rendszerbe foglalta mindazokat az adatokat, melyek a hivatalos statisztikai felvételek nyomán a székesfőváros 156.000 gyermekére, a magyar jövő reménységére vonatkoznak.

Ugyancsak az 1935. év folyamán jelentette meg a hivatal »A főváros polgári népességének szociális és gazdasági viszonyai« című kiadványát. E kötet a főváros legnépesebb társadalmi rétegének: a polgári társadalomnak életviszonyait szemlélteti a világháború befejezését követő küzdelmes években. A munka közreadásával a hivatalt az a törekvés vezette, hogy a közigazgatás, a tudomány és az olvasóközönség kezébe oly kötetet adjon, amelynek pártatlan számadatai a polgári társadalom szociális és gazdasági helyzetével foglalkozó kérdések eldöntésénél alapul szolgálhatnak.

Az 1935. év folyamán jelent meg a hivatal kiadásában a Magyar Városok Statisztikai Évkönyvének I. kötete. A magyar városok háztartására vonatkozó statisztikai adatgyüjtést a hivatal az országgyűlés által jóváhagyott 1934/1935. évi statisztikai munkaterv alapján hajtotta végre. A városi pénzügyek anyagának begyüjtésére a 42.200/1927. B. M. számú rendeletben előírt táblázatok szolgáltak, míg a begyüjtött anyag feldolgozása az 1934. évi belügyminiszterileg jóváhagyott költségvetések alapján történt.

A magyar városok háztartására vonatkozó adatgyüjtést a hivatal azóta is évről-évre megismétli és külön kiadványokban fog beszámolni a magyar városok népességi, gazdasági, közigazgatási, kulturális és szociális viszonyairól, valamint a városok üzemeiről.

Az 1935. év folyamán, az előző esztendőkhöz hasonlóan, a statisztikai hivatal ismét kivette részét a szellemi pályán munka nélkül levő egyének foglalkoztatásában. Ezalkalommal a téli hónapokban 30 munka nélkül levő egyént foglalkoztatott a hivatal, akikkel egyrészt a budapesti bejegyzett cégek statisztikai feldolgozását végeztette el, másrészt helyszíni eljárásaik révén kiegészítette és helyesbítette az épületnyilvántartási kartonokat.

Ugyancsak a szóbanlevő év januárjában végeztette el a hivatal a budapesti kereskedők 1934. évi üzleti forgalmára és évvégi raktárkészletére vonatkozó statisztikai adatgyüjtést. Az összeírást a hivatal irányítása mellett a közigazgatási alkalmazottak sorából kirendelt 210 összeíróbiztos végezte. A begyüjtött anyag felülvizsgálását és statisztikai feldolgozását a hivatal személyzete látta el.

Nagymértékben vette igénybe a hivatal munkásságát a m. kir. miniszterelnök 1111/1935. M. E. számú rendelete alapján elrendelt 1935. évi általános mezőgazdasági statisztikai összeírás is. E munkálatokat a főváros területére vonatkozólag a polgármester a statisztikai hivatalra bízta. Az összeírás munkálatait — melyek körülbelül három hónapig tartottak — a közigazgatási alkalmazottak sorából kirendelt 300 számlálóbiztos látta el, míg az anyag felülvizsgálását a hivatal személyzete végezte.

Ugyancsak a statisztikai hivatalban történt annak a többezer megkeresésnek késedelemnélküli feldolgozása és megválaszolása, amelyek a Budapesten lakó vidéki földbirtokosok mezőgazdasági ingatlanainak összeírására vonatkozólag a vidéki hatóságoktól érkeztek a fővároshoz.

Az év utolsó hónapjában különösen nagy feladatot rótt a hivatalra az országgyűlési képviselőválasztók összeírásának, valamint az azzal egyidejűleg lebonyolításra került 1935. évi népszámlálásnak gondos előkészítése. A felvételi munkálatok sikeres lebonyolítása érdekében nagy körültekintéssel végeztette el a hivatal a számlálójárások határainak megállapítását, illetőleg a házjegyzékek összeállítását. A főváros területén az összeírás munkáját 1400 számlálóbiztos látta el.

Mivel az országgyűlési képviselőválasztók összeírásával, illetve a népszámlálással egyidejűleg a polgármester a szellemi pályák körében munka nélkül álló egyének, valamint a fizikai foglalkozású munkanélküliek összeírását is elrendelte, továbbá mivel ugyanezen alkalommal a kereskedők 1935. évi üzleti forgalma és évvégi raktárkészlete is összeírás alá került : a nyomtatványok sokfélesége meglehetősen bonyolulttá tette az összeírási munkálatokat. Erre való tekintettel a hivatalnak különös gondját képezte, hogy a számlálóbiztosok tennivalóik tekintetében kellőképen kioktatassanak. Az összeírási munkálatok 1935. évi december hó 18-án kezdődtek meg és 1936. évi január hó 28-án nyertek befejezést.

A népszámlálás teljességének és kifogástalanságának biztosítása céljából számos esetben a hivatalnak különleges eljárásokat kellett foganatosítania. Így bizottságilag írta össze a menházakban, a hajléktalanok menhelyén, tömegszállásokon és nyomortanyákon meghúzódó egyéneket. Mivel ezek az elemek csupán csak éjjelre húzódnak be ezekbe a rendőrség által is nyilvántartott szállásokba, szükségesnek látszott, hogy az említett helyeken az egyébként illetékes számlálóbiztos helyett a hivatal tisztviselőiből alakított bizottságok rendőri segédlettel a késő éjjeli órákban foganatosítsák az összeírás munkáját. Ugyancsak bizottságilag iratta össze a hivatal a dunai hajókon és a téli kikötőkben tartózkodó hajók népességét is.

Említésreméltó, hogy ezalkalommal tett a hivatal elsőízben kísérletet abban az irányban, hogy a kerületi számlálási irodák kikapcsolásával az összeírási munkálatok lebonyolítását, illetőleg a felvételi anyag revízióját központilag bonyolítsa le. A hivatal ez úttörő vállalkozása sikerrel járt és jelentős pénzügyi megtakarítást eredményezett.

A számlálási anyag átvételének nehéz és felelősségteljes munkáját a hivatal pesti, illetve budai irodáiban végezte el.

Rendkívül bonyolulttá tette az összeírási munkálatokat a m. kir. belügyminisztériumnak ama rendelkezése, hogy a népszámlálással, illetőleg a munkanélküliek, valamint a kereskedői készletek összeírásával egyidejűleg kellett elvégezni az országgyűlési képviselőválasztók összeírását is.

Az országgyűlési képviselőválasztók ideiglenes névjegyzéktervezetének összeállítási munkálataihoz a polgármester 250 végleges állású, esküt tett tisztviselőt rendelt ki, akik a hivatal igazgatójának irányítása mellett, három csoportba osztva a szóbanlevő munkát, a törvény által meghatározott időre el is végezték.

Ezen munkálatok következtében a népszámlálási anyag feldolgozása csak későbbre maradt és az 1936. év tavaszán vette kezdetét. Ugyancsak az 1936. évre maradt a munkanélküliek, valamint a kereskedői készletek feldolgozása is.

Fővárosi Könyvtár. A Fővárosi Könyvtár könyvállománya szerint az ország harmadik legnagyobb könyvtára, könyvforgalmát tekintve azonban az első helyen áll. Könyvállománya az 1935. év végén 467.160 kötet volt, ebből a központi tudományos könyvtárban 242.569, a fiókkönyvtárakban 224.591 kötet van. Részletes megoszlása a könyvállománynak a következő:

Megnevezés	Kötetek száma az év végén
Tudományos központ,	
VIII., Reviczky-utca 1.	242.569
Fiókközpont,	
VIII., Reviczky-utca 1.	16.636
Fiókkönyvtár:	
IV., Királyi Pál-utca 11. ..	29.487
VII., Almássy-tér	22.604
X., Százados-utca 10.	11.196
V., Népszálló.....	3.123
IV., Állatkert	4.659
II., Szilágyi Dezső-tér	29.007
V., Vág-utca 12.	18.448
III., Fő-tér 2.....	18.659
IX., Bakáts-tér 3.	20.957
VI., Andrássy-út 52.	15.946
I., Döbrentei-utca 24. ...	18.756
X., Harmat-utca 1—3. ...	6.856
IV., Királyi Pál-utca 11. (Gyermekkönyvtár)	8.257
Összesen	**467.160**

Az új anyag beszerzésére előirányzott összeg 1935. évben sem emelkedett, úgyhogy a könyvtár csak a leggondosabbban körültekintő válogatással s anyagi erőinek leggazdaságosabb kihasználásával volt képes a közönség fokozódó igényeit kielégíteni. A Fővárosi Könyvtár 1935. évben 9092 kötet ismeretterjesztő, 7351 kötet szépirodalmi könyvvel, összesen 16.443 kötettel gyarapodott.

A tudományos központban beszerzett könyvanyag szakmegoszlása a következő:

Szak	Darab
Általános művek	647
Bölcselet	317
Vallás, egyház.....	315
Társadalmi tudományok	2.940
Ebből:	
Szociológia	249
Statisztika, demológia	197
Politika	422
Szociálpolitika	117
Jog	665
Közigazgatás	255
Társadalmi tevékenység	79
Nevelés, oktatás	185
Közgazdaság	715
Néprajz	56
Nyelvészet	118
Természettudomány	261
Alkalmazott tudományok	368
Művészet	823
Szépirodalom (Szüry-gyüjtemény) ..	556
Ebből:	
Irodalomtörténet	51
Történelem	539
Földrajz	384
Életrajzok	342
Összesen	**7.610**

A fenti anyag nyelvek szempontjából a következőképen oszlik meg:

Nyelv	Darab
Magyar	3.653
Német	2.551
Francia	530
Angol	494
Olasz	116
Egyéb	134
Többnyelvű	132
Összesen	**7.610**

A Fővárosi Könyvtárba járó folyóiratok és napilapok száma 616, ebből a központi könyvtárba 461 járt. Ez az anyag szakonként a következőképen oszlik meg:

Szak	Darab
Közgazdaság	73
Általános folyóirat	54
Közigazgatás	39
Szociálpolitika, népjólét	37
Jogtudomány	34
Orvostudomány, közegészségügy	22
Irodalom	22
Bibliográfia, könyvtárügy, bibliográfilia sajtó	20
Művészet	20
Politika	19
Társadalomtudomány	17
Történelem	17
Technika, egyéb alkalmazott tudonámy	14
Hittudomány	12
Filozófia, pszichológia	12
Természettudomány	11
Statisztika	10
Nyelvtudomány	9
Közművelődés, pedagógia	8
Színház, játék, sport	6
Néprajz, ethnológia	5
Összesen	461

Nyelvenkint pedig az alábbi módon:

Nyelv	Darab
Magyar	253
Német	123
Angol	37
Francia	36
Olasz	7
Svéd	2
Többnyelvű	1
Arab	1
Japán	1
Összesen	461

A Fővárosi Könyvtár kölcsönzői és olvasói 1935. évben 1,133.026 kötetet használtak. Az előző évhez viszonyítva ez 84.788 kötetnyi emelkedést jelent. A központi tudományos könyvtár 123.546, a tizenhárom fiókkönyvtár 1,009.480 kötet könyvet juttatott a közönség kezeihez. Az olvasótermekben 184.850 kötetet használtak, 948.176 pedig a kikölcsönzött könyvek száma. *Olvasótermekkel* rendelkező fiókkönyvtárakban használt könyvek megoszlása az ismeretterjesztő és a szépirodalmi anyag szempontjának figyelembe vételével a következő:

Megnevezés	Szépirodalmi könyvek	Ismeretterjesztő könyvek	Összesen
Tudományos központ, VIII., Reviczky-u. 1.	—	71.699	71.699
Fiókkönyvtár:			
X., Százados-utca 10.	2.489	646	3.135
V., Népszálló	11.211	3.650	14.861
V., Vág-utca 12.	—	17.874	17.874
III., Fő-tér 2.	—	10.868	10.868
IX., Bakáts-tér 3.	30.785	8.248	39.033
VI., Andrássy-út 52.	—	27.380	27.380
Összesen	**44.485**	**140.365**	**184.850**

Az olvasótermekben olvasott könyvek megoszlása felnőttek és gyermekek szerint így alakult:

Megnevezés	Felnőtt	Gyermek	Összesen
Tudományos központ, VIII., Reviczky-utca 1.	71.699	—	71.699
Fiókkönyvtár:			
X., Százados-utca 10.	—	3.135	3.135
V., Népszálló	14.861	—	14.861
V., Vág-utca 12.	17.874	—	17.874
III., Fő-tér 2.	10.868	—	10.868
IX., Bakáts-tér 3.	39.033	—	39.033
VI., Andrássy-út 52.	27.380	—	27.380
Összesen	**181.715**	**3.135**	**184.850**

A kikölcsönzött kötetekből felnőttek 807.167, gyermekek 141.009 kötetet használtak. Az idevonatkozó részletes adatok a következők.

Megnevezés	Kikölcsönzött kötetek száma		
	Felnőttek részére	Gyermekek	Összesen
Tudományos központ, VIII., Reviczky-utca 1..	51.847	—	51.847
Fiókkönyvtár :			
IV., Királyi Pál-utca 11.	134.982	—	134.982
VII., Almássy-tér	67.608	34.824	102.432
X., Százados-utca 10.	34.451	10.026	44.477
V., Népszálló	1.789	—	1.789
VI., Állatkert	21.700	7.301	29.001
II., Szilágyi Dezső-tér	97.163	13.773	110.936
V., Vág-utca 12.	44.902	16.192	61.094
III., Fő-tér 2.	85.929	5.848	91.777
IX., Bakáts-tér 3.	77.663	—	77.663
VI., Andrássy-út 52.	74.570	—	74.570
I., Döbrentei-utca 24.	79.676	—	79.676
X., Harmat-utca 1—3.	34.887	—	34.887
IV., Királyi Pál-u. 11. (Gyermekkönyvtár).	—	53.045	53.045
Összesen	**807.167**	**141.009**	**948.176**

A kikölcsönzött könyvek tartalom szempontjából, ismeretterjesztő és szépirodalmi művekre felosztva a következő arányban jutottak a közönség kezeihez :

Megnevezés	Szépirodalmi könyvek	Ismeretterjesztő könyvek	Összesen
Tudományos központ, VIII., Reviczky-utca 1.	—	51.847	51.847
Fiókkönyvtár :			
IV., Királyi Pál-utca 11.	102.037	32.945	134.982
VII., Almássy-tér	71.854	30.578	102.432
X., Százados-út 10.	38.034	6.443	44.477
V., Népszálló	1.087	702	1.789
VI., Állatkert	24.622	4.379	29.001
II., Szilágyi Dezső-tér	80.818	30.118	110.936
V., Vág-utca 12.	46.388	14.706	61.094
III., Fő-tér 2.	62.966	28.811	91.777
IX., Bakáts-tér 3.	64.834	12.829	77.663
VI., Andrássy-út 52.	52.152	22.418	74.570
I., Döbrentei-utca 24.	64.870	14.806	79.676
X., Harmat-utca 1—3..	28.393	6.494	34.887
IV., Királyi Pál-u. 11. (Gyermekkönyvtár)	32.269	20.776	53.045
Összesen	**670.324**	**277.852**	**948.176**

A Fővárosi Könyvtárnak 1935. évben 15.732 kölcsönző tagja volt, ezek közül 2536 főiskolai hallgató. A kölcsönzők foglalkozása szerint következőképen oszlottak meg.

Foglalkozás	Tudományos központ	fiókkönyvtár 1.	2.	3.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	14.	Összesen
Szabadfoglalkozású (ügyvéd, orvos, mérnök stb.)	224	63	13	8	3	35	9	28	30	32	35	13	—	493
Tanszemélyzet	222	161	20	43	10	108	45	78	53	55	111	24	—	930
Köztisztviselő	319	196	37	53	27	164	41	110	98	89	166	77	—	1.377
Iparos, kereskedő	33	48	14	9	2	21	83	40	13	28	34	13	—	338
Magántisztviselő	215	58	50	23	25	79	118	213	71	131	98	25	—	1.106
Ipari szak- és segédmunkás	79	179	115	45	33	21	92	361	172	132	43	37	—	1.309
Főiskolai hallgató	928	532	88	20	17	199	36	63	219	191	194	49	—	2.536
Középiskolai tanuló	—	—	132	65	228	465	97	80	320	286	173	78	510	2.434
Szakiskolai és polgári iskolai tanuló	—	—	681	301	75	79	431	138	14	9	53	6	245	2.032
Elemi iskolai tanuló	—	—	265	130	43	99	172	27	—	—	—	—	55	791
Tanonc	—	—	33	13	1	16	28	22	14	28	7	5	22	189
Háztartásbeli	53	89	58	53	56	168	75	257	84	121	189	62	20	1.285
Katonatiszt	46	26	4	5	1	18	—	10	8	1	48	—	—	167
Egyetemi tanár	38	3	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	45
Író, művész	147	17	6	6	5	8	7	6	5	23	18	—	—	248
Altiszt (állami, fővárosi, üzemi)	3	6	12	17	11	11	23	49	24	19	17	22	—	214
Egyéb	30	7	32	1	12	38	21	7	34	13	11	16	16	238
Összesen	2.337	1.385	1.560	792	549	1.530	1.278	1.489	1.160	1.158	1.199	427	868	15.732

Az 1935. év folyamán a központi könyvtár referens osztálya elkészítette a földrendezés kérdésének kritikai megjegyzésekkel kísért bibliográfiáját, a Hágai Állandó Nemzetközi Döntőbíróság kívánságára pedig az 1934—35. év magyar nyelvű és magyar vonatkozású nemzetközi jog bibliográfiáját. Az Országos Társadalom Egészségügyi Intézet népszövetségi megbízásból végzett munkálataihoz számos bibliográfiai adatot szolgáltatott. Az Amerikai Könyvtári Képviselet megkeresésére feldolgozta, angol címszavakban is, Budapest székesfőváros és intézményei hivatalos kiadványainak jegyzékét. Szakirodalmi és bibliográfiai adatokat szolgáltatott a következő kérdésekben : a városi közlekedés és ennek rendészete, a városépítés a Tabán rendezésével kapcsolatosan, valamint a fővárosi státusrendezés előkészítéséhez szükséges külföldi összehasonlító irodalmat. Magyarország legnagyobb könyvtára, a Nemzeti Múzeum Országos Széchenyi Könyvtára áttért a Fővárosi Könyvtár által használt Tizedes Osztályozási rendszerre. Kiküldött szaktisztviselői e rendszer tanulmányozását a Fővárosi Könyvtár tudományos központjának Osztályozójában végezték. A központi könyvtár legjelentősebb különgyüjteménye a Budapesti Gyüjtemény, mely a főváros történetére vonatkozó könyvek és metszetek lehető teljes összegyüjtésére törekszik, az 1935. év folyamán jelentős gyarapodásról adhat számot. 1235 kötet könyvvel és 136 históriai kisnyomtatvánnyal szaporodott ez évben ez a gyüjtemény. A könyvtár vezetősége a legnagyobb gonddal figyeli állandóan a könyvpiacot s igyekszik még a külföldről is minden fővárosi vonatkozású könyvet megszerezni. Ez évben is számtalan XVI. századi budai vonatkozású könyvvel gyarapodott a Budapesti Gyüjtemény. Buda 1686. évi visszafoglalásának ténye, mély nyomot hagyott az akkori történelmi és hirlapirodalomban is. Az alkalmi hiradásoknak, az ú. n. Neue Zeitung-oknak se szeri se száma ebben az időben Buda visszafoglalásáról. A könyvtár Budapesti Gyüjteménye ennek az irodalomnak lehető teljes összegyüjtésére törekszik, annál is inkább, mert a visszafoglalás 250. évfordulójára ünnepi bibliográfiai kiadvány elkészítését tervezi. Budapest története iránt rendkivül élénk az érdeklődés a közönség körében s a Fővárosi Könyvtár várostörténeti gyüjteményét így nemcsak kutatók, hanem a nagyközönség is igen élénken használja. A fővárosi közigazgatás sem mellőzheti immár ezt a ritka teljességű gyüjteményt.

E gyüjtemény használata múzeális, miért is csak a legritkább esetben ad kölcsönkönyvet. 1935. évben 8388 kötet könyvet használtak ebből a gyüjteményből a könyvtár olvasói az épület falai között. A Fővárosi Könyvtár Keleti Gyüjteménye, mely Vámbéry Ármin, gróf Zichy Jenő és Thallóczy Lajos könyvtáraiból alakult ki élénk használatnak örvendett az 1935. év folyamán is. Ez a különgyüjtemény 134 kötet könyvvel gyarapodott az év folyamán, könyvforgalma pedig 754 kötet könyv volt.

A Fővárosi Könyvtár Röpiratgyüjteménye, melynek alapja néhai Ballagi Géza kassai jogakadémiai tanár könyvtára, 746 magyar nyelvű röpirattal és 578 darab idegen nyelvű pamflettel gyarapodott az év folyamán.

A Fővárosi Könyvtár tizenhárom közművelődési fiókkönyvtára több mint egymillió kötetet számláló könyvkölcsönzési forgalmával jelentős szerepet tölt be a főváros közművelődésében. Mint a könyvkölcsönzők statisztikájából kiderül, e fiókkönyvtárakat a főváros népességének legszélesebb rétegei, főképen a középiskolai és egyetemi ifjúság veszik igénybe.

Budapest székesfőváros múzeumai. *Személyzeti és szervezési változások.* Dr. Kuzsinszky Bálint nyug. egyetemi ny. r. tanár február 1-én történt lemondásával a székesfőváros közgyüjteményei közös igazgatás alá kerültek. Központi igazgató: dr. Csánky Dénes képtári igazgató lett. A Székesfővárosi Történeti Múzeum és a hozzátartozó Középkori Kőemléktár vezetője: dr. Horváth Henrik egyetemi m. tanár. Az általános régészeti ügyek és az ásatások vezetője, illetve a később rendszeresített Régészeti Intézet igazgatója: dr. Nagy Lajos egyetemi m. tanár; az Aquincumi Múzeum kezelésével és »Budapest régiségei« szerkesztőségével újra dr. Kuzsinszky Bálint lett megbízva.

Dr. Csánky Dénes július 10-én az Orsz. Magy. Szépművészeti Múzeum főigazgatójává neveztetvén ki, a polgármester a fővárosi múzeumok központi igazgatásával dr. Horváth Henriket, a Képtár vezetésével dr. Kopp Jenő múzeumi tisztet bízta meg. Egyéb személyi változások: dr. Gerevich László október 15-én ideiglenes gyakornokká neveztetett ki.

Az Aquincumi Múzeum 1935. évi működése. A múzeum ezen évi működését elsősorban az ásatások töltötték ki. Ezek az ásatások részben tervszerűek, részben a fővárosi közmunkákkal karöltve haladtak. Két nagyjelentőségű ásatást végzett a múzeum a főváros szűkebb határain belül s azt mondhatjuk, hogy ez a két ásatás mutat fővárosunk őskori és római kori eredetére, másrészt pedig megmutatja az ellentétes rá végletet, a római uralom hanyatló korszakát. A tabáni ásatások eredményeképen leszögezhetjük, hogy a Pesttel szemben levő tabáni testvérváros, az oklevelek minor vagy parvum Pestje római alapokból indult ki. A lebontott házak helyén előkerült egy Krisztus után 374-ben épült római őrtorony, amely a Pesten Diocletianus alatt 294-ben épült nagyobb várnak révátkelését biztosította. A tabáni ásatás rávilágított városunk ősrégi településére. Tabán vidéke volt a legfontosabb pont a Krisztus előtti évezredek őskori kultúráiban s így itt a csiszolt kőkorszaktól kezdve a bronz-, vas-, kelta-koron át a római korig a kultúrák képviselve vannak. Tabán egyébként azért is nevezetes, mert az ásatás helyén terült el a révátkelés, valamint a sokadalom (vásártartás) helye. Itt sátoros telep volt s maradt a magyar középkoron keresztül a török uralom megszűnéséig. Sátorlakások és lacikonyhaberendezések anyaga páratlan gazdagságban mutatja az őskortól magyar középkoron át a török korig terjedő

kerámiát. Ez az anyag lesz ezentúl a vezérlelet Magyarország hasonló régészeti anyagának meghatározásánál.

Óbuda mint a római Aquincum utóda eddig úgy élt a köztudatban, mint a legrégibb fővárosi civilizált település. A tabáni és gellérthegyi kutatások világossá tették, hogy a rómaiak előtt volt már itt település és vár, a pannonok és kelta eraviscusok civitas-a.

A Vihar-utcai ásatás, melyet útépítéssel kapcsolatban kellett végezni, a hanyatló római birodalom utolsó évtizedeibe vitt el bennünket, mikor az örökös harci zaj és gazdasági krízis közepette a pogány Olimpus-szal szemben álló Kereszt elvetette első magját városunk területén is. Ezen a helyen terült el Aquincum római keresztény temetője. A temetőbazilika mellett szegényes sírok ékes bizonyítékai ezen hanyatló kultúrának, melynek színt, életet csak az új hit kölcsönzött, mely azonban, mint Szent Ambrosius szavaiból tudjuk, még nem tisztult meg annyira, hogy ép nálunk az orthodoxia végvára legyen. Nyugodt évtizedek tisztító szűrője helyett nagy háborúk megrendítették a római birodalom alatt a talajt.

Minden házépítés gyarapította ismereteinket és a múzeum állományát. Az evangélikus hitközségnek a főváros által felajánlott telkén az ásatások napfényre hozták az eddig ismert legnagyobb budapesti éremleletet is. Itt Hadrianus császár korában működő egyik fazekastelep tulajdonosának agyagkorsóba elrejtett 800 ezüst dénárból álló leletét sikerült megtalálni.

A Vízművek csatornáinak lefektetésekor a Szentlélek-téren egy nagyméretű, a XIV. század második feléből származó háromhajós templom nyomai tűntek elő, melyeket tovább kutatva a szomszédos házak pincéiben is megtaláltak. Ez a középkori emlékünk, valamint a Calvin-utcai református templom előtt folyt ásatások a középkori Óbuda topografiájának új megállapításait teszik szükségessé.

Ugyanekkor a Laktanya-utcában a római tábor parancsnokságának épületmaradványait is megtalálták. Díszes mozaikpadló és fűtőberendezések nyomai jöttek elő, melyek a további kutatások folyamán fényes eredményekkel kecsegtetnek.

A Laktanya-utcai kutatásokkal kapcsolatban tisztázódott a római tábor területe, melynek falait több helyen átvágták. Sajnálatos tény, hogy a Duna Gőzhajózási Társaság bécsi igazgatósága a múzeum átiratára nem adott választ, melyben kérte, hogy kutatásait a Hajógyári-szigetre is kiterjeszthesse. A római Aquincumnak ez a középkorban szigetté lett része ment maradt minden beépítéstől és dúlásoktól. A külföldi múzeumok (Grác, Bécs, British-Múzeum) innen kapták legszebb anyagukat. Az aquincumi topográfia s a castrum kiterjedésének pontosabb megállapítása csak e szigeti kutatások alapján adnának teljes képet.

A római katona-város déli határát jelzi a Nagyszombat-utca, Tavasz- és Viador-utcák által határolt elliptikus házsziget (Király-hegy), mely alatt Aquincum második amfiteátrumát találta meg a múzeum s ez volt irányadó a római alapfalak igénybevételével az itt keletkezett XVIII. századbeli új házak felépítésére. A Közmunkák Tanácsa felismerve ezen emlék nagyjelentőségét, Óbuda új szabályozási tervét ettől a monumentális emléktől tette függővé, elhelyezve azt egy új, modern park közepére. A kutatások megmutatták, hogy legalább is az északi részen, három-négyméteres hatalmas vastag falakkal kell számolni. Az új amfiteátrum ezek után nagyobb-méretű lesz a jövőben feltárandó római és középkori emlékeknél, melyek arra

hivatottak, hogy Óbuda régi kultúráját, emlékeit szemléltető módon érzékeltetve, ezen városrész ősiségét tárgyi tényekkel is bizonyítsák.

A pannóniai római birodalmi határnak, limesnek feltárásán is dolgozott a múzeum. A Fővárosi Vízművek újabban kisajátított szentendreszigeti területén, a Horányi-csárda mellett egy négytornyú erőddel szaporodott a korábbi kutatás eredménye.

Ezek az eredmények tették szükségessé, hogy egy központi Régészeti Intézet keretébe folyjon össze minden régészeti kutatás, mely tekintet nélkül a különböző korszakokra, a főváros minden korát elfogulatlan tudományos szempontból egységesen dolgozza föl.

Dr. Nagy Lajos egyetemi m. tanár, a Régészeti Intézet igazgatója, mint a Deutsches Archäologisches Institut 1. tagja, résztvett annak háromhetes jugoszláviai és olaszországi tanulmányútján. Mint magántanár az egyetem bölcsészet-karán »Pannónia római emlékei« címen tartott előadásokat. Mint a Magyar Régészeti Társulat főtitkára, két előadásban ismertette a legújabb aquincumi és limesmenti kutatások eredményeit. Az 1935. év folyamán a következő önálló tudományos dolgozatai jelentek meg: 1. Asztrális szimbólumok a pannóniai bennszülött lakosság síremlékein (Pannónia-Könyvtár 6.). 2. Keresztény-római ládaveretek Szentendréről (Pannónia-Könyvtár 19.). 3. Aquincumi múmiatemetkezések. (Diss. Pann. Ser. Nr. 4.).

Középkori kőemléktár. A Halászbástya északi tornyában elhelyezett Középkori Kőemléktárban az év tavaszán kisebbméretű átrendezés történt. Felállíttatott a középkori budai Szent György-templomról származó timpanonrelíf a szent lovag sárkánydiadalával, mely Vittore Carpaccio egyik festményének mintája után készült és a magyar reneszánsz egyik legszebb szobrászati alkotása. Elhelyezést nyert továbbá a Belvárosi plébániatemplomból származó három freskótöredék a XV. század elejéről, az egyedüli ily természetű emlékek a főváros területéről. Szintén külön tárlóban kiállíttatott a budai pénzverdében készült középkori kibocsátványoknak immár jelentékenynek mondható gyüjteménye, mely az idén vétel útján is 60, részben unikum számba menő darabbal gyarapodott. Ugyanitt nyertek elhelyezést a részben vétel útján, részben pedig házi gyüjtéssel beszerzett nagyobb emlékérmek, melyek közül elsősorban Mátyás király és Marzio Galeotti humanista művészi plakettjei és II. Lajos gyönyörű arany emlékérme tűnnek ki. Szinte egyedülállónak mondható kollekcióval gyarapodott a középkori éremgyüjtemény az I., Fortuna-utca 6. számú ház tatarozási munkálatainak alkalmával előkerült és 140 darabból álló tallérlelet révén. A legkülönbözőbb fejedelmek, egyháznagyok, városok pénzverdéiből előkerült gazdag és változatos tallérkincsnek $^2/_3$-a szintén a Kőemléktárban fog elhelyezést nyerni, míg a harmadik harmada a háztulajdonos, Zwack Béla ajándékozása folytán szintén a Múzeum tulajdonába került, egyelőre azonban a tulajdonos haláláig a helyszínen ki lesz állítva. Ezt a részt a múzeumban másolatokkal pótolták. Az érmeken és pénzeken kívül egy másik tárló a többi kisebb fémleleteknek van fenntartva, melyben a XII. századtól a XVII. századig terjedő gyűrűgyüjtemény különösen kiemelendő. Vétel útján megszerezte a múzeum az Ulrich von Rychenthal zsinati krónikájából származó lapot Zsigmond király ábrázolásával. A régi Viktória-téglagyár helyén még Tholt Titus által kiásott vörösmárvány sírkőtöredékek és egyéb kőmaradványok dr. Tholt József közigazgatási bírósági ítélőbíró ajándékozásából a Kőemléktárba kerültek és együttesen ki lettek állítva. Az Úri-utca 38. sz. házban

talált töredékek rekonstruálva, szintén már közszemlére tétettek, ami által az egyházi építkezésen kívül most a legrégibb budai profán építkezés is, bár szerény maradványokkal képviselve van.

A Kőemléktár látogatottsága örvendetesen nő, 1935-ben 14.554 volt a látogatók száma.

Történeti Múzeum. A Székesfővárosi Történeti Múzeum 1935. évi gyarapodása a megszokott, a leszorított költségvetés által megszabott keretekben mozgott. 137 naplótétel alatt 659 darabot sikerült megszereznie. Ezek közül 10 olajfestmény, 16 vízfestmény, 12 ötvöstárgy, 5 óra, 60 iparművészeti tárgy, 160 érem és plakett, 10 okmány és kézirat, 36 metszet, kőnyomat stb., 205 db fénykép, továbbá pecsétnyomók, céhemlékek, emléktárgyak, nyomtatványok stb.

A Buda visszavívására vonatkozó emlékérem-gyüjtemény unikumszámba menő darabbal gyarapodott, a Roggendorf tábornok emlékére vert éremmel, ki még a XVI. században az első kísérleteket tette Budavár visszahódítására. Különös történeti pikantériával bír az 17...-es budai koronázás előkészítésére kiadott ismertető album, holott ez az esemény különböző akadályok miatt végeredményben nem Budán, hanem Pozsonyban történt.

A szerzemények közül külön kiemelendők Csók Istvánnak IV. Károly király eskütételét ábrázoló vázlata, Reviczky Lórántnak rajza Rudnay hercegprímásról 1821-ből, Eduard Heicke olajfestménye Schlick tábornok lovasképével, ugyanannak vízfestménye gr. Sándor Móric lovasbravúrjáról, 3 db 1838-as árvízkép gr. Forray Iván érzelgős, de kultivált ecsetjétől, ugyanennek az előkelő műkedvelőnek bájos vízfestménye egy biedermeier-interiőrrel, amelyen az ablakon keresztül Buda látképe is szemlélhető. Hasonló természetű Nyitrainé Stettner Teréz 1803-ból származó emlékalbuma, ahol a magyar-, német-, francia- és angolnyelvű poétikus bejegyzéseken kívül nem kevesebb, mint 28 vízfestmény és rajz található az akkori Buda és Pest főuri és patrícius műkedvelői kezétől. A pesti festészet és festészeti oktatás egy másik kedves bizonyítéka az a kis gyüjtemény, melyet a Marastoni akadémia rajzaiból és festőokleveleiből sikerült megszerezni. A régi pest-budai színházi életre vonatkozó emléktárgyak Lendvay Márton-arckép miniatür képével és egy Barabás Miklóstól festett vázlatos Schódelné-arcképpel gazdagodtak, míg az újabbkori színészettörténeti anyag Küry Klárának a Múzeumra hagyott hagyatékával gyarapodott. A pest-budai ötvösség remekeit, tekintettel a már nagyon szépen kifejlesztett gyüjteménycsoportra, csak abban az esetben igyekezett a múzeum megszervezni, ha azok az amúgy is jóval ritkábban előforduló budai termékekhez tartoztak, vagy pedig alkalmasak voltak a régebbi, XVIII. századi anyag kiépítésére. Az újonnan szerzett szobrászati művek közül kiemelendő Célkuti-Züllich Rezső pesti biedermeier-mestertől származó Petőfi- és Kisfaludy Sándor-mellkép.

Látogatók száma 1935-ben: 11.633.

A Történeti Múzeum munkájára már évek óta szinte bénítólag hat a helyszűke, mely már a raktárhelyiségekben is egyre aggasztóbbá válik. Hogy a gyüjtőtevékenységről mindennek dacára egy percig sem szabad lemondani, talán eléggé bizonyítják a fent felsorolt újabban szerzett tárgyak, melyek közül érték- és várostörténeti fontosság szerint egészen kiváló darabok is szerepelnek.

Minden kilátás megvan arra, hogy az újabban beszerzett tárgyak a régiekkel együtt a Schmidt Miksa által a székesfővárosnak hagyományozott kiscelli kastélyban

méltó elhelyezést nyernek. A kérdés épen most döntő stádiumba lépett, amennyiben a törvényhatósági bizottság az 1935. év utolsó ülésében ezt az ajándékozást egyhangúlag elfogadta.

Dr. Horváth Henrik megb. igazgatótól megjelent 1935-ben : Budai kőfaragók és kőfaragójelek című nagy munkája, mint a Várostörténeti Monográfiák VI. kötete. Azonkívül a Pannónia folyóiratban (Pannónia Könyvtár 10.) és mint különlenyomat is »Pannóniai antik elemek továbbélése középkori épületplasztikánkban« című dolgozata. Mint egyetemi m. tanár, a m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészetikarán tartott egy egy- és egy kétórás kollégiumot »A magyar román stílus gyökerei« és »Művészettörténeti korszakbeosztások« címen. Azonkívül helyszíni vezetésekkel és rádióelőadásokkal ismertette a Történeti Múzeum és a Középkori Kőemléktár anyagát. Gerevich László id. gyakornoktól pedig »A Kassai Erzsébet-templom szobrászata« címen doktori értekezés.

Székesfővárosi Levéltár. A Székesfővárosi Levéltár 1935. évi működését is szigorúan a főváros központi igazgatásának szervezetéről szóló 1870/1911. kgy. számú szabályrendelet szellemében és az ott megállapított keretek között fejtette ki. Mindig szem előtt tartotta egyrészt az *élő közigazgatás* érdekeit, másrészt az írásban, írott emlékekben lecsapódott *mult közigazgatás történeti* értékeit iparkodott a lehetőség szerint kiaknázni. Ez utóbbi jelenti azt, hogy a tudományos és elsősorban a történeti kutatás számára *alkalmasabbá, hozzáférhetőbbé*, úgyszólván *csábítóbbá* törekedett tenni a levéltári anyagot ; de jelenti azt is, hogy adott esetekben, feltett kérdésekre a Levéltár gyorsabban, akadályoktól mentesebben, alaposabban és megbízhatóbban tárhatta fel a helyzetet, rajzolhatta meg a képet, adhatta meg a felvilágosítást, dolgozhatott fel egy-egy témát és nyujthatott így a döntés részére biztos alapot, a tervek továbbszövésére alkalmas analógiát, a főváros hatósága és közönsége részére a problémák megoldásánál kielégítő és megnyugtató kiinduló pontot. Bár a levéltártan, mint a diplomatika rendszerében helyetfoglaló disciplina, nálunk még csak *werdende Wissenschaft*-nak tekinthető, a tudományos meggyőződés már a XVII. században igen találóan sorozta a levéltárakat két osztályba ; van tudniillik *archivum statarium* és *archivum viatorium*. Az egyik közönséges depó, a másik nélkülözhetetlen *vademecum*, mely állandóan biztosítja és fenntartja a kapcsolatot a mult és a jelen között. Szellemi kincstár ; jogi és történeti fegyvertár (ez utóbbi a németeknél divatos meghatározás), amelyből és ahonnan állandóan meríteni lehet, és pedig haszonnal, okulással, biztos és alapos ismeretgyarapítással.

A Székesfőváros Levéltára, úgyis mint *legnagyobb városi levéltár* az országban, a fentebb megjelölt szabályrendelet szerint az élettel szoros kapcsolatban álló, az élő közigazgatást folyton-folyvást alimentáló, a helytörténeti kutatást előmozdító levéltárak közé tartozik. Ezt fogják bizonyítani azok a számadatok is, melyek 1935. évi működését statisztikai szempontból meghatározzák. A megnevezett évben közigazgatási célokra »*szerelés*« néven ismert módon 4549 esetben vettek igénybe levéltári anyagot; jóval hosszabb időbe kerülő úgynevezett »*rövidúti szerelés*« kapcsán 996 esetben ; kölcsönzés útján névre kiállított térítvényre 615 esetben ; a helyszínen vagy telefonon kért és kapott felvilágosítás során 1036 esetben. Ennek megértéséhez szükséges tudni, hogy a 22.343/1927—I. számú polgármesteri rendelet

értelmében *térítvényre* csupán *indokolt esetben* lehet iratokat kikölcsönözni. Amennyiben pedig gyors információra van szükség, az iratokat a levéltárban kell megtekinteni. Ha a Levéltárban őrzött iratoknak más iratokhoz való szerelése válik szükségessé, úgy azokat a 144.521/1925—I. számú polgármesteri rendelet értelmében az utóiratokhoz a Levéltár közbenjöttével kell *csatolni*. Többnyire közigazgatási, folyó ügy jellegűek azok a felvilágosítások is, amelyeket a Levéltár magánfeleknek az iratok áttanulmányozása után a helyszínén 1180 esetben adott.

A levéltári anyagnak ily módon részletezett használatával kapcsolatosan rengeteg belső, úgynevezett *immanens hivatali munka* vált szükségessé. Így elsősorban a kétféle szereléssel, valamint a hivatalos közegek és magánfelek részére adott felvilágosításokkal kapcsolatban az úgynevezett *reponálás* vált szükségessé, mely 7038 esetben volt rendes, illetőleg egyszerű, számos (2634) esetben azonban csak sok időt felemésztő *rendezés* után volt végrehajtható.

Külön kell megemlíteni azt az *alapos rendezést*, amire az egyes ügyosztályokból *közvetlenül* hozott iratok szorultak. (A levéltár a 15 évnél már régibb iratanyagot évenkint az irattártól kapja.) Ezeknél a számsorozást és beosztást újonnan kellett végezni (3085 ügydarab). Sok felesleges munkát ad a Levéltárnak az is, hogy az iratok közigazgatási használatánál igen gyakran vagy egyáltalán nem adnak nyomravezető indikálást, vagy pedig hibásan adják azt meg. Ennek lett az eredménye, hogy a Levéltár a kért iratok kiszolgáltatása előtt 2057 esetben hosszabb-rövidebb ideig tartó szignatúra-kereséssel volt kénytelen foglalkozni. Scontro-kezelés volt 532.

Sajnos, a selejtezés 1935-ben is jóformán szünetelt. A selejtezés igen felelősségteljes munka, ezért azt csak teljesen begyakorolt, megbízható és erősen koncentrált figyelmű munkaerő végezheti, mégpedig mint teljesen külön, izolált ressortot. Máskülönben jogi, közigazgatási és történeti szempontból egyaránt fontos iratok mehetnek veszendőbe. Az 1924. évi anyakönyvi iratok köteles selejtezése azonban megtörtént, úgyszintén befejezést nyert az 1893. évi IV. ügyosztályi iratok selejtezése is (13 iratfasciculus).

Sok időt rabolt a Levéltár kislétszámú személyzetétől a sok hivatalos és magánfelek részére kiállított hiteles másolat, amelyek elkészítésénél nem csupán a lemásolásra fordított idő jön számításba, — különösen ha nehezebben olvasható latin vagy német szövegekről van szó, — hanem a köteles és mellőzhetetlen figyelmes összeolvasás is sok időbe kerül. Az 1935. év folyamán a Levéltár magánfelek részére 110 db hiteles másolatot állított ki.

Az eredeti okmányokat (szerződések, egyességek, kötelező nyilatkozatok, biztosítéki okiratok stb.) a fentebb már említett szervezési szabályrendelet értelmében — tekintet nélkül keletkezésük idejére — a Levéltár *tűzmentes páncélszobájában* kell elhelyezni. 1935-ben 2057 eredeti okmány érkezett a Levéltárba. Az előírt törzskönyvelés után ezekről 5471 darab kartoték-cédulát kellett gondosan készíteni és megfelelően beosztani. Ugyancsak a szabályrendelet értelmében eredeti okmányokat csak alpolgármester által is láttamozott, névre szóló térítvény mellett kölcsönözhet ki a Levéltár. Ilyen kölcsönzés aránylag kevés volt, összesen 45. Ez onnan van, hogy újabb polgármesteri rendelet értelmében *eredeti okmányokat* csak elkerülhetetlen szükség esetében szabad kikölcsönözni, ellenben, hacsak lehetséges, meg kell elégedni másolattal vagy a helyszínen való betekintéssel, természetesen kellő felügyelet mellett.

Törvényes rendelkezés alapján a törvényhatósági levéltár őrzi az összes *felekezeti* (1827. évi 23. t.-c.) és *állami* anyakönyvi másodpéldányokat (1894. évi 33. t.-c. 24. §-a és 1904. évi 36. t.-c. 14. §-a), mégpedig külön erre a célra rendelt tűzbiztos szobában. Az előbbieket 1828-tól 1895. szeptember végéig, az utóbbiakat 1895. október 1-től napjainkig. Az anyakönyvekről szóló törvény értelmében (1894. évi 33. t.-c. 26. §-a és 1904. évi 36. t.-c. 14. és 15. §-ai) az utólagos bejegyzéseket és kiigazításokat a másodpéldányokba is be kell vezetni. Ezt a munkát külön polgármesteri megbízás alapján három ember végzi a délutáni órákban, tekintettel arra, hogy a hangos diktálással járó munka bajosan lenne beilleszthető a rendes hivatali idő alatt végzendő munkába. A nagymérvű névmagyarosítás következtében a bevezetendő utólagos bejegyzések száma 1935-ben annyira felszökött, hogy 1935. december 1-től kezdve erre a munkára az elnöki ügyosztály hozzájárulásával egy negyedik munkaerőt kellett kirendelni a Levéltár személyzetéből. 1935-ben összesen 10.614 utólagos bejegyzést és kiigazítást vezetett be a Levéltár az őrizetében levő anyakönyvi másodpéldányokba, mégpedig 10.464-et (1933. évi és 1934 eleji anyag) az államiakba és 150-et a felekezetiekbe. Meg kell jegyezni, hogy az utóbbiak bevezetése sokkal körülményesebb, mert mindegyik utólagos bejegyzésről külön-külön írásbeli jelentést is kell tennie a Levéltárnak. Tekintettel arra, hogy a törvény értelmében az anyakönyvi példányok közokiratok (A. T. 28. és 93. §-ok), a most vázolt munka tömérdek cédulázással, összeolvasással és revízióval kapcsolatos. Mindez a hiba- és tévedésmentességet szolgálja.

Kormányrendelet alapján (1394/1873. B. M.) a Levéltár őrzi az egyesületi alapszabályokat is. Ezek külön törzskönyvben lajstromoztatnak és külön kartotékkatalógusuk van. 1935-ben 433 egyesületi alapszabály érkezett a Levéltárba és ugyanannyi kartoték-cédula készült róluk. Iránt uk inkább csak alapszabálymódosítás esetén mutatnak érdeklődést, vagy ha az egyesületben belső villongás támad.

1935-ben valósággal meg volt bénítva a Levéltár néhány hónapig annak következtében, hogy ebben az évben országgyűlési és törvényhatósági választások voltak Budapesten. A választójogi törvény (1925. évi 26. t.-c.) és belügyminiszteri rendelet alapján (2120/1930. B. M.) a törvényhatósági levéltár igen szoros és esetleg kellemetlen kapcsolatba kerülhet a választással. Ez volt az eset 1935-ben a mi levéltárunkkal. Lázas munka minden pártban. Az ajánlók és szavazók hitelesítése a választói névjegyzékekből több héten át a Levéltár legfőbb feladata volt. Voltak hetek, hogy egyszerre 25—30 másoló jelentkezett egy-egy párt részéről a főlevéltárnoknál a választók kiírása céljából. Választás után a sok petició éreztette hátrányos hatását a Levéltárra. Heteken keresztül állandóan magyarázni és szigorúan ellenőrizni kellett, hogy mit lehet és mit nem lemásolni a peticionálóknak a választási iratokból. Az ősz folyamán új választás a déli kerületben. Újból túlgyakori látogatás a Levéltárban a politikai pártok részéről!

Minthogy az 1935. április 6-án és 7-én megtartott képviselőválasztás érvényességét panasszal támadták meg, a panaszalairók választói jogosultságának igazolása a névjegyzékekből a törvény 109. §-a alapján vált szükségessé (1200+680 igazolás a keresztény ellenzék, illetve a Magyar Párt részére). A tavaszi általános választással kapcsolatosan két levéltári tisztviselő rendeltetett ki 2 hétre, az 1935. október 26-án és 27-én a III. vagy déli kerületben megismételt választási munkálatokhoz újból 2 munkaerő 2 hétre. Az 1935. június 2-án és 3-án tartott *törvényhatósági* választási eljáráshoz két munkaerő rendeltetett ki 5 napra. E választással kapcsolatban 3 heti

kemény munkát jelentett a másolatok készítése a Rassay-párt részére a párt 1931. évi ajánlási íveiről. (Az említett belügyminiszteri rendelet 50. §-a alapján.) A törvényhatósági választások érvényessége ellen beadott panaszok elbírálásához az igazoló-választmány részére a választási ajánlásban résztvett ajánlók választási jogosultságának megállapítása 1935 július 1-től szeptember 15-ig tartott. A törvényhatósági választási iratok rendezése és az igazolóválasztmány útján való megküldése a közigazgatási bíróságnak 2 heti munkát vett igénybe. Ennek következtében a Levéltár kutató szobáját hónapokon keresztül tudományos kutatók helyett választási férfiak vették igénybe, ami bizony a tudományos kutatás teljes és kényszerű szünetelését vonta maga után.

A Levéltár munkásságának másik igen fontos és nagyjelentőségű ága a *tudományos kutatás* előmozdítása és ezáltal a *honismeret* (várostörténet) *terjesztése, fokozása* és művelésének támogatása. Különös tekintettel arra, hogy ezen a téren felette könnyen történik kisiklás a dilettantizmus lejtőjére, a Levéltárnak állandóan tudatában kell lennie annak, hogy az ellene való védekezésnek jóformán egyedül ő nyujthat hathatós támaszt. Ennek megfelelően mindent el kell követnie arra nézve, hogy a Levéltár történeti értékű anyaga *minél használhatóbb, tudományos kutatásra minél alkalmasabb legyen.* Itt állandóan *célirányos rendet* és megfelelő *beosztást* kell tartani és biztosítani. Itt az anyagot úgy kell *rendezni* és *elhelyezni*, hogy mintegy a maga részéről is támogassa a kutatót abban a fontos kötelességteljesítésben, hogy a tudományos kutatás *módszeres követelményeinek* minél teljesebben megfeleljen. A Székesfővárosi Levéltár e törekvését már jól ismerik a tudományos kutatók, ezért 1935-ben is lankadatlan érdeklődést tanusítottak a Levéltár történeti értékű anyaga iránt. Az említett évben 337 tudományos kutatót szolgált ki 8477 irattal, megfelelő útbaigazítással, irányítással, a *nehezebb latin és német szövegű* iratok lefordításával vagy magyarázatával, egyszóval mindazzal, amit *tudományos támogatásnak* nevezhetünk. Az elmult évben végzett tudományos kutatás eredményeként a következő tanulmányok említhetők meg: *Sztankai* István: A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszertárakra vonatkozó adatok. Budapest, 1935. 272 l. *Pokorny* Emánuel: A Szent Erzsébet-szerzet, tekintettel budapesti kolostorára, templomára és női kórházára. Budapest, 1935. 170. l. *Schoen* Arnold: A Buda-tabáni Szt. Katalin-plébániatemplom. (Regnum 1936.) *Bánrévy* György: Az iratkezelés története Budán és Pesten 1686—1873. (Levéltári Közlemények 12. évfolyam, 1-ső közl.) *Belitzky* János: Megvolt-e a magyar királyok középkori levéltára a török Budán? (u. o.) *Budó* Jusztin: Budapest székesfőváros levéltára. (Nemzeti Közoktatás 1935 április hó.) *Budó* Jusztin: Buda. (Új Budapest 1935. december 21.) *Budó* Jusztin: Levéltár. (Radó Richárd és Gárdonyi Jenő: Budapesti hivatali útmutató 1935. 231—233 l.)

A tudományos kutatás előmozdítása, nemkülönben a férőhely minél gazdaságosabb kihasználása érdekében nagyarányú rendezést és átrakást hajtott végre a Levéltár. A »Pesti Vegyes Iratok« és a budai »Miscellanea Nova« feliratú iratok még 1934-ben rendezés alatt állottak. 1935-ben az ezen iratok rendezése során előkerült nagyszámú idegen szignatúrák kutatása, megállapítása és reponálása folytatódott. A metodikusan még rendezetlen budai anyagból nyolc köteg rendezése nyert befejezést az 1935. év folyamán, amit követett e rendezett anyag beosztása a budai Miscellanea Nova közé. A már rendezett anyag a budai Miscellanea Nova 55—58 fasciculusát teszi ki. A tudományos topográfiai megállapításokat hat-

hatósan megkönnyítik a különböző időkből származó térképek. Használhatóságuk fokozása érdekében a budai térképekhez kartoték cédulák készíttettek. A szépítőbizottmány iratai 1935-ben folytatólagosan gondos rendezésen mentek keresztül; ugyanígy szisztematikus, bár nem beható rendezésen mentek át 1935-ben a budai törvényszéki (1250 fasciculus), valamint a levéltárilag még fel nem dolgozott budai és pesti iratok. A pesti tanácsi iratok 1865—1873-ig újbóli átkötésre szorultak. Leltárba vette fel a Levéltár a hatalmas raktárhelyiségek földszintjén és az emelet első rekeszében levő anyagot soronkint, a budai fel nem dolgozott anyagot pedig csomónként. A teljesen precíz munka során szükségesnek mutatkozott a raktári állványok megszámozása, valamint dr. Gárdonyi Albert ny. főlevéltárnok hivatali szobájában talált anyag külön leltározása.

A hivatali iktató 1935-ben 257 folyószámmal zárult. Az iktatott előterjesztések vagy jelentések között vannak olyanok, amelyek fáradságos hosszabb kutatás és tanulmány után jöttek létre. Ilyenek például:

a Molnár-család nemességére,
a Szűz Mária-gyógyszertár tulajdonjogára,
a hetivásárok tartására,
a Nagy Kristóf-gyógyszertár tulajdonjogára,
a Kígyó-gyógyszertár tulajdonjogára,
a vásártartási jog fejlődésére,
a Lipótvárosi gyógyszertár reáljogára,
az Iványi Mihály munkálkodására,
a Krővich Antal személyi adataira,
a Vágási Tóth József adataira,
a Buda és Óbuda határára,
dr. Mentzel Valter családtörténeti adatára,
a Rákosváros elnevezésére,
Krasser Antal származására és vagyoni viszonyaira,
a vízivárosi Kalbrunn-ház helyére,
a Fekete Medve- és Városi gyógyszertár elnevezésére,
a Kunigunda (Katalin) királyné sírjának megtalálására,
Petrichevich Horváth Lázár sírjának helyére,
az Országúti Egerer-ingatlan történetére,
az Óbudai sziget tulajdonjogi viszonyaira,

valamint a Levéltár 1934. évi munkásságára vonatkozó hosszabb előterjesztések, illetőleg jelentések.

Megjegyzendő, hogy a hivatali iktatáshoz, illetőleg a hivatali levelezéshez pontos mutatózás készül minden évben. Végül elkészítette a Levéltár az 1934. évi vagyonleltárát.

A Levéltár szakkönyvtárában azokat a kézi- és segédkönyveket gyüjti, amelyek a Levéltár közigazgatási és tudományos munkáját megkönnyítik, illetőleg lehetővé teszik. Egy-egy akár közigazgatási, akár tudományos vonatkozású kutatás megindításához, valamint annak folyamán mutatkozó hiányok áthidalásához és befejezéséhez egyaránt elengedhetetlenül szükség van azokra a segédkönyvekre, amelyek egyrészt a keresett tárgyat általánosságban összefoglalják és ezzel a kutatás kiinduló-

pontjául szolgálnak, másrészt esetleges előző kutatások részleteredményeiről számolnak be. Ilyen nélkülözhetetlen nyomtatott források a fővárosi és állami hivatalos kiadmányok (közgyűlési jegyzőkönyvek, statisztikai kiadványok, törvénytár, rendeletek tára stb.) és elsősorban a fővárosra vonatkozó történeti művek. A levéltári kutatások nyomtatásban való közzétételeinél különös tekintettel kell lennünk azokra a kiadmányokra, amelyek anyagukat — legalább részben — a Fővárosi Levéltár irataiból merítették. Miután minden fejlődés és haladás csak a már végzett eredményekre való támaszkodás és ráépítés útján képzelhető, természetes, hogy a lelkiismeretes és pontos közigazgatási és tudományos munkát végezni kívánó Levéltár sem lehet el jól kiépített közigazgatási és tudományos vonatkozású kézikönyvtár nélkül. Igen fontos szerepet játszanak e könyvtár állagában a szótárak és lexikális művek, mint a levéltári kutatás közvetlen segédeszközei. A minden tekintetben nélkülözhetetlen szakkönyvtár természetesen csakis úgy felelhet meg hiánytalanul rendeltetésének, ha a maga egészében kizárólag a Levéltár felügyelete alá tartozik, mint annak legsajátabb tulajdona és elhelyezésénél fogva is biztosítja annak a lehetőségét, hogy egy szükségelt könyv egyik pillanatról a másikra azonnal rendelkezésre álljon. A kézikönyvtár minden egyes darabjának bármely pillanatban kéznél kell lennie, hogy a közigazgatási vagy tudományos kérdések tisztázásánál a tisztviselők azonnal elővehessék. Épen ezért a Levéltárnak mind közigazgatási, mind tudományos munkáját a szó szoros értelmében megbénítaná az, ha — a multban felmerült terv szerint — a könyvtárt a Levéltártól elvonnák és egy központi közigazgatási könyvtárba olvasztanák. Más vezető levéltárak, így pl. elsősorban az ország első levéltárának, az Országos Levéltárnak a példája is igazolja a levéltári szakkönyvtár elengedhetetlen szükségességét.

A könyvtár gyarapodásának legbővebb forrását a hivatalos példányok teszik. Ezeknek nagyobb része a főváros kiadványaiból gyűl össze, kisebb részük a minisztériumok és a Központi Statisztikai Hivatal kiadványaiból áll. A folyóirat-jellegű hivatalos példányok alkotják a Levéltár közigazgatási vonatkozású gyüjteményének zömét (statisztikai kiadványok, közgyűlési jegyzőkönyvek, Budapesti Közlöny, Fővárosi Közlöny, Országos Törvénytár stb.). Gyarapszik még a könyvtár alkalomszerinti ajándékozás révén és a kutatók publikációinak egy-egy példányával, melynek ajándékként való beszolgáltatására a *főlevéltárnok rendelkezése alapján* a kutatók 1935. november 6.-óta írásban tartoznak magukat kötelezni. Az 1935. év folyamán két esetben is gyarapodott a könyvtár állománya egyes kebelbeli hivatalok könyvtárának selejtezése és a használható, esetleg hiányok kiegészítésére szolgáló anyag átvétele útján (pl. a VIII. és V—XV. ügyosztálytól).

A könyvtár növelésére jelenleg évi 210 pengőt fordíthat a Levéltár, amelyet a XIV. ügyosztály kezel és amelyből a vásárlási összegeket a Levéltár által láttamozott és elismert bélyeges számlákra fizetteti ki. Ebből az összegből a tudományos (sok esetben külföldi) kézikönyveket kell fokozatosan beszerezni, illetőleg a könyvtári gyüjteményben kezdettől fogva megjelenő hiányokat pótolni (pl. a Századok első évfolyamait). Ez az összeg természetesen elenyészően csekély ahhoz, hogy a fontos és jelentős tudományos segédkönyveket mind megvásárolhassa, és így állandóan lépést tarthasson a levéltári és rokon szaktudományok fejlődésével. Ilyen körülmények közötta könyvtárt kezelő tisztviselőnek nehéz és felelősségteljes feladatot kell megoldania, mert a közigazgatási és tudományos irodalom új termékeinek megjelenését és régi termékei-

nek esetleges felmerülését állandóan figyelemmel kísérve, nagy körültekintéssel kell kiválogatnia, — természetesen a főlevéltárnok közvetlen irányítása mellett, — az okvetlenül beszerezhető műveket, de úgy, hogy az évi átalányösszeget semmiképen túl ne lépje.

A kézikönyvtárhoz az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ által a magyar könyvtárak használatára kidolgozott katalogizálási szabályok szerint kartoték-katalógus készült, mely kimerítő utalórendszert is foglal magába. A könyvtár az 1935. év folyamán 118 művel gyarapodott és 1935. december 31-én lezárt állománya a folyóiratokkal együtt 3000 kötet.

Ennek a könyvtárnak a kezelése: a könyvbeszerzés, iktatás, köttetés, bibliografálás, katalogizálás, utalókészítés, rendbentartás, időnkénti revideálás stb. nagymértékben lefoglalja egy levéltári tisztviselő munkáját.

A szakkönyvtár új szerzeményei szabályszerűen nyertek besorozást a könyvállományba és a katalógusba. Bekötésre 172 kötetet küldött a Levéltár a Házinyomdába, ezek közül 64 kötetet tettek ki a Levéltárba beküldött 1934. évi állami anyakönyvi másodpéldányok.

7. Művészeti ügyek.

Művészeti szakértői tanácsadó testület alakítása. A polgármester folyó évi december hó 18-án 264.068/1935—XIV. szám alatt a következő határozatot adta ki.

A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. életbelépte óta a székesfőváros hatósági tevékenységében előforduló művészi ügyeket saját hatáskörében intézi a polgármester.

Az ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalásoknál szükséges, hogy minden fontosabb művészi elbírálást igénylő döntés illetékes művészi szakértők véleményének meghallgatása és figyelembevétele után történjék. Az elbírálásnál alapul szolgáló irányelvek egységessége és állandósága érdekében viszont kívánatos, hogy ezt a szakértő véleményadást egy nagyobb állandósággal bíró tanácsadó szerv gyakorolja, melynek összeállítása az összes figyelembeveendő szempontok érvényesülését biztosítja.

Ebből a célból egy művészi szaktanácsadó testületet alakított a polgármester, melynek tagjai: Bánóczi László, Bárczy István, Bednárz Róbert, Petrovácz Gyula, Pollatschek Elemér és Terbócz Imre törvényhatósági bizottsági tagok, Haasz Aladár miniszteri tanácsos, Ugron Gábor művészeti tanácselnök, Csánky Dénes szépművészeti múzeumi főigazgató, Gerevich Tibor egyetemi tanár, Genthon István műemlékbizottsági előadó, Szőnyi Ottó egyházművészeti tanácsi előadó, Lyka Károly képzőművészeti főiskolai tanár, Layer Károly iparművészeti múzeumi igazgató és Petrovics Elek ny. főigazgató, Bosznay István, Csók István, Glatz Oszkár, Iványi-Grünwald Béla, Nádler Róbert és Zombory Moldován Béla festőművész, Pásztor János, Sidló Ferenc, Szentgyörgyi István, Telcs Ede és Zala György szobrászművész, valamint Árkay Bertalan, Györgyi Dénes és Wälder Gyula építőművész.

A szaktestület üléseire meghívandó — amennyiben ott általános városépítési kérdésekről lenne szó — a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke.

Hivatalból tagjai a testületnek Zakariás G. Sándor fogalmazó, a művészeti kérdések előadója, Horváth Henrik, a Fővárosi Múzeumok mb. központi vezetője, Kopp Jenő, a Fővárosi Képtár mb. vezetője, Budó Jusztin főlevéltáros és Cserhalmi Jenő, a fővárosi emlékművek felügyelője, akik csak az ügykörükbe tartozó kérdések tárgyalásába folynak be.

Mindazokban az esetekben, amikor egy más ügyosztályt is érintő kérdés kerül tárgyalásra, annak az ügyosztálynak vezetője is hivatalból meghívandó.

A szaktestület véleménye meghallgatandó minden olyan fontosabb kérdésben, mely művészi elbírálást igényel.

A szaktestület tagjainak egy része is összehívható, a tárgyalásra kerülő ügy kisebb jelentőségű vagy különlegesebb, tárgyi hozzáértést igénylő volta szerint.

A szaktestület javaslatait az elintézésre kerülő iratokra rá kell vezetni és a javaslatot az elnök aláírásával kell ellátni.

Az egyes ügyek elintézése és a határozathozatal a szaktestület véleményének meghallgatása esetén is a törvényes rendelkezések szerint történik.

Székesfővárosi Képtár. Budapest Székesfőváros Képtára 1933. őszén nyílott meg az Egyetem-utcai egykori gróf Károlyi-palota egy részében. A kiállított anyag nagyobbik fele Budapest székesfőváros 1880 óta gyüjtött műtárgyainak legkiválóbb darabjait mutatja be. A másik, kisebbik rész a gróf Zichy Jenő hagyatékából származó, főleg külföldi anyagot (olasz, német, holland, francia) tartalmazza. A magyar rész három csoportra tagozódik : a XVIII. és XIX. századi, az újabb művészeti és grafikai anyagra. Mivel a most berendezett 22 terem a Károlyi-palota befogadóképességének csupán egyharmada, a további terjeszkedésre még körülbelül 50 terem állhat a jövőben rendelkezésre. A Kaplony-utcai szárny tűzfalának lebontásával kapcsolatos homlokzatkiképző munkálatok már folyamatban vannak és remélhetőleg 1936. őszéig befejezést is nyernek. Ez a továbbfejlődésre a jövőben rendelkezésre álló bőséges hely lehetővé teszi, hogy részben a már meglevő és hivatalokban elhelyezett anyagból, részben pedig a hármas tagozódás kívánalmaihoz simuló rendszeres vásárlásokból egy, a főváros művészi multját részleteiben is hűségesen visszaadó képtár hozassék létre. Mivel Budapest Székesfőváros gyüjtésének mindenkori főszempontja az ifjú tehetségek pártolása volt, tehát a további vásárlások súlypontja is az új képtár kialakítását szolgálja. Közben azonban a felbukkanó és az elmult művészetünket hézagpótlóan szemléltető kiváló műveket is igyekezett a Képtár vezetősége megszerezni. Így a közelmultban Alconiere Tivadar, Marastoni Jakab, Brocky Károly, Weber Henrik, Greguss Imre, Volnesics József, Lieder Frigyes, Barabás Miklós, Mészöly Géza, Ferenczy Károly stb. alkotásai gyarapították a régi gyüjteményt. Az átalakítási munkálatok befejezése után sor kerül a képtár teljes átrendezésére. Ezzel kapcsolatban végleg kiválasztja a Képtár vezetősége a hivatalokban levő képek, szobrok, grafikai munkák múzeális értékű részét és az így nyert anyag útmutatásul fog szolgálni a további vásárlásoknál.

A Székesfővárosi Képtár által nyilvántartott képzőművészeti tárgyak állománya ez év végén 3100 műtárgy : festmények, rajzok és szobrművek.

A Képtár látogatóinak száma az 1935. évben 6893 volt, ezek közül 2019 fizető, 4874 ingyenes.

Számottevő adminisztrációs munkát jelentett a Képtár átadása, valamint ez év folyamán bonyolította le a Képtár a különböző hivatalokban elhelyezett és a főváros tulajdonát képező műtárgyak felülvizsgálását és a leltárba való bevezetését, illetve a leltár pótlását. A folyamatba helyezett leltározási munkálatokra két szellemi szükségmunkás osztatott be.

Az ősz folyamán az 1935. évi szobrászati Ferenc József-díj kiosztásával kapcsolatban a beérkezett pályaművekből a Képtár helyiségeiben kiállítást rendezett az igazgatóság.

A tisztviselők tudományos munkálkodását jelzik a cikkek és előadások. Így dr. Kopp Jenő tollából: Az új olasz egyházművészet (Magyar Művészet), Új szempontok képzőművészetünkben (Katolikus Szemle), id. Markó Károly öt képe (Nemzeti Ujság) és több művészeti kritika. Előadásokat tartott dr. Kopp Jenő a Régészeti Társulatban s a Népművelési Bizottság rendezésében. Többízben állottak a tisztviselők csoportos látogatók rendelkezésére a Képtár bemutatásában: az olasz vendégeket, az idegenforgalmi tanfolyam résztvevőit vezette dr. Kopp Jenő; a Pedagógiai Szemináriumot, a kispesti Nagy Balogh János-kör tagjait, a Székely Bertalan-társaságot, az Egységes Párt III. kerületi csoportját és a különböző iskolákat vezette Turchányi Erzsébet.

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert.

A Székesfővárosi Állat- és Növénykert célja és rendeltetése, hogy a külföldi és hazai állatokat és növényeket a lehetőség szerint természetes környezetükben bemutassa és ezáltal a széles néprétegekben a természetrajzi ismereteket terjessze, a közönségnek a természet iránt való szeretetét fejlessze. A közművelődési cél közvetlen szolgálatába állított ezen tevékenységen kívül az intézmény vezetősége különös figyelmet fordít arra, hogy az állatkert kiválóan gondozott kertjével a közönségnek üdülésre alkalmas helyet nyujtson és hogy a látogatók egyben az intézmény jellegével összeegyeztethető szórakozást is találjanak. Az állatkert vezetősége az állatállományt állandóan pótolja, azt újabb ritka fajokkal kiegészítve értékben is fokozatosan emeli, hogy ezáltal az intézményt a megkívánt színvonalon tartsa és a közönség érdeklődését fokozza.

Az állatállomány a megnyitás évében, 1912-ben 2477 darabból állott és 322.316 aranykorona értéket képviselt. Ez az érték a háborús évek folyamán történt elhullások következtében az 1923 év végéig 177.453 aranykoronára szállott alá, de ettől az évtől kezdve fokozatos emelkedést mutatva, az 1935. év végén ismét 398.660 pengőre emelkedett.

Az állatállomány darabszáma és értéke 1935. évben a következő volt:

504 emlős állat	350.252 P
1.760 madár	35.631 «
1.777 hal, csúszómászó és kétéltű	12.777 «
Összesen **4.041** különféle állat	**398.660** P értékben.

Az igazgatóság a fenntartás költségeiből az 1935 évben 30.952 pengőt fordított az állat- és növényállomány fejújítására és pótlására. Ezenkívül a szaporulatok folytán feleslegessé vált állatokból külföldi állatkertekkel és állatkereskedőkkel kötött előnyös csereügyletek révén kb 20.000 RM értékű állatot szerzett be.

A tervszerűen előirányzott építési programmból 1935. évben a következő munkálatok készültek el: a fácánház átalakítása, a sasröpde vasrácsozatának kicserélése, a főbejárat kijavítása és a majolikadíszítés pótlása, a lovaglóiskola létesítése folytán szükségessé vált új lóistálló építése, a nagy sziklahegy belsejének átalakítása téli lovarda céljára, az akvárium felülvilágító berendezésének átalakítása, a nagytó körül drótkerítés létesítése a vizimadarak elkülönítésére, a kifutók nagyrészének átfestése, valamint a természetes ágkerítések kicserélése és felújítása. A székesfőváros beruházási kölcsönéből erre a célra engedélyezett 25.000 pengőből, valamint 4050 pengő költségvetési fedezetből rendbehozattak az állatkert összes útjai.

Az állatkert látogatóinak száma az elmult években a következőképen alakult:

1925. évben	634.000	1931. évben	364.000
1926. «	690.000	1932. «	343.000
1927. «	641.000	1933. «	379.000
1928. «	704.000	1934. «	419.164
1929. «	602.000	1935. «	349.189
1930. «	507.000		

1935. évben 1629 darab éves bérletjegyet adtak ki, felnőtteknek 12 pengő, 10 éven aluli gyermekeknek és középiskolai tanulóknak 6 pengő, közalkalmazottaknak 8 pengő és azok gyermekeinek 5 pengős árban.

A belépődíjak 1935. évben a következők voltak: hétköznapokon felnőtteknek 70 fillér, 10 éven aluli gyermekeknek 30 fillér; vasárnapon 50 fillér és 30 fillér, minden hónap első vasárnapján (filléres vasárnap) felnőtteknek 40 fillér, 10 éven aluli gyermeknek 20 fillér. Az akvárium, díszhalkiállítás és pálmaház felnőttnek 20 fillér, gyermeknek 10 fillér. Tanulók csoportos látogatás alkalmával, kísérő tanár vezetésével 20 fillér belépődíjat fizetnek.

A tavaszi és az őszi hónapokban a tanulóifjúság számára vetítettképes ismeretterjesztő előadásokat is rendezett az állatkert az állatkerti mozgószínház helyiségében; télen jégpályát, nyáron gyermekjátszóteret tartott fenn; a Fővárosi Könyvtárnak az állatkertben elhelyezett 5. sz. fiókja díjtalanul szolgáltatott ki könyveket a bérletjegyes közönségnek; a nyári idényben pedig magas színvonalú hangversenyeket rendezett — 1935. évben a Budapesti Szimfónikus Zenekar közreműködésével — kiváló művészek és művésznők felléptével. A lovaglóiskola nyáron át a szabadban, télen a fedett lovardában, tehát egész éven át megszakítás nélkül üzemben van.

Az intézmény kiadásában megjelenő »Természet« c. folyóirat kiváló írógárdája biztosította a lapnak további fellendülését.

A közönség szükségleteit a kert területén két vendéglő, tejívócsarnok, dohánytőzsde és különféle kisebb árusítópavillonok elégítették ki.

KÖZÉLELMEZÉS

Közélelmezés.

A közélelmezés általában. A főváros lakosságának élelmiszerellátása az elmult évben általában kielégítő volt. A félév elején az országosan kedvezőtlen időjárás következtében egyes élelmiszerek felhozatalában átmenetileg csökkenés állott be, mert a tartós szárazságot megelőző fagy miatt a mezőgazdasági és konyhakertészeti termelvényeket újból kellett ültetni, illetve palántázni.

A másodszor ültetett, palántázott növények a fagy után bekövetkezett országos aszály miatt nem tudtak megfelelően fejlődni, úgyhogy az 1935. évi nyári termés egyrészt megkésve került piacra, másrészt apró, csenevész és más évek terméséhez viszonyítva, lényegesen kisebb értékű volt.

Csak az augusztusi esőzések és a hosszú ősz voltak azok a tényezők, amelyek a helyzetet a később beérő élelmicikkeknél és a takarmányféléknél némileg javították.

Az időjárási viszonyok mostohasága az élelmiszerek felhozatalát is befolyásolta, így az aszályos júliusban 12%-kal csökkent, viszont augusztusban már 6%-kal, szeptemberben 20%-kal, októberben pedig 16%-kal volt bőségesebb a felhozatal, mint az 1934. év hasonló hónapjaiban.

Jelentős eltérések mutatkoznak az egyes cikkek felhozatalának mennyiségében is. Így a fejes káposzta, paradicsom, tök, burgonya, vöröshagyma, dinnye, szőlőfelhozatal bőségesebb volt a mult évinél, ami pótolta az egyéb zöldség-, főzelék- és gyümölcsféléknél a felhozatalban mutatkozott nagy kiesést. Kevesebb volt még a felhozatal baromfiból, tojásból és a hüvelyesekből. Általánosságban azonban a rossz termésviszonyok a főváros élelmiszerfelhozatalánál összmennyiségben nem, legfeljebb minőségileg jutottak kifejezésre, mert az 1935. év második felében mintegy 200.000 q-val volt nagyobb a felhozatal, mint 1934. év hasonló időszakában.

Az 1935. év második felének elején az átmenetileg megcsökkent kínálat miatt előállott áremelés nyomán szórványosan árdrágító tevékenység volt tapasztalható egyes élelmiszerek forgalmánál. Ezek meggátlására szükségesnek mutatkozott — a fogyasztóközönség védelmére — az árak intenzívebb ellenőrzése. Az áralakulásokat naponkint ellenőriztette a főváros és azokról nyilvántartásokat vezetett. A fogyasztói áraknál mutatkozó indokolatlan árdrágítási eseteket a naponkinti árellenőrzéssel sikerült is letörni és a beérés, ennek következtében a felhozatalban mutatkozott növekedés folytán átmenetileg az árak csökkenése volt észlelhető.

Mégis az elmult év második felében az élelmiszerek legtöbbjénél az árak emelkedtek.

A főváros húsfogyasztása az elmult évben emelkedett.

Sertéshúsból a kivitel majdnem négyszerese az 1934. félévi exportnak.

A főváros ismételt állásfoglalása és felterjesztései alapján az eddig kötött tejforgalom és tej ára 1935. évi október hó 15-től a földművelésügyi miniszter rendelkezése értelmében megszűnt. A tej szabadforgalom tárgya lett, biztosítva a gazdákkal szemben a minimális termelői tejárat. A budapesti kis tejárusítók tejszükségletüket a rendelet alapján a jövőben bármelyik nagy tejvállalatnál beszerezhetik. Az új tejrendelet továbbra is biztosítja a tejforgalom közegészségügyi követelményeit. A tejrendelet gyakorlati eredményeként megállapítható, hogy a fogyasztói tej ára Budapesten 32 fillérről nagy átlagban 28 fillérre, sőt egyes helyeken 26 fillérre csökkent literenkint.

A november hónapban fellépett drágasággal kapcsolatban, illetve ezt megelőzőleg már abban az időben, amikor a termésviszonyok romlása valószínűvé vált, mindent megtett a főváros és minden rendelkezésére álló eszközt felhasznált arra, hogy a lakosságnak az új termésig való ellátását biztosítsa és ezt a lehetőség határán belül megkönnyítse.

Amikor a gyenge burgonya-, tengeri- és takarmánytermés kilátások már kétségtelenek voltak, felterjesztést intézett a kormányhoz azirányban, hogy a burgonyaszeszfőzést olyan keretek közé szorítsa, hogy az a főváros burgonyaellátására zavaró hatást ne gyakoroljon, továbbá a kormányzattól a zsír- és húsdrágaság elkerülése céljából a tengeri és téli takarmányszükségletnek import útján való biztosítását kérte.

A burgonyatermés nagymértékű (körülbelül 7,000.000 q-át kitevő) visszaesése várható kihatásának mérlegelésével gondoskodott a főváros a téli burgonyaellátásának biztosításáról olyan értelemben, hogy egyrészt a marhavágóhídon körülbelül 500 vagón burgonya tárolására alkalmas raktárakat bocsátott a magánkereskedelem rendelkezésére, azonkívül a nyár folyamán megtartott úgynevezett drágasági ankéten, a minisztériummal egyetértésben, felhívást intézett a magánkereskedelemhez, megfelelő mennyiségű burgonya tárolására, melynek eredményeként az 1935. évben mintegy 175.000 q-val több felhozatal került a fővárosban beraktározásra, a tavalyi évvel szemben; másrészt a Községi Élelmiszerárusító Üzemet utasította megfelelő mennyiségű burgonya, zöldség és káposzta biztosítására, illetve tárolására, azonkívül az ínségakció céljára szükséges burgonyamennyiség beszerzéséről is gondoskodott.

A vasúti pályaudvari tej- és tejtermékvizsgálatok régebbi rendjét visszaállította a földművelésügyi miniszternek 82.000/1935. sz. rendelete a tej értékesítéséről szóló 6860/1935. M. E. sz. rendelet végrehajtása tárgyában. Ennek 18. §-a szerint: »A vasúti, hajózási és más közforgalmú fuvarozási vállalatok kötelesek a jelen rendelet végrehajtása céljából szükséges ellenőrzést az általuk fuvarozott áruk tekintetében is lehetővé tenni és az ellenőrzés foganatosításához szükséges felvilágosításokat megadni.« Ezen rendelkezés által tehát az említett vizsgálatok ügye a főváros kívánságának megfelelően véglegesen szabályoztatott.

A mezőgazdasági termények alacsony árait a termelők szervezetbe tömörülve igyekeztek megjavítani és az államhatalom segítségének bevonásával a termelést és a terményforgalmat megszervezni. Ebből a mozgalomból indult ki egyes fontosabb élelmiszerek forgalmának korlátozása.

Az élelmicikkek forgalmának szabályozására kiadott kormányintézkedések gyakorlati szempontból azonban nem mindig váltották be a hozzá fűzött reményeket. Így a tej forgalmának szabályozásáról szóló rendeletek ellen állandó a panasz.

A jelenlegi állapottal senki sincs megelégedve, sem a termelő, sem a fogyasztó, sem a kereskedő. A tejkérdés azért újabb rendezésre vár.

A főváros e kérdés szabályozásánál a fogyasztók és termelők egyetemes érdekeinek érvényesítését kívánja. Nem híve a kötött forgalomnak, de változatlanul azt az álláspontot képviseli, hogy csak megfelelő minőségű és higiénikusan kezelt tej kerüljön forgalomba, mégpedig olyan áron, amely mellett a fogyasztóközönség tejszükségletét teljes mértékben kielégítheti, a tejfogyasztás emelkedése révén pedig a gazdák érdekei is kellőképen érvényesülhetnek.

A kormány a gabonabolettát, ami a városi fogyasztóközönséget súlyosan terhelte, eltörölte. A lisztforgalmi adó azonban továbbra is érvényben maradt, úgyhogy a kenyér és a liszt nem olcsóbbodott.

A burgonya forgalmának megszervezésére megalakult a burgonyaszindikátus. Az árak irányítását így most bizottság intézi, amelyben a termelők és a fogyasztók egyaránt képviselve vannak. A szindikátus elsősorban a termelők súlyos helyzetén van hivatva segíteni, de a hatóság részéről ellenőrzött áralakulás révén a fogyasztók érdekeit is szolgálja.

Az 1936. évi költségvetés tárgyalása során Temesváry László bizottsági tag által a közélelmezési politika helyes irányba tereléséhez szükséges központi piackutató szerv létesítése iránt tett indítványa alapján megkezdette az illetékes ügyosztály a tárgyalásokat a Székesfővárosi Statisztikai Hivatallal a kérdés statisztikai vonatkozású részeit illetőleg. Egyúttal felterjesztést intézett a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterhez, hogy a Magyar királyi államvasútak, a Magyar királyi folyam- és tengerhajózási Rt. és a Dunagőzhajózási társaság igazgatóságát utasítsa, hogy a budapesti állomásaikra érkező élelmicikkekről az általuk készített nyomtatványok alapján hetenkint adjanak értesítést.

Megkeresést intézett a BSzKRT igazgatóságához is a Helyiérdekű vasutak vonalain Budapestre érkező élelmicikkek bejelentésére vonatkozólag.

Felterjesztést intézett a főváros a kormányhatósághoz, hogy a főváros lakossága, csökkent kereseti lehetőségei miatt, a kenyérmagvakat terhelő lisztforgalmi adóváltságtól mentesíttessék. A kormányhatóságtól ezen felterjesztésre válasz még nem érkezett.

Kérte a főváros a kormányhatóságtól a burgonya termelői árának maximálását is. Ennek a felterjesztésnek megsürgetése céljából javasolta a polgármester a közigazgatási bizottságnak, hogy a burgonya mai árával a főváros lakosságára háruló súlyos nehézségek és terhek orvoslása céljából a borgonyaexportnak olyan keretek közé való szorítását kérje, amely összehangban van a főváros fogyasztóinak érdekeivel, annak révén, hogy ez által a hazai fogyasztásra szánt mennyiség növelhető. Kívánatos azonkívül a burgonya termelői árának maximálása is, mert e nélkül a fővárosnak az esetleges árdrágítókísérletek meggátlására irányuló tevékenysége eredménytelen marad.

További felterjesztésében kérte a főváros a kormányhatóságtól a Budapesten levágásra került minden sertés után élősúly kg-kint kirótt 1 fillér illetéknek megszüntetését.

Az élelmipiacok rendezését tovább folytatta a főváros. Nevezetesen rendezte a budagyöngyi élelmiszerpiacot, a Lenke-úti piacot pedig az ez év augusztus havában

a BEAC lágymányosi pályáján rendezett főiskolai világbajnokságokra való tekintettel áthelyezte. Az utóbb említett célra a kellő kihasználás hiányában megszüntetett németvölgyi piac épületanyaga is felhasználtatott.

A Községi Élelmiszerárusító Üzemnek bódékban elhelyezett árusítóhelyei fokozatosan üzlethelyiségekbe kerülnek át. A Lövölde-téri, a Döbrentei-téri és Mészárosutcai bódék lebontása megtörtént, a Széna-téri bódéban levő üzlet áthelyezése pedig folyamatban van, úgyhogy csak a zugligeti, svábhegyi és a Fővám-téri üzletek maradnak egyelőre bódékban. Városszépészeti okokból azonban remélhetően hamarosan ezeknek a bódéknak az eltávolítására is sor kerül.

A földművelésügyi miniszter rendelete értelmében az ebek között gyakran előforduló veszettségi esetek lehető gyérítése céljából egyelőre Budapesten, valamint a környező városokban és községekben az összes három hónapos kort elért ebeket a folyó évtől kezdve évenkint veszettség elleni védőoltásban kell részesíteni.

A Budapesten nyilvántartott ebeknek mintegy 90%-a már be van oltva, a többieknek hatósági kényszer útján való beoltása még folyamatban van.

A sertésközvágóhíd és vásárnak a 83/1928. kgy. számú határozattal engedélyezett fejlesztési munkálatai csak részben kerültek kivitelezésre, mert egy részük az 1930/31. évi gazdasági válság következtében elrendelt takarékossági intézkedések folytán elmaradt. Az elmaradt munkálatokat a sertésközvágóhídnak az utóbbi években bekövetkezett fokozottabb igénybevétele következtében és különös tekintettel a zsirexport nagyarányú emelkedésére, a törvényhatósági bizottság közgyűlése is végrehajtandónak tartotta, ezért az április hó 12-i rendkívüli közgyűlésében elhatározta a sertésközvágóhídi hűtőnek az üresen álló tőzsdeépület felhasználásával való kibővítését, amely átalakítással a sertésközvágóhíd hűtőberendezése 1750 m^2 területtel bővül, hozzájárult a sertésközvágóhíd nagy vágócsarnokában levő 11 szúróhelyiségnek kábítóberendezéssel való felszereléséhez, a kis vágócsarnoknak kibővítéséhez és az ott levő elavult gyorsszúró és kopasztó berendezés kicserélésével együtt öt új kábító gyorsszúró és kopasztóberendezés létesítéséhez, továbbá a városszállásoknak kibővítéséhez, a régi kazánoknak 3 darab kazánnal való kicseréléséhez és végül a sertésközvágóhíd jelenlegi hűtője mellett kétoldalt levő vasúti rakodónak tetővel való ellátásához.

Az *élelmiszernagyvásártelep* körül szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy az a termelők, a fogyasztók és a kereskedők érdekeit egyaránt szolgálja, ezért a főváros vezetősége a nagyvásártelep további fejlesztésétvette tervbe. E végből elsősorban is a raktárház építését határozta el a törvényhatósági bizottság közgyűlése, hogy nagytömegű felhozatal alkalmával a készletek megfelelően tárolhatók legyenek.

A főváros közélelmezésének igen fontos intézménye a vásárpénztár. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése elhatározta az új vásárpénztári intézmény létesítését, a vonatkozó szerződést is megkötötte és az intézmény Budapest Székesfővárosi Állatvásár Pénzforgalmi Rt. cég alatt működését megkezdte.

Őstermelői árusítás a budapesti vásárcsarnokokban és piacokon. A budapesti vásárcsarnokokban és piacokon a termelők árusítása 1933. év május óta csakis a főváros által kiállított őstermelői igazolvány alapján van megengedve.

Az őstermelői igazolványok régebbi kiállítása körül felmerült panaszok után ugyanis szükségesnek mutatkozott az őstermelői igazolványoknak a főváros által

való kiadása, mert az azelőtti időben oly nagy tömegekben történt az igazolvány kiváltása (pl. 1932-ben 35.631 darab igazolvány), ami nyilvánvalóvá tette, hogy a multban nagyon sok olyan egyén is kapott őstermelői igazolványt, aki nem volt őstermelő, hanem vagy vidéken vagy itt a fővárosban csak összevásárolta az árukat s így állott ki a piacra az őstermelők sorába.

A termelő gazdák érdekképviseletével többízben tartott megbeszéléseken egységesen kialakult az a vélemény, hogy ez a szinte korlátlan árusítási lehetőség nemcsak kaotikus állapotot teremt Budapest közélelmezése terén, hanem magukra az igazi őstermelő gazdákra is káros, mert az áltermelők nagy tömege a valódi termelők megérkezése előtt ellepi a piacokat, elfoglalja ott a legjobb helyeket és olyan egyenlőtlen versenyt támaszt a gazdáknak, hogy sokszor lehetetlenné teszi árukészletük piaci értékesítését és rákényszeríti azokat a tiltott házalásra.

A főváros 1933. évtől saját kezelésében adja ki az őstermelői igazolványokat s ezen idő óta az őstermelői igazolványok száma 1933. évben 15.500, 1934. évben 16.400 és 1935. évben 14.500 darabra esett vissza. Különböző intézkedések útján sikerült az áltermelők nagy tömegének kiküszöbölése. Ezáltal igyekezett a főváros a gazdaérdekeket megvédeni és a gazdák részére biztosítani azt a lehetőséget, hogy a piacra hozott terményeiket ott mindig rendes napi áron és egész mennyiségben eladhassák.

A sertésvágóhídi hűtő, a vágócsarnokok és sertésszállások kibővítése. A sertésközvágóhíd és vásárnak a 83/1928. kgy. számú határozattal engedélyezett fejlesztési munkálatai csak részben kerültek kivitelezésre, mert egy részük az 1930—31. évi gazdasági válság következtében elrendelt takarékossági intézkedések folytán elmaradt. A hivatkozott közgyűlési határozatban elfogadott fejlesztési, illetve modernizálási programmból elmaradt többek között a sertésközvágóhídi hűtőnek a használaton kívül álló tőzsdeépület felhasználásával való kibővítése, elmaradtak továbbá a vágócsarnokok vágóberendezéseinek átalakítási munkálatai.

Ezeket a munkálatokat a sertésvágóhídnak az utóbbi években bekövetkezett fokozottabb igénybevétele következtében múlhatatlanul végre kell hajtani, de felmerült azonkívül időközben számos olyan hiány pótlásának, valamint elavult berendezések kicserélésének szükségessége, amelyek végrehajtása nélkül a sertésvágóhíd üzembiztonsága normális viszonyok között sem, de különösen a mai és a következő években várható fokozottabb mérvű igénybevétele mellett nem biztosítható.

A sertésközvágóhídon az 1934. év tavasza óta főleg Németország és Csehország részéről a fehéráru (szalonna és zsír) után a kereslet oly nagymértékben megnövekedett, hogy a szalonna- és zsirexporttal kapcsolatos forgalom lebonyolítása mindnagyobb nehézségekbe ütközött.

Különösen észlelhető volt ez a hűtőben elraktározásra kerülő fehéráru elhelyezésénél. A nagy vásári felhajtások, valamint a fehéráru kivitel üzleti lehetőségeinek kihasználása ugyanis arra késztetik a nagyvágókat, hogy a kivitelre szánt árumennyiségeket mielőbb igyekezzenek kitermelni, hogy az a szállítás időpontjáig megfelelően előkészítve és csomagolva legyen.

Ennek az állandó nagy készletnek tárolására azonban a sertésközvágóhíd hűtője szűk (2400 m²) méreteinél fogva nem volt elegendő, úgyhogy a kivitelre szánt márkázott, valamint a minőség egységesítése céljából a sertésközvágóhídra

hozott zsírmennyiségnek az elhelyezése, különösen a melegebb időjárás beálltával leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött.

A hűtőt azonkívül állandó túlzsúfoltsága miatt nem lehetett úgy tisztítani, takarítani és karbantartani, ahogy azt a közegészségügyi követelmények megkívánták és ez a körülmény nem egy esetben a tárolt zsír és szalonna minőségének rovására, sőt az áru jelentős értékcsökkenésére vezetett.

Az új hűtő létesítése a mai belföldi értékesítési nehézségek mellett országos gazdasági szempontokból is nélkülözhetetlen, de különösen szükségesnek látszott a főváros gazdasági érdekeinek megóvása szempontjából, mert a főváros csak akkor tarthatja meg vezető szerepét a zsír- és szalonnaexport irányításában, ha vágóhídján a minőségi követelményeknek megfelelő árut lehet előállítani; ellenkező esetben az ipar és kereskedelem a főváros gazdasági érdekeire káros, más megoldás felé lesz kénytelen tájékozódni exporttevékenysége lebonyolítása érdekében. Ez pedig a sertésközvágóhíd üzemének visszafejlődését vonta volna maga után és pénzügyi szempontból is súlyos kárt jelentene a fővárosra nézve.

Az új hűtő létesítése a sertésközvágóhídon használaton kívül álló tőzsdeépület átalakításával történnék s ezzel az átalakítással a sertésközvágóhíd hűtőberendezése 1750 m² területtel bővülne. A hűtőhöz szükséges gépi berendezés a hivatkozott közgyűlési határozat alapján 350.000 pengő értékben már beszereztetett és üzemképes állapotban rendelkezésre áll, azonkívül elkészült az új hűtőhöz csatlakozó vasúti vágányzat is 112.000 pengő költséggel.

Az igények kielégítése szempontjából szükséges továbbá a sertésvágóhíd nagy- és kisvágócsarnokai berendezésének a vágási kapacitás fokozása céljából való modernizálása és a kisvágócsarnok épületének kibővítése is.

A nagyvágócsarnokban csupán 1 kábító-, gyorsszúró- és kopasztóberendezés van, míg az e csarnokban levő további 11 szúróhelyen a minisztérium által az egész országra kötelezően elrendelt kábítás nélkül szúrják a sertéseket. E csarnok berendezésének kiegészítéséül és modernizálásául tehát 11 kábítóberendezés létesítése volt szükséges.

A kisvágócsarnokban 1 gyorsszúró- és kopasztóberendezés áll rendelkezésre. Ebben a csarnokban, illetőleg a csarnoknak 1700 m² terjedelmű kibővítése után rendelkezésre álló vágóhelyen a jelenlegi elavult gyorsszúró- és kopasztóberendezés kicserélésével együtt 5 új kábító-, gyorsszúró- és kopasztóberendezés létesítése kívánatos.

A jelenlegi és a továbbiakban várható exporttal kapcsolatos vágási forgalom következtében a vágóhídi várószállások is elégteleneknek bizonyultak. Ezidőszerint a sertések jórésze levágás előtt a vágócsarnoktól nagy távolságban levő osztályozószállásokban van elhelyezve. A közvetlenül levágás előtt nagy távolságról történő hajtással járó izgalmak és az esetleges ütések által okozott sérülések rendkívül befolyásolják a hús, illetve a szalonna minőségét.

Az ennek révén előállható értékcsökkenések elkerülése céljából szükséges a kibővíteni javasolt kisvágócsarnok mellett levő, ezidőszerint 500 sertés befogadására alkalmas várószállásoknak egy használaton kívül levő raktárhelyiség, valamint a rendelkezésre álló szabadtér felhasználása útján 750 m² területű új szállásokkal való kibővítése, aminek révén a kisvágócsarnok mellett levő várószállások 1300 sertés befogadására válnak alkalmassá.

A sertésvágóhíd kazánjai ma már 33 évesek, kihasználásuk gazdaságossága nagymértékben csökkent és élettartamuk már csak néhány esztendőre tehető. A gazdaságos üzemvitel szempontjából ezeknek kicserélése is szükséges, annál is inkább, mert erre a BSzKRt Pálffy-téri áramfejlesztőtelepén felszabadult modern, lényegesen jobb hatásfokú három darab kazánnak a BSzKRt-tól való átvétele rendkívül előnyös alkalomnak mutatkozik. A kazánok kicserélésével a már vázolt előnyökön kívül a kedvezőbb gazdasági viszonyok esetén felállítandó zsírolvasztó gőzszükséglete is biztosítva lesz.

A kereskedelem részéről régóta hangzó panasz, hogy a sertésvágóhíd jelenlegi hűtője mellett kétoldalt levő vasúti rakodón a berakásra kerülő áruk az időjárás viszontagságai (erős napsütés, eső, hó) következtében károsodásnak vannak kitéve. Régi szükség ennek a két rakodónak tetővel való ellátása. Mindezek a létesítmények a következő költségösszegeket igényelték:

	Pengő
Az új hűtő létesítése, teljes berendezéssel és a húsvásárcsarnokkal való összeköttetést biztosító futókocsikkal ellátott magaspálya költségeivel együtt	690.000
A nagy- és kisvágócsarnok vágóberendezéseinek modernizálása és a kisvágócsarnok kibővítése, valamint a bővítés útján nyert csarnok teljes belső berendezése	420.000
A városszállások kibővítése	20.000
Az elavult kazánoknak BSzKRt-kazánokkal való kicserélése és az ezekhez a kazánokhoz szükséges fűtésszabályozó, vízlágyító és egyéb berendezések létesítése	150.000
A régi hűtő mellett levő két vasúti rakodónak tetővel való ellátása	20.000
Összesen	**1,300.000**

Az a hatalmas értékforgalom, amely a sertésvásáron és a sertésközvágóhídon napról-napra lebonyolódik, a főváros iparának és kereskedelmének nagyhatású támogatója.

A szükséges sertésközvágóhídi beruházások azonban nemcsak a főváros iparának és kereskedelmének, hanem ennek révén az ország egész gazdasági életének hatalmas segítőtársai lesznek, amelyek segítségével az említett tényezők üzleti tevékenységüket sokkal intenzívebben és gazdaságosabban fejthetik ki.

Az előbb vázolt szempontokon kívül a bővítési munkálatokat a már több mint egy éve nagy lendülettel folyamatban levő zsírexport nehézségei is indokolták. Ha ez a zsírexport külpolitikai vagy egyéb okok következtében esetleg csökkenne vagy meghiusulna és a sertésközvágóhíd javasolt berendezései a zsírexport elmaradása vagy csökkenése következtében nem is használtatnának ki teljes egészükben, a sertésközvágóhíd bővítése üzemének korszerű, európai nívója érdekében amúgy is múlhatatlanul szükséges.

Az előadottak alapján a Törvényhatósági Bizottság az 1,300.000 pengő költségösszeget megszavazta s a munkálatok mielőbb való végrehajtását elrendelte.

A tej értékesítéséről szóló rendeletek végrehajtása. A tej értékesítéséről szóló 6860/1935. M. E. sz. kormányrendelet (az alábbiakban R.) és az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 82.000/1935. sz. földművelésügyi miniszteri rendelet (az alábbiakban V. R.), valamint az ezeknek módosítása, illetve kiegészítése tárgyában kiadott

9360/1935. M. E. és 84.800/1935. F. M. sz. rendeletek alkalmazása tekintetében a polgármester 119.600/1935—VIII. szám alatt a következőket rendelte el:

Amíg a R. 11. §-a alapján kiadandó miniszteri rendelet esetleg másként nem intézkedik, továbbra is változatlanul fenntartandó az a régi rendelet, amely szerint a tejnek, tejszínnek és tejfelnek Budapestre való behozatalára a következő belépőhelyek szolgálnak:

Vasúti állomások:
Nyugati pályaudvar,
Keleti pályaudvar,
Rákosrendező pályaudvar,
Városliget-pályaudvar,
Kőbánya felső pályaudvar,
Józsefvárosi teherpályaudvar,
Ferencvárosi pályaudvar,
Kelenföldi pályaudvar,
Délivasúti pályaudvar,
Déli teherpályaudvar,
Császárfürdő-pályaudvar,
Nagyvásártelep állomás,
Soroksári-úti megálló.

Vámvonalak:
2. sz. Fehérvári-úti vám,
4. « Budaörsi-úti vám,
6. « Budakeszi-úti vám,
7. « Bécsi-úti vám,
8. « Szentendrei-úti vám,
10. « Váci-úti vám,
12. « Erzsébet királyné-úti vám,
15. « Kerepesi-úti vám,
17. sz. Jászberényi-úti vám,
18. « Gyömrői-úti vám,
19. « Üllői-úti vám,
21. « Soroksári-úti vám,
35. « Nagykovácsi-úti vám,
36. « Hidegkúti-úti vám,
39. « Maglódi-úti vám.

HÉV állomások:
I. ker., Gellért-téri állomás,
II. « Pálffy-téri állomás,
VII. « Keleti pályaudvar,
IX. « Közvágóhídi állomás.

Hajóállomások:
Ferenc József-téri hajóállomás,
Eötvös-téri hajóállomás,
Petőfi-téri hajóállomás,
Pálffy-téri hajóállomás,
Nagyvásártelepi hajóállomás.

Tejet, tejszínt és tejfelt a fent megjelölt vasúti és hajóállomásokon át, valamint a helyiérdekű villamosokon csak személypoggyászként, illetőleg gyors- vagy teherárúként szabad Budapestre behozni.

A V. R. 14. §-a szerint 1935. évi október hó 15-től kezdődően a vasúti, hajózási és más közforgalmú fuvarozási vállalatok személyszállításra szolgáló kocsijain, járóművein, illetőleg hajórészein Budapestre személyenkint 2 liternél több tejet, tejszínt vagy tejfelt kézipoggyászként szállítani nem szabad. *Ezt a mennyiséget is csak tejbehozatali igazolvánnyal szabad behozni.*

Lófogatú, géperejű és kézikocsin, valamint gyalog csak a fent megjelölt vámvonalakon át és szintén *csak tejbehozatali igazolvánnyal* szabad tejet, tejszínt vagy tejfelt Budapestre behozni.

A tejbehozatali, barnaszínű arcképes igazolványt a főváros vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézete állítja ki. A tejbehozatali igazolvány csakis a folyó hónapra szóló betétlappal együtt érvényes és naponkint csak egyszeri behozatalra jogosít, aminek megtörténtét a fogyasztási adókirendeltség a betétlapon a behozatal napjának kilyukasztásával jelezni köteles.

A tejvállalatok tej-, tejszín- és tejfelszállítmányaikat az általuk kiállított és cégbélyegzőjükkel ellátott világoskék színű Szállítási Igazolvánnyal és az aznapról szóló külön kísérőbárcával hozhatják be a vámvonalakon át. A tényleg beszállított

mennyiség a kísérőbárcán feltüntetett mennyiségnél több nem lehet. A fogyasztási adókirendeltségek a kísérőbárcákat a szállítmányok belépesekor bevonni, azokat megőrizni és minden hónap 1-én, 10-én és 20-án a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetnek beszolgáltatni kötelesek.

A meg nem felelő módon, úgyszintén tejbehozatali, illetve szállítási igazolvány nélkül Budapestre szállított tejet, tejszínt vagy tejfelt azok tartályaival együtt a R. 21. §-a értelmében el kell kobozni.

A R. 15. §-a szerint tejjel és az összes tejtermékekkel házalni tilos. Házalás alatt a közterületen járva-kelve, vagy a hatóság által e célra ki nem jelölt helyen helyetfoglalva, vagy pedig házról-házra járva eladásra kínálást vagy árusítást kell érteni.

Azok ellen, akik a fenti tilalmat megszegik, a R. 20. §-ának 7. pontja alapján az eljárást a IV. kerületi elöljáró útján meg kell indítani, egyben pedig a házalva árusított tejet vagy tejterméket mindig le kell foglalni és el kell kobozni. A lefoglalt tej vagy tejtermékkel való elbánás tekintetében a 112.170/1922—VIII. tan. számú határozatban foglaltak az irányadók.

A V. R. 2. §-ának (4) bekezdése szerint tejipari vállalatra új iparengedélyt csakis a földművelésügyi miniszter előzetes hozzájárulásával lehet adni. Csak a földművelésügyi miniszter előzetes hozzájárulásával lehet kiadni oly iparengedélyt is, amely valamely meglevő vállalatnak városi tejellátó üzemmé átalakulásához szükséges.

A fentemlített iparok engedélyezésére vonatkozó kérelmek a földművelésügyi miniszterhez való felterjesztés céljából minden esetben a polgármesterhez terjesztendők. A tejipari engedélyek megadásáról, illetve bevonásáról a kerületi elöljárók a tejtermékek m. kir. ellenőrző állomását (IX., Bakács-utca 8. sz.) továbbra is értesíteni tartoznak.

A V. R. 15. §-a szerint a tej, tejszín, tejfel, yoghurt és különleges tejkészítmények árusításához a forgalom nagyságára való tekintet nélkül Budapesten bárhol, tehát a vásárcsarnokokban és a piacokon is iparengedély kell, amelynek kiadása iránt a főváros egész területére nézve egységesen a polgármester intézkedik.

A V. R. 15. §-ának (3) bekezdése szerint tejkereskedőnek, tejárusítónak (viszontelárusító) az ugyanazon helyen (üzlethelyiségben, árusítási helyen) forgalomba hozott tejet csak egy termelőtől vagy vállalattól szabad árusítás céljából beszereznie.

A 84.072/1935. F. M. sz. rendelet szerint a tej árusítására vonatkozó rendelkezések szempontjából a lefölözött tejet tejterméknek kell minősíteni, tehát a lefölözött tejre a fentebb említett beszerzési korlátozás nem vonatkozik.

Lefölözött tej gyanánt csak *egészen lefölözött* tejet szabad forgalomba hozni, minthogy a részben lefölözött tej árusítása a R. 16. §-a értelmében tilos.

A V. R. 15. §-a (3) bekezdésének a 84.800/1935. F. M. sz. rendelettel módosított rendelkezése szerint tejkereskedő vagy tejárusító más szállítótól származó tej árusítására csakis a polgármester előzetes engedélyével térhet át.

A 9360/1935. M. E. sz. kormányrendelet 1. §-ának (4) bekezdése szerint az esetben, ha a polgármester az említett kérelem tárgyában annak előterjesztésétől számított 15 nap alatt érdemleges határozatáról nem értesíti a tejkereskedőt vagy tejárusítót, úgy ez a polgármesterhez való előzetes bejelentés mellett ideiglenesen áttérhet a más szállítótól származó tej árusítására.

A V. R. 16. §-a szerint Budapesten csakis azokon a zárt vagy nyilt vásárterületeken (vásárcsarnok, piac) szabad tejet, tejszínt és tejfelt árusítani, amelyeket a polgármester erre a célra alkalmasnak minősít.

Ennek alapján elrendeltetett, hogy Budapesten tejet csakis a vásárcsarnokokban és zárt piacokon, valamint a következő élelmiszerpiacokon szabad árusítani, úgymint:

a III. kerületben a Kolosy-téri piacon,

a VI. kerületben a Ferdinánd-téri; a Hungária-körúti (Lehel-utca sarok), a Madarász-utcai és a Fáy-utcai piacokon,

a VIII. kerületben a Teleki-téri élelmiszerpiacon,

a IX. kerületben a Haller-utcai és a Gyáli-úti piacokon,

a X. kerületben a Martinovics-téri, az Orczy-téri és Kerepesi-úti (Hungária-körút sarkán) piacokon,

a XI. kerületben a Lenke-úti piacon,

a XIV. kerületben a Bosnyák-téri piacon.

A kerületi elöljárók és a vásárcsarnokok igazgatósága köteles a fent kijelölt piacokon és vásárcsarnokokban — ha ez még meg nem történt volna — a tejárusítók helyét megfelelően elkülöníteni. A tejárusításra kijelölt helyen (területen) tejen, tejtermékeken, tojáson, kenyéren, péksüteményen, szárított tésztán és mézen kívül más élelmiszert, anyagot vagy iparcikket árusítani tilos.

Oly piacterületeken, amelyeknek a tej- és tejtermékek forgalombahozatalának elkülönítése az egyéb cikkektől megvalósítható nem volt, a tej- és tejtermékek csakis az esetben hozhatók forgalomba, hogy ha azok árusítása hézagmentes fallal megfelelően körülzárt és fedett helyiségben (bódé, fülke) történik.

Tejet és tejtermékeket nem szabad a földön tartva árusítani, hanem azokat megfelelő áruasztalokon kell tartani. Az árusítóhelyek kellően tisztíthatók legyenek, amely célból azok alapterületének aszfalttal, betonnal, keramittal, kővel vagy más, könnyen tisztítható anyaggal kell burkolva lennie. A tejet és tejtermékeket a portól, a legyektől és más rovaroktól való fertőzés ellen a kimérés szünetelése alatt állandó letakarással kell védeni.

A rendelkezések meg nem tartása miatt a V. R. 16. §-a alapján megindított kihágások ügyében elsőfokon a főváros egész területén a IV. kerületi elöljáró jár el.

A V. R. 7. §-a értelmében a tehéntartók a székesfőváros területén levő teheneik számát 1935. évi október hó 31-éig bejelenteni voltak kötelesek, tekintet nélkül az előzetesen már megtörtént bejelentésre. A tehénlétszám bejelentésével és nyilvántartásával kapcsolatos teendőket a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet végzi.

A R. 6. §-a szerint Budapest területén az Építésügyi Szabályzat második kiadásához tartozó és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa által 1926-ban kiadott térkép szerint az I., II., III. építési övezethez tartozó részén, valamint az említett övezetekhez tartozó területekről körülvett részein 1935. évi december hó 31-ike után tehenet tartani nem szabad. A székesfőváros egyéb területén tehénállományt beállítani, a meglevő állományt kiegészíteni vagy az abban beállott csökkenést pótolni, úgyszintén tehenet eddigi helyéről Budapesten más helyre áttelepíteni csak a polgármester engedélyével szabad.

A R.-be, illetve a V. R.-be ütköző módon tartott tehenek eltávolítása iránt a főváros egész területére nézve egységesen a polgármester intézkedik.

Vásárcsarnokok. Az 1935. évben a vásárcsarnokokba és nyilt élelmiszerpiacokra együttesen 2,333.825 q élelmiszer érkezett.

A nagyvásártelepi forgalomra káros hatással volt az eredetileg 15%-ban megállapított, majd 10%, végül 5%-ra redukált tarifakedvezmény módosítás.

A Garay-téri vásárcsarnok kezelése alá tartozó iparcikkárusok 1935. évben a vásárcsarnokokhoz közelebb jutottak oly módon, hogy a Nefelejts-utcából teljesen elkerültek és a Garay-utcának csak a Bethlen-téri szakaszáig vannak elhelyezve, míg az azelőtti elhelyezésük a Rottenbiller-utcáig tartott. Kibővült ily módon a Cserhát-utcai szakasz is. Ezzel a rendezéssel a főváros sok panaszt orvosolt.

A vásárcsarnokok elnéptelenedésének kutatására külföldi vásárcsarnokok igazgatóságaihoz körleveleket intézett a főváros, amelyekre adott válaszokból kitűnik, hogy egyéb külföldi metropolisokban is bizonyos pangás mutatkozik e téren, amelynek főoka a gazdasági leromlás, az ezzel járó vásárlási képesség csökkenése.

A vásárcsarnokoknál lényegesebb változást hozott a csarnokokhoz tartozó kisajátított bérházak kezelésének a IX. ügyosztályhoz való átutalása.

Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok. Az 1935. év elején eddig a székesfőváros területén elszórtan árusított, úgynevezett *matyó kézimunkaféleségek* árusítása rendeztetett és pedig olyképen, hogy a székesfőváros területén a kérdéses kézimunkaféleségek kizárólag a VIII., Blaha Lujza-téren a Tinódi szobor körül, a népművészeti beccsel bíró kézmunkavásáron árusíthatók, a vásárigazgatóság által kiállított és fényképpel ellátott helyfoglalási engedélyek alapján. Az 1935. évben Budapesten rendezték a főiskolai világbajnokságot, ezért a *Budapesti Egyetemi Atletikai Club* sportpályájának növelése vált szükségessé. A székesfőváros, a sportügyek iránti megértéssel a kérdéses sportpálya növelésének céljaira 1935. évi április hó 25-én 116.625/1935—VIII. szám alatt kelt polgármesteri rendelettel átengedte a *lágymányosi* nyilt élelmiszerpiac területét és 52.000 pengő költséggel a piacot a szomszédos területre áthelyezték. A piac csatornázással, vízvezetékkel, közvilágítással, vásárfelügyelői irodával és illemhellyel van ellátva és ott 50 elárusító számára van hely.

Ezen a területen a Községi Élelmiszerárusító Üzem is egy modern elárusító épületet építtetett a piacterület Fehérvári-útra eső homlokzati részén.

Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár. *Fejlesztés és karbantartás.* A szarvasmarhaközvágóhíd és vásár fejlesztése körül az 1935. évben újabb munkálatok kivitelre nem kerültek. A karbantartási munkálatokra a szarvasmarhaközvágóhíd és vásár intézményénél 32.700 pengőt tett ki az engedélyezett költségvetési hitel összege, melynek keretén belül az általános kőműves-, ács-, lakatos-, bádogos- és tetőfedési javítási munkák kerültek elvégzésre.

Az új kondenzátor munkálatai, melyek 1934. évben kezdődtek, 1935-ben befejezést nyertek.

Felhajtás. Az 1935. év folyamán felhajtatott 19.170 darab nagymarha, ebből 5081 bika, 4010 ökör, 7993 tehén, 1995 növendék (1504 bika, 102 tinó és 389 üsző) és 91 bivaly.

Az állatok minőségük szerint a következőképpen osztályoztattak: I. rendű 186 darab, II. rendű 16.540 darab, silány 358 darab, növendék 1995 darab, bivaly 91 darab.

Országrészek szerint részletezve érkezett:

a dunabalparti megyékből	678	darab
a dunajobbparti megyékből	9.082	«
a Duna-Tisza közéről	5.530	«
a tiszajobbparti megyékből	438	«
a tiszabalparti megyékből	3.244	«
a Tisza-Maros közéről	198	«
összesen	**19.170**	darab.

Átlagsúly és átlagár. Az átlagsúlyok az 1934. évi átlagsúlyokkal szemben emelkedtek:

magyar tehénnél	17	kg-mal
bivalynál	25	«
növendéknél	17	«

csökkentek:

magyar bikánál	15	«
« ökörnél	8	«
tarka bikánál	2	«
« ökörnél	9	«
« tehénnél	4	«

Az átlagsúlyok és átlagárak alakulását egyébként a következő adatok mutatják:

Magyar vágómarha	Darab	Összsúly	Évi átlagsúly	Évi átlagár
Bika	130	82.095	636	31
Ökör	2.076	1,183.195	572	36
Tehén	600	254.045	429	36
Bivaly	91	49.560	545	19
Tarka vágómarha db				
Bika	4.951	3,717.600	761	45
Ökör	1.934	1,280.565	668	41
Tehén	7.393	4,052.695	555	39
Növendék	1.995	879.170	442	42

A vásárról elszállíttatott vasúton külföldre (Olaszországba) 229 darab, elhajtatott vidékre lábon 2039 darab, összesen 2268 darab.

A borjúvásárra felhajtatott szopósborjú 88.145 darab, rúgott borjú 13 darab, összesen 88.158 darab.

Országrészek szerint érkezett:

a dunajobbparti megyékből	21.487	darab
a dunabalparti megyékből	3.178	«
a Duna-Tisza közéről	56.106	«
a tiszabalparti megyékből	5.385	«
a tiszajobbparti megyékből	338	«
a Tisza-Maros közéről	1.651	«
összesen	**88.145**	darab és 13 rúgott borjú.

Ebből a mennyiségből elszállíttatott vidékre, tengelyen 144 darab.

Felhajtatott továbbá juh 4 darab, bárány 248 darab, összesen 252 darab aprómarha és pedig:

a dunajobbparti megyékből	4 darab
a Duna-Tisza közéről	248 «
összesen	**252** darab

Ebből a mennyiségből vidékre tengelyen elszállíttatott 25 darab juh.

Közvetlenül a rakodóról a közvágóhídra, a vágóhídi vesztegvásárra, valamint a főkapun át a vágóhídra érkezett:

	Nagymarha	Borjú	Aprómarha
rakodóról a vágóhídra	16.193	12.135	18.324
vesztegvásárra	20	15	—
főkapun át	9.787	29.968	13.899
összesen	**26.000**	**42.118**	**32.223**

A vásáron működő bizományosok száma 34 volt. A szarvasmarhaközvágóhídon levágatott:

nagymarha	42.629	darab
borjú	130.300	«
aprómarha	32.502	«

Az 1934. évivel szemben tehát: nagymarhánál 1041 darab, borjúnál 18.870 darab volt a csökkenés a fogyasztás és kivitel további apadása miatt, ellenben aprómarhánál 361 darab volt az emelkedés a kivitel miatt.

Hússzállítás:

Belföldre	2.422½	darab nagymarha
«	2.431	« borjú,
«	452½	« aprómarha,
Franciaországba (Párizs)	4.382	« juh (66.038 kg)

A szarvasmarhaközvágóhídi nagybani húsvásár forgalma a következő adatokat mutatja:

Nagymarha	32.374	darab
Növendék	57	«
Bivaly	90	«
Borjú	104.305	«
Birka	9.364	«
Bárány	4.982	«

Húsvizsgálat. A szarvasmarhaközvágóhidon az 1935. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi kimutatások nyujtanak tájékoztatást:

A levágott állatok fajtája és neme	Levágatott összesen	Ebből gümőkóros volt absz. számban	Ebből gümőkóros volt százalékban
a) Magyar fajta bika	127	12	9·45
« « ökör	4.906	1.095	22·32
« « tehén	1.007	121	12·02
Együtt	**6.040**	**1.228**	**20·33**
b) Nyugati fajta bika	6.288	784	12·47
« « ökör	9.330	1.757	18·83
« « tehén	20.869	5.476	26·24
Együtt	**36.487**	**8.017**	**21·97**
Bivaly	102	7	6·86
Összesen	**42.629**	**9.252**	**21·70**

A levágott állatok fajtája és neme	Levágatott összesen	Ebből gümőkóros volt absz. számban	Ebből gümőkóros volt százalékban
c) Borjú	130.300	97	0·07
d) Aprómarha:			
juh	26.096	—	—
bárány	6.265	—	—
kecske	14	—	—
gida	—	—	—
Összesen	**32.375**	—	—

A közfogyasztástól elvont állatok közül:

	Feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékbe utaltatott db	Ipari feldolgozásra került, illetve megsemmisittetett db	Kényszervágatott db	Elhullott db
Bika	18	—	19	—
Ökör	35	—	53	—
Tehén	91	4	86	—
Bivaly	—	1	91	—
Borjú	101	17	8	4
Juh	40	1	1	—

Megsemmisített állati testrészek a következőképen oszlottak meg:

tüdő	14.745	terhes méh	1.172
szív	103	tőgy	147
máj	7.489	bárzsing	3
lép	274	félfej	185
vese	2.462	nyelv	37
gyomor	121	szegyváz	94
bél	361		

A központi húsvizsgáló állomáson 1935. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi kimutatás nyujt tájékoztatást:

Behozatott		Az érkezett húsokból a vizsgálat során a feltétlen közfogyasztásból kizáratott, vagyis nyersen	előkészítve hatósági hússzékbe utaltatott	ipari feldolgozásra
456.033	kg marhahús	15.964	3.237	26.228
1.005	« bivalyhús	47	—	31
16.010	« növendékhús	729	40	1.637
5,316.925·5	« borjúhús	1.347·5	363	3.145·1
14.368	« juhhús	88	—	45
680	« kecskehús	80	—	10
220.016	« bárány, gödölye	85	—	101
960.948	« lehúzott sertés	33.673	138	4.321·5
2,009.656	« szalonnás sertés	5.221	1.369	2.851
408.158	« süldő	28.500	292	1.952
221.142	« malac	930·5	10	369·5
9,624.941·5	kg	**86.665·0** kg	**5.449** kg	**40.691·1** kg

Egyéb adatok. A jéggyár 1935-ben 6,320.050 kg jeget állított elő, ami az 1934. évi forgalommal szemben 403.062 kg apadást mutat.

A trágyatermelés 16.232 q volt, ami az 1934. évivel szemben 1693 q emelkedést mutat.

Az elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 2589 q-t tett ki.

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1935. év folyamán 204 mészárosmester, 8+4 bőr- és faggyúátvevő, 8+3 beles- és pacalosmester, továbbá 34 húsfuvarozó működött.

Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 206 mészárossegéd, 11 bőr- és faggyúmunkás és 28 bél- és pacaltisztító munkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 17 végleges és 3 ideiglenes állatorvos és 2 ideiglenes állatorvos-gyakornok, a közélelmezési szakszolgálatot 5 végleges, 1 ideiglenes tisztviselő (hivatalnok) és 3 havijegyzékes hivatalnok látta el.

Egyéb személyzet létszáma volt: 1 végleges, 9 ideiglenes tisztviselő (hivatalnok), 1 havijegyzékes hivatalnok, 2 gépész, 34 végleges altiszt, 17 ipari szakmunkás és 139 tisztogató- és egyéb munkás.

Az állatvásárok és közvágóhidak igazgatóságánál 3 végleges, 2 ideiglenes tisztviselő és 2 altiszt látta el a szolgálatot.

A tiszti személyzet létszámában a szarvasmarhaközvágóhíd, valamint a sertésközvágóhíd és vásár egyesített számadásvezetőségének és az igazgatósági pénztárnak személyzete is bentfoglaltatik.

Sertésközvágóhíd és vásár. A sertésközvágóhíd és sertésvásár fejlesztése céljából az 1935. évben a következő létesítmények és munkálatok nyertek befejezést:

A 117.001/1935—VIII. számú polgármesteri határozattal a rendes költségvetési hitelösszeg keretén belül 54.320 pengő összeg erejéig végeztettek karbantartási és javítási, valamint egyéb műszaki munkálatok és pedig:

vásárpénztári várószállások javítása,
húsvásár előtti magaspálya-hullámlemeztető mázolása,
bizományos irodák padlóburkolatának folytatólagos kicserélése,
nagyszúrócsarnok ablakkereteinek kicserélése és üvegezése,
nagyszúrócsarnok-ereszfedés és ereszcsatornák javítása,
kerékpárállás-hely létesítése,
vidéki sertések várószállásaihoz vezető hajtóút elkészítése,
állatorvosi iroda tatarozása,
nagyszúrócsarnok kövezetének részbeni javítása,
fedettvásárra villamosóra felállítása,
egy gázmérőóra beszerzése,
8 gyors-csigasor, kábelfektetésekhez különböző anyagok beszerzése és 20 darab szalonnakocsikerék beszerzése.

Az 1935. év szeptember havában megindult, németországi hasított sertésexporttal kapcsolatosan — fedett vasúti rakodó hiányában — a vasúti kocsikba berakandó áruknak, a hótól és esőtől való megóvása végett kettő darab, kerekeken mozgatható tetőszerkezetet kellett beszerezni.

Ebben az évben vette kezdetét az intézőségi épületben levő tőzsdeterem, hivatalos irodahelyiségek és lakások helyén a 118.540/1935—VIII. számú pm. határozattal építeni engedélyezett, 170 vagón áru befogadására alkalmas hűtő építése 710.000 pengő költségösszeg keretén belül.

A sertésvásár és sertésközvágóhíd forgalmára vonatkozó fontosabb adatok az 1935. évről a következők:

Felhajtatott	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
a nyiltvásárra	676.929	9.085	4.150
a zártvásárra	28.421	232	185
közvetlenül vágóhídra	37.854	232	490
Összesen	**743.204**	**9.549**	**4.825**

Havonkint részletezve:

Hónap	Felhajtatott								
	nyiltvásárra			zártvásárra			közvetlenül a vágóhídra		
	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac
	darab			darab			darab		
Január	60.558	881	40	1.096	—	—	3.471	—	86
Február	48.091	571	4	644	—	—	1.362	—	3
Március	49.255	1.222	10	1.679	—	—	2.409	—	10
Április	46.975	414	—	1.154	27	—	1.858	8	16
Május	54.951	455	—	1.851	—	—	1.606	—	20
Június	49.484	78	—	911	—	—	2.654	—	—
Július	43.179	10	—	2.056	—	—	5.983	4	13
Augusztus	37.780	99	—	2.704	57	185	4.127	5	13
Szeptember	48.717	48	—	3.509	20	—	5.186	—	28
Október	73.911	140	—	5.818	25	—	4.141	—	18
November	83.989	8	—	4.432	23	—	3.271	—	121
December	80.039	5.159	4.096	2.567	80	—	1.786	215	162
Összesen	**676.929**	**9.085**	**4.150**	**28.421**	**232**	**185**	**37.854**	**232**	**490**

A sertésvásárról elszállíttatott belföldre:

	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
Január	1.858	38	5
Február	1.074	—	—
Március	793	—	—
Április	728	—	—
Május	900	—	—
Június	1.534	—	—
Július	1.596	—	—
Augusztus	1.497	—	—
Szeptember	1.030	—	—
Október	671	—	—
November	336	—	—
December	541	53	2.499
Összesen	**12.558**	**91**	**2.504**

Külföldre elszállítás nem történt.

A sertésvásáron és közvágóhídon 1935. évben lemérlegelt állatok évi átlagsúlya volt: sertésnél 118 kg, süldőnél 43 kg, malacnál 8 kg darabonkint. Az évi átlagár kitett: sertésnél 71, süldőnél 63 és malacnál 56 fillért élősúly kilogrammonkint. A sertésvásáron 34 bizományos működött.

A sertésközvágóhídon levágatott :

	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
Január	60.553	1.011	196
Február	51.610	571	7
Március	54.231	1.222	20
Április	47.880	449	16
Május	59.029	455	20
Június	51.107	78	—
Július	48.771	14	13
Augusztus	44.523	161	198
Szeptember	51.170	68	28
Október	83.469	149	18
November	93.586	47	121
December	82.236	5.009	1.438
Összesen	**728.165**	**9.234**	**2.075**

Kényszervágatott 2594 sertés és 1 süldő.

A levágott összmennyiségből a székesfővárosi Községi Élelmiszerárusító Üzem 39.391 darab sertést szúratott, a multévi 36.605 darabbal szemben.

A sertésközvágóhídi és vásári sertések etetésére kiszolgáltatást nyert 335 q szemestengeri és 4669 q vegyes dara.

A sertésközvágóhídi jéggyár az 1935. év folyamán 3,706.600 kg jeget állított elő, a multévi 2,522.672 kg-mal szemben.

A sertésvásártéri és közvágóhídi trágyatermelés 3581 q-t tett ki, a multévi 2466 q-val szemben.

Az év folyamán elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 2493 q volt.

A sertésközvágóhídon működött 356 hentesmester, 12 szalonna- és zsírügynök, 26 belesmester és 34 húsfuvarozó.

Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 600 hentessegéd, 50 segédmunkás és 70 béltisztítómunkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 10 végleges, 2 ideiglenes hivatalnok-állatorvos és 3 ideiglenes állatorvos-gyakornok, a közélelmezési szakszolgálatot 3 végleges és 2 ideiglenes tisztviselő látta el, az egyéb személyzet létszáma pedig a következő volt : 1 végleges tisztviselő, 3 ideiglenes hivatalnok, 1 havijegyzékes hivatalnok, 2 gépész, 35 végleges altiszt. Az udvari és egyéb munkások száma 197 volt.

A hússzállításra vonatkozó adatok a következők :

Hónap	Elszállíttatott vasúton							
	külföldre					belföldre		
	félsertéshús	húskonzerv	szalonnás félsertés	szalonna	zsír	félsertéshús	szalonna	zsír
	métermázsa							
Január	—	—	—	612	14.265	116	—	—
Február	—	260	—	3.554	14.926	—	—	—
Március	—	262	—	3.658	21.228	—	186	—
Április	—	261	—	3.351	8.834	—	25	—
Május	—	180	—	3.473	11.370	—	135	19
Június	—	371	—	3.009	7.465	—	130	3
Július	—	180	—	2.421	16.374	—	40	—
Augusztus	59	209	200	4.395	8.087	—	30	—
Szeptember	937	112	4.117	4.368	4.719	—	—	—
Október	2.003	346	17.840	6.392	9.988	212	27	40
November	2.543	473	33.832	5.327	9.703	—	—	—
December	1.213	556	26.496	5.189	7.380	—	31	—
Összesen	**6.755**	**3.210**	**82.485**	**45.749**	**134.339**	**328**	**604**	**62**

E mennyiségből a külföldre történt hússzállítás országok szerint így alakult:

	Félsertéshús	Húskonzerv	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
			métermázsa		
Cseh-Szlovákia	—	—	—	31.590	12.711
Anglia	—	3.210	—	—	45.249
Németország	6.277	—	82.235	13.900	75.986
Ausztria	478	—	—	—	—
Olaszország	—	—	—	259	343
Belgium	—	—	250	—	—
Hollandia	—	—	—	—	50
Összesen	**6.755**	**3.210**	**82.485**	**45.749**	**134.339**

Elszállíttatott tengelyen vidékre:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
		métermázsa		
Január	159	533	180	1
Február	139	375	169	20
Március	125	136	110	—
Április	96	272	70	2
Május	120	313	43	8
Június	146	292	75	11
Július	141	217	60	3
Augusztus	165	246	120	26
Szeptember	120	245	65	13
Október	118	271	73	24
November	168	310	65	19
December	241	420	110	20
Összesen	**1.738**	**3.630**	**1.140**	**147**

A sertésközvágóhídi húsvásár forgalma 1935-ben kitett:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Sózott szalonna	Zsír (hordóáru)
	darab		métermázsa	
Január	62.042	16.679	3.515	12.895
Február	43.582	17.669	5.670	16.222
Március	48.673	23.093	4.410	10.011
Április	37.480	21.204	4.085	6.150
Május	47.112	27.770	4.185	9.499
Június	40.933	18.907	4.070	7.650
Július	39.098	23.342	4.780	13.335
Augusztus	32.513	27.403	5.310	6.545
Szeptember	41.508	35.290	4.905	5.085
Október	45.569	62.772	6.980	6.010
November	41.913	67.721	4.905	5.458
December	41.579	60.131	5.260	4.795
Összesen	**522.002**	**401.981**	**58.075**	**103.655**

A sertésközvágóhídi hűtőben az 1935. év folyamán elhelyezést nyert 138.789 darab félsertéshús, 224.896 darab szalonnás félsertéshús, 230.850 darab oldalszalonna, 278.916 láda és 6296 hordó zsír.

A sertésközvágóhídi nagybani húsvásáron a hentesiparosok által értékesített hús és melléktermékek 1935. évi átlagára kg-kint fillérben kifejezve a következőképen alakult :

Félsertés, szalonnás I. rendű	111
« « II. «	104
Félsertéshús I. «	101
« II. «	94
Szalámihús, csontozni való nehéz sertéshús	87
Sózott szalonna 3 darabos	128
« « 4 «	127
Kenyérszalonna	97
Szalonna, olvasztani való	119
Háj	133
Zsír, hordóáru	149
Sertésbelsőrész	65
Töpörtyű, I. rendű	122
« préselt	20
Sertésbél, gyomorral darabonkint	64
Sertésvér, literenkint	7

A sertésvágóhídon az 1935. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi kimutatások nyujtanak tájékoztatást.

Levágatott és megvizsgáltatott : 730.759 sertés, 9235 süldő, 2075 malac, összesen : 742.069 darab.

A levágottak közül : gümőkóros volt : 14.522 darab, 1·99%, borsókás volt 104 darab, 0·014%.

A feltétlen közfogyasztástól elvonatott összesen		Ezekből feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékbe utaltatott	ipari feldolgozásra utaltatott, illetve megsemmisítetett	A kifogásolás leggyakoribb oka	Esetek száma
Sertés	3.384	2.719	665	gümőkór	1.228
Süldő	104	62	42	s. pestis	1.134
Malac	3	1	2	sárgaság	387
Sertés húsa	201	74	127	s. orbánc	100
Sertés szalonnája	—	59	—	borsókakór	104

Megsemmisített sertésszervek és egyéb húsrészek száma a következőképen alakult :

tüdő	65.523 darab	gyomor	289 darab
szív	1.730 «	bél	8.249 «
máj	22.710 «	csecsmirigy	11 «
lép	1.576 «	terhes méh	9.225 «
vese	5.372 «	vegyes hús, szalonna és bőrke	4.513 kg

A hatósági húspároló és hússzék forgalma 1935. évben:

	Párolás	Olvasztás	Nyershús és szalonna
		darab	
Január	207	207	19
Február	157	128	25
Március	236	227	21
Április	141	135	17
Május	159	150	35
Június	181	170	32
Július	221	224	25
Augusztus	174	172	30
Szeptember	202	193	41
Október	226	236	56
November	283	266	50
December	254	246	45
Összesen	**2.441**	**2.354**	**396**
	85.655 kg súlyban	137.226 kg súlyban	37.058 kg súlyban

Lóvásár. A heti és országos lóvásári forgalom 1935. évben a következő volt:

Felhajtatott: Csikó 152, hintós 172, nehéz igás 3912, könnyű igás 5886.

Eladatott: Csikó 32, hintós 16, nehéz igás 772, könnyű igás 1308.

Felhajtatott: Szamár 38, öszvér 23, alárendelt 12.042, vágó 4705.

Eladatott: Szamár 15, öszvér 12, alárendelt 6534, vágó 4705.

Összesen felhajtatott: 26.940 darab ló, ezek közül gazdát cserélt 13.394 darab, tehát 49·71%.

A lovak átlagára a következő volt: csikó 1 éves kórig 54 pengő, hintós 327 pengő, nehéz igás 339 pengő, könnyű igás 229 pengő, alárendelt 88 pengő, vágó 54 pengő, szamár 46 pengő, öszvér 73 pengő.

A lóvásáron keresztül elszállítottak főkép, katonai célokra:

Németországba körülbelül	200	darab lovat,
Törökországba «	80	« «
Angliába «	18	« «
Perzsiába «	15	« «
Összesen	**313**	darab lovat.

Községi Élelmiszerárusító Üzem. Az üzemet a főváros azért létesítette, hogy az élelmiszerkereskedelemre árszabályozó és lehetőleg ármérséklő hatást gyakorolhasson. Ezen gyakorlati eredmény megvalósítása céljából az üzem belügyminiszteri jóváhagyás alapján működését 1911. évi december hó 2-án megkezdte és hivatásához képest a legfontosabb élelmiszereket, mint marha, borjú-, sertés-, juh- és vadhúst, továbbá elsőrendű kolbászáru készítményeit 14 üzlete útján forgalomba hozta. Rövid időn belül az üzem üzletkörét még tojás, baromfi, tejtermék és különféle terményáru forgalomba hozatalával bővítette és forgalma az első összevont 1911/12. üzleti évben 14.662 q áru volt.

A forgalomnak évről-évre való állandó emelkedése az üzem fokozatos fejlődését vonta maga után. Ez a fejlődés egyrészt a világgazdasági válság hatása alatt, másrészt az egyes fővárosi üzemek megszüntetése, beolvasztása és üzletkörének korlátozása tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelet értelmében az utóbbi években csökkenő irányzatot mutatott. Az elmult év folyamán ez a csökkenés nemcsak hogy megállt, hanem már mérsékelt összegű forgalomemelkedés jelentkezett.

A belügyminiszteri rendelet, mely szerint a fővárosi közkórházak és közintézmények részére a romlandó élelmiszereket továbbra is az üzem szállítja, míg a nem romlandó élelmiszerek nyilvános versenytárgyalás útján szerzendők be, az elmult év folyamán is érvényben volt. Az október hóban kiírt pályázaton az üzem is részt vett és mint a legkedvezőbb ajánlattevő, a 119.647/VIII. sz. polgármesteri határozat alapján a cikkek legnagyobb részének szállítására megbízást nyert.

A fogyasztóközönség részére az elmult évben is 52 üzletben végezte az üzem az árusítást.

Az elmult év folyamán tér- és piacrendezés miatt az üzem a Fehérvári- és Budakeszi-úton lebontott elárusító épületei helyébe ugyanott újakat emelt, míg a Szénaés Fővám-téren lebontott elárusító-épületekből az árusítást bérházakba helyezte át.

A beruházások a súlyos gazdasági viszonyok miatt csak a legszükségesebb mértékre voltak korlátozva, úgyhogy nagyobb beruházás az elmult év folyamán nem is volt.

Az üzem 1935. évi forgalma 199.018 q áru volt, 12,864.259 pengő értékben.

Az áruforgalom értékében az utóbbi évek fokozatos csökkenésével szemben az 1935. évben némi emelkedés mutatkozik. Ezt az emelkedést részint a mennyiségi forgalom kedvezőbb alakulása, részint az árak emelkedése magyarázza.

Az összehasonlító áru- és értékforgalmi kimutatás adatai szerint az

1934. évi 197.951 q..... 12,649.346 P forgalommal
szemben az 1935. évi forgalom 199.018 « ..... 12,864.259 Pt mutat.
Az 1935. évi emelkedés tehát **1.067** q..... **214.913** P.

ami az áruforgalomban 0·5%-os, értékben pedig 1·7%-os emelkedést jelent.

Örvendetes jelenség, hogy az üzem forgalmának nagyobbik részét képviselő elárusító-üzletek forgalmában az évek óta tartó csökkenés megállott, mert míg az elárusító-üzletek forgalma az 1934. évben az 1933. évvel szemben mennyiségben 4·9% és értékben 11·5%-os csökkenést mutatott, addig az 1935. évi üzleti forgalom az 1934. évvel szemben mennyiségben már 14·7%-kal emelkedett, értékben pedig a csökkenés csak 4·1% volt.

A kórházak és inségakciók forgalmának emelkedése az ezen intézmények részére nyilvános versenytárgyalás útján biztosított tej és tejtermékek, valamint a termény, füszer- és gyarmatárukban felmerült nagyobb szükséglet természetszerű következménye.

Az export és egyéb címen kimutatott forgalom csökkenése abban leli magyarázatát, hogy az üzem az 1934. évben nemcsak az elárusító üzletek és fővárosi intézmények zsírszükségletét elégítette ki, hanem a helybeli piacon nagybani eladásokat is eszközölt, viszont az 1935. évben ezen helybeli nagyobb eladások a budapesti zsírpiacon felhalmozott nagyarányú készletek miatt elmaradtak.

A fenti fogyasztócsoportok forgalma az 1934. és 1935. évben a következőképen alakult :

Üzletek :

1934. év	56.423 q		6,909.368 P	
1935. év	57.729 «		6,629.346 «	
Emelkedés	**1.306** q	**(2·3%)**	Csökkenés	**280.022** P **(4·1%)**

Kórházak és jóléti intézmények :

1934. év	46.198 q		2,519.448 P	
1935. év	50.128 «		2,754.245 «	
Emelkedés	**3.930** q	**(8·5%)**	Emelkedés	**234.797** P **(9·3%)**

Inségakciók :

1934. év	77.200 q		1,754.217 P	
1935. év	75.454 «		2,074.950 «	
Csökkenés	**1.746** q	**(2·3%)**	Emelkedés	**320.733** P **(18·3%)**

Export és egyéb :

1934. év	18.130 q		1,466.313 P	
1935. év	15.707 «		1,405.718 «	
Csökkenés	**2.423** q	**(13·4%)**	Csökkenés	**60.595** P **(4·1%)**

Az egyes árucsoportok forgalmi adatainak részletes ismertetése a következő :

Kolbász, hús- és hentesáru :

1934. év	55.698 q		8,044.223 P	
1935. év	54.999 «		7,796.661 «	
Csökkenés	**699** q	**(1·3%)**	Csökkenés	**247.562** P **(3·1%)**

A csökkenés okát abban látjuk, hogy a vásárlóközönség változatlan kereseti lehetőségei mellett az év második felében fellépő áremelkedésekre azzal reagált, hogy egyrészt szükségleteit mérsékelte, másrészt az olcsóbb cikkeket vásárolta. A csökkenéshez hozzájárult még az is, hogy bár a németországi zsírexport keretében az üzem az 1934. évi 4950 q fehéráru exporttal szemben 1935. évben 5600 q-t exportált, mégis a zsíradékforgalom jóval alatta maradt az előző évinek azért, mert míg 1934. évben a helybeli piacon mintegy 1250 q márkázott exportképes zsírt sikerült elhelyezni, addig az 1935. évben a készletek felhalmozódása miatt ilyen irányú szükséglet nem merült fel.

Az élő állatpiac az év első felében néhány filléres áringazdozástól eltekintve állandónak volt mondható. Az év második felében a takarmányhiány főleg a sertéspiacon már júliusban éreztette hatását, amennyiben a júniusi 69 filléres átlagár juliusban 77 fillérre emelkedett, majd az őszi hónapokban 90 fillér és 1 pengő között mozgott.

Vad és szárnyasvad :

1934. év	1.261 q		108.791 P	
1935. év	629 «		59.641 «	
Csökkenés	**632** q	**(50·0%)**	Csökkenés	**49.150** P **(45·2%)**

A vadforgalom csökkenése ezen üzletág fokozatos visszafejlesztésének következtében állott elő. Már 1934. év folyamán a kockázat elkerülése érdekében az exporttevékenységet a minimumra csökkentette az Üzem, az 1935. évben pedig teljesen beszüntette és csupán üzletei ellátására szorítkozott.

Tojás:

1934. év	3.981 q			483.805 P
1935. év	3.823 «			595.552 «
	Csökkenés **158** q **(4·0%)**		Emelkedés	**111.747** P **(23·1%)**

A mennyiségi forgalom csökkenésével szemben az értékforgalom nagyarányú emelkedése az 1934. évvel szemben mutatkozó áremelkedésnek tudható be. Míg 1934. évben a téli tojásszükséglet fedezésére beszerzett tojás kiselejtezés után darabonkint 4·62 fillér volt, addig az 1935. évi 7·10 fillérbe került. Az 1049 láda hűtőbe elraktározott mennyiségből az év végén 170 láda készlet maradt, ami január folyamán értékesítésre is került.

Baromfi:

1934. év	1.552 q			223.390 P
1935. év	1.121 «			186.611 «
	Csökkenés **431** q **(2·8%)**		Csökkenés	**36·779** P **(16·5%)**

A fenti forgalom következőképen oszlott meg: csirke és tyuk 50%, kacsa és liba 44%, pulyka 6%. A csirke piaci ára a tavaszi hónapokat kivéve, amikor az idei csirke piacra kerülésével annak ára mint idénycikk rendszeresen emelkedik, általánosságban az év folyamán 2—2·50 pengő körül mozgott. A forgalom csökkenése főleg az elmult évvel szemben mutatkozó nagyobb áremelkedésben, — ami mintegy 18%, — találja magyarázatát.

Tej és tejtermék:

1934. év	48.857 q			1,569.204 P
1935. év	49.671 «			1,569.053 «
	Emelkedés **814** q **(1·7%)**		Csökkenés	**151** P

A fenti forgalomból a tejtermék 1934. évben 5709 q, 1935. évben 3325 q volt, tehát a tejforgalom 3198 q-ás emelkedésével szemben a tejtermékforgalom 2384 q csökkenést tüntet fel. Ez a csökkenés a kormány azon céltudatos politikájának következménye, amely lehetővé tette — még áldozatok árán is — a vajkivitel előmozdítását. Egyrészt a fokozott export, másrészt az év második felében a fogyasztási tejár leszállításának ellenében az ipari tej termelői árának emelése a tejtermékek általános drágulását idézte elő, ami viszont természetszerűleg a fogyasztásra hatott csökkentőleg.

Termény, fűszer- és gyarmatáru:

1934. év	27.814 q			1,408.603 P
1935. év	29.491 «			1,640.161 «
	Emelkedés **1.677** q **(6·4%)**		Emelkedés	**231.558** P **(16·4%)**

A 79.484/1933. V. sz. belügyminiszteri rendelet a székesfővárosi kórházak és népjóléti intézmények élelmiszerszükségletének biztosítása tárgyában úgy intézkedett, hogy a nem romlandó cikkek, termény, fűszer- és gyarmatáru beszerzése nyilvános versenytárgyalás útján eszközöltessék. Az október hóban kiírt pályázaton az üzem is részt vett és mint a legkedvezőbb ajánlattevő a 119.647/VII. sz. polgármesteri határozat alapján a cikkek legnagyobb részének szállítására megbízást nyert.

A terményáruk forgalmának emelkedése, mint már említettük, az intézmények nagyobb arányú szükséglete és az árak emelkedésének folyománya.

Zöldség és gyümölcs:

1934. év	52.110 q		614.827 P
1935. év	52.658 «		783.512 «
Emelkedés	548 q (1%)	Emelkedés	168.685 P (27·5%)

Nagyobbarányú értékemelkedés az időjárás folytán a terméseredmények kedvezőtlen alakulásának következménye. A mennyiségforgalom emelkedése azzal magyarázható, hogy a burgonyát az üzem a magánkereskedelmi áraknál mintegy 10—30%-kal olcsóbban árusította s így a közönség szükségletét nagyobb mértékben fedezte az üzemnél.

A melléktermékek forgalma mennyiségben 0·8%-kal csökkent, értékben 18·6%-kal emelkedett, ugyancsak az élő állat-árak emelkedése miatt.

1935. évben 51 nyilt elárusító üzletet tartott fenn az üzem. Piac- és térrendezés miatt több elárusító épületet lebontani volt kénytelen és az árusítást egyrészt újonnan emelt elárusító épületbe, másrészt bérházakban bérelt helyiségbe helyezte át. Így lebontásra került az elmult év folyamán a Döbrentei-téri, Krisztina-téri és Szénatéri elárusító épület, ahol az árusítás bérházak, a Fehérvári-úti és Budagyöngyei üzlet pedig az ugyonott létesített új piacokon emelt saját elárusító épületekbe helyeztetett át.

Az elmult évben is részt vett az üzem az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásáron, valamint az ősz folyamán a »Magyar Egészség Hete« keretében rendezett egészségügyi kiállításon.

A tisztviselők és havidíjasok létszámában nem történt változás.

A munkáslétszámba tartozó alkalmazottak közül többet magas korukra való tekintettel öregségi elbánás alá vont az Üzem és tekintve, hogy hosszabb szolgálati idővel rendelkeztek, részükre öregségi járulékot kiegészítő rendszeres havi segélyt folyósított.

Községi Kenyérgyár. A gyár az 1907. évi november hó 13-án 1814. sz. alatt kelt közgyűlési határozat értelmében külön igazgatás alatt szervezett közintézmény. A Községi Kenyérgyár fennállása óta, de különösen a háborúban és a háborút követő súlyos években igen nagy szolgálatot tett a főváros fogyasztó közönségének, amikor a hatósági kenyérellátásnál a hatóságnak és a főváros lakosságának egyaránt a legnagyobb és legbiztosabb támasza volt. A gyár 226 munkást foglalkoztat.

A székesfőváros befektetett tőkéje 741.408 pengő. A központi ügykezelést 21 tisztviselő intézi.

A kenyérgyár orvosi, vegyészi, gépészmérnöki és üzemellenőri teendőit a főváros által kirendelt közigazgatási alkalmazottak teljesítik.

Mint bejegyzett cég külön pénztári kezeléssel vagyonilag elkülönített üzem s pénzkészletei fővárosi pénzintézetben folyószámlán kezeltetnek.

Az elárusítást a kenyérgyár részben saját üzleti helyein, nevezetesen az összes vásárcsarnokokban, részben a községi élelmiszerüzem és lóhúsüzem áruhelyein, valamint idegen elárusítók (tejszövetkezetek fiókjai, fűszerkereskedők stb.) útján 200 helyen mindenkor a gyár által megállapított és kifüggesztett árjegyzékben közzétett árakon teljesíti.

A kenyérgyár az 1935. évben 1,180.653 pengő értékű lisztet használt fel, melyből 1,723.448 pengő értékű kenyeret, továbbá 547.339 pengő értékű különféle tésztaárut gyártott és hozott forgalomba.

Az eredménykimutatás szerint az 1935. üzletév az üzemi épületek, gépberendezések, valamint az egyéb berendezések és felszerelések értékből az avulásnak megfelelően eszközölt 39.715·97 pengő leírása után 39.328·15 pengő üzleti veszteséggel zárult.

Az 1935. üzletévben az 1934. évivel szemben 110.025·70 pengővel kedvezőtlenebb eredményt ért el; ennek oka főleg a bevételek visszaesése és a kiadások emelkedése. Mert míg a kenyérárak az 1934. évi július hó 2-i ármegállapítás szerint maradtak érvényben az 1935. évben is, ugyanakkor a lisztárak átlag 17%-kal, a burgonyaárak pedig 31%-kal emelkedtek. Az évi kenyérforgalom ugyan 2·9%-kal emelkedett, a tésztagyári üzem forgalma azonban 17·6%-kal csökkent, ami az utóbbi révén szintén jelentős mértékben járult hozzá a bevételek apadásához. Kiadásait növelte az öregségi és rokkantsági ellátásból eredő kötelezettségeinek nagyobbmérvű emelkedése, valamint egyéb felmerült tételek összesen mintegy 18.000 pengő értékben.

A kenyér- és tésztaárak tehát a nagymértékben megdrágult nyersanyagárak mellett is az 1935. év folyamán — a rozskenyér kivételével — nem változtak, habár az áremelés a kenyérárunál megokolt lett volna.

A kenyérárak az 1935. év folyamán kg-kint a következőleg alakultak:

	Barna	Községi	Félbarna	Fehér	Rozs
1935. január 1-től szeptember 30-ig	20 f	26 f	30 f	40 f	22 f
1935. október 1-től december 31-ig	20 «	26 «	30 «	40 «	26 «

A tésztaárak egész éven át változatlanok voltak:

	Tarhonya, metélt és kocka	Levestészta	Csőtészta
	ára kilogrammonkint f i l l é r		
Kicsinybeni árusításban	100	112	112	120
Nagybani árusításban	74	88	88	92

A kenyérgyár az 1935. évben 5,925.227 kg kenyeret és 222.234 kg aprósüteményt, összesen tehát 6,147.461 kg pékárut 1,723.447·90 pengő értékben, továbbá 632.200 kg különféle tésztaárut 547.339·18 pengő értékben gyártott és hozott forgalomba.

A kenyérforgalom

ehhez képest az 1935. évben ..... 172.235 kg-mal több,
a sütemény ..... 3.094 kg-mal több,
úgyhogy a gyártás ..... **175.329** kg-mal

több volt. A tésztaforgalom 124.941 kg-mal csökkent. A tésztaforgalom csökkenése folytatólagosan az egész évre kiterjedt.

Községi lóhúsüzem. Az évek óta tartó gazdasági válságnak a községi lóhúsüzem forgalmára gyakorolt sorvasztó hatása az elmult év első felében még erősen érezhető volt. Az 1935. év első felének forgalma az előző évben emberi fogyasztásra forgalomba hozott árumennyiséghez képest még 18·85% visszaesést mutatott. Július hónapban azonban örvendetes fordulat állott be, mert ennek a hónapnak forgalma már teljesen elérte az 1934. év forgalmát, mely az év végéig állandóan emelkedve, minden hónapban meghaladta az előző év hasonló időszakának forgalmát, úgyhogy az év végén a kiesés az 1934. évvel szemben már csak 5·72% volt.

Javult a helyzet a munkáslétszám tekintetében is, mert amíg az üzem az 1934. végén még 189 egyént számlált, addig részint az időközben életbeléptetett öregségi és rokkantsági szabályrendelet alapján öreg és rokkant munkások végelbánás alá vonása, részint pedig önkéntes kilépés és elhalálozás folytán a munkáslétszám 1935. év végéig 170-re apadt.

Ugyancsak előnyösebb volt az elmult évben az üzem helyzete a vágóbeszerzés tekintetében is, amennyiben a beszerzési ár kg-kint évi átlagban több mint 2 fillérrel volt olcsóbb az 1934. évi átlagárnál.

Ezeket az előnyöket azonban nagyrészt ellensúlyozta az üzemi melléktermékeknek és pedig elsősorban a bőr árának hanyatlása, továbbá az összes takarmányféle (tengeri, széna, szalma), valamint a fűszerek és egyéb kolbászgyártási anyagok mult évi drágulása.

Ezek, valamint az, hogy az emberi fogyasztásra szánt húst és húskészítményeket az előző évi áraknál átlag mintegy 4%-kal olcsóbban hozta az üzem forgalomba, eredményezték azt, hogy az 1935. év számadásai ismét hiánnyal zárultak.

Minthogy a dologi kiadásoknál minden vonatkozásban elment az üzem a takarékosság legszélsőbb határáig, a hiány csak úgy lett volna kiküszöbölhető, ha vagy a munkáslétszámot a megcsappant forgalom arányának megfelelően leszállította volna vagy a hús és húskészítmények árát felemelte volna. Az előbbi eljárás azonban a törvényhatóságnak a munkáskérdésben elfoglalt szociális álláspontja, az utóbbi pedig az amúgy is súlyos gazdasági viszonyok folytán és épen az üzem olcsó népélelmezési rendeltetése miatt nem volt keresztül vihető.

Az üzem gazdaságos működésének biztosítása céljából teendő intézkedések kidolgozása folyamatban van.

Lóbeszerzés. Az üzem erősen megcsappant forgalmának kielégítéséhez szükséges vágólómennyiség beszerzése az elmult évben számbelileg általában különösebb nehézségekbe nem ütközött. A rossz takarmánytermés miatt azonban a megfelelő minőség sokszor csak nagy nehézségek árán volt biztosítható. Beszerzett az üzem 1935. évben 7953 lovat 3,113.670 kg élősúlyban, az 1934. évi 8482 ló és 3,309.050 kg élősúllyal szemben. A csökkenés 529 állat, illetve 195.380 kg, ami 6·23%, illetve az élősúlyban 5·90%-nak felel meg.

A beszerzési évi átlagár kg-kint 18·32 pengő volt az 1934. évi 20·62 pengővel szemben, ami élősúlykilogrammonkint 2·3 pengő, azaz 11·15%-nak felel meg.

Lóvágatás. Az elmult év folyamán az üzem levágott összesen 7921 lovat 3,096.200 kg élősúlyban, az 1934. évi 9484 ló és 3,299.720 kg súllyal szemben. A csökkenés a darabszámnál 563, az élősúlynál 202.920 kg, ami 6·64%, illetve 6·15%-nak felel meg.

Kitermelés. A levágott 8921 lóval a húsvizsgálat folyamán, mint emberi fogyasztásra alkalmatlan, elkoboztatott 88 ló 37.680 kg élősúlyban. Közfogyasztásra kitermeltetett tehát 7833 ló 3,059.120 kg élősúlyban. A kitermelt lovakból az élősúlyhoz viszonyítva %-ban kifejezve a következő termékeket nyerte az üzem:

	kg	1935-ben	1934-ben
Hús	1,358.870	44·42%	44·54%
Belsőrészek	115.983	3·79%	3·68%
Háj és egyéb zsiradék	11.050	0·36%	0·63%
Üzleti és ipari csont	359.011	11·73%	11·68%
Összesen	**1,844.914**	**60·30%**	**60·53%**

Közfogyasztás. A nyert termékekből közfogyasztásra nyers állapotban 856.849 kg árut, kolbászá és hurkává feldolgozva pedig 655.172 kg-ot, összesen tehát 1,512.021 kg árut hozott az üzem forgalomba, az 1934. évi 981.960 kg, illetve 634.418 kg, összesen 1,616.378 kg-mal szemben. A csökkenés tehát 104.357 kg volt, ami 6·45%-nak felel meg.

Lóhúsár. A nyershús kg-ját 1935. évben egész évi átlagban 62·20 pengőért, a kolbászféléket pedig átlag 72·43 fillérért értékesítette az üzem, míg 1934. évben a hús átlagos értékesítési ára 64·60 fillér, a kolbászféléké pedig 76·79 fillér volt. Ez a húsnál 3·71%-ot, a kolbászféléknél pedig 5·68%-ot tesz.

Melléktermékek és azok értékesítése. Az emberi fogyasztás céljára eladott termékeken kívül a mult évben még a következő melléktermékeket termelte ki az üzem, illetve értékesítette:

	1935-ben átlagár, pengő	1934-ben
1456 kg. lószőr	4·07	2·53
3.227 q ipari csont és pata	4·67	4·36
2.485 q vér és vastagbél	1·74	1·72
5.644 q trágya	—·41	—·43
7.982 darab lóbőr	14·71	16·88
7.755 darab vékonybél	4·33	5·29

A bőr és lóvékonybél áresése az elmult évben nemcsak hazai, hanem világpiaci jelenség is volt.

Vásárpénztár. A Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolása a törvényhatósági bizottság közgyűlésének határozata értelmében folyamatban van. Minthogy a felszámolás következtében a régi Vásárpénztár működését meg fogja szüntetni, a főváros közélelmezési érdekeinek szolgálatára új vásárpénztárt kell létesíteni. Azért a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1935. év április hó 12-én kelt 172. kgy. számú határozatával felhatalmazta a polgármestert arra, hogy a vásárpénztári intézménynek a székesfőváros marha- és sertésvásárterein való fenntartása tárgyában a Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. által erre a célra legalább 500.000 pengő alaptőkével alapítandó részvénytársasággal, a közgyűlési határozatban megállapított feltételek mellett, szerződést kössön. A m. kir. belügyminiszter a közgyűlési határozatot a 117.878/1935—V. számú leiratában jóváhagyta; ennek alapján a szerződés megkötése, valamint az azzal kapcsolatos intézkedések végrehajtása folyamatban van.

Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Részvénytársaság. Azok a sajnálatos külkereskedelmi viszonyok, amelyek szerint a sertésexport csak nagy nehézségek mellett, különösen szűkreszabott kontingentálás és esetről-esetre adott kiviteli engedélyek mellett történhetik, a lefolyt üzletévben is változatlanul fennállottak.

Az 1934. évi katasztrófálisan rossz tengeritermésünk következtében az állathizlaló gazdák és nagyobb hízlalótelepek import tengerinek és árpának magas áron való beszerzésére voltak kényszerülve, viszont a hízott sertés ára 1935. év folyamán lezuhant egészen 60 fillérig, vagyis a békebeli sertésáraknak körülbelül a felére, — ilyen körülmények között a sertéshizlalás és értékesítés az elmult üzletévben a leggondosabb és legszakszerűbb eljárás mellett is veszteségesen alakult.

A sertéshízlalás ezen válságos idejében a földmüvelésügyi kormányzat nagyobb mennyiségű tengerinek és árpának behozatalával és a kormányrendelettel meg-

szervezett sertésértékesítési bizottság mindenkori javaslatai szerint egyéb segítséggel igyekezett a válságba jutott sertéshízlalás helyzetén enyhíteni.

A 60 fillérig visszament hízottsertés árak és a 16—18 pengőig is felugrott magas takarmányárak következtében lett tehát a sertéshízlalás az elmult évben jelentékenyen veszteséges vállalkozássá. A hizlaltató feleknek ez a veszteséges üzletmenete a vállalat mult évi üzleti eredményeit is hátrányosan befolyásolta, úgyhogy a bérhízlalás veszteségeit csakis a minden téren érvényesített legszigorúbb takarékossággal és a többi üzletágak jövedelmezőségének fokozásával lehetett nagyrészt kiegyensúlyozni.

Azonban a sertéstenyésztésnek és hízlalásnak mult évi válságos helyzete nemcsak mezőgazdasági, de a főváros közélelmezési érdekei szempontjából is rendkívül komoly jelenség, minthogy az kétségkívül az ország sertésállományának csökkenésére vezet, amikor azután a természetszerűen bekövetkező magas sertésárak a fogyasztóközönség hangos elégedetlenségét váltják ki.

A vállalat sertéshízlalási forgalma az 1935. évben nagyjában egyezett az előző évi forgalommal. Így

az 1935. év elején hízlalás alatt állott		22.572 sertés
az év folyamán új beállítás volt		21.024 «
együttvéve		**43.596** sertés
Külföldre elszállíttatott	6.584 sertés	
Belföldön értékesíttetett	20.173 «	26.757 «
Maradvány 1935. december 31-én		**16.839** sertés

Ezek szerint a vállalat hízlalótelepe az ország külkereskedelmi érdekeit a mult évben 6584 príma nehéz sertés exportjával és körülbelül egymillió pengő értékű külföldi valutával szolgálta. A belföldön értékesített 20.173 sertés pedig túlnyomórészt a főváros közélelmezési szükségletét fedezte.

A fentebb vázolt súlyos helyzetben az igazgatóság minden lehetőt elkövetett, hogy az üzleti kiadásokat a lehetőségig csökkentse s ennek köszönhető az, hogy a vállalatnak sikerült az üzleti költségek fedezésére szükséges összegeket megkeresni.

Javadalmi intézőség. A székesfőváros összes nyilt piacain, vásárterein és közterületein (utcákon, tereken) helyet foglaló árusok által fizetendő helypénz beszedését a székesfőváros az 1935. évben is házikezelésben, a javadalmi intézőség útján eszközölte.

Változatlan maradt az 1935. évben a helypénz díjszabás, amely szerint az állandó árusok által elfoglalt területért 8 fillér, az ideiglenes (napi) árusok által elfoglalt területért pedig 10 fillér helypénz volt fizetendő négyzetméterenkint és naponkint. Változatlan maradt a tehergépkocsi után megállapított 1·20 pengő, a takarmánnyal megrakott kocsi után fizetendő 1·60 pengő, továbbá a kétlovas és az egylovas kocsiért fizetendő 96 fillér, illetve 64 fillér, nemkülönben a nagyobb kézikocsi és a kisebb kézikocsi után fizetendő 20 fillér, illetve 10 fillér helypénz is.

A javadalmi intézőség a helypénzbeszedési szolgálatot ebben az évben 15 állandó élelmipiacon, 7 heti iparcikkpiacon és 1 állandó zsibárus (ószeres) piacon, valamint 4 országos vásáron, 46 templomi búcsúvásáron, 4 köztemetői koszorúvásáron, 2 alkalmi (népünnepély) vásáron és az utcai árusokra nézve a főváros összes közterületein teljesítette.

Az élelmiszerpiaci állandó árusok létszáma 623, az általuk elfoglalt terület nagysága 6293 négyzetméter volt.

A közterületeken elhelyezett állandó utcai árusok létszáma 713, az általuk elfoglalt terület nagysága 1373 négyzetméter volt.

A hetipiaci állandó iparcikk árusok létszáma 451, az általuk elfoglalt terület nagysága 3899 négyzetméter volt.

Az országos vásártéren levő zsibárus piac állandó árusainak létszáma 37, az általuk elfoglalt terület nagysága 368 négyzetméter volt.

Az évi négy országos vásár árusainak összlétszáma 10.386, az általuk elfoglalt terület nagysága 61.513 négyzetméter volt.

Az évi 104 heti takarmányvásáron összesen 5933 kocsi fordult meg.

A 46 templomi búcsú árusainak összlétszáma 8658, az általuk elfoglalt terület nagysága 26.718 négyzetméter volt.

Mindenszentekkor a négy köztemetői koszorúvásár árusainak összlétszáma 2438, az általuk elfoglalt terület nagysága 12.888 négyzetméter volt.

A két alkalmi (népünnepély) vásár árusainak összlétszáma 436, az általuk elfoglalt terület nagysága 1851 négyzetméter volt.

A főváros 1935. évi helypénzjövedelme:

1. Állandó árusok után havi nyugtákra	244.629·50 P
2. Napi árusok után napi helypénzjegyekre	127.245·14 «
Összesen	**371.874·64** P volt.

Állategészségügyi telep. Az állategészségügyi telep feladata és hivatása — az 1928 : XIX. t.-c. rendelkezései, valamint az ezeket kiegészítő miniszteri rendeletek és tanácsi határozatok szerint — elsősorban a kóbor és gazdátlan, továbbá a veszett és a veszettség gyanújában álló ebek befogása és kiirtása, a veszettség fertőzésének gyanújában álló, valamint az embert mart ebek zár alá helyezése és megfigyelése. Másodsorban a főváros területén állatok hulláinak, a kiirtásra rendelt állatoknak a telepre való elszállítása, kiirtása és felboncolása oly célból, hogy fertőző megbetegedések esetén az állategészségügyi hatóságok a szükséges óvóintézkedéseket megtehessék és esetleges járványok kifejlődésének elejét vehessék.

Hasonlóképen hivatása az intézménynek a közvágóhídi, a piaci, a vásárcsarnoki és az üzleti húsvizsgálatok során a közfogyasztástól elvont husoknak, állati szerveknek, húskészítményeknek és hulladékoknak a telepre való elszállítása és az előbbi bekezdésben említett hullákkal együtt — ezeknek oly módon való feldolgozása, hogy a közgazdasági szempontból értékes anyagok megmentessenek és értékesíthetővé váljanak. Ezek az anyagok: a húsliszt és a zsiradék. Az előbbi, mint állati tápszer hal etetésére, baromfi és sertésnevelésére használható, az utóbbi pedig szappangyártás céljára szolgál. Mindkét cél elérését a feldolgozógépek, korszerű berendezések biztosítják. Ezek segélyével egyrészt a hullákban lévő kórnemző anyagok, úgymint baktériumok, bakteriumspórák, élősdiek stb. a magasnyomású és így magas hőfokú gőzzel történő főzés útján megsemmisülnek, másrészt az így nyert termékek állatetetési és ipari célokra felhasználhatók lesznek.

Az állategészségügyi telep ügykörébe tartozik végül a telepen lévő szappanműhely is, ahol a hullák feldolgozásából kitermelt zsiradékok, továbbá a sertésvágóhídról és sertésvásárról származó sertéshullák, illetve a közfogyasztástól elvont sertéshúsrészek ipari célra használtatnak fel.

A telep forgalma az 1935. évben a következő volt:

A telepre szállíttatott 419 ló, 1 szamár, 16 szarvasmarha, 10 juh és kecske, 290 sertés, 1130 kutya, 176 macska hullája.

Kiirtásra beszállíttatott 397 kutya, 45 macska.

Befogás alá került 894 kóboreb, ebből kiváltatott 122, kiirtatott 772.

Ebmarás miatt megfigyelésre beszállíttatott 88 kutya (ezek közül kiváltatott 10, kiirtatott 78) és 2 macska (kiváltatott 1, kiirtatott 1).

Fertőző betegség megállapíttatott:

a) lépfene 1 lovon és 1 szarvasmarhán,

b) sertéspestis 200 sertésen,

c) sertésorbánc 3 sertésen,

d) veszettség kutyán élő állapotban 3 esetben, górcsövi vizsgálat alapján 12 esetben, macskánál egy esetben sem.

A közfogyasztás alól elvont húsrészek és szervek mennyisége a beszállítás helye szerint a következőképen oszlottak meg:

a közvágóhidakról (szarvasmarha-, sertés-, lóvágóhíd) beszállíttatott 1540·7 köbméter és 36 darab idétlen borjú; a vásárcsarnokból 23.403 kg; az állatorvosi egyetemről 67.050 kg; a m. kir. orsz. állategészségügyi intézetből 20.550 kg; ezen felül a sertésközvágóhídról és sertésvásárról a szappanműhely céljaira még beszállíttatott 249.317 kg sertéshulla, illetve sertéshúsrész.

A beszállított hullaanyagból kitermeltetett 78.541 kg húsliszt és 11,496 kg zsiradék.

A szappanműhely az 1935. évben 2042 q súlyú különféle szappanféleséget termelt 112.424 pengő értékben. A termelt szappan elsősorban a fővárosi intézetek és intézmények speciális igényeinek megfelelő minőségben készült. A főváros házi-szükségletén felül termelt szappan a községi élelmiszerárusító üzem és a lóhúsüzem elárusító helyei útján jutott a közönséghez. Az elárusításra kerülő szappan minőség tekintetében elismerten elsőrendű, eladási ára azonban mindenkor mintegy 20%-kal alacsonyabb volt a piaci árnál.

A bakteriológiai húsvizsgáló laboratórium. A székesfővárosi közvágóhidak bakteriológiai húsvizsgáló laboratóriumába az 1935. év folyamán 2225 vizsgálati anyag érkezett, ami az előbbi évihez viszonyítva (1934-ben 1689) lényeges emelkedést mutat. Ezt az emelkedést főleg a piacokról, üzletekből, vásárcsarnokokból, húsfeldolgozó és húsraktári helyiségekből vizsgálatra került áruk jelentékeny szaporulata (az előző évinek majdnem a kétszerese) okozta. A feldolgozott anyag az alábbi helyekről származott:

A lóvágóhídról 11 vizsgálati anyag, az összes vizsgálatoknak 0·49%-a, a szarvasmarhavágóhídról 371, a vizsgálatoknak 16·67%-a, a sertésvágóhídról 203, a vizsgálatoknak 9·12%-a, a vidékről behozott húsokból 585, a vizsgálatoknak 26·29%-a, a piacokon, üzletekben, vásárcsarnokokban, húsfeldolgozó és húsraktári helyiségekben megejtett vizsgálatok során 1028, a vizsgálatoknak 46·20%-a, a székesfővárosi kerületi állatorvosok útján 22, a vizsgálatoknak 0·99%-a, a vidékről közvetlenül a laboratóriumba 4, a vizsgálatoknak 0·17%-a és végül a székesfővárosi állategészségügyi

telepről 1 vizsgálati anyag került a laboratóriumba kiegészítő vizsgálat, illetve kormegállapítás céljából.

A lóvágóhídról származó 11 ló közül, a levágott összes lovak 0·13%-ából 8 (72·73%) a bakteriológiai vizsgálat során sterilnek bizonyult, 3-nál (27·27%) pedig az izomzat az ember egészségére ártalmatlan csirákkal volt fertőzve.

A szarvasmarhavágóhidról származó 107 szarvasmarha (a levágott állatoknak 0·25%-a) közül 92 (85·98%) csiramentes volt, 9 (8·41%) állat izomzata az ember egészségére ártalmatlan csirákkal elvétve, 2 (1·87%) állaté ugyancsak e csirákkal kismértékben volt fertőzve. Megállapítást nyert ezenkívül 4 állatnál (3·74%) gümőkór.

A 247 megvizsgált borjú közül, a vágóhídon levágottak 0·18%-ából, 229 (92·71%) csiramentesnek bizonyult, 14 (5·67%) borjú izomzata az embernek egészségére ártalmatlan baktériumokkal elvétve, 3 (1·21%) borjúé ugyanezen baktériumokkal kismértékben és 1 (0·41%) borjúé nagymértékben volt fertőzve.

Az itt levágott 17 juh steril volt.

A sertésvágóhídról 203 sertésből, a levágottak 0·02%-ából került vizsgálati anyag. 179 (88·18%) sertés csiramentes volt, 11 (5·42%) sertés húsa az ember egészségére ártalmatlan csirákkal elvétve, 8 (3·94%) sertésé kismértékben volt fertőzve. 5 sertésnél (2·46%) sertésorbánc nyert megállapítást.

A vidékről érkezett húsokon 585 alkalommal vált szükségessé a kiegészítő bakteriológiai vizsgálat, illetve kórmegállapítás. Vizsgálatra került 266 szarvasmarha, 96 borjú, 1 bivaly, 7 juh, 3 kecske és 212 sertés húsa. A 266 szarvasmarhahús közül 227, vagyis 85·34% csiramentes volt, 26-é (9·78%) az ember egészségére ártalmatlan csirákkal elvétve volt fertőzve, 9 (3·38%) állat húsánál ezekkel a csirákkal való kisfokú, 2-nél (0·75%) nagyfokú fertőzöttség volt megállapítható, végül 2 (0·75%) szarvasmarha húsánál a húsnyirokcsomók voltak fertőzve gümőkórbacillusokkal.

A megvizsgált 96 borjúhús közül 77 (80·20%) steril volt, 9 (9·38%) elvétve, ugyancsak 9 (9·38%) kismértékben és 1 (1·04%) nagymértékben volt fertőzve az ember egészségére ártalmatlan csirákkal.

A megvizsgált 1 bivaly húsa, valamint a 7 megvizsgált juh és 3 kecske húsa sterilnek bizonyult.

A 212 sertéshús közül 161 (75·94%) csiramentes volt, 31 (14·62%) az ember egészségére ártalmatlan baktériumokkal elvétve, 6 (2·83%) ugyanilyen baktériumokkal kisfokban és 2 (0·95%) nagyfokban volt fertőzve. Megállapíttatott azonkívül 7 (3·30%) állat húsánál sertésorbánc és 5 (2·36%) sertésénél sertéspestis.

A piacokat, üzleteket, vásárcsarnokokat, húsfeldolgozó és húsraktári helyiségeket ellenőrző állatorvosok 1028 esetben vették igénybe a laboratóriumi vizsgálatot. Beküldetett összesen 243 baromfi és pedig 139 tyúk, 57 liba, 29 kacsa és 18 pulyka. A baromfiak vizsgálata során 119-nél baromfikolerát, 4-nél tuberkulózist és 8-nál spirochaetosist, a többinél pedig főleg fülledés, rothadás és különféle szervi megbetegedés nyert megállapítást. 785 esetben kolbász-, hurka-, disznósajtfélék, pácolt és darált húsok, halak, vadak, konzervek kerültek vizsgálatra.

A székesfővárosi kerületi állatorvosok által beküldött 22 vizsgálati anyagnál, melyeknek nagyrésze baromfiból és húskészítményből állott, 13 esetben (59·09%) volt ok a kifogásolásra.

Vidékről közvetlenül a laboratóriumba beküldött anyagon 4 esetben végeztek vizsgálatot, mely közül 2 szarvasmarha steril volt, 2 ízben pedig kolbászfélék hússzösszetételének fajlagossága nyert meghatározást.

A székesfővárosi állategészségügyi telep megkeresésére 1 vizsgálat végeztetett.

A laboratórium felszerelése az 1935. év folyamán 1 vízdesztilláló készülékkel, 1 fagyasztó mikrotommal és 1 fényképnagyító készülékkel gyarapodott, a vizsgálatok végzéséhez feltétlenül szükséges anyagok és apróbb műszerek pótlásán kívül.

Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet. A vegyészeti intézet feladatkörét — természetesen az akkori viszonyoknak megfelelő szerény keretek között — már a mult század harmincas éveiben is elvégezte a Rókus-kórház gyógyszerésze, aki Pest városa részére végzett különböző egészségügyi és részben technikai vizsgálatokat. Az évtizedek folyamán, amikor részben gazdasági, részben egészségügyi okokból az élelmiszerek forgalmát törvényekkel és rendeletekkel szabályozták, továbbá amikor mindinkább szükségessé vált az, hogy a főváros a különböző anyagbeszerzések alkalmával azokat minőségükre nézve megvizsgáltassa, fejlődött ki a vegyészi intézmény azzá az intézetté, ami ma.

Az élelmiszerek forgalmát az 1876: XIV. t.-c. és az 1895: XLVI. t.-c. alapján ellenőrzi az intézet. A különböző technikai cikkeket és egyéb, a főváros háztartásában szükséges anyagot pedig részben az érvényben levő szabványok, részben pedig a hazai és külföldi szakirodalomban található adatok alapján bírálja el az intézet.

Az élelmiszerek forgalmának ellenőrzésén kívül az intézetnek a következő feladatai vannak: ellenőrzi a budapesti vízművek által szolgáltatott vizet a kutaktól a fogyasztóig; a gázművek által termelt gáz minőségét; a fővárosi kórházak részére orvos chemiai és chemiai diagnostikai vizsgálatokat végez; a székesfőváros háztartása részére szükséges különböző technikai cikkeket és anyagokat (szenet, benzit, festékeket, szövetet, papírt stb.) megvizsgálja és pedig úgy az ajánlattételkor, mint pedig a leszállítás alkalmával; bűnügyekkel, nyomozásokkal kapcsolatos vizsgálatokat végez a m. kir. államrendőrség és a csendőrség megkeresésére; szakértő az iparhatósági telepengedélyezési eljárásokon; részt vesz a kerületi elöljáróságok által lefolytatott évi gyárvizsgálatokon; fogyasztási adó- és kövezetvámügyekben szakértőként szerepel; és számos közegészségügyi kérdésben kérik ki a hatóságok az intézet véleményét. Szívesen áll az intézet a termelők, kereskedők és iparosok rendelkezésére tanáccsal, mert a tárgyalások folyamán hasznára van a tanácsot kérőnek és az intézet is újabb és újabb tapasztalatokra tesz szert, amit megint a köz céljaira hasznosíthat.

Tekintettel arra, hogy az intézet ismeri a mezőgazdasági termelés számításait, mert hiszen a trágyázás, takarmányozás gazdaságos üzemvitele ma már nagyrészben vegyészi probléma, ismeri az intézet a nyersanyag szállításának a feltételeit, mint pl.: térfogatsúly, romlandóság stb., ismeri a gyártások és feldolgozások mikéntjét, valamint veszteségeit, melléktermékeit stb., ismeri a gyártmányok eltarthatóságát, szállításának, raktározásának követelményeit, — mindezekből következik, hogy az intézet ma már nemcsak a szorosan vett vegyészeti vizsgálatokat végzi a főváros részére, hanem annak gazdasági szakértője is.

Ennek folyományaképen bízták meg az illetékes tényezők a sok nehézséget okozó tejrendeletnek a végrehajtásával is. A tejkérdés nemcsak egészségügyi kérdés, hanem igen nehéz gazdasági probléma is. Az intézet azáltal, hogy a gazdasági életnek igen sok ágazatába bepillantást nyer, tapasztalatai alapján eddig sikeresen hajtotta végre a reá bizott feladatot.

A felsorolt munkakört 33 különböző, egyetemet végzett szakértő és mintegy 150 segéderő látja el. Az intézet — természetesen a megfelelő műszerekkel és technikai felszereléssel együtt — Közép Európának legnagyobb ilyen intézete.

1935-ben 22.632 tárgy került vizsgálat alá. Ebből kifogás alá esett 1911, vagyis 8·44%. A vizsgálatok közül 18.859 a laboratóriumokban, 3773 pedig a helyszínen folyt le.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

Szociális ügyek.

A főváros lakásügyi intézményei. 1935-ben a polgármesteri IX. ügyosztály 14.633 bérleményt, 14.093 lakást kezelt. A főváros tulajdonában levő lakások a székesfővárosban levő összes lakásoknak kb. 6%-át teszik ki.

Megnevezés	1	1	2	1	2	3	4	5	6	Üzlet	Összesen
	hely	szobás		szobás, fürdős							
Kislakásos bérházak	—	3.025	1.108	72	951	562	55	—	—	396	6.169
Kislakásos telepek	—	3.043	157	—	—	—	—	—	—	63	3.263
Bérházak	—	512	310	3	65	40	24	15	2	32	1.003
Kisajátított házak	—	318	131	—	24	24	5	—	—	31	533
Alapítványi és gyámtartalék-alapi házak	—	75	65	—	11	19	5	—	—	15	190
Szükséglakások	2.007	26	—	—	—	—	—	—	—	—	2.033
Bérelt szükséglakások	325	890	20	—	—	—	—	—	—	—	1.235
Városszéli telep	—	204	—	—	—	—	—	—	—	3	207
Összesen	**2.332**	**8.093**	**1.791**	**75**	**1.051**	**645**	**89**	**15**	**2**	**540**	**14.633**

Kislakásos bérházak. Ezek építésével a főváros a lakásínség enyhítésén túl mérsékelt bérű egészséges lakásokat adott a kisebb jövedelmű polgárok részére. Ezen lakások bérein keresztül egyúttal irányító hatást is gyakorol a lakáspiacra. A főváros ezekben a házcsoportokban gyermekjátszótereket, lubickolókat és szociális intézményeket is létesített. (Anya- és csecsemővédő intézet, ingyenes orvosi rendelő stb.)

Kislakásos telepek. Ezek létesítésével a főváros szintén a munkáslakosság számára kívánt a főváros kültelkein olcsóbérű, egészséges lakásokat nyujtani.

Bérházak. Idesoroljuk mindazokat a fővárosi ingatlanokat, amelyek bérbeadás útján hasznosított, olyan felépítménnyel bírnak, amelyeket a főváros nem szociális lakáspolitikai célból létesített és nem kisajátítás útján szerzett meg. Nagyrészükben szerény kivitelű, egy-két szobás kislakások vannak. Idetartozik azonban az V., Lipót-körút 7., 17., V., Sas-utca 13., továbbá a IX., Mester-utca 1. számú bérház is, amelyekben 4—6 szobás lakások vannak.

Kisajátított házak. Ezeket a házakat a főváros városrendezési, iskolaépítési stb. célból szerezte meg. Régi, egy-két szobás lakásokból álló épületek, amelyeket a főváros lebontat akkor, amikor a kisajátítási cél megvalósítható. 1935. év folyamán az I., Hunyad-lejtő 7., III., Szőlő-utca 3., III., Viador-utca 6., III., Nagyszombat-utca 9. és V., Zápolya-utca 14. számú kisajátított házakat bontotta le a főváros.

A hajléktalan családok elhelyezésének kérdése. *Szükséglakás-ügyek.* A hajléktalan családok elhelyezésére a főváros által létesített szükséglakásos telepeken üresedő lakások nem bizonyultak elegendőnek és ezért a főváros 1932-ben a magánbérházakban jelentős számban üresen álló lakások közül szükséglakásként való felhasználás végett egyszobás és szoba-konyhás lakásokat bérelt. A belügyminisztérium kívánságára a főváros a bérelt szükséglakásokat, továbbá úgy ezen, mint a fővárosi szükséglakásos telepeken üresedő szükséglakásokat a lakásügyi végrehajtások lebonyolításával megbízott miniszteri biztos rendelkezésére bocsátotta. 1935. év folyamán a főváros 312 új lakást bérelt a magánbérházakban szükséglakások céljára, 1935. év végén magánbérházakban összesen 1235 lakást bérelt. Ezek közül 321 egy helyiségből állt, 890 szoba-konyhás, 20 pedig kétszoba-konyhás lakás volt. A főváros által a háztulajdonosok részére ezen lakások után fizetett bér bérleményenkint havi 20—25 pengő volt.

A szükséglakások bérlése a fővárosi szükséglakásos telepeken és a bérelt szükséglakásokban történt lakások elvonása és az önként távozókkal megüresedett lakások az 1935. évben 841 többgyermekes család elhelyezését tették lehetővé. A fővárosi szükséglakásos telepeken az 1935. év folyamán 207 lakás üresedett, a bérelt szükséglakásos telepeken üresedett szükséglakások száma 205 volt, 132 lakást pedig megosztás útján lehetett kiutalni. A fővárosi szükséglakásos telepeken 1935. év végén 7270 lélek, a bérelt szükséglakásokban 6398 lélek, összesen 13.668 lélek lakott. Ebből 7217 felnőtt és 6451 pedig 16 éven aluli gyermek volt.

Úgy a fővárosi, mint a bérelt szükséglakások használati díja heti 1·60—2 pengő. Az 1935. évben a használati díjaknak kb. 30%-a folyt be, ami kedvező aránynak mondható, ha tekintetbe vesszük, hogy a szükséglakásokban csak állandó keresetnélküli többgyermekes családok laknak, s mert a 4780/1932. M. E. sz. rendelet a szükséglakás kiutalását a közsegély egyik formájának minősítette, ha a szükséglakást használó megfelelő állandó keresethez jutott, a főváros a szükséglakást elvonta.

A kormányhatóság a bérelt lakások után befolyó állami adó jelentékeny részét megtérítette a fővárosnak s a belügyminiszter e címen a főváros részére 1935. évben 45.000 pengő államsegélyt utalt ki.

Minthogy a miniszteri biztos által kilakoltatott családok a megüresedett szükséglakásokban maradék nélkül nem voltak elhelyezhetők és mert a késő őszi hónapokban egyre szaporodott azoknak a többgyermekes családoknak a száma, akik hajlék nélkül maradtak, a főváros 1935. évi október hó 18-án felterjesztéssel fordult a belügyminiszterhez, hogy a szigorú téli időszak alatt a kilakoltatásokat szüntesse be. Ez ügyben a belügyminiszter megbízásából november hó 19-én a lakásügyi miniszteri biztos a következőkről értesítette a fővárost: »A téli időszakban az időjárást, mint általában méltánylást érdemlő körülményt a kilakoltatásoknál természetszerűleg figyelembe veszem, s a karácsonyi ünnepek körüli időszakban (kb. 3—4 hétig) a kilakoltatásokat teljesen szüneteltetni fogom.«

A főváros 1935. év végén tervbevette a bérelt szükséglakások fokozatos felmondásával kapcsolatban 1000 új fővárosi szükséglakás felépítését. Ezek a lakások előreláthatólag 1936. év telére készülnek el.

Bódé- és kunyhólakások ügye és a barakktelepek lebontása. A bódé- és kunyhólakások megszüntetése már évek óta külön problémája a fővárosnak. A III., VI. és X. kerületben elszórtan fekvő bódék szaporodását a kerületi elöljárók igyekeznek

megakadályozni, a Ferencvárosi kiserdő területén létesült bódételepet pedig a polgármesteri IX. ügyosztály fokozatosan bontatja le. 1931-ben a Kiserdő-telepen még több mint 700 bódé állt. Ezeknek számát 1935. év végéig 407-re sikerült csökkenteni. 1935. évben a főváros a lebontott bódékban lakók közül mintegy 100 családot helyezett el szükséglakásokban. A Kiserdő-telepen 1935. év végén 1249 személy lakott (ezek közül 497 volt a 16 éven aluli gyermek).

Számolni kellett azonban azzal, hogy a kiserdei bódék lebontása rövid időn belül nem vihető keresztül és ezért a főváros 1934. év júniustól a bódékat szükséglakás-jellegűeknek nyilvánította és az elfoglalt terület után heti 50 fillér használati díjat állapított meg. A bódélakások után előírt használati díjaknak kb. 40%-a folyik be.

1935. évben a főváros folytatta a barakklakások lebontását is. Ez évben bontotta le a főváros a III. ker., Császárfürdő melletti állami barakktelepet, ahol mintegy 50 család lakott. Az elköltözött családok egy részét 23 szükséglakásban helyezte el.

Ugyancsak ez évben bontotta le a XI. ker., Lenke-úti állami lakótelep I. csoportját, ahol 199 család lakott. A keresetnélküli családokat az elköltöztetett családok segélyezésére rendelkezésre bocsátott összegből pénzsegély útján és szükséglakás kiutalásával juttatta a főváros elhelyezkedéshez.

1935. év végén a főváros szükséglakás-telepein 1550 szükséglakás, a bérelt lakásoknál 1235, a Kiserdő-telepen 407, összesen 3192 szükséglakás volt és ezekben 7969 felnőtt, 6948 (16 éven aluli) gyermek, összesen tehát 14.917 személy lakott.

Városszéli telep. A X., Külső Jászberényi-úti városszéli telep első részét a főváros 1933. év nyarán létesítette. 1935. év nyarán a városszéli telepítés folytatása céljára 1935. évben felvett egy millió pengős MABI-kölcsönből még rendelkezésre álló 101.000 pengő keretében a főváros további 24 ikerházat, azaz 48 szoba-konyhás lakást létesített. Az építkezés szeptember hó elején befejezést nyert és az új telepesek szeptember hó folyamán elfoglalták lakásaikat. A városszéli telepen 1935. év végén 102 ikerházban 204 lakás volt s ezekben 964 lélek lakott. Ebből a 16 éven aluli gyermekek száma 428. A telep ez évben felépített részének lakóházai a korábbi építkezések tapasztalatai alapján a legjobban bevált két típusban készültek és a lakáshoz tartozó kertek nagysága 300 négyszögöl.

Lakásbérleti szabályrendelet. A székesfővárosnak a m. kir. belügy- és igazságügyminiszter által módosított új lakásbérleti szabályrendelet-tervezetét a közjótékonysági és szociálpolitikai szakbizottság 1935. év október hó folyamán letárgyalta. A módosított új lakásbérleti szabályrendelet-tervezetet a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1935. évi november hó 29-én tartott közgyűlése napirendjére tűzte, de tárgyalásra nem került sor, mert a tárgyat a napirendről levették.

Családi kertbérletek. A családi kertbérletek az 1912. évben létesültek. A székesfőváros a szegénysorsú lakosságnak alkalmat óhajtott adni arra, hogy szabad idejében egészséges módon foglalkozzék és magát konyhakerti terményekkel elláthassa. Az akció az utóbbi évek során bizonyos visszafejlődéssel járt, mert a mezőgazdasági termények árai alacsonyabbak voltak. Az 1935. évi áremelkedés következtében azonban a termelvények értéke az előző évvel szemben 77%-kal volt magasabb.

Az 1935. évben megművelésre átadott terület összesen 23.025 négyszögöl volt amelyen 199 család termelt. Egy családra átlag 115 négyszögöl terület jutott. A termelők összes befektetése a munka értékétől eltekintve, terményekben 609·28 pengő, felügyeleti díjban 910·74 pengő, összesen: 1520·02 pengő volt. Egy családra tehát 7·63 pengő, egy négyszögölnyi területre pedig 7 fillér költség esik.

A terméseredmények a következők:

6.917	négyszögölön	19.850 kg	burgonya	termett	3.176 P értékben
1.993	«	7.174 «	bab	«	3.587 « «
1.958	«	5.994 «	borsó	«	3.608 « «
4.986	«	14.821 «	tengeri	«	1.641 « «
1.133	«	4.016 «	zöldség	«	636 « «
1.773	«	8.356 «	paradicsom	«	953 « «
1.289	«	6.586 «	káposzta	«	527 « «
1.035	«	4.574 «	vöröshagyma	«	650 « «
587	«	1.982 «	fokhagyma	«	1.388 « «
1.354	«	6.056 «	egyéb	«	606 « «
23.025	négyszögölön	**79.409** kg	termény	termett	**16.772** P értékben.

Egy család terméseredményének értéke tehát	84·28 P
Felmerült költség	7·63 «
Egy család tiszta nyeresége	**76·65** P

Egy négyszögölre a kiadások levonása után 0·67 pengő nyereség esik.

Éjjeli menhelyek. A X. ker., Kerepesi-út 29/a szám alatt 1934. évi november hó elején megnyílt menhelyen a több szakaszban végrehajtott átalakítási munkák utolsó részlete 1935. évi július hó 15-én fejeződött be. A menhely 800 hajléktalan magános férfi részére szolgál nappali tartózkodási helyül és éjjeli szállásul.

A hajléktalanok segélyezése úgy a Kerepesi-úti, mint az 1935. évben megnyílt Pillangó-utcai menhelyen a munkaszolgáltatás elve alapján történik. A munkaképes egyének az éjjeli szállás és az egésznapi ellátás értékét havonta 10 napon át, napi 6 órai munkával kötelesek ledolgozni. A munkaképtelenek fel vannak mentve a munkaszolgáltatás alól és teljesen ingyenesen kapják az ellátást. A menhelyen lakók étkeztetésének ellátása érdekében a főváros a Kerepesi-úti menhelyen nyitotta meg az egyik ínségkonyháját és a menhely épületében ebédelőhelyiséget létesített.

A Kerepesi-úti menhelyen nyertek elhelyezést az 1935. év február havában megszűnt II. ker., Menház-utcai és az 1935. évi június havában megszűnt VII. ker., Rottenbiller-utca 16—18. számú menhely lakói.

A menhelyi férőhelyek szaporítása érdekében a törvényhatósági bizottság 1935. évi április hó 12-én tartott ülésén elhatározta, hogy a Lingel Károly és Fia cégtől megvásárolt XIV. ker., Pillangó-utca 13/a számú ingatlant éjjeli menhellyé alakítja át. Az átalakítási munkák elvégzése után a főváros 1935. évi december hó 23-án nyitotta meg a menhely 180 férőhelyes női és december hó 30-án 360 férőhelyes férfiosztályát. Ezzel egyidejűleg megszűntek a VI. ker., Angyalföldi-utca 2. sz. és a VIII. ker., Alföldi-utca 9—11. számú menhelyek s ezek lakói a Pillangó-utcai menhelyen nyertek elhelyezést.

A Pillangó-utcai menhelynek szintén van saját konyhája. Itt van ezenkívül a menhelyek központi fertőtlenítő berendezése is. A Pillangó-utcában van a székesfőváros menhelyeire beutaló és a beutaltakat nyilvántartó központi iroda, melynek

a 674/1935. számú közgyűlési határozat értelmében feladata a székesfőváros területén tartózkodó összes hajléktalan magánosok nyilvántartása és segélyezése.

Az 1935. év folyamán megszüntetett négy régi menhely 775 ággyal szemben az ez évben megnyitott két új menhelyen a férőhelyek száma 1340, vagyis pontosan 73%-kal több, mint 1934. évben. Az új menedékhelyek berendezése sokkal megfelelőbb (fertőtlenítő, zuhanyfürdő, főzőkonyha, nappali helyiség), fenntartása gazdaságosabb mint a kisebb befogadóképességű, elaprózott régi menhelyeké, melyeknek a főváros belterületén való további működése közbiztonsági, közegészségügyi szempontból sem volt már kívánatos.

A főváros 1935-ben összesen 429.688 esetben nyujtott a hajléktalan magánosok részére éjjeli elhelyezést. Ez átlag napi 1177 elhelyezést jelent. A legnagyobb igénybevétel 1935. év márciusában volt 1268 napi átlaggal. A legkisebb szeptemberben: átlag napi 1085.

A 429.688 alkalommal nyujtott elhelyezésből 367.724 férfi és 61.964 nő, 254.971 munkaképes és 174.717 munkaképtelen elhelyezése volt.

A fővárosi menhelyeken a munkaképesek összes munkateljesítése az év folyamán 55.678 munkanap volt.

Az elhelyezésért jelentkezett hajléktalanok nagy száma következtében a főváros a Magyar Vöröskereszt Egylet V. ker., Váci-út 98. sz. alatti menedékhelyén 150 férőhelyet vett igénybe. A beutaltak után a főváros napi 20 fillér térítést fizetett a Vöröskereszt Egyletnek. A Kerepesi-úti menhely kibővítése következtében a Váci-úti menhelyre való beutalást a főváros beszüntette és az ottani fenntartási költség csökkentésére csak 15 munkaképes hajléktalan elhelyezését engedélyezte március hó 13-tól kezdve. Ezek ott a szállás fejében a takarítási munkát végzik. Az új menhelyek megnyitása, illetve a régi menhelyek kiürítése fokozatosan történik. Az Angyalföldi-út 2. számú menhelyen január hó 1-től február hó 20-ig 296 férfi és 30 nő, február hó 11-től március hó 8-ig 240 férfi és 86 nő, majd december hó 29-ig 245 férfi és 90 nő volt elhelyezve. Ezek 1935. évi december hó 30-án a Pillangó-utcai menhelyben helyezkedtek el. A Kerepesi-út 29/a szám alatt levő menhelyen 1935. évi január hó 1-től február hó 10-ig 274, február hó 11-től október hó 2-ig 603, majd október hó 3-tól 800 férfi nyert elhelyezést. A fővárosi menhelyeken, a Váci-út 98. szám alatti Vöröskeresztes menhelyen az 1935. év folyamán elhelyezett munkaképes és munkaképtelen férfiak és nők létszámáról az alábbi táblázat nyujt tájékoztatást:

Menhely	Férőhely		Férfi			Nő		
	fi	nő	munkaképes	munkaképtelen	összesen	munkaképes	munkaképtelen	összesen
II., Menház-utca 3.	123	27	3.350	1.680	5.030	819	287	1.106
V., Váci-út 98.	150	—	9.312	—	9.312	—	—	—
VI., Angyalföldi-út 2.	245	90	45.747	44.402	90.149	17.923	11.795	29.718
VII., Rottenbiller-utca 16.	100	—	11.940	6.485	18.425	—	—	—
VIII., Alföldi-utca 9—11.	114	86	15.725	15.959	31.684	12.148	18.165	30.313
X., Kerepesi-út 29/a	800	—	137.403	75.258	212.661	—	—	—
XIV., Pillangó-utca 13/a	360	180	261	202	463	343	484	827
Összesen	1.892	383	**223.738**	**143.986**	**367.724**	**31.233**	**30.731**	**61.964**

V. kerületi Népház. V., Vág-utca 12—14. sz. A Népházat a székesfőváros 1911-ben létesítette és kezelését a Budapesti V. ker. Általános Közjótékonysági Egyesületre bízta azzal, hogy az Egyesület a társadalom bevonásával a fővárosi szegénygondozó hatóságok munkájába belekapcsolódva, a környék szegény lakosságának nyomorát enyhítse. Ennek a célnak elérése érdekében a Népházban az alább felsorolt intézmények létesültek:

1. *Éjjeli szálló* (menhely) 327 ággyal, 307 férfiak, 20 pedig nők részére. A férfiak este kötelesek fürödni, a nők tisztálkodására pedig a délutáni idő áll rendelkezésre. Az év folyamán 1816 egyénnek összesen 109.164 esetben adott éjjeli szállást.

2. *A népkonyha* átlag 300 személyt élelmezett. Összesen 471.162 adag különféle ételt szolgáltatott ki. A főváros étkeztetési akciója pedig a középosztálybeliek részére fenntartott népházi étkezdében 21.000 ebédet adott.

3. *A bölcsőde* az év folyamán 266 napon volt nyitva, összesen 6852 gondozási nappal. Reggel 6 órától este 7 óráig naponta átlag 28 gyermeket gondozott és élelmezett.

4. *A munkaiskolában* a tanév folyamán 46 tizenkettő—tizenöt éves korban levő leánygyermek nyert a VII—VIII. elemi iskolai osztálynak megfelelő elméleti oktatást és kézimunkában, valamint háztartási teendőkben gyakorlati oktatást.

5. A Népháznak 42 főnyi zenekara, 26 tagból álló énekkara és 173 főnyi cserkészcsapata van. A német- és francianyelvű tanfolyamokat 1935-ben 21 hallgató látogatta.

Az Egyesület működésének elősegítésére 1935-ben 8748 pengő rendes évi segélyt, a bölcsőde részére 1610 liter tejet adott a főváros. Fedezte a Népház fűtésének, világításának és a népkonyha főzéséhez szükséges gáznak a költségeit is.

Az Egyesületnek 1935-ben 8 alapító, 21 pártoló, 460 rendes és 588 segítő tagja volt s ezek az év folyamán összesen 6589 pengő tagsági díjat fizettek be. A társadalom az egyesületen keresztül 2513·90 pengő készpénzzel és 1151·03 pengő értékű természetbeni adománnyal járult hozzá a Népház fenntartásához.

Népszálló. VI., Aréna-út 150. A Népszállót a főváros 1912-ben létesítette tömegszállásra járó, csekély keresetű munkások jobb elhelyezésének biztosítása végett. A szálló 438 személy befogadására alkalmas, minden lakója külön hálófülkét kap. Társalgója, olvasóterme, ingyen kölcsönkönyvtára van s ezenkívül fürdő- és fertőtlenítőhelyiség áll a lakók rendelkezésére.

Az 1935. évben kiadott jegyek kimutatása:

		Esetben		Összeg
Havijegy rendes fülkére	306 db	9.180	à 11·50 P	3.519·— P
Hetijegy « «	8.201 «	57.407	à 2·75 «	22.552·75 «
Napijegy « «	68.401 «	68.401	à 0·45 «	30.780·45 «
Havijegy külön «	151 «	4.530	à 15·60 «	2.355·60 «
Hetijegy « «	1.157 «	8.099	à 3.80 «	4.396·60 «
Napijegy « «	2.602 «	2.602	à 0·70 «	1.821·40 «
Összesen		**150.219**		**65.425·80 P**

Ezek szerint a Népszálló lakói igénybevették:

	Esetben	Összeg
a rendes fülkéket	134.988	56.852·20 P
a külön fülkéket	15.231	8.573·60 «
összesen	**150.219**	**65.425·80 P**

A székesfőváros a Népszálló konyhájában ínségenyhítő főzőhelyet tart fenn Az 1935. évben a Népszálló lakói részére ingyenebéd nem volt s a konyha — a Fóti-úti melegedőnek ingyen küldött 30.800 adag levesen kívül — a Népszállónak vacsorára és reggelire

1.719	adag	tésztás vacsorát	à 26 fillér
3.484	«	« «	à 22 «
19.660	«	főzelékes «	à 16 «
122.526	«	reggeli levest	à 06 «
4.197	«	főzeléket	à 10 «
441	«	tésztát	à 20 «
756	«	«	à 16 «

értékben szolgált ki.

A kantin 1935. évi forgalma 38.915 pengő volt.

A könyvtárat 1935. évben 5125 látogató és olvasó vette igénybe.

Városházi Étkező. Városházi Diétás Étterem. A Városházi Étkező a kisebb javadalmazású fővárosi tisztviselők olcsó ebéddel való ellátása érdekében 1913. évben létesült. Az intézmény jelentősége a háborús évek, valamint a háború utáni idők gazdasági válsága következtében megnövekedett. Az étkező 1930. év november havában diétás étteremmel bővült ki. A diétás étkező orvosi felügyelet alatt áll és az ebédet önköltségi áron adja.

A Városházi Étkező polgári étkezdei része 1935. évi május hó 1-én megszűnt. Azóta az étkezőnek »Városházi Diétás Étterem« elnevezéssel csak a diétás része működik.

A Városházi Étkező 1935. évben 11.005 : 1 pengős húsos, 15.084 : 0·56 pengős hústalan, 4506 : 1·70 pengős diabetikus (cukorbeteg), 47.595 : 1·40 pengős (diétás húsos), 37.597 : 0·80 pengős (hústalan diétás) ebédet és 8226 : 0·30 pengős előételt szolgáltatott ki.

A jótékony egyesületek ellenőrzése. (Társadalmi Embervédelmi Bizottság). A székesfőváros népjóléti igazgatásáról szóló 1014/1914. kgy.számú szabályrendelet értelmében a társadalmi jóléti tevékenység erkölcsi és anyagi érdekeinek megóvása és biztosítása céljából a polgármesteri IX. ügyosztály a vonatkozó jogszabályok alapján a főváros területén működő társadalmi népjóléti egyesületekről és intézményekről külön nyilvántartást vezet és működésük felett, mint elsőfokú felügyeleti hatóság, felügyeletet és ellenőrzést gyakorol.

A főváros területén működő minden népjóléti egyesület és intézmény köteles hivatalos helyiségeinek címét, a vezető tisztikar jegyzékét és alapszabályainak egy példányát, az évi bevételeiről és kiadásairól szóló kimutatást, vagyon-mérlegét, zárszámadását, valamint a működéséről szóló évi jelentést a közgyűlést követő 30 napon belül a fővároshoz beküldeni. A beszolgáltatott adatok alapján a polgármesteri IX. ügyosztály ellenőrzi, hogy az egyesület működése az alapszabályoknak megfelel-e és az adatokat felülvizsgálja abból a szempontból is, hogy a népjóléti célokra szánt összegek rendeltetésüknek megfelelően használtatnak-e fel.

A főváros 1935. évben 184 jótékonycélú társadalmi egyesületet és intézményt tartott nyilván.

A szociális és karitatív munkakörben dolgozó hatósági és társadalmi szervek fokozottabb együttműködésének biztosítása érdekében 1935. évi január hó 31-én megalakult a Társadalmi Embervédelmi Bizottság. A bizottság fővédőségét vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony vállalta, a bizottságban pedig helyet foglalnak az állami és fővárosi hatóságoknak, valamint azoknak a budapesti társadalmi szerveknek képviselői, amelyek az embervédelmi munkában eddig is irányító tevékenységet fejtettek ki.

A bizottság alakuló ülésén a polgármester meghívására megjelentek a polgármesteri VI., VII., IX., X. és XII. ügyosztály vezetői, az elöljárói értekezlet elnöke, az árvaszék elnöke és gyermekvédelmi osztályának vezetője, a tiszti főorvos, a Fővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója, a belügyminisztérium közjótékonysági és gyermekvédelmi osztályának vezetői, a Fiatalkorúak Felügyelő Hatóságának és Bíróságának képviselői, a m. kir. államrendőrség dunai kapitányságának vezetője, a budapesti állami gyermekmenhely igazgatója, továbbá a Magyar Vöröskereszt Egylet, az Országos Stefánia Szövetség, az Országos Gyermekvédő Liga és a Katholikus Karitász képviselői.

A bizottság a jótékony társadalmi egyesületek és szervek működésének iránya szerint 6 szakosztályt alakított, mégpedig: anya- és csecsemővédelmi, gyermekvédelmi, ifjúságvédelmi, egészségvédelmi és általános karitatív és szociális védelmi szakosztályt. Az egyes szakosztályokban helyet foglaló egyesületek maguk közül választották meg azt az egyesületet, amelynek kiküldötte a Társadalmi Embervédelmi Bizottság ülésein az egyes szakosztályokat képviseli. A szakosztályok működése saját munkaterületükön ugyanaz, mint a Társadalmi Embervédelmi Bizottságé. A szakosztályok a bizottság irányítása mellett a hatóság képviselőinek bevonásával rendszeres üléseken közös egyetértéssel felosztják a feladatokat, a munkát szervezik és irányítják. A munkaterv elkészítésére a polgármester a polgármesteri IX. és X. ügyosztályt hívta fel. A Társadalmi Embervédelmi Bizottságban a fentebb felsorolt szakosztályokat az Országos Stefánia Szövetség, az Országos Gyermekvédő Liga, a Bethlen Gábor Szövetség, a Katholikus Háziasszonyok Szövetsége, a Magyar Vöröskereszt Egylet és a Katholikus Karitász képviselik. A szakosztályok 1935. évi február hó folyamán, illetőleg március hó elején tartották meg alakuló ülésüket. A szakosztályok ülésein igen sok olyan kérdés merült fel, amely megoldásra vár s ha a megjelölt módon nem is valósítható meg, úgy a hatóságoknak, mint a társadalmi jótékonyságnak törekedniök kell azok rendezésére. Így többek között foglalkoztak a szakosztályok a terhes nők kötelező bejelentésének kérdésével, a gyermekek nyilvános helyen való megjelenésének korlátozásával, mozik látogatásával és szigorúbb cenzurájával, a kirakatrendezések erkölcsi szempontból való szabályozásával, gyermekeknek strandokon való megjelenésével, továbbá a fiatalkorúak gyárakban való foglalkoztatásának korlátozásával. Van javaslat, amely a szegénybetegek részére szegénykataszter felállítását kéri. A társadalmi egészségvédelmi intézetek kérték, hogy ők is rendelhessenek ingyengyógyszert, elsősorban salvarsant, — a náluk jelentkező szegénybetegeknek. Igen sok javaslat foglalkozik nem diplomás nők állásokban való elhelyezésének kérdésével. Van javaslat, amely az albérlet és ágybérlet kérdésével foglalkozik. A munkaügy terén egy javaslat a munkaadók rossz információja ellen kér védelmet. Egy másik vizsgabizottság felállítását kéri házvezetőnők és szakácsnők részére. A vizsgabizottság felállítása ügyében benyujtott

javaslathoz kb. 40.000 munkaadó csatlakozott. A cselédügy terén foglalkoznak a javaslatok a cselédtörvény módosításával és különösen a felmondási idő szabályozásával. A nővédelmi bizottságban javasolták a gyakori házasságszédelgések megelőzésére rendőrségi információs iroda felállítását. Az általános karitatív és szociális védelmi szakosztályban pedig a kolduskérdés és a szegénygondozás alapelveinek egységesítése voltak azok a kérdések, amelyek közérdekű voltuk következtében általános érdeklődésre tarthatnak számot.

A javaslatok kidolgozása is a szakosztályokban történik, majd a Társadalmi Embervédelmi Bizottság elé kerülnek, ahol döntenek sorsukról. Miután a Társadalmi Embervédelmi Bizottságban a főváros vezetőin kívül az állam érdekelt hatósági szervei (belügyminisztérium, rendőrség, fiatalkorúak bírósága, stb.) is helyet foglalnak, meg van a lehetőség a javaslatok gyors és szakszerű elintézésére.

A székesfőváros szegénysorsú beteg lakosai gyógykezelésére ingyen gyógyfürdőjegyek osztása. A főváros a szegénysorsú beteg lakosoknak az 1876. évi XIV. t.-c. 106. §-a alapján ingyen gyógyfürdőjegyeket ad. A fürdőjegyeket a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályai csakis orvosi rendelésre, kizárólag gyógykezelés céljára az igazoltan szegénybetegek részére ingyen adják ki.

1935. évben a főváros gyógyfürdőiben 18.000 db gyógyfürdőjegy osztatott szét, 12.500 pengő értékben. Ezt a jegymennyiséget az egyes kerületi elöljáróságok az alábbi elosztás szerint kapták:

I.	ker. elöljáróság	1.100 db
II.	« «	1.200 «
III.	« «	1.600 «
IV.	« «	600 «
V.	« «	1.400 «
VI.	« «	2.300 «
VII.	« «	2.300 «
VIII.	« «	2.500 «
IX.	« «	2.300 «
X.	« «	1.600 «
XI.	« «	1.100 «
	Összesen	**18.000** db

Székesfővárosi jogvédő iroda szegények részére. VIII., Sándor-u. 8. 1935. évben a jogvédő irodához 514 fél fordult. Az iroda 57 esetben a tényállásról jegyzőkönyvet vett fel, az ügy további ellátását pedig ügyvédhez utasította. 36 esetben beadványt készített, 421 esetben pedig tanácsot adott.

A polgármesteri IX. ügyosztály által nyilvántartott jótékonycélú alapítványok statisztikája. A polgármesteri IX. ügyosztály összesen 201 alapítványt kezel és tart nyilván. Ezek az alapító által kitűzött cél szempontjából az alábbiak szerint oszlanak meg:

Árvaházi növendékek ellátását biztosító alapítvány		98
Árvaház létesítését célzó alapítvány	«	2
Szeretetotthoni férőhelyet biztosító	«	26
Szeretetotthon létesítését célzó	«	2
Szegények segélyezése céljára tett	«	32
Kiházasítási	«	7
Népkonyha és szegények élelmezését biztosító alapítvány		5
Özvegy nők segélyezését célzó	«	5
Különböző jótékony célt megvalósító	«	10
Egyéb jótékony intézmények létesítésére tett	«	14
	Összesen	**201**

1935. évben 4 szeretetházi, 6 árvaházi, 24 szegénysegélyezési, 5 kiházasítási és 3 különböző alapítvány kamatai címén, összesen 36.978·59 pengőt osztatott ki a főváros.

A fővárosi Dunafürdők és népfürdők. A Dunafürdők és népfürdők teljesen ingyenesen, illetve az önköltséget meg nem haladó olcsó díjazás mellett vehetők igénybe. A főváros szociális igazgatása keretébe a VI. ker., Palotai-úti és a IX. ker., Dandár-utcai népfürdők tartoznak. Népfürdőnek tekinthető a mérsékelt díjas IV. ker., Erzsébet-híd melletti Dunafürdő is. A III., V. és XI. kerületi Dunafürdők, valamint a XI. ker., lágymányosi ingyenes strandfürdő a nyári hónapokban (május—szeptember) a szegénysorsú lakosság ingyen fürdését teszik lehetővé.

A IX. ker., székesfővárosi Dandár-utcai népfürdő. 1930. év májusában nyílt meg. A fürdőben a felnőttek részére 24 kád, a gyermekek részére 16 kád áll mindennap rendelkezésre, ezenkívül egy 15×12 méter nagyságú medencefürdő, egy gőzkamra és a medencefürdőhöz 162 öltözőszekrény van.

1935. évben a medence (gőz) fürdőben 42.064, a kádfürdőben 21.782, a gyermekfürdőben pedig 447 személy fürdött meg.

A fürdőjegyek árai a következők: medence- (gőz) fürdő lepedő és törülköző használattal 50 fillér, kádfürdő lepedő- és törülköző használattal 70 fillér, ugyanaz ruhahasználat nélkül 50 fillér, gyermekfürdő 30 fillér, ugyanaz csoportfürdetés esetén (iskolák, tanoncok) 10 fillér.

VI. ker., Palotai-úti népfürdő. 1911-ben létesült, 8 kád és 6 zuhanyfürdővel van felszerelve. 1935. évben a kádfürdőket 3584 férfi és 2956 nő vette igénybe. A kádfürdőjegy ára 40 fillér, a zuhanyfürdőjegy ára 20 fillér. Hetenkint kétszer reggel 8 órától, délután 4 óráig ezen fürdőben a főváros az OTI-val együttesen ingyenes gyermekfürdetést folytat. Az ingyenes gyermekfürdetéshez az OTI adja ingyenesen a szappant, törülközőt és az orvosi felügyeletet. 1935-ben a főváros 22.828 gyermeket fürdetett meg ingyenesen.

IV. ker., Erzsébet-híd melletti férfi és női Dunafürdők. A Dunafürdők május hó 1-től szeptember hó 15-ig reggel 7 órától este 8 óráig vannak üzemben. A férfi fürdőben 227 kabin és 221 szekrény, a női fürdőben 111 kabin és 184 szekrény van. Kabinjegy 60, szekrényjegy 40 fillér volt. A férfi uszodát 1935. év folyamán 59.144 fürdővendég vette igénybe, a női fürdő forgalma 29.054 személy volt. Havi és idénybérletet a férfi Dunauszodában 445, a női uszodában 102 fürdővendég váltott. A legnagyobb forgalmú nyári napon, 1935. évi június hó 27-én a férfi Dunafürdőben 2014, a női fürdőben 1118 fürdővendég fordult meg.

A III., V. és XI. kerületi fővárosi ingyenes Dunafürdők. Ezeket a fürdőket 1935. évben 77.317 férfi és 28.762 nő vette igénybe.

XI. kerületi fővárosi ingyenes strandfürdő. 1935. évben 49.491 férfi és 29.348 nő fordult meg a strandfürdőben. A férfi vetközőszekrények száma 840, a nőké 520.

Dunai életmentés. A székesfőváros a m. kir. államrendőrség dunai osztályparancsnokságával együtt szervezte meg a dunai életmentést. A hidaknál felállított mentőállomások tutajokra épített házikói és motorcsónakjai a székesfőváros tulajdonában vannak. A mentőállomások fenntartásához a székesfőváros 20.000 pengő évi átalánnyal járul hozzá.

1935. évben 212 esetben kísérelték meg a mentőőrségek a mentést és 204 esetben ez sikerrel is járt.

A dunai életmentés 1935. évi működését az alábbi táblázat mutatja:

Kimutatás a dunai életmentés 1935. évi működéséről:

Megnevezés	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Összes
	hónapban												
Sikeres	7	5	9	16	40	40	22	19	11	19	8	8	204
Sikertelen	—	—	1	1	—	3	1	1	1	—	—	—	8

KÖZJÓTÉKONYSÁG

Közjótékonyság.

Bevezető. Ipari és kereskedelmi életünk megnyilvánulásaira vonatkozó statisztikai adatok tanusága szerint az általános gazdasági helyzet 1935. év folyamán javuló irányzatot mutatott. Ezzel a javulással együttjárt bizonyos mértékben a munkanélküliség csökkenése is. A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály keretében szervezett segítőakciókat a munkanélküliség által fokozott ínség enyhítése érdekében hivta életbe a főváros és így a munkanélküliség csökkenésének ezen akciók kereteinek csökkenésével kellene járnia.

A kerületi elöljárók népjóléti osztályain nyilvántartott ínségesek számánál a munkanélküliség csökkenése észlelhető is volt. Az ínségesek száma az év folyamán fokozatosan csökkent, mégis fenn kellett tartani a segítőakciók korábbi kereteit, mert egyrészt a nyilvántartásban maradt teljesen munkanélküliek és munkaképtelenek és családjaik fokozott segélyezésére volt szükség, másrészt a munkanélküliség csökkenése dacára a munkabérek általános szintje alacsony maradt, viszont a közszükségleti cikkek árai emelkedtek.

Amennyiben — mint ez az előjelek szerint remélhető — a gazdasági helyzet továbbra is javulna, a főváros az ínségenyhítő akcióknak kereteit a szükségesség mértékéig csökkentheti, az így esetleg elérhető megtakarításokat pedig a megelőzést célzó egyes védelmi ágak kiépítésére fordíthatja.

A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály jelenlegi munkaterülete, a rendelkezésre álló anyagi eszközök korlátolt volta és az ínség következtében, elsősorban a nyomort enyhítő közjótékonysági munkára szorítkozik. Az ínség csökkenése a megelőzésre irányuló védelmi munka kiépítését, a szociálpolitikai tevékenység fokozottabb érvényesülését teszi lehetővé és remélhető, hogy a fővárosnak — a kormányhatóság által is támogatott — fokozottabb szociálpolitikai munkája a jövőben biztosítani fogja azt, hogy Budapesten a közjótékonysági ínségenyhítő tevékenység jelentősége és kerete az elmult éveknél sokkal kisebbre zsugorodjék össze.

A közjótékonysági és szociálpolitikai szakbizottság munkája. A fővárosi törvény értelmében a törvényhatósági bizottság, a polgármesteri IX. ügyosztály munkájának támogatására a közjótékonysági és szociálpolitikai szakbizottságot alakított. A szakbizottságban a törvényhatósági bizottság 15 tagja foglal helyet. A bizottság 1935. év folyamán 8 ülést tartott és pedig február hó 5, március hó 7, március hó 26, szeptember hó 12, szeptember hó 23, október hó 29, november 20 és december

hó 16-án. A bizottság ezeken az üléseken letárgyalta mindazokat a kérdéseket, amelyek a főváros közjótékonysági és szociálpolitikai tevékenységének irányát megszabták és a bizottság tagjainak felszólalásait vélemény nyilvánításai értékesen támogatták a főváros törekvéseit.

Miután a szakbizottság tevékenysége egyúttal az ügyosztály munkájáról is tájékozást ad, felsoroljuk a bizottság által 1935. év folyamán letárgyalt fontosabb ügyeket is. Ezek : A gyermekvédelmi munka átszervezése. A székesfővárosi Horthy Miklósné-gyermekotthonok intézeteinek felcserélése, a Községi Szeretetház megszüntetése. A magános hajléktalanok elhelyezésére szolgáló menhelyek és a fővárosi szeretetotthonok férőhelyeinek szaporítása. A szeretetotthonok kórházi osztályainak bővítése. A munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyek rendszerének további engedélyezése. A Dandár-utcai népfürdőben gyermekfürdő létesítése. Kolduskérdés. A lakásbérleti szabályrendelet. A főváros területén tartózkodó magános hajléktalanok nyilvántartása és segélyezése. A munkaidőnek törvényhozás útján való szabályozása stb.

A hatósági támogatásra szoruló ínségesek nyilvántartása. A főváros kerületi népjóléti osztályai a támogatásra szoruló ínségesekről már évek óta rendszeres nyilvántartást vezetnek. Ennek a nyilvántartásnak az ellenőrzését és összefoglalását látja el a Központi Szegénynyilvántartó Hivatal. A nyilvántartott ínségesekről úgy a kerületi népjóléti osztályok, mint a központi hivatal havonta kimutatást készítenek. Ez a kimutatás azonban 1935. évi október hó 1-ig csak a nyilvántartottak lélekszámára, nemére, munkaképességük fokára és a munkaviszonyaikra terjed ki.

A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály 1935. évi március havában a kerületek nyilvántartásában szereplő ínségesek viszonyainak megvizsgálása érdekében a kerületi népjóléti osztályok útján részletesebb statisztikai felvételt készíttetett. A felvétel elsőízben terjed ki az ínségesek korcsoportonkinti megoszlására és a munkanélküliség és a munkaképesség kérdését is korcsoportonkint vette vizsgálat alá. A kerületi népjóléti osztályok az ínségesek összeszámlálását az egyes kiskörzeteken belül a családgondozóívek alapján végezték s a kiskörzetek adatait nagykörzetek szerint csoportosítva küldték be az ügyosztálynak. A statisztikai adatok feldolgozását az ügyosztály végezte és annak eredményét az ügyosztály vezetője a dr. *Illyefalvi* I. Lajos szerkesztésében megjelenő »Statisztikai közlemények« sorozatában, a »Hatósági Nyilt Szegénygondozás Budapesten« című tanulmányában tette közzé. Összeállította az ügyosztály 1935. év őszén a székesfőváros embervédelmi tevékenységének méreteit és a közigazgatási összefüggéseit ábrázoló táblázatot és ehhez német-, angol- és francianyelvű ismertetést is készített.

Az ínségesekre vonatkozó statisztikai felvétel kapcsán szerzett tapasztalatok alapján átszervezte az ügyosztály 1935. évben a központi szegénynyilvántartó hivatal adatszolgáltató tevékenységét. A hivatal 1935. év október hó 1-től kezdve az ínségesek statisztikáját havonta korcsoportokra bontva készíti el. Így most már havonta korcsoportonkint állanak rendelkezésre az ínségesek és azok családtagjai, munkaképességére, szakképzettségére, munkanélküliségére stb. vonatkozó adatok.

Az alábbi táblázat kerületek szerint szétosztva mutatja be a népjóléti osztályok által támogatott ínségesek és családtagjai számának alakulását 1935. év folyamán :

Kerület	Január	Február	Március	Április	Május	Június
I.	2.833	2.745	2.563	2.265	2.126	2.046
II.	3.809	3.563	3.543	3.506	3.344	3.177
III.	10.451	10.453	9.549	7.260	6.120	5.522
IV.	665	693	646	583	511	472
V.	5.342	4.964	4.913	4.607	4.114	3.871
VI.	20.798	20.767	20.498	18.863	16.005	15.038
VII.	16.631	16.576	16.733	15.351	13.631	12.388
VIII.	15.013	14.807	14.500	12.937	10.552	10.008
IX.	14.213	13.935	13.510	12.370	11.837	10.785
X.	10.701	10.202	10.099	9.610	8.346	7.468
XI.	3.857	3.990	3.908	3.643	3.246	2.968
XIV.	—	—	—	—	—	—
Budapest	**104.313**	**102.695**	**100.462**	**90.995**	**79.832**	**73.743**

Kerület	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
I.	1.911	1.914	1.988	2.036	2.163	2.355
II.	3.095	3.076	2.867	2 964	3.052	3.294
III.	4.975	4.958	5.079	5.055	5.659	6.447
IV.	383	380	396	406	466	561
V.	3.760	3.707	3.641	3.700	3.893	4.239
VI.	14.627	12.636	11.962	12.145	13.360	15.497
VII.	11.388	10.807	7.359	7.499	7.898	9.237
VIII.	9.278	9.146	9.185	9.072	9.914	10.914
IX.	10.378	10.038	9.989	9.905	10.837	12.050
X.	7.188	7.017	6.680	7.121	7.642	8.621
XI.	2.625	2.466	2.333	2.438	2.559	2.995
XIV.	—	—	4.474	4.839	5.362	6.540
Budapest	**69.608**	**66.145**	**65.953**	**67.180**	**72.805**	**82.750**

A kimutatás csak azokat az egyéneket tünteti fel, akiket a főváros a nyilt szegénygondozás keretében 1935. év folyamán támogatott. Nem szerepelnek azonban a kerületi népjóléti osztályok nyilvántartásában — és így a kimutatásban sem — az anya- és csecsemővédelem, továbbá az iskolás- és óvodásgyermekek védelme keretében gondozottak azon része, akik gyermekeik támogatásán kívül a főváros segítségét nem veszik igénybe, továbbá a székesfőváros szükséglakásaiban lakók, az ingyengyógyszert, gyógyászati segédeszközöket igénybevevők egy része és egyáltalában nem szerepelnek ezek között az árvaházakban, szeretetotthonokban gondozottak.

A fővárosnak a polgármesteri IX. ügyosztály útján folytatott közjótékonysági tevékenysége keretében nyilt, részben intézeti és intézeti szegénygondozási módot különböztethetünk meg. A nyilt és részben intézeti szegénygondozás keretébe sorozható segítési módok jellegzetes vonása, hogy a támogatott egyént (gyermek, felnőtt) a család keretében segíti. Ezt a segítő módot szokás »ínségenyhítő tevékenység«-nek nevezni és ennek a segítő módnak általános családvédelmi jellege van. Az intézeti gondozás hosszabb-rövidebb időre kiemeli az egyént a családból és teljes ellátásáról gondoskodik. Ez a rész a főváros közjótékonysági tevékenységének régebbi ága.

A közjótékonysági munka mellett, illetve ennek kapcsán az ügyosztály szociálpolitikai tevékenységet is fejt ki, ahol a védelemben a »megelőzés« gondolata jut kifejezésre.

A védelemre szorulók egyes csoportjai szerint az ügyosztály tevékenységét feloszthatjuk, anya- és csecsemő-, kisded-, gyermekvédelmi és felnőtteket támogató munkára is. Az ezen csoportosításban jelentkező védelmi módok azonban már nem tisztán közjótékonysági munkát foglalnak magukban, hanem nagyrészüknek a megelőzésre irányuló célkitűzései is vannak. A következőkben az ügyosztály 1935. évi munkáját ebben az összeállításban ismertetem.

Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem. Az anya-, csecsemő- és kisdedvédelem ellátását a kormányhatóság az Országos Stefánia Szövetség hatáskörébe utalta, de felkérte a törvényhatóságokat, hogy a Stefánia Szövetséget ezen munkájában támogassák.

A székesfőváros tehát anya-, csecsemő- és kisdedvédelmi tevékenységét az Országos Stefánia Szövetséggel együttesen bonyolítja le olymódon, hogy a védelmi szakmunkát a főváros ellenőrzése mellett a Szövetség végzi, a költségeket pedig legnagyobbrészt a főváros viseli.

A Szövetségnek a fővárosban 20 védőintézete van, ebből 13 helyiséget a főváros bocsát a Szövetség rendelkezésére.

A védőintézetek élén egy-egy főorvos áll, akihez segítőorvosok, fővédőnő és körzeti védőnők vannak beosztva. A 20 védőintézetben összesen 43 orvos és 92 védőnő működik.

A Stefánia Szövetség és a főváros súlyt helyez a terhesek és a gyermekágyas anyák gondozására.

A terhesgondozás két részből áll: egészségügyi és szociális gondozásból. Az egészségügyi terhesgondozás első feladata a kiválasztás. Az orvos különválasztja az egészséges terheseket a beteg terhesektől. Gondoskodik arról, hogy az egészséges terhesek egészsége megőriztessék, a beteg terhesek pedig megfelelő gyógykezelésben részesüljenek. Ezek szerint szétválasztják a terheseket a szerint is, hogy mennyiben igérkezik a szülés és azzal összefüggően a gyermekágy és a szoptatás időszaka rendesnek, illetve rendellenesnek; és gondoskodás történik arról is, hogy a rendellenesnek igérkező szüléseket stb. olyan egészségügyi körülmények között vezessék le, amelyek az anyának és csecsemőjének a legmesszebbmenő egészségügyi védelmet biztosítják. A szociális terhesgondozásnak célja és lényege az egészségügyi terhesgondozást gazdasági, erkölcsi és jogi vonatkozásokban kiegészíteni, továbbá a társadalom érdeklődését megfelelő propaganda folytatásával a szociálhigiénés anyavédelem iránt állandóan ébrentartani és szociálhigiénés vonatkozásban a terhesvédelem érdekeinek megfelelő munkaközösségek létrejöttét elősegíteni.

A terhes nőket csak jelentkezés esetén, a gyermekágyas anyákat azonban automatikusan veszik gondozásba.

A kerületi anyakönyvi hivatalok ugyanis kötelesek minden újszülöttről az Országos Stefánia Szövetségnek értesítést küldeni, amelyet a Szövetség központja az illetékes védőintézetnek ad ki. Ennélfogva a védőintézetek nyilvántartásába kerül minden anya újszülöttjével együtt. A védőnő az újszülöttet meglátogatja és szükség esetén védelmébe veszi, az anyát megfelelő tanácsokkal látja el, orvosi rendelésre hívja és ha a szülő helyzete úgy kívánja, anyagi támogatásban is részesíti. A védőintézetben megjelenő terhes vagy szoptatós anyát, valamint a behozott csecsemőt az intézet orvosa megvizsgálja, ingyenes orvosi tanáccsal látja el és szükség esetén a csecsemő mesterséges táplálására megfelelő tápszert, tejkészítményt,

tejet és gyógyszert utal ki. Ezt a támogatást kiegészítheti ingyen csecsemőkelengye-kölcsönzés, étkeztetés, élelmiszersegély, az anya- és csecsemővédő intézetekben az anya és a gyermek 9—12 hónapig tartó teljes ellátása, jogi tanácsadás stb.

A védőintézetek 1935. évi gondozói munkáját az alábbi táblázatos kimutatások mutatják :

Terhes nők gondozása.

1935. év	január hó 1-én gondozás alatt állott terhesek száma	1.262
1935. «	folyamán gondozásba vétetett	7.012
1935. « «	gondozásban volt összesen	**8.274**
1935. « «	gondozás alól kikerült	6.737
1935. «	végén gondozás alatt maradt	**1.537**

Gyermekágyas anyák gondozása.

1935. év	január hó 1-én gondozás alatt állott gyermekágyasok száma .	700
1935. «	folyamán gondozásba vétetett	9.634
1935. « «	gondozásban volt összesen	**10.334**
1935. « «	gondozás alól kikerült	9.683
1935. «	végén gondozás alatt maradt	**651**

Csecsemők gondozása (0—1 évesek).

1935. év	január hó 1-én gondozás alatt állott csecsemők száma	8.043
1935. «	folyamán gondozás alá került csecsemők száma	12.624
1935. « «	gondozásban volt összesen	**20.667**
1935. « «	az első életévét betöltötte	7.069
1935. « «	meghalt	624
1935. « «	gondozás alól egyéb okok miatt kikerült	4.967
	összesen. ...	**12.660**
1935. «	végén gondozás alatt maradt csecsemők száma	8.007

Kisdedek gondozása (1—3 évesek).

1935. év	január hó 1-én gondozás alatt állott kisdedek száma	13.044
1935. «	folyamán gondozás alá került	3.210
1935. « «	1 éves lett	7.069
1935. « «	gondozásban volt összesen	**23.323**
1935. « «	3. életévét betöltötte	5.514
1935. « «	meghalt	176
1935. « «	gondozás alól egyéb okok miatt kikerült	4.529
	összesen	**10.219**
1935. «	végén tehát gondozás alatt maradt	13.104

Szükség esetén a Szövetség a terhes nőt szülés végett, a beteg csecsemőt és kisdedet pedig állandó orvosi felügyelet és gondozás végett egészségügyi intézetbe utalja.

1935. évben 1813 terhes anyát, 2521 csecsemőt és 1476 kisdedet utalt a Szövetség egészségügyi intézetbe.

A védőintézetekben folyó orvosi munkát kiegészíti a védőnők gondozói tevékenysége. A védőnők ugyanis az intézetekbe behozott csecsemőket az orvosi vizsgálat előtt lemérik, a gyermek egészségügyi és szociális vonatkozású adatait nyilvántartásukba feljegyzik, az anyák panaszait és kívánságait meghallgatják, a gyermekek és az anyák életkörülményeit figyelemmel kísérik, a szükséghez képest az anyákat lakásukon meglátogatják s ott ellenőrzik, hogy az orvos utasításainak eleget tesznek-e és mint szakképzett védőnők a gyermekgondozásban járatlan anyát a szükséges gyakorlati tanácsokkal segítik.

1935. év folyamán a védőintézetekben anyák, csecsemők és kisdedek részére adott orvosi tanácsok száma:

	Anyák	Csecsemők részére adott	Kisdedek orvosi tanács száma	Összesen
II., Lánchíd-utca 6.	622	2.541	1.554	4.717
II., Marczibányi-tér 1.	256	3.079	1.168	4.503
III., Raktár-utca 41.	584	4.547	2.589	7.720
III., Bécsi-út 88—92.	223	2.337	1.569	4.129
V., Csáky-utca 82.	654	5.165	1.860	7.679
VI., Váci-út 159.	180	2.160	1.667	4.007
VI., Üteg-utca 16/b	384	4.190	2.229	6.803
VII., Izabella-utca 42.	406	2.910	881	4.197
VII., Peterdy-utca 17—19.	543	4.029	1.120	5.692
VIII., Vas-utca 8—10.	1.528	5.894	2.912	10.334
IX., Gróf Haller-utca 8—10.	501	3.429	2.797	6.727
IX., Soroksári-út 136.	273	1.591	825	2.689
X., Füzér-utca 32.	501	2.484	1.949	4.934
X., Kolozsvári-utca 39.	360	2.516	1.826	4.702
X., Templom-tér 2.	276	1.593	787	2.656
X., Golgota-út 5., MÁV.-telep	1.100	3.510	2.699	7.309
X., Üllői-út 120—122.	320	2.238	1.554	4.112
XI., Lenke-út 93—95.	261	2.313	1.922	4.496
XI., Budafoki-út, Wespag-gy.	134	1.469	866	2.469
XIV., Thököly-út 178.	528	4.699	2.012	7.239
Összesen	**9.634**	**62.694**	**34.786**	**107.114**

Az 1935. év folyamán a védőnői látogatások száma a következő volt:

Védőintézetek	Terhes	Gyermekágyas	Csecsemő-	Kisded-	Ellenőrző	Összesen
	látogatás					
II., Lánchíd-utca 6.	926	488	4.416	2.993	167	8.990
II., Marczibányi-tér 1.	572	543	2.497	2.068	195	5.875
III., Raktár-utca 41.	1.042	538	4.251	4.989	175	10.995
III., Bécsi-út 88—92.	444	265	2.215	2.319	185	5.428
V., Csáky-utca 82.	1.149	646	3.649	3.395	180	9.019
VI., Váci-út 159.	468	301	2.081	2.078	191	5.119
VI., Üteg-utca 16/b	1.731	822	7.140	6.168	126	15.987
VII., Izabella-utca 42.	1.291	1.080	5.684	3.420	202	11.677
VII., Peterdy-utca 17—19.	1.282	756	5.566	4.169	170	11.943
VIII., Vas-utca 8—10.	1.893	1.035	7.164	5.853	183	16.128
IX., Gróf Haller-utca 8—10.	938	757	5.102	4.714	180	11.691
IX., Soroksári-út 136.	397	111	663	1.669	163	3.003
X., Füzér-utca 32.	884	365	3.382	4.138	197	8.966
X., Kolozsvári-utca 39.	567	221	2.687	2.695	191	6.361
X., Templom-tér 2.	264	203	1.648	1.392	173	3.680
X., Golgota-út 5., MÁV-telep	1.131	746	5.122	3.750	131	10.880
X., Üllői-út 120—122.	645	285	2.566	3.122	212	6.830
XI., Lenke-út 93—95.	766	414	2.321	2.039	165	5.705
XI., Budafoki-út, Wespag-gy.	443	166	1.278	1.369	165	3.421
XIV., Thököly-út 178.	929	608	4.507	4.092	196	10.332
Összesen	**17.762**	**10.350**	**73.939**	**66.432**	**3.547**	**172.030**

1935. évben a budapesti védőintézetek védencei közül 309 részben gondozott 0—1 éves csecsemő és 74: 1—3 éves kisded, a teljes gondozottak közül 315 csecsemő és 102 kisded halt el.

Az emésztőszervek megbetegedése elleni küzdelem. A korai csecsemőhalálozás egyik gyakori oka az emésztőszervek megbetegedése. Ez ellen a legbiztosabb védekezés, az anyatejjel való táplálkozás. Ahol az anyatejjel való táplálás lehetősége nincs meg, ott az anya- és csecsemővédelmi szervezet igyekszik gondoskodni a csecsemő állapotának legjobban megfelelő mesterséges táplálkozásról. A Stefánia Szövetség Budapesten a VIII., Vas-utca 10. szám alatt levő székházában rendezett be tejkonyhát, ahol a mesterséges táplálásra szoruló csecsemők részére 13-féle tejkészítményt szolgáltatnak ki. A tejkészítményeket a központi (Hollandi) rendelő főorvosa írja elő. A tápszereket az anyák csak a tejkonyhán vehetik át, ahol szakképzett nővérek készítik el azokat orvosi felügyelet mellett és sterilizált állapotban adják ki az anyáknak az egynapi csecsemőtápláléknak megfelelő adagot. Akinek módjában áll, köteles a tápszer költségeit megtéríteni. Az ínségesek a tápszert a főváros költségére díjmentesen kapják, sőt indokolt esetben a főváros a tejkonyhára való utazás villamosköltségét is megtéríti. Az 1935. évben kiadott tejkészítmények mennyisége a következő volt:

Egyharmados tej cukorral	165.960	gramm
Feles tej cukorral és nyákkal	22,192.280	«
Kétharmados tej cukorral és lisztlevessel	17,796.663	«
Malátaleves	271.590	«
Fehérjés tej hordenzynnel	13,936.133	«
Iró liszttel és cukorral	1,545.360	«
Cerny-féle vajleves	1,454.390	«
Móróleves	1,425.880	«
Feles tejben dara	11,860.850	«
Kétharmados tejben dara	6,791.560	«
Színtejben dara	14,507.990	«
Diétás leves	5,654.700	«
Diétás főzelék	7,148.900	«
Rizsnyák	691.170	«
Színtej	5,686.830	«
Összesen	**111,130.256**	gramm

Ebből 109,120.270 grammért a székesfőváros 75.262·94 pengő térítést fizetett az Országos Stefánia Szövetségnek, a többiért pedig a tehetősebbek összesen kb. 3000 pengőt fizettek. Az év folyamán 1146 csecsemő 634.825 üvegben 113.837 napi adag mesterséges táplálékot kapott, ami 312 átlagos napi adagnak felel meg.

A védőintézetekben 1935. évben a következő tápszereket osztották ki:

Caphosein	39.600	gramm
Csukamájolaj	106.600	«
Harmatkása	9.750	«
Hordenzyn	178.000	«
Hordomalt	9.200	«
Kuffler-féle diétás liszt	70.500	«
Maltosit	13.500	«
Ovomaltin	608.250	«
Papion	45.400	«
Richter-féle tápliszt	1.000	«
Szitmaltin	275.250	«
Tápióka	12.250	«
Zabdercе	27.850	«
Zabliszt	35.000	«
Zabpehely	67.750	«
Zamakó	372.700	«
Összesen	**1,872.600**	gramm
Sacharin-tea	2.935	adag

Anyák, csecsemők és kisdedek közjótékonysági segélyezése. A fenti adatok a fővárosnak a Stefánia Szövetséggel együttesen kifejtett, főként egészségügyi vonatkozású tevékenységét ismertetik. Az alábbiak pedig azt a tevékenységet ismertetik, amelynek egészségügyi vonatkozásai ugyan nyilvánvalóak, mégis inkább a munkanélküliség fokozódása következtében jelentkező nagyobbmérvű ínség hatásainak elhárítására törekednek és így inkább a közjótékonysági vonatkozásuk domborodik ki.

Vándor csecsemőkelengye. Készleteit az Ínségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója készíti és kezeli. A csecsemőkelengyéket az Országos Stefánia Szövetség ajánlására kapják a szegénysorsú anyák 8—10 havi használatra. A kölcsönzés ingyenes, a kölcsönkapott kelengyét rendesen visszahozó anyák 3 darab csecsemőinget és 2 darab kisruhát kapnak ajándékba. Az 1935. évben 3327 darab csecsemőinget és 2218 csecsemőruhát kaptak az anyák.

A kölcsönkelengyék forgalma 1935. évben a következő volt:

	Hónapban												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	IX.	IX.	X.	XI.	XII.	Össz.
Kiadott	483	449	446	387	413	383	449	445	442	414	464	395	5.170
Visszahozott	333	315	362	335	342	308	341	274	309	355	345	265	3.884

A visszahozott kelengyéket mosás és fertőtlenítés után az Ínségesek Foglalkoztatója kijavítja és újból kölcsönadja úgy, hogy a legtöbb kelengyekészlet 3—4-szer is kiadásra kerül. Az akció 1935. évi költsége 36.634·87 pengő volt.

A már többízben kölcsönadott, tehát használt, de kijavított darabokból álló kelengyéket visszaszolgáltatás kötelezettsége nélkül kiadják olyan szülőanyáknak, akiknél nem remélhető az, hogy a kelengyét visszaszolgáltatják. 1935. évben 1200 darab ilyen kelengye került kiadásra.

Budapest székesfőváros tejosztó tevékenysége. A főváros a rászoruló terhes és szoptatós anyáknak és a három éven aluli kisdedeknek 50 fillér térítés ellenében három héten át napi ½ liter tejet ad. A térítés fizetése alól 1935. évben átlag 100 család kapott felmentést. Az anyák, csecsemők és kisdedek részére az Országos Stefánia Szövetség védőintézetei állították ki a tejutalványokat.

A szegénysorsú terhes és szoptatós anyák, továbbá csecsemők részére 1935. évben 2,116.192 félliteres adag tej, vagyis 1,058.096 liter tej került kiosztásra 178.700 pengő értékben.

Ebből 7629 terhes anya, 31.250 szoptatós anya, 27.295 0—1 éves csecsemő és 39.875 1—3 éves kisded, vagyis összesen: 106.049 ínséges anya és csecsemő részesült.

Kiosztásra került továbbá 1935. évben az anyák részére a székesfőváros hatósági főzőhelyeire és étkezőhelyeire érvényes 20.160 darab 7 napos ingyenebédjegy, 1140 darab húsos és 6140 darab hústalan ingyenes napi ebédjegy, vagyis összesen 148.400 adag ingyenebéd, 41.600 darab lóhúsutalvány (10 dkg lóhúskészítmény és 10 dkg kenyér) 15.600 hentesáruutalvány (5—8 dkg hentesáru és 20 dkg kenyér) 7280 darab 1 hetes tejutalvány (napi ½ liter tej és 10 dkg kenyér) 1168 darab 50 kg-os tüzelőszer és 3400 darab kéthetes ingyenkenyér utalvány (6 kg-os).

Az 1935. évben kiosztott ½ literes tejadagok száma havonkint a következőképen oszlott meg:

Január	256.269 adag
Február	241.391 «
Március	252.980 «
Április	222.704 «
Május	206.682 «
Június	116.740 «
Július	123.247 «
Augusztus	113.861 «
Szeptember	117.823 «
Október	124.308 «
November	145.132 «
December	195.055 «
Összesen	**2,116.192** adag

A védőintézetek útján 1935. évben 3862 doboz hintőpor osztatott szét. A szövetség csecsemőmérleget 235 esetben, szülészeti vándorládát pedig 151 esetben adott kölcsön.

Székesfővárosi bölcsődék és napköziotthonok. A Stefánia Szövetség vezetése alatt álló védőintézetek a védőnői irodából és modern felszereléssel berendezett orvosi rendelőkből állanak. A 20 védőintézet közül 6 mellett a főváros bölcsődét és napköziotthont is létesített.

A bölcsődékben az anyák 0—1 éves csecsemőiket reggel munkábamenet előtt helyezik el. A csecsemőket átvétel után megfürösztik, az intézet ruháiba öltöztetik és egész nap gondozzák. Szükség esetén az anyát este, amikor gyermekét hazaviszi, mesterséges tápszerrel is ellátják. Az intézetben 8—10 egészséges anya állandó elhelyezést nyer csecsemőjével együtt. Ezek látják el a szükséges házimunkát, s ennek fejében lakást, ellátást, ruházatot és havi 10 pengő segélyt kapnak.

A napközi otthonokban az 1—3 éves kisdedeket reggeltől estig gondozzák. A gyermekeket — ugyanúgy, mint a bölcsődékben — átvétel után minden reggel megfürösztik, otthoni ruháikat intézeti ruhákkal cserélik fel és óvónők felügyelete mellett foglalkoztatják és gondozzák. A kisdedek ellátásban részesülnek és szükség esetén diétás élelmezést kapnak. A bölcsődékben és napköziotthonokban vasár- és ünnepnapokon felvétel nincs. A tehetősebb szülőktől napi 30, illetve 15 fillért szednek, általában azonban a gondozás díjtalan. Az 1935. évben ilyen címen mindössze 2838·60 pengő folyt be.

Az intézetekben a férőhelyek száma 1935-ben a következő volt:

Védőintézetek	Dajkaanya	Csecsemő	Kisded	Csecsemő és kisded együtt
III., Bécsi-utca 88—92.	12	48	65	113
VI., Váci-út 159.	8	35	40	75
IX., Gróf Haller-utca 8—18.	10	37	50	87
X., Üllői-út 120—122.	9	35	50	85
X., Kolozsvári-utca 39.	6	32	40	72
XI., Lenke-út 93—95.	8	30	40	70
Összesen	**53**	**217**	**285**	**502**

A bölcsődékben és napköziotthonokban 1935. évben a gondozási napok száma a következő volt:

Védőintézetek	Csecsemők gondozási napjainak száma	Ebből anyával együtt bentlakó csecsemők gondozási napjainak száma	A kisdedek gondozási napjainak száma
III., Bécsi-út 88—92.	11.822	4.738	15.336
VI., Váci-út 159.	7.952	2.754	8.523
IX., Gróf Haller-utca 8.	9.769	3.395	11.755
X., Üllői-út 120—122.	8.008	3.007	8.100
X., Kolozsvári-út 39.	7.177	2.141	8.432
XI., Lenke-út 93—95.	7.099	2.768	9.415
Összesen	**51.827**	**18.803**	**61.561**

A bölcsődék és napköziotthonok fenntartására 1935. évben 288.868·57 pengőt fordított a székesfőváros, a védőintézetek támogatására pedig 102.225·54 pengőt.

Gyermekvédelem. *Budapesti veszélyeztetett gyermekek nyilvántartása.* A gyermekvédelmi munkát végző hatósági és társadalmi szervek részéről, valamint a fővárosi gyermekvédelmi bizottságban ismételten elhangzott kívánságnak megfelelően, a főváros polgármestere 1935. évi január hó 18-án 158.413/1934—IX. számú határozatával intézkedett a veszélyeztetett budapesti gyermekek nyilvántartásának elkészítése tárgyában és 1935. évi február hó 25-én 132.595/1935—IX. szám alatt ez ügyben végrehajtási utasítást adott ki. A végrehajtási utasítás szerint a polgármester a veszélyeztetett budapesti gyermekek folytatólagos nyilvántartását 1935. és január hó 1-től rendelte el s a 0—3 éves gyermekek nyilvántartásával az Országos Stefánia Szövetséget, a 3—18 éves korúak nyilvántartásával pedig a fővárosi Iskolanővéri Intézményt bízta meg.

Veszélyeztetettnek tekintendő az utasítás szerint mindazon 18 éven aluli gyermek, aki a hatóság bármilyen irányú anyagi vagy erkölcsi támogatására szorul. Feltétlenül veszélyeztetettnek kell tekinteni azonban: 1. a házasságon kívül született gyermeket, 2. a különváltan élő szülők gyermekeit, 3. a szabadságvesztésre ítélt szülők gyermekeit a szabadságvesztés tartama alatt, 4. bizonyos erkölcsi vonatkozású cselekmények elkövetése után büntetésüket kitöltött egyének gyermekeit, akiket a szülők szabadulása esetén is szemmel kell tartani, 5. a részeges szülők gyermekeit, 6. elmebetegek leszármazottjait, 7. a munkaképtelen és munkanélküli szülők gyermekeit.

A Stefánia Szövetség a gondozásába kerülő 0—3 éves csecsemőkről és kisdedekről kartotéknyilvántartást vezet, amelyen fel vannak tüntetve a gondozottak egészségügyi és szociális viszonyai. A végrehajtási utasítás értelmében azon gyermekek kartotékját, akik a 3 éves életkort betöltötték és így a szövetség ellenőrzése és gondozása alól kikerülnek, a szövetség az iskolanővéri intézménynek küldi meg. Az iskolanővérek ezután megvizsgálják a három évet betöltött gyermekek helyzetét. Ha a gyermek óvodába jár és támogatásra szorul, az óvodai, napközi- vagy gyermekotthon keretében gondozzák őket, ha pedig nem jár óvodába, igyekeznek óvodai gondozás körébe vonni, de addig is szociális, anyagi és erkölcsi támogatásban részesítik. A veszélyeztetett gyermekek így tehát 3 éves korig a Stefánia Szövetség, 3 éves koruktól pedig a fővárosi iskolanővéri és iskolaorvosi intézmény gondozásába vannak és ezzel a gyermekeknek a születésüktől a 18 éves korig való folyamatos

gondozása, a Stefánia Szövetség és a főváros iskolai gyermekvédelmi szervei által biztosítva van.

A 3—6 éves gyermekek napközi gondozása célszerűen gyermekotthonok keretében oldható meg, amely megfelelően egyesíti az óvodai és napközi gondozást. A főváros ezért óvodáit fokozatosan, a reggeltől-estig folyamatos gondozást és ellátást nyujtó óvodás gyermekotthonokká alakítja át.

Az elemi és polgári iskolák napközi otthonai félnapos gondozást nyujtanak. A gyermekek ebédeltetése a napközi gondozás keretében történik. Hogy az iskolásgyermekek megfelelő ellátása biztosítható legyen és kiterjedjen arra az időre is, amikor a gyermek iskolában van, a főváros bevezette a tejreggeliztetést és tejtízóraiztatást is, amelyek a napközi gondozás kiegészítésének tekinthetők.

Fővárosi óvodás gyermekotthonok. A Budapest területén működő fővárosi óvodák száma 1935-ben 87 volt. Ezekben 1935-ben 8506 3—6 éves gyermeket gondoztak. 35 óvodában a főváros gyermekotthont létesített, a többiben pedig az óvodai foglalkoztatást napközi gondozás egészíti ki.

A gyermekotthonok helyiségeiről, berendezéséről, karbantartásáról, személyzetéről, fűtésről, világításáról a polgármesteri VII. ügyosztály, a gyermekek étkeztetéséről a polgármesteri IX. ügyosztály gondoskodik.

A gyermekotthonokban gondozott gyermekek reggelire tejet vagy kávét kenyérrel ; tízóraira vajas, lekváros vagy zsíros kenyeret ; ebédre 2 fogásos ebédet, uzsonnára pedig ismét lekváros vagy zsíros kenyeret kapnak. Súlyt helyez a főváros arra, hogy a gyermekek olyan ételeket kapjanak, amilyeneket életkoruk és egészségi állapotuk megkíván. A gyermekotthonok étrendjét a polgármesteri IX. ügyosztály a Gyermekotthonok Hölgybizottságával együtt állítja össze s minden főzőhelyen ugyanazt főzik. 14 gyermekotthon konyhája látja el a többi otthont is. A fővárosi óvodákban létesített gyermekotthonokon kívül, ugyancsak a gyermekotthonok konyhái után, étkeztetésben részesíti a főváros II. ker. Fő-u. 68., II. ker., Donáti-u. 46., VIII. ker. Kun-u. 3., X. ker., Kozma-u. 6—8. és XIV. ker., Hermina-út 21. szám alatt lévő társadalmi, illetve egyházi szervek által fenntartott és a VI. ker., Madarász állami telepen lévő gyermekotthonokban gondozott gyermekeket is. A gyermekotthonok 1935. évi január és júniusi fél-fél havi étlapja a következő volt :

Étlap a fővárosi óvodás gyermekotthonokban. 1935. évi január félhavi :

	Reggeli :	Ebéd :	Uzsonna :
15-én kávé, kenyér,	paradicsomleves,	káposztástészta,	lekváros kenyér ;
16-án « «	marhahúsleves	tarhonya parad. mártás	zsíros kenyér ;
17-én « «	szárazborsó-leves,	tejben rizs csokoládéval	lekváros kenyér ;
18-án « «	árpagyöngyleves	kelfőzelék,	lekváros kenyér ;
20-án « «	tarhonyaleves,	vegyesfőzelék,	zsíros kenyér ;
21-én « «	bableves kolbásszal,	dupla kenyér,	csokoládés kalács ;
22-én « «	burgonyaleves,	mákosmetélt,	zsíros kenyér ;
23-án « «	köményleves,	töltött-káposzta,	lekváros kenyér ;
24-én « «	zöldségleves,	tejbenrizs csokoládéval	zsíros kenyér ;
25-én « «	árpagyöngyleves	paprikásburgonya,	kenyér ;
27-én « «	rizsleves,	kelfőzelék,	lekváros kenyér ;
28-án « «	kalarábéleves,	gránátostészta,	zsíros kenyér ;
29-én « «	tarhonyaleves,	paradicsomos káposzta,	lekváros kenyér ;
30-án « «	köményleves,	lencsefőzelék sült kolbász.	zsíros kenyér
31-én « «	burgonyaleves,	tejbenrizs csokoládéval	lekváros kenyér ;

1935. évi június félhavi étlap:

15-én	kávé, kenyér	köményleves,	babfőzelék,	kenyér;
17-én	« «	tarhonyaleves,	mákosmetélt,	zsíroskenyér;
18-án	« «		paradicsomos burgonya	csokoládés kalács;
19-én	« «	csontleves,	zöldborsófőzelék sertéssült,	zsíroskenyér;
21-én	« «	újburgonyaleves,	tejben rizs csokoládéval	lekvároskenyér;
22-én	« «	szárazborsó-leves,	spenót burgonyaköret,	kenyér;
24-én	« «	zöldségleves,	zöldborsófőzelék,	lekvároskenyér;
25-én	« «	köményleves,	lekvárosgombóc	zsíroskenyér;
26-án	« «	árpagyöngyleves,	lencsefőzelék,	lekvároskenyér;
27-én	« «	csontleves,	töltöttpaprika, burg. köret,	zsíroskenyér;
28-án	« «	zöldborsóleves,	tejbenrizs csokoládéval	lekvároskenyér.

A gyermekek gyermekotthoni gondozásáért és ellátásáért a főváros térítési díjat szed. A térítés összege általában heti 40 fillér. Megfelelő keresettel rendelkező munkáscsaládoknak gyermekei azonban heti 1 pengőt, tisztviselőcsalád gyermekei pedig heti 2 pengőt fizetnek. Az ínségesek jelentékeny része (20—25%) a heti 40 filléres térítési díj fizetése alól fel van mentve. A gyermekotthonokban gondozott óvodás gyermekek száma kb. 3500.

Cím:	Fenntartó:	Férőhely:	Étkezett átlag naponta:
II., Donáti-utca 36.	Szent László Gyermekotthon	80	80
II., Zárda-utca 2.	Fővárosi Óvoda	45	30
II., Szalag-utca 15.	« «	50	25
II., Hattyú-utca 3/5	« «	75	42
III., Kiscelli-utca 82.	« «	110	90
III., Szépvölgy-utca 6.	« «	90	86
III., Lublói-út 1.	« «	80	75
III., Raktár-utca 1.	« «	130	70
III., Timár-utca 13/b	« «	120	85
III., Vörösvári-út 19.	« «	90	64
III., Kórház-utca 35.	« «	35	35
VI., Babér-utca 26085/1/3. .	« «	156	139
VI., Tatai-út 1553. hrsz. ..	« «	135	125
VI., Madarász-telep	Állami óvoda	60	56
VI., Petneházy-utca 83. ...	Fővárosi óvoda	119	77
VI., Szekszárdi-út 34.	« «	50	50
VI., Lőcsei-út	« «	100	80
VII., Murányi-utca 27—29. .	« «	126	60
VIII., Csobáncz-utca 5.	« «	150	126
VIII., Kun-utca 3.	Budapesti Józsefvárosi Kisdedóvó Egyesület	120	110
VIII., Rökk Szilárd-utca 13. .	Fővárosi óvoda	80	54
VIII., Tisza Kálmán-tér 4. ..	« «	75	40
VIII., Szigony-utca 18.	« «	136	80
IX., Vágóhíd-utca 13.	« «	160	160
XI., Ranolder-utca 43.	« «	90	90
IX., Telepy-utca 15.	« «	65	63
X., Maglódi-út 8.	« «	135	130
X., Simor-utca 37.	« «	120	80
X., Pongrácz-utca 19.	« «	65	35
X., Füzér-utca 32.	« «	75	50
X., Gergely-utca 21.	« «	70	42

Cím:	Fenntartó:	Férőhely:	Étkezett átlag naponta:
X., Kozma-utca 6—8.	Szociális Missiótársulat	40	35
XI., Soproni-út 50.	Fővárosi óvoda	86	76
XI., Diószegi-út 44.	« «	90	85
XI., Váli-út	« «	90	65
XIV., Hermina-út 21.	Hermina Zárda óvodája	100	80
XIV., Aréna-út 25.	Fővárosi óvoda	85	70
XIV., Stefánia-út 10.	« «	80	50
XIV., Uzsoki-út 41.	Fővárosi óvoda (Nemzetközi Gyermekvédő Szövetség)	50	50
XIV., Fűrész-utca 66.	Fővárosi óvoda	81	50
XIV., Káldi-utca 32.	« «	90	90
XIV., Külső Egressy-út 31484/118.	« «	80	70
	Összesen	3.864	3.050

Napközi gondozás a főváros óvodáiban. Azokban a fővárosi óvodákban, amelyekben még gyermekotthoni gondozás nincs, a gyermekek foglalkoztatása délelőtt 9—11-ig és délután 2—4-ig tart. Ezen óvodákban a gyermekek ellátásban nem részesülnek, hanem óvodai foglalkoztatással, szlöjd, játék, stb.-vel töltik idejüket. Miután azonban a munkába járó anyák 11—2-ig gyermekük gondozását és táplálását nem tudnák ellátni, a főváros ezekhez az óvodákhoz 11—2-ig napközi gondozást kapcsolt. A napközi gondozás keretében a gyermekek ebédeltetésben is részesülnek. Az óvodás gyermekek a hatósági főzőhelyekről kapják ebédjüket. Egyes óvodák gondozottjai a közelben lévő főzőhelyeken, e célra elkülönített helyiségben fogyasztják el az ebédet, ha pedig az étkezőhely távolabb van, a főváros az ebédet az óvoda helyiségébe szállítja. A napközi gondozottak részére kiosztott ebédek azonosak a felnőttek részére főzött ebéddel, azzal a különbséggel, hogy csütörtökön gulyás helyett hústalan gulyáslevest és tejberizst kapnak a gyermekek, adagjuk pedig a felnőttek adagjának fele. A főzőhelyekről étkező gyermekek részben heti 24, illetve 60 fillér térítési díjat fizetnek, részben pedig ingyenesen étkeznek. Az ingyenes és a heti 24 filléres térítési díj ellenében azok az óvodások jutnak ebédhez, akiknek ráutaltságát az iskolanővérek, a szülők helyzetének megvizsgálása után megállapították. Heti 60 fillér térítési díj ellenében azonban bármelyik óvodás gyermek ebédelhetett.

1935. év decemberében a fővárosi óvodákban gondozott és étkezésben részesült gyermekek száma:

Cím:	Gondozottak száma	Étkezésben részesülők száma
I., Czakó-utca 6.	82	52
I., Szentháromság-tér 1/4	50	22
I., Mészáros-utca 5.	40	35
I., Fery Oszkár-utca 15.	59	37
I., Németvölgyi-út 46.	60	30
I., Városmajor-utca 59.	60	32
I., Diana-út 4.	33	30
I., Zugligeti-út 61.	24	18
I., Labanc-utca 2.	60	35
I., Hidegkuti-ut 83.	30	18
II., Fillér-utca 19.	60	44

Cím:	Gondozottak száma	Étkezésben részesülők száma
III., Áldás-utca 1.	56	26
III., Szentendrei-út 8180. hrsz.	70	60
IV., Prohászka Ottokár-utca 6.	70	16
V., Balaton-utca 8.	65	42
V., Vésző-utca 5.	61	54
V., Pannonia-utca 81.	55	35
VI., Szív-utca 6.	57	30
VI., Szondy-utca 65.	98	64
VI., Kmetty-utca 13.	96	60
VI., Lőportár-utca 29.	96	60
VI., Angyalföldi-út 3.	95	95
VI., Váci-út 27.	55	47
VI., Janicsár-utca 2.	90	68
VI., Lomb-utca 20.	80	66
VI., Gömb-utca 53.	130	90
VI., Országbíró-utca 12.	75	55
VII., Dob-utca 95.	111	80
IX., Erkel-utca 10.	74	42
IX., Ipar-utca 6.	70	50
IX., Soroksári-út 75.	90	56
IX., Kén-utca 3. (I.)	55	23
IX., Kén-utca 1. (II.)	80	55
IX., Gyáli-út 25/b	95	50
X., Ceglédi-út 6.	170	135
X., Kerepesi-út 33.	120	114
X., Százados-út 6.	60	30
X., Kada-utca 27. (I.)	75	45
X., Kada-utca 25. (II.)	70	40
X., Álmos vezér-tér 1.	120	70
XI., Kelenföldi vasútállomás	71	47
XIV., Kövér Lajos-utca 2245/1. hrsz.	60	50
XIV., Zugló-utca 57.	71	51
Összesen	**3.199**	**2.159**

Az óvodás gyermekek részére 1935. évben kiosztott ebédadagok száma a következőképen oszlott meg:

a) a gyermekotthonokban és ezekből ellátott óvodákban:

Fizető gyermekeknek	531.642 adag	
Ingyen étkező gyermekeknek	198.948 «	730.590 adag

b) főzőhelyeken:

Heti 40 fillért fizető gyermekeknek	4.452 adag	
Heti 60 « « «	63.342 «	
Heti 24 « « «	73.686 «	
6 napon át ingyenesen étkező gyermekeknek	155.520 «	
7 napon át ingyenesen étkező gyermekeknek	371.385 «	668.385 adag
Mindössze		**1,398.975** adag

1935. év folyamán az óvodás gyermekek között a napközi otthonokban kiosztásra került ebédek napi adagszáma az alábbiak szerint alakult:

Hónap	Óvodás gyermekotthonokból térítésért	Óvodás gyermekotthonokból ingyen	Főzőhelyről térítésért	Főzőhelyről ingyen	Összesen
	étkező óvodás gyermekek napi átlag száma				
Január	1.674	542	492	1.566	4.274
Február	1.618	537	513	1.568	4.236
Március	1.634	610	509	1.590	4.343
Április	1.674	659	459	1.608	4.400
Május	1.794	637	504	1.624	4.559
Június	1.533	642	295	1.509	3.979
Július	1.375	631	146	1.408	3.560
Augusztus	1.315	659	134	1.391	3.499
Szeptember	1.884	594	296	1.349	4.123
Október	2.212	649	674	1.472	5.007
November	2.115	738	694	1.556	5.103
December	1.785	766	554	1.587	4.692
Évi átlag	**1.719**	**638**	**439**	**1.519**	**4.315**

A főváros által fenntartott elemi iskolák tanulóinak napközi gondozása. A főváros által fenntartott elemi iskolákkal kapcsolatos napközi otthonok reggel 8-tól délután 5-ig két csoportban foglalkoztatják a gyermekeket. A napközi gondozással kapcsolatos ebédeltetés 12-től ½3 óráig tart s a délelőtti tanításra járó gyermekek tanítás után, a délutáni tanításra járó gyermekek pedig a tanítás kezdete előtt fogyasztják el ebédjüket.

A fővárosi iskolásgyermekek 1935. év folyamán az egyes hónapokban *naponkint átlag* az alábbi kimutatásban részletezett számban vették igénybe a főváros ebédeltetési akcióját:

Hónap	Ingyenesen	Térítésért	Összesen	Hónap	Ingyenesen	Térítésért	Összesen
	étkező iskolásgyermek				étkező iskolásgyermek		
Január	13.746	1.941	15.687	Július	7.999	—	7.999
Február	14.473	2.403	16.876	Augusztus	7.854	—	7.854
Március	14.710	2.412	17.122	Szeptember	8.946	202	9.148
Április	14.658	1.827	16.485	Október	12.035	2.210	14.245
Május	14.441	1.892	16.333	November	13.214	2.792	16.006
Június	11.545	716	12.261	December	14.236	2.592	16.828
				Évi átlag	**12.322**	**1.582**	**13.904**

Az iskolásgyermekek között kiosztott ebédadagok száma 1935-ben a következő volt:

6—10	éveseknek	térítés ellenében kiosztva	298.008
6—10	«	ingyenesen kiosztva	2,891.568
10—14	«	térítés ellenében kiosztva	195.023
10—14	«	ingyenesen kiosztva	1,587.651
		Összesen	**4,972.250**

A 6—10 éves gyermekek a felnőttek adagjának ¾ részét, a 10 éven felüliek teljes adagot kaptak.

A 6—10 éves gyermekek térítési díja 4 fillér volt ebédadagonkint. A heti 90 fillért fizető 6—10 éves és heti 1·20 pengőt fizető 10 éven felüli gyermek a szülők anyagi helyzetére való tekintet és külön vizsgálat nélkül ebédet kapott.

Fővárosi iskolák tejreggeliztető és tízóraiosztó tevékenysége. 1935. év január havától a polgármester két részre bontotta az iskolai tejosztást. Azok a tanulók, akik ingyenebédben részesülnek, az ingyentejet ½8 és 8 óra között 5 deka kenyérrel reggeliként kapják meg. A térítéses tejet a tanulók viszont a 10 órai szünetben fogyasztják el.

1935. évi január hó 7-én megindult az iskolai tejreggeliztetés, melynek keretében naponta mintegy 13.800 gyermek kapott 2 dl tejből és 5 dkg kenyérből álló ingyenes reggelit. Még január hóban a reggeliztetés kiterjedt mindazon gyermekekre, akiknek szülei a kerületi népjóléti osztály nyilvántartásában nincsenek felvéve ugyan, de jogosultak arra, hogy heti 24 fillérért ebédben részesüljenek. Ezzel a fizetőcsoporttal együtt 1935. évi január hó 21-től kezdve a tejreggeliben részesülő gyermekek száma 15.900 lett. A tejreggeli bevezetésével megszűnt az iskolákban az ingyenes tejtízóraiztatás.

1935. évben az iskolai tejosztás két féléven keresztül tartott.

Az első félévben	1934. december 10-től	1935. VI. 8-ig	130 napon át
A második félévben ...	1935. október 30-tól	1935. XII. 14-ig	36 « «

Ez évben 2 dl-es palackokban kiosztott adagok száma:

Fizetett tej	817.700 adag
Ingyentej	2,384.153 «
Kenyér	29.540 «

A költség 205.208 pengő volt.

Fizetett tízórai tej, napi átlagban	4.926 adag volt
Ingyenreggeli tej napi átlagban	14.362 « «

Gyenge szervezetű iskolásgyermekek 1935. évi június hó 16-ig, a tanév végéig az iskolanővéreknek orvosi vizsgálat alapján történt igazolása után 50 fillér térítés ellenében 3 hétre szóló utalványt kaptak, amelyért a kijelölt tejkiosztó főzőhelyek naponta ½ liter tejet adtak ki. 1935. év első felében a székesfőváros ilyen gyermekeknek 24.570 liter tejet osztott ki, melynek költségei 4000 pengőt tettek ki. Ezt a támogatást a főváros 1935. év második felében a tejreggeliztetés és tízóraiztatási akció kibővítésével kapcsolatban megszüntette.

A főváros gyermekfelruházó tevékenysége. *Ruhaosztás.* A gyermekfelruházási akció keretében kiosztásra kerülő ruhák nyersanyagát a főváros nyilvános versenytárgyaláson szerzi be és a szükséges télikabátokat, leány- és fiúzubbonyokat, fiúnadrágokat, szoknyákat és fehérneműeket az Inségesek Hatósági Foglalkoztatója útján készíti el. A szvetereket egyes jótékonysági egyesületek foglalkoztató műhelyeiben kötteti. A ruhaosztás az ősz végén kezdődik és a tavaszi hónapokig tart.

	1935. évben kiosztásra került		
	fiúk	leányok	Összesen
	részére darab		
Cipő	3.431	892	4.323
Harisnya	2.666	2.315	4.981
Ruha	1.281	1.327	2.608
Nadrág	1.611	—	1.611
Ing	5.637	4.431	10.068
Alsónadrág	5.313	4.463	9.776
Szveter	1.619	973	2.592
Télikabát	543	553	1.096
	22.101	**14.954**	**37.055**

Ruhasegélyben részesült ..... 6.985 fiú,
4.685 leány

Összesen ..... **11.670** gyermek.

A kiosztott ruhaneműek anyag- és előállítási költsége 1935-ben 168.271 pengő volt.

Gyermekcipőjavítás. Az iskolásgyermekek az utóbbi években új cipőket csak akkor kaptak, ha nem volt cipőjük, vagy ha a meglevő már nem volt javítható állapotban. A talpalással vagy fejeléssel még javítható cipőket a főváros cipész kisiparosokkal megjavíttatja.

1935. év folyamán összesen 20.600 pár cipőt javítottak ki, kb. 80.000 pengő költséggel.

Árvaházak, gyermekotthonok. A székesfőváros az intézeti gondozásra szoruló árva és félárva gyermekek nevelését árvaházaiban és gyermekotthonaiban látja el. Nevelésük tartama alatt teljes ellátásukról, iskoláztatásukról gondoskodik. A növendékek általában 14 éves korukig maradnak az intézetben, vagyis addig, amíg elemi vagy polgári iskolai tanulmányaikat befejezik. A jó magaviseletű és jó előmenetelű növendékek azonban felsőbb iskolákba is kerülhetnek. A fiúárvaházak növendékei külső iskolákba járnak, az »Erzsébet«-leányárvaházban pedig az I—VI. osztályú elemi iskola és a háztartási továbbképző tanfolyam növendékeinek oktatása az intézetben levő iskolában történik.

Az 1935. évben a fővárosi árvaházakban összesen 522 növendék volt gondozás alatt az alábbi részletezés szerint:

Korcsoport	József-fiú-árvaház	Mayer Ferenc-fiúárva-ház	Községi árvaház	Horthy Miklósné-fiúárvaház	Erzsébet-leány-árvaház	Összesen	%-ban
Óvodás	—	—	—	15	11	26	5
Elemi iskolás	90	33	16	74	80	293	56
Háztartási iskolás	—	—	—	—	9	9	2
Polgári iskolás	53	29	22	—	41	145	28
Középiskolás	25	5	3	—	11	44	8
Főiskolás	5	—	—	—	—	5	1
Összesen	**173**	**67**	**41**	**89**	**152**	**522**	**100**

Az 522 gondozott közül teljesen árva 79 növendék (15%), félárva 443 növendék (85%).

Az elhalt szülők foglalkozása:

Értelmi pályán dolgozott	80	15 %
Kereskedő volt	26	5 %
Iparos	205	39 %
Rendőr, altiszt stb.	88	17 %
Napszámos, segédmunkás stb.	123	24 %
Összesen	522	100 %

Az árvaházakban gondozott növendékek tanulmányi eredménye a 26 óvodás növendék, a »Horthy Miklósné«-árvaházban 1935. évi szeptember hó 1. óta gondozott 74 növendék és a nem osztályozható 6 növendék kivételével:

Iskola megnevezése	Általános osztályzat 1	2	3	4	5	Összesen
Elemi iskola	34	79	70	19	11	213
Háztartási továbbképző tanf.	2	7	—	—	—	9
Polgári iskola	25	86	33	1	—	145
Középiskola	6	18	17	3	—	44
Főiskola	2	2	1	—	—	5
Összesen	69	192	121	23	11	416
%-ban:	16	47	29	5	3	100

Az 1934/35. tanév végén az árvaházakból 63 növendék lépett ki. Ezek szülői vagy rokoni gondozásba kerültek és részben ipari pályára készülnek, részben pedig üzletben, gyárban vagy háztartásban helyezkedtek el. Néhány közülük tovább tanul. Az értelmiségi pályára került állástalan árvákat a főváros a szellemi szükségmunkaakció keretében foglalkoztatta.

A tanoncpályára lépő fiúárvák elhelyezése végett az 1935. évi költségvetésben 25 növendéknek a Szent József-tanoncotthonban való nevelésére 9125 pengőt, 10 leányárvának a Budai Szent László Otthon és Árvaházban leendő gondozására pedig 3650 pengőt irányozott elő a főváros. A székesfőváros kertészképző internátusában az 1935. évben 3 volt árvaházi növendék nyert továbbképzést.

Az árvák gondozása érdekében 10 árva tartásáért 3285 pengőt fizetett a főváros 1935. évben a Nagypénteki Református Társaságnak, 40 árva tartásáért 14.600 pengőt a Klotild Szeretetház Egyesületnek és 4800 pengőt az Ottokár-hadiárvaházban gondozott 10 árva tartásáért.

A gyakorlati pályákra való képzés és nevelés a leányárváknál bevált, mert az »Erzsébet«-leányárvaházból a háztartási és gyermekgondozói tanfolyamon végzett növendékei részben saját hozzátartozóiknál, részben idegeneknél el tudnak helyezkedni és így létfenntartásukról saját erejükből képesek gondoskodni. Az érettségi bizonyítvánnyal vagy tanítónői oklevéllel rendelkező árva leányoknál az elhelyezkedés kérdése már sokkal nagyobb probléma.

A törvényhatósági bizottság 1935. évi február hó 6-án tartott közgyűlésében elhatározta, hogy a »Horthy Miklósné«-árvaház és gyermekotthonok két intézetének rendeltetését felcseréli és a Községi Szeretetházat beszünteti. A közgyűlési határozat alapján az I. ker., Hidegkúti-úti intézet 180 gyermek átmeneti otthona lett,

3—6 éves fiúk és leányok részére 60 férőhellyel és 6—18 éves leányok részére 120 férőhellyel. A csecsemőotthont megszüntette a főváros, mert a folyton ismétlődő ragályos betegségek miatt céljának nem felelt meg. A bicskei intézetben a Hidegkúti-úti intézet árvaházának 100 növendéke és még 100: 3—10 éves korú fiúárva, összesen tehát 200 fiú nyert elhelyezést. Ezzel a létszámemeléssel a Községi Szeretetházban megszűnő 75 helyet pótolta, sőt az árvaházi férőhelyek számát szaporította is a főváros. A közgyűlési határozatot a kormányhatóság 1935. év június havában jóváhagyta és végrehajtása 1935. évi szeptember hó 1-én megtörtént.

A székesfőváros 1935. évi költségvetésének módosításával kapcsolatban a közgyűlés határozata alapján a főváros a »Horthy Miklósné«-gyermekotthonok bicskei intézetének területén az intézeti növendékek részére gyermekstrandfürdőt létesített. Az iskolai gyermeküdültetés céljára pedig 120 iskolásgyermek befogadására alkalmas nyaralóbarakk felépítésére szükséges 30.000 pengő fedezetéről gondoskodott. A kormányhatósági jóváhagyás után az építkezés 1935. év április havában megkezdődött s az épület 1936. év nyarán használatba vehető.

»József«-fiúárvaház, VIII., Üllői-út 76. A »József«-fiúárvaházat József főherceg nádor felgyógyulásának emlékére létesítette Pest város tanácsa, a főváros közönségének áldozatkészségéből, gróf Festetich Antal által e célra adományozott 3675 négyszögöl kiterjedésű telken. Az intézet 1843-ban 10 növendékkel nyílt meg. Alapszabályai szerint budapesti illetőségű, törvényes házasságból származó, vagyontalan 6—10 éves korban levő, egészséges, árva vagy félárva fiúgyermekek vehetők fel az árvaházba. Az intézet ezidőszerint 180 növendék befogadására alkalmas. A kilépett növendékek az 1935. évben megalakították a volt növendékek egyesületét, amelynek 180 tagja van.

Mayer Ferenc-fiúárvaház, I., Városmajor-utca 31. Az árvaházat a főváros Mayer Ferenc tábornok alapítványából létesítette. Ehhez az alapítványhoz később még több kisebb alapítványt csatoltak. 1886-ban nyílt meg az intézet. 68 árva elhelyezésére szolgál és szabályai szerint budapesti illetőségű 6—10 éves teljesen árvák, vagy apátlan félárvák vehetők fel az árvaház kötelékébe.

Községi Árvaház (Bernfeld Mór-fiúotthon), VI., Erzsébet királyné-útja 6. A Községi Árvaházat Bernfeld Mór budapesti lakos alapította, keresztény vallású, szegénysorsú, (főleg árva) gyermekek teljes ellátása végett. Az intézet 1912-ben nyílt meg és 1935. évben 41 növendéket gondozott.

A székesfővárosi fiúárvaházak »gróf Zichy Béla« üdülőtelepe, Fonyód. Az üdülőtelep 1924/25-ben létesült, Fonyód-Bélatelepen. (Somogy vármegye). Közvetlen a Balaton partján levő 4560 négyszögöles telkét gróf Zichy Béla adományozta erre a célra a »József«-fiúárvaháznak. A telep 100 növendék befogadására alkalmas, 1929-ben 2200 négyszögöles sport- és játékteleppel bővült.

Az üdültetés május hó közepétől október hó közepéig tart, az összes fiúárvaházak növendékei négy csoportban egy-egy hónapi időtartamon keresztül nyaralnak a telepen.

»Erzsébet«-leányárvaház, XI., Szent Imre herceg-útja 29. Az »Erzsébet«-leányárvaházat a főváros 1861-ben létesítette és 1872-ben Erzsébet királynéről nevezte el, aki az árvaház legfőbb védnöke volt és többízben nagyobb összegeket adományozott az intézetnek. Az 1931/32. tanév elején költözött az árvaház jelenlegi helyére,

a Congregation de Notre Dame de Sion-rendtől megvásárolt intézetbe, melynek 4519 négyszögöl területe van, kétemeletes modern épülete jelenleg 150 növendék befogadására alkalmas. A szabályok szerint budapesti szegény szülőknek árva vagy félárva, 3—12 éves korban levő egészséges leánygyermekei vehetők fel az intézetbe.

A leányárvaházi férőhelyek nagy hiánya miatt a főváros tervbevette az árvaházi helyek szaporítását. Az 1935. évben elért költségvetési megtakarítás terhére már megkezdődött 20 új férőhely felszereléséhez szükséges bútorok beszerzése. Ezeknek kiegészítése, a ruhaneműek, ágyneműek és egyéb felszerelési tárgyak beszerzése az 1936. év folyamán fog megtörténni.

Az »Erzsébet«-leányárvaház üdülőtelepe, Fonyód. A leányárvaház növendékei részére Fonyódon 1929-ben 70 ágyas üdülőtelepet létesített a főváros, közvetlenül a Balaton partján, 1600 négyszögöles területen. Az üdülőtelepen kizárólag a leányárvaház növendékei nyaralnak, csoportonkint felváltva, egy-egy hónapon át.

A fonyódi árvaházi üdülőtelepeket a Főméltóságú Kormányzóné 1935. év nyarán meglátogatta.

»Horthy Miklósné«-árvaház, 1935. évi szeptember hó 1-ig I., Hidegkúti-út 107., 1935. évi szeptember hó 1-től Bicske (Fejér m.). A m. kir. kormány által vásárolt és a székesfővárosnak évi 20 aranykorona bér fejében 30 évi használatra átengedett, volt Holtzspach-féle ingatlanon létesült az intézet 1929-ben. Egyik része árvaház 40 óvodás és 60 iskolásgyermek részére, másik része átmeneti gyermekotthon volt, mely egyúttal a bicskei »Horthy Miklósné« átmeneti gyermekotthon növendékeinek felvételét és kihelyezését bonyolította le.

Az átmeneti otthonban az 1935. évben gondozott gyermekek száma 259.

Ebből az intézet gondozásában maradt:

	Fiú	Leány	Együtt
óvodás	15	21	36
iskolás	2	7	9
összesen	**17**	**28**	**45**

Az orvosi megfigyelési idő után további gondozásra Bicskére szállított gyermekek száma: 214.

»Horthy Miklósné«-gyermekotthon, 1935. évi szeptember hó 1-ig Bicske (Fejér m.), 1935. évi szeptember hó 1-től I., Hidegkúti-út 107. A »Horthy Miklósné«-gyermekotthon 1929-ben nyílt meg. A székesfőváros a m. kir. kormány által felajánlott gróf Batthyány-féle ingatlant 30 évi ingyenes használatra átvette, átalakíttatta és megfelelően berendezte.

Az intézetnek az a rendeltetése, hogy otthont és átmeneti gondozást nyujtson olyan 3—18 éves korú székesfővárosi gyermekeknek, akik szüleik betegsége, kórházi gyógykezeltetése, elhalálozása, hajléktalansága, igazságügyi eljárás alá vonása miatt, továbbá erkölcsi veszélyeztetettség vagy egyéb körülmények miatt erre rövidebb ideig rá vannak utalva.

A főváros a gyermekeknek átmeneti gondozásba való vétele után figyelemmel kíséri a szülők helyzetét és ha azok a körülmények, amelyek a gyermek gondozásbavételét indokolták, két hónapon belül nem változnak meg, a gyermek megfelelő intézetbe (árvaház, menhely stb.) való elhelyezése iránt intézkedik.

Az intézetben Budapestre történt áthelyezése óta 180 férőhely van.

3— 6 éves fiúk és leányok részére 60
6—18 « leányok részére 120

Az intézet 1935-ben 41 csecsemőt, 112 kisdedet, 301 6—18 éves leányt és 12 anyát gondozott.

»*Mahunka Imre*«-*gyermeküdülő*, III., Kavics-utca 9. A 3—6 éves óvodásgyermekek üdültetését 1931. év óta a »Mahunka Imre«-gyermeküdülő látja el. (Alapítvány.)

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1935. évi április hó 12-én elhatározta a gyermeküdülő kibővítését. A kibővítési munkák befejezése után a korábban 25 férőhelyes üdülő 50 gyermek befogadására lesz alkalmas. Az építkezés céljaira 23.000 pengő társadalmi adományokból folyt be.

Felvételt nyernek az üdülőbe az iskolanővérek javaslata alapján 3—7 éves, testileg legyengült, rosszul fejlett és rosszul táplált gyermekek. Az üdülés időtartama 3—4 hét, azonban szükség esetén az intézeti orvos véleménye alapján meghosszabbítható.

Az üdülő villaépülete 923 négyszögöles parkban fekszik, berendezése és felszerelése modern, higiénikus. A gyermekek az üdültetés ideje alatt ruhát, bőséges élelmezést kapnak és állandóan óvónői és rendszeres orvosi gondozásban részesülnek.

1935. évben 12 csoportban 317 gyermek üdült az intézetben. Az üdülési napok száma 286 volt. Az 1935. év végétől az üdülőben 25 szegénysorsú gyermek ingyenesen, 25 gyermek pedig térítés ellenében üdülhet.

A székesfőváros iskolai gyermeknyaraltatása. A székesfőváros gyermeknyaraltatási akciója keretében a gyermekek nyaraltatása 1935. évben részben ingyenes, részben díjtérítéses volt. Az ingyenes nyaraltatásra a gyermekeket az iskola igazgatója ajánlja. Az iskolaorvos egészségügyi szempontból vizsgálja felül őket, az iskolanővér pedig szociális helyzetüket vizsgálja meg. Ingyenes nyaraltatásra ajánlhatják a kerületi elöljáróságok a szegénynyilvántartásban felvett szülők gyermekeit és az iskolanővérek javaslata alapján a súlyos anyagi helyzetben levő, sokgyermekes szülők iskolásgyermekeit. Ha a szülők anyagi viszonyai megengedik, a 200 pengőnél kisebb havi jövedelemmel bíró szülők gyermekei 20 pengőt, az ennél nagyobb jövedelemmel bíró szülők gyermekei 40 pengő térítési díj ellenében nyaralhatnak.

1935. évben az iskolák, az egyházközségek és társadalmi egyesületek összesen 15.997 gyermeket ajánlottak nyaralásra. A nyaraltatás részben telepeken, részben pedig egyes vidéki városokban, községekben történt.

Vidéki helyihatóságok és jótékony magánosok áldozatkészsége lehetővé tette, hogy 1935-ben ezen számban 27 vidéki városban és községben 624 fővárosi gyermek nyaralhasson. A vendéglátó városok, illetve községek csereként 182 gyermeket küldtek fel a fővárosba, akiket a főváros a X. ker., Kozma-utca 10. számú nyaralótelepén látott vendégül.

A nyaralóhelyre utazó gyermekek részére a m. kir. kereskedelemügyi miniszter a MÁV vonalaira utazási kedvezményt adott.

Az 1935. évben a következő telepeken nyaraltak a gyermekek:

Telep	Férőhely	Nyaraltatott gyermek	Jegyzet
Babocsa	150	626	bérlet
Balatonalmádi[1])	250	1.120	«
Balatonberény	300	1.175	«
Budapest	150	400	saját
Dubicsány	100	449	bérlet
Farkasgyepü[2])	500	500	
Gödöllő	35	105	ingyen áteng.
Izabella-telep[2])	500	100	
Sajóvelezd	150	489	bérlet
Zalaegerszeg	300	1.762	«
Zamárdi	120	568	saját
Járási csoportok	—	624	
Külföld (Olaszország)	—	200	
Társadalmi egyesületek[3])	—	2.446	
Összesen	—	**10.564**	

Az olasz királyi kormány lehetővé tette, hogy 1935. évben 200 középiskolás gyermek ingyen nyaralhasson Ostia-ban (Róma mellett.) A főváros a külföldi nyaraltatást a jövőben is folytatni kívánja és tervbevette annak Ausztriára való kiterjesztését is.

Az egyes fővárosi nyaralótelepek adminisztratív munkáját a telepvezető, gazdasági ügyeit pedig a gazdasági vezető végzi. A gyermekek felügyeletét 30-as csoportokban egy tanító, illetve tanítónő látja el. Minden üdülőtelepnek külön orvosa is van.

A gyermekek egészségi állapota a nyaraltatás ideje alatt kielégítő volt. Fertőző megbetegedés 1935-ben 21 esetben fordult elő. Az átlagos súlygyarapodás 1·28 kg volt.

A gyermeküdültetés 1935. évi költségei:

Személyi kiadás	101.645 P
Dologi kiadás	319.602 «
Összesen	**421.247** P

Egy ellátási nap átlagos összköltsége 170·8 pengő. Átlagos élelmezési költsége naponta 58·1 pengő.

Az üdülésben nem részesíthető gyermekek részére a Hűvösvölgyben (Nagyrét), Svábhegyen (Nádor-kút) és a Városligetben (Kollegerszky-kioszk) kirándulóházakat tart fenn a főváros, ahová a nyári napköziotthonba járó gyermekek felügyelőik vezetése mellett egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulóházakban a gyermekek ebédet és uzsonnát kapnak.

Év	Hűvösvölgyben		Városkutnál		Városligetben		Összesen	
	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában
	részesült gyermekek							
1935.....	39.550	39.550	18.431	18.431	17.564	17.564	75.545	75.545

[1]) Zsófia Országos Gyermekszanatórium Egyesület tulajdona. Egész idényre a főváros vette igénybe és naponta gyermekekként 1·52 pengő ellátási díjat fizetett.

[2]) Országos Gyermekvédő Liga tulajdona, a főváros gyermekenkint, naponta 1·50 pengő ellátási díjat fizetett.

[3]) A főváros támogatásával.

Felnőtt ínségesek hatósági támogatása. *A székesfőváros hatósági ínségenyhítő tevékenységének szabályozása.* A főváros a nyilt szegénygondozás keretében úgy a munkaképes, mint a munkaképtelen ínségeseket támogatja. A munkaképteleneket ugyan elsősorban szeretetotthonaiban helyezi el, ha azonban a munkaképtelenség átmeneti jellegű, a rokkant ínségest családja gondozza és így intézeti elhelyezésére szükség nincs, vagy ha a támogatást kérő a szeretetotthonokba hely hiányában nem vehető fel, a főváros a nyilt szegénygondozás keretében támogatja.

A munkaképes egyének és családok támogatására a nyilt szegénygondozás keretében a főváros különleges helyzetének megfelelően alkalmazott munkaszolgáltatás elvének olyan mértékben való keresztülvitele, mint ezt a vidéki helyihatóságoknál láthatjuk, fővárosunkban részben gazdasági, részben pénzügyi okok miatt nem volt megoldható és így Budapesten a munkaképes ínségesek segélyezésének feltétele a munkakészségnek — a hatóság által előírt munka elvégzése útján való — igazolása.

A segélyezési eljárás, a hatósági ínségenyhítő tevékenység a kerületi szegénygondozás ügymenetének szabályozása tárgyában 1934. évi április hó 7-én kiadott végrehajtási utasításban, továbbá a munkakészség igazolása ellenében való segélyezés rendszerének 1934. évi október hó 8-án történt bevezetése ügyében kelt 101.184. 1934—IX. számú polgármesteri rendeletben és az ahhoz kiadott utasításban nyert szabályozást.

A végrehajtási utasítás az évek folyamán kialakult gyakorlatból vett, illetve a helyes gyakorlatot állandósító rendelkezések mellett magába foglalja a 6000/1931. M. E. számú kormányrendeletnek, valamint a székesfőváros népjóléti igazgatásáról szóló 1092/1916. kgy. számú szabályrendeletnek azokat az intézkedéseit is, amelyeket a hatósági ínségenyhítő tevékenység során alkalmazni kell. A végrehajtási utasítás nyolc fejezetben tárgyalja az anyagot. Felöleli a hatóság célkitűzéseit, a segélyezési illetékesség megállapítására vonatkozó szabályokat, a kerületi népjóléti osztályok szervezetének, és ügymenetének, a népjóléti osztályokban szolgálatot teljesítő nem fővárosi alkalmazottak, szellemi szükségmunkások, vöröskeresztes gondozónők fővároshoz való viszonyának szabályozását, a segélyek engedélyezésére, kiutalására és elszámolására vonatkozó intézkedéseket és végül a székesfőváros és az egyes társadalmi szervek együttműködésének szabályozását.

A székesfőváros a segélyezés ellenében az ínségesektől csupán munkakészségük igazolását és nem a már adott vagy a jövőben adandó segélyek teljes értékének ledolgozását kívánja. Az ínségesek munkaszolgáltatásának szabályozása a legnagyobb körültekintéssel, a méltányossági szempontok lehető legmesszebbmenő érvényesítésével történt.

Az ínségesek munkaszolgáltatásának időtartama hat órai napi munkaidővel számítva félévenkint 18 munkanap.

A munkaszolgáltatásra, ú. n. ínségmunkára kötelezettek korhatára 18—55 év.

A szabályok értelmében egy családból csak egy személy és lehetőleg csak a családfő rendelhető ki munkaszolgáltatásra. Abban az esetben azonban, ha a családfő valamilyen oknál fogva a munkakötelezettség teljesítésében akadályozva volna (betegség, állandó, de tengődést sem biztosító munka stb.), helyette a munkát egy 18—55 év közötti férfi családtag teljesítheti. Ha pedig ilyen családtag nincs, a munkaszolgáltatás elhalasztható.

A munkaszolgáltatási kötelezettség alól mentesek: a nők, a 18—55 éves korhatáron kívüli férfiak, valamint azok, akik állandó vagy átmeneti munkaképtelenségüket hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolják.

Az ínségesek a segélyezési rendszer keretében fizikai munkát végeznek, kivéve azokat, akik iskolai végzettségüknél vagy előző foglalkozásuknál fogva az értelmiséghez tartoznak. Ezeket a szabályok értelmében lehetőleg irodai, felügyelői, munkavezetői, tehát nem testi munkára kell beosztani.

A munkakészség igazolása ellenében való segélyezés rendszerének bevezetés tárgyában kiadott rendelet értelmében ínségmunka keretében a munkák csak saját kezelésben, vállalkozók kizárásával hajthatók végre és csakis olyan munkák lehetnek, amelyeket a hatóság egyébként vagy egyáltalán nem vagy nem abban a terjedelemben hajtana végre.

Az ínségesek munkaszolgáltatásuk tartamára naponkint a munka megkezdése előtt egy darab lóhúsárura és délben a munka befejezése után egy darab hentesárura szóló utalványt kapnak és azok, akik a 18 napi munkaszolgáltatást leróták, a munkabefejezése után félévenkint 8 pengő munkajutalmat kapnak.

Az ínségmunkások nem tartoznak a társadalombiztosítás kötelékébe s ezért baleset és szavatossági károk esetére a Magyar-Francia Biztosító Társaságnál biztosíttattak.

Abban az esetben, ha valamelyik ínséges a munkaszolgáltatási kötelezettség teljesítését nyiltan megtagadja vagy a kerületi elöljáró kétszeri idézésére nem jelenik meg, a kerületi elöljáró az ínségesek szegénynyilvántartásából törli. A kerületi elöljáróknak ilyenértelmű intézkedése nem vonatkozik a segélyezésből kizárt család iskolaköteles gyermekeire, akik továbbra is részesülnek az iskolai ebédeltetési stb. akcióban.

Az ínségmunkások kb. 47 kat. hold terület térparkozási és fásítási munkáiban és kb. 27 km hosszúságú utca parkirozási és fásítási munkáiban vettek részt. A munkálatokat a rendes kertészeti munkások és az ínségmunkások együttesen végezték. Az ínségmunkások az összmunkások számának kb. egyharmad részét adták. Az ínségmunkások gazirtást és ároktisztítást kb. 100 km hosszúságú területen és útsalakozást kb. 45 km hosszúságban végeztek. Végeztek ezenkívül még kőanyagválogatást, kőtértakarítást és kültelki területeken hóeltakarítást is.

Az ínségmunkások jutalma 1935-ben 174.500 pengőt tett ki. Munkaszolgáltatásuk tartamára részükre kiadott hentesárúra és lóhúsárura szóló utalványok száma 821.442 darab volt.

Az ínségmunkások napi átlagszáma 1547, az általuk végzett munkanapok száma 453.135 volt.

Felnőtt ínségesek a fővárosi ínségenyhítő tevékenység keretében az alábbi módokon részesülnek támogatásban:

1. Pénzsegély az elöljárók útján.
2. Ebédosztás.
3. Tejosztás az ínséges tüdőbetegek, felnőttek és a kis szeretetotthonok ápoltjai részére.
4. Élelmiszercsomagosztás.
5. Ingyenkenyérosztás és kenyérfogyasztóhelyek.
6. Jótékonysági élelmiszerutalványosztás.
7. A téli időszakban melegedőszobák felállítása és azokban levesosztás.
8. Reggeli és vacsora levesosztás a ferencvárosi kiserdőben.

9. Reggeli és vacsoraosztás a Népszállóban.
10. Ruhaosztás.
11. Tüzelőanyagosztás.
12. Székesfővárosi menhelyek fenntartása.
13. Hálódíjtérítések a Magyar Vöröskereszt Egyletnek.
14. Székesfővárosi szükséglakások és magánbérházakban bérelt szükséglakások.
15. A kilakoltatott családok részére lakbérsegélyosztás.
16. Inségesek foglalkoztatójának fenntartása.
17. Szellemi szükségmunka.
18. Fizikai szükségmunka.
19. Szegénybetegek külön orvosi rendelőinek fenntartása.
20. Gyógyszerek, insulin és gyógyászati segédeszközök.
21. Karácsonyi segély.

1. *Pénzsegély az elöljárók útján.* A főváros a kerületi elöljárók útján az ínségeseket állandó havi és rögtöni segélyekben részesíti. E célra a polgármesteri IX. ügyosztály költségvetésében előirányzott 550.000 pengőt és a közgyűlés által ezen összeg kiegészítésére póthitelként megszavazott 27.500 pengőt a nyilvántartott ínségesek számarányának megfelelően az alábbi részletezés szerint osztotta szét az egyes kerületi elöljáróságok között:

I. kerület	4%	23.100 P
II. «	5%	28.875 «
III. «	10%	57.750 «
IV. «	1%	5.775 «
V. «	7%	40.425 «
VI. «	17%	97.625 «
VII. «	16%	93.225 «
VIII. «	14%	80.850 «
IX. «	12%	69.300 «
X. «	9%	51.700 «
XI. «	5%	28.875 «
	100% összesen	**577.500** P

2. *Ebédosztás.* A székesfőváros különféle, természetben adott segélyei közül — az intézeti gondozást leszámítva — a legnagyobb arányú volt és a legcélszerűbbnek bizonyult az ebédosztás. A főzéshez friss, a tömegfőzésre alkalmas nyersanyagokat használták fel s azok legnagyobb részét a Községi Élelmiszerárusító Üzem szállította. A kenyeret és a főtt tészta nyersanyagát a Községi Kenyérgyár, a lóhúst és lóhúskészítményeket a Községi Lóhúsüzem szállította.

A kiosztásra szánt ételeket a székesfőváros különböző pontjain berendezett főzőhelyeken készítették el. A főzőhelyek egyúttal kiosztóhelyek is, az ételek tehát szállítás nélkül közvetlenül az étkezőkhöz jutottak.

1935. évben 101 főzőhely volt üzemben.

A 101 főzőhely közül:

68 főzőhely székesfővárosi iskolában,
10 főzőhely egyéb fővárosi épületben,
1 főzőhely a főváros által bérelt helyiségben,
5 főzőhely állami helyiségben,
17 főzőhely magánintézmény helyiségében volt elhelyezve.

Az étlapot az ügyosztály állapította meg, s azt minden főzőhely köteles volt betartani. A nem romló nyersanyagokból kb. 4—6 heti mennyiséget tárolnak a főzőhelyek, a gyorsan romló, vagy száradó anyagokat, pl. húst, tejet, kenyeret, kalácsot, burgonyát, zöldségféléket, stb. naponta kapják.

Az étrendben hetenkint kétszer van leves, hús főzelékkel, vagy körítéssel, kétszer leves és tészta, háromszor pedig leves és főzelék. Minden ebédhez 12 dkg kenyér jár. Az adagolás a következő: levesből 3—4 dl, főzelékből ugyanannyi, a hús nyersen 12 dkg, a tészta 18—20 dkg. Egy-egy ebéd átlagos tápértéke 1200 kalória.

A téli időszak egyik kéthetes étlapja a következő volt:

I. hét: Hétfő: Borsóleves, darásmetélt.
Kedd: Rizsleves, kapros burgonyafőzelék.
Szerda: Hamisgulyásleves, lencsefőzelék.
Csütörtök: Tarhonyaleves, gombóc, paradicsom-mártás, burgonyaköret.
Péntek: Zöldséges leves, káposztáskocka.
Szombat: Bableves, lecsó, burgonyaköret, debreceni.
Vasárnap: Kalarábéleves, pörkölt, párolt-káposzta.

II. hét: Hétfő: Köményleves, borsófőzelék.
Kedd: Árpakásaleves, ízesmetélt.
Szerda: Lencseleves, lecsó, burgonyaköret.
Csütörtök: Zöldséges leves, borsostokány, kelkáposztafőzelék.
Péntek: Burgonyaleves, mákosmetélt.
Szombat: Tarhonyaleves, édeskáposztafőzelék.
Vasárnap: Rizsleves, párolthús, tejes tökfőzelék.

A főzőhelyek közül:

I., Városmajor-utca Szociális Misszió,
II., Batthyány-tér 7,
IV., Irányi-utca 20,
V., Sas-utca 13,
V., Vág-utca 12

a hatósági támogatásra szoruló intelligens egyének részére, a IX., Ráday-u. 33. sz. alatt lévő főzőhely pedig főiskolai hallgatók részére oszt ebédet. Ezeken a főzőhelyeken ugyanolyan étrend és ugyanolyan adagolás mellett főznek, mint a többi főzőhelyeken, de lóhús és a lóhúsból készült debreceni helyett marha- vagy sertéshúst adnak és az étkezők terített asztaloknál, felszolgálva kapják ebédjüket.

A felnőttek egy része a fogyasztott ebédért térítést fizetett, a többi ingyen kapta.

Térítés ellenében mindenki étkezhetett, aki a főzőhelyen jelentkezett. Ezek nagy részét azok képezték, akik részére magánjótékonykodók, egyesületek, ipartestületek vagy egyházközségek jegyet vásároltak. A térítési díjak a következők:

Rendes főzőhelyen 7 napos jegy ára	1·50 P
« « 6 « « «	1·20 «
« « húsos napijegy ára	0·44 «
« « hústalan napijegy ára	0·22 «
Intelligensek főzőhelyén 7 napos jegy ára	2·— «
« « 6 « « «	1·50 «
« « húsos napijegy ára	0·44 «
« « hústalan napijegy ára	0·22 «

Az ínségesek ebédjegyeiket a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályaitól kapják. 1935-ben a felnőttek között kiosztott ebédadagok száma a következő volt:

Fizetett adagok	281.727
Ingyenes «	10,927.311
Összesen	**11,209.038**

A székesfőváros egyes társadalmi intézetek gondozásában álló igényjogosult ínségeseket olyképen támogatta, hogy ebédjegy helyett megfelelő mennyiségű élelmiszeradagokat utalt ki az intézeteknek. 1935. évben:

Heti 28 fillér térítés ellenében	79.898 adag
Ingyenesen	517.937 «
Összesen	**597.835** adagnak

megfelelő nyers élelmiszert utalt ki.

A gyermekek és felnőttek étkeztetési akciójának összefoglaló ismertetése.

1935-ben a főzőhelyeken kiosztott összes adagok:

Óvodás gyermekeknek kiosztva	668.385
Iskolás gyermekeknek	4,972.250
Tanoncoknak	157.571
Felnőtteknek	11,209.038
Összesen	**17,007.244**
Nyers élelmiszeradagok	597.835
Mindössze	**17,605.079** adag.

Ezen adagok előállításához, továbbá az óvodás gyermekotthonok gondozottjai élelmezéséhez felhasznált élelmiszerek mennyisége a következő volt:

Kenyér és tésztafélék:

Kenyér	1,842.135 kg
Tarhonya	87.801 «
Késztészta	508.964 «
Töltött kalács	66.770 «
Zsemlye	696 «
Zsemlyemorzsa	1.361 «
Összesen	**2,507.727** kg

Liszt és lisztneműek:

0-ás liszt	83.353 kg
2-es liszt	5.524 «
5-ös liszt	185.795 «
Búzadara	42.191 «
Zabpehely	39.246 «
Összesen	**356.109** kg

Száraz főzelék:

Árpakása	14.873 kg
Bab	136.932 «
Borsó	98.697 «
Lencse	117.694 «
Rizs	107.027 «
Összesen	**475.223** kg

Konzervek:

Tölteni való paprika	3.781 kg
Paradicsomkocka	479 «
Paradicsom	43.842 «
Savanyú káposzta	376.503 kg
Lecsó	269.397 «
Ecetes tök	71.861 «
Összesen	**765.863** kg

Burgonya	2,176.211 kg

Zöldségfélék, zöldfőzelék:

Karfiol	1.012 kg
Sóska	1.057 «
Paraj	6.197 «
Zöldbab	6.802 «
Zöldborsó	9.465 «
Fejeskáposzta	136.166 «
Kelkáposzta	120.457 «
Tök	148.314 «
Kalarábé	62.108 «
Paradicsom	27.756 «
Fejessaláta	33.292 «
Vegyeszöldség	58.816 «
Zöldpaprika	3.460 «
Kapor	3.888 «
Vöröshagyma	129.355 «
Fokhagyma	815 «
Összesen	**748.960** kg

Fűszeráruk:

Bors	884	kg
Babér	81	«
Cukor (kristály)	66.822	«
Cukor (por)	3.377	«
Ecet	16.268	l
Fahéj	43	kg
Kömény	701	«
Majoranna	27	«
Mák	20.106	«
Paprika	3.796	«
Só	127.843	«
Szilvaíz	33.215	«
Vegyesíz	5.892	«
Csokoládépor	1.308	«
Kakaó	179	«
Vánca-sütőpor	30	«
Élesztő	118	«
Malátakávé	5.962	«
Franck-kávé	892	«
Citrom	3	«
Összesen	**16.268**	l
	271.279	kg

Tej és tejtermék:

Tojás	85.840	db
Tej	253.179	l
Tejfel	412	«
Túró	3.415	kg
Vaj	1.168	«
Zsír	226.671	kg

Húsfélék:

Lóhús, darált	16.717	kg
Lóhús	403.858	«
Lókolbász	43.136	«
Marhahús	31.742	«
Sertéshús	104.151	«
Sertésdebreceni	2.283	«
Községi kolbász	903	«
Szarvashús	250	«
Sertésmáj	4.972	«
Csont	3.038	«
Borjúhús	998	«
Tyúkhús	197	«
Összesen	**612.245**	kg

A főzéshez, valamint a helyiségek fűtéséhez 12.677 q fát, 16.182 q szenet, 108 q kokszot és 53.030 m^3 gázt használtak fel.

Az elfogyasztott élelmiszerek értéke 2,956.576 pengő, a tüzelőszer értéke pedig 106.379 pengő.

A X. kerületi elöljáró a társadalmi egyesületek támogatásával X., Szent László-tér 2. szám alatt főzőhelyet tart fenn. 1933. év óta az itt étkező ínségeseknek kiosztott ebédekből naponta 200 adagnak a költségét (egy adagot 20 fillérrel számítva) a főváros megtéríti. Ez a megtérítés az 1935. évben 72.800 adagért 14.560 pengő volt.

A főzőhelyeken kiosztott ebédek előállítási költsége	3,725.985·61
Nyers élelmiszerek költsége	65.914·92
X. ker. elöljárónak ebédköltségtérítés.....	14.560·—
Óvodás gyermekotthonok élelmezési költsége	124.892·19
Összesen	**3,931.352·72**

Ebédeltetésre tehát az 1935. évben 3,931.352·72 fillért fordított a székesfőváros. Az ebédeltetésben részesültek havonkinti megoszlását lásd a következő oldalon.

3. *Tejosztás.* Az inséges felnőttek egy-egy hétre szóló tejutalvány ellenében ingyenesen napi ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret kaptak a tejkiosztó főzőhelyeken. 1935. évben összesen 927.798 liter tejet és 186.469 kg. kenyeret osztott szét a főváros 201.550 pengő értékben.

A társadalmi szervek által fenntartott intézményekben gondozott felnőttek és gyermekek részére a székesfőváros a létszámnak megfelelően félliteres tejadagokat utalt ki. A kiutalt tejmennyiség 178.193 liter, költsége pedig 30.114 pengő volt.

A tüdőbetegek, akiknek igényjogosultságát a székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézetek állapították meg, három hetes tejutalványokat kaptak. Az utalványért 1 pengőt fizettek és ezért három héten keresztül naponta 1 liter tejet

vehettek át a tejkiosztóhelyeken. A tüdőbetegeknek kiosztatott 177.405 liter tej, 29.981 pengő értékben.

Ebédeltetésben részesültek száma 1935-ben.

Hónap	Óvodás gyermekotthonokból		Főzőhelyről		Összes	Térítésért	Ingyen étkező	Összes	Térítésért étkező
	térítésért	ingyen	térítésért	ingyen					
	étkező óvodás gyermekek					iskolás gyermekek			tanoncok
Január	1.674	542	492	1.566	4.274	1.941	13.746	15.687	415
Február	1.618	537	513	1.568	4.236	2.403	14.473	16.876	453
Március	1.634	610	509	1.590	4.343	2.412	14.710	17.122	470
Április	1.674	659	459	1.608	4.400	1.827	14.658	16.485	470
Május	1.794	637	504	1.624	4.559	1.892	14.441	16.333	501
Június	1.533	642	295	1.509	3.979	716	11.545	12.261	472
Július	1.375	631	146	1.408	3.560	—	7.999	7.999	444
Augusztus	1.315	659	134	1.391	3.499	—	7.854	7.854	403
Szeptember	1.884	594	296	1.349	4.123	202	8.946	9.148	407
Október	2.212	649	674	1.472	5.007	2.210	12.035	14.245	492
November	2.115	738	694	1.556	5.103	2.792	13.214	16.006	535
December	1.785	766	554	1.587	4.692	2.592	14.236	16.828	584
Évi átlag	**1.718**	**639**	**439**	**1.519**	**4.315**	**1.582**	**12.322**	**13.904**	**470**

Hónap	Térítésért	Ingyen	Összes	Nyers élelmiszersegélyben részesültek			X. ker. elöljáróság étkezőjében ingyen étkezők	Étkezők napi létszáma mindössze
	étkező felnőttek			térítésért	ingyen	összesen		
Január	502	38.782	39.284	247	1.460	1.707	200	61.567
Február	577	39.061	39.638	247	1.460	1.707	200	63.110
Március	574	38.685	39.259	247	1.583	1.830	200	63.224
Április	519	37.452	37.971	247	1.717	1.964	200	61.490
Május	451	33.075	33.526	247	1.717	1.964	200	57.083
Június	390	29.192	29.582	247	1.174	1.421	200	47.915
Július	483	26.359	26.842	—	817	817	200	39.862
Augusztus	568	21.310	21.878	—	812	812	200	34.646
Szeptember	527	21.866	22.393	95	807	902	200	37.173
Október	605	22.748	23.353	358	1.989	2.347	200	45.644
November	680	26.416	27.096	445	1.675	2.120	200	51.060
December	733	30.185	30.918	431	1.717	2.148	200	55.370
Évi átlag	**551**	**30.427**	**30.978**	**234**	**1.411**	**1.645**	**200**	**51.512**

4. *Élelmiszercsomagok.* A székesfőváros húsvétkor élelmiszercsomagokat osztott ki az ínségeseknek. 8473 család 10 kg burgonyát, 9659 család pedig 10 dkg vajat és 1 kg kenyeret kapott. A költség 8492 pengő. December hónapban, a Hadviseltek Országos Nemzeti Szövetségének a tagok között való szétosztásra 600 db. élelmiszercsomagot adott a székesfőváros 1860 pengő értékben. Mindegyik csomagban 2 kg bab, 1 kg 0-ás liszt, 4 kg 5-ös liszt és 0·5 kg zsír volt.

5. *Ingyenkenyér.* A sokgyermekes ínségesek és azok, akik ebédjegyhez nem jutottak, januártól—júniusig ingyenkenyér-utalványt kaptak. Az utalványra az ínséges minden második nap 1—1 kg kenyeret kapott. Az utalványokat a Budapesti Sütőiparosok Ipartestületével kötött megállapodás alapján minden kerületben a helyi sütőiparosok váltották be. 1935-ben összesen 1,653.982 kg kenyeret osztott ki a főváros 437.014 pengő értékben.

6. *Jótékonysági élelmiszerutalványok.* A jótékonysági utalványokat a községi lóhússzékek és a főváros által kijelölt tejcsarnokok és hentesüzletek váltják be.

Háromféle utalványt ad ki a főváros:

a) 8 fillér értékű lóhúsutalványt, melynek ellenében a Községi Lóhússzékben 10 dkg kenyeret és 8 dkg lóhúsból készült kolbászt kap az ínséges. (Budapest területén a beváltó lóhúsmészárszékek száma 39.)

b) 16 fillér értékű tejutalványt, melynek ellenében a beváltó tejcsarnokok és azok fiókjai ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret adnak ki. (A fővárosban tejutalványt 269 tejcsarnok vált be.)

c) 14 fillér értékű hentesáru-utalványt, melynek ellenében a Budapesti Hentesek és Mészárosok Ipartestülete által kijelölt 184 hentesüzlet 20 dkg kenyeret és az alább felsorolt hentesáruk valamelyikét adja az ínségeseknek: 8 dkg kolbász, 7 dkg párisi, 7 dkg nyári szalámi, 7 dkg tepertő, 6 dkg disznósajt, 5 dkg füstölt szalonna, 20 dkg fekete kolbász.

Az utalványok legnagyobb részét a kerületi elöljárók népjóléti osztályai ingyenesen osztották szét az ínségesek között. Az 1935. évben ingyenesen kiosztottak: 1,220.221 db lóhúsutalványt, 1,389.411 db hentesáru-utalványt és 344.419 db tejutalványt.

Magánosok is vásároltak jótékonysági utalványokat a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztárából, a kerületi elöljáróságoknál és a Községi Élelmiszerárusító Üzem, valamint a Községi Lóhúsüzem üzleteiben. A magánosok 1935-ben vásároltak: 22.872 db lóhúsutalványt, 88.795 db hentesáru-utalványt és 93.952 db tejutalványt.

Az év folyamán beváltott jótékonysági utalványokra 463.787 kg kenyeret, 99.447 kg lókolbászt, 88.692 kg hentesárut és 219.185 liter tejet adtak ki a fent jelzett üzletek.

Az utalványok ellenében kiadott élelmiszerekért 1935. évben 319.107 pengőt fizetett ki a főváros.

7. *Levesosztás a melegedőszobákban.* A téli, hideg időszak beálltával évente melegedőszobákat rendez be a főváros. A melegedőszobákban reggel 8-tól este 6-ig tartózkodhatnak az ínségesek és ott naponta kétszer minden igazolás nélkül 4 dl köménylevest és 10 dkg kenyeret osztanak ki a jelenlevőknek. A melegedőszobák közül 1935. évi január hó 2-án 12-t és január hó 17-én 1-et nyitottak meg. Egy melegedő március hó 14-én, egy melegedő március hó 17-én és 11 melegedő március hó 24-én zárult be.

A melegedőszobák forgalmát részletesen a következő táblázat mutatja:

Hely:	Hány napon át működött	Kiosztott kenyér és levesadagok száma
II., Menház-utca 3.	82	41.660
V., Tutaj-utca 15.	75	31.200
VI., Fóthy-út 21.	82	30.800
VI., Angyalföldi-út 2.	82	36.900
VII., Murányi-utca 10	82	18.500
VII., Elemér-utca 42.	82	47.500
VII., Lipótvár-utca 10.	57	3.774
VIII., Erdélyi-utca 6/8.	82	24.950
VIII., Szövetség-utca 10.	82	45.420
VIII., Kisstáció-utca 3.	82	77.750
IX., Gróf Haller-utca 3.	82	45.775
IX., Ferencvárosi Kiserdő	82	119.700
X., Népliget, Mutatványos-tér	82	19.860
Összesen		**543.789**

A melegedőszobákban kiosztásra került leveshez és kenyérhez a következő élelmiszert és tüzelőanyagot használták fel:

Kenyér	54.379 kg
Liszt	8.281 «
Zsír	3.802 «
Só	2.564 «
Kömény	217 «
Paprika	108 «
Összesen	**69.351** kg

élelmiszert és 948 q tüzelőanyagot.

A felhasznált élelmiszer értéke 21.511 pengő, a tüzelőszereké 3698 pengő, ezenkívül 5990 pengő egyéb költség merült fel, a melegedőszobák fenntartása tehát az 1935. évben összesen 31.199 pengőbe került.

8. *Reggeli- és vacsora levesosztás a IX. ker., Ferencvárosi Kiserdőben.* A IX. ker. Ferencvárosi Kiserdőben lakó ínségesek a melegedőszobák bezárásától, vagyis 1935. évi március hó 25-től december hó 31-ig naponta reggel és este 1—1 adag levest és 10 dkg kenyeret kaptak. Az ez idő alatt kiosztott 341.900 adag elkészítéséhez 14.329 pengő értékű élelmiszert és tüzelőszert használtak fel.

9. *Reggeli- és vacsoraosztás a Népszállóban.* A székesfőváros a VI. ker., Aréna-út 150. sz. alatti Népszálló lakóinak csekély térítésért reggelit és vacsorát ad. Reggelire kávét vagy levest, vacsorára levest, főzeléket és tésztát főztek a Népszálló konyháján. A reggelihez és a vacsorához kenyeret kapnak.

1935. évben 122.832 adag reggelit, 24.828 adag vacsorát, azonkívül 9039 adag levest, 4417 adag főzeléket és 1390 adag tésztát fogyasztottak el. Ezen ételek elkészítéséhez 7919 pengő értékű élelmiszert és 2470 pengő értékű tüzelőszert használtak fel.

10. *Felnőtt felruházás.* Ennek keretében a főváros által beszerzett ruhadarabokon kívül a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítőakciója és a polgármesteri IX. ügyosztály vezetőjének a »FANSz« (Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége) oktató szakosztályával karöltve lefolytatott ruhagyüjtési akciója keretében összegyűlt használt ruhákat is kiosztották.

A székesfőváros az alábbi ruhaneműekkel látta el a felnőtteket:

Megnevezés	Kiosztva férfiaknak	nőknek	összesen
Cipő és bakkancs	1.173	169	1.342
Ruha	1.588	—	1.588
Nadrág	1.541	—	1.541
Ing	1.850	769	2.619
Alsónadrág	1.238	873	2.111
Télikabát, felöltő	220	—	220
Pokróc	—	542	542
Lepedő	—	987	987
Összesen	**7.610**	**3.340**	**10.950**

Felnőttek felruházására 1935. évben 63.379 pengőt költött a főváros.

11. *Tüzelőanyagosztás.* Az 1934/35. év telén a Főméltóságú Kormányzóné segítőakciójából a székesfőváros ínséges lakossága részére átengedett 1891·60 q fát, 3524 q szenet, 6721·50 q brikettet, összesen 12.137·10 q tüzelőanyagot. Ezenkívül még 17.244 q szenet vásárolt a főváros.

Az ínségesek tüzelőszerrel való ellátására a székesfővárosi Gázművek igazgatósága 25.000 pengőt adományozott. Tüzelőanyagadományban ínséges családok és jótékonysági intézmények részesültek.

A vasúton érkező, kiosztásra kerülő szenet és brikettet a Gázművek 4 telepén felállított tárolóhelyek vették át, a hasábfát pedig az Ínségesek Székesfővárosi Foglalkoztatója, mely azt munkanélküli napszámosokkal felapríttatta. Az intézmények a tüzelőt közvetlenül a tárolóhelyekről kapták, a családoknak ellenben a város különböző helyein kijelölt 210 fa- és szénkiskereskedő mérte ki, kikhez kocsin szállították a tárolóhelyekről a szükséges mennyiséget. A kiskereskedők kijelölése a Szénkereskedők Egyesületével kötött megállapodás alapján történt. Tevékenységükért mázsánkint 30 fillér osztási költséget kaptak. A tüzelőszerosztás 1934. decemberétől 1935. április közepéig tartott. A családoknak kiadott 50 kg tüzelőszer átvételére jogosító utalványokat a kerületi elöljáróságok osztották szét. Kiosztásra került 55.025 drb utalvány, melyek ellenében 15.285 család kapott tüzelőszeradományt. A kiosztott tüzelőszer értéke a felmerült és a székesfőváros által viselt költségekkel együtt 70.068 pengő volt, ebből a székesfővárost terhelő költség 24.559 pengőt tett ki.

12. *Fővárosi menhelyek.* (Lásd az intézményeknél.)

13. *Hálódíjmegtérítés a Magyar Vöröskereszt Egyletnek.* A Magyar Vöröskereszt Egylet által fenntartott VI., Váci-út 98. sz. alatt lévő éjjeli menedékhelyen gondozott hajléktalanok hálódíjainak megtérítésére 2475 pengőt fordított a székesfőváros, melynek ellenében 12.380 esetben kaptak a hajléktalanok éjjeli szállást.

14. *Fővárosi szükséglakások és magánbérházakban bérelt szükséglakások.* (Lásd a lakásügynél.)

15. *Lakbérsegély.* A szükséglakás hiányában fedél nélkül maradt kilakoltatott családok részére hajlékszerzés költségeire a főváros egyszeri segélyt adott. Ez a segély rendszerint 10—25 pengő volt. Az ínségesnek igazolni kellett, hogy lakást, vagy albérleti szobát vesz bérbe. Az 1935. év folyamán ebből a segélyből 436 család 6681 pengőt kapott.

16. *Ínségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója.* »Az Ínségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója« 1935. évben 204.374 m textilárut dolgozott fel, amelyből 218.101 db ruházati cikket varrt.

A munkásnők száma, kiket a feldolgoztató csak a kerületi elöljáróságok által nyilvántartott ínségesek közül vehetett fel, 1935. évben a következő volt:

I. hóban	194	IV. hóban	147
II. «	187	V. «	142
III. «	181	VI. «	135

VII. hóban	71	X. hóban	182
VIII. «	96	XI. «	198
IX. «	127	XII. «	223

Legnagyobb részük otthon végezte a varrást és a kész munkát vitte be a foglalkoztató raktárába. Kb. 25 munkásnő, akinek otthon varrógépe nem volt, az erre a célra berendezett műhelyben dolgozott.

Egy-egy munkásnő átlag hetenkint 4—10 pengőt keresett. 1935-ben a kifizetett munkabérek 33.447 pengőt, a varráshoz szükséges cérna, szalag, gomb stb. beszerzése és a kezelési költségek 29.871 pengőt tettek ki, vagyis a Hatósági Foglalkoztató varróüzeme 63.318 pengőbe került.

Játék- és díszműáru készítésével 1935. évben 45 egyént foglalkoztatott. Játék- és díszműáru készítésére (munkabérek, nyersáruk, kellékek) 4797·03 pengőt fordított a székesfőváros, mely összeg játékáruk eladásából megtérült.

Az Ínségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatójának VIII., Dologházutca 3. sz. alatt lévő raktáraiban tárolja a főváros a csecsemőkelengye akció, továbbá a gyermekfelruházás és felnőttfelruházás nyers- és kész anyagát s a Foglalkoztató kezeli és osztja szét a csecsemőkelengye és gyermekfelruházás ruháit is.

A székesfőváros a hatósági főzőhelyek részére szükséges fát hasábfa alakjában vásárolja meg és azt a Foglalkoztatóban munkanélküliekkel apríttatja fel. 1935. évben 14.697 q hasábfa felaprításáért 4409 pengő szükségmunkabért fizetett ki a főváros.

17. *Szellemi szükségmunka.* Az 1935. év folyamán az állandóbb jellegű szükségmunka keretében 725 szellemi szükségmunkás, 15 orvos és 10 vöröskeresztes gondozónővér nyert foglalkoztatást.

1935. évi január hó 15-től április hó 15-ig ezenfelül még 513 egyén kapott beosztást.

Az állandóbbjellegű akció keretében foglalkoztatott szellemi szükségmunkások május hó 1-től október hó 31-ig terjedő időben 3—3 hónapi időre, az orvosok és gondozónővérek pedig 1—1 hónapi időre felmentettek.

A szellemi szükségmunkások hivatali munkájuk ellenében 892/1932. tht. számú határozattal megállapított közsegély jellegű utólagos havi díjazásban részesültek éspedig a magános szellemi szükségmunkások 60 pengő, nősek 70 pengő, a gyermekes családfenntartók pedig 80 pengő segélyben. Az orvosok díjazását ugyanezen határozat havi 200 pengő összegben állapította meg, a vöröskeresztes gondozónővérek pedig polgármesteri rendelkezés folytán havi 100 pengő díjazásban részesültek.

Az 1935. évben a szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatott egyének részére kifizetett segély összege 613.000 pengő volt.

A szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatottak, családi állapot, iskolai végzettség stb. szempontjából 1935. évi december hó 31-én az alábbi részletezés szerint oszlottak meg.

	Férfi	Nő	Összesen	Százalék
A szellemi szükségmunkások száma	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Családi állapot:				
Nőtlen, illetve hajadon	150	227	377	52·0
Nős, illetve férjezett	150	62	212	29·2
Özvegy	5	53	58	8·0
Elvált	4	40	44	6·1
Külön él	9	25	34	4·7
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Lakásviszonyok:				
Főbérlő, illetve főbérletben lakó	220	327	547	75·4
Albérlő, illetve albérletben lakó	91	70	161	22·2
Családi házukban lakó	7	8	15	2·1
Öröklakásban lakó	—	2	2	0·3
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Családi viszonyok:				
Családfenntartó	168	152	320	44·2
Ebből 2-od magát eltartó	60	73	133	
« 3-ad « «	56	52	108	
« 4-ed « «	33	21	54	
« 5-öd v. többet eltartó	19	6	25	
Családban élő	100	173	273	37·6
Egyedül élő	50	82	132	18·2
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Vagyoni helyzet:				
A sz. sz. m-nak van más jövedelme is	19	28	47	6·4
A vele lakó családtagoknak van jövedelme	100	173	273	37·6
Más jövedelem nincs	199	206	405	56·0
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Hadirokkant, illetve férje hadirokkant	25	4	29	4·0
Hadiözvegy	—	11	11	1·5
Hadiárva, illetve hadirokkant gyermeke	12	12	24	3·3
Összesen	**37**	**27**	**64**	**8·8**
Gyermekek száma:				
1 gyermekes	47	50	97	13·4
2 «	35	31	66	9·1
3 «	10	3	13	1·8
4 «	8	—	8	1·1
5 vagy több gyermekes	10	—	10	1·4
Összesen	**110**	**84**	**194**	**26·8**
Eltartott gyermekek száma	229	121		

Születési év:	Férfi	Nő	Összesen	Százalék
1871/1875. években	10	5	15	2·0
1876/1880. «	20	11	31	4·3
1881/1885. «	23	20	43	5·9
1886/1890. «	27	36	63	8·7
1891/1895. «	44	64	108	14·9
1896/1900. «	48	72	120	16·6
1901/1905 «	48	73	121	16·7
1906/1910. «	54	70	124	17·1
1911/1916. «	44	56	100	13·8
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Iskolai végzettség:				
Előírtnál kevesebb	9	12	21	3·0
4 középiskola	60	158	218	30·1
1 éves kereskedelmi tanfolyam	—	125	125	17·2
Óvónői oklevél	—	10	10	1·4
Tanítói oklevél	1	54	55	7·6
Felsőipariskola	10	—	10	1·4
Kereskedelmi érettségi	71	15	86	11·8
Reál érettségi	25	—	25	3·5
Gimnáziumi érettségi	45	12	57	7·9
Egyetemi hallgató	20	3	23	3·2
Szigorló mérnök	5	—	5	0·7
« orvos	4	—	4	0·5
« jogász	14	—	14	2·0
Okleveles építész	2	—	2	0·3
Zeneakadémia, iparművész	4	4	8	1·1
Okleveles gyógyszerész	1	—	1	0·0
« mezőgazda	7	—	7	0·9
« közgazda	10	—	10	1·4
« tanár	2	13	15	2·1
« mérnök	5	—	5	0·7
Jogvégzett	18	—	18	2·5
Theológus	1	—	1	0·0
Orvos	4	1	5	0·7
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**
Foglalkozás szerint:				
Városi köztisztviselő	20	15	35	4·8
Városi magántisztviselő	158	197	355	49·0
Egyéb önálló, vagy szabadfoglalkozást űző	30	9	39	5·4
Állásban még nem volt	110	186	296	40·8
Összesen	**318**	**407**	**725**	**100·0**

18. *Fizikai szükségmunka.* A munkanélküliek helyzetének javítása érdekében azoknak az ínségeseknek egy részét, akik a szükségmunka keretében munkakészségüket igazolták, a tabáni kertészeti munkáknál váltott csoportokban rendes napszámbér (35 filléres órabér) mellett alkalmazták. Ezen munkáknál 12 héten át átlag 120 ember, majd további 3 héten át átlag 50 ember dolgozott. Munkabérekre 50.000 pengőt fizettek ki.

19. *Szegénybetegek kültelki orvosi rendelői.* A székesfőváros a külterületen lakó és gyógykezelésre szoruló nagyszámú szegénybeteg ingyen hatósági orvosi kezelésének megkönnyítésére a III., Raktár-u. 39. sz. alatt, a VI., Palotai-úti kislakásos telepen, a IX., Mária Valéria állami lakótelepen, a X., Auguszta állami lakótelepen és a XI., Lenke-út 93/95. számú fővárosi kislakásos bérházban ideiglenes orvosi rendelőt állított fel.

20. *Ingyengyógyszerek és gyógyászati segédeszközök.* Az 1935. évben szegényjogon rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök az alábbiak szerint oszlanak meg:

1. Közönséges gyógyszerek			319.771·45 P
2. Insulin (cukorbetegek részére 229 személynek 2,996.800 egység)			63,539·24 «
3. Gyógyászati segédeszközök:			
a) szemüveg	650	db	1.475·15 «
b) művégtag	69	«	3.546·— «
c) járógép	71	«	4.343·— «
d) gyógyfűző	63	«	3.804·— «
e) haskötő	11	«	130·— «
f) sérvkötő	67	«	322·— «
g) lúdtalpbetét	12	pár	52·— «
h) mankó	3	«	30·— «
i) egyéb	15	db	104·74 «
Összesen			397,117·58 P

21. *Karácsonyi segély.* A főváros törvényhatósági bizottsága a munkanélküliség által fokozott ínség enyhítésére karácsonyi segélyképpen az 1935. évben is 250.000 pengőt engedélyezett. A segély szétosztása a kerületi elöljáróságok szegényügyi nyilvántartója alapján, az ügyosztály által posta útján történt.

Jugoszláviából kiutasítottak ellátása. 1934. évi december havában a m. kir. belügyminisztérium felkérte a székesfővárost, hogy a Jugoszláviából kiutasítottak elhelyezéséről és ellátásáról gondoskodjék, a részükre érkező természetbeni adományokat gyüjtse össze és azokat a kiutasítottak ellátásánál használja fel.

A székesfőváros a kiutasítottak elhelyezésére a következő helyeken rendezett be telepeket:

X., Kerepesi-út 29/a sz. alatti menhely; működött 1934. évi december hó 7-től 13-ig.

X., Tenyészállatvásártelep; működött 1934. évi december hó 8-tól 1935. évi február hó 15-ig.

VI., Aréna-út 150. sz. Népszálló; működött 1934. évi december hó 6-tól 19-ig és 1935. évi február hó 15-től 18-ig.

I., Fehérsas-tér 1. sz. alatti iskola; működött 1934. évi december hó 9-től 1935. évi július hó 11-ig.

A kiutasítottak felruházására a székesfőváros a beérkezett ruhaadományokat használta fel, teljes napi élelmezésüket pedig a telepekhez közel eső hatósági főzőhelyekről látta el. Az élelmezésnél az élelmiszeradományokat is felhasználták. A főzőhelyek 1934. évi december hó 6-tól 1935. évi július hó 11-ig, az utolsó telep feloszlásáig 115.580 adag reggelit, 116.232 adag ebédet és 115.687 adag vacsorát osztottak ki.

A kiutasítottak részére a következő adományok érkeztek:

Élelmiszerek	621·68 q
Ruhaneműek	15.003 db
Háztartási cikkek	180 «
Szövet és vászon	1.148 m
Szappan	2.100 db
Cigaretta	800 «
Tüzelőanyag	300 q
Magánegyesületek főzőhelyeire érvényes ebédjegy	1.571 db,

melyet olyan kiutasítottak kaptak, akik nem a telepeken, hanem hozzátartozóiknál helyezkedtek el.

A kiutasítottak ellátásánál felmerült költségeket a belügyminisztérium a székesfővárosnak megtérítette.

A Jugoszláviából kiutasítottak ellátásáról a székesfőváros 1935. évi július hó 10-ig gondoskodott. E naptól kezdve azok a vidéki hatóságok látják el őket, amelyeknek területére áthelyeztettek.

Szeretetotthonok. A munka- és keresetképtelen, eltartásukra köteles és képes hozzátartozók nélkül levő szegények intézeti gondozása a székesfőváros szeretetotthonaiban történik.

A szeretetotthoni ápoltak napi ellátási költsége az 1935. évben átlag 1·58 pengő.

A szeretetotthonokban az ápoltak teljes ellátásban részesülnek. Napi négyszeri étkezést, hálóhelyet, téli és nyári ruházatot, mosást kapnak. Orvosi ellátásukról, lelki gondozásukról és szórakoztatásukról (rádió, könyvtár, folyóiratok, napilapok) is gondoskodás történik.

Az átlagos élettartam emelkedése és a gazdasági viszonyok romlása e téren is kötelességeket rótt a fővárosra. A szeretetotthoni ápolást igénylők számának nagymérvű emelkedése, továbbá a közkórházakban fekvő, de kórházi ápolásra nem szoruló és ezért a szeretetotthonba átveendő gyógyíthatatlan betegek nagy száma szükségessé tette egyrészt a szeretetotthoni ágyak számának szaporítását, másrészt a szeretetotthoni kórházi osztályok bővítését.

A törvényhatósági bizottság 1935. évi február hó 6-án tartott közgyűlésében elhatározta a II., Menház-utca 2. sz. menhely megszüntetését, az itt elhelyezett hajléktalanoknak a kibővített X., Kerepesi-út 29/a sz. új menhelyre való áttelepítését és a Menház-utcai menhely épületének szeretetotthoni fiók céljára való felhasználását. Hozzájárult egyúttal a X., Kerepesi-úti menedékhely további bővítésével kapcsolatban a VII., Rottenbiller-utca 16—18. sz. menhely megszüntetéséhez

és az épületnek szeretetotthon céljára való felhasználásához is. A Menház-utcai menhely épülete alapos fertőtlenítés, az összes helyiségek kimeszelése és megfelelő berendezés után 1935. évi február hó óta, mint a dunajobbparti szeretetotthon II. sz. fiókintézete, 145 új szeretetotthoni ápolt elhelyezésére szolgál.

A szeretetotthoni férőhelyek további szaporítása céljából a közgyűlés 1935. évi április hó 12-én tartott ülésében elhatározta, hogy a Lingel Károly és Fia cégtől megvásárolt XIV., Pillangó-utca 13/a számú ingatlannak hajléktalanok menedékhelye céljára való átalakításával kapcsolatban az Angyalföldi-út 2. sz. és az Alföldi-utca 9—11. sz. menhelyeket (Menhely a szenvedő emberiségnek) megszünteti és a két menhely épületének szeretetotthon céljára való felhasználásával újabb 430 szeretetotthoni férőhelyet létesít.

A dunajobbparti szeretetotthon Széna-téri főintézetében 105 ágyas kórházi osztály és a környéken lakó szegény járóbetegek részére ingyenes hatósági orvosi rendelő létesítésére vonatkozó 385/1934. kgy. számú közgyűlési határozatot 1935. évi június havában a kormányhatóság jóváhagyta. A szükséges átalakítási, berendezési és felszerelési munkáknak az engedélyezett 19.000 pengő költség keretén belül való sürgős végrehajtása után a kórházi osztály teljesen felszerelve szeptember elején megkezdte működését. Ezzel egyidejűleg fokozatosan kibővítette a főváros az Erzsébet-szeretetotthon Alsóerdősor-utcai főintézetében levő kórházi osztályt az egész főintézetre, vagyis a főintézet épületében azokat a helyiségeket is a kórházhoz csatolta, amelyekben addig egészséges ápoltakat gondoztak. Az Erzsébet-szeretetotthon kórház-osztályinak befogadóképessége tehát 1935. évben 636 ágyról 938 ágyra emelkedett, vagyis 302 ággyal bővült.

A VII. ker., Rottenbiller-utca 16—18. sz. alatt levő menhely július hó 15-én szűnt meg, a szükséges átalakítási munkálatok augusztus hónapban befejeződtek és az új szeretetotthonban 76 ápolt nyert elhelyezést.

A VI. ker., Angyalföldi-út 2. és a VIII. ker., Alföldi-utca 9—11. sz. alatti fővárosi menhelyek 1935. évi december hó végén szűntek meg. Átalakításuk 1936. év elején történt. 1935-ben a szeretetotthoni férőhelyek száma 2582-ről 2828-ra emelkedett (246), a fenti két épület átalakítása után pedig a férőhelyek száma 1936. év elején 3186-ra emelkedik.

A főváros tervbevette a Dunajobbparti szeretetotthon Attila-utcai magasértékű telkének értékesítését is. Amennyiben ez megtörténik, a befolyó vételárból megfelelőbb épület létesítésével fog a főváros az Attila-utcai intézet ápoltjainak elhelyezéséről gondoskodni.

A szeretetotthoni férőhelyek szaporítását indokolják az alábbi adatok.

1935. évi január hó 1-től december hó 31-ig a kerületi elöljárók az alábbi részletezés szerint küldték be az ügyosztályhoz a szeretetotthoni elhelyezésért folyamodók kérvényeit.

I. ker. elöljáró	36 db	VII. ker. elöljáró	483 db
II. « «	85 «	VIII. « «	198 «
III. « «	64 «	IX. « «	77 «
IV. « «	57 «	X. « «	45 «
V. « «	69 «	XI. « «	39 «
VI. « «	103 «	XIV. « «	27 «
		Összesen	**1.283** db

Ezek közül beutalást nyert az Erzsébet-szeretetotthonba 752, a Jobbparti-szeretetotthonba 206, a Kamaraerdei szeretetotthonba 62, összesen 1020 egyén. Az 1935. évben beutalt 1020 egyén és az előző évben már beutalt, de még fel nem vett 867 egyén, összesen tehát 1887 felvételre váró egyén közül *tényleges felvételt* nyert az 1935. év folyamán:

az Erzsébet-szeretetotthonban	185	férfi	338	nő,	összesen	523	egyén
a Jobbparti szeretetotthonban ...	98	«	147	«	«	245	«
a Kamaraerdei szeretetotthonban	45	«	38	«	«	83	«
Összesen	**328**	férfi	**523**	nő,	összesen	**851**	egyén

1936. évi január hó 1-én felvételre váró beutaltak száma:

Erzsébet-szeretetotthonba	209	férfi	628	nő,	összesen	837	egyén
Jobbparti «	37	«	72	«	«	109	«
Kamaraerdei «	44	«	46	«	«	90	«
Összesen ...	**290**	férfi	**746**	nő,	összesen	**1.036**	egyén

Ezen 1036 egyén közül 520 a társadalmi jótékonyszervek által fenntartott kisszeretetotthonokban van jelenleg elhelyezve, 150 egyént pedig családi gondozásba adott a főváros. Ténylegesen szeretetotthoni elhelyezést vár tehát 366 egyén.

Kamaraerdei szeretetotthon, XI., Kőérbereki dülő 33. hrsz. A Kamaraerdei szeretetotthon céljaira a székesfőváros a részben budapesti, részben budaörsi területen, a Kamaraerdőben fekvő Loser-féle nyaralótelepet, majd később a Baróthy-féle nyaralót vásárolta meg és alakította át. Az intézet 1913-ban nyílott meg.

Az ápoltak létszáma 1935. évi december hó végén 215 férfi és 97 nő, összesen 312 egyén volt.

Az intézettel kapcsolatos gazdaság az intézethez tartozó földek megfelelő kihasználásával az intézeti főzőkonyha szükségletét olcsóbban látja el. Tehenészetet, sertéshizlalót, baromfitenyésztést, valamint gyümölcs- és konyhakertészetet tart fenn.

A gazdaság 1935. évi hozama: 37.466 liter tej, 8909 db tojás, 223·97 kg baromfihús, 1283·60 kg gyümölcsféle, 13.639·60 kg zöldség és főzelék, 5388·42 kg sertéshús, 2603·28 kg marhahús, 251·07 kg borjúhús, 15.732·50 kg burgonya és 1713 kg liszt. A termelvények értéke 24.059 pengő.

Dunajobbparti szeretetotthon, II. ker., Széna-tér 3. Fiókintézetek: I., Attila-utca 63. és II. ker., Menház-utca 3. A szeretotthon 650 egyén elhelyezésére van berendezve. A Széna-téri főintézet 1932. évi augusztus hó 1-én nyílt meg. Előzőleg a régi Szent János-fiókkórház volt az épületben elhelyezve. A XVIII. és XIX. század első felében már volt a régi Szent János-kórház épületében szegényház. Innen a szegények 1867-ben kerültek át az Attila-utcai intézetbe. A főintézet férőhelyeinek száma 260.

Az Attila-utcai intézet telke és épülete eredetileg a gróf Sándorcsalád birtokában voltak, később a székesfőváros tulajdonába mentek át, mely azokat eleinte kaszárnyának használta, 1867-ben pedig szegényházzá alakította át. Mint ilyen 1924. évi december hó végéig szerepelt, 1925. évi január hó 1-vel szeretetotthonnak neveztetett el. A férőhelyek száma 260.

1935. évi február hó végén nyílt meg a II. számú fiókintézet a Menház-utcai menhely épületében 130 ápolt részére.

1935. évi szeptember hó 1-én a Széna-téri főintézetben a kórházi ápolásra szoruló lakók számára 105 ágyas kórházi osztály létesült.

A három intézetben az ápoltak létszáma az 1935. év végén 295 férfi, 352 nő, összesen 647 volt.

Az intézet kórházi osztályán 1935. év folyamán 35 férfit, 70 nőt, összesen 105 ápoltat gondoztak.

Erzsébet-szeretetotthon, VII., Alsóerdősor-utca 7. Az Erzsébet-szeretetotthon 1856-ban létesült. Bővítették az 1860—70. és 1880-as években. Jelenleg 6 fiókintézete van. Az I. számú fiókintézete VII., Izabella-utca 31. szám alatt 1902-ben nyílt meg a Bogdanovits-féle alapítványi házban; a II. számú fiókintézet céljaira a VIII., Alföldi-utca 6—8. szám alatt levő fővárosi menhelyet rendezték be 1919-ben; a III. számú fiókintézet az Erzsébet-leányárvaház régi épületében, VII., Rottenbiller-utca 50. szám alatt 1932-ben létesült. A IV., V. és VI. számú fiókintézet 64/1935. kgy. és 198/1935. kgy. számú határozat alapján a VII., Rottenbiller-utca 16—18. szám, VIII., Alföldi-utca 9—11. szám és VI., Angyalföldi-utca 2. szám alatt levő menhelyeknek szeretetotthon céljára való átengedése folytán 1935. évben létesült. Ez utóbbiak közül a IV. és az V. számú fiókintézet egyik épületének átalakítása, berendezése és betelepítése az 1935. évben befejezést nyert, az V. számú fiókintézet második épülete és a VI. számú fiókintézet az átalakítási munkák befejezése után az 1936. évben nyílik meg.

Az ápoltak létszáma 1935. év végén: 553 férfi, 1316 nő, összesen: 1869.

Az intézet kórházi osztályán 1935. év folyamán gondozott ápoltak létszáma:

	Férfi	Nő	Összesen
Belosztályon	66	302	368
Elme- és idegosztályon	116	167	283
Sebészeti osztályon	38	42	80
Tüdőosztályon	5	8	13
Szemészeti osztályon	5	12	17
Összesen	**230**	**531**	**761**

A főváros szeretetotthonaiban az ápoltak létszámáról, illetve a létszám évközi változásáról az alábbi kimutatás ad tájékoztatót:

Megnevezés	Kamaraerdei szeretetotthon		Jobbparti szeretetotthon		Erzsébet-szeretet-otthon		Összesen		Együtt	%
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő		
Létszám 1935. január 1-én	210	98	265	291	472	1.196	947	1.585	2.532	—
Az év folyamán felvétetett	45	38	98	147	185	338	328	523	851	—
Kilépett, vagy elszállíttatott	26	32	43	54	15	63	84	149	233	—
Meghalt	14	7	25	32	89	155	128	194	322	9·5
Létszám 1935. év végén	**215**	**97**	**295**	**352**	**553**	**1.316**	**1.063**	**1.765**	**2.828**	—

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Az ápoltak korszerinti megoszlása az év végén a következő volt:

Megnevezés	Kamaraerdei szeretetotthon		Jobbparti szeretetotthon		Erzsébet-szeretet-otthon		Összesen		Együtt	%
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő		
50 évnél fiatalabb ...	11	4	3	9	[1]) 53	[1]) 79	67	92	159	5·6
50—60 éves	14	17	18	15	59	192	91	224	315	11·1
60—70 «	69	27	88	92	187	462	344	581	925	32·7
70—80 «	103	36	163	192	217	455	483	683	1.166	41·3
80—90 «	18	13	22	37	35	123	75	173	248	8·8
90— «	—	—	1	7	2	5	3	12	15	0·5
Összesen	**215**	**97**	**295**	**352**	**553**	**1.316**	**1.063**	**1.765**	**2.828**	**100·0**

Az ápoltak megoszlása foglalkozás szerint:

	Kamaraerdei	Jobbparti szeretetotthon	Erzsébet	Összesen	%
Értelmi pályán volt	14	24	63	101	3·6
Iparos	109	181	237	527	18·6
Kereskedő	11	74	39	124	4·4
Közszolga, altiszt	17	20	65	102	3·6
Háztartásbeli	43	155	587	785	27·7
Háztartási alkalmazott	39	75	271	385	13·6
Napszámos	64	81	298	443	15·7
Egyéb	15	37	309	361	12·8
Összesen	**312**	**647**	**1.869**	**2.828**	**100·0**

Kisszeretetotthonok. A főváros területén 1935. évben 87 kisszeretetotthonban 144 férfi és 691 nő, összesen 835 egyén nyert ellátást.

A szorongató ínség hívta életre ezeket az intézményeket, melyek a székesfővárosnak az egyházi és a társadalmi szerveknek együttműködésével azoknak az intézeti gondozásra szorult szegényeknek elhelyezését biztosították, akik az intézetek zsúfoltsága miatt nem kerülhettek be a főváros szeretetotthonaiba. A kisszeretetotthonok a kerületi elöljáróságok ellenőrzése mellett túlnyomóan bérelt lakásokban vannak elhelyezve. Berendezésüket és felszerelésüket a Magyar Vöröskereszt Egylet adta, fenntartásukról a székesfőváros és az egyházak jótékonyszervei gondoskodnak. A székesfőváros a hatósági ínségkonyhák útján való élelmezéssel, tüzelőszerrel és a kisebb kiadások fedezésével járul hozzá a fenntartáshoz, az egyházak jótékonyszervei pedig az otthonok lakbér-, világítási és tisztogatási költségeit viselik.

A kisszeretetotthonok közül 47-et a római katolikus szervezetek tartanak fenn, 65 férfi és 362 nő részére, 16 kisszeretetotthont a református egyházközségek tartanak fenn, 19 férfi és 147 nő részére, 5 kisszeretetotthont az evangélikus szervezetek, 32 nő részére és 14 kisszeretetotthont az izraelita hitközségek és egyesületek tartanak fenn, 32 férfi és 121 nő részére. Végül 5 olyan kisszeretetotthonban, amelyet nem vallási szervek tartanak fenn, 28 férfi és 29 nő részesül gondozásban.

[1]) A kórházban ápolásban részesülő nyomorékok és gyógyíthatatlanok.

A kisszeretetotthonok kerületenkinti megoszlása a következő:

I.	kerületben	.....	6	kisszeretetotthonban	16	férfi	és	52	nő	ápolt
II.	«	.....	7	«	—	«	«	96	«	«
III.	«	.....	7	«	—	«	«	60	«	«
IV.	«	.....	1	«	—	«	«	12	«	«
V.	«	.....	6	«	28	«	«	39	«	«
VI.	«	.....	9	«	22	«	«	78	«	«
VII.	«	.....	14	«	20	«	«	88	«	«
VIII.	«	.....	12	«	28	«	«	87	«	«
IX.	«	.....	5	«	5	«	«	51	«	«
X.	«	.....	6	«	6	«	«	38	«	«
XI.	«	.....	8	«	6	«	«	61	«	«
XIV.	«	.....	6	«	13	«	«	29	«	«
	Összesen	.....	**87**	kisszeretetotthonban	**144**	férfi	és	**691**	nő	ápolt.

A kisszeretetotthonok minden gondozottja naponta reggelire ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret kap, ebédre a hatósági főzőhelyeken készült ebédet kapja kenyérrel, melyet adományozók vagy jótékonysági szervezetek külön adományaiból feljavítanak, az izraeliták pedig rituális ellátást kapnak. Vacsorára általában 9 dkg hentesárut és 20 dkg kenyeret vagy ½ liter tejet, esetleg kávét kapnak a gondozottak.

Szeretetotthoni elhelyezésre minősített szegények családi gondozásba adása. A szeretetotthoni gondozásra minősített szegények közül az 1935. évben a rendelkezésre álló költségvetési hitelösszeg terhére 50 szegény részesült a hatóság által díjazott családi gondozásban. A gondozóknak a székesfőváros napi 1·15 pengő gondozási díjat fizetett a gondozásért. Az 1935. évben az így kifizetett összeg 19.176 pengő volt.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1935. évi február hó 13-án tartott közgyűlésében 64/1935. kgy. szám alatt hozott határozatával a szeretetotthoni férőhelyek elégtelenségére való tekintettel hozzájárult további 100 szeretetotthoni ápolásra minősített szegénynek 1935. évi március hó 1-től kezdődően lehetőleg eltartásukra köteles, de szegénységük miatt arra képtelen hozzátartozóikhoz havi 20 pengő díjazás ellenében való elhelyezéséhez. Ennek alapján az 1935. évben havi 20 pengő díjazás ellenében 115 szegényt helyeztek családi gondozásba. Az 1935. évben e célra kifizetett összeg 19.881·48 pengő volt.

Összefoglalás. A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály 1935. évi költségvetésében a kiadási előirányzat 16,791.338 pengő volt. Ennek az összegnek rész. letezéséről a költségvetés, felhasználásáról a zárószámadás ad áttekinthető képet-

Az ínségesek támogatása a nyilt szegénygondozás keretében elsősorban természetbeni segélyezés formájában történik. A természetbeni nyilt segélyezéseknek a zárószámadásban szétszórtan kimutatott költségeit gondozási ágazatok szerint felsorolva, áttekinthető módon, az alábbi adatok ismertetik:

Anya- csecsemő- és kisdedvédelem:

Tejkészítmény	75.263 P
Tej	178.695 «
Ebéd	32.092 «
Ingyenkenyér	11.491 «
Élelmiszerutalványok	5.536 «
Tüzelő	1.752 «
Élelmezési költségek a székesfővárosi bölcsődékben	63.614 «
Csecsemőkelengyekölcsönzés	36.635 «
Összesen	**405.078** P

Gyermeksegélyezés:

Óvodás gyermekek étkeztetése	202.904 P
Iskolás gyermekek ebédje	981.091 «
Tej	212.145 «
Felruházás	168.279 «
Összesen	**1,564.419** P

Felnőtt segélyezés:

Ebéd	2,597.761 P
Tej	186.912 «
Ingyenkenyér	470.276 «
Élelmiszercsomagok	9.769 «
Élelmiszerutalványok	324.643 P
Felruházás	63.379 «
Tüzelő	24.559 «
Gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök	397.117 «
Ingyen orvosi rendelők	606 «
Gyógyfürdőjegyek	12.500 «
Összesen	**4,087.522** P

Hajléktalanok elhelyezése:

Melegedőszobák és azokban, valamint a Ferencvárosi Kiserdőben levesosztás	43.090 P
Székesfővárosi Menhelyek	255.564 «
A Magyar Vöröskereszt Egylet menedékhelyén elhelyezettekért fizetett hálódíjak	2.475 «
Népszállói étkeztetés	10.389 «
Székesfővárosi szükséglakások és a magánbérházakban bérelt szükséglakások	338.752 «
Lakbérsegélyek	6.681 «
Összesen	**656.951** «
Mindössze	**6,713.970** P

Ebből 166.371 pengő a Kerepesi-úti és Pillangó-utcai menhelyek berendezési költségeire esik.

A hatósági nyilt szegénygondozás keretében használta fel a székesfőváros az e célra beérkezett adományokat, úgymint 1. vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítőakciójából átengedett nagymennyiségű élelmiszert, tűzelőszert és fehérneműt, 2. magánosok adományából befolyt és élelmiszer vásárlásra fordított összegeket, végül 3. a székesfővárosi Gázművek 25.000 pengő értékű tüzelőszer adományát. A kimutatásban ezek az értékek nem szerepelnek.

GYÁMÜGYI KÖZIGAZGATÁS

Gyámügyi közigazgatás.

Az árvaszék, mely a gyámhatósági közigazgatást az általános (tanácsi, illetve polgármesteri) közigazgatástól teljesen elkülönítve, mint önálló önkormányzati hatóság elsőfokon látja el, tevékenységét az 1935. évben is a szociális igényeknek megfelelően fejtette ki és ezúttal is arra törekedett, hogy a többé-kevésbbé változó szükségleteket a fennálló jogszabályok korlátai és a hivatal régi keretei között, azonban a racionalizálás szempontjainak fokozott érvényesülésével, a lehetőség szerint kielégíthesse.

Ügyforgalom, ügykezelés. Az árvaszék 1935. évi ügyforgalmának adatait az alábbi összeállítás tünteti fel:

Az iktatott beadványok (kérvények, jegyzőkönyvek, jelentések stb.) száma ..... (6258-cal több, mint 1934-ben)	102.763	db
Nem iktatott, úgynevezett rövid úti ügydarabok (tudakozólapok stb.) száma	6.190	«
Az elintézetlen ügydarabok száma 1935. december 31-én ...	443	«
Az önálló ügyek száma az általános árvaszéki ügykörben ...	22.336	«
Az önálló ügyek száma a gyermekvédelmi ügykörben	10.865	«
Az önálló ügyek száma összesen ..... (372-vel több, mint 1934-ben).	**33.201**	db

Az egyes ügyekben az iktatások (beadvány, jegyzőkönyv, átirat, jelentés) száma átlag 2—4-et tesz ki és így áll elő az összes iktatmányok számaként kimutatott 102.763 darab. Azonban ettől az átlagtól jelentékeny eltérések is vannak, így egyes nagyobb ügyekben az iktatások száma 40—50 darab, sőt a 100 alszámot is meghaladja.

Az iktatott ügydaraboknak jóval több, mint egyharmada (41.390 darab) leírásra került, ami azt jelenti, hogy ezekben az érdekelt felek vagy a hatóságok számára szóló hosszabb-rövidebb határozat, átirat stb. fogalmazására volt szükség. De ezeken felül több, mint 6000 darabot tesz ki az előadók által megírt és eredetiben elküldött tudakozólapok száma.

A kiadó ügyforgalma 99.727 darab volt.

Az irattárba elhelyezésre beérkezett	71.070	db
Az irattárba szerelésre beérkezett	83.259	«
Az irattár forgalma tehát	**154.329**	db

Gyámi nyilvántartás. A gyámi nyilvántartásnak a több, mint három évtizedes ügyviteli szabályokon alapuló rendszere a megnövekedett gyámhatósági adminisztráció igényeinek és a szükséges statisztikakészítés követelményeinek nem mindenben felel meg. Ezért a teljes ülés az elnök javaslatára a 10/25—933. sz. határozatával elrendelte a kiskorúak és gondnokoltak egyes csoportjai szerint különböző színű, de egységes méretű új nyilvántartási lapok készítését s ezzel kapcsolatban a felesleges vagy tárgytalanná vált régi, úgynevezett törzskönyvi lapok kiselejtezését. A belügyminiszter úr 230.384/1934—XIII. szám alatt az árvaszék elhatározását tudomásul vette és a nyilvántartás átalakításához, mintegy kísérletképen hozzájárult.

A gondnokoltak nyilvántartásának átalakítása az 1934. év folyamán megtörtént. A gyámoltak nyilvántartásának revíziójára vonatkozó óriási munkát — közel 60.000 törzskönyvi lapnak átvizsgálását, a szükség szerint az ügyiratok alapján történő ellenőrzését, új lapokra való átírását — a hivatali személyzetnek ezzel megbízott tagjai az 1935. évben végezték el.

Az általános revízió során a mult évben számos tárgytalanná vált lapot emeltek ki, annak következtében a nyilvántartottak száma ismét kisebb lett s az alábbi kimutatás nem a régi csoportok, hanem az új lapoknak megfelelő kategóriák szerint van összeállítva, ami által az áttekinthetőbbé is vált.

A gyámi nyilvántartás adatai 1935. év végén:

A)	lap	Vagyonos egészárva	1.541
B)	«	Vagyonos félárva	9.548
C)	«	Vagyontalan egészárva	2.649
D)	«	Vagyontalan félárva	26.416
A)	«	Vagyonos gondnokolt	700
B)	«	Vagyonos id. gondnokolt	527
C)	«	Vagyontalan gondnokolt	256
D)	«	Vagyontalan id. gondnokolt	4.382

Számadó törvényes képviselők:

Gyám	1.052
Gondnok	706

Itt meg kell említeni, hogy a fenti kimutatás csak a törvényes gyermekekre terjed ki; a házasságon kívül született gyermekekről a gyermekvédelmi osztály külön vezet nyilvántartást.

Ugyancsak itt említendő meg a gyámi nyilvántartó tevékenységének a mult évben történt jelentékeny fejlesztése. Az árvaszék a rendkívüli gazdasági helyzettel járó vagyonkezelési zavarokra tekintettel, törvényes kötelességén túlmenően, a számadásra nem kötelezett törvényes képviselők és haszonélvezők (előörökösök) vagyonkezelésének bizonyos mértékű ellenőrzését rendelte el. (10/23—1935. sz. teljes ülési határozat.) Ennek folytán az elnök utasította a gyámi nyilvántartót, rendszeresítsen 1. külön nyilvántartást az ingatlanokra háruló közterhek fizetésének ellenőrzése céljából és pedig a budapesti ingatlanok tekintetében adószámviteli osztályok szerint, a vidéki ingatlanokra nézve pedig községek szerint ábécé sorrendben; 2. külön nyilvántartást az ingatlanok tűzkárbiztosításának ellenőrzése céljából.

Ezek a munkálatok az 1936. évben fognak befejezést nyerni.

A racionalizálás ügye és az ügyintézésre vonatkozó általános intézkedések. a) *A racionalizálás eredményei.* A racionalizálás ügyében még az 1932. évi június hó 4-én hozott alapvető jelentőségű 12/3—1932. sz. teljes ülési határozat rendelkezett. E határozat alapján tett intézkedéseknek az 1935. évben jelentkező főbb eredményei a következőkben foglalhatók össze.

1. Még az 1931. évben megszervezett árvaszéki tudakozó iroda a hivatalos órák egész ideje alatt a felek rendelkezésére áll; az irodában a fogalmazási kar fiatalabb, de kellően gyakorlott tagjai váltakozva teljesítenek szolgálatot és az odaforduló felek érdemleges jogsegélyben is részesülnek kérelmüknek jegyzőkönyvbe vétele által. A tudakozó iroda évenkint 5—600 esetben veszi jegyzőkönyvbe a felek kérelmét és működése óta évenkint több, mint 7000 esetben nyujtott szóbeli felvilágosítást. Ez a szám 1935-ben a 8000-et meghaladta. Az iroda működéséről alább részletes statisztikai kimutatás tájékoztat.

2. Az összes iktatmányok száma az 1934. évvel szemben több, mint 6000 darabbal emelkedett. Ennek okai a következők: *a)* a gondnoki nyilvántartás revíziójával kapcsolatban nagyobb számú jelentés iktatása vált szükségessé; *b)* a vagyontalan gondnoksági ügyek nagy részének egy csoportban való egyesítésével ezekben az ügyekben intenzívebb eljárás indult meg; *c)* végül a törvényes kiskorúak tartási és elhelyezési ügyei feltűnően szaporodtak; ez az emelkedés a három év előtti ügyszámhoz viszonyítva csaknem 100%-os.

3. Az árvaszék törvényes kötelességéből folyóan jórészt nem kérelemre, hanem hivatalból intézkedik, hivatalból ellenőrzi és szorgalmazza a számadások beadását, a vagyonkezelés egyéb fontos mozzanatainak igazolását (tűzkárbiztosítás, adófizetés, üzleti mérleg stb.), a házasságon kívül született gyermekek tartásának lehető biztosítását, a tudomására jutott esetekben az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak helyzetének megváltoztatását, a kiskorúakat és gondnokoltakat érintő hagyatékok letárgyalását s az átadó végzés végrehajtását stb. A hivatalból való intézkedéseknek ezt a tömegét az árvaszék természetszerűen csak széleskörű határidőnyilvántartás segítségével láthatja el. A határidőnyilvántartó jelentések (úgynevezett scontró-k) tehát fontos szerepet töltenek be a gyámhatósági közigazgatásban, de ha ezek kivétel nélkül — a régi rendszer alapján — iktatást nyernének, számuk az ügyek szaporodásával párhuzamosan úgy megduzzadna, hogy a kezelési munkaerők egy részét teljesen lekötné, a fogalmazási személyzetet pedig az érdemi munkában jelentékenyen gátolná. Ennek jelei mutatkoztak az 1930—1932. években.

Így 1932-ben a scontró-előírások száma 41.702 volt, a jelentések száma pedig 25.621-et tett ki. A racionalizálásnak egyik főcélja volt ennek az óriási tehernek energikus, de észszerű csökkentése. A racionalizálás e tekintetben teljes mértékben sikerre vezetett. Ugyanis az előírások száma 1933-ban 18.831-gyel, 1934-ben további 5626-tal, a jelentések száma pedig 1933-ban 12.173-mal, 1934-ben további 3653-mal csökkent; két év alatt tehát a csökkenés mindkét vonalon jóval meghaladta a 100%-ot. 1935-ben a scontró-előírás 626-tal több volt, tehát újból némi emelkedés jelentkezik, ami az ügyforgalom további fokozódásának és annak a körülménynek tudható be, hogy egy bizonyos mértéken alul a határidő-nyilvántartások száma, fontos ügyintézési szempontok sérelme nélkül, nem csökkenthető.

4. Az előadók által kibocsátott és az árvaszékhez visszaérkezett tudakozólapok és egyéb nem iktatott ügydarabok száma 1935-ben 6190 volt, ez valamivel

több, mint 1934-ben, amiből arra lehet következtetni, hogy ezt a gyors és célszerű elintézési módot az előadók a kisebb ügyekben igen sűrűn és emelkedő mértékben veszik igénybe, itt azonban meg kell jegyezni, hogy a tudakozólapokra épúgy, mint az első ízben kiadott határozati felhívásokra, a megkeresetteknek jelentékeny része nem válaszol, így az előadóknak a tudakozólapok kibocsátását többször meg kell ismételni.

5. A leírásra került ügydarabok száma 1935-ben kereken 3000-rel több volt, mint 1934-ben, ami az intézkedések számának emelkedésével van kapcsolatban.

6. A havi hátrálékkimutatások összevetéséből a munka ütemének rendkívüli gyorsulása állapítható meg. A hátrálékok az 1931. évvel szemben több, mint egyhatodrészre csökkentek. További csökkenés már technikai okokból sem érhető el, mert az ügydarabok egy része természetüknél fogva azonnal el nem intézhető, mert előkészítést (ügyészi vélemény, számvevőségi kimutatás, hosszabb áttanulmányozás stb.) vagy várakozást igényel.

7. Az iktatás racionalizálása is teljes mértékben bevált. A mutatókönyveket az iktatóvönyvekkel egyesítették s most az iktató hét ilyen egyesített könyvet vezet.

8. A kezelés racionalizálása lehetővé tette, hogy személyzetszaporítás nélkül az árvaszék a saját munkaerőivel végeztesse a fontosabb helyszíni vizsgálatokat. A nyomozással a mult évben is három végleges kezelési hivatalnok foglalkozott. 1932-ben 236, 1933-ban 331, 1934-ben 616, 1935-ben pedig 669 volt a közvetlenül végzett vizsgálatok száma. A nyomozók munkája tehát állandóan emelkedik s az ügyek gyors és alapos intézését a kebelbeli hivatalnokok szakszerű és gyors helyszíni vizsgálata jelentékenyen megkönnyíti. Sajnos azonban, az év végén a kezelési munkaerők számának csökkentése folytán az egyik vizsgálóközeget újból kezelési munkára kellett beosztani.

b) *Kimutatás a tudakozóiroda 1935. évi működéséről.*

Hónap	Törvényes kk.			Az iroda a felek kérését j.-könyvbe foglalta				
	tartása	láthatása	elhelyezése	Gyámság és gondn.	Örökbefogadás	Gyermekvédelmi ügyekben	Egyéb	Az iroda szóbeli felvilágosítást adott
Január	17	2	1	3	5	—	5	669
Február	10	2	1	5	4	2	4	645
Március	21	2	2	8	6	2	10	732
Április	22	—	1	2	—	—	—	696
Május	26	—	—	2	6	—	3	823
Június	13	—	—	—	1	—	—	461
Július	31	—	1	—	3	1	4	535
Augusztus	27	—	—	—	4	2	4	749
Szeptember	27	—	1	2	4	—	4	777
Október	27	1	—	6	8	1	2	727
November	22	—	—	1	3	3	4	723
December	20	1	3	5	8	1	1	548
Összesen	**263**	**8**	**10**	**34**	**52**	**12**	**41**	**8.085**

A tudakozóiroda fenti kimutatása az előző évihez viszonyítva némi emelkedést mutat. A gyermekvédelmi ügyekben az iroda forgalma azért oly jelentéktelen, mert a feleket a tudakozóiroda célszerűségi szempontból közvetlenül a betű szerint kijelölt gyermekvédelmi előadóhoz irányítja, aki mindjárt szakszerű felvilágosítást ad, a kérést a szükséges adatokkal együtt jegyzőkönyvbe foglalja és el is intézi. A gyermekvédelmi ügyekben a tudakozóiroda helyett felvett jegyzőkönyvekről és szóbeli felvilágosításokról a gyermekvédelmi osztály kimutatást nem vezet, mert az ott jelentkező felek túlnyomórészt szegény, járatlan emberek, akiktől nemcsak az első alkalommal, de utóbb sem kíván az árvaszék írásbeli kérvényt, hanem kéréseiket állandóan jegyzőkönyvbe foglalja.

c) *A nagyobb ügycsoportok szerint alakított osztályok.* Az elnöknek a közigazgatási bizottsághoz intézett évi jelentéseiből kitűnően a gyámhatósági munkában is helyénvaló az ügycsoportok természete szerint osztályok alakítása, mert ez a rendszer a munkamegosztás elvének érvényesülése folytán elősegíti a tömeges ügyek célszerűbb intézését. Az egyes ülnökök a kisebb számú bonyolultabb ügyek személyes intézése mellett egy-egy ilyen osztály vezetésével vehetnek részt a tömegesebb munka irányításában s ennek során az egy csoportba tartozó ügyek racionálisabb intézésére megfelelő gyakorlatot és rendszert alakíthatnak ki.

Ez a szempont bizonyos mértékig már régebben is érvényesült az árvaszék munkarendjében. Ugyanis hasonló meggondolás alapján állította fel a teljes ülés 25 évvel ezelőtt a gyermekvédelmi osztályt; 1921-ben pedig az elnök a házassági és útlevélügyek osztályát és 1932-ben a racionalizáló intézkedések során a törvényes gyermekek tartási ügyeit intéző osztályt szervezte meg.

Az árvaszék munkarendszerének ezt a célszerű átszervezését az elnök tovább fejlesztette és az 1933. év végén az eddigi ügycsoportok mellett a gondnoksági ügyek osztályát állította fel s a tartási csoporthoz utalta a törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyeinek nagy részét.

A gyermekvédelmi osztály. Ennek működéséről külön fejezet számol be, mert a gyermekvédelemi ügyek már hosszabb idő óta számban és jelentőségben az árvaszék munkájának egyik legfontosabb részét teszik.

A házassági, útlevél- és vallásváltoztatási ügyek osztálya. A házassági ügyek egy részében a törvény által kívánt formaságok megkönnyítésére vonatkozó és még a háború folyamán életbelépett kormányrendeletek részben ma is hatályban vannak és úgy ezeknek a jogszabályoknak az alkalmazásánál, mint a kiskorúaknak az elszakított területekre és külföldre való utazásához szükséges útlevelek megszerzésénél az árvaszék hozzájáruló intézkedésére igen gyakran szükség van.

Ezekben az ügyekben az eljárás megkönnyítése és gyorsítása céljából a fentiek szerint még 1921-ben létesült külön osztály működése lehetővé tette, hogy az érdekeltek szükség esetén még a kérelem előterjesztésének napján kézhezvehessék az árvaszék határozatát.

1932 óta a helyesebb munkamegosztás céljából ennek az osztálynak irányítását ellátó ülnök intézkedési jogkörébe tartoznak az eddig is külön csoportosított vallásváltoztatási ügyek.

Ennek az osztálynak működéséről az alábbi kimutatások tájékoztatnak.

Házassági ügyek.

Az osztály eljárt összesen 592 esetben és pedig valamennyi ügyben jegyzőkönyvbe foglalt kérelem alapján.

Érdemleges határozatot hozott	451	esetben
Az érdemleges intézkedések a következőképen oszlanak meg:		
Sürgős gyámrendelés a törvényes képviselet nélkül álló kiskorú részére	132	esetben
Gyámhatósági engedély megadása a házasság megkötésére az 1915. évi 647. M. E. sz. ú. n. háborús rendelet alapján	69	«
Gondnokrendelés külföldiek házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 112. §-a alapján	3	«
Ugyanilyen alapon megadatott a gyámhatósági beleegyezés	3	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása a 400/1933. I. M. sz. rendelet alapján, mely a külföldiek házasságkötését megkönnyítette	64	«
Az árvaszék a hosszabb idő óta ismeretlen helyen tartózkodó atyának a házasulandó kiskorú felett atyai hatalmát megszüntette, illetőleg az ismeretlen helyen tartózkodó anyát t. és t. gyámi tisztétől elmozdította, a kiskorú részére gyámot rendelt és ezáltal a kiskorúnak az érdekében álló házasságkötését lehetővé tette	60	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása 20 éven aluli kiskorúak házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 8. §-a alapján	18	«
Az atya által Amerikából megadott szülői beleegyezést, mely a törvényes formáknak nem felelt meg, az árvaszék pótolta	4	«
Az iratokat az osztály a kiskorú illetékes gyámhatóságához áttette	95	«
Az árvaszék a kiskorú részére kirendelt gyámot felmentette, mert a gyám a kiskorúval házasságot kívánt kötni	2	«
Az árvaszék a kiskorú feletti illetékességet átengedte az osztrák gyámhatóságnak	1	«
Összesen	**451**	esetben
Közbeeső rövidúti intézkedés történt	2.055	esetben

Épen úgy, mint a gyermekvédelmi osztály, a házassági osztály is az Országos Stefánia Szövetséggel állandó kapcsolatot tart fenn és annak közbenjárását igénybevette a házasságonkívüli születések esetén. A Szövetség segítségével ezekben az ügyekben az osztály 134 kiskorú házasságkötését tette lehetővé, amelynek eredményeképen 86 házasságonkívül gyermek törvényesíttetett, 19 gyermek pedig örökbefogadtatott.

Az osztály 129 olyan ügyben tartott tárgyalásokat, amelyben a kiskorú házasságához megkívánt szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezés megadásáért fordult az árvaszékhez. Ezek eredményeképen: sikerült az osztálynak a szülőket a kiskorúval kibékíteni s így külön gyámhatósági intézkedésre szükség nem volt 47 esetben; sikerült az osztálynak a kiskorút a tervbevett házasságról lebeszélni, meggyőzve őt, hogy az érdekeinek nem felel meg 32 esetben.

Az árvaszék megadta a szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezést (H. T. 8. §. utolsó bekezdés) 10 esetben. Ez utóbbi esetben kilenc szülő a hozott véghatározatban megnyugodott.

A szülők az árvaszék I. fokú véghatározata ellen fellebbezéssel, majd a helybenhagyó II. fokú véghatározat ellen felülvizsgálati kérelemmel éltek s a belügyminiszter a felülvizsgálati kérelmet elutasította 1 esetben. A szülők házasságmegtámadási pert indítottak a kiskorú ellen, mert az a házasságot általa hamisított beleegyezéssel kötötte meg, az ügy még folyamatban van 2 esetben.

Útlevélváltási és kivándorlási ügyek.

Az osztály eljárt összesen 359 esetben és pedig valamennyiben a szülő vagy a kiskorú által élőszóval előterjesztett és jegyzőkönyvbe foglalt kérelem alapján. Érdemleges véghatározatot hozott — útlevélváltáshoz engedélyt adott 32 esetben.

Az osztály 35 olyan ügyben tartott tárgyalásokat, amelyben a kiskorú tervezett utazásához az apa hozzá nem járult. Ezen tárgyalások során az apát meggyőzte az osztály arról, hogy az utazás a kiskorú érdekében áll és így az apa a szükséges beleegyezést megadta 4 esetben. Az árvaszék megadta a szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezést 6 esetben. Ez utóbbi esetekben négy szülő a hozott árvaszéki véghatározatban megnyugodott. Az apa az árvaszék I. fokú véghatározata ellen fellebbezéssel élt és az II. fokon helybenhagyatott 2 esetben. Az anyát az árvaszék a törvényes képviselői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezés megadása iránt előterjesztett kérelmével elutasította 1 esetben. Az ügyosztálynak sikerült a kiskorút az atya által ellenzett utazásáról lebeszélni 9 esetben. A kiskorú az elszakított területről hozatott Budapestre 1 esetben. Az iratok áttétettek az illetékes gyámhatósághoz 4 esetben. Közbeeső rövidúti intézkedés történt 178 esetben.

Vallásváltoztatási ügyek.

Beérkezett kérelem (kérvény, jegyzőkönyv) 69 esetben. Véghatározattal kedvező elintézést nyert 65 esetben. Elutasítást nyert 4 esetben

A törvényes kiskorúak tartási ügyeinek osztálya. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény 137. §-a értelmében a törvényes gyermekek tartási és elhelyezési ügyei túlnyomórészt és szabályként a gyámhatóság hatáskörébe kerültek. Ennek folytán a tartási ügyek folyton szaporodnak és az árvaszék munkájának mind jelentősebb részét alkotják. A tartási ügyek nagyobb csoportját a szegényebb társadalmi osztályokhoz tartozó gyermekek ügyei teszik. Ezek a tömegesen jelentkező és nagy vonásokban hasonló ügyek egy osztályban, egységes irányítás mellett, célszerűen, jól és gyorsan intézhetők. Az e végből 1932-ben alakított osztályt a mult évben is fenntartotta az elnök.

Az osztály iktatás nélkül kezeli a gyermekes házasfelek ügyében hozott s az árvaszéknek megküldött bontóperi ítéleteket. Ezeknek száma 629, ami az 1934. évbeli számhoz (606) viszonyítva, némi emelkedést mutat. Ezekből az ítéletekből az állapítható meg, hogy ha a szülők között a gyermekek elhelyezése vagy tartása kérdésében a legkisebb vita felmerül, a kir. törvényszék nem intézkedik. Tehát a gyakorlat szerint a törvényes kiskorúak tartási ügyeinek rendezése teljesen az árvaszéket terheli.

A tartási ügyekben az atyák a romló kereseti viszonyok mellett nem képesek a korábban véghatározatilag megállapított vagy egyességileg vállalt gyermektartásdíjakat fizetni és rendszerint mérséklést kérnek, viszont az anyák kereseti viszonyai is rosszabbodnak, azonban a kiskorúak növekedésével járó eltartási és iskolázási költségek emelkednek, úgyhogy az árvaszékre a tömeges tartásdíjmérséklési kérelmek elbírálása nehéz feladatot jelent.

A tartási osztály ügykörébe tartozik az elhelyezési és láthatási kérdések szabályozása. Az árvaszék az elhelyezési kérelmek elintézésénél elsősorban a gyermekek

érdekére van figyelemmel s csak másodsorban arra a körülményre, hogy a válásnál melyik fél volt a vétkes. Az érintkezés szabályozását megelőzően az árvaszék a szülőket és szükség szerint a rokonokat is meghallgatja, majd netáni helyszíni vizsgálat lefolytatása után meghatározza a láthatás helyét, idejét és módját. Sok gondot és munkát jelent az árvaszéknek a kiskorúak szűnidei és nyaralási tartózkodásának megfelelő rendezése is.

A racionalizálási intézkedések alapján ezekben a sürgős ügyekben az idézések rendszerint rövidúton történtek és ha egy ügyben többirányú előkészítés volt szükséges, valamennyi intézkedés egyidőben történt. Jellemző a tartási osztály eredményes működésére, hogy a tartási, elhelyezési és láthatási kérelmek közül 45% egyességileg intéztetett el. A vitás kérdéseknek egyességileg való megoldása kifejezetten a kiskorúak érdekében áll, mert egyrészt az érdekeltek fellebbezéssel nem élnek s így a helyzet további elmérgesítése helyett a szülők és gyermekek viszonyában bizonyos nyugalmi állapot áll be, másrészt a gyakorlat igazolja, hogy az atyák az egyességileg vállalt gyermektartásdíjfizetési kötelezettségüknek rendszerint eleget tesznek.

Az ujonnan beérkezett elhelyezési és tartási ügyek száma:

1930-ban 473, 1931-ben 593, 1932-ben 552, 1933-ban 638, 1934-ben 679, 1935-ben 761.

Ez a kimutatás igazolja, hogy ezeknek az ügyeknek száma a hatáskör kiterjesztése óta állandóan emelkedik.

A vagyontalan gondnokoltak ügyeinek osztálya. Ez az 1934. évben szervezett osztály a mult évben rendszeresen folytatta működését s elsősorban az 1935. évi jelentésben részletezett alapelvek szem előtt tartásával elkészítette az új és célszerű mintalapokat. Ennek folytán az ügyek teljesen egységesen voltak intézhetők s bár az osztály vezetőjének hosszas betegsége, majd nyugdíjazása személyi változásokat tett szükségessé, az osztály tevékenysége nem hanyatlott.

A nyilvántartás revíziója véglegesen befejeztetvén, kitűnt, hogy még mindig igen nagy a száma azoknak az elmebetegeknek, akik nem helyeztettek ugyan jogerős ítélettel gondnokság alá, de akik részére a gyámsági törvény 258. §-a alapján az árvaszék ideiglenes gondnokot rendelt. A mintegy 4900 nyilvántartottnak körülbelül 11%-a vagyonos vagy jövedelemmel rendelkezik.

A gyámi nyilvántartó tevékenységének már említett más irányú újabb igénybevétele megakadályozta, hogy a vagyontalan elmebetegeknek a tervezett háromévenkinti ellenőrzése megkezdődjék.

A vonatkozó miniszteri rendeletek közlése mellett az elnök megkeresést intézett az összes zárt osztállyal bíró intézetek, közkórházak és klinikák igazgatóságaihoz a végből, hogy a lakóhely szerint illetékes közegészségügyi hatóságokat rendszeresen és az előírt módon értesítsék a meg nem gyógyult elmebetegeknek elbocsátásáról. E megkeresés eredménye már is nyilvánvaló, bár nem egészen kielégítő, mert egyes intézetek még nem teljesítik a miniszteri rendeletek előírását.

Továbbra is megmaradt az árvaszék a mult évben megkezdett a mellett a rendszer mellett, hogy azoknak az elmebetegeknek a részére, akiknek hozzátartozói ismeretlenek vagy ismeretlen helyen tartózkodnak vagy gondnoki tisztség viselésére alkalmatlanok, az erre vállalkozó gyakorló ügyvédek közül rendeltessék ki az ideig

lenes gondnok. Jelenleg 16 ügyvéd működik ily kirendelés alapján. Az 1935. évben összesen 124 esetben történt ilyen ideiglenes gondnokrendelés, csaknem kivétel nélkül vagyontalan ügyekben.

Egyes ügykörök és elvi kérdések anyagi és eljárási jogi szabályainak kidolgozása. A munka színvonalának további emelése és az élet igényeihez képest változó, fejlődő joggyakorlat egységes irányának biztosítása érdekében a fontosabb gyámhatósági ügykörökre és elvi kérdésekre vonatkozó jogszabályokat, helyes és célszerű elintézési módokat az árvaszék kidolgozza. Ezekre a munkálatokra az elnök részint az ülnöki kar egyes tagjait kérte fel, részint több kérdés kidolgozásával fiatalabb előadókat bízott meg. Ezeket az előterjesztéseket a teljes ülés tárgyalás alá veszi s a helyesnek elfogadott irányelveket határozattá emelve, az ügyviteli szabályok értelmében az egész árvaszékre kötelezővé teszi.

A tartási ügyek egységes intézésének irányelveit még 1932-ben megszabta a teljes ülés.

A gyermekvédelmi ügyek egyöntetű viteléről az osztály vezetője rendszeresen gondoskodik s ezirányú tevékenységéről a teljes ülésnek időnkint jelentést tesz.

Az 1933. évben megállapította a teljes ülés a kiskorúak ingatlanának kölcsönnel való megterhelése esetén az előfeltételeket s az egységes eljárás szabályait.

Az 1934. év folyamán az előadók a következő témákat dolgozták ki:

1. A gyám és gondnok költsége, munkadíja és jutalma,
2. a szakértők alkalmazása gyámhatósági eljárásban,
3. a kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbviteli joga,
4. a törvényes képviselők, a gyámhatóság tagjai és a gyámhatóságot fenntartó hatóság kártérítési felelőssége,
5. az árvaszék feladatköre a hagyatéki ügyekben,
6. a gyámpénztári tartalékalap rendeltetése,
7. a gyámhatósági eljárás a kiskorúak örökbefogadása esetén.

Az 1935. év folyamán pedig az alábbi kérdések kerültek kidolgozásra:

8. Az árvaszéki ügyiratok kiselejtezése,
9. a gyámhatósági feladatkör ellátása a kiskorúak bíróság előtti ügyeiben,
10. a gyámi és gondnoki számadások és azok gyámhatósági elbírálása,
11. a nemzetközi jogsegély a gyámügyi eljárásban.

Ezeket az előterjesztéseket a teljes ülés — az 5., 9. és 11. pont alattiak kivételével — már letárgyalta és a javasolt irányelveket elfogadva, azokat az összes előadókra kötelező határozatba foglalta.

A most ismertetett tevékenység továbbfolytatására az elnök nagy súlyt helyez. A folyó évben is több kérdés vár kidolgozásra s ennek az elmélyedő munkának évek során az lesz az eredménye, hogy az árvaszék gyakorlata egyre szélesedő körben jól átgondolt, egységes irányelveket fog követni, ami viszont a munka színvonalának állandó emelkedéséhez vezet.

*

Az ügyiratok selejtezésének nagy munkája a vonatkozó teljes ülési határozat alapján a f. évben megkezdődik s az 1872. és 1904. évek közötti befejezett iratanyag feleslegessé vált része fog kiemeltetni. Ez a munka nemcsak az iratkezelést könnyíti

meg, hanem a székesfőváros érdekét közvetlenül is szolgálja, mert nagy irattömeg kiselejtezése esetén az evégből bérelt raktárhelyiségek felszabadítására lehet számítani.

Az érdemi intézkedések kimutatása ügycsoportok szerint. Az árvaszék új irányú munkamódszerének helyes kialakítása és továbbfejlesztése érdekében az 1932. év elejétől kezdve az érdemi munkát jobban feltüntető és ellenőrizhető statisztikai feljegyzések történnek.

Ezek alapján a következők állapíthatók meg:

az 1935. évben az árvaszék előtt folyamatban volt önálló ügy: 33.201;

az ügyekben az összes iktatások (kérvények, jegyzőkönyvek, átiratok, nyilvántartó jelentések stb.) száma összesen: 102.763;

érdemi határozatot (véghatározatot) hozott az árvaszék 18.601-et.

E szerint tehát az önálló ügyeknek több mint a felére, az összes iktatásoknak pedig 18·1%-ára esik érdemi intézkedés. Ha figyelembe vesszük, hogy az árvaszékhez beérkező ügyeknek nem kis része olyan természetű, amelyekben nincs szükség érdemi intézkedésre (véghatározatra), hanem csak tudomásulvételre, nyilvántartásra, megkeresés folytán vizsgálatra, értesítésre stb., akkor ez az arányszám igen kedvező s azt mutatja, hogy az egyéb ügyekben az árvaszék számbelileg is jelentékeny érdemleges munkát végzett.

A fenti adatoknak és a korábbi jelentéseknek összevetéséből az tünik, hogy míg 1932-ben átlagosan minden hetedik intézkedés volt érdemi, addig 1935-ben csaknem minden ötödik.

Törvényes kiskorúak tartási, elhelyezési és láthatási ügyei.

Beérkezett összesen	1.400	darab
Tartási ügyben véghatározat	905	«
Elhelyezési ügyben véghatározat	152	«
Láthatási ügyben véghatározat	83	«
Egyesség jött létre	520	«
Egyéb intézkedés (áttétel, megszűnt stb.)	135	«
Folyamatban van	67	«

Hagyatéki ügyek.

Beérkezett összesen	1.251	darab
Jóváhagyó véghatározat	1.087	esetben
Pótlásra a kir. közjegyzőhöz	46	«
Áttettük az illetékes árvaszékhez	38	«
Egyéb intézkedés	24	«
Folyamatban van	69	«

Adásvételi és egyéb jogügyletek.

Beérkezett összesen	809	darab
Jóváhagyó véghatározat	735	esetben
Jóváhagyást megtagadó véghatározat	12	«
Egyéb intézkedés (pótlás, áttétel)	46	«
Folyamatban	16	«

A fenti 809 ügy nem foglalja magában az örökbefogadási és tanoncszerződéseket s a házasságon kívüli gyermekek tartási egyességeit.

Törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyei.

Beérkezett összesen	267	darab
A szerződést az árvaszék foglalta jegyzőkönyvbe	184	esetben
A szerződést a felek mutatták be	83	«
Szerződést az árvaszék jóváhagyta	204	«
Kormányhatósági megerősítés történt	183	«
Egyéb intézkedés (áttétel stb.)	44	«
Folyamatban	18	«

Nagykorúsítási ügyek.

Beérkezett kérvények száma	562	darab
Nagykorúsító véghatározat	552	«
Elutasító véghatározat	10	«
Egyéb intézkedés (áttétel, kérelem visszavonása stb.)	—	«

A statisztikai adatok alapján még a következők állapíthatók meg:

A gyermekvédelmi ügyek az összes ügyeknek 32·7%-át, a törvényes gyermekek tartási ügyei 4·2%-át, a hagyatéki ügyek 3·4%-át, a jogügyletek 2·4%-át, a nagykorúsítási ügyek pedig 1·7%-át teszik.

A fentebbi ügycsoportok az árvaszék összes ügyeinek csak 44·4%-át teszik ki. Az érdemleges munkával elfoglalt előadók további statisztikai kimutatások vezetésével nem voltak megterhelhetők, ezért az ügyek másik felének részletes megoszlásáról adatok nincsenek. Kétségtelen azonban, hogy ezeknek zömét a gyámság és a gondnokság rendezése, valamint a vagyonkezelési ügyek (évi és időközi számadások elbírálása) teszik.

Ha összehasonlítjuk a fent közölt multévi statisztikai adatokat az 1934. évre vonatkozó kimutatásokkal, az alábbi megfigyeléseket tehetjük.

A gyermekvédelmi ügyek 1934-ben az összes ügyeknek 39%-át tették ki s ez az arányszám a mult évben 32·7%-ra csökkent, de még így is magasabb az előző évek 30%-os átlagánál. Ennek a jelenségnek okaival alább, a gyermekvédelemi osztály működésével kapcsolatban foglalkozunk.

A törvényes gyermekek tartási ügyeinél a százalékos arányszám feltűnő emelkedést mutat (3·7%-ról 4·2%-ra).

A hagyatéki, adásvételi, örökbefogadási ügyek abszolút számainál alig volt változás az 1934. évi adatokkal szemben, míg a nagykorúsítási ügyek valamivel csökkentek.

Fellebbezések. Az árvaszéknek 18.601 véghatározata közül a mult évben mindössze 394-et fellebbeztek meg, vagyis az összes érdemi határozatoknak 2·1%-át. Ez az arányszám 1934-ben 2·2% volt, tehát némi csökkenés jelentkezik.

1932-ben beérkezett		250	fellebbezés
1933-ban	«	385	«
1934-ben	«	408	«
1935-ben	«	394	«

A fellebbezések száma tehát kismértékben abszolúte is csökkent.

Az 1935. év folyamán a közigazgatási bizottság gyámhatósági küldöttsége 371 érdemi határozatot hozott s ezzel 417 fellebbezés nyert elintézést; ugyanis több

ügyben mindkét szülő fellebbez s ilyenkor a fellebbezéseket egy határozattal bírálja el a másodfokú gyámhatóság.

A 371 határozat közül:

helybenhagyó	312	darab
megváltoztató	32	«
részben megváltoztató	20	«
feloldó	7	«
fellebbezés visszautasítása	—	«
Összesen	371	darab

A fellebbezések túlnyomó része (80·3%-a) az elhelyezési és tartási ügyekre esik. Ezekben az ügyekben pedig a fellebbezéseknek alapjául nem az szolgál, mintha az árvaszék döntései objektíve hibásak lennének, hanem rendszerint a szülők túlzott anyagi szempontjai vagy a köztük fennálló személyi ellentétek indítják őket a jogorvoslatok kimerítésére.

Az a körülmény, hogy a másodfokú gyámhatóság véghatározatainak 84%-a helybenhagyó és a feloldások száma igen kevés, arra mutat, hogy az árvaszék intézkedései a kellő színvonalon vannak.

Az 1935. év folyamán beérkezett fellebbezésekből 371 nyert elintézést, az év végén 101 darab hátrálék maradt.

*

Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok. Az 1935. év folyamán a gyámügyi eljárás és az árvaszék ügymenetét érintő több oly kiemelkedő mozzanat (felsőbírósági döntés, kormányrendelet, árvaszéki teljes ülési határozat) merült fel, amely fontosságánál vagy elvi jelentőségénél fogva többékevésbbé részletes ismertetést érdemel.

*

A Hatásköri Bíróságnak 1935. Hb. 45/3. sz. határozata ügygondnoki díjak megállapítására vonatkozóan. Az anya a t. és t. gyámsága alatt álló kiskorú alperes ellen közszerzemény mgállapítása, tulajdonjog elismerése és járulékai iránt indított perben az illetékes gyámhatóság az ügyvéd, vármegyei tb. főügyészt a kiskorú alperes ügygondnokául (helyesen gondnokául) azon az alapon rendelte ki, mert a nevezett és az ellene perrel fellépő t. és t. gyámja között érdekellentét forgott fenn. A kirendelt ezúttal a gondnokoltaknak általa történt perbeli képviseletével felmerült ügygondnoki díjának és költségeinek megállapítását kéri. A Hatásköri Bíróság ezt a hatásköri összeütközést, amely ebben az ügyben egyfelől a közigazgatási hatóság, másfelől a pécsi kir. ítélőtábla, mint rendes bíróság között az 1907: LXI. t.-c. 7. §-a első bekezdése 1. pontjának megfelelő módon, azaz nemleges értelemben merült fel, a közigazgatási hatóság hatáskörének megállapításával szüntette meg.

*

Elvi jelentőségű határozatok kivonata a kir. Kúria gyakorlatából. Az örökbefogadási szerződés a szerződő felek családjogi s ekként nevezetteknek személyi (státus) állapotára vonatkozik, mert az örökbefogadó és az örökbefogadott között családi kapcsolatot létesít. Az ily szerződés megtámadása a családi állapotot érintő család-

jogi vonatkozású per, azonban nem tartozik azok közé, amelyekre néz. — A Pp. a XI—XIV. fejezetekben a nyomozási elven nyugvó különös eljárást szabályozta, tehát az örökbefogadási szerződés megtámadására irányuló perben a Pp. általános rendelkezései nyernek alkalmazást még akkor is, ha az örökbefogadó atya támadja is meg az örökbefogadási szerződést.

(Kir. Kúria 1935. VII. 5. P. III. 2873/1935. (17).

*

Ha a gondnokság alá helyezést az akkor még fennállott házassági köteléknél fogva, a felperes felesége még kérhette, a házassági kötelék időközben történt megszűnése következtében a gondnokság alól felmentést már nem ellenezheti.

(Kir. Kúria P. III. 2649/1935.)

*

A fellebbezési bíróság helyes jogi álláspontja szerint az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó szülő ajándékozását köteles rész sérelme címén csak akkor támadhatja meg, ha az ajándékozás az örökbefogadás után létesült.

Nem változtat ezen az sem, hogy az örökhagyó az örökbefogadási szerződésben a felperes részére a törvényes gyermekekkel egyenlő öröklési jogot biztosított, mert ez a jog csak az örökbefogadás alkalmával megvolt vagyonra vonatkozhatik és nem hat vissza az örökbefogadás előtti átruházásokra.

(Kir. Kúria I. 5147/1935.)

*

A Gyt. 28. §. *c)* pontja alapján gondnokság alá helyezettel szemben a gondnokság megszüntetendő, ha a gondnokság elzárja őt attól, hogy értelmiségének megfelelő pályán keressen megélhetést és ezzel elérhető legyen, hogy ő maga és családja a községnek terhére ne essék.

(Kir. Kúria, P. III. 2649/1935.)

*

A törvényszék a gondnokoltat a Gyt. 28. §. *b)* és *c)* pontja alapján saját kérelmére jogerős végzéssel gondnokság alá helyezte. Később a gondnokolt szülei keresetben kérték a gondnokság alá helyezés kimondását. A törvényszék helyt adott a keresetnek s ítéletében a szülők kérelmére is kimondotta a gondnokság alá helyezést azzal az indokolással, hogy a gondnokolt alperes a tárgyalásra szabályszerű idézés dacára sem jelent meg s elmaradását sem mentette ki. Az ekként elrendelt gondnokságot később a törvényszék végzéssel, tárgyalás és bizonyítás felvétele nélkül, szüntette meg, a gondnokolt és a szülők közös kérelme alapján. A gondnokság megszüntetése iránt indított ezen eljárás során a gondnokolt elhalt. A fellebbezési bíróság hatályon kívül helyezi az első bíróság gondnokságmegszüntető végzését s a gondnokoltnak és szüleinek a gondnokság megszüntetése iránt benyujtott kérvényét visszautasítja. A Kúria az e miatt bejelentett felfolyamodásnak nem ad helyt. Indokok:

A Pp. 723. §-ának utolsó, továbbá annak első bekezdése, nemkülönben a 716. §., az abban felhívott 672. §. hatodik bekezdése értelmében, a gondnokság alá helyezési perben a 440. §. nem alkalmazható, vagyis az alperes meg nem jelenése alapján a gondnokság alá helyezést mulasztási ítélettel eszközölni nem lehet.

A törvényszéknek tehát a Pp. 723. §-ának első bekezdése értelmében, az ott felhívott §-oknak megfelelően, éspedig a Pp. 710. és 711. §-ai szerint kellett volna eljárni s az ítéletben a szakértői megvizsgáltatás alapján az 1877. évi XX. t.-c. *b)* és a felveendő bizonyítás alapján a *c)* pontjára vonatkozóan, szabályszerű ténnyállást kellett volna megállapítani, s a Pp. 723. §. utolsó bekezdése alapján előterjesztett kereseti kérelem tárgyában dönteni.

(Kir. Kúria, Pk. III. 4737/1935.)

*

A házasság felbontására vonatkozó megegyezés azokat a vagyonjogi megállapodásokat teszi érvénytelenné, amelyek a házasság felbontásával kapcsolatosak és amelyek ennélfogva a házasfelek házassági vagyonjogi érdekeit érintik.

A gyámi törvény 11. §-a és a házassági törvény 95. §-a értelmében viszont a vagyontalan kiskorú gyermek eltartása és nevelése elsősorban a szülőknek, és amennyiben ők erre teljesen képtelenek, a nagyszülőknek a kötelessége. E kötelesség harmadik személyt csak akkor terhel, ha ezt a kötelezettséget elvállalja. Az oly megállapodás pedig, amellyel a házasfelek gyermekének eltartását, vagy pedig az ehhez való hozzájárulást egy harmadik személy elvállalja, nemcsak a szülőnek, hanem a gyermeknek is jogot ad arra, hogy a tartást, vagy pedig az ehhez való hozzájárulást ettől követelhesse, mégpedig a gyermeknek jogot ad akkor is, ha ily tartást a szülőktől, esetleg a nagyszülőktől is követelhetne. A tartás ugyanis a törvénynek idézett §§-ai értelmében a szülőknek és nagyszülőknek törvényből folyó kötelezettsége és a szülőknek a törvényből folyó ezt a kötelezettségét a gyermekkel szemben nem szünteti meg az a tény, hogy egy harmadik személy is vállalt a tartásra kötelezettséget. A törvénynek ebből az intézkedésből is következik, hogy a szerződésnek a gyermek tartására vonatkozó rendelkezése a gyermek érdekét érintő önálló kötelemvállalás, amely épen ezért a szerződésnek egyéb tartalmától független. A peres szerződésnek a szövegezése is arra mutat, hogy a felek maguk is ily önálló és független kötelezettségvállalásnak kívánták a szerződésnek a gyermektartásra vonatkozó 4. pontját tekinteni, amit a felperes is elismert azzal az állításával, hogy ezt a megállapodást eredetileg külön okiratba akarták foglalni, függelékként azonban azt utóbb mégis az okirat 1—3. pontjaiban egységesen lezárt megállapodás után ugyanabba az okiratba 4. pont alatt foglalták be és ennek alapján a kikötött gyermektartási díj már a bontó per megindítása előtt tényleg folyósíttatott.

A feleknek tényekben megnyilvánuló akaratából fel kell tenni, hogy a gyermek tartása iránt rendelkező szerződést, annak a házasság felbontására vonatkozó része nélkül is megkötötték volna, a felperes férjével szemben fennállott követelésének megtérítését és a házasságból származott gyermek tartásának és nevelésének a biztosítását tehát mint két különböző szerződési végcélt szolgáló akaratnyilatkozatot egymással szükségképen összefüggésben állónak nem tekintették.

A szerződésnek a házasság felbontásával kapcsolatos vagyonjogi rendelkezésekre vonatkozó érvénytelensége ezeknél fogva nem terjed ki a szerződésnek a gyermek tartására vonatkozó 4. pontjára.

(Kir. Kúria III. 2388/1934.)

*

A szülők és gyermekeik között vagyonrendezést tárgyazó ingatlanátruházási ügylet érvényességéhez az állandó bírói gyakorlat értelmében nem kívántatnak meg azok az alakszerűségek, amelyeket a 4420/1918. M. E. rendelet és a 27. számú kúria polgári döntvény előír.

(Kir. Kúria P. III. 2940/1935.)

*

Ha a szülők a gyermeküknek használatra is átadott vagyonra haszonélvezeti joguk biztosítását kikötötték, ebből a jogviszonyból más megállapodás hiányában az következik, hogy a birtok átadása ideiglenesen, visszavonásig történt.

(Kir. Kúria P. I. 1225/1935.)

*

A Kúria 589. számú elvi határozata s ennek a határozatnak alapján kifejlődött bírói gyakorlat értelmében abban az esetben, ha az örökhagyó végrendeletében gyermekének a köteles részét meghaladó vagyont juttat, bizonyos korlátozással (utóöröklési jog, haszonélvezet stb.) érvényesen kikötheti, hogy leszármazója a köteles rész juttatását csak akkor igényelheti, ha a korlátozást a köteles rész tekintetében is elfogadja.

(Kir. Kúria P. I. 4787/1935.)

*

Az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó szülő ajándékozását köteles rész sérelme címén csak akkor támadhatja meg, ha az ajándékozás az örökbefogadás után létesült.

(Kir. Kúria P. I. 5147/1935.)

*

Az örökbefogadott az örökbefogadóval szemben a törvényes gyermek jogállásába lép, a törvényes gyermek törvényes örökösödési joga pedig törvényes örökrészre s nem köteles részre, vagy utóöröklésre szól.

Az örökbefogadási szerződés megkötése előtt alkotott közös végrendeletnek az a rendelkezése, amely szerint a házastársak kölcsönösen egymást rendelték ki végrendeleti örököseikként, a Kúria álláspontja szerint a később kötött örökbefogadási szerződéssel hatályon kívül helyezettnek tekinthető.

(Kir. Kúria P. I. 5758/1935.)

*

Az örökösödési szerződésbe foglalt lemondó nyilatkozatot az örökhagyó összes gyermekei megtették, ez azonban nem szolgálhat akadályul annak, hogy az örökhagyó végrendelet nélkül való elhalálozása esetén annak hagyatékát a lemondó nyilatkozatot tett gyermekek a törvény alapján örököljék.

(Kir. Kúria P. I. 4162/1935.)

*

Az örökbefogadási szerződés nemcsak kitagadási okok miatt bontható fel, hanem abban az esetben is, ha az örökbefogadott gyermek az örökbefogadási viszonyból származó kötelességeit szándékosan és oly súlyosan sérti meg, hogy annak folytán az örökbefogadás után keletkezett családi kapcsolat fenntartása az örökbefogadóra elviselhetetlenné vált.

(Kir. Kúria P. III. 3538/1935.)

*

A m. kir. belügyminiszternek 210.573/1935. B. M. számú körrendelete a magyar gyámhatóságoknak külföldi gyámhatóságokkal érintkezésére s a külföldre szóló pénz- és értékküldemények továbbítására vonatkozóan a gyámhatósági közigazgatásban.. A magyar gyámhatóságoknak külföldi gyámhatóságokkal való érintkezése tárgyában kibocsátott 140.000/1930. B. M. sz. és 205.456/1931. B. M. sz. körrendeletek kiegészítéseképen elrendeli a miniszter a következőket:

A Csehszlovák Köztársaság területére szóló árvaszéki megkeresések és kézbesítések továbbítása tekintetében ezentúl is alkalmazkodni kell a 140.000/1930. B. M. sz. körrendelet I. rész 2. pontjának harmadik bekezdésében említett kimutatás 4. oldalán Csehszlovákiára vonatkozólag közölt következő figyelmeztetéshez:

»A Cseh-Szlovákiába továbbítandó iratok közül a megkereséseket a prágai m. kir. követséghez kell küldeni. A pozsonyi m. kir. konzulátushoz csak azokat a kézbesítési iratokat lehet küldeni, amelyek a Magyarországtól Cseh-Szlovákiához átcsatolt területen foganatosítandó kézbesítésekre vonatkoznak.«

A pozsonyi m. kir. konzulátus közvetítése ugyanis kizárólag a Magyarországtól a Csehszlovák köztársasághoz átcsatolt területen (Slovenskó és Podkarpatska-Rus területén) lakó személyeknek szóló kézbesítésekre vehető igénybe, míg a most említett területeken és a Csehszlovák Köztársaság egyéb területén működő gyámhatóságokhoz, valamint gyámsági és gondnoksági ügyben egyéb csehszlovák hatóságokhoz intézett megkereséseket ugyszintén a pozsonyi konzulátusunk működése területén (Slovenskó, Podkarpatska-Russ) kívül Cseh-Szlovákiában lakó személyeknek szóló iratokat (kézbesítéseket) is továbbítás végett a prágai m. kir. követséghez kell irányítani.

Az árvaszék a külföldön kézbesítendő minden irathoz csatoljon kellően kitöltött kézbesítési ívet (tértivevényt) mert e nélkül a kézbesítést nem lehet beigazolni és mert külképviseleti hatóságainkat nem lehet megterhelni azzal, hogy maguk állítsanak ki kézbesítési ívet.

Ha a külföldre szóló irathoz fordítást kell mellékelni, a kézbesítési ívnek fordítására is az árvaszéknek kell gondoskodnia.

II. A külföldre szóló pénz- és értékküldemények továbbítása tárgyában kiadott 204.96/1931. B. M. sz. körrendelet végrehajtásánál az árvaszéknek a következőket kell szem előtt tartania:

Tekintettel a külföldre szóló fizetéseknek, valamint a külföldi fizetési eszközök forgalmának korlátozása tekintetében fennálló rendelkezésekre, az árvaszék a kiutaló határozat meghozatala előtt tegye vizsgálat tárgyává, vajjon kellően megokolt-e és a kiskorú vagy gondnokolt fontos érdekeit szolgálja-e a kérelem, amely a gyámhatóság alatt álló személy vagyonának egészben vagy részben külföldre való kiutalására irányul.

Ha az Árvaszéknek a gyámság vagy gondnokság alól felszabadult személy javára a gyámpénztárban kezelt vagyontárgyak külföldre kiutalása tárgyában kell határoznia, ilyen esetben az előbbi pontban említett korlátozásokra tekintettel és a kiutalandó összegnek belföldön való kifizethetése céljából az árvaszék az összegnek külföldre kiutalása előtt szólítsa fel az igényjogosultat, hogy záros határidőn belül (pl. 30 nap alatt) jelöljön meg kellő meghatalmazással ellátott belföldi megbizottat, akinek a kezéhez a kiutalandó összeg kifizethető. A külföldre szóló kiutalást csak akkor határozza el az árvaszék, ha az igényjogosult a felhívásban megjelölt határidőn belül megbizottat nem nevezett meg, vagy pedig az összegnek külföldön a saját kezéhez való kifizetését, kifejezetten kéri.

A külföldre szóló kifizetéseknek, valamint a külföldi fizetési eszközök forgalmának korlátozása tekintetében ezidőszerint fennálló rendelkezések következtében a gyámpénztárból külföldre szóló kiutalások lebonyolításához szükséges külföldi fizetési eszközök engedélyezése céljából a m. kir. belügyminisztérium folytatja le a szükséges tárgyalást a m. kir. pénzügyminisztériummal és a Magyar Nemzeti Bankkal.

Ezért maga az igényjogosult, akinek készpénzét az árvaszék külföldre kiutalta, vagy annak törvényes kípviselője (meghatalmazottja) közvetlenül ne forduljon a Magyar Nemzeti Bankhoz. Felesleges és csak zavart okozna az is, ha akár a kiutaló határozat meghozatala előtt, akár pedig utána maga az árvaszék fordulna a Magyar Nemzeti Bankhoz a szükséges engedély elnyerése végett.

*

A m. kir. belügyminiszter 235.646/1934. XIII. B. M. sz. körrendelete a 7—18 éves gyermekek vallásváltoztatása ügyében. A gyermekek vallásáról szóló 1894 : XXXII. t.-c. 3. és 4. §-ainak rendelkezése szerint a 7—18 éves gyermekek az ebben a két törvényszakaszban meghatározott esetekben a gyámhatóság beleegyezésével áttérhetnek szülőik vallására. Az áttérés szabályozása tárgyában 1895. évi június hó 29.-én, az akkori vallás- és közoktatásügyi-, igazságügyi és belügyminiszter részéről együttesen kibocsátott 1674/1895. V. K. eln. sz. rendelet 7. §-ának 5. bekezdése szerint a gyámhatóság beleegyezésének kieszközlése iránt előterjesztett kérelmet a gyámhatóság az illetékes polgármesternek, illetőleg főszolgabírónak adja ki, aki köteles meggyőződni arról, vajjon a gyermek érett-e már annyira, hogy saját vallásos meggyőződéssel bírhat. Ennek a rendeletszakasznak következő bekezdése szerint pedig a gyámhatóság a beleegyezést csak akkor adja meg, ha az áttérni kívánó gyermek már az érettség oly fokát mutatja, hogy saját vallásos meggyőződéssel bírhat. Tapasztalatom szerint egyes árvaszékek a 7—18 éves gyermekek áttérése iránt előterjesztett kérelem elbírálásánál úgy járnak el, hogy a gyermeket közvetlenül vagy a járási főszolgabíró (polgármester) útján meghallgatják és megállapítván azt, hogy a gyermek már koránál fogva sincs az érettség oly fokán, hogy saját vallásos meggyőződése lehessen, ennél az oknál fogva, az említett 1674/1895. V. K. eln. sz. rendelet rendelkezéseire való hivatkozással, a gyermek áttéréséhez a gyámhatósági beleegyezést megtagadják. A gyámhatóságnak ilyen eljárása azonban az 1674/1995. V. K. eln. sz. rendelet 7. §-ában foglalt rendelkezések félreértésére vall és egyáltalában nem felel meg az 1894 : XXXII. t.-c. célzatának. Az erre a törvényre vonatkozó javaslatnak a 3. és 4. §-okhoz fűzött indokolása szerint ugyanis a szóban levő két törvényszakasz

»egyrészt lehetővé kívánja tenni azt, hogy a 7. évet már betöltött gyermekek is a szülők új közös vallására térhessenek át és ehhez képest módot nyujt arra, hogy a szülők gyermekük vallásos érzületeinek ápolására sikeresebben hathassanak, másrészt a gyámhatóság beleegyezésének kikötésével biztosítja azt, hogy amennyiben a gyermek kedélyére eddigi vallásos nevelése oly mély benyomást gyakorolt, hogy attól eltérni immár erkölcsi lehetetlenséggé vált, abban továbbra is meghagyható legyen.« Ezért indokoltnak látom, hogy az árvaszékek figyelmét felhívjam a következőkre : Azokban az esetekben, amikor az illetékes járási főszolgabíró (polgármester) az áttérés gyámhatósági megengedése ellen nyilatkozik, valamint más oly esetben is, amikor a járási főszolgabíró (polgármester) megállapítása nem látszik megnyugtatónak vagy kielégítőnek, az árvaszék az áttérni kívánó gyermeket idézze maga elé és a gyermek közvetlen meghallgatása útján iparkodjék megállapítani, vajjon az áttérés megengedhető-e vagy sem. Az áttérés megengedésének első feltétele mindenesetre az, hogy magának a gyermeknek az akaratelhatározása vallásának a megváltoztatására irányuljon. Az említett 1674/1895. V. K. eln. sz. rendelet a 7. §. 7. bekezdésében épen ezért előírja, hogy ha a gyermek eddigi vallását elhagyni nem hajlandó, a gyámhatóság beleegyezése megtagadandó. A rendelet 7. §-ának 5—6 bekezdésében foglalt rendelkezéseket azonban, — az 1894 : XXXII. t.-c. 3. és 4. §-ainak határozott rendelkezésével és a törvény most idézett indokolásából is megállapítható célzatával való összefüggésben, — nem lehet akképen magyarázni, mintha a rendeletben előforduló »vallásos meggyőződés« kifejezés a gyermeknek valamely irányban határozottan kialakult vallási felfogását is jelentené és mintha ennek következtében a vallásváltoztatás megengedésének mellőzhetetlen követelménye volna, hogy a gyermeknek már valamely irányban határozottan kialakult vallási felfogása legyen. A rendelet szóbanlévő rendelkezéseinek csak azt az értelmet lehet tulajdonítani, hogy a gyámhatósági beleegyezés akkor adható meg, ha maga a gyermek is azt akarja, hogy vallása jövőben szüleinek közös vallása legyen és az erre irányuló akaratelhatározáshoz szükséges bizonyos fokú szellemi érettséggel és meggyőződéssel bír. Az árvaszéknek egyébként különbséget kell tennie egyrészről a hétéves és ennél nem sokkal idősebb gyermekek, másrészről a serdült korban levő és az ehhez a korhoz közelálló kiskorúak között. Általánosságban a hétévesnél nem sokkal idősebb gyermekektől, ezeknek az életkorára és szellemi fejlettségük kisebb fokára tekintettel, nem lehet megkívánni, hogy akaratelhatározásukat oly szabatosan juttassák kifejezésre, mint a serdült vagy épen a 18 éves korhoz közelálló kiskorúak. Az 1894 : XXXII. t.-c. rendelkezéseivel fogalmi ellentétben állana, ha a gyámhatóság a serdültkorban még nem lévő gyermekeknél a nélkül, hogy érettségüket egyénileg vizsgálná és anélkül, hogy megállapítaná, vajjon a vallásváltoztatás kérdésében van-e saját akaratuk, csupán a gyermek életkora alapján arra az álláspontra helyezkednék, hogy a vallásváltoztatás az 1674/1895. V. K. elnöki számú rendelet rendelkezéseire való tekintettel nem engedhető meg. A 7 évesnél már több évvel idősebb és a serdültkorban levő kiskorúaknál pedig különösen vizsgálni kell azt is, vajjon akár az eddigi törvényszerinti vallásában történt neveltetése következtében, akár más oknál fogva a kiskorúban nem alakult-e már ki olyan vallási felfogás, amelynek a megzavarása a kiskorú lelkületére, vallás-erkölcsi felfogására káros hatással volna.

*

A m. kir. belügyminiszternek 235.199/1934. B. M. számú körrendelete a gyámi, gondnoki munkadíjaknak, jutalomdíjaknak és szakértői díjaknak adókivetés céljából közlése tárgyában. A gyámhatóság által a gyámok és gondnokok részére megállapított munkadíjakra és jutalomdíjakra vonatkozó adatoknak adókivetés céljából való közlésénél újabban kételyek merültek fel a tekintetben, hogy a 11.006/1886. B. M. sz. (körrendeletben említett jutalomdíjakon kívül a gyámok (gondnokok) részére megállapított egyéb hasonló természetű díjakat is közölni kell-e.

Ennél az oknál fogva és azért is, mert időközben az adónemek megváltoztak, szükségessé vált, hogy a kérdést újból szabályozzam.

Az említett körrendeletet tehát hatályon kívül helyezem s a m. kir. pénzügyminiszter úrral egyetértőleg a következőket rendelem:

A gyámi, gondnoki munkadíj, jutalomdíj, ügygondnoki és szakértői díj megállapítására vonatkozó jogerős gyámhatósági határozat az árvaszéknek esetről-esetre késedelem nélkül közölnie kell az illető gyám, gondnok, ügygondnok vagy az igénybevett szakértő lakóhelye szerint illetékes m. kir. adóhivatallal, Budapest székesfőváros területén az illetékes kerületi adófelügyelőséggel.

A határozatban a gyám, gondnok, szakértő nevén és a megállapított munka, illetőleg jutalomdíj összegén kívül az illetőnek polgári állását (foglalkozását) és lakóhelyét is meg kell jelölni.

*

A m. kir. belügyminiszternek 212.794/1935—XI. sz. elvi jelentőségű határozatából a kiskorúaknak nagyszüleikkel való érintkezése tárgyában. A kiskorú gyermeknek nagyszülőjével való érintkezése a gyermek személye feletti hatalom körébe tartozó kérdés. Ezt a hatalmat az 1877 : XX. t.-c. 10. §-a értelmében mindkét szülő gyakorolja. Ebből következik, hogy az anya halála után ez a jog az atyai hatalmat gyakorló atyát egymagát illeti ugyan, azonban az anyai nagyszülőket nem lehet elzárni attól a joguktól, hogy unokájuk testi fejlődését és nevelését állandóan figyelemmel kísérhessék.

Jóllehet mai jogunk kifejezetten nem szabályozza és nem biztosítja a nagyszülő és az unoka közti érintkezés jogát, abból, hogy a szülő gyermekének személye feletti felügyeleti és nevelési jogát a gyermek érdekének személye feletti felügyeleti és nevelési jogát a gyermek érdekének megfelelően köteles gyakorolni, okszerűen következik, hogy a szülő alapos ok nélkül nem szakíthatja ki gyermekét abból a természetszerű érzelmi és rokoni kapcsolatból, amely a gyermeket nagyszülőjéhez köti és nem szüntetheti meg a nagyszülőnek azt a különleges családjogi állását, amely a gyámi törvénynek számos rendelkezésében kifejezésre jut. Az 1877 : XX. t.-c. 4., 39., 41., 91., 142. és egyéb szakaszaiból, valamint az 1894 : XXXI. t.-c. 8. §-ából meg lehet állapítani, hogy a kiskorú törvényes képviseletére jogosult rokonok sorában a törvény különös helyet kíván biztosítani a nagyszülőknek, akik bizonyos esetekben mintegy a szülők helyébe lépnek. E mellett szól a gyámügyi törvény 11. §-ának az a rendelkezése is, amely bizonyos esetekben a nagyszülők eltartási kötelezettségét állapítja meg, valamint örökösödési jogunk, amely törvényes leszármazót felmenőinek, tehát az unokát nagyszülőjének kötelesrészre is jogosított törvényes örököséül ismeri el. A nagyszülőnek ezzel a különleges családjogi állásával — külön kifejezett szabály nélkül is — együtt jár az unokával való közvetlen érintkezés joga.

Oly esetben tehát, amikor a szülő merev, elzárkozó magatartásával és az érintkezésnek indokolatlan és esetleg a nagyszülő iránt ellenszenvre vezető eltíltásával veszélyezteti a gyermek lelki világát és erkölcsi épségét, a gyámhatóságnak figyelmeztetnie kell a szülőt az ő kötelezettségére és arra, hogy további hasonló magatartása atyai hatalmának megszüntetését is maga után vonhatja.

*

A m. kir. belügyminiszter 211.346/1935—XI. sz. elvi határozatából az újrafelvételre vonatkozóan. Az 1929. évi XXX. t.-c. 52. §-a értelmében újrafelvételnek vitás (contentiosus) közigazgatási ügyekben van helye; ellenben a hatóságok discretionális hatáskörébe tartozó ügyekben a fél ismételten is kérheti ügyének újabb tárgyalását a nélkül, hogy a törvényben szabályozott újrafelvételi eljárásra volna szükség. Minthogy pedig a törvényes kiskorú gyermekek tartásának a kérdése nem vitás közigazgatási ügy, ennélfogva az ilyen gyermektartási ügyben beadott újabb kérelmet az elsőfokú gyámhatóság a fél újabb előterjesztésének kell, hogy tekintse és azt újabb tárgyalás alá kell vennie.

*

A székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság 114.651/1935—IV. b. sz. átiratából a bélyegmentességre vonatkozóan. A m. kir. pénzügyminisztérium 1935. évi szeptember hó 25-én kelt 112.924 — XI. a. — 1935. számú rendeletével az 1932. évi 163.907. számú rendeletét hatályon kívül helyezte, minélfogva az ill. díjj. 14. tételének X. pontjában a gyámok részére biztosított illetékmentesség a kiskorú gyermek atyjának, mint törvényes képviselőjének az 1877. évi XX. t.-c.-ben foglalt kötelezettségeiből kifolyólag az árvaszékhez intézett beadványaira is kiterjed. Ezek a beadványok tehát jövőben bélyegmentesen nyujthatók be. Ez a P. M. rendelet azonban a multban lerótt bélyegilleték visszakérésére nem nyujt jogalapot.

*

Az árvaszék 10/1—1935. sz. teljes ülési határozatából a gyám és gondnok költsége, munkadíja és jutalma tárgyában. Az árvaszék teljes ülése a 128.000/1902. B. M. sz. rendelet 107. §-ának 4. pontján, illetve az 57.600/VI—1903. B. M. sz. rendelet 35. §-án nyugvó joga alapján a jövőben követendő gyámhatósági gyakorlat szempontjából a gyám vagy gondnok költsége, munkadíja és jutalma tekintetében a következő irányelveket állítja fel.

I.

A gyámi törvény 77. §-a alapján a gyám vagy gondnok a saját személyével kapcsolatban felmerült készkiadásainak (utazási, élelmezési költség stb.) megtérítését kérheti. Ezeknek a költségeknek megállapítása a Hatásköri Bíróságnak a gyámi törvény 78. §-ával kapcsolatban hozott döntéseiből (1928. Hb. 16/13 és 1932. Hb. 60/3.) is kitűnően minden esetben gyámhatósági hatáskörbe tartozik. A kérelem elbírálásánál a vezető szempont az, hogy a felszámított kiadás szükséges és hasznos volt-e.

Oly esetben azonban, amikor a megállapítani kért költség harmadik személynek, ügyvédnek, orvosnak, mérnöknek stb. a gyám által már teljesített díjazása, a kérelem mint számadási kérdés bírálandó el, az erre vonatkozó jogszabályok szerint.

2.

A gyám vagy gondnok által a gyámi törvény 78. §-a szerint felszámítható szakszolgálatok díjazásánál csaknem minden esetben szakközeg (árvaszéki ügyész) vagy szakértő véleményének kikérése szükséges annak megállapítása végett egyrészt, hogy az alapul szolgáló ténykedés valóban olyan-e, amelynek elvégzésére egy más foglalkozású gyámnak — akár célszerűségi szempontból, akár valamely törvényes rendelkezés folytán — egy hasonló szakképzettségű egyént kellett volna megbízni, vagy tanácsát kikérnie, másrészt, hogy a felszámított díjak, a szóbanforgó szakmában szokásban levő vagy törvényes rendelkezéssel megállapított díjak legalacsonyabb mértékét nem haladják-e meg. Időmulasztásért kárpótlás nem jár.

Ugy a Hatásköri Bíróság (1928. Hb. 16/13 és 1932. Hb. 60/3.), mint a Kúria (P. VI. 8122/1925., P. VI. 8275/1929. P. VI. 1435/1930. és P. VI. 510/1931.) állandó gyakorlata szerint a 78. §. alapján kért díjmegállapítás gyámhatósági hatáskörbe tartozik. Az ügyvéd-gyám vagy gondnok által ilyen minőségben vitt pereken kifejtett ügyvédi tevékenységért díjmegállapítást saját féllel szemben a gyám vagy gondnok bírói úton nem kérhet, hanem csak a gyámi törvény 78. §-a alapján a gyámhatóságnál (Kúria P. VI. 8275/1929. és P. VI. 510/1931.).

Megáll a gyámhatósági hatáskör akkor is, ha a gyámság vagy gondnokság időközben már megszűnt az okból, mert a gyámolt már önjogúságát elérte (1932. Hb. 60/3.), valamint akkor is, ha az ügyvédgyám vagy gondnok már meghalt és örököse kéri a 78. §. szerinti díj megállapítását a gondnokolt örököseitől (Kúriai VI. 510/1931. és VI. 1435/1930.).

A hagyatéki eljárás során a gyámhatóság által kirendelt gondnok díjának megállapítása csak abban az esetben tartozik a hagyatéki bíróság hatáskörébe, ha a gondnokrendelés a hagyatéki eljárásban szabályozott valamely esetből kifolyóan csak a hagyatéki eljárás lefolytathatása céljából és csak ennek tartamára történt (1922. Hb. 4.). Minden más esetben a hagyatéki eljárással kapcsolatban felszámított gondnoki díj megállapítása a gyámhatóság hatáskörébe tartozik. Ha tehát a kiskorú vagy gondnokolt részére kirendelt végleges vagy ideiglenes gyám vagy gondnok a hagyatéki eljárás során is képviselte a gyámoltját vagy gondnokoltját s ha ez a kirendelés a hagyatéki eljárással kapcsolatban történt is, a díjmegállapítás a gyámhatóság hatáskörébe tartozik azért, mert a gyám vagy gondnok megbizatása általános, nemcsak a hagyatéki eljárásra szól, hanem a gyámi törvényben szabályozott minden egyéb kötelezettséggel is jár s ezzel kapcsolatban az ügyvédgyámnak a gyámi törvény 78. §-a alapján kell kérnie díjának megállapítását; ez pedig gyámhatósági hatáskörébe tartozik.

Abban az esetben, ha a gyámhatóság a hagyatéktárgyalási jegyzőkönyv beérkezése után rendel ki gondnokot és utóbbi csak az árvaszék előtti eljárásban tényke-dett, úgy a gondnoki díjmegállapítás gyámhatósági hatáskörbe tartozik, mert a bíróság előtt a gondnok tevékenysége nem ismeretes. (Budapesti kir. törv. 21. Pf. 14.103/1933—10. és 1913. Hb. 41.)

3.

A gyámi törvény 81. §-ából okszerűen csak az következtethető, hogy a gyámnak jutalom fejében a gyámhatóság az ott felemlített százalékokban kifejezett jövedelemhányadnál többet csak az esetben állapíthat meg a 82. §-ban nyert felhatalmazásnál fogva, ha az nem áll arányban a gyám fáradozásával. De azt következtetni, hogy

a házbért vagy haszonbért nem képező jövedelemnek 10%-a a gyámnak, mint meghatározott részesedési jutalék, kijárna akkor is, ha a gyám illő jutalmazásának mértékét meghaladná, ellenkezik egyrészt a törvénynek szellemével, amely a kiskorúak vagyonából ajándékok osztogatását, különösen a gyám fáradsága nélkül kezelt vagyon jövedelméből általában jutalomban részesítését tiltja (85. §.), másrészt nem volna értelme a törvény abbeli rendelkezésének, hogy a gyám jutalmát a gyámhatóság állapítja meg.

Oly esetben is azonban, amidőn a gyámi jutalom a 82. § alapján a 81. §-ban megállapított fokozaton felüli mértékben megállapítható, a felemelt jutalomnak a jövedelemfeleslegben fedezetet kell találnia. Következik ez magából a 82. §-ból, mely a felemelést a vagyoni viszonyokhoz mérten engedi meg, másrészt hogy a jutalom a 79. § szerint rendszerint csak a jövedelmekből adható, jövedelemfelesleg hiányában pedig a 80. §-nak az a rendelkezése nyer alkalmazást, amely szerint ilyenkor a gyám csak végjutalomra tarthat igényt.

A gyámi törvény 83. §-a körülményesen meghatározza, hogy mit kell tiszta jövedelemnek tekinteni.

A gyámi törvény 86. §-a alapján jutalom illetheti azokat a végrendeleti gyámokat is, akik csak ellenőrző megbízást nyertek. Itt azonban figyelembe veendő, hogy a vagyonkezelő gyám jutalmán felül a gyámolt vagyoni viszonyai további jutalom megállapítását megengedik-e, mert ellenkező esetben több gyám létében mindegyik gyám jutalmazása a gyámolt túlságos megterhelésével járna.

A gyámi törvényben nincs említés arról az esetről, amidőn a gyám vagy gondnok jutalma az örökhagyó által végrendeletileg van megállapítva. Ha ez a jutalom a törvényes jutalomnál nagyobb, úgy a gyámhatóság ezt nem csökkentheti, részint hagyományi jellegénél fogva, részint azért, mert az esetben, ha a gyám végrendeleti jutalmához ragaszkodik, az árvaszék csak a gyámnevezés figyelmen kívül hagyásával oldhatja meg a kérdést, ami viszont teljesen ellenkeznék az örökhagyó végakaratával. Ha pedig ez a jutalom a törvényes jutalomnál kisebb és a gyám e miatt a tisztet nem fogadja el, viszont a gyámság elvállalása a kiskorú érdekében állana, az esetben nincs akadálya annak, hogy a gyámhatóság a gyámot tisztében megerősítse és a végrendeleti jutalmat a törvényesre felemelje.

A gyámi jutalom megállapításánál a rokonok meghallgatása kötelező (gyt. 149. §).

A gyám vagy gondnok jutalmát önhatalmúlag vissza nem tarthatja.

A gyám vagy gondnoki jutalom megállapítása a törvény (79. §.) kifejezett rendelkezése szerint gyámhatósági hatáskörbe tartozik. Úgy a Hatásköri Bíróság, mint a Kúria állandó gyakorlata szerint (1932. Hb. 60/3., C. VI. 8122/1925.) gyámhatósági hatáskörbe tartozik a jutalom megállapítása akkor is, ha azt már önjogúvá vált gyámolttal szemben kell megállapítani.

A gyámi, gondnoki munkadíjat vagy jutalmat megállapító határozatokat, jogerőre emelkedésük után, az illető gyám vagy gondnok neve, polgári állása, foglalkozása és lakhelyének kitétele mellett, a gyám vagy gondnok lakhelye szerint illetékes magyar királyi adóhivatallal, Budapest székesfőváros területén az illetékes kerületi adófelügyelőséggel közölni kell. (235.199/1934. B. M.)

A gyámi költség (készkiadás), munkadíj és jutalom tárgyában hozott marasztaló véghatározatok végrehajtása tekintetében a gyámi törvény 191. §-a az irányadó.

*

Az árvaszék 10/8—1935. sz. teljes ülési határozatából a gyámpénztári kölcsönkövetelések behajtása tárgyában. Az utóbbi időben a gyámpénztári fizetőképességének megóvása és a kihelyezett gyámpénztári követelések behajtásának biztosítása érdekében számos esetben kénytelen volt az árvaszék a tőke és kamatfizetési kötelezettségük tekintetében nagyobb késedelembe esett gyámpénztári adósok ellen a peres és végrehajtási lépéseket folyamatba tenni. A behajtási eljárás során mindgyakrabban áll elő az a helyzet, hogy a gyámpénztári kölcsönök jelzálogi biztosítékául lekötött ingatlanokra bírói árverést tűznek ki. Ezekkel az esetekkel kapcsolatban kétség merült fel abban a tekintetben, hogy a gyámpénztár, valamint a gyámpénztári tartalékalap érdekeinek védelmében az árverésen megjelenő tiszti ügyész milyen irányelvek szerint járjon el. Ebben a kérdésben egy konkrét esettel kapcsolatban a székesfőváros polgármestere 60.752/1935. VI. számú átiratában megkeresést intézett az árvaszékhez, amelyben kívánatosnak tartja, hogy az árverés megtartása előtt megállapíttassék, hogy az árverésen milyen vételárig lehet elmenni a nélkül, hogy ebből kifolyólag a fővárosra kár származnék.

Az árvaszék teljes ülése a szóbanlevő kérdést letárgyalván, az alábbiakban intézkedik :

1. Mindenekelőtt megállapítja az árvaszék, hogy a gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek és értékeinek kezeléséről szóló 622/1928. kgy. számú szabályrendeletnek idevonatkozó 15—18. §-ai az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezései mellett különösen az idézett törvény 68. és 72. §-ai mellett is érvényben vannak. Ugyanis az 1930. évi XVIII. t.-c. 68. §-ának második és harmadik bekezdéseiből kitűnik, hogy a gyámpénztári tartalékalapnak, mint a székesfőváros rendelkezése alatt álló különös rendeltetéssel bíró célvagyonnak kezelésére elsősorban a vonatkozó különös jogszabályok az irányadók.

2. A 622/1928. kgy. számú gyámpénztári szabályrendelet 15. §-a szerint »Ha valamely, a gyámpénztár követelésével terhelt ingatlan árverés alá kerül, a gyámpénztár érdekében a tiszi ügyészség az árverésen megjelenni tartozik s amennyiben a követelés behajtása szempontjából az szükségesnek mutatkoznék, az ingatlanra a székesfővárosi gyámi tartalékalap részére árverezni tartozik oly összeg erejéig, melyből a gyámpénztár követelése teljesen fedezhető lesz.«

A székesfőváros polgármestere fentebb említett 60.752/1935—VI. számú átirata a gyámpénztári szabályrendelet 15. §-ával kapcsolatban nyilván azt a kérdést veti fel, vajjon a székesfővárosnak, illetve közelebbről megjelölve a gyámpénztári tartalékalapnak minden esetben érdeke-e az, hogy az ügyész oly összeg erejéig árverezzen, amelyből a gyámpénztár teljes követelése fedezhető lesz.

Ebben a kérdésben végeredményben nem a gyámpénztár érdekéről, hanem a gyámpénztári tartalékalapnak és végsősorban a székesfővárosnak az érdekéről van szó.

Az 1877. évi XX. t.-c. 298. §-a értelmében ugyanis a kölcsönadott pénzekért a tartalékalap és végső sorban a törvényhatóság felelős. A tartalékalap felett pedig az 1877. évi XX. t.-c. 299. §-a értelmében a törvényhatósági bizottság a belügyminiszter jóváhagyásával rendelkezik.

Az árvaszéknek tehát a felvetődött kérdésben az az álláspontja, hogy a tiszti ügyész a gyámpénztári szabályrendelet 15. §-ának parancsoló rendelkezése folytán külön árvaszéki utasítás nélkül is tartozik az árverésen megjelenni és a gyámpénztári

tartalékalap javára árverezni, abban a kérdésben pedig, hogy az árverésen milyen vételárig lehet elmenni, a 622/1928. kgy. számú gyámpénztári szabályrendelet fentebb idézett 15. §-ában foglalt rendelkezés szerint a tiszti ügyész hivatott állást foglalni.

Minthogy pedig a gyámpénztári tartalékalap felett, a fentiek szerint, a törvényhatósági bizottság rendelkezik, ennélfogva elhatározza az árvaszék, hogy a jövőben minden olyan esetben, amidőn az ügyész olyan ingatlanra vonatkozó árverés kitűzéséről tesz jelentést, amely gyámpénztári követelés fedezetéül szolgál, az árvaszék a gyámpénztári szabályrendelet 16. §-ában előírt intézkedéseken kívül elrendeli az ingatlannak saját hites szakértője által való megbecsültetését és a szakértő jelentését tájékoztatásul az ügyész rendelkezésére bocsátja, továbbá a becslés elrendeléséről a polgármesteri VI. ügyosztályt is értesíti, hogy a szóban levő árveréseknél a székesfőváros ingatlanpolitikai vagy egyéb érdekei az árverésen résztvevő ügyész útján érvényesíthetők legyenek.

*

Az árvaszék 10/9—1935. sz. teljes ülési határozatából a kiskorúak örökbefogadása esetén a gyámhatósági eljárásra vonatkozóan. Az árvaszék teljes ülése a kiskorúak örökbefogadása körül a jövőben követendő gyámhatósági egyöntetű gyakorlat szempontjából a következő irányelveket állítja fel:

1. Azokban az esetekben, midőn az örökbefogadási szerződésben örökbeadóként nem az atya szerepel, az örökbeadó törvényes képviselői minősége (nevezett, végrendeleti gyám, t. és t. gyám, törvényes gyám, rendelt gyám) igazolandó.

2. A házasságon kívül született gyermekek örökbefogadása esetén, ha a szerződő felek házastársak és az örökbefogadó egyszersmind a kiskorúnak vérszerinti atyja is, elsősorban azt kell megállapítani, hogy a kiskorú utóházassággal törvényesíthető-e? Amennyiben az utólagos házasságkötéssel való törvényesítésnek jogi akadálya volna, úgy a felek figyelmeztetendők a legfelsőbb kegyelmi törvényesítés lehetőségére is.

3. Különösen házasságon kívül született gyermek örökbefogadása esetén az árvaszék előtt megjelenő és szerződni szándékozó feleknek a szerződés jegyzőkönyvbe foglalása előtt meg kell magyarázni az adoptio plena és minus plena lényegét, mert a felek a legtöbb esetben abban a tudatban vannak, hogy az örökbefogadási szerződés csak az esetben köthető meg, ha az örökbefogadó az örökbefogadott felett az atyai hatalmat, illetve a t. és t. gyámságot is átveszi.

A szerződés kötésekor az ügy előadója hívja fel a szerződő felek figyelmét arra, hogy az adoptio plena esetén az örökbefogadott kiskorú az örökbefogadónak atyai hatalma alá (t. és t. gyámságba) kerül, aki a vérszerinti szülőt (szülőket) a gyermek további láthatásától vagy a vele való érintkezéstől teljesen kizárhatja. Amennyiben az örökbeadó a teljes hatályú örökbefogadási szerződés mellett is kiköti magának a láthatás jogát és a szerződés másként megkötheto nem volna, továbbá a láthatás ellen az örökbefogadónak nincs kifogása és a szerződés megkötéséhez a kiskorúnak érdeke fűződnék, az árvaszék követendő gyakorlatként kimondja azt, hogy a kiskorú láthatása körül a jövőben előállható bonyodalmak elkerülése végett a szerződés kötésekor a feleknek a kiskorú láthatása iránt történt megállapodását külön okiratba kell foglalni és azt az árvaszék a kiskorú nevében különhatározattal veszi tudomásul.

4. Ha a felek által bemutatott örökbefogadási szerződés az atyai hatalom, illetve t. és t. gyámság viselése tekintetében rendelkezést nem tartalmaz, a felek meghallgatása során tisztázandó az, hogy az örökbefogadás folytán a törvényes képviselet kit illet meg.

Ha az árvaszék előtt megjelent és szerződni szándékozó felek a szükséges okmányokat felmutatni nem tudnák, de a szerződés azonnali megkötéséhez a kiskorúnak anyagi és erkölcsi érdeke fűződik, a szerződést okmányok hiányában is fel kell venni.

Ilyen alkalommal a szerződő felek a helyes név, valamint a pontos születési adatok bemondására hivandók fel.

6. A szerződést jóváhagyás előtt a beszerzett vagy a felek által beadott okmányok alapján felül kell vizsgálni.

7. Az örökbefogadási szerződés a törvényes öröklési jog feltétlen biztosításán felül az atyai hatalom, illetve t. és t. gyámság és a névviselés tekintetében történő intézkedéseket tartalmazhatja csak; az ettől eltérő szerződés pótszerződéssel módosítandó.

8. Gyakorlati szempontból nem helyes egy örökbefogadási szerződésben kiskorút és nagykorút örökbefogadni, mert az elvek nem azonosak.

9. Az állampolgárság igazolására a visszahonosítási okirat, állampolgársági bizonyítvány vagy a trianoni záradékkal ellátott illetőségi bizonyítvány alkalmas. Vagyis a szerződő félnek illetőségi bizonyítványát olyan záradékkal kell ellátnia, amiből kitűnik, hogy a trianoni békeszerződés életbe lépte előtt (1921. évi július hó 26) is a mai Magyarország területén bírt községi illetőséggel.

10. Az örökbefogadási szerződés bélyegköteles.

11. Az örökbefogadási szerződésre a szerződő feleket az árvaszék vagy a járás főszolgabírója hallgatja meg, nem a községi elöljáróság, mert kiterjesztő magyarázatnak itt helye nincs.

12. A szerződő feleknek a szerződés jegyzőkönyvbe foglalása előtt vagy a szerződő feleknek a szerződésre történő meghallgatásuk alkalmával az előadó magyarázza meg azt, hogy az örökbefogadott gyermek az örökbefogadás ellenére is megtartja eredeti vallását. Az örökbefogadás a vallásváltoztatásra alapul nem szolgálhat.

13. Ha az örökbefogadó atya, mint törvényes képviselő elhal és törvényszerű alakszerűséggel ellátott végrendeletben vagy közjegyzői okiratban örökbefogadottja részére gyámot nem nevezett (Gyt. 34. §.), az örökbefogadott kiskorú vérszerinti atyjának atyai hatalma feléled. Ha az örökbefogadott kiskorú házasságon kívül született és a gyermeket az örökbefogadó felesége nem fogadta örökbe, úgy a vérszerinti anya t. és t. gyámsága éled fel, kit ebben a tisztében, ha kizáró ok nincs, a gyámhatóság erősít meg.

*

Az árvaszék 10/23—1935. sz. teljes ülési határozatából a vagyonkezelés ellenőrzése tárgyában. A nagy és kis vagyonokat egyaránt romlással fenyegető gazdasági helyzet arra indította az árvaszéket, hogy a vagyonkezelést az eddiginél is fokozottabb ellenőrzés alá vegye. Az 1877. évi XX. t.-c. 73. §-a a gyám vagy gondnok erkölcsi mértékegységét a gondos apa működésében állapította meg és ebből önként következik, hogy a gyámot és gondnokot ellenőrző árvaszéknek, a gondos apa körültekintését meghaladó előrelátással, óvatossággal és főként rendszerességgel kell az ellen-

őrzést gyakorolni. Az árvaszéknek a vagyonkezelést ellenőrző gyakorlata nyugodt és meglepetésektől ment légkörben alakult ki, ép ezért kétséges, hogy a mai rendkívüli feszültséggel telt időben helyes-e és megfelel-e azoknak a kívánalmaknak, amelyeket a törvény a hatósággal szemben támaszt?

A vagyonkezelés ellenőrzésének eddigi rendszerét az árvaszék a fent előadottak nézőszögéből átvizsgálta és a jövőben követendő gyakorlat tekintetében elrendeli, hogy

1. gyámság vagy gondnokság esetében, a hagyaték jogerős átadása után, vagy amikor a felügyelet alá tartozó személy a vagyon végleges birtokába jut (tehát a gyámi ív kiállításakor) a 250. § 5. bekezdése értelmében állapítsa meg az előadó azokat az irányelveket, amelyek szerint a vagyon kezeltetni fog. Szükség esetén terjedjen ki a rendelkezés a kiskorú vagy gondnokolt eltartási költségeinek megállapítására és intézkedjék a tekintetben, hogy a jövedelemből mennyi fordítandó az adósságok törlesztésére. Megengedhetetlen, hogy nagyjövedelmű vagyonok adósságai nem törlesztetnek, hanem állandóan prolongáltatnak.

2. Gondoskodjék az előadó arról, hogy a gyám vagy gondnok a gyámság vagy gondnokság megnyiltakor vagy tiszte átvételekor képviseltje vagyonát szabályszerű leltár ellenében vegye át és tiszte megszűntekor utódjának vagy az önjogosultnak vagy jogutódjának hasonlóan adja át.

Ennek a leltárnak részletes, tételenkinti felsorolással tartalmazni kell a kiskorú vagy gondnokolt minden vagyonát, ú. m. készpénzt, értékpapírt, követelést, arany- és ezüstneműt, ingatlant és azok ingó, élő és holt felszerelését, (bútort, képeket, műtárgyakat, gazdasági felszerelést, vetőmag- vagy magtárkészleteket, állatállományt). A leltári tárgyak értéke feltüntetendő. Ahol a gyámság vagy gondnokság hagyatéki eljárással veszi kezdetét, ezen alapleltár a hagyatéki leltár lehet; az azonban kötelező, hogy a leltár egy példánya az iratok közt elfeküdjék.

3. A számadások felülvizsgálata az egyidejűleg kiadott tájékoztatóban lefektetett alapelvek figyelembevételével a jövőben a legnagyobb körültekintéssel történjék. Megkívánandó minden számadótól, hogy évi számadását a törvényben előírt alakiságok betartásával terjessze be. A számadásnak tartalmaznia kell az összes bevételeket időrendben és fajuk szerint, leszámozva és okmányolva. Kezdődik tehát a mult évi számadási felesleggel (ha az kezén maradt) és feltünteti a kamat-, szelvényjövedelmeket, haszonbéreket. Külön kezeli a házi kezelésben lévő birtok jövedelmét és egész külön a rendes számadásban elszámolni engedett eladások egyenértékét. Kölcsönösszeg itt el nem számolható. A kiadások hasonlóan részletezendők, túlkiadás, tatarozás, kamatfizetés és törlesztés, adó és köztartozás, létfenntartás, rendkívüli kiadás. Több tulajdonosnál a személyi kiadások megosztandók. Ezután elkészítendő a mérleg, a kiadások és bevételek egybevetése és ennek eredményeként a vagyoni státus felállítása. Ha az árvaszék olyan kölcsön felvételét engedélyezte, amely az üzem folytatásához kívántatott meg, a számadó a deficites mérleg túlkiadásának eltüntetésére fogja a kölcsöntételt okmányoltan elszámolni. Amennyiben a kezelt vagyonhoz üzlet vagy üzem tartozik, mely rendes könyvelést vezet és törvényszerű mérleget készít, a számadás beérkeztekor a Gyt. 271. §-a értelmében, az üzem mérlege és könyvelése hites szakértő útján megvizsgáltatandó. Ettől az előadó csak akkor tekinthet el, ha az üzlet vagy üzem oly kis méretű, hogy annak értéke és forgalma a szakértő alkalmazását nem teszi indokolttá. Ezen számadás elengedhetetlen ki-

egészítő része az évi leltár, amely két példányban készítendő el és a felmentvény megadásakor az egyik példány a tudomásulvételt tanusító záradékkal ellátva a gyámnak vagy gondnoknak visszaadandó. Egyszerűség okából a vagyonmérleget maga a leltár tartalmazhatja.

Az árvaszék szükségesnek tartja, hogy a számadások felülvizsgálásánál a gyámi számvevőség a jövőben nagyobb szerephez jusson. Ezért azt rendeli, hogy az a számadás, mely a fenti kellékeknek megfelel és érdemi elbírálásra alkalmas, számtételi átvizsgálás végett a gyámi számvevőségnek kiadandó. De ugyanakkor utasítandó a számvevőség, állapítsa meg, vajjon a számadó törvényszerű kötelességének megfelelően, a kiskorút vagy gondnokoltat terhelő adókat és egyéb közterheket rendesen fizette-e és eleget tett-e az ingatlant vagy üzemet terhelő magántartozások kamatfizetési és vagyontörlesztési kötelezettségének. Utasítandó a számvevőség, hogy ha a számadásokban engedélyezett vagy engedélyezetlen kölcsönösszeget talál beállítva, azt jelentse az árvaszéknek és jelentse azt is, ha azt találja, hogy a számadás szakértővel volna felülvizsgálandó.

4. Hogy pedig a vagyonkezelő gyámok és gondnokok tudatában legyenek annak, milyen számadás elkészítését irja elő a törvény, az árvaszék elrendeli, hogy a f. év végén az összes vagyonkezelők mintalappal ellátott utasítást kapjanak, amely utasítás a fenti kötelességet mindenki számára érthetővé tegye.

5. A vagyonállag megóvása érdekében az árvaszék elrendeli, hogy a f. év végével nyilvántartásba veendők azok a vagyonok, melyek állagtulajdonosa, várományosa ugyan kiskorú vagy gondnokolt (netán születendő), de a haszonélvezet mást illet meg, aki számadásra kötelezve nincs. Ezek a haszonélvezők évenkint felhívandók annak igazolására, hogy az állagot terhelő adót, közterhet, esetleg törlesztési részletet, kamatot rendesen fizetik-e. Ha a haszonélvező a felhívásnak eleget nem tenne, úgy a kiskorú vagy gondnokolt törvényes képviselője (ha pedig a haszonélvező, úgy külön rendelendő ügygondnok) utasítandó, győződjék meg, hogy a haszonélvező a fenti kívánalmaknak eleget tesz-e és az esetleges mulasztások pótlását a törvény rendes útján is szorgalmazza.

7. Mivel az utóörökléssel terhelt vagyonok eddig nyilvántartásban nem vétettek, bárha a jövőben a haszonélvezettel terhelt vagyonokkal egyforma elbánásban fognak részesülni — az árvaszék elrendeli, hogy mindazon ügyek, ahol a gyámhatósági felügyelet alatt állók csak utóörökösödési jogot örökölnek, de állagtulajdonosokká nem válnak — a jövőben szintén nyilvántartásba veendők és a segédhivatal által a többi vagyonokkal együtt évenkint bejelentendők.

*

Az árvaszék 10/26—1935. sz. teljes ülési határozatából az árvaszéki tisztviselőknek a bíróság által tanuként való megidézése tárgyában. Az árvaszék felterjesztést intézett a m. kir. belügyminiszterhez aziránt, hogy az igazságügyminiszter megkeresése és általa a helybeli bíróságok elnökeinek felhívása útján hasson oda, hogy a bíróságok az árvaszékei tisztviselőknek tanuként való meghallgatása esetén a hivatalos titoktartás alól való felmentést előzetesen kérjék ki és ettől csak oly esetekben tekintsenek el, amelyeknél nyilvánvaló, hogy az adandó vallomás a hivatalos titkot nem érinti, illetve amikor a rendelkezésre álló vagy beszerezhető közokirat aggályos, hézagos avagy kiállításának körülménye a bizonyítás tárgya.

A m. kir. belügyminiszter értesítette az árvaszéket, hogy az igazságügyi miniszter méltányolva a felterjesztésben foglaltak közérdekű vonatkozását, az Igazságügyi Közlönyben az alábbi közlemény közzétételét tendelte el:

Közszolgálati alkalmazottak tanuként megidézése és kihallgatása.

Előfordult, hogy bíróságok közszolgálati alkalmazottakat, amikor azokat szolgálatukból folyólag tudomásukra jutott ténykörülményekre kellett kihallgatni, tanuként megidézték anélkül, hogy felmentésüket a hivatali titoktartás kötelessége alól előzetesen kieszközölték volna. Minthogy kizárólag a közszolgálati alkalmazottak fellebbvaló hatósága jogosult annak elbírálására, hogy a hivatali titoktartás által védett melyik tudomásról lehet a közérdek sérelme nélkül vallomást tenni és a hivatali titoktartás alóli felmentés megadása előtt a tanut kihallgatni sem lehet, e nélkül a tanu megidézésének sincs célja. Ezért a bíróságnak feladata elsősorban annak felderítése, hogy a megidézendő tanu közszolgálatban áll-e s ha igen, vallomása előreláthatólag a hivatali állásából folyólag vagy azzal kapcsolatban tudomására jutott valamely körülményre is ki fog-e terjedni. Ily esetben még a tanu megidézését megelőzően kell a titoktartás kötelessége alóli felmentés iránt intézkedni, amihez pedig szükséges a felmentésre jogosult hatóságnak a tanuvallomással bizonyítani kívánt tények felőli tájékoztatása is, mert az csak így lesz abban a helyzetben, hogy a felmentés meg vagy meg nem adása felől döntsön.

*

Az árvaszék 10/31—1935. *sz. határozatából az árvaszéki véghatározatoknak az árvaszéki ügyésszel való közlése tárgyában.* Az árvaszéknek 1924. évi május hó 3-án az akkori árvaszéki ügyészek közbenjötte mellett megtartott ülnöki értekezlete az ügyészi jogkör gazdaságos gyakorlása érdekében abban állapodott meg — és ez a megállapodás az azóta követett gyakorlatnak alapját képezi is —, hogy bizonyos, taxatíve megállapított, egyszerűbb, sablonos véghatározatait nem közli az árvaszéki ügyésszel, az 1877. évi XX. t.-c. 179. §-ának 3-ik bekezdésében foglaltak dacára sem, célja lévén ezzel az, hogy az ügyésznek az odakerülő egyéb ügyek nagy tömege folytán amúgy is erősen igénybevett munkaerejét a jelentéktelenebb ügyekkel feleslegesen ne terhelje túl, annyival kevésbbé, mert ez végelemzésben az érdemlegesebb ügyek elhanyagolását is eredményezheti.

Minden előadó tartozik a leglelkiismeretesebben vizsgálat tárgyává tenni az alább felsorolt egyszerű esetekben is a közlés szükségességét és mihelyt a legkisebb aggálytkeltő körülményt észleli, tartozik a közlést elrendelni.

Átvizsgálva a jelzett ülnöki értekezlet jegyzőkönyvében megállapított eseteket, a következő véghatározatok közlését tartjuk mellőzhetőnek:

Az egyszerű gyám, gondnok, ideiglenes gondnokrendelések; az ily tisztségekben való megerősítések; kisebb segélyösszegek esetenkinti elszámolása; örökségutalványozás, feltéve, hogy a tömeget korlátozás (haszonélvezet, utóöröklés stb.) nem terheli; fel nem vett örökségnek bírói letétbe való helyezése; életbiztosítási kötvények beváltása; gyámpénztári letétbe helyezett kisebb értékek kezelésbe vétele; kamatutalvány; az elővételi jog értékesítése és gyakorlása körüli intézkedések; nagykorúsítás, feltéve, hogy nincs nagyobb vagyon vagy folyamatban levő hagyatéki eljárásban érdekeltség és a nagykorúsításhoz az összes érdekeltek hozzájárulnak; törvényes gyermekek egyszerűbb tartási, gondviselési és láthatási ügyeiben hozott

véghatározatok; házasságkötéshez megadott gyámi beleegyezések jóváhagyása egyszerűbb esetekben; útlevélváltáshoz, névváltoztatáshoz adott gyámhatósági hozzájárulásról szóló véghatározatok.

Ez a felsorolás kimerítő lévén, minden más érdemleges határozat az ügyésszel közlendő. Közlendő ebből folyólag az előzetes ügyészi véleménynek megfelelő véghatározat is, hacsak az ügyész a vélemény megadásakor az ellenkezőt nem kérte.

Mindezt az árvaszék a belügyminiszternek jóváhagyó tudomásvétel végett bejelentette.

A gyámi pénzek kezelése. A székesfővárosi gyámpénztárban kezelt árvavagyon mennyisége és ezzel kapcsolatban a gyámpénztár forgalma az előző 1934. évi állapottal egybevetve, a következőképen alakult:

A gyámpénztár forgalma az 1935. évben volt:

Bevétel	6,454.191·72 P
Kiadás	6,245.754·40 «
Összesen	**12,699.946·12** P

Az 1934. évben pedig:

Bevétel	8,184.741·07 P
Kiadás	7,907.660·32 «
Összesen	**16,092.401·39** P

A gyámpénztár forgalma tehát a fenti két évet összehasonlítva 3,392.455·27 pengővel csökkent, amit az a körülmény idézett elő, hogy a gyámpénztárban az 1935. év folyamán az esedékes készpénzkifizetések a bevételezésekkel jobban egyensúlyban voltak s így a pénzelhelyezések és felvételek fluktuációja csökkent. Ezenfelül az értékpapírforgalom a gazdasági helyzet folytán abszolúte is kisebb volt.

A gyámpénztárban kezelt vagyon állaga az 1935. év végén a következő volt:

Készpénzben	4,742.022·01 P
Értékpapírokban és ékszerekben	7,088.063·29 «
Összesen	**11,830.085·30** P

Míg az 1934. évben összesen 11,990.403·41 pengőt tett ki; e szerint a gyámpénztárilag kezelt vagyon 160.318·11 pengővel, vagyis 1·337%-kal csökkent.

Az 1935. év december hó 31-én készpénzvagyonként feltüntetett 4,742.022·01 pengő a következőképen volt gyümülcsözőleg elhelyezve:

Jelzálogkölcsönökben	3,579.167·98 P
Takarékpénztári betétkönyvekben	926.649·27 «

A kihelyezett jelzálogkölcsönök legmagasabb összege 4,728.011 pengő volt 1933. évi július hó 1-én. Az 1933. év első felében az árvaszék a beállott gazdasági válság következtében gyámpénztári kölcsönök folyósítását teljesen beszüntette. Jelenleg 3,579.167·98 pengő van elhelyezve gyámpénztári kölcsönökben, tehát az utolsó 3 év alatt az árvaszék kereken 1,150.000 pengőt behajtott a kinnlevőségekből. A leromlott gazdasági viszonyok folytán 1933. évi április hó végén mindössze 305.970 pengő állt forgótőkében a gyámpénztár rendelkezésére. Azóta az árvaszék mindent

elkövetett a helyzet megjavítására és erőfeszítése sikerrel is járt, úgyhogy most már a gyámpénztár forgótőkéje hónapok óta csaknem állandóan 1,000.000 pengőn felüli összeget tesz ki és így a gyámpénztár fizetőképessége minden kétségen felül biztosítva van.

Az árvaszéknek a hátrálékos gyámpénztári kölcsönök behajtása körüli tevékenységét az alábbi adatok tüntetik fel.

A behajtási eljárás megindítására utasítást adott az árvaszék a tiszti ügyésznek összesen 155 gyámpénztári kölcsönügyben. Ezek közül 75 ügyben a keresetlevél beadására nem került sor, mert az ügyész felszólító levele után az adós hátrálékát vagy teljesen vagy legalább olyan mértékben rendezte, hogy a peres eljárás elkerülhető volt. Megindította az ügyész a pert 80 kölcsönügyben. Ezek közül ítéletet nyert 30 ügyben, bírói egyességet kötött 24 ügyben, 26 ügyben pedig a peres eljárás még folyamatban van, azonban a perek legnagyobb része szünetel, mert az adósok elfogadható ígéreteket tettek, amelyeknek teljesítését az árvaszék nyilvántartja és csak abban az esetben ad utasítást a per lefolytatására, ha az adós ígéretének nem tesz eleget.

Az 54 ügy közül, amelyekben az árvaszék bírói ítéletet nyert vagy bírói egyességet kötött, 40 ügyben kellett az adós ingatlanára (és néhány esetben ingóságára is) a végrehajtást megkérni, míg a többi ügyben az adós tartozását rendezte vagy olyképen, hogy a teljes tartozást kiegyenlítette, vagy pedig olyképen, hogy kamathátrálékát egészben rendezte, tőketartozásának rendezésére pedig elfogadható ígéretet tett. Viszonyítva a kölcsönadással foglalkozó pénzintézetek helyzetéhez, nyugodtan állítható, hogy ez a statisztika olyan kedvező helyzetet tüntet fel, amilyen csak igen kevés helyütt volt elérhető.

Az árvaszék 19 kölcsönügyben volt kénytelen a tiszti ügyészt árverés megkérésére utasítani.

Az árvaszéknek természetesen az a törekvése, hogy az adósok ingatlanainak elárvereztetését lehetőleg elkerülje. Erre kötelezik az árvaszéket, mint hatóságot elsősorban az erkölcsi szempontok. A nehéz gazdasági viszonyok következtében túlnyomórészben önhibájukon kívül súlyos helyzetbe jutott gyámpénztári adósok a székesfővárosnak adófizető polgárai ; épen a fizetésképtelenné vált gyámpénztári adósok közül többen kiskorúak és így az árvaszék azoknak jogvédő és érdekvédő hatósága is. Ezekkel az adósokkal szemben tehát az árvaszéket nem vezethetik a legridegebb üzletpolitikai szempontok, annál kevésbbé, mert a pénzintézetek is kíméletesebb eljárást kénytelenek folytatni adósaikkal szemben. De a székesfőváros kezelése alatt álló gyámpénztári tartalékalapnak jól felfogott érdekében is lehetőleg el kell kerülni az árverések kockázatát. Ugyanis köztudomás szerint a rendkívüli gazdasági viszonyok következtében a legutóbbi években az ingatlanvagyonban beállott katasztrófális értékcsökkenés folytán néhány kivételes esetben az a veszély fenyeget, hogy árverés esetén — figyelembevéve az előnyös tételként jelentkező sokszor magas összegeket kitevő köztartozásokat — a gyámpénztárnak a kamatokkal, továbbá per- és végrehajtási költségekkel is megnövekedett követelése nem lesz teljes összegében behajtható.

Ezenfelül a gazdasági életben jelentkező nagy pénzhiány következtében számolni kell azzal is, hogy egyes árverésre kerülő ingatlanokra vevő nem jelentkezik és így a gyámpénztári tartalékalap kénytelen az ingatlant megvenni.

Az 1933. évi január hóban 390 gyámpénztári adós volt, jelenleg csupán 352, tehát 38 gyámpénztári kölcsön az elmult három év alatt teljesen visszafizettetett.

A gyámpénztár adósainak tőke- és kamathátráléka az 1931. évi gazdasági válság jelentkezése óta folyton emelkedett. Ez a hátrálék az 1932. év végén 469.958 pengő, az 1933. év végén 634.107 pengő, az 1934. év végén 816.000 pengő volt.

Azóta az árvaszék állandó és céltudatos tevékenységével nemcsak megállítani sikerült a hátrálékok növekedését, hanem a hátrálékok most már csökkenő irányzatot mutatnak, amennyiben az 1935. évi október hó végén a hátrálék már csupán 695.144 pengő volt.

Az 1934. évben keresztülvitt szabályrendeletmódosítás alapján lehetővé vált a 10 éves gyámpénztári kölcsönök törlesztési időtartamának legfeljebb további 10 évvel való meghosszabbítása és az árvaszék az egyes adósok személyi és vagyoni viszonyainak gondos mérlegelésével 100 esetben engedélyezett ilyen kölcsönmeghosszabbítást, ami a tőkék visszafolyásánál kereken 50.000 pengő évi kiesést jelent, másrészt azonban ez a méltányos eljárás ezeket az adósokat újból fizetőképesekké tette és nagyszámú peres és végrehajtási eljárást feleslegessé tett.

A kiskorúak és gondnokoltak részére az árvaszék a gyámpénztárban kezelt tőkepénzek után évek óta jelentékenyen magasabb kamatot tud téríteni a tőkék nagyrészének jelzálogos kölcsönökben történő kihelyezése következtében. Így a gyámpénztár 1935-ben 4·9% kamatot fizetett, holott kizárólag bankoknál való elhelyezés esetén csak 2·9%-os kamatozás volna biztosítható.

A m. kir. belügyminiszternek a háborús magyar államadóssági címletek elértéktelenedése következtében károsult címlettulajdonosok pénzbeli támogatása tárgyában kelt 265.000/1928. B. M. számú rendelete alapján a hadikölcsönkötvénytulajdonosok segélyezése az 1935. év folyamán tovább folytatódott és ennek az eljárásnak eredményeképen az árvaszék az elmult év folyamán a megállapított segélyösszegekből 171.227·90 pengőt fizetett ki az érdekelteknek.

A gyermekvédelmi osztály működése. A gyermekvédelmi osztály működését az 1935. évben is a fennálló jogszabályok értelmében s az eddigi gyakorlat keretében fejtette ki.

a) *A gyermekvédelmi osztály ügyforgalma.* Az iktatások száma az 1935. évben 19.358 darab volt. Ez a szám a multévi jelentésben 24.371-et tett ki. A csökkenésnek az oka egyrészt ebben az ügykörben a racionalizálás gyökeres érvényesítése, másrészt az a körülmény, hogy a házasságon kívüli születések száma is csökkent.

A fent közölt számadat természetszerűen nem adja pontos képét az ügyforgalomnak, mert a kimutatásban nem szerepelnek azok a néhány ezret kitevő rövid úton kibocsátott idézések s helyszíni vizsgálati jelentések, melyek iktatást nem nyertek.

b) *A házasságon kívül született gyermekek védelme.* A házasságon kívül született gyermekekről 25 év óta vezetett nyilvántartásnak 1921-ben megkezdett revízióját (az egyes anyakönyvvezetőségeknél a kiskorúak születési anyakönyvében a változások kiírását és saját nyilvántartólapjainkra való feljegyzését) az 1935. év elején az elnök nem rendelhette el, mert az árvaszék fogalmazási személyzeté-

nek 16 tagja, a kezelési munkaerők közül 8, tehát a tisztviselői létszámnak 28%-a a képviselőválasztói névjegyzék összeállításával kapcsolatos munkálatokra a statisztikai hivatalhoz kirendeltetett s így az erősen lecsökkentett létszámmal még a rendes hivatali munka egy részének ellátása is késedelmet szenvedett, erre a rendkívüli munkára tehát lehetőség nem volt.

A házasságon kívül született gyermekek jogvédelmének előmozdítása érdekében az árvaszék az 1935. évi február hó 9-én kelt 2/3—1935. sz. a. teljes ülésből felterjesztést intézett a belügyminiszter úrhoz és az igazságügyminiszter úrhoz az említett gyermekek tartásdíjára vonatkozó behajtási eljárás célszerű szabályozása ügyében. Ugyanis az árvaszéknek és a hivatásos gyámnak tapasztalata szerint a házasságon kívül született gyermekek tartásdíjának behajtása, jelenlegi jogszabályaink mellett gyakran sikertelen és ennek az a következménye, hogy e veszélyeztetett nagyszámú gyermekcsoport érdekében az árvaszék és a hivatásos gyámság által kifejtett tevékenység az esetek nagy részében kárbavész. Ezt szem előtt tartva, az árvaszék olyan törvényi szabályozást javasolt, amely szerint mindennemű tartásdíj és járulékai tekintetében az ingókra vonatkozó végrehajtást a községi elöljáróság foganatosítja a közadók behajtásának szabályai szerint. A végrehajtató kérelmére ezekben az esetekben is a bírói kiküldöttet kell kirendelni, azonban a végrehajtás foganatosításával és az azután felmerülő költségekből a végrehajtást szenvedőt csak a bélyegköltségek terhelik.

Ilyen irányú rendelkezés — az árvaszék véleménye szerint — az államkincstárra pénzügyi megtakarítást, a gyermekvédelem szempontjából méltányos, szociális intézkedést jelentene s ezenfelül a jogsegélyt gyorsabbá és olcsóbbá tenné.

c) *A hivatásos gyámság tevékenysége.* A hivatásos gyámság a jelenlegi keretben rendelkezésre álló szervezet és eszközök tökéletlensége folytán közel sem tudja az intézmény összes lehetőségeit kifejteni.

A hivatásos gyámság a jelenlegi keretben rendelkezésre álló szervezet és eszközök tökéletlensége folytán közel sem tudja az intézmény összes lehetőségeit kifejteni.

A személyi felügyeletet, a gyámi kötelességeknek ezt a fontos részét a hivatásos gyám helyettesítésében már évek óta az erre hivatott és felkért Országos Stefánia Szövetség, illetve az azzal kapcsolatban működő helyi szerv: a budapesti anya- és csecsemővédelmi központ látja el.

A védőnők ezt a tevékenységüket olykép fejtették ki, hogy a hivatásos gyámság által elkészített névjegyzékek alapján a kiskorúakat az anya, illetve a gondviselő lakásán időközönkint felkeresték s a helyszínen szerzett tapasztalataikról háromhavonkint, illetve intézkedés szüksége esetén külön is, egyénenkint jelentést tettek.

A hivatásos gyám gyámsága alatt álló gyermekek száma 1934. év végén 2348 volt, 1935. év folyamán 805 házasságon kívüli gyermek részére rendelte ki gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot s így az összes gyámoltak száma a mult évben 3153 volt. Évközben azonban 671 gyámság megszűnt. Ezeket leszámítva, a hivatásos gyámnak 1935. évi december hó végén 2482 házasságon kívüli gyámoltja volt. Mint hogy a házasságon kívül szülő anyák legnagyobbrésze háztartási alkalmazott és helyét gyakran változtatja, az esetek jórészében az anya és gyermeke tartózkodási helyét megállapítani s a gyermek felett a személyi felügyeletet ellátni nem lehetett.

Ennek folytán az 1935. év végén az említett államilag megbízott szervezettől, valamint az e végből megkeresett vidéki helyi hatóságoktól csak 1599 gyermekre vonatkozóan érkezett jelentés.

A hivatásos gyám által a személyi felügyeletre vonatkozó jelentések alapján összeállított kimutatás a következő :

I.

Azon gyámoltak száma, akik felügyelet szempontjából jegyzékbe vétettek	Azon gyámoltak száma, akikről jelentés érkezett	Nem érkezett be jelentés vidékről	A gyermek az anya gondozásában van		A gyermek más egyén gondozásában	A gyermek a menhely gondozásában	Anya és gyermeke ismeretlen helyen	A gyermek meghalt	
			Budapesten	vidéken					
1697	1599	98	373	191	332	131	378	88	—

II.

A gyermek egészségi állapota				A szülők kapcsolata		
fejlett, kielégítő	beteges, gyenge	orvosi kezelésben	kórházi ápolásban	a szülők házasságot kötöttek	a szülők közös háztartásban	Apa a gyermeket elismerte
584	85	59	17	106	142	42

A védőnők a Budapesten levő gyámoltak érdekében kiterjeszkedtek mindama körülményekre, amelyek a kiskorúaknak megfelelő gondozására, fejlődésére és neveltetésére befolyással vannak. E mellett számos esetben, amikor a kiskorú anya és a természetes apa közös háztartásban éltek, sikeresen közreműködtek abban, hogy a szülők házasságot kössenek és a kiskorú utólagos házasság által törvényesíttessék ; amikor a házasságra kilátás nem volt, gyakran sikerült a kiskorú örökbefogadása.

A hivatásos gyám 1935-ben is az árvaszék intencióinak megfelelően fejtette ki tevékenységét, az anyákkal s a természetes apákkal közvetlenül tárgyalt, igyekezett gyámoltjainak törvényesítését, örökbefogadását előmozdítani, a tartásdíj dolgában elsősorban egyességre törekedett s csak más megoldás híján adta ki perlésre az ügyet a kijelölt ügyvédeknek.

A hivatásos gyámság pénzkezelése meg az 1920. évben kiadott árvaszéki utasításnak megfelelően.

A gyámság pénztárába az elmult évben tartásdíjak címén 12.670·37 pengő folyt be, mely összeg részben a kiskorúak eltartójának fizettetett ki, részben pedig gyámpénztári letétbe helyeztetett. A hivatásos gyámság pénztára nagy forgalmat azért nem bonyolít le, mert a természetes apák a megítélt tartásdíjakat az esetek nagy részében közvetlenül a gyermek eltartójának fizetik ki.

Az egyes kiskorúak tartási ügyében befolyt összegekről a hivatásos gyám is egyenkint terjeszt be az árvaszékhez elszámoló jelentést.

d) *Statisztikai kimutatások a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan.*

Az 1935. évben házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó általános adatok.

a) **Nem és vallás szerint.**

Összesen	Neme		Anyja			Vallása								Született	
	fiú	leány	kiskorú	teljeskorú	külföldi	róm. kat.	ev. ref.	ág. evang.	unitárius	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	baptista	lakásban	szülőintézetben
2.656	1.382	1.274	1.294	1.362	37	1.991	441	115	3	32	5	69	—	273	2.383

b) **Születési hely szerint.**

Születési hely kerületenkint												Születési hely szülőintézetenkint														
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Tud. egyetem I. sz. szül. int.	Tud. egyetem II. sz. szül. int.	Rókus-kórház	Bakáts-téri kórház	Szent János-kórház	Szent Margit-kórház	Szent István-kórház	Bábaképző	Bethesda	Gyöngyösi-úti	Zsidó-kórház	Poliklinika	Stefánia Szöv.	Paula-otthon	Alföldi-utcai kórház
226	5	100	—	11	383	30	1.061	610	213	5	12	258	188	428	149	221	87	385	114	48	234	58	13	107	68	25

Amint a születések száma általában csökken, a házasságon kívüli születések száma is ezt a tendenciát mutatja. 1920 és 1930 között Budapesten a házasságon kívül születettek száma 3400 körül volt, 1932-ben 3216-ra, 1933-ban 3056-ra 1934-ben 2981-re, 1935-ben pedig 2656-ra csökkent. Az az arány, hogy a fiúk száma átlag 100-zal több mint a leányoké, a mult évben is megmaradt, de míg az előző években a kiskorú anyák száma jóval több volt mint a nagykorúaké, átlag 54%, 1934-ben a megoszlás csaknem pontosan 50%-os volt, míg 1935-ben a nagykorú anyák száma 68-cal meghaladta a kiskorúakét. A házasságon kívüli szülések túlnyomórészt szülőintézetekben történnek s ez az oka annak, hogy a kerületenkinti megoszlás nincs arányban a kerületek lakosainak számával, hanem az egyes kerületekben levő szülőintézetek befogadóképességéhez igazodik.

A nyilvántartásban levő összes házasságon kívül született gyermekek jogvédelme érdekében az 1935. év folyamán történt intézkedések és személyi viszonyaikban ugyanazon idő alatt beállott változások.

Mikor született a gyermek	Az anya kiskorúsága tartamára gyám rendeltetett	Teljeskorú anya gyermeke részére az 1877. évi XX. t.-c. 30. §-a alapján gondnok rendeltetett	Teljeskorú anya a per vitelére az árvaszék útján adott megbízást ügyvéd részére	A szülők házasságra léptek	Gyermek örökbefogadtatott[1])	Gyermek meghalt			Anya meghalt	Természetes apa meghalt	Illetékes gyámhatósághoz áttétetett
						fiú	leány	összesen			
1912—1934. években	20	5	—	495	165	112	107	219	14	—	35
1935. évben	804	—	134	64	13	175	128	303	9	20	595

[1]) Ezek az adatok a gyermekvédelmi osztály felállítása óta nyilvántartásba került gyermekekre vonatkoznak és a születési anyakönyvekben már bevezetett örökbefogadásokat tüntetik fel; az alábbi *f)* pontban közölt esetek a gyermekvédelmi osztály elé került ügyekre terjednek ki.

E kimutatásnak az előző évi adatokkal való összevetése alapján is megállapítható, hogy a házasságok és örökbefogadások száma, főként az Országos Stefánia Szövetség buzgalma s az árvaszék gyermekvédelmi és házassági osztályának, valamint hivatásos gyámságának tevékenysége folytán jelentősen emelkedik, viszont a gazdasági válsággal összefüggő sajnálatos jelenség a csecsemőhalálozás emelkedése.

Az 1935. évben született és ugyanezen év folyamán meghalt gyermekekre vonatkozó halálozási statisztika.

Fiú	Leány	Összesen	1 hónapon aluli korban	1—3	3—6	6—9	9—12
				hónapos korban			
175	128	303	154	85	52	10	2

A tartásdíjaknak egyességi úton történő rendezése tekintetében az árvaszék és a hivatásos gyámság által az 1935. évben kifejtett tevékenység eredményéről az alábbi kimutatás tájékoztat:

Egyességi statisztika.

Jóváhagyott egyességek száma	Árvaszék előtt	Az érdekelt felek maguk kötötték meg az egyességet, illetve a bíróság előtt kötetett egyesség	Havi tartásdíjakról szóló egyességek száma	Végkielégítési összegekről szóló egyességek száma	A havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva	A végkielégítési összegek végösszege
14	8	6	11	3	1969 P	3450 P

A hivatásos gyám megbízásából, illetve a nagykorú anyák kérésére az árvaszék általak kijelölt ügyvédek működéséről pedig ez a kimutatás nyujt képet:

A megbízott ügyvédek működésének eredménye.

A hiv. gyámság, illetve az árvaszék megbízásából működő ügyvédek száma	Kaptak ügyet			Jelentettek	Nem indítottak pert, mert				Megindították a pert			Az ítéletek közül elutasító ítélet	A megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva
	az árvaszék útján	hivatásos gyámságtól	összesen		anya nem akar perelni	anya ismeretlen	apa ismeretlen	apa, anya, vagy gyermek meghalt	befejezést nyert ítélettel	per folyik	per szünetel		
17	104	629	733	688	104	20	44	8	373	67	44	33	76.246 P

A teljesség kedvéért megemlítendő, hogy a hivatásos gyám, illetve az anyák kérésére az árvaszék által megbízottakon kívül az anyák kérése folytán 74 ügyben más ügyvédek is eljártak tartási perekben. A fenti kimutatás ezek működésének eredményét is magában foglalja.

Összegezve az egészet: a nyilvántartás alatt álló házasságokon kívül született gyermekek részére az 1935. évben bíróilag megítélt, illetve gyámhatóságilag jóváhagyott egyességgel megállapított havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva kitesz 78.215 pengőt, végkielégítés fejében pedig befolyt 3450 pengő.

A súlyos gazdasági válság és a munkanélküliség a mult évben is feltűnően érezte hatását a tartásdíjak biztosítása terén.

A havi tartásdíjaknak egy évre átszámított összege 1933-ban még kereken 93.000 pengőt tett ki, 1934-ben ez a tétel felére csökkent. 1935-ben ugyan számottevő emelkedés jelentkezik, ez azonban nem a gazdasági helyzet javulásának tudható be, hanem a hivatásos gyámság új tevékenységének eredménye, amelyről alább a gyermekmenhelyi gondozási díjak biztosításával kapcsolatban számolunk be. Az anyák vonakodása s bizonyítékaik hiánya szintén csökkentette a perek számát s a bírói ítéletek alacsonyabb tartásdíjakat (havi 10—12 pengő) állapítottak meg. A végkielégítéses egyességek csaknem megszűntek, ez a jelenség is a pénztelenségre vezethető vissza.

e) *Törvényesítési ügyek és házasságon kívüli gyermekek örökbefogadása.* Az utólagos házasság útján való törvényesítést 1935. évben 18 gyermek ügyében kezdeményezte az árvaszék; a törvényesítés anyakönyvi feljegyzése mindegyik esetben megtörtént.

A legfelsőbb kegyelmi törvényesítést 27 gyermek ügyében kérték az érdekeltek s javasolta az árvaszék; ezek közül 18 esetben nyert az ügy kedvező elintézést.

Az 1935. évben előfordult örökbefogadási ügyekről a következő statisztikai táblázat nyujt tájékoztatást:

Hány gyermek örökbefogadási ügyében indult meg az eljárás	520
A szerződések közül hányat foglalt jegyzőkönyvbe a gyermekvédelmi osztály	512
Hányat mutattak be a felek elkészítve jóváhagyás végett	8
A gyermekek közül hány volt külföldi (osztrák, német, cseh, szerb, román, orosz)	37
Hány nyert gyámhatósági jóváhagyást	439
Hány nyert kormányhatósági megerősítést	369
Hány esetben szűnt meg az eljárás különböző okok (gyermek halála, a felek visszalépése, gyámhatósági jóváhagyás megtagadása) folytán	0
Hány tétetett át az illetékes gyámhatóságokhoz	36
A megelőző években megindult, de még be nem fejezett ügyek közül hány nyert kormányhatósági megerősítést	34

Az örökbefogadási ügyeknél az előző évekkel szemben jelentékeny emelkedés mutatkozik. 1931-ben ugyanis csak 283 esetben, 1932-ben pedig 354 esetben indult meg az eljárás, míg 1933-ban 426, 1934-ben 417 és 1935-ben pedig 520 házasságonkívüli gyermek örökbefogadására kötöttek szerződést.

Az örökbefogadások számának emelkedése azzal magyarázható, hogy a természetes atyák egy része tudomást szerezve a kegyelmi törvényesítési eljárás nehézségeiről és hosszadalmasságáról, inkább a könnyebb, bár nem teljesen kielégítő örökbefogadást választja házasságonkívüli gyermeke családjogi helyzetének rendezésére.

Továbbá azok a természetes atyák, akik ugyan utóbb házasságot kötöttek az anyával, de a gyermek fogamzása idejében nem lévén szabad állapotban, e miatt nem törvényesíthetik gyermeküket, — jobb megoldás híján — szintén az örökbefogadást választják.

f) *Az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak védelme.* Az árvaszék a kormányrendeletben nyert felhatalmazás alapján az úgynevezett anyagi elhagyottság rendszerinti megállapítását a kerületi elöljárókra bízta és csak az erkölcsi elhagyottsági ügyek intézését tartotta fenn magának. Azonban kivételesen elbírálja az árvaszék az anyagi elhagyottság kérdését is, ha az kapcsolatos az erkölcsi elhagyottsággal, továbbá

azokban az esetekben, amelyekben valamelyik kerületi elöljáró illetékessége nem állapítható meg, mert a kiskorúnak egyik kerületben sem volt jogilag figyelembevehető tartózkodási helye.

Gyermekvédelmi rendszerünk bonyolultsága folytán az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyei szét vannak tagolva és kellően át sem tekinthetők. A bűnöző fiatalkorúak (12—18 év között) védelme a fiatalkorúak bíróságához tartozik ; a bűnöző gyermekek (12 éven aluliak) valamint a nem bűnöző, de erkölcsileg egyébként veszélyeztetett többi kiskorúak érdekében véglegesen az árvaszék hivatott eljárni ; a 18 éven aluliak kihágási ügyeiben pedig a dunai kerületi kapitányság, mint rendőri gyermekbíróság intézkedik.

Ezek alapján az árvaszékhez csak egyrésze kerül az erkölcsileg veszélyeztett kiskorúak ügyeinek.

Az árvaszék különböző intézkedéseinek alapjául szolgált számos esetben a fiatalkorúak bíróságának és a fiatalkorúak felügyelőhatóságának, valamint a dunai kerületi kapitányságnak megkeresése, továbbá a székesfővárosi iskolanővéri intézménynek javaslata, az Országos Stefánia Szövetség előterjesztése, a kerületi elöljárók jelentése, végül a szülőknek és egyéb hozzátartozóknak kérése és panasza.

Minthogy az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak gyámhatósági védelmére csaknem kizáróan a gyermekmenhelyi elhelyezés szolgál, ezzel az ügykörrel kapcsolta össze az árvaszék azokat az egyéb eseteket is, amelyekben nem kifejezett erkölcsi veszélyeztetettség folytán gyermekmenhelyben lévő kiskorúak érdekében gyámhatósági intézkedésre (pl. tanoncszerződés elbírálása, keresményi pénz kezelése stb.) volt szükség.

Az árvaszék által elintézett elhagyottsági ügyekről számszerűleg az alábbi kimutatás tájékoztat :

Az elintézett ügyek száma	1.307	darab
Ezek közül anyagi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	194	esetben
Erkölcsi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	163	«
Elhagyottá nyilvánítást megtagadó véghatározat	16	«
Menhelyből való kiadatást elrendelő véghatározat	125	«
Menhelyből való kiadatást megtagadó véghatározat	24	«
A gondozási idő meghosszabbítását engedélyezték	77	«
A gondozási idő meghosszabbítását nem engedélyezték	5	«
Tanoncszerződés elbírálása	18	«
Keresményi pénz kezelésbe vétele	26	«
Intézkedés községi illetőség megállapítása iránt	19	«
Áttétel illetékességből	386	«
A hiv. gyám kirendelése ügygondnokul	254	«

A m. kir. belügyminiszter úr az 1933. évi október hó 3-án 196.969/XIV—1933. sz. a. az árvaszékhez körrendeletet intézett, amelyben rámutatott arra a tapasztalatra, hogy a házasságon kívül született gyermekek elhagyottá nyilvánítása alkalmával az anyák elhallgatják a bíróság által javukra a természetes atya terhére történt gyermektartásdíj megállapítását és ezeket a tartásdíjakat továbbra is maguk veszik fel. Ez a körülmény rendszerint csak később derül ki, azonban az illető kiskorúak gondozását biztosító állam akkor sem tudja költségeit a gyermektartási költségek terhére megtéríttetni, mert azok az anya részére vannak megítélve és az anyán a tartásdíjat behajtani nem lehet.

Erre való tekintettel a belügyminiszter, az államkincstár érzékeny károsodásának megelőzése céljából az árvaszékek kötelességévé tette, hogy az elhagyottá nyilvánítási eljárás során, amennyiben a természetes atya tartásdíjfizetési kötelezettsége bíróilag megállapítást nyert, a gyermeknek anyagi elhagyottságát csak abban az esetben mondják ki, ha az anya a gyermektartási díjakat, illetve azoknak megfelelő részét szabályszerűen az illetékes állami gyermekmenhely javára engedményezi, amikor is a menhely, mint végrehajtó az anya helyébe léphet.

Az árvaszék — a belügyminisztérium előzetes hozzájárulása alapján — a fenti körrendeletnek célszerű és a benne foglalt utasítástól részben eltérő végrehajtása iránt a 2/22—1933. sz. teljes ülési határozatával intézkedett.

E határozat értelmében az árvaszék a saját hatáskörében kivételesen megtartott anyagi elhagyottsági ügyekben az elhagyottá nyilvánító véghatározat keretében, a kerületi elöljárókra bízott ügyekben pedig a véghatározat beterjesztése után, az anya természetes és törvényes gyámsága alatt álló házasságon kívüli kiskorú részére a hivatásos gyámot az 1877 : XX. t.-c. 30. §-ának *a)* pontja alapján ügygondnokul kirendelte.

A hivatásos gyámot egyidejűleg utasította az árvaszék, hogy a fenti ügyekben gyámi és ügygondnoki minőségében gondoskodjék a kiskorú tartási igényének biztosításáról s ha a tartási per, valamint az ítélet vagy a bírói egyeség alapján kért végrehajtás sikerre vezet, a kezéhez befolyó tartásdíjakból az illetékes állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelését elégítse ki.

Ezekkel a rendelkezésekkel a jelenlegi jogszabályok keretén belül a székesfőváros gyámhatósága alá tartozó, házasságon kívül született s anyagilag elhagyottá nyilvánított kiskorúak ügyében, az állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelése a lehetőség szerint s a menhely, valamint a kincstári jogügyigazgatóság megterhelése nélkül biztosítást nyer.

A szóbanlévő belügyminiszteri körrendelet tehát s az annak célszerű végrehajtását biztosító teljes ülési határozat az árvaszék hatáskörének kiterjesztését és a gyermekvédelmi osztály, valamint a hivatásos gyámság munkájának feltűnő fokozódását vonta maga után.

A hivatásos gyámnak ebben az új ügykörben kifejtett tevékenységére vonatkozó jelentésének főbb adatai a következők :

1934-ben 448 esetben, 1935-ben pedig 252 esetben rendelte ki az árvaszék a hivatásos gyámot ügygondnokul. Az utóbbi 2 évben tehát kereken 700 ügygondnokrendelés történt a menhelyi gondozási díjak lehető biztosítása érdekében. Ezenfelül 634 ügyben kapott a hivatásos gyám gyámi minőségében értesítést arról, hogy a kiskorú az állami gyermekmenhely gondozásába került. Igy a hivatásos gyámnak gyámi vagy ügygondnoki jogköre alá az említett két évben 1133 menhelyi gondozott gyermek tartozott. A hivatásos gyámhoz befolyt és a menhelyi gondozási díjak megtérítésére elküldetett 1934-ben 973·85 pengő, 1935-ben 2003·34 pengő, összesen tehát közel 3000 pengő.

A fentiekből kitűnően a menhelyi gondozási díjak fedezésére behajtott összeg emelkedő irányt mutat s az abban leli magyarázatát, hogy a megindított perek bizonyos idő mulva nagyobb számban kerülnek a behajtás stádiumába és így a már megítélt tartásdíjaknak a menhelyhez való eljuttatása a hivatásos gyám ellenőrzése mellett és utasítása szerint történik.

A gyámsági ügy reformja. A közel 60 éves gyámsági törvény számos rendelkezése — a megváltozott társadalmi és gazdasági viszonyok között — már nem elégíti ki az igényeket és a vonatkozó jogszabályok egy részének módosítása nagyban elősegítené a gyámhatóság feladatainak megfelelő ellátását.

Az elnök még az 1934. évi jelentésben megjelölte azokat a módosításokat, amelyekre anyagi, jogi, szervezeti és eljárási szempontból feltétlenül szükség van.

A mult évben a reformra vonatkozóan lényeges mozzanatnak tekinthető, hogy annak problémájával az október 4. és 5. napján Debrecenben megtartott első országos gyámügyi kongresszus behatóan foglalkozott. A kongresszust dr. Tatay Zoltán Debrecen sz. kir. város árvaszékének elnöke nagy ügybuzgalommal készítette elő és szervezete meg. A kongresszus bizalmából annak elnöki tiszte a székesfőváros árvaszékének elnökére hárult.

Ezen az első gyámügyi szakértekezleten a székesfőváros árvaszékének hét tagja vett részt. A belügyminiszter képviseletében megjelent dr. Kádár Levente miniszteri osztályfőnök nyilatkozatot tett arra nézve, hogy a reformot a kormány főként szervezeti és eljárási szempontból mielőbb megvalósítandónak tartja, de ennek során, bár szűk körben a legszükségesebb anyagi jogi módosításokra is lehetőség nyílik. A kormány álláspontja szerint a szervezeti reform egyik alaptétele a vidéki árvaszékek államosítása. A székesfőváros árvaszékére az államosítás nem terjedne ki. A gyámsági ügy reformjáról a bevezető előadást az elnök tartotta meg. A kongresszus többsége az államosítás mellett foglalt állást. A székesfőváros árvaszékének kiküldöttei természetszerűen az államosítás ellen szavaztak.

A gyámhatóság tagjainak vagyoni felelőssége. A rendkívüli gazdasági válság, — amelynek következtében nemcsak az ingó, hanem az ingatlan vagyon értékében is eddig nem tapasztalt eltolódások állottak be — természetszerűen jelentős értékveszteséget okozott a kiskorúak és gondnokoltak vagyonában is.

A székesfőváros árvaszéke mindig hű sáfárja volt a kezelése alá tartozó árvavagyonnak s ezt évtizedeken át senkisem vonta kétségbe. A tekintélyes összegű hadikölcsönjegyzés, valamint a háború után a készpénznek s az értékpapíroknak katasztrófális elértéktelenedése messze felülmúlta az 1931. évben megindult újabb gazdasági válság okozta belső értékbeli devalvációt.

Azonban az árvavagyont is súlyosan érintő előbbi veszteségért egyetlen törvényes képviselő vagy önjogúságát elért személy sem állította a gyámhatóság felelősségét. Viszont az utóbbi években állandósult gazdasági krízis folyamán és annak egyik elszomorító hatásaképen mind gyakrabban tapasztalható az, hogy az egyént bármi címen ért veszteségért a közületet, a hatóságot és annak képviselőit kívánják felelőssé tenni. Ez a visszás tünet jelentkezik a székesfőváros ellen újabban indított alaptalan kártérítési keresetekben, valamint az árvaszék felelős tagjai ellen folyamatba tett hasonló perekben. Évtizedeken át egyetlen ilyen igénynek még csak a lehetősége sem merült fel. Az utóbbi öt éven belül pedig öt kártérítési kereset indult az árvaszék tisztviselői, illetve a székesfőváros ellen. Ezek közül három befejezést nyert, egy a kir. Kúria előtt folyik, egy pedig még kezdeti satádiumban van. A befejezett perek kivétel nélkül elutasítással végződtek, mert mindegyikben megállapította a bíróság, hogy az intézkedésre jogosult árvaszéki tisztviselőket sem szándékosság,

sem súlyos gondatlanság nem terhelte s a tisztviselők intézkedése és a károsodás között okozati összefüggés megállapítható nem volt.

De nemcsak perek indultak a gyámhatóság tagjai s az elsősorban felelős ülnökök ellen, hanem a perrel való fenyegetések is tapasztalhatók.

Az árvaszék elnöke a közigazgatási bizottsághoz intézett évi jelentésében kifejezést ad annak a meggyőződésének, hogy a gyámhatóság tekintélye és a gyámhatóság nyugodt munkájának biztosítása érdekében tiltakozni kell az elintézés befolyásolása céljából a kártérítési kötelességre történő feltűnő hivatkozás, valamint a jogilag alaptalan, rosszhiszemű kártérítési perek indítása ellen.

Ez a tiltakozás nem azt jelenti, mintha az árvaszéki tisztviselők felelősségérzetét csökkenteni kellene. Azonban az anyagi felelősségrevonásnak újabban keletkezett gyakorisága, az intézkedésre hivatott tisztviselőknél bizonyos félelmi érzetet vagy legalább is oly mértékű óvatosságot válthat ki, amely könnyen túlságosan rideg, elutasító döntésekre vezet. A gyámhatósági tisztviselőknek, a parancsoló jogszabályok korlátai között, elsősorban a kiskorúak és gondnokoltak érdekét, azoknak védelmét és előmozdítását kell szem előtt tartania. Ez az irányelv vezette mindig a székesfőváros árvaszékét határozataiban és intézkedéseiben s ennek alapján bölcs mérséklettel s a konkrét eset körülményeinek mérlegelésével alkalmazta a közel 60 éves gyámsági törvénynek jogszabályait. Ha azonban a felelősségnek mindenáron való megállapíthatása céljából a más viszonyok között tett intézkedéseknek, illetve lefolytatott eljárásnak minden mozzanatát utólag a régi törvény olykor nehézkes jogszabályainak szemüvegén keresztül vizsgálják, ez a jelenség a gyakorlatban arra vezethet, hogy a törvény rideg betűjének bürokratikus alkalmazása kerül előtérbe a törvény szellemének és irányító alapelvének érvényesülése helyett.

Az újabban jelentkező alaptalan pereskedések egyik oka az, hogy a gazdasági válság kilátástalansága folytán nincstelen emberek pénz előteremtésére irányuló sikertelen próbálkozásaik közben, az anyagilag erős székesfővárosi törvényhatóság felelősségében oly lehetőséget látnak, amelyet kockázat nélkül megkísérelhetnek. Egy szegénységi bizonyítvány és egy lelkiismeretlen jogi képviselő elégséges a legmagasabb szubsztrátumú per megindítására. A cél azonban nem a becsületes és jóhiszemű árvaszéki tisztviselők kipellengérezése és anyagi, valamint erkölcsi tönkretétele, hiszen köztudomás szerint a székesfőváros árvaszékének tisztviselői kivétel nélkül vagyontalanok és rajtuk még a kártéírtési felelősség megállapítása esetén sem lehetne számottevő összeget behajtani. A tisztviselők perlése csak eszköz, átmenet kíván lenni ahhoz, hogy a mindenáron pénzre vágyó felperes a másodsorban felelős és a legmagasabb összegre is biztos kielégítési alapot nyujtó fővároshoz eljusson.

Ugyanis az 1930 : XVIII. t.-c. 64. §-a értelmében elsősorban az önkormányzati tisztviselő köteles a vétkesen okozott kárt megtéríteni s ezt a kárt a törvényhatóság csak akkor téríti meg, ha a károsult az elmarasztalt tisztviselőnek vagyontalansága miatt kártérítésben nem részesült.

Az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának vezetője a Jogászegy etben is előadott kiváló tanulmányában e jogi rendezés hátrányának mondja azt hogy a teljesen védtelen tisztviselőt is pereknek teszi ki s őt abba a helyzetbe hozza, hogy az ellene indított pereket állania kell, nem hárithatja el a pert azzal, hogy a felperessel nem ő, hanem csak munkaadója áll szemben.

Ha pedig összevetjük az állami tisztviselőknek és a bíráknak vagyoni felelősségét a székesfővárosi tisztviselőkével ; megállapítható, hogy az utóbbiak az előbbiekkel szemben hátrányosabb helyzetben vannak.

A bírói gyakorlat szerint az állam felelőssége közvetlen és ebből folyóan a károsultak az állami hivatalnokok által okozott kárért nem a hivatalnok ellen, hanem közvetlenül az állam ellen fordulnak.

Az állami hivatalnokok tehát alaptalan kártérítési pereknek nincsenek kitéve.

A bírákra és a bírósági hivatalnokokra vonatkozóan az 1871 : VIII. t.-c. 68. §-a a kártérítési követelés érvényesítését attól teszi függővé, hogy a kereshetőséget a fegyelmi bíróság előzetesen megállapítsa, vagy előzetes büntető ítélet keletkezzék.

A köztisztviselők között tehát, a kártérítési felelősség szempontjából, a leghátrányosabb helyzetben az önkormányzati tisztviselők vannak s ezek között is a gyámhatósági tisztviselők felelőssége annyiban súlyosabb, hogy — a bírói gyakorlat szerint — olyankor is fennforog, amidőn a kiskorú vagy gondnokolt törvényes képviselője a sérelmes intézkedés ellen jogorvoslattal nem élt.

Ez a megszorítás különösen méltánytalan az árvaszéki ülnökre, mert megtörténhetik, hogy a törvényes képviselő a kiskorú érdekének hangoztatásával, a nagyobb jövedelmezőség kiszínezésével egy lukratívnak ígérkező vállalkozás megengedésébe, kedvező szakértői vélemény segítségével beleviszi az intézkedő ülnököt. Ha sikerül a vállalkozás, befektetés, akkor a törvényes képviselőé az érdem, ha pedig nem sikerül, akkor maga a törvényes képviselő, vagy az önjogúvá lett személy az ülnököt teszi anyagilag felelőssé.

Az ülnöki felelősségnek ezt a túlságos súlyát enyhíteni kellene azzal, hogy ha sem a törvényes képviselő, sem az ügyész nem fellebbezett, akkor az ülnök felelőssége sem állhat meg. Ugyanis amikor az ülnök mindenkinek hozzájárulásával intézkedett, amikor az egyhangú kérelemmel és helyeslő véleménnyel szemben nehéz lett volna állástfoglalnia s a felelősséget egymagában vállalnia, amikor őt sem az érdekeltek, sem az ügyész jogorv slata nem figyelmeztette az intézkedés helytelen vagy kockázatos voltára, amely talán nem is volt előrelátható, — méltánytalan, hogy utóbb, évek mulva az ülnök felelőssé tehető legyen.

A jelenlegi helyzet, — eltekintve az alaptalan pereskedésre nyujtott korlátlan lehetőségtől, — méltánytalan a valóban károsult félre és a gyámhatóság felelős tisztviselőire nézve.

Ha megtörténnék, hogy valaki a gyámhatósági tisztviselő vétkessége miatt valóban kárt szenvedne, akkor e károsultnak legalább egy, de esetleg két pert is végig kell küzdenie, amíg a kártérítésre képes közülethez eljut. Ez indokolatlan nehézséget jelent a kárt szenvedett félnek.

De a jelenlegi helyzet méltánytalan főként az árvaszéki ülnökökre, akiknek a nyilván rosszhiszemű perekben is — még az ügyészt és az elnököt is megelőzően — tehát elsősorban és egyedül oda kell állni pajzsként egy hatalmas közület elé és esetleg évekig elszenvedni a vétkes károkozásnak a gyanúját, a per izgalmait és anyagi terheit.

Ezen a méltánytalan helyzeten nemcsak a tisztviselők szempontjából, de közérdekből is segíteni kell.

A megoldás módja — természetszerűen törvénymódosítás útján — többféle lehet.

Az egyik lehetőség, hogy az önkormányzati közületeket épúgy elsősorban terhelje a kártérítési felelősség, mint az államot. Ha ennek alapján a kártérítési kötelezettség a helyi hatósággal szemben — a tisztviselő vétkessége folytán — a bíróság megállapítása szerint valóban fennáll, forduljon a hatóság visszkeresettel a saját tisztviselője ellen.

A másik lehetőség, hogy a helyi hatóság és a tisztviselő a károsulttal szemben egyetemlegesen feleljen s ennek alapján vele együtt legyen perbevonható. Ha a vétkes károkozás valóban megtörtént, a közületnek előbb-utóbb úgyis fizetnie kell, de még akkor is helyesebb, ha a kártokozó tisztviselővel együtt védekezik a perben.

A vétkes károkozás azonban ritkaság. Viszont annál gyakoribb az alaptalan, rosszhiszemű per. Ilyenkor pedig a perökonómia nem lényegtelen szempontján felül, annál kívánatosabb a közületnek és tisztviselőjének pertársi kapcsolata, mert a méltatlanul megtámadott tisztviselő perbeli helyzetét igen megkönnyíti, hogy az őt alkalmazó hatósággal együtt védekezik s ugyanez a körülmény enyhíti annak a helyzetnek fonákságát, amelybe a per folytán saját hivatalában és saját felsőbbségével került.

A harmadik lehetőség, hogy a tisztviselő ellen, vétkessége alapján, a felelősséget csak akkor lehet bírói úton érvényesíteni, ha a kártokozó cselekmény miatt őt a büntetőbíróság jogerősen elítélte, vagy ha a fegyelmi bíróság jogerős határozattal megállapította róla, hogy cselekményével hivatali kötelességét vétkesen megszegte.

Az árvaszéki ülnök működése sokban hasonlít a perenkívül eljáró bíró tevékenységéhez. Így méltányos, hogy a felelőssége is hasonlóan szabályoztassék. Bár az ülnök helyzete bizonyos szempontból még nehezebb, mint a bíróé. A bíró előtt ugyanis mindig kontradiktórius eljárás folyik s a szemben álló felek érveinek ismeretében a döntés viszonylag könnyebb. Az ülnök pedig gyakran egyedül áll az érdekeltek szinte támadásszerű javaslataival szemben s az ülnök olykor egymagában tölti be a védő és a bíró szerepét s e kettős feladat ellátása rendkívüli nehézségekkel jár. Ez a körülmény is a felelősség csökkentése mellett szól.

A bírói felelősséghez hasonló rendezés esetén a fegyelmi vagy büntető eljárás előfeltétele kétségtelenül csökkentené az alaptalan pereket. A köztisztviselő fegyelmi eljárás újabb szabályozása pedig garanciát nyujt a kérdés tárgyilagos elbírálására. Ezzel kapcsolatban még azt is ki kell emelni, hogy a fegyelmi felelősség megállapítása csak előfeltétele a per megindításának, de nem prejudicium a kereseti jogalapot szabadon mérlegelő bíróság részére.

Kívánatos tehát, hogy e megoldási módok közül a minden tekintetben legmegfelelőbb, mielőbb — de legkésőbb a gyámsági ügy reformja során — megvalósíttassék.

De kívánatos az is, hogy a jogkereső közönség minél szélesebb körben tudomást szerezzen arról, hogy a kiskorúakat és gondnokoltakat ért károsodásért csak vétkesség esetén tehető felelőssé az intézkedő árvaszéki ülnök, a véleményező ügyész és a felülvizsgáló elnök. Ez az eset pedig csak a legritkábban fordul elő s az utóbbi években indított perekben a bíróság a tisztviselők felelősségét egyetlen esetben sem állapította meg. A kellően meg nem alapozott perek indítása tehát céltalan.

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 55329/1951. sz.